

УКРАЇНСЬКА ПРЕСА

В УКРАЇНІ
ТА СВІТІ
XIX - XX ст.

Том

1

1812 - 1890 pp.

Національна академія наук України
Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника
Відділення «Науково-дослідний центр періодики»

УКРАЇНСЬКА ПРЕСА

в Україні та світі

XIX–XX ст.

Історико-бібліографічне дослідження

Том 1

1812–1890 рр.

Львів
Оріяна-Нова
2007

*Друкується за ухвалою вченої ради
Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника
Національної академії наук України*

ББК Ч617.3(0)5/6+Ч617.3(4Ук)5/6
Р-69
УДК 070(=161,2)(477+100)“1812/1890”

*Робота виконана у Відділенні
«Науково-дослідний центр періодики»
ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України*

Укладачі:

доктор історичних наук, професор *М. М. Романюк* (керівник проекту),
старший науковий співробітник *М. В. Галушко*,
кандидат філологічних наук *Л. В. Сніцарчук*

Відповідальний редактор:

кандидат філологічних наук *Л. В. Сніцарчук*

Рецензенти:

доктор історичних наук, професор *І. В. Крупський*
(Львівський національний університет ім. І. Франка),
доктор філологічних наук, професор *Н. М. Сидоренко*
(Інститут журналістики Київського національного університету ім. Т. Шевченка)

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.: Історико-бібліографічне дослідження. — Т. 1: 1812—1890 рр. / НАН України. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника. Відділення «Науково-дослідний центр періодики»; Уклад.: *М. В. Галушко, М. М. Романюк* (керівник проекту), *Л. В. Сніцарчук*. — Львів: Оріяна-Нова, 2007. — 560 с.

У першому томі подано історико-бібліографічну інформацію про українську пресу, що виходила на етнічних українських землях, захоплених Російською та Австро-Угорською імперіями, та в інших країнах світу впродовж 1812—1890 рр.

У праці охарактеризовано найважливіші дослідження з історії та бібліографії української преси XIX—XX ст., ґрунтовно проаналізовано умови її функціонування та розвитку. Розділ «Бібліографія української преси» структурно поділено на дві частини: 1. Українська преса (часописи, що виходили українською мовою, зокрема усіма діалектними різновидами, на етнічних українських землях та на різних континентах, і двомовні (українською та іншою мовами) газети і журнали); 2. Українська преса іншими мовами.

Видання споряджено науково-довідковим апаратом (алфавітний покажчик часописів, іменний покажчик, іменний покажчик редакторів і видавців, покажчик місць видань), а також доповнено додатком «Порічний реєстр часописів».

Для істориків, джерелознавців, бібліографів, книгознавців, краєзнавців, працівників ЗМІ та бібліотек, педагогів, архівістів, державно-політичних і громадських діячів.

ISBN 978-966-2128-06-2
ISBN 978-966-2128-07-9 (Т. 1)

© ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України, 2007
© Відділення «Науково-дослідний центр періодики», 2007
© Видавництво «Оріяна-Нова», 2007

УКРАЇНЬСЬКА ПРЕСА ХІХ—ХХ ст. ЯК НАРАТИВНЕ ІСТОРИЧНЕ ДЖЕРЕЛО

Процес творення Української незалежної держави та формування демократичних засад суспільного життя не завершився з прийняттям 1991 р. Акта про державну незалежність України, а продовжується і надалі. Безсумнівно, це обумовлює живий інтерес до історії, культури, духовних витоків українського народу, тобто до тих чинників, без яких творення повноцінного демократичного суспільства неможливе. У цій ситуації особливої актуальності набуває усвідомлення неоціненної ролі національної преси, яка в усьому її багатстві завжди була і залишається важливим засобом виховання і духовного розвитку особистості зокрема та нації загалом.

Преса — своєрідне і багатопланове історичне джерело не тільки за змістом, а й за структурою опублікованого фактичного матеріалу. Велику цінність мають надруковані тексти-джерела (законодавчі акти, статистичні відомості, програми політичних партій і статuti громадських товариств, епістолярні пам'ятки та ін.), але не менш важливими є різножанрові газетно-журнальні публікації, основу яких становить власне подієво-фактичний матеріал. На сторінках періодичних видань відображався і фіксувався історичний час з усіма його найприкметнішими ознаками: суспільно-соціальним та економіко-правовим статусом, рівнем матеріального і духовного розвитку та, що найважливіше, — станом національної самосвідомості одиниць, угруповань, партій, течій, шкіл, конфесій і т. ін. Видання газетно-журнального типу таким чином і передають прийдешнім поколінням факти, свідчення доби, «живі» документи-тексти, з допомогою яких сучасні дослідники таких галузей духовної життєдіяльності нації, як історіографія та джерелознавство, філософія і соціологія, критика й літературно-мистецький процес, можуть відтворити об'єктивну, правдиву картину минулого.

Перші українські пресові видання засновувалися у ті часи, коли Російська та Австро-Угорська імперії розгорнули цілеспрямований наступ на політичні та національно-культурні права українського народу, розділеного цими метропольно-колоніальними утвореннями. Втративши всі можливості відстоювати державно-політичні права, українське суспільство виступило на захист свого національно-культурного життя. У цьому йому допомагала преса, яка стала в обороні інтересів корінного населення, не давала згаснути прагненням до державної незалежності, активно пропагувала гасла політичної боротьби. Населення різних регіонів України, яке опинилося під владою цих світових імперій, а також українські емігранти в багатьох країнах світу завжди усвідомлювали свою історичну спільність та єдність. Ідея возз'єднання усіх земель України була центральною у суспільно-політичному житті українців, а отже провідною — темою публікацій більшості періодичних видань.

Однак сьогодні Україна чи не єдина велика держава у світі, яка не має національної бібліографії друкованого слова. Її складовою мав би стати і репертуар української преси, якого з огляду на історичні обставини дотепер не змоглося підготувати.

Окрім цього, у сучасній українській історіографії відсутні дослідження, у яких би науковці на широкому, належним чином опрацьованому фактичному матеріалі розкривали як загальні

закономірності розвитку української преси, так і її регіональні особливості в конкретно визначених історичних рамках. Немає ґрунтовних і синтетичних досліджень, в яких би на основі історикотипологічного аналізу у поєднанні з хронологічно-бібліографічним описом видань та увагою до біограм діячів преси розглядалися специфічні особливості її розвитку не тільки в окремих регіонах, а й у найбільших містах, що були центрами духовного та культурного розвитку нації. Об'єктом вивчення радянських дослідників були переважно часописи комуністичного, соціал-демократичного та соціалістичного спрямування, а зарубіжні (діаспорні) науковці акцентували увагу на національно-патріотичних виданнях (і це позитивний факт), однак применшували роль у розвитку національної культури преси інших напрямів. У своїх працях науковці не використовували загальні методологічні підходи і принципи дослідження. На стан вивчення періодики впливає і та обставина, що величезні масиви часописів були заховані у т. зв. спецфондах. За підрахунками пресознавця Ю. Тернопільського, з наукового обігу було вилучено 2225 періодичних видань, які виходили з 1816 р. до 1916 р. [1]. Скільки таких часописів видавалося у 20—40-х рр. XX ст. — ніхто навіть і не підраховував, хоча можна стверджувати, що їхня кількість також є не меншою. Таким чином, це висуває вимогу нового, тобто об'єктивного і повного, прочитання історії української преси.

Актуальність багатотомного історико-бібліографічного дослідження «Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.» зумовлена такими факторами: українська преса має чимало особливостей, але разом із тим вона є складовою всеукраїнського культурного процесу, який зберігає історичну тяглість розвитку. Це робить пресу надзвичайно цінною і важливою для усвідомлення співвідношення окремого та загального в українському національному русі. На її сторінках можна знайти не тільки констатацію фактів та відтворення певних подій, а також оцінку й аналіз конкретних явищ і закономірностей економічного, суспільно-політичного та культурного життя на всіх етнічних українських землях, окреслення проблем і пошук шляхів їх вирішення. Це, зокрема, боротьба за фізичне виживання, збереження і розвиток рідної мови і культури, визнання українців окремим народом, відстоювання та захист національних інтересів у представницьких органах влади. Науково об'єктивний аналіз опублікованих у пресі різножанрових матеріалів збагачує існуючі уявлення про складні процеси громадсько-політичного життя нації, виникнення українських суспільних течій та політичних партій, їхні програмні вимоги, про ставлення російської та австрійської монархій, а від 20-х рр. XX ст. — урядів Польщі, Румунії, Чехословаччини і СРСР до національної преси, про діяльність найвизначніших її творців. Преса відіграла важливу роль у формуванні національної свідомості українців, згуртуванні народу навколо державницького ідеалу. Отож, незважаючи на те, що українська преса як вид наративного джерела є явищем відносно пізнього часу, сьогодні вона містить потужний, хоча поки що не оцінений належним чином і ще так мало вивчений пласт інформації, без якої не може обійтися жоден дослідник історії націєтворення XIX—XX ст.

ВІД ПРЕСИ В УКРАЇНІ — ДО УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ

Дослідження української преси минулого — надзвичайно складне завдання, оскільки специфічність її становлення та розвитку зумовлена багатьма історичними причинами, насамперед — політичним роз'єднанням українського народу, входженням його земель до різних держав, зокрема до складу Російської та Австро-Угорської імперій, Польщі, Румунії та Чехословаччини. Це, безсумнівно, «породжує значні труднощі у визначенні самих об'єктів української журналістики та її періодизації, бо газети й журнали народжувалися в неодинакових суспільно-політичних умовах, у неоднаковому етнічному оточенні, духовно-культурній атмосфері, цензурно-правовому станови-

щі...» [2]. Окрім цього, величезний пласт періодичних видань для багатьох науковців видавався «нездоланим» об'єктом дослідження, оскільки вони «не могли охопити весь фактичний матеріал і знайти способи систематизації та опрацювання, не було вироблено єдиних підходів, наукових принципів і методів дослідження» [3]. Саме цим можна пояснити той факт, що до 90-х рр. XX ст. серед вітчизняних науковців не було єдності думок навіть щодо визначення початків преси в Україні, української журналістики зокрема. Автори «Історії української дожовтневої журналістики» (у цьому контексті варто враховувати ідеологічний пресинг того часу) однозначно стверджували: «Буржуазні історики первістком української журналістики вважали французький тижневик «Gazette de Léopol» («Львівська газета»), що видавався 1776 р. у Львові якимсь «шевальє» Оссуді. Цей інформаційний орган подавав вісті з усієї Європи, з усіх столиць — від Москви до Мадріда. В ньому існувала окрема рубрика «Ukrainica», де вміщувалися повідомлення про місцеві події у Львові та на Східній Україні...

Історію української журналістики не можна відкривати французьким тижневиком ще й з погляду хронології видань. Адже за кілька десятків років до нього у Львові видавалися польські газети і журнали: 1749 р. вийшов листок під назвою «Kurjer Lwowski» («Львівський кур'єр»), 1772 р. — газета «Supliment» («Доповнення»)» [4].

Цей науково не обґрунтований висновок використали у роботі й автори Української Радянської Енциклопедії, які відлік початків преси в Україні починають саме з листка «Kurjer Lwowski» [5]. При цьому ніхто з них не заперечив твердження П. Свистуна, який ще 1898 р. аргументовано заявив: «Въ Галичинѣ первою газетою была «Gazette de Léopol», издаваемая въ продолженіе одинадцати лѣтъ (1776—1787) на французскомъ языкѣ. Попытки упрочить существованіе польской газеты долго не имѣли здѣсь успѣха» [6]. Тезу ж про те, що першим пресодруком в Україні варто вважати «Kurjer Lwowski», висловив 1907 р. В. Щурат: «Маю примірник давного польського тиждєвника. Він представляє собою на двох листках в форматі малої чвертки чотири непагіновані сторінки, задруковані гармондом без інтерліній, з якого остро вирізується то курсив у латинських фразах, то версалікове письмо в деяких іменах осіб. Товстїйшим друком — терцією видрукований заголовок: K u r j e r L w o w s k i, а під заголовком датованне: Z L w o w a d n i a 9 J u l i i. Кінцева вінета — звичайний дереворитний орнамент. Печатня — не означена, може єзуїтська.

Скупе датованне не говорить, з якого часу походить львівський тиждєвник; за те зміст його, що обіймає визначні факти з одного тиждєня життя львівської аристократії і гієрархії, вказує з повною докладністю на час 9—15 липня 1749 р. З того часу не знають польські бібліографи ніякого Kurjer-a Lwowsk-ого...» [7].

Хибну думку автора статті спростував 1926 р. відомий бібліограф українського друкованого слова І. Кревецький. У дослідженні «Перша газета на Україні» він відзначав: «Періодична преса на Україні появляється в XVIII ст. Як і перша книжка, також і перша газета появляється на Західній Україні, у Львові.*

Що ж це за газета?

Ще в 1907 р. др. В. Щурат опублікував у «Записках Наук. Т-ва ім. Шевченка» текст «львівського тиждєвника з 1749 р.» п. з. «Kurjer Lwowski», до того часу невідомого бібліографам.** Та приглянувшись ближче згаданому «тиждєвникові», ми бачимо, що це не періодична публікація, а вживаючи

* Періодична преса на Вел. Україні появляється щойно в XIX ст. в такім порядку: 1) Харків: «Харьковский Еженедѣльникъ» (1812); 2) Одеса: «Journal d'Odessa» (1823, у французькій і московській мові); 3) Київ: «Кієвскія Объявленія» (1835). В 1838 р. вийшов наказ видавати в губерніях «Губернскія Вѣдомости»: Волинські, Катеринославські, Подільські, Полтавські, Таврійські, Харківські, Херсонські, Чернігівські.

** Др. В. Щурат. Львівський тиждєвник з 1749 р. (Записки Наук. Т-ва ім. Шевченка, т. LXXVII).

нинішньої назви, т. зв. одноднівка, випущена з нагоди інтронізації львівського уніятського єпископа Льва Шептицького і з ініціативи єпископського оточення. Тому і не має вона не тільки ніякої нумерації, але навіть і року видання. Одноднівки такі відомі бібліографії XVII—XVIII вв.

Слід видавання у Львові якогось сурогату часопису маємо щойно з перших років після прилучення Галичини до Австрії (1772 р.). Тоді, як свідчать акти архіву б. галицького намісництва, львівський друкар Піллер мав випускати різні «Повідомлення» чи «Вісті». Та що робив це своєвільно, без дозволу місцевої влади, тому Львівська губернія дн. 11 січня 1774 р. поручає львівському окружному урядові заборонити Піллерові друкувати на далі згадані «Повідомлення»: «Das Lemberger Kreisamt wird beauftragt, dem Buchdrucker Piller seinen eigenmächtig, mit ohne hierortige Bewilligung unternommenen Druck verschiedener Avertissements zu verweigern». «Повідомлення» ці нині зовсім невідомі.

Першою періодичною газетою у Львові, а також на Україні, є щойно «Gazette de Léopol» із 1776 р.» [8].

Отже, саме з цієї газети (у традиційному розумінні) починається історія становлення преси на українських етнічних землях, яка до 1848 р. виходила тут російською, польською, німецькою, французькою та іншими мовами [9].

Цей факт (у радянський час) не заперечував і науковець П. Федченко: газети виходили «особливо в початковий період, здебільшого не українською мовою» [10].

Науковці звернули увагу на різне трактування дослідниками початків преси у Східній Україні. Зокрема, В. Ігнатієнко [11], Ю. Тернопільський [12] та інші розпочинають відлік історії преси на східноукраїнських землях з «Украинского Вѣстника» (Харків, 1816—1819), А. Животко [13], С. Макарчук [14] та І. Михайлин [15] — від «Харьковского Еженддельника» (1812). Варто зауважити, що А. Животко у виданому у Подєбрадах (Чехословаччина) курсі лекцій «Нарис історії української преси» (1937) вважав початком преси «в молодій українській журналістиці «Харьковский Демокріт» [16], але з часом змінив свій погляд на цю проблему.

Поділяючи думку М. Ясинського, який рекомендував у полеміці з В. Ігнатієнком вважати першим українським періодичним виданням «Харьковской Еженддельникъ» [17], не можна погодитися, однак, із його твердженням про недоцільність вирішення «принципового питання: яку пресу вважати українською, чи ту, що вийшла українською мовою, чи й ту, що змістом українська?» [18].

Незважаючи на те, що це питання було поставлено М. Ясинським ще 1923 р., однозначної відповіді немає й досі. Саме тому варто звернути увагу на значення термінів — «початок преси в Україні» та «початок української преси». Різна термінологія диктує і різні завдання: в одному випадку в центрі уваги повинна бути історія виникнення преси на українських етнічних землях, а в іншому — початок власне української (принцип мови) преси. Зрозуміло, що з мовним принципом видань взаємопов'язані такі важливі моменти: «Куди віднести часописи двомовні, як-от українською й російською, а також часописи з українським національним напрямком, що видавались на інших мовах: російській («Украинская Жизнь», «Украинский Вестник»); німецькій, французькій та інших? — запитує В. Ігнатієнко і відповідає: — Безперечно, що всі наведені категорії преси іншими мовами мусять бути віднесені до преси української, але їх треба вилучити в окрему групу, де й розглядати, як окреме явище українського суспільного життя» [19].

Автори й укладачі цього багатотомного видання свідомі того, що мовний принцип дає основу для вивчення особливостей історії суспільних відносин, але при цьому необхідно враховувати етнічну територію розселення української нації з долученням тих регіонів, які заселили українці в багатьох країнах світу або в яких певний час компактно проживали. З огляду на це в історико-бібліографічному дослідженні анотовану бібліографію української преси подано у двох розділах: «Бібліографія української преси» та «Бібліографія української іншомовної преси». Наступним етапом наукового

дослідження буде бібліографування преси, яка виходила іншими мовами на етнічних українських землях у XVIII—XX ст.

Багаторічна науково-дослідницька, зокрема пошукова та бібліографічна, робота з українською пресою дає підстави стверджувати: першою іншомовною газетою на українських етнічних землях був часопис «*Gazette de Léopol*» (1776), першим же двомовним часописом (російською і українською мовами) — «Українській Вѣстникъ» (Харків, 1816—1819), а першою власне україномовною газетою — «Зоря Галицка» (Львів, 1848—1857). Це засвідчують і матеріали «круглого столу», проведеного в рамках п'ятої Всеукраїнської науково-теоретичної конференції «Українська періодика: історія і сучасність» [20].

Зважаючи на те, що принцип мови дозволяє охопити розвиток української преси від її початків до сьогодення, а мова в різних її діалектах зазнавала постійних змін, то і правописи були різними. Про це влучно сказав В. Ігнатієнко: «...через те, що правописи в різні моменти розвитку мови також були різні (галицьке язичис, ярижка на Наддніпрянській Україні, язичис на Підкарпатській Україні), тепер треба раз назавжди умовитись, що українською мовою ми будемо вважати всі її розгалуження на протязі їх історичного розвитку, не зважаючи на правопис (фонетика, ярижка, язичис)» [21]. Варто вказати також, що це стосується й етимологічного правопису. У праці «Тяжким шляхом (Про українську пресу)» цю особливість відзначив відомий дослідник української мови Б. Грінченко: «До 1905 року на Україні російській не було ні одної української газети і ні одного українського журналу. Не через те не було, що нікому було в їх писати, або не було на їх читачів, а через те, що не дозволялося...» [22]. Коли український суспільний рух і українське духовне життя у межах Російської імперії з 1863 р. (Валуєвський циркуляр) та від 1876 р. (Емський указ) почали зазнавати особливо жорстких утисків, зокрема, було заборонено видання українських журналів і газет, українська періодика 70—90-х рр. XIX ст. майже вся сконцентрувалася у Галичині. Деякі з цих видань мали локальний характер, інші з огляду на обставини набули всеукраїнського значення і підтримувалися діячами культури і літератури Східної України [23].

ДО ІСТОРІОГРАФІЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ XIX—XX ст.

Отже, на початку XXI ст. немає об'єктивного і цілісного наукового дослідження історії української преси від часів її заснування і до сьогодні. Підтвердженням цьому слугує праця В. В. Різуна і Т. А. Трачук «Нарис з історії та теорії українського журналістикознавства», в якій «здійснено спробу дослідження процесу зародження і розвитку українського журналістикознавства з кінця XIX до кінця 80-х років XX століття...» [24].

Серед усіх напрацювань попередників необхідно звернути увагу на найхарактерніші дослідження, що стосуються не так теорії, як історії українського журналістикознавства, зокрема історії української преси XIX—XX ст., вивчення якої розпочалося щойно наприкінці XIX ст. і продовжується й нині. Історіографію історії преси минулих століть можна умовно поділити на такі періоди: перший — кінець XIX — початок XX ст., другий — 20—30-ті рр. XX ст., третій — 40—80-ті рр. XX ст., четвертий — 90-ті рр. XX — початок XXI ст.

Наприкінці XIX — на початку XX ст. перші ознаки наукового підходу до вивчення історії преси в Україні містяться вже в окремих дослідженнях та проблемних статтях І. Верхратського [25], М. Возняка [26], Б. Грінченка [27], М. Грушевського [28], І. Кривецького [29], О. Маковця [30], Т. Реваковича [31], К. Студинського [32], І. Франка [33], В. Щурата [34].

У цьому контексті варто зосередити увагу на двох значущих дослідженнях І. Франка та О. Маковея. У своїх публіцистичних та літературознавчих дослідженнях І. Франко не тільки виробив теоретичні засади функціонування журналістики, а й подав значний джерелознавчий матеріал з історії української преси. З огляду на це найвагомішою його працею є «Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р.» [35], в якому він, показавши розвиток української літератури від часів Київської Русі і до кінця XIX ст., подав характеристику найпомітніших явищ і видань в історії української преси — від харківського «Украинского Вѣстника» до галицьких газет і журналів 80-х рр. XIX ст. [36]. Саме цей твір започаткував створення в Україні історико-оглядових праць про українську пресу. Цю думку поділяє і сучасний дослідник української журналістики І. Михайлин. У публікації «Нарис з історіографії історії української журналістики: методологічні уроки Івана Франка» [37] він, зокрема, зробив такі висновки:

«1) «Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р.» І. Франка є насправді не стільки історією літератури, скільки історією журналістики; саме у викладі історії української журналістики полягає його головна цінність; в історіографії історії української журналістики він має бути віднесений до класичних надбань як нарис історії української преси XIX ст. до 1890 р.;

2) автор «Нарису...» запропонував методологічні засади дослідження історії української журналістики, розробивши питання структури української преси XIX ст., її сюжетів, типології, складу;

3) І. Франко розглядав журналістику як галузь духовної діяльності людини, предметом якої є відображена на сторінках періодики історія сучасності в усіх її виявах, включаючи події політичного, економічного, культурного життя; він був першим, хто подивився на історію журналістики, як на історію цивілізації...» [38].

Разом із тим автор публікації наголошував, що «нерозвиненість історіографії історії журналістики як наукової дисципліни не дозволяє зробити остаточні висновки щодо пріоритетності І. Франка в написанні історії національної журналістики...» [39]. Таке твердження І. Михайлина звучить переконливо, оскільки І. Франко подав тільки взірці аналізу історичного розвитку окремих періодичних видань. Він не мав на меті написати історію української преси, однак, аналізуючи найпомітніші часописи XIX ст., запропонував деякі методологічні засади вивчення історії газет і журналів минулого.

Відомий дослідник української преси М. Нечиталюк, який вивчав найважливіші етапи становлення історико-журналістської науки в Україні [40], вважає, що історія української журналістики «як наукова дисципліна сформувалася тільки на початку XX ст. Спочатку, до відокремлення в самостійну наукову галузь, вона мала синтетичний, історико-літературознавчий характер. Це простежується в усіх історичних нарисах про українську літературу, в яких українська преса згадувалася тільки як трибуна для виступів письменників. Літературознавчий підхід до преси виразно проглядається, наприклад, у «Нарисі історії українсько-руської літератури до 1890 р.» І. Франка...» [41]. Саме він уперше зробив спробу в літературознавчому плані знайти ключі до вивчення історії української преси. Необхідно зважити, що це був початок становлення історичного журналістикознавства і такий підхід сприяв посутньому збагаченню молоді науки. Перехід історико-журналістської науки від літературознавчої стадії до наступної водночас започаткував і наукову дискусію.

На думку М. Нечиталюка, «такі проблеми у своїх творах висунув І. Франко, простежуючи еволюцію журналу «Друг» у статті «Симптоми розкладу в галицькій суспільності», визначаючи типологію альманахової літератури у праці «Українська альманахова література», ставлячи питання про класовий характер «Літературно-наукового вісника» у «Передмові до покажчика змісту

«Літературно-наукового вісника», критикуючи манеру полеміки у національній пресі у матеріалі «Дещо про нашу пресу» [42]. Названі праці І. Франка, як і попередні його дослідження преси, мають сьогодні вагоме значення, бо не тільки у свій час були дискусійними, новаторськими та сміливими, вони залишаються такими і на початку XXI ст. Підтвердженням слугує характеристика цього сегмента досліджень І. Франка, які, на переконання пресознавця М. Ф. Нечиталюка, обмежувалися «окремими періодичними виданнями, увагою до міжжурнальної полеміки, критики поточної галицької преси й окремих питань теорії публіцистики, але ніколи не переростали в окреме, спеціальне вивчення преси як самостійного виду суспільно-літературної діяльності, окремого предмета, що має свої, властиві тільки йому жанрово-видові та інші особливості, відмінні від художньої літератури. Франкові був властивий «літературознавчий метод» дослідження історії преси. А це означає, що він розглядав пресу переважно як трибуну друкованого слова для письменників, публіцистів і вчених, розглядав її не проблемно, а кризь бібліографічну призму історика літератури, фіксуючи й аналізуючи зміст періодики у хронологічній послідовності. Заслугою Франка були пильна увага до виявлення політичного напрямку періодичних видань, об'єктивна оцінка діяльності редакторів та видавців, літературної, наукової і політичної актуальності пресових публікацій. Його оцінки діячів преси і літератури, як і самого літературного процесу, залишаються і до сьогодні надійними орієнтирами для істориків української літератури і журналістики» [43].

Зачинателем системного вивчення історії української преси був відомий український письменник, літературний критик, редактор і публіцист Осип Маковей. Саме його стаття «П'ятдесятлітній ювілей руської публіцистики» [44] вперше містить елементи наукового підходу до вивчення історії української журналістики. Ця праця О. Маковея була своєрідним оглядом провідних галицьких видань від 1848 р. до 1898 р., у якому автор простежив розвиток західноукраїнської журналістики, починаючи, зокрема, від «русських газет» у Галичині — «Зорі Галицької» та «Дневника Руського». О. Маковей проаналізував провідні тогочасні видання, іноді, можливо, й суб'єктивно, але все ж таки намагався простежити історичну взаємозалежність між явищами суспільно-політичного життя і появою українських часописів.

О. Маковей першим запропонував періодизацію розвитку західноукраїнської преси другої половини XIX ст.: «Історію нашої публіцистики можна би поділити на три періоди. Перший період я означив би літами 1848 до 1861, до виходу «Слова» і першого по 48-ім році, свідомого виступу руських націоналів. Другий період сягав би від 1861 до 1873 року, до голосного народного віча в Галичи, котре треба вважати початком втягнення нашого селянства до суспільної роботи...» [45]. Незважаючи на те, що О. Маковей аналізував не всеукраїнський, а тільки західноукраїнський журналістський процес зазначеного періоду, для пресознавців важливим є те, якими засадами він послуговувався у своїй роботі. О. Маковей обрав хронологічний принцип, визначаючи важливі події і дати в політичному житті галицьких українців.

Отож можна констатувати факт, що в історіографії української преси проблема її періодизації і досі залишається не вирішеною. Вона чекає вироблення наукових методів і принципів дослідження преси як історичного наративного джерела [46].

Другий період історіографії історії української преси (20—30-ті рр. XX ст.) засвідчує актуалізацію теоретичних підходів до вивчення як окремих видань, так і тематичних груп часописів. Необхідно відзначити найважливіші здобутки пресознавців міжвоєнного періоду, які активно працювали як у радянській Україні, так і на західноукраїнських землях та в еміграції. Посутня активізація пошуку шляхів вивчення історії преси проявилася у розвитку літературознавчої бібліографії, появі бібліографічної періодики і наукових статей про українську пресу на сторінках журналу «Бібліологічні вісті» (1923—1931), який видавав Український науковий інститут книгознавства (редактор —

Ю. Меженко) [47]. Авторами цього авторитетного часопису були представники як радянської України, так і Галичини. Зокрема, М. Возняк на основі архіву І. Франка інформував читачів про проект Василя Полянського видавати літературно-науковий журнал [48]. В. Ігнатієнко опублікував статті «Українська преса в 1922 році», в якій охарактеризував її розвиток у зазначений рік «у всіх закутках та просторах земної кулі» [49], й «Історія української преси та її вивчення» [50], в якій визначив найважливіші завдання, наукові принципи дослідження преси минулого, бо «українська преса, не дивлячись на своє 75-річне існування, ще цілком не досліджена і до цього часу не написана не тільки історія її розвитку, а навіть не опубліковано матеріалів до її вивчення в вигляді бібліографічного списку назв. Також не розроблені такі важні питання, як: 1) що вважати за українську пресу, 2) яку територію брати під дослід, 3) як класифікувати пресу та багато інших питань теоретичного характеру, без розв'язання яких неможливо дослідження розвитку української преси в зв'язку з розвитком суспільних взаємовідносин, серед українського народу» [51].

У «Бібліологічних вістях» західноукраїнський дослідник історії періодики І. Кривецький надрукував аналітичну розвідку «Перша газета на Україні» [52], яку окремою відбиткою 1927 р. видав Український науковий інститут книгознавства [53].

На сторінках цього журналу Д. Лисиченко охарактеризував українську пресу в Катеринославі за 1905—1912 рр. [54]; В. Міяковський подав інформацію про проект першого часопису «Київська газета» (1834 р.) [55]; Ф. Сенгалевич опублікував повідомлення про періодичні видання на Канівщині «на початку революції» [56], а М. Ясинський полемізував з В. Ігнатієнком про початок власне української преси у Харкові [57]. 1931 р. журнал припинив своє існування, згодом багато його співробітників було репресовано. Це видання Я. Дашкевич охарактеризував так: «...єдиний досі український радянський книгознавчий журнал справді академічного рівня» [58].

У міжвоєнний період XX ст. західноукраїнські дослідники у наукових та періодичних виданнях Галичини друкували багато матеріалів з історії української преси XIX — першої чверті XX ст. Зокрема, В. Гнатюк опублікував дослідження про рукописні гумористичні часописи 60—70-х рр. XIX ст. [59], М. Возняк — про роль О. Кониського у виданні перших томів «Записок Наукового Товариства імені Шевченка» («З додатком його листів до Митр. Дикарева») [60], а також умістив дві аналітичні розвідки у наукових збірниках, виданих Держвидавом України. У першій публікації автор системно охарактеризував журнальні плани І. Франка у 1884—1886 рр. [61], а в другій — високо оцінив роль М. Драгоманова у відновленні газети «Правда» [62].

На сторінках львівських часописів та альманахів опубліковані статті з історії української преси, а також огляди окремих тематичних груп періодичних видань. Відомий знавець історії преси І. Кривецький у газеті «Нова Зоря» упродовж 1928—1931 рр. надрукував статті «З історії преси на Україні» [63], «Українська католицька преса (Історико-бібліографічний огляд в 75-ліття її існування)» [64] і три статистично-аналітичні розвідки про українську пресу в Польщі [65]. У цьому ж часописі о. М. Каровець (ЧСВВ) опублікував дослідження галицької преси 1882 р.: «Буря довкруги реформи Чина СВВ», «Велика реформа Чина СВВ 1882 р.: «Наука», «Діло», «Батьківщина», «Світ», «Пролом» [66].

У вказаний період чимало було зроблено для вивчення фахової преси, зокрема, торговельно-економічні часописи досліджував Л. Лукасевич [67]; Є. Пеленський охарактеризував період зародження і розвитку української періодики до Першої світової війни [68]; М. Струтинський зробив огляд українських часописів за 90 років, починаючи від видання «Зорі Галицької» [69]. У «Записках Наукового Товариства імені Шевченка» К. Студинський проаналізував взаємовигідні творчі зв'язки О. Кониського з Галичиною, дослідив також окремі аспекти функціонування часописів «Руслан», «Мета» і «Слово» [70].

Вагомим є внесок у вивчення історії української преси відомого її дослідника А. Животка, який видав (на правах рукопису) у Подєбрадах курс лекцій «Нарис історії української преси», де вперше комплексно розглянуто передумови виникнення, становлення і розвитку преси від її початків до 1920 р. [71]. Окрім цього, А. Животко опублікував змістовну статтю «Рукописні часописи української молоді» в одному з випусків Педагогічно-методичної бібліотеки у Львові [72]. Наприкінці 30-х рр. у «Biuletyn-i polsko-ukraińsk-ому» вміщено дві публікації польських авторів про українську пресу у Польщі [73].

Загалом, суспільно-політичні обставини 20—30-х рр. XX ст. не дозволили дослідникам українського друкованого слова зібрати і системно опрацювати необхідний фактичний матеріал. Не висвітленими залишилися питання історії зв'язків преси з громадською думкою та її позиціонування щодо політичних орієнтацій українства. Під радянською окупацією об'єктивне вивчення української преси було неможливим з огляду на ідеологічно-політичні причини, а українська еміграція не змогла виконати цю велику працю через брак джерельної бази: архівів, бібліотек, зрештою, і самої преси [74]. Однак, незважаючи на це, у міжвоєнний період українські історики преси заявили про себе появою наукових досліджень різного типу (наукові статті, статистичні й історичні огляди, курси лекцій; запровадження у науковий обіг значних масивів епістолярію та архівних джерел).

У 40—80-ті рр. XX ст. (третій період) напрацювання українських пресознавців (монографії, нариси, хрестоматії, курси лекцій, підручники і т. д.) за фактологією, змістом, особливо за своєю концепцією, можуть бути віднесені до двох груп спеціальної літератури цієї галузі знань: наукові роботи радянських дослідників, які працювали в умовах тоталітарної системи, ідеологічного тиску та цензурних обмежень, та дослідження українських науковців в еміграції.

Особливої уваги заслуговують видання, які стали певною подією у розвитку українського журналістикознавства 50—80-х рр. Зокрема, науковець П. Федченко здійснив перше хрестоматійно-аналітичне видання матеріалів до історії української журналістики, яке, за автором, було «скромною спробою дослідити і узагальнити шляхи становлення і розвитку дожовтневої періодичної преси і публіцистики на Україні» [75]. Спробою проблемно-монографічного дослідження преси за порівняно короткий проміжок часу (1874—1882 рр.) була робота О. І. Дея «Українська революційно-демократична журналістика: проблеми виникнення і становлення» [76]. М. Д. Бернштейн видав єдине на той час монографічне дослідження одного періодичного видання — журналу «Основа» [77], а В. Т. Дмитрук окреслив головні віхи розвитку української журналістики XIX ст. [78].

Заслуговують на увагу літературознавчі студії О. К. Бабишкіна [79] та М. Д. Бернштейна [80]; написані за матеріалами преси та видані друком курси лекцій І. І. Дорошенка — «Українська журналістика і критика другої половини XIX ст.» [81] та П. М. Лісового — «Журналістика Закарпаття 50—70-х рр. XIX ст. і її зв'язки з іншими українськими землями та Росією» [82].

У 60-х рр. побачили світ змістовна монографія П. М. Федченка про історію зародження і основні закономірності розвитку преси [83] і тематичне дослідження Й. Т. Цюха про комуністичну пресу Західної України 1919—1939 рр. [84].

Уперше в історії української філологічної науки М. А. Жовтобрюх проаналізував особливості та стилістику мови української преси до середини 90-х рр. XIX ст. [85]. Дослідниця М. Ф. Дмитрієнко вперше у радянській історіографії зробила спробу розглянути більшовицьку пресу України 1917—1918 рр. як історичне джерело [86]. Автор подала основні принципи класифікації газетних матеріалів, розглянула проблематику періодики, охарактеризувала жанрові особливості окремих публікацій.

Отже, вже самі назви багатьох досліджень засвідчують їх тематичне та ідеологічне спрямування. Узагальнюючи, варто відзначити, що для більшості видань властивий вибірково-тенденційний підхід до журналістської спадщини XIX — початку XX ст., із чітким розмежуванням на революційно-демократичну та ліберально-буржуазну чи націоналістичну пресу. Заідеологізованою є й восьмитомна «Історія української літератури», де опубліковано окремі дослідження про розвиток української журналістики XIX — першої половини XX ст. Автори наукових розвідок Д. В. Чалий [87], М. Д. Бериштейн [88], Ф. П. Погребенник [89] звертають особливу увагу на літературознавчий аспект функціонування української періодики, але підбір та аналіз матеріалів, узагальнення і висновки з огляду на пануючий в радянській науці ідеологічний принцип мають виразно тенденційний характер. Методологічні засади досліджень, методи відбору й аналізу фактів, а особливо їх інтерпретація засвідчують антиісторизм та фальсифікацію. Що ж до емпіричного матеріалу, опрацьованого нашими попередниками, то він не втратив своєї цінності.

На окрему увагу заслуговують два навчальних видання: «Історія української дожовтневої журналістики» (1983) [90] та «Історія партійно-радянської преси України» (1989) [91]. Близькі вихідними методологічними настановами, пошуками «двох напрямів» у журналістиці й ідеологічної боротьби між ними, ці видання характерні переходом від «вибіркової» матеріалу до його «всеохопності». Завдяки конкретному фактичному матеріалу, залученому до змісту згаданих видань, не проблематично визначити, наскільки тоталітарний режим вплинув на українську пресу, від чого потрібно відмовитися, а що зберегти й по-новому оцінити.

Дещо інший висновок напрошується, коли мова заходить про досвід зарубіжного (діаспорного) пресознавства. Науковці знають, що до середини 90-х рр. XX ст. чи не єдиним і найповнішим джерелом інформації з історії української журналістики XIX — першої половини XX ст. були праці А. Животка [92], хоча вони мають чимало пропусків і фактологічних неточностей. У передмові до доповненого перевидання «Історії української преси» цього автора К. Костів слушно зауважив, що фактичний матеріал «не завжди узагальнений і пов'язаний із громадсько-політичною концепцією даної доби» [93]. Такі ж недоліки притаманні й курсу лекцій С. Наріжного, виданих 1947 р. у Регенсбургу, а з передмовою К. Костева перевиданих 1988 р. у Мюнхені [94].

Інформативними є статистично-бібліографічна праця до 150-ліття української преси Ю. Тернопільського [95], дослідження періодики окремих регіонів України, зокрема Буковини [96] і Закарпаття [97], умов становлення та розвитку української преси у Канаді [98].

Таким чином, праці радянських істориків преси були вкрай заполітизовані, а це впливало на об'єктивну інформативність щодо періодичних видань. Зарубіжні науковці через відсутність джерел не зуміли створити фундаментальних наукових досліджень, в яких би українська преса була проаналізована з урахуванням таких важливих факторів, як специфіка видань, умови функціонування в тій чи іншій країні, вплив на читацьку аудиторію, взаємодія з іншими засобами масової комунікації.

Одним із найважливіших аргументів щодо необхідності створення академічного видання з історії української журналістики є очевидна неадекватність названих досліджень вимогам, які висуваються на новому етапі розвитку суспільства, власне, їх невідповідність назрілим завданням історичної науки, перед якою відкрився раніше малознаний материк преси національно-патріотичного спрямування. Йдеться насамперед про нагромадження зусиллями сучасних учених раніше не відомого і майже не дослідженого фактологічного матеріалу, що має лягти в підґрунтя історико-джерелознавчого аналізу й наукових узагальнень.

Проблемні питання нагромадження фактичного матеріалу для наукової бази «Історії української преси» вимагали докладного вивчення, і по-справжньому ця робота розпочалася лише на початку 90-х рр. XX ст. Вона набула системного характеру з 1993 р., коли у Львівській науковій бібліотеці

ім. В. Стефаника НАН України розпочав свою діяльність Науково-дослідний центр періодики (тепер — Відділення «НДЦ періодики»), який визначив такі пріоритетні напрями роботи:

— створення «Репертуару української періодики XIX—XX ст.», складовими якого будуть: 1) повна бібліографія періодики українською мовою (1848—2000 рр.); 2) бібліографія української періодики іншими мовами (XIX—XX ст.); реєстр іншомовної преси, що виходила на етнічних українських землях (1776—2000 рр.);

— видання фундаментальних досліджень: «Історія української преси» (в основі якої — «Репертуар української періодики (XIX—XX ст.)» та «Історія української журналістики XIX—XX ст.»);

— підготовка і видання багатотомного енциклопедичного словника «Українська журналістика в іменах»;

— формування повної бази даних на електронних носіях інформації.

Ця програма дозволила виробити й апробувати тактику і стратегію реалізації задуманого, зокрема перевірити практикою нові методологічні засади, наукові принципи і методи дослідження [99]. Упродовж майже п'ятнадцяти років копіткої і напруженої праці науковці НДЦ періодики підготували низку фахових видань з історії української преси XIX—XX ст. [100]. Зокрема, видано матеріали дев'яти Всеукраїнських науково-теоретичних конференцій «Українська періодика: історія і сучасність» [101], п'ятнадцять випусків щорічника «Збірник праць Науково-дослідного центру періодики» [102], в яких у розділах «Історія української преси», «Історія української журналістики» та «Українська періодика (XIX—XX ст.) як історичне джерело» опубліковано понад тисячу наукових доповідей і статей з історії української преси. Надруковано цикл монографічних досліджень цієї тематики, зокрема, Н. В. Антонюк на основі газетних публікацій та архівних матеріалів охарактеризувала культурне життя українства в Генеральній губернії за 1939—1944 рр. [103]; М. М. Романюк системно дослідив українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.) як джерело вивчення суспільно-політичного життя краю [104]; І. З. Павлюк опрацював пресу Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя (1917—1939 рр.) [105]; Л. В. Снісарчук уперше цілісно дослідила сатирично-гумористичні часописи українців Галичини міжвоєнного періоду (1921—1939 рр.), зокрема здійснила історико-функціональний аналіз преси «серйозно-смішного» напрямку, вивчила її структуру, проблемно-тематичні аспекти, основні напрями політичної сатири, проаналізувала творчість учасників творення змісту сатирично-гумористичних часописів Галичини [106].

Активно співпрацюючи з Науково-дослідним центром періодики, дослідник І. В. Крупський підготував монографію про національно-патріотичну журналістику України (друга половина XIX — перша чверть XX ст.) [107], а науковець І. В. Зайченко — про проблеми української національної школи у пресі (друга половина XIX — початок XX ст.) [108].

Монографія співробітника НДЦ періодики М. М. Комариці «Українська католицька критика: феномен 20—30-х рр. XX ст.» ґрунтується в основному на публікаціях у тогочасних періодичних виданнях («Дзвони», «Нова Зоря», «Новий Час», «Вістник», «Назустріч» та ін.). Автор охарактеризувала творчість критиків католицького напрямку Миколи Гнатишака, Гавриїла Костельника, Олександра Моха, Григорія Лужницького та Теофіла Коструби у контексті ідеологічного протистояння між різними літературними угрупованнями. У центрі уваги дослідниці — питання взаємозв'язку між естетичним і етичним у мистецькій творчості, впливу християнської філософії та суспільного життя на літературу, проблеми творчої свободи, культу й культури, національної самототожності [109].

Київський науковець Б. І. Черняков подав джерелознавчу працю з історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.) [110], львівський журналістикознавець

Ю. Г. Шаповал — фундаментальне дослідження щоденної газети «Діло» (1880—1939), яка впродовж шести десятиліть концентрувала й артикулювала громадську думку нації, боролася за її права, розвивала державницькі устремління, згуртовувала видатних культурних і громадських діячів, прилучала до скарбів світової цивілізації [111]. Ю. Г. Шаповал є також автором ґрунтовної монографії «Літературно-Науковий Вістник» (1898—1932 рр.): Творення державницької ідеології українства» [112]. Саме це періодичне видання, на його переконання, відіграло роль визначального фактора в консолідації нації навколо державницьких ідеалів, висвітлювало подвижницьку редакторську працю видатних діячів — І. Франка, М. Грушевського, Д. Донцова, які в різні періоди очолювали журнал [113].

Активна участь у наукових конференціях, які проводить НДЦ періодики, постійна публікація у його виданнях різножанрових досліджень сприяли київським вченим А. А. Бойко та Г. Я. Рудому у підготовці ґрунтовних монографічних праць. Зокрема, професор А. А. Бойко вивчила пресу православної Церкви в Україні (1900—1917 рр.) [114], акцентувавши увагу на тематиці та проблематиці релігійних видань, їх суспільно-політичних, мистецтвознавчих і літературознавчих аспектах. Г. Я. Рудий уперше розглянув пресу України 1917—1920 рр. як окремий документальний комплекс і важливе історичне джерело дослідження української культури, всебічно розкрив особливості функціонування періодики, охарактеризувавши тематику і зміст видань, методи і засоби відображення ними різних форм української державності в контексті їхньої культурної політики [115].

Окремі аспекти функціонування української преси дослідили також польські вчені О. Вішка [116] та В. Мацєжинський [117].

У 1999 р. вийшов з друку перший том хрестоматії «Українська преса», яким започаткувалося серійне видання історико-журналістських матеріалів другої половини XIX — першої половини XX ст. У збірнику зібрано, упорядковано та прокоментовано професором М. Ф. Нечиталюком маловідомі, понад столітньої давності пресові тексти, що друкувалися в українській періодиці від початку 60-х рр. XIX ст. (в альманасі «Хата», журналі «Основа», газеті «Черниговский Листок») до заборони української мови Валуєвським циркуляром 1863 р. Особливо цінною для істориків української преси є добірка журнальних публікацій із суспільно-політичного та історико-літературного часопису «Основа», авторами якого були такі видатні діячі української культури, як Т. Шевченко, П. Куліш, М. Костомаров, Марко Вовчок. Для належної орієнтації читача в тогочасному журналістському процесі до хрестоматії включено деякі документи, науково-критичні статті й історичні нариси про українську пресу 60-х рр. XIX ст. істориків літератури і преси, а також науково-критичні статті з методології вивчення історії журналістики [118].

У другому томі хрестоматії, який також підготував до друку у 2002 р. професор М. Ф. Нечиталюк, уперше зібрано, упорядковано та прокоментовано пресові тексти, що друкувалися у західноукраїнській періодиці впродовж 60-х рр. XIX ст. — газетах «Слово», «Русь», «Письмо до Громади», «Русалка», журналах «Вечерниці», «Мета», «Нива», «Правда», «Страhopуд», «Галичанин», альманасі «Зоря Галицка». Хрестоматія містить фактичний матеріал, який відображає журналістику двох політичних спрямувань — народовського та москвофільського — з пильнішою увагою до розкриття проблематики і жанрів публікацій народовського спрямування як найхарактернішого явища національно-патріотичного руху шістдесятників XIX ст. у Наддніпрянській Україні та Галичині. Як у першому, так і у другому томі для орієнтації читача в тогочасному надзвичайно розмаїтому та суперечливому журналістському процесі використано історико-аналітичні статті, нариси та мемуари попередників і сучасних дослідників. Томи споряджено коментарно-пояснювальним і бібліографічним апаратом, а також автентичними зразками редакційних і полемічних текстів та ілюстраціями [119].

Такий же підхід до пресових першоджерел продемонструвала професор Н. М. Сидоренко, упорядкувавши в співавторстві збірники публікацій з часописів Східної України початку XX ст. [120].

Працівники НДЦ періодики, починаючи свою діяльність, усвідомлювали: майбутня «Історія української преси XIX—XX ст.» не буде об'єктивною, повноцінною і вартісною, якщо, працюючи над нею, не досліджувати публіцистичну, редакторську і видавничу спадщину тих особистостей, які, власне, і творили українське друковане слово. З огляду на трагічну долю багатьох майстрів пера минулого персоніфікація історії вітчизняної преси і публіцистики є однією з найактуальніших проблем сучасного українського пресознавства. У цьому напрямі Відділення «НДЦ періодики» і здійснює надзвичайно важливу роботу: впродовж багатьох років видає матеріали до енциклопедичного словника «Українська журналістика в іменах».

У чотирнадцяти випусках (1994—2007 рр.) [121] опубліковано понад чотири тисячі біобібліографічних статей про багатьох відомих, малознаних і «забутих» українських журналістів, публіцистів, редакторів і видавців. Про багатьох діячів минулого вперше дізнавалося із документальних матеріалів з відкритих спецфондів та архівів Служби безпеки України.

При укладанні збірників матеріалів до біобібліографії використано такі принципи: про журналістів, редакторів, видавців подаються найголовніші біографічні дані, бібліографія видань і публікацій, довідкова література та архівні джерела. Науково-редакційне опрацювання статей здійснено з урахуванням загальних принципів підготовки енциклопедичних видань.

У статтях-персоналіях подається справжнє прізвище чи псевдонім журналіста (редактора, видавця), під яким він увійшов в історію. Псевдоніми та криптоніми журналістів, редакторів і видавців, дати їх життя, місця народження і смерті вміщено у дефінітивній частині статті. До випусків увійшли не лише українські діячі, а й представники інших національностей, які своєю працею сприяли розвитку української журналістики.

Власне стаття становить виклад найважливішої біографічної інформації, використаної переважно з опублікованих та архівних джерел, про участь особи у державному, суспільно-політичному, науковому та культурному житті України. У біобібліографічних статтях подаються найважливіші праці, які найповніше характеризують діяльність особи.

Бібліографічний матеріал містить дані про творчу спадщину особи, основну літературу про неї. Окремим блоком подаються архівні джерела.

За цією ж схемою підготовлено дослідження «Розстріляне слово», в якому на основі архівних матеріалів Служби безпеки України подано біобібліографічні статті про 53 «забутих» публіцистів [122], а також «Оратаї журналістської ниви: Українські редактори, видавці, публіцисти» (у двох книгах) М. М. Романиюка [123].

Науковий працівник ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України В. А. Передирій в анотованому каталозі «Українські періодичні видання для жінок в Галичині (1853—1939 рр.)» виклала інформацію про сто журналістів, письменників, громадських діячів, причетних до творення періодики цієї тематичної групи [124].

У багатотомних виданнях авторства В. А. Качкана — «Українське народознавство в іменах» [125], «Хай святиться ім'я твоє...» [126] та «Українська журналістика в іменах: Історичний досвід, майстерність» [127] — міститься понад сто досліджень про громадсько-культурних і суспільно-просвітницьких діячів, визначних публіцистів, редакторів, організаторів редакційно-видавничого процесу, пресо- і книгознавців, які в умовах панування у радянській державі тоталітаризму й комуністичної ідеології «опинилися» за межами національної історіографії та ет докультури.

Понад 300 статей-персоналій опубліковано у матеріалах уже згаданих дев'яти наукових конференцій «Українська періодика: історія і сучасність», які провів НДЦ періодики, та чотирнадцяти випусках «Збірника праць Науково-дослідного центру періодики».

Наприкінці 2007 р. база даних майбутнього енциклопедичного словникового видання уже містила понад 5000 персоналій, за нашими ж попередніми підрахунками, їх буде значно більше.

Однак робота ускладнюється не тільки необхідністю опрацювання величезного масиву фактичного матеріалу, а й певним чинником, зумовленим станом просопографії у нашій країні. Відомий історик, професор Я. Р. Дашкевич, уперше в українській науці проаналізувавши «причини необ'єктивного і неадекватного підходу до персоналій», висловив кілька суттєвих міркувань. Мова йде про об'єктивне і суб'єктивне в просопографії. На його думку, вона «розвивається по лінії поширення, розгортання, поглиблення біографії шляхом урахування гуманних людських аспектів. Але аспектів правдивих — з висвітленням позитивних і негативних сторін життєпису» [128]. Отож це важливе питання вимагає всебічного обговорення і докладного вивчення, до того ж необхідно враховувати особливості ментальності народу.

Упродовж двох останніх десятиліть українське пресознавство активно розвивається у вищих навчальних закладах Києва, Львова, Луганська, Харкова та Дніпропетровська. У бібліографічному покажчику «Українське журналістикознавство» відображено доробок науковців Інституту журналістики Київського національного університету ім. Т. Шевченка [129]. Істориків преси зацікавлять дослідження А. З. Москаленка [130], Б. І. Чернякова [131], В. І. Шкляра [132]. Українську періодику в Італії (1905—1995 рр.), українську таборову пресу часів Першої світової війни та видання інтернованих українців і цивільної еміграції в Чехословаччині, Польщі, Румунії, Єгипті (1919—1924 рр.) дослідила професор Н. М. Сидоренко [133], пресу США і Канади (1991—1995 рр.) — О. М. Гриценко [134]. Окрім цього, наукові статті, розвідки з історії преси постійно друкуються у «Віснику Київського національного університету» (серія «Журналістика»), збірниках праць «Українська журналістика: Вчора, сьогодні, завтра» та «Українська журналістика в контексті світової» [135].

Науковці факультету журналістики Львівського національного університету ім. І. Франка публікують дослідження з історії української преси у щорічному «Віснику Львівського університету» (серія «Журналістика»), збірниках праць кафедр — української преси [136], зарубіжної преси та інформації [137], радіомовлення і телебачення [138] та в інших виданнях [139]. Заслужовують на увагу збірник публіцистичних текстів «Преса боротьби та ідей (Західноукраїнська публіцистика першої половини XX ст.)» [140], «Нариси з історії української військової преси» [141], навчальний посібник О. Д. Кузнецової «Основи масової комунікації» [142] та монографія М. П. Присяжного «Преса української еміграції в Німеччині: становлення, розвиток, тематична політика (1945—1953)» [143].

Про зміст журналістикознавчих досліджень викладачів факультету журналістики Львівського національного університету ім. І. Франка свідчить бібліографічний покажчик праць за 1954—2004 рр., в якому подано список авторефератів дисертацій, захищених на спеціалізованій вченій раді факультету [144].

Під час роботи над майбутньою «Історією української преси XIX—XX ст.» можуть використовуватися підручники з історії української журналістики харківського дослідника І. Л. Михайлина [145] та навчальний посібник В. М. Владимірова «Історія української журналістики (1917—1997 рр.)» [146].

Нові методологічні засади та методи дослідження використав у своїй монографії Ю. С. Ганжуров, який уперше газетні публікації розглянув як джерело вивчення політичної системи України (1956—1964 рр.). Автор розкрив основні питання методики дослідження української періодики в часи т. зв. хрущовської «відлиги», осмислив характерні риси тогочасної преси, її типологічні особливості та

комунікативні функції як масового джерела, що відображає політичні, економічні, соціальні, духовні процеси в межах авторитарної системи, яка панувала в Україні у постсталінський період політичної історії [147].

За нашими підрахунками, тільки на початку XXI ст. вчені-пресознавці опублікували майже 6000 наукових статей, понад 20 монографій, 18 навчальних посібників, 38 збірників праць, 26 випусків матеріалів наукових конференцій, які є вагомим підґрунтям для написання історії української преси XIX—XX ст. Цей науковий доробок засвідчує, що українське пресознавство як спеціальна історична дисципліна зараз має свій об'єкт, предмет, територіальні межі, наукові принципи і методи дослідження [148].

Багаторічний досвід вивчення української періодики XIX—XX ст. переконує у тому, що її опрацювання варто починати з опублікованих мемуарів, листів, документів та матеріалів і вже потім переходити до вивчення архівних джерел. У роботі з українською пресою як історичним джерелом дослідники історії української преси послуговувалися такими науковими принципами, як об'єктивність, комплексність, системність, історизм і достовірність.

Творцями газетно-журнальної періодики були конкретні люди, що завжди мали суб'єктивний погляд на процеси, які відтворювали чи аналізували. Тому, вивчаючи періодичні видання, треба прагнути визначити міру об'єктивності при відображенні у пресі подій. Окрім цього, об'єктивність передбачає і необхідність встановлення реальних редакторів, видавців та власників видань. Оскільки українська преса існувала в обмеженому правовому полі, під жорстким цензурним тиском, подані у часописах офіційні відомості про їх творців у багатьох випадках не відповідають дійсності.

Для співробітників Науково-дослідного центру періодики при підготовці історико-бібліографічного дослідження основою для відтворення історичного розвитку української преси загалом й окремих регіонів зокрема були не одна газета чи декілька видань, а весь комплекс доступних джерел: державні законодавчі документи щодо функціонування преси, документи політичних партій, громадських організацій і товариств, мемуарні твори, епістолярій творців друкованого слова, що зберігаються у багатьох архівах та бібліотеках світу.

Кожне видання оцінюється як продукт конкретної епохи, конкретного часового відтинку. Послугуючись принципом історизму, перш ніж характеризувати сам часопис, зіставляється зміст його публікацій з духом, атмосферою досліджуваної доби у широкому сенсі слова.

Важливе значення мають засоби визначення достовірності (авторства) опублікованих матеріалів. Значна увага приділяється з'ясуванню прізвищ авторів, які ховалися за псевдонімами і криптонімами, редакційним статтям, публікаціям без підписів. Для встановлення реальних авторів аналізуються стиль, деякі особливості манери письма чи проблемно-тематичні публікації уже відомих журналістів.

Як писемне джерело з історії України періодика має певні спільні та відмінні ознаки. До спільних прикмет варто віднести такі: усі періодичні видання — «свідки» певної епохи чи періоду, що відображають особливості буття минулого часу; редакторами, видавцями, журналістами чи дописувачами часописів минулого були люди зі суб'єктивним баченням і сприйняттям реальності часу, тому кожне видання, взяте окремо, є обмеженим в об'єктивності відображення дійсності; опублікована інформація може мати відкритий і прихований характер, що виявляється шляхом зіставлення багатьох джерел.

Відмінними властивостями преси є такі ознаки: періодичність видань (щоденник, кілька разів на тиждень, тижневик, місячник, кварталник і т. д.); вид видання (газета, журнал, бюлетень, вісник); місце видання, мова, належність до власників чи видавців, зміст тощо. С. Макарчук у підручнику «Писемні джерела з історії України» відзначає, що серед науковців «поширена класифікація періодики

за її ідейно-політичним спрямуванням — на прогресивну, консервативну, клерикальну, реакційну, ліберальну, прокомуністичну, профашистську та ін.

Звичайно, такий поділ періодики... умовний, бо в багатьох випадках їх видові та змістові грані не є чіткими, а кожний номер видання сам по собі кожного разу становить продукт творчості й наступний номер може в багатьох відношеннях відрізнятися від попереднього» [149].

Характерною особливістю можна вважати і те, що специфічність розвитку української журналістики була зумовлена роз'єднанням українського народу, його перебуванням у складі різних державних утворень, тому газети й журнали функціонували в неоднакових суспільно-політичних реаліях.

Окрім цього, українська преса як виразник поневоленого народу ніколи не мала фінансової державної підтримки, а існувала на кошти окремих меценатів, об'єднань, товариств, організацій та політичних партій. А це, безсумнівно, визначало її зміст, ідейне спрямування, у багатьох випадках суб'єктивне, а іноді й зумисно спотворене відображення дійсності, зокрема подій, фактів.

Поліфонізм пресових видань зумовлює, з одного боку, багатоаспектність періодики як історичного джерела, з іншого — специфіку засобів і методів аналізу опублікованих у ній окремих текстів-джерел. У науковій літературі простежуються переважно два підходи до дослідження преси: загально-аналітичний, завдання якого охоплюють вивчення історії виникнення і функціонування певного видання чи групи видань, і конкретно-аналітичний, що має на меті дослідження певної проблеми за матеріалами часописів. Обидва підходи передбачають переважно змістово-описовий аналіз преси на основі фронтального чи комплексного методу її вивчення. Сьогодні з метою підвищення інформативної віддачі джерела застосовується змістово-кількісний аналіз преси, головним чином контент-аналіз, суть якого зводиться до того, аби виявити легко підраховані ознаки, риси, властивості джерела (наприклад частоту використання певних термінів, газетних рубрик, висвітлюваних проблем та ін.), що відображали б важливі аспекти його змісту. Тоді якісний зміст стає вимірним, придатним для точного обчислення, а результати аналізу — об'єктивнішими.

Доцільно також виокремити два найчастіше вживаних конкретно-наукових методи дослідження, які забезпечують всебічне й об'єктивне відтворення журналістського процесу.

Перший метод — це бібліографічно-описовий, характерний для початкової стадії наукового опрацювання періодики. Зрозуміло, що бібліографічні описи часописів не в змозі замінити історико-журналістський аналіз преси і журналістський процес загалом. Однак він створює фактажне підґрунтя для наукової «будівлі», яке українські пресознавці постійно поповнюють новими знаннями про українську періодику. Другий метод — комплексно-аналітичний. Це своєрідне поєднання різних методів: системно-хронологічного, історико-описового й аналітичного, проблемно-тематичного, жанрового, біографічного і бібліографічного.

Концептуальні засади наукової діяльності працівників НДЦ періодики ґрунтуються на принципах об'єктивності, історизму, комплексності та достовірності. Для розв'язання конкретних завдань використовуються комплексно-аналітичний, проблемно-хронологічний, бібліографічно-описовий, структурно-типологічний, жанрово-видовий та інші методи.

На початку XXI ст. ще залишаються дискусійними проблеми періодизації історії української журналістики, партійності, позапартійності та заангажованості преси. І тільки повне опрацювання періодики XIX—XX ст. дозволить виробити прийнятну для всіх схему періодизації. Щодо партійності та позапартійності преси, то своє вагоме слово мали б сказати теоретики журналістики. Діяльність сучасних ЗМІ підтверджує, що однозначно вирішити це питання нелегко: декларація видання про свою незалежність чи незаангажованість може бути перевірена тільки практикою. Зрозуміло, що будь-яке періодичне видання функціонувати у взаємозалежному світі і бути вільним від його проблем не може.

Потрібно також подолати стереотип минулого, що партійна преса — це завжди погано. Усе залежить від того, яку ідеологію пропагує партія. Якщо «слова і діла» партії спрямовані на пропагування загальнолюдських цінностей, поваги до інших націй тощо, то таку партійність видання можна тільки вітати. Осуду й негачії заслуговує преса, що руйнує людську душу, маніпулює людською свідомістю, проповідує людиноненависницьку ідеологію або діє тільки з корисливих міркувань на шкоду іншим.

Дослідження української преси, її систематичне бібліографування переконали в тому, що нагромадження наукової інформації — тривалий процес. Отож нерационально очікувати бібліографічної вичерпності, а вже зараз, на сучасному рівні науково-бібліографічних знань про українську пресу, потрібно розпочати серйозне наукове вивчення історико-журналістського процесу в масштабах регіонів, історичних періодів, журналістських систем, а також життєписів визначних діячів української преси XIX—XX ст. Адже джерельний потенціал української преси ще не достатньо використовують у наукових дослідженнях історики, політологи, літературознавці, філологи, краєзнавці, демографи, педагоги й інші фахівці.

ДО ІСТОРІОГРАФІЇ БІБЛІОГРАФІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ XIX—XX ст.

Великий тлумачний словник сучасної української мови подає такі визначення бібліографії: «1. Науковий, систематизований опис книг та інших видань // Список літератури (книжок і статей) на яку-небудь тему або з якої-небудь галузі знань. 2. Наука про способи систематизованого опису і обліку складання (списків) книг та інших видань. 3. Відділ журналу або газети, в якому публікують списки нових видань, анотації до них та рецензії на книжки» [150]. Бібліографування пресових видань минулих століть — одне із найскладніших завдань сучасної української бібліографії, пов'язаних із створенням повного репертуару українських друків. Ця складність зумовлена насамперед великим «часовим простором» існування цих видань, а також глобальністю їх поширення, бо, крім української етнічної території, українські пресові друки ще з позаминулого століття з більшою чи меншою періодичністю, а іноді спорадично або й тільки одноразово видавалися представниками українських поселенців майже у 20 країнах світу. Отож створення повного реєстру цих друків для того, щоби зберегти відомості про них «для дослідників історії та культури українського народу, настільки ж важливе, як і проблематичне... За умов української історичної дійсності ця праця здебільшого має подвижницький характер. Бо чим, як не подвигом, було, наприклад, створення уже однієї з перших і, водночас, основоположних для української бібліографії праць, — «Галицько-руської бібліографії XIX ст. ...» І. О. Левицького та її продовження — «Української бібліографії Австро-Угорщини»? Адже цей фундаментальний твір, який зареєстрував українські друки майже за століття (попри численні інші наукові, публіцистичні і художні твори бібліографа, а також зібрання ним величезного матеріалу для українського біографічного словника), був створений автором у позаурочний від основної роботи час. Продуманою і цілеспрямованою є його методика систематизації і опису матеріалів, зокрема всіх пресових друків, які виходили в той час, — від багаторічних і багатотиражних видань газет і часописів до короткочасних пресових ефемерид і навіть окремих одноднівок, афіш, оголошень і т. д.» [151].

Джерела дозволяють виокремити чотири періоди становлення і розвитку бібліографії української преси минулого: перший період — остання чверть XIX — початок XX ст., другий період — 20—30-ті рр. XX ст., третій період — 40—80-ті рр. XX ст., четвертий період — 90-ті рр. XX — початок XXI ст.

У передмові до покажчика змісту «Літературно-Наукового Вістника» (1898—1932), укладеного Б. Ясінським, дослідник Д. М. Штогрин відзначав*: «В Україні праці над покажчиками до українських періодичних видань почалися і розвивалися вже в другій половині XIX століття і в цій галузі Україна вела перед між слов'янськими націями. До речі, великий Франко був першим, хто займався цим ділом, опрацювавши покажчик змісту львівського журналу «Правда» за 15 літ його появи (1867—83)¹. Франків покажчик був не лише історичним документом даної доби, а й впливовим джерелом, яким користувалися при укладанні пізніших подібних покажчиків чи навіть загальних праць бібліографічного характеру, включно з працею Івана Левицького над його відомою Галицько-руською бібліографією XIX століття² та Українською бібліографією Австро-Угорщини³. Певних слідів Франкового покажчика можна дошукуватись і в покажчику змісту «Киевской старины»⁴, який своїм укладом стояв також близько і до попередніх та тодішніх покажчиків російськомовних періодичних видань Київського і Харківського університетів та інших періодичних видань того часу⁵.

Заборона українського слова в Росії, а також на Східній Україні та загальна убогість у західних її областях не дозволяли не тільки опрацьовувати й видавати окремі покажчики до періодичних видань, а й видавати самі періодичні видання. Щойно після стабілізації Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові під керівництвом Михайла Грушевського розвиток бібліографії українських монографічних і серійних видань набрав помітного розвитку. У «Записках» Товариства почали систематично з'являтися річні покажчики змісту не тільки українською, а й німецькою мовою. Продовжував свою працю також Левицький, описуючи і монографічні видання, і періодичні та серійні публікації; в описі останніх подавав він, як і в перших томах своєї бібліографії, зміст кожного тому збірників чи випусків періодиків. Таким чином, ті назви та описи статей чи інших дописів та рецензій у згаданих виданнях служили свого роду покажчиками їхнього змісту» [152]. Цей висновок Д. М. Штогрин підтверджує факт, що в Західній Україні І. Франко був зачинателем видання покажчиків змісту українських періодичних видань, а І. О. Левицький — першим бібліографом українських пресових друків. У Східній Україні про необхідність покажчиків змісту періодики писав ще в середині 50-х рр. XIX ст. відомий український бібліограф О. М. Лазаревський [153], а М. Ф. Комаров, як і І. О. Левицький, розпочав працю над репертуаром української книги, що стала початком національної бібліографії [154]. Відомий бібліограф М. Ф. Комаров приділяв велику увагу і бібліографічній роботі з пресою, вважаючи відділ критики і бібліографії одним з найважливіших у фахових часописах [155].

Зосередимо увагу на найхарактерніших здобутках бібліографів преси кінця XIX — початку XX ст. Отже, І. Франко був першим в Україні укладачем змісту періодичного видання, зокрема журналу «Правда», що виходив у Львові впродовж 1867—1898 рр. з перервами [156].

* Посилання на джерела подаються за цитованою працею: ¹ Корнійчик І. І. Історія української бібліографії: дожовтневий період (нарис). Харків, Редакційно-видавничий відділ Книжкової палати УРСР, 1971, ст. 227, 339. Франко І. «Правда», письмо наукове і літературне. Від 1867 до 1883 р.», Правда: літературний збірник. В доп. XIII річника «Правда». Львів, 1884, ст. 273—315. ² Іван О. Левицький, Галицько-руська бібліографія XIX-го століття съ узглядіеніемъ русскихъ изданій появившихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1888). Львовъ, Тип. Ставропігійского института, 1888—95. 2 т. ³ ——. Українська бібліографія Австро-Угорщини на роки 1887—1900. У Львові, Накл. Наукового Товариства ім. Т. Шевченка, 1909—11. 3 т. [за роки 1887—1893]. ⁴ Іван Ф. Павловський [та інші], Систематическій указатель журнала «Кіевская старина» (1882—1906 г.), Полтава, 1911. Володимир Дорошенко, «Кіевская старина» і її «Покажчик», Записки Наукового Товариства ім. Шевченка, т. 109 (1912), ст. 166—77. ⁵ Головні з тих покажчиків описані у вищеназваній праці І. І. Корнійчика Історія української бібліографії, ст. 227, 351—52. ⁶ Іван О. Левицький, Українська бібліографія Австро-Угорщини. т. 1—3.

У передмові І. Франко зазначив, що розглядає цю працю як матеріал для майбутньої загально-української бібліографії. Літературу в покажчику подано за загальним алфавітом прізвищ авторів і назв творів. Необхідно зауважити, що І. Франко зробив відступ від принципів укладання таких покажчиків, умістивши в ньому деякі твори, опубліковані в інших періодичних виданнях або окремо.

Відсутність систематизації матеріалів, неповний їх розпис — такі недоліки цього видання. Однак його значення полягає не лише в тому, що це перша спроба покажчика змісту українського періодичного видання, а й у тому, що у ньому вперше в Україні було розкрито псевдоніми й криптоніми (І. Франко допустив при цьому деякі помилки, які пізніше повторив І. О. Левицький у своїй «Галицько-руській бібліографії») [157].

І. Франко започаткував використання, а його наступники, які укладали покажчики змісту, брали за основу структуру періодичного видання. Саме так зробив і В. Доманицький, який підготував і видав у Львові 1903 р. покажчик «Літературно-Наукового Вістника» за 1898—1902 рр. [158]. У бібліографічній праці немає допоміжних покажчиків, що ускладнює роботу з нею.

У різні роки було надруковано три покажчики змісту журналу «Киевская старина». Перший вийшов як додаток до № 13 «Киевской старины» за 1888 р. і охоплював матеріали за шість років. Другий з'явився у Києві 1893 р. п. н. «Библиографический указатель «Киевской старины» за первое десятилетие (1882—1891 гг.)». Як зазначено в передмові, він є додатком до № 3—7, 11 і 12 журналу за 1893 р. Однак найповнішим за охопленням матеріалу є покажчик цього журналу [159], який вийшов у Полтаві 1911 р. Укладачі згрупували в ньому публікації (за винятком невеликих повідомлень) за весь час існування видання.

Бібліограф О. Г. Бербека відзначала: «...серед покажчиків змісту, що виходили в ті часи, переважали покажчики змісту «Записок» і «Збірників» університетів або товариств» [160]. Покажчик до «Записок Харьковского университета» розписаний за хронологією, а в межах року — за послідовністю номерів і порядком розташування статей із прийнятою у журналі пагінацією [161]. У 1914 р. побачив світ покажчик змісту I—XXX томів «Записок имп. Одесского общества истории и древностей» [162], що виходили впродовж 1844—1912 рр.

1898 р. у Львові вийшов систематичний покажчик до X—XX томів «Записок Наукового Товариства ім. Шевченка» [163], 1910 р. — «Показчик «збірника математично-природописно-лікарської секції Наукового товариства ім. Шевченка» [164]. До останнього ввійшли матеріали, що друкувалися у «Збірнику...» і в перших 13 томах «Записок Наукового Товариства ім. Шевченка».

Названі покажчики змісту часописів належать до науково-допоміжних бібліографічних видань. У більшості з них відсутня наукова систематизація матеріалу, немає допоміжних покажчиків, які б дозволяли легко орієнтуватися у книзі.

Справжнім досягненням і гордістю української бібліографії кінця XIX — початку XX ст. була і залишається фундаментальна праця І. О. Левицького «Галицько-руська бібліографія...» [165].

Дослідник М. П. Гуменюк відзначив, що бібліографуванням книжкової продукції Галичини займалися і до І. О. Левицького, зокрема Я. Головацький, російський бібліограф В. Межов, Б. Дідицький, А. Петрушевич, О. Стефанович та ін. Водночас науковець звернув увагу і на особливості бібліографування І. О. Левицьким українських часописів вказаного регіону [166].

У матеріалах збірника наукових праць, присвяченого І. О. Левицькому — бібліографу, видавцю, письменнику, журналісту і перекладачу, розглядається його роль як фундатора української бібліографії книги та періодики [167].

Науковець Н. А. Рибчинська змістовно схарактеризувала працю І. О. Левицького в галузі бібліографування української преси: «Чи не найбільша цінність «Галицько-руської бібліографії XIX ст.» полягає в тому, що укладач розписав зміст не тільки збірників і альманахів («Русалка Дністровая»,

«Весна», «Вінок русинам на обжинки» та ін.), але й періодичних видань. Однак це не було якимось особливим нововведенням І. О. Левицького. До нього зміст часописів, які на той час практикувалось включати поруч з книгами в бібліографічні покажчики, намагався розкривати К. Естрайхер. В. Межов теж, описуючи деякі періодичні видання, вибірково подавав найцікавіші статті. І. О. Левицький пішов далі. Він розписав окремо кожен річник усіх зареєстрованих в «Галицько-руській бібліографії XIX ст.» газет і журналів, включених в загальний алфавітний ряд разом з книгами. В бібліографічному описі періодичних видань автор зазначав їх назву, підзаголовок, рік випуску, періодичність, прізвища видавця і редактора, друкарню, формат, передплатну ціну. За словами І. О. Левицького, розписувались усі варті уваги статті, чи, як тепер прийнято називати, самостійні текстові одиниці. Матеріал систематизувався в розділи, а в межах розділу був укладений за алфавітом прізвищ авторів чи назв статей. Кількість розділів залежала від характеру публікацій і коливалась від 4 до 13. Виділялись, наприклад, «Статті економічного змісту», «Вірші», «Оповідання», «Статті наукового і історичного змісту», «Рецензійні замітки», «Кореспонденції», «Спогади, біографії, некрологи» і т. п. Таке докладне розписування річників кожного з періодичних видань вимагало значних затрат часу, але цілком себе виправдовувало» [168].

Окрім цього, І. О. Левицький був одним із перших бібліографів у Галичині, хто серйозно працював над розкриттям псевдонімів і криптонімів. Не варто, подаючи перелік рецензій про бібліографічні праці І. О. Левицького, акцентувати увагу на окремих недоліках, пропусках, зрештою, ще нікому не вдавалося видати вичерпну бібліографію, яка б не містила прогалин. У 1909 р. І. Кревецький у передмові до першого тому «Української бібліографії Австро-Угорщини за роки 1887—1900» писав: «Поважні праці... двох наших бібліографів — дд. М. Комарова й Ів. Ем. Левицького — положили вже трівкі підстави під українську бібліографію минулого XIX-го ст. — хоч предмет не вичерпаний вповні і повна українська бібліографія, особливо ще для українських земель Росії, вимагає багато інтензивної праці. Бібліографії українських видань нинішнього XX-го ст. нема ще зовсім. Про систематичну, наукову бібліографію для поодиноких галузей українознавства (пр. української історії, історії літератури, географії и ін.) — навіть не згадуємо» [169].

Як уже відзначалося, ідея реєстру українських періодичних видань виникла наприкінці XIX — на початку XX ст. У 20—30-х рр. XX ст. (другий період історіографії бібліографії преси) довкола цього питання велися палкі дискусії, протилежні полюси яких можна визначити як спробу створення якнайповнішого списку всього національного друку, з одного боку, та повне заперечення ідеї репертуару як такої, що начебто не відповідає безпосереднім завданням бібліографії, — з іншого. Такі полярні твердження зумовлювалися не так власне бібліографічними чинниками, як політико-ідеологічними, тобто продовжували традиційну боротьбу проти всього, що могло б піднести значущість української культури й «захитати» тезу про її «меншовартість», «провінціалізм» і т. д. І якщо у 20-ті рр. ці ворожі українській культурі погляди ще маскувалися певними методологічними принципами, що мали на меті унеможливити створення репертуару, то у 30-х рр. розпочалася відверта війна «на книгознавчому фронті» проти українських бібліографів-теоретиків. Основні етапи цієї війни висвітлено Я. Дашкевичем у статті «Репертуар української книжки 1798—1916 років — коли він буде?». Вчений наголошує, що видатних українських бібліографів — Юрія Меженка, Миколу Сагарду, Степана Пастернака, Ярослава Стешенка, Михайла Ясинського — було оголошено пропагаторами «націонал-фашизму», які боролися проти марксистсько-ленінської бібліографії під прапором «буржуазно-націоналістичної бібліографії» [170]. На саме ж слово «репертуар» на кілька десятиліть було накладено табу.

Варто наголосити на тому, що наукові засади підготовки повного реєстру української періодики ще 1923 р. запропонував В. Ігнатієнко у статті «Історія української преси та її вивчення», вперше надрукованій у журналі «Бібліологічні вісті» [171]. Дослідник, зокрема, відзначив: «Українська преса,

не дивлячись на своє 75-річне існування, ще цілком не досліджена і до цього часу не написана не тільки історія її розвитку, а навіть не опубліковано матеріалів до її вивчення в вигляді бібліографічного списку назв. Також не розроблені такі важні питання, як: 1) що вважати за українську пресу, 2) яку територію брати під дослід, 3) як класифікувати пресу та багато інших питань теоретичного характеру, без розв'язання яких неможливо дослідження розвитку української преси в зв'язку з розвитком суспільних взаємовідносин серед українського народу.

Першим питанням, розв'язання якого впливає й на вирішення інших, є питання: «що вважати українською пресою» [172].

Щоб знайти відповідь на поставлене запитання, В. Ігнатієнко пропонує взяти за основу три принципи: «1) державности (територіально-державна прикмета), 2) мови або врешті 3) принцип територіально-етнографічний, комбінований з принципом мови» [173].

«Отже єдиним принципом, що вирішує питання: «що вважати за українську пресу» може бути принцип мови в комбінації з основною етнографічною територією розселення українського народу з долученням тих островків, що заселили українські емігранти в Америці, на Далекому Сході, та по інших краях світу. Таким чином ми маємо основні питання вивчення української преси розв'язаними, а саме: об'єкти дослідження (що вважати за українську пресу і територія дослідів) установлені.

Коли-ж до цього додати, що за пресу треба вважати не тільки газети та журнали, що виходили періодично, і що до преси треба зараховувати й альманахи та збірники, які виходили періодично, або мали перетворитися в періодичні — то питання про об'єкти дослідження можна вважати вичерпаним» [174].

Якщо з «єдиним принципом» В. Ігнатієнка можна погодитися, то щодо альманахів та збірників, які мали перетворитися у періодичні видання, але не стали такими, питання проблематичне.

Наш досвід вивчення і бібліографування періодики підтвердив думку В. Ігнатієнка про те, що «класифікація та періодизація української преси може бути окремим питанням, яке варто дискусувати» [175]. Відзначимо, що на сторінках уже згадуваного фахового журналу «Бібліологічні вісті» В. Ігнатієнко та інші автори друкували також реєстри української преси за окремі часові періоди та за регіонами [176].

Однак на початку 30-х рр. XX ст. робота Української книжкової палати та Українського науково-дослідного інституту книгознавства над репертуаром української періодики була припинена [177]. Не знайшла підтримки в інших регіонах України і діяльність Вінницької філії Всенародної бібліотеки України при Українській академії наук та Кабінету виучування Поділля, які підготували історико-бібліографічний збірник праць про часописи краю. У вступі до цієї цікавої роботи зазначено, що її опубліковано «яко першу на Україні спробу монографічного дослідження часописів певної культ.-історичної області та апольогію широкого застосування краєзнавчого метода для здійснення грандіозного завдання — складання української національної бібліографії». Укладачі усвідомлювали, що «видною хвилю цього збірника безперечно є неоднакові методи бібліографічного описання в показниках видань Гал. (Галицького. — М. Р.) Поділля та Поділля в межах УРСР...» [178].

1930 р. вийшла друком історико-бібліографічна праця В. Ігнатієнка «Бібліографія української преси 1816—1916». Автор не ставив за мету підготувати повний бібліографічний показник української преси чи ґрунтовно розробляти питання. «Не маємо наміру, — наголошував В. Ігнатієнко, — дослідити, показати всі моменти розвитку преси, не ставимо собі завдання зв'язати розвиток преси з усіма глибокими процесами пробудження широких українських трудових мас до державного та політичного життя...» [179]. Незважаючи на те, що на сьогодні це дослідження найповніше фіксує періодичні видання вказаного періоду, воно не позбавлено багатьох недоліків. Адже автор не зміг врахувати зауваження відомих дослідників української преси А. Животка та І. Калиновича, висловлені з приводу

його попереднього видання «Українська преса (1816—1923): Історико-бібліографічний етюд», бо перша рецензія була опублікована у чернівецькому часописі «Самостійна Думка» [180], а друга — у львівському часописі «Нова Зоря» [181].

У вступі до книги В. Ігнатієнка голова Бібліографічної комісії Українського науково-дослідного інституту книгознавства В. Іванушкин відзначив, що ця праця переводить справу бібліографічного репертуару «від розмов на загальні теми, від зайвого теоретизування та даремних принципових шукань на рейки конкретної праці над бібліографією джерел — цієї первісної основи українського бібліографічного репертуару. Такого зламу в українській бібліографії треба досягти, щоб уникнути властивої російській бібліографічній практиці бюрократичної та трухляво-академічної тяганини навколо складання бібліографічного репертуару» [182]. Однак з відомих політичних причин здійснити задумане не вдалося. У радянський час робота над українською періодикою не мала жодної перспективи, значна її частина була захована у т. зв. спецфондах, псевдонауковими були і методологічні засади досліджень. Тому можна констатувати, що «створена на основі матеріалів і методичного досвіду бібліографії І. О. Левицького та при сприянні бібліографічної комісії НТШ, праця В. Ігнатієнка вперше узагальнювала всю українську пресову продукцію за згаданий період, теоретично обґрунтовуючи необхідність цілісного відображення українських пресових видань, де б вони і якими б мовами не виходили. Її автор виступав також проти т. зв. кустарництва у бібліографії, під яким розумів не тільки некомпетентність у справі бібліографування друків та висвітлення історії бібліографії, а також і вузькорегіональний підхід щодо охоплення бібліографічних матеріалів.

...На жаль, за умов насильного поділу України на радянську і не радянську вся українська наука, в тому числі і бібліографія та її історія, ще довго була приречена на регіоналізм у висвітленні процесу їх розвитку» [183].

Про це свідчить бібліографування української преси за межами радянської держави. Зокрема, незважаючи на велике багатство україномовної еміграційної періодики, вона найменше вивчена і на сьогодні найповніше представлена у праці В. Ігнатієнка «Бібліографія української преси 1816—1916», в якій подано пресу вказаного періоду, що виходила українською мовою у країнах Європи, Америки [184].

У 20—30-х рр. XX ст. не було ґрунтовних бібліографічних посібників, присвячених україномовній пресі зарубіжжя. Відомості можна знайти в окремих розвідках, які друкувалися здебільшого в журналах та газетах, що видавалися за кордоном [185]. З огляду на суспільно-політичні реалії у цей період в Україні бібліографування періодики системно не проводилося. У Галичині спроби бібліографічного опрацювання української преси, зокрема еміграційної, зробив відомий бібліограф, редактор, видавець і громадський діяч І. Калинович [186].

У бібліографічному аспекті заслуговує на увагу ретроспективний реєстр І. Калиновича «Спис видань Товариства «Просвіта» у Львові (1868—1924)» та його продовження до 1929 р. [187]. Показчики розкривають псевдоніми і криптоніми, подають відомості про редакторів та наклад, але в них обмаль усіх вихідних даних про описані періодичні видання.

Вартісним виданням є «Показчик авторів та їх творів у тижневику «Воля» за 1919 рік. Томи I—VI (26 чисел)», який І. Калинович видав у Відні [188].

Інформативний матеріал до історії та бібліографії української преси 20-х рр. XX ст. міститься в особовому архіві І. Калиновича, який зберігається у відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України [189]. У спогаді дочки вченого про батька [190] також можна віднайти важливі відомості.

Дослідникам української преси 20—30-х рр. XX ст. необхідно взяти до уваги бібліографічний показник, який упорядкували члени Комісії всесвітньої літератури ім. Миколи Лукаша Наукового

товариства ім. Шевченка. Він охоплює переклади творів світової літератури, опубліковані у західноукраїнській періодиці впродовж 1914—1939 рр. [191]. Укладачами книги «опрацьовано 33 періодичні видання» [192]. Змістовна інформація міститься у публікації О. Коляструк, у якій охарактеризовано окремі «документи з історії українізації преси» 20—30-х рр. XX ст. [193].

Для наступного періоду бібліографування української преси у радянській Україні прикметними були цензурні обмеження, ідеологічний тиск, позбавлення дослідників можливості працювати у спецфондах, де було заховано найвідоміші часописи минулого.

Третій період бібліографування української преси (40—80-ті рр. XX ст.) позначений воєнним лихоліттям, хрущовською «відлигою» та тотальним переслідуванням будь-яких проявів національної думки. Державні установи реєстрували тільки періодичні видання, що виходили в радянській Україні, видавали ідеологічно «правильні» покажчики, довідники та каталоги преси 20—30-х рр. XX ст., а опрацюванням і первинним обліком діаспорних українських видань займалися окремі аматори-дослідники, наукові та громадські осередки в тих країнах світу, де компактно проживали українці.

Упродовж зазначеного періоду ретроспективний облік пресодруків, що виходили на теренах більшовицької, а згодом — радянської України, здебільшого здійснювала Книжкова палата УРСР. До першої групи бібліографічних довідників та покажчиків, виданих у хронологічній послідовності, можна зарахувати журнали, бюлетені та періодичні збірники. Ці покажчики побачили світ під загальною назвою «Періодичні видання УРСР. Журнали». Перший випуск — за 1918—1950 рр. (виданий 1956 р.); другий — за 1951—1960 рр. (виданий 1964 р.); третій — за 1961—1975 рр. (виданий 1984 р.); четвертий випуск — за 1976—1980 рр. (виданий 1988 р.). Кожен випуск містить систематичний покажчик журналів та допоміжні покажчики [194].

Друга група видань — це покажчики «Періодичні видання УРСР. Газети». Перший випуск охоплює друки за 1917—1960 рр. (вийшов 1965 р.); другий випуск — за 1961—1980 рр. (вийшов 1983 р.). Газети групуються за місцем виходу і типами видань. В усіх випусках подано допоміжні покажчики: за алфавітом назв газет, топографічний алфавітний, хронологічний та ін. [195].

Характеризуючи бібліографування преси кінця XIX — початку XX ст., ми відзначили, що відомості про дореволюційні газети в Україні було зібрано у покажчику В. Ігнатієнка «Бібліографія української преси 1816—1916», виданому Українським науково-дослідним інститутом книгознавства 1930 р. У 1971 р. його доповнило видання Центральної наукової бібліотеки АН України «Каталог дореволюційних газет, виданих на Україні (1822—1916)» [196].

Цю роботу продовжують хронологічно бібліографічні видання Центральної наукової бібліотеки АН УРСР «Газети Радянської України у фондах ЦНБ АН УРСР: Каталог» (вийшло три випуски: за 1917—1920, 1921—1925, 1926—1929 рр. (видані упродовж 1979—1985 рр.) [197].

Усі названі каталоги 1988 р. перевидав Канадійський інститут українських студій Альбертського університету (Едмонтон, Канада) [198].

Незважаючи на велику кількість виданих у радянський період каталогів і бібліографічних покажчиків українських пресодруків XIX—XX ст., вони не можуть задовольнити сучасних дослідників через суттєву неповноту обліку часописів. Пов'язано це головним чином з історичними й ідеологічними причинами. Наприклад, Українська книжкова палата та Центральна наукова бібліотека АН УРСР у своїх покажчиках і каталогах подавали інформацію тільки про ті видання, що виходили в межах радянської України. Як відомо, офіційні територіальні межі України впродовж 20—50-х рр. XX ст. кілька разів змінювалися, тому вони не збігаються із сучасним державним кордоном України. Друки, що виходили в Західній Україні у 20—30-ті рр., а також у діаспорі, незалежно від місця видання, не були відображені в державних бібліографічних каталогах України.

У статті «Важливе джерело бібліографічної інформації» дослідниця О. Г. Бербека охарактеризувала показники змісту газет і журналів «дожовтневого і радянського періодів», які видали різні установи України [199]. Найхарактерніші серед них:

1962 р. побачив світ систематичний показник змісту журналу «Західна Україна» (1927—1933), що був органом однойменної Спілки революційних письменників на західноукраїнських землях. Спочатку журнал виходив у Києві (1927—1929), а від 1930 р. — у Харкові. Багатьох письменників — членів Спілки — було репресовано [200].

Цикл систематичних показників змісту видань, що відповідали ідеологічним вимогам того часу та не проголошували постулатів, несумісних з «революційно-демократичними принципами», підготували співробітники Львівської державної наукової бібліотеки (тепер — Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України).

1966 р. О. Д. Кізлик уклав систематичний показник змісту журналу «Вікна» (1927—1932) [201], а 1967 р. — систематичний показник змісту часопису «Друг» (1874—1877) [202]. Автор вступної статті до останнього показника М. П. Гуменюк ствердив: «Саме на сторінках цього журналу здобули перший гарт І. Франко і М. Павлик, з іменами яких найтісніше пов'язане становлення і розвиток української революційно-демократичної журналістики». При цьому він зауважив, що «через політичну незрілість видавців журнал «Друг» у ранній період своєї діяльності був далекий від насущних потреб українського народу» [203].

Бібліограф П. Г. Баб'як уклав систематичні показники змісту різнопланових часописів, які виходили в останній чверті XIX ст. Серед них: «Житє і Слово» (1894—1897) [204], «Народ» (1890—1895) [205], «Світ» (1881—1882) [206] та «Хлібороб» (1891—1895) [207]. Дослідниця Н. Рева уклала показник змісту журналу «Життя й революція» (1925—1934) [208].

Із проголошенням 1985 р. у Радянському Союзі політичного курсу на «перебудову» легше стало працювати і дослідникам преси, зокрема бібліографам. 1988 р. побачив світ систематичний показник змісту часопису «Зоря» (1880—1897), укладачем якого був О. Д. Кізлик [209]. Ця книга завершила радянську добу видання серії показників періодичних видань, яку у 60-х рр. XX ст. започаткувала у своїй діяльності Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника АН України. Праця укладача показника журналу «Зоря» і змістовна передмова М. П. Гуменюка відображають як зміст видання, так і роль у його творенні І. Франка, О. Партицького та В. Левицького (Василь Лукич) [210].

Заслуговує на увагу той факт, що у фундаментальній праці І. Франка «Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р.» [211] аналіз часопису «Зоря» займає вагоме місце (12 с.) [212] і на сьогодні є найґрунтовнішим дослідженням цього видання.

На це вказує і відомий дослідник історії журналістики І. Михайлин у доповіді «Нарис з історіографії історії української журналістики: методологічні уроки Івана Франка», виголошеній на сьомій Всеукраїнській науково-теоретичній конференції «Українська періодика: історія і сучасність», яка відбулася у Львові 2002 р. [213]. Науковець, зокрема, відзначив, що І. Франко «використав порічний опис журналу «Зоря», подав свою оцінку діяльності його редакторів, виокремив у часописі найважливіші матеріали і числа, описав супровідне до журналу періодичне видання «Бібліотека «Зорі» [214].

1989 р. Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка опублікувала показник змісту журналу «Прапор» (1956—1988), який було видано у Харкові [215].

Дослідникам радянської періодики стане в нагоді анотований показник «Періодичні та серійні видання Наукового товариства ім. Шевченка у Львові (1885—1939)» [216]. Його укладач і автор передмови — науковий співробітник ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України Т. Кульчицька, бібліографічну редакцію здійснила Л. Ільницька.

Окремі проблеми бібліографування українських газет XX ст. окреслила дослідниця Л. Левицька у виступі на дев'ятій Всеукраїнській науково-теоретичній конференції «Українська періодика: історія і сучасність», яка відбулася у Львові 2005 р. [217]. Доповідач відзначила, що опрацювання газет як цілісної групи періодичних видань не здійснювалося, а ретельне бібліографування дало б змогу отримати відомості щодо їх тематики та оформлення. Отримані ж відомості сприяли б ґрунтовнішому систематизуванню газет за підгрупами, що було б корисним під час їх бібліографічного опрацювання [218].

Можна констатувати, що серед спеціальних досліджень 40—80-х рр. XX ст. відсутні наукові праці бібліографічного характеру, які якщо не загалом, то хоча б на прикладі одного з регіонів України продовжували роботу В. Ігнатієнка. З цього погляду заслуговує на увагу дослідження Є. Місила, який підготував реєстр української преси, що виходила на теренах Польщі впродовж 1918—1939 рр., де подано коротку бібліографічну інформацію про 929 часописів [219]. Це дослідження автор у подальшому серйозно доопрацював у 1991 р., і воно побачило світ у Канадійському інституті українських студій Альбертського університету.

Ґрунтовні бібліографічні відомості подано А. Животком у монографії «Історія української преси», однак вони є неповними, а зібраний матеріал, як зазначає у передмові К. Костів, «не завжди узагальнений і пов'язаний із громадсько-політичною концепцією даної доби» [220].

В «Альманасі Українського Народного Союзу на рік 1975», у статті редактора Богдана Кравців «Українська книжка в діаспорі», відзначено, що набагато більше пощастило українській еміграційній пресі. При сприянні і в рамках діяльності очолюваного професором Леонідом Бачинським Українського музею-архіву у Клівленді (США) починаючи з 1966 р. постійно з'являвся «Бібліографічний показник української преси поза межами України». Вийшли з друку шість показників: за 1966, 1967, 1968/1969, 1970/1971, 1972/1974 і 1975/1978 рр. [221]. Це й справді поважна робота на ниві бібліографування української преси, що виходила за межами України впродовж 1966—1978 рр. Її здійснював член управи Українського музею-архіву Олександр Фединський, який протягом років дбайливо упорядковував «Пресовий відділ» музею та «проводив широку переписку з редакціями, щоб доповнити бракуючі пресові видання, які виходять у різних країнах світу, крім Радянського Союзу» [222].

Шість випусків бібліографічних показників О. Фединського засвідчили, що впродовж вказаних років перебування та діяльності української спільноти у місцях нового поселення виходило від 487 до 619 часописів. Водночас О. Фединський відзначив, що йому не вдалося зібрати всі українські пресодруки, які виходили у світі [223]. Однак це вже справа недалекого майбутнього, бо після проголошення незалежності нашої держави до України вже передано багато окремих колекцій та комплектів періодичних видань, які в різні роки видавала діаспора. Отож чекають свого вивчення проблеми становлення та розвитку української еміграційної преси, історія якої починається у другій половині XIX ст.

Перші відомості про Україну й український народ за океаном містяться у часописі «Аляска Геральд» (1868), який видавав політичний емігрант зі східноукраїнських земель священник Агапій Гончаренко. Це видання, яке було попередником української преси на Американському континенті, друкувалося англійською і російською мовами. Першим українським пресодруком стала газета «Америка», яку від 15 серпня 1886 р. видавав і редагував І. Волянський. У Канаді перший український часопис «Канадійський Фармер» вийшов 5 листопада 1903 р. у Вінніпезі. У Бразилії газета «Зоря» вперше побачила світ 1907 р. Це був період становлення української еміграційної преси. Її бурхливий розвиток розпочався після Першої світової війни. За підрахунками дослідника А. Животка, вже 1935 р. Українська преса поза межами СРСР «нараховувала 202 різних органи (без «Записок» та «Наукових

збірників») і 3 одноднівки» [224]. У 1970-х рр. у 16 країнах нараховувалося 561 видання української діаспори [225]. Деякі науковці намагалися бібліографувати різні часописи. Зокрема, Я. Чиж підготував дослідження «Півстоліття української преси в Америці (1886—1938)» [226]; Л. Бачинський описував українську пресу, яка виходила у Клівленді, подавши короткі анотації про 24 часописи [227]. При цьому автор зауважував, що до «прибуття нової еміграції у Клівленді вийшло 13 різних газет і журналів та дві публікації релігійного змісту газетного формату. Після 1950 року появилось дальших 11 газет і журналів (розділ I), про які тут дуже коротко згадуємо, та дві публікації релігійного змісту в газетному форматі (розділ II). Від 1955 стали появлятися нові газети й журнали (розділ III). Більшість з них далі виходять...» [228].

Л. Бачинський підготував ще два видання бібліографічного типу. 1958 р. побачили світ матеріали до бібліографічного покажчика «Українські друковані видання в Клівленді» [229] та 1959 р. — «Пластова бібліографія: Пластові видання в Карпатській Україні й Чехії (1923—1938 рр.)» [230].

У передмові до першого видання Л. Бачинського В. Дорошенко відзначав, що на той час це була «найповажніша спроба на цьому полі», але вона не була позбавлена «пропусків та недокладностей, спричинених труднощами такої роботи в тутешніх умовах» [231]. Автор мав на увазі відсутність усіх необхідних видань, їх розпорошеність, неналежні умови зберігання тощо.

Пропуски і недосконалості, вказував В. Дорошенко, «повстали... не з вини автора, який вложив багато труду, щоб його показник вийшов якнайповніший, найдокладніший, а з тієї простої причини, що, не зважаючи на всі його зусилля й заходи, деяких публікацій годі було йому роздобути й описати *de visu*. Але це не зменшує ваги його праці, за яку українська бібліографія й її працівники можуть йому тільки дякувати» [232].

Своє друге дослідження Л. Бачинський охарактеризував так: «Бібліографія впорядкована дещо відмінно від міжнародної десятичної системи. Вона подана не за поазбучним прізвищем авторів, а за роками появи видань. Майже до кожного видання подані короткі пояснення. Порядкові числа з лівого боку є ті, на які є покликання в тексті бібліографії. Інші цифри є лише для означення числа видань кожного розділу» [233].

Певні відомості про українську періодику в еміграції подано в працях М. Бойка, М. Боровика, Р. Голяня [234]. Окремі дані до бібліографії можна знайти й у вже згаданій монографії А. Животка, а докладнішу статистичну інформацію — у дослідженні Ю. Тернопільського [235].

У 50—60-ті рр. XX ст. про еміграційну пресу надруковано низку газетно-журнальних матеріалів. Здебільшого вони написані з приводу ювілейних дат і мають панегіриковий характер. Однак, незважаючи на це, містять і цінні дані (про редакторів, працівників, обставини випуску тощо), які, без сумніву, прислужаться сучасним бібліографам [236].

До 80-х рр. XX ст., окрім монографії М. Боровика «Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді» [237], не було фундаментальних наукових джерел, у яких би україномовна еміграційна періодика аналізувалася з урахуванням таких важливих факторів, як специфіка видання, умови функціонування у тій чи іншій країні, вплив на читацьку аудиторію, взаємодія з іншими засобами масової комунікації.

Дослідник М. Боровик бібліографував і частково охарактеризував 238 українських часописів, що виходили в Канаді впродовж 1903—1967 рр. Автор фахово написаного дослідження зауважує, що «ще від 1955 року зацікавився і збирав українсько-канадську пресу як джерело для історика. Були думки і переконання, що українські товариства й організації зберігають все, що появилось друком. На жаль, так не є. Це, що збереглося у підвалах і на піддашнях, — неупорядковане і не до вжитку. Шкода, що всеканадська українська інституція не подбала, щоб зберегти джерела історії українського поселення у Канаді» [238].

На сьогодні чимало видань уже втрачено, тому нагально треба опрацьовувати українську пресу у багатьох країнах світу, але для цього потрібна підтримка держави, одній інституції здійснити цей величезний обсяг дослідницької роботи не під силу.

Четвертий період у розвитку бібліографознавчих досліджень української періодики (90-ті рр. XX — початок XXI ст.) характеризується пошуком єдиних наукових підходів, принципів і методів створення повного реєстру преси XIX—XX ст. Уже на початку 90-х рр. спостерігався вихід з друку багатьох бібліографічних покажчиків змісту як окремих часописів, так і каталогів фондів періодичних видань, підготовлених фахівцями різних бібліотек України. Системно ця діяльність почала провадитися від 1993 р., коли Науково-дослідний центр періодики Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України скоординував зусилля як наукових інституцій, так і окремих науковців у справі бібліографування української періодики минулих століть.

У Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського зберігається унікальна колекція українських газет (від 1818 р. і до сьогодні). Уже відзначалося, що, послідовно розкриваючи фонди, співробітники бібліотеки видали перший каталог газет України у 1971 р. У ньому подано опис газет України за 1822—1916 рр. і вміщено 320 найменувань. Другий каталог (вийшов у світ 1979 р.) охоплює період Української революції 1917—1920 рр. і містить 400 назв. 1981 р. видано третій каталог, який подав бібліографію газет т. зв. відбудовного періоду 1921—1925 рр. (682 назви). Четвертий каталог містив відомості про пресу періоду соціалістичної індустріалізації та підготовки колективізації сільського господарства (1926—1929 рр.) (984 описи).

У 2004 р. побачив світ каталог «Газети України 1930—1934 рр. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», що включає 9177 назв (частина 1 — 5440 назв, частина 2 — 3737 назв) періодичних видань, в яких наведено бібліографічні відомості про республіканські, обласні, міські, районні та багатотиражні газети. Крім того, до нього включено односторонні випуски, видання виїзних редакцій, спецвипуски та різні додатки. У каталозі вміщено й окремі газети, що виходили в Криму, Придністров'ї, Галичині, на Буковині, Закарпатті [239].

Наприкінці 80-х — на початку 90-х рр. минулого століття новостворені політичні партії, рухи, громадські організації, об'єднання і товариства спричинилися до появи численної кількості періодичних видань, що стало надзвичайно цікавим явищем у житті українського суспільства. Відділ газетних фондів ЦНБ ім. В. І. Вернадського АН України зібрав унікальну колекцію так званих альтернативних видань. 1991 р. працівники бібліотеки спільно з видавництвом Канадійського інституту українських студій Альбертського університету видали каталог видань політичних партій, рухів, самодіяльних громадських об'єднань і товариств в Україні 1989—1990 рр., який охопив газети різних партій, літературно-мистецьких об'єднань, товариств охорони природи, Товариства української мови, релігійні, молодіжні та сатиричні видання, одноразові випуски, а також газети, видавані єврейською, грецькою і кримськотатарською меншинами в Україні. Подано і часописи українського земляцтва, які виходили за межами нашої країни (Вільнюс, Мурманськ, Рига, Таллінн) [240].

Про кожне із 307 періодичних видань вміщено коротку бібліографічну інформацію. Іноді дані є дуже скупі, але це слугуватиме орієнтиром для подальших наукових пошуків.

Окрім цього, у 2001 р. за матеріалами газетних фондів НБУ ім. В. І. Вернадського НАН України було видано ґрунтовно доповнений каталог «Неформальна преса в Україні (1988—1991)», в якому зареєстровано 766 газет різних партій, літературно-мистецьких об'єднань, товариств, різних релігійних конфесій, молодіжні та сатиричні видання, а також одноразові випуски, газети, які видавали вірменська, грецька, єврейська, кримськотатарська та російська меншини в Україні. До каталогу також включено видання українських громад, що виходили за межами країни [241].

У контексті вивчення і бібліографування українських періодичних видань минулого заслуговує на увагу і каталог видань, який уперше подав реєстр фонду релігійної періодики, що зберігається у НБУ ім. В. І. Вернадського [242]. Бібліограф Л. М. Дениско опрацювала часописи, що виходили в Україні, зокрема у містах Біла Церква Київської губернії (тепер — Київська обл.), Вінниця, Кам'янець-Подільський, Київ, Коломия, Кременець (тепер — Тернопільська обл.), Львів, Ніжин, Одеса, Паволоч Київської губернії (тепер — село Попільнянського р-ну Житомирської обл.), Полтава, Почаїв, Рогозна (тепер — передмістя Чернівців), Сімферополь, Харків, Холм (тепер — м. Хелм, Польща) та Чернігів.

У зазначеному аспекті можна розглянути і бібліографічний покажчик О. Тарасенко «Періодичні видання Чернігівської єпархії: «Прибавление к Черниговским епархиальным известиям» (1906—1911), «Вера і Жизнь» (1912—1917)» [243].

Російськомовні часописи, подані у каталозі Л. Дениско та бібліографічному покажчику О. Тарасенко, надалі будуть опрацьовані й опубліковані у багатотомному виданні під загальною назвою «Іншомовна преса в Україні XIX—XX ст.». Такі історико-бібліографічні дослідження передбачено у планах роботи Відділення «Науково-дослідний центр періодики» ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України.

Під час підготовки національної бібліографії українських друків XIX—XX ст. необхідно ґрунтовно й системно опрацювати «Зведений каталог-довідник місцевих періодичних видань 1839—1917 рр., наявних у фондах Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка, Чернігівського державного історичного музею ім. В. В. Тарнавського (ЧДІМ), Державного архіву Чернігівської області (ДАЧО)», який підготували Г. А. Конопацька, Н. М. Волкова, Л. В. Семенюк [244]. Вони відзначили, що у книгу включено 322 назви періодичних видань. Однак не всі вони були такими. До періодичних видань належать газети, журнали і періодики, що виходили не менше двох разів на рік. Тому до таких не можуть бути зараховані «звіти організацій та установ, збірники і труди комітетів і відділів губернської та повітових управ, праці і матеріали з'їздів, нарад, адрес-календарі, пам'ятні книжки та ін.» [245]. Хоча вони й містять фактичний матеріал про діяльність, розвиток та проблеми Чернігівської губернії, але ці видання не призначалися для масового читача, тому не могли мати впливу на формування його свідомості, національної самототожності й суспільно-політичних уподобань.

Позитивної оцінки заслуговує каталог «Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка» (укладач Л. Ф. Бондаренко), який продовжує серію покажчиків, що розкривають зібрання журнальних видань у фондах Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка [246]. Каталог містить відомості про журнали, що видавалися в Україні до 1917 р. українською та російською, а за межами країни — українською мовами.

При складанні першого та другого каталогів упорядник керувалася чинними державними стандартами та «Схемою повного бібліографічного опису періодичного видання», розробленою Науково-дослідним центром періодики Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України.

Якісно зроблений друкований каталог «Українська преса у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка» (укладачі Л. Ф. Бондаренко і Т. О. Сосновська), що розкриває фонд українських газет у збірках цієї бібліотеки, зокрема пресу за 1817—1923 рр. [247]. Видання містить відомості про газети, які видавалися тоді в Україні різними мовами, а за її межами — українською мовою.

1992 р. побачив світ каталог «Українська періодична преса в фондах Одеської державної наукової бібліотеки імені О. М. Горького», у якому наведено короткі відомості про 135 журналів та 54 газети, які виходили до 1924 р. (тепер зберігаються у її фондах) [248]. Укладач Т. І. Олейникова подала тільки назви, підзаголовки видань, роки виходу на наявні у бібліотеці номери. Без сумніву, ці видання потрібно ще досліджувати й аналітично бібліографувати.

Співробітники Одеської державної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького уклали два каталоги про наявну у бібліотечних фондах українську та російськомовну періодику, а також твори українського книгодрукування в 1574—1928 рр. [249].

У 1993 р. Дніпропетровська обласна наукова бібліотека видала науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Газети і журнали Катеринославщини (1838—1916)» [250]. Укладачі відзначили, що до цього видання «увійшли бібліографічні відомості про газети та журнали, які виходили на території Катеринославщини в період з 1838 по 1916 рік. Причому, покажчик містить інформацію про періодичні видання не тільки згідно з сучасним адміністративним поділом області, а й тих міст, які раніше входили до Катеринославської губернії, а зараз відійшли до Запорізької, Донецької та Луганської областей» [251]. Однак не вдалося віднайти ще два випуски із задекларованої укладачами серії «Періодичні видання краю», у яких передбачалося подати бібліографічну інформацію про довідкову літературу та видання, що продовжуються (кінець XIX — початок XX ст.), та про періодику Дніпропетровщини за 1917—1994 рр.

Співробітники Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України підготували два каталоги газет за 1990—2000 рр., що зберігаються у відділі періодичних видань [252], а також каталог газет (1990—2000 рр.), наявних у фондах наукових бібліотек Львова [253]. В останньому подано інформацію про назви, підзаголовки, періодичність, дати виходу першого номера, місце видання, рік заснування, видавництва, місце зберігання, шифр.

З початку 90-х рр. XX ст. бібліографування української преси, видання покажчиків змісту окремих журналів і газет стали важливим напрямом наукової діяльності співробітників Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка. Зокрема, 1992 р. був виданий бібліографічний покажчик змісту ілюстрованого журналу «Пламя», який виходив у Харкові впродовж 1924—1926 рр. [254], а 1993 р. побачив світ бібліографічний посібник «Харьков и губерния на страницах газеты «Харьковские губернские ведомости» (1838—1917 гг.): Вып. I (1881—1891 гг.)» [255]. У 2002 р. вийшов з друку бібліографічний покажчик «Харьков и губерния на страницах газеты «Южный край» (1880—1918): Вып. I (1880—1886)» [256], в якому у хронологічній послідовності подано нариси, огляди, хронікальні замітки і статистичні дані (у межах сучасного адміністративно-територіального поділу).

Упродовж радянського періоду журнал «Листи до Приятелів», який виходив у Нью-Йорку та Торонто у 1953—1968 рр., був недоступний читачам. У 2002 р. за підтримки Наукового товариства ім. Шевченка (Нью-Йорк) побачив світ систематичний покажчик змісту часопису, підготовлений у Національній парламентській бібліотеці України Є. Бабич, В. Патокою [257]. У покажчику відображено зміст часопису, зокрема оригінальні наукові дослідження з питань філософії, історії, мовознавства, літературознавства, політики, культури, мистецтвознавства, а також мемуаристику та публіцистику незалежного критичного напрямку щодо панівних ідеологій і політико-громадських течій відомих журналістів, науковців, письменників, митців української еміграції.

1966 р. Академія наук УРСР і Товариство «Знання» УРСР започаткували спільне видання «Наука і культура. Україна». У 2003 р. побачив світ систематичний покажчик змісту цього щорічника (вип. 1—13) за 1966—2002 рр. [258]. У ньому подано понад 3120 бібліографічних записів, у яких зафіксовано різні за видами, формою і жанрами публікації, присвячені питанням суспільних, природничих наук, техніки, медицини, сільського господарства, літературознавства, мистецтвознавства, окремим особам чи їх працям, художні твори, ілюстративні матеріали. Незважаючи на ідеологічну заангажованість деяких статей, особливо суспільно-політичної тематики, написаних у 60—80-ті рр. минулого століття, загалом матеріал щорічника «Наука і культура. Україна» має наукову та пізнавальну цінність, допомагає осмислити найістотніші процеси, що відбувалися в суспільному і духовному житті українського народу.

Особливий інтерес представляють публікації 90-х рр. XX ст. — початку XXI ст., коли Україна стала незалежною державою, адже було знято заборону щодо доступу до архівних документів, відкрито спецховища наукових бібліотек, вчені отримали можливість об'єктивно висвітлювати проблеми як сучасності, так і далекого минулого [259].

Співробітники Національної парламентської бібліотеки України долучилися до видання систематичного покажчика змісту часопису «Слово і час» (1990—1999), яке було приурочене до 10-ї річниці виходу журналу у світ. Взятися за його бібліографування фахівців спонукало передусім те, що це чи не єдиний високопрофесійний літературознавчий часопис в Україні, який привертає увагу широкого кола користувачів, зокрема пресознавців [260]. Покажчик журналу містить понад 3000 бібліографічних записів, у яких зафіксовано різні за видами, формою і жанрами публікації, присвячені питанням теорії, історії літератури, літературній критиці, окремим особам чи їхнім працям, зв'язкам української літератури зі світовим літературним процесом, а також проблемам культури, літератури та мистецтва, духовності нації тощо.

Дослідниця Н. М. Беляєва уклала бібліографічний покажчик «Періодичні видання Миколаївщини», який містить систематизовані відомості про журнали, бюлетені та газети, що виходили і виходять на сучасній території Миколаївської області та зберігаються у фонді Миколаївської обласної бібліотеки ім. О. Гмиря. Бібліографічний опис періодичних видань складено за останнім включеним до покажчика номером. Видання описуються мовою оригіналу.

Покажчик складається із двох частин. У першій частині («Журнали, бюлетені») спочатку подано відомості про дореволюційні видання, потім — про радянські; у другій частині («Газети») на першому місці — інформація про газети, які виходили до 1917 р., потім — про радянські видання, які розміщено за територіальною ознакою відповідно до адміністративного поділу області [261].

У 1993 р. Інститут української археографії АН України видав покажчик змісту наукового часопису українознавства «Україна» (1907—1932), який складається із двох частин. Перша частина охоплює зміст журналу за 1907, 1914, 1917—1918 рр. У цей період «Україна» виступає як друкований орган створеного 1907 р. Українського наукового товариства у Києві. У другій частині подано покажчик матеріалів, опублікованих у журналі в 1924—1932 рр., коли він був одним із провідних видань Всеукраїнської академії наук [262].

У 1996 р. Національна парламентська бібліотека України опублікувала систематичний анотований покажчик змісту журналу «Бібліологічні вісті» (1923—1930), у якому розкрито зміст усіх номерів фахового часопису, видаваного Українським науковим інститутом книгознавства [263].

Професор Інституту журналістики Київського національного університету ім. Т. Шевченка Б. І. Черняков упродовж багатьох років збирав і опрацьовував джерела до бібліографії часописів політичних в'язнів російського царату (XIX — початок XX ст.), а 1996 р. видав друком покажчик [264].

Дослідник Г. Я. Рудий, опрацювавши газетні фонди Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського та Бібліотеки науково-довідкових видань Центральних державних архівів України, підготував бібліографічний покажчик «Преса України: Газети 1917—1920 рр.», у якому вперше подано інформацію про 768 часописів [265]. За підрахунками автора, впродовж 1917—1920 рр. найбільше газет видавалося у 1918 р. — 306, значно менше у 1917 і 1919 рр. — відповідно 183 і 243. Найменше їх виходило у 1920 р. — 70. Більшість газет друкувалася російською мовою — 438. Проте досить широко були розповсюджені й україномовні видання — 286 назв. 27 газет містили матеріали паралельно українською та російською мовами.

Науковець відзначає, що тогочасна преса певною мірою віддзеркалює розвиток національно-визвольних змагань українського народу, його прагнення до свободи і незалежності [266].

У вступному слові упорядник «Систематичного покажчика до «Университетских известий» за 1913—1919 рр.» В. М. Щербатюк [267] вказує, що періодичне видання Київського університету висвітлювало різні аспекти його діяльності впродовж 1861—1919 рр. Журнал було засновано 1861 р. за сприяння попечителя Київського навчального округу М. Пирогова. Перший номер вийшов у вересні цього ж року, далі він видавався щомісячно. У 1919 р. світ побачили чотири номери однією книжкою. Згодом видання часопису припинилося.

Від 1861 р. до 1919 р. було «видано друком кілька покажчиків цього видання. Ще в 1873 р. редакція журналу почала укладати «Систематичний покажчик до «Университетских известий» з неофіційної частини за 1861—1872 рр. Його надруковано в «Университетских известиях» 1874—1875 рр. і випущено окремою брошурою. Пізніше цей покажчик доповнено матеріалами включно до 1877 р. і вміщено в «Университетских известиях» 1878 р.

До ювілею університету — 50-річчя з часу заснування — складено «Покажчик до неофіційної частини» за 1861—1883 рр. і надруковано в книзі «Учреждения Университета св. Владимира» та в «Университетских известиях» 1884 р., а також окремою брошурою.

У 1898 р. в «Университетских известиях» надруковано ще один покажчик за 1884—1896 рр. А в 1913 р. у цьому ж журналі вміщено працю «Покажчик до Университетских Известий» за 52 роки, тобто з 1861 по 1912 рр.

На цьому складання і видання покажчиків припинилося. Тому автор цієї праці, враховуючи важливість наукових досліджень, документів та інших матеріалів, які друкувалися у журналі після 1912 р., підготував «Систематичний покажчик до Университетских известий за 1913—1919 рр.», в якому зафіксовано діяльність часопису у важкі та тривожні часи світової війни і революційних подій» [268].

Ресстр дев'яти пресових видань Української революційно-демократичної партії (УРДП—УДРП), яка розпочала свою діяльність у Мюнхені (Німеччина), а продовжила в Чикаго (США), подав упорядник збірника матеріалів і документів про цю організацію О. Коновал [269].

У статті «Вістям Комбатанта» 40 років», опублікованій до 40-річчя видання журналу, його редактор М. Малецький навів короткі бібліографічні відомості, дані про історію заснування часопису та його перших керівників — І. Кедрина та Л. Ортинського [270].

Фахово укладено анотований покажчик публікацій журналу «Архіви України» за 1988—1995 р., у передмові до якого вміщено коротку історичну довідку про цей часопис, розкрито структуру видання [271]. У перші роки видання журнал, започаткований згідно з наказом міністра внутрішніх справ УРСР від 14 травня 1946 р., через матеріальні труднощі повоєнного часу і брак кваліфікованих кадрів уперше побачив світ лише в листопаді 1947 р. п. н. «Науково-інформаційний бюлетень МВС УРСР» (від четвертого числа 1965 р. почав виходити п. н. «Архіви України») [272].

Бібліографів української преси зацікавлять покажчики змісту часописів «Книголюб» (Прага, 1927—1932) [273] й «Українська книга» (Львів, 1937—1939; Краків; Львів, 1942, 1943) [274], автори яких — М. А. Грузов та М. А. Шудря.

Вагомим внеском у розвиток української бібліографії загалом і її галузевої ділянки — видання покажчиків українських періодичних видань — є укладений Б. Ясінським покажчик змісту «Літературно-Наукового Вістника» (1898—1932; т. 1—109) [275]. У цьому часописі універсального характеру вміщено чимало статей наукового та джерелознавчого змісту, які вперше були надруковані саме в «Літературно-Науковому Вістнику». Тут можна знайти матеріали про відомі та призабуті постаті, багато рецензій на нові видання українських і зарубіжних авторів, мемуари та есе визначних вітчизняних діячів. «Літературно-Науковий Вістник» ліквідував інформаційну прогалину з 1898 р. до 1932 р., яка виникла через те, що в цей період в Україні не було державного органу ресстрації творів

друку. Автор «Передмови» Д. М. Штогрин слушно зауважив: «З одного боку, названий «Показчик» є довгоочікуваним ключем до багатогранного змісту одного з найважливіших (якщо не найважливішого) періодичних видань України і, з другого боку, самий «Показчик» опрацьований за прийнятим бібліографічним стандартом, відтак він може бути взірцем для майбутніх подібних довідкових праць» [276].

Хронологічним продовженням бібліографії попереднього видання є систематичний показник змісту часопису «Вістник: Місячник літератури, мистецтва, науки і громадського життя», який уклали Т. Добко і Б. Ясінський [277].

Пощастило в бібліографічному плані журналу «Україна. Українознавство і французьке культурне життя», який виходив у Парижі впродовж 1949—1953 рр. Спершу у 2000 р. науковець І. Забіяка уклав показник цього видання, у якому зафіксував не тільки авторський колектив, а й персоналії, зазначені у заголовках матеріалів, та подав тематичну анотацію часопису [278].

У 2003 р. укладач О. Кресін уже анотованого бібліографічного показника цього журналу, взявши до уваги певні прорахунки попередника, зробив першу спробу окреслити найважливішу тематику опублікованих статей — це історія української мови, літератури, українського політичного руху, пам'ятки української науки і культури у Франції, розвиток українознавства за межами України. Журнал також містить численні публікації документів, книжкові огляди та науково-культурну хроніку. Окрім цього, О. Кресін подав певні бібліографічні дані про часопис, відзначивши, що його організатором та головним редактором виступив видатний український історик Ілько Борщак, а авторами були А. Яковлів, Є. Бачинський, Л. Окіншевич, Н. Полонська-Василенко, Ю. Шевельов (Шерех), М. Андрусак, Л. Винар, В. Петров, С. Драгоманов, О. Оглоблин, С. Килимник, П. Ковалів, Б. Крупницький, В. Кубійович, З. Кузеля, Д. Оляничин, Я. Рудницький, О. Керенський, В. Січинський та ін. [279].

Видавництво «Кальварія» 2003 р. видало унікальний бібліографічний довідник журналу «Сучасність» (1961—2003), який упорядкував і відредагував М. Чубук [280]. Це перша спроба систематизувати величезний обсяг матеріалів, друкованих на сторінках часопису впродовж 43 років. Часопис «Сучасність» упродовж трьох десятиліть виходив поза межами України і лише від січня 1992 р., після здобуття нею незалежності, перенісся на рідні терени, де посів одне з чільних місць поміж літературно-наукових журналів. До цього журнал «Сучасність», виходячи спочатку в Німеччині, а згодом — у США, гуртував довкола себе інтелектуальні сили української діаспори, ознайомлював читачів із літературно-мистецьким, культурним, науковим доробком, історичним минулим нашого народу, життям українців у різних країнах світу.

Науковці Б. І. Черняков та І. М. Забіяка підготували показник змісту щорічника «Вісник Київського національного університету. Серія: Журналістика», у якому подано праці викладачів Інституту журналістики цього вишу з історії, теорії та проблематики преси, особливостей функціонування сучасних ЗМІ [281].

Для сучасних дослідників культурного відродження України 20—30-х рр. XX ст. тогочасні періодичні видання є важливим наративним джерелом вивчення боротьби за українську мову і культуру, формування художніх смаків масового читача. Професор Я. Дашкевич слушно зауважив: «Нема підстав культурне відродження Радянської України середини 20-х — початку 30-х років вважати наслідком лише апаратної українізації. Могутня революційна хвиля розкувала творчі можливості нації. Дерусифікація була не причиною, а навпаки, одним з результатів культурного розквіту всього українського» [282]. Свідченням цього слугує часопис «Червоний шлях» (1923—1936), систематичний показник змісту якого видала Національна парламентська бібліотека України [283].

В анотації відзначено, що «Червоний шлях» був надовго відлучений від читача: в 50—70-ті роки він перебував за мурами спецфондів як такий, що містив антирадянські твори, у 90-ті, коли спецфонди ліквідували, не викликав зацікавлення через свій «червоний» колір.

Для сучасного дослідника «Червоний шлях» є цінним джерелом інформації про період 20—30-х років, що допомагає краще зрозуміти його численні суперечності» [284].

У 2000 р. виповнилося 75 років від часу заснування журналу «Всесвіт», який упродовж 1925—1934 рр. видавався у Харкові, а 1958 р. відновлений у Києві. Відтоді він був єдиним в Україні часописом, який повністю присвячувався іноземній літературі і мистецтву, подіям міжнародного життя. До цієї дати дослідники О. Микитенко та Г. Гамалій підготували, а Видавничий дім «Всесвіт» видав бібліографічний покажчик змісту цього журналу [285]. Укладачі відзначили, що впродовж досліджуваного періоду на сторінках «Всесвіту» було вміщено «понад 5000 публікацій художніх творів у перекладі з 80 мов світу, а також більше 13000 статей, нарисів, репортажів, інформацій та ін. матеріалів іноземних і вітчизняних авторів» [286].

Київський науковець В. А. Денисенко здійснив великий комплекс досліджень, на основі яких підготував фундаментальне науково-довідкове видання із систематичним покажчиком змісту журналу «Киевские епархиальные ведомости» (1861—1918), що видавався у Києві, висвітлив його місце і значення в історії національно-духовного життя суспільства, подав пласт біографічної інформації про релігійних діячів, педагогів та редакторів вказаного часопису [287].

Бібліографам варто звернути увагу на «Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976)», у якому подано бібліографічну інформацію (хоча і неповну) про понад 200 українських періодичних видань, що зберігаються у фондосховищах різних країн світу [288].

Чимало бібліографічних праць цього періоду було підготовлено установами й організаціями, товариствами тощо, які ніколи раніше не займалися бібліографічною діяльністю. Ці видання часто укладали не спеціалісти-дослідники, а ентузіасти. Отож такі праці нами не розглядалися, бо вони мають недостатній фаховий рівень. Автори порушували принципи, правила, норми щодо створення бібліографічних праць. Змішувалися типи і види, ігнорувалися вимоги до бібліографічного опису, вживалися терміни і визначення, не притаманні бібліографічній науці. Була відсутня будь-яка координація бібліографічної діяльності як окремих установ, так і окремих дослідників.

Працівники Науково-дослідного центру періодики усвідомлювали важливість поставлених завдань, тому виникла ідея об'єднати зусилля як окремих науковців, так і всіх зацікавлених установ та організацій. Уже 1994 р. була налагоджена співпраця із Центральним державним історичним архівом України у Львові, дванадцятьма обласними державними архівами, факультетом журналістики Львівського національного університету ім. І. Франка, Інститутом журналістики Київського національного університету ім. Т. Шевченка та іншими вищими навчальними закладами; були підписані договори про співпрацю з бібліотеками Польщі та Чехії, Українським музеєм-архівом у Клівленді (США).

З метою координації спільних зусиль та уникнення розбіжностей у підходах до вивчення періодичних видань Центр розробив єдину «Схему повного бібліографічного опису періодичного видання» [289]. Окрім того, було запропоновано наукові принципи і методи дослідження. На цих засадах розгорнулася активна дослідницька робота в кількох напрямках. Серед пріоритетних були і залишаються: підготовка і видання матеріалів до національної бібліографії преси XIX—XX ст., видання ґрунтовних досліджень до майбутньої фундаментальної «Історії української преси XIX—XX ст.» та підготовка і видання матеріалів до багатотомного енциклопедичного словника «Українська журналістика в іменах».

За час діяльності Науково-дослідного центру періодики можна однозначно ствердити: завершився етап його становлення, сформовано львівську наукову школу дослідників української преси [290]. Її основу склали працівники Центру, а у творенні брали участь науковці з усіх регіонів України та з-за кордону, що дозволило здійснити великий обсяг дослідницької роботи. Нині опрацьовано вже понад 5000 часописів. Сформовано комп'ютерний банк даних, який є основою повної бібліографії української періодики XIX—XX ст. Видано 128 наукових праць, зокрема багатотомних, загальним тиражем понад 49000 примірників, обсягом близько 4000 умовних друкованих аркушів. Опубліковано понад 7000 наукових статей. Вони засвідчують багатоаспектність бібліографічної роботи, яка постійно висвітлювалася у чотирнадцяти випусках «Збірника праць Науково-дослідного центру періодики».

Уже сьогодні важливим джерельним матеріалом для багатотомного репертуару української періодики XIX—XX ст. є історико-бібліографічні дослідження, анотовані каталоги, бібліографічні покажчики та списки, опубліковані у серіях: «Періодичні видання регіонів України», «Пам'ятки бібліографії української преси», «Періодичні видання міст України», «Українська періодика за кордоном» та ін.

П'ять томів матеріалів до бібліографії преси «Періодика Західної України 20—30-х рр. XX ст.» (за редакцією М. М. Романюка) видано у серії «Періодичні видання регіонів України» (подано 524 бібліографічних описи українських часописів Галичини, Волині, Буковини і Закарпаття, що становлять одну з найзаможчужаніших сторінок історії вітчизняної преси) [291].

Історико-бібліографічне дослідження М. М. Романюка і М. В. Галушко ознайомлює з українськими часописами Північної Буковини (1870—1940 рр.) [292], праця К. М. Курилишина подає анотовану бібліографію української легальної преси періоду німецької окупації (1939—1944 рр.), що виходила на загарбаних територіях (Генеральна губернія, Закарпаття, Райхскомісаріат Україна, Трансністрія) [293].

Дослідник вітчизняної преси І. З. Павлюк опублікував анотований покажчик українських часописів Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя (1917—1939 рр.) [294], В. А. Передирій уклала анотований каталог української періодики для жінок у Галичині (1853—1939 рр.) [295].

Упродовж 1994—1999 рр. за участю Науково-дослідного центру періодики видано кілька бібліографічних покажчиків. Побачив світ бібліографічний реєстр періодичних видань, що виходили на Волині, Поліссі, Підляшші та Холмщині у 1836—1944 рр. [296]. Спільно з науковцями Інституту журналістики Київського національного університету ім. Т. Шевченка видано покажчик періодики Катеринослава та Катеринославської губернії (1838—1917 рр.) [297], Полтави та Полтавської губернії (1838—1917 рр.) [298] і Подільської губернії (1838—1917 рр.) [299]. У першому покажчику подаються основні дані про періодичні видання Катеринослава (тепер — м. Дніпропетровськ) та великих міст губернії (деякі з них за сучасним адміністративно-територіальним поділом належать до Донецької, Луганської та Запорізької областей). Міста ж колишньої Полтавської губернії відійшли у свій час до Київської, Сумської, Харківської та Черкаської областей, Подільської губернії — до Вінницької та Хмельницької областей. У всіх трьох покажчиках, окрім бібліографічних відомостей про часописи зазначеного періоду, подаються дані про зберігання комплектів чи окремих номерів газет і журналів у бібліотеках та архівах України, книгозбірнях інших країн світу.

Побудова бібліографічних оглядів, покажчиків за регіональним принципом дозволяє авторам, зосереджуючи бібліографічні пошуки в межах певного регіону, більше уваги приділяти їх візуальному описові, розкриттю їх змісту, анотуванню тощо. За таким же принципом виданий і бібліографічний анотований покажчик «Українські часописи Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя (1917—1939 рр.)» [300]. За широтою розкриття змісту 107 видань і фаховою передмовою з обґрунтуванням

необхідності дослідження друків цих регіонів і саме за вказаний період праця докорінно відрізняється від попередніх досліджень.

Ужгородський дослідник Ю. М. Бідзіля подав короткі бібліографічні відомості про пресу Закарпаття XIX—XX ст. [301], історико-бібліографічний огляд науковця В. Б. Благого засвідчив добре знання автором особливостей становлення і розвитку української студентської преси Галичини (60-ті рр. XIX ст. — 1914 р.) [302].

У серії «Періодичні видання міст України» змістовними є історико-бібліографічні дослідження українських часописів, що виходили в Коломиї у 1865—1994 рр. [303], Станіславі (тепер — м. Івано-Франківськ) у 1879—1944 рр. [304], у повітових містах Галичини впродовж 1865—1939 рр. [305], а також у Львові [306] та Ужгороді [307].

Дослідник О. Вішка (Польща) опублікував у «Збірнику праць Науково-дослідного центру періодики» анотовані бібліографічні покажчики видань вояків Армії УНР, інтернованих в Александрові Куявському [308], та української еміграційної преси, що виходила у Варшаві (1920—1924 рр.) [309].

Відкритість Науково-дослідного центру періодики до співпраці з усіма, хто зацікавлений у створенні повноцінної бібліографії української преси, значно розширила коло бажаючих видавати свої дослідження під його егідою.

Серед перших бібліографічних робіт, що надійшли на адресу Центру з такою метою, був переданий вдовою українського бібліографа і громадського діяча з Блумінгтона (США) М. Мартинюка його бібліографічний покажчик «Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.)».

Після ґрунтовного доопрацювання рукописних матеріалів автора, внесення змін та уточнень робота побачила світ 1998 р. [310]. Тут уперше зібрано бібліографічні відомості про 1345 українських часописів, більшість з яких мало відома історикам журналістики. Опубліковане дослідження — підсумок довгорічних студій автора, а також праці упорядників книги Н. В. Антонюк, В. І. Парубія і Л. В. Сніцарчук [311].

Цим покажчиком започатковано нову видавничу серію — «Пам'ятки бібліографії української преси», що відображатиме створені раніше та не опубліковані через певні поважні причини матеріали з особистих архівів українських бібліографів і вчених, а також подаватиме передруки цінних бібліографічних покажчиків і теоретичних праць цієї тематики, які стали бібліографічною рідкістю або зберігаються у книгосховищах, малодоступних для сучасного покоління дослідників української періодики.

У серії «Українська періодика за кордоном» Науково-дослідний центр періодики видав історико-бібліографічні дослідження про пресу української еміграції в Польщі (1920—1939 рр.) [312] та у Чехословацькій Республіці (20—30-ті рр. XX ст.) [313]. У цьому контексті змістовну наукову роботу здійснили київські дослідники — пресознавці Н. М. Сидоренко та О. І. Сидоренко. Зокрема, Н. М. Сидоренко у праці «Задротяне життя» українських часописів на чужині (1919—1924 рр.)» подала анотований покажчик преси, яку видавали інтерновані українці та цивільна еміграція в Єгипті, Румунії, Чехії та Польщі [314]. Ці ж автори дослідили українську пресу у таборах військовополонених, переміщених осіб і біженців після Другої світової війни (1945—1950 рр.), які перебували на території Італії, Великобританії, Німеччини, Австрії та інших європейських країн [315]. Вони відзначають, що до співпраці в українських часописах тут залучалися такі видатні публіцисти, письменники, митці, науковці, як Юрій Клен, Улас Самчук, Тодось Осьмачка, Іван Багряний, Юрій Шевельов, Остап Грицай, Едвард Козак, Юрій Косач, Зенон Кузеля, Катря Гриневичева та багато інших національних діячів, які створили окрему українську «планету Ді-Пі» у світовому просторі XX ст.

Змістовним є анотований покажчик періодичних видань, що виходили у різних таборах, де перебували українці, позбавлені лихоліттям війни своєї батьківщини [316].

Науковці НДЦ періодики та співробітники інших відділів ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України фахово підготували систематичний покажчик змісту окремих періодичних видань першої половини XX ст. Зокрема, для покажчика змісту журналу «Дзвін» (1931—1939), укладеного М. М. Комарицею, характерними є науково продумана систематизація матеріалів часопису за їх жанровою ознакою (поезія, проза, літературна критика і публіцистика, хронікальні матеріали); скрупульозне розкриття змісту видання і його фахове анотування; ґрунтовна передмова, в якій визначено місце і роль журналу в культурному, громадському, духовному і політичному житті Галичини міжвоєнного періоду [317].

Бібліограф С. Когут підготувала до друку, а бібліотека видала систематичний покажчик змісту часопису «Книжка», який впродовж 1921—1923 рр. виходив у видавництві «Бистриця» (Станіслав) за редакцією І. Чепиги. Це було перше видання книгознавчого характеру на західноукраїнських землях, серед авторів якого — В. Дорошенко, Д. Дорошенко, І. Борщак, Т. Калинович, С. Сірополко та ін. Дослідники отримують інформацію про опубліковані в журналі статті, рецензії, огляди, бібліографічні та хронікальні матеріали [318].

Від 1935 р. до грудня 1937 р. у Варшаві виходив часопис «Наша Культура» (за редакцією І. Огієнка). Авторами видання були провідні українські вчені — К. Студинський, І. Свенціцький, Л. Білецький, П. Зленко, В. Щербаківський, Д. Чижевський, Д. Олянчин, О. Барвінський, Я. Гординський та ін. Укладений Н. П. Прокопенко систематичний покажчик змісту цього журналу містить бібліографічну інформацію про весь масив публікацій — наукові дослідження з питань історії, культури, освіти, мистецтва, мовознавства, статті, огляди, рецензії, бібліографічні та хронікальні матеріали, твори українських поетів, письменників (Б.-І. Антонич, Б. Лисянський, С. Черкасенко та ін.) [319].

Завідувач відділу мистецтв ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України С. П. Костюк уклав систематичний покажчик змісту двотижневика «Назустріч» (1934—1938), який виходив у Львові. Зміст покажчика засвідчує, що на сторінках часопису публікувались оригінальні і перекладні твори українських та зарубіжних письменників; наукові дослідження з питань мистецтвознавства, мовознавства, історії; рецензії, бібліографічні та хронікальні матеріали, а також репродукції творів художників, портрети діячів культури і науки та види населених пунктів і архітектурних пам'яток [320]. Систематичний покажчик змісту місячника «Українська музика» (1937—1939) підготував науковий працівник цього ж відділу В. Пасічник у співавторстві з Р. Мисько-Пасічник [321].

Змістовну науково-пошукову та аналітично-бібліографічну працю здійснила укладач В. Г. Денисюк, яка підготувала бібліографічний покажчик видань І. Тиктора та концерну «Українська преса» за 1923—1977 рр. [322]. Укладач вперше подала повний бібліографічний опис періодичних видань одного з найвідоміших українських книговидавців міжвоєнного періоду І. Тиктора. Робота складається із таких розділів: Львівський період діяльності І. Тиктора та концерну «Українська преса» (1923—1939); Волинський період діяльності І. Тиктора, м. Рівне (1942—1943); Австрійський період діяльності І. Тиктора, м. Інсбрук (1945—1948); Канадський період діяльності І. Тиктора, м. Вінніпег (1948—1977).

Для дослідників української преси минулого особливо цінні чотири підрозділи «Періодичні видання», в яких «аналітико-бібліографічний опис періодичних видань здійснено за «Схемою повного бібліографічного опису періодичного видання», розробленою Науково-дослідним центром періодики ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України (крім даних: наявність у фондах; архівні відомості). Матеріал у розділах розміщений за хронологією в межах хронологічних рубрик — за алфавітом авторів і назв художніх творів чи назв періодичних видань» [323]. У покажчику подано бібліографічну інформацію про 15 часописів, зокрема одну одноднівку [324].

Вагому бібліографічну інформацію містить дослідження В. А. Передирій [325], у якому укладач подала зміст 11 річників (109 чисел) «Літопису Червоної Калини» (1929—1939) [326]. Окрім цього, 1996 р. бібліографи О. Бербека і Л. Головата видали покажчик видань товариства «Просвіта» у Львові (1868—1939 рр.) [327], у якому подано 12 бібліографічних описів газет (дві рукописні) і журналів, які випускало Товариство. У розділі про періодичні видання наводиться повний перелік опублікованих матеріалів, але без кількісних характеристик. Автор вступу до цього видання Л. Головата зазначила: «Сторінки вказані лише у змісті журналу «Життя і знання», що готувався до друку автономно і тому ввійшов до покажчика як відносно самостійна одиниця. За назвами публікацій часто подаються жанрові уточнення (наприклад стаття, оповідання, нарис, анекдот, поема). Недостатньо виразні, малоінформативні назви, за винятком художніх творів, супроводжуються уточнюючими анотаціями. У поетичних творах — після назви, в круглих дужках і без лапок — наводиться перший рядок, а вірші без назви описуються за першими рядками.

Бібліографічний опис зберігає повноту даних та орфографію титульного аркуша: відображення мовностилістичних особливостей та особливостей правопису просвітніх видань допомагає простежити їх зміну» [328]. Покажчик змісту часопису «Життя і знання» упорядкувала Н. Ф. Чернюк [329].

Особливу складність для бібліографування становить великий масив неопрацьованої періодики за 1917—1920 рр. (це стосується головним чином радянських та партійно-більшовицьких газет). Дослідник преси цього періоду І. Премислер відзначав: «У кожному повітовому місті 1917 р. до Жовтня виходив орган робітничих, селянських та солдатських депутатів. Після Жовтневої революції теж виходили аналогічні газети, але ролюю, метою, структурою, змістом вони були вже інші.

Постає питання, як їх фіксувати в списку: як одну газету чи як дві?.. Газета виходила переважно під старою назвою, іноді з пам'яті продовжували нумерацію, іноді починали виходити з першого числа. Як тут фіксувати газету: чи вона одна, чи їх стільки, скільки разів доводилось відступати радвладі. Цих відходів радвладі було багато, і були вони різні: від відходів на декілька день до відходів на декілька місяців.

І не завжди можна вирішити «наступництво» між газетами вивченням самої газети...» [330].

Перед працівниками НДЦ періодики постало багато проблем, які у свій час прагнули вирішити провідні українські бібліографи. Зокрема, певною специфікою позначено бібліографічне опрацювання не тільки преси революційної епохи, періоду Першої світової війни, а й таборових видань 1914—1916 рр.; доби Визвольних змагань українського народу за свою державність (1917—1920 рр.); західноукраїнської преси 20—30-х рр. та еміграційної періодики 20—40-х рр.; української преси періоду Другої світової війни (видання ОУН і УПА), у таборах для переміщених осіб; видань нової повоєнної політичної еміграції і т. д. Окремого наукового підходу вимагає і дослідження неформальної преси періоду 60—80-х рр., тиражованої здебільшого на друкарській машинці чи гектографі. Тому опис видань такого типу матиме певну специфіку й теж вимагатиме додаткового бібліографічного пошуку і наукового опрацювання. Вирішення цих проблем ускладнюється тим, що українська періодика зберігається у багатьох книгозбірнях, архівах, музеях, приватних колекціях у різних країнах світу. Отож найголовніше завдання — узагальнити відомості про наявність видань у всіх установах, організаціях, приватних колекціях тощо.

Актуальність створення репертуару української преси зростає з кожним роком, адже періодика — це історичне джерело, яке свідчить про суспільно-політичне, економічне та культурне життя нації, без репертуару неможливо всебічно висвітлити наше минуле, нашу історію: «З кожною знищеною газетою, — відзначав відомий бібліограф, дослідник української преси М. Сагарда, — втрачується

певний слід історично-культурного життя нації. Треба прагнути того, щоб не повторилося те, в чому винне перед нами минуле, бо й сучасне стане минулим і знайде свого суддю» [331].

Дослідження преси, її бібліографування переконують у тому, що нагромадження наукової інформації — тривалий процес. Однак, враховуючи сучасний рівень науково-бібліографічних знань про українську пресу в ретроспективному контексті, вирішено розпочати виконання одного з найважливіших завдань Відділення «Науково-дослідний центр періодики» — видання повного реєстру української преси, що виходила в Україні та світі у XIX—XX ст.

Складовими національної бібліографії преси будуть: історико-бібліографічні дослідження часописів власне українською та українських періодичних видань іншими мовами (1812—2000 рр.), а також реєстр іншомовної преси, що виходила на етнічних українських землях (1776—2000 рр.). Для цього уже сформовано відповідну базу даних на електронних носіях.

Україна, здобувши незалежність, як велика європейська країна, повинна мати такий важливий атрибут державності, як національна бібліографія. По суті, це продовження великої справи збирання й опрацювання знань про українську пресу, роль якої у становленні та поступі нації впродовж віків, сповнених праці та жертвості, неоціненна.

1. *Тернопільський Ю.* Українська преса з перспективи 150-ліття. — Джерсі-Сіті: Вид-во М. П. Коць, 1974. — С. 11.
2. *Федченко П.* Преса та її попередники: Історія зародження й основні закономірності розвитку. — К.: Наукова думка, 1969. — С. 250, 251.
3. *Романюк М. М.* Українська преса Північної Буковини як джерело вивчення суспільно-політичного життя краю (1870—1940 рр.). — Львів: Фенікс, 2000. — С. 9.
4. Історія української дожовтневої журналістики / Й. Т. Цьох (кер. авт. колективу). — Львів: Вища школа, 1983. — С. 66.
5. Українська Радянська Енциклопедія: У 12 т. — К.: Гол. ред. УРЕ, 1984. — Т. 11, кн. 2. — С. 339.
6. *Ф. И. С. [Ф. Свистун].* Начало газетъ и первая галицко-русская газета // Бесѣда. — 1898. — № 5/6. — С. 53.
7. *Щурат В.* Львівський тижневник з 1749 р. // ЗНТШ. — 1907. — Т. 77, кн. 3. — С. 177.
8. *Кревецький І.* Перша газета на Україні // Бібліологічні вісті. — 1926. — Ч. 3/4. — С. 6.
9. Часописи Поділля: Історико-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої газети на Україні (1776—1926) та 10-ліття існування УСРР / Склали: М. Білінський, Н. Співацька та І. Кревецький; За ред. В. Отамановського. — Вінниця, 1927—28. — Т. 1. — С. 11, 12; *Кревецький І.* Початки преси на Україні (1776—1850). — Львів, 1927. — С. 3—17.
10. *Федченко П.* Преса та її попередники: Історія зародження й основні закономірності розвитку. — К.: Наукова думка, 1969. — С. 251.
11. *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К.: Держвидав України, 1930. — С. 11.
12. *Тернопільський Ю.* Українська преса з перспективи 150-ліття. — Джерсі-Сіті: Вид-во М. П. Коць, 1974. — С. 13.
13. *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 11.
14. *Макаруч С.* Писемні джерела з історії України. — Львів: Світ, 1999. — С. 273.
15. *Михайлин І.* Історія української журналістики: Підручник. — Х., 2000. — С. 30, 31.
16. *Животко А.* Нарис історії української преси: Курс лекцій. — Подєбради, 1937. — С. 3.
17. *Ясинський М.* До питання про початок української преси // Бібліологічні вісті. — 1923. — Ч. 4. — С. 43, 44.
18. Там само. — С. 43.
19. *Ігнатієнко В.* Історія української преси та її вивчення // Бібліологічні вісті. — 1923. — Ч. 3. — С. 23, 24.
20. Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. п'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф. 27—28 листоп. 1998 р. / За ред. М. М. Романюка. — Львів, 1999. — С. 195—255.

Українська преса XIX—XX ст. як наративне історичне джерело

21. Ігнатієнко В. Історія української преси та її вивчення // Бібліологічні вісти. — 1923. — Ч. 3. — С. 23.
22. Грінченко Б. Тяжким шляхом (Про українську пресу). — 2-ге вид. — К., 1912. — С. 3.
23. Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 28.
24. Різун В. В., Трачук Т. А. Нарис з історії та теорії українського журналістознавства: Монографія. — К., 2005. — С. 2.
25. Верхратський І. З перших літ Народовців, 1861—1866 // ЗНТШ. — 1915. — Т. 122. — С. 79—101.
26. Возняк М. З зарання української преси в Галичині // ЗНТШ. — 1912. — Т. 111, кн. 5. — С. 140—159; *Його ж.* 3-за редакційних куліс віденського Вістника та Зорі Галицької // ЗНТШ. — 1912. — Т. 107, кн. 1. — С. 73—109.
27. Грінченко Б. Тяжким шляхом (Про українську пресу). — 2-ге вид. — К., 1912. — 74 с.
28. Грушевський М. Від редакції // Літературно-Науковий Вістник. — 1906. — Т. 33, кн. 1; *Його ж.* До наших читачів // Літературно-Науковий Вістник. — 1907. — Т. 40, кн. 11. — С. 177—188; *Його ж.* До наших читачів в Галичині // Літературно-Науковий Вістник. — 1906. — Т. 36, кн. 10. — С. 5—7; *Його ж.* До наших читачів у Росії // Літературно-Науковий Вістник. — 1907. — № 1; *Його ж.* Запросини до передплати на четвертий річник Літературно-Наукового Вістника в 1901 році // Літературно-Науковий Вістник. — 1900. — Т. 12, кн. 12. — С. 1—3; *Його ж.* На українські теми: Видавнича криза // Літературно-Науковий Вістник. — 1909. — Т. 48, кн. 10. — С. 108—117; *Його ж.* Наша газета // Рада. — 1907. — № 1.
29. Кревецький І. Огляд часописів за Р. 1905. — Часописи українські // ЗНТШ. — 1906. — Т. 73, кн. 5. — С. 166—186.
30. Маковей О. П'ятдесятилітній ювілей руської публіцистики // Літературно-Науковий Вістник. — 1898. — Т. 2, кн. 5. — С. 111—126; *Його ж.* Листи з Буковини // Громадська думка. — 1907. — 24 лют., 5 берез.; *Його ж.* Олександр Попович (Причинки до історії 1850-х років на Буковині) // Буковина. — 1909. — 16, 17 січ.; *Його ж.* Перші загальні збори товариства «Руська Бесіда» в Чернівцях // Буковина. — 1909. — 17 квіт.
31. Ревакович Т. З переписки письменників 1860-их років в Галичині // ЗНТШ. — 1914. — Т. 117/118. — С. 268(1)—286(18).
32. Кореспонденція Якова Головацького в літах 1860—62: Т. 1 / Передмова К. Студинського. — Львів, 1905. — 161 с. — (Збірник фільологічної секції НТШ; Т. 8/9); Кореспонденція Якова Головацького в літах 1835—49: Т. 2 / Передмова К. Студинського. — Львів, 1909. — С. 4. — (Збірник фільологічної секції НТШ; Т. 11/12).
33. Франко І. Азбучна війна в Галичині // Зібрання творів: У 50 т. — К.: Наукова думка, 1986. — Т. 47. — С. 442—444; *Його ж.* Альманах чи газета // Зібрання творів: У 50 т. — К.: Наукова думка, 1980. — Т. 28: Літературно-критичні праці (1890—1892). — С. 196, 197; *Його ж.* Дещо про нашу пресу // Літературно-Науковий Вістник. — 1905. — Т. 31, кн. 7/8. — С. 174—188; *Його ж.* До історії чесько-руських взаємин // Зібрання творів: У 50 т. — К.: Наукова думка, 1982. — Т. 33. — С. 121; *Його ж.* Етимологія і фонетика в южноруській літературі // Зібрання творів: У 50 т. — К.: Наукова думка, 1981. — Т. 29. — С. 150—169; *Його ж.* Журнал і публіка // Літературно-Науковий Вістник. — 1900. — Т. 9, кн. 2. — С. 137; *Його ж.* З останніх десятиліть XIX в. // Зібрання творів: У 50 т. — К.: Наукова думка, 1984. — Т. 41. — С. 471—529; *Його ж.* Задумні дні у Львові 1848 р. // Зібрання творів: У 50 т. — К.: Наукова думка, 1984. — Т. 46. — С. 529—533; *Його ж.* «Ідеї» й «ідеали» галицької москвофільської молодіжні // Зібрання творів: У 50 т. — К.: Наукова думка, 1986. — Т. 45. — С. 410—422; *Його ж.* Із циклу «Злоба дня» О. Лунатикові [Остапу Луцькому] // Літературно-Науковий Вістник. — 1903. — Кн. 7. — С. 5, 6; *Його ж.* Коментар до статті М. Зубрицького «Дещо про нашу пресу» // Літературно-Науковий Вістник. — 1905. — Т. 31, кн. 7. — С. 78; *Його ж.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. // Зібрання творів: У 50 т. — К.: Наукова думка, 1984. — Т. 41. — С. 317—496; *Його ж.* Одвертий лист до гал[ицької] української молодіжні // Зібрання творів: У 50 т. — К.: Наукова думка, 1986. — Т. 45. — С. 401—409; *Його ж.* Поза межами можливого // Зібрання творів: У 50 т. — К.: Наукова думка, 1986. — Т. 45. — С. 276—285; *Його ж.* Провідні ідеї й епізоди // Молода Україна. — 1910. — Ч. 1. — С. 95—127; *Його ж.* Реалісти чи карієристи // Житє і Слово. — 1896. — Ч. 5; *Його ж.* Українська трибуна в Росії // Літературно-Науковий Вістник. — 1906. — Т. 35. — С. 337—342; *Його ж.* Українські «народовці» і радикали // Зібрання творів: У 50 т. — К.: Наукова думка, 1980 — Т. 28. — С. 198—206.

34. *Щурат В.* Львівський тижневник з 1749 р. // ЗНТШ. — 1907. — Т. 77, кн. 3. — С. 177—182; *Його ж.* Початки української публіцистики (В соті роковини «Українського Вестника») // Діло. — 1916. — Ч. 57.
35. *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — 444 с.
36. *Див.: Різун В. В., Трачук Т. А.* Нарис з історії та теорії українського журналістознавства: Монографія. — К., 2005. — С. 32—50.
37. *Михайлин І.* Нарис з історіографії історії української журналістики: методологічні уроки Івана Франка // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. сьомої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 17—18 трав. 2002 р. / За ред. М. М. Романюка. — Львів, 2002. — С. 30—36.
38. Там само. — С. 35.
39. Там само.
40. *Нечиталюк М. Ф.* Турботи істориків журналістики // Вісник Львівського університету. Сер. Журналістика. — Львів, 1990. — Вип. 16: Журналістика і перебудова. — С. 63—70; *Його ж.* Реформатор української журналістики (М. С. Грушевський) у «Літературно-науковому вістнику» першого періоду видання // Вісник Львівського університету. Сер. Журналістика. — Львів: Світ, 1992. — Вип. 17: Українська журналістика: генезис і сучасні проблеми. — С. 56—63; *Його ж.* «Білі плями» у вивченні історії дожовтневої української журналістики (деякі питання методології і критики наукових джерел) // Українська журналістика і національне відродження: Зб. наук. пр. — К.: НМК ВО, 1992. — С. 33—38; *Його ж.* Методологічні проблеми історико-журналістських досліджень // Українська періодика: історія і сучасність: Тези доп. і повід. Всеукр. наук.-теорет. конф. (9—10 груд. 1993 р.). — Львів, 1993. — С. 17—22; *Його ж.* Про методику вивчення та принципи видання пресових текстів (Деякі питання текстології) // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. і повідомл. третьої Всеукр. наук.-теорет. конф. 22—23 груд. 1995 р. — Львів, 1995. — С. 18—27; *Його ж.* На шляху до багатотомної історії української журналістики // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. і повідомл. четвертої Всеукр. наук.-теорет. конф. 19—20 груд. 1997 р. — Львів, 1997. — С. 12—20; *Його ж.* «Зоря Галицька» з погляду сучасного пресознавства // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. і повідомл. п'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф. 27—28 листоп. 1998 р. — Львів, 1999. — С. 195—212; *Його ж.* Методологічні засади історико-журналістської науки // Українська преса: Хрестоматія / За ред. М. Ф. Нечиталюка. — Львів, 1999. — Т. 1: Преса Східної України 60-х років XIX ст. — С. 8—17; *Його ж.* Зачинатель теорії публіцистики. Деякі питання теорії публіцистики в інтерпретації Івана Франка // Збірник праць кафедри української преси. — Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2000. — Вип. 3. — С. 211—216; *Його ж.* Проблеми вивчення історії української журналістики (Деякі підсумки на перспективу) // Вісник Львівського університету. Сер. Журналістика. — Львів, 2001. — Вип. 21. — С. 363—370.
41. *Нечиталюк М. Ф.* Методологічні проблеми історико-журналістських досліджень // Українська періодика: історія і сучасність: Тези доп. і повід. Всеукр. наук.-теорет. конф. (9—10 груд. 1993 р.). — Львів, 1993. — С. 17.
42. *Різун В. В., Трачук Т. А.* Нарис з історії та теорії українського журналістознавства: Монографія. — К., 2005. — С. 18.
43. Українська преса: Хрестоматія / За ред. М. Ф. Нечиталюка. — Львів, 2002. — Т. 2: Преса Галичини 60-х років XIX ст. — С. 560.
44. *Маковей О.* П'ятьдесятлітній ювілей руської публіцистики // Літературно-Науковий Вістник. — 1898. — Т. 2, кн. 5. — С. 111—126.
45. Там само. — С. 117, 118.
46. *Романюк М. М.* Українська преса Північної Буковини як джерело вивчення суспільно-політичного життя краю (1870—1940 рр.). — Львів: Фенікс, 2000. — С. 61—70.
47. Енциклопедія Сучасної України. — К., 2003. — Т. 2. — С. 644.
48. *Возняк М.* Нездійснений план українського журналу з 1883 р. // Бібліологічні вісті. — 1927. — № 2. — С. 61—65.
49. *Ігнатієнко В.* Українська преса в 1922 році // Бібліологічні вісті. — 1923. — Кн. 1. — С. 3—8; Кн. 2. — С. 14—18.
50. *Ігнатієнко В.* Історія української преси та її вивчення // Бібліологічні вісті. — 1923. — Ч. 3. — С. 22—26.
51. Там само. — С. 22.

Українська преса XIX—XX ст. як наративне історичне джерело

52. *Кревецький І.* Перша газета на Україні // *Бібліологічні вісті.* — 1926. — Ч. 3/4. — С. 5—15.
53. *Кревецький І.* Перша газета на Україні. — К., 1927. — С. 5—15.
54. *Лисиченко Д.* Українська преса в Катеринославі // *Бібліологічні вісті.* — 1923. — Кн. 2. — С. 2—6.
55. *Міяківський В.* До історії журналістики на Україні (Проект першого часопису «Київська Газета» 1833 р.) // *Бібліологічні вісті.* — 1923. — Кн. 1. — С. 7—14.
56. *Сенгалевич Ф.* Періодична преса на Канівщині на початку революції. З споминів редактора // *Бібліологічні вісті.* — 1927. — № 2. — С. 66—68.
57. *Ясинський М.* До питання про початок української преси // *Бібліологічні вісті.* — 1923. — Ч. 4. — С. 43—46.
58. *Дашкевич Я.* «Бібліологічні вісті» — ідеї та люди // *Бібліологічні вісті.* — 1923. — Кн. 1: Перевид. ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України. — С. V—VIII; *Меженко Ю. О.* Спогади про журнал «Бібліологічні вісті» // *Бібліологічні вісті.* — 1923. — Кн. 1: Перевид. ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України. — С. IX—XI.
59. *Гнатюк В.* Рукописні гумористичні часописи // *ЗНТШ.* — 1920. — Т. 130. — С. 133—167.
60. *Возняк М. Ол. Кониський і перші томи «Записок»* (З додатком його листів до Митр. Дикареєва) // *ЗНТШ.* — 1929. — Т. 150. — С. 339—361.
61. *Возняк М.* Журнальні плани Франка в рр. 1884—86 // *Україна.* — 1927. — Кн. 3. — С. 17—88.
62. *Возняк М.* Драгоманов у відновленій «Правді». З додатком його листів до Ол. Барвінського й Ол. Кониського та й останнього до нього // *За сто літ: Матеріали з громадського й літературного життя України XIX і початків XX століття.* — Х.; К.: Держвидав України, 1930. — Кн. 5. — С. 229—279.
63. *Кревецький І.* З історії преси на Україні // *Нова Зоря.* — 1928. — Ч. 35. — С. 5, 6.
64. *Кревецький І.* Українська католицька преса (Історико-бібліографічний огляд в 75-ліття її існування) // *Нова Зоря.* — Ч. 101. — С. 6, 7.
65. *Кревецький І.* Українська преса в 1928 р. (на території Польщі) // *Нова Зоря.* — 1929. — Ч. 6. — С. 6; *Його ж.* Українська преса в Польщі в 1930 р. // *Нова Зоря.* — 1931. — Ч. 46. — С. 6, 7; *Його ж.* Українська преса в Польщі в світлі польської урядової статистики // *Нова Зоря.* — 1931. — Ч. 61. — С. 6, 7.
66. *Каровець М., о.* Буря довкруги реформи Чина СВВ // *Нова Зоря.* — 1933. — Ч. 6. — С. 3, 4; Велика реформа Чина СВВ 1882 р.: «Наука», «Діло», «Батьківщина», «Світ», «Пролом» // *Нова Зоря.* — 1933. — Ч. 12. — С. 4.
67. *Лукашевич Л.* Наша торговельно-економічна преса // *Промислово-Торговельний Вістник.* — Варшава, 1933. — Ч. 4. — С. 3.
68. *Пеленський Є. Ю.* Українська преса до світової війни // *Альманах «Нового Часу» на рік 1938.* — Львів, 1937. — С. 52—60.
69. *Струтинський М.* Вчора і нині української преси в Галичині // *Альманах «Нового Часу» на рік 1938.* — Львів, 1937. — С. 154—158.
70. *Студинський К.* Зв'язки Олександра Кониського з Галичиною в рр. 1862—1866 // *ЗНТШ. Праці філологічної та історично-філософської секції.* — Львів, 1929. — Т. 150. — С. 285—338.
71. *Животко А.* Нарис історії української преси: Курс лекцій. — Подєбради, 1937. — 108 с.
72. *Животко А.* Рукописні часописи української молоді. — Львів, 1938. — С. 3—20.
73. *Dublański A.* Prasa ukraińska przed rewolucją 1917 roku // *Biuletyn Polsko-ukraiński.* — 1937. — № 27. — S. 324—326; *Kotorowycz H.* Współczesna prasa ukraińska w Polsce // *Biuletyn Polsko-ukraiński.* — 1937. — № 12. — S. 133—135.
74. *Енциклопедія Українознавства: Загальна частина: Перевид. в Україні.* — К., 1995. — Т. 3. — С. 981.
75. *Федченко П. М.* Матеріали з історії української журналістики: Посібник. — К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1959. — Вип. 1: Перша половина XIX ст. — 338 с.
76. *Дей О. І.* Українська революційно-демократична журналістика: Проблеми виникнення і становлення. — К.: Вид-во АН УРСР, 1959. — 492 с.
77. *Бернштейн М. Д.* Журнал «Основа» і український літературний процес кінця 50-х — 60-х років XIX ст. — К.: Вид-во АН УРСР, 1959. — 216 с.
78. *Дмитрук В. Т.* Нарис з історії української журналістики XIX ст. — Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1969. — 145 с.
79. *Бабишин О. К.* Боротьба за реалізм в українській літературі кінця XIX — початку XX ст. (за матеріалами преси). — К.: Вид-во АН УРСР, 1961. — 179 с.

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

80. Бернштейн М. Д. Українська літературна критика 50—70-х років XIX ст. — К.: Вид-во АН УРСР, 1959. — 491 с.
81. Дорошенко І. І. Українська журналістика і критика другої половини XIX ст.: Лекції. — Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1965. — (Ротапринт).
82. Лісовий П. М. Журналістика Закарпаття 50—70-х років XIX ст. і її зв'язки з іншими українськими землями та Росією: [Конспект лекцій]. — Ужгород: Закарпат. обл. вид-во, 1969. — 51 с.; *Його ж.* Комуністична преса Закарпаття 20—30-х років. — Львів: Вища школа, 1982. — 142 с.
83. Федченко П. М. Преса та її попередники: Історія зародження й основні закономірності розвитку. — К.: Наукова думка, 1969. — 348 с.
84. Цьох Й. Т. Комуністична преса Західної України (1919—1939). — Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1966. — 269 с.
85. Жовтобрюх М. А. Мова української періодичної преси (До середини 90-х рр. XIX ст.). — К.: Вид-во АН УРСР, 1963. — 415 с.
86. Дмитрієнко М. Ф. Більшовицька преса України 1917—1918 рр. як історичне джерело. — К.: Наукова думка, 1967. — 176 с.
87. Чалий Д. В. Журналістика // Історія української літератури: У 8 т. — К.: Наукова думка, 1967. — Т. 2: Доба переходу до нової літератури (друга пол. XVIII ст.). — С. 146—161.
88. Бернштейн М. Д. Журналістика // Історія української літератури: У 8 т. — К.: Наукова думка, 1968. — Т. 4: Література 40—60-х років XIX ст. — С. 52—81.
89. Погребенник Ф. П. Критика і журналістика // Історія української літератури: У 8 т. — К.: Наукова думка, 1968. — Т. 5: Література поч. XX ст. — С. 33—73.
90. Історія української дожовтневої журналістики / Й. Т. Цьох (кер. авт. колективу). — Львів: Вища школа, 1983. — 512 с.
91. Історія партійно-радянської преси України: Підручник / За заг. ред. А. З. Москаленка. — К.: Вища школа, 1989. — 359 с.
92. Животко А. Нарис історії української преси: Курс лекцій. — Подєбради, 1937. — 108 с.; *Його ж.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — 334 с.
93. Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 7.
94. Наріжний С. Українська преса // Українська культура: Курс лекцій / За ред. Д. Антоновича. — Регенсбург: Укр. техн.-госп. ін-т, 1947. — С. 112—127; *Його ж.* Українська преса // Антонович Д. Українська культура / Передм. К. Костева. — Мюнхен, 1988. — С. 153—175.
95. Тернопільський Ю. Українська преса з перспективи 150-ліття. — Джерсі-Сіті: Вид-во М. П. Коць, 1974. — 176 с.
96. Жуковський А., Квітковський Д. Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне / За ред. Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського. — Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. — С. 616—658; Д. М. [Дмитро Макогон]. Українська преса на Буковині // Краківські вісті. — 1944. — Ч. 72; Гарас М. Історичний огляд і сучасний стан української освіти й культури на Буковині // Самостійна думка. — 1934. — Кн. 1. — С. 68, 69; Зленко П. Видавнича справа на Буковині в останньому десятилітті (1918—1928) // Книголюб. — Прага, 1928. — Кн. 1/2. — С. 31—41.
97. Животко А. Преса Карпатської України. — Прага: Вид-во Ю. Тищенко, 1940. — 20 с.; *Його ж.* Преса на Закарпатті // Народна воля. — Скrentон, 1934. — Ч. 113, 114; Романюк М. М., Габор В. В. Закарпатська преса 20—30-х років: до питання історіографії та методики дослідження // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1995. — Вип. 2. — С. 136—150.
98. Боровик М. Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді. — Мюнхен: УВУ, 1977. — 341 с.
99. Від редактора // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. восьмої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 24—26 жовт. 2003 р. / За ред. М. М. Романюка. — Львів, 2003. — С. 4.
100. Науково-дослідний центр періодики (1993—2003 рр.): У 2 т. / Уклад. М. М. Романюк; Відп. ред. Л. В. Сніцарчук. — Львів, 2003. — Т. 1: Наукова діяльність: Показчик видань. — 332 с.; Т. 2: Постаті: Біобібліографічний показник. — 676 с.

101. Українська періодика: історія і сучасність: Тези доп. і повід. Всеукр. наук.-теорет. конф. (9—10 груд. 1993 р.) / Ред. кол.: М. М. Романюк (відп. ред.) та ін. — Львів, 1993. — 272 с.; Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. другої Всеукр. наук.-теорет. конф., 21—22 груд. 1994 р. / Ред. кол.: М. М. Романюк (відп. ред.) та ін. — Львів; Житомир, 1994. — 214 с.; Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. третьої Всеукр. наук.-теорет. конф., 22—23 груд. 1995 р. / Ред. кол.: М. М. Романюк (відп. ред.) та ін. — Львів, 1995. — 292 с.; Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. четвертої Всеукр. наук.-теорет. конф., 19—20 груд. 1997 р. / За ред. М. М. Романюка. — Львів, 1997. — 296 с.; Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. п'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів 27—28 листоп. 1998 р. / За ред. М. М. Романюка. — Львів, 1999. — 600 с.; Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. шостої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 11—13 трав. 2000 р. / За ред. М. М. Романюка. — Львів, 2000. — 562 с.; Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. сьомої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 17—18 трав. 2002 р. / За ред. М. М. Романюка. — Львів, 2002. — 740 с.; Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. восьмої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 24—26 жовт. 2003 р. / За ред. М. М. Романюка. — Львів, 2003. — 988 с.; Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. дев'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 28—29 жовт. 2005 р. / За ред. М. М. Романюка. — Львів, 2005. — 676 с.
102. Збірник праць Науково-дослідного центру періодики / Ред. кол.: М. М. Романюк (відп. ред.) та ін. — Львів, 1994. — Вип. 1. — 294 с.; 1995. — Вип. 2. — 424 с.; 1996—1997. — Вип. 3/4. — 464 с.; 1998. — Вип. 5. — 506 с.; 1999. — Вип. 6. — 552 с.; 2000. — Вип. 7. — 596 с.; Вип. 8. — 476 с.; 2001. — Вип. 9. — 648 с.; 2002. — Вип. 10. — 560 с.; 2003. — Вип. 11. — 888 с.; 2004. — Вип. 12. — 512 с.; 2005. — Вип. 13. — 636 с.; 2006. — Вип. 14. — 700 с.; 2007. — Вип. 15. — 472 с.
103. Антолюк Н. В. Українське культурне життя в «Генеральній Губернії» (1939—1944 рр.): За матеріалами періодичної преси / Наук. ред. Д. М. Штогрин. — Львів, 1997. — 232 с.
104. Романюк М. М. Українська преса Північної Буковини (1870—1918 рр.) / Наук. ред. В. В. Лизанчук. — Львів, 1998. — 200 с.; Його ж. Українська преса Північної Буковини (1918—1940 рр.) / Наук. ред. В. А. Качкан. — Львів: Фенікс, 1996. — 196 с.; Його ж. Українська преса Північної Буковини як джерело вивчення суспільно-політичного життя краю (1870—1940 рр.) / Наук. консультант Я. Р. Дашкевич. — Львів: Фенікс, 2000. — 588 с.
105. Павлюк І. З. Українські часописи Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя (1917—1939 рр.): Анотований показник / Відп. ред. М. М. Романюк. — Львів; Луцьк: Надстир'я, 1997. — 180 с.; Його ж. Митець — Влада — Преса: Історико-типологічний аналіз. — Луцьк: Надстир'я, 1997. — 112 с.; Його ж. Українська легальна преса Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя 1917—1939, 1941—1944 рр. / Наук. консультант М. М. Романюк. — Львів: Каменяр, 2001. — 285 с.
106. Сніцарчук Л. В. Українська сатирично-гумористична преса Галичини 20—30 рр. XX ст.: історико-функціональний аспект та інтерпретаційні особливості / Наук. ред.-консультант М. М. Романюк. — Львів, 2001. — 240 с.
107. Крупський І. В. Національно-патріотична журналістика України (друга половина XIX — перша чверть XX ст.). — Львів: Світ, 1995. — 184 с.
108. Зайченко І. В. Проблеми української національної школи у пресі (друга пол. XIX — поч. XX ст.) / За ред. М. М. Романюка. — Львів, 2002. — 344 с.
109. Комариця М. М. Українська «католицька критика»: феномен 20—30-х рр. XX ст. — Львів, 2007. — 328 с.
110. Черняков Б. І. Джерела до історії української преси учнівської та студентської молоді (XIX — початок XX ст.). — Львів, 2005. — 116 с.
111. Шаповал Ю. Г. «Діло» (1880—1939 рр.): Поступ української суспільної думки. — Львів, 1999. — 384 с.
112. Шаповал Ю. Г. «Літературно-Науковий Вістник» (1898—1932 рр.): Творення державницької ідеології українства / Наук. ред. С. П. Павлюк. — Львів, 2000. — 352 с.
113. Там само. — С. 2.
114. Бойко А. А. Преса православної церкви в Україні 1900—1917 рр. Культура. Суспільство. Мораль: Монографія. — Донецьк: Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2002. — 308 с.

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

115. Рудий Г. Я. Газетна періодика — джерело вивчення проблем української культури (1917—1920 рр.). — К.: Інститут історії України НАН України, 2000. — 441 с.; *Його ж.* Преса України 1917—1920 рр. як об'єкт дослідження української культури: джерелознавчий і методологічний аспекти. — К.: Інститут історії України НАН України, 2005. — 503 с.
116. Wiszka E. Prasa emigracji ukraińskiej w Polsce. — Toruń, 2001. — 324 s.
117. Мацєжинський В. Л. Реклама в українській і польській пресі Східної Галичини другої половини XIX — початку XX ст.: Монографія. — Львів, 2004. — 280 с.
118. Українська преса: Хрестоматія / За ред. М. Ф. Нечиталука. — Львів, 1999. — Т. 1: Преса Східної України 60-х років XIX ст. — 522 с.
119. Українська преса: Хрестоматія / За ред. М. Ф. Нечиталука. — Львів, 1999. — Т. 2: Преса Галичини 60-х рр. XIX ст. — 732 с.
120. Матеріали з історії національної журналістики Східної України початку XX століття / Уклад.: Н. Сидоренко, О. Сидоренко. — К., 2001. — 447 с.; Потужна сила рідного слова: До 100-ліття виходу в світ перших українськомовних видань Східної України: «Хлібороб», «Рідний край», «Громадська думка», «Рада» / Упоряд. Н. М. Сидоренко. — Полтава, 2005. — 444 с.
121. Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника / За ред. М. М. Романюка. — Львів, 1994. — Вип. 1. — 233 с.; 1995. — Вип. 2. — 338 с.; 1996. — Вип. 3. — 424 с.; 1997. — Вип. 4. — 352 с.; 1998. — Вип. 5. — 411 с.; 1999. — Вип. 6. — 472 с.; 2000. — Вип. 7. — 488 с.; 2001. — Вип. 8. — 416 с.; 2002. — Вип. 9. — 436 с.; 2003. — Вип. 10. — 588 с.; 2004. — Вип. 11. — 568 с.; 2005. — Вип. 12. — 616 с.; 2006. — Вип. 13. — 576 с.; 2007. — Вип. 14. — 396 с.
122. Мукомела О., Романюк М. Розстріляне слово: Матеріали до енциклопедичного словника «Українська журналістика в іменах». — Львів, 1995. — 80 с.
123. Романюк М. М. Оратаї журналістської ниви: українські редактори, видавці, публіцисти: У 2 кн. — Львів, 2002. — Кн. 1. — 236 с.; 2004. — Кн. 2. — 240 с.
124. Українські періодичні видання для жінок в Галичині (1853—1939 рр.): Анотований каталог / Уклад. В. А. Передирій. — Львів: Мета, 1996. — С. 134—177.
125. Качкан В. А. Українське народознавство в іменах: У 2 ч. — К.: Либідь, 1994. — Ч. 1. — 336 с.; 1995. — Ч. 2. — 288 с.
126. Качкан В. А. Хай святиться ім'я твоє: Галицькі просвітницькі діячі, письменники, вчені — вихідці із священицьких родин. — Чернівці: Прут, 1994. — 196 с.; *Його ж.* Хай святиться ім'я твоє: Студії з історії української літератури XIX—XX ст. — Коломия: Вік, 1996. — Кн. 2. — 307 с.; *Його ж.* Хай святиться ім'я твоє: Українознавство та пресологія (XIX — перша пол. XX ст.) / Наук. ред. М. Романюк. — Львів: Фенікс, 1998. — Кн. 3. — 368 с.; *Його ж.* Хай святиться ім'я твоє: Історія української літератури і культури в персоналіях (XIX — перша пол. XX ст.). — Івано-Франківськ: Сіверсія, 2000. — Кн. 4. — 368 с.; Хай святиться ім'я твоє: Історія української літератури і культури в персоналіях (XIX—XX ст.) / Передм. О. Гриніва; Заг. ред. М. Романюка. — Львів, 2002. — Кн. 5. — 472 с.; Хай святиться ім'я твоє: Історія української літератури і культури в персоналіях (XIX—XX ст.) / Заг. ред. М. Романюка. — Львів, 2004. — Кн. 6/7. — 512 с.; Хай святиться ім'я твоє: Історія української літератури і культури в персоналіях (XVIII—XXI ст.): Антологія одного листа / За ред. М. М. Романюка. — Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006. — Кн. 8. — 540 с.; Кн. 9. — 512 с.; Хай святиться ім'я твоє: Історія української літератури і культури в персоналіях (XIX—XXI ст.) / За заг. ред. М. М. Романюка. — Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2007. — Кн. 10. — 624 с.
127. Качкан В. А. Українська журналістика в іменах: історичний досвід, майстерність: У 2 ч. — К.: Ватра, 1995. — Ч. 1. — 40 с.; Ч. 2. — 53 с.
128. Дашкевич Я. Об'єктивне і суб'єктивне в просопографії // Український біографічний словник: Історія і проблематика створення: Матеріали наук.-практ. конф. Львів, 8—9 жовт. 1996 р. — Львів, 1997. — С. 40.
129. Українське журналістикознавство в працях науковців Інституту журналістики Київського національного університету ім. Тараса Шевченка (1993—1998): Вибрана бібліографія / Уклад.: В. Ф. Іванов, Б. І. Черняков. — К.: Центр вільної преси, 1998. — 124 с.; Українське журналістикознавство. Дисертаційні дослідження, 1982—2000 рр.: Бібліографічний показник / Уклад. Б. І. Черняков. — К., 2000. — 63 с.
130. Москаленко А. З. Основи журналістики: Навч. посіб. — К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1994. — 342 с.

131. Черняков Б. І. Зображальна журналістика в друкованих засобах масової інформації: Ілюстрована періодика від виникнення до середини XIX ст. — К.: Центр вільної преси, 1998. — 116 с.
132. Шкляр В. І. Інформаційна індустрія України: Навч. посіб. — Вінниця: Наш час, 1993. — 60 с.; *Його ж.* Політика, преса, влада: Навч. посіб. — К.; М.: Славянський діалог, 1993. — 68 с.; *Його ж.* Преса як засіб міжнародного спілкування. — К.: ІСДО, 1997. — 24 с.
133. Сидоренко Н. М. Українська періодика в Італії (1905—1995 рр.). — К., 1997. — 60 с.; *Її ж.* «Задротяне життя» українських часописів на чужині (1919—1924). — К., 2000. — 88 с.; *Її ж.* Національно-духовне самоствердження: У 3 ч. — К., 2000. — Ч. 1: Українська таборова періодика часів Першої світової війни. — 202 с.; Ч. 2: Преса інтернованих українців та цивільної еміграції (Чехія, Польща, Румунія, Єгипет (1919—1924)). — 262 с.
134. Гриценко О. М. Українська преса США і Канади (1991—1995 рр.) / За ред. В. Б. Євтуха. — К., 1997. — 102 с.
135. Українська журналістика: Вчора, сьогодні, завтра / За ред. В. І. Шкляра. — К., 1997. — 144 с.; Українська журналістика в контексті світової: Зб. наук. пр. / За заг. ред. В. І. Шкляра. — К., 1998. — Вип. 2. — 112 с.
136. Збірник праць кафедри української преси / За ред. С. А. Костя. — Львів, 1993. — Вип. 1. — 142 с.
137. Публіцистика і тенденції розвитку світу: Зб. наук. ст. / Ред. кол.: Й. Д. Лось (гол.) та ін. — Львів, 1999. — 176 с.
138. Телевізійна й радіожурналістика (Історія, теорія, практика: погляд у майбутнє): Зб. наук.-метод. пр. / Редкол.: В. В. Лизанчук (відп. ред.) та ін. — Львів: ЛДУ ім. І. Франка, 1999. — Вип. 2. — 298 с.
139. Українська журналістика і національне відродження: Зб. наук. пр. / Редкол.: В. Й. Здоровега (відп. ред.) та ін. — К.: НМО ВО, 1992. — 100 с.
140. Преса боротьби та ідей (західноукраїнська публіцистика першої половини XX ст.): Зб. текстів / Уклад. і авт. вступ. ст. С. А. Кость. — Львів, 1994. — 526 с.
141. Кость С., Тимчишин О., Федірко К. Нариси з історії української військової преси. — Львів: Світ, 1998. — 356 с.
142. Кузнецова О. Д. Основи масової комунікації. — Львів: ЛДУ ім. І. Франка, 1996. — 172 с.; *Її ж.* Журналістика, етика та етикет: Основи теорії, методики, дослідження трансформації незалежних видань України. — Львів: Світ, 1998. — 412 с.
143. Присяжний М. П. Преса української еміграції в Німеччині: становлення, розвиток, тематична політика (1945—1953). — Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2000. — 220 с.
144. Наукові праці викладачів факультету журналістики, 1954—2004: Бібліографічний покажчик / Упорядкув. і передм. С. Кость. — Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2004. — 182 с.
145. Михайлин І. Л. Історія української журналістики: Підручник. — Х.: ХІФТ, 2000. — Кн. 1: Період становлення: Від журналістики в Україні до української журналістики. — 279 с.; *Його ж.* Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К.: Центр навчальної літератури, 2003. — 720 с.
146. Владимиров В. М. Історія української журналістики (1917—1997 рр.): Навч. посіб. — Луганськ: Вид-во Східноукр. держ. ун-ту, 1998. — 166 с.
147. Ганжуров Ю. С. Чорно-біла «відлига» у дзеркалі преси: газетні публікації як джерело вивчення політичної системи України (1956—1964 рр.). — К., 1999. — 151 с.
148. Романюк М. М. Десять років на ниві пресознавства // Науково-дослідний центр періодики (1993—2003 рр.): У 2 т. / Уклад. М. М. Романюк; Відп. ред. Л. В. Снісарчук. — Львів, 2003. — Т. 1: Наукова діяльність: Покажчик видань. — С. 3—16.
149. Макарчук С. Писемні джерела з історії України: Курс лекцій. — Львів: Світ, 1999. — С. 271.
150. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. — С. 50.
151. Вальо М. А. На шляху до створення бібліографії української преси // Мартинюк М. М. Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.): Матеріали до бібліографії / Уклад.: Н. В. Антонюк, В. І. Парубій, Л. В. Снісарчук. — Львів, 1998. — 298 с.
152. Штогрин Д. М. Передмова // Літературно-Науковий Вістник: Покажчик змісту (1898—1932 рр.) / Уклад. Б. Ясінський. — Київ; Нью-Йорк: Смолоскип, 2000. — С. 1.

153. Корнєйчик І. І. Історія української бібліографії: Дожовтневий період (Нариси). — Х., 1971. — С. 227.
154. Енциклопедія Сучасної України. — К., 2003. — Т. 2. — С. 621.
155. Комаров М. Ф. [Про журнал «Кієвская старина». — К., 1890. — Кн. 1—12] // Зоря. — 1891. — Ч. 1. — С. 236, 237. — Підп.: М. Комар.; Возняк М. До діяльності Михайла Комарова [3 публікованих листів М. К. до галичан] // Бібліологічні вісті. — 1927. — № 4. — С. 29, 30; Гуменюк М. П. Українські бібліографи XIX — початку XX століття: Нариси про життя та діяльність. — Х., 1969. — С. 45—62.
156. Франко І. Я. Правда: Письмо наукове і літературне. Від 1867 до 1883 р. // Правда: Літ. зб. у доп. 13-го річника часопису «Правда». — Львів, 1884. — С. 273—315.
157. Левицький І. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія съ увзглядненіемъ русскихъ изданій, появившихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1888. — Т. 1: Хронологическій списокъ публикацій (1801—1860). — 162 с.; Його ж. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія, дополненная русскими изданіями, вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2: Хронологическій списокъ публикацій (1861—1886). — 736 с.
158. Доманицький В. Показчик змісту «Літературно-Наукового Вістника» (1898—1902) / Передм. І. Франка. — Львів, 1903. — 121 с.
159. Систематический указатель журнала «Кіевская старина» (1882—1906) / Сост.: И. Ф. Павловский и др. — Полтава, 1911. — 219 с.
160. Бербека О. Г. Важливе джерело бібліографічної інформації (Бібліографічний огляд показників змісту українських періодичних видань дожовтневого і радянського періодів) // Бібліотекознавство та бібліографія: Зб. наук. пр. / Ред. кол.: Є. М. Стасюк (відп. ред.) та ін. — К.: Наукова думка, 1982. — С. 125.
161. Записки имп. Харьковского университета: Указатель за 20 лет (1893—1912). — Х., 1913. — 56 с. — Отд. прилож. к «Зап. имп. Харьк. ун-та», 1913, кн. 1.
162. Попруженко М. Р. Указатель статей, помещенных в I—XXX томах «Записок имп. Одесского общества истории и древностей». — Одесса, 1914. — 67 с. — Прилож. к «Зап. имп. Одес. о-ва истории и древностей», т. 32.
163. Показчик до «Записок Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка»: Томи X—XX. Роки I—IV. — Львів, 1898. — 66 с.
164. Чайковський М. Показчик збірника математично-природописно-лікарської секції Наукового товариства ім. Шевченка: Томи I—XIII. Роки 1890—1909. — Львів, 1910. — 78 с. — Окремий відб. «Збірника математично-природописно-лікарської секції», т. 14.
165. Левицький І. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія съ увзглядненіемъ русскихъ изданій появившихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1888. — Т. 1: Хронологическій списокъ публикацій (1801—1860). — 162 с.; Його ж. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія, дополненная русскими изданіями, вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2: Хронологическій списокъ публикацій (1861—1886). — 736 с.; Його ж. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1: Роки 1887—1889. — 300 с.; 1910. — Т. 2: Роки 1890—1891. — 262 с.; 1911. — Т. 3: Роки 1892—1893. — 290 с.
166. Див.: Гуменюк М. П. Українські бібліографи XIX — початку XX століття: Нариси про життя і творчість. — Х., 1969. — С. 70, 71.
167. Вальо М. А. Фундатор української бібліографії // Іван Омелянович Левицький: Зб. наук. пр. / Упорядкув. та заг. ред. текстів Л. І. Ільницької; Редкол.: Л. І. Крушельницька (відп. ред.) та ін. — Львів, 2002. — 204 с., іл.
168. Рибчинська Н. А. «Галицко-русска бібліографія XIX ст.» І. О. Левицького: принципи укладання // Іван Омелянович Левицький: Зб. наук. пр. / Упорядкув. та заг. ред. текстів Л. І. Ільницької; Редкол.: Л. І. Крушельницька (відп. ред.) та ін. — Львів, 2002. — С. 30, 31.
169. Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1: Роки 1887—1889. — С. IV.
170. Дашкевич Я. Репертуар української книжки 1798—1916 років — коли він буде? // Наука і культура. Україна. — К., 1990. — Вип. 24. — С. 163—173.

171. Ігнатієнко В. Історія української преси та її вивчення // Бібліологічні вісти. — 1923. — Ч. 3. — С. 21—26.
172. Там само. — С. 22.
173. Там само. — С. 23.
174. Там само. — С. 24.
175. Там само. — С. 26.
176. Ігнатієнко В. Українська преса в 1922 році // Бібліологічні вісти. — 1923. — Кн. 1. — С. 3—7; Кн. 2. — С. 14—18; *Його ж.* Українські нелегальні видання рр. 1914—1917 // Бібліологічні вісти. — 1926. — Ч. 1. — С. 65—70; *Лисиченко Д.* Українська преса в Катеринославі // Бібліологічні вісти. — 1923. — Кн. 2. — С. 1—6.
177. *Сагарда М.* Завдання бібліографії української періодики // Українська бібліографія: Методол. зб. — К., 1928. — Вип. 1. — С. 87—106.
178. Часописи Поділля: Історико-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої газети на Україні (1776—1926) та 10-ліття існування УСРР / Склали: М. Білинський, Н. Співачевська та І. Кревецький; За ред. В. Отамановського. — Вінниця, 1927—28. — С. VII.
179. Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К.: Держвидав України, 1930. — С. 14, 15.
180. *Животко А.* Українська преса (з приводу книжки В. Ігнатієнка п. з. «Українська преса (1816—1923): Історико-бібліографічний етюд») // Самостійна Думка. — 1931. — Ч. 6/7. — С. 27—31.
181. К. [І. Калинович]. Нові праці з української бібліографії // Нова Зоря. — 1932. — Ч. 25. — С. 6.
182. *Іванушкин В.* Від українського наукового дослідного інституту книгознавства: [Передмова] // Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К.: Держвидав України, 1930. — С. 7.
183. *Вальо М.* На шляху до створення бібліографії української преси // Мартинюк М. М. Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.): Матеріали до бібліографії / Упоряд.: Н. В. Антонюк, В. Т. Парубій, Л. В. Снічарчук; Передм. М. Вальо. — Львів, 1998. — С. 5.
184. Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К.: Держвидав України, 1930. — 288 с.
185. *Власт Ю.* Українська преса в Америці // Український прапор. — Відень, 1920. — Ч. 8; *Кириленко О.* Українці в Америці. — Відень, 1916; *Литвицький М.* Таборова журналістика // Українська трибуна. — Варшава, 1921. — Ч. 42; *Любенко І.* Українські часописи в Канаді // Український голос. — Вінніпег, 1934. — Ч. 30, 31; *Міяковський Л.* Як формувався світогляд українського емігранта в Америці // Про пам'ятна книга Українського Народного Союзу. — Джерсі-Сіті, 1936; *Шклянка І.* Канадійська часописна мова // Рідна мова. — Варшава, 1936. — Ч. 7; *Яринович А.* Українська преса в Америці // Книгарь. — 1917. — Ч. 4.
186. *Калинович І.* Українська преса і видавництва за 1923 рік. — Львів; Київ, 1924. — С. 3, 4; *Його ж.* Показчик української культури за 1924 рік. — Львів; Київ, 1925. — С. 10—21; *Його ж.* Показчик української культури за 1925 рік. — Львів; Київ, 1926. — С. 10—21.
187. *Калинович І.* Список видань Товариства «Просвіта» у Львові (1868—1924). — Львів, 1926. — 48 с.; *Його ж.* Список видань Товариства «Просвіта» у Львові (1868—1929). — Львів, 1929. — 52 с.
188. *Калинович І.* Показчик авторів та їх творів у тижневику «Воля» за 1919 рік. Томи I—VI (26 чисел). — Відень, 1920. — 40 с.
189. Інвентарний опис особового архіву Івана Калиновича / Перв. опрацюв. архіву: Є. Гуменюк; Доопрацюв. архіву: М. Баран, Я. Сенік; Підгот. до друку, допом. показч.: Я. Сенік; Наук. ред.: О. Дзьобан, Я. Сенік. — Львів, 1998. — 214 с.
190. *Ільницька Л.* Спогад дочки І. Т. Калиновича про батька // Збірник праць і матеріалів (на пошану Лариси Іванівни Крушельницької) / Редкол.: М. М. Романюк (відп. ред.) та ін. — Львів, 1998. — С. 309—314.
191. Чужомовне письменство на сторінках західноукраїнської періодики (1914—1939): Бібліографічний показчик / За заг. ред. О. Лучук, Т. Лучука; Наук. ред. Р. Зорівчак; Редкол.: Б. Якимович (голова) та ін. — Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. — 194 с.
192. *Лучук О.* Перекладна література на сторінках західноукраїнської періодики // Чужомовне письменство на сторінках західноукраїнської періодики (1914—1939): Бібліографічний показчик / За заг. ред. О. Лучук, Т. Лучука; Наук. ред. Р. Зорівчак; Редкол.: Б. Якимович (голова) та ін. — Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. — С. 19.

193. *Колястук О.* До характеристики документів з історії українізації преси // II Міжнародний науковий конгрес українських істориків «Українська історична наука на сучасному етапі розвитку». Кам'янець-Подільський, 17—18 верес. 2003 р.: Доп. та повідомл. — Кам'янець-Подільський; Київ; Нью-Йорк; Острог: Вид-во НаУОА, 2005. — Т. 1. — С. 193—198.
194. Періодичні видання УРСР (1918—1950). Журнали: Бібліографічний довідник / Склали: М. І. Багарич, Д. Х. Мазус; Відп. ред. Г. О. Кравченко. — Х.: Вид-во Книжк. палати УРСР, 1956. — 468 с.; Періодичні видання УРСР (1951—1960). Журнали: Бібліографічний довідник / Склали: А. І. Козлова, Д. Х. Мазус, Г. Д. Рубан, Ю. А. Сирота, Н. Д. Кисельова; Редкол.: В. М. Сачков (відп. ред.) та ін. — Х.: Ред.-вид. від. Книжк. палати УРСР, 1964. — 360 с.; Періодичні видання УРСР. Журнали, 1961—1975: Держ. ретросп. бібліографічний покажчик / Уклад.: Р. К. Колбасіна, А. М. Міщенко, В. П. Овчаренко, І. П. Шишацька; Відп. ред. Ю. Б. Медведєв. — Х.: Ред.-вид. від. Книжк. палати УРСР, 1984. — 322 с.; Періодичні видання УРСР. Журнали, збірники, бюлетені, 1976—1980: Держ. ретросп. бібліографічний покажчик / Уклад.: Р. К. Колбасіна, А. М. Міщенко; Відп. ред. Ю. Б. Медведєв. — Х.: Ред.-вид. від. Книжк. палати УРСР, 1988. — 157 с.
195. Періодичні видання УРСР (1917—1960). Газети: Бібліографічний довідник / Склали: А. І. Козлова, Д. Х. Мазус, Г. Д. Рубан, Ю. А. Сирота, Н. Д. Кисельова; Редкол.: В. М. Скачков (відп. ред.) та ін. — Х.: Ред.-вид. від. Книжк. палати УРСР, 1965. — 575 с.; Періодичні видання УРСР: Газети, 1961—1980: Бібліографічний довідник / Уклад.: Р. К. Колбасіна, М. П. Пилипенко. — Х.: Ред.-вид. від. Книжк. палати УРСР, 1983. — 135 с.
196. Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні (1822—1916): Публікація фонду ЦНБ АН УРСР / Склали: О. М. Пузирьова (кер. роботи), О. О. Дмитрієва, Ю. М. Довгаленко; Відп. ред. Ф. З. Шемченко. — К., 1971. — 184 с.
197. Газети Радянської України 1917—1920 рр. (За матеріалами газетних фондів ЦНБ АН УРСР): Бібліографічний покажчик / Уклад.: Л. В. Пачуха (кер. роботи), О. С. Лук'янчук, І. В. Сіра; Наук. ред. М. Ф. Дмитрієнко. — К., 1979. — 112 с.; Газети Радянської України 1921—1925 рр. (За матеріалами газетних фондів ЦНБ АН УРСР) / Уклад.: Л. В. Пачуха (кер. роботи), О. С. Лук'янчук, І. В. Сіра; Наук. ред. В. А. Рубан. — К., 1981. — 229 с.; Газети Радянської України 1926—1929 рр. (У фондах ЦНБ АН УРСР) / Уклад.: Л. В. Пачуха (кер. роботи), О. С. Лук'янчук, І. В. Сіра; Наук. ред. В. А. Рубан. — К., 1985. — 306 с.
198. Каталог дореволюційних газет, що видавалися в Україні 1822—1916 рр. — Едмонтон, 1988. — Довід. № 25. — 184 с.; Газети Радянської України 1917—1920 рр. (За матеріалами газетних фондів Центральної наукової бібліотеки Академії Наук Української РСР): Бібліографічний покажчик. — Едмонтон, 1988. — Довід. № 26. — 112 с.; Газети Радянської України 1921—1925 рр. (За матеріалами газетних фондів Центральної наукової бібліотеки Академії Наук Української РСР): Каталог. — Едмонтон, 1988. — Довід. № 27. — 230 с.; Газети Радянської України 1926—1929 рр. (У фондах Центральної наукової бібліотеки Академії Наук Української РСР): Каталог. — Едмонтон, 1988. — Довід. № 28. — 304 с.
199. *Бербека О. Г.* Важливе джерело бібліографічної інформації (Бібліографічний огляд покажчиків змісту українських періодичних видань дожовтневого і радянського періодів) // Бібліотекознавство та бібліографія: Зб. наук. пр. / Редкол.: Є. М. Стасюк (відп. ред.) та ін. — К.: Наукова думка, 1982. — С. 122—133.
200. «Західна Україна»: Орган спілки революційних письменників «Західна Україна» (Київ—Харків, 1927—1933): Систематичний покажчик змісту / Склад О. Д. Сміон. — Львів, 1962. — 62 с.
201. Вікна (1927—1932): Систематичний покажчик змісту / Склад О. Д. Кізлик. — Львів: Каменяр, 1966. — 88 с.
202. Друг (1874—1877): Систематичний покажчик змісту журналу / Уклад О. Д. Кізлик; Ред. і вступ. ст. М. П. Гуменюка. — Львів, 1967. — 70 с.
203. Там само. — С. 4.
204. Житє і Слово (1894—1897): Систематичний покажчик змісту / Склад П. Г. Баб'як; Ред. і передм. М. П. Гуменюка. — Львів, 1968. — 83 с.
205. Народ (1890—1895): Систематичний покажчик змісту журналу / Склад П. Г. Баб'як. — Львів, 1970. — 135 с.
206. *Баб'як П. Г.* «Світ», 1881—1882: Систематичний покажчик змісту. — Львів, 1970. — 29 с.
207. «Хлібороб», 1891—1895: Систематичний покажчик змісту / Уклад.: П. Г. Баб'як, В. П. Хома. — Львів, 1971. — 55 с.
208. Життя й революція (1925—1934): Систематичний покажчик змісту / Уклала Н. М. Рева. — Львів, 1970. — 163 с.

Українська преса XIX—XX ст. як наративне історичне джерело

209. Зоря (1880—1897): Систематичний покажчик змісту журналу / Уклад. О. Д. Кізлик; Передм. і наук. ред. М. П. Гуменюка. — Львів, 1988. — 440 с.
210. Гуменюк М. П. Передмова // Зоря (1880—1897): Систематичний покажчик змісту журналу / Уклад. О. Д. Кізлик; Передм. і наук. ред. М. П. Гуменюка. — Львів, 1988. — С. 3—12.
211. Франко І. Я. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. // Зібрання творів: У 50 т. — К., 1984. — Т. 41. — С. 194—470.
212. Там само.
213. Михайлин І. Нарис з історіографії історії української журналістики: методологічні уроки Івана Франка // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. сьомої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 17—18 трав. 2002 р. / За ред. М. М. Романюка. — Львів, 2002. — С. 30—36.
214. Там само. — С. 33, 34.
215. Прапор (1956—1988): Покажчик змісту журналу / Уклад.: Т. В. Гологорська, О. В. Попов, Т. Г. Шерстюк, В. О. Ярошик; Відп. за вип. В. О. Ярошик. — Х., 1989. — 302 с.
216. Періодичні та серійні видання Наукового товариства ім. Шевченка у Львові (1885—1939): Анований покажчик / Уклад. і авт. передм. Т. Ю. Кульницька; Бібліограф. ред. Л. І. Ільницька. — Львів, 1990. — 103 с.
217. Левицька Л. Газети України XX ст.: до проблеми бібліографування // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. дев'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 28—29 жовт. 2005 р. / За ред. М. М. Романюка. — Львів, 2005. — С. 212—215.
218. Там само. — С. 215.
219. Miszyło E. Spis tytułów prasy ukraińskiej w Drugiej Rzeczypospolitej 1918—1939. — Warszawa, 1983. — 174 s.
220. Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 7.
221. Фединський О. Бібліографічний покажчик української преси поза межами України за 1966 рік. — Клівленд, 1967. — Ч. 11. — 76 с.; Його ж. Бібліографічний покажчик... за 1967 рік. — Клівленд, 1968. — Ч. 12. — 56 с.; Його ж. Бібліографічний покажчик... річник III—IV за 1968—1969 роки. — Клівленд, 1970. — Ч. 13. — 64 с.; Його ж. Бібліографічний покажчик... річник V—VI за 1970—1971 роки. — Клівленд, 1972. — Ч. 14. — 80 с.; Його ж. Бібліографічний покажчик... річник VII—IX за 1972—1974 роки. — Клівленд, 1975. — Ч. 18. — 84 с.; Його ж. Бібліографічний покажчик... річник X—XIII за 1975—1978 роки. — Клівленд, 1979. — Ч. 19. — 86 с.
222. Бачинський Л. Передмова // Фединський О. Бібліографічний покажчик української преси поза межами України за 1966 рік. — Клівленд, 1967. — Ч. 11. — С. 3.
223. Фединський О. Вступне слово // Фединський О. Бібліографічний покажчик української преси поза межами України: річник X—XIII за 1975—1978 роки. — Клівленд, 1979. — Ч. 19. — С. 3.
224. Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 287.
225. Там само. — С. 306.
226. Чиж Я. Півстоліття української преси в Америці (1886—1938) // Календар Українського Робітничого Союзу на рік 1939. — 1938. — С. 117—128.
227. Бачинський Л. Українська преса в Клівленді. — Клівленд, 1957. — Ч. 1. — 23 с. — Відбитка з «Української Літературної газети». — Мюнхен.
228. Там само. — С. 7.
229. Бачинський Л. Українські друковані видання в Клівленді (Матеріали до бібліографічного покажчика) / Передм. В. Дорошенка. — Клівленд, 1958. — Ч. 2. — 46 с.
230. Бачинський Л. Пластова бібліографія: Пластові видання в Карпатській Україні й Чехії (1923—1938 pp.) / Вступ. сл. Сірого Лева [Северин Левицький]. — Клівленд, 1959. — 46 с.
231. Бачинський Л. Українські друковані видання в Клівленді (Матеріали до бібліографічного покажчика) / Передм. В. Дорошенка. — Клівленд, 1958. — С. III.
232. Там само. — С. IV.
233. Бачинський Л. Пластова бібліографія: Пластові видання в Карпатській Україні й Чехії (1923—1938 pp.) / Вступ. сл. Сірого Лева [Северин Левицький]. — Клівленд, 1959. — С. 4.
234. Бойко М. Українська бібліографія материка й діаспори: Видання Медичного архіву-бібліотеки УЛТПА. — Блумінгтон, 1989; Боровик М. Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

- Канаді. — Мюнхен: УВУ, 1977; *Голіян Р. С.* Історія української преси в ЗСА: Збірник на пошану Юрія Панейка. — Мюнхен, 1988. — С. 133—153.
235. *Тернопільський Ю.* Українська преса з перспективи 150-ліття. — Джерсі-Сіті: Вид-во М. П. Коць, 1974. — 176 с.
236. *Буженко В.* Дещо про нашу пресу // Америка. — 1962. — Ч. 29, 31; *Вайда М.* Українська католицька преса в ЗСА // Америка. — 1953. — Ч. 36; Виставка української преси і книжки у Філадельфії // Новий шлях. — 1951. — Ч. 86. — С. 5; *Геґ М.* Від «Зорі» до «Праці»: Початки української преси в Бразилії // Праця. — 1952. — Ч. 48/49; *Дорошенко В.* Католицька преса в ЗДА // Америка. — 1956. — Ч. 4, 5; *Його ж.* Українська преса у вільному світі за останні два роки (1961—1962) // Календар-альманах «Свободи» на 1963 рік. — Джерсі-Сіті, 1963; *Драган А.* У 70-ліття «Свободи» // Альманах «Свободи» на 1963 рік. — Джерсі-Сіті, 1963. — С. 5—9; *Залізняк О.* Жіноча преса // Жіночий світ. — Вінніпег, 1957. — Ч. 10. — С. 36; *Мартинець В.* Українська націоналістична преса // Організація українських націоналістів 1929—1954. — Париж, 1955. — С. 229—246; *Мишуга Л.* Шестидесятиріччя «Свободи» // Ювілейний альманах «Свободи». — 1953. — С. 5—8; *Поронюк М.* Десятиліття (1945—1955) української преси на чужині // Український голос. — 1955. — Ч. 43. — С. 5; *Ступницький В.* Українська преса в Австралії // Вільна думка. — Сідней, 1957. — Ч. 1. — С. 3; Українська преса в Америці // Канадійський Фармер. — 1953. — Ч. 36. — С. 4.
237. *Боровик М.* Українсько-канадська преса та її значення для української меншини в Канаді. — Мюнхен: УВУ, 1977. — 344 с.
238. Там само. — С. 8.
239. Газети України 1930—1934 рр. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: Каталог: У 2 ч. / Авт.-уклад.: Т. О. Борисенко, О. С. Залізняк, О. С. Лук'янчук; Редкол.: О. С. Онищенко (голова) та ін. — К., 2004. — Ч. 1. — 853 с.; Ч. 2. — 986 с.
240. Видання політичних партій, рухів, самодіяльних громадських об'єднань і товариств в Україні 1989—1990 рр.: Каталог (За матеріалами газетних фондів ЦНБ ім. В. І. Вернадського АН України) / Уклад.: Т. О. Борисенко (кер.), О. А. Заварзіна, О. С. Залізняк. — Едмонтон; Київ: МП ВЦ «ФІТА», 1991. — 34 с.
241. Неформальна преса в Україні (1988—1991): Каталог за матеріалами газетних фондів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського НАН України / Редкол.: С. Обертас (відп. ред.) та ін. — К.: Смолоскип, 2001. — 141 с.
242. *Дениско Л. М.* Релігійні православні періодичні видання XIX — початку XX століття у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: Каталог / Наук. ред. О. С. Онищенко. — К.: НБУВ, 2001. — 200 с.
243. Періодичні видання Чернігівської єпархії: «Прибавление к Черниговским епархиальным известиям» (1906—1911), «Вера и Жизнь» (1912—1917): Бібліографічний покажчик / Упоряд. О. Тарасенко; Відп. ред. В. С. Шандра. — Чернігів, 2003. — 158 с.
244. Зведений каталог-довідник місцевих періодичних видань 1839—1917 рр., наявних у фондах Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка, Чернігівського державного історичного музею (ЧДІМ), Державного архіву Чернігівської області (ДАЧО) / Склад.: Г. А. Конопацька, Н. М. Волкова, Л. В. Семенюк; Відп. за вип. Л. В. Феофілова. — Чернігів, 2002. — 160 с.
245. Там само. — С. 3.
246. Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка: Друкований каталог / Уклад. Л. Ф. Бондаренко. — Х., 2000. — Вип. 1: Журнали (1816—1917). — 142 с.
247. Українська преса у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка: Друкований каталог / Уклад.: Л. Ф. Бондаренко, Т. О. Сосновська. — Х., 1999. — 103 с.
248. Українська періодична преса в фондах Одеської державної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького: Каталог / Уклад. Т. І. Олейникова. — Одеса, 1992. — 32 с.
249. Українська періодична преса в фондах Одеської державної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького (1574—1928 рр.): Каталог / Склала Т. І. Олейникова. — Одеса, 1992. — 80 с.; Російськомовна періодична преса України у фондах Одеської державної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького: Журнали (1574—1928 рр.): Каталог / Упоряд. Т. І. Олейникова. — Одеса, 1993. — 115 с.

Українська преса XIX—XX ст. як наративне історичне джерело

250. Газети і журнали Катеринославщини (1838—1916): Науково-допоміжний бібліографічний покажчик / Уклад.: Т. М. Ковальська, О. І. Сидоренко, Н. М. Титова. — Дніпропетровськ, 1993. — 45 с.
251. Там само. — С. 3.
252. Каталог газет 1990—2000 рр.: За матеріалами відділу періодичних видань ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України / Уклад.: Ю. Романишин, М. Радченко, Х. Білас. — Львів, 2001. — 90 с.; Українська преса (1990—1995 рр.): Каталог / Уклад.: Ю. О. Романишин (кер. проекту), О. В. Палюх, Л. Т. Левицька та ін. — Львів, 2004. — 266 с.
253. Газети у фондах наукових бібліотек м. Львова (1990—2000 р.): Каталог / Уклад.: Ю. О. Романишин (кер. проекту), О. В. Палюх, Л. Т. Левицька та ін. — Львів, 2004. — 190 с.
254. Указатель содержания журнала «Пламя» (1924—1926) / Состав. Т. Г. Шерстюк. — Х., 1992. — 64 с.
255. Харьков и губерния на страницах газеты «Харьковские губернские ведомости» (1838—1917 гг.) / Сост.: А. М. Ерофеева, Т. Г. Шерстюк, В. А. Ярошик. — Х., 1993. — Вып. I (1881—1891 гг.). — 123 с.
256. Харьков и губерния на страницах газеты «Южный край» (1880—1918) / Сост.: В. А. Ярошик, Т. В. Гологорская, Н. Л. Манова. — Х., 2002. — Вып. I (1880—1886). — 180 с.
257. Листи до Приятелів: Систематичний покажчик змісту (1953—1968) / Уклад.: Є. Бабич, В. Патока; Відп. ред. В. Кононенко; Вступ. ст. С. Білоконя. — Київ; Нью-Йорк: Одигітрія, 2002. — 162 с.
258. Наука і культура. Україна (1966—2002): Систематичний покажчик змісту / Упоряд. Є. К. Бабич. — К., 2003. — 224 с.
259. Бабич Є. К. Слово від упорядника // Наука і культура. Україна (1966—2002): Систематичний покажчик змісту / Упоряд. Є. К. Бабич. — К., 2003. — С. 3.
260. Слово і час (1990—1999): Систематичний покажчик змісту / Уклад.: Є. Бабич, Л. Коцирій, В. Патока. — К.: Стилос, 2002. — 288 с.
261. Періодичні видання Миколаївщини: Бібліографічний покажчик / Уклад. Н. М. Беляєва. — Миколаїв, 1993. — 30 с.
262. Науковий часопис українознавства «Україна» (1907—1932 рр.): Покажчик змісту / Упоряд.: Р. Майборода, В. Врублевський. — К., 1993. — 140 с.
263. Бібліологічні вісті (1923—1930): Систематичний анотований покажчик змісту / Уклад. Г. І. Ковальчук; Наук. ред. С. І. Білокінь. — К., 1996. — 160 с.
264. Черняков Б. І. Часописи політичних в'язнів російського царату XIX — початку XX ст.: Бібліографічний покажчик. — К., 1996. — 64 с.
265. Преса України: Газети 1917—1920 рр.: Бібліографічний покажчик / Уклад. Г. Я. Рудий; Наук. ред. Є. М. Склярєнко. — К.: Хрешатик, 1997. — 97 с.
266. Там само. — С. 3.
267. Систематичний покажчик до «Университетских известий» за 1913—1919 рр. / Упоряд. В. М. Щербатюк. — К., 1997. — 26 с.
268. Вступне слово // Систематичний покажчик до «Университетских известий» за 1913—1919 рр. / Упоряд. В. М. Щербатюк. — К., 1997. — С. 5, 6.
269. Українська революційно-демократична партія (УРДП—УДРП): 36 матеріалів і док. / Упоряд. О. Коновал. — Чикаго; Київ: Фундація ім. І. Багряного, 1997. — С. 283—288.
270. Малецький М. «Вістям Комбатанта» 40 років // Вісті Комбатанта. — 2001. — Ч. 2. — С. 3—5.
271. Анотований покажчик публікацій журналу «Архіви України» за 1988—1995 рр. / Уклад. Н. П. Павловська; Відп. ред. І. Б. Матяш. — К., 1997. — 151 с.
272. Там само. — С. 3.
273. Грузов М. А., Шудря М. А. «Книголюб» (Прага, 1927—1932 рр.): Покажчик змісту часопису / За ред. О. І. Сидоренка. — К., 1996. — 34 с.; Їх же. «Українська книга» (Львів, 1937—1939; Краків; Львів, 1942, 1943): Анотований покажчик змісту часопису. — К.: МАГ, 1998. — 38 с.
274. Грузов М., Шудря М. «Українська книга» (Львів, 1937—1939; Краків; Львів, 1942, 1943): Анотований покажчик змісту часопису. — К.: МАГ, 1998. — 38 с.
275. Літературно-Науковий Вістник: Покажчик змісту (1898—1932 рр.) / Уклад. Б. Ясінський. — Київ; Нью-Йорк: Смолоскип, 2000. — С. 544.

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

276. *Штогрин Д.* Передмова // Літературно-Науковий Вістник: Показчик змісту (1898—1932 pp.) / Уклад. Б. Ясінський. — Київ; Нью-Йорк: Смолоскип, 2000. — С. 1.
277. *Вістник: Місячник літератури, мистецтва, науки і громадського життя* (1933—1939 pp.) / Уклад.: Т. Добко, Б. Ясінський. — Київ; Вашингтон; Нью-Йорк, 2000. — 339 с.
278. *Україна. Українознавство і французьке культурне життя* (1949—1953): Показчик / Уклад. І. Забіяка. — К., 2000. — 96 с.
279. *Україна. Українознавство і французьке культурне життя* (1949—1953): Анований бібліографічний показчик / Уклад. О. Кресін. — К., 2003. — 48 с.
280. *Бібліографічний довідник журналу «Сучасність»* (1961—2003) / Ред.-упоряд. М. Чубук. — Львів: Кальварія, 2003. — 480 с.
281. *Черняков Б. І., Забіяка І. М.* Вісник Київського національного університету. Серія: Журналістика. Показчик змісту. 1993—2002 / За ред. В. В. Різуна. — К., 2003. — 48 с.
282. *Дашкевич Я.* Українізація: причини і наслідки // Слово і час. — 1990. — № 8. — С. 62.
283. *Червоний шлях* (1923—1936 pp.): Систематичний показчик змісту / Упоряд. Н. В. Лощинська; Наук. ред. В. В. Патока. — К., 2003. — 216 с.
284. Там само. — С. 2.
285. «Всесвіт» у XX сторіччі: Бібліографічний показчик змісту українського журналу іноземної літератури за 1925—2000 pp. / Уклад.: О. М. Микитенко, Г. І. Гамалій. — К.: ВД «Всесвіт», 2004. — 712 с.
286. Там само. — С. 5.
287. *Денисенко В. А.* Часопис «Киевские епархиальные ведомости» в історії національно-духовного життя України (1861—1918 pp.): Історичний огляд, редактори, систематичний показчик видання: Наук.-довід. вид. / Наук. ред. І. І. Дробот. — К., 2006. — 692 с.
288. *Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах* (1886—1976) / Упорядкув.: Г. МIRONIYUK, О. ЛУЖНИЦЬКИЙ. — Доповн. та пошир. вид. з 1998 р. — Міннеаполіс (Міннесота), 2005. — 394 с.
289. *Романюк М. М., Галушко М. В.* Схема повного бібліографічного опису періодичного видання // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1994. — Вип. 1. — С. 271—290.
290. *Науково-дослідний центр періодики* (1993—2003 pp.): У 2 т. / Уклад. М. М. Романюк; Відп. ред. Л. В. Снічарчук. — Львів, 2003. — Т. 1: Наукова діяльність: Показчик видань. — 332 с.; Т. 2: Постаті: Біобібліографічний показчик. — 676 с.
291. *Періодика Західної України 20—30-х pp. XX ст.: Матеріали до бібліографії* / За ред. М. М. Романюка. — Львів, 1998. — Т. 1. — 328 с.; 1999. — Т. 2. — 360 с.; 2000. — Т. 3. — 324 с.; 2001. — Т. 4. — 324 с.; 2003. — Т. 5. — 388 с.
292. *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 pp.): Іст.-бібліограф. дослідж. / Наук. консультант Я. Р. Дашкевич. — Львів, 1999. — 428 с.
293. *Курилович К.* Українська легальна преса періоду німецької окупації (1939—1944 pp.): Іст.-бібліограф. дослідж.: У 2 т. / Наук. ред.-консультант М. М. Романюк; Відп. ред. Л. В. Снічарчук. — Львів, 2007. — Т. 1. — 640 с.; Т. 2. — 592 с.
294. *Павлюк І. З.* Українські часописи Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя (1917—1939 pp.): Анований показчик / Відп. ред. М. М. Романюк. — Львів; Луцьк: Надтир'я, 1997. — 180 с.
295. *Українські періодичні видання для жінок в Галичині* (1853—1939 pp.): Анований каталог / Уклад. В. А. Передирій; Відп. ред. М. М. Романюк. — Львів, 1995. — 100 с.
296. *Періодичні видання Волині, Полісся, Підляшшя та Холмщини* (1836—1944): Список / Уклад.: Ю. Лашук (кер.), Г. Бухало, О. Ошуркевич; Наук. консультант М. Романюк. — Львів, 1994. — 52 с.
297. *Періодичні видання Катеринослава та Катеринославської губернії* (1838—1917 pp.): Список / Уклад.: Н. М. Сидоренко, О. І. Сидоренко, О. Д. Школьна; Наук. кер. М. Романюк. — Львів; Київ, 1995. — 154 с.
298. *Періодичні видання Полтави та Полтавської губернії* (1838—1917 pp.): Список / Уклад.: Н. М. Сидоренко, О. І. Сидоренко, О. Д. Школьна; Наук. кер. М. Романюк. — Львів; Київ, 1996. — 128 с.
299. *Періодичні видання Подільської губернії* (1838—1917 pp.): Показчик / Уклад.: Н. М. Сидоренко, О. Д. Школьна, О. І. Сидоренко, В. В. Фінклер; Наук. кер. М. Романюк. — Львів; Київ, 1999. — 70 с.

Українська преса XIX—XX ст. як наративне історичне джерело

300. Павлюк І. З. Українські часописи Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя (1917—1939 рр.): Анотований покажчик / Відп. ред. М. М. Романюк. — Львів; Луцьк: Надстир'я, 1997. — 180 с.
301. Бідзіля Ю. М. Преса Закарпаття XIX—XX століть: Посібник для журналістів. — Ужгород: МП «Ліра», 2001. — 80 с.
302. Благий В. Б. Українська студентська преса Галичини (60-ті рр. XIX ст. — 1914 р.): Історико-бібліографічний огляд // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики / За ред. М. Романюка. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 421—453.
303. Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Коломиї (1865—1994 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. / Передм. В. Качкана. — Львів, 1996. — 238 с.
304. Галушко М. Українські часописи Станіслава (1879—1944 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. / Наук. ред.-консультант М. М. Романюк. — Львів, 2001. — 304 с.
305. Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. / Наук. ред.-консультант М. М. Романюк. — Львів, 2001. — 364 с.
306. Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова (1848—1939): Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів: Світ, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — 744 с.; Українські часописи Львова (1848—1939): Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. / Уклад.: М. М. Романюк (кер. проекту), М. В. Галушко. — Львів: Світ, 2002. — Т. 2: 1901—1919 рр. — 692 с.; 2003. — Т. 3, кн. 1: 1920—1928 рр. — 912 с.; Т. 3, кн. 2: 1929—1939 рр. — 928 с.
307. Габор В. В. Українські часописи Ужгорода (1867—1944 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. / Наук. ред.-консультант М. М. Романюк. — Львів, 2003. — 564 с.
308. Вішка О. Видавнича діяльність вояків армії УНР, інтернованих в Александрові Куявському // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики / Редкол.: М. М. Романюк (відп. ред.) та ін. — Львів, 1995. — Вип. 2. — С. 353—364.
311. Вішка О. Українська еміграційна преса (Варшава, 1920—1924 рр.): Анотований бібліографічний покажчик // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 453—465.
310. Мартинюк М. М. Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.): Матеріали до бібліографії / Упоряд.: Н. В. Антонюк, В. І. Парубій, Л. В. Сніцарчук; Передм. М. А. Вальо; Наук. консультант М. М. Романюк; Відп. ред. Н. В. Антонюк. — Львів, 1998. — 297 с.
311. Вальо М. На шляху до створення бібліографії української преси // Мартинюк М. М. Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.): Матеріали до бібліографії / Упоряд.: Н. В. Антонюк, В. І. Парубій, Л. В. Сніцарчук; Передм. М. А. Вальо; Наук. консультант М. М. Романюк; Відп. ред. Н. В. Антонюк. — Львів, 1998. — С. 3—14.
312. Вішка О. Преса української еміграції в Польщі (1920—1939 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. / Наук. ред.-консультант М. М. Романюк. — Львів, 2002. — 480 с.
313. Савка М. Українська еміграційна преса у Чехословацькій Республіці (20—30-ті рр. XX ст.): Іст.-бібліограф. дослідж. / Наук. ред.-консультант М. М. Романюк. — Львів, 2002. — 308 с.
314. Сидоренко Н. М. «Задротяне життя» українських часописів на чужині (1919—1924). — К., 2000. — С. 13—53.
315. Сидоренко Н. М., Сидоренко О. І. Журналістська «планета Ді-Пі»: Українська преса у таборах військовополонених, переміщених осіб і біженців після II Світової війни (1945—1950). — К., 2000. — 175 с.
316. Там само. — С. 23—140.
317. Камариця М. М. Журнал «Дзвони» (1931—1939): Систематичний покажчик змісту / Наук. ред. М. А. Вальо; Відп. ред. М. М. Романюк. — Львів, 1997. — 218 с.
318. Когут С. «Книжка» (1921—1923): Вісник українського книжкового руху: Систематичний покажчик змісту / Уклад. С. Н. Когут; Наук. ред. М. А. Вальо. — Львів, 2003. — 98 с.
319. «Наша Культура» (1935—1937): Систематичний покажчик змісту / Уклад. Н. П. Прокопенко; Наук. ред. Л. В. Головата. — Львів, 2006. — 150 с.
320. Костюк С. П. «Назустріч», 1934—1938: Систематичний покажчик змісту / Наук. ред. М. М. Романюк. — Львів, 1999. — 279 с.
321. «Українська музика» (1937—1939): Місячник: Систематичний покажчик змісту / Упоряд.: Р. Мисько-Пасічник, В. Пасічник; Відп. ред. С. П. Костюк. — Львів, 2003. — 60 с.

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

322. Видання Івана Тиктора та концерну «Українська преса»: Бібліографічний покажчик (1923—1977) / Уклала В. Г. Денисюк; Вступ. ст. та наук. ред. Б. З. Якимовича. — Львів, 2000. — 369 с.
323. Денисюк В. Г. Від укладача // Видання Івана Тиктора та концерну «Українська преса»: Бібліографічний покажчик (1923—1977) / Уклала В. Г. Денисюк; Вступ. ст. та наук. ред. Б. З. Якимовича. — Львів, 2000. — С. 28.
324. Видання Івана Тиктора та концерну «Українська преса»: Бібліографічний покажчик (1923—1977) / Уклала В. Г. Денисюк; Вступ. ст. та наук. ред. Б. З. Якимовича. — Львів, 2000. — С. 74—160, 252—270, 282.
325. Передирій В. А. Видання «Червоної Калини»: «Історичний календар-альманах Червоної Калини» (1922—1939); «Літопис Червоної Калини» (1929—1939) / Відп. ред. Є. П. Наконечний. — Львів, 2004. — 357 с.
326. Там само. — С. 141—281.
327. Товариство «Просвіта» у Львові: Покажчик видань, 1868—1939 / Уклад.: О. Г. Бербека, Л. В. Головата; Авт. вступу Л. В. Головата; Розпис змісту журналу «Життя і знання» Н. Ф. Чернюк; Наук. ред. Ф. І. Стеблій. — Львів, 1996. — 580 с.
328. Там само. — С. 17.
329. Там само. — С. 395—484.
330. Премислер І. До методології бібліографії газет за 1917—20 рр. // Журнал бібліотекознавства та бібліографії. — 1930. — № 4. — С. 60, 61.
331. Сагарда М. Завдання бібліографії української періодики // Українська бібліографія: Методол. зб. — К., 1928. — Вип. 1. — С. 106.

Мирослав Романюк,
доктор історичних наук, професор,
директор ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України

УКРАЇНЬСЬКА ПРЕСА 1812—1890 рр. —
«ДОСТОЙНЕ СВИДОЦТВО
КУЛЬТУРНОЇ ТА НАРОДНОЇ СВИДОМОСТІ»

У ХІХ ст. майже 85% українських земель, а саме — Лівобережна (Полтавська, Харківська, Чернігівська губернії), Правобережна (Волинська, Київська, Подільська губернії), Південна (Катеринославська, Херсонська, Таврійська губернії) Україна, перебували у складі Російської імперії, що значною мірою ускладнювало розвиток громадсько-політичного і культурного життя титульного народу. «Втративши вигляди на привернення державно-політичних прав, українське суспільство на початку ХІХ ст. приступає до праці над збереженням пам'яті минулого та до захисту національно-культурних традицій національної спільноти і культурного розвитку» [1]. Такі завдання ставили перед собою і перші українські періодичні видання, вихід яких розпочався саме на Слобожанщині, позаяк у цей період громадське й культурне життя в Україні зосереджувалося у Харкові. Цьому значно прислужився Харківський університет, заснований 1805 р., коли в Російській імперії суттєво поживався розвиток просвітництва, науки, поширювалися вільнолюбні ідеї. Поряд з основними завданнями університет успішно провадив видавничу діяльність, користуючись доволі лояльним ставленням до друкованого слова цензури, яка, за статутом 1804 р., зосереджувалася у навчальних закладах «въ рукахъ комитета изъ профессоровъ и магистровъ» [2]. Лише впродовж першого десятиліття існування цього університету з його друкарні вийшли у світ 210 книжок, що становило половину друкованої продукції, виданої за цей час у всій Російській державі. Отже, цілком закономірно, що саме звідти розпочинає відлік своїх успіхів і невдач українська журналістика: 1812 р. засновано «Харьковской Еженѣдельникъ» (редактор К. Нельдехен), 1816 р. — журнали-місячники «Харьковский Демокритъ» (редактор В. Маслович) і «Украинскій Вѣстникъ» (видавці: Г. Квітка, Є. Філомафітський, Р. Гонорський), 1817 р. — місячник «Украинскій Домоводъ» (видавець Ф. Пільгер), 1824 р. — двотижневик «Украинскій Журналь» (редактор О. Склабовський). Редактори й автори цих часописів, які видавалися російською мовою з огляду на політичні реалії або були двомовними, намагалися охопити своїми матеріалами різнопланову українську тематику, зокрема пропагувати українську героїчну минувшину, висвітлювати економічні та культурні проблеми, надаючи, однак, перевагу літературознавству і художнім текстам. «Еженедельникъ» — це шукання, часто не виразні шукання, для виявлення головного центрального інтереса Краю, а «Укр.[аинскій] Вѣстникъ» — це більш ясна позиція громадської думки. Але і «Еженедельникъ», і «Укр.[аинскій] В.[ѣ]стникъ» — це віхи одного народження наукової і публіцистичної думки на Україні» [3].

Згодом повноваження університетської цензури були передані незалежним цензурним комітетам, які цілком успішно нав'язували видавцям дух «смирennemудрия». Видавнича діяльність Харківського університету вповільнилася (порівняймо: 1815 р. тут вийшло у світ 27 книжок, 1827 р. — тільки одна), а періодичні видання, для редакцій яких характерними були «чистосердечная вѣра въ просвѣщеніе, любовь къ своему дѣлу и ничемъ не прикрываемая горячая привязанность къ своему родному

краю» [4], припинилися зовсім. Однак ці перші пресові друки українства, що змушені були через багато причин послуговуватися двомов'ям зі значним домінуванням російської, «прислужилися до народин національних і демократичних гасел і створили атмосферу, що в ній могла розвиватися національно-громадська думка» [5].

Григорій
Квітка-Оснoв'яненко
(1778—1843)

Повстання декабристів 1825 р., антиросійський рух у Варшаві, що згодом вилився у виступи польської шляхти проти царського режиму (1830—1831 рр.) та її намагання залучити до активних дій росіян і українців під гаслом «За нашу і вашу свободу», призвели не лише до ще більш жорсткого адміністративного тиску імперських чільників на розвиток громадсько-політичного життя підросійського українства, а й до суттєвих обмежень у царині культури. Зокрема, за цензурним законом 1826 р., було дуже ускладнено отримання дозволу на видання пресових друків. Окрім цього, цензорні працівники були зобов'язані «рассматривать периодические издания с особым вниманием, и в пропуске назначаемых для них статей соблюдать крайнюю осмотрительность и осторожность, под опасением строгой ответственности цензора, которой вместе с ним подвергаются лично и редакторы за всякое дурное направление статей из изданий» [6]. Такі цензурні перешкоди, безумовно, негативно впливали на прагнення українського громадсько-культурницького авангарду засновувати й видавати журнали та газети, адже будь-яка опублікована стаття могла бути потрактована чиновниками як така, що мала «вредное для читателей направление» [7]. Особливо підступною була настанова не допускати до публікації у пресі матеріалів, в яких не дотримувалася «чистота русского языка», що ускладнювало реалізацію в друкованому слові українського творчого потенціалу.

Відсутність у 30—40-х рр. XIX ст. у підросійській Україні українських періодичних видань певним чином компенсувалася виходом альманахів, серед яких — виданий І. Срезневським та І. Росковшенком «Украинский альманахъ» (Харків, 1831); ініційоване Г. Квіткою-Оснoв'яненком двокнижжя «Утренняя звѣзда» (Харків, 1833, 1834); задуманий І. Срезневським як майбутнє періодичне видання «Украинский

Михайло Максимович
(1804—1873)

сборникъ» (Харків, 1838, 1841); «український новорочникъ» О. Корсуна «Сніпъ» (Харків, 1841); зібрані Є. Гребінкою «сочиненія на Малороссійскомъ языкѣ», серед яких читачі вперше побачили твори Тараса Шевченка, під назвою «Ластівка» (Петербург, 1841); видані І. Бецьким за участі Г. Квітки-Оснoв'яненка (автор проекту), В. Каразіна та М. Костомарова чотири випуски «украинского литературного сборника» «Молодикъ» (Харків, 1843—1844; Петербург, 1844) та ін. Євген Гребінка ще в 30-х рр. марне намагався розпочати українське пресове видання (пізніше він отримав згоду редакції петербурзького часопису «Отечественныя Записки» під орудою Суворіна про створення україномовного додатка, проте цензура була невблаганна). Чимало зусиль витратив український вчений-історик, талановитий публіцист М. Максимович, здійснюючи спроби започаткування українського наукового журналу. Однак цей проєкт йому вдалося втілити лише у вигляді трьох випусків альманаху «Киевлянинъ» (1839, 1840, 1850), у яких було опубліковано багато цікавого історичного, літературо- і мовознавчого матеріалу.

Намагаючись ознайомлювати зацікавлене читачтво переважно з оригінальними літературними творами, альманахи виконували не менш важливе завдання — сприяли розвитку й інтенсифікації

літературного процесу в Україні. Однак через специфічну композицію і виконувані функції ці видання аж ніяк не могли повністю заступити української періодики, необхідність якої гостро відчувала українська громадськість. Через посилену увагу імперської влади до українського друкованого слова видавці альманахів не мали змоги надавати свої сторінки публіцистиці громадсько-політичного звучання. Саме тому чимало творів українського красномовства містили виразно публіцистичні фрагменти, що було для авторів єдиною можливістю засвідчити свою активну громадянську позицію.

Наприкінці 30-х рр. XIX ст. російським урядом інтенсивно засновувалася губернська преса, основним завданням якої була інформаційно-опінієтворча діяльність. У кожному українському губернському центрі виходили «губернські вѣдомости»*, що нерідко слугували єдиним джерелом інформації для населення. Ці часописи видавалися винятково російською мовою як рупор владних структур, їхні редакційні колективи не проявляли особливого зацікавлення національними проблемами і почуваннями широких верств корінного народу. Проте в неофіційній частині співробітники цієї періодики все ж віднаходили можливість уміщувати публікації, присвячені героїчній минувшині українства, історії Церкви, етнографії, іншим важливим складовим національно-громадського життя, намагаючись таким чином висвітлювати українське проблемне повсякдення на сторінках російськомовних видань. Особливо насиченими цією тематикою були «Черниговскія Губерніальныя Вѣдомости» завдяки ентузіазму і подвижництву П. Ростовцева, О. Шишацького-Ілліча, О. Лазаревського, С. Носа та інших наукових, громадсько-політичних, педагогічних діячів Чернігівщини. Наприкінці 50-х рр. за ініціативою О. Лазаревського виходив додаток до «вѣдомостей» під назвою «Украинская Литературная Лѣтопись», в якому друкувалися бібліографічні огляди і рецензії на українську книжкову продукцію. Публікації українського спрямування привернули увагу влади, і, як наслідок, значну кількість таких матеріалів Київський цензурний комітет вважав «неудобнымъ одобрить... къ напечатанію» [8].

Доволі складним початком вирізнявся півавстрійський період історії української журналістики. Під юрисдикцією Австрійської (з 1867 р. — Австро-Угорської) імперії перебувало майже 15% українських земель. Значна частина українців проживала в Галичині (нині — Івано-Франківська, Львівська, Тернопільська області), яка 1772 р. ввійшла до складу багатонаціональної імперії внаслідок першого поділу території Польщі. 1774 р. до Галичини приєднано й Буковину, яка 1849 р. отримала статус окремого краю. Закарпаття, яке ще з часів середньовіччя входило до складу Угорського королівства, також належало Габсбурзькій імперії.

На початку 30-х рр. XIX ст. пролунав «клич національного відродження галицьких Українців» завдяки студентам духовної семінарії Маркіяну Шашкевичу, Якову Головацькому, Івану Вагилевичу, які, об'єднавшись у товариство «Руська Трійця», визначили головною метою своєї громадської діяльності «працювати ціле життя для добра руського (українського) народу і відродження руської народної словесности» [9]. Однак заборона цензурного комітету видати підготовлений ними до друку альманах «Зоря», урядова розправа з опублікованим у Будапешті літературним дітищем «Руської

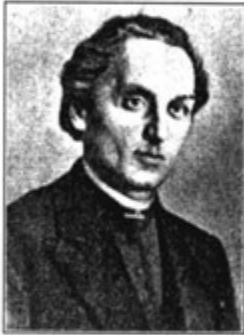
Євген Гребінка
(1812—1848)

Олександр Корсун
(1818—1891)

* Бібліографічні описи російськомовних урядових «губернських вѣдомостей», які в роки УНР продовжували виходити українською мовою, будуть уведені в 4-й і 5-й томи історико-бібліографічного дослідження.

Трійці» «Русалкою Дікстровою» (1837) через надто виконавчий галицький цензурний відділ, переслідування її видавців загальмували процес створення вкрай необхідного українського періодичного видання. Проте «Русалка Дікстровая», а ще — «Вѣнокъ Русинамъ на обжинки» (1846, 1847), виданий Я. Головацьким у двох випусках, так само, як і альманахи підросійських українців, «приготовили в нас ґрунт під пресу» [10]. За твердженням І. Брика, «перша думка видавати українську часопись виринула у Відні 1842 р.». Таким чином австрійська влада, яка 1830 р. заборонила М. Шашкевичу реалізувати ідею створення літературного журналу, намагалася «відвернути галицьких Українців від Росії та звязати їх тісніше з Австрією» [11].

Маркіян Шашкевич
(1811—1843)

Виділивши кошти на суто українське (як планувалося — за мовою і змістом) періодичне видання просвітницького напрямку, влада, однак, вимагала у запрошеного на посаду редактора І. Головацького друкувати його латинською абеткою. Не поділяючи поглядів ініціаторів видання на таке шрифтове вирішення українського часопису, І. Головацький усе ж почав активно працювати над формуванням змісту його перших чисел. У цей же час із проханням дозволити видавати «Бібліотеку бесѣдъ духовнихъ» — часопис релігійного спрямування — звернувся до відповідних органів Й. Левицький. Через складні суспільно-політичні обставини, а ще боязнь владних структур створити певним чином підґрунтя для об'єднання слов'ян у товариства, рухи, спілки, ці проекти так і не були реалізовані. Така ж доля спіткала пресові ініціативи М. Куземського та І. Жуківського (1846), І. Гуркевича (1847), а також задуманий членами Ставропігійського інституту тижневик для «руського народу» «Пчола Галицка». Дозвіл на цей просвітницький часопис редактор Д. Зубрицький, відомий галицький громадський діяч з виразно москвофільською орієнтацією, отримав уже в той час, коли з'явилися можливості видання часопису власне політичного напрямку.

Яків Головацький
(1814—1888)

Унаслідок політичних реформ, спричинених революцією 1848—1849 рр., розпочався новий етап у розвитку українства в Австрійській імперії. «Весна народів» сприяла пробудженню самоусвідомлення русинів, які вперше голосно заявили про свої національні потреби і вимоги на політичному обширі Галичини. Створено Головну Руську Раду — перше українське політичне об'єднання* в Австрійській імперії, очолюване єпископом Г. Хомишиним, згодом — М. Куземським, яке намагалася довести уряду необхідність узаконення використання української мови в краї на офіційному рівні, впровадження її вивчення у школах, надання рівних прав греко- і римокатолицькому духовництву, посідання державних посад українцями. У цей же час зусиллями Миколи Устияновича, Івана Жуковського, Теодора Леонтовича, Івана Товариницького та інших ініціативних осіб організовано й проведено, хоча й зі значними перешкодами з боку поляків, зокрема графа А. Голуховського, З'їзд українських вчених, що продемонстрував панівним колам імперії виразно український напрям, задекларувавши необхідність створення наукового об'єднання, яке б не лише стояло на сторожі збереження української — народної — мови, а й сприяло поширенню просвіти

* Першим українським об'єднанням політичного напрямку, що з кінця 1845 р. до березня 1847 р. тасмію діяло в Києві, було організоване М. Костомаровим, В. Білозерським, М. Гулаком і за участі Т. Шевченка, П. Куліша та інших відомих українців Кирило-Мефодіївське товариство. «У контексті Російської імперії діяльність кирило-мефодіївців поклала початок новій українській ідентичності серед місцевої еліти» [12].

народу. Саме завдяки учасникам З'їзду було засновано культурно-освітнє товариство «Галицько-Руська Матиця», відкрито кафедру української мови та літератури у Львівському університеті, здійснено низку заходів, спрямованих на розвиток української мови в краї та запровадження її вивчення у народних школах. Політична злободенність сприяла створенню українського періодичного органу, необхідність видання якого постала доволі гостро. Тенденційний щодо інформаційно-подієвого висвітлення зміст польських часописів, зокрема «Gazet-i Lwowsk-oj», не міг уповні задовільнити читачькі потреби українського населення. У травні 1848 р. з ініціативи Головної Руської Ради під орудою А. Павенцького вийшло перше число газети «Зоря Галицька», яка впродовж свого існування унаслідок певних суспільних обставин вимушено змінювала напрям, політичні орієнтири, змістові пріоритети, періодичність. Саме на сторінках «Зорі Галицької» було вперше заявлено про належність галицьких русинів до українського народу. «Перша в Україні національна інформаційно-політична газета» [13] виходила до 1857 р. завдяки зусиллям, зокрема фінансовій підтримці, Ставропігійського інституту, впавши жертвою «русофільських експериментів Гушалевича, Дідицького і Шеховича» [14].

Підтверджена Головною Руською Радою на сторінках видаваного часопису галицька українськість викликала незадоволення польської частини населення Галичини, яка плекала інші надії щодо політичного майбуття русинів, що суттєво вплинуло на ускладнення зовсім не ідеальних українсько-польських відносин у краї. Намагаючись нейтралізувати активну діяльність Головної Руської Ради, популяризованої «Зорею Галицькою», поляки зініціювали створення Руського Собору — організації, яка складалася із пропольськи налаштованих українців, так званих «русинів польської нації». Визначаючи основну мету Руського Собору — українсько-польське порозуміння, польська Центральна Рада Народова, натхненник і організатор цього політичного новотвору, все ж прагнула одного — підпорядкувати не контрольований нею український національний рух. Услід за виразно національною на початках «Зорею Галицькою» Руський Собор реалізував пресовий проект для українців Галичини під назвою «Dnewnyk Ruskij» — «руську часопись латинськими буквами, руською народною мовою... але з обов'язком признавати ся до польської національности» [15]. Незважаючи на значні зусилля редактора І. Вагилевича, досвідченого публіциста і видавця, часопис не здобув визнання серед широких кіл читачтва і цього ж таки року перестав виходити.

Іван Вагилевич
(1811—1866)

У постконституційний рік підавстрійським українцям запропоновано, крім «Зорі Галицької», п'ять нових пресовидавничих друків: урядові офіціози «Всеобщій дневникъ земскихъ законѡвъ и правительства для коронной области Галиціи и Володимирѣи съ княжествами Освѣцкимъ и Заторскимъ и съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ» (Львів, 1849—1853) і «Общій законѡвъ державныхъ и правительства Вѣстникъ для Цѣсарства Австріи» (Відень, 1849—1853), громадсько-політичні часописи «Галичо-Рускій Вѣстникъ» (Львів, 1849—1850), суттєво підтримуваний за рахунок державної скарбниці, що, очевидно, спричинено усвідомленням владних структур ролі та впливу друкованого слова на читача, формування і необхідної корекції громадської думки, та «Новини» (Львів, 1849). І. Гушалевич, редактор останнього часопису, не маючи змоги виплачувати встановлену урядом значну «кавцію» за видання політичного напрямку, змушений був припинити «Новини». Його спроба видати натомість тижневик історико-літературного спрямування також не увінчалася успіхом — «Пчола» (Львів, 1849) не завоювала читачької прихильності, вкрай необхідної для матеріального забезпечення її виходу.

У 1850-ті роки відбулося ускладнення громадсько-політичного життя у Галичині, до чого значно спричинився цісарський намісник Агенор Голуховський, доволі амбітний політик, який успішно

провадив боротьбу проти української репрезентації у краї. Власне йому належала ініціатива запровадження латинки в українське письмо, навчання в школах лише польською мовою і головно закриття української кафедри мови і літератури (очолюваної тоді Я. Головацьким). Однак завдяки «духовому піднесенню» галицького українства («запроваджувано школи людові, założено товариство «Галицько-руська Матиця» в цілі розширення книжок популярних, вибудовано дім народній, основано театр і бесіду, постаранося о запровадження руського языка в школахъ jako викладового, хотя дуже в малім розмірі, фундовано стипендії, роблено складки для підмоги бідних академіків» [16] та багато інших украї необхідних для просвіти підавстрійського українства справ. Така всебічна діяльність українського активу на тлі «бідноти нашого народу» яскраво свідчить про його самовіддану працю на національній ниві. Саме в цей період було розв'язано «писемну суперечку» — нав'язування з ініціативи міністерства освіти з Відня використання галицькими українцями латинської абетки. Внаслідок низки діяльних виступів і заходів українського активу, зокрема меморандуму М. Куземського про недопустимість втручання уряду у внутрішні справи народу, петиції Г. Яхимовича до цісаря щодо усунення розпорядження уряду, українці отримали змогу самостійно вирішувати мовно-правописні проблеми, які, відзначимо, виникали раз у раз і надалі, а не лише впродовж цього періоду. Неабияка наполегливість галицьких українців у громадсько-національному житті позитивно позначилася на створенні «Народного Дому», кошти на який надходили від українського населення з усього краю.

У цей період в підросійській Україні видати український часопис і надалі залишалося неможливим. Чимало українських пресових ініціатив, зокрема проект журналу Києво-Мефодіївського товариства, не змогли впровадитися у життя внаслідок надто жорстких цензурних вимог.

Натомість в Австрійській імперії поступово почали засновуватися українські періодичні видання, різні за напрямками, завданнями, цільовим і читачьким призначенням. Влада продовжувала організовувати інформаційні офіційні для українців імперії у Відні, Будапешті, Чернівцях, Львові. Дев'ять таких видань, а саме — «Земскій правительственный Вѣстникъ для королевства Оугорщины» (Будапешт, 1850—1859), «Краєвий Законникъ и Вѣстникъ Правительственный для коронного краю Оугорщины» (Будапешт, 1850), «Общій законѡвъ и правительства вѣстникъ для коронного краю Буковини» (Чернівці, 1850—1853), «Вѣстникъ краєвого правительства для коронной области Галиціи и Володомеріи съ княжествами Осѣѣцкимъ и Заторскимъ и съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ» (Львів, 1853—1854), «Вѣстникъ законовъ державныхъ и правительства» (Відень, 1854—1858), «Вѣстникъ краєвого правительства для оуправительственной области Намѣстничества во Львовѣ» (Львів, 1854—1857), «Вѣстникъ краєвого правительства для воеводства Буковини» (Чернівці, 1858—1860), «Вѣстникъ ряду краєвого для области администраціи Намѣстництва въ Львовѣ» (Львів, 1858—1859), «Роспоряженія краєвихъ урядѡвъ для королевства Галиции и Буковини» (Львів, 1860), містили переважно закони, розпорядження, іншу нормативно-правову документацію українською і німецькою мовами паралельно. З державної скарбниці фінансувався і єдиний у цьому часовому відтинку громадсько-політичний часопис — «Вѣстникъ для Русиновъ Австрійской державы» (Відень, 1850—1866), редагований спершу І. Головацьким, згодом — В. Зборовським. Багате на різноаспектне інформаційне змістове наповнення, актуальне для українського читача, це видання усе ж поступово змінювало політичні орієнтири, що згодом привело до однозначної оцінки його тенденційності народовцями: «Кожний, хто хоч трохи знає політику Австрії, гадав би логично, що ся послѣдній часописъ вѣспирає прямовання партіи народнѣй — бо вже-жъ урядѡве письмо ділає не въ чимѣ а въ урядѡвимъ інтересі и дусі; міжъ-тимъ вінъ помилився-бъ дуже. «Вѣстникъ» переповненъ дописями, которі отверто противъ насъ виступають, а въ которихъ... дописувателі ѣго явно до солидарности зъ органомъ москвофильскимъ признаютца» [17].

Започаткований І. Гушалевичем просвітницький напрям обрали видавці п'яти новостворених видань, що розрізнялися здебільшого читацьким призначенням. Додатками до «Вѣстника для Русиновъ Австрійской державы», а отже — за фінансової підтримки уряду, видані «Отечественный Сборникъ повѣстоукъ, сказокъ, историческихъ воспоминаній, господарскихъ и инныхъ общепользныхъ вѣстій и пр. и пр.» (Відень, 1853—1859, 1861—1862, 1866) і «Домова Шкѳлка» (Відень, 1854—1856). Просвітницькі функції виконували «Сельская Рада» (Львів, 1850), що пропагувала поширення освіти серед сільського населення, і «Лада» (Львів, 1853) — перший часопис для жінок. До слова, однією із причин упадку вельми потрібних і попервах доволі прихильно сприйнятих читачами журналів для селян і жіноцтва С. Качала, засновник «Галицько-Руської Матиці», назвав мовну проблему — використання «языка, котрого не розумієтця» широким загалом [18]. Місячник, присвячений «історії, літературѣ, общепольнымъ свѣдѣніямъ и дѣламъ народнымъ», «Семейная Библиотека» (Львів, 1855—1856) вийшов у світ завдяки клопотанням Д. Зубрицького. Листуючись із М. Погодіним, переконаним російським панславистом, видавцем «Москвитянина», він повідомляв про спробу видання у Львові літературної газети на «чистомъ русскомъ языкѣ» і вдало підібрану кандидатуру на посаду її редактора: «Шеховичъ ненадежный молодой человекъ, но мы нуждаемся въ сего рода дерзкомъ смѣльчаке»* [19]. Згодом і сам «вертопрахъ» С. Шехович налагодив листування з М. Погодіним, випрошуючи у нього фінансової підтримки часопису, який отримав у Галичині, за його свідченням, лише 70 передплатників. Саме через відсутність зацікавленого читача 1856 р. редактор змушений був припинити видання.

Денис Зубрицький
(1777—1862)

Історія функціонування надзвичайно цінної з огляду на виконувані завдання системи церковно-релігійних видань розпочалася виходом у світ часопису «Поученія Церковныя» (Львів, 1853—1854). Такий же напрям для нового пресового друку обрав й І. Раковський, започаткувавши у Будині (тепер — м. Будапешт, Угорщина) «Церковную Газету, въ пользу Восточно-Католической Церкви, соединенной съ Римскимъ патріаршескимъ престоломъ» (1856—1858), що відкриває першу сторінку історії української журналістики на Закарпатті (на початку 50-х рр. О. Духнович видавав в Ужгороді літературні збірки «Поздравления Русиновъ»). Згодом відповідальний редактор газети запровадив нову мовну редакцію — «форми обласнаго русскаго нарѣчія», більш близькі читачам, змінивши її назву на «Церковный Вѣстникъ для Русиновъ Австрійской державы» (1858). З метою релігійного виховання і просвіти читачів видавці урядового «Вѣстника для Русиновъ Австрійской державы» випускали додаток «Сіонъ, Церковь, Школа» (Відень, 1858—1859), який редагував В. Зборовський.

Олександр Духович
(1803—1865)

Система української сатирично-гумористичної преси розпочалася з виходу у світ рукописного часопису студентів духовної семінарії «Клепайло» (Львів, 1860—1863), жоден із примірників якого донині не зберігся.

Таким чином, в Австрійській імперії впродовж 50-х рр. XIX ст., що завершують перший період розвитку української журналістики, побачило світ 20 часописів, серед яких функціонувала найчисель-

* Більш детально про взаємини галицьких москвофілів та їхніх ідейно-фінансових натхненників можна дізнатися з опублікованого часописом «Зоря» листування Д. Зубрицького та С. Шеховича з М. Погодіним: Письма русских Галичанъ до Михайла Петровича Погодина въ лѣтахъ 1836—1861 // Зоря. — Львів, 1880. — Ч. 11, 22.

ніша група — урядові офіціози, продовжувалася громадсько-політична «Зоря Галицка», зі змістом якої намагався конкурувати такого ж напрямку «Вѣстникъ для Русиновъ Австрійской державы». Вперше на пресовому просторі виникли видання церковно-релігійного спрямування, що виконували в той час здебільшого просвітницькі функції. Такі ж завдання визначали пріоритетними у своїй діяльності редакції ще п'ятьох часописів суто просвітницького напрямку з огляду на читацьке призначення.

Василь Білозерський
(1825—1899)

1860-ті роки розпочали новий етап історії української журналістики. Для них характерний розвиток нових типів преси, нових змістових акцентів, нових форм подання матеріалів, зорієнтованих головним чином на обговорення національних проблем. Як відзначив відомий пресознавець М. Нечитайлюк, цей період «був особливо пам'ятний в історії української суспільної думки як доба відродження національно-культурного руху, журнально-видавничої та просвітньої роботи на всьому просторі української землі» [20].

У цей період було започатковано 52 українських періодичних видання, які побачили світ в Австро-Угорській (Львів — 34, Ужгород — 5, Відень — 3, Коломия — 2, Будапешт — 2, Чернівці — 1) та Російській (Київ — 3, Санкт-Петербург — 1, Чернігів — 1) імперіях.

1861 р. у Російській імперії, а саме — у Санкт-Петербурзі, «по довгих стараннях дістав дозвіл В. Білозерський, що став видавати поважний великий літературно-науковий місячник «Основа», однак не вповні український, а українсько-російський» [21]. «Основа», видавана зусиллями української інтелігенції, зокрема П. Куліша, В. Білозерського, М. Костомарова, О. Кістяківського та інших непересічних особистостей, зуміла продемонструвати суспільності надзвичайну творчу потенцію українства в науці, літературі, публіцистиці тощо, викликавши, однак, амбівалентне ставлення неоднорідного журналістського середовища Російської імперії [22]. Не був підтриманий часопис і читачами: «Де-які зь Українцівъ — найбільш ті кріпосники-самодури — поглядали на «Основу» зь якимсь дворянсько-чиновничимъ чувствомъ и лякались понизитися до мужицької мови...» [23]. Інформаційно-просвітницьке періодичне видання

Микола Костомаров
(1817—1885)

було закрито внаслідок не лише пасивності читачів, певних неузгоджень і непорозумінь серед редакторсько-видавничих працівників, як стверджують деякі сучасні дослідники української преси, а й через імперську політику і здебільшого адміністративний тиск. Саме тому не можемо погодитися із думкою В. Міяковського, який вважав, що «мати газети чи журнали виключно на українській мові було-б для того часу розкішно: не вистарчило б на це ні співробітників, ні читачів» [24]. Адже, скажімо, учасники київської «Громади», які намагалися компенсувати відсутність українського друкованого слова в підросійській Україні рукописною пресою, створили талановиті зразки різножанрової політичної публіцистики (часописи «Самостайне слово», Київ, 1861—1862 і «Громадниця», Київ, 1861—1862 (?), оригінальну журнальну релаксаційну сатиру («Помийниця», Київ, 1863). Звернутися до рукописного втілення українських пресових друків змушені були молоді учасники «Громади» з огляду на попередній досвід спроби отримання дозволу на видання у Києві

1860 р. тижневої газети «Голось», яку планували заснувати студенти університету К. Шейковський і Ф. Левицький. Унаслідок «національныхъ предубѣждений и различія въ стремленіяхъ, проявляющихся какъ въ обществѣ, такъ и между университетскими студентами, газета... могла бы сдѣлаться если не опаснымъ, то не безвреднымъ однако жь орудіемъ» через заявлену програму часопису, в якій, на думку київського генерал-губернатора, «пробивается стремление придать газетѣ характеръ

какой-то мѣстной исключительности» [25]. Представника влади турбувало намагання редакторів-видавців публікувати в часописі матеріали з історії України, археології, етнографії тощо.

Суттєво збагатилася історія української журналістики завдяки приватному проєкту чернігівського вчителя, надзвичайно працездатного й обдарованого журналіста, письменника, видавця Л. І. Глібова. Його двомовний «Черниговский Листокъ» (1861—1863) — доволі вдала спроба видання місцевої преси, всеохопної за подієвістю, різножанрової за способом подання матеріалів, універсальної за інформаційною багатовекторністю. Вітаючи вихід журналу, галицькі національні діячі відзначали, що його двомовність спричинена заборонаю видання україномовного часопису, «бо не допускають сего заушки правительства, которе супроти Русинів централизациіной системи покинутись не хоче» [26].

Однак невдовзі, за Валуєвським «не было, нет и быть не может», Л. Глібов змушений був припинити часопис. Відтоді у підросійській Україні не виходило жодного українського не лише за мовою, а й за змістом періодичного видання. Українці змушені були реалізовувати своє право на інформацію, за влучним висловом Ореста Левицького, «в приймах в чужій часописі» [27]. Таким виданням став приватний пресовий проєкт Альфреда фон Юнка «Кіевскій Телеграфъ» (1859—1876). Проте до 70-х рр. часопис інформаційно відтворював щоденну проблематику Києва, центральних та південно-східних губерній України, жодним чином не акцентуючи надто невтішні українські реалії.

Завдяки А. Гогоцькій, новій власниці і видавцю часопису, яка 1874 р. запросила до роботи в редакцію «трохи не цілу Громаду» [28], під керівництвом М. Драгоманова видання отримало виразно українське спрямування, вкрай негативно сприйняте не лише реакційною щодо українства пресою, а й головним управлінням «по печаті», яке рекомендувало київському окремому цензору не допускати до друку матеріали українофільського змісту. Майже два роки часопис слугував російськомовною трибуною українства, висвітлюючи й обговорюючи важливі проблеми народу. Згодом він був заборонений Емським указом як ненадійний з огляду на сповідуваний напрям.

Упродовж багатьох десятиліть півавстрійська Галичина, активно культивуючи українську мову, залишалася єдиним пристанищем українського друкованого слова, так настійливо витіснюваного імперським російським урядом з українських етнічних земель. «По мере того, какъ «въ интересахъ обезпеченія единства русскаго народа и государства» въ Россіи развивалась и доходила до своего недавняго совершенства система угрюмъ-бурчевескихъ мѣропріятій, направленныхъ къ подавленію и совершенному упраздненію «осужденной на небытіе» украинской народности, энергія національнаго, культурнаго и политическаго украинскаго движенія уходила за границу, концентрируясь главнымъ образомъ въ сосѣднемъ центрѣ австрійской Украины — Львовѣ», — відзначав М. Грушевський [29]. Справді, другий період історії української журналістики пов'язаний головню з цим містом, позаяк найбільша кількість української періодики була видана саме тут, завдяки ентузіазму, активній громадській позиції, організаційним і публіцистичним талантам її творців, а також фінансовій підтримці педагогів, науковців, духовництва, політиків, письменників, митців та інших представників української інтелігенції з усієї Австрійської імперії. Однак тотальна заборона українського слова в Російській імперії суттєво вплинула на його поширення і у Галичині. Саме в цей час налагодилися доволі продуктивні зв'язки з наддніпрянцями, які особливо зміцнилися після введення у дію Валуєвського циркуляра (1863 р.), а відтак Емського указу (1876 р.), що надовго припинили політико-культурницьку діяльність рідною мовою на рідних теренах підросійських українців, які не лише намагалися брати участь у творенні змісту галицьких видань, а й морально та матеріально

Леонід Глібов
(1827—1893)

підтримували їхній вихід. «Радію всею українською душею, що наша спільна справа знайшла собі добрий, теплий закуток в вашій Галичині, і що придбує вона що-день нових щирих працівників, піклувальників. На вас тепер тільки й надія наша», — висловлював сподівання на розвиток української преси в сусідній імперії анонімний дописувач «Мети» «Зь-надь Волги» [30].

Обставини громадсько-політичного характеру в Австро-Угорській імперії після прийняття конституції також не були особливо сприятливими для національного розвитку українства. Національні питання, актуалізовані в цей час інтелектуально-творчою елітою тих підавстрійських народів, які не отримали «навіть стільки самостайности, скільки їм на підставі політичного status quo передь прилученням до австрійського государства правно належитця» [31], вимагали нагального вирішення на найвищому рівні. Доволі складною для оптимального розв'язання цього «государственного питання» була галицька проблема, адже «королевство Галичину зложено в одну область зь двох

Володимир Антонович
(1834—1908)

країв, руського и польского, зь нарушенням їх природно-историчних прав». Упродовж багатьох десятиліть протистояння обох народів суттєво впливало на політичну ситуацію в краї, а українсько-польські відносини були визначальною темою західноукраїнської преси. Намагаючись національно самоутвердитися, українство Галичини чітко усвідомлювало: «духовною смертю руського народу» може стати «полонизмъ и московитизмъ» [32]. Частина польських періодичних видань намагалася довести читачам, що «народнєї Русі» не існувало, а «поважним противником» вважалася лише москвофільська партія. «Приклонників нашого ексклюзивного патріотизма» [33] та право українців на самовизначення підтримували лише декілька польських часописів, зокрема «Dziennik Poznański», «Prawda» та «Gazeta Narodowa», яка «перша зь галицьких часописей приступила до руського питання поважнійше и поставила єго на справедливійшій, якь досі підставі».

Безумовно, така пресова підтримка українства була зумовлена, що добре усвідомлювали народівці, «ненавистю до Москалів, бо Ляхи побачили, що ті-ж самі Русини, которых вони називали московськими агентами, хлопоманами, комунистами, гайдамаками и д., виступили против москалів, коли сі, забувши за честь и правду, стали безчоловічно гнобити Українських Русинів» [34].

Саме в цей час, на початку 1860-х рр., в Галичині зароджується і поступово починає набирати сил народовський рух, очолюваний Володимиром Шашкевичем, Федором Заревичем, Ксенофонтом Климковичем, Євгеном Згарським та іншими представниками української інтелігенції, об'єднаними у «першу руську громаду» «Молода Русь», яка проповідувала «одноцілість і самостійність руського (українського) народу супроти що раз більше проявляючої ся тенденції руссофільської» [35]. Однак не менш активно пропагують свої погляди й переконання і москвофіли, наголошуючи на помилності твердження про окремішність українського народу. Внаслідок політичного розшарування і розмежування українського політикуму на народівців і москвофілів відбулося і відповідне розгалуження української преси. Утворилися дві чітко визначені журналістські системи, а саме — народовська і москвофільська преса.

За основним актом австрійської конституції, так званим «Жовтневим дипломом», ухваленим урядом у жовтні 1860 р., усім народам імперії забезпечувалося законне право на «народність»: «Самостійність нашої народности такъ вь літерацкімъ, якъ політичнімъ розумінню, не оспоримо признана яко dokonana зділка: на підставі язика, на підставі истории» [36]. Прагнучи впроваджувати цю ідею «самостійности нашої народности», народовська преса розпочалася 1862 р. часописом «Вечерниця», який повинен був не лише зорієнтувати читачтво в розвитку українського красного письменства, його літературознавчих та історикознавчих студій, а й переконати в суто українському,

самодостатньому, характері літературного процесу. Намагалися бути провідниками й «спомогачами» народного «гурту» в його національних прагненнях й інші часописи народовців, зокрема «Мета» (1863—1865), «Нива» (1865), «Русалка» (1866), «Русь» (1867), «Правда» (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898). Ці видання, декларуючи обраний напрям переважно як «літературний» («Вечерницьк», «Русалка»), «літературно-політичний» («Мета»), «науково-літературний» («Нива»), основним завданням визначали інформаційно-публіцистичну працю для досягнення національно-політичних свобод українства.

«Коли основується новий політичний органъ, то звичайно відъ-разу заповідається народно-політична тенденція сего органа въ виразній програмі», — так висловлювали своє бачення обґрунтування обраного напрямку «метівці». Однак перші народовські часописи, як бачимо з підзаголовків, не мають чітко визначеного політичного спрямування. Пояснення цьому віднаходимо в редакційній статті «Мети»: «Ми виходили зъ тої засади, що въ насъ, де літературна и народно-політична жизнь въ такій мірі, якъ въ іншихъ народівъ, ще не розвинулася, а до взаємної виміни ідей досі ще й способности для насъ Русинівъ не було, — ніякъ не слідує виступати відъ-разу зъ аподиктичною програмою, тим більше, коли основується органъ, котрий призначений бути органомъ... зовсімъ незалежнимъ, органомъ — посвяченимъ розвитку и плеканню справдешній ідеї всего руського народу» [37].

Видавець і редактор «Мети» К. Климкович зумів організувати змістове наповнення журналу настільки якісно, що видання одразу здобуло чимало прихильників. Окрім галицької проблематики, тут широко висвітлювалося й життя підросійського українства, пропагувалися твори красного письменства, надіслані В. Антоновичем, П. Кулішем, Д. Мордовцевим та іншими українськими літераторами. Доволі цікавими для сучасного читача є роздуми анонімного автора «Мети» про незаангажовану, неупереджену, моральну журналістику як запоруку успіху періодичного видання. Серед розмірковувань з цього приводу наведемо думку, актуальність якої не втрачена й донині: «Моральна тільки публіцистика впливає добромъ на публичну осуду, и що найпершъ намъ Славянамъ... треба публіцистики моральної, т. є. такої, яка опирається на чистій, хочъ и терпкій правді» [38]. Внаслідок відверто народницької позиції, акцентації на самостійності українського народу, антиросійських настроїв, підтримки «удержання унії церковної зъ Римомъ» часопис отримав чимало опонентів як з москвофільського, так і з польського табору. Не зумівши протистояти опозиції, міцній головно матеріально, він перестав виходити. Водночас із ним через відсутність коштів і не зовсім вдалу змістову і видавничу організацію припинилася і недовготривала літературна «Нива», якою опікувався Кость Горбаль. Такий же фрагментарний вихід був характерний і для наступниці «Мети» — редагованої В. Шашкевичем «Русалки», що не виправдала сподівань ні галицьких народовців, ні ідейних натхненників з підросійської України, зокрема О. Кониського, які намагалися у Галичині віднайти можливість для друкованого втілення забороненої на рідних землях публіцистичної творчості національного спрямування.

Прагнучи все ж таки опанувати настрої українського суспільства, не тільки прогнозувати, а й моделювати український рух, який, на думку А. Голуховського, повинен був би шукати прихистку від агресивного москвофільства у поляків, галицький намісник зініціював видання політичної газети «Русь». До редакції часопису ввійшли відомі своїми політичними переконаннями Ф. Заревич, В. Шашкевич, К. Горбаль, О. Левицький, Л. Лукашевич, які звели нанівець сподівання намісника,

Данило Мордовець
(1830—1905)

публікуючи з числа в число актуальні матеріали української національно-політичної проблематики. Завдяки такому змістовому наповненню розв'язання газети відбулося доволі швидко, на 76-му числі, позаяк урядом (а саме він з подання А. Голуховського виділяв кошти на її вихід) було припинено її фінансування. Самотужки видавати народовцям пресову трибуну було все ж таки не під силу.

Серед видань українського спрямування виразно виокремлюється часопис «Правда», що виходив доволі тривалий період. Організований амбітним українським політикумом, зокрема В. та О. Барвінськими, О. Партицьким, О. Огоновським, цей журнал, функціонування якого постійно

Ісидор Воробкевич
(1836—1903)

супроводжувалося великими труднощами, зокрема організаційними та фінансовими, дав змогу читачам ознайомитися із різножанровою творчістю письменницького кола як підавстрійської (С. Воробкевич, І. Пулюй, Ю. Романчук, М. Устиянович, Ю. Федькович, І. Франко), так і підросійської (Марко Вовчок, П. Куліш, Панас Мирний, І. Нечуй-Левицький, С. Руданський, О. Стороженко) України. 1873 р., у ч. 19, було опубліковано «Одкритий лист з України до редакції «Правди», підписаний 31 особою (щоправда, редакція прізвищ адресантів не подала), текст якого яскраво засвідчує уважне спостереження підросійських українців за складними процесами громадсько-політичного життя українців Австро-Угорської імперії. У відповідь редакція «Правди» з метою уникнення непорозумінь стосовно сповідуваних народовцями політичних принципів опублікувала пояснення, яке вичерпно характеризувало їхні погляди, цілі, завдання, «прямовання». «Головною цілею

Русинів-народовців у Галичині єсть хоронене своєї національності и розвій свого народа, окремішнього як від польского так и від великорусского... Всякий, хто визнає однакі з нами засади що до нашої народности, хто хоче розвою нашого народу, нашої мови и літератури на підставі окремішности від польскої и великорускої, належить до нас, без взгляду на те, яких політичних, соціальних або релігійних принципів держиться» [39].

Відкритий лист — «се одинокое політичне і програмове посланіє від наших братів з великої України, що своїм змістом нагадує нам установи «Кирило-Мефодіївського братства» та наближується до федералістичної політики, яку як раз заступав Стефан Качала, перший піонер політики галицьких народовців-українофілів» [40].

Анатоль Вахнянин
(1841—1908)

Публіцистика народовської преси, спрямована як проти ідеології москвофільства, так і проти польських зазіхань на права і потреби українського народу, постійно налаштовувала читачтво на необхідність відстоювання своєї національної гідності, опираючись на «справедливість своєї справи, на здорових засадах уложених в ясну програму» [41]. Проблеми національної належності, які трактувалися у цих часописах як «руське питання», домінували у висвітлюваній тематиці не лише під кутом роз'яснення, а й як предмет обговорення. Серед них доцільно виокремити часописи «Мету» і «Правду», автори яких вирізнялися умінням давати ґрунтовні й правильні пояснення конкретних історичних подій, супроводжувані політичними й психологічними коментарями, творити різножанрову аналітико-прогностичну публіцистику, присвячену складнощам громадсько-політичних

актуалій в умовах перебування українців в обох імперіях. Саме під впливом публікацій В. і О. Барвінських, Н. Вахнянина, В. Ільницького, К. Климковича, О. Кониського, П. Куліша, П. Павлусевича визначалися чіткі погляди читачів на український історичний процес, формувалося бачення національних інтересів та національного майбуття, посилювалося прагнення українства до

об'єднання задля виборювання національних свобод. Цьому сприяло й активізоване українське громадсько-політичне та культурне життя краю, а саме — успішне, хоча й зі значними різноплановими труднощами, функціонування народного театру, діяльність товариств «Руська Бесіда» та «Просвіта» тощо.

Однак суттєві непорозуміння у Галицькому сеймі між українцями і поляками, активна пропольська позиція А. Голуховського, нав'язливе впровадження використання польської мови в державних установах і головним чином у шкільництві краю, виступ у сеймі українця Грохольського з приводу своєї національності і сформованих політичних поглядів: «gente Ruthenus, natione Polonus», що стала вже хрестоматійною для демонстрації політичних коливань деяких національно нестійких українців, затвердження сеймом закону про викладання у народних і середніх школах польською мовою і його підтримку урядом (1867 р.), рівно ж як визнання польської мови офіційною у краї (1869 р.), внесли сум'яття у доволі неоднорідне українське середовище*, викликавши «зневіру в будучність руського народу в Австрії і сей настрій був головним товчком до поширення руссофілства» [42].

Олекса Стороженко
(1805—1874)

Москвофільські інтереси покликана була відстоювати газета «Слово», яка розпочалася у Львові 1861 р. в «народній одежині». Перші кроки новоствореного часопису були сприйняті підавстрійськими українцями доволі прихильно, адже, крім уже зовсім не популярного на той час «Вѣстника для Русиновъ Австрійскои державы», жодної «руської» газети не виходило. Впродовж 1861—1866 рр. редакція неодноразово наголошувала, підкреслюючи свою позицію обговорюваною проблематикою, що вважає галицьке русинство частиною «малоруського» народу і аж ніяк не російського: «...не станемося Москалями, якъ не сталися ними Мало-Русины на Украинѣ» [43]. Початкова журналістика «Слова» містила україномовну публіцистику не тільки галицьких, а й наддніпрянських українців. Проте підтримувана значними субсидіями російського уряду, з 1867 р. відкрито висловивши своє «вѣрую», ця газета продовжувала розвивати проросійську орієнтацію на галицьких теренах до 1887 р., хоча й до цього на її сторінках виразно проявлялися москвофільські настрої, що були неодноразово покритиковані не лише народовською пресою, а й іншими часописами слов'янських народів імперії. Зокрема, редакцію чеського «Narod-u» обурили негативні висловлювання публіцистів «Слова» щодо «иншихъ племенъ» підавстрійського слов'янства. Народовці попереджали опонентів щодо недопустимості демонстрації зверхності до інших народів, позаяк «хотячи помогти народові своему, треба опиратися на справедливості своєї справи, на здоровихъ засадахъ уложенихъ въ ясну програму, та глядати собі союзниківъ неоступниихъ, якими суть природны побратимі народи славянскі въ Австрії» [44].

Унаслідок суттєвої фінансової допомоги, яку отримували видавці «Слова», не сприйнятий широким читачьким загалом не лише в Австро-Угорщині (наприклад: «нині въ віденській семінарії лишъ одинъ Василиянинъ ёго держить, а зъ угорськихъ питомцівъ, якъ передъ тимъ, такъ и теперь, ані одинъ держати не хоче» [45]), а й поза її межами (в Київській губернії виписували газету 8 осіб, у Волинській — лише один передплатник), часопис усе ж таки виходив до серпня 1887 р. Зокрема, В. Площанський, що опікувався виданням з 1868 р., за його словами, «единственной галицкой газеты, отстаивающей народные интересы мѣстнаго русскаго населенія и поддерживающей духовную связь

* Ще 1848 р., характеризуючи українську галицьку суспільність, В. Подолинський відзначав, що вона була поділена на чотири партії: винятково українську, польсько-українську, австрійсько-українську та російсько-українську, маючи на увазі нахил певних представників українства до вибору дещо дивних з національних позицій політичних орієнтацій. Детальніше про це *див.* у виданій у Львові його книзі «Słowo przestrogi».

его съ Россией» [46], неодноразово повідомляв російським опікунам про необхідність «матеріальної підтримки», оскільки самотужки «не в силах продовжувати свого діла». Фінансові інтереси галицьких москвофілів лобював у російських урядових колах і київський генерал-губернатор Чертков, мотивуючи, що «будучи горячей защитницей русской народности и православия, постоянно борясь с одной стороны против католицизма, а с другой против сепаратистских стремлений украинофильской партии, употребляя русский языкъ и относясь сочувственно къ русскому правительству, газета эта несомненно могла бы быть полезна для діла русской народности и православия въ Галиции и въ этомъ отношеніи вполне заслуживаетъ поддержки со стороны русскаго правительства» [47]. Фінансова допомога надходила з Росії до редакції нерегулярно, не чітко фіксованою сумою (від 500 до 2 000 австрійських гульденів), однак уже з 1881 р. завдяки сприянню воєнного міністра російського уряду була суттєво збільшена — 6 000 гульденів щорічно. (Порівняймо: 1881 р. передплата газети на рік становила 14 гульденів.)

Ганна Барвінок
(1828—1911)

«Не була та русофільська партія, що почала тоді формувати ся, сильна, ні не визначала ся особливими інтелектуальними силами, але мала те за собою, що її провідники зібрали довкола себе старші одиниці, якими пообсаджували всі ліпші місця, особливо духовні в обох капітулах та духовній семінарії і доступні нам тоді університетські катедри, загорнули в свої руки нечисленні ще інституції, як Ставропігію, Гал[ицько-]р[уську] Матицю, Народ[ний] Дім, зорганізували пресу і тим способом добули вплив не тільки на менше освідомлені елементи, але й на індіферентні, та звертали його на свою користь» [48]. Існувати ж за чужий рахунок вдавалося москвофілам доволі успішно, адже субсидіювалися з-за східного кордону не лише окремі діячі, а й інституції і головню преса.

Саме тому стійкими щодо декларованого напрямку були, крім «Слова», й інші періодичні видання москвофілів, об'єднані єдиною політичною пристрастю: «отъ горъ Карпатъ и до Урала Едина Русь, одинъ народъ», що виходили у Львові. Це, зокрема, «Письмо до Громады» (1863—1865, 1867—1868), «Галичанинъ» (1867—1870), «Русалка» (1868—1870) та інші літературно-політичні видання, що продовжували дотримуватися «об'єднательной» програми, проголошеної 1866 р. Іваном Наумовичем зі сторінок «Слова», й надалі пропагували ідею «русской неделимости».

Степан Руданський
(1834—1873)

«Письмо до Громады» — газета для просвіти селян москвофільського напрямку, видавана С. Шеховичем, який наприкінці 50-х рр. успішно провалив «Семейную Библиотеку» — періодичний часопис для родинного читання. Доволі різноаспектне змістове наповнення «Письма до Громады», зокрема інформаційно й публіцистично висвітлювана громадсько-політична подієвість, обговорювані актуальності шкільництва, аграрна проблематика, українська белетристика, представлена, наприклад, такими «підросійськими» талантами, як Ганна Барвінок, Марко Вовчок, Степан Руданський, зацікавило читачів й дозволило видавцеві реабілітуватися в очах суспільності, який зумів-таки продемонструвати своє вміння визначати інформаційно-просвітницьку стратегію періодичного видання.

Завдяки неабиякому професійному чуттю й адміністративно-організаційним здібностям Б. Дідицького, редактора на той час доволі популярного й накладово успішного москвофільського «Слова», 1867 р. до цього видання було розпочато літературно-науковий додаток «Галичанинъ», що

був наповнений цікавими науковими працями українських істориків, етнографів, фольклористів, художніми творами галицьких і буковинських літераторів, які радше можна визначити як стилізовано-стилістичні пошуки, перекладною белетристикою, літературно-подієвою інформацією.

Постійно підкреслюючи на сторінках своїх періодичних видань національне «єдинство» з російським народом, галицькі москвофіли стверджували: «Мы не Рутены отъ 1848 года, мы — настоящиі Русскіе». Ця лінія стала визначальною для усіх москвофільських часописів у змістовому проблемно-тематичному наповненні. Таку агітаційно-пропагандистську позицію проросійськи налаштованих галицьких українців публіцистично реалізовував активний пресовий діяч Богдан Дідицький, який, однак, за свідченням багатьох сучасників, так і не спромігся досконало вивчити російську мову, послугуючись москвофільським новотвором — її химерним, позаяк не відбулося жодного позитивного взаємовпливу, поєднанням з українською.

Богдан Дідицький
(1827—1909)

Проте ще 1863 р. К. Климкович, один з активних на той час представників народництва, відзначав, що «видаютьця въ нас книжки, а навіть часописи, московською або недомоскаленою мовою, та нічого — вольному воля. Книжки ті и газети, хочъ и мали поганый замірь проповідати панрусизмъ, не були для народу небезпечні, бо вони мали характеръ зовсімъ приватный, мали противъ себе оппозицію въ народі, були ізоловані» [49]. Заторкнутий автором мовний аспект, а саме — використання москвофілами доволі дивної суміші двомов'я у своїй періодиці, був надто болючим і для видавців, і для їхніх меценатів з-поза північно-східного кордону. Дещо згодом, характеризуючи «Галицкія отношенія Кіевскаго отдѣла Славянскаго благотворительнаго комитета», М. Драгоманов зазначав, що це відділення, маючи початково на меті «распространить въ Австріи памятники русской литературы», почало фінансово підтримувати літературні видання, які «по языку представляют неорганическую мѣшанину церковно-славянщины, малорусскаго, русскаго, польскаго и немецкаго языковъ» [50]. І. Франко так само оцінив дивні мовні «викрутаси» галицьких москвофілів, які не зуміли не лише опанувати російську літературну мову, а й повернути українців Галичини до її використання: «Ми бачимо, як галицькі общчерусси, хоть віддавна кричат о єдинстві «русскої» бесіди, о потребі введення великоруської літературної мови у нас — і доси не вміють по великоруськи, не знають абсолютно ані одного з чільніших великоруських писателів, а свої елькубрації пишуть таким язиком, якого ніхто в світі не чував і котрі самі Великорусси мусьят переводити на великоруське» [51].

«Русь починає думати сама за себе» [52] — таке твердження Павлина Свеніцького яскраво характеризує український пресовидавничий процес 60-х рр. XIX ст. в Австро-Угорській імперії. Відзначимо, що перше десятиліття другого періоду історії української журналістики багате на створення нових пресових друків, які намагалися виконувати завдання, досить концентровано сформульовані видавцями «Мети», — «взятись до строевої праці около відзискання зь народніх елементів всего, що тільки причинитися може образованій верстві руського народу до усвоєння собі правдивой ідеї народности и до її практичнєго розвою, не спутаного оковами чужинєцького погляду» [53]. Саме в цей час підавстрійські українці отримали до диспозиції чотири урядових видання — «Дневникъ оуставъ паньства для королевства Галиціи и Великого Княжества Краковскаго» (1861), «Роспоряженія красвѣхъ оурядовъ для королевства Галиціи и Великого Княжества Краковскаго» (1861, 1863—1865), «Вѣстникъ законѣвъ и роспоряженій красвѣхъ для королевства Галиціи и Володимиріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ» (1866—1918), «Вѣстникъ законѣвъ державныхъ для королевствъ и красвѣвъ въ Державной думѣ заступленныхъ» (1870—1918). Це були

переважно інформаційні періодичні видання, які містили закони, розпорядження, іншу нормативно-регулювальну документацію українською та німецькою мовами паралельно. Подаючи аналіз останнього видання «до відомости руского духовенства і руских громад», автор статті «Вістник державних законів» відзначав, що на початках виходу цього часопису, коли редакція «спочивала в руках» Івана Головацького, «видане се не представляло ніякої вартости і не дивниця, що руска суспільність відносила ся до него зовсім байдужно». Натомість часопис періоду редагування Олександра Кулачковського став скарбницею «рускої словні»: «Не тільки бо збогатила ся наша мова виробленими тим способом правничими висловами, але закони і виконні розпорядки містять у собі невичерпане багатство висловів технологічних, промислових, торгових і тп., так що тим способом значно збогатила ся наша мова в науковім напрямі» [54].

Громадсько-політичне спрямування, окрім уже названих видань, задекларували «Голось Народный» (Коломия, 1865—1868), «Додатокъ «Слова» для Громады» (Львів, 1867), «Письмо до Громады» (Львів, 1867), «Свѣтъ» (Ужгород, 1867—1871), «Слово до Громады» (Львів, 1869—1870), «Основа» (Львів, 1870—1872), «Közérdekek Csarnoka» (Ужгород, 1867), «Ungvári Közlöny» (Ужгород, 1867—1921).

«Голось Народный» — перше періодичне видання галицької провінції, яке започаткувало багату на пресові друки історію української регіональної журналістики. Маркуючи напрям свого часопису, М. Білоус акцентував не тільки його політичну спрямованість, а й змістове наповнення літературною творчістю та господарськими рекомендаціями. Таке різном'я пояснюється доволі легко: захопити змістом якомога ширші кола читачтва. Московфільська орієнтація видавця вплинула й на формування редакційної політики часопису. Антипольська активність М. Білоуса, що особливо проявлялася у доборі злободенної публіцистики, зокрема протестних текстів проти запровадження у шкільництві польської мови викладання, призвела до уважного прочитання цензором кожного пропонованого до друку матеріалу. Значна кількість конфіскацій не лише окремих фрагментів текстів, а й цілих чисел загрозливо впливала на фінансову «ситуованість» видавця. Відмовившись від небезпечної тематики, М. Білоус обрав суто літературний змістовий комплекс, який, однак, не був належно оцінений читачами.

Два випуски суспільно-політичного звучання «Письма до Громады», що вийшли у лютому 1867 р., було продовжено під назвою «Додатокъ «Слова» для Громады», яким опікувався редактор «Слова» Б. Дідицький. Цю періодичну продукцію призначено видавцями для задоволення інтересів читачів, зорієнтованих на громадсько-політичну тематику. Вона не лише тенденційно представляла українську історичну ретроспективу, а й під певним поглядом висвітлювала інформаційну подієвість у краї. Така ж однобічна, тобто заангажована, редакторська тактика творення змісту видання використовувалася і у «Слові до Громады», ще одному редагованому Б. Дідицьким додатку до «Слова». Основним завданням, за змістом цього дочірнього пресового проекту, було цільове зорієнтування читачів у корпусі кандидатів осіб на депутатство у Галицькому сеймі.

Юліан Лаврівський
(1821—1873)

Для реалізації прагнень частини українських послів Галицького сейму, зокрема Юліана Лаврівського, до унормування українсько-польських відносин у краї, що означало, по суті, польське домінування і в громадсько-політичному, і в економічному, і в культурному, зокрема освітняському, житті Галичини, засновано «угодовський» часопис «Основа». Незважаючи на доволі широке коло обговорюваних на сторінках «Основи» проблем українського суспільства, серед яких переважала різноаспектна українсько-польська тематика, газета все ж таки

не набула необхідної для фінансової підтримки читацької популярності і була припинена видавцями на третьому році існування. Доволі критично відгукнувся про вихід «Основи» й І. Франко, відзначивши, що це востаннє українцям «відригнувся старий панславистичний романтизм» [55].

Проблемам урегулювання українсько-угорського співіснування у Закарпатті було присвячено змістовий комплекс часопису «Közérdekek Csátoka», творений зусиллями Юрія Негребецького, головного нотаря Ужгородської міської управи, єдине число якого вийшло у світ угорською мовою. Вдалим, однак, за часом виходу проектом — понад 50 років — була угорськомовна газета «Ungvári Közlöny», яку редагували українські політичні діячі Закарпаття, зокрема С. Ромжа, І. Йованович, С. Дудинський.

Паралельно з цими українськими угорськомовними часописами в Ужгороді видавано «Свѣтъ» — «першу руську» літературну й громадську газету, як повідомлялося в її підзаголовку. У змісті видання відтворено важливі для закарпатських русинів проблеми, пов'язані переважно з громадсько-політичною ситуацією, станом народного шкільництва, діяльністю різнопрограмих товариств, зокрема Товариства ім. св. Василя Великого. «Окресливши велике коло дописувачів «Свѣта», які згуртовували довкола себе часопис, А. Волошин підкреслював, що з газети було видно, що «почався дух живий, почалося організувати наше господарство» [56]. Незважаючи на незаангажований, рівний тон публікацій «Свѣта» впродовж чотирьох років виходу, рішенням Мукачівської консисторії часопис було припинено за «сепаратическія тенденціи и возрѣнія» [57].

Суто наукова українська періодика розпочалася 1865 р., коли вийшов у світ «Науковий Сборникъ» (Львів, 1865—1873, 1885—1890, 1896—1897, 1901—1902, 1904—1906, 1908, 1930, 1934), який упродовж тривалого виходу зазнавав змін і в назві («Литературный Сборникъ», «Научно-Литературный Сборникъ», «Научно-Литературный Сборникъ Галицко-Русской Матицы»), і в змістовій політиці, однак не полишаючи жодним чином наукову проблематику. Щойно розпочавшись, часопис розв'язав пристрасну полеміку між народовцями і москвофілами щодо вживання і збагачення української — «народної» — мови. «Галицко-Руська Матиця», заснована «яко товариство для народної просвіти» ще 1848 р., ініціювала і провела з'їзд руських учених, на якому було визначено основні правописні норми для рідної мови і, що важливо, «висвітлено різницю мови нашої відъ языка старо-славянського, также відъ російського, польського і т. д.» [58]. Однак перший випуск довгоочікуваного періодичного дітища товариства обурив галицьке українство, позаяк усупереч рішення з'їзду виданий був «частію московськимъ, частію недомоскаленимъ языкомъ»: «...агитація москвофилська, основується на назві «русське», заколотила у насъ въ Галичині поняттє о народності на стільки, що Зборникъ, писаний мовою Ламаносова (русскою), готові представити ёго редактори яко писаний нашою мовою народнєю, котора по-нашому тежъ «русська» (але по-московськи «русінская») називаетця» [59]. Проблема, заторкнута, зокрема, К. Климковичем на сторінках «Мети», а згодом інших народовських видань, так і залишилася нерозв'язаною до останнього випуску (1934 р.) часопису.

Доволі популярним серед організаторів української періодики був тип просвітницького видання, в якому основною складовою змісту визначалася белетристична частина. Така композиційність зрозуміла й легко пояснювана намаганням письменницької еліти формувати естетичні смаки масового читача, ознайомлювати з новими талановитими іменами, зрештою, обговорювати певні питання українського злободення, що, втілені в художню форму, менш «приваблювали» увагу цензора. Літературно-просвітницькі завдання визначали своєю основною метою видавці таких часописів, як: «Домъ и Школа» (Львів, 1863—1864), «Недѣля» (Львів, 1865—1866), «Повѣсти и Пѣсни» (Львів, 1866), «Sioło» (Львів, 1866—1867), «Боянь» (Львів, 1867), «Литературная прилога для цѣлорочныхъ пренумерантовъ «Слова» (Львів, 1867—1868), «Русалка» (Львів, 1868—1870), «Народное чтение» (Ужгород, 1869—1870), «Буковинская Зоря» (Чернівці, 1870).

Основним мотивом до видання газети «Домъ и Школа» був просвітницький, оскільки І. Гушалевич намагався представити на його сторінках широкий тематичний спектр, який позитивно впливав на самоосвіту масового читача. Виокремивши в підзаголовку часопису основний тип читачів — шкільництво та «сільський народ», редактор віддавав перевагу інформаційно-дидактичному матеріалу

Іван Гушалевич
(1823—1903)

для народних учителів, що займав значну частину змісту видання. Однак не можна однозначно стверджувати, що це видання є першим фаховим часописом, оскільки завдання, визначені видавцем, виходили поза межі висвітлення професійної проблематики, що подавалася переважно на рекомендаційному рівні. У газеті опубліковано чимало матеріалу історичної, сільськогосподарської, природничої тематики. Естетичні смаки читачів повинна була формувати поетична творчість авторів, прізвища яких, наприклад І. Наумовича, трапляються й в інших виданнях москвофільського напрямку, зокрема в часописі «Недѣля». Це видання, творене за участю вже досвідчених на той час І. Гушалевича, М. Попеля, М. Устияновича та інших талановитих осіб, пропагувало педагогічні, господарсько-економічні, медичні знання, орієнтуючись, як і попереднє, на широкі кола читачів краю. Обов'язковим у тижневику був і літературний відділ, в якому друкувалися твори переважно галицьких авторів.

Щодо блоку літературних публікацій часописів просвітницького напрямку, завдяки якому започаткується згодом літературно-науковий тип періодики, то багато зразків доброї прози залишаться лише на сторінках цих видань. 1897 р. редакційний комітет «Руслана», відзначаючи передовицею «Пятдесятілітє руского часописьменьства», артикулюватиме цю проблему: «Хто хоче слідити за рухом літературним і розвитком нашого письменства, мусить також пильно переглядати ті стирти

Микола Устиянович
(1811—1885)

наших часописий, які появлялися від п'ятидесяти літ. Там йде, очевидно, попри пусте колосє також цільне зерно, що для широкої суспільності пізніших літ зовсім пропадає» [60].

Для ознайомлення читачів з українським художнім словом створено літературний додаток до часопису «Слово» — «Повѣсти и Пѣсни», який розповсюджувався тільки серед передплатників основного видання. Наступного року додаток продовжився під назвою «Литературная прилога для цѣлорочныхъ пренумерантовъ «Слова», однак мета його залишалася такою ж, як і в попередника, — не лише заохочувати читача до фінансової підтримки «Слова», а й давати йому змогу насолоджуватися літературними здобутками українства.

У цей же час започатковано ще один часопис просвітницького напрямку — «Боянь», видавець і редактор якого Стефан Гучковський визначив його створення вкрай важливим і «пожиточним» для читачів. На відміну від перших просвітницьких видань, які своїм змістом охоплювали широке коло обговорюваних тем, на перший погляд, впливаючи таким чином на читачку самоосвіту всебічно (хоча така змістова «розкуйовдженість» радше свідчила про певну розгубленість її творців у виокремленні тематичних пріоритетів для просвіти народу), С. Гучковський чітко визначився з основними складовими змісту — «белетристика й наука». Белетристика цього тижневика багата на українські й перекладні, зокрема з російської мови, художні твори. Мабуть, акцентуючи в маркуванні слово «наука», редактор мав на увазі історичні й літературознавчі публікації, оскільки саме такі матеріали формували теоретико-пізнавальну частину змісту видання.

«Коли мовлю: просвіта народу, розумію просвіту, котра всі верстви народу проникає, а така просвіта тільки на підставі народнього язика досягнутися дасть. Хто народъ просвічати хоче, той уміє народу розвивати виненъ» — так визначав мовну політику просвітницьких видань С. Качала, наголошуючи, що використання української мови — одна з основних заporук виконання завдань, окреслених для цього типу пресових друків [61]. Для налагодження творчих зв'язків і пропагування українського художнього слова серед польського населення Галичини Павлином Свенціцьким був започаткований кварталник «Siolo». Однак не лише українська белетристика, до слова, подавана латинкою, складала зміст видання. Вміщена тут публіцистика висвітлювала важливу для того дня проблематику науково-культурного напрямку, тлумачила польським читачам складні для розвитку національної культури як підавстрійських, так і підросійських українців політичні обставини.

Прагнення залучити галицьких «красавиць» до організованого обговорення широкого спектра питань, зокрема жіночої освіти, ролі жінки в суспільстві та її авторитету в сім'ї, а також притаманних власне жіноцтву зацікавлень, було рушієм створення періодичного «письма» «Русалка» за редакторством С. Шеховича. Література, публіцистика, інформаційний блок змісту повинні були підпорядковуватися одному завданню — активізовувати галицьке жіноцтво на громадсько-освітній ниві. Однак ці бажання редакції не були втілені в життя, позаяк вона не зуміла змістово перейти межі «легкого» видання і давала переважно рекомендації щодо вирішення банальних щоденних проблем жінки з середнього прошарку суспільства.

Лише гіпотетично можна стверджувати, що Кирило Сабов ініціював в Ужгороді часопис «Народное чтение» для організації й керування читачькими смаками у виборі літературних орієнтирів. Адже єдине число цього видання, яке зафіксував В. Ігнатієнко у створеній ним «Бібліографії української преси 1816—1916» [62], не вдалося відшукати в жодній з українських книгозбірень.

Категорично відмежувалися від політичного надзавдання ініціатори видання «першого українського часопису в Буковині» [63] «Буковинская Зоря», учасники чернівецького культурно-освітнього товариства «Руська Бесіда», про що попередили читачів у маркуванні. Основний акцент у змісті видання ставлено на художню творчість буковинських письменників, громадсько-культурну подієвість, моралізаторську тематику. Однак лише чотири місяці вдалося протриматися на пресовому ринку Буковини цьому журналу.

Доволі чисельною у 60-ті рр. XIX ст. була група часописів сатирично-гумористичного напрямку, серед яких — «Гомонъ» (Львів, 1862), «Жельманъ» (Львів, 1863), «Страхопудъ» (Відень; Львів, 1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930), «Фѣрманъ» (Львів, 1863), «Дуля» (Львів, 1864), «Золотая Грамота» (Відень, 1864—1867), «Відьма» (Львів, 1865), «Кропило» (Коломия, 1869).

Автори рукописних журналиків «Гомонъ», «Жельманъ», «Фѣрманъ», «Відьма» — учні Львівської духовної семінарії — іронічно обговорювали на креативно створюваних текстово-ілюстративних сторінках не лише студійні недолугості і певні аспекти навчального процесу, а й громадсько-політичні актуальності Галичини, зокрема пресові орієнтації і тенденції українського редакторсько-видавничого креативу. Щойно побачивши світ, ці сатиричні проби учнівських пер негайно заборонялися керівництвом навчального закладу, а «рукописні» видавці вимушено змінювали в наступному числі логотип, що й пояснює таку кількість «непевних» для поважних видань назв.

Доволі виразно заявив про себе москвофільський «Страхопудъ» — часопис, який понад 35 років намагався боротися з «галицко-руськими безобразіями». Незважаючи на вимушені перерви у виході,

Павлин Свенціцький
(1841—1876)

на зміну редакторів, авторського кола, неоднозначну сатирико-гумористичну прагматику тексту, часопис усе ж залишив помітний слід в історії української журналістики талановитим, хоча й тенденційно інтерпретованим, відтворенням українського злободення у всіх його проявах. Суттєво поступилися творчими позиціями москвофільські гумористи лише в XX ст. (1912—1913, 1930). Нові «обсерватори», оголосивши про «преемственность» поколінь, зазіхнули на популярність і славу своїх попередників, однак так і не змогли досягти їх достойного рівня.

Це десятиліття розвитку української преси цікаве ще й тим, що вперше вийшов у світ фаховий часопис — «Школа» (Львів, 1865). Безумовно, матеріали, в яких висвітлювалися різнопланові аспекти функціонування і розвитку українського шкільництва в краї, віднаходимо поряд із публікаціями іншої актуальної для тогочасної тематики на сторінках і народовської, і москвофільської періодики, зокрема вже згаданого часопису «Домъ и Школа». Ідея створення суто педагогічного видання належала С. Шеховичу, який вирішив видавати газету як додаток до «Письма до Громады», в якому й до цього неодноразово заторкувалися проблеми народної освіти та ролі вчителя у вихованні доросту. Оскільки педагогічна тематика стала пріоритетом змісту «Школи», в ній актуалізувались основні освітні завдання, пов'язані з методикою викладання у народній початковій школі низки предметів, що формували світогляд дитини. Доволі цікавою для дослідників української преси є думка, оприлюднена в москвофільському виданні (редакція сповідувала саме такий напрям), про необхідність якнайшвидшого впровадження фонетичного правопису. З огляду на інформаційно-дидактичну насиченість змісту, вкрай необхідного для вчительства Галичини, газета повинна була б і надалі не лише існувати, а й розвиватися і вдосконалюватися, однак усе ж не була підтримана матеріально бідним читачством і невдовзі припинена.

Незважаючи на негативний організаційний досвід першого фахового видання, таку ж матеріально невдячну стежу обрали й інші видавці фахової періодики. До кінця 60-х рр. було створено ще три спеціалізованих часописи для педагогів: «Учитель» (Ужгород, 1867), «Газета для народных учителей» (Будапешт, 1868—1873), «Учитель» (Львів, 1869—1874, 1880).

Ужгородський «Учитель», як і його галицький попередник, протримався на пресовому ринку лише рік. Однак його роль у розвитку журналістики краю надзвичайно важлива, адже це було, на думку українських журналістикознавців, зокрема В. Габора, перше друковане видання, що почало виходити власне на території Закарпаття. «Головною заслугою «Учителя» треба вважати те, що він сміливо розповідав не тільки своїм закарпатським читачам, а й усім «русинам» Габсбурзької імперії про важке становище закарпатських шкіл і їх учителів, вимагав від офіційної урядової влади покращання матеріального становища «русинського» вчительства, уваги до народних шкіл. Його заслугою було й те, що він ревно відстоював власну мову, якою на той час було штучне «язичіє», однак навіть цим часопис уже протистояв мадяризації краю» [64].

«Газета для народных учителей» видавалася у Будапешті зусиллями міністерства народної освіти для шкільництва Угорського королівства, а тому виходила паралельно мовами тих народів, що населяли край. Саме це й зумовило специфіку змісту видання — педагогіка без чітко визначених національних особливостей викладання у народних школах. Натомість львівський «Учитель», покликаний до життя галицькими москвофілами, давав змогу зацікавленому читачеві орієнтуватися у багатьох складнощах учительського професійного життя у краї, виокремити головне для підготовки навчального процесу, розширити знання з багатьох предметів, що викладалися у школі. Прикметною рисою часопису була господарська тематика, розрахована не лише на сільського вчителя, що змушений був господарювати заради покращання матеріального становища, а й для передання знань сільському учневі та його батькам для більш успішного ведення присадибного господарства. Таке змістове поєднання — не дивина для фахового часопису тих років. Адже ще перед «Учителем»

господарські настанови стали важливою частиною змісту «Газеты для народных учителей», і згодом це зумовило створення безкоштовного додатка до неї під назвою «Хозяйственныя Наставленія» (Будапешт, 1868).

Наступного року в Галичині, а саме — у Львові, С. Шехович, доволі активний діяч на пресовому московфільському полі краю, реалізував досить цікавий проєкт, присвячений розвитку сільського господарства й економічної просвіти селянства, — газету «Господарь» (1869—1872). Наповнений не лише практичними порадами щодо раціонального ведення сільського господарства, а й повчальною побутовою «всячиною», що дозволяло видавцям оптимістично дивитися в його майбутнє, двотижневик, однак, виходив неритмічно і на 44-му номері внаслідок фінансових негараздів припинився зовсім.

Лише наприкінці 60-х рр. увагу творців української періодики спрямовано на читацькі потреби дітей. Спершу додатком до фахового педагогічного часопису «Учитель», а згодом — самостійним виданням виходила «Ластівка» (Львів, 1869—1881) — перше періодичне дитяче «письмо». Широкий змістовий діапазон — поезія і проза переважно українських авторів, адаптовані для дитячого сприйняття релігійні сюжети, історичні, географічні, астрономічні нариси, виховні бесіди, повідомлення про нові книжкові цікавинки, «новиночки» звідусіль — дав змогу редакції тривалий час трудитися над розвитком концептуальних засад змісту дитячого видання.

Доволі дивним видається той факт, що в ці роки не було здійснено жодної спроби видання церковно-релігійних часописів. Хоча десятиліттям раніше цей корпус преси, як відомо, представлено чотирма часописами. Саме тому обговорення позиції деяких представників духівництва стосовно того, що українцем «є тільки той, хто исповідує грецько-католицький обряд» [65], відбувалося на сторінках народовської і московфільської преси. Зокрема, коментуючи позицію польського «Czas-u» щодо необхідності вважати українців римського обряду представниками польської національності, автор «Мети» зазначав, що з таким підходом дванадцятимільйонне православне українство обох імперій необхідно було б уважати росіянами, а понад 200 тисяч «римсько-католицьких в Галичині, Волині, Поділля й Україні залічили б Поляки до своєї народности на підставі одного тільки обряду». Автор наполягав, що незалежно від віросповідання українці мають одну автентичну ознаку — мовну, позаяк саме мова для народу «служить» як medium порозуміння.

1870-ті роки також не вирізняються особливо сприятливими умовами для розвитку громадсько-політичного, економічного, культурного життя українців в обох імперіях.

У Львові 1870 р. було засновано політичне товариство «Русска Рада», «щоби таким чином взяти у свої руки провід політичний руського (українського) народу галицької землі» [66], що першочергово вирішило стати громадсько-політичним наступником розв'язаної 1851 р. «Головної Руської Ради». Однак тяжіння до московфільства поступово призвело до повних змін в орієнтаціях, програмі, завданнях цього ситуативного об'єднання.

1873 р. з ініціативи підросійських українців та при фінансовій допомозі Михайла Жученка, Олександра Кониського, Дмитра Пильчикова і головно Єлизавети Милорадович засновано Товариство імені Шевченка, організаторами й першими членами якого були Стефан Качала,

Єлизавета Милорадович
(1832—1890)

Михайло Жученко
(1840—1880)

Михайло Димет, львівський купець, який запропонував галицькому українству творчість Тараса Шевченка, передавши для публікації у «Меті» низку його творів, серед яких, до слова, був текст українського гімну Павла Чубинського, що певний час приписувався Кобзареві, Омелян Огоновський, професор університету, Олександр Огоновський, на той час редактор «Правди», Юліан Романчук, учитель гімназії, та інші ревні охоронці рідного слова, які значною мірою причинилися до розвитку українських періодичних видань.

Омелян Огоновський
(1833—1894)

У це десятиліття другого періоду історії української журналістики було започатковано 36 нових українських пресових друків: 17 — у Львові, 5 — у Чернівцях, 5 — у Коломиї, 4 — в Ужгороді, 2 — у Станіславі, 2 — у Женеві (Швейцарія), 1 — в Одесі.

Корпус громадсько-політичної періодики збагачено в цей час 14 новими часописами: «Зазуля» (Чернівці, 1871), «Русская Рада» (Коломия, 1871—1912), «Вперед» (Одеса, 1872), «Другъ» (Львів, 1874—1877), «Громада» (Женева, 1878—1879, 1881—1882), «Громадський Друг» (Львів, 1878), «Дзвін» (Львів, 1878), «Листок Громади» (Женева, 1878), «Молот» (Львів, 1878), «Батьківщина» (Львів, 1879—1896), «Вѣче» (Львів, 1880—1882), «Діло» (Львів, 1880—1918, 1922—1939), «Проломъ» (Львів, 1880—1882), «Magyar Kárpát» (Ужгород, 1875—1877).

Газету «для народа», яка розпочалася в один рік з просвітницькою «Наукою» в Коломиї, упродовж 42 років випускав М. Білоус, власник місцевої друкарні. Для «Русскої Ради» (саме таку назву обрали організатори видання часопису, серед яких — уже відомий на той час галицькому читачу І. Наумович) визначалися спершу, крім просвітницьких завдань, громадсько-політичні змістові орієнтири, пов'язані головню з москвофільськими настроями його видавців. Однак формат насиченості змісту часопису заповнювався й різноаспектним просвітницьким матеріалом, з якого «читацький народ» черпав історичні, етнографічні, господарські знання. Пресовидавничий коломийський феномен продовжувався б, мабуть, і надалі, якби не хвороба М. Білоуса, адже «популярність і поширення газети певною мірою переступили рубежі локального зацікавлення у межах повіту, а щорічні редакційні огляди політичного, громадського і культурного життя краю вигідно вирізняли її серед інших видань» [67].

Михайло Драгоманов
(1841—1895)

Лев Лукасевич, змальовуючи ретроспективу розвитку української преси з позицій 125-річчя, відзначав, що «українська преса за межами етнографічної території України, хоч творить окрему сторінку історії, є більше, як в інших народів, зв'язана зі своєю метрополією» [68] (думка, на наш погляд, вельми слушна і вимагає від істориків журналістики докладного тлумачення), а також вказував, що «зродилась формально» вона виходом 1849 р. у Відні урядовим вісником, про який уже йшла мова дещо раніше. Однак першими часописами, які розпочали історію суто еміграційної журналістики, були політичні видання: «Громада» (женивська «українська збірка», згодом — «часопись») та інформаційний «Листок Громади» М. Драгоманова. Активна публіцистична діяльність М. Драгоманова, участь в обговоренні на сторінках преси важливої української громадсько-політичної проблематики стали причиною усунення його з роботи з Київського університету, переїзду до Львова, Відня, а відтак до Женеви, яка «від кінця 1876 р. ... зробила ся центром коли не українського руху, то української думки на протяг цілих 20-тих літ» [69]. Завдяки політико-пресовій активності М. Драгоманова зацікавлене українськими політичними перспективами читачтво отримало

змогу орієнтуватися не лише в закордонній діяльності Громади, а й отримувати повновартісну інформацію, пов'язану з висвітленням соціального становища українців Австро-Угорської та Російської імперій.

Наприкінці 70-х рр. у громадсько-політичний концепт Львова вводиться ще одна, проблематична для національного майбутнього, звивиста лінія: соціалістична ідеологія. Власне з корпусу громадсько-політичної періодики виокремився самостійний тип пресових друків — революційно-демократична журналістика, а саме — часописи радикально-соціалістичного напрямку. 1878 р. у Галичині було започатковано періодичне видання «Громадські Друзі», який унаслідок «заповзятливості» цензури продовжився під назвою «Дзвін», а відтак — «Молот». Творений з допомогою М. Драгоманова, часопис (під кількома назвами) заявив про себе, як відзначав І. Франко, не лише «радикальною Драгоманівською фонетикою», а й «доволі острим, свіжим і ярко соціалістичним змістом» [70]. Припинивши на «Молоті» це видання, І. Франко та група його прихильників, переважно учнівської та студентської молоді, намагалися заснувати журнал, який би розвивав зміст переслідуваних попередників. Однак «Нова Основа» — саме таку назву було вирішено дати новому проєкту — у світ так і не вийшла, віднайти головного редактора, особа якого вповні б відповідала визначеним пресоконтролюючими органами імперії вимогам, не вдалося.

1879 р. було оголошено цісарський декрет, за яким польську мову визнано основною мовою викладання у Львівському університеті. У краї продовжувалося настійливе витіснення української мови з освітянського поля, з державних установ. Задекларована на державному рівні загальна паритетність прав українців і поляків залишилася голою декларацією. Незадоволення політикою, яку провадив офіційний Відень стосовно вирішення проблеми обох народів у Галичині, привело до завершення вірноконституційного періоду українських послів. Незважаючи на очевидну необхідність політичного об'єднання народів і москвофілів перед загрозою втрати національної ідентичності, порозуміння між давніми опонентами так і не відбулося унаслідок провокативних дій В. Площанського та І. Добрянського на спільному засіданні в «Русській Раді».

Саме ця подія сприяла зміцненню позицій народовського українства, яке проявилось, зокрема, у заснуванні нових пресових друків. Адже доволі активно впроваджувана на пресовий ринок Галичини громадсько-політична періодика наприкінці 70-х рр. суттєво підупала внаслідок складних для українства імперії політико-ситуативних нашарувань, а також вельми скрутного фінансового становища її видавців. «Бідні ми селяхи, та вкдаї може біднішій як тї Босняки, бо як дійшли до насъ слухи, то Босняки мають уже якійсь «Сераєвскій Листокъ» на зиму до читаня, а у насъ зъ газетою политичною чей бы зъ камѣня. Чи у насъ менше письменнихъ людей, чи мало способныхъ до писаня?..» — домагався політичного видання дописувач зі с. Заліщики (тепер Тернопільська обл.) у листі, опублікованому в ч. 11 за 1878 р. часопису «Письмо зъ «Просвѣты». Безумовно, пропоновані читачтву москвофільські «Слово» та «Русская Рада», висловлюючи однобічну категоричність у трактуванні й оцінці громадсько-політичної події, не могли задовольнити інформаційні потреби української аудиторії. Восени 1879 р. Юліан Романчук, один з ініціаторів злагоди між діаметрально протилежними у світоглядному плані галицькими політиками, розпочав видання «Батьківщини» — газети, яка від числа до числа «робила величезне вражінє на селян, головнo завдяки великій масі кореспонденцій, переважно писаних самими селянами, які мали тут нагоду підносити найрізномордніші свої місцеві кривди та потреби» [71].

Юліан Романчук
(1842—1932)

На початку грудня 1879 р. «зібралися львівські народовці на довірочну нараду в справі видавання більшої політичної газети» [72]. Незважаючи на брак коштів для реалізації задуманого проєкту, видання газети «Діло» розпочалося у січні 1880 р. під фактичним редакторством Володимира

Володимир Барвінський
(1850—1883)

Барвінського, хоча з певних тактичних міркувань підписував його до друку Михайло Коссак. «Діло» і зручним доцільним редагуванням і народньою чистою мовою придбало собі в короткім часі симпатії широких кругів суспільности і вже по півроці Д. Гладилевич, що провадив безплатно адміністрацію газети, міг заявити: що «Діло», маючи поверх 600 передплатників, може оплачувати редактора» [73]. Вдалий початок стимулював редакцію на нові журналістські звершення. Історія видання газети містить багато різних фактів, пов'язаних і з особами, за редакторства яких упродовж 60 років вона залишалася національною трибуною українства, і з особливостями вирішення інформаційно-публіцистичних завдань, і з компетентністю журналістського колективу, і зі специфікою проведення полеміки з політичними опонентами. «Найголовніше — те, що його («Діла». — Л. С.) концептуальні політологічні підходи та теоретичні засади повністю підтвердила новітня суспільна практика, цивілізовані методи боротьби за вільну і незалежну

Україну, розбудову демократичної і правової демократичної держави», — висновковував Ю. Шаповал, автор дослідження «поступу української суспільної думки» [74].

Угорськомовним громадського спрямування додатком до церковно-релігійного «Карпата» видавано в Ужгороді «Magyar Kárpát» — часопис для українців, які внаслідок асиміляторської політики угорського уряду не мали змоги опанувати рідну мову. Проблемність громадсько-політичного життя вони обговорювали в листуванні з редакцією «Карпата» угорською мовою, що й підштовхнуло його редактора до створення такої пресової трибуни закарпатських русинів. Не можна стверджувати однозначно, через які причини перестав виходити часопис, позаяк у наших книгозбірнях не вдалося віднайти жодного числа. Ймовірно, його спіткала доля більшості українських періодичних видань другої половини XIX ст. — відсутність належного фінансового забезпечення.

Водночас у рік вдалого дебюту народовського «Діла» на пресово-політичному обрії Галичини з'явився творений одержимістю редакційного колективу журнал «для політики і літератури» москвофільського спрямування під назвою «Проломъ». На відміну від інших періодичних видань москвофілів, «проломівці» відверто проголосили свою орієнтацію на Росію. «Слово» на той час суттєво підупало і формою, і змістом, стиль редакторства В. Площанського не задовільняв радикально налаштований проросійський актив. Нове видання, що творилося під редакторською орудою О. Маркова, обдарованого журналіста з виразно москвофільськими переконаннями, вирізнялося більш активною громадсько-політичною позицією авторів, докладним оглядом галицьких повсякденних реалій, висвітлюваних у доволі агресивному тоні, такого ж плану аналітикою. Більш помірковану політичну позицію було продемонстровано у створеному водночас із «Проломом» і організованому зусиллями одних і тих же діяльних представників москвофільства, зокрема Івана Явдика, Степана Лабаша і, безумовно, головного ідейного натхненника О. Маркова, двотижневiku «Вѣче», що пояснюється, ймовірно, орієнтацією на «свого» — «проломівського» — читача і того, якого прагнулося ненав'язливо захопити в полон свого політичного світогляду. Нове «письмо для народа» не лише інформувало читачів про галицьку громадсько-політичну подієвість, орієнтуючи на сприйняття сповідуваної ідеології, а й подавало чимало матеріалів господарського характеру. Таким чином редакція прагнула зацікавити широке коло «народного» читачтва, якому вельми потрібною була саме така пресова підтримка —

економічно-господарські відомості, зокрема інформація про торговельно-цінову ситуацію у краї, та практичні поради.

Активність української молоді в Австро-Угорській та Російській імперіях, її прагнення організовуватися у товариства, об'єднання, братства привела до створення молодіжної преси, напрям якої можна визначити як громадсько-політичний, позаяк її творці намагалися впливати на формування чіткої громадянської позиції молодіжної читацької аудиторії.

1870 р. у Львові засновано студентське товариство «Академический Кружок», яким опікувалося старше покоління москвофілів, що перебрало в свої руки «Народний Дім», надавши молоді в користування фонди своєї багатой бібліотеки. Учасники товариства спершу чітко не визначали своїх симпатій у підтримці двох панівних у галицькому суспільстві політичних течій, однак уже 1871 р. з нього виокремилися українофіли, об'єднавшись у «Дружньому Лихварі». Яскравим прикладом громадсько-політичної активності галицького студентства став журнал «Другъ», започаткований як суто літературно-науковий орган, організатори і видавці якого хоч і належали до «Академического Кружка», все ж сповідували «неопредѣленно-русскую идеологию» [75]. 1876 р. під впливом М. Драгоманова журнал, отримавши виразно українофільську орієнтацію, зазнав радикальних змін. Р. Луцик, характеризуючи історико-функціональні особливості часописів галицьких студентів-москвофілів, змушений був визнати, що завдяки талановитому редакційному колективу, а саме — І. Белею, А. Дольницькому, В. Левицькому, М. Павлику, І. Франку, часопис набув нових, більш привабливих для читача, ознак. Справді, після «захоплення» редакції «Друга» українофілами значно урізноманітнилися його змістова наповнюваність, покращилися стиль і стилістика текстів і головню в ньому було ліквідовано «язичіє» — «странное славяно-русское словосочинение».

Іван Белей
(1856—1921)

Підсумовуючи загалом студентську пресову діяльність упродовж 60 років, починаючи від видання «Друга», Р. Луцик наголошував: «Журналы галицко-русского студенчества — это самая выдающаяся часть, самая маркантная, самая интересная, самая живая сторона его деятельности. То, что студенчество делало въ другихъ областяхъ, всё тѣ, важныя въ своё время событія, въ которыхъ оно принимало участіе, расплывались съ течениемъ времени въ туманѣ прошлаго и въ концѣ концовъ болѣе или менѣе основательно забывались. И только то, что студенчество вложило въ свои журналы, только то осталось и до сихъ поръ, являясь вѣчно живымъ свидѣтелемъ работы студенчества, непреходящимъ памятникомъ его мыслей, стремлений, переживаній» [76].

Громадсько-політична змістова домінанта часопису «Другъ» простежена також і в рукописного втілення короткотривалій газеті «Зазуля», яку видавали чернівецькі студенти, об'єднані в товариство української молоді «Братний союз». У цей же час у підросійській Україні спробували створити українську газету — рукописне видання «Вперед» — учасники гуртка народників-студентів Одеського університету, популярність першого числа якої збентежила керівництво навчального закладу, і, як наслідок, газета була розв'язана.

У 70-х рр. літературно-просвітницький напрям був обраний видавцями восьми нових часописів: «Наука» (Коломия, 1871—1876; Львів, 1877—1886; Відень, 1886—1899, 1901; Чернівці, 1902—1903), «Зоря Коломыйська» (Коломия, 1875), «Другъ Народа» (Львів, 1876), «Письмо зъ «Просвѣты»» (Львів, 1877—1879), «Весна» (Коломия, 1878—1880), «Родимый Листокъ» (Чернівці, 1879—1882), «Денница» (Станіслав, 1880), «Зоря» (Львів, 1880—1897).

Іван Наумович, «звісний посол соймовий», вирішив заснувати в Коломиї товариство, яке б могло на противагу новоствореним «Руській Бесіді», «Просвіті», Товариству імені Шевченка переорієнту-

вати галицьке українство на інші пріоритети і головне — виразно не артикулювати національну проблематику. «Моли ся, трезви ся, пращой і щадй» — за таким лозунгом чітко визначалися межі для українського провінційного жителя: релігійність і господарність. Ця двовекторність, безумовно, враховувалася й українськими за сповідуваними ідеалами народними інституціями, які, однак, присвячували свою багатонапрямну діяльність перш за все зростанню національної самосвідомості. «Та чим більше Общество ім. Мих. Качковського і «Наука» Ів. Наумовича у своїх виданнях

Іван Наумович
(1826—1891)

відступали від народної руської мови, а зближались до російської та віддалявались від ідеї національної самостійності і сходили на об'єднательні манівці, тим більше попадали в замірковані і втрачали свою основу в нашій народі, по чім і такі визначні особистості як Наумович, Дідицький і інші з того табору втрачали значіння в широкій народній масі, бо національне відступництво веде завжди і неминує до політичної смерті» [77].

«Головним подвигом» усього життя І. Наумовича стало видання просвітницького часопису «Наука». У перші два десятиліття виходу цієї своєрідної популярної енциклопедії для народу І. Наумович опублікував значну кількість своїх матеріалів церковно-релігійної, історико-культурної, морально-етичної, сільськогосподарської тематики, пізнавальних статей, в яких популяризувалися досягнення багатьох галузей науки, художніх творів, зокрема повістей, оповідань, віршів, казок. «Наука» доки стояла на народній ґрунті і об'єктивно трактувала питання, обходячи народ — мала свою красну добу, а редагована сь талантом, не малу услугу отдала справі просвіти нашого народа» [78]. Однак І. Наумович, «який протягом 70-их років чим раз виразніше із прихильника всеруської єдності робив ся агентом російського правительства» [79], доволі швидко перетворив популярний часопис в «агітаційний памфлет», що «на всі способи захвалював московщину». Натомість М. Павлик високо оцінив заслуги І. Наумовича перед галицькою суспільністю: «Зробив він чимало, тільки, кілько дай доле, зробити для свого народу всякому просвіченому русинові, а зробив він те виключно писанєм малоруською (українською) протонародною мовою, для просвіти й організації малоруського (українського) народу, для боротьби його за свої політичні права — все, як

Михайло Білоус
(1838—1913)

бачимо, речі супротивні інтересам теперішнього російського правительства. Ся заслуга Наумовича лишиться ся за ним на всігди» [80]. Зокрема, варто відзначити позицію І. Наумовича щодо користолюбних дій москвофільського керівництва «Народного Дому», яке намагалося здобути якнайбільше нерухомості для цієї інституції. Редактор «Науки» неодноразово повертався до цієї проблеми, артикулюючи її у своєму виданні. «Що за слава від тих каменів, коли потрібно покращувати видавничі можливості товариства, «просвічати народ», відкривати «пожиточні» заклади, допомагати бідним студентам і учням» — лейтмотив публікацій цього автора, що не погоджувався з певними організаційними заходами товаришів по «Обществу ім. М. Качковського», до створення якого був безпосередньо причетний.

«Зоря Коломийську» — додаток до «Русскої Ради» — плановано М. Білоусом як доповнення головним чином до «матірнього» часопису громадсько-політичного змісту. Перші два числа, видані 1875 р., коли покутські читачі мали до диспозиції і «Науку» І. Наумовича, «газету місячну для народа», і «Русскую Раду», двотижневик, що також творився «для народа», не виправдали накладових сподівань М. Білоуса. Тому наступне число у світ так і не вийшло.

«Розсадник просвещенія» ризикнув запропонувати галицьким читачам Іван Левицький, видавши у лютому 1876 р. журнал «Другъ Народа». Окресливши різновекторну тематику («журналь церковный, литературный и политический»), видавець зосередився на обговоренні проблем шкільництва, висвітленні діяльності Товариства ім. М. Качковського та інших громадських інституцій. Спроба організувати просвітницьке періодичне видання виявилася невдалою — «Другъ Народа» потрапив до читачів лише тричі.

Наступного року підтримати «убогій и темный» народ взяв на себе сміливість Омелян Партицький, очоливши редакцію часопису «Письмо зъ «Просвѣты» — опорного пресового органу товариства «Просвіта». Перше періодичне видання цієї вельми потрібної для плекання національної самосвідомості громадської організації, учасники якої від часу її постанови левову частку своєї діяльності присвячували вкрай важливій для самоосвіти українства книговидавничій справі, розпочалося лише на дев'ятому році функціонування «Просвіти». У доволі насиченому змісті місячника читачам пропонувано публікації економічної, освітнянської, пізнавальної тематики, подієву інформацію, переважно культурницького спрямування, відомості про діяльність Товариства, а також матеріали організаційно-методичного характеру, що мали б допомогти учасникам «Просвіти» провадити роботу в його осередках у містах, містечках і селах Галичини. У світ, однак, вийшло лише 20 чисел «Письма...», позаяк увага просвітян сконцентрована усе ж на забезпеченні читачів книжковою продукцією, необхідність якої для всебічного розвитку народу була очевидна.

Омелян Партицький
(1840—1895)

1878 р. М. Білоус реалізував ще один просвітницький пресовий проєкт — «письмо» для виховання у читачтва літературно-наукового «духа» під назвою «Весна», структурувавши його традиційно — за типом просвітницьких видань, що виходили до цього часу в Галичині. Проте не ця причина змусила редактора, а з другої половини 1878 р. — і видавця часопису Ісидора Трембицького відмовитися від планів щодо продовження випуску «письма». Паралельний вихід і «Науки», і «Русскої Ради» ускладнював читачський вибір, незапитувана «Весна» не змогла стати успішною у фінансовому плані, отож її видання було припинено.

Більш вдалим виявився реалізований задум чернівецького видавця Миколи Огоновського — літературно-науковий «Родимый Листокъ». Редакція орієнтувалася на підготовленого читача, тому тематичні координати його текстового комплексу були доволі розгалуженими й охоплювали історію, літературознавство й літературу, мистецтво, етнографію, філософію, бібліографію, з відтворенням й актуальної культурницької події, різноманітних «всiachинок» із буковинського культурного життя. Це видання завершилося вимушено і знеацька — його чільника було заарештовано за надмір громадської активності.

«Въ нашихъ околицяхъ задивляе повсюди необычайный той появъ, що въ Галицкой Руси вразъ зъ Буковиною уже четверте письмо литературно-наукове повстало. Есть то безперечно доказомъ сильно розбудженого житя умственного, котре едино будучность лучшу принести намъ може», — повідомляв покутський дописувач про новозасноване періодичне видання «Денница», яке розпочалося під редакторством Івана Верхратського у Станіславі 1880 р., на декілька тижнів пізніше виходу львівської «Зорі». Зміст «Денници» складали доволі цікаві матеріали, присвячені проблемам української культури, бібліографічні блоки — орієнтири для читачів, поетичні твори редактора та низки інших авторів. Однак дописувач до «Зорі» змушений був відзначити, що, незважаючи на це, чимало читачів віддавали перевагу польським літературно-науковим часописам, зокрема «Tygodnik-u Polskie-mu», який виходив у цей час у Львові [81]. Така інформація спонукала Товариство імені Шевченка, яке

опікувалося виданням «Зорі», та організаторів її змісту до віднайдення оптимальних методів зацікавлення читача, ретельного добору матеріалу до публікування, інтенсифікації творчого процесу українських авторів.

Історія часопису «Зоря», редакція якого не лише виконувала задекларовану просвітницьку програму видання, а й намагалася віднаходити серед молоді письменницько-журналістські таланти, розпочалася в останні дні існування «Газети Шкільної», редактор якої Омелян Партицький через хворобу не міг оскаржити вимоги Шкільної крайової ради щодо ігнорування передплати часопису. Ісидор Шараневич та «знаний писатель популярный Денись» (псевд. В. Ільницького) вирішили «безпроводочно» видавати літературний орган для «руських родин». Завдяки добре продуманому змісту «Зоря» «найшла въ краю голосне узнане и сталась улюбленою газетою въ домахъ рускихъ». Лише, наприклад, 1880 р. видання передплатили 614 галицьких родин («именно 96 женьщинъ, 258 священниковъ, 138 учителей народныхъ, проче число — 122 — припадало на урядниковъ, проф. гимназическихъ и иныхъ мирскихъ людей» [82]).

Василь Ільницький
(1823—1895)

Завдяки зусиллям багатьох творчих особистостей, серед яких можна виокремити І. Франка та В. Левицького (використовував псевдонім Василь Лукич), «Зоря» еволюціонувала від літературних публікацій, позначених невибагливим стилем, до високохудожніх та публіцистичних матеріалів.

І. Франко докладав усіх зусиль, щоби зробити «Зорю» «справді європейською по провідним думкам та поглядам і справді нашою, по реальному змісту, по мові і по духу» [83].

Популярність «Зорі» забезпечували не лише літературні публікації, а й значна кількість журналістської інформації, пов'язаної здебільшого з основною українською культурницькою подією,

Володимир Левицький
(1856—1938)

висвітлення якої не обмежувалося локальним блоком. За редагування «Зорі» Василем Лукичем відбулося «піднесення літературної її стійності і поширення на Придніпрянщині до живішої участі тамошних письменників, а ілюстраціями й фонетичною правописом надало сій часописі також іншого зверхнього вигляду» [84]. Наприкінці 1897 р. належно оцінені національним активом здобутки часопису дали змогу реформувати його «Літературно-Науковий Вістник», про що редакція сповістила читачів, закликаючи підтримати належним чином новостворюване видання.

Інтенсивно впроваджувані на пресовому ринку в Австро-Угорщині в попередні роки урядові періодичні видання представлені лише одним часописом — «Вѣстникомъ законовъ державныхъ для королевствъ и краєвъ въ Державной думѣ заступленныхъ», який розпочався ще 1870 р. і аж до 1918 р. регулярно ознайомлював читачів з офіційною «творчістю» уряду.

Церковно-релігійна періодика, історія якої розпочалася ще в 50-ті рр. XIX ст., а в 60-ті рр. не збагатилася жодним новим виданням, в це десятиліття представлена п'ятьма новими часописами: «Новый Свѣтъ» (Ужгород, 1871—1872), «Сіонъ Рускій» (Львів, 1871—1880, 1883—1885), «Карпатъ» (Ужгород, 1873—1886), «Слово Божє» (Львів, 1879—1881), «Галицькій Сіонъ» (Львів, 1880—1882).

Видавана Товариством ім. св. Василя Великого ужгородська газета «Новый Свѣтъ» початково задумувалася як «літературно-громадське» видання. Таке поєднання напрямів — доволі характерне явище для часописів другої половини XIX ст., хоча, на перший погляд, майже неможливе. Проте різновекторне змістове нашарування свідчило не про складні пошуки творцями української періодики

оптимальних шляхів інформаційного забезпечення читачтва, організаційних форм його втілення, а головню про віднайдення доцільних засобів формування його світоглядних засад виховання і, отже, впливу на його переконання. На другому році видання у підзаголовку було акцентовано релігійну спрямованість часопису, однак усі намагання відігравати «провідну роль у духовному й церковному житті краю» [85] так і залишилися нереалізованими, оскільки призвели до розпорошення зусиль при творенні змістового наповнення, що й стало на заваді у продовженні його виходу.

Натомість львівська «часопись церковна» «Сіонъ Рускій», що вийшла водночас із «Новымъ Свѣтомъ», мала чітко визначені редактором Сильвестром Сембратовичем орієнтири на вмотивованого читача й з огляду на це відповідно окреслені завдання. Духівництво, яке отримало обізнаного в його щоденній діяльності поради́ника, інформатора, ба навіть політичного тлумача, підтримувало часопис достатньою для його успішного функціонування передплатою. Тимчасове припинення видання Митрополичим ординаріатом у 1880 р. спонукало до створення під орудою Й. Мільницького аналогічного за завданнями двотижневика «Галицькій Сіонъ», в якому друкувалося чимало матеріалів авторів, що працювали в попередньому виданні, зокрема О. Бачинського, М. Малиновського, О. Торонського, що свідчить про їхні прагнення зберегти важливе й потрібне для галицького духівництва періодичне видання. Відновлення «Сіона Руского» відбулося 1883 р. як «письма архієпархіального урядового», що дало змогу видавцеві, який був офіційно зазначений у випускних даних, досвідченому авторові О. Бачинському вдало організувати інформаційний зв'язок «церковна влада — священик».

Ужгородський «Карпатъ» за обраним напрямом, а також за цільовим призначенням мав охопити не лише духівництво краю, а й ту аудиторію, яка відчувала потребу також і в «наукових, літературних, економічних» відомостях. Незважаючи на щільну насиченість змісту релігійно-церковними матеріалами, історико-літературними публікаціями пера закарпатських письменників та громадсько-політичних діячів, газета неоднозначно сприймалася читачькими колами, відгуки про її зміст були суперечливими. З позицій сьогодення варто відзначити, що це тижневє видання було яскравим представником преси загального зацікавлення, тобто намагалося стати своєрідним літописом життя українського (і не тільки) населення Закарпаття. Політична реальність, зокрема владні впливи, змусила редактора Миколу Гомічкова опублікувати низку статей, а також декілька чисел угорською мовою, що було сприйнято як зраду патріотичних почувань закарпатських українців. Однак «Карпатъ» продовжував виходити, акумулюючи творчість Олександра Гомічкова, Антона Кралицького, Олександра Павловича, Івана Раковського, Івана Сільвая, Юлія Ставровського-Попрадова та ін., доки не пішов із життя його постійний редактор М. Гомічков.

Видавець і редактор «Науки» І. Наумович упродовж трьох років опікувався створеним ним місячником «Слово Боже». Цей додаток до «Науки» був розрахований винятково на пересічного читача, який потребував пояснень певних фрагментів Святого Письма, опублікованих текстів молитов, псалмів, а також просвітницьких матеріалів про історію Церкви, християнські традиції.

Сатирично-гумористична преса 70-х рр. представлена лише двома запровадженими до видання часописами — «Со́ва» (Ужгород; Будапешт, 1871) і «Лопата» (Чернівці, 1876). Перша газета

Сильвестр Сембратович
(1836—1898)

Іван Сільвай
(1838—1904)

критичного напрямку на Закарпатті, досягши двотисячного накладу, відразу була відзначена і читачами, і працівниками інших періодичних видань. За гостроту коментування злочинства «Сова» вже з перших чисел потрапила в немилість владних структур, її редактор В. Кимак був позбавлений основного місця праці — учителя Ужгородської гімназії. Отримавши нове посадове призначення, змушений був полишити місто, а отже, й відмовитися від продовження видавання газети.

Метою створення двотижневика «Лопата» було прагнення видавця Івана Семаки та «головного сотрудника» Едмунда Волянського не лише вказувати на певні недоліки суспільства, а й налаштувати читачів на гумористичне сприйняття складних життєвих обставин. Газета протрималася на українському пресовому обширі Буковини тільки чотирнадцятьма числами, продемонструвавши уміння авторів творити своєрідний — малюнком і словом — всеохопний сатиричний хронікат життєвої проблематики українських буковинців.

У доволі складних умовах перебувало в 1870-ті рр. українське галицьке шкільництво, адже управління народними і середніми школами повністю зосереджувалося у польській Шкільній крайовій раді, яка концентрувала свої зусилля на вирішенні освітянських проблем переважно «своєї людності». Значну кількість «духовної поживи» для українського шкільництва зібрано на сторінках фахових педагогічних періодичних видань, які давали змогу обговорити нагальні проблеми, пов'язані з викладанням рідної мови та інших загальноосвітніх предметів, пропонували дидактико-методичні матеріали, інформували про освітянське життя в краї, акцентуючи на професійних складнощах українських учителів. У це десятиліття педагогам було запропоновано чотири фахових часописи: «Szkolnyj Łystok» (Львів, 1871—1872), «Газета Школьна» (Львів, 1875—1879), «Народна Школа» (Коломия, 1875), «Школьна Часопись» (Львів, 1880—1889).

«Szkolnyj Łystok» — втілення давноплеканих мрій галицьких прихильників запровадження латиниці в українське письмо. С. Шехович, який після низки редакторських невдач усе ж не полишав пресової діяльності, сподівався на об'єднання учительства краю незалежно від національної належності навколо часопису, що виходив «світською азбукою». Однак редактору вдалося сформувати зміст і видати тільки сім чисел «Szkolnoho Łystka», який, щоправда, не захопив ні українського, ні польського вчителя.

Засновники коломийської «Народної Школи», зокрема І. Шушковський, намагалися організувати навколо свого видання не тільки фахових працівників, а й «приятелів школи». З цією метою у зміст часопису вводилися матеріали, що мали зацікавити і вчителів, і батьків, зокрема статті про виховання доросту у школі та вдома, а ще — господарські поради. Як відомо, таке змістове поєднання — школа і «господарка» — було традиційним для освітянських видань того часу, що орієнтувалися переважно на сільського вчителя. Наприклад, «Szkolnyj Łystok» навіть виходив додатком до «Господаря» — «письма практично-наукового по части господарства рольного, огородництва, садовництва, росплodu худобы и промыслу».

Упродовж п'яти років у Львові за редакцією О. Партицького виходила «Газета Школьна». Її виразно патріотичний напрям стривожив Шкільну крайову раду, і спеціально виданим нею «Okolnikom» часопис було категорично заборонено передплачувати і вчителям, і вчительським колективам шкіл як такий, що не відповідав «інтенціям» шкільної влади. З цього приводу українська преса висловила побоювання, що «волны польскі» можуть поступово повністю знищити не лише «руське поле шкільництва», а й загалом «тоті немногі оази рускі, котори, мовь острови́къ, стѣрчатъ изъ середь пустынь» [86]. О. Партицький запропонував Григорію Врецьоні, активному і постійному автору «Газети Школьної», видавати новий педагогічний часопис «як вельми потрібне і пожиточне» для вчителів видання. «Школьна Часопись» — саме так називали фахове «письмо» — отримала важливе завдання: об'єднати педагогічну громадськість Галичини на полі просвіти і народного

виховання, щоб стати сильними єдністю і згодою у науці для добра народу. За виконання цієї місії узялися М. Банах, О. Барвінський, Д. Гладилевич, Р. Заклинський, І. Кабаровський та інші автори, що працювали на ниві шкільництва. Упродовж десяти років існування часопис мав стабільну кількість читачів — щороку його потребувало від 400 до 500 передплатників. Проте, залишаючись приватним виданням, що займалося суто освітянськими проблемами і було цікаве лише вчителству, спопуляризувати шкільну справу серед народу йому не вдалося.

Корпус господарсько-економічної періодики у це десятиліття поповнився ще трьома виданнями: «Пріятель Народа» (Чернівці, 1878), «Сельскій Господарь» (Чернівці, 1878—1879), «Господарь и Промышленникъ» (Станіслав; Львів, 1879—1887).

Два буковинських часописи розпочалися майже водночас — у березні («Сельскій Господарь») і травні («Пріятель Народа») 1878 р. Березневе видання було створено для читачів, які потребували різнопланових матеріалів із усіх галузей сільського господарства, а також законодавчої щодо селянина інформації. Незважаючи на організаційні та творчі зусилля видавця і відповідального «сочинителя» М. Димитрієвича, двотижневик наступного після початку виходу року припинився. У світ вийшло всього 25 чисел. Більш невдало завершилося «розповсюдження загальнокорисних відомостей поміж сільським народом на Буковині» під назвою «Пріятель Народа» — газети, яку планувалося видавати водночас і українською, і румунською мовами. Створений зусиллями чернівецьких ентузіастів під орудою Андрія Микулича, які прагнули організувати сільське населення для доброго ведення «господарки», двомісячник побачив світ лише у вигляді одного числа.

Першим періодичним виданням, що вийшло у Станіславі, була двотижнева газета, назва якої — «Господарь и Промышленникъ» — уповні визначає її напрям і змістове наповнення. На відміну від буковинських господарських часописів, ця газета виходила впродовж восьми років, забезпечуючи читачів цінними матеріалами, що були продумано скомпоновані на її шпальтах. Видавнича група, яку тривалий час очолював А. Ничай, згодом А. Глодзінський, відтак В. Нагорний, була основою Господарсько-промислового товариства, що мало на меті підтримувати сільського працівника, зокрема хлібороба, популяризуючи досвід «чужих» господарств, наставляючи у тих чи інших сільськогосподарських справах, розвиваючи смак до «доброго» проведення рідкісного для селянина дозвілля.

Характеризуючи перехідний до наступного десятиліття рік з огляду на пресовидавничу діяльність українства, редакція «Зорі» інформувала читачів, що «газетъ рускихъ выходитъ сего року въ Австріи небувале доси число. Во Львовѣ выдають ся: «Дѣло» (органъ от. Ст. Качалы), «Слово», «Наука», зъ додаткомъ «Слово Боже», «Рускій Сіонъ», «Батьківщина», «Правда», «Зоря», «Ластівка» зъ додаткомъ «Учитель», «Страхопудъ»; въ Станиславовѣ: «Господарь и Промышленникъ»; въ Коломи: «Руска Рада», «Весна», «Старообрядецъ»; въ Чернівцяхъ: «Родимый Листокъ»; въ Унгварѣ на Уграхъ: «Карпаты». Окрімъ того, заповѣвъ еще п. Верхратскій въ Станиславовѣ издавництво газеты «Денница». Зъ давнѣйшихъ газетъ перестала виходити «Газета Школьна» [87]. Справді, завершення 70-х рр. у пресовому підсумку було цілком непоганим для українців Галичини, Буковини й Закарпаття не лише кількісно, а й якісно, адже в цей час вже успішно функціонували й продовжували розвиватися часописи, різноманітні за цільовим призначенням, змістовими орієнтирами, читачською спрямованістю, періодичністю.

У 1880-ті роки — наступне десятиліття другого періоду історії української журналістики — було реалізовано 53 пресових проєкти, географія видання яких дещо змінилася порівняно з попередніми роками. Львів пропонував читачам 26 видань, Чернівці — 5, Станіслав — 3, Коломия — 3, Перемишль (Галичина; тепер у складі Польщі) — 2, Ужгород — 2, Бережани — 2, Тернопільщина (Рогізна— Біла—Стрілецький Кут, Лапшин—Тернопіль) — 2, Блажів — 1, Ярослав (Галичина; тепер у складі Польщі) — 1 видання. У Відні та Києві виходило по одному виданню.

Цілеспрямовано витіснювана з інформаційного простору Російської імперії, українська преса в ці роки виходить в Альтенмаркті (Словенія) (одне видання), Лондоні (Велика Британія) (два часописи), Женеві (Швейцарія) (одна газета). 1886 р. українське періодичне видання вийшло на Американському континенті — у м. Шенандоа (штат Пенсільванія, США).

Будь-які спроби видавати українське періодичне видання у ці роки в підросійській Україні й надалі «разбивались о каменную стену, воздвигнутую секретнымъ распоряжениемъ 1876 года, въ силу котораго многочисленныя прошения изъ разныхъ городовъ о разрѣшеніи періодическихъ изданій на украинскомъ языкѣ неизмѣнно объявлялись «неподлежащими удовлетворенію», независимо отъ характера предполагаемаго изданія» [88]. Такий стан українського друкованого слова в Росії обурював не лише підавстрійських українців. «Въ новѣйшихъ часахъ вся журналистика російска, безъ вынѣтя, домагася одноголосно знесеня згаданого указу, называючи его «недостойнымъ» Россіи и «образомъ малорусского племени» [89]. Серед пресових друків,

Пантелеймон Куліш
(1819—1897)

що неодноразово обговорювали цю важливу українську проблему, були «Вѣстникъ Европы», «Педагогическая Хроника», «Церковно-общественный Вѣстникъ», «Нѣделя», «Порядокъ», «Заря», «Одесскій Вѣстникъ» та інші російські часописи. 1881 р. львівська «Зоря» повідомила читачам (за інформацією, почерпнутою з російської преси) про отриманий від російського уряду дозвіл на видання у Києві «малорусскої» газети. Виходити вона повинна була «книжковими випусками, въ родѣ давнѣйшои Петербурской «Основи», подъ титуломъ «Луна». «Головными помѣчниками» газети мали бути О. Кониський, П. Куліш, М. Костомаров, І. Нечуй-Левицький та інші «знамениті писателі руські» [90]. Однак «Луна» побачила світ як альманах, позаяк імперський уряд і надалі підтримував основний імператив Емського указу, за яким не дозволялося видавати українські пресові друки. У цей період зусиллями підросійських українців виходить ще декілька альманахів, зокрема «Рада» (два випуски;

Київ, 1883, 1884), «Нива» (Одеса, 1885), «Степ» (Петербург; Херсон, 1886), «Складка» (чотири випуски; Харків, 1887—1888). Незважаючи на значні зусилля видавця «Ради» М. Старицького, отримати дозвіл на створення на основі цього альманаху періодичного видання так і не вдалося. Така ж невдача спіткала й засновників інших альманахів, зокрема редактора «Складки» Володимира Александрова.

Єдиною газетою, яка розпочалася через 20 років після припиненої 1862 р. петербурзької «Основи», була «Кіевская Старина» (1882—1906). Її видавці намагалися плекати українські настрої у суспільстві, публікуючи матеріали історичної, літературознавчої, етнографічної тематики, твори красного письменства. «Цей часопис займає окреме місце в історії української преси не лише як вияв української думки, дарма що і в чужій мовній формі, а й тим, що згодом містив багато белетристики сучасних і давніх авторів в українській мові» [91]. Літературні твори — єдиний вид публікацій, який офіційно було дозволено редакції подавати рідною мовою. Незважаючи на те, що в клопотанні Ф. Лебединцева, одного з ініціаторів видання, а згодом і першого редактора, про отримання дозволу на відкриття часопису не було жодного натяку на концепцію тематичного висвітлення української культури, «Кіевская Старина» ретельно прочитувалася київськими цензорами. Після репліки «Кіевлянина» — газети, що вирізнялася суєтливою антиукраїнською істерією, — стосовно використання у «Кіевской Старине» «нелѣпой кулешовки» та «жаргонной терминологіи нашихъ «украинцевъ» цензурні вимоги для редакції стали вкрай нестерпними. «Підозріння «К. С.» в українофільстві мали наслідком встановлення дуже складної та незручної для періодичного видання

цензури статтів, в яких зустрічався український текст, без різниці змісту. Такі статті окремий Київський цензор повинен був надсилати до Головного Управління у справах друку. Останнє передавало їх на розгляд Петербурзькому цензурному Комітетові, який доручав їх одному зі своїх цензорів. Його висновок повертався назад тим самим шляхом» [92]. Серед матеріалів, які були категорично заборонені для опублікування як «наглий подлогъ» та з іншими не менш «коректними» поясненнями, — лист Папи Пія IX до Олександра II, статут Кирило-Мефодіївського братства, листи Честоховського 1861 р. про похорон Т. Шевченка, статті М. Стороженка, В. Ястребова. Безумовно, за таких обставин не могло бути й мови про відкриття української газети.

Саме через наполегливе нищення українського слова в Російській імперії на сторінках галицької преси в Австро-Угорщині було опубліковано чимало інформаційно-публіцистичних матеріалів різнопланової тематики великоукраїнських авторів. «Народне єдинство наддніпрянської Русі зь нашою галицькою — то єсть те єдинство за которе ми, а зь нами щирі Русини, до посліднього віддиху стояти будемо» [93]. Це переконання, висловлене народовцями ще в роки виходу петербурзької «Основи», стало керівною настановою для багатьох редакцій українських періодичних видань Галичини. Підросійське українське читацтво також було змушене політико-інформаційно орієнтуватися на закордонні українські пресові друки. Проте російський уряд подбав і про те, щоб ці видання не доходили до українських читачів імперії. Канцелярія Київського окремого цензора уважно стежила за виконанням наказів Головного управління у справах друкарства про заборону розповсюдження у підросійській Україні спершу «Мети», «Правди», згодом — «Діла», «Русі», «Народу», закордонних видань М. Драгоманова й інших пресових друків українства, які змістово орієнтувалися на громадсько-політичні актуалії [94].

Варто відзначити, що впродовж 1881—1890 рр. західноукраїнська громадсько-політична журналістика поповнилася десятьма новими пресовими друками, для ініціаторів створення яких політичний змістовий контекст був важливою умовою організації, виховання, скеровування читача в потрібному, декларованому самою редакцією, напрямі. Це були «Switlo» (Коломия, 1881—1882), «Новый Проломъ» (Львів, 1883—1887), «Новое Вѣче» (Львів, 1883), «Буковина» (Чернівці; Відень, 1885—1910, 1915—1918), «Русь» (Львів, 1885—1887), «Червоная Русь» (Львів, 1888—1891), «Народ» (Львів; Коломия, 1890—1895), «Народна Часопись» (Львів, 1890—1914, 1918), «Русское Слово» (Львів, 1890—1914), угорськомовний «Kelet» (Ужгород, 1888—1901).

У квітні 1881 р., незважаючи на пропоновану покутській (нині — частина Івано-Франківської обл.) аудиторії газету «Русская Рада», коломийський учитель М. Кореневич розпочав нове «письмо для народа» під назвою «Switlo» латинського шрифтового виконання. Така відвага видавця спричинена, ймовірно, фінансовою підтримкою польського політикуму, оскільки багато публікацій двотижневика було присвячено обговоренню українсько-польських суперечностей та намаганням внести свою лепту в порозуміння між обома народами в краї. Достеменно не відомо, чому припинилося «письмо для народа», мабуть, не вистачило фінансового благодійницького завзяття, латиниця ж, як свідчив досвід попередників, була не вельми пошанована українською аудиторією, а інформаційно-політичну «погоду» творили інші видання, зокрема професійно потужне «Діло».

За ініціативи О. Барвінського, І. Белея, М. Бучинського, С. Качали, К. Левицького, О. Огоновського, Ю. Романчука, О. Стефановича та інших чільників народовства у Львові було засновано політичне товариство «Народна Рада», яке визначило своєю головною метою розвиток українства — «самостійної народности, окремішньої від польської і російської» — у всіх

Стефан Качала
(1815—1888)

багатогранних проявах політичного, культурного і економічного життя, оголосивши себе спадкоємцем ідеалів Головної Руської Ради. Завдяки зусиллям товариства з 1888 р. щоденною стала газета «Діло», читана багатонаціональним галицьким загалом.

Юрій Федькович
(1834—1888)

Виразно національне спрямування обрали видавці часопису «Буковина». Редакція часопису, очолювана Юрієм Федьковичем, визначила доволі відповідальне з огляду на не зовсім вдалий досвід видання попередника — «Буковинської Зорі» (Чернівці, 1870) — завдання: «...поставити Нарідъ Рускій Буковини на рівный степень духового и морального розвою съ иншими народами австрійскои монархіи» [95]. Редакція першого політичного часопису в Буковині ще в перших числах визначила завдання і роль періодичних видань у житті народу. Зокрема, газети «повинні бути зеркаломъ нашего духового житя, обявою нашихъ желаній и обмѣною нашихъ думокъ (гадокъ). Въ нихъ повинні мы знайти на всѣ нашѣ душевнѣ болѣзни раду и отраду, нашихъ учительствъ, наставникѣвъ, котрыхъ голосъ научивъ бы насъ жити повнымъ житємъ народнымъ, берегчи и боронити нашу народну честь и взбудити въ насъ самосвѣдомѣсть народну. На ихъ то окликъ и зазывъ повинни мы громадити ся около народного прапора, чтобы съ ѣттамъ голосомъ цѣлого народа пѣднести нашу кривду и домагати ся смѣло справедливости заporučенои намъ правами» [96]. Наводимо таку обсягову цитату тому, що вона яскраво демонструє розуміння редакторським колективом, зокрема її першим редактором, що підписувався у випускних даних як Юрій де Федькович, важливості не лише періодичних видань, а й загалом усіх політико-суспільних конфігурацій тогочасся. Над організацією змісту трудилися Сильвестр Дашкевич, Василь Дутчак, Павло Кирчів, Іван Созанський і переважно Осип Маковей. Виразно артикулюючи національну позицію, ці та інші відомі особистості зуміли створити газету, універсальну за змістом, всеохопну інформаційно, раціональну за організацією формально-змістових структур.

Наприкінці 1885 р. священник із Холма Лука Бобрович розпочав видання, яке, за його задумом, повинно було б стати інформаційним орієнтиром для галицької аудиторії в справах «церковного, політичного і суспільного життя». Однак пропольські настрої, якими вирізнявся зміст «Русі», викликали обурення і народовської, і москвофільської преси: «Руска праса одного и другого табору, любующись въ туманныхъ дефиниціяхъ и оракульскихъ фразахъ, говорячихъ все и ничего, жажнула ся передъ такъ позитивно поставленными основами, на котрыхъ нашъ народный розвой оперти ся повиненъ» [97]. Для читачтва також не зовсім бажаними виявилися і тематичний обшир, і, головно, приховані мотиви виходу. Отож газета, видавана в «горячо-католицком і щиро-народнім напрямі», вийшла у світ лише 22 числами.

Олександр Кониський
(1836—1900)

Зусиллями галицького і наддніпрянського українства, зокрема О. Кониського, у Львові було відновлено народовську «Правду», яка розпочалася ще в 1867 р. Для останнього періоду (1888—1898 рр.) історії цього багатогранного і різнопланового часопису характерні контраверсійні відносини осіб, причетних до його творення, що, плекаючи і пропагуючи національний «політичний ідеал» і «стежки, якими можна і треба йти до нього», не зуміли досягти консенсусу не лише в концептуалітиці, а й в організаційних питаннях. Зокрема, драстичні колізії пояснено М. Возняком у статті «Драгоманов у відновленій «Правді» [98]. До слова, саме це видання вартує нового прочитання сучасними дослідниками, адже відкрито доступ до нових архівних джерел,

що дає змогу реставрувати широкоаспектну картину його історії, а журналістський текст «правдівців» заслуговує спеціального докладного вивчення.

Характеризуючи громадсько-політичне життя 80-х рр. XIX ст. у Галичині, І. Франко відзначав, що був це період «банкротств ідейних і матеріальних», маючи на увазі здебільша москвофільське середовище. Ув'язнення за «державну зраду» і судовий процес 1882 р. над А. Добрянським, О. Марковим, І. Наумовичем, В. Площанським та іншими галицькими москвофілами, відомий як «процес Ольги Грабар і товаришів», суттєво відкоригували погляди їхніх прихильників, які «відчули живе хвилюване в напрямі до народовства» [99]. Така ситуація не могла не вплинути на становище москвофільської преси, тим більше, що й урядовий Відень цензурно відреагував на її функціонування. Унаслідок таких дій, що спричинили значні конфіскації не тільки певних текстових фрагментів, а й цілих статей, наприкінці 1882 р. видавцями були закриті газети «Проломъ» і «Вѣче». Натомість та ж редакція розпочала видання нової, як було оголошено читачам, газети «Новый Проломъ» з надією не лише уникнути опіки цензури, а й, проаналізувавши всі недоліки попередника, вдосконалити його змістову наповнюваність. Двічі на тиждень газета потрапляла до «ревнителей русско-народного дела», спотворюючи до потрібної організаторам форми висвітлення і трактування політичної події в краї. Змінивши назву, редакція і не намагалася подолати викладової тенденційності в публіцистичному багатотем'ї (окрім громадсько-політичної проблематики, зокрема полеміки з одвічними опонентами щодо національно-політичного майбутнього, в газеті широко висвітлювалися церковно-релігійні, освітянські, господарські актуалії). Недовготривалим додатком до цього пресового новотвору став тижневик «Новое Вѣче» (вийшло лише п'ять чисел), що «успадкував» від попередника помірковану тональність текстового комплексу, який складався переважно з інформаційно-нормативних матеріалів.

1887 р. знову відбулися зміни у пресовій тактиці москвофілів. У зв'язку з припиненням багаторічного «Слова» завдання і функції обох видань вирішено було зосередити в одному друкованому органі, себто «дать выражение фактичної фузії» цих видань. Такою газетою стала «Червоная Русь», що виходила спершу тричі на тиждень, а з 1889 р. впливала на аудиторію щоденно. У числі 33 за 1902 р. часопис «Діло», вмістивши некролог В. Площанського, відзначав, що з другої половини 1887 р. «урвалася йому поміч з Росії, перелившись на спритніших людей». Такою особою виявився видавець і редактор «Червоної Русі» О. Марков, якому вдалося переконати російських «благотетелей» у необхідності підтримки часопису, що визначав основну мету — протистояння українофільським тенденціям у Галичині. «Борьба за свободу и благо русского отечества» — саме під таким гаслом відбувалося наповнення змісту видання, найбільша частина якого відводилася політичному інформуванню аудиторії та доволі вміло прихованому, а іноді й навпаки — агресивно настійливому, пропагуванню кращості «русского». Однак не можна не відзначити, що, крім продумано розставлених читацтву політичних тенет, редакція цього видання продовжувала й просвітницькі традиції своїх попередників — «братів за духом». Мовознавча, літературознавча, дидактична, історична, літературна (Марко Вовчок, Д. Маркович, Е. Ожешко, Гі де Мопассан, інші письменники) текстові частини формувалися організаторами під «истинно нравственнымъ и релігійно-національнимъ» поглядом. Таким чином, суть «релігійно-національного» концепту видавничо-редакційних колективів москвофільських часописів очевидна. Лише треба наголосити, що з огляду на просвітницькі прагнення преси москвофілів та інші їхні журналістські досягнення варто було б охопити хоча б контент-аналізом і цей сегмент західноукраїнської періодики — неупереджено, виважено, об'єктивно.

Галицьке пресове забезпечення 1890 р. склалося так, що «пересічний галицький чоловік читав «Діло» або «Червону Русь», особливо новинки», — відзначав добре проваджену інформаційну

політику В. Охримович [100]. Ретельно «приправлені» валюативною інформацією, що відтворювала під необхідним для видавців кутом суспільно-політичні актуалії краю, ці газети задовільняли прихильників і національного, і москвофільського позиціонування. Однак у січні цього ж таки року розпочалося ще одне пресове видання, яке рішуче ввірвалося в інформаційний простір Галичини. Під редакторством І. Франка та М. Павлика у світ вийшов перший партійний часопис «Народ» — «орган руско-української радикальної партії». «Підготовчу працю для цієї політичної організації виконав гурт Франка й Павлика за двадцять років, не лякаючися ні арештів, ні голоду й холоду, ні прокльону

Іван Франко
(1856—1916)

власної суспільності. І та праця не пішла на марне не тільки в Галичині, але й на Придніпрянщині. Вплив думок про активну політику, що їх ширив Драгоманів і за ним гурт Франка, здобував собі там щораз ширший ґрунт. Почався живіший зв'язок київського молодого покоління з Галичиною. Ішов взаємодія не лише літературний, але й політичний» [101]. Однак радикально-соціалістичні ідеї, сповідувані І. Гарасимовичем, С. Даниловичем, Т. Окуневським та іншими партійними чільниками й пропаговані на сторінках «Народу», не знайшли підтримки ні серед народовців та їхніх прихильників, ні серед москвофільського представництва. «Трудними початками» назвав час становлення газети А. Животко. Детальну характеристику опублікованої в часописі «суспільної» програми вперше «зорганізованої» партії вмістила редакція «Діла» (1890. — Ч. 20), доволі різко оцінивши політичні погляди радикалів. Така ж позиція несприйняття сповідуваних новопартійцями ідеалів, а отже, і їхньої пресової трибуни, характерна для «Правди», «Зорі», «Батьківщини», які вважали, що створення радикальних видань спричинено

«дегенеруючим впливом суспільності». Не залишилися осторонь і москвофільські видання, зокрема «Червона Русь» і «Страhopудь», скептично коментуючи публіцистику «Народу». Натомість В. Охримович висловив загальну думку радикалів щодо відсутності поступу в розвитку української преси в Галичині: «Перші рочники Слова, Науки, Русскої Ради стоять значно висше від послідних. Коли замість українофільських Вечерниць, Мети і Правди стали виходити народовські Дїло і Зоря, то був се також значний крок до суспільності, значний крок в зад. Ріжниця межі Вечерницями, Метою, Правдою, з одної, а Дїлом і Зорею, з другої сторони, лежить в тім, що послідні ліпше підходять під ретроградні погляди і привички галицько-руського загалу» [102]. Історія видання «Народу» складна, наповнена драматично-контраверсійними сюжетами стосунків між його видавцем, учасниками редакторського і авторського колективів, партійницьким «пошуком істини». Після смерті М. Драгоманова, «головної підпори» видавця газети, М. Павлик вирішив її закрити. «Народ» «дав взірєць найліпшого часопису, приступного й цікавого як для української інтелігенції, так і для широких народніх мас, йдучи до них з багатим змістом думки соціального й національного визволення» [103].

Одразу за радикального спрямування «Народом» у січні 1890 р. вийшов у світ політичний тижневик «Русское Слово», видавці якого намагалися засвідчити широкому читацькому загалу свою позицію, поглядово спрямовану на Росію. Редакція цієї громадсько-політичної газети визначила доволі амбітні завдання — допомогти «руському» народу здобути політичну й економічну незалежність. Хоча варто нагадати: саме в ці роки москвофіли відчутно втратили популярність і вплив на й до цього не широко відкриту до сприйняття їхніх ідей частину галицького українства. Намагаючись пояснити таку ситуацію, Ю. Яворський, ревний сповідувач москвофільства, виправдовувався: «...теорія малорусского сепаратизма чрезвычайно быстро распространилась и ныне охватывает широкие круги галицько-русской интеллигенции» [104].

Додатком до «Gazet-и Lwowsk-oj» у грудні 1890 р. вийшов щоденник «Народна Часопись», яким опікувався редактор Адам Креховецький. Пресова ініціатива польських журналістів, усебічно підтримувана політичними репрезентантами примирення обох народів Галичини, була втілена у життя доволі вдало, позаяк інформаційно-публіцистичний текст газети охоплював важливу для читача насущність: політика, економіка, культура. Актуалізація гасел необхідності врегулювання співіснування українців і поляків — домінанта корпусу політичних текстів. Незважаючи на довголітній вихід (понад 25 років), інформаційна присутність «Народної Часописі» не вельми толерувалася іншими українськими періодичними виданнями (що зрозуміло), ба навіть не викликала ні реплікових зауваг, ні насиченої полемічності. Хоча сама редакція надзвичайно ретельно студіювала зміст української преси, публікуючи оперативні відгуки на «політикування» нелюбих їй «Діла», «Зорі», «Буковини» та інших стрижнево національних видань. Незважаючи на таку поставу, газета все-таки повинна привернути увагу сучасних дослідників преси, тому що є вартісним історичним джерелом до відтворення одного з альтернативних поглядів на українсько-польські відносини й запропоновані шляхи, щоправда, лише для одного з учасників конфлікту, подолання протистояння.

Безумовно, порівняно з періодикою інших народів Австро-Угорської імперії українських пресових видань, зокрема громадсько-політичних, виходило доволі мало, що пояснюється значною мірою і складними політичними обставинами, і фінансовими негараздами, і не вельми активним читацтвом. Певним чином відштовхували читачів, як не парадоксально, й самі редакційні колективи політичних газет-антагоністів, що влаштовували справжнісінькі словесні баталії на своїх сторінках, намагаючись у такий спосіб відстоювати власні погляди і переконання. Заперечуючи думку багатьох осіб, причетних до творення української преси, що в такій ситуації не варто започатковувати нові пресодруки, оскільки наявних в інформаційному просторі Галичини і так удосталь, М. Павлик наголошував: українських «простолюдських» часописів абсолютно не вистачало, кожне з новостворених видань тільки інформаційно доповнювало б одне одного. При цьому він визначав певні вимоги щодо подання змісту громадсько-політичних газет: «Аби... укладалися пильно й сумлінно, аби чесно та безсторонно ставилися одна до одної, аби писали про все, що по чийій думці найкористнішше для народу, та аби редакції їх говорили від себе в с ю п р а в д у (виділено автором. — Л. С.), не лякаючись ніяких ворогів і супостатів, ані чужих, ані своїх» [105].

У це десятиліття активно позиціоновані в суспільстві особи — видавці українського друкованого слова — зосереджувалися також і на творенні періодичних видань просвітницького напрямку. Однак якщо в попередні роки ініціатори й засновники цього виду преси першочерговими завданнями вважали популяризацію української літератури, історії, етнографії, публікуючи матеріали, розраховані переважно на непідготовленого читача, то в цей час відбувалася певна цільова, а отже, й змістова, рафінізація видань.

Суто просвітницькі завдання продовжували виконувати за створеним у попередні роки форматом такого пресового типу часописи «Новость» (Львів, 1881—1883), «Звезда» (Лондон, Великобританія, 1882), «Dóm i Szkoła» (Коломия, 1883), «Прикарпатская Русь» (Львів, 1885), «Додатокъ до Батьківщини» (Львів, 1886), «Америка» (Шенандоа, США, 1886—1890).

Часопис москвофільського напрямку «Новость», що виходив завдяки редактору Олексію Щербану та головному «сотруднику» Григорію Купчанкові, був спрямований на формування світогляду «укончившей школу» сільської молоді, розвиток її розумових здібностей, ужиткових знань. Такого ж

Михайло Павлик
(1853—1915)

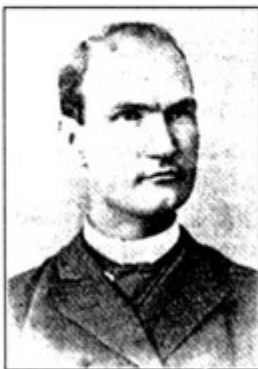
типу видання, тільки з акцентацією на перекладну белетристику, розпочав у цей же час Г. Купчанко. Однак «Звѣзда» на другому числі й припинилася, виявившись не вельми потрібною читацтву, що більш прихильно ставилося до пресових друків громадсько-політичного спрямування.

Місячний додаток до вже відомого «Слова» — «Прикарпатская Русь», яким опікувався Венедикт Площанський, — був розрахований на аудиторію, що кохалася в історичній минувшині краю, його природних особливостях.

«Dóm i Szkoła» — це чергова спроба видавання українського періодичного друку латиницею, яка також не виявилася вдалою. Юрій Кавалець — відповідальний за ведення просвітницького часопису для молоді — зумів організувати і видати лише декілька його чисел, заповнених здебільшого не вельми високохудожніми творами та розважальними матеріалами.

Результатом просвітницько-інформаційної співпраці українців обох імперій стали дев'ять чисел «Додатка до Батьківщини», видані головню зусиллями Олени Доброграсової, на той час слухачки «київських університетських курсів для жінок». Літературні твори, історичні розвідки, аналітичні статті культурологічної тематики, а також потужні інформаційні блоки про українську різновекторну подієвість формували зміст цього місячника, що став «пам'яткою многонадійної і дуже щирої людини, що в тяжких для України часах здобула ся на таку діяльність, про яку не подумали люди з більшими засобами і впливами» [106].

Перший український часопис, що розпочався в США 1886 р., заснував священик Іван Волянський, який редагував його майже всі роки існування. «Америка» була скромним, але дуже інтересним

Іван Волянський
(1857—1926)

початком русько-американської преси, що в дальшому десятилітті розросла ся дуже значно разом зі зростом української еміграції до Америки, а в початку нового століття могла вже числити на десятки й сотки читачів» [107]. Просвітницькі функції, що були визначальними для газети, реалізовувалися насамперед з метою запобігання асиміляції українських емігрантів. Автори часопису ознайомлювали читачів і з культурою країни проживання, і з особливостями перебування у цій країні, інформували також про головні події громадсько-політичного та культурного життя у «старому краю», обговорювали важливі для переселенців проблеми — організаційні, економічні, культурні. У другій половині 1889 р. газета стала потрапляти до читача дедалі рідше й рідше. На початку 1890 р. часопис перестав виходити зовсім — новий редактор, який очолив його після повернення І. Волянського на батьківщину, не зміг подолати фінансових труднощів, що супроводжували кожен українську газету другої половини XIX ст.

Досвід видання у 1860-х рр. літературних часописів народовців, з яких «розходили ся соняшні проміння, що розбужували поміж нашою суспільністю національну свідомість» [108], намагалися використати у своїй пресовій діяльності видавці виразно національного спрямування пресодруків «Світ» (Львів, 1881—1882), «Бібліотека для Молодежи» (Чернівці, 1885—1893), «Зерна» (Чернівці, 1887—1888), «Товариш» (Львів, 1888), москвофільських поглядів часописів «Бесѣда» (Львів, 1887—1898) і «Литературное приложение къ «Червонной Руси» (Львів, 1889), а також уже згадуваного журналу «Кіевская Старина» (Київ, 1882—1906), який вирізнявся особливо потужним змістом.

Редактор «ілюстрованої літературно-політично-наукової часописи» «Світ» Іван Белей, а також Б. Грінченко, М. Драгоманов, О. Кониський, І. Франко та інші відомі українські діячі прагнули донести до читача своє бачення розвитку української літератури, тлумачення її значення для плекання національної свідомості українства. Проте задекларована в підзаголовку ще й «політична» навіть змісту чітко визначала політичні переконання авторів видання. Адже авторське радикальне

світобачення відтворювалося не лише в публіцистичному блоці журналу, а навіть у белетристиці. «Зміст «Сьвіта» як на ті часи був свіжий, різнородний і зачіпав різні важні питання народного життя, на які до того часу не звертано уваги, а при тім був редагований на стільки обережно, що ані одно число не було конфісковане», — так визначав особливості видання журналу І. Франко [109]. На тривалість виходу «Сьвіта» помітно вплинула робота І. Белея над формуванням чисел газети «Діло», що видавалася паралельно. Він не зумів водночас оптимально вирішувати організаційно-адміністративні справи обох часописів. «Сьвіт» згас, започаткувавши корпус літературно-наукових видань, у змісті яких виразно простежувалася тенденція до подання аналітико-синтетичних результатів фахового вивчення проблем гуманітарних галузей знань.

«Зерна» — літературно-науковий додаток до «Буковини» — ознайомлював буковинських читачів з красним письменством, твореним буковинськими (С. Воробкевич, О. Маковей, О. Попович, Ю. Федькович), галицькими (П. Кирчів, І. Франко, Є. Ярошинська), надніпрянськими (Б. Грінченко, О. Кониський, В. Самійленко) літераторами. О. Попович, що редагував короткотривалі «Зерна», зумів реалізувати важливий для орієнтації читачів в українському літературному процесі часопис «Бібліотека для Молодежи». Після десятилітнього виходу видання було редактором дещо видозмінене і продовжилося під назвою «Ластівка».

Мотивація створення журналу «Товариш» — відсутність такого видання на галицькому пресовому просторі, яке б не лише фіксувало основні здобутки українських літературно-наукових діячів, а й «заповнювало рамки національні змістом європейської освіти и науки» [110]. О. Борковський, на той час — редактор «Зорі», скрупульозно аналізуючи стиль і стилістику новоствореного часопису, відзначав, що його видавнича програма і визначена орієнтація на молодих читачів перегукувалися з прагненням редакції місячника «Правда» творити «пожиточне» видання, спрямоване на формування національного світогляду молоді. Самі ж організатори змістових структур «Товариша», серед яких можна виокремити І. Франка, певним чином ідеалізували можливості свого дітища, вважаючи, що «тільки на ґрунті науковім з одного боку і на ґрунті проясненої наукою практичної роботи для громадського і духового піддвиження народу з другого боку можливе поєднане всіх ширііших людей нашої інтелігенції без різниці нинішніх партій, ба навіть поладжене спорів між поодинокими народностями живучими поруч на широких просторах нашого краю» [111]. Однак невдовзі внаслідок певних непорозумінь між видавцями «Товариш» «завмер і зійшов зі сцени суспільного життя» [112].

Відомий своїм зачаруванням російськістю громадсько-культурний діяч О. Мончаловський упродовж 12 років успішно провадив редакцію «журналу литературы, политики и современной жизни» під назвою «Бесѣда». Визначене в підзаголовку широке тематичне коло у публіцистичному виконанні реалізовувалося редакцією уповні. Автори часопису, які загалом підтримували та поділяли політичні погляди журнального керманіча, містили тексти, присвячені розвитку української мови, літератури, історії, з відповідним до специфіки видання трактуванням. У «Бесѣде» було створено біографічну галерею українських та російських громадсько-культурних діячів минулого і тогодення; матеріали її бібліографічних рубрик формували літературні уподобання аудиторії у потрібному руслі; опублікована ж белетристика свідчила про намагання О. Мончаловського ознайомити читачтво з найкращими творами українських і зарубіжних авторів.

«Литературное приложение къ «Червоной Руси», започатковане Осипом Марковым, який керував на той час і основним виданням, що було відоме своєю непримиренною позицією щодо національних почувань і прагнень українства, містило наукові праці та белетристику галицьких діячів московфіль-

Омелян Попович
(1856—1930)

ського напрямку. Таку ж змістову наповненість — винятково краснописьменні публікації та літературознавчі «розправи» — визначив для свого видання Петро Полянський, започаткувавши двотижневик «Новый Галичанин». На відміну від інших літературних видань, редактор подавав до друку переважно творчі надбання своїх сучасників, намагаючись таким чином творити культурологічний літопис тогодення. У журналі було вміщено також багато матеріалів просвітницького спрямування, варто відзначити сторінку для жіноцтва під назвою «Дамскій Листок», яку вів сам редактор.

Рукописну реалізацію літературних талантів здійснювало юне покоління, що пробувало себе у творенні молодіжної преси. Започаткувати друковане літературне видання молоддю і для молоді не було жодних можливостей, позаяк втілення у життя пресових проєктів вимагало значних фінансових затрат. «Рукописно» подолали складнощі учні львівської гімназії, популяризуючи свою творчість у журналах «Зільник молодечьких праць» і «Молодецька праця» (Львів, 1884). До слова, саме в них грав свій талант студент Осип Маковей, згодом знаний письменник, журналіст, публіцист.

Осип Маковей
(1867—1925)

У корпус церковно-релігійної періодики в останнє десятиліття другого періоду розвитку української періодики влилося ще десять видань — «Листок» (Ужгород, 1885—1903), «Мирь» (Львів, 1885—1887), «Вѣстникъ Станиславской Епархіи» (Станіслав, 1886—1939), «Кирилль и Методій» (Ярослав, 1886), «Богословскій Альманахъ» (Станіслав, 1887), «Душпастьрь» (Львів, 1887—1898), «Вѣстникъ Перемыской Епархіи» (Перемишль, 1889—1918), «Львовско-Архієпархіальній Вѣдомости» (Львів, 1889—1944), «Посланникъ» (Лапшин; Тернопіль; Львів; Перемишль; Сухоріче, 1889—1911), «Книжочка миссійна» (Бережани; Львів; Тернопіль; Перемишль; Сухоріче, 1890—1911), які виконували багатаспектні функції та орієнтувалися не лише на клерикальне читачтво, а й на масову аудиторію.

Упродовж 19 років під орудою відомого на Закарпатті громадсько-політичного діяча Євгена Фенцика виходив «духовно-літературный журналъ» «Листокъ». Часопис охоплював змістом широкий спектр задекларованих у підзаголовку завдань: публікація матеріалів церковно-релігійної, просвітницької, освітянської тематики, белетристики, оглядів літератури, бібліографії. «Справжнім явищем в житті закарпатських українців» назвав цей часопис В. Габор [113], однак змушений був відзначити, що видаваний «русскою» мовою із домішками церковнослов'янської «Листокъ» в останні роки існування вже не задовільняв зрослих вимог українського читача.

«Єзуїтсько-руське» періодичне видання «Мирь», патроноване ректором Львівської духовної семінарії Олександром Бачинським, було засноване з ініціативи митрополита Сильвестра Сембратовича. Ця «рабська» газета, як доволі різко висловився з приводу її політико-публіцистичних спроб К. Левицький, «поклала собі за ціль в першій мірі впоратись з «Ділом» та витворити нову партію, котра малаб зречися шумного знамени народного ідеалу і допровадити до проводу людей лагідних і приємливих для високого правительства і для Поляків» [114]. Незважаючи на таку негативну оцінку сучасника, необхідно відзначити, що автори газети, переважно анонімні, намагалися — безумовно з огляду на свої політичні переконання — зменшити тертя поміж представниками антагоністичних поглядів на українське майбуття. Усе ж, на думку І. Франка, газета «не визначила себе нічим особливим» [115]. Полишивши пресовий простір Львова, «Мирь» звільнив нішу для часопису «Душпастьрь», який розпочався у квітні 1887 р. і виходив до вересня 1898 р. Розрахована переважно на підготовлену аудиторію — галицьке духовництво, «газета церковна» (двотижневик) відрізнялася від попередниці змістовим комплексом, пов'язаним здебільшого з релігійною проблематикою.

Необхідність створення церковно-релігійних пресових друків, зокрема офіційних інформаційних вісників єпархій, покликала до життя низку періодичних видань — «Вѣстникъ Станиславѣвской Епархіи», «Вѣстникъ Перемыской Епархіи», «Львѣвско-Архієпархіальнй Вѣдомости». Ці часописи вирізняються з-поміж інших видань, що розпочалися в одночасся з ними, не тільки інформаційно-нормативною текстовою частиною, а й публіцистичним зосередженням на соціальній проблематиці. Зокрема, постійно акцентувалися основні завдання духовного наставника — турбуватися про парафіян, яким у край була потрібна як моральна, так і матеріальна (вдови, сироти, малозабезпечені сім'ї) підтримка. Треба відзначити, що ці єпархіальні видання упродовж багатьох десятиліть прислужувалися не лише спеціальному читачеві, а й масовій аудиторії, повідомляючи, скеровуючи, допомагаючи.

1886 р., інформуючи читачів про заснування нового часопису релігійного напрямку «Кирилль и Методій», анонімний автор газети «Русь» (імовірно, це був її редактор Лука Бобрович) відзначав його своєчасну появу, оскільки «особливо давав ся чути недостатокъ доброго, популярного, релігійно-норовственного издавництва періодичного въ широ католическомъ дусѣ, дѣйствующого успѣшно на умъ и сердце» [116]. Таку спробу здійснив священник Кирило Селецький, парох із Перемишльської дієцезії, із надією здобути читачку популярність публікаціями переважно релігійної тематики. Однак, незважаючи і на «съ талантомъ редаговане» видання, і на «справно підносячй жизненнй питання нашего церковного житя», і на добрих авторів («людей талантливыхъ mezi нашимъ священствомъ не бракуе»), а також і на те, що «народъ наш дуже радо интересуе ся такими рѣчами (пресовими друками церковно-релігійного напрямку. — Л. С.)», редактор «Кирилла и Методія» заледве зміг видати 12 чисел цього місячника.

Така ж короткотривала пресова доля спіткала ще одне церковне видання — 1887 р. у Станіславі Ізидор Бобикевич зініціював і організував вихід двотижневика «Богословскій Альманахъ». Сподіваючись допомогти своєму читачеві — служителю Церкви, редактор Микола Котлярчук формував зміст часопису статтями-проповідями, інформацією про «богослужебні дні», відповідями на запитання духівників.

Натомість надзвичайно успішним виявилось видання львівського «письма церковно-народного», що надходило до читачів упродовж 23 років. Першим видавцем і редактором «Посланника» став священник Лев Джулинський зі с. Лапшина поблизу Бережан, що на Тернопільщині. Новостворений часопис, відзначалося в анонсі «Правди» [117], «обіцяє проповідувати просвіту між народом в дусі згоди і католицизму... Се має бути ніби «Миръ» популярний». Популярність газети забезпечував «корм духовний» — статті релігійної тематики (історія і філософія християнства, біблійні перекази й тлумачення Біблії), а також інформаційно-публіцистичне відтворення актуальних проблем того дня. Пресові зусилля провінційного священника були належним чином оцінено і читачами, і владними структурами: щорічно Л. Джулинський отримував допомогу на видавання, встановлену сеймом у квоті 400 зл. Однак через вірність етимологічному правопису допомогу було призупинено, про що Л. Джулинський скаржився духовній владі: «Придержуюсь правописи старої... та впрочемъ въ того рода народныхъ выданяхъ расходилобы ся радше о рѣчь, якъ о форму, — та щобъ подати народови здоровий кормъ до читаня... » [118].

Водночас із «Посланником» Л. Джулинський розпочав видання просвітньо-релігійного часопису «Книжочка миссійна», зміст якого формувалася з матеріалів, що пояснювали читачам Святе Письмо, релігійну символіку, історію і суть церковних обрядів. Обидва видання функціонували завдяки ентузіазму й наполегливості Л. Джулинського, який зініціював і зумів видати ще й велику кількість релігійної літератури. Через проблеми зі здоров'ям священник змушений був відмовитися від видання цих важливих не лише для духівництва, а й для широкої аудиторії часописів.

Висловлюючись доволі позитивно щодо появи значної кількості різнонапрямних видань, редактор «Русі» Лука Бобрович зазначав, що завдяки українським товариствам і талановитим галицьким особистостям творено «не малий запас духовної страви» для сільського читачтва, зокрема часописи економічного напрямку: «Гдекотрі́ ѓдѣ́лы знаня, якъ економічний, въ границяхъ популярного викладу заступлені́ дуже цѣ́нними виданнями» [119]. Традиції, започатковані господарсько-економічними періодичними виданнями минулих десятиліть, продовжили часописи «Бескидь» (Львів, 1881), «Листокъ Господарскій» (Станіслав; Львів, 1883), «Добрі́ Радѣ́» (Рогізна, 1888—1896; Біла, 1897, 1899—1900; Стрілецький Кут, 1905—1906), «Русска Правда» (Відень, 1888—1893). Щоправда, всі ці часописи не можна назвати успішними щодо тривалості видання, хоча, наприклад, і «Бескидь», двотижневик редакторства Ізидора Кисілевського, і «Листокъ Господарскій», організований та дбайливо ведений Аполлоном Ничасем, подвижником на господарсько-економічній ниві, були спрямовані на підтримання працівників сільського господарства практичними порадами, новинами, пов'язаними з розвитком аграрної галузі в Австро-Угорщині, корисною щодо самоосвітнього рівня читачів інформацією.

Дещо відмінною за інформаційно-публіцистичним предметом була газета «для русскихъ мужиковъ» «Русска Правда», видавана Григорієм Купчанком у Відні для буковинського і галицького читача. Цей наполегливий чоловік, зумівши досягти чималих успіхів у здобутті освіти і, зрозуміло, успішному веденні своєї справи, прагнув інформаційно допомагати селянам у вирішенні проблематичних клубків, пов'язаних з їхнім робочим повсякденням, а також сприяти підвищенню рівня їхніх гуманітарних знань, а головню вмінню орієнтуватися у складнощах законодавства.

Назва «практичної газети» «Добрі́ Радѣ́», видавцем якої упродовж майже 13 років існування був Іван Данилевич, приваблювала читача сподіванням отримати необхідну інформацію у галузі сільського господарства, на що налаштовувало також і його логотипне маркування. Просвітницькі завдання, визначені основним провідником і організатором змістового наповнення, реалізовувалися комплексом публікацій, в яких містилися потрібні для раціонального ведення селянських справ настанови та рекомендації, базовані не лише на багатому досвіді українського землероба, а й на тогочасних наукових досягненнях. Просвітницькі та розважальні функції виконувалися редакцією також добросовісно. Газетні тексти приваблювали читача багатством тематики та цілком зрозумілим для селян її мовностилістичним втіленням.

Степан Смаль-Стоцький
(1859—1939)

Нормативним текстом виокремлювався з-поміж інших часописів «Дневникъ законѣвъ и розпоряженій для герцогства Буковины» (Чернівці, 1887—1896), що виходив за розпорядженням уряду і, зрозуміло, за державні кошти.

Продовжувала розвиватися в це десятиліття і фахова періодика. Зокрема, побачили світ ще два часописи для галицьких педагогів («Руска Школа», Чернівці, 1888, 1891; «Учитель», Львів, 1889—1914), а також перше юридичне періодичне видання «Часопись Правнича» (Львів, 1889—1891, 1894—1900).

Освітня справа, як виявилось — найбільш мобільний громадський актив, відчувало постійну необхідність у професійному обговоренні «робочої» проблематики — методології навчального процесу, виокремленні головних аспектів у засвоєваних учнями знаннях з рідної мови, математики, природничих наук, а також в інформаційному щодо «справ шкільничих» забезпеченні. «Руска Школа» — «часопись науково-педагогічна» — зініційована однойменним фаховим об'єднанням учителів Буковини. Редактор квартальника С. Смаль-Стоцький планував надати «приют рускій науці»,

публікуючи важливі для підвищення професійного рівня педагогів наукові праці Т. Гартнера, М. Драгоманова, І. Франка. Варто відзначити, що значною гуманітарною підмогою для вчителства був відділ «Замітки», матеріали якого давали можливість читачам добре орієнтуватися у літературному процесі. Незважаючи на вдало обрану змістову тональність, редактор змушений був припинити видання — «Руска Школа» стала жертвою суто фінансових проблем, що дошкуляли і несубсидйованому урядом товариству, і малозабезпеченому вчителству Буковини.

Львівський журнал галицьких педагогів «Учитель» вирізняється з-поміж освітянських часописів насамперед пресовим віком, а отже, тривалою можливістю вести професійні розмови з фаховим читачем, а також організацією актуальної насиченості змісту, що формувався переважно завдяки активу «Руского товариства педагогічного». «Учитель» став наступником розв'язаної 1889 р. газети Григорія Врецьони «Школьна Часопись», отримавши у спадок не лише її передплатників, значну кількість зібраного, але не опублікованого, актуального для галицького вчителства матеріалу, а й багато проблем, які належало вирішити якнайшвидше для стабільного функціонування освітянського часопису.

Необхідно відзначити суттєві заслуги поважаних українською громадськістю Галичини відомих особистостей, зокрема О. Барвінського, Р. Заклинського, П. Кирчіва, К. Лучаківського, І. Матієва, К. Паньківського, І. Чапельського, які тривалий час виконували визначені головним віділом Товариства редакційні завдання: вміщувати «розправи» про теоретичні й практичні здобутки педагогів, про організацію функціонування народних шкіл та їхні «відносини» до «наших потреб церковних і народних», рецензії на шкільні підручники, розповіді про те, як потрібно облаштовувати навчальні кабінети, шкільні бібліотеки, шкільні приміщення, а ще — інформацію про «гігієнічні обставини» і «научний прогрес» учнівства. Редакція намагалася творити видання не тільки для народних вчителів, а й для викладачів середніх шкіл і вчительських семінарій.

1889 р. побачив світ перший український журнал для юридичної «теорії і практики» «Часопись Правнича», створений за ініціативою адвокатів Костя Левицького, Антона Горбачевського, Євгена Олесницького та при сприянні професора цивільного права Львівського університету Олександра Огоновського. Серед багатьох заслуг видавців часопису варто вирізнити всеохопність наукової правничої проблематики та інформаційну щодо фахової подієвості насиченість кожного числа. З 1900 р. змістовий комплекс видання було значно розширено, і воно продовжилося під назвою «Часопись правнича і економічна».

Першим галузевим часописом, що висвітлював діяльність культурно-освітньої організації «Народний Дім», історія якої розпочалася ще 1848 р. завдяки зусиллям Головної Руської Ради, став «Вістник «Народного Дома» (Львів, 1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924). Вісник був започаткований у той час, коли цією інституцією опікувався «управляющий совет», який повністю складався з москвофільських діячів. Таким чином, «Народний Дім» став на тривалий період «оплотом всего русского» в Галичині, а базове видання фіксувало всі аспекти його багатогранної діяльності («справоздання» про фінансові справи, звіти про функціонування бібліотеки, музею, навчальних закладів). Історія цієї поважної з огляду на організовані нею культурно-освітні справи інституції нині легко відтворювана завдяки вісниківській інформації, адже за нею можна простежити й основні етапи життєвого і творчого

Кость Левицький
(1859—1941)

Олександр Огоновський
(1848—1891)

шляху багатьох діячів-русофілів, зокрема Богдана Дідицького, Антона Петрушевича, Пилипа Свистуна.

Сатирично-гумористична журналістика, продовжувана з попередніх років москвофільським «Страхопудом», що вів непримиренну боротьбу з галицьким українством, поповнилася талановитим за «серйозно-смішним» відтворенням різноаспектного «екзистенування» титульного народу часописом «Зеркало» (Львів, 1882—1883, 1886, 1889—1893, 1906—1908), редагованим в різні роки Корнилом Устияновичем, Євгеном Олесницьким, Володимиром Левицьким, Іваном Криловським, Осипом Дембіцьким. Провідними темами, що відбивалися у цьому «дзеркалі» суспільства, були передовсім національні проблеми, політичне протистояння діячів влади, позиції і діяльність політичних рухів і об'єднань (особливо привабливою для інтерпретаційного висвітлення була москвофільська активність), система законотворення, шкільництва та ін. Однак автори часопису були не тільки пересмішниками і «забавниками» читачів, а й намагалися подавати іронічно-критичну оцінку, характерну для задекларованого ідеологічного напрямку громадсько-політичного життя Галичини. І. Франко, один із найактивніших талантів «Зеркала», відзначав згодом, що поряд із іншими періодичними виданнями «народовецького табору» часопис також мав «не мале значінє, якого повстане належить завдячити починові

Корнило Устиянович
(1839—1903)

Корнила Устияновича, що у двох перших річниках показав себе не тільки не злим гумористом, але також добрим ілюстратором» [120].

Унаслідок репресивних прокураторських дій, спричинених обсерваційними здібностями журналістів часопису й оригінальністю їхніх сатиричних текстів, редакція змушена була видавати його певний час під назвою «Нове Зеркало» (1883—1885).

Одним із найцінніших пресових надбань українців були дитячі журнали, що видавалися ентузіастами-мрійниками, яким не байдуже було виховання доросту, а отже, й майбуття нації. Періодичні видання для дітей творилися в ці роки, що прикметно, не лише на українських землях («Пріятель Дітей», Коломия, 1881—1883; «Библиотека для Молодежи», Чернівці, 1885—1893; «Дзвінок», Львів, 1890—1914), а й поза їхніми межами («Городъ Небесный», Альтенмаркт-Віндішграц, Словенія, 1888; «Пріятель Дітей», Лондон, Великобританія, 1888).

Олександр Барвинський
(1847—1927)

Коломийський пресовий сегмент, який формували громадсько-політичні та просвітницькі часописи, поповнився і зорієнтованим на найвдячніше, однак — і найвибагливіше, читачтво виданням під назвою «Пріятель Дітей». Ісидор Трембицький, видавець і редактор двотижневика, впродовж трьох років творив «дитячу територію» дбайливо дібраною белетристикою і повчально-просвітницькими матеріалами, розважальним — переважно для розвитку кмітливості — блоком публікацій. Не менш цікавими за змістовим комплексом були часописи «Городъ Небесный» та «Пріятель Дітей», автори яких плекали в юні моральні якості. Невідомо, чим зумовлений фрагментарний вихід цих видань. Імовірно, фінансова нестабільність, що суттєво

перешкождала функціонуванню української преси на рідних теренах, також стала причиною закриття.

Приводом для створення «письма ілюстрованого для дітей и молодежи», що виходив під назвою «Дзвінок» упродовж 26 років, стало прагнення галицьких педагогів, письменників, культурних діячів, головню Олександра Барвинського, збагатити дозвілля українських дітей читанням найкращих вірців

художньої творчості національних і зарубіжних літераторів, просвітницьких, із різних галузей знання, публікацій, розважальних матеріалів. Творені з любов'ю до дітей тексти Ганни Барвінок, Леоніда Глібова, Катрі Гриневичевої, Бориса Грінченка, Костянтини Малицької, Лесі Українки, Івана Франка та інших авторів вдячно сприймала найвибагливіша читацька аудиторія. Свідченням популярності «Дзвінка» стала інтенсивна трансакційна комунікація «редакція — читач», що відбувалася на сторінках часопису. Основної концепції, запровадженої у дію першою редакційною радою, — виховання патріотизму, зацікавлення рідною культурою, формування естетичних смаків, а ще — «научить молодця, що треба віддатись цілим серцем науці», «розбудити в молодій душі дитини багато думок» — дотримувалися усі наступні редакційні керманічі, прагнучи прищепити любов до прекрасного не одному поколінню юних читачів.

За нашими підрахунками, загалом у період від 1812 р. до 1890 р. виходило 176 українських часописів, різновекторних за напрямками, сповідуваними ідеалами, позицією щодо вирішення громадсько-політичних проблем, поглядами на майбутнє українства, більшість з яких намагалася плекати у читача почуття національної гідності, честі, самосвідомості. Переважна кількість цих видань побачила світ у Галичині, а саме — у Львові, незважаючи на значні зусилля і польських, і москвофільських політичних діячів знівелювати національну позицію українців. «Смѣло можно полагать, что сія (українська. — Л. С.) интеллигенція на добрую половину считает и величает себя особымъ, самостоятельнымъ народомъ, силится творить свой особый «русскій» языкъ и создавать особую литературу. Сепаратисты имѣють теперь въ своемъ распоряженіи 15 періодическихъ изданій, довольно значительную по количеству литературу, много разныхъ обществъ, а также официальныхъ должностей и вліятельныхъ местъ», — скаржився петербурзьким читачам на національну активність українства Галичини Юліан Яворський [121], заперечуючи очевидне і намагаючись довести «єдинство» українського і російського народів.

Для розвитку преси цього періоду в підавстрійській Україні характерні швидкий занепад і, навпаки, виникнення нових видань. Оглядаючи загалом «графікони» функціонування преси цих десятиліть, «дізнасте враження, що запущені в землю кволі корінці першого друкованого періодичного слова в Галичині розрослись у міцно розгалужене сильне дерево з розлогим віттям, яке все далі й далі пускає нові парості. Кволого, немічного, що не змогло вирости, — тут не багато» [122]. Ця емоційна думка М. Семчишина, висловлена з нагоди 95-річного функціонування української преси в Галичині, цілком зрозуміла. Однак не все, що «не змогло вирости», було кволим і немічним: значна кількість часописів не могла втриматися на пресовому ринку через низку вагомих причин, зумовлених і суспільно-політичними обставинами, і переважно складністю матеріального забезпечення, і відсутністю чіткої редакційно-видавничої лінії. Але аж ніяк не цензурними заборонами, що гальмували розвиток національної преси в підросійській Україні, оскільки «вітер російської політики гнав нас іншим шляхом, прищеплюючи нашому народові національну свідомість не розвитком культури, а шаленою боротьбою проти неї, яка проводилась з допомогою всіх бичів та скорпіонів адміністративно-поліцейського апарату» [123].

Українська преса 1812—1890 рр., «створена великим гуртом тих людей зь свічнєї верстви нашого народу, которі не переставши ідентифікуватись зь народомъ, щиро заступати готові идею ёго самостайности» [124], зберегла для майбутніх поколінь повноформатне відтворення свого часу, його драматичні конфлікти, контраверсійність, суспільні й політичні антагонізми. Актуалізована завдяки

Борис Грінченко
(1863—1910)

пресі оглянутого періоду, національна самосвідомість українства проявилася у подальшому не лише новою напругою боротьби за громадянсько-національне суспільство, а й новими пресовими друками, в яких і надалі домінувала національна проблематика.

У наступні десятиліття український світ друкованого слова збагатився новими виданнями, для яких характерні пошуки інформаційно-публіцистичного вдосконалення, що вирізняються здебільшого віднайденням оптимальних форм і засобів зацікавлення читача. Проте чималий журналістський досвід, отриманий українським пресовим креативом, дав змогу наступникам усвідомити й проаналізувати їхні здобутки і прорахунки. Наскільки вплинули успадковані канони означених видань на подальший процес пресотворення, можна визначити лише тоді, коли вповні, не вибірково, не кон'юнктурно, без проявів репресивної реакції суспільства, буде досліджено весь масив української періодики другої половини XIX ст., яка виходила у світ завдяки творчим і матеріальним зусиллям авангарду українства.

1. Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 12.
2. Харьковская журналистика начала настоящего столетия // Киевская Старина. — 1892. — Т. 38. — С. 170.
3. Ясинський М. До питання про початок української преси // Бібліологічні вісти. — 1923. — Ч. 4. — С. 46.
4. Харьковская журналистика начала настоящего столетия // Киевская Старина. — 1892. — Т. 38. — С. 198.
5. Лукасевич Л. 125-ліття преси в службі нації // Краківські вісти. — 1941. — Ч. 6. — С. 3.
6. Цит. за: Федченко П. М. Матеріали з історії української журналістики. — К., 1959. — Вип. 1: Перша половина XIX ст. — С. 333, 334.
7. Там само. — С. 331.
8. Міяковський В. До історії української журналістики // Наше минуле. — 1918. — Ч. 3. — С. 81.
9. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848—1914. — Львів, 1926. — Ч. 1. — С. 7.
10. Возняк М. З-зарання української преси в Галичині // ЗНТШ. — 1912. — Т. 111. — С. 73.
11. Брик І. Початки української преси в Галичині і львівська Ставропігія // Збірник Львівської Ставропігії. — Львів, 1921. — Т. 1. — С. 100, 101.
12. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX—XX століття. — К., 2000. — С. 40.
13. Нечиталюк М. Ф. «Зоря Галицка» з погляду сучасного пресознавства // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. п'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 27—28 листоп. 1998 р. — Львів, 1999. — С. 204.
14. Брик І. Початки української преси в Галичині і львівська Ставропігія // Збірник Львівської Ставропігії. — Львів, 1921. — Т. 1. — С. 124.
15. Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 127.
16. Дещо про фондъ для біднихъ академиківъ // Мета. — 1865. — № 17. — С. 510.
17. Про де-які неурядові гадки урядового «Вістника» // Мета. — 1865. — № 14. — С. 426.
18. Галицько-Руська Матиця и її ціль // Мета. — 1865. — № 5. — С. 141.
19. Левицький І. Письма рускихъ Галичанъ до Михайла Петровича Погодина въ лѣтахъ 1836—1861 // Зоря. — 1880. — Ч. 11. — С. 146.
20. Українська преса: Хрестоматія / За ред. М. Ф. Нечиталюка. — Львів, 1999. — Т. 1: Преса Східної України 60-х років XIX ст. — С. 5.
21. Пеленський С.-Ю. Українська преса до світової війни // Альманах «Нового часу» на 1938 р. — Львів, 1937. — С. 54.
22. Див.: Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 57—62.
23. Зъ-надъ Волги // Мета. — 1864. — Т. 2. — С. 68.
24. Міяковський В. До історії української журналістики // Наше минуле. — 1918. — Ч. 3. — С. 81.
25. Там само. — С. 85.
26. Дописи // Мета. — 1863. — № 1. — С. 96.

27. *Левицький О.* Українці у приймах в чужій часописі // Наше минуле. — 1919. — Ч. 1/2. — С. 57.
28. Там само. — С. 58.
29. *Грушевський М.* Українській Пьемонтъ // Украинский Вѣстникъ. — 1906. — № 2. — С. 104.
30. Дописи // Мета. — 1864. — № 5. — С. 68.
31. Питання Галицьке // Мета. — 1865. — № 13. — С. 387.
32. *П. П.* Зь життя віденських Русинів // Мета. — 1865. — № 13. — С. 398.
33. *Л.* Теперішня політика Поляків насупротив нашої Русі // Мета. — 1865. — № 18. — С. 537.
34. Перегляд різних часописей, роз'яснюючих руське питання // Мета. — 1863. — № 4. — С. 329.
35. *Левицький К.* Історія політичної думки галицьких українців 1848—1914. — Львів, 1926. — Ч. 1. — С. 100.
36. Мета. — 1865. — № 11. — С. 327.
37. Ровесна літопись // Мета. — 1863. — № 2. — С. 173.
38. Де-що про матеріалізм, а просвіту Славянъ // Мета. — 1865. — № 9. — С. 273.
39. Одкритий лист з України до редакції «Правди» // Правда. — 1873. — Ч. 19. — С. 660, 661.
40. *Левицький К.* Історія політичної думки галицьких українців 1848—1914. — Львів, 1926. — Ч. 1. — С. 138.
41. Огляд політичний // Мета. — 1865. — № 10. — С. 316.
42. *Левицький К.* Історія політичної думки галицьких українців 1848—1914. — Львів, 1926. — Ч. 1. — С. 98.
43. Дописи // Слово. — 1861. — Ч. 10. — С. 49.
44. Огляд політичний // Мета. — 1865. — № 10. — С. 316.
45. Зь життя віденських Русинів // Мета. — 1865. — № 17. — С. 513.
46. *Савченко Ф.* Справа про щорічну, тасмну субсидію львівському «Слову» // ЗНТШ. — 1929. — Т. 150 [Відбитка. — С. 7].
47. Там само. — С. 11.
48. *Гнатюк В.* Рукописні гумористичні часописи // ЗНТШ. — 1920. — Т. 130. — С. 134.
49. *Кс. Кл.* Поправтесь, або щезайте // Мета. — 1865. — № 4. — С. 106.
50. Київський телеграфъ. — 1875. — № 62. — С. 1.
51. *Франко І.* Критичні письма о галицькій інтелігенції // Молот. — 1878. — Ч. 4. — С. 82.
52. Ляхъ зь України. До редактора Мети // Мета. — 1863. — № 3. — С. 250.
53. Передне слово // Мета. — 1863. — № 1. — С. 1.
54. +. Вістник державних законів // Руслан. — 1906. — Ч. 206. — С. 1.
55. *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 223.
56. *Габор В.* Українські часописи Ужгорода (1867—1944 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 2003. — С. 20.
57. Там само. — С. 23.
58. Галицько-Руська Матиця и її ціль // Мета. — 1865. — № 4. — С. 113.
59. *Кс. Кл.* Поправтесь, або щезайте // Мета. — 1865. — № 4. — С. 110.
60. (+). П'ятидесятилітє руского часописьменьства // Руслан. — 1897. — Ч. 176. — С. 1.
61. Галицько-Руська Матиця и її ціль // Мета. — 1865. — № 5. — С. 135.
62. *Ігнатіско В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 54.
63. *Романюк М. М.* Українська преса Північної Буковини як джерело вивчення суспільно-політичного життя краю (1870—1940 рр.). — Львів, 2000. — С. 119.
64. *Габор В.* Українські часописи Ужгорода (1867—1944 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 2003. — С. 19.
65. Уваги над поправкою Czas-y // Мета. — 1865. — № 14. — С. 437.
66. *Левицький К.* Історія політичної думки галицьких українців 1848—1914. — Львів, 1926. — Ч. 1. — С. 129.
67. *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Коломиї (1865—1994 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 1996. — С. 11.
68. *Лукаевич Л.* 125-ліття преси в службі нації // Краківські вісті. — 1941. — Ч. 6. — С. 3.
69. *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 184.
70. Там само. — С. 247.
71. Там само. — С. 314.

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

72. Романчук Ю. З моїх споминів про «Діло» // Діло. — 1930. — Ч. 9. — С. 3.
73. Там само.
74. Шаповал Ю. Г. «Діло» (1880—1939 pp.): поступ української суспільної думки. — Львів, 1999. — С. 341.
75. Луцьк Р. Я. Журнали галицько-руського студентства (Историко-библиографический очерк) // Вешня вода: Сборник статей, посвященных шестидесятилѣтію общества русских студентов «Другъ» (Академическій кружокъ), 1871—1931. — Львовъ, 1932. — С. 75.
76. Там само. — С. 72.
77. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848—1914. — Львів, 1926. — Ч. 1. — С. 147, 149.
78. Нова часопись для народа // Русь. — 1886. — № 10. — С. 6.
79. Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 14.
80. Павлик М. Іван Наумович // Громадський Голос. — 1911. — Ч. 44. — С. 4.
81. Замѣтки и вѣсти литературні // Зоря. — 1880. — Ч. 3. — С. 46.
82. Замѣтки и вѣсти // Зоря. — 1880. — Ч. 24. — С. 319.
83. Франко І. Зібрання творів: У 50 т. — К., 1986. — Т. 48: Листи (1874—1885). — С. 489.
84. Барвінський О. Спомини з мого житя // Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. — Ф. 135, од. зб. 15. — Ч. 3, зош. 14.
85. Габор В. Українські часописи Ужгорода (1867—1944 pp.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 2003. — С. 24.
86. Листокъ школьный // Зоря. — 1880. — Ч. 3. — С. 47.
87. Замѣтки и вѣсти литературні // Зоря. — 1880. — Ч. 3. — С. 46.
88. П. С. Украинская пресса // Украинский Вѣстникъ. — 1906. — № 1. — С. 48.
89. Замѣтки и вѣсти // Зоря. — 1881. — Ч. 3. — С. 39.
90. Замѣтки и вѣсти // Зоря. — 1881. — Ч. 8. — С. 104.
91. Пеневський Є.-Ю. Українська преса до світової війни // Альманах «Нового Часу» на 1938 р. — Львів, 1937. — С. 55.
92. Данилів В. «Кіевская Старина» по цензурним документам // Бібліологічні вісті. — 1925. — № 1/2. — С. 63.
93. Ровесна літопись // Мета. — 1863. — № 2. — С. 176.
94. ЦДІАУ, м. Київ. — Ф. 293, оп. 1, спр. 552; Ф. 294, оп. 1, спр. 195, 287; Ф. 442, оп. 1, спр. 637 та ін.
95. Родимцік // Буковина. — 1885. — Ч. 1. — С. 1.
96. Там само.
97. Терроризмъ галицько-русской прасы // Русь. — 1895. — № 1. — С. 4, 5.
98. За сто літ: Матеріали з громадського й літературного життя України XIX і початків XX століття. — Х.: К., 1930. — С. 229—241.
99. Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 293.
100. Охримович В. Кілька критичних думок про жите та розвій галицько-руської інтелігенції // Народ. — 1890. — Ч. 21. — С. 324.
101. Стахів М. Українська Радикальна Партія перед початком політичної діяльності д-ра Івана Макуха: Вступ до його спогадів // Макух І. На народній службі. — Дітройт, 1958. — С. 12.
102. Охримович В. Кілька критичних думок про жите та розвій галицько-руської інтелігенції // Народ. — 1890. — Ч. 21. — С. 324.
103. Животко А. Трудні початки (До історії «Народа») // Календар Українського Робітничого Союзу на рік 1934. — 1933. — С. 85.
104. Яворський Ю. Очеркъ развитія галицько-русской литературы // Галицько-Русскій Вѣстникъ. — 1894. — № 1. — С. 42.
105. Русское Слово // Народ. — 1890. — Ч. 2/3. — С. 25.
106. Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 315.
107. Там само. — С. 358.
108. Барвінський О. Про заснованнє і дотеперішній розвиток товариства ім. Шевченка у Львові // ЗНТШ. — 1892. — Ч. 1. — С. 209.

Українська преса 1812—1890 рр. — «достойне свідoctво культурної та народної свідомості»

- 109. *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 362.
- 110. *Борковскій А.* Замітки критичні и бібліографія: Товариш // Зоря. — 1888. — Ч. 19. — С. 322.
- 111. Там само.
- 112. *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 136.
- 113. *Габор В.* Українські часописи Ужгорода (1867—1944 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 2003. — С. 38.
- 114. *Левицький К.* Історія політичної думки галицьких українців 1848—1914. — Львів, 1926. — Ч. 1. — С. 217.
- 115. *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 309.
- 116. Нова часопись для народа // Русь. — 1886. — № 10. — С. 8.
- 117. Правда. — 1889. — Вип. 5. — С. 380.
- 118. ЦДІАУ, м. Львів. — Ф. 358, оп. 2, спр. 145. — Арк. 27.
- 119. Нова часопись для народа // Русь. — 1886. — № 10. — С. 7.
- 120. *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 339.
- 121. *Яворскій Ю.* Іоаннъ Григорьевичъ Наумовичъ // Галицко-Русский Вѣстникъ. — 1894. — № 2. — С. 48.
- 122. *Семчишин М.* 95 років української преси в Галичині (1848—1943) // Наші Дні. — 1943. — Ч. 5. — С. 3.
- 123. *Стебницький П.* До історії українського руху // Наше минуле. — 1918. — Ч. 3. — С. 90.
- 124. Прилюдна подяка Вп О. Качалі // Мета. — 1865. — № 8. — С. 232.

Лідія Сніцарчук,
кандидат філологічних наук, завідувач Відділення
«Науково-дослідний центр періодики»
ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України

ВІД УКЛАДАЧІВ

Перший том історико-бібліографічного дослідження «Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.», який охоплює 1812—1890 рр., містить анотовані описи українських часописів (газет, журналів, бюлетенів, вісників тощо), що періодично виходили на етнічних українських територіях, які перебували у складі Російської й Австро-Угорської імперій, та преси українською мовою, видаваної на різних континентах. У цьому томі вміщено дві вступні статті: «Українська преса XIX—XX ст. як наративне історичне джерело» та «Українська преса 1812—1890 рр. – «достойне свідцтво культурної і народної свідомості». Основна частина праці структурно поділяється на два розділи: «Бібліографія української преси» і «Бібліографія української іншомовної преси». Перший розділ подає бібліографічну інформацію про пресу, видану українською мовою у її історичних варіантах правопису; двомовну пресу, що виходила українською та іншими (польською, російською) мовами паралельно. Другий розділ охоплює пресодруки, які видавалися іншими (у цьому часовому відтинку російською і угорською) мовами, однак були українськими за змістом.

Для відбору до бібліографування української преси XIX ст., включеної до основної частини видання, укладачі керувалися науковими принципами, запропонованими В. Ігнатіємком у праці «Бібліографія української преси 1816—1916» (Х.; К., 1930). Використано також опублікований Львівською науковою бібліотекою ім. В. Стефаника НАН України 1991 р. архівний «Протокол наради «На шляху до створення репертуару української книжки», присвяченої укладанню «Бібліографії української книги 1798—1914 рр.», яка відбулася у Бібліотеці АН УРСР 21—22 грудня 1945 р.

Кожний часопис опрацьовано згідно зі «Схемою повного бібліографічного опису періодичного видання»*, розробленою у Відділенні «Науково-дослідний центр періодики» Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України. Бібліографічний опис складається із таких обов'язкових елементів:

- **назва**, різновиди її правописного подання, паралельна назва іншою мовою. Інформацію про перейменування часопису подано у примітках;
- **підзаголовок** (підзаголовки — із зазначенням року і числа, коли відбулися зміни);
- **періодичність** виходу часопису;
- **дата** виходу першого числа часопису;
- **редактори** або **редактори-видавці**, прізвища яких подано за правописом оригіналу;
- **місце видання**, його зміни. Топоніми відтворено за вихідними даними видання, а при їх відсутності — встановлено за бібліографічними джерелами (подано у квадратних дужках);
- **роки виходу** видання;

* Романюк М. М., Галушко М. В. Схема повного бібліографічного опису періодичного видання // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1994. — Вип. 1. — С. 271—290.

- **видавець** чи **видавництво**; **назви друкарень** та їх **адреси**;
- **адреса редакції, адміністрації, контори**;
- **кількісна характеристика**;
- **формат** (при частій зміні подано тільки мінімальний і максимальний); **тираж**; **обсяг**;
- **передплата** річна (при її відсутності — піврічна, квартальна чи місячна), **ціна** окремого номера. При зміні ціни подано тільки мінімальну і максимальну;
- **наявність чисел** (за роками виходу) у фондах книгозбірень в Україні та за її межами.

У кожному із вказаних елементів опису в круглих дужках зазначено хронологічні межі поданої інформації.

«**Примітки**» містять відомості про тимчасове припинення виходу, суттєву зміну назви часопису, різночитання підзаголовка на титульній сторінці чи обкладинці річника й окремих числах, наявність додатків тощо.

У розширеній **анотації** подано історію створення і функціонування, проаналізовано особливості структури і змісту досліджуваного часопису. У цитатах, назвах статей, тематичних розділів і рубрик періодичного видання збережено правопис оригіналу.

Справжні прізвища авторів часописів, опублікованих під криптонімом чи псевдонімом, які були з'ясовані на основі «Словника українських псевдонімів та криптонімів (XVI—XX ст.)» О. І. Дея та інших джерел, подано в дужках (це не стосується псевдонімів, які стали літературними іменами, — Леся Українка, Марко Вовчок, Олена Пчілка, І. Нечуй-Левицький та ін.).

Завершальні елементи бібліографічного опису — «**Бібліографія**», «**Література**», «**Архівні джерела**» — містять відповідні відомості про досліджуваний часопис.

Однак не всі бібліографічні описи претендують на інформативну вичерпність, оскільки окремі часописи бібліографовано на підставі неповних комплектів або й одного числа, що пов'язано з їх відсутністю у фондах головних книгозховищ України. Періодичні видання, які не вдалося розшукати і переглянути *de visu* (позначені астериском), описано на основі опублікованих бібліографічних або літературних джерел та архівних матеріалів. Пошукова робота триває. Новознайдена інформація буде вміщена у додаткових томах історико-бібліографічного дослідження.

Усі бібліографічні описи подано за хронологією (за першим роком видання). У межах року матеріали розташовано за алфавітом назв часописів. Тривалість виходу кожного періодичного видання за роками зафіксовано у додатку «Порічний реєстр часописів». Прізвища авторів зазначено після бібліографічного опису кожного пресодруку.

Для виявлення українських періодичних видань 1812—1890 рр. використовувалися бібліографічні праці І. О. Левицького «Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія съ узгледненіємъ русскихъ изданій, появившихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886)» (т. 1, 2; Львів, 1888—1895) і «Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900» (т. 1—3; Львів, 1909—1911), В. Ігнатієнка «Бібліографія української преси 1816—1916» (Х.; К., 1930), матеріали архівів українських видавництв і редакцій періодичних видань XIX ст., що зберігаються у відділі рукописів ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України, фондах центральних і обласних державних архівів України, а також наукові праці та пресознавчі публікації.

Це історико-бібліографічне дослідження містить низку допоміжних показників: алфавітний показник часописів, іменний показник редакторів і видавців (після кожного зазначено номер позиції, під яким описано часопис, що його редагувала чи видавала названа особа), іменний показник та показник місць видання. У першому томі подано також список використаних у бібліографічних описах скорочень слів, не передбачених Державним стандартом України «ДСТУ 3582-97. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі».

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Бібліографування пресових видань здійснювалося за фондами Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України, а також Наукової бібліотеки Львівського національного університету ім. І. Франка, Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, Центрального державного історичного архіву України у м. Львові, Центрального державного історичного архіву України у м. Києві, Державної наукової архівної бібліотеки у м. Києві, Науково-довідкової бібліотеки Центрального державного історичного архіву України у м. Львові. Окремі елементи бібліографічного опису, особливо відомості про наявність періодичних видань у фондах книгозбірень України та інших країн, подавалися за опублікованими каталогами і бібліографічними покажчиками Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка, Одеської державної наукової бібліотеки ім. М. Горького, бібліографії «Prasa Lwowska w latach 1864—1918» (автор — Jerzy Jarowiecki). Використано також інформацію, яку надіслали працівники цих та інших бібліотек України, Польщі, Великобританії, Словаччини і Чехії: *К. І. Висоцька* (Вінницький обласний краєзнавчий музей), *В. П. Пружина* (Наукова бібліотека Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова), *І. В. Жалоба* (Наукова бібліотека Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича), *І. П. Степаненко* (Обласна універсальна наукова бібліотека ім. О. М. Горького, м. Запоріжжя), *С. Гриценко* (Одеська державна наукова бібліотека ім. М. Горького), *Л. П. Незнамова*, *В. О. Ярошик*, *Л. Ф. Бондаренко* (Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка), *І. К. Журавльова* (Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна), *А. Краузе* (Бібліотека Вроцлавського університету), *М. Зигмунт* (Національна бібліотека, м. Варшава), *Й.-Д. Мончка* (Бібліотека Національного Закладу ім. Оссолінських, м. Вроцлав), *А. Сенкевічова* (Ягеллонська бібліотека, м. Краків), *О. Керзюк* (Британська бібліотека, м. Лондон), *Д. Лехер* (Бібліотека Братиславського університету), *Л. Бабка* (Слов'янська бібліотека при Національній бібліотеці Чеської Республіки), колеги з Бібліотеки Варшавського університету, Бібліотеки Інституту славістики Польської Академії Наук, Бібліотеки Католицького університету (м. Люблін), Бібліотеки Польської Академії Наук.

Укладачі видання щиро вдячні усім фахівцям, які відгукнулися на наше прохання, за плідну співпрацю з Відділенням «Науково-дослідний центр періодики» ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України. Сподіваємося, що налагоджені ділові зв'язки набудуть позитивного розвитку і сприятимуть успішному дослідженню української періодики.

БІБЛІОГРАФІЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ

УКРАИНСКИЙ ВѢСТНИКЪ: На 1816й (1817й, 1818й, 1819й) годъ. — Часть 1. Кн. 1. 1816, янв.

Харьковъ, 1816—1819: Изд.: Григорій Квітка (1816), Евграфъ Филомафитскій (1816—1819), Разумникъ Гонорскій (1816—1818). Тип. Университетская. Адр. ред.: не вказано.

Вийшло: 1816 — Часть 1—4 кн. 1—12, 1817 — Часть 5—8 кн. 1—12, 1818 — Часть 9—12 кн. 1—12, 1819 — Часть 13—16 кн. 1—12; Ф. 17×11,5 см; Обс. частин від 366 с. до 412 с.; *Передпл.:* за все 12 книжекъ 15-ть, съ пересылкою 18-ть рублей.

Наявність у фонді: **НБУВ:** 1816 — Часть 1—4 кн. 1—12, 1817 — Часть 5—8 кн. 1—12, 1818 — Часть 9—12 кн. 1—12, 1819 — Часть 13—16 кн. 1—12; **НБ ОНУ:** 1816 — Часть 1 кн. 2, часть 2—4 кн. 5—10, 1817 — Часть 5 кн. 1, часть 6, 7 кн. 4—7, часть 8 кн. 11, 1818 — Часть 9 кн. 1, 3, часть 10 кн. 4—6, часть 11 кн. 7, 9, часть 12 кн. 10—12, 1819 — Часть 13 кн. 2, часть 14 кн. 4, часть 15 кн. 7—9, часть 16 кн. 10, 12; **ХДНБ:** 1816 — Часть 1 кн. 1, 3, часть 3, 4 кн. 7—12, 1817 — Часть 7, 8 кн. 9—12, 1818 — Часть 9—12 кн. 1—12, 1819 — Часть 13, 14 кн. 1—6, часть 16 кн. 10—12; **ЦНБ ХНУ:** 1816 — Часть 1, 2 кн. 2—4, часть 3, 4 кн. 7—12, 1817 — Часть 5—8 кн. 1—12, 1818 — Часть 9—12 кн. 1—12, 1819 — Часть 13—16 кн. 1—12.

«Журналы могутъ служить очень вернымъ средствомъ къ тому, что бы показать степень образованности и успѣховъ просвѣщенія, мѣстныя выгоды и характеръ обитателей того края, гдѣ они издаются», — вважали видавці «Украинского Вѣстника». Саме з цією метою, а також щоб дати повне уявлення «какъ о самой Украине, такъ и объ обитателяхъ ея», вони розпочали видання часопису, який уже з перших чисел здобув популярність харківського, і не тільки, читача.

Архітектоніка часопису була доволі чіткою і не відрізнялася від журналів, які виходили паралельно з

ним у Російській імперії. Основним, за визначенням редакції, був відділ «Науки и искусство», в якому передбачалося вміщувати «статьи собственно до наукъ и искусствъ касающіеся». Діапазон науково-просвітницької тематики публікацій цього відділу досить широкий: історія, мистецтво, літературознавство, культура загалом, точні науки, політика.

Історична концепція редакції втілена в статтях М. Грибовського «Историческія замѣчанія о Малороссіи отъ смерти Гетмана Богдана Хмѣльницкаго до Полтавскаго сраженія», М. Маркова «Введение въ Малороссійскую исторію или Краткое описаніе Южной части Россійскаго государства во времена древнія», Л. Успенського «Вѣроятнѣйшія мнѣнія о происхожденіи Россійскаго народа и его наименованіяхъ», І. Квітки «О малой Россіи», в яких акцентувалося на окремішності українського народу, формувалася думка про українську національність. «Русскіе и Малороссіане происходятъ отъ однихъ предковъ, какъ въ техъ такъ и въ другихъ течетъ кровь древнихъ славянъ, но нравы ихъ неисходны, обыкновенія отличны, законы неодинаковы» — характерне твердження «Писемъ изъ Малороссіи» О. Льовшина, які згодом вийшли у світ окремим виданням з університетської друкарні.

Смислова багатозначність літературних творів, значення і роль художнього слова, взаємозв'язок літератури з життям, аналіз майстерності і творчих пошуків письменників — у центрі публікацій теоретико-літературознавчого блоку часопису, серед яких — «О вкусе и его влияніи на словесность» М. Гисдича, «О возможности всеобщей теории подражательной гармоніи слова» Р. Гонорського, «Несколько словъ Василя Масловича объ одномъ изъ двухъ опытовъ въ словесности».

Політикознавчий аспект публікацій часопису характеризує стаття І. Воронова «О необходимости законовъ въ каждомъ политическомъ обществѣ», у

якій, зокрема, висловлювалася думка про те, що «сила політичнихъ законівъ непосредственно соединяется съ силою благонамеренного правительства», позаяк «оно сколько необходимо для блага общества, столько и сообразно съ существомъ устройства оного — съ природою самого человека».

У відділі «Изящная словесность» публікувалися прозові твори («въ подлинникахъ») І. Вернета, О. Льовшина, Г. Квітки-Основ'яненка (під псевд. Фалалей Повинухін). Зарубіжна література представлена творчістю Руссо, Вольтера, Мільтона та ін., перекладеною Р. Гонорським, Є. Філомафітським, І. Срезневським.

Увага до нових літературних тенденцій проявилася в часописі у прагненні редакторів наголосити на відтворенні авторами почуттєвого сприйняття природи. Зокрема, в заувагах до вміщеного «Путешественника» Шатобріана Є. Філомафітський (підп.: Ф-ій) відзначав: «Я хотелъ только сообщить моимъ читателямъ картинныя места». Серед прикладів опублікованої «отборной» прози, що містила змінно-проминальні настрої у фіксації «живописныхъ» фрагментів, які вимагали чуття «гармоніи» слова,

можна назвати твори Бюффона («Колибри или мушкэ-птица»), Шатобріана («Зрѣлище прекрасной ночи въ пустыняхъ Нового Свѣта», «Ніагарскій Водопадъ») у перекладі Глафіри Шумлянської.

Виразність поетичного слова, емоційно-психологічна глибина — від патетики до страждань і скорботи — притаманна поезії О. Тютіпїна, М. Севаст'янова, О. Склабовського, редакторів часопису. Зокрема, визначаючи «Участь смертныхъ», поет (підп.: К. Х-лк-в) доволі песимістично висновковував щодо буття людини: «Рожденіе твое — болѣзнь, вся жизнь — труды / А смерть — необходимость!..».

Видавці «Украинского Вѣстника» висловлювали подяку П. Гулаку-Артемовському за поетичні «прекрасныя подражанія», а саме: «День мщенія (Подражаніе Пророку Іоїлю)», «Недовѣрчивость: Подражательный переводъ изъ Делия», «Ослеплѣніе смертныхъ: Вольный переводъ изъ Ж. Руссо». У 1818—1819 рр. у часописі було опубліковано також низку талановитих сатиричних творів українською мовою П. Гулака-Артемовського («Пан та Собака», «Тюхтій та Чванько», «Дещо про Гараська»). Багатство стилістичних відтінків — від фамільярного до пародійно-піднесеного — продемонстрував поет у «казці» «Солопій та Хивря або Горох при дорозі» — сатирі на тих, що «не один оравъ під небесами, а як на землю слизъ — пішов в старці з торбами».

У відділі «Харьковскія Записки» часопису вміщено значну кількість подієвої інформації, зокрема повідомлення про гімназійні і вищі навчальні заклади Харкова, про дисципліни, які викладалися студентам відділень морально-політичного, медицини, фізичних і математичних, словесних наук, про посвячення кандидатів медицини в лікарі, посадові переміщення викладацького складу й отримання наукових ступенів, списки студентів Харківського університету. Тут же була опублікована і низка доповідей чоловічих осіб вищих навчальних закладів: «Речь К. А. Швайковскаго, ректора и профессора Царскаго Варшавскаго Университета» (переклад П. Гулака-Артемовського), «Речь въ дѣнь открытія кафедры Польскаго языка при Императорскомъ Харьковскомъ Университетѣ, произнесенная Лекторомъ онаго Петромъ Артемовскимъ-Гулакомъ», «Речь произнесенная въ первомъ собраніи Харьковскаго библейнаго общества» віце-президентом, губернським «предводителемъ» Слобідсько-Українського дворянства Г. Ф. Квіткою. Опублікована промова В. Каразіна «О истинной и ложной любви къ Отечеству», яка була виголошена в «публичномъ собраніи» Філотехнічного товариства «правителемъ

его дѣлъ», спонукала до обговорення на сторінках часопису загальнолюдських цінностей: прагнення до всебічного розвитку, повага до індивідуальності, свобода думки, незалежність моралі. Найістотнішою суттю любові до вітчизни, на думку В. Каразіна, повинна бути «любовь къ истине и добродетели»: «Дурной гражданинъ своего края, дурной отецъ своего семейства не можетъ быть добрымъ сыномъ своего Отечества».

Основною інформацією відділу «Смѣсь» була бібліографічна: «извѣстія о выходящихъ въ Харьковѣ книгахъ, краткія рецензіи», списки виданих у Харкові книжок, повідомлення правління Харківського університету про нові надходження в університетські книжкові магазини. Крім цього, публікувалися «разныя уведомлѣнія»: «мысли и замечанія» з приводу атестування знань учнів у гімназіях, короткі «обозрѣнія заграничныхъ происшествій», повідомлення про діяльність Філотехнічного товариства, відгуки читачів про певні публікації часопису, світська хроніка. Видавці брали на себе місію посередників між знелюдними, прізвиська яких і суть «несчастій» оголошували читачам, і їхніми добродіями, переважно членами Харківського доброчинного товариства, заснованого 1816 р. з ініціативи об'єднання Слобідсько-Українського дворянства, які пропонували фінансову підтримку нужденним.

1818 р., повідомляючи про продовження видання часопису в наступному році, редакція відзначала, що основна «побудитѣльная» причина цього — «благо-склонное» ставлення до нього широкого загалу читачтва не лише з Харкова, Полтави, Києва, інших міст України, а й з російських — Санкт-Петербурга, Архангельська, В'ятки, Ростова, Казані тощо. «Предложенная цель — сообщать справедливое понятие о здѣшнемъ крае и способствовать по возможности успехамъ просвѣщенія» — досягнена, вважала редакція. 1819 р. у зв'язку з посиленням цензури, зумовленим ускладненням політичної ситуації в Російській імперії, Є. Філомафитський отримував попередження про недопустимість публікацій, «предосудитѣльных по духу и благопристойности». Згідно з розпорядженням міністра освіти, видання «Украинского Вѣстника», за означенням І. Михайлина, «блискачюго зачину української журналістики в Харкові», було припинено в грудні 1819 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.: К., 1930. — С. 267, 268.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 2000. —

Т. 9. — С. 3305; Федченко П. М. Матеріали з історії української журналістики. — К., 1959. — Вип. 1: Перша половина XIX ст. — С. 33—50; Дмитрук В. Т. Нарис з історії української журналістики XIX ст. — Львів, 1969. — С. 11—17; Федченко П. М. Преса та її попередники: Історія зародження й основні закономірності розвитку. — К., 1969. — С. 264—266; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 30—35; Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 14—17; Михайлин І. Л. Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 38—61.

Л. Сніцарчук

2

ХАРЬКОВСКИЙ ДЕМОКРИТЪ: Тысяча первый журналъ! — [Місячник]. [Ч. 1]. 1816, янв.

[Ред. Василь Маслович]. — **Харьковъ, 1816:** Издаваемый Василіємъ Масловичемъ. Тип. Университетская.

Вийшло: 1816 — Янв.—июнь [ч. 1—6]; Ф. 19х12,5 см; Обс. від 56 с. до 64 с.

Наявність у фондi: ХДНБ: 1816 — Февр., май; ЦНБ ХНУ: 1816 — Янв.—июнь.

Примітки: Епіграф до видання: «Всѣ въ ежемѣсячны пустилися изданья. И словомъ вижу я въ странѣ моей родной — Журналовъ тысячу, а книги ни одной!».

Перший український часопис сатирично-гумористичного напрямку. Створюючи його, В. Маслович, на той час студент Харківського університету, планував наповнювати зміст публікаціями слобожанських авторів актуальної різноаспектної тематики. З цією метою було опубліковано низку творів Г. Квітки, Д. Ярославського, О. Сомова, І. Срезневського та інших уважних обсерваторів суспільно-політичного, культурного, побутового життя Слобожанщини, які втілювали свої враження у різножанрову віршовану сатиру — байки, епіграми, куплети злободенної тематики. Яскравим сатиричним талантом вирізняються байки Якіма Нахімова, одного з найоригінальніших байкарів того часу, «українського певця», який, на думку В. Масловича, повинен зайняти достойне місце в історії української літератури.

Художньо-публіцистичним відтворенням соціального і побутового аспектів життя українців, структури суспільних відносин характеризується поетична сатира (байки, віршовані діалоги, діатриби тощо) В. Масловича, зокрема «Книгопродавѣць и Слонь», «Утаида», «Бесѣда на пирушке», «Интерѣсь».

У часописі вперше використано українську мову. В поемі В. Масловича «Осно́вание Харькова» (ч. 1) введено в російський текст низку окремих слів і діалогів персонажів, згодом вміщено й окремі твори, як відзначав редактор, не зовсім літературною мовою, радше її слобожанським варіантом.

Відтворені під загостреними поглядами сатириків «Харьковского Демокрита» актуальності життя різних прошарків суспільства, майстерність його авторів, зокрема Г. Квітки-фейлетоніста, рясність використання засобів і форм сміхової культури українців приваблювали широке коло читачів. Однак після 6-го числа В. Маслович припинив видавати часопис. За свідченням В. Дмитрука, він був заборонений цензурою.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.: К., 1930. — С. 268.

Література: Федченко П. М. Матеріали з історії української журналістики. — К., 1959. — Вип. 1: Перша половина XIX ст. — С. 28—33, 171—175; Дмитрук В. Т. Нарис з історії української журналістики XIX ст. — Львів, 1969. — С. 8—11; Історія української доживотної

журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторинок, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 27—29; Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 18, 19; Нечитайлюк М. Ф. Красназвча публіцистика в українській пресі початку XIX ст. // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1994. — Вип. 1. — С. 15, 16; Борзенко О. І. «Харьковский Демокрит» як феномен українського просвітництва // Українська періодика: історія та сучасність: Матеріали ювіл. наук. конф., присвяч. 70-річчю багатотиражної газети «Харківський університет». — Х., 1998. — С. 55—58; Дядюк М. Документи і матеріали до історії та теорії пресознавства // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 7. — С. 479; Михайлин І. Л. Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 32—37.

Л. Сніцарчук

1848 р.

3

DNEWNYK RŬSKIJ (1848 cz. 1—5, 9); ДНЕСВНИКЪ РŬСКІЙ (1848 ч. 6—8). — Выходить шчо тыждень въ Средѣ. Cz. 1. 1848, 18/30 serpnia.

Отвѣтный ред. Иванъ Вагилевичъ. — **Львовъ, 1848:** Тип. Михаила Порембы. **Адр. ред.:** ч. 112 при Широкой оулицѣ во Львовѣ.

Вийшло: 1848 — Ч. 1—9, [?]; Ф. 38×26 см; **Обс.** 4 с.; **Передпл.:** на рокъ 5 золот. рень. За пересылку на провинцію додається до означеної цѣны на рокъ 1 золот. рень.

Наявність у фондї: ЛНБ: 1848 — Ч. 1—9; БН: 1848 — Ч. 1—9.

Примітки: Друкувався латинським (ч. 1—5, 9) і кириличним (ч. 6—8) шрифтами. Наскрізна нумерація сторінок.

Тижневик «Днесникъ Рускій» — орган політичного товариства «Соборъ Рускій», заснованого спольщеними українцями 1848 р. у Львові на противагу Головній Рускій Раді. Видання мало засвідчити приналежність галицьких українців до польської національності. Про завдання «Собору Руського» і мету заснування часопису «отвѣтный редакторъ» І. Вагилевич у замітці «Program», опублікованій у першому числі, писав: «Cil Ruskogo Soboru jest: opikowanie sia narodnostiju ruskoju, pryczynienie sia do jej slobodnoho i nezawysymoho rozwytia, a pry tom uderzowanie zhody i odnosity z myrom soplemennoi narodnosty w naszoi spolnoj otczyni». Одним із шляхів реалізації означеної мети вважалося «proswiszczzenie narodnoje, a to osiahnuty mozna literaturaju ruskoju». Саме для цього Товариство

і почало видавати «Dnewnyk Ruskij», в якому передбачалося друкувати, крім матеріалів «Собору Руського», найновіші відомості з краю і світу, зокрема інформацію про життя народу, «kotryj sia poczuwajet sam w sobi i majet pered soboju welykoje buduszczeje» (ч. 1).

У першому числі тижневика були опубліковані статут і відозви «Собору Руського» до русинів, у п'ятому — до руської інтелігенції. Для повідомлень та публікацій політичного й економічно-господарського змісту з перших чисел видання велися рубрики «Щтопись тепершних дѣяній» (ч. 1—8), «О Zemledilstwi» (ч. 1, 3), під якими містилися політичні статті Івана Вагилевича, Юліана Горошкевича, Йосипа Вінковського, а також рубрика «Poradnyk hospodarskij». З п'ятого числа публікувалася ґрунтовна розвідка І. Вагилевича «Замѣтки о русской литературѣ» (ч. 5—9).

З матеріалів політичного й економічного характеру також заслуговують на увагу відозва «towarystwa bratuj do mytych bratow selan, aby swoi grunty nemarnowaly» (ч. 9) та розлога стаття, підписана криптонімом Ф. Н., «Слово о Руси и ей становишичи политическимъ» (ч. 6—9), в якій автор так трактував своє бачення політичного становища «Руси в Галичині»: «Галиційская интеллигенція подъ назвою Руси разумѣетъ лише тоє, чимъ заволодѣла Австрія. Глядячи на Русь в Галичині... — видимъ миръ безъ переданій старины, зопсований черезъ бюрокрацію, безъ вѣры в будущее, видимъ консервативовъ упертыхъ, непріязныхъ тепершнимъ стремлѣніямъ; и тоє то єсть подстава, на которой основуетъ интеллигенція свое будущее.

...Не спріючи ни правительству, ни шляхтѣ Мало-Русинъ єсть привязанный только до своей пытомыи старины, захованой в пѣсняхъ и переданіяхъ. Тамъ онъ беретъ воображеніе о вольности, о добромъ бытію матеріальномъ и вздыхаетъ до своего идеалу» (ч. 6).

Останнє наявне у фондах число (9-те) вийшло 13 (25) жовтня 1848 р. Точних відомостей про загальну кількість чисел нема. Я. Головацький зазначав, що «Дневника Русского» видано «не больше 10 номеровъ церковно-слав. и въ особыхъ изданияхъ польскимъ шрифтомъ» (екз. у Я. Головацького)» (Дополненіє къ Очерку славяно-русской библиографіи В. М. Ундольского. — С.Пб., 1874. — С. 54).

Бібліографія: Левицький И. Е. Галицко-русская библиографія XIX-го столѣтія съ увзглядненіемъ русскихъ изданій появившихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1888. — Т. 1. — С. 34; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 32.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 529; Возняк М. Просвітні змагання галицьких українців в 19 віці (до 1850 р.): Нариси. — Львів, 1912. — С. 50; Лукань Р. Вистава української преси Галичини (1848—1943) // Львівські вісті. — 1943. — Ч. 119(539);

Федченко П. М. Матеріали з історії української журналістики. — К., 1959. — Вип. 1: Перша половина XIX ст. — С. 150; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайло та ін. — Львів, 1983. — С. 98, 99; Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 27, 28; Крупський І. В. Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.). — Львів, 1995. — С. 64; Крупський І. Становлення української журналістики в Галичині (1848 — початок XIX ст.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 7. — С. 5; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 159—161; Михайлин І. Л. Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 272—274.

М. Галушко

ЗОРЯ ГАЛИЦКА (1848); **ЗОРЯ ГАЛИЦКА** (1849—1851, 1855—1857); **ЗОРЯ ГАЛИЦКАЯ** (1852—1854): Письмо повременное для справ народных, политических и церковных, словесности и господства сельского галицко-угорско- и буковинско-русского народа (1849—1850); Письмо повременное для справ народных, политических и церковных и словесности галицко-угорско- и буковинско-русского народа (1851—1852); Листь повременный посвященный литературному, общепользному и забавному чтению (1853—1854 ч. 47); Тижневник, посвященный литературѣ, господарству и забавѣ (1854 ч. 48—51); Письмо посвященное литературѣ и забавѣ (1856 ч. 1—5); Письмо посвященное литературѣ и забавѣ (1856 ч. 6—52); Письмо посвященное литературѣ, забавѣ и господарствѣ (1857). — Выходить по тиждень разъ во Второкъ (1848), два разы на тиждень въ Середѣ и въ Суботѣ (1849 — 1852), сжеседмично въ Середу (1853—1854), по Пятницы (1855—1857). Р. 1. Ч. 1. 1848, 15 маа.

Видаватель и заручающий ред. (1848 ч. 8 — 1849 ч. 38), *видаватель и отвѣдательный ред.* (1849 ч. 39 — 1850 ч. 63) А. Павенцкій. *Ред.:* М. Коссаць (1850 ч. 64—90), Іоаннъ Гушалевиць (1850 ч. 91 — 1851 ч. 50). *Отвѣдательный ред.:* Іоаннъ Гушалевиць (1852 ч. 66 — 1853 ч. 15), Богданъ А. Дѣдицкій (1853 ч. 16 — 1854 ч. 31), С. Г. Шеховиць (1854 ч. 32—47), Николай Савчинський (1854 ч. 48 — 1855 ч. 1). *Ред.* Николай Савчинський (1855 ч. 2 — 1857). — **Львѣвъ, 1848—1857:** *Заручающий издаватель* А. Павенцкій (1848 ч. 1—7). *Типографъ* Іоаннъ Гоффрихтеръ (1852 ч. 66—90); *Типомъ* Института Ставропигіанского (1848—1849 ч. 38); *Типомъ* Михаила Порембы (1849 ч. 39 — 1850 ч. 62); *Типомъ и накладомъ* Института Ставропигіанского (1850 ч. 63 — 1851 ч. 50, 1854 ч. 48 — 1855); *Иждивеніемъ, типомъ и накладомъ* Института Ставропигіанского (1851 ч. 51—101); *Иждивеніемъ и типомъ* Института Ставропигіанского (1851 ч. 102 — 1854 ч. 47); *Накладомъ* М. Дзѣковскаго (1856 ч. 1); *Типомъ* Института Ставропигіанского (1856 ч. 2 — 1857). *Адр. ред. і адм.:* не подано.

Вийшло: 1848 — Р. 1 ч. 1—30/31, 32—33, 1849 — Р. 2 ч. 1—104, 1850 — Р. 3 ч. 1—104, 1851 — Р. 4 ч. 1—104, 1852 — Р. 5 ч. 1—90, 1853 — Г. 6 ч. 1—43, 1854 — Г. 7 ч. 1—51, 1855 — Р. 8 ч. 1—32, 1856 — Р. 9 ч. 1—52, 1857 — Р. 10 ч. 1—13; *Ф.* від 32×20 см до 22,5×14,5 см; *Т.* 4000 пр. (1848); *Обс.* від 4 с. до

16 с.; *Передп.:* піврочна въ Львовѣ 1 реньск. 15 кр. ср. (1848 ч. 1—26), за часть бдѣ 16 листоп. до студня с. р. для одбѣрающихъ въ редакціи 21 кр. ср. (1848 ч. 27—33); піврочна для одбѣрающихъ въ Редакціи 2 рень. 30 кр. ср. (1849—1850 ч. 78); на текущее чвертьроче для одбѣрающихъ въ Редакціи 1 рен. (1850 ч. 79—104), 1 рен. 10 кр. (1851—1852); на рѣкъ въ Львовѣ 4 зр. 40 кр. к. м. (1853—1854), 4 злр. м. к. (1855—1857), съ почтовою пересылкою 6 зр. к. м. (1853—1854), 4 злр. 40 кр. м. к. (1855—1857).

Наявність у фондi: ЛНБ: 1848 — Р. 1 ч. 1—33, 1849 — Р. 2 ч. 1—104, 1850 — Р. 3 ч. 1—104, 1851 — Р. 4 ч. 1—104, 1852 — Р. 5 ч. 1—90, 1853 — Г. 6 ч. 1—43, 1854 — Г. 7 ч. 1—51, 1855 — Р. 8 ч. 1—32, 1856 — Р. 9 ч. 1—52, 1857 — Р. 10 ч. 1—13; НБУВ: 1848 — Р. 1 ч. 3—33, 1849 — Р. 2 ч. 1—8, 10—19, 21—24, 28, 30—40, 42, 43, 46—53, 57—60, 62, 63, 65—69, 71—96, 98, 100—104, 1851 — Р. 4 ч. 1—5, 7—74, 76—92, 99—104, 1852 — Р. 5 ч. 1—25, 77—90, 1853 — Г. 6 ч. 1—14, 21—25, 1856 — Р. 9 ч. 1—17, 19—28, 30—52, 1857 — Р. 10 ч. 1—5; НБ ЛНУ: 1848 — Р. 1 ч. 1—33, 1849 — Р. 2 ч. 1—104, 1850 — Р. 3 ч. 1—104, 1851 — Р. 4 ч. 1—104, 1852 — Р. 5 ч. 1—90, 1853 — Г. 6 ч. 1—43, 1854 — Г. 7 ч. 1—51, 1855 — Р. 8 ч. 1—32, 1856 — Р. 9 ч. 1—52, 1857 — Р. 10 ч. 1—13; НДБ ЦДІАУ: 1848 — Р. 1 ч. 1—33, 1849 — Р. 2 ч. 23, 29—71, 103, 1850 — Р. 3 ч. 8—62, 65, 1851 — Р. 4 ч. 7, 32—37, 1852 — Р. 5 ч. 15—38, 1853 — Г. 6 ч. 1—43, 1854 — Г. 7 ч. 1—51, 1855 — Р. 8 ч. 8, 24, 1856 — Р. 9 ч. 10, 1857 — Р. 10 ч. 1—13; БН: 1848 — Р. 1 ч. 1—33, 1849 — Р. 2 ч. 1—59, 1850 — Р. 3 ч. 1—104, 1851 — Р. 4 ч. 1—8, 10—25, 50, 67—75, 77—80, 82—87, 89, 91—98, 101, 104, 1852 — Р. 5 ч. 39—90, 1853 — Г. 6 ч. 1—43, 1854 — Г. 7 ч. 1—51, 1856 — Р. 9 ч. 1—52; Б. Яг.: 1848 — Р. 1 ч. 1, 1849 — Р. 2 ч. 1—104, 1850 — Р. 3 ч. 1—104, 1851 — Р. 4 ч. 1—104, 1856 — Р. 9 ч. 1—52, 1857 — Р. 10 ч. 1—13.

Примітки: Підзаголовки до 2—5-го річників (1849—1852) подані на загальних титульних сторінках. На титулі 1850 р. у вихідних даних зазначено: «Иждивеніемъ заведенія Ставропигіанского за предстоительства Стефана Късричиньского, Іоанна Товарицкаго и Льва Сосновского»; 1851 р.: «Иждивеніемъ заведенія Ставропигіанского за предстоительства Льва Сосновского, Клементія Рачиньского и Іоанна Товарицкаго»; 1852 р.: «Иждивеніемъ заведенія Ставропигіанского за предстоительства Іоанна Товарицкаго, Клементя Рачиньского и Кирила Вѣнковскаго». До 2-го, 3-го, 4-го і 6-го

ЗОРЯ ГАЛИЦЬКА.

Ч. 39.

ДВОВЪ СЕРБІЙ

ДНА $\frac{1}{16}$ МАЯ 1849.

Выходитъ два раза на тыжднѣ въ Сербіи и въ Сѣвотѣ. Цѣна чвертьрочна для
одвѣряющихъ въ Редакціи 1 ринъ. 15 кр. серб.; для отримлющихъ черезъ почты
1 ринъ. 35 кр. серб.; цѣна годовочна для одвѣряющихъ въ Редакціи 2 ринъ. 30 кр. серб.;
для отримлющихъ черезъ почты 3 ринъ. 10 кр. серб.

Съ нынѣшнимъ Числомъ зачалисьмо „Зоря“ печатати оупечатни Г. Михайла Поремьы. Хотай риднѣйши вѣднѣшьмо са и длаѣи тримали печатни Завѣдінія Інститута Ставропітанького: зинволинкомо однакожъ збѣтали про тов перинѣтиса; понѣже зарадъ печатни ставропітанькон вымагае ѡтъ насъ ѡтъ типеръ цѣны, шкѣю при скѣпныхъ зъ приидираты впаинѣвшихъ засокахъ въ жаднѣ спѣдѣхъ подвѣнѣжѣти не можѣмъ — и не хѣи насъ лишити при цѣнѣ дотиперѣйшиѡй, хотай П. Поремьа „Зоря“ за тѣю самѣю цѣнѣ печатати овозказавѣа. Для лѣпшого розсѣдѣина тов рѣчи оупѣщаемо тѣтъ ова допны намъ черезъ Зарадъ печатнѣ ставропітанькон заіаинѣ:

I.

Честный Пани Павицкій!

Вѣли можете ѡтъ 1го Чѣтна 1849. за выдрѣкованіи Зори за полтора аркѣша рязомъ по 30. рт. сербромъ платити, то вѣдѣмъ Вамъ длаѣи дрѣковати; но вѣли Вамъ дорого, то шѣкѣйтѣ совѣтѣ гдѣ тѣньшѣ, ко

Ставропіта при тѣмъ дрѣкованію хота и 30 рт. платити вѣдѣтѣ, заровкѣ не маѣ.

Дна 25. Марта 1849.

Гѣркѣвичъ.

II.

Вичитный Пани Павицкій!

Отъ нынѣшного дна заявѣши, неможѣмо „Зоря Галицкѣ“ за 30 рт. тыжднѣно дрѣковати; но вѣли хѣиѣтѣ, авѣшьмо Вамъ длаѣи дрѣковати, то намъ за полтора аркѣша или выходяши на тыжднѣ два Числа Зори Галицкой на Вашѣмъ папѣрѣ дрѣковати, по 40. рт. сербромъ платити мѣнѣтѣ, ако кажѣтъ совѣтѣ гдѣ инѣи дрѣковати; вѣкѣйтѣ зѣоровѣи.

Дваѣа дна 7. Мая 1849.

Гѣркѣвичъ.

Іѣкъ намъ доносѣтъ: стараютъ са люди злон вѣры народъ нашъ по силѣхъ вѣкъма спѣсѣвалии вѣли мѣжѣти и мѣ наговѣрѣвати, шкѣю вы роіѣйскіи войска про тов до краю вѣроушли; авѣи нашъ край зѣвратѣи, съ Роіѣю

річників (1849—1851, 1853) є покажчики змісту. Нумерація сторінок річників — наскрізна. «Прилога до числа... «Зорѣ Галицкои» вийшла: 1850 р. — до ч. 88, 1851 р. — до ч. 2, 7, 30, 53, 65, 71, 88 і 92, 1852 р. — до ч. 10, 18, 21, 55—67, 74 і 90. У 1853—1854 рр. — додаток: «Поученія церковныя, издаванныя, яко прилога къ «Зорѣ Галицкой» (див. № 18). 1848 р. ч. 24—33 вийшли з епіграфом: «Русине! познай себе, Буде зъ Тебе». З різних причин «Зоря Галицка» тимчасово не виходила з 16 листопада 1852 р. до 1 березня 1853 р. та з 11 серпня 1855 р. до січня 1856 р.

«Зоря Галицка» — перший національний політичний часопис, який вперше на українських теренах вийшов українською мовою. Це був друкований орган Головної Руської Ради, яка у своїй відозві-програмі під назвою «Одозва до руского народу» виразно зазначила відрубність галицьких українців від поляків та їхню єдність з усім українським народом. «Мы Русини Галицки належимо до великого руского народу, котрый однимъ говорить языкомъ ѿ 15 мѣлѣонѣвъ выносятся, зъ которого полтрета мѣлѣона землю Галицку замешкуе», — відзначалося у відозві і водночас наголошувалося на завданні дбати про добро і щастя народу: «...заховати вѣру и поставити на рѣвни обрядокъ нашъ ѿ права Церкви ѿ Священникѣвъ нашихъ... Розвивати ѿ взносити нарѣднѣсть нашу во всѣхъ си частехъ: выдосконаленьемъ языка нашего, запровадженъемъ сго въ школахъ низшихъ ѿ вижшихъ, выдаванъемъ писъмъ часовыхъ... розширеньемъ добрыхъ ѿ оужиточныхъ книжокъ въ языцѣ рускомъ ... впровадити ѿ на рѣвни поставити языкъ нашъ зъ ѿнними въ оурядахъ публічнихъ», стояти на сторожі прав конституційних та «права наши ѿдъ всякои напасти и ѿскорблена стали ѿ сильне хоронити» (1848. — Ч. 1).

У зверненні Антона Павенцького «Братя Русини!» наголошувалося на необхідності заснування українського часопису та визначалося його змістове наповнення: «...надали намъ ... вѣліїи свободи; теперъ уже ѿ нашъ нарѣдъ ѿншимъ житъсмъ жити повинень, ѿ жити мусить; теперъ сму якъ ѿ кождому вѣльному народови тымъ бѣльшой освѣты потреба, ѿ безъ письма часового уж ся обѣйти не може. Зо щирою любви ѿ прихильности до народу нашего збѣрало ся ту во Львовѣ десять насъ добрыхъ Русинѣвъ такъ зъ духовного якъ ѿ зо свѣцкого стану, ѿ тѣи освѣдчили, що своєсь працевъ писъмо часове руске засилати будуть... въ нашѣмъ рускомъ языцѣ, якимъ нашъ

нарѣдъ говорить... Буде въ нѣмъ оумѣщено, що рада народна руска для просвѣщеня ѿ добра свого народу оурядила ѿ оучинила; будуть въ нѣмъ розправы ѿ розговори о житю нашѣмъ народномъ и полѣтичномъ (о справахъ краю нашего), о нашѣмъ народѣ, сго гѣсторіи; сго языцѣ, релігії, обычаяхъ, житю домовѣмъ; о становиску ѿ обовязкахъ нашихъ ко Рядови, ѿ ко другимъ народамъ... въ нашѣмъ краю мешкающимъ; будемо вамъ всказувати дорогу, котровъ ѿ якъ въ новѣмъ житю конституційномъ поступати маєте, абы собѣ чимъ не зашкодити, але ѿ якъ найбільшій оуискати користи...» (1848. — Ч. 1).

Цей провідний для населення всіх українських етнічних земель у складі Австрійської імперії часопис згуртував навколо себе представників літературно-наукового і політичного світу, серед яких були І. Гушалеви́ч, М. Коссак, П. Костецький, М. Савчинський, Є. Згарський, Я. Головацький, А. Петрушевич, Б. Дідицький, А. Моги́льницький, М. Устиянович, М. Малиновський, Р. Мох, Й. Лозинський (один з перших, хто проводив у мовних питаннях народовецьку політику), Й. Левицький (автор першої у Галичині граматики української мови) та ін.

Для поширення часопису в краю Головна Руська Рада звернулася до духівництва із закликом, щоби кожен священик «взивав» свою громаду до передплати.

Українською за духом і мовою «Зоря Галицка» була у 1848—1850 рр. за редагування її А. Павенцьким та із 48-го числа за 1854 р., коли редактором став М. Савчинський. З другої половини 1850 р. і до 1854 рр. за редакторства І. Гушалеви́ча, Б. Дідицького, С. Шеховича вона набула москвофільського спрямування і виходила «язичієм».

З 1848 р. і до кінця 1852 р. часопис, маючи задекларований політичний характер, містив матеріали про діяльність Головної Руської Ради («О дѣланію Головної Рады Рускои во Львовѣ», «З Гол. Рады Рускои», «Засѣданіє Рады Рускои Головної...»), її статут, відозви, «прошенія» до сейму і міністерств («Зъ причини отнятыхъ грунтовъ», «О прискореніє устроєнія училищныхъ дѣлъ въ Галичинѣ»), низку статей, що висвітлювали проблеми суспільно-політичного та економічного життя українців (О становиску Русинѣвъ Галицкихъ, ѿ розвиваню ихъ житя народного. — 1848. — Ч. 2, 4; Якъ теперъ стоить справа наша галицкоруска? — 1849. — Ч. 7—10; Вопросъ подѣлу Галиции. — 1850. — Ч. 48, 49; Устройство политическихъ властей въ Галичинѣ. — 1850. — Ч. 85). У часописі друкувалися соціально-політичні статті Л. Трещаківського (Вступъ до

росправъ о господарствѣ селянѣвъ. — 1848. — Ч. 5; Чы Галиція єсть польскою землею, и чы Русины суть Поляками? — 1848. — Ч. 6; О господарствѣ сельскѣмъ. — 1848. — Ч. 14), О. Л. (О языцѣ рускимъ. — 1849. — Ч. 3, 4), Я. Головацького (Де що о дѣловѣмъ языцѣ у насъ на Руси. — 1850. — Ч. 17), переклади Й. Левицького (О змѣнѣ народности. — 1849. — Ч. 79—81; Дещо о словесности Галицко-Русской. — 1852. — Ч. 67, 68), М. Малиновського (Чи Русини въ Галиціи до року 1848 промышляли о собѣ? — 1850. — Ч. 27; Могуть ли Галицкіи Русины имѣти свою словесность? — 1852. — Ч. 17; О обществѣ державномъ или гражданскомъ. — 1852. — Ч. 34—38) та ін. Крім публікацій на політичні теми, у часописі надруковано низку історичних матеріалів О. Левицького — про Галич (1850. — Ч. 48—49) та про замок у ньому (1852), про Тернопіль і його церкви (1852. — Ч. 82, 83), М. Малиновського — про русько-галицьку митрополію (1850. — Ч. 27) та огляд історії руської Церкви (1851. — Ч. 50—66, 82), А. Петрушевича — про давні церкви і монастирі у Львові (1851. — Ч. 78—87), монастир василіанок у Славті (1851. — Ч. 13—15), церкву Успенія Пресвятої Богородиці у Львові (1851. — Ч. 61, 62) та розвідку про Галич (1852). Варто відзначити історичну статтю М. Урицького «Слово о древности письменъ руско-словенскихъ» (1850. — Ч. 19—23) та статистично-історичну розвідку Софрона Витвицького про гуцулів Коломийщини (1852. — Ч. 54—56).

Інформація про громадсько-політичні, господарсько-економічні та культурні події у краю і світі вміщувалася під запровадженими рубриками «Справы красви», «Справы загранични» (1849), «Дневныкъ красвый», «Политическіи новины» (1850), «Край Родимый», «Заграничныи извѣстія», «Поглядъ политическій» (1851), «Внутренныя извѣстія», «Извѣстія иностранныя» (1852). Постійно велася рубрика «Всячина».

Корисним для сільських господарів був розділ «Господарство сѣльске» (згодом — «Господарство сельское»), в якому друкувалися статті господарсько-економічного змісту, подавалися корисні поради з ведення господарства, у справі рільництва, садівництва, догляду за худобою; вівся щомісячний календар сільськогосподарських робіт тощо.

1852 рік був останнім, коли «Зоря Галицька» намагалася дотримуватися задекларованої у попередні роки програми, звертаючи основну увагу на політичне національне та міжнародне життя. Уже 1853 р. вона стала часописом, присвяченим тільки «літературному,

общеполезному и забавному чтенію» з різноматематичним змістом, а з 1856 р. виходила як «письмо посвященное литературѣ и забавѣ».

У редакційному зверненні «Воззваніе до передплаты на Зорю Галицкую» (1853) про змінену програму часопису, що видаватиметься «яко морально-літературный и забавный листъ», зазначалося, що він вміщуватиме статті, «относящіися къ словесности, которыи въ родимомъ чистомъ слозѣ причинятися будуть до образованья ума и нашої мовы», «забавныи белетристическіи сочиненія», «извѣстія библиографическіи всѣхъ плодовъ нашої словесности и найважнѣйшихъ сочиненій иныхъ народовъ», а також «новѣйшіи и... важнѣйшіи поученія господарскіи, промысленныи» та «важнѣйшіи поученія о нашихъ церковныхъ обрядахъ».

Із статей, що друкувалися на сторінках часопису, варто виокремити: «Посланіе о первомъ нашо́мъ письменномъ языцѣ» (1853. — Ч. 1—4), «Короткая исторія старословенской литературы» (1853. — Ч. 31—35), «Короткая исторія чешско-словацкой литературы» (1853. — Ч. 37, 38; 1854. — Ч. 21—25), «Афорисмы о народной словесности» Туряна (1853. — Ч. 5, 6, 8), «О начаткахъ перваго епископства въ Галицко-русскомъ княжествѣ» А. Петрушевича (1853. — Ч. 6—11), «Обзоръ важнѣйшихъ политическихъ и церковныхъ происшествій въ Галицкомъ княжествѣ съ половины XII до конца XIII вѣка» (1853. — Ч. 12—19, 21, 24, 37—41; 1854. — Ч. 2—14), «О невѣжествѣ галицкихъ селянъ» М. Малиновського (1853. — Ч. 25), а також низку матеріалів під назвою «Русская старина». Коли часопис знову став на «народну основу», у ньому були опубліковані стаття Й. Лозинського «Гадки о руско-народномъ языцѣ», в якій автор наголошував: «...если покинемо нашъ народный языкъ, то мусимося винародовити, ѓдчимхнути ѓдъ своего любого народа, будемо рабомъ чужимъ, станемося справедливо пониженными, будемо ничимъ, ба забьсмо цѣлу будучность народа. Протос оуникаючи тои недолѣ и ганыбы, плекаймо нашъ народный языкъ, не приближаймоси власти творити новый языкъ або яку сомѣшку словесну, не чипаймося инныхъ нарѣчій, при которыхъ лише прищипкою будемо, але пращюймо неутомимо для хосна и славы нашего питомого языка и народа».

Потисьмо лише Русинами, покися своего питомого держимо языка, поти масмо надѣю на славнѣйшу будучность» (1855. — Ч. 9), розвідки С. Онуфрієвича «Боянъ пѣвца Игорєвого єсть Іоаннъ Несторовый» (1856. — Ч. 16, 17) і «Короледворская рукопись»

(1856. — Ч. 18, 19, 29—36, 48—52), а також інші важливі для дослідження української культури матеріали.

Для реалізації зміненої програми часопису запроваджено такі рубрики: «Кореспонденція літературная», «Извѣстія литературныя» («Літературныя извѣстія»), «Замѣчанія промысленныя и господарскія», «Извѣстія господарскія», «Седмичныя извѣстія», «Извѣстія науковыя», «Извѣстія науковыя и художественныя», «Библиографическія извѣстія», «Всячина». Під рубрикою «Дописи» («Допись изъ...») друкувалися кореспонденції з різних місцевостей Галичини. 1854 р. помітне місце займали «Довѣрительныя письма изъ Будина» одного з ідеологів «общерускості» в угорській Україні І. Раковського, а також «Замѣчанія лѣкарскія».

Упродовж усіх років видання на сторінках часопису вмішувалися поетичні та прозові твори українських письменників. Зокрема, Антін Могильницький опублікував балади «Русинь-воляк» і «Судьба Поета» та частину поеми «Скитъ Манявскій», Іван Гушалевиц — ліричні поезії «Голось зъ могилы», «Слово ангела», «Къ Отчизинѣ», «Введеніє до думъ», Лука Данкевич (під псевд. Лука з Ракова) — байки, сатиричні вірші та поезію громадянського звучання «Савинъ боръ въ Краснолуцѣ», «Сирота», «Мудрый», «Быкъ», «На день 3/15 Мая 1849», «Договоръ», «Старость».

Плідною була співпраця з часописом письменника Євгена Згарського, який опублікував тут ліричні вірші, поеми, балади «Бувай здоровь!», «Письмо до друга недавшого матуру!», «Безбожна Орина», «Отець надъ сыномъ», «Надъ Львовомъ», «Потѣха», повість-притчу «Анна Смохѣвска» і байки «Премудра теличка», «Когуть и Каплунъ» та ін. У часописі друкувалися твори Івана Боднара, Євгена Гребінки, Богдана Дідицького, Івана Здерковського, Ксенофонта Климковича, Платона Костецького, Івана Наумовича (під псевд. І. Н. Бужаненько), Івана Озаркевича, Степана Онуфрієвича, Степана Петрушевича, Григорія Савчинського, Миколи Устияновича (під псевд. Никола з Николаєва), Маркіяна Шашкевича. Опубліковано переклади уривків з «Енеїди» Вергілія, творів Байрона, Гете, Міцкевича, Шіллера, а також народні сербські казки в перекладі О. Духновича й І. Здерковського та окремі переклади з хорватської, угорської літератур і з давньогрецької поезії.

У серпні 1855 р., через епідемію холери на терені Галичини, часопис тимчасово припинив існування. З

початком 1856 р. «Зоря Галицька» «почала правильно виходити», — зазначалося у редакційній замітці (1856. — Ч. 1). Однак уже в тому ж році кількість передплатників зменшилася до 191, а 1857 р. — ледве сягала 100. З квітня 1857 р. в замітці «Почтеннымъ предплатителямъ Зори Галицкой!» повідомлялося, що їй «присуджено погаснути, ибо со 100 предплатителями невозможно ... существовати» (ч. 12).

9 квітня 1857 р. на 13-му числі часопис припинив своє існування.

Таким чином, «Зоря Галицька», будучи десять років провідним виданням українства в Австрійській імперії, суттєво вплинула на розвиток суспільного і культурного життя українців Галичини, Буковини і Закарпаття, сприяла поширенню і утвердженню української мови та літератури. Однак найважливіше те, що вона стала, як підкреслював І. Франко, «першою руською політичною часописом».

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицько-русская бібліографія XIX-го столѣтія съ увзглядненіємъ рускихъ изданій появившихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1888. — Т. 1. — С. 35, 45, 46, 54, 55, 62, 63, 70, 71, 76, 77, 82—84, 88, 89, 92, 93, 99; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 32.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1994. — Т. 3. — С. 847; Українська Літературна Енциклопедія. — К., 1990. — Т. 2. — С. 280, 281; Ф. И. С. [Свистун Филипп]. Начало газет и первая галицко-русская газета // Бесѣда. — 1898. — № 7/8; Возняк М. Просвітні змагання галицьких українців в 19 віці (до 1850 р.): Нариси. — Львів, 1912. — С. 37—48, 50, 52; Брик І. Початки української преси в Галичині і Львівська Ставропігія // Збірник Львівської Ставропігії: минуле і сучасне. — Львів, 1921. — Т. 1. — С. 133, 134; Лукань Р. Вистава української преси Галичини 1848—1943 // Львівські вісті. — 1943. — Ч. 117(537), 119(539); Федченко П. М. Матеріали з історії української журналістики. — К., 1959. — Вип. 1: Перша половина XIX ст. — С. 148—150, 298; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 96—98; Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 26, 27, 32—37; Крупський І. В. Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.). — Львів, 1995. — С. 62—67, 97; Габор В. В. Перші згадки про угорських русинів (закарпатських українців) та проблеми об'єднання історичного Закарпаття із Галичиною: хроніка подій (за публікаціями газети «Зоря Галицька» у 1848—1849 рр.) // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. п'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф., 27—28 листоп. 1998 р. — Львів, 1999. — С. 248—255; Комариця М. М. Фольклорні

матеріали на сторінках «Зорі Галицької» // Там само. — С. 236—248; *Маценко Г. П.* Газета «Зоря Галицька» в іменах // Там само. — С. 222—232; *Медведик П.* Література і мистецтво на сторінках газети «Зоря Галицька» // Там само. — С. 232—235; *Нечиталюк М. Ф.* «Зоря Галицька» з погляду сучасного пресознавства // Там само. — С. 195—212; *Передирій В. А.* До історії дослідження газети «Зоря Галицька»: огляд бібліографії (1848—1857 рр.) // Там само. — С. 212—222; *Дядюк М.* Документи і матеріали до історії та теорії пресознавства // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 7. — С. 468, 471, 490, 513; *Крупський І.* Становлення української журналістики в Галичині (1848 — початок XX ст.) // Там само. — С. 3—6; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 151—159; *Дисак Ф.* Теми, жанри публіцистичних виступів М. Устияновича на сторінках «Зорі Галицької» // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. зьомої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 17—18 трав. 2002 р. — Львів, 2002. — С. 656—667; *Маценко Г.* Перша рекламна кампанія в українській пресі (за матеріалами газети «Зоря Галицька») // Там само. — С. 215—217; *Михайлин І. Л.* Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 239, 254, 255, 268—287.

М. Галушко

1849 р.

5

ВСЕОБЩІЙ ДНЕВНИКЪ ЗЕМСКИХЪ ЗАКОНОВЪ И ПРАВИТЕЛЬСТВА ДЛѢ КОРОННОЙ ОБЛАСТИ ГАЛИЦІИ И ВОЛОДИМЕРІИ СЪ КНАЖЕСТВАМИ ОСВѢЦИМСКИМЪ И ЗАТОРСКИМЪ И СЪ ВЕЛИКИМЪ КНАЖЕСТВОМЪ КРАКОВСКИМЪ = ALLGEMEINES LANDES-GEZETZ- UND REGIERUNGS-BLATT FÜR DAS KRONLAND GALIZIEN UND LODEMERIEN MIT DEN HERZOGTHÜMERN AUSCHWITZ UND ZATOR UND DEM GROSSHERZOGTHUME KRAKAU. — Отд. I. 1849.

Львѡвъ, 1849—1853: Ц. к. Галиційская скарбово-державная типографія.

Вийшло: 1849 — Отд. I—II, 1850 — Часть I—V, I—XXVI, 1851 — Отд. I часть I—XXIV, отд. II часть XXV—XLIV (ч. 170—475), 1852 — Часть I—XXXVI, 1853 — Отд. I часть XXXVII—LIX; Ф. 25×19 см (1850—1852), 28×21 см (1853); **Передпл.:** не подано.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1849 — Отд. I—II, 1850 — Часть I—V, I—XXVI, 1851 — Отд. I часть II, VII—IX, XII—XVII, отд. II часть XXIX—XXXIV,

1852 — Часть X—XIV, XXIII, XXXVI, 1853 — Отд. I часть XLIV, L—LIX; НБ ЛНУ: 1849 — Отд. I—II, 1850 — Часть I—V, I—XXVI, 1851 — Отд. II часть XXV—XLIV, 1852 — Часть XXV, XXVI, 1853 — Отд. I часть XXXVII—LIX; БН: 1852 — Часть XIII—XXXVI, 1853 — Отд. I часть XXXVII—XLII, XLV—LIII.

Примітки: Виклад змісту подано українською і німецькою мовами. Обсяг чисел залежав від вміщуваних нормативних матеріалів. З другої половини 1853 р. виходив під назвою «Вѣстникъ красоваго правительства дла коронной области Галицій и Володомеріи съ кнажествами Освѣцкимъ и Заторскимъ и съ Великимъ Кнажествомъ Краковскимъ» (див. № 15). «Всеобщій дневникъ...» містив закони і розпорядження австрійського уряду від грудня 1848 р.

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галичко-русская библиография XIX-го столѣтія съ увзглядненіемъ русскихъ изданій появившихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1888. — Т. 1. — С. 43, 51, 59, 65, 67; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 39.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 287; *Лукаш Р.* Вистава української преси Галичини (1848—1943) // Львівські вісті. — 1943. — Ч. 131(551); *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 161, 162.

М. Галушко

6

ГАЛИЧО-РУСКІЙ ВѢСТНИКЪ: Руская народна и правительская часопись. — Выходитъ тричи на тыждень, въ Вторникъ, Четверъ и Суботу. Ч. 1. 1849, 2/14 липця.

Ред. Николай Оустяновичъ. — **Львѡвъ, 1849—1850:** Ц. к. галиц. оурядска печатня. Адр. експ.: Львѡвъ, ул. Низша Армянска, ч. 347.

Вийшло: 1849 — Ч. 1—78, 1850 — Ч. 1—16; Ф. 40×25 см; Обс. 4 с.; **Передпл.:** у Львовѣ цѣлорѣчна 8 рен. сереб. Съ пересылкою цѣлорѣчна 10 рен. Ц. окремого числа 4 кр. сереб.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1849 — Ч. 1—78, 1850 — Ч. 1—16; НДБ ЦДІАУ: 1849 — Ч. 1—78; БН: 1849 — Ч. 1—78.

Примітки: Нумерація сторінок для усіх чисел загальна. 1849 р. до ч. 25, 45, 61, 71, 78 — «Прилога до Галичо-Руского Вѣстника». 3 7 лютого 1850 р. натомість у Відні виходив

«Вѣстникъ для Русиновъ Австрійскои Державы» (див. № 10).

«Галичо-Рускій Вѣстникъ» виходив як «органъ правительства». В окремо поданому редакцію «галицкихъ красныхъ газетъ» анонсі під назвою «Програмъ» повідомлялося, що «правительство... постановило при видаванню рускои народнои часописи своего оучастія не отмовляти. И такъ оучредило ся при редакціи галицкихъ красныхъ газетъ окреме отдѣленіе для издаванія галицкои правительскои часописи въ рускомъ языкѣ, котрому придѣлснъ есть редакторъ въ своимъ званію совершенно свѣдомый», і тут же зазначалося, що завданням часопису буде «розширеніе истинного просвѣщенія меже народомъ о его политическихъ и общественныхъ

разпорядження, повѣдомлення, виклади «Возванія до сельскаго народа въ Галичинѣ» графа А. Голуховскаго (1849. — Ч. 25), «Провизоричного громадскаго устава» (1849. — Ч. 19—22, 26—36) та інших урядових матеріалів; неофіційна — матеріали про внутрішню і закордонну політику під рубриками «Политически новины», «Дневникъ красвый», «Всячина» та «Розговоры», в яких подавалася інформація про суспільно-політичне, економічне й культурне життя краю, політичні події в Австрії, Росії, Німеччині, Італії, Франції, Англії, Греції, Швейцарії та в інших країнах. Під рубрикою «Розговоры» друкувалися популярні бесіди про конституцію, правові обов'язки громадян, рівноправність націй в Австрійській державі, про промислове господарство краю, заснування народних шкіл у Галичині, мовні проблеми, роз'яснення окремих урядових постанов, зокрема «Изыясненіе провизоричной громадской оуставы» (1849. — Ч. 40—43, 45—52, 56—64). З публікацій цієї рубрики варто відзначити статті Йосипа Левицького «Оуваги надъ образованьемъ языка Галичко-Руского отъ часу конституции» (1849. — Ч. 69—72), Йосипа Лозинського «Ще щось о правописи» (1850. — Ч. 4, 5) та низку матеріалів про правопис руської (української) мови (1849. — Ч. 58, 65, 77).

Серед надрукованих у часописі художніх творів — повісті «Местъ Верховинця» та «Старий Сфремы» М. Устияновича (під крипт. Н. з Н.), казка «Нечиста сила» Г. Сологуба, з інших матеріалів — «Путешественніи записки о промысловѣмъ и торговельномъ состоянію Россіи» (1849. — Ч. 31, 49—51, 53—55).

Співпрацівниками вісника були Іван Головацький, Михайло Коссак і Богдан Дідицький.

Останнє (16-те) число вийшло 7(19) лютого 1850 р.

Бібліографія: *Левицький И. Е.* Галичко-русская библиография XIX-го столѣтія съ увзглядненіемъ русскихъ изданій появившихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1888. — Т. I. — С. 43, 44, 51, 52; *Ігнатіенко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 34.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні.* — Львів, 1993. — Т. I. — С. 351; *Українська Літературна Енциклопедія.* — К., 1988. — Т. I. — С. 381; *Лукань Р.* Вистава української преси Галичини (1848—1943) // *Львівські вісті.* — 1943. — Ч. 119 (539); *Федченко П. М.* Матеріали з історії української журналістики. — К., 1959. — Вип. 1: Перша половина XIX ст. — С. 151; *Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін.* — Львів, 1983. — С. 99; *Животко А.* Історія

дѣлахъ, о правахъ и повинностяхъ его, о значеніи и цѣльности оустановленій правительскихъ...».

Як урядовий орган часопис складався з двох частин: офіційна під назвою «Урядова часть» містила

української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 28; *Крупський І. В.* Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.). — Львів, 1995. — С. 68; *Крупський І.* Становлення української журналістики в Галичині (1848 — початок XX ст.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 7. — С. 7; *Дисак Ф.* Микола Устиянович — редактор і публіцист (за матеріалами «Галичко-Русского Вѣстника») // Там само. — Львів, 2001. — Вип. 9. — С. 501—519; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 167—169; *Михайлин І. Л.* Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 252, 253.

М. Галушко

7

НОВИНЫ. — Выходать два раза на тыждень
въ Средахъ и въ Субботахъ. Ч. 1. 1849, 1(13) стрч.

Вѣдѣдательный ред. Иванъ Гушалевищъ. —
Львѣвъ, 1849: Типомъ Михаила Порембы. Адр. ред.:
Львѣвъ, при ул. вижшой Вѣрмьянской, ч. 126.

Вийшло: 1849 — Ч. 1—26; Ф. 21,5×14 см; *Обс.* 4 с.;
Передп.: піврочна 1 зл. 40 кр. ср., через оуради
почтовіи 2 зл. среб.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1849 — Ч. 1—26.

Примітки: У підзаголовку кожного числа — віршовані вислови, прислів'я. Нумерація сторінок загальна для усіх чисел.

Про заснування інформаційно-політичного часопису «Новини», що виходив лише три місяці, з 1 січня до 30 березня 1849 р., відповідальний редактор Іван Гушалевич в «Оголошенніє письма часового «Новини» писав: «... абы о всёхъ въ свѣтѣ политическомъ появляющихся випадкахъ якъ найкорше и то въ языкѣ народномъ завѣдомленными збстати, загадалисьмо... выдавати письмо часове: «Новини»».

Підкресливши далі, що це «письмо» «обнимати буде въ короткости дѣянія текущи народѣвъ европейскихъ и инныхъ частей свѣта изчерпаны зъ жерела свѣжой правды...», І. Гушалевиц наголосив, що «въ ширшомъ однакожъ описѣ обнимати буде випадки касаючи ся Цѣсарства Австрійского...».

Кожне число часопису починалося короткими новинами про суспільно-політичні події в Австрійській державі («Австрія» або «Австрійська держава»), після яких містилися інформаційні повідомлення із різних країн, наприклад: «Італія», «Королівство

Саксонья», «Америка», «Датчина», «Турція», «Гишпанія», «Прага» і т. д.

В окремих числах друкувалися основні статті Конституції Цісарства Австрійського під рубрикою «Надаренна Конституція» та матеріали громадсько-політичної тематики, зокрема «Якъ стоить часопись у насъ — на Руси», в якому зазначалося: «Лишь на Руси есть дуже тяжко часописамъ рускимъ самостатно ся оудержати, бо столицы наши мало що по руски читають, а столицы есть то одинокіи мѣстця, на

[illegible]

котрых часопісі оусталітисѣ могутъ. Часопісь руска оудержує ся нинѣ по меншихъ мѣстечкахъ и по селахъ черезъ священникѣвъ, дяківъ, оучителѣвъ и селянъ» (ч. 24); «О новѣмъ обмеженю Руси австрійскою», тут порушується «потреба конче нового розмеження Русиnamъ и Полякамъ въ Галичинѣ ... щобы всѣ тѣ пограничній мѣстця, де бѣльшѣсть Русинѣвъ знаходиться

до Львова, а де більшість Поляківъ єсть до Кракова прилучені збѣтали» (ч. 25).

Поряд із політично-інформаційними матеріалами в часописі друкувалися поетичні твори Павла Леонтовича (під псевд. Павло Л-ч) («Пѣснь сироты»), Михайла Яримовича (під псевд. Михайло з Ценева) («Изпытаніе»), Луки Данкевича (під крипт. Л. з Р.) («Вѣвця та газда», «Для охѣтниківъ», «Байка»), Богдана Дідицького (під псевд. Богданко) («Якъ-бы я бывъ Птахомъ!», «Надъ Бугомъ», «Ей пѣсня»), Антона Могильницького («Оученымъ членамъ Матици Рускои!»), авторів під криптонімами Г. К., С. Х-скій, псевдонімомъ Іоанна та ін. У 20-му числі опубліковано «Австрійскій народный гимнь». Велася у газеті рубрика «Всячина».

Про роль видання в політичному освідженні «русского народа» та причини короткотривалості його існування у зверненні редакції «До честныхъ читателей нашихъ» писалося: «Вступленіе руского народа въ политическое житіе выликало письмо наше «Новины».

Но теперъ при новыхъ законахъ тиска, котри за всякое политическое письмо зложенье кавции вымагають, принуждены есмы... проповяданье «Новинъ» съ симъ числомъ залишити» (ч. 26). Тут же повідомлялося, що замість «Новин» у тому ж 1849 р. почне виходити «письмо посвященное словесности» «Пчела» (див. № 9).

Бібліографія: *Левитський І. Е.* Галицько-русская бібліографія XIX-го столѣтія съ увзглядненіемъ рускихъ изданій появившихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1888. — Т. 1. — С. 47, 48; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 34.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні.* — Львів, 1996. — Т. 5. — С. 1784; *Лукань Р.* Вистава української преси Галичини (1848—1943) // *Львівські вісті.* — 1943. — Ч. 120 (540); *Федченко П. М.* Матеріали з історії української журналістики. — К., 1959. — Вип. 1: Перша половина XIX ст. — С. 151; *Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін.* — Львів, 1983. — С. 99, 100; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 28; *Крупський І. В.* Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.). — Львів, 1995. — С. 67, 68; *Крупський І.* Становлення української журналістики в Галичині (1848 — початок XX ст.) // *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики.* — Львів, 2000. — Вип. 7. — С. 6; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів,

2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 162—164; *Михайлин І. Л.* Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 254—256.

М. Галушко

8

ОБЩІЙ ЗАКОНЪ ДЕРЖАВНЫХЪ И ПРАВИТЕЛЬСТВА ВѢСТНИКЪ ДЛЯ ЦѢСАРСТВА АВСТРІИ (1849 ч. 1—3); **ОБЩІЙ ЗАКОНОВЪ ДЕРЖАВНЫХЪ И ПРАВИТЕЛЬСТВА ВѢСТНИКЪ ДЛЯ ЦѢСАРСТВА АВСТРІИ** (1849 ч. 4 — 1853) = ALLGEMEINES REICHS-GESETZ-UND REGIERUNGSBLATT FÜR DAS KAISERTHUM OESTERREICH. — [Виходить неперіодично]. Ч. 1. 1849, 1 листоп.

Начальный ред. Гіе. Ред. руского текста Юрій Вислобоцький и Грігорій Шашкевич. *Ред.* Іванъ Ф. Головацькій. — **Вѣдєнь, 1849—1853:** Вид. оурадове. Ц. к. надворная и державная типографія (1849); Ц. к. надворная и статская тискаря (1850—1853). *Адр. ред. і адм.:* не подано.

Вийшло: 1849 — Ч. 1—10, 1850 — Часть I ч. 1—35, Часть II ч. 36—82, Часть III ч. 83—127, Часть IV ч. 128—170, 1851 — Часть I ч. 1—43, Часть II ч. 44—73, 1852 — Часть I ч. 1—40, Часть II ч. 41—79, [1853 — Часть I, II]; Ф. 26×19,5 см; Обс. від 1 с. до 110 с.; *Передпл.:* не подано.

Наявність у фондів: **ЛНБ:** 1849 — Ч. 1, 1850 — Часть I—IV ч. 17, 22, 37, 74, 84, 87—90, 93, 95, 96, 101, 102, 106, 107, 109—113, 115, 127, 128, 135, 140, 142, 144, 163, 165, 1851 — Часть I—II ч. 1—73; **НБ ЛНУ:** 1849 — Ч. 1—10, 1850 — Часть I—IV ч. 17—165, 1851 — Часть I ч. 1—43, 1852 — Часть I—II ч. 1—72, 74—79.

Примітки: Спеціальний випуск: «Введение до общого законъ державныхъ и правительства Вѣстникъ для Цѣсарства Австріи = Einleitung zu dem allgemeine Reichs-Gesetz- und Regierungsblatt für das Kaiserthum Oesterreich» (1849). Додатки: «Безплатна прилога до Вѣстника = Unentgeltliche Beilage zum Wiestnik» до ч. 138 за 1850 р.; «Прилога...» до ч. 14 і ч. 69 за 1851 р. До річників подано алфавітний і хронологічний «списъ» вмішених законів та розпоряджень. Залежно від законів числа мали різний обсяг: З 1854 р. виходив під назвою «Вѣстникъ законъ державныхъ и правительства» (див. № 19).

Відомості про редакторів подано за бібліографією І. Левинського.

Урядовий часопис «Общій законѣвъ державныхъ и правительства Вѣстникъ для Цѣсарства Австрій» почав виходити за рішенням «оухвалилисмо и постановляемъ») Франца Йосифа I. Виданню передував спеціальний випуск «Введенє до общого законѣвъ державныхъ и правительства Вѣстникъ для Цѣсарства Австрій» (вийшов українською та німецькою мовами), у якому було надруковано програму урядового органу і зазначено, що він буде «отъ 1 Жовтня 1849 зачавши непереривно виходити... всима мовами цисарства, у тому числи и въ рускомъ языкѣ». У часописі повинні були вміщуватися «а) всѣ законы державніи и краєвіи; б) всѣ для цѣлій Державы або для поединчихъ короннихъ краєвъ видани Цѣсарскіи патенти и розпоряженя; в) видани отъ министрствъ по ихъ кругу дѣйствія для исполненія законѣвъ розпоряженя...». Отож у виданні публікувалися українською та німецькою мовами закони Австрійської держави, різні «Цѣсарські патенти» й додані до них «Тарифи», «Цѣсарські розпоряженє», «Всевысочайші кабінетові письма Сво Величества Цѣсаря» до міністрів (1851. — Ч. 54), «розпоряженє» міністерств, як-от: «правосудія», «богослуженія и просвѣщенія», «богослуженія и наукъ», «публичныхъ наукъ», «торговлѣ», «фінансѣвъ», «промышленности и публичныхъ будѣвлій», «справъ заграничныхъ», «справъ внутреннихъ», «справъ внутреннихъ и правосудія», «війны», «красвои воздѣкланности и горництва». Іноді друкувалися листи міністрів, зокрема «Письма министра богослуженія и просвѣщенія» (1849).

Систематично публікувалися нові закони: «Карн-
тажебный порядок» (1850. — Ч. 17), «Устрой-
ственный законъ для судовъ» (1850. — Ч. 86),
«Устройственный законъ для статскихъ предста-
вительствъ» (1850. — Ч. 91), «Поштовый законъ»
(1851. — Ч. 1), різні тимчасові закони на зразок «О
оплатахъ отъ правныхъ дѣлъ, грамотъ, письмъ и
оурядованій» (1850. — Ч. 22). Як правило, публікаціям
законів передували цісарські патенти.

В окрему групу публікацій можна виділити крайові устави (статути), як-от: «Красвый уставъ для Королевства Галиціи и Володимиріи съ княжествами Осѣтима и Затора и Великимъ Княжествомъ Кракова» (1850. — Ч. 138) та «Красвый уставъ для Княжества Буковины» (1850. — Ч. 139).

У часописі були опубліковані й різні міжурядові договори, зокрема «статські уговори межі» «Австрією, Прусами, Баварією и Саксонією» (1850. — Ч. 127).

«Австрією и Тоскою» (1850. — Ч. 79; 1851. — Ч. 14), «Австрією и Нидерландами» (1852. — Ч. 63), «межи правительствами Австріи, Модены и Пармы» (1850. — Ч. 107), «Додатковий уговоръ до существующей межи Австрією и соединенными Статами сѣверной Америки оугоды...» (1850. — Ч. 52) та ін. Ці документи вміщувалися й мовами держав, з якими вони укладалися.

Упродовж року часопис виходив двома-чотирма «частями» (за винятком 1849 р., коли «частями» позначені окремі числа) і мав разом із додатками порядкову пагінацію. Окрему нумерацію мали спецвипуск «Введенє до общего законѡвъ державныхъ и правительства Вѣстникъ для Цѣсарства Австріи» та «прилога» до ч. 244 закону, яка вийшла до ч. 69 «вѣстника» за 1851 р.

ОБЩИЙ

ЗАКОННОСТЬ, ДЕРЖАВНЫХ И ПРЕЗИДЕНТА ЕБОТНИКЪ

444

Империя Австрия.

CXXVIII. 9475.

Быдано и розб'ясало

на кімнатних господарств виходило для 2. Жовтня 1839.
на селі же подвійного виходило для 19. Лютого 1831.

366

Царський патентъ зъ дня 29. Вересня 1850.

Доступный для Рязанцы книги и материалы: Анны. Сольнограда, Стерля, Коржовые, Кривые, Гуровы, Градина, Игоря Торова, Торова и Фурариелов, Чича, Марова и Шотова, Антонова, вышло из для тех, которые не могли получить, пожелали.

МЫ ФРАНЦЪ ЯОСИФЪ ПЕРВЫЙ.

Божество анастасия Цесаря Австрия, Корсак Охотра и Чуха, Корсак Ламардин и Биндин; Далматин, Хорсацин, Славонин, Галинтин, Володимертин и Ламрин; Царь Иерусалимский; Архидиакон Раксский; Галицкий Князь Тосканы и Краковца; Князь Аларинтин, Славгородца, Острин, Коргантин, Кералын и Бюковины; Бланский Князь Славгородца; Охотраиный Граф Аларак; Князь камынного и нижнего Шамска, Медина, Пармы, Пачичин и Касталет, Осетинина и Зетора, Тичина, Фригас, Адиренсина и Задара; Охотраиный Граф Гальсбергера, Туреца, Кингера, Геринца и Градирца; Князь Трудитин и Бирсинин; Охотраиный Граф камынный и нижний Алажин и их Актрин; Граф де Гогенгамск, Фальдирхт, Брегини, Сенинхерк, и пр.; Шиха Терста, Котора и на князьский Охотраин; Кемис; Коседа; Божинины Шерин, и пр. и пр.

[illegible]

Вісник мав окремі обкладинки (паралельно українською та німецькою мовами) для річників (тут вказувалися місце видання та інші відомості).

а кожне число виходило як самостійний випуск (назва видання у них подавалася спочатку українською, а під нею німецькою мовами, але без зазначення місця видання).

Цікаві відомості про редакцію часопису містяться у праці І. Левицького: «Вѣстникъ сей издавался и издается на всѣхъ въ Австрiи существующихъ краевыхъ языкахъ, въ томъ числѣ и рускомъ. Первоначальная редакция состояла изъ бывшего министерiальнаго совѣтника и проф. д-ра Гіе, яко начального редактора, который имѣлъ подъ собою десять редакторѣвъ и министерiальныхъ урядникѣвъ, занимавшихся переводомъ на поодинокіи языки. Редакторомъ руского текста были изъ начала Юрій Выслобоцкій и министерiальный совѣтникъ Грігорій Шашкевичъ; затемъ сталъ быти редакторомъ Иванъ Головацкій, исполняющій тую должность до сей поры».

Бібліографія: Левицькій І. Е. Галицко-русская бібліографія XIX-го столѣтія съ увзглядненіемъ рускихъ изданій появившихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1888. — Т. 1. — С. 48, 56, 65, 72, 78; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 35.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 287; *Кревецький І.* Початки преси на Україні 1776—1850. — Львів, 1927. — С. 25, 26.

В. Габор

9

ПЧОЛА. — Выходить разъ на тыждень що Суботы. Ч. 1. 1849, 7 мая.

Вѣдповѣдательный учреждитель Иванъ Гушалевиъ. — **Львѣвъ, 1849:** Типомъ А. Б. Виняржа. *Адр. ред.:* Львѣвъ, при ул. выжшой Вѣрмянской, ч. 126.

Вийшло: 1849 — Ч. 1—19; *Ф.* 21,5×13,5 см; *Обс.* 16 с.; *Передпл.:* квартальна на мѣстци 1 зр. 20 кр., черезъ уряды почтовыи 1 зр. 30 кр.

Наявність у фондi: **ЛНБ:** 1849 — Ч. 1—19; **БН:** 1849 — Ч. 1—19; **СБ:** 1849 — Ч. 1—18.

Примітки: Нумерація сторінок загальна для усіх чисел.

Після припинення видання інформаційно-політичного часопису «Новини» (30 березня 1849 р.) (див. № 7) Іван Гушалевиъ як відповідальний «учредитель» натомість започаткував літературний тижневик «Пчола», що виходив з 7 травня до 3 листопада 1849 р. З цього приводу він видав «Оголошенье письма часового «Пчола», посвященного словесности народнѣй», в якому, повідомляючи про вимушене

припинення «Новин» на 26-му числі, писав: «Однакохъ хотячи зъ одной стороны що разъ больше вмагающѣйся потребѣ розширення словесности нашої вѣдповѣсти, зъ другой стороны надати талантамъ способнѣсть розобщенія ихъ плодѣвъ, предпринялисьмо, на желанія вѣдъ всюда насъ доходящій мѣсто «Новинъ» письмо посвященное словесности подъ назвою «Пчола» выдавати». Визначаючи далі програмні засади видання, відповідальний редактор зазначав, що часопис міститиме «поезію во всѣхъ галузяхъ», «оумнительніи розсмотренія и росправы» і, зважаючи на потребу «познати: чимъ былисьмо, якесьмо мѣстце занимали на зрѣлиши свѣта, и чого ся нинѣ выстерегати масмъ, чтобы ся въ прежднюю недолю непопасти, сего ради намѣрилисьмо передъ всемъ Гисторію нашего народа образомъ систематическимъ преподавати».

Упродовж усього періоду видання на сторінках часопису друкувалися історичні матеріали, зокрема: «Исторія Отечественная» І. Гушалевиъ (ч. 1—19), нарис «Польша, Русь и ромыны» (ч. 1, 2) та «Историческія извѣстія древной Архимандрiи чину св. Василя В. въ селѣ Уневѣ округа Золочевского» (ч. 16—19) Антона Петрушевиъ, статті, що проводили «паралель русской исторiи» з історією західноєвропейських держав (Чи былъ феодализмъ на Руси. — Ч. 18—19) тощо. З матеріалів, які висвітлювали мовні проблеми (зокрема використання етимологічного правопису) та розповідали про народні звичаї, варто виокремити статті Й. Лозинського «Уваги надъ правописомъ рускимъ» (ч. 17), автора під криптонімом Г. (ймовірно, І. Гушалевиъ) «О звычайяхъ» (ч. 16), а також Я. Г. (крипт. Я. Головацького) «Иванъ Котляревскій» (ч. 3) та «Житіе преподобного Нестора, сочинителя Лѣтописи» (ч. 14, 15).

Із праць місцевих авторів, надрукованих у часописі, треба відзначити «Слово о полку Игоревомъ», «одновлене и стихомъ уложене Богданомъ Дзѣдзѣцкимъ». На перших сторінках 7-го числа редакція розглянула причини «скудного галицко-русского писменниства», оцінила ставлення суспільства до «руської» преси в публікації «Кто въ насъ до вспоможенія часописмъ наибольше вліяеть?». Зупинившись, зокрема, на своєму часописі, вона писала: «Щожъ теперъ сказати о инныхъ письмахъ периодическихъ, такъ на примѣръ о нашемъ? Ни гадки дабы загрѣти тія холодниа серця, въ которыхъ студень и ночь вселилася! Искренныи Русине желають тоє письмо удержити и побольшити, и ми тія желанія имѣемъ, але откуда взяти жерело? Коли до сегодня

ПЧОЛА.

Виходить во Львовѣ разъ на тыждень що Суботы. —
Цѣна квартальна на мѣстци 1 зр. 20 кр. черезъ уряды
почтовыи 1 зр. 30 кр.

РОЗАУКА КОЗАКА,

СЪ ЛЮБОВЬ,

пѣснь украинска.

- К. Ой ты Дзюбо, моя любо не тужи за мною,
Якъ верну ся зъ чужиновьки звѣнчаюсь съ тобою.
- Д. Сли ся вернешъ мѡй милевькій, забудешъ за мене;
А може ты лютый ворогъ въ могилу зажене.
- К. Сли живѣ буду, не забуду поки житя мого,
Якъ погину пришло до тя коня вороного.
- Д. Якъ погинешъ и вороный коникъ съ тобовъ ляже,
А вжежъ мене никто въ свѣтъ за тебе не скаже.
- К. Сли вороный въ тѣ стороны не дасть о мнѣ знати,
Сокодь сивый вразъ съ вѣтрами буде до тя гнати.
- Д. И сокола стрѣла жарка положить при тобѣ,
Вразъ съ тобою и воронымъ пойде гнити въ гробѣ.
- К. Сли пташина соколина разомъ со мною вгине,
Самъ полечу до тя мида по пѡдѣ небо сине,
О пѡвночи гляну въ очи, звѣнчаюсь съ тобою,
Поведу тя въ чужиновьку въ могилу съ собою.

еще только предплатителей не зголосилося бы найголовнишу потребу тиска покрити». Поданий список передплат засвідчив, що «Пчола» в усій Галичині мала близько 300 передплатників (ч. 3).

Поетичними творами — здебільшого І. Гушалевича під криптонімом І. Г. («До свободи», «Молитва передь битвою», «Розлука», «Пѣснь житя», «Кара», «Мати и донька», «До мои мысли» та ін.), І. Котляревського («Пѣсня на новый 1805 годъ пану нашему и батьку князю Олексѣю Борисовичу Куракину»), Антона Могилянського («Скитъ Манявскій» та ін.) — розпочиналася більшість чисел. Окрім того, в часописі опубліковано уривок з «Енеїди» І. Котляревського, «на малороссійскій языкъ перелицьованою І. Котляревскимъ» (ч. 3), а також поему І. Наумовича «Милый друже», вірші Михайла з Ценева (псевд. Михайла Яримовича) «Думка о рускіи доли зъ года 1847», «Розпука».

В окремих числах містилися кореспонденції і замітки про діяльність «Галицько-Руської Матиці», здебільшого під назвою «Дѣянія Галицко-Русской Матиці».

Однак «Пчола» не знайшла підтримки в суспільстві. З цього приводу в останньому, 19-му, числі в замітці «От учреждительства» повідомлялося: «До сего времени зголосилося 125 предплатителей, при таких обстоятельствах тяжело буде нашій часописи удержатися... а для дальшого печатаня нестает нам сил, тому на некоторое время з сим числом перестаем издавати».

Бібліографія: Левчицький І. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія съ узвгландіемъ русскихъ изданій появившихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1888. — Т. 1. — С. 49, 50; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 35, 36.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2422; *Лукаш Р.* Вистава української преси Галичини (1848—1943) // *Львівські вісті.* — 1943. — Ч. 120(540); *Федченко П. М.* Матеріали з історії української журналістики. — К., 1959. — Вип. 1: Перша половина XIX ст. — С. 151; *Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін.* — Львів, 1983. — С. 100, 101; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 28, 29; *Крупський І. В.* Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.). — Львів, 1995. — С. 68; *Крупський І.* Становлення української журналістики в Галичині (1848 — початок XX ст.) // *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики.* — Львів, 2000. — Вип. 7. — С. 6, 7; *Романюк М. М.,*

Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 164—166; *Михайлин І. Л.* Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 256, 258—260.

М. Романюк

1850 р.

10

ВѢСТНИКЪ ДЛЯ РУСИНОВЪ АВСТРІЙСКОЙ ДЕРЖАВЫ (1850 ч. 1—11); **ВѢСТНИКЪ ДЛЯ РУСИНОВЪ АВСТРІЙСКОЙ ДЕРЖАВЫ** (1850 ч. 12 — 1852); **ВѢСТНИКЪ** (1853—1857); **ВѢСТНИКЪ** (1858—1866): Часопись политическа, для Русиновъ Австрійскои державы (1853—1854); Часопись политическа для Русиновъ Австрійскои державы (1855—1857); Урядова часопись для Русиновъ Австрійскои державы (1858—1860); Часопись урядова для Русиновъ Австрійскои державы (1861—1864); Часопись урядова, политична и литературна (1865); Часопись урядова, політична и литер[атурний] додатокъ «Сборникъ» (1866). — Выходить що тыждня во вторникъ, четвергъ и субботу (1850—1851, 1861—1862), каждой среды и субботы (1852—1860, 1863—1865), що субботы (1866). Р. 2. Ч. 1. 1850, 7 (19) лют.

Ред. Иванъ Ф. Головацкій (1850—1852 ч. 96). *Отвѣтательный издатель и ред.* (1853—1863), *отвѣтательный издатель, наладникъ и ред.* (1864—1866) *Василій Зборовскій.* — **Вѣдень, 1850—1866:** *Отвѣтательный издатель* *Василій Зборовскій* (1851 ч. 145 — 1852). *Тип. оо. Мехитаристовъ* (1850—1851); *Типомъ оо. Мехитаристовъ* (1852—1853); *Типомъ оо. Мехитаристовъ въ Вѣдни* (1854—1857 ч. 36); *Типомъ І. Б. Валлисгаузера въ Вѣдни* (1857 ч. 37—1866). *Адр. ред.:* An die Redaction des Wiestnik in Wien (1850 ч. 31—66), An die Redaction der russinischen Zeitschrift Wiestnik in Wien (1850 ч. 67 — 1852 ч. 24). *Адр. ред. і вид-ва:* Buchhandlung der P. P. Mechitharisten in Wien (1852 ч. 25 — 1853 ч. 1), Alservorstadt, Quergasse № 351 (1853 ч. 2—32), Alservorstadt, Wickenburg-Gasse, Nr. 323 in Wien (1853 ч. 33 — 1863 ч. 83), Stadt, im tiefen Graben Nr 14 (1863 ч. 84 — 1866).

Вийшло: 1850 — Р. 2 ч. 1—134, 1851 — Р. 3 ч. 1—151, 1852 — Р. 4 ч. 1—98, 1853 — Р. 5 ч. 1—98, 1854 — Р. 6 ч. 1—99, 1855 — Р. 7 ч. 1—101, 1856 — Р. 8 ч. 1—98, 1857 — Р. 9 ч. 1—95, 1858 — Р. 10 ч. 1—

98, 1859 — Р. 11 ч. 1—99, 1860 — Р. 12 ч. 1—75, 1861 — Р. 13 ч. 1—136, 1862 — Р. 14 ч. 1—127, 1863 — Р. 15 ч. 1—101, 1864 — Р. 16 ч. 1—101, 1865 — Р. 17 ч. 1—100, 1866 — Р. 18 ч. 1—49; Ф. 38×23 см (1850—1853), від 26×20,5 см до 29×22,5 см (1854—1862), 36,5×25,5 см (1863—1866); Обс. від 2 с. до 8 с.; Передпл.: цфлорбчна 3—5 зол. рень.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1850 — Р. 2 ч. 1—134, 1851 — Р. 3 ч. 1—151, 1852 — Р. 4 ч. 1—98, 1853 — Р. 5 ч. 1—98, 1854 — Р. 6 ч. 1—99, 1855 — Р. 7 ч. 1—101, 1856 — Р. 8 ч. 1—98, 1857 — Р. 9 ч. 1—95, 1858 — Р. 10 ч. 1—98, 1859 — Р. 11 ч. 1—99, 1860 — Р. 12 ч. 1—75, 1861 — Р. 13 ч. 1—136, 1862 — Р. 14 ч. 1—127, 1863 — Р. 15 ч. 1—101, 1864 — Р. 16 ч. 1—101, 1865 — Р. 17 ч. 1—100, 1866 — Р. 18 ч. 1—49; ДНАБ: 1850 — Р. 2 ч. 1—134, 1851 — Р. 3 ч. 113—117, 1852 — Р. 4 ч. 27, 76, 1854 — Р. 6 ч. 47, 51—53, 65, 66.

Примітки: Виходив замість «Галичо-Руского Вѣстника» (див. № 6). У логотипі — лозунг: 1850—1853 рр. — «Соединенными силами!», у 1854—1857 рр. довкола герба Австрії — «Подъ того возможными крилами, соединеными силами!».

На обкладинках річників — підзаголовки: «Повременное письмо посвящено политическому и нравственному образованию Русиновъ Австрійскои державы» (1850—1852), «Повременное письмо посвящено политическому и нравственному образованию Русиновъ Австрійскои державы» (1853), «Повременное письмо посвящено политическому и нравственному образованию Русиновъ Австрійскои державы» (1855—1857), «Часопись урадова для Русиновъ Австрійскои державы» (1858—1866). Додатки: у 1853—1866 рр. — «Отечественный Сборникъ» (див. № 17), 1854—1856 рр. — «Домова шкѣлка» (див. № 21), у 1858—1859 рр. — «Сіонъ, Церковь, Школа» (див. № 26), до ч. 16 за 1861 р. — «Надвычайна прилога до «Вѣстника» із текстами законів про місцеве самоврядування (28 с.), у 1866 р. до ч. 23 — маніфест Франца Йосифа I «До моихъ народовъ» і до ч. 28 — «Надвычайный додатокъ»: текст звернення цісаря до народу з приводу поразки Австрії у війні з Італією та Пруссією. У ч. 90 за 1857 р. — «Роспоряженъ...» міністерства внутрішніх справ про надання «Вѣстнику» статусу урядового видання.

Політичні зміни в Австрії 1848 р. створили умови для суспільно-культурної організації українців: невдовзі після «Зорі Галицької» вийшов друком «Галичо-Рускій Вѣстникъ», що орієнтувався на ширше читацьке коло, друкуючи, крім літературних творів, новини політики й культури, хроніку місцевих подій, філософські роздуми й повчання. У ч. 4 «Галичо-Руского Вѣстника» було опубліковано гострий редакційний коментар до замітки в «Зорі Галицькій», редакція якої пропонувала перенести «вѣстникъ» до Відня: М. Устиянович вбачав у таких порадах «огидне шарпанє чужої славы» та завуальоване прагнення позбутися конкуренції. У лютому 1850 р. редакцію таки було перенесено до Відня і очолив її відомий український культурний діяч Іван Головацький. Однак уже в перших числах віденського «Вѣстника для Русиновъ Австрійскои державы» редакційні статті та інші матеріали підписані не І. Головацьким, а В. Зборовським (псевд. Юліана Вислобоцького), який і став невдовзі відповідальним редактором газети.

«Вѣстникъ» — перший український часопис для Галичини, що 1858 р. отримав статус урядового видання. Редакція декларувала свою підтримку уряду Австрії, вважаючи, що створено досить сприятливі умови для розвитку української національної культури та греко-католицької Церкви. Редактор газети В. Зборовський протиставляв власне бачення завдань публіциста тогочасним революційним змаганням, ідею повчання — пристрасті: «Стронты, підкрѣплати — не ослабляти, лагодити — не дразнити» — і в цьому оперта на християнську філософію мораль редакції. Гасло «Соединенными силами!» передбачало заклик до державної єдності та згоди як між народами Австрії, так і поміж русинами. Очевидно, що певна консервативність редакції часопису, засудження радикальних політичних виступів народолюбів, дещо іронічний коментар до вшанування річниці смерті Шевченка студентами — все це було зумовлено страхом втратити лояльність австрійської влади: перспектив самостійного політичного існування української нації на той час не було. Це і спричинило не надто прихильну оцінку видання І. Франком: «Руський вісник» з різними своїми прилогами держався аж до 1866 р., бліднучи раз у раз щодо свого змісту до того ступня, що читачі його руську назву «Вісник» передавали німецькими словами «Weiss nix» (нічого не знаю. — М. К.).

Власне бачення шляхів розвитку українського народу та завдань журналістики («вѣстникарства»)

висловлено у редакційних статтях «Якъ маємо писати?», «Що єсть теперъ задачею Вѣстникарства?», «Программъ Вѣстника на рокъ 1853», «Вѣстникарство», «Поглядъ на Вѣстникарство», «Руске вѣстникарство», у яких підкреслено тісний зв'язок між успішним розвитком націй та народною просвітою, зокрема через друковане слово.

«Галичанина» конфліктність ситуації ґрунтується переважно на політичному консерватизмі, несприйнятті руху народництва («новітнього українства»), яке редакція називає пустими мріями, засуджуючи, зокрема, публікацію в «Галичанині» праць «тенденційних істориків» школи Костомарова, Куліша та ін., які начебто хочуть гвалтом нав'язати братерство з Україною.

Рубрика «Австрія» = «Австрія» = «Австрійська Держава» існувала в часописі майже постійно. Тематика публікацій досить різноманітна, хоча переважали урядові документи: «Нови краси устави», «До устрою Галичини», «Законъ о квартирунку войска», «Знесенє судовъ присяглыхъ», «О тимчасовомъ устроєвѣ громадъ въ Галичині: Поученіє для войтѣвъ», «Законъ о супружествахъ католическихъ въ Цѣсарствѣ Австрійскомъ», «Дѣятельность жандармеріи въ Галичині», «О новой валютѣ», відомості про життя і діяльність цисаря і монаршої родини. Тут вміщено також низку публіцистичних матеріалів політологічної й моральної тематики: «Слово о народодержавію» — про монархію та демократію, «Отповѣдь господину Л... зъ пѣдъ Галича» — про небезпеку ворожнечі серед нації, «Лихва найгѣрша язва общества», «Цѣлѣудное молодежи воспитаніє» (Микола Нодь). Актуальною на той час для галицького села була проблема пияцтва («Горѣлка (паленка)», «О пьянствѣ» (В. Зб.; крипт. Ю. Вислобоцького), звернена увага на руйнівні наслідки алкоголізму для сім'ї та загальне покращання матеріального стану в селах, де люди відмовилися від споживання горілки.

Редакція часопису неодноразово поверталася до проблеми матеріального забезпечення священничих вдів і сиріт («О фондѣ для вдовицъ и сиротъ по священникахъ русскихъ»).

Упродовж 1854 р. багато матеріалів рубрики було присвячено одруженню Франца Йосифа I, а в 1855 р. — візиту цисаря в Галичину («Пребываніє Его Апостольского Величества въ Львовѣ»). З 1854 р. тематика рубрики була значно розширена й містила близько 10 інформаційних повідомлень із різних регіонів Австрійської

У взаєминах із тогочасними українськими виданнями редакція «Вѣстника» керувалася засадами християнської толерантності, а дискусії торкалися правописних питань або ж неморальних форм полеміки. У дописах про «Мету», «Ниву» й

імперії. Редакція також публікувала тексти цісарських маніфестів «До моихъ народовъ!», деякі з них виходили як окремий спеціальний додаток.

Відомостям про монаршу родину було присвячено спеціальну рубрику «Его ц[ісарсько] к[оролівське] Апостольске Величество» = «Ихъ ц[ісарскіи] Величества»: тут містилися нові укази, відомості про призначення чи звільнення міністрів, нагородження видатних політичних діячів країни, надання високих титулів, помилювання засуджених. 1858 р., коли «Вѣстникъ» став урядовою газетою, його структура дещо змінилася: усі друковані матеріали поділено на «Часть урядову» і «Часть неурядову», а в межах другої частини існуючі раніше рубрики функціонували як підрубрики. В урядовій частині друковано тексти указів цісаря, накази міністрів про іменування радників, секретарів судів, професорів, інженерів, звільнення з посад, нагородження орденами, а також короткі відомості про закладання громадами Галичини нових шкіл, пожертви на Народний дім.

Рубрика «Справи народні» проіснувала в «Вѣстнику» порівняно недовго: тут друкувалися як редакційні замітки, так і дописи читачів. Згодом «Дописи» виділено як окрему рубрику, матеріали якої переважно були підписані криптонімами та псевдонімами, а назва регіону — «Львівъ», «Зъ надъ Солокіи», «Зъ Верховинъ», «Зъ надъ Стрыпы», «Галиція», «Зъ Бучача», «Зъ Тернополя» — становила, як правило, назву допису або й слугувала формою ідентифікації автора (наприклад, дописувач «Зъ підъ Бережанъ»). Головними темами були проблеми мови й освіти. Активний освітній рух, спрямований на відкриття у містах і селах народних і парафіяльних шкіл, очолювали священики, нерідко долаючи опір громади. Замітки «О сельскихъ школахъ» та «О дѣлахъ школъ въ особенности» (підп.: «Паноніянинъ»; псевд. М. Нодя), «Поглядъ на школьні справи въ обще!» (підп.: Ю.), «Що намъ найбільше потреба», «О будущности учительквъ при русско народныхъ школахъ» В. Зборовського, «Cicero pro domo Sua!» А. Могильницького дискутували такі аспекти народної освіти, як інертність і несвідомість батьків, особливості навчання сільських дівчат, питання матеріального забезпечення учителя і його родини, поєднання практичності (прикладного начала) із європейськістю (високим теоретичним рівнем) освіти. Невдовзі в часописі почали з'являтися дописи, автори яких розповідали про приклади успішної організації шкіл і їх матеріального забезпечення окремими громадами Львівщини, Тернопільщини, Станіславщини та

Перемищини (А. М. «Зъ подъ Снятина», С. К. «Изъ Тернопольского: Многонадѣйный успѣхъ школъ сельскихъ»). Замітка «Сельскіи школы» подавала статистичні дані по округах щодо кількості нововідкритих шкіл. Питання видання шкільних і гімназійних підручників — читанок, хрестоматій, граматик — торкався редактор часопису у публікаціях «Русскіи науковіи книги», «Нова руска читанка для гімназій», «Библиографическое извѣстіе».

Нація відроджувалася не тільки через освіту, а й завдяки збереженню народних традицій, церковних обрядів. Так, у Львові в другій половині XIX ст. різко збільшилася кількість українців, що приїхали сюди з різних регіонів Галичини, засновувалося багато нових шкіл, відбудовувалися церкви, зокрема собор св. Юра, а на Різдваїні свята знову було чути українські колядки («Допись зъ подъ галиційского неба»).

Часопис «Вѣстникъ» є також джерелом для дослідження питання «азбучної війни» в Галичині: тут вміщено численні дописи тогочасних культурних діячів — прихильників як фонетичного, так і етимологічного правопису. Аргументи на захист етимологічного правопису полягали в тому, що церковнослов'янська мова вже століттями усталена й вироблена, тож логічно було б використовувати існуючу граматику (за винятком архаїчної лексики) («Слово касательно языка нашего русскаго» (підп.: «Паноніянинъ»), «До чого то заведе насъ молодая Оукраина із села Л., «Котрого славорусского нарѣчія подобаетъ австрійскимъ русинамъ нынѣ употребляти?» Михайло із Розвадова (псевд. М. Гнідковського) та ін.). Натомість прихильники фонетичного правопису нагадували про шляхи формування німецької мови, що не так давно теж залишалася у вжитку лише в народі та в Церкві, витіснена з наукового обігу та школи латинською, а серед аристократії — модною тоді французькою («Львовъ, дня 21 студия»). Найбільш аргументованим і ґрунтовним дослідженням є дискусійна стаття І. Лозинського «Зъ Яворова: Правда въ очи коле»: треба опиратися, вважав автор, на народні джерела, а не на старі традиції чи ж нову моду. Подібну думку висловлював і літератор з Пряшева, який вважав, що саме народна мова, а не літургічна, повинна стати основою правопису. Дивлячись на мовне питання у ширшій культурологічній ретроспективі, інший дописувач, використавши як алегорію фольклорну байку, твердив, що, хоча стара народна слава й матеріальне благополуччя русинів втрачені, все ж залишилися жива віра й народна мова («Примѣчанія. XVII»).

Українці були змушені долати не тільки внутрішні суперечності: національний організм постійно зазнавав тиску ззовні — переслідування українських кандидатів у посли до Державної ради і Галицького сейму та їх виборців, масові фальсифікації під час виборів, створення бюрократичних перешкод, зокрема неприйняття прошень до уряду, писаних по-українськи, зрештою, ціла антиукраїнська кампанія, розгорнута тогочасною польською пресою. Редакції польських газет «Czas», «Głos» і «Przegląd» («здається... доперва довѣдалися, що суть вь Галиції такожъ якісь Русини» («Изъ Перемышля вь Липцю»)).

Брак національної гідності, зумовлений також тривалим політичним поневоленням, часто ставав причиною національного відступництва, наприклад у випадках змішаних шлюбів. Задля уникнення дискримінації люди часто самовільно переходили з греко-католицького обряду на латинський: з огляду на загрозливість цієї тенденції Папа Римський видав декрет про заборону самовільної зміни обряду, а митрополит Спиридон Литвинович — послання з цього приводу. Однією з причин українсько-польських конфліктів було намагання запровадити у школах польську мову. Тим ціннішими є повідомлення, що з 1863 р. у першому класі Академічної гімназії усі предмети викладалися по-українськи, що оо. Василяни в Бучацькому монастирі навчали дітей рідною мовою, що вимога знання української (руської) мови була в умовах конкурсу на заступника статського прокурора, що народна мова почала звучати з уст українських адвокатів під час суду та з уст учених у дискусії на промові д-ра права Іларіона Бачинського 1864 р., що вихованці Віденської семінарії «вправляються вь рускіи бесѣди», — і це давало народові надію.

Хоча для художньої літератури при «Вѣстнику» виходив тривалий час спеціальний додаток — «Отечественный Сборникъ» (або «Сборникъ», як писала редакція), все ж на сторінках часопису час від часу публікувалися оригінальні поетичні й прозові твори (1850—1852, 1863—1866). Серед віршів можна назвати: «Третій мая 1850» (підп.: Б. А. Д.), «Новый годъ 1851» (Микола Нодь), «Русска словесность» (Іван Добе), «Маты и дѣти» (Чарнян Макавицький), «О Галицко-Русскомъ языкѣ» (Йосип Левицький), «Смерть на празнику» (підп.: Тим. Пе...ка), «Родимцы зъ Станиславского Василию Зборовскому вь узнаніе заслугъ на благо обще народа русского», «Слѣпая мати: Повѣсть на подобіе Г. Монтеглота», «Запомога жидовска» (підп.: М. К.), «Вдохновеніє», «Ивась» (Є. Згарський), «Туга на чужинѣ» (В. Шашкевич).

З-поміж творів художньої прози — «Бута: Оповѣданье изъ житія сельского», «Терпень-спасень: Повѣсть изъ народа» (підп.: Н. Ч....ій), «Степовіи дѣти: Повѣсть зъ угорско-народного житія» (підп.: А. З....кого), «Ватерльо: Оповѣдалъ Вікторъ Гуго» (без підп.), «Ибрагимъ отцемъ своего народа: Изъ арабского» (без підп.). Окремо варто згадати про цикл публікацій «Рускій Путникъ зъ Сѣверной Угорщины».

У «Вѣстнику» надруковано також рецензії на нові видання (фонетичним та етимологічним правописами). Це, зокрема, публікації Й. Левицького «Мысли о словесности Галицко-Русской» і «Сборникъ привѣтствованій и желаній къ употребленію русского юношества, во пользу Дома Народного» — твори вихованців Львівської та Перемиської семінарій, В. Зборовського «О лѣрваку зъ надѣ Сяня!», «Поглядъ на труды литератскіи» — огляд нових видань і літературних творів.

Друкувалися також статті й замітки культурологічного характеру — про мальований, за легендою, апостолом Лукою чудотворний образ Богородиці, що знаходився на той час у Домініканському костелі; процес канонізації бл. Йосафата 1865 р.; про знайдене у Дністрі язичницького бога Святовида — унікальну пам'ятку давноруської культури; традицію дівочих гадань на св. Андрія; фольклорні джерела свята «Рахманський великдень», історію Львова й львівської ратуші, греко-католицьку церкву св. Варвари у Відні.

1864 р. у Львові відбулося урочисте відкриття народного театру під керівництвом Омеляна Бачинського, отож газета вміщувала матеріали про вистави «Маруся» Г. Квітки-Основ'яненка, «Назар Стодоля» Т. Шевченка, «Наталка Полтавка» І. Котляревського у виконанні цього театру, про гастролі артистів на Тернопільщині.

У «Вѣстнику» упродовж 1852 р. друкувалося історичне дослідження В. Зборовського «Короткий Рысь исторіи Австрійскои державы», а впродовж 1863 р. — «Историческіи примѣчанія о обрядахъ». Якщо перше зосереджувало увагу на історії українських земель, то друге пропонувало читачам ознайомитися з історією російської Церкви. Низка публіцистичних статей В. Зборовського присвячена дослідженню тогочасного суспільного явища — невдоволення своїм становищем, витоки якого редактор вбачав у заздрощах: манера «жити понад стан» і гнатися за модами, влаштовувати бенкети коштом майбутніх злиднів зруйнувала не одну родину («Противу злымъ звичаямъ»).

Редакція часопису систематично висвітлювала діяльність товариств «Галицько-Руська Матиця», «Бесіда», хід будівництва Народного дому («Скарбона Народнаго Дома», «Складки на Домъ Народный»). Один із дописувачів навіть дорікав керівництву «Галицько-Руської Матиці», що, віддаючи усі сили на справу будівництва Народного дому, воно не проводить засідань і занедбує своє головне завдання — просвіту народу («Зъ Коломыйского округа: Вопросъ касающийся Галицко-Руской Матицы»).

Художні твори друкувалися іноді під рубрикою «Всячина», однак частіше вона містила цікаві відомості, хронікальні матеріали, статистичні дані. Про розмаїття тематики заміток «Всячини» можуть свідчити назви: «Листъ до красныхъ Русинокъ!», «Листъ до русскихъ дѣточокъ», «Иванъ Петровичъ Котляревскій», «Библиотека въ Цариградѣ», «Кара за пьянство въ Швеции», «Молодой Вукасовичъ», «Елісіюмъ въ Вѣдні», «или чотыре части свѣта подъ землею» (підп.: В. К.) тощо.

Структура рубрики «Заграничні новини» = «Заграничїе» у перших річниках формувалася за назвою міста, яка подавалася як заголовок публікації, — «Берлинъ», «Бѣлградъ», «Лондинъ», «Парижъ», «Петроградъ», «Туринъ», «Цариградъ», «Яссы». Тут містилася інформація про політичні події у світі — війни, візити імператорів чи послів, зокрема новини з Ватикану, дипломатичні угоди, державні перевороти, революції чи спроби замаху на життя володаря, становище в колоніях, а також про різноманітні природні катаклізми. Після зміни назви рубрика часто подавала передруки з часописів «Siebenburger Bote», «Journal de Constantinople», «Moniteur», «Сербскіи новини», іноді не зазначаючи їх назви.

Кілька перших років існувала в часописі рубрика «Господарка» = «Домашня господарка», під якою друкувалися корисні поради для сільських господарів, а також розповіді про цікаві технологічні вдосконалення: «Чому барабуля гние, и чи цѣлкомъ має загинути?», «Доење коровъ въ зимѣ», «Средство противъ заразы рогатого скота», «Дешевое печеніе хлѣба», «О пасѣчництвѣ», «О работѣ коло льну и коноплей: Сообщенное старымъ господаремъ» тощо.

У «Вѣстнику» вміщено посмертні згадки про митрополитів — кардинала Михайла Левицького й барона Григорія Яхимовича, єпископів Івана Снігурського й Василя Поповича, настоятеля Перемиської капітули о. Івана Скребечовича, каноніка Федора Чопея, ректора Віденської семінарії о. Миколи Нодя,

префекта Львівської семінарії Антонія Чайківського, священників — о. Якова Геровського, о. Матая Яворницького, о. Антонія Глинського та ін.

Інші рубрики видання: «Новѣйшіи вѣсти» = «Новѣйшіи вѣсти: Изъ телеграфическихъ депешъ» = «Поточніи вѣсти», «Новѣйше: Изъ державнаго совѣта», «Вѣденскіи новости», «Корунніи край», «Поглядъ по Европѣ», «Дневніи новини», «Поглядъ въ родинніи стороны», «О сельскомъ господарствѣ», «Историческія воспоминанія», «Зерна для родинной нивы» = «Пища для благородныхъ сердець», «Библиографическое извѣстіе», «Конкурс» = «Обвѣщеніе конкурсовъ» = «Обвѣщеніе», «Курсъ Вѣденскій» = «Вѣденскій биржевой курсъ» = «Вѣденскій курсъ золота и серебра», «Листоношъ Вѣстника» = «Листоношъ», «Жертвы на домъ народный въ Львовѣ» = «Складки на Домъ Народный», «Телеграммы зъ побосвища», «До вынаймленя», «Торговельный извѣстія».

У «Вѣстнику» було оголошено кілька конкурсів «До русскихъ писателѣвъ» (дві премії за кращі поетичні чи белетристичні твори для друку в «Сборнику» (1855, 1865), чотири премії за написання «руських» драматичних творів (1864), а також на популярну історію Галицької Русі з картою (1865). З 1861 р. друкувалися щорічні оголошення конкурсу на три стипендії фундації Кароліни Глинецької для правників.

У часописі вміщувалися оголошення, реклама видань («Обвѣщеніе») — про можливість замовити різноманітну літературу й видання «Галицько-Руської Матиці»: літературний журнал «Науковий сборникъ», малий молитовник, народні календарі (місяцеслови). У «Вѣстнику» рекламовано часописи «Письмо до Громады» (із додатком «Порадницѣ домашней»), «Страхопудъ», «Лада», вміщено короткі рецензії або відгуки про «Вечорниці», «Галичанина», «Мету», «Ниву». Тут подано рекламу друкарні Валлісгаузера, виробів цісарської порцелянової фабрики, а також запрошення до участі у щорічній грошовій лотереї.

Незважаючи на те, що «Вѣстникъ» мав багато передплатників і був чи не найдешевшим тогочасним українським періодичним виданням у Галичині, складне політичне й економічне становище Австрії після поразки у війні з Італією та Пруссією змусило уряд зменшити кількість урядових видань, до яких потрапив і єдиний український часопис.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 36, 37.

Красвый Законникъ и Вѣстникъ Правительственный для коронного краю Оугорщины

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 289, 351; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto; Buffalo; London, 1988. — Vol. 2. — P. 119, 120; 1993. — Vol. 5. — P. 616; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 298, 299; Франко І. Зібрання творів: У 50 т. — К., 1984. — Т. 41. — С. 292, 293; 1986. — Т. 47. — С. 597; Завадка Б. Юліян Вислобоцький — послідовник Маркіяна Шашкевича // Шашкевичіана: Зб. наук. пр. — Львів: Вінніпег, 2000. — Вип. 3/4. — С. 214—221; Михайлин І. Л. Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 253, 254.

М. Камариця

11

ЗЕМСКІЙ ПРАВИТЕЛЬСТВЕННЫЙ ВѢСТНИКЪ ДЛѦ КОРОЛЕВСТВА ОУГОРЩИНЫ (1850—1855, 1857—1859) = LANDESGESETZ- UND REGIERUNGSBLATT FÜR DAS KRONLAND UNGARN (1850, 1857—1858); REGIERUNGSBLATT FÜR DAS KÖNIGREICH UNGARN (1851); REGIERUNGSBLATT FÜR DAS KRONLAND UNGARN (1852—1855); LANDE-REGIERUNGSBLATT FÜR DAS KRONLAND UNGARN (1859); ЗЕМСКІЙ ПРАВИТЕЛЬСТВЕННЫЙ ВѢСТНИКЪ ДЛѦ КОРОЛЕВСТВА УГОРЩИНЫ = LANDE-REGIERUNGSBLATT FÜR DAS KÖNIGREICH UNGARN (1856). — [Виходить неперіодично]. Г. I. [Ч.] 1. 1850.

Ред. Іванъ Раковскій. — **Будинь, 1850—1859:** Вид. [урядове]. Ц. к. сеучилищная печатня (1850—1851, 1857—1859); Сеучилищная печатня (1852—1856). **Адр. ред. і адм.:** не подано.

Вийшло: 1850 — Г. I 1-а и 2-а половина, 1851 — [Г. II] часть I, II, 1852 — [Г. III] часть I, II, 1853 — Г. [IV] часть I, II, 1854 — [Г. V], 1855 — [Г. VI] часть I, II, 1856 — [Г. VII] часть I, II, 1857 — Г. VIII часть I, II, 1858 — Г. IX часть I, II, 1859 — [Г. X]; Ф. 26×19,5 см (1856); **Передпл.:** не подано.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1856 — [Г. VII] часть II тетрадь XII.

Примітки: Написання назви видання, періодичність виходу, прізвище редактора подано за бібліографією І. Левицького та В. Ігнатієнка. Річники нумеровані тільки за 1850, 1857 і 1858 рр. Часопис виходив паралельно українською та німецькою мовами.

«Земскій правительственный Вѣстникъ для королевства Угорщины» — урядове видання, яке містило закони й розпорядження австрійського уряду для королівства Угорщини. У наявних

фрагментах 12-го зошита другого відділення за 1856 р. вміщені «Объявление и. ц. Генеральнаго Губернаторства Оугорщины отъ 20 Іюня 1856 Ч. 10,323, о обнародованіи политическаго разграниченія Областей Правленія: Будинской, Пресбургской и Сденбургской», «А. Обзореніе администраціоннаго и судебного разграниченія Области Правленія Пестъ-Будинской» та витяги із закону про «Х. Магистратъ королевскаго вольнаго города Единбурга».

Бібліографія: Левицькій І. Е. Галицько-руська бібліографія XIX-го століття съ узвгядненіємъ рускихъ изданій появившихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1888. — Т. 1. — С. 54, 62, 70, 76, 82, 88, 92, 99, 106, 111; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 37.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 287.

В. Габор

12

КРАСВЫЙ ЗАКОННИКЪ И ВѢСТНИКЪ ПРАВИТЕЛЬСТВЕННЫЙ ДЛѦ КОРОННОГО КРАЮ ОУГОРЩИНЫ (1850 кусокъ 1, 8—24, 26, 28); КРАСВЫЙ ЗАКОННИКЪ И ВѢСТНИКЪ ПРАВИТЕЛЬСТВЕННЫЙ ДЛѦ КОРОННОГО КРАЮ ОУГОРЪ (1850 кусокъ 2—7, 25, 27, 29, 30—32) = LANDE-GESETZ- UND REGIERUNGSBLATT FÜR DAS KRONLAND UNGARN. — [Виходить неперіодично]. Г. I. [Ч.] 1. 1850, 15 феврал.

Ред. не подано. — **[Будинь, 1850:** Вид. Universität Buchdruckerei. **Адр. ред. і адм.:** не подано.

Вийшло: 1850 — Г. I кусок 1—32; Ф. 29,5×21 см; **Обс.** від 18 с. до 74 с. **Передпл.:** всім оурядамъ безплатно досылається.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1850 — Г. I кусок 1—32.

Примітки: Часопис виходив паралельно українською та німецькою мовами. Додатки: «Оглавленіє красваго законническаго и правительственнаго Вѣстника для коронного краю Оугоръ» та «Азбучное Оглавленіє» (українською і німецькою мовами). Пагінація сторінок річника — валова.

«Красвый Законникъ и Вѣстникъ Правительственный для коронного краю Оугорщины» — урядове періодичне видання. Його появі передувало «Введеніє въ Красвый Законникъ и Вѣстникъ Правительственный для коронного краю Оугоръ», у якому опубліковано указ цісаря Франца Йосифа I про заснування часопису та зазначено його мету.

В урядовому органі друкувалися закони і розпорядження австрійського уряду для королівства Угорщини, цісарські патенти, тимчасові закони та накази, зокрема «Тимчасовый законъ о оплатахъ отъ правныхъ дѣлъ, грамотъ, письмъ и оурядованій» та «Тимчасовый законъ о належитостяхъ отъ картъ, календаровъ, заграничныхъ часописей и обвѣщеній», «Приказъ Попечительства торговли», «Оурядовое Наставленіе для народочисленія въ Оугорщинѣ», «Наставленіе (поученіе) объ узелѣдованіи плодородія землі», «Поученіе для запроваженія, вимѣренія и взысканія поземствоной и особозарабковой подати», а також різноманітні «объявленія» та «розпорядженія», іноді й «окружні» листи головнокомандувача цісарської армії в Угорщині, головного «Повелителя ц. войска въ Оуграхъ», «Распоряженіе ц. к. красваго Военачальства въ Будинѣ», «Распоряженіе ц. к. III Войсковой Команды», «Распоряженіе цісарського «полномочного гражданскихъ дѣлъ Повѣренника», «распоряженіе» міністрів «богочитанія и просвѣщенія» та «фінансовъ», «Обвѣщеніе тѣмчасовнаго начальника ц. к. мѣстодержательства въ Оугорщинѣ» тощо.

Останнє (32-ге) число часопису вийшло 31 грудня 1850 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 37.

В. Габор

13

**ОБЩІЙ ЗАКОНОВЪ КРАСВЫХЪ И ПРАВИТЕЛЬСТВА ВѢСТНИКЪ ДЛЯ КО-
РУННОГО КРАЮ БУКОВИНЫ = ALLGEMEINES
LANDES-GESETZ- UND REGIERUNGSBLATT
FÜR DAS KRONLAND BUKOWINA (1850—1851/
1852 часть XIV); ОБЩІЙ ЗАКОНОВЪ И ПРАВИ-
ТЕЛЬСТВА ВѢСТНИКЪ ДЛЯ ВОСВОДСТВА
БУКОВИНЫ = ALLGEMEINES LANDES-GESETZ-
UND REGIERUNGSBLATT FÜR DAS HERZOG-
THUM BUKOWINA (1852 часть XV — 1853). —
[Місячник]. Часть [I]. 1850.**

Черновцы, 1850—1853.

Вийшло: 1850 — Часть [?], 1851/1852 — Часть I—XVI, 1852/1853 — Часть I—XIV; Ф. 26×20 см; Обс. 514 с. (1850), 261 с. (1851/1852), 304 с. (1852/1853).

Наявність у фонді: ЛНБ: 1851/1852 — Часть I—XVI, 1852/1853 — Часть I—XIV.

Примітки: Видання урядове, друкувалося українською і німецькою мовами паралельно. Частина I за 1851 р. вийшла 10 грудня, а

частина XIV за 1853 р. — 14 липня. У 1852 р. до частин XIII—XV видано «додатокъ I—III съ вѣстника законѡвъ державныхъ и правительства съ року 1851». У 1858—1860 рр. виходило під назвою «Вѣстникъ красоваго правительства для воеводства Буковины» (див. № 24).

На сторінках часопису публікувалися закони, укази цісаря і розпорядження міністерств, правничо-організаційні матеріали галицького намісника, крайового уряду та інших юридично-адміністративних інституцій. До кожної частини подавалися покажчики змісту, а в кінці річника — алфавітний список надрукованих розпоряджень для воеводства Буковини.

Бібліографія: Левицькій І. Е. Галицько-руська бібліографія XIX-го століття съ узглядненіємъ русскихъ изданій появившихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1888. — Т. 1. — С. 56, 65, 72, 78; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 38.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 287; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 1999. — С. 15.

М. Галушко

14

**СЕЛЬСКАЯ РАДА = WIEJSKA RADA. —
Дается що Сobotи. Ч. 1. 1850, 7 іануарія.**

Отвѣтственный писатель Іоаннъ Демковичъ. — Львовъ, 1850: Издано підприємціємъ Брацтва Церковного. Типомъ А. Б. Винярза. Адр. контори: ул. Валова, ч. 297.

Вийшло: 1850 — Ч. 1—5; Ф. 28×22 см; Обс. 8 с.; Передпл.: на чetи мѣсяци 1 зол. р. и 30 кр. сребромъ съ пресилькою почтовою.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1850 — Ч. 1—5.

Примітки: Пагінація часопису — валова.

Тижневик видавався без жодної системи. У п'яти числах друкувалася передмова «Сельская Рада» і як її продовження — «Іоанна мова», в якій йшлося про необхідність заснування шкіл та причини, що спонукають «будувати особною для дѣтей сельскихъ достатну школу» (ч. 2). У формі бесіди отця Іоанна з «господарями» подаються роз'яснення, як «поставити» школу, звідки взяти гроші на її заснування і обладнання, поради, як замість учителя «такого Дяка тримати, котрій умѣлѣбы читати, писати и раховати, обовязальбы ся нашимъ дѣтямъ науку давати, и письма пречитувати» (ч. 5).

Вѣстникъ красоваго правительства для коронной области Галиціи и Володомеріи...

У цій бесіді мова йде і про те, що в школі діти мають навчатися «нашого народного языка по правиламъ грамматики» (ч. 4), наводяться зразки азбуки «руської» і польської, роз'яснюється різниця «между Церковною а Россійскою, а Галицкою» мовами (ч. 3).

Про «цѣль или вознамѣреніе сего письма подъ заглавіємъ Сельская Рада» у передмові писалося: «Отожь сей то мужъ чеснѣйший (Іоанн. — М. Р.) взятий до Рады присвятомъ мѣстци, а много закѣдбовъ или задачъ отъ господарѣвъ въ разныхъ его увагахъ маючи; принуужденъ отповѣдати на основаніи Письма Святого на Діяніяхъ, или на гисторіи древности народѣвъ, на доводахъ или доказахъ вселенной природы... и прочія. По тыхъ то причинахъ надлежить или слѣдуетъ тогого честного Старика, яко опытного или досвѣтченнаго во всемъ челоувѣка радъ услухати, и дотыхъже душею и гѣломъ пристаты» (ч. 1). Ці роз'яснення отця Іоанна «господарямъ» щодо необхідності навчання дітей у школах і складають зміст тижневика, що виходив із 7 січня до 4 лютого 1850 р.

Бібліографія: *Левицькій І. Е.* Галицко-руська бібліографія XIX-го столѣття съ узвгядненіємъ рускихъ изданій

появившихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1888. — Т. 1. — С. 58; *Ігнатіско В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 38.

Література: *Лукаш Р.* Вистава української преси Галичини (1848—1943) // *Львівські вісті.* — 1943. — Ч. 120 (540); *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 169, 170.

М. Романюк

1853 р.

15

Вѣстникъ красоваго правительства для коронной области галиціи и володомеріи съ княжествами освѣцимскимъ и заторскимъ и съ великимъ княжествомъ краковскимъ = LANDES-REGIERUNGSBLATT FÜR DAS KRONLAND GALIZIEN UND LODOMERIEN MIT DEN HERZOGTHÜMERN AUSCHWITZ UND ZATOR UND DEM GROSS-HERZOGTHUME KRAKAU. — Отд. I. Часть I. 1853.

Львѣвъ, 1853—1854: Ц. к. Галиційская скарбово-державная типографія.

Вийшло: 1853 — Отд. I часть I—LXV, 1854 — Отд. I часть XXIV—XXVIII, XXXIV, XXXVIII, Отд. II часть I—IX; Ф. 26х18,5 см; **Передпл.:** не подано.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1853 — Отд. I часть IV, XXII, XXXIV, XXXVI, L—LIX, 1854 — Отд. I часть XXVIII, XXXIV, XXXVIII, Отд. II часть I—IX.

Примітки: Виходив паралельно українською (етимологічний правопис) і німецькою мовами. Обсяг чисел залежав від вміщуваних нормативних матеріалів.

До 1853 р. виходив під назвою «Всѣобщій дневникъ земскихъ законѣвъ и правительства для коронной области Галиціи и Володимеріи съ княжествами Освѣцимскимъ и Заторскимъ и съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ» (див. № 5). 3 25 квітня 1854 р. — «Вѣстникъ красоваго правительства для оуправительственной области намѣстничества во Львовѣ» (див. № 20).

У «Вѣстнику красоваго правительства...» вміщено розпорядження австрійського уряду.

Бібліографія: *Левицькій І. Е.* Галицко-руська бібліографія XIX-го столѣття съ узвгядненіємъ рускихъ изданій появившихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1888. — Т. 1. — С. 75, 81; *Ігнатіско В.* Бібліо-

графія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 39, 40.

Література: Лукань Р. Вистава української преси Галичини (1848—1943) // Львівські вісті. — 1943. — Ч. 131(551); Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 170.

М. Галушко

16

ЛАДА: Письмо повременное русским дѣвѣцамъ и молодыцамъ въ забаву и поучение. — Появляется еженедельно всякой среды. Г. 1. Ч. 1. 1853, юній.

Изд. и отвѣтственный ред. Северинъ Гавриловъ Шеховичъ. — **Львѣвъ, 1853:** Типомъ М. Ф. Порембы въ Львовѣ (1853 ч. 1—9); *Съ подѣ тисковъ поспѣшныхъ* М. Ф. Порембы (1853 ч. 10—15). *Адр. ред.:* Halitscher Gasse Nr. 18 Stadt, mit Pränumerationsgeldern in Lemberg (ФРАНКО).

Вийшло: 1853 — Г. 1 ч. 1, 2/3—15; Ф. 30×23,5 см; *Обс.* 8 с.; *Передпл.:* цілогодова 6 фл.

Наявність у фондів: ЛНБ: 1853 — Г. 1 ч. 1—15; **НБ ЛНУ:** 1853 — Г. 1 ч. 1—12; **БН:** 1853 — Г. 1 ч. 1—15.

Примітки: Нумерація сторінок загальна для усіх чисел.

Часопис «Лада» ставив своїм завданням задовольняти потреби «інтелігентного» жіноцтва. «Просвѣщеніе ума и убагородненіе сердца есть задачей «Лады», поучивайтесь — наука есть капиталомъ въ нашомъ станѣ, а естли бы Богъ осудилъ Васъ когда-то стати ся сиротами, найдете въ наукѣ власное удовлетвореніе и способы до житя яко Учителки, Гувернанты, Модистки и проч.», — відзначалося у передовій статті «Призначеніе женского пола», опублікованій у першому числі видання. Звертаючись до жіноцтва, автор закликав: «Вы доньки святой Руси! станьтесь достойными капланками «Лады» — старославянської богини любви и красоты женьской!.. красивая Лада розлѣтъ на цѣлое Ваше естество блескъ своєю красы, поощритъ къ умной дѣятельности, къ высшей товаришеской жизни, выплекасть свойственнымъ образомъ нѣжнѣйшіи чувства Вашии, выобразуетъ вкусъ эстетическій, дабы Вы сотворили рай меже галичскими родинами...».

Своє розуміння призначення жінки висловив редактор і видавець С. Шехович у продовженні статті «Призначеніе женского пола», яка друкувалася у

ч. 2/3—6. Він наголошував, що жінки «должны быти мудрыми, прозорливыми, любви достойными супругами; вѣрными, рачительными матерями; мудрыми, ошаджающими домохозяйницами» (ч. 2/3).

Різноматичний зміст часопису створює враження непродуманості у доборі матеріалів. Тут публікувалися статті з природничих наук під рубрикою «Землеописаніе»; короткі інформаційні замітки і кореспонденції під рубриками «Сельское хозяйство», «Изобрѣтенія», «Церковні дѣла» або «Церковніи и училищні дѣла», «Промыслъ», «Изъ теперѣшности»; окремі матеріали господарської тематики, зокрема «Распложъ дойныхъ коровъ», «Домоводство», «Супы и галерты», «Употребленіе приправъ», «Робленіе повилы зъ моркви» тощо. У виданні друкувалися публікації, які містили поради щодо виховання дітей: «Воспитаніе дѣтей физическое» (ч. 1—5), «О избираниі кормилицы» і т. д., а також стаття «Розличіе женского а мужского пола» (ч. 7, 8), літературний нарис «Русскій новелістъ» (ч. 7—13), в якому йшлося про російську літературу, зокрема про О. Пушкіна, М. Гоголя та Ф. Сологуба. У ч. 2/3—7 публікувався переклад п'єси Г. Бенедикса «Дядя всего міра или

ужасный бигосъ», що була поставлена у львівському театрі. Сентиментальними повістями «Сила любви», «Жертва» (без зазначення авторів) відкривалися ч. 12—15. У кожному числі під рубриками «Анекдоты», «Умная забава товарищеская», «Бесѣда цвѣтами», «Нравоучительніи изреченія и пословицы», «Гумористическое» подавалися описи ігор, анекдоти, гумористичні оповідки і час від часу — оповідки М. Гуцула «Смѣшное понятіе простолюдина о природѣ та «Изъ гумористики народной».

У виданні вмішувалися лікарські рецепти під рубрикою «Врачебная наука», поради з пошиття одягу — під рубрикою «Дамскіи ручніи работы», а також матеріали про модні тенденції, зокрема «Парижские моды», «Модный парижскій дамскій капелюхъ», низка коротких повідомлень під назвою «Моды».

Помітне місце на сторінках часопису займали поради, як поводитися в товаристві (Правила благопристойности и тонкого благонравія. — Ч. 1—6; Правила благопристойности. — Ч. 7, 8), як зберегти красу та здоров'я, як елегантно одягатися, що друкувалися під рубрикою «Дамская тоалета» та окремими матеріалами: «Красота женская», «О красотѣ женской», «Наружность женщины», «О наружномъ видѣ дѣвицъ» та ін.

Із номера в номер редакція подавала роз'яснення незрозумілих слів із їхніми відповідниками польською мовою під назвою «Словарь». Рубрика «Къ письменнику» вмішувала рекомендації, як писати листи. Постійними в часописі були також рубрики «Всячина» та «Седмичная записка», що за тематикою майже не різнилися між собою і містили повідомлення про трагічні любовні історії, спиритичні сеанси, звичай королівських дворів.

Як відзначав відомий дослідник української преси А. Животко, сподівання видавця і редактора на зацікавлення суспільства часописом не справдилися. На його вихід відгукнулося лише 83 передплатники. Сама програма тижневика, його пропагування «общерусскости» та «язычія» викликали жвавий відгомін і активну полеміку, що розгорнулася навколо «Лади», як у доброзичливому тоні, так і в категоричній формі осуду.

Не підтримане тогочасним суспільством «письмо» припинило своє чотирирічне існування у вересні 1853 р. на 15-му числі.

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицько-русская библиография XIX-го столѣтія съ узвгландіемъ рускихъ изданій появившихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886). —

Львовъ, 1888. — Т. 1. — С. 77—78; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 40.

Література: Малицька К. Про жіночий рух: Реферат. — Львів, 1904. — С. 5; Лукаш Р. Вистава української преси Галичини (1848—1943) // Львівські вісті. — 1943. — Ч. 120 (540); Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 34, 35; Передирій В. А. Галицька періодика для жінок: становлення, розвиток, проблематика (1853—1939 рр.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1995. — Вип. 2. — С. 46, 47, 54; Українські періодичні видання для жінок в Галичині (1853—1939 рр.): Анот. кат. / Уклад. В. Передирій. — Львів, 1995. — С. 8, 9; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 172—175; Михайлин І. Л. Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 266, 267.

М. Галушко

17

ОТЕЧЕСТВЕННЫЙ СБОРНИКЪ ПОВѢСТОКЪ, СКАЗОКЪ, ИСТОРИЧЕСКИХЪ ВОСПОМИНАНІЙ, ГОСПОДАРСКИХЪ И ИНЫХЪ ОБЩЕПОЛЕЗНЫХЪ ВѢСТЕЙ и пр. и пр. (1853—1854); **ОТЕЧЕСТВЕННЫЙ СБОРНИКЪ ПОВѢСТОКЪ, СКАЗОКЪ, ИСТОРИЧЕСКИХЪ ВОСПОМИНАНІЙ, ГОСПОДАРСКИХЪ И ИНЫХЪ ОБЩЕПОЛЕЗНЫХЪ ВѢСТЕЙ** (1855—1856); **ОТЕЧЕСТВЕННЫЙ СБОРНИКЪ** (1857—1859, 1861); **ОТЕЧЕСТВЕННЫЙ СБОРНИКЪ** (1862, 1866): Додатокъ до ... рочника, выдаваемого въ Вѣдни «Вѣстника», часописи оурадовой для Рѣсинѣвъ Австрійскои Державы (1857—1859, 1861—1862); Додатокъ до ... рочника, выдаваемого въ Вѣдни «Вѣстника», часописи урядовой для Русиновъ Австрійскои державы (1866). — Р. 1. Ч. 1. 1853, 7 (19) януарія.

Отвѣтальный изд. и ред. (1853—1859, 1861—1862), отвѣтальный изд., накладникъ и ред. (1866) Василий Зборовскій. — Вѣдень, 1853—1859, 1861—1862, 1866: Типомъ оо. Мехитаристовъ (1853—1857 ч. 17); Типомъ І. Б. Валлисаузера въ Вѣдни (1857 ч. 18—1859, 1861—1862, 1866).

Вийшло: 1853 — Р. 1 ч. 1—52, 1854 — Р. 2 ч. 1—46, 1855 — Р. 3 ч. 1—47, 1856 — Р. 4 ч. 1—43, 1857 — Р. 5 ч. 1—44, 1858 — Р. 6 ч. 1—23, 1859 — Р. 7 ч. 1—24, 1861 — Р. 8 ч. 1—9, 1862 — Р. 9 ч. 1—14, 1866 — Р. 10 ч. 1—47; Ф. від 21×14 см до 24,5×18,5 см (1853, 1857—1862), від 28,5×20,5 см до 33×25 см (1854—1856, 1866); Обс. 4 с. (1853—1856, 1857 ч. 16, 1858 ч. 1, 1866), 8 с. (1857 ч. 1—14, 17—44, 1858 ч. 2—23, 1859, 1861—1862), 6 с. (1857 ч. 15).

Наявність у фонді: ЛНБ: 1853 — Р. 1 ч. 1—52, 1854 — Р. 2 ч. 1—46, 1855 — Р. 3 ч. 1—47, 1856 — Р. 4 ч. 1—43, 1857 — Р. 5 ч. 1—44, 1858 — Р. 6 ч. 1—23, 1859 — Р. 7 ч. 1—24, 1861 — Р. 8 ч. 1—9, 1862 — Р. 9 ч. 1—14, 1866 — Р. 10 ч. 1—14, 16—18, 21—32, 34—47; БН: 1853 — Р. 1 ч. 1—52, 1854 — Р. 2 ч. 19, 21—42, 45—47, 1859 — Р. 7 ч. 1—24.

Примітки: Окремі числа видання 1856 р. вийшли під назвою «Сборникъ-отечественный», а на титульній сторінці чисел за 1857—1866 рр. зазначено «Сборникъ». У ч. 7 за 1859 р. вміщено «Звѣдомленіє» про те, що після закінчення «предстоячої критики» (поезій Венгльовського) щосуботи буде друкуватися «Сіонъ» (додаток «Сіонъ, Церковь, Школа» (див. № 26), доки нумерація цього додатка не вирівняється із нумерацією «Сборника». Додатки: у 1866 р. — «Надвычайный додатокъ» до ч. 5 — казка «Братъ братомъ спасень» і до ч. 26 — «Телеграммы изъ побоевища» та «Новѣйшія вѣсти».

Додаток до «Вѣстника для Русиновъ Австрійскої державы» виходив упродовж 1853—1866 рр. із незначними перервами. Оскільки у самому «Вѣстнику» переважали публікації суспільно-політичного й інформаційного змісту, то в додатку містилися переважно літературні твори, замітки повчального, морально-дидактичного характеру, розповіді про цікаві випадки, гумористично-розважальні матеріали. Власне тематику додатка було окреслено редакцією в заголовку видання. Незважаючи на широку задекларований тематичний діапазон, різні аспекти людського життя подавалися переосмислено — крізь призму власного «я». Так, у вступному слові до першого річника видання редакція в особі І. Головацького (підп.: Богдан), розмірковуючи напередодні нового року про те, що він принесе світові, зауважила, що важливішим є не зовнішній світ з його політичною мінливістю, а світ людини, скарби, даровані нам Богом можна здобути лише ревною працею і наукою. Водночас редакція зазначала, що в цьому додатку — «неполитической части нашої часописи» — не йтиметься про гімн гармат чи брязкіт іншої зброї — хіба що у віршах і спогадах, проте буде просторе поле для хороших думок і благородних почуттів.

Публікації кількох спеціальних рубрик у «Сборнику» ознайомлюють з історією земель, що складала на той час Австрійську державу, — це історико-краєзнавчі матеріали про народи, династії, герби, видатні постаті цих країв («До історії австрійскої державы», «Австрійскіи родини», «Гербы австрій-

скихъ корунныхъ краѣвъ», «Особенности Вѣднія»). У матеріалах згаданих рубрик розповідається про Угорське й Чеське королівства, графство Морави, а також Тіроль, Стирію, Корутанію, Медіолян, віденські пам'ятки архітектури. Повніший поінформованості читачів про видатних діячів Австрійської держави сприяли персоналії членів монаршої родини, міністрів австрійського уряду, а також українських релігійних і громадських діячів. Більшість матеріалів ч. 13—15 за 1854 р. присвячена висвітленню урочис-

тої церемонії вінчання цесаря Франца Йосифа I з принцесою Єлизаветою Баварською. У часописі було запроваджено також спеціальну рубрику «Історичніні воспоминанія о знаменитыхъ русинахъ», що містила розповіді про Костянтина Острозького, Феофана Прокоповича, Іпатія Потія, Йосифа Шумлянського, Михайла Куземського та ін.

З-поміж матеріалів історичного характеру варто виділити статті «Завосваніє Іерусалима крестоносцями», «Карль дванадцятий въ Россіи», «Кавказскій судъ», «Образъ жизни въ старину на Руси», «Історическіи вѣдомости о рускомъ театрѣ», «Василія-

ни в Галиції», «Каранты и Менониты в Галиції», В. Ковальського «О руско-народныхъ звичаяхъ» (підп.: В. К.). Своєрідним коротким підручником з історії стала публікація у кількох числах часопису «Короткого очерка історії австрійської держави» Ю. Вислобоцького (підп.: В. Зборовський). Окремої уваги заслуговує стаття А. Кралицького «Память изъ праздника: Описаніє чудотворной иконы Пресвятой Дѣвы Маріи Марія-Повчанской: Для русскихъ поклонниковъ по простонародному нарѣчію составилъ...», написана не традиційним для цього видання «язичієм», а фонетичним правописом, однак з використанням деяких літер церковнослов'янської абетки.

Боротьба за національну тотожність у межах Австрійської імперії мала не лише релігійні, наукові чи освітні, а й організаційні форми. Так, у заклику М. Куземського до пожертв для створення народного руського (українського) інституту та будови другої руської (української) міської церкви у Львові зазначено, що треба заснувати заклад для користі нашого народу, де б зосереджувалися наукові сили й ніхто більше не зміг сказати: «Нѣтъ народа руского в Галичинѣ!».

Натомість публікації релігійно-дидактичного характеру торкалися питань освіти, виховання, моральних цінностей. У них, зокрема, висунута цікава теза про протиставлення чоловічого світу, який писав закони, світу жіночому, що був законодавцем звичаїв; наголошено на унікальній ролі жінки, її впливі як на долю родин і держав, так і на формування національної самосвідомості молодого покоління («О влиянію женщины на обычаѣ, отечество и религію», «Вплывъ матери на дѣтину», цикл статей «Четыре стихіи воспитанія», «О свойствахъ сердца»). Серед публікацій релігійного характеру варто згадати проповіді й науки на неділі та свята, тексти промов митрополита, розповідь про особливості церковного співу, про греко-католицьку парафію у Кракові, про християнське самовдосконалення, Божу й людську мудрість. Іноді моральні повчання мали форму оповідань, як-от у публікаціях «Капля горѣлки», «Мудрый уступаея зъ дороги», «Пожертвованіє для ближнихъ». Слід зазначити, що у «Сборнику» за 1862 р. друкувалися переважно релігійні матеріали — проповіді, науки на свята, життя святих.

Власне, питання виховання було дотичним до активно дискутованого на той час питання мовного. У публікаціях «Колька слѣвъ о русинѣ» (підп.: Правдолюб), «О потребѣ шкѣлъ для народа сельского», «Народніи школы» (підп.: Ю. А. В.) просте-

жується тісний взаємозв'язок між утвердженням народної мови та розвитком шкільництва в Галичині, між релігійною та світською просвітою. На захист рідної мови виступив на XXII засіданні крайового сейму у Львові 1866 р. посол Петрушевич, текст промови якого також опублікований на сторінках «Сборника». З'ясуванню джерел виникнення кирилиці та глаголиці присвячено статтю «Ятвяги: Историческіи споминки о тихже и языцѣ малорускомѣ», у якій розповідається про нетрадиційну версію Шафарика походження цих абеток.

Тенденція розширення освітніх діапазонів поза межі «власної хати» знайшла відображення й у доборі науково-пізнавальних публікацій «Сборника». Так, читачі мали змогу дізнатися про такі далекі й екзотичні краї, як Ліван, Палестина, Єгипет. Поглибленню історичних знань сприяли публікації «Херсонскіи взгѣрья и долина Байдару вѣ околиці Севастополя», «Днѣстеръ» (підп.: В. К.), «Хинское писмо», «Тископечатъ», «О почтахъ», а природничих — «О бурныхъ вѣтрахъ», «Землетрясеніє», «Море». Цікаво, що 1857 р. біля Землі пролітала комета, що спричинило очікування кінця світу. Редакція намагалася з'ясувати природу цього космічного явища і заспокоїти читачів: «Комета року 1857», «Кто боится кометы?».

У «Сборнику» друкувалися художні твори поетичного, прозового й драматичного жанрів. Це вітальні вірші, написані переважно семінаристами з нагоди уродин чи іменин їхніх наставників — спископів Григорія Яхимовича і Спиридона Литвиновича, вітальний вірш з нагоди народження 1858 р. принца Рудольфа Франца Кароля Йосифа, а також поезії Л. Данкевича «Павъ и Дѣтина» (підп.: Л. з Р.), «Корысть» (підп.: Ксенофонт), «До русскихъ дѣвицъ и молодицъ» (підп.: Анна із Поділя), Б. Дідичького «Пѣснь, вѣ честь Пречистой и пренепорочнои Богородицы Дѣвы Маріи», «Новый Рѣкъ оу руского господаря» (підп.: Д.), М. Устияновича «Бѣдна» і «Туга!» (підп.: Николай син Николая), О. Духновича «На похоронъ матери», передрук — «Выписы изъ Конваліи Киевской Украины». Серед літературних публікацій — багато казок як українських («Тетера: Повѣсть козацка», «Грошѣ на грошѣ лѣзуть: Сказка»), так і інших народів («Индійская сказка», «Омаръ, второй Калифъ Музулманъ»), оригінальних творів тогочасних галицьких авторів (В. Ковальський «Отче нашъ, иже еси на небесѣхъ: Изъ старинныхъ записокъ города Вѣдня» (підп.: в. к.), М. Устиянович «Гануся: Повѣсть изъ галицко-русского народного житія» (підп.:

Николай з над Бистриці), О. Огоновський «Доля-мачиха: Повѣстка изъ нашихъ часѣвъ» (підп.: Еміліян з Григорова), «Федоръ Петрюкъ: Повѣсть изъ Мармарошскихъ горъ» (підп.: Л. К.), також були переклади окремих оповідань Дж. Боккаччо, навіть одна драматургічна спроба — «Роздобары обрахунковъ сельскои старшини съ войтомъ, комедію-опера въ 5 дѣйствіяхъ» П. Н. С. Надсолокійського.

Окремі питання літературознавчого характеру заторкували автори публікацій «Памятники рускои епископскои поезіи», в якій йшлося, зокрема, про «Слово о полку Ігоревім»; «Конвалія Кіевскои «Украины» — про 13-томне видання Г. Карпенка, що друкувалося у Петербурзі з 1848 р., та порушені в ньому проблеми захисту української мови; «Новіи поезіи малорускіи въ чистомъ языцѣ Червоно Русинѣвъ» (підп.: Б. Л. Д.) — критика названої книги Л. Венгліньського, автор якої фальсифікує українську народну мову.

У ч. 46 за 1854 р. оголошено дві премії за поетичний або прозовий твір «русского писменничества», зазначено умови преміювання (аналогічне повідомлення щодо премій — «До русскихъ писателѣвъ» — у ч. 3 за 1856 р.).

У «Сборнику» було вміщено тексти низки важливих документів, наприклад: статський договір між Австрією, Францією, Великою Британією, Пруссією, Росією, Сардинією і Туреччиною, підписаний у Парижі 30 березня 1856 р., «Уставъ подкарпатскаго литературнаго общества восточныхъ-соединенныхъ католиковъ», доповідь «Старанність з'єднання руської церкви з римською в XVI ст.» (проголошена на засіданні філософсько-історичного відділу цісарської академії наук у Відні), статут Перемиського Братства св. Отця Миколая, промову єпископа Спиридона Литвиновича на засіданні палати Державної ради в серпні 1861 р., Конкордат — спеціальну угоду між урядом держави й Апостольським престолом, у якій монарх зобов'язувався узгодити громадське й освітнє життя в державі з вимогами католицької Церкви.

У часописі функціонували також рубрики: «Домова шкѣлка» (у 1854—1856 рр. виходила окремим однойменним додатком до «Вѣстника»), «Господарка», «Поучительніи записки», «Библиографическіе извѣстія», «Новіи книжки», «Всячина» = «Всячина для старыхъ и молодыхъ» = «Всякая всячина», «Посмертное воспоминаніе», «Зерна для родинной нивы», «Реченія славныхъ мужей изъ древнои історіи», «Тѣлесніи вправы», «Загадка», «Листоношь», «Исправленіе».

«Сборникъ» був ілюстрованим виданням. У часописі вміщено, зокрема, портрети Папи Римського, членів монаршої родини Австрії, міністрів, відомих тогочасних політичних діячів, зображення пам'яток архітектури. Запропоновано спеціальні ілюстративні рубрики: портретні («Изображенія славныхъ Русинѣвъ»), пізнавальні («Новѣйшіи господарчіи машины», «Пожарно-гасительніи орудія») та гумористичні («Шевчиньскій и Броваркевичъ», «Федько и Мошко арендаръ») тощо.

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицько-русская бібліографія XIX-го столѣтія съ увзглядніемъ русскихъ изданій появившихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1888. — Т. 1. — С. 78, 85, 89, 94, 95, 101, 106, 107, 113; Левицький І. Е. Галицько-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданіями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 5, 18, 19, 74, 75; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.: К., 1930. — С. 40.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид в Україні. — Львів, 1996. — Т. 5. — С. 1905; Михайлин І. Л. Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 253, 254.

М. Комариця

18

ПОУЧЕНІА ЦЕРКОВНЫА (1853); **ПОУЧЕНІА ЦЕРКОВНЫА, ИЗДАВАННЫЯ, ЯКО ПРИЛОГА КЪ «ЗОРѢ ГАЛИЦКОЙ»** (1854). — Ч. 1. 1853, [берез.].

Отвѣтательный ред.: Іоаннъ Гушалевиць (1853 ч. 1—15), Богданъ А. Дѣдицький (1853 ч. 16 — 1854 ч. 31), С. Г. Шеховиць (1854 ч. 32), Николай Савчинскій (1854 ч. 33—36). — **Львовъ, 1853—1854:** *Изданіе и типографія* Института Ставропигіянскаго. *Адр. ред. і адм.:* не подано.

Вийшло: 1853 — Ч. 1—43, 1854 — Ч. 1—36; Ф. 25×20 см; *Обс.* від 4 с. до 6 с.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1853 — Ч. 1—43, 1854 — Ч. 1—36; НДБ ЦДІАУ: 1854 — Ч. 1—36.

Примітки: 1853 р. на обкладинці назва: «Поученія Церковныа, издаванныя яко прилога къ «Зорѣ Галицкой». До виданих чисел 1853 р. є показчик змісту.

Змістове наповнення «прилоги къ «Зорѣ Галицкой» складають бесіди, проповіді, статті релігійно-просвітницького характеру. Здебільшого це «слова», бесіди, церковні повчання духівника, ієрея Михайла Малиновського під криптонімом М. М., наприклад: «Бесѣда въ неделю о Мытарѣ и фарисеи» (1853. —

Ч. 1), «Слово на праздникъ вознесенія Ісуса Христа» (1853. — Ч. 13), «Слово въ день Рождества Ісуса Христа» (1853. — Ч. 41, 42). Друкувалися також його статті про релігійні свята, їхнє походження, традиції святкування.

У 4-му числі за 1854 р. було опубліковано «Поученіє Кієвскаго митрополита Сильвестра новопоставленному ієрею», написане 1652 р. Сильвестром Косовим, який був префектом Київської академії,

появившихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1888. — Т. 1. — С. 79, 85; *Ігнатіско В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 41.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1994. — Т. 3. — С. 847; *Лукань Р.* Вистава української преси Галичини (1848—1943) // *Львівські вісті.* — 1943. — Ч. 120 (540); *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 171, 172.

М. Галушко

згодом єпископом Мстиславським, Оршанським і Могилевським, а з 1647 р. — митрополитом Київським, Галицьким і вся Русі. «Поученіє...» редакція характеризувала як «отличающееся глубокомыслиемъ, ясностію старорусскаго слога и... твердымъ духомъ вѣры».

З інших авторів у виданні друкувалися І. Ш. парох з Р. (Слово о должности Душпастыря и Родителей старатися о заложеніе и выпосаженіе порядной школы. — 1853. — Ч. 40—42) та М. Концовський (Слово прощальное при погребаніи священника. — 1854. — С. 23, 24).

Бібліографія: *Левіцький І. Е.* Галицько-руська бібліографія XIX-го століття съ уваженіємъ рускихъ изданій

1854 р.

19*

ВѢСТНИКЪ ЗАКОНОВЪ ДЕРЖАВНЫХЪ И ПРАВИТЕЛЬСТВА. — [Виходить неперіодично]. [Ч. 1]. 1854.

Вѣдень, 1854—1858: Вид. оурадове. Ц. К. надворная и статская тискаря.

Вийшло: 1854—1858 — Ч. [?]; Ф. 29×21,5 см.

Примітки: Виходив українською та німецькою мовами.

У часописі друкувалися «цѣсарскі патенти», закони та розпорядження австрійського уряду.

Бібліографія: *Левіцький І. Е.* Галицько-руська бібліографія XIX-го століття съ уваженіємъ рускихъ изданій появившихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1888. — Т. 1. — С. 81, 87, 91, 98, 105; *Ігнатіско В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 41.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 287.

В. Габор

20

ВѢСТНИКЪ КРАСОВОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА ДЛА ОУПРАВИТЕЛЬСТВЕННОЙ ОБЛАСТИ НАМѢСТНИЧЕСТВА ВО ЛЬВОВѢ = LANDES-REGIERUNGSBLATT FÜR DAS VERWALTUNGS-GEBIET DER STATTHALTEREI IN LEMBERG. — Отд. I. Часть 1. 1854, [25 квіт.].

Львовъ, 1854—1857: Ц. к. Галиційская скарбово-державная типографія.

Вийшло: 1854 — Отд. I часть 1—49, Отд. II часть 10—12, 1855 — Отд. I часть 1—12, Отд. II часть 1—8, 1856 — Отд. I часть 9—17, Отд. II часть 1—5, 1857 — Отд. I часть 1—19, Отд. II часть 1—8; Ф. 28×20 см; *Передл.:* не подано.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1854 — Отд. I часть 1—20, 24, 28, 30—49, Отд. II часть 10—12, 1855 — Отд. I часть 1—12, Отд. II часть 1—8, 1856 — Отд. I часть 9—17, Отд. II часть 1—5, 1857 — Отд. I часть 4, 6, 7, 13—19, Отд. II часть 1—8; НДБ ЦДІАУ: 1854 — Отд. I часть 1—7, 23, 24, 28—30, 46, 47, 49.

Примітки: Виходив українською (етимологічним правописом) і німецькою мовами. Обсяг чисел залежав від вміщуваних нормативних матеріалів. У 1854 і 1855 рр. зазначено рік видання на титульній сторінці — 1856. У 1858—1859 рр. виходив під назвою «Вѣстникъ радѣ краєвого для области администраціионой Намѣстництва въ Львовѣ» (див. № 25).

Бібліографія: Левицькій Й. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія съ увзглядненіемъ рускихъ изданій появившихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1888. — Т. 1. — С. 81, 87, 91, 92, 98.

Література: Лукань Р. Вистава української преси Галичини (1848—1943) // Львівські вісті. — 1943. — Ч. 136(556); Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 175, 176.

М. Галушко

21

ДОМОВА ШКО́ЛКА (1854); **ДОМОВА ШКОЛКА** (1855—1856): Додатокъ до Вѣстника. — Р. 1. Ч. 1. 1854, 6 (18) Іануарія.

Отвѣт. изд. и ред. Василій Зборовскій. — **Вѣдень, 1854—1856:** Типомъ оо. Мехитаристовъ въ Вѣдни.

Вийшло: 1854 — Р. 1 ч. 1—25, 1855 — Р. 2 ч. 1—24, 1856 — Р. 3 ч. 1—23; Ф. 20,5×13 см; Обс. 4 с.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1854 — Р. 1 ч. 1—25, 1855 — Р. 2 ч. 1—24, 1856 — Р. 3 ч. 1—23.

Примітки: На обкладинках річників підзаголовок: «Додатокъ до шестого (смого, осмого) рочника, выдаваемого въ Вѣдни «Вѣстника», ꙗсoписи политическои для Рѣсиновъ Австрійскои держави».

У вступному слові «Въведеніє: Кóлька слóвъ до нашихъ читателѣвъ!» редакція, керуючись гаслом «До школи!», відзначила, що доручила видання «найширшої волѣ, найчистішихъ намѣреній ласкавому оцѣненню нашего читательства» і прагне впровадити «Домову Шкóлку» в родинне коло задля поглиблення загальної освіти тих, «котрі переставши бути школярами, желають щось пожиточного читати и образовати ся», а також для обговорення різних господарських справ. Редакція пояснювала корисність

читання часописів («Якій пожитокъ приносятъ часoписи?» (підп.: В. Г.).

Значну частину вміщених на сторінках «Домової Шкóлки» публікацій становлять художні твори — вірші дидактичного характеру: «До школи!» (без підп.), «Коротка добра рада», «Лакома сорока (изъ Ческого)», «Все съ Богомъ!» (підп.: В. К.), «Молитва дѣтей» (підп.: Гч.), «Вóль и Быкъ», «Мышь и жаворонокъ» (підп.: Лука з Ракова), «Слѣпаки: Байка» (підп.: Ант. Л.), «Плугъ и борона» (підп.: Дротар), «Для честныхъ селянь: Спѣванка» (підп.: Анна з Поділя); оповідання й казки: «Мотыль и гусеница: Байка» (підп.: Правдолюб), «Всеблагороднѣйшій мужъ: Повѣсть изъ нѣмецкого написаль Тімофей Хоминъ» (з присвятою: «Сочиненіє посвященное издательству «Вѣстника» въ искренно благодарственную память за бесплатно посылаемый екземпляръ «Вѣстника»), «Бедуинъ: Повѣстка», «Таинственніи пути Провидѣнія: Арабская повѣсть», «Отто бородатый: Сказка [про царя Отто великого]» та ін.

Справі народної просвіти слугували також повчальні розповіді про різноманітні професії, основні географічні й економічні поняття, природознавство тощо: «Рóльникъ», «Учитель», «Капиталь и нарость», «Земля естъ кругла», «Мѣньба и гроши» (підп.: В. К.), «О роботѣ» (підп.: В. Р.), «Пристрастніи чувствованія у звѣрей».

Тематично близький до згаданих розповідей цикл публікацій, який умовно можна назвати «господарські поради»: на відміну від статей теоретичного характеру, вони були прикладні. Серед цього типу матеріалів варто відзначити «Господарство: Свойства доброго господаря» (підп.: А. Д.), «О кормѣ ходобы» (підп.: Д.), «Садъ и пчолы», «Средство противъ заразы на ходобу» (без підп.), а також серію публікацій про лікувальні властивості дерев: «Липа», «Верба», «Дубъ» (підп.: Др.) та ін.

На сторінках часопису вміщено детальну інформацію про появу в Галичині поїздів. Так, у статті «Паровый вóзь: Локомотивъ» йдеться про те, що один із перших паротягів, призначених для Галичини, названо «Галиція», подано опис його зовнішнього вигляду та принципу руху, до статті додано ілюстрацію із зображенням цього паротяга. Цікавими й пізнавальними були для читачів також матеріали «Изъ житя Піа IX» (підп.: В. К.), «Китайскіи (хинскіи) зегарки», «Архікнязь Кароль Людвикъ» та ін.

Варто зазначити, що «Домова Шкóлка» запровадила оригінальну форму церковних і моральних повчань, яка згодом стала популярною і навіть

традиційною у галицьких релігійних виданнях, — умовні діалоги, наприклад: «Розмова mezi священникомъ и его парохіяниномъ о піяньствѣ» (підп.: А. Д.), «Розмова священника съ родителями о воспитанію дѣтѣй», «Розмова душъ-пастыря съ его парохіяниномъ о слуханью слова Божого» (підп.: Д.), а також повчання, близькі за формою до євангельських притч чи церковних проповідей: «О жолуди на тыквѣ» (підп.: В. В.), «Не кради» (підп.: Д.), «Слѣдствія подозрѣнія», «Здѣйми шапку», «Пустынный островъ: Притча».

Рубрика «Зерна» = «Зерна для родинної ниви» = «Золотіи зерна» містила вислови дидактичного характеру з питань релігії та моралі.

Як правило, кожне число складалося з кількох зазначених рубрик, однак бували й винятки: наприклад, ч. 14 за 1855 р. містить лише продовження оповідання «Не кради».

Окремі числа «Домової Шкѣлки» ілюстровані невеликими гравюрами-заставками, розміщеними зліва біля назви, а кілька передвеликодніх чисел за 1856 р. — гравюрами на теми страстей Христових.

Часопис «Домова Шкѣлка» — це джерело тих традицій українських періодичних видань у Галичині, що намагалися через друковане слово впливати на духовну атмосферу в суспільстві, ставили як чільні питання просвіти та моральності народу, формували принципи «світського апостолства», що через кілька десятиліть були сформульовані у статуті проголошеної Папою Римським Католицької акції.

Бібліографія: *Левитський І. Е.* Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія съ увзглядніемъ рускихъ изданій появилихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1888. — Т. 1. — С. 82, 88, 92; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 41, 42.

Література: *Михайлин І. Л.* Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 253, 254.

М. Комариця

1855 р.

22

СЕМЕЙНАЯ БИБЛИОТЕКА: Ежемесячное сочинение посвященное истории, литературѣ, общепользнымъ свѣдѣніямъ и дѣламъ народнымъ (1855); Повременное сочинение посвященное истории, литературѣ, общепользнымъ свѣдѣніямъ, дѣламъ народнымъ и гумористикѣ (1856). — Выходитъ 15 и

30 числа по Русскому численію каждого мѣсяца (1856). Г. 1. Часть 1. 1855, март.

Издаваемое [і редаговане] Севериномъ Гавр. Шеховичемъ. — **Львовъ, 1855—1856:** *Издвиеміемъ Издателя* (1855); *Изд. Северинъ Гавр. Шеховичъ* (1856). *Типомъ* Михаила Ф. Порембы (1855); *Печатня* Михаила Ф. Порембы. *Адр. адм. і експ.:* Ringplatz, № 178 in Lemberg (1855). *Адр. ред.:* in Lemberg, № 352 (1855 часть 1 кн. 2, 1856), № 328 Stadt Krakauer Platz (1855 часть 2 кн. 2).

Вийшло: 1855 — Г. 1 часть 1—3, часть 1 кн. 2 (часть 4), часть 2 кн. 2 (часть 5), 1856 — Г. 2 ч. 1—11; Ф. 22×14,5 см; *Обс.* 340 с. (1855), 176 с. (1856); *Передпл.:* годовая 5 зр. (1855), 5 р. (1856).

Наявність у фондi: **ЛНБ:** 1855 — Г. 1 часть 1—3, часть 1 кн. 2 (часть 4), часть 2 кн. 2 (часть 5), 1856 — Г. 2 ч. 1—11; **НБУВ:** 1855 — Г. 1 часть 1—3, часть 1 кн. 2 (часть 4).

Примітки: Нумерація сторінок загальна для усіх частин і чисел. 1855 р. кожна частина виходила окремою книжечкою з покажчиком змісту. 1856 р. обкладинка і покажчик змісту загальні для усіх чисел.

Найактивнішу участь у заснуванні та визначенні ідейного спрямування москвофільського органу «Семейная Библиотека» взяв Яків Головацький, з ініціативи якого її редактором став Северин Шехович.

Спершу журнал виходив «въ непринужденныхъ тетрадахъ» (1856. — Ч. 1) і мав характер «строго литературный». Щодо змісту часопису на другому році видання, то в редакційній замітці «Програма Семейной Библиотеки за 1856 годъ» вказувалося: «...что жъ до содержания, получаетъ она истинно семейный характеръ... задачею... будетъ умственное развлечение. Предметы остаются тѣ же, однакоъ История и Литература принимаютъ видъ занимательныхъ статей, впрочемъ наша газета будетъ белетристической и гумористической» (1856. — Ч. 1). Отже, зміст журналу впродовж усього періоду видання складали твори художньої літератури, історичні матеріали, «галицко-русская и иностранная» етнографія, публікації природничої, літературно-мовної та іншої тематики.

До виконання задекларованої програми значною мірою причинилися такі активні співробітники редакції, як І. Раковський, О. Духнович, Б. Дідицький, А. Петрушевич, І. Гушалеви, І. Головацький, Я. Головацький, Д. Зубрицький. С. Шехович опублікував низку історико-географічних статей (Южно-русская степи. — 1855. — Ч. 2; Одесса. — 1855. —

Ч. 3; Вильмень и Нарбонн о походѣ въ Россію 1812 года. — 1855. — Ч. 5 та ін.) і цикл матеріалів про мовні проблеми під назвою «Довѣрительныя письма изъ Будина», в яких йшлося про важливість церковнослов'янської мови (1855. — Ч. 3), запровадження «русского языка для литературнаго его употребленія» (1856. — Ч. 10). С. Шехович на переміну з Б. Дідицьким вів оглядову літературну рубрику «Разборъ книгъ», під якою, крім книг, аналізувався зміст періодичних видань, як, наприклад, «Зорі Галицької» за 1855 р., що «изъ 1855 преимущественно имѣла притязанія на поэтическій характеръ». Серед інших публікацій редактора — цикл кореспонденцій під назвою «Домъ народный», в якому запропоновано організувати «воспиталище женское», повість «Павлина Петровна» тощо.

З-поміж інших матеріалів, що друкувалися на сторінках часопису, варто виокремити такі: історичні статті і розвідки А. Петрушевича «Словене, ихъ древнія жилища и образование между ними первыхъ словенскихъ государствъ» (1855. — Ч. 1), «Царыградъ и турки» (1856. — Ч. 4), «Краткое извѣстіе о Галицко-русскихъ епископахъ и митрополитахъ» (1856. — Ч. 9—11), стаття без зазначення автора «Начертаніе исторіи сербской» (1856. — Ч. 9), В. П-ки (крипт. Пассека Вадима) «Кіевскія златія врата» (1855. — Ч. 3), матеріали літературно-етнографічного змісту Л. Штура «О народныхъ пѣсняхъ и повѣстяхъ племень словенскихъ» (1855. — Ч. 2), П. І. Яновича «Короткій очеркъ литературной исторіи старословенскаго языка» (1855. — Ч. 4), «Русская словесность» (1855. — Ч. 1), низка публікацій під назвою «Малорусскія святки» (1855. — Ч. 1, 3), літературний огляд «Извѣстія науковыя» — про те, чим збагатилася «малорусская словесность» за 1854 р. (1855. — Ч. 1).

1856 р. майже в кожному числі друкувалися «Афоризмы языкословныя», матеріали для галицьких літераторів про різницю між російською і руською (українською) мовами Я. Головацького із захистом і обґрунтуванням «общерусскости» («Языкословная задача» і «Развязка задачи» (1856. — Ч. 5, 7), «Литературный споръ» за підписом Подкарпатский Русин (1856. — Ч. 11) та ін.

Окрім цього, часопис містив «Жизнеописание Михаила Александровича Балудянского» (1855. — Ч. 5), популярні статті на зразок «О влияніи сегоднешняго комета на наше житье-бытье» (1856. — Ч. 4, 5), інформаційні замітки і кореспонденції (Семейный пиръ Московскаго университета. — 1856. — Ч. 6; Воскресная полночь въ Кремлѣ. —

1856. — Ч. 7), гумористичні матеріали («Прекрасная Русинки!», «Дорога нашего вѣка», «О недостаткѣ челоувѣчества при избыткѣ людей» та ін.).

Постійними в часописі були рубрики «Различныя свѣдѣнія», «Литературныя извѣстія», а з 1856 р. — «Современныя умозрѣнія Весельчака», «Гумористическій мѣсяцословъ», «Всеновѣйшій сонникъ», «Смѣсь», час від часу подавалася рубрика «Загадка».

Із художньої літератури, крім уже згаданих, публікувалися твори Б. Дідицького (під крипт. Б. А. Д.), Вадима Пассека (під крипт. П.), Івана Чорномизця, Олександра Здерковського (під крипт. М...), А. Майкова, Ф. Тютчева, авторів під криптонімами Э. Г., Э., А. С. Х., Я. из Я., Е. Г., А. Ф. та ін.

Видання часопису суспільство сприйняло байдуже, про що свідчить кількість передплатників як у перший, так і у другий рік видання (98 — 1855 р. і 70 — 1856 р.), це і спричинило його недовготривале

існування. «Семейная Библиотека» припинила свій вихід 27 червня 1856 р., на 11-му числі.

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-руська бібліографія XIX-го століття съ узглядініємъ рускихъ изданій появилихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1888. — Т. 1. — С. 90, 96; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 176.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2747, 2748; *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 171, 172; *Лукань Р.* Вистава української преси Галичини (1848—1943) // *Львівські вісті.* — 1943. — Ч. 120(540); *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 37, 38; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 176—179; *Михайлин І. Л.* Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 261, 262.

М. Галушко

1856 р.

23

ЦЕРКОВНАЯ ГАЗЕТА, ВЪ ПОЛЪЗУ ВОСТОЧНО-КАФОЛИЧЕСКОЙ ЦЕРКВИ, СОЕДИНЕННОЙ СЪ РИМСКИМЪ ПАТРИАРШЕСКИМЪ ПРЕСТОЛОМЪ. — Выходитъ еженедѣльно, разъ, по четверткамъ (1856 ч. 2 — 1857), три раза, чрезъ мѣсяць, именно 10-го, 20-го и послѣдняго числа (1858). Ч. 1. 1856, 1 (13) Марта.

Отвѣтств. ред. Іоаннъ Раковскій. — **Будинъ, 1856—1858:** Издається Обществомъ Св. Стефана. Печатається у Мартина Багова въ Будинѣ (Офенѣ) (1856—1857 ч. 13); Въ Будинѣ въ Тип. и ц. Университета Пештянскаго (1857 ч. 14 — 1858). **Адр. ред. і адм.:** Контора Общества Св. Стефана (Stephans-Vereins-Expeditions-Bureau in Pest, Zucker-Gasse Nro. 6) (1856 ч. 15 — 1857 ч. 40).

Вийшло: 1856 — Ч. 1—40, 1857 — Ч. 1—50, 1858 — Ч. 1—16; Ф. 28×22 см; Обс. 8 с.; **Передпл.:** за годовое изданіе 3 гульд.

Наявність у фондї: ЛНБ: 1856 — Ч. 1—40, 1857 — Ч. 1—50, 1858 — Ч. 1—16.

Примітки: З 10(22) липня 1858 р. «Церковная Газета» продовжилася під назвою «Церковный Вѣстникъ для Русиновъ Австрійской державы» (див. № 27). Додаток: ч. 33 за 1856 р. вийшло «Съ приложеніємъ подписнаго Листа».

«Церковная Газета» — перше періодичне видання русинів-українців історичного Закарпаття (і Пряшівщини у тому числі), редакція якого намагалася широко висвітлювати духовне і релігійне життя усіх русинів Австрійської держави. Вона випускалася за межами рідного краю, в угорському м. Будині (Будапешт), однак у її виданні найактивнішу участь брали представники саме закарпатського й пряшівського духовенства. Редагував часопис Іван Раковский — священник Мукачівської єпархії.

Вихід «Церковной Газеты» був зумовлений потребою друкованого органу для «сообщения и раз[с]уждения нашихъ духовныхъ и церковныхъ дѣлъ» (Редакторъ. Объявление. — 1856. — Ч. 1). Письменників же побуджувало до роботи «благородное чувство, пекущееся о просвѣщеніи народномъ, и споспѣшествованіи благосостоянію какъ гражданскому такъ и церковному» (Редакция. Слово къ почтеннымъ читателямъ газеты нашей. — 1856. — Ч. 2).

Розпочинаючи видання, редакція часопису повідомляла читачам, що «въ составъ упомянутой Газеты будутъ входить статьи, содержащія въ себѣ учено-богословскія разсужденія по всѣмъ отраслямъ Восточно-Католическаго Богословія, нравственныя разсказы, жизнеописанія Святыхъ, вмѣстѣ и Поученія Святыхъ Отцевъ, наконецъ въ ней помѣщаются будутъ разныя извѣстія и корреспонденціи, относящіяся до нашего церковнаго общежитія» (1856. — Ч. 2).

Окрім того, метою часопису визначалося також застереження народу від шкідливого лжевчення, яке суперечить догматам католицької Церкви, утверджуючи його в цій вірі, та виховання у вірності австрійському престолу (1856. — Ч. 2).

Читачі зустріли появу «Церковной Газеты» із зацікавленням, покладаючи на неї великі надії щодо духовно-освітнього розвитку народу. Так, священник Андрій Габла з Лещоватого високо оцінив як напрям, так і мову видання, вважаючи, що «какъ же намъ настоящимъ Русскимъ, ежели любимъ народъ свой, не восхищаться Церковною Газетою, въ которой такъ тщательно наблюдается чистота и правильность нашего Русскаго языка?» (1857. — Ч. 23). Еміліан Левицький з Майдана відзначав, що газета «плѣняетъ соотечественниковъ нашихъ разнообразіємъ и пользою содержанія своего» і що богословські статті та проповіді, опубліковані на її сторінках, сприяють розвитку духовності народу.

У «Церковной Газете» домінували богословські статті, «слова» і бесіди (проповіді), повчання та

ЦЕРКОВНАЯ ГАЗЕТА,

въ пользу

ВОСТОЧНО-КАѢОЛИЧЕСКОЙ ЦЕРКВИ,

соединенной

съ РИМСКИМЪ ПАТРИАРШЕСКИМЪ ПРЕСТОЛОМЪ.

Выходить еженедѣльно, разъ, по четверткамъ. Подписная цена за четырехмѣсячное изданіе, или отъ 1-го Марта до конца Юня 1 гульд., за десятимѣсячное, или до конца Декабря 2 гульд. 30 кр., сдѣлственно за годовое изданіе 3 гульд., за полугодное 1 гульд. 30 кр. Подписка принимается у всѣхъ И. Д. Почтамтовъ, въ книжномъ магазинѣ Книгопродавца Гартлебена въ Пестѣ и у подписавшагося Редактора.

СЛОВО КЪ ПОЧТЕННЫМЪ ЧИТАТЕЛЯМЪ ГАЗЕТЫ НАШЕЙ.

Принявшись за редакцію настоящей газеты, принятымъ считаемъ сказать нѣсколько словъ, поясняющихъ цѣль и назначеніе ея.

Не подлежитъ никакому сомнѣнію, что человѣкъ лишь тогда можетъ исполнить соотвѣтствовать превосходному достоинству и назначенію своему, ежели онъ, проникнутый чувствомъ благочестія, старается на самомъ дѣлѣ показать достойные плоды своего благочестиваго усердія. Ибо какъ каплѣ (тешауго), зарытый въ пѣдрахъ земли, остается безполезнымъ для человѣчества, доколѣ онъ не откроется и не поставитъ въ употребленіе, такъ и наши душевные силы, сколь бы онѣ ни были превосходны, лишаются справедливой цѣнности, ежели онѣ не дѣйствительны и не замѣтны въ жизни. Отсюда Спаситель нашъ Иисусъ Христосъ, выразительными словами не только упрекаетъ въ лукавствіи и лживости тѣхъ, которые не стараются употребить данныя имъ способности для пользы рода человеческого, но сверхъ того подвергаетъ ихъ еще и горестному осужденію, говоря: „лукавый раба и лживый, владычествуй еси, яко жу, илаже не сляхъ, и собираю, илаже не расточихъ, подобаше убо тебѣ владычествовать сребро мое торжникомъ: и пришедъ азъ взялъ быхъ свое съ лихвою. Возмите убо отъ него талантъ, и дадите имущему десять талантъ. Имущему бо вездѣ даю и преемлетъ: отъ неимущаго же и еже мнитъ имѣя, взято будетъ отъ него. И неключимаго раба вверзите во тму кромѣшнюю, ту будетъ плачь и скрежетъ зубомъ.“ (Матѣ. 25, 26 и сл.). Я увѣренъ, что каждый изъ насъ считалъ бы себя крайне оскорбленнымъ, если бы кто нибудь покусился упрекать (reprehendere) насъ въ томъ, будто у насъ нѣтъ никакого благочестиваго усердія, никакого духовнаго возвышенія чувствъ и никакого пожеланія о благосостояніи и процвѣтаніи нашей Восточной Церкви. Безсмысленно, такое обвиненіе казалось бы намъ несноснымъ, несправедливымъ и крайне обиднымъ. Да, на самомъ дѣлѣ, оно и неумѣсто у насъ. Ибо мы, благодаря Бога, до сихъ поръ не потеряли ни вѣры Отцевъ нашихъ, ни нелишили богослуженія нашего, ни не отступили отъ сущности устава нашей Восточно-Каѳолической Церкви; сверхъ сего народъ нашъ, исполненный религіознаго благоговѣнія, ненарушимо хранитъ уваженіе къ своимъ духовнымъ наставникамъ; наконецъ же при неусыпномъ Архипастырскомъ бодрствованіи нашихъ Преосвященнѣйшихъ Архіереевъ мы имѣемъ многихъ ревностныхъ труженниковъ въ вертоградѣ Господнемъ: а такъ справедливо можемъ отразить отъ себя упреканіе (exprobratio), будто у насъ нѣтъ дѣятельности и движенія на поприщѣ жизни духовной.

Но отдавая такимъ образомъ справедливость достохвальнымъ качествамъ народа нашего и доблестнымъ подвигамъ дѣлателей въ виноградникѣ Господнемъ, не должны мы упускать изъ виду, что всякій вѣкъ, всякое государство и всякій духъ времени требуютъ отъ насъ особыхъ условий и средствъ, способствующихъ развитію дѣятельности человеческой какъ въ отношеніи гражданскаго, такъ и церковнаго быта.

Мы до сихъ поръ, можно сказать, дѣйствовали только въ отдѣльномъ и частномъ кругу, или въ извѣстной, въ скромномъ домашнемъ уютѣ жизни нашей, не много заботясь объ извѣстности міра и вліяніи на публику.

Но въ вышеизъясненномъ образѣ дѣятельности кажется недостаточнымъ. Въ наше время замѣчаемъ мы какое-то необыкновенное стремленіе умовъ человеческихъ будто открытъ общее міровое сообщеніе о дѣлахъ самыхъ важнѣйшихъ, нѣющихъ неоспоримое вліяніе на судьбу рода человеческого. Особенно въ сѣмъ отношеніи, по видимому, журналистика разыгрываетъ самую большую роль: Въ ея огло-

розповіді про святих, дидактичні оповідання. Тут друкувалися «Изречения и мысли, выбранныя из творений блаженного Августина» (1856. — Ч. 1, 4, 7, 23, 24, 28, 31—33, 40; 1857. — Ч. 2, 4, 6, 9, 23, 24, 30, 35, 38) та різні його вислови, зокрема про благодатну перемену, яка відбувається в людині через дар Святого Духа (1856. — Ч. 11), Господнє вознесення (1857. — Ч. 19), а також спогади про блаженну Моніку (1857. — Ч. 28, 29), бесіди Іоанна Златоуста на різні євангельські теми, як-от: про сліпого та вознесення Господнє (1856. — Ч. 9), Євангелії від Матфея та Іоанна (1857. — Ч. 3, 15), на усічення голови св. Іоанна Хрестителя (1856. — Ч. 23), про улюбленого учня Ісуса Христа — євангеліста Іоанна (1856. — Ч. 27), святість мощів апостолів Петра і Павла (1856. — Ч. 15), «слова» на Пасху (1856. — Ч. 4), про хрест (1857. — Ч. 11), відмінність християнського хрещення від іудейського й Іоаннового та яке з них прийняв Ісус Христос (1857. — Ч. 2), «слова» св. Андрія, архієпископа Критського, на різні релігійні свята (1856. — Ч. 25, 26), пророкування св. Агге про прихід Месії (1856. — Ч. 38), повчання св. Василя Великого (1856. — Ч. 13), св. Єфрема Сіріна про смиренність і гордість, піст, терпіння, страждання Спасителя, про пророка Іллію (1856. — Ч. 1, 3, 7, 8, 18; 1857. — Ч. 7), бесіда св. отця Кесарія (1856. — Ч. 13), «слово» св. Амвросія Медіоланського про те, як слід зустрічати день Різдва Христового (1856. — Ч. 40), повчальні уроки з книги діянь апостольських (1856. — Ч. 5, 6), повчання та «слова» на різні неділі, зокрема всіх святих, після Пасхи, п'ятидесятниці, у неділю блудного сина (1856. — Ч. 11—14; 1857. — Ч. 6) та «слова» перед Різдом Христовим і на стрітіння Господнє (1856. — Ч. 36; 1857. — Ч. 6) тощо.

Окремий цикл становлять статті «Чтенія о святыхъ Отцахъ-Учителяхъ Церкви и церковныхъ Писателяхъ, или Патрологія» (1856. — Ч. 16—20), «Церковные Писатели періода мужей апостольскихъ. Папій. Квадратъ. Аристидъ. Агриппа» та «Общее обозрѣніе ученія, содержащагося въ писаніяхъ мужей апостольскихъ» (1856. — Ч. 30), «Чтенія о святыхъ Отцахъ-Учителяхъ Церкви и Церковныхъ Писателяхъ втораго и третьяго вѣковъ» (1856. — Ч. 31) та ін.

Більшість публікацій на богословські теми передруковувалася з інших періодичних видань, як-от: «Воскресное Чтеніе» (Київ, 1851—1855), «Творенія Св. Отцевъ въ Русскомъ переводѣ» (Москва, 1850), «Санктпетербургскіе Вѣдомости» та ін. Про те, що саме спонукало до цього редакцію,

йдеться у статті «Взглядъ на истекшій періодъ журнала нашего»: «Намъ, какъ начинающимъ заниматься нашею собственною Литературою не возможно избѣжать погрѣшностей какъ противъ правильности слога, такъ и иныхъ недостатковъ...». Редакція вважала, що коли буде постійно керуватися «правильнымъ и чистымъ слогомъ, то въ большей или меньшей мѣрѣ успѣмъ и мы усвоимъ себѣ его» (1857. — Ч. 1).

У часописі вмішувалися оригінальні твори закарпатських авторів, зокрема: «Слово надгробное (Трудъ Андрея Попа, священника Мукачевской епархіи)» (1857. — Ч. 4, 20), «О великомъ постѣ» А. П., великокопанського пароха (1857. — Ч. 8), «Краткіе и простыя отвѣты на главнѣйшія возраженія противъ религіи» В. (1856. — Ч. 28—30) та ін. Плідно співпрацював із газетою автор, який виступав під криптонімом М. Він опублікував низку статей богословської тематики: «Мысли о возстановленіи падшаго человѣка» (1856. — Ч. 38), «Мысли о состояніи невинности и о паденіи перваго человѣка, далѣе о таинствѣ искупленія и объ участіи Пресвятыя Дѣвы Маріи въ дѣлѣ Искупленія нашего» (1856. — Ч. 37, 38) та багато інших матеріалів.

Читачі мали змогу ознайомитися з життєписами Ісуса Христа (1857. — Ч. 1), апостолів та мучеників, зокрема дванадцяти апостолів (1856. — Ч. 15), св. євангеліста Луки і з його писаннями (1856. — Ч. 32), св. апостола Фоми і з його проповіддю в Індії (1856. — Ч. 29), св. мученика Іустина Філософа (1856. — Ч. 32, 35—37, 39, 40), св. Іоанна Златоуста (1856. — Ч. 34), св. Кирила і Мефодія (1857. — Ч. 2), якого вони були обряду (1857. — Ч. 26; 1858. — Ч. 6, 7), та подвигом св. Кирила у захисті православ'я проти несторіан (1857. — Ч. 4).

Автори газети розповідали про св. Климента, Папу Римського (1856. — Ч. 21—23), «Десятилѣтіе Папства его святости Пія IX» (1856. — Ч. 15, 16), було надруковано бесіду Папи Римського св. Льва про піст (1856. — Ч. 12), повчання, бесіди та життєпис св. Григорія Двоєслова, Папи Римського (1857. — Ч. 33, 35, 36, 38—40, 42—47; 1858. — Ч. 2, 4—7, 10, 11).

На перших сторінках часопису містилися статті «О конкордатѣ» (1856. — Ч. 5, 6), «О Обществѣ св. Стефана» (1856. — Ч. 10, 11, 13). Святовим вийшло ч. 16 за 1857 р., присвячене урочистому в'їзду в «Пешть-Будинь» імператора Франца Йосифа I та його дружини Єлизавети.

До офіційної частини газети можна віднести також матеріали, які друкувалися під рубрикою «Грамоты»:

«Архипастырское Послание Его Еминенции Кардинала, Примаesa Венгрии и Высокопреосвященнѣйшаго Митрополита и Архiepископа Гранскаго, выданное къ подчиненному клиру по поводу новаго закона о бракѣ» (1856. — Ч. 39, 40), «Извлечение Записника Консистоарнаго 1857 года, мѣсяца Мая, 23. дне, во Унгоградѣ державнаго Консистоарнаго Засѣданія» — «слово» епископа Мукачѣвскаго Василя у пам'ять каноника Іоанна Поповича (1857. — Ч. 20), грамота преосвященного архіерея Григорія Яхимовича про обрання його адміністратором Львівської митрополії (1858. — Ч. 4) тощо.

1856 р. редакція широко висвітлювала возведення митрополита Галицького й архієпископа Львівського Михайла Левицького у сан кардинала — подію, яка «принадлежить къ самымъ важнѣйшимъ событіямъ, касающимся нашего народнаго быта и дѣянія церковнаго» (1856. — Ч. 32).

Редакція іноді публікувала офіційні документи, зокрема головні пункти нового закону про шлюб, виданого для австрійських громадян католицького віросповідання (1856. — Ч. 37; 1857. — Ч. 12).

На сторінках «Церковной Газеты» друкувалося небагато художніх творів, з-поміж яких викликають зацікавлення поезії закарпатських будителів — Олександра Духновича й Олександра Павловича. Перу О. Духновича належать, зокрема, вірші, опубліковані під криптонімом Д., як-от: «Гимнъ Богу» (1857. — Ч. 5), «Пѣснь Благовѣщенію П. Богородицы» (1857. — Ч. 13), а також вірш «Была пора, коль Русскій сынъ...», який був піднесений в альбомі імператорові (1858. — Ч. 3).

У виданні вміщено також поезії К. Батюшкова (1856. — Ч. 2), О. Хомякова (1856. — Ч. 8), І. Гушалева (1856. — Ч. 22) та інших літераторів. Без зазначення авторства опублікована низка релігійних віршів, зокрема перша пісня канону св. Пасхи та «Вѣчность» (1856. — Ч. 4), на честь Різдва Пресвятої Богородиці (1856. — Ч. 25), Різдва Христового (1856. — Ч. 40), у день Богоявлення (1857. — Ч. 2) та ін.

Під рубрикою «Литература» подавалися огляди різних видань — «произведенія литературныя, которыя происходятъ отъ нашихъ Ученыхъ и цѣлю имеютъ способствовать ... народному просвѣщенію» (1856. — Ч. 2). Ця рубрика цікава тим, що у ній редакція (ймовірно, І. Раковський) висловила свої міркування про літературу і ті моральні та естетичні засади, на яких будувала свою діяльність (1856. — Ч. 34).

Тут були вміщені також огляди релігійних видань: молитовників, місяцесловів, «Галицкаго Историческаго Сборника», окремих праць учених, зокрема Стефана Мустияновича, О. Духновича (1857. — Ч. 6, 15, 26, 46), а також книг «Католическое Нравоучение», «Народная Педагогія» О. Духновича (1857. — Ч. 46), «Пѣсни Набожныя», місяцеслова «Перемышлянинъ» на 1858 р. (1858. — Ч. 1), «Правила Чина св. Василя Великаго, во Угорщинѣ» (1858. — Ч. 1, 9) та ін.

Рубрика «Библиографія» містила огляди шематизмів на певні роки Львівської митрополічної архієпископії, Мукачѣвської, Пряшівської, Великоварадської та Лугошинської єпархій. В огляді праці «Concordia. Slovensky Letopis» (1858. — Ч. 6) редакція висловила цікаві міркування про малоросійську мову та «Чорну раду» П. Куліша, однак дотримувалася хибної думки, що художні твори на «малоросійському языкѣ» «не составляя еще Литературы, не могутъ имѣть никакого инаго значенія, какъ служить матеріаломъ и пособіемъ для усиленія жизни общепринятаго литературнаго языка».

Редакція практикувала публікацію статистичної інформації із шематизмів, а також подавала статистичні відомості про римо-католицьку Церкву в Російській імперії, почерпнуті з «Санктпетербургскихъ Вѣдомостей» за 1856 р. (1856. — Ч. 26), «Списокъ іераршихъ катедръ во св. Восточной Церкви, съ Римомъ соединенной» (1858. — Ч. 10), відомості про народні заклади у Галичині, зокрема «Галицько-Руську Матицю» та Народний дім, і їхню діяльність (1856. — Ч. 19; 1857. — Ч. 25, 47, 48).

Помітно вирізняються у «Церковной Газете» оригінальні публікації Антона Петрушевича, священника Львівської греко-католицької митрополічної єпархії, — «О русско-словенскихъ толковыхъ Псалтыряхъ» (1856. — Ч. 8—10) та «Обозрѣніе древнѣйшихъ Евангельскихъ списковъ на старословенскомъ языкѣ» (1857. — Ч. 2—5).

Історичну тематику доповнює короткий допис Галичанина «Извѣстіе о древнемъ Монастырѣ, Вознесенія Господня, званномъ: Зановъ, находящемся нѣкогда въ Марамороской области въ Венгріи близъ города Сигота» (1856. — Ч. 12).

До цікавих пізнавальних публікацій необхідно віднести і розповіді про видатних діячів, які друкувалися під рубрикою «Библиографія достопамятныхъ лицъ», зокрема про єпископа Іоанна Брадача (1856. — Ч. 1), паризького архієпископа Сібура (1857. — Ч. 3), єпископів Мукачѣвських — Андрія Бачинського

(1857. — Ч. 29, 30) та Олексія Повчія (1857. — Ч. 50), єпископа Пряшівського Григорія Тарковича (1857. — Ч. 45) і єпископа Іоанна Кутку (1857. — Ч. 43), Михайла Лучкая (1858. — Ч. 7) і Василя Довговича (1858. — Ч. 8).

Найцікавішими публікаціями в «Церковной Газете» є дописи читачів, які друкувалися під рубрикою «Корреспонденція». У кореспонденціях редакція «доводила... до свѣдѣнія публики вѣсти о нашемъ домашнемъ бытѣ и житіи церковномъ» (1857. — Ч. 1). Найбільше дописів надходило із Закарпаття, Пряшівщини, Галичини, а також з Будина, Пешта, Парижа та інших міст.

У читачьких дописах «Церковной Газеты» значне місце посідали події церковного і релігійного життя, однак тут міститься й чимало цікавої інформації про культурне та світське життя, історичні відомості.

У кореспонденціях з Унгвара від 7 (19) серпня (1856. — Ч. 21) та 23 серпня (4 вересня) (1856. — Ч. 23) йшлося про храмове свято і святкування дня народження цесаря Франца Йосифа I, а також про відрядження депутатів для присудження 94 парафій до Самошуйварської єпархії та пожертву о. Василя Ковача Інституту на виховання священничих сиріт-дівчат. Інший дописувач з Унгвара детально розповідав про святкування у місті страсної неділі і Великодня (1856. — Ч. 6), а М. Маркош повідомляв про урочисту літургію на честь «тезоименства» Франца Йосифа I та відкриття сьомого курсу в гімназії (1856. — Ч. 34).

Іноді редакція вміщувала доповнення до окремих кореспонденцій. Так, до допису М. Маркоша про обрання нового настоятеля Мукачівського монастиря вміщена кореспонденція О. Духновича із Пряшева від 1(13) жовтня 1856 р. (1856. — Ч. 29). Матеріал О. Духновича цікавий ще й тим, що редакція зробила до його історичного екскурсу примітки, які можна розглядати як першу історичну полеміку на сторінках закарпатських періодичних видань другої половини XIX ст. Дискутуючи з угорськими істориками щодо походження назви міста Мукачеве, вона відстоювала думку, що це місто було засноване слов'янським народом ще до завоювання його земель угорцями.

У кореспонденціях закарпатських авторів трапляються також роздуми з приводу освітніх проблем. Так, С. М. з Унгвара порушував питання народної освіти та намагався з'ясувати шляхи її покращання (1857. — Ч. 4). Цю ж тему глибоко осмислював, а також писав про стан навчальних і виховних закладів

М. Маркош (1857. — Ч. 7, 8; 1858. — Ч. 15). Розвивають освітню тему і кореспонденції священника А. Яромиса (1858. — Ч. 7) та професора П. Яновича про ужгородську гімназію та її діяльність (редакція подала у примітках й історію її заснування) (1856. — Ч. 39).

«Церковная Газета» друкувала своєрідні кореспонденції-рецензії. Так, Іоанн Добей під криптонімом І. Д. надіслав у часопис відгук із Нижніх Верецьких Берегського комітату про працю о. Стефана Мустияновича «Проповѣди надгробныя и торжественныя» (1856. — Ч. 5). Тут опублікована кореспонденція самого Стефана Мустияновича, надіслана із «Пилипець, въ Мараморошскомъ Комитатѣ», в якій автор розповідав про те, як розходяться його «Недѣльныя проповѣди» та ділився із читачами задумами щодо видання нової праці «Отзывъ ко русскимъ священникамъ, и ко всѣмъ Русинамъ Австрійской Державы» (1857. — Ч. 15). Монах-василіанин Феодосій Гауриш із Сигота в Марамароші вів мову про багатоманітність слов'янських говорів («нарѣчій») (1858. — Ч. 9).

О. Духнович надіслав до «Церковной Газеты» з Пряшева коротку інформацію (під крипт. Д., а також під своїм прізвищем) про стан фонду священничих вдів і сиріт Пряшівської єпархії (1857. — Ч. 9; 1858. — Ч. 2), а під криптонімом А. Д. — про возведення у кафедральному соборі каноніка М. Герберія у протоієреї та видання у Львові праці О. Духновича «Педагогія общая» (1857. — Ч. 28), описав, як преосвящений архієрей оглянув монастирі ЧСВВ (1858. — Ч. 14).

У кореспонденціях із Будина, автором яких переважно був І. Раковський, детально висвітлювалися життя греко-католицької громади у Будині, дотримання днів говіння перед Пасхою (1856. — Ч. 3), проведення Літургії за обрядом Східної Церкви у Пешті (1856. — Ч. 6). І. Раковський розповів також про отримання Миколаєм Товтом ступеня доктора богослов'я (1857. — Ч. 12), поділився споминами про каноніка І. Поповича (1857. — Ч. 20).

На сторінках газети опубліковано дві кореспонденції за підписом «Івань Сильвой», «воспитанникъ Мукачевской єпархіи» із Пешта. Ще раніше було надруковано повчальне оповідання «Сила добродѣтели (Переводъ)» за підписом «Сообщилъ Сильвой» (1856. — Ч. 12). Це — перші проби пера відомого згодом закарпатського письменника Івана Сильва, який виступав під псевдонімом Урііл Метеор.

Цікавий цикл складають кореспонденції з Галичини. З часописом плідно співпрацювали автори, які виступали під криптонімами (І. К., І., Г. П., Е. Г.) та власними прізвищами (Іоанн Галушевич, Андрій Габла, Еміліан Левицький, Євстахій Гаразімович та ін.).

Уже в ч. 1 за 1856 р. у газеті були опубліковані два дописи зі Львова, в яких йшлося про урочисте возведення каноніка Михайла Куземського у ранг кустоса Львівської греко-католицької капітули, повідомлялося, що вихованці Львівської греко-католицької семінарії пожертвували у фонд священних вдів і сиріт 10 гульденів сріблом. Львівські дописувачі «Церковної Газети» розповідали також про те, як доктор богослов'я Іполіт Терлецький пожертвував власну бібліотеку і церковні речі Народному дому і міській церкві, а міщанин з Ужова розпочав будівництво парафіяльної церкви за власні кошти (1856. — Ч. 3, 19), про возведення митрополита й архієрея Львівського у сан кардинала (1856. — Ч. 17), будівництво храму в Угневі, шематизм ЧСВВ та богословські праці, що друкувалися в Ставропігійській друкарні (1856. — Ч. 18, 30), про поживлення церковного життя (1857. — Ч. 42), побудову й оновлення храмів у Стрийському окрузі (1858. — Ч. 2), свято Тіла Христового, обрання нових членів комісії фонду священних вдів і сиріт та висвячення вірменського єпископа (1857. — Ч. 27).

Низка кореспонденцій заторкувала питання освіти та діяльності громадських установ. Автори вели мову про саму газету та повідомляли читачів про засідання «Галицько-Руської Матиці» і початок викладання польської мови та літератури на філософському факультеті Львівського університету (1857. — Ч. 5, 6), призначення Я. Головацького професором «Русского Языка и Русской Словесности» Львівського університету (1857. — Ч. 8) тощо.

Географію кореспонденцій розширюють дописи з Парижа і Відня. Паризький автор, який виступив під криптонімом М., повідомив читачів про осквернення однієї з церков у французькій столиці та смерть архієпископа Сібура (1857. — Ч. 2, 3), знахідку глаголичного рукопису XIV ст. у Паризькій імператорській бібліотечі (1857. — Ч. 16, 22), дозвіл на збір коштів для побудови православного храму в Парижі (1857. — Ч. 41), прагнення Англіканської церкви до єдності у вірі та молитві (1857. — Ч. 40), стан уніатської Церкви в Польщі (1858. — Ч. 5).

Дописувачі з Відня повідомляли читачів «Церковної Газети» про рукоположення в сан єпископа

о. Спиридона Литвиновича і його прощення з духовною паствою (1857. — Ч. 19) та з вихованцями духовної семінарії (1857. — Ч. 21).

У 1857 р. на сторінках часопису опубліковано низку відповідей чеському журналу «Нас» про статті паризького кореспондента, які друкувалися в «Церковній Газеті». Ці відповіді вміщувалися під рубрикою «Журнальная бесѣда» за підписом Ред. (1857. — Ч. 35, 46, 49). Цікавим є також передрук відгуку В. Зотова із «Санктпетербургскихъ Вѣдомостей» о «Семейной Библиотецѣ» під цією ж рубрикою (1857. — Ч. 36, 37), у якому аналізувалася тогочасна література в Галичині.

Окрім зазначених рубрик «Церковної Газети», варто також виокремити: «Разныя извѣстія», «Некрологія», «Церковно-статистическія свѣдѣнія», «Поправка опечатокъ», «Библиографическія извѣстія» (короткі повідомлення про продаж деяких видань), «Переписка».

Під рубрикою «Разныя извѣстія» друкувалися короткі повідомлення про події у світі, Австрійській державі, Галичині та в інших регіонах (використовувалася інформація з різних іншомовних газет). Редакція відзначала, що намагалася «собираць очерки, имѣющіе цѣлю дать какое нибудь понятіе о всеобщемъ движеніи въ области разныхъ вѣроисповѣданій, обращая главное вниманіе на распространеніе католическаго вѣроисповѣданія» (1857. — Ч. 1). У ч. 50 за 1857 р. під цією рубрикою був вміщений перелік 35 слов'янських періодичних видань, які виходили в Австрії.

Рубрика «Некрологія» містила повідомлення про смерть знаних громадян та духовних пастирів, зокрема митрополита Львівського М. Левицького (1858. — Ч. 1), М. Когановича-Туряньського, львівського громадянина «русского рода», який пожертвував значну частину своєї власності Ставропігійському інституту на освітні потреби (1856. — Ч. 1), відомих церковних діячів Закарпаття і Галичини (1857. — Ч. 5, 50).

Іноді редакція подавала повідомлення про передплату на видання «Общества св. Стефана», які виходили угорською та німецькою мовами (1856. — Ч. 11; 1857. — Ч. 23, 48), на «Семейну Библиотеку» (1856. — Ч. 2, 13), «Зорю Галицку» (1856. — Ч. 14) і коротко характеризувала їх. В останніх числах (15, 16) за 1858 р. опубліковано запрошення до передплати на «Церковный Вѣстникъ» та його програму.

Серед авторів «Церковної Газети» особливо помітними були сам редактор І. Раковський (правдо-

подібно, що саме йому належать і всі матеріали, підписані від імені редакції (Ред., Редакція, Редактор) та криптонімом И.), закарпатські письменники О. Духнович (він же — Д., А. Д.), О. Павлович, активні дописувачі М. Маркош (він же — М. М.), Іоанн Добей (ймовірно, що він же — І. Д.), М. Ришков (ймовірно, що він же — І. Михайлович Р.), П. Янович, С. Мустиянович, І. Зелній, І. Дешко, А. Яромис, М. Бескид, львівський учений А. Петрушевич та автори з Галичини — А. Габла, Е. Левицький, С. Гаразмович і багато ін. Чимало статей у газеті було надруковано під криптонімами, як-от: В., М., С. М., И., Г. П., І. К., Н. М. та ін.

Дослідники «Церковної Газети» наводять відомості, що у липні 1857 р. управа «Общества св. Стефана» відмовилася допомагати І. Раковському видавати газету. Деякий час її матеріально підтримував єпископ Василь Попович, однак і це не допомогло, кількість передплатників настільки зменшилася, що, за словами А. Волошина, «наконець газета упала».

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-руська бібліографія XIX-го століття з узагальненням руских изданій появилихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886). — Львів, 1888. — Т. I. — С. 96—98, 103, 104, 108, 109; Загальна бібліографія Подкарпаття / Зложили Н. Лелекачъ и И. Гарайда. — Унгварь, 1943. — С. 39.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні.* — Львів, 2000. — Т. 10. — С. 3672; *Encyclopedia of Ukraine.* — Toronto; Buffalo; London, 1993. — Vol. 5. — P. 303; *Очеркъ Угорурусской письменности* // Листокъ. — 1893. — Ч. 2. — С. 17; *Волошин А.* Ко історії нашого новинарства // Русинъ. — 1923. — Ч. 100; *Волошин А.* Спомини. — Ужгород, 1923. — С. 41—43; *Студинський К.* Александр Духнович і Галичина // Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгородѣ за рік 1924. — Ужгород, 1924. — С. 69; «Карпаторускій Голосъ» // Карпаторускій Голосъ. — 1932. — Ч. 66; *Животко А.* Преса Підкарпатської Руси // Учителський Голос. — 1934. — Ч. 7; *Каминський І.* Дополненіє къ статѣ «Карпаторусская Журналистика» // Русскій Народный Голосъ. — 1935. — Ч. 83; *Животко А.* Преса Карпатської України. — Прага, 1940. — С. 2; *Словник історичного життя закарпатських українців: Матеріали* // Дукля. — 1968. — Ч. 1. — Ч. 79; *Лісовий П.* Журналистика Закарпаття 50—70-х років XIX століття і її зв'язки з іншими українськими землями та Росією: Конспект лекцій. — Ужгород, 1969. — С. 11—16; *Штефан А.* За правду і волю: Спомини і дещо з історії Карпатської України. — Торонто, 1981. — Кн. 2. — С. 166, 167; *Історія української дожовтневої журналістики* / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. —

С. 299, 300; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 38, 39; *Бойко А.* Преса православної церкви на західноукраїнських землях (кінець XIX — початок XX ст.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2001. — Вип. 9. — С. 41; *Габор В.* «Церковная Газета» (1856—1858 pp.) — перше періодичне видання русинів-українців Закарпаття: оригінальні кореспонденції як ілюстрація національного пробудження краю // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. восьмої Всеукр. наук.-теорет. конф., 24—26 жовт. 2003 р. — Львів, 2003. — С. 41—45.

В. Габор

1858 р.

24

**ВІСНИКЪ КРАСОВОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА
ДЛЯ ВОЕВОДСТВА БУКОВИНЫ = LANDES-
REGIERUNGSBLATT FÜR DAS HERZOGTHUM
BUKOWINA.** — Отд. I. Часть I. 1858, 30 апріліе.

Ред.: не подано. — **Черновиѣ, 1858—1860.**

Вийшло: 1858 — Отд. I часть I—XXII, 1859 — Отд. I часть I—XVII, Отд. II часть I—IX, 1860 — Отд. I часть I—XVII, XVIII—XXVIII; Ф. 27×20,5 см; *Обс.* 376 с. (1858), 312 с. (1858—1859), 426 с. (1859), 242 с. (1860); *Передп.:* не подано.

Наявність у фондi: **ЛНБ:** 1858 — Отд. I часть I—XXII, 1859 — Отд. I часть II—XVII, Отд. II часть II, IV—IX, 1860 — Отд. I часть XVIII—XXVIII.

Примітки: «Вістникъ...» друкувався українською (етимологічний правопис) і німецькою мовами паралельно. У 1887—1896 pp. виходив під назвою «Дневникъ законѣвъ и розпоряженій для герцогства Буковины» (див. № 146).

Урядовий «Вістникъ...» вміщував закони, маніфести цісаря, розпорядження міністерств, крайового президента Воеводства Буковини, буковинського крайового уряду, «оповіщення» та інші правничо-організаційні директиви. До кожної частини подано покажчик змісту, а до річників — «Списъ азбучный...» вміщених розпоряджень та інших документальних матеріалів за рік.

Частину XXVIII за 1860 р. видано 9 червня.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні.* — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 287; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 pp.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 1999. — С. 15.

М. Галушко

25

**ВѢСТНИКЪ РАДѢ КРАСВОГО ДЛА
ОБЛАСТИ АДМИНИСТРАЦІЙНОИ НА-
МѢСТНИЦТВА ВЪ ЛЬВОВѢ = LANDES-REGIE-
RUNGS-BLATT FÜR DAS VERWALTUNGS-
GEBIET DER STATTHALTEREI IN LEMBERG.** —
Отд. I. Часть 1. 1858.

Львѡвъ, 1858—1859: Ц. к. Галиційская скарбово-державная типографія.

Вийшло: 1858 — Отд. I часть 1—13, Отд. II часть 1—6, 1859 — Отд. I часть 1—9, Отд. II часть 1—5; Ф. 27,5×20 см; *Обс.* 677 с. (1858), 591 с. (1859); *Передпл.:* не подано.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1858 — Отд. I часть 1, 7, 13, Отд. II часть 3—6, 1859 — Отд. I часть 4, 9, Отд. II часть 1, 5.

Примітки: Виклад законів і розпоряджень подано українською (етимологічний правопис) та німецькою мовами. 1860 р. замість «ВѢстника радѢ краесого...» виходили «Роспоряженія краевыхъ ѹрядѡвъ дла королевства Галиции и Буковины» (див. № 29).

Бібліографія: Левицькій І. Е. Галицко-русская бібліографія XIX-го столѣтія съ увзглядненіемъ рускихъ изданій появившихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1888. — Т. I. — С. 105, 110.

Література: Лукань Р. Вистава української преси Галичини (1848—1943) // Львівські вісті. — 1943. — Ч. 136 (556); Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. I: 1848—1900 рр. — С. 180.

М. Галушко

26

СІОНЬ, ЦЕРКОВЬ, ШКОЛА: Додатокъ до десатого (1858), одинадсатого (1859) рочника, видаваного въ Вѣдни «ВѢстника», часописи оурадовой дла Рѣсинѡвъ Австрійской державы. — Р. 1. Ч. 1. 1858.

Отвѣч. изд. и ред. Василій Зборовскій. — **Вѣдѣнь, 1858—1859:** Типомъ І. Б. Валлисгаузера въ Вѣдни.

Вийшло: 1858 — Р. 1 ч. 1—28, 1859 — Р. 2 ч. 1—25; Ф. 22×14 см (1859); *Обс.* 8 с.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1858 — Р. 1 ч. 1—28, 1859 — Р. 2 ч. 1—25; НДБ ЦДІАУ: 1858 — Р. 1 ч. 1—28.

«Сіонь, Церковь, Школа» — один із додатків до віденського «ВѢстника», присвячений перш за все релігійній просвіті читачів. Хоча титульним редактором «ВѢстника» був І. Головацький, майже усі редакційні статті підписані В. Зборовським (псевд. Ю. Вислобоцького), який редагував і згаданий додаток.

Більшу частину публікацій видання становлять науки (проповіді) на неділі та свята. Редакція зазначала, що форма друкованого проповідництва дуже корисна для селян, бо дає можливість роздумувати над кожною із порушених проблем, повернутися до написаного, а отже, і краще зрозуміти повчання. Друковані проповіді допомагали також і священикам у підготовці до святкової Літургії, підказуючи тему чи певні моральні настанови: «Наука въ великій Четверъ», «Наука въ день Сомествія святого Духа», «Наука въ день Святителя и Чудотворця Николая», «Наука въ Праздникъ непорочного Зачатія пресв. Богородицѣ» тощо.

Тематично близькі до проповідей матеріали рубрики моральних наук: «Наука о клятвѣ и благословенію», «Наука о творишихъ дѣло Божое съ недбалостію», «Наука о хожденію до церкви», «Катехизисъ о безсмертію души», «Найпевнѣйшая дорога до неба».

Окрім проповідей та моральних наук, редакція часопису подавала розповіді про життя апостолів Христових і святих: «Святый славный, всехвальный апостоль евангелистъ Іоаннь Богословъ», «Преподобный Отець нашъ Онуфрій великій», «Святый Великомученикъ Прокопій», «Святый равно-апостольный великій князь Владиміръ, нареченный въ святомъ крещенію Василій», «Преподобный Отець нашъ Симеонъ столпникъ», а також про евангеліста Луку, св. Антонія, св. Димитрія та ін. Історія життя вибраних Богом людей ставала прикладом для тих, хто прагнув іти Христовим шляхом навіть 19 століть після його Різдва.

У ч. 15 за 1858 р. вміщено пастирський лист Спиридона Литвиновича з нагоди дня народження архієпископа Рудольфа.

Опубліковані в часописі вірші можна поділити на два основних типи: релігійно-медитаційні — «Сіонь», «Монахиня», «При сближеніи весны» (підп.: Б. А. Д.; крипт. Б. Дідицького), «Будьте совершенни!», «Лепта вдовы», «Будь чистый и крѣпкій» (підп.: Д.) та ювілейні, написані з нагоди іменин, уродин чи смерті видатних релігійних діячів, — «Ода на день тезоименія...» Спиридона Литвиновича, «Пѣснь» у день іменин Григорія Яхимовича від вдячних семінаристів, «Въ память Его Еміненціи Высокопреосвященнаго Кардинала — Митрополита Кирь Міхаила Левицкого» (підп.: Б.), «Посмертная пѣсня въ память его Еміненціи Высокопреосвященнаго Кардинала Митрополита Кирь Міхаила Левицкого» (підп.: Есиман з Григорова).

В одній із нечисленних статей, надрукованих у «Сіоні...», порушувалося, зокрема, питання відмінностей між латинською (римською) та візантійською (слов'янською) Літургіями: обидві, на думку автора, є однаково чудовими, бо черпають божественне знання з одного джерела. Автор детальніше зупинився на особливостях східної релігійної традиції та простежив історію її розвитку і поширення між різними народами (В. К. «Славянська літургія»). Натомість у редакційній статті «Проповѣди издавасмі въ «Сіонѣ» увагу звернено на актуальне в той час мовне питання — своєрідний «камень соблазны». Тож знаменно, що коли консервативні кола виступали за розвиток традиційних церковнослов'янських норм не тільки лексичних, а й граматичних, то редакція акцентувала на необхідності виголошення проповідей зрозумілою, тобто народною, мовою. Водночас редакція повідомляла про отримані схвальні відгуки читачів щодо друку проповідей.

У часописі вміщено посмертні згадки про В. Желхівського та М. Негребецького. У ч. 20 за 1858 р. в інформаційній рубриці «Звѣдомленіє» редакція повідомляла про новий наклад портретів єпископів Григорія Яхимовича, Спиридона Литвиновича та покійного митрополита Михайла Левицького, які можна було придбати в редакції «Вѣстника». У ч. 25 за 1859 р. йшлося про те, що невдовзі буде надруковано портрет митрополита Григорія, який можна замовити в редакції «Вѣстника». У ч. 10 і 12 за 1859 р. опубліковано промову єпископа Спиридона Литвиновича та пастирське послання єпископа Григорія Яхимовича з приводу цісарського маніфесту із закликом згуртуватися на захист Австрії.

Газета «Сіонъ, Церковь, Школа» — це одна з перших спроб створення суто релігійного просвітнього видання для українських селян Галичини, що пізніше зазнало певної трансформації в напрямі популярності викладу та урізноманітнення тематичних рубрик.

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія съ узгледеніємъ рускихъ изданій появившихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1888. — Т. 1. — С. 108, 114; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 43.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні.* — Львів, 2000. — Т. 8. — С. 2842; *Михайлик І. Л.* Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 254.

М. Комариця

ЦЕРКОВНЫЙ ВѢСТНИКЪ ДЛЯ РѢСИНОВЪ АВСТРІЙСКОЙ ДЕРЖАВЫ. — Выходитъ триразъ въ мѣсѣцѣ, именно 10-го, 20-го и послѣднаго числа. Ч. 1. 1858, 10 (22) Іюліа.

Отвѣтств. ред. Іоаннъ Раковскій. — **Будингъ, 1858:** Издается Обществомъ св. Стефана. Тип. и. ц. Оуниверситета Пештанскаго. **Адр. ред.:** Ofen, Festung Paradeplatz, Nr. 84.

Вийшло: 1858 — Ч. 1—10; **Ф.** 28×22 см; **Обс.** від 10 с. до 12 с.; **Передпл.:** на годъ по 3 зол. сереб.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1858 — Ч. 1—10.

Примітки: «Церковный Вѣстникъ» виходив замість часопису «Церковная Газета» (див. № 23).

«Церковный Вѣстникъ» мав таке ж спрямування, як і «Церковная Газета». У «Предисловіи къ «Церковному Вѣстнику» редакція детально проаналізувала головні напрями часописів та відмінність мови їх видання (ч. 1). У «Церковной Газете», відзначала редакція, «главнѣйшимъ попеченіємъ нашимъ было оутверждати братію нашу въ св. оуни съ Римскою Церковію, межи тымъ однако мавши всегда предъ очима, что мы смы чада Восточной Церкви... При семъ обращено было вниманіе наше и на то, чтобы, по возможности силъ нашихъ, споспѣшествовати релігійнымъ потребностямъ народа нашего, и его духовному образованію... Церковный Вѣстникъ, по содержанію и направленію своему нисколько не буде отличатися отъ Церковной Газеты. Слѣдовательно преобладающимъ элементомъ Церковнаго Вѣстника буде тотъ же духъ преданости къ Восточной Церкви, который болѣе или менѣе характеризовалъ Церковную Газету».

Вважаючи мову могутнім рушієм народної просвіти, вона ставила собі за обов'язок по змозі «споспѣшествовати также и развитію нашего обласнаго русскаго нарѣчія, желая здѣлать его способнымъ орудіємъ для распространенія оу насъ народнаго просвѣщенія», тому «формы Великорусскаго языка, на которомъ выходила Церковная Газета, въ Церковномъ Вѣстнику будутъ замѣнены формами нашего обласнаго русскаго нарѣчія. Кромѣ сей перемѣны Церковный Вѣстникъ буде отобразомъ Церковной Газеты».

У статті «О правописаніи и грамматическихъ формахъ оупотребляемыхъ нами въ «Церковномъ Вѣстнику» редакція акцентувала увагу читачів на відмінностях між правописами «Церковной Газеты» та «Церковного Вѣстника»: «... прежде мы старали

могуть слитися съ оупомянутыми національностями, ибо, по долгу звания і религїи, обязаны суть знати языкъ Церкви своей» (ч. 3).

Автори більшості кореспонденцій інформували читачів про рішення різних священних соборів, заснування навчально-виховного інституту для дівчат-сиріт — дітей священників єпархії, страхування майна священників, сільських учителів і дяків від пожеж, розповідали про меценатів та їхні пожертви на будівництво нових храмів та сиротинців, храмове свято на Чернечій горі тощо. Антоній Яромис із Залу́жа виступив з пропозицією щодо створення окремого фонду, який дозволив би збільшити пенсії священникам, що потребували опіки (ч. 5).

Із Пряшівщини дописували до «Церковного Вѣстника» Олександр Духнович («Пряшовъ»), Н. М. («Орябина, въ Спизскомъ комитатѣ»), Ігнатій Рошкович («Мада, въ Саболчкомъ комитатѣ») та І. Земленій («Киш-Варда (Малая Варда) въ Саболчкомъ комитатѣ»).

Оригінальні художні твори у часописі не друкувалися. З повчальних оповідань тут опубліковано тільки коротку розповідь В. Г. «Благословеніє старика» (ч. 10).

Серед рубрик часопису, крім вищезгаданих, можна виокремити такі: «Корреспонденція», «Разныя извѣстія», «Бібліографія», «Ознайомленіє», «Объявленіє», «Опечатка».

Бібліографія: *Левіцкій И. Е.* Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія съ увзглядненіемъ рускихъ изданій появившихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1888. — Т. 1. — С. 109, 110; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 44; Загальна бібліографія Подкарпаття / Зложили Н. Лелекачъ и И. Гарайда. — Унгваръ, 1943. — С. 39.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні.* — Львів, 2000. — Т. 10. — С. 3672; *Encyclopedia of Ukraine.* — Toronto; Buffalo; London, 1993. — Vol. 5. — Р. 303; *Волошин А.* Ко історії нашого новинарства // *Русинь.* — 1923. — Ч. 100; *Волошин А.* Споми́ни. — Ужгород, 1923. — С. 43; «Карпаторусскій Голосъ» // *Карпаторусскій Голосъ.* — 1932. — Ч. 66; *Животко А.* Преса Підкарпатської Руси // *Учительський Голос.* — 1934. — Ч. 7; *Каминскій І.* Дополненіє къ статьѣ «Карпаторусская Журналистика» // *Русскій Народный Голосъ.* — 1935. — Ч. 83; *Животко А.* Преса Карпатської України. — Прага, 1940. — С. 2; *Словник історичного життя закарпатських українців: Матеріали* // *Дукля.* — 1968. — Ч. 1. — Ч. 79; *Лісовий П.* Журналистика Закарпаття 50—70-х років XIX століття і її зв'язки з іншими українськими землями та Росією: Конспект лекцій. — Ужгород, 1969. — С. 16; *Штефан А.* За правду і волю: Споми́ни і дещо з історії Карпатської України. — Торонто, 1981. — Кн. 2. —

С. 166, 167; *Історія української дожовтневої журналістики* / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 299, 300; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 38, 39; *Бойко А.* Преса православної церкви на західноукраїнських землях (кінець XIX — початок XX ст.) // *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики.* — Львів, 2001. — Вип. 9. — С. 41, 42.

В. Габор

1860 р.

28*

КЛЕПАЙЛО: Ілюстрований гумористичний листок. — Виходить раз в місяць. [Ч. 1]. 1860.

Вид. і ред. А. Вахнянин. Помічник ред. Йосиф Савчинський. — Львів, 1860—1863.

Вийшло: 1860—1863 — Ч. [?].

Із спогадів А. Вахнянина довідуємося, що, навчаючись другий рік у духовній семінарії на богослов'ї (1860/1861), він «став видавати ілюстрований (сам рисував від біди) гумористичний листок раз в місяць під титулом «Клепайло». У редакції йому допомагав Й. Савчинський. У «Клепайлі» він помістив «довгий опис празників віршом», також написав поему про «Луця Процесовича», «а відтак, — згадає А. Вахнянин, — сміялися ми головню з гіпохондриків-панотців, яких було в семінарії кільканайцять (Гутиш, Попель, Панкрат Білінський, Книгиницький)...

Хто читав «Клепайло», платив 2 кр. на струни для оркестрального кружка, до котрого в 1860/61 належало вже більше питомців...».

«Клепайло» було наскрізь народне, писане фонетикою...» — зазначав редактор-видавець А. Вахнянин.

Однак невідомо, в якому саме місяці 1860 р. почав виходити цей рукописний часопис, а також кількість виданих чисел.

Бібліографія: *Черняков Б. І.* Періодичні видання учнівської і студентської молоді України XIX — початку XX ст.: Джерела дослідження: Бібліограф. посіб. — К., 2004. — С. 10, 12, 13, 38.

Література: *Вахнянин А.* Споми́ни з життя. — Львів, 1908. — С. 42, 43; *Гнатюк В.* Рукописні гумористичні часописи // *ЗНТШ.* — Львів, 1920. — Т. 80. — С. 148, 149; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 98; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 181; *Українська преса: Хрестоматія* / За ред. М. Ф. Нечитайлюка. — Львів, 2002. — Т. 2: Преса Галичини 60-х років XIX ст. — С. 123.

М. Галушко

29

**РОСПОРЯЖЕНІЯ КРАКОВЫХ УРЯДОВ ДЛѦ
КОРОЛЕВСТВА ГАЛИЦІИ И БУКОВИНЫ =
ROSPORZĄDZENIA KRAJEWYCH URZĄDÓW DLA
KOROLEWSTWA GALICYI I BUKOWINY.** —
Часть I. 1860.

Львів, 1860: Ц. к. Галиційская скарбово-держав-
ная типографія.

Вийшло: 1860 — Часть I—III; Ф. 27,5×20 см;
Обс. 126 с.; *Передпл.:* не подано.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1860 — Часть III.

Примітки: Вийшло замість «Вѣстника радѦ
красового дла области администраціиной
Намѣстництва въ Львовѣ» (див. № 25).

Бібліографія: Левицький И. Е. Галицко-русская библио-
графія XIX-го столѣтія съ узгядніемъ русскихъ изданій
появившихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886). —
Львовъ, 1888. — Т. I. — С. 121.

Література: Лукань Р. Вистава української преси
Галичини (1848—1943) // Львівські вісті. — 1943. —
Ч. 136(556); Романюк М. М., Галушко М. В. Українські
часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.:
У 3 т. — Львів, 2001. — Т. I: 1848—1900 рр. — С. 182.

М. Галушко

1861 р.

30*

ГРОМАДНИЦЯ. — Ч. I. 1861,
[листоп.-груд.].

Київ, 1861—1862 [?].

Вийшло: 1861 — Ч. I, 2, 1862 — Ч. [?].

Рукописний часопис, над змістом якого працювали
В. Антонович, В. Беренштам, Т. Рильський, П. Чубин-
ський та інші учасники «Громади», студенти і
викладачі Київського університету, вчителі «неділь-
них» шкіл.

Видавці часопису намагалися перетворити
«Громадницю» у друкований орган. Однак через
яскраво виражений українофільський характер
видання дозволу влади отримати не вдалося.

Часопис не зберігся до наших днів. У мікро-
фільмованих рукописах Андрія Опанасовича
Красовського (ЦДАУ, Київ) віднайдено переписані
ним два примірники «Громадниць», в яких, однак,
не вказано дати виходу часопису. Місяці виходу
встановлено за заміткою «по поводу першого
номера «Громадниць», вміщеною у ч. 2 «Самостай-
ного слова», яке побачило світ у грудні 1861 р.

Література: Історія української дожовтневої журналіс-
тики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. —
Львів, 1983. — С. 155—157; Марахов Г. И. Киевский
университет в революционно-демократическом движе-
нии. — К., 1984. — С. 71.

Архівні джерела: ЦДАУ, м. Київ. — Ф. КМФ № 2, оп. 1,
д. 252. — Арк. 525—528; Военно-исторический архив,
г. Москва. — Ф. 801, оп. 80/21: 1862, отд. 3, ст. 2.

Л. Сніцарчук

31

**ДНЕВНИКЪ ОУСТАВЪ ПАНЪСТВА ДЛѦ
КОРОЛЕВСТВА ГАЛИЦІИ И ВЕЛИКОГО
КНЯЖЕСТВА КРАКОВСКОГО.** — Часть I. 1861.

[Львів], 1861.

Вийшло: 1861 — Часть I—4; Ф. 27,5×20 см;
Передпл.: не подано.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1861 — Часть 4.

Примітки: Наявна у фонді 4-та частина вийшла
10 грудня 1861 р.

Література: Лукань Р. Вистава української преси
Галичини (1848—1943) // Львівські вісті. — 1943. —
Ч. 136(556); Романюк М. М., Галушко М. В. Українські
часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.:
У 3 т. — Львів, 2001. — Т. I: 1848—1900 рр. — С. 182.

М. Галушко

32

ОСНОВА: Южно-русскій литературно-ученый
вѣстникъ. — [Кн.] I. 1861, янв.

Ред. В[асиль] Бѣлозерскій (1861 кн. I—4). — С.-
Петербургъ, 1861—1862: *Тип.* П. А. Кулиша (1861
кн. I—4, 11/12 — 1862 кн. 5); *Тип.* Н. Тиблена и Комп.
(1861 кн. 5—10); *Тип.* П. А. Кулиша и Тиблена и К^о
(1862 кн. 6—10). *Адр. ред.:* С. Петербургъ, у Круглаго
Рынка, въ домѣ Принца Ольденбургскаго.

Вийшло: 1861 — [Кн.] I—11/12, 1862 — [Кн.] I—
10; Ф. 23,7×15 см; *Обс.* від 223 с. до 356 с. (1861), від
238 с. до 404 с. (1862); *Передпл.:* за 12 кн. безъ
пересылки 8 р. 50 к. (1861), 10 р. 50 к. (1862 кн. I—
8), 9 р. (1862 кн. 10), съ пересылкою и доставкою въ
Петербургъ 10 р. сер. (1861), 12 р. (1862 кн. I—8),
10 р. (1862 кн. 10).

Наявність у фонді: ЛНБ: 1861 — Кн. I—11/12,
1862 — Кн. I—8, 10; НБУВ: 1861 — Кн. I—11/12,
1862 — Кн. I—10; НБ ЛНУ: 1861 — Кн. I—4,
1862 — Кн. I—4; НБ ОНУ: 1861 — Кн. I—11/12,
1862 — Кн. I—6, 8—10; ХДНБ: 1861 — Кн. I—11/
12, 1862 — Кн. I—3, 5—10; Б. У. Вроц.: 1861 —
Кн. I—11/12, 1862 — Кн. I—8.

Примітки: Виходила щомісячно нумерованими, але із зазначенням місяця книгами. Тексти друкувалися українською і російською мовами. На титульній сторінці кожної книги — гасло: «Добра хочю брати и Русьскѣй Земли. Владимиръ Мономахъ». До видання і редагування місячника були причетні П. Куліш, М. Костомаров, О. Кістяковський, Д. Каменецький і М. Щербак. На звороті титульної сторінки зазначено: «Печатать позволяется съ тѣмъ, чтобы по отпечатаніи представлено было въ Ценсурный Комитетъ узаконенное число экземпляровъ». Від травня 1862 р. вказувалося: «Одобрено Цензурою» і проставлялася дата.

Дозвіл на видання першого українського літературно-наукового журналу «Основа» у Санкт-Петербурзі (головний організатор і видавець — П. Куліш) було одержано у червні 1860 р. У проспекті видання редакція зазначала, що мета часопису — «всестороннее и безпристрастное изслѣдованіе южно-русского края», а «руководящею идеею... — общечеловѣческое просвѣщеніе, въ примѣненіи къ мѣстнымъ условіямъ края». Для цього вважалося «необходимымъ и общепользовнымъ — дальнѣйшее развитіе украинскаго народнаго языка и словесности». Щодо «произведений изящной словесности на языке украинскомъ», то редакція зобов'язувалася «держаться самого строгаго выбора» (1861. — Кн. 1).

Відповідно до означеної програми зміст журналу складали твори українського красивого письменства й етнографічно-фольклорні матеріали, історичні праці та документи, літературно-критичні та публіцистичні статті, публікації на мовознавчі, освітні, педагогічні, музикознавчі, суспільні та господарські теми, листування, бібліографія, дописи, рецензії тощо. Українська література представлена на сторінках журналу поетичними, прозовими і драматичними творами Т. Шевченка (понад 70 поезій, вперше опублікована п'єса «Назар Стодоля»), Л. Глібова, П. Гулака-Артемовського, П. Куліша (під власним прізвищем та псевд.: Панько Казюк, Петро Забоць, Ломус, Т. Вешняк та ін.), Марка Вовчка, Олексі Стороженка, М. Вербицького (під псевд. Миколайчик Білокопитний), Олександри Куліш (під псевд. Ганна Барвінок та А. Нечуй-Вітер), Данила Мордовця, Степана Носа, Степана Руданського, Василя Кулика, Павла Чубинського (під псевд. Павлусь), Митрофана Александровича (під псевд. Митро Омелькович), Якова Кухаренка та багатьох інших. Етнологічно-фольклорні твори друкувалися під рубрикою «Зъ

народнихъ усть», а тексти історичних народних пісень — «Замѣчательные варианты украинскихъ историческихъ пѣсень». Про необхідність і значення етнографічного підрозділу в «Основі» П. Куліш у статті «Простонародность въ украинской словесности» писав: «Сочиненія украинскихъ писателей, воспроизведшихъ оставленную нами въ селахъ и хуторахъ жизнь языкомъ нашихъ матерей, довершили наше перерожденіе относительно украинскаго слова» (1862. — Кн. 1).

З історично-літературних праць та літературознавчих розвідок, опублікованих у журналі, особливої уваги заслуговують літературно-критичний «Обзоръ украинской словесности» П. Куліша, що містив розвідки про українського поета часів Мазепи Климентія, І. Котляревського, П. Гулака-Артемовського і М. Гоголя як автора повістей з українського життя (ця публікація викликала гостру полеміку П. Куліша з М. Максимовичем і стала темою обговорення у російських журналах «День» і «Время»); стаття Ореста Халаявського (псевд. Григорія Данилевського) «Сковорода, украинский писатель XVIII вѣка» та матеріали до біографії Т. Шевченка О. Лазаревського і Михайла Чалого (під псевд. Сава Ч.) тощо. Починаючи з травня 1861 р. в журналі друкувалися «Дневникъ Т. Гр. Шевченка» та листи поета до Я. Кухаренка, М. Лазаревського, А. Козачковського, А. Маркевича, С. Тарнавського, П. Куліша, З. Сіраковського й інших діячів.

Аргументовано і переконливо «Основа» обстоювала самостійність української нації й окремішність українського історичного процесу, друкуючи історичні праці М. Костомарова («Мысли о федеративномъ началѣ въ Древней Руси», «Двѣ русскія народности», «Черты народной южнорусской исторіи»), П. Куліша («Исторія України одъ найдавнішихъ часівъ», «Листи съ Хутора»), М. Максимовича («Письма о Богданѣ Хмельницкомъ къ Н. И. Костомарову»), О. Котляревського («Были ли малоруссы исконными обитателями полянской земли или пришли из-за Карпатъ въ XIV вѣкѣ»), а також статтю О. Лазаревського («Говорилъ ли Полуботокъ Петру Великому речъ, приводимую Конисскимъ?»), документи з часів Сигизмунда II (1587—1682) — проект знищення української народності тощо. Цінні документальні матеріали опубліковані під назвою «Историческіе и юридическіе акты», серед них: «Встрѣча на Украинѣ Кирилла Разумовскаго и избраніе его гетьманомъ», декілька листів Івана Мазепи до Петра I, «Універсаль Стемповскаго къ украинскому крестьянскому

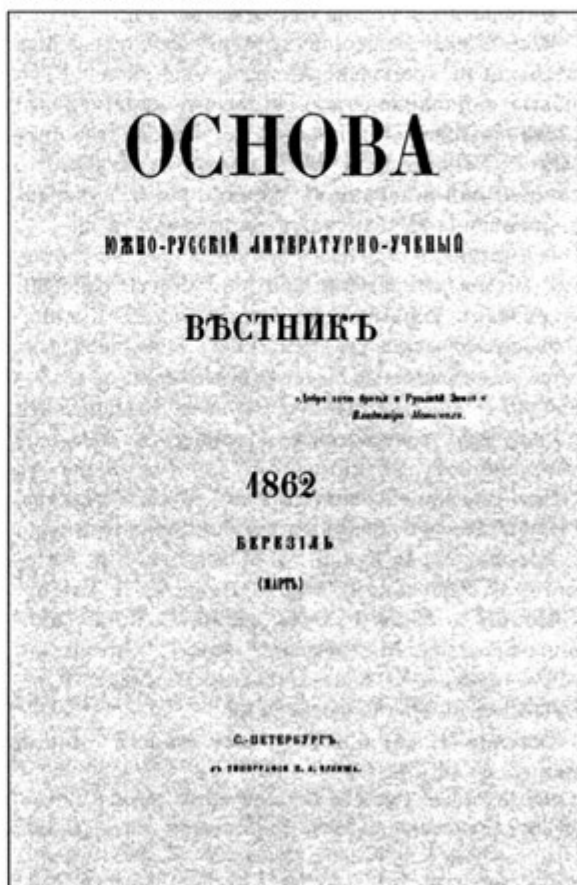
сословію, 30 августа 1768 г.), поданий російською і польською мовами.

Окрім того, на сторінках журналу друкувалися статті суспільно-національної тематики М. Костомарова («Объ отношеніяхъ Галицкихъ Русиновъ къ сосѣдямъ»), П. Житецького («Русскій патріотизмъ»), Максима Чорного (псевд. Т. Рильського) («Съ праваго берега Днѣпра», «Несколько словъ о дворянахъ праваго берега Днѣпра») та ін., в яких розглядалися певні аспекти життя окремих суспільних верств, зокрема української шляхти й селянства, взаємини з Галичиною, порушувалися такі соціологічні поняття, як родина, рід, нація, характеризувалися національно-психологічні риси українського народу, його самобутність. Вагоме місце займають публікації з української географії (И. М. Краткое географическое обозрѣніе края, населеннаго южнорусскимъ (украинскимъ или малороссійскимъ) народомъ. — 1861. — Кн. 5, 7; Краткое географическое обозрѣніе южнорусскаго края. — 1861. — Кн. 11/12; Левченко М. Мѣста жительства и мѣстныя названія Русиновъ въ настоящее время. — 1861. — Кн. 1), про українську народну музику і пісню та їхнє значення для вивчення життя українського народу (Серовъ О. Музыка южнорусскихъ пѣсень. — 1861. — Кн. 3, 4; Бачний С. Объ украинской народной музыкѣ. — 1862. — Кн. 10), а також етнографічні «письма» М. Номиса (Різдвяні святки. — 1861. — Кн. 1, 5, 6), А. Свидницького (Великдень у подолянъ. — 1861. — Кн. 10, 11/12), Ігнатія Гальки (Русинське весілля надъ Збручемъ. — 1862. — Кн. 4), подорожні нариси і замітки, спогади й оповідки, що публікувалися під рубрикою «Людська память про старовину».

У центрі уваги редакції постійно перебували проблеми української мови та розвитку освіти і шкільництва рідною мовою. З мовознавчими статтями в журналі виступали М. Левченко (Замѣтка о русинской терминологіи. — 1861. — Кн. 7), П. Лавровський (По вопросу о южно-русскомъ языкѣ. — 1861. — Кн. 11/12), М. Андрієвський (О подвижныхъ звукахъ въ малорусскомъ языкѣ. — 1862. — Кн. 5), Микола Гатцук (О правописаніяхъ заявленныхъ Украинскими писателями съ 1834 года по 1861 г. — 1862. — Кн. 7) та ін. Відстоюючи право на освіту рідною мовою, автори журналу писали про необхідність створення широкої мережі народних шкіл і видання підручників та науково-популярної літератури українською мовою (Костомаровъ М. О преподаваніи на южнорусскомъ языкѣ. — 1862. — Кн. 5, 7; Шарловський І. О передачѣ научныхъ

свѣдѣній на народномъ языкѣ. — 1862. — Кн. 10). Проблеми освіти і шкільництва порушувалися також у статтях О. Лазаревського «Статистическія свѣдѣнія объ украинскихъ народныхъ школахъ и госпиталяхъ въ XVIII вѣкѣ» (1862. — Кн. 5), Г. Тарновського «На какомъ языкѣ должно обучать народъ» (1862. — Кн. 8), Степана Погарського «О народномъ образованіи и о средствахъ для изданія учебниковъ на украинскомъ языкѣ» (1862. — Кн. 7, 8) та ін.

Свої спостереження за розвитком різних подій «южнорусской общественной жизни» у 1862 р. редакція друкувала в огляді «Современная южнорусская лѣтопись», а окремі статті та замітки — у циклі «Мысли южнорусса».

Окрім того, в журналі постійно публікувалися «Правительственныя постановленія и распоряженія, касающіяся южнорусскаго края».

Чимало матеріалів інформаційного характеру містилося під рубрикою «Вісті». Це — замітки, кореспонденції та дописи про настрої селянства,

сільське господарство, освітній рух і стан шкільництва на українських землях, взаємини між селянством і панством тощо.

Вагоме місце в журналі займала полеміка навколо прав українців на самостійну українську літературу, мову, навчання рідною мовою та польсько-українських взаємин. Публікації з цих питань, переважно М. Костомарова і П. Куліша, викликали здебільшого негативні відгуки російських і польських часописів, на які «Основа» друкувала ґрунтовні відповіді, серед них — полемічні статті М. Костомарова «Правда полякам о Руси», «Правда москвичам о Руси», П. Куліша «Отвѣтъ московскому «Дню», «Полякамъ объ украинцахъ», В. Антоновича «Моя исповѣдь», П. Житецького «Русскій патріотизмъ» та ін.

Час від часу на сторінках журналу друкувалися матеріали на господарські теми, наприклад: «Три письма о пчеловодствѣ» відомого українського пасічника Якова Костенецького, «Хозяйственныя замѣтки...» поміщика М. Білоуха-Коханевського, стаття «Вівці и чабани въ Черноморі» Я. Кухаренка, доповнена «Чабанскимъ словаремъ» та ін.

Інформаційно насиченим був відділ «Бібліографія», який містив літературно-критичні статті, рецензії: «Перегляд українських книжокъ» П. Куліша, «Бібліографическій указатель книгъ и журнальных статей, относящихся до Южно-русского края» за 1858—1860 рр. тощо. На останніх сторінках кожної книги журналу друкувалися також пояснення до малюнків «Живописной Украины» Л. Жемчужникова та «Обьясненіе неудобопонятныхъ южнорусскихъ словъ».

Із «Основою» найбільш активно співпрацювали М. Костомаров, П. Куліш, М. Максимович, В. Антонович, Т. Рильський, Марко Вовчок, Л. Глібов, М. Номис, а також С. Руданський, О. Кониський, Ганна Барвінок, М. Александрович, П. Житецький, П. Чубинський, О. Кістяківський, В. Кулик, Г. Ге, О. Афанасьєв-Чужбинський та ін.

Остання (10-та) книга журналу вийшла у жовтні (листопаді) 1862 р.

Бібліографія: Русская периодическая печать 1703—1894 гг. / Составил и издал Н. М. Лисовский. — С. Пб., 1901. — Вып. 2. — С. 44; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 268.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 5. — С. 1893, 1894; *Encyclopedia of Ukraine.* — Toronto; Buffalo; London, 1993. — Vol. 3. — P. 725, 726; *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 145—154; *Бернштейн М. Д.* Журнал «Основа» і український літературний процес кінця 50—60-х

років XIX ст. — К., 1959. — 216 с.; *Дмитрук В. Т.* Нарис з історії української журналістики XIX ст. — Львів, 1969. — С. 54, 55, 56—67; *Федченко П. М.* Преса та її попередники: Історія зародження й основні закономірності розвитку. — К., 1969. — С. 273, 274; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 43—64; *Шайнога О. Я.* Журналістська діяльність Пантелеймона Куліша // Теоретичні та організаційні проблеми формування репертуару української книги та періодики: Доп. і повідомл. Міжнар. наук. конф. 25—26 серп. 1995 р. — Львів, 1996. — С. 412—417; Українська преса: Хрестоматія / За ред. М. Ф. Нечитайлюка. — Львів, 1999. — Т. 1: Преса Східної України 60-х років XIX ст. — С. 83—424; *Кульчицька Л.* Перший український журнал «Основа» (1861—1862 рр.): історико-бібліографічна концепція часопису // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 8. — С. 3—13; *Михайлин І. Л.* Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 163—202.

М. Галушко

33

**РОСПОРАЖЕНА КРАЄВЫХЪ ОУРАДОВЪ
ДЛЯ КОРОЛЕВСТВА ГАЛИЦИИ И ВЕЛИКОГО КНЯЖЕСТВА КРАКОВСКОГО.** — [Часть 1. 1861].

Львовъ, [1861], 1863—1865: Ц. к. Галиційская скарбово-державная типографія.

Вийшло: 1861 — [Часть 1—3], 1863 — Часть 1, 2, [?], 1864 — Часть 1—4, 1865 — Часть 1, 2, [?]; Ф. 27,5×20 см; **Передпл.:** не подано.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1863 — Часть 1, 2, 1864 — Часть 1—4, 1865 — Часть 1, 2; Б. Оссол.: 1864 — Часть 1—3, 1865 — Часть 1, 2.

Примітки: Обсяг чисел залежав від вміщуваних нормативних матеріалів.

Бібліографія: *Левіцький І. Е.* Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 6, 32, 44, 61.

Література: *Лукаш Р.* Вистава української преси Галичини (1848—1943) // Львівські вісті. — 1943. — Ч. 136(556); *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 183.

М. Галушко

34*

САМОСТАЙНЕ СЛОВО. — Ч. 1. 1861, квіт.

Київ, 1861—1862.

Вийшло: 1861 — Ч. 1—4 [?], 1862 — Ч. [?].

Примітки: Рукописний часопис учасників «Громади».

«Одзивасмося нашим самостайним словом до всіх своїх читачів» з метою інформування про головні громадські завдання українців у підросійській Україні — оголошувалося у вступній статті «Від редакції». Чіткої періодичності автори не вказували, мотивуючи, що виходитимуть у світ, коли необхідно буде відреагувати критичною думкою на певні прояви суспільно-політичного життя.

Основна проблематика матеріалів часопису — відродження українства, об'єднання західних і східних українських земель, боротьба поневоленого народу за здобуття політичних прав, розвиток української науки, культури, становище народної освіти.

Анонімний автор «Звернення [...] до Москалів», акцентуючи на необхідності самостійного політичного розвитку українців, переконував росіян: «Наслухайтесь великої просьби... не псуйте нам діла» (ч. 3). Це ж прохання висловлював автор замітки «Ще словечко тутешнім ляхам».

Яскравим гумором, дотепністю та легкою іронією вирізняються «Прислів'я про москалів», які характеризують певні національні риси, притаманні російському народу.

Не залишився непоміченим редакцією вихід рукописного часопису «Громадниця». У замітці «по поводу першого номера» авторам новоствореного видання пропонувалося більш чітко сформулювати громадянську позицію українства.

У складі творчого активу часопису — М. Драгоманов, М. Константинович, брати Косачі, О. Лашкевич, К. Шейковський та інші студенти Київського університету, які згодом стануть відомими українськими громадсько-політичними, культурними діячами.

На сторінках видання було вміщено декілька віршів А. О. Красовського, активного учасника петербурзької української «Громади», який підтримував зв'язки з видавцями «Самостайного слова». В рукописах А. О. Красовського (ЦДАУ, Київ), серед листів і поетичних творів, зберігаються скрупульозно переписані ним чотири числа цього видання. Сам часопис до наших днів не зберігся.

Література: Рудько М. П. Революційні народники на Україні (70-ті роки XIX ст.). — К., 1973. — С. 17; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 155—157; *Марахов Г. И.* Киевский университет в революционно-демократическом движении. — К., 1984. —

С. 71; *Крупський І. В.* Становлення і розвиток української журналістики Наддніпрянської України (II половина XIX — початок XX ст.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1993. — Вип. 1. — С. 24.

Архівні джерела: ЦДАУ, м. Київ. — Ф. КМФ № 2, оп. 1, д. 252. — Арк. 502—525; Военно-исторический архив, г. Москва. — Ф. 801, оп. 80/21: 1862, отд. 3, ст. 2.

Л. Сніцарчук

35

СЛОВО. — Выходить що Середи и Суботы (1861 ч. 12 — 1872 ч. 26), по Вторникамъ, Четвергамъ и Суботамъ (1872 ч. 27 — 1874), по Вторникамъ, Четвергамъ и Суботамъ, за исключениемъ святочныхъ дней (1875—1878, 1885 ч. 128 — 1887), за исключениемъ святочныхъ и посвяточныхъ дней (1879—1882, 1883—1885 ч. 127). Р. 1. Ч. 1. 1861, 25 января.

Изд. и отвѣтственный ред.: Богданъ А. Дѣдицкій (1861—1871 ч. 44), Венедиктъ М. Площанскій (1871 ч. 45 — 1879 ч. 135, 1880 ч. 12—139, 1881 ч. 1—124, 134—142/143 — 1882 ч. 8, 137—139, 1886 № 9/10—73, 77—129, 132/133 — 1887 № 40/41, 55—78). *Ред.-помощникъ:* Николай Ф. Лѣсикевичъ (1867 ч. 60—102), Венедиктъ М. Площанскій (1868—1869 ч. 26). *Соредакторъ* (1869 ч. 27 — 1871 ч. 44), *изд.-ред.* (1879 ч. 136 — 1880 ч. 11, 1881 ч. 125—133, 1882 ч. 93—136, 1883—1884 ч. 7, 68—142/143, 1885—1886 № 8, 74—76, 130, 131, 1887 № 42—54) Венедиктъ М. Площанскій. *За ред. временно отвѣчаетъ* М. М. Клемертовичъ (1879 ч. 136 — 1881 ч. 11, 125—133). *За ред. отвѣчаетъ:* Михаилъ М. Клемертовичъ (1882 ч. 9—136, 1883—1884 ч. 139, 1886 № 74—76, 130, 131, 1887 № 42—53/54), О. А. Мончаловскій (1884 ч. 140 — 1886 № 8). — **Львовъ, 1861—1887:** *Изд.* Венедиктъ М. Площанскій (1882 ч. 9—92). *Печатня* Ставропигійская (1861—1867); *Тип.* Ставропигійская (1868—1880 ч. 61); *Тип.* Ставропигійского Института (1880 ч. 62 — 1885 ч. 83); *Тип.* Института Ставропигійского, подъ управленіемъ О. И. Тарнавского (1885 ч. 84 — 1887). *Адр. ред.:* Лычаковская ул., ч. 104 (1861—1862 ч. 46), подъ ч. 312 (1862 ч. 47 — 1865 ч. 26), подъ ч. 144 м. (1865 ч. 27 — 1868), подъ ч. 124 м. (1869—1872 ч. 26), подъ ч. 124 м. (нов. 23 Армянская ул.) (1872 ч. 27 — 1875 ч. 101), подъ ч. 14 рынокъ (1875 ч. 102 — 1876 ч. 57), ул. Трибунальская (Дикастеріальная), № 4 (1876 ч. 58 — 1878 ч. 90), Подвалье, № 7 (ул. Русская, № 24) (1878 ч. 91 — 1881 ч. 53, 140—142/143), Скарбовская ул., № 35 (1881 ч. 54—139, 1882—1883), Гетманская ул.,

№ 6 (1884—1886 № 104/105), ул. Чарнецкого, № 1 (1886 № 106 — 1887). *Адр. експ.*: вь домѣ Народноѣ (1861—1862 ч. 54), вь книгарикѣ Ставропигійской (1862 ч. 55 — 1872 ч. 26), (для Львова) вь книжной лавкѣ Ставропигійского Института (на Русской ул.) (1872 ч. 27—1885 ч. 19), ул. Вексларская, ч. 4 (1885 ч. 20—78).

Вийшло: 1861 — Р. 1 ч. 1—94, 1862 — Р. 2 ч. 1—102, 1863 — Р. 3 ч. 1—102, 1864 — Р. 4 ч. 1—103, 1865 — Р. 5 ч. 1—102, 1866 — Р. 6 ч. 1—103, 1867 — Р. 7 ч. 1—102, 1868 — Р. 8 ч. 1—102, 1869 — Р. 9 ч. 1—101, 1870 — Р. 10 ч. 1—102, 1871 — Р. 11 ч. 1—79/80, 81—93/94, 95—102, 1872 — Р. 12 ч. 1—131/132, 133—139, 1873 — Р. 13 ч. 1—57/58, 59—63/64, 65/66, 67—92/93, 94—96/97, 98—146, 1874 — Г. 14 ч. 1—146, 1875 — Г. 15 ч. 1—47/48, 49—53/54, 55—75/76, 77—85/86, 87—98/99, 100—123/124, 125—142, 1876 — Г. 16 ч. 1/2, 3/4—35, 36/37—39/40, 41—110/111, 112—136/137, 138—145, 1877 — Г. 17 ч. 1—73/74, 75—83/84, 85—141, 1878 — Г. 18 ч. 1—59/60, 61/62, 63—65/66, 67/68—139, 1879 — Г. 19 ч. 1—4/5, 6, 7/8—23/24, 25—54/55, 56—79/80, 81—94/95, 96—139, 1880 — Г. 20 ч. 1—131/132, 133—143, 1881 — Г. 21 ч. 1—117/118, 119—142/143, 1882 — Г. 22 ч. 1—3/4, 5—22/23, 24—51/52, 53—62/63, 64—86/87, 88—103, 104/105—107/108, 109—111/112, 113—119/120, 121—130/131, 132—140, 1883 — Г. 23 ч. 1—5/6, 7—30/31, 32—34/35, 36—41/42, 43—70/71, 72—100/101, 102, 103/104—106/107, 108—148, 1884 — Г. 24 ч. 1—35/36, 37—63/64, 65/66, 67—122/123, 124—125/126, 127, 128/129, 130—134/135, 136—142/143, 1885 — Г. 25 ч. 1—3/4, 5—7/8, 9—57/58, 59—80/81, 82—100/101, 102—114/115, 116/117, 118, 119/120, 121/122, 123—125/126, 127—129/130, 131—134/135, 136—142, 1886 — Г. 26 № 1—2/3, 4—9/10, 13—37, 37/38, 39/40, 41, 41/42, 43, 44/45, 46—61/62, 63—69/70, 71—89/90, 91/92, 93—96/97, 98—99/100, 101/102—104/105, 106, 107, 107/108, 109—111/112, 113—115/116, 117—121/122, 123—127/128, 129—132/133, 1887 — Г. 27 № 1—11, 11/12, 13—24/25, 26, 27, 27/28, 29/30, 31—35, 35/36, 37—40/41, 42—47/48, 49—53, 53/54, 55—59/60, 61—63/64, 65—78; *Ф.* від 45,5×28 см до 49×35,5 см (1861—1864), 51×37,5 см (1865—1887); *Обс.* 4 с., здвосні числа 6 с.; *Передпл.*: вь Австріи на рѣкъ 8 р. а. в. (1861—1863), 9 р. (1864—1866), 10 зр. (1867—1872 ч. 1—26), 12 гульд. (1880, 1886 ч. 2/3—131), 14 гульд. (1886 ч. 132/133, 1887). За границею на рѣкъ 7 руб. ср. (1864—1878 ч. 31), съ пересылкою за границу на годъ 18 гульд. (1878 ч. 32—136, 1879—1880 ч. 25, 1881 ч. 1—135), 16 гульд. (1880 ч. 26—

139, 1881 ч. 140—142/143), 17 гульд. (1881 ч. 136—139, 1882—1886 № 1). В Россіи на год 12 руб. (1886 № 2/3—131), 14 руб. (1886 № 132/133 — 1887). *Ц.* окремого числа 10 кр. (1872 ч. 27 — 1874 ч. 123), 12 кр. (1874 ч. 124 — 1887).

Наявність у фондi: ЛНБ: 1861 — Р. 1 ч. 1—23, 25—41, 43—67, 69—94, 1862 — Р. 2 ч. 1—102, 1863 — Р. 3 ч. 1—102, 1864 — Р. 4 ч. 1—103, 1865 — Р. 5 ч. 1—102, 1866 — Р. 6 ч. 1—103, 1867 — Р. 7 ч. 1—102, 1868 — Р. 8 ч. 1—102, 1869 — Р. 9 ч. 1—101, 1870 — Р. 10 ч. 1—102, 1871 — Р. 11 ч. 1—101, 1872 — Р. 12 ч. 1—139, 1873 — Р. 13 ч. 1—146, 1874 — Г. 14 ч. 1—141, 146, 1875 — Г. 15 ч. 1—142, 1876 — Г. 16 ч. 1/2—145, 1877 — Г. 17 ч. 1—141, 1878 — Г. 18 ч. 1—139, 1879 — Г. 19 ч. 1—139, 1880 — Г. 20 ч. 1—143, 1881 — Г. 21 ч. 17—20, 22—29, 35, 37, 39—57, 79—108, 110—136, 139—140, 142/143, 1882 — Г. 22 ч. 1—140, 1883 — Г. 23 ч. 1—148, 117, 118, 137, 138, 1884 — Г. 24 ч. 1—142/143, 1885 — Г. 25 ч. 1—142, 1886 — Г. 26 № 1—132/133, 1887 — Г. 27 № 1—78; НБУВ: 1861 — Р. 1 ч. 15, 27, 39—44, 56, 58, 71—93, 1865 — Р. 5 ч. 1—102, 1866 — Р. 6 ч. 1—103, 1867 — Р. 7 ч. 1—102, 1868 — Р. 8 ч. 1—102, 1870 — Р. 10 ч. 1—102, 1871 — Р. 11 ч. 1—2, 4—5, 7—102, 1874 — Г. 14 ч. 1—10, 12—13, 15—113, 115, 118—132, 134—141, 1875 — Г. 15 ч. 1, 3, 5—7, 9—10, 12—41, 47, 1878 — Г. 18 ч. 1, 30—136, 1880 — Г. 20 ч. 129; НБ ЛНУ: 1868 — Р. 8 ч. 1—102, 1869 — Р. 9 ч. 1—101, 1870 — Р. 10 ч. 1—102, 1871 — Р. 11 ч. 1—102, 1872 — Р. 12 ч. 1—139, 1873 — Р. 13 ч. 1—146, 1874 — Г. 14 ч. 1—146, 1875 — Г. 15 ч. 1—142, 1876 — Г. 16 ч. 1/2—145, 1877 — Г. 17 ч. 1—141, 1878 — Г. 18 ч. 1—139, 1879 — Г. 19 ч. 1—139, 1880 — Г. 20 ч. 1—143, 1881 — Г. 21 ч. 1—142/143, 1882 — Г. 22 ч. 1—140, 1883 — Г. 23 ч. 1—148, 1884 — Г. 24 ч. 1—142/143, 1885 — Г. 25 ч. 1—142, 1886 — Г. 26 № 1—132/133, 1887 — Г. 27 № 1—78; НДБ ЦДІАУ: 1864 — Р. 4 ч. 1—103; НБ ОНУ: 1874 — Г. 14 ч. 1—105, 107—131, 1875 — Г. 15 ч. 1—42, 1876 — Г. 16 ч. 1/2—108, 141—145, 1877 — Г. 17 ч. 1—19, 22—35, 37—106, 108—129, 131—141, 1878 — Г. 18 ч. 1, 2, 4—7, 9—38, 40—55, 57—74, 76—82, 86, 88—91, 93, 95—105, 107—132, 134—136, 1879 — Г. 19 ч. 1, 2, 10, 11, 13, 15, 26—38, 40, 41, 44—46, 48—61, 63—73, 75—86, 88—91, 99—112, 114—116, 118—127, 131—139, 1880 — Г. 20 ч. 1—5, 7—24, 26—30, 32, 33, 37—41, 43—90, 92, 93, 95—99, 101—107, 109—114, 116—137, 139—143, 1881 — Г. 21 ч. 1—8, 10—16, 18—28, 30—92, 94—123, 125—139, 1882 — Г. 22 ч. 1, 2, 5, 7—11, 13—22/23, 26—

32, 34—48, 50—97, 99—140, 1883 — Г. 23 ч. 1—89, 91—96, 98—117, 119, 121—138, 140—146, 148, 1884 — Г. 24 ч. 1—29, 31—39, 42—53, 55—117, 119—131, 133—140, 1885 — Г. 25 ч. 1—8, 11—75, 79—89, 91—123, 125/126, 127, 129/130—139, 1886 — Г. 26 № 1—14, 16—20, 22—35, 37/38—50, 53—75, 77—81, 84—98, 125, 1887 — Г. 27 № 33, 35—53/54, 58—67, 69—75; БН: 1861 — Р. 1 ч. 2—94, 1862 — Р. 2 ч. 1—102, 1863 — Р. 3 ч. 1—102; Б. Осол.: 1861 — Р. 1 ч. 1—77, 79—94, 1866 — Р. 6 ч. 1—103, 1871 — Р. 11 ч. 3, 5, 6, 8—11, 16, 20, 21, 24—29, 31—36, 38—43, 49, 56, 63, 64, 66—72, 74—80, 82—84, 91, 92, 97, 102, 1873 — Р. 13 ч. 2—20, 22, 24, 28, 44, 52, 94, 96—99, 101—128, 144, 145, 1876 — Г. 16 ч. 1—4, 6—14, 16—35, 86—97, 107—113, 115—123, 125, 1877 — Г. 17 ч. 5, 7, 20, 53, 1878 — Г. 18 ч. 1—139.

Примітки: «Додаток»: 1861 р. — до ч. 2, 4, 6, 8, 10, 14, 15, 19, 20—23, 25—31, 33, 35, 37, 39, 40, 56; 1862 р. — до ч. 101; 1863 р. — до ч. 2, 5; 1864 р. — до ч. 27, 57; 1865 р. — до ч. 23, 38, 93; 1866 р. — до ч. 20; 1867 р. — до ч. 67, 68; 1869 р. — до ч. 92; 1871 р. — до ч. 77, 79/80; 1881 р. — до № 17, 20, 23, 26; 1885 р. — до ч. 55, 80/81, 114/115; 1886 р. — до № 9/10, 37/38, 41/42, 61/62, 80, 89/90, 107/108, 115/116; 1887 р. — до № 11/12, 24/25, 27/28, 35/36, 40/41, 47/48, 53/54, 59/60. Додатки: 1866 р. — «Повѣсти и пѣсни» (див. № 56); 1867 р. — «Письмо до Громады» (див. № 64), «Додаток «Слова» для Громады»; «Додаток «Слова» для Громад» (див. № 61); у 1867—1868 рр. — «Литературная прилога для цѣлорочныхъ пренумерантовъ «Слова» (див. № 62); у 1867—1870 рр. — «Галичанинъ» (див. № 60); у 1869—1870 рр. — «Слово до Громадъ» (див. № 75); 1885 р. — «Прикарпатская Русь» (див. № 137).

До заснування і видання «Слова» — громадсько-політичного і літературного часопису московського спрямування — спричинилися, особливо у перші шість місяців, громадський діяч Михайло Качковський, який не тільки вніс заставу 3 000 гульденів, а й щомісячно оплачував працю редактора та співробітників редакції, і митрополит Григорій Яхимович, що підтримував видання постійними внесками. Пізніше «Слово», як єдиний за кордоном «русский» орган друку, що виявляв симпатії до Росії і православ'я та багато зробив «для пересечения украинофильской пропаганды», отримувало субсидію від російського уряду та допомогу від російського

міністерства освіти і Київського слов'янського комітету.

Якщо перші числа «Слова» друкувалися «тільки в 1200 екземплярах» (1861. — Ч. 12), то через три місяці завдяки редагуванню Б. Дідицьким часопису в «народному дусі» кількість передплатників склала 1 500, що забезпечувало його існування.

При визначенні суспільно-політичної орієнтації і програми видання редакція, знаючи, «що рускому народу больше потреба — свѣтла!», у замітці «Нашъ программъ» наголошувала на «розширенію образования народного». Тут же редакція зазначала: «Наконецъ объявляемъ, що въ многовѣковомъ, межинародномъ спорѣ, якій въ краю нашомъ... открыто или неоткрыто ведется — въ томъ спорѣ стоимъ рѣшительно на сторонѣ — Руси». Про призначення часопису та форму викладу матеріалів зазначалося так: «Но понеже издаемъ часопись политичну для больше просвѣщенной народа части, то дѣйствование наше есть и буде тут властиво посередное.

...Слову надавати слога и выражаніе якъ найбільше народу понятны» (1861. — Ч. 1).

Намагання редактора у перші роки видання надати «Слову» українського звучання сприяло тому, що на його сторінках почали друкуватися художні твори і наукові праці українською мовою. До співробітництва у часописі були запрошені такі представники українського руху на східноукраїнських землях, як О. Кониський (низка дописів у 1862—1863 рр. про духовний і матеріальний стан населення Малої Русі, навчання дітей українською мовою тощо), П. Куліш (Коротка житєпись Тараса Шевченка. — 1862. — Ч. 53; Полякамъ объ украинцахъ. — 1862. — Ч. 80—83), М. Костомаров (Двѣ русскіи народности. — 1863. — Ч. 20—33; Гетманство Выговского. — 1864. — Ч. 1—21; Мысли о федеративномъ началѣ въ древней Руси. — 1864. — Ч. 49—56; Цивилизація Запада и Москва въ отношеніи до Словянъ вообще и Малой Руси въ особенности. — 1864. — Ч. 62—68 та ін.). Українською мовою був опублікований перший допис із Кисва Володимира Бернатовича «Похорони Тараса Шевченка», а також поетичні твори Т. Шевченка («Хустина», «Зъ Чигирину», «Лилея»), О. Кониського (під псевд.: Ф. Верниволя) («Мос бажанья», «До сестри», «Одного бажаяю», «Думка», «Заповѣдь», «Туга», «Грѣшница» та ін.), П. Куліша («З-за Дунаю», «Самъ собѣ»), А. Кобилянського («Передъ богомъ»), Ю. Федьковича («Товариши», «Русь», «Ночлѣтъ», «На могилѣ мого брата»), М. Устияновича («Княгиня Романова»), Є. Згарського («Золотое озеро»), історич-

на дума М. Костомарова (під псевд. Ісремій Галка) («Співєць Митуса») тощо.

Справжнім речником і виразником ідеології москвофільського руху стало «Слово» після перемоги Пруссії над австрійською армією 1865 р., коли галицьке суспільство почало зневірюватися в економічній потужі та військовій моці Австрійської імперії. 1866 р. на сторінках часопису виступив І. Наумович із програмою об'єднання Галичини з Російською державою, була опублікована анонімна стаття «Въ одинъ часъ научиться Малорусину по Великорусски», автором якої, ймовірно, був Б. Дідицький. З того часу і до кінця існування видання стояло на москвофільському ґрунті.

Загалом, на сторінках «Слова» друкувалися статті політичного змісту, економічні замітки та «розправи», матеріали на теми народної освіти, праці історичної, літературної і мовознавчої тематики, спогади, життєписи визначних історичних постатей, громадських, літературних і церковних діячів, поетичні та прозові твори українських, російських та інших зарубіжних письменників. «Слово» співпрацювало з багатьма авторами статей і численних дописів з усього краю. Із публіцистів, що виступали на сторінках часопису, найбільш активними були редактор Б. Дідицький, І. Наумович, Й. Кобринський, Й. Лозинський, В. Терлецький, який опублікував низку статей про «руську» народність, об'єднання Церков та Угорську Русь, К. Климкович, а також Осип Мончаловський і Осип Крушинський, які під псевдонімами Руслав і Спондей Буква впродовж 1883—1886 і 1887 рр. відповідно вели розділ «Калейдоскопъ», в якому вміщувалися матеріали на злобу дня.

З оригінальних праць історичної і літературознавчої тематики вирізняються перш за все статті Я. Головацького «Объ изслѣдованіи памятниковъ русской старины, сохранившихся въ Галичинѣ и Буковинѣ» (1872. — Ч. 67—77), «Миріє і сужденіє поляка о русинахъ 300 лѣтъ тому назадъ» (1874. — Ч. 46), «Литературныи извѣстія изъ Украины» (1863. — Ч. 100), «Червоно-русская литература» (1879. — Ч. 27—30, 37), «Историческія розслѣдованія о нашихъ церковныхъ дѣлахъ» (1885. — Ч. 102—104), його спогади про Ф. Достоевського (1881. — Ч. 19), стаття «Нѣсколько словъ въ защиту дорогой памяти Дениса Ивановича Зубрицкаго» (1886. — № 111/112—114), статті-розвідки А. Петрушевича «Волинско-Галицкая лѣтопись составленная съ концомъ XIII вѣка 1205—1292» (1871. — Ч. 50—53), «Сводная Гал.-русская лѣтопись съ 1600 до 1700

года» (1875. — Ч. 10—15), «Михалково-Днѣстрянскій кладъ» (1878. — Ч. 93, 94, 98), «О старочешскихъ подложныхъ письменныхъ памятникахъ» (1879. — Ч. 67, 74, 75, 78—81, 83, 85—90, 96—104, 106—110, 113—115), «Слово о полку Игоревѣ. Древне-русское эпическое стихотвореніе изъ конца XII-го столѣтія» (1886. — № 85—89/90); цикл архівних статей, опублікованих у 1864, 1875 і 1886 рр., про галицькі міста і села (зокрема про Войнилів, Куликів, Самбір, Стрий, Бучач, Судову Вишню, Биків, Зарваницю, Болехів, Пониквицю та ін.) відомого дослідника галицьких місцевостей В. Площанського, започаткованого статтею «Въ справѣ описанія Галицкой Руси въ отношеніяхъ: топографическомъ, историческомъ и статистическомъ» (1864. — Ч. 69—76), статті про Бучач і Бучаччину М. Гнатевича тощо. Тут друкувалися також історичні статті і нариси І. Гавришкевича (Тридневый переходъ по Львовской окрестности. — 1863. — Ч. 70—84), В. Ільницького (Гадки надъ Шараневича исторією Галицко-Володимирской Руси. — 1863. — Ч. 85—91), Г. Купчанка (Слѣды Славянства въ юго-западной Австріи. — 1880. — Ч. 138, 139; Родина князей Острожскихъ, защитителей Юго-Западной Руси. — 1881. — Ч. 92—99, 104, 105, 123—136), Л. Курчинського (Очеркъ изъ исторіи Славянъ. — 1882. — Ч. 43; Крымъ или таврический полуостровъ. — 1885. — Ч. 47—49), літературознавчі розвідки і статті Й. Лозинського (Словесность руска отъ 1650 до 1833 года. — 1862. — Ч. 7), Г. Полянського (Характеръ русскихъ народныхъ пѣсней. — 1877. — Ч. 73/74—79, 87—88), І. Раковського (О нашемъ литературно-народномъ состояніи. — 1875. — Ч. 1, 2), В. Бачинського (О поезіи драматичной. — 1876. — Ч. 36/37, 39/40, 42) та ін.

Помітне місце на шпальтах газети, переважно на перших сторінках кожного числа, займали матеріали, які порушували проблеми суспільно-політичного життя, на зразок: «О образованію народа», «Наше нынѣшнее состояніє», «Осмотръ политический», «Настоящее положеніє Галиции и Буковины», «Наши дѣла», «Наши жизненныи вопросы», «Регуляція ґрунтової подати въ Галичинѣ», «Колонизація Галицкой Руси», «Къ характеристикѣ социальныхъ отношеній въ Галичинѣ», «Государственный языкъ» тощо. Велика увага приділялася також питанням церковно-обрядового характеру, як, наприклад: «Историческое значеніє трираменнаго Креста у Русиновъ», «Меморандумъ о нужденномъ положеніи греко-кат. духовенства въ Галичинѣ», «Голосъ зъ

народа вь вопросѣ обрядовомъ», «О обрядахъ при богослуженіи» та ін. Дуже уважно в газеті аналізувалася діяльність послів та суспільно-політичних і громадських інституцій («Програмъ нашихъ пословъ соймовыхъ», «Соймовиі рѣчи русскихъ пословъ», «Матеріалы про засѣданія красоваго сейму у Львовѣ», «Изъ вѣд. райхсрата», «Дума Державна», «Соймовиі дѣла», «Соймовые засѣданія», «Львовскій сеймъ», «Соймовиі отголоски», «Справозданье зъ засѣданій Галицко-Русской Матицы», «Общество им. М. Качковского», «Представленіе выдѣла «Русской Рады...») та подавалися промови послів з різних питань національного життя. З авторських публікацій варто згадати політичні статті Б. Вед. «О политическомъ и общественномъ состояніи Галичины» (1870. — Ч. 49, 50), Г. М. Л. «Патріотическіи письма» (1873. — Ч. 7—18), І. Гр. «Возможно ли примиреніе Руси съ Галицкою Польщею?» (1876. — Ч. 86—90), І. Гургули «Славяне и Турки» (1877. — Ч. 39—45, 48—56, 58—82; 1881—1882), С. Гогоцького «Еще несколько словъ объ украинофилахъ» (1875. — Ч. 117—122), Й. Лозинського «Выборы — причина плохого хозяйства вь нашихъ городахъ и селахъ» (1887. — Ч. 3), низка статей П. Фейсрчака і Є. Фенчика про громадське життя в Угорській Україні, а також публікації суспільно-економічного змісту С. Шеховича (Народна економія — добробыть. — 1862. — Ч. 79), В. Площанського (Бродская торговля вь началѣ австрійскаго владѣнія. — 1874. — Ч. 95—97), В. Ружицького (Другіиі способъ, якимъ сельскій людъ могъ бы покупкою приобрѣтати себѣ землю. — 1886. — № 43), С. Русиняка (Комасація селянскихъ земель. — 1887. — № 32) та статті М. Попеля, І. Наумовича, архієпископа Антонія (Зубко) й інших авторів, що поширювали ідеї релігійного москвофільства.

Не менш важливими для видавців часопису були проблеми руської мови та шкільництва, що постійно порушувалися у передових і редакційних статтях, полемічних матеріалах, кореспонденціях. Зокрема, це низка публікацій про права «русского языка» і «русского письма» Й. Лозинського (О языцѣ рускомъ. — 1861. — Ч. 69; О рускомъ языцѣ и письмѣ. — 1862. — Ч. 33; Права русского языка. — 1884. — Ч. 9; Русскій языкъ вь народныхъ и середнихъ школахъ. — 1885. — Ч. 78—80/81; Борьба о русскій языкъ. — 1886. — № 34; Латинскіи буквы вь рускомъ языцѣ. — 1887. — № 77), мовознавчі праці І. Мардоровича «Гдешо противъ твержень, що нашъ русскій языкъ не есть самостоятельнымъ словенскимъ языкомъ, но нарѣчѣ-

емъ польского языка» (1861. — Ч. 35—37), І. Жуковського «Уваги надѣ духомъ языка руского съ поровнаньемъ того съ инными словенскими языками» (1862. — Ч. 78), М. Костомарова «Мнѣніе Костомарова о малорусской письменности» (1882. — Ч. 48, 49), Я. Головацького «На какомъ пространствѣ земнаго шара господствуетъ православіе и употребляется славяно-русская азбука?» (1887. — № 51, 52) та ін. Про дотримання «чисто народного языка» в літературних виданнях «Галицко-Руської Матиці» писав С. Качала у статті «Яка есть цѣль Галицко-Руской Матицѣ» (1865. — Ч. 21, 22), посилаючись на слова М. Максимовича: «Жива литература у нихъ може процвісти тільки на ихъ народномъ словѣ... просвѣта Галицкого народа тільки на живомъ его словѣ осягнути дасться» (1865. — Ч. 22).

Проблеми освіти і шкільництва, крім редакційних статей на зразок: «О реформѣ школъ краевыхъ вь Галичинѣ» (1865. — Ч. 75), «Русскій языкъ и его письмо вь государственномъ трибуналѣ вь Вѣдніи» (1882. — Ч. 45—53), «О нашихъ ремѣсничихъ и господарскихъ школахъ для маломѣщанъ и селянъ» (1867. — Ч. 34), «Наши середніи школы и повышеная школьная оплата» (1886. — № 83), «Реформа выдѣловыхъ школъ» та ін., порушувалися у низці матеріалів під рубрикою «Наши школьныи дѣла» та в кореспонденціях — «Наши народныи школы». У публікаціях розглядалися проблеми викладової руської мови у школах і гімназіях: «Учебный плянъ для преподаванія руского языка на гімназіяхъ и реальныхъ училищахъ вь Галиціи и Буковинѣ» (1863. — Ч. 92), «О преподавательномъ языцѣ вь школахъ восточной Галичины» (1883. — Ч. 69), «Въ дѣлѣ русско-народной школы во Львовѣ» (1883. — Ч. 78—82), «Русскій языкъ вь нашихъ школахъ» (1875. — Ч. 126). З оригінальних праць на теми шкільництва привертають увагу статті Й. Лозинського «О народныхъ сельскихъ школахъ» (1862. — Ч. 4, 5), «О языцѣ выкладовомъ вь школахъ возхѣдной Галичины» (1862. — Ч. 83), «Наши «нормальныи» школы передъ 70 лѣтами» (1887. — № 78), Г. Купчанка «Короткій очеркъ исторіи народныхъ школъ вь Буковинѣ» (1880. — Ч. 36) і «Старѣющая полонія и русскіи народныи школы» (1880. — Ч. 117), а також публіцистична стаття «Наши школьныи и народно-едукатійныи отношенія» (1876. — Ч. 83—89), підписана криптонімом Г. М. Л.

Для поширення ідеології москвофільства на сторінках часопису публікувалися передруки різноматемічних матеріалів з російських журналів, зокрема: «Польскія мечтанія на славянофильскую

тему» із «Русского Міра», В. Андрєса «Славянскій вопросъ» з «Русского Инвалида», «Современное украинофильство» із «Русского Вѣстника», «Современное отношеніе между восточною и западною церквами» з петербурзького «Голоса». Постійно друкувалися полемічні статті як відгуки на публікації здебільшого в польських газетах і журналах (Лозинський Й. Руссофільскіи агитації въ Галичинѣ. — 1882. — Ч. 12; Площанський В. «Gazeta Narodowa» & С а м ы. — 1884. — Ч. 131, 132; Наумович І. Отвѣтъ краковскому «Czas»-у. — 1885. — Ч. 55 та ін.), а також у таких українських часописах, як «Батьківщина», «Діло». Водночас редакція коментувала появу «Друга» (Нѣчто объ одной часописи. — 1876. — Ч. 71—77), «Руского Сіона» (Нѣсколько словъ о Сіонѣ. — 1876. — Ч. 138—141), подавала анонси часописів «Родимый Листокъ», «Ластовка», «Страхопудъ», «Варшавскій дневникъ», «Весна» (Колюмня). У 80-х рр. містила оглядові статті «Осмотръ часописей», «Голосы газетъ», «Отзывы газетъ».

Інформаційно насиченими щодо відображення суспільно-політичного, освітнього життя у краї, Україні під Росією, Угорській Україні та в країнах світу були рубрики «Вѣсти із краєвъ коронныхъ», «Политичное обозрѣнїе», «Осмотръ политичный», «Вѣсти политичныи» або «Политическіи вѣсти» з підрубриками «Заграничіе» і «Австро-Венгерская монархія», «Внутренні дѣла», які у 70—80-х рр. об'єдналися під рубрикою «Кореспонденції «Слова» з підрозділами «Вѣсти Австро-Венгрії» і «Вѣсти із заграницы». Упродовж усіх років видання функціонували також рубрики «Новинки», «Всяка всячина» або «Всячина», «Экономическая часть», «Литературныи извѣстія», згодом — «Литературныи и библиографическіи записки» та «Литература, наука и библиографія», «Политическіи вѣсти», «Послѣдніи вѣсти», «Смѣсь», «Некрологія».

Час від часу на сторінках «Слова» під рубрикою «Рускій народный театръ» містилися статті про руський театр та рецензії на окремі театральні вистави, як-от: О. Гороцький «Театръ рускій въ Станиславовѣ» (1864. — Ч. 27, 30), «Народный театръ рускій зб Львова въ Станиславовѣ» (1864. — Ч. 73, 75), В. Паславський «Мысли о движеніи свободного руско-народного театра» (1871. — Ч. 47—49) та ін.

Не залишалася поза увагою редакції і загальноосвітня тематика — матеріали на зразок статей О. Щавинського «Жизнь въ природѣ», Л. Михалевича «Колька словъ о этнографіи», О. Калужняцького «Обзоръ славяно-русскихъ памятниковъ языка и

письма, находящихся въ библиотекахъ и архивахъ львовскихъ» (1877. — Ч. 65), Я. Головацького «Библиографическіи находки во Львовѣ» (1876. — Ч. 22—25) та творів «подорожнього» жанру, як, наприклад: І. Гавришкевич «Записки зъ путешествія въ Самбѣрскихъ и Стрыйскихъ горахъ» (1862. — Ч. 20—32), В. Площанський «Записки изъ поѣздки въ Прагу 1883 г.» (1885. — Ч. 64—66), М. Тиндюк «Выдержки изъ путевыхъ замѣтокъ» (1886. — № 59—64), Т. Блонський «Изъ записокъ русского туриста», які публікувалися у 1883—1885 рр.

Багатими на відомості з різних аспектів громадського життя були «Дописи», що ілюстрували побут населення сіл і міст краю. Крім дописів із Галичини та Буковини, привертають увагу повідомлення Ф. Верниволі з Полтави, а також з Києва — про київську журналістику, пам'ятник Богдану Хмельницькому, «правобочню українську шляхту, и про стосунки еи до люду» (1862. — Ч. 94, 95), із Харкова — «Споръ Украины за языкъ въ Харьковѣ» (1862. — Ч. 85) та ін. Чимало друкувалося матеріалів з Угорської України, Москви та Петербурга тощо.

Окрім того, на сторінках часопису систематично публікувалися життєписи, некрологи, біографічні нариси про письменників, громадських і церковних діячів, визначні історичні особистості, зокрема про Т. Шевченка, М. Максимовича, В. Терлецького, Я. Головацького, Д. Зубрицького, Г. Гинилевича, митрополита Г. Яхимовича, єпископа Василя Поповича, О. Духновича, М. Погодіна, І. Срезневського, а також Ярослава Мудрого, Яна Гуса, Миколая Коперника та ін.

Чільне місце на сторінках газети, особливо у 60-ті — на початку 70-х рр., займала художня література. Тут друкувалися твори українських письменників, зокрема поезії Т. Шевченка, О. Кониського (під псевд. Ф. Верниволя, Перебендя), І. Франка, П. Куліша, М. Устияновича, Ю. Федьковича, Є. Згарського, С. Воробкевича (під псевд. Данило Млака), повісті та оповідання О. Стороженка, А. Кралицького, Д. Вінцковського, В. Ільницького (під псевд. Денис з-над Серета) та ін. Поступово твори українських письменників зникають, перевага надається літературним публікаціям таких авторів, як Б. Дідицький, І. Гушалевиц, Софія Левицька (під псевд. Русская солдатка), творам представників російської літератури, зокрема К. Аксакова, М. Язикова, Ф. Тютчева, І. Тургенєва, а також перекладній літературі — прозі О. Дюма, Е. Золя, Н. Фоля, Л. Захер-Мазоха та ін. В останні 10 років видання

часопису твори художньої літератури друкувалися зрідка.

Останні сторінки кожного числа газети містять оголошення, анонси періодичних видань.

У певні роки існування, особливо у 1881—1887 рр., «Слово» зазнавало цензурних утисків. Загалом після конфіскації вийшла з поміткою «второе издание» значна кількість чисел за 1869, 1879, 1881—1887 рр. У 1875 р. митрополит Сембратович заборонив духовництву читати цей часопис.

Найбільш активними авторами газети, крім редакторів, були Я. Головацький, А. Петрушевич, І. Наумович, Й. Лозинський, Я. Коритко, А. Могилянський, І. Гавришкевич, О. Мончаловський, М. Попель, О. Авдиковський, С. Шухевич, а з-поза меж Галичини — О. Духнович, А. Кралицький, А. Зубко, М. Коялович, Є. Фенцик, О. Кониський, П. Куліш та ін. Дописували до газети також відомі українофоби — професор С. Гогоцький та автори «общерусской» ідеї А. Добрянський, М. Погодін та ін.

«Слово» друкувалося «язичієм», лише у перші роки його існування деякі матеріали і художні твори подавалися мовою, наближеною до народної. Окремі уривки в текстах статей наводилися польською. Даючи оцінку мові публікацій «Слова», М. Костомаров назвав її «тарабарщиною».

Останній (78-й) номер «Слова» вийшов 5(17) серпня 1887 р.

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 7—11, 19—23, 33—35, 45—49, 62—66, 77—81, 95—99, 110—115, 143—147, 167—171, 187—192, 202—207, 222—227, 266—271, 284—287, 304—308, 328—332, 352—358, 382—387, 412—419; *Левицький І. Е.* Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 74—78; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 44—45.

Література: *Енциклопедія Українознавства:* Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 8. — С. 2900; Галицько-русская газета «Слово» // Основа. — 1861. — № 1. — С. 81—84; Львівъ, въ Маю // Вѣстникъ. — 1862. — Ч. 55. — С. 219; В оборонѣ чести и правды // Рускій Сіонъ. — 1880. — Ч. 4. — С. 122—129; *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 161, 162, 207—209, 295—297; *Лукаш Р.* Вистава української преси Галичини (1848—1943) // Львівські вісті. — 1943. — Ч. 136(556), 154(574); *Дей О. І.* Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI—XX ст.). — К., 1969. — С. 77, 120, 326; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк,

М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 162—169; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 85—91; *Крупський І. В.* Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.). — Львів, 1995. — С. 69, 70; *Крупський І. В.* Українські часописи Буковини (друга половина XIX — початок XX ст.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1995. — Вип. 2. — С. 66; *Шайнога О. Я.* Пантелеймон Куліш і галицькі періодичні видання // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. третьої Всеукр. наук.-теорет. конф., 22—23 груд. 1995 р. — Львів, 1995. — С. 228; *Шановал Ю. Г.* Часопис «Діло» (1880—1939 рр.): історія, проблеми, люди // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1995. — Вип. 2. — С. 8; *Дядюк М.* Документи і матеріали до історії та теорії пресознавства // Там само. — 2000. — Вип. 7. — С. 466, 497; *Крупський І.* Становлення української журналістики в Галичині (1848 — початок XX ст.) // Там само. — С. 7—9; *Романюк М.* Українська преса Північної Буковини як джерело вивчення суспільно-політичного життя краю (1870—1940 рр.). — Львів, 2000. — С. 87—89; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 183—196; Українська преса: Хрестоматія / За ред. М. Ф. Нечитайлюка. — Львів, 2002. — Т. 2: Преса Галичини 60-х років XIX ст. — С. 33—38, 49—109; *Михайлин І. Л.* Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 256, 288—306; *Саламаха Н.* Відомості про Росію на сторінках галицької газети «Слово» (1861—1887 рр.) // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. восьмої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 24—26 жовт. 2003 р. — Львів, 2003. — С. 257—261.

М. Галушко

36

ЧЕРНИГОВСКІЙ ЛИСТОКЪ. — Выходить еженедѣльно по средамъ (1861), один разъ въ недѣлю (1862—1863). № 1. 1861, 12 іюля.

Ред. Л. Глѣбовъ. — **Черниговъ, 1861—1863:** *Туп. М. Шапиры* (1861 № 1—9, 1862 № 1—3); *Туп. Губернская* (1861 № 10, 11, 1862 № 4 — 1863). *Адр. контори ред.:* при типографіи М. Шапиры (1861), при книжномъ магазинѣ М. Кранца (1862—1863).

Вийшло: 1861 — № 1—11, 1862 — № 1—33/34, 35/36, 1863 — № 1—14; *Ф.* 30×21,5 см; *Обс.* 8 с.; *Передп.:* 2 р. (1861 № 1—8, 10, 11), 1 р. 50 к. (1861 № 9), 2 р. 50 к. (1862—1863).

Наявність у фондi: **НБУВ:** 1861 — № 1—11, 1862 — № 1—35/36, 1863 № 1—14; **ОДНБ:** 1861 — № 9, 11, 1862 — № 1—36.

Примітки: У випускних даних кожного числа подано: «Печать позволяется» із зазначенням

прізвища цензора і дати проходження цензури.
В межах року — валова пагінація.

Л. Глібов розпочав видання часопису «общественной жизни и дѣятельности», добре усвідомлюючи, з якими перешкодами доведеться йому зустрітися, однак «вполне надѣясь, что просвещенные люди, сочувствующие общей пользѣ, помогутъ... въ этомъ трудномъ дѣлѣ» (1861. — № 1).

У часописі було запроваджено шість основних відділів. В одному з них — «Новости, вѣсти и слухи, городская хроника, вѣсти изъ уездовъ» — публікувалися різножанрові матеріали, пов'язані з поліаспектністю повсякдення українців Чернігова, губернії та інших місцевостей України, зв'язки з якими намагався налагоджувати редактор. Значна кількість публікацій належить перу самого Л. Глібова. Патріотична спрямованість, громадянська активність, швидка реакція на всі прояви злободення простежується в його аналітичних статтях, повідомленнях, нарисах тощо, в яких автор висвітлював громадсько-політичну подієвість, проблеми освіти і культури загалом. У «Заметкахъ Простодушного» яскраво проявився нахил Л. Глібова до сатиричного змалювання дійсності. Однак моментальне відтворення загостреним поглядом відомого байкаря життя різних прошарків суспільства і, головню, панівної верхівки «занепокоїло» цензорів, а також деяких читачів. У № 9 (1861) було вміщено критичну заувагу анонімного автора «По поводу заметокъ Простодушного», і публіцистично талановиті «заметки» більше не друкувалися.

Щоразу нові стилістичні відтінки у нарисових повідомленнях з інших міст, зокрема Полтави, Конотопа, і «изъ деревни» демонстрував Кореспондент (псевд. О. Кониського). І хоча, за твердженням автора, життя в Полтавській губернії наводило «уныние на душу», все ж його публікації інформували і про коло людей, «неусыпно трудящихся словомъ и деломъ для блага общаго», і про їхню діяльність для розвитку народної освіти, зокрема відкриття недільних шкіл, гімназій для жінок, ремісничих училищ. Інформацію про життя провінції надсилали кореспонденти з Ніжина, Канева, Глухова, сіл Полтавщини, Київщини, Чернігівщини.

Використовуючи доволі популярний у публіцистиці другої половини XIX ст. специфічний жанр, якому притаманні свої закони стилю, — листи, О. Кониський (під псевд. Ол. Переходовець) в одному з них дорікав редактору «листка» за те, що в ньому все ж не так багато, як хотілося б читачам,

повідомлень із «різних кінців» України, адже «не велика мудрація позвати до себе на підмогу грамотних людей з городів і містечок, а й з хуторів» (1861. — № 3).

Літературні твори, вміщені у часописі, — переважно Л. Глібова, М. Вернигори, І. Сірика, Карпа Бовкуна, а також оповідання і повісті П. Куліша, О. Кониського, Ф. Кир'якова, Семена Овечки. Чимало публікацій без зазначення авторства або підписані криптонімами, розшифрувати які не вдалося. Хоча редактору достеменно були відомі прізвища письменників, надіслані матеріали «не подписаны настоящей фамилией, напечатать не сможемъ», — наголошував Л. Глібов.

1862 р. у часописі було організовано обговорення щойно виданого К. Шейковським «Южно-русского Словаря», концепції його побудови, позиції і методики автора, яке розпочалося листом М. Номиса до редактора «Де-що про українські писання и про словосбіръ К. Шейковского». Визначивши основні недоліки, на які хибував словник, М. Номис, здивований деякими висловлюваннями автора у передмові, зокрема тим, що він «коренив на чім світ стоїть» П. Куліша, намагався дати об'єктивну характеристику К. Шейковському: «Хоть и молодой се чоловік, та разум старечий мас... береться до української науки, запалено її кохас, забуваючи про себе» (№ 3, 4). К. Шейковський, виправдовуючись, у листі до редактора (№ 8) пояснював, що змушений був видати перший випуск словника недоопрацьованим, бо йому «ни обстоятельства, ни средства не благоприятствовали». Керувало ж ним бажання якнайшвидшого видання лише тому, що «словарь может быть только у того народа, у которого сильно развито сознание «самостайности».

Серед полемічних публікацій часопису — зауваги М. Драгоманова (під крипт. П. К-ій) на статтю чернігівського кореспондента «Кіевского Телеграфа», який подав невірну інформацію щодо функціонування народних шкіл та інші неточні відомості про громадсько-політичне життя міста, обговорення і зауваження «Кіевскому Курьеру» стосовно «Заметки о г. Остре» М. Александровича та ін.

Інформативним у часописі був відділ «Библиографическія извѣстія», в якому не лише повідомлялося читачам про книжкові новинки, а й вміщувалися розлогі рецензії на видання, переважно українські чи пов'язані з життям українства. Аналізуючи видану в Петербурзі 1861 р. книжку П. Куліша «Хмельницина», П. К-ій відзначав, зокрема, що в

українській літературі, доволі насиченій поезією, не вистачало «серьозныхъ изданій». Завдяки книзі П. Куліша вдалося «уяснить народу его историческую жизнь, дать пищу его оставленному на собственный произволъ уму, сделать и его участникомъ въ разумной жизни» (1861. — № 3).

У відділі відзначено поміж інших «Українські пісні съ голосами» Д. Каменецького, підручник «Арихметика» Д. Мороза, «сочиненія» Боплана про Україну, «Практическое руководство къ приготовленію польскихъ бабъ, пляцковъ и мазурковъ» А. фон Юнка, редактора «Кіевскаго Телеграфа». «Черниговскій Листокъ» повідомляв про періодичні видання, які повинні були розпочатися 1861 р.: «Нива» (Полтава), «Кіевскій Курьеръ», «Университетскія Извѣстія» — видання Університету св. Володимира, публікував анонси з детальним описом змісту «нашої правдивої» «Основи» (С.Пб.) і «Кіевскаго Телеграфа», інформовав про опубліковану в додатку до «Харьковскихъ губернскихъ вѣдомостей» (№ 39—44) драму Стеценка «Доля», вихід першого випуску «Оповідань зі Святого Писання», «зложених панотцем Степаном Опатовичем».

Городництво, садівництво, бджільництво — основні теми публікацій відділу «Общепользныя свѣдѣнія». Земледелец, зокрема, визначав основні причини, «замедлявшіе» розвиток сільського господарства і методи їх усунення; інші автори, переважно анонімі, розповідали «о семенахъ для капустной росады», про те, як зібрати «овесъ безъ сорныхъ травъ і бурьяна» тощо.

Намагаючись творити часопис для широкого кола читачтва, Л. Глібов вводив у його зміст статті популярно-пізнавальної тематики. Серед них — «Отъ чего произошло названіе города Чернигова» і «Заметка о книгопечатаніи въ Черниговской губерніи въ прошломъ столетіи» П. Єфименка, «Черты изъ старо-украинскаго быта» О. Лазаревського, «Несколько словъ объ обычаѣхъ и о значеніи сказокъ, пословиць и пѣсень для криминалиста» П. Чубинського, «цікавинки», передруковані з журналів «Северная пчела», «Вокруг света».

Огляди театральних дійств, підбір репертуару, характеристика гри акторів були основою регулярно вміщуваних публікацій Л. Глібова про культурне життя Чернігова. «Необыкновенный фуроръ произвели украинские спектакли», — відзначав, зокрема, автор, повідомляючи про відіграний цикл вистав, зібрані кошти від яких мали бути передані «убогим» студентам губернії, які навчалися в Університеті

св. Володимира, а також товариствам, «кохающим рідну мову» (1862. — № 1).

Внаслідок складних політичних обставин, спричинених появою Валуєвського циркуляра, Л. Глібов змушений припинити видання «Черниговского Листка», який був, за свідченням читачів, «какъ живой услужливый господинъ съ протянутыми ко всему новому руками». Останнє, 14-те, число часопису вийшло в світ 6 серпня 1863 р.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1920. — С. 268.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 10. — С. 3712; Дмитрук В. Т. Нарис з історії української журналістики XIX ст. — Львів, 1969. — С. 67, 68; Історія української дожовтнєвої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 149—152; Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 64—66; Українська преса: Хрестоматія / За ред. М. Ф. Нечитайлюка. — Львів, 1999. — Т. 1. — С. 425—439; Побідаш І. «Черниговскій листок» Л. І. Глібова // Видавнича галузь і кадри: досягнення, проблеми, перспективи: Наук.-практ. зб. — Львів, 2002. — С. 253—258; Михайлин І. Л. Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 203—212.

Л. Сніцарчук

1862 р.

37

ВЕЧЕРНИЦѢ: Литерацьке письмо для забавы и науки (1862 ч. 1—34); Литературне письмо для забавы и науки (1862 ч. 35 — 1863). — Выходить що четверга. Р. І. Ч. 1. 1862, 1 лют.

Одвѣчальный ред.: Федоръ Заревичъ (1862—1863 ч. 7), Володимиръ Шашкевичъ (1863 ч. 8). *Голов. сотрудникъ* Володимиръ Шашкевичъ (1862 ч. 35 — 1863 ч. 7). *Одвѣчальный ред. и выд.* Володимиръ Шашкевичъ (1863 ч. 9—17). — **Львѣвъ, 1862—1863:** *Печатня* Института Ставропигійскаго (1862 ч. 1—36); *Друк.* Михаила Ф. Порембы (1862 ч. 37 — 1863). *Адр. ред.:* пѣдъ ч. 178 — м. (1862 ч. 1—34, 1863 ч. 10—17), пѣдъ ч. 229 м. (1862 ч. 35 — 1863 ч. 9).

Вийшло: 1862 — Р. І ч. 1—43, 1863 — Р. II ч. 1—17; Ф. 27,5×21,5 см; Обс. 8 с.; *Передп.:* для Львова за рѣкъ 4 р. 50 кр. По-за Львѣвъ за рѣкъ 5 р.

Наявність у фондї: ЛНБ: 1862 — Р. І ч. 1—43, 1863 — Р. II ч. 1—17; НБ ЛНУ: 1862 — Р. І ч. 1—16, 1863 — Р. II ч. 1—16; ДНАБ: 1862 — Р. І ч. 3—5, 21,

В Е Ч Е Р Н И Ц Ъ

ЛИТЕРАЦЬКЕ ПИСЬМО ДЛЯ ЗАБАВЫ И НАУКИ.

Число 19.

Львівъ дня 7. Червня 1862.

ДО МОГО БАТЬКА.

Батьо рідний, соколовнику, —
Ты руській співаче!
Та чи чуєш, яку вороня
Пісню тобі краче?

Та чи видиш тія краки, —
Таки, чорні хлари,
Що та веде блз козмики
До самої нари,

Та по смерті домовнику
Що твою прістали?...
Батьо рідний, що хотъ разъ бо
Глянь зъ-по-за могили!

Хочъ разъ зведе головоньку;
Хочъ разъ оббависа,
Щобъ блз голосу твоего
Ворогъ стрясиса!

Щобъ, почувши твою думу,
Підляз ворони:
Чорнимъ трудомъ застелали
Ямъ та загони!

Щобъ та хлари — чорні хлари
Такеенько співали: —
Твои други — та небади —
Щобм схаменились...

Щобм схаменились, — щобм вдергнулись:
До рідких Ненки назидъ повернулись;
Щобм знехали матеръ катувати, —
Та зъ чуже шкومتъ на смерті приборати!

В. Шашкевич.

И ТЕ, БЛЗ-ЧОГО У МІСТЕЧКУ ВОРОНЕЖЪ ВМСОХЪ
ПІШЕВЦІВЪ СТАВЪ.

Українське оповідање П. Кулиша.

Бувъ колись у містечку Воронежъ (Глуховського
уѣду) великій ставъ; та Пішевцевимъ ставомъ на-
зивали. Вко-жъ бо то и ставъ бувъ, такъ такий! Не
Гудовичову, и Шрамковому парю! Цілий Вороняжъ
бувъ такъ все и глядѣвся у ёму, мовъ у зеркалѣ.

Теперь же запытаєте у Воронежъ — де Пішевцѣвъ
ставъ? — то покажуть вамъ обширную долину, що и
заросла вся лозою та шуварами; а ставъ давно вы-
сохъ. Се-бъ то ще не велике диво: або-жъ то мало
на ставъ пересохло ставомъ та-и цілимъ разъ! Но
важне дало те, блз-чого блз высохъ. Теперь и въ
самомъ Воронежѣ либонъ нахто вже не скаже вамъ,
блз-чого отсе сталося, тому, що воно сталося давно,
коли Вороняжъ бувъ ще украшений засадами и ви-
лами, блз которыхъ остались теперь только малыи
слѣды округъ церкви св. Миколая; коли и зимѣсть
каменный церкви Миколая стояла ще маленька дере-
вяна церковця съ поручаємъ на точеныхъ дубовыхъ
стовникахъ. Про те, блз-чого высохъ Пішев-
цѣвъ ставъ, знавъ только небожничъ Гершунъ, ко-
торый живъ своихъ лѣтъ зо сто, чи и не больше,
та знавъ такомъ старимъ, за яку нимъ кайже и по-
мину нема вже у народа. Що за нилый чоловікъ бувъ
отсей старый Гершунъ. Якъ, бувало, зачне блз роз-
казувати про давній лѣта, такъ только слухай, — и
спати не захочется! А въ якихъ то лѣтахъ земляхъ
блз не бувають: и въ Туреччинѣ, и въ Німеччинѣ,
и въ Польщѣ, и у поганомъ Татарамъ; Крымъ ему зна-
комый бувъ не-пуще Глухова та Крѣвца; а въ Дону
блз купався больше, нѣжъ Вороняжскій хлопця куп-
аются теперь у Гудовичовомъ та Шрамковомъ ставу.
Начого казати, славный бувъ чоловікъ Гершунъ! Дай
Боже небожничкови здоровья! Блз него то и чувъ
я отсю чудовищню быль, що теперь буду вамъ роз-
казувати.

Живъ у Воронежѣ старый чухачъ Макаръ, та
мавъ собъ сына Грицька — козака хвѣцького, про-
ворного и красивого. Задумавъ Грицько женитися.
Батько и не заупрямився. Послали сватомъ, побрали
рушники; та отъ, після Великоднихъ Святкомъ, му-
зыка загрекала на Макаровомъ подвірѣ на узвѣсѣ Во-
роняжъ; и народу збѣглося въ усахъ парохій, по-
дивитися на чорнобрѣву Натяку, молоду Грицькову
жанку, що після вѣнокъ ще красавша стала, нѣжъ

23, 28, 33, 36, 1863 — Р. II ч. I—17; БН: 1862 — Р. I ч. I—43, 1863 — Р. II ч. I—5.

Примітки: На обкладинці 1-го річника підзаголовок: «Літературне письмо для забавы и науки».

Молоді українські патріоти 60-х рр. XIX ст. Федір Заревич, Володимир Шашкевич і Ксенофонт Климкович, започаткувавши видання «Вечерницѣ», виступили ініціаторами національно-культурного відродження на ґрунті єдності українського народу.

Ведучи мову про потребу «літературної часописи для Русинів», Ф. Заревич у повідомленні від 20 січня 1862 р. про мету заснування часопису «Вечерницѣ» писав: «...нарідний языкъ питомый нашъ рускій образовати, черезъ тоє просвѣтъ у нарідъ нашъ внести, а літературки дѣла зробити загальнимъ добромъ, добромъ цѣлого народа». У «Передньому слові» редакція зазначала: «Мы загадали выдавати письмо для образованья руського народнаго языка въ письменности, котора повинна якъ найближша бути живому народному слову» (1862. — Ч. I).

Впродовж усього періоду видання редакція публікувала у часописі історичні розвідки І. Шараневича «Князь Юрій Белзкій» (1862. — Ч. I—25), П. Куліша «Історія України одъ найдавнішихъ часівъ» (1863. — Ч. 7—11), М. Костомарова «Черки народнеи южноруської історіи» (1863. — Ч. 13—16); наукові та науково-популярні статті мовознавчого і літературознавчого змісту, що порушували проблеми захисту «живого народного слова», відстоювали право писати «ріднимъ своимъ языкомъ рускимъ» (Юрчук Г. Небувальщина тай невидальщина. — 1862. — Ч. 16, 17); аналізувала праці Я. Головацького, А. Могильницького, листи М. Максимовича «о галицько-руської словесности», причини, чому «образованье руського языка въ письменности у насъ въ Галичині не могло до теперъ ступити на правдиву дорогу»: «Рускій языкъ» (1862. — Ч. 9—13), «Якъ гадає Основа про галицьку письменность» (1862. — Ч. 27—29). Так, у публікації «Письмо о галицько-руської словесности проф. М. Максимовича. Сочинение» Я. Ф. Головацького» (1863. — Ч. 17), заторкуючи проблему «хаосу» правописів у Галичині, автор відзначав: «Для насъ минула уже пора польської і пора московської мови, теперъ настала пора мови рідної т. є. южноруської».

Обговорення проблем рідної мови започаткувала велика редакційна стаття «Народъ и словесность»

(1862. — Ч. 2—8), в якій стверджувалося, що у Галичині «слідуеть намъ безъусловно приймати нашъ письменный языкъ зъ Украины», і зазначалося, що «Вечерницѣ» «пишуть якось — хочъ еще дуже слабо — зъ-українська». Серед матеріалів цієї тематики — публіцистичні статті Ксенофонта Климковича, підписані Кс. Кл.: «Гадка ученого о руської словесности» (1862. — Ч. 20, 21) і «Збиранья забытковъ устной словесности» (1862. — Ч. 23—26), а також полемічно-публіцистичні матеріали Грицька Будеволі (псевд. Данила Танякевича) «Слѣдце правды Dziennik-ови Literack-ому про нашего батька Тараса Шевченка» (1862. — Ч. 35—43; 1863. — Ч. 1, 2), Кс. Кл. «Ми и Вони» (1863. — Ч. 3—5). Окрім того, на шпальтах часопису друкувалися статті про Т. Шевченка, як-от: «Чого стоить Шевченко яко поетъ народній» П. Куліша (під псевд. Хуторянин) (1862. — Ч. 21).

Помітне місце на шпальтах часопису займали твори красномовної письменності, зокрема поезія таких українських авторів, як В. Бучацький, В. Залозецький, Є. Згарський, К. Климкович (під псевд. Іван Хмара), О. Кониський (під псевд. Сирота), Ю. Стеслович, М. Устиянович, Ю. Федькович, В. і М. Шашкевичі, П. Леонтович (під псевд. Павло із Щуткова), а також П. Куліш (під псевд. Т. Вешняк), Т. Шевченко, М. Максимович, Ю. Кобилянський, М. Костомаров та ін.; повісті й оповідання Ф. Заревича (під псевд. Юрко Ворона) («Хлопська дитина», «Опирь», «Гошѣвъ», «Хто не любивъ», «Два матери», «Сынъ опрышка» та ін.), В. Бернатовича (під псевд. Кузьма Басарабєць, Басарабєць) («Зъ дороги», «Тодѣрь Бушакъ», «Мужичья дружба», «Росказъ про Явдоху Долиньщанку, за кѣ долю та й кривду»), М. Александровича (під псевд. Митро Омелькович) («Жидівська дяка»), Ю. Федьковича («Люба-згуба», «Серце не навчити», «Штефанъ Славичъ»), А. Вахнянина (під псевд. Н. з-над Сяну) («Три недолі»), а також П. Куліша («Огняний змій», «Інший чоловікъ», «За те, що сталося съ козакомъ Бурдюгомъ на зеленій недѣлѣ», «Дівоче серце» та ін.), Марка Вовчка («Козачка», «Пройди-світъ»), Олексі Стороженка («Скарбъ», «Матусине благословення») та ін. Вміщуючи поетичні і прозові твори Т. Шевченка, Марка Вовчка та інших письменників із східноукраїнських земель, редакція прагнула «до піднесення вартости часописи», бо ці книги впливатимуть «сильно на образованья нашихъ галицькихъ молодыхъ писателѣвъ» (Запросины. — 1862. — Ч. 20). Приступаючи до публікації поеми Т. Шевченка «Відьма», редакція у зверненні «До Громады» високо

оцінила його поезію, яка «вміщує нашу народню безсмертність». Його «слово надало нам повагу меж народами», — наголошувалося у публікації (1862. — Ч. 16).

Про необхідність друкування статей «на природничі теми», бо «наш народ поймає вже Азбуку наук природних, тепер би нам лиш далі поступати», — писав К. Ганкевич (під крипт. К. Г.) у статті «Науки природні» (1862. — Ч. 37).

Інформаційно насиченими були публікації відділу дописів, зокрема з «чеської Праги», «из Подгорья», з етнічних українських земель, Росії. Так, в одному з дописів — «Письмо зь Задунавської України» за підписом Харківці (1863. — Ч. 14, 15) — заторкувалося традиційне питання українства: «хто ми такі є, відкиля взияли и куди прямемь», і зазначалося: «...треба намь самостайного народнього розвою: щоб неосвічені та чисті душею люде розвивались у освічених Українців-Русинів, рівно розширюючи свій розумь і возвишаючи душу, а не перероблювались у нікчемних перевертнів. Ми упевнені, що тільки такий розвій буде прямимь и скоримь, а для його необхідна намь вироблена народня мова» (1863. — Ч. 15).

З метою «служитися нашой словесности» в часописі постійно друкувалися «Матеріяли до словаря», які містили зібрані Ільком Мачурою, Й. Кобринським, І. Верхратським та ін. в окремих місцевостях (округах) «южноруські» слова.

Постійними у виданні були рубрики «Всячина», «Бібліографічна новинка», згодом — «Літературні Вѣсти», під якими повідомлялося про книжкові і періодичні новинки краю. Під рубрикою «Переписка» друкувалося редакційне листування з дописувачами.

Особливістю роботи редакції «Вечерниць» була публікація позитивних відгуків про вихід нових українських часописів («Домъ и Школа», «Письмо до громады», «Мета» та ін.). Редакція не бачила «нічого злого — що кожда гадка хоче обявитись въ окремішномъ письмі» (1862. — Ч. 41). Свою чітку позицію з цього приводу було підкреслено у замітці «Запросини до передплати»: «Всяку пряму полемику зь руськими письмами виключасмо зь «Вечерниць», а навѣть въ крайнихъ злучаяхъ ограничимось на ѡдповѣди коротеньки ненарушаючи поваги письма руського» (1862. — Ч. 41).

Часопис припинив своє існування через фінансові труднощі на 17-му числі, яке вийшло 15 червня 1863 р. (брак коштів вплинув на долю часопису і 1862 р., коли з 34-го числа у вересні було тимчасово

припинено його вихід до 1 листопада). З цього приводу у замітці «Слово до земляківъ» відзначалося: «Письмо наше було чисто літературне, одже лишень для того круга людей, що сами літературу любять або нею займаються. До того треба певного ступеня інтелігенції, но інтелігенція (особливо народня) у насъ на Галичі ще невелика а такъ мимо доброї волі земляківъ нашихъ всі письма руські у насъ животять ледво» (1863. — Ч. 17).

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 13, 14, 24, 25; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 45.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні.* — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 239; *Отъ Бережанъ // Вѣстникъ.* — 1863. — Ч. 29. — С. 114, 115; *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 163—166; *Лукаш Р.* Вистава української преси Галичини (1848—1943) // *Львівські вісті.* — 1943. — Ч. 157 (577); *Дей О. І.* Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI—XX ст.). — К., 1969. — С. 66, 99, 285, 300, 346; *Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайло та ін.* — Львів, 1983. — С. 171—174; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 92, 93; *Крупський І. В.* Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.). — Львів, 1995. — С. 70, 71; *Шайнога О. Я.* Пантелеймон Куліш і галицькі періодичні видання // *Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. третьої Всеукр. наук.-теорет. конф., 22—23 груд. 1995 р.* — Львів, 1995. — С. 228; *Баб'як П.* Матеріали архівів до історії українських видавництва і редакцій періодичних видань XIX — поч. XX ст. // *Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та проблеми створення інформаційного банку даних: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 20—21 верес. 1996 р.* — Львів, 1999. — С. 95, 96; *Дисак Ф. В.* Шашкевич у газеті «Основа» (1870—1872 рр.) // *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики.* — Львів, 2000. — Вип. 7. — С. 412; *Дядюк М.* Документи і матеріали до історії та теорії пресознавства // *Там само.* — С. 513; *Крупський І.* Становлення української журналістики в Галичині (1848 — початок XX ст.) // *Там само.* — С. 9, 10; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 198; *Кульчицька Л.* Концептуальна модель бібліографічної інформації молодіжних часописів Галичини другої половини XIX ст. // *Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. сьомої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 17—18 трав. 2002 р.* — Львів, 2002. —

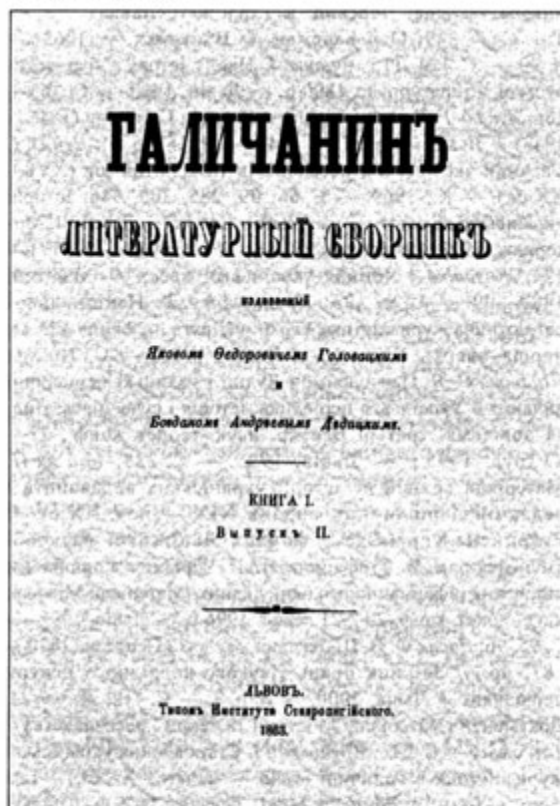
С. 226—228; Українська преса: Хрестоматія / За ред. М. Ф. Нечитайлока. — Львів, 2002. — Т. 2: Преса Галичини 60-х років XIX ст. — С. 12, 13, 22—26, 112, 113, 118, 119, 125—173; Михайлин І. Л. Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 312—322.

М. Галушко

38

ГАЛИЧАНИНЪ: Литературный сборник. — Кн. 1. Вып. 1. 1862.

Ред. не подано. — Львовъ, 1862—1863: Издаваемый: Яковомъ Федоровичемъ Головацкимъ и Богданомъ Андреевымъ Дѣдицкимъ (1862—1863 вып. 2), Богданомъ Андреевымъ Дѣдицкимъ (1863 вып. 3/4). Типомъ Института Ставропигійского. Адр. ред.: не подано.

Вийшло: 1862 — Кн. 1 вып. 1, 1863 — Кн. 1 вып. 2, 3/4; Ф. 23х16 см; Обс. 194 с. (1862 вып. 1), 171 с. (1863 вып. 2), 327 с. (1863 вып. 3/4); Передл.: не подано.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1862 — Кн. 1 вып. 1, 1863 — Кн. 1 вып. 2, 3/4; НБУВ: 1862 — Кн. 1 вып. 1,

1863 — Кн. 1 вып. 2, 3/4; НБ ЛНУ: 1862 — Кн. 1 вып. 1, 1863 — Кн. 1 вып. 2, 3/4; НБ ОНУ: 1862 — Кн. 1 вып. 1, 1863 — Кн. 1 вып. 2, 3/4; БН: 1862 — Кн. 1 вып. 1, 1863 — Кн. 1 вып. 2, 3/4; Б. Оссол.: 1862 — Кн. 1 вып. 1.

На початку 60-х рр. XIX ст., побіч «Слова», «Галичанинъ» був речником і виразником москвофільського руху в Галичині. На сторінках часопису публікувалися поезії й оповідання О. Кониського (під псевд. Ф. Верниволя та Сирота з України), І. Гушалеви́ча, О. Духновича, О. Огоновського, Ю. Федьковича, О. Торонського, С. Воробкевича (під псевд. Данило Млака), П. Куліша, М. Попеля, А. Кралицького, О. Заклинського, І. Озаркевича, М. Устияновича, В. Залозецького, Д. Мордовцева, М. Костомарова та ін.

З історичних та етнографічних статей, надрукованих на шпальтах «Галичанина», вирізняються публікації І. Гавришкевича («Село Каменка Волоска»), А. Петрушевича («Іосифъ Шумлянскій, первый Львовскій уніятскій Епископъ», «Историческій очеркъ о состояніи польского Народа», «Акта относящіяся до затвержденія Капитулы Епископского Собора во Львовѣ», «Историческое извѣстіе о древней Почаевской Обители Чину св. Василия Великого и Типографіи ея...»), Я. Головацького («Порядокъ школьный или Уставъ Ставропигійской школы въ Львовѣ 1586 года», «Письмо о галицко-русской словесности Профессора Михаила Максимовича»), О. Щавинського («Выводы о началу имени Русь»), О. Партицького («Червоня Русь въ часахъ предъ-историческихъ»), І. Шараневича («О первыхъ князяхъ на Острогу Острогскихъ»), І. Бурчинського («Которіи причины оправдаютъ основну и подробну науку въ матерномъ Языцѣ и его словесности»).

Із бібліографічних праць варто виокремити такі: «Славянская библиографія. Украинская словесность» (вип. 1), «Сочиненія и изданія Николая Ивановича Костомарова», «Сочиненія и изданія Антонія Стефанова Петрушевича», «Школьная библиографія» (вип. 2) та «Библиографія Галицко-русская съ 1772—1848 года» (вип. 3/4).

Із церковно-обрядових матеріалів вирізняються статті С. Качали «Москва и шизма», І. Гальки «Колька словъ о цѣлости устава святой литургіи», О. Палюха «О книгахъ Богослужебныхъ особенно же о Литургіконѣ», І. Якимовича «Чувства Русина по поводу заключенной въ Римѣ конкордіи достославного г. 1863», «Соборъ Замойскій и

Уставъ Божественной Службы по обычаю великой Церкви и Святой Горы бываемый» та ін.

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицко-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 15, 16, 26, 27.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 343; Зъ подъ Львова // Вѣстникъ. — 1864. — Ч. 48. — С. 190; Луканъ Р. Вистава української преси Галичини (1848—1943) // Львівські вісті. — 1943. — Ч. 166 (586); Дей О. І. Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI—XX ст.). — К., 1969. — С. 97, 257, 346; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 196—198.

М. Романюк

39

ГОМОНЪ. — Выходитъ щоденно зъ изытіемъ шість дней тижневыхъ. Ч. 1. 1862, 11/23 марта.

Ред.: не подано. — **Львовъ, 1862.** **Адр. ред.:** не зазначено.

Вийшло: 1862 — Ч. 1, [?]; Ф. 51×32,5 см; **Обс.** 4 с.; **Передпл.:** не подано.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1862 — Ч. 1.

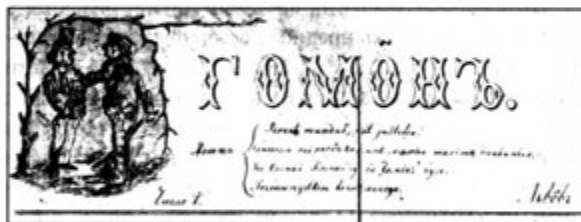
«Гомонъ» — перший ілюстрований рукописний гумористичний часопис, що видавав у духовній семінарії О. Партицький під різними назвами («Гомонъ», «Фѣрманъ», «Жельманъ») етимологічним правописом з метою критики семінарійного життя.

У статті, датованій 9(22) березня, вміщеної на першій сторінці, читаємо: «Не разъ не два мы брались за перо, хотѣвши закоштувати сего-то хлѣба редакторского — но всегда надармо! Право прасове зъ минушого року, подъ котрого ударомъ мы такъ часто стогнали, велѣло намъ наконецъ замолкнути; но мы нѣколи не покидали гадки нашей служити цѣлямъ общой sprawy — про те, якъ перше, такъ и теперь поддвигаемъ нашъ прапоръ на ново, а запрашаючи всѣхъ охочихъ до вспѣльной sprawy зъ нами, мы выпускаемъ се перше число «Гомона» на свѣтъ божій». Це повідомлення від редакції підтверджують спогади А. Вахнянина про те, що рукописна газета О. Партицького виходила 1862 р. і часто конфісковувалася віце-ректором семінарії. Саме це й зумовило часту зміну назви.

Ці часописи, крім внутрішнього семінарійного життя, відгукувалися і на загальнонаціональні теми. Так, «Гомонъ» висміював «Вечерницѣ», захоплення молоді «Хатою» і «зовнішньою» українізацією, містив дотепні «телеграми» на злобу дня, в яких діставалося «Клепайлу», «Слову», «Страхонуду». Зокрема, у статті

«Стипендія Клепайлева» були критиковані «редакторове «Клепайла», які, декларуючи свою опозиційність москвофільському часопису «Слово», «раптомъ ударились въ груди и до пана Богдана (Б. Дідицького. — М. Г.) назадъ повернули».

Бібліографія: Черняков Б. І. Періодичні видання учнівської і студентської молоді України XIX — початку

XX ст.: Джерела дослідження: Бібліограф. посіб. — К., 2004. — С. 9, 10, 12, 13, 32, 38.

Література: Вахнянин А. Споми́ни з житя. — Львів, 1908. — С. 39, 40; Гнатюк В. Рукописні гумористичні часописи // ЗНТШ. — Львів, 1920. — Т. 130. — С. 150—154; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 158; Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 98—100; Баб'як П. Матеріали архівів до історії українських видавництва і редакцій періодичних видань XIX — поч. XX ст. // Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та проблеми створення інформаційного банку даних: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 20—21 верес. 1996 р. — Львів, 1999. — С. 101; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 203—205; Українська преса: Хрестоматія / За ред. М. Ф. Нечитайлюка. — Львів, 2002. — Т. 2: Преса Галичини 60-х років XIX ст. — С. 123.

М. Галушко

1863 р.

40

ДОМЪ И ШКОЛА: Временопись посвящена Дшколамъ и сельскому народову. — Выходитъ три разы на мѣсяць, именно: 10-го, 20-го и 30-го дня. Р. 1. Ч. 1. 1863, 10 січ.

Изд. и отвѣтательный ред. І. Гушалевиць. — **Львовъ, 1863—1864:** Тип. Инст. Ставропигійского. **Адр. ред.:** не подано.

Вийшло: 1863 — Р. 1 ч. 1—36, 1864 — Р. 2 ч. 1—25; Ф. 25×19,5 см; **Обс.** 8 с.; **Передпл.:** на годъ 2 рс. 50 кр., а. в.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1863 — Р. 1 ч. 1—36, 1864 — Р. 2 ч. 1—25; НБ ЛНУ: 1863 — Р. 1 ч. 1—36, 1864 — Р. 2 ч. 1—25; НДБ ЦДІАУ: 1863 — Р. 1 ч. 1—36, 1864 — Р. 2 ч. 11; Б. Оссол.: 1863 — Р. 1 ч. 4, 28; БУВ: 1864 — Р. 2 ч. 1—25.

Примітки: До 1-го річника є загальна титульна сторінка і покажчик змісту.

Визначаючи завдання «временописи», редакція у замітці «Воззваніє къ предплатѣ», опублікованій у першому числі, писала: «...нашою задачею буде подати въ руки нашому народови пожиточное и пріятное чтение... Веѣми силами треба старатися добры обычаи и нравственность а тѣмъ самымъ и нини христіянски добродѣтели розширять межъ нашими добрыми людьми и причинятися до ихъ просвѣщенія».

Виконанням задекларованого завдання 1863 р. сприяли статті «благонравного» змісту (Христіянський домъ. — Ч. 1; Назначенье отца родины. — Ч. 2; О назначенью матери. — Ч. 3; О почитанью старости. — Ч. 8; Яка должна быть господина. — Ч. 18; О вліянню родителей на воспитаніє дѣтей. — Ч. 21; Важность громады. — Ч. 22; О громадскихъ ка-сахъ. — Ч. 24—27 та ін.) і життя святих, зокрема

св. Миколая, св. Ісидора, св. Григорія Богослова, архієпископа Єрусалимського та інших, що вміщувалися на перших сторінках кожного числа. Реалізації христіянсько-виховної функції часопису сприяли також публікації на зразок: «Притча о опредѣленію человека», «Повѣствованье зъ дороги», «О обществѣхъ воздержанія», «Батьковщина», «Весілье безъ горілки» тощо.

Чільне місце на сторінках першого часопису для учителів Галичини займали статті про шкільні справи, особу вчителя, вплив школи на виховання, про релігійно-моральне виховання шкільної молоді, методику викладання тощо. З-поміж них варто виокремити такі публікації: «О заведенію школы» (1863. — Ч. 3), «О школьныхъ посѣщеніяхъ» (1863. — Ч. 6—9), «О народныхъ школахъ» (1863. — Ч. 8, 11), «О вліянню школы въ дѣлѣ воспитанія» (1863. — Ч. 17, 18), «О гдѣотрыхъ свойствахъ учителя» (1863. — Ч. 23), «О приготовленію учителя до школы» (1863. — Ч. 26), «О методѣ» (1863. — Ч. 28), «О учительскомъ званію» (1864. — Ч. 1) та ін. Порушуючи проблему релігійно-морального виховання учнів, у статті «О школьныхъ посѣщеніяхъ» зазначалося: «Каждый учитель долженъ знати свою задачу и сквозь проняться тою мыслію, що и на него вложена должность дѣтей релігійно-нравственно воспитывать» (1863. — Ч. 6). У ній також заторкувалося питання щодо вивчення німецької мови та «матерного языка» учнями. Мовна проблема перебувала в центрі уваги і в публікаціях «О науцѣ языка въ народныхъ школахъ» (1863. — Ч. 33), «О училищахъ, въ которыхъ два языка преподаются» (1863. — Ч. 34), «О правописи по школахъ» (1864. — Ч. 18) та у розпорядженні міністерства стосовно вивчення німецької мови в народних школах (1863. — Ч. 4, 5). Про розвиток і стан народних шкіл в окремих місцевостях Галичини йшлося у публікаціях «Где що о школахъ и о доли учителей на Подгорью» (1863. — Ч. 19), «О народныхъ школахъ въ Львовскихъ околицяхъ», в якій зазначалося, що до 1851 р. була тільки одна народна школа, а «нынѣ възмоглося то число до 30» (1863. — Ч. 11). Серед публікацій, що порушували шкільні проблеми, варто виокремити статті вчителя Степана Дубравського зі Стрия «О средствахъ до дальшого образованія для учителей при школахъ народныхъ» (1864. — Ч. 5, 6), в якій автор, обговорюючи проблему освіти вчителя, зазначив: «...образование учителя при школахъ народныхъ розтягати на его общее образование, нравственное и сожительское, науковое и воспитательное, теоретическое и практическое», «О упосаженію учителей при

школахъ народныхъ» (1864. — Ч. 7, 8), «Яковимъ способомъ возможно есть силы умственныхъ у дѣтей возбуждати, и сіи дальше розвивати?» (1864. — Ч. 13—16). Думками про просвіту народу і досвідом викладання поділилися на сторінках часопису вчитель Василь Черемшинський (1863. — Ч. 12, 13), автор під криптонімом І. К. «Какъ має учитель заданіе пытати въ школахъ» (1864. — Ч. 9), І. Наумович «Якъ має учитель преподавати дѣтямъ науку о пчеловодствѣ?» (1863. — Ч. 17, 18, 24) та ін. Окрім того, у виданні постійно містилися інформаційні матеріали про вчительські конференції.

Намагання зробити «Домъ и Школу», за висловом редактора, «занимательною и пожиточною», зумовило те, що кожне число другого року видання розпочиналося статтею з історії Русі XI—XVI ст. Зокрема, в першому числі опубліковано статтю «О соединенію славянскихъ племенъ въ одинъ Рускій народъ подъ Юрикомъ и его наслѣдниками».

1864 р. у часописі з'явилася низка публікацій природничого характеру, як-от: «О землѣ» (ч. 16—18), «О моряхъ и океанахъ, источникахъ, рѣкахъ и озерахъ» (ч. 19, 20), «О воздухѣ» (ч. 24).

Під постійною рубрикою «Господарство» друкувалися різноаспектні матеріали з питань сільського господарства — поради з рільництва, садівництва, бджільництва, городництва та з інших його галузей.

В окремих публікаціях, а також під рубриками «Совѣтъ лѣкарскій», «О причинахъ звичайныхъ хворобъ селянъ и ихъ погоршенію» давалися рекомендації щодо запобігання хворобам та догляду за хворими.

З 1864 р. в часописі запроваджено рубрики «Извѣстіе торговельное» і «Извѣстіе», під якими подавалися різноманітні оголошення, започатковано також рубрику «Переписка», що містила листування редакції з читачами.

Час від часу на сторінках видання друкувалися поетичні твори Г. Савчинського («Бодякъ», «Яструбъ и Голубъ», «Когутикъ»), І. Наумовича («Рѣдна хатина», «Школа», «Пчола»), Д. Петрицького («Почаевъ»), З. Завальницького («Що въ лѣтѣ пропало?») та ін.

У 24-му числі за 1864 р. редакція повідомила читачів, що часопис буде виходити більшим форматом, а також що «вознамѣрила совсемъ касательно языка преобразовати свое письмо, чтобы тымъ способомъ каждому кто лише читати умѣ приступными сдѣлати свѣдѣнія потребны такъ въ общественномъ житію якъ и въ каждомъ отношенію домашнего сельскаго господарства».

Однак цим задумам редакції не судилося здійснитися, оскільки 20 жовтня 1864 р., на 25-му числі, часопис припинив своє існування.

Про «временопись» «Домъ и Школа» літературний тижневик «Вечерницѣ» писав так: «Смирненьке воно — невеличке, друковано то кирилицею, то гражданкою на перемѣну (школа лишень, що папѣръ тоненькій, та одно крѣзь друге перебуває)... редакція має похвальну волю, всѣхъ своихъ читателейъ задоволити».

Бібліографія: Левицькій І. Е. Галицко-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 28, 29, 38, 39; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 46.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 560; Літературні вѣсти // *Вечерницѣ*. — 1863. — Ч. 2. — С. 16; *Лукаш Р.* Вистава української преси Галичини (1848—1943) // *Львівські вісті*. — 1943. — Ч. 160 (580); *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 90; *Передирій В.* Становлення львівської педагогічної преси (друга половина XIX — початок XX ст.) // *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики*. — Львів, 2001. — Вип. 9. — С. 3—6; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 209—213.

М. Романюк

41

ЖЕЛЬМАНЪ. — Выходить, коли му ся хоче.
Ч. 1. 1863, [квіт.-трав. ?].

Ред.: не подано. — **Львів, 1863.** Адр. ред.: не подано.

Вийшло: 1863 — Ч. 1, [?]; Ф. 32×25 см; Обс. 4 с.;
Передпл.: всяку пренумерату онъ собѣ выпрашае.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1863 — Ч. 1.

«Жельманъ» — це третя назва рукописного гумористично-сатиричного часопису, що видавався Омеляном Партицьким у духовній семінарії.

Часопис відкривав вступна стаття «Кто мы и що мы?», в якій визначається напрям рукописного видання і дається пояснення, що означає слово «жельманъ»: «Отже доносимъ... що мы маемъ волю свою власну и що поїдемо дорогою тою, котрою намъ хочеса, а не дорогою якихъ тамъ гисторикѣвъ».

Що до роду нашого, то «Жельманъ» єсть рѣднимъ братомъ «Фѣрмана» а школьнимъ колегою «Страхопуда». Но хоть ђнъ звеса Жельманомъ, то однако еще

не жидь... Після нас і редактора «Основы» значить жельманъ тільки, що жельманъ или женихъ».

«Жельманъ» відгукувався на культурне українське життя, підкреслюючи хибі та іронічно оцінюючи окремі суспільно-культурні події і деякі періодичні видання. Наприклад, у матеріалі «Воскресный тыждень» висміюються богослови (історики), які весь тиждень скаржаться: «Недѣля — Выходить газета «Фѣрманъ». Гисторики идуть скаржити, же газета «Фѣрманъ» выходитъ. Второкъ — Редакторъ «Фѣрмана» спацируе по городѣ. Гисторики идуть скаржити, що редакторъ ходить по городѣ». Наступною є стаття «Геральдика или опись гербѣвъ шляхты не-семинарицкои» з поданням «Шлягеру гербу «Блять» з рисунком.

В «Одозві до всіх наших писаківъ» та «Одозві «Жельмана» до его Кореспондентѣвъ» висміюються «Вечерницѣ»: «Понеже бдѣ якогось часу появляются въ «Вечерницяхъ» лишь самі початки повѣстокъ, то мы просимо наших писателѣвъ, щобъ намъ лишь самі коныцѣ повѣстокъ надсилали».

Крім того, тут містяться гумористичні «Увѣдомленьє» и «Освѣдчины». Перше іронізує над програмою редакції «Домъ и Школа»: «...кромѣ «пріятного чтенія», наше писемъ жадного програму мати не

буде», друге — над угорськими «русскими», які ні з «галицко-руськимъ языкомъ «Слова», ні з «украино-руськимъ языкомъ «Вечерницѣ» згодиться» не можуть, а хочуть писати «новгородско-варяжымъ языкомъ» і окремий народ становити будуть. Підпис під цими матеріалами — «За карпатски Руси».

Літературних справ торкається публікація «Два питання», політичних — «Подалися до димісії».

На четвертій сторінці вміщено сім малюнків, з них два присвячено часопису «Бовванъ». Один — «Писанка для Редактора «Боввана», на якій напис: «Пѣзнати зъ мовы какой ты головы»; інший — «Бовванъ» з підписом: «Огненный корчъ или якъ гисторики свою газету «Бовванъ» палять». Цікавий малюнок надруковано на другій сторінці під назвою «Свята Россія. Сонъ-мара» — про московську фінансову допомогу «Слову» і «Галичанину».

Замітка «Одѣ Редакціи» повідомляє, що «слѣдующе число» вийде «на самъ Рахманьскій Великдень, т. е. 7 Мая».

Бібліографія: Черняков Б. І. Періодичні видання учнівської і студентської молоді України XIX — початку XX ст.: Джерела дослідження: Бібліограф. посіб. — К., 2004. — С. 9, 12, 13, 32, 38.

Література: Гнатюк В. Рукописні гумористичні часописи // ЗНТШ. — Львів, 1920. — Т. 130. — С. 159—163; Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 98—100; Баб'як П. Матеріали архівів до історії українських видавництв і редакцій періодичних видань XIX — поч. XX ст. // Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та проблеми створення інформаційного банку даних: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 20—21 верес. 1996 р. — Львів, 1999. — С. 101; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 225—227; Українська преса: Хрестоматія / За ред. М. Ф. Нечитайлюка. — Львів, 2002. — Т. 2: Преса Галичини 60-х років XIX ст. — С. 123.

М. Галушко

МЕТА: Літературно-політичний вістникъ (1863—1864); Політична часопись на рікъ 1865. — Виходить що-місяця, завше третього дня по скінченню місяця (1863—1864), два рази въ місяць, кожного 15-го и остатнѣго дня після руського (дня 24-го и 12-го після латинського) календаря (1865). Т. 1. № 1. 1863, 3/15 жовт.

Вид. и ред. Ксенофонтъ Климковичъ. — Львівъ, 1863—1865: Друк. Ставропигийського Інститута (1863—1864); Печатня М. Ф. Поремби (1865). *Адр.*

ред.: під № 232, вь ринку, вь Львові. Адр. адм.: під ч. 193, вь місті, у Львові (1865 № 1—10), під ч. 229, вь ринку, у Львові (1865 № 11—18). Адр. експ.: під ч. 229, вь ринку, у Львові (1865).

Вийшло: 1863 — Т. 1 № 1—4, 1864 — Т. 2 № 5, 1865 — № 1—18; Ф. 23×14,5 см; Обс. 85 с. (1863), 79 с. (1864), 31 с. (1865); Передпл.: на рік 6 гульденів. Ц. окремого номера 50 крейцарів А. В. (1863—1864), 30 крейц. (1865).

Наявність у фондї: ЛНБ: 1863 — Т. 1 № 1—4, 1864 — Т. 2 № 5, 1865 — № 1—18; НБУВ: 1863 — Т. 1 № 1, 3, 4, 1865 — № 1—18; НБ ЛНУ: 1863 — Т. 1 № 1—4, 1864 — Т. 2 № 5, 1865 — № 1—18; НДБ ЦДІАУ: 1863 — Т. 1 № 1—3; Б. У. Вроц.: 1865 — № 1—18.

Примітки: У 1863—1864 рр. кожний номер за певний місяць виходив на початку наступного: № 1 за вересень — 3(15) жовтня, № 2 за жовтень — 3(15) листопада, № 3 за листопад — 3(15) грудня, № 4 за грудень — 3(15) січня 1864 р. 1864 р. вісник тимчасово не видавався: вийшло лише 5-те число за січень — 15 серпня. Відновився часопис 15 лютого 1865 р., № 1 вийшов із поміткою: «Випуск на оказъ».

Літературно-політичний вісник «Мета» повинен був вийти у вересні 1863 р. Однак через хворобу Ксенофонта Климковича перше число з'явилося лише у жовтні з епіграфом: «Въ свой хаті — своя правда, и сила, и воля!». (Ці слова Т. Шевченка були епіграфом і до наступних чотирьох номерів вісника, які вийшли у 1863—1864 рр.)

Мотивуючи потребу видання ще одного українського часопису, К. Климкович у «Передньому слові» відзначав: «Скрізь у насъ чутствя потреба такого письма, щобъ було огнищемъ руської народнєй идеі, розбуджувало-бъ самовіжу народню, причинялось би до самостайнєго подвиження народу зъ єго упадку и до скорійшого розвою єго духовної жизни и вешественного добра на условияхъ единомозливихъ — на основі своєї народнєй истоти».

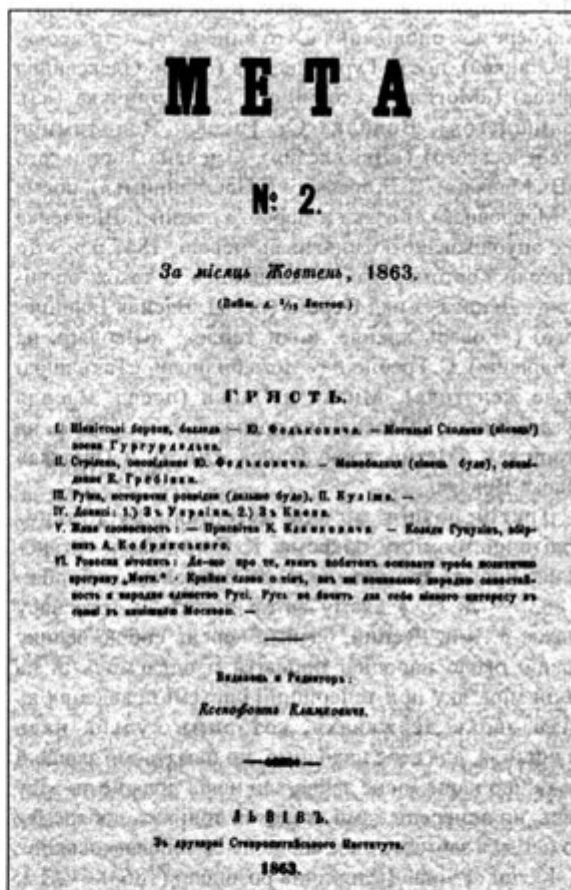
«Задачею «Мети», — продовжував К. Климкович, — буде: взятись до строевої праці около відзискання зъ народніх елементівъ всего, що тільки причинитися може образованій веретві руського народу до усвоєння собі правдивої идеі народности и до її практичнєго розвою, не спутаного оковами чужинєцького погляду» (1863. — № 1).

Програма часопису визначалася так: «Збудованне самостайнєй народнєй руської літератури на основі одностайнєго розвою народнєй річі вь письмі и мові,

и береженне відъ прямовання до якої небудь иншої славянської словесности — отже збереженне рідної мови відъ языкової централизації, то одно діло.

Заступованне гадки о народнєму единстві и народній самостайности всего южноруського люду и одзисканне єго правъ природніх и политичнїхъ черезъ розбудженне єго народно-политичнєй чинности на законній дорозі — отже зъ уваженнємъ двоїстихъ династичнїхъ и государственнїхъ интересівъ, то друге діло...

В составъ «Мети» входить будуть статті двоякої гряді: литературні и политичні. Будуть отже помічатися писані твори съ красорічнєй и наукової словесности и статті односящія до политичнєго, соціального, религійного и культурнєго биту всего руського народа» (1863. — № 1).

Своєрідним коментарем до задекларованої програми є стаття «Де-що про те, якимъ побитомъ основати треба политичну програму Мети», опублікована в

розділі «Ровесна літопись», в якій зазначалося: «Програма «Мети» повинна... розвиватися публічно і поступово... Тільки така прилюдна, в очах і перед судом народу виробляючися програма може при нинішніх наших околочностях уважатися бути достаточною для органа, котрий призначений на те, щоб бути органом справдешньої ідеї народу» (1863. — № 2).

Виконання мети і програми видання сприяли цікавий і різноманітний зміст завдяки участі не тільки українських літературних сил Галичини, а й визначних письменників з-над Дніпра, та раціональне компонування публікацій у п'яти основних розділах. У перших двох друкувалися поетичні та прозові твори П. Куліша («Дума про Саву Кононенка», вірш «Сонетъ», історичний роман «Брати», повість «Мартинъ Гакъ»), Ю. Федьковича (вірш «Зіронько моя», балада «Шипітські берези», оповідання «Хто винен?»), «Стрілець», «Таліанка»), поезій Гургурдяка (псевд. Олександра Цисса) («Могильні сходи»), М. Маринчука («Зъ колишнього»), Володка Ст. (псевд. Володимира Стебельського) («Дві слези»), Омеляна Гороцького («Въ Маняві»), Є. Згарського («Нескаянимъ»), поема Д. Мордовцева «Козаки и море». З поезій Т. Шевченка тут опубліковано «Сидючи в неволі, 1847 р.», «До Миколи Костомарова», «Завіщання», а також оповідання Дениса із-над Серета (псевд. Василя Ільницького) («Коваль клеппе, поки тепло», «Школяръ на вандрівці»), Є. Гребінки («Можебилиця», «Такъ иноді люде женятця»), Михайла Чайки (псевд. Василя Гуглинського) («Москалева правда») та ін. 1865 р. на сторінках «Мети» друкувалися «Листи з Парижа» Марка Вовчка.

Третій розділ містив матеріали суспільно-політичного змісту, зокрема: К. Климкович «Становище Русі супротивъ лядсько-московської борби» (1863. — № 1), в якому автор про події того часу писав: «...ми, Русини, бачимо передъ собою велику працю около народної просвіти и оддаємось їй въ такій мірі, яку при теперішній системі правління въ тихъ двохъ державахъ, котримъ судьба насъ підчинила, для себе находимо, но памятаємо завше й на те: що наше місце зайве, що наша доля не зъ-заду насъ, но попередъ нами, и що ми тоді ажъ доберемся до неї, якъ займемъ своє місце въ семъі славянській»; П. Куліш «Руїна» (історична розвідка) (1863. — № 2; 1864. — № 5); Левко Гончаренко (під псевд. Лев Сирочинський) «Значеніє Київського Університета для Українського Народу» (1863. — № 3), «Де-що про школи народні на Україні» (1863. — № 4);

П. Свенціцький «Де-що до становища Русі супротивъ лядсько-московської борби» (за підп. Лях з України) (1863. — № 4) та «Австрія и доля України» (за підп. Голос з-над Дніпра) (1864. — № 5), у якій автор констатував: «Гробову яму для Польщі викопала борба бувшої республіки польської зъ українськимъ народомъ».

Інформаційно насиченим є четвертий розділ «Дописи», в якому друкувалися кореспонденції про українське життя з різних місцевостей підросійської України, зокрема з Києва, Харківщини, а також з-над Сяну Анатоля Вахнянина (під крипт. Н. з С.). В одному з таких дописів «Зъ України» автор — Українець (псевд. Левка Гончаренка), звертаючись до братів-галичан, писав: «Опрічъ личної біди, Україні виносять ще униження невиносимі въ літературі. Більша часть журналівъ московськихъ те й робить, що топтає въ грязь Українцівъ, за те тільки, що вони Українці... Цілий народъ душать: біднихъ та темнихъ різкою, голодомъ... біднихъ та просвітнихъ тежъ голодомъ, полицією, — Сібіромъ. Чи задушать насъ, не знаємо, будемо боротьця за свою правду, поки життя стане. Якъ же насъ розвіють по великому світу та вже живої душі не останеться на Україні, то не поминайте лихомъ та зъ нашого приміру учіття розпізнавать, що-такє Москва» (1863. — № 2).

У розділі «Ровесна літопись» містилися публікації літературознавчого характеру, зокрема «Нова доба нашої словесности» (1863. — № 1), замітка К. Климковича «Жива словесность» та збірка пісень «Коляди гуцулівъ» А. Кобринського (1863. — № 2) з редакційною приміткою, як збирати і записувати народні пісні та що найкращою для цього є «наша фонетична правопись», а також «Переглядъ різнихъ часописей, розъясняючихъ руське питання» (1863. — № 4), огляд «Руської літератури на Вкраїні за 1862 і 1863 роки» під рубрикою «Літературні вісти» та ін.

Такє різнобічне наповнення літературно-політичного вісника викликало не тільки зацікавлення і захоплення молоді української громади, а й незадоволення москвофілів. Вихованцям духовної семінарії у Львові, наприклад, заборонялося його передплачувати і читати.

Усе це та хвороба редактора спричинили 1864 р. перерву у виданні журналу. У лютому 1865 р. випуск відновився, але «Мета» виходила вже як політичний часопис і неофіційний орган українських народовців, в якому друкувалися політичні, історичні, літературні, театральні статті і розвідки та численні дописи з краю, Наддніпрянської України, Відня.

Приступаючи до видання відновленого часопису, редакція у замітці «Оповідка» відзначала: «Політична часопись «Мета» буде посвячена особливе интересамъ руського народу, и політиці загально» (1865. — № 1).

Із публікацій політичної тематики 1865 р. вирізняються статті Кс. Кл. (крипт. Ксенофонта Климковича) «Руська народня партия и її політична исповідь» (№ 1), «Дотеперішня політика Русинів» (№ 2), «Федерация и її значенне для Австрії» (№ 3, 4), «Поправтесь, або шезайте» (№ 4), «Централізмъ московський» (№ 6—8), Л. «Теперішня политика поляківъ насупротивъ нашої Русі» (№ 18), гостро-протестні статті, спрямовані проти «ненароднихъ» змагань «Галицько-Руської Матиці», С. Качали «Галицько-Руська Матиця и її ціль» (№ 4, 5) та Є. Згарського «Дотеперішнє становиско Галицько-Руської Матиці» (№ 11, 12), в якій автор виступив проти «кліки», яка «що-до тенденцій и помишлений своїхъ, чужа зо всімъ такъ нашому народові якъ и многимъ членамъ Матиці», зокрема проти Я. Головацького, Меруновича, Б. Дідицького, наголошуючи на шкідливій праці цих діячів, а також низка статей і заміток «Московські пророки на Україні», «Славянофилство московське», «Россія а Русь» (№ 1), «Одвіть Москаля Литвинові» (№ 4, 5) та ін.

Одне з цільних місць у часописі займали матеріали, що заторкували актуальні на той час проблеми національної просвіти і культури, української літератури, народного шкільництва. Це статті та розвідки Певного (псевд. Павлина Свенціцького) «О школахъ народніхъ на Україні» (№ 2), Омеляна Гороцького «Дві літератури руські въ Галичині» (№ 9), П. П. (крипт. Порфирія Павлусевича) «Сліди кулішівки въ XVII століттю» (№ 11, 12), «Які то у насъ учебники для народніхъ шкілъ» (№ 13), «Якъ говорять Русини Угорські?» (№ 12), «Уваги при читанню ново-виданої грамматики п. Григорія Шашкевича» (№ 16, 18), С. Голода (псевд. П. Свенціцького) «Де-що про кулішівку» (№ 6), «Де-що про матеріялізмъ а просвіту Славянъ» (№ 9—11), Марусі К. (псевд. Олександра Кониського) «Критичний оглядъ української (руської) драматичної літератури» (№ 17) та інші матеріали.

Про розвиток українського театру і театральні вистави писали В. Д. Р. (крипт. Василя Ільницького) «О руськімъ народнімъ театрі. — № 8), О. Гороцький «О представленняхъ руського театру. — № 13). З інших статей, присвячених театру, варто виокремити такі: «Руський Народній Театръ и ёго зарядъ», «Въ ділі театрального персоналу», «Про театри у Львові» тощо.

Не залишилися поза увагою часопису проблеми української католицької Церкви: «Въ церковнімъ взгляді хоронили ми старанно церковну унию, запевняючи народню и церковну самостайность Русі, супротивъ польского католицизма и московско-урядового православия», — наголошувала редакція (№ 18). Проти російського православ'я, на захист української католицької Церкви виступали С. Голод (Московська агітація. — № 7), П. Павлусевич (Зъ життя віденськихъ Русинів. — № 13, 17) та інші автори.

Окрім статей, помітне місце на шпальтах видання займали дописи з різних місцевостей краю, Наддніпрянської України, в яких висвітлювалися різні аспекти життя українців у Галичині та Великій Україні. Було запроваджено постійні рубрики «Оглядъ політичній», «Новинки», «Глядъ часописей».

Останній (18-й) номер часопису вийшов 19 грудня 1865 р. Редакція у «Слові до читателівъ» відзначала: «Черезъ три майже роки боровся нашъ органъ, заступающийъ широ народній интересъ Русі-України противу игемонамъ польскимъ, московскимъ, — зъ нашими народніми противниками, и твердо ми переконані, що вінъ багато причинився до усилення народнєї Русі, и до сконсолидовання всіхъ интересівъ малоруськихъ...

Сходимо зъ поприща, зъ тою непоколебимою вірою, що нашъ народъ не вмере, не загине, мимо всякихъ ударівъ польскихъ и московскихъ централистівъ, що... стане на рівнімъ ступені зъ другими більше розвинутими народами».

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 30, 31, 41, 42, 55, 56; Ігнатійко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 46.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1994. — Т. 4. — С. 1521; Літературні вѣсти // Вечерницѣ. — 1863. — Ч. 17. — С. 139; Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 166, 169; Лукань Р. Вистав української преси Галичини (1848—1943) // Львівські вісті. — 1943. — Ч. 172(592), 178(598), 190(610), 196(616), 220(640); Дмитрук В. Т. Нарис з історії української журналістики XIX ст. — Львів, 1969. — С. 75—78; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайло та ін. — Львів, 1983. — С. 174—177; Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 92—96; Крупський І. В. Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть

Письмо до Громады

XX ст.), — Львів, 1995. — С. 71; Шайнога О. Я. Пантелеймон Куліш і галицькі періодичні видання // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. третьої Всеукр. наук.-теорет. конф., 22—23 груд. 1995 р. — Львів, 1995. — С. 228, 229; Благий В. Б. Українська студентська преса Галичини (60-ті рр. XIX ст. — 1914 р.): Історико-бібліографічний огляд // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 423—425; Дядюк М. Документи і матеріали до історії та теорії пресознавства // Там само. — 2000. — Вип. 7. — С. 474, 481, 489, 490, 499; Крупський І. Становлення української журналістики в Галичині (1848 — початок XX ст.) // Там само. — С. 10—12; Лехман Т. Вплив преси на формування методики збору народознавчого матеріалу (за матеріалами галицької періодики другої половини XIX — першої третини XX ст.) // Там само. — С. 261, 262; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 236—243; Ковалюк Р. «Молода Русь» — ідейне об'єднання українських студентів Галичини (за матеріалами періодичних видань 60-х рр. XIX ст.) // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. сьомої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 17—18 трав. 2002 р. — Львів, 2002. — С. 204, 205; Кульчицька Л. Концептуальна модель бібліографічної інформації молодіжних часописів Галичини другої половини XIX ст. // Там само. — С. 228; Українська преса: Хрестоматія / За ред. М. Ф. Нечитайлюка. — Львів, 2002. — Т. 2: Преса Галичини 60-х років XIX ст. — С. 26—29, 113—115, 119—121, 174—306; Михайлин І. Л. Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 322—327.

М. Галушко

43

ПИСЬМО ДО ГРОМАДЫ. — Выходитъ въ каждый четвергъ (1864—1865), два раза въ мѣсяцъ (1867—1868). [Вип.] 1. 1863.

Отповѣдающій изд. и ред. С. Г. Шеховичъ (1864—1865 ч. 30). *Выдаватель и вѣдповѣдающій ред.* (1865 ч. 31—51), *выдаватель и ред.* (1867—1868) Северинъ Шеховичъ. — **Львѣвъ, 1863—1865, 1867—1868:** *Накладомъ* С. Г. Шеховича (1863 вип. 1, 2); *Изд.* С. Г. Шеховичъ (1863). *Печатано* въ Львовѣ у М. Ф. Порембы (1863); *Печатня* М. Ф. Порембы (1864—1865 ч. 30); *Типомъ* М. Ф. Порембы (1865 ч. 31—51); *Печатня* Ставропигійска (1867—1868). *Адр. ред. і експ.:* Львѣвъ, подъ ч. 401 (1864—1865 ч. 30). *Адр. ред.:* Львѣвъ, на Паньской ул. подъ ч. 507 (1865 ч. 31—47), на Паньской ул. подъ ч. 585, Глинянска ул. (1865 ч. 48—51), подъ ч. 291 мѣсто

(1867 ч. 52—61), подъ ч. 442 (1867 ч. 62—65), подъ ч. 363 м. (1867 ч. 66 — 1868 ч. 80), подъ ч. 149 м. (1868 ч. 81—89/90).

Вийшло: 1863 — [Вип.] 1—5, 1864 — Ч. 1—23, 1865 — Ч. 24—51, 1867 — Ч. 52—71, 1868 — Ч. 72—89/90; *Ф.* 27×22 см (1863—1865), 29×22 см (1867—1868); *Обс.* від 4 с. до 8 с.; *Передпл.:* цілорічна 3 р. за об'є газ. «Письмо до Громады» и «Школа» (1865), 3 рен. (1867), 4 рен. (1868). *Ц.* окремого числа 10 кр. (1863).

Наявність у фонді: ЛНБ: 1863 — [Вип.] 1—5, 1864 — Ч. 1, 2, 4—23, 1865 — Ч. 24—51, 1867 — Ч. 52—71, 1868 — Ч. 72—89/90; НБ ЛНУ: 1867 — Ч. 52—71, 1868 — Ч. 72—89/90.

Примітки: Додатки: 1864 р. — «Додатокъ до ч. 5 «Письма до Громады» (4 с.); 1865 р. — «Школа» (див. № 54); 1868 р. — «Правотаръ: Порадникъ во всякихъ справахъ судовыхъ, политическихъ и громадскихъ» (52 с.), «Читанка Народна», «Прилога до ч. 72 «Письма до Громады», «Прилога до ч. 73 «Письма до Громады», «Додатокъ до ч. 80 «Письма до Громады» (4 с.).

Політично-літературний часопис «Письмо до Громады», орієнтований на сільського читача, видавався з метою «скріпити связи помежи духовенствомъ а народомъ».

Визначаючи програму тижневика, С. Шехович в окремо надрукованому зверненні «До всечестного духовенства и почтенныхъ учителей народныхъ» писав: «Въ тую газетку будутъ входить такіи предметы: 1. Повѣсти зъ житя народного. Роспочинасмо повѣстками писателей украинскихъ, бо они раскрываютъ намъ житье народа малорусского на Украинѣ, складъ рѣчи руской въ ихъ повисткахъ чисто народный, що намъ може стати въ образецъ (правопись задержимо нашу галицко-руську)... 2. Статіи о господарствѣ. О дѣлахъ громадскихъ. О справахъ судовыхъ цивильныхъ и карныхъ». Для того, щоб донести часопис до кожної громади, С. Шехович запропонував священикам разом з учителями і церковним братством «покрыти... выдатокъ» на нього. «Жертва то невеличка,— зазначає він,— бо Панотцы будутъ посредствомъ газетки мати въ своихъ рукахъ способъ, чтобы влиять на моральность парафіанъ и чтобы зыскovati собѣ у нихъ довѣріе, любовь и привязанность.»

Відповідно до означеної програми в часописі помітне місце займали матеріали суспільної та

Выходитъ къ каждый четверть. Периодичность предплатъ до конца Грѣдня 1 р. 50 кр. присылать:

на Редакціи Письма до Громады въ Львовѣ съ грѣшми предплатными подъ Ч. 401 1/4.

ПИСЬМО ДО ГРОМАДЫ.

Рекламы неопечатаны не подпадаютъ оплатѣ на почтахъ.

Редакціи, а отдѣльно также экспедиціи подъ Ч. 401 1/4 на 1 покрѣск (идущи отъ Шимонковского мостика въ Ивановой въ головахъ, а кѣтъ такъ на лѣво въ покоищахъ оулицы Хорьчины).

О ИРМАРКАХЪ.

(Далекіе.)

Свѣтитъ мѣсяцъ надъ землею; по дорожѣ возы скрипятъ, народъ гомонитъ, кто тѣде, кто нѣде, а дѣшкы стали спочивати. Отъ фирманы въ долину на нѣчь ставши, повечерали, та Богъ шире молатся; гѣтъ отъ дороги сѣпцѣ въ травѣ сидятъ: кто молитовкѣ шепче, той «Лазаря» на лѣвѣ нѣвы твердитъ, и тын бачъ на ирмарокъ поспѣшають — хѣтъва просити. Поможи имъ Боже! — то дѣши приазни, не вачать они никого, нѣтъ зъ кого не смѣются, лихон долѣ не кленѣтъ, за людей Бога все просятъ, и Богъ навчаютъ молитися. Далекіе отъ поли црѣсь мааичить: то оубога вдова мандицѣмъ шкандывае, послѣднего когѣта на ирмарокъ несе, цѣбѣ соли дрѣвчѣкѣ кѣптити. Оумѣчилася невога, впала на межѣ, кѣлакѣ нѣдѣ головъ подкаала, слѣзовѣ на нѣчь оумылася и стала нѣвы то дрѣмати. Коло ней подъ кѣповѣ старчикъ Божій спочивае, помолитишисъ Господѣ за видковѣ недовѣрхѣ, цѣ на старѣсть зѣ хаты выганають. Засидѣвъ и той, засидѣвъ всѣ въ сѣлѣ, и въ поли, и въ мѣстѣ. Бѣдномѣ снятсѣ, цѣо днѣ богачѣмъ ставѣ, — богачѣмѣ, цѣо грѣши стративѣ, хѣдовѣ покрали; ничѣмѣ снятсѣ, цѣо кѣтъсѣ его ошѣкавъ; — дрѣгомѣ ничего не снятсѣ, — може не мысланѣвъ днѣ ничѣго лихѣго, во то вже сказано, цѣо въ дѣнь комѣ на оумѣ вертилось, то и во снѣ оубидаеся.

Минѣла нѣчь, свѣтити вже стало; спохватанисъ людѣ: инчѣ перекрестилосѣ, дрѣге помоланасѣ, инчѣ-жѣ тамѣ чѣмъ-дѣжше вѣжнѣ до мѣста. Та не може Богъ томѣ, кто о Немѣ не згадае. Бѣдѣтъ и нѣдѣтъ изъ близшихъ и даль-

шихъ сѣлѣ, — кто зѣ вечера выбравсѣ, кто въ ранцѣ прокинѣвсѣ; а по сѣлахъ оутреню правлатъ, — нема никого въ цѣркѣ. Отъ поспѣхѣнисѣ, поспѣхѣнисѣ оу мѣсто; мѣсца займають, ставлатъ возы, розвазѣють, розставлають, цѣо кто принѣтъ або прикѣтъ. Господи! сила тѣтъ крикѣ, сила тѣтъ сварки. Нѣхай вы то перекѣпки: тын не знати за цѣо задѣтсѣ; а тожѣ людѣ, кажесѣ, поважнѣ, та и тѣ скаратсѣ: не на томѣ, кажѣ, мѣсца ставѣ, та не такѣ воза поставивѣ, або колесѣмъ зачѣпивѣ. Чи вѣтъ тѣтъ за цѣо замагатисѣ, та лихѣславити? Оттакѣ недѣлаю свѣтъ свѣтѣють! Не вѣдѣ добра томѣ, кто дѣвола такѣ рано згадавъ.

Отъ, стали звонити и на дѣватѣ пѣсню; може людѣ спохвататсѣ. И справдѣ дѣ-котри перекрестилисѣ, а дрѣгимѣ не до того: цѣо дальше, то вѣльше народѣ прибѣвае, — ходатѣ, обгладають, торгѣють: тѣ дорого правлатъ, дрѣгѣ шкѣвы не чѣють, товарѣмъ кѣпѣють, та доганають едѣнь дрѣгомѣ словѣми лихѣми. Чи то-жѣ Христѣанѣ, цѣо Божѣго дна не шанѣють? Чи мають они Бога въ сѣрцѣ? А чи давно жиды справлали шабасѣ, та нѣ одинѣ не вылае на мѣсто, склепы позапирани, молатсѣ Богъ дома, чи въ школѣ. А шкѣ прѣйшла недѣла, то тѣтъ-то самѣ и жиды торгѣють. Шкѣ кажѣтъ, то и правда, цѣо безѣ жидѣ и ирмаркѣ не вѣдѣ. Ничѣго ровити: хѣдѣмо подивѣмсѣ, шкѣ то христѣанѣ въ свѣто торгѣють, цѣо продають, и шкѣ кѣпѣють.

Зѣйшло вже сонѣнько и народѣ Божій пригрѣло, освѣтило: та инѣ не пригрѣло дѣши скѣдного, та не освѣтило чоловѣка адѣвого, цѣо мыслѣтъ все когѣсь ошахрѣвати.

Письмо до Громады

господарської тематики, зокрема, це передові та редакційні статті: «Які права буде мати громада?» (1865. — Ч. 40), «Оустанова громадска» (1865. — Ч. 43, 46), «Рада Громадска» (1867. — Ч. 52—56), «Рада Окболова» (1867. — Ч. 53), «Пропинація и дохбдъ громадскій» (1867. — Ч. 60), «Оустанова о приналежности до громады» (1867. — Ч. 60, 61), «Мастокъ громадскій» (1867. — Ч. 69—71; 1868. — Ч. 73, 74); низка публікацій суспільно-економічного змісту, серед них — статті Й. Лозинського (О процесяхъ громадскихъ. — 1865. — Ч. 29; О добытку сельскомъ. — 1865. — Ч. 33; Чого потреба нашимъ Радамъ Громадскимъ. — 1867. — Ч. 59), К. Вітошинського (Приладъ огрѣванія воды. — 1864. — Ч. 20, 21; Пшениця. — 1865. — Ч. 24; Оустанова подъ касу позычкову. — 1865. — Ч. 27—38; О хлѣбозмѣнномъ господарованію на поли. — 1865. — Ч. 28—36; О сумѣщѣ на годбвлю зелену або на сѣно. — 1865. — Ч. 34; Наука ковальска. — 1865. — Ч. 31—49; О вывозѣ оббрънку при хлѣбозмѣнномъ господарованію. — 1865. — Ч. 42 та ін.), І. Устияновича (Саське жито. — 1864. — Ч. 2), І. Бачинського (О вексельяхъ. — 1865. — Ч. 44, 45), О. Гриньківа (О потребѣ касы громадской. — 1864. — Ч. 6; О такой касѣ, зъ котрой бы хлопъ зычивъ собѣ грошей, не кланяючись лихварямъ. — 1864. — Ч. 13—21; 1865. — Ч. 24—26).

Друкувалися на сторінках часопису і матеріали, що порушували морально-виховні, шкільні та педагогічні проблеми. Зокрема, це статті Й. Лозинського «Якъ наводити дѣтину до науки о земли и краяхъ», «Якъ дѣтину подготавляти до школы» (1864. — Ч. 9—11), «О скупщинахъ выховательныхъ т. с. о вспбльномъ выхованію дѣтей» (1864. — Ч. 15), а також низка матеріалів під рубрикою «Вѣстки школьных» та публікації на зразок: «Чѣмъ начинае ся наука въ народной школѣ» (1864. — Ч. 13—15), «На що еще могла бы школа придатися громадѣ?» (1864. — Ч. 19), «Публичное выхованіе молодежи въ Львовѣ и якъ облегчити тѣсноту помежи станомъ духовнымъ» (1864. — Ч. 21), в якій заторкується питання отримання стипендій із семінарського фонду для навчання «на свѣтскихъ відділахъ». У зверненні «До шановныхъ учителей» йдеться про роль учителя в громаді та готовність редакції часопису прилучитися до створення учительського фонду за умови, якщо кількість передплатників буде становити понад 800 (1864. — Ч. 9). Замітка «Начало подъ фондъ учительскій» (1864. — Ч. 11) засвідчує дієву участь редакції у створенні фонду.

Окрім того, часопис постійно інформував читачів про судові громадські справи, друкуючи кореспонденції і замітки під рубриками «Судовыи справи», «Громадскій судъ карний». Інформаційно насиченими були також матеріали рубрики «Що чувати?», які повідомляли про громадські, економічно-господарські та освітні події з життя села, згруповані здебільшого під назвами: «Школы», «Зараза», «Нещастя», «Вексель», «Справа судовая», «Огнѣ» тощо, та розділ «Господарство» з рубрикою «Господарскіи новини».

Вважаючи своїм завданням «всесторонне образованіе народа на реальныхъ підставахъ», часопис друкував історичні статті: Григорій Легін «О селі Перегінську» (1864. — Ч. 18, 19), «Рускій край» (1864. — Ч. 15, 17, 19, 21, 23), «Владимірь Святый. Крещеніе руского народа» (1868. — Ч. 84—86), та загальноосвітні матеріали на зразок: «Роса», «Повітре», «Наука», «О вечерни» тощо.

Публікувалися у часописі також оповідання Ганни Барвінок («Въ осени лѣто»), Марка Вовчка («Два сыны»), С. Шеховича («Зіджений хлѣбъ»), вірші С. Руданського («Гей-гей воли!»), Григорія Третяка («Святый вечір») та ін.

Час від часу на сторінках видання вміщувалися «Приповідки», «Загадки» та подавалася інформація про книжкові новинки («Книжныи вѣдомости» і «Школьные и книжныи вѣстки»).

Останнє (89/90-те) число вийшло 19 (31) грудня 1868 р. У зверненні «До нашихъ почтенныхъ предплатителей», повідомляючи про фінансові труднощі, редакція часопису писала, що, коли редактора було заарештовано на два місяці, 94 передплатники не надіслали кошти за друге півріччя. Водночас вона висловлювала претензії до «Видѣлу Красова, гибы не порекомендувалъ наше Письмо Радамъ окболовымъ, въ цѣли щобъ руска газета доходила и тамъ, где досы про ню анѣ слыху не было», й інформувала про те, що на звернення за допомогою до «фондбвъ красвыхъ... «Wydział Książowy» дав відмову.

Бібліографія: *Левицкій И. Е.* Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 32, 43, 44, 60, 61, 90, 107; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 46.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина:* Перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 6. — С. 2051; *Лукаш Р.* Вистава української преси Галичини (1848—1943) // *Львівські вісті.* —

1943. — Ч. 160 (580); Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 205—209; Вушко І. Популярні періодичні видання для народу в Галичині (70—80-ті рр. XIX ст.) // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. сьомої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 17—18 трав. 2002 р. — Львів, 2002. — С. 64—66; Українська преса: Хрестоматія / За ред. М. Ф. Нечитайлюка. — Львів, 2002. — Т. 2: Преса Галичини 60-х років XIX ст. — С. 543—546.

М. Галушко

44*

Помийниця: Часопис соціального життя (1863 № 2, 3); Часопис українського соціального життя (1863 № 4). — Виходить раз що-тижня (як редактори тверезі). № 1. 1863, [листоп.].

Під. ред. Архирейської сволочи. — Київ, 1863: [Вид. О. І. Лоначевський].

Вийшло: 1863 — № 1—4.

Примітки: Позаяк оригінал рукописного часопису не зберігся, опис видання здійснено за скопійованими М. Марковським числами, опублікованими 1919 р. в київському журналі «Наше минуле». З № 2 епіграф до часопису — слова з української народної пісні: «З помийниці воду брала, гречаники учиняла, добрих людей годувала».

У передмові до публікації М. Марковський відзначав, що видавав «Помийницю» «член Старої Громади Лоначевський», на той час студент історико-філологічного факультету Київського університету. В інавгураційній статті редакція сатирично-гумористичного часопису, видаваного старогромадівцями, «обдумавшись», визначала його мету і завдання: «Змалювати ... усе те сміття, якого багато набралось у нашому житті, тим то й дали ми своїй часописі ім'я *Помийниці*. Не маємо ми лізти ані в історію, ані в політику, ані в філософію, ані в педагогію; може й матиме часопис наша якась педагогічне значення, але це не од нас: собаку січуть, а панові приклад дають».

Редакція оголосила, що на сторінках «Помийниці» будуть вміщені «вірші усякі, проза, драми, комедії, трагедії, балет, приказки (себ-то афоризми), слова великих людей, загадки» тощо.

Відкривалася «Помийниця» «хронічкою усяких рухів, а особливе регресивних» під назвою «Времениньк ... ракоходія», автори якої клинали над «фактами гуртового життя», дорікали членам «Громади»

послабленням активності у діяльності організації, відсутністю негайної реакції на злободення політичного і культурного життя, подавали дотепні «нравоучення» читачам і «покритикованій публіці». «Як чоловік хоче дійти до якої мети і як має опаску, що його зупинять у цьому, то найрозумніше зробить, як виставить свій зад та й буде їм сунутись уперед», — пояснювала редакція зміст «ракоходієвої» рубрики, наповненої комізмом і фантастичним розповідним обмаленням.

Витонченою дотепністю і легкістю викладу вирізняються різножанрові матеріали — «Споминки (научный занятія)», «Український балет», «Український Большой вокально-литературный вечеръ съ живыми картинами», поетичні «посвященія», дійовими особами яких були колеги анонімних авторів — Василь Курлюк, О. Стоянов, В. Беренштам, Д. Мороз, І. Новицький, П. Косач, М. Константинович, Т. Рильський. Особливого комічного ефекту досягалося переважно неправдоподібністю дії, гіперболізацією образів, вчинків, пародійністю сюжету.

Під постійними рубриками часопису «Новости, вѣсти и слухи», «Об'явки», «Об'ясненіе неудобопонятныхъ словъ», «Задачи» та ін. локалізувалися різноманітного змісту дотепи, що слугували іронічною аргументацією певних вчинків студентів-громадівців, їхніх поглядів на суть «хлопоманства» тощо. Під рубрикою «Жизнь во всей ея наготѣ (Изречения разнообразныхъ людей)» подавалися ретельно занотовані необдумані, випадково проголошені фрази громадівців на кшталт: «Было время, когда при взглядѣ на меня все приходило въ недоумѣніе, что у Лоначевского на въязахъ — голова или конский хвостъ съ окрестностями»; «Сказано сильно, но глупо — Ив. Ив. Бѣлозерскій»; «Въ моихъ запискахъ по Перевагѣскому есть такіа мѣста, что я самъ не понимаю — Лашкевичъ».

Враховуючи те, що героями «викривальних» сатирично-гумористичних сюжетів «Помийниці» були все ж таки активні учасники «Громади», часопис слугував радше «територією» відновлення сил студентської молоді, що, як відомо, неабияк причинилася до «діяльної й корисної» праці організації.

Література: Міяковський В. «Помийниця». Українська гумористична часопис[ь] 1863 р. // Наше минуле. — 1919. — Ч. 1, 2; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 157, 158; Остапенко Н. Гумористичний журнал київського

студентства 60-х рр. XIX ст. «Помийниця» // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. і повідомл. шостої Всеукр. наук.-теорет. конф., 11—13 трав. 2000 р. — Львів, 2000. — С. 65—68; Андріюк Н. Журнал «Помийниця» (1863—1864) як джерело самокритики молодих діячів «Громади» // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. сьомої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 17—18 трав. 2002 р. — Львів, 2002 р. — С. 217—220.

Л. Сніцарчук

45

СТРАХОПУДЪ; СТРАХОПУД (1930):
 С иллюстрированное письмо сатирично-гумористичное для всѣхъ порядныхъ Русиновъ (1880—1882); Сатирическо-политическая газета (1886—1893); Юмористическое приложение къ «Бесѣдкѣ» (1894—1899 ч. 1); Сатирическо-политическій журналъ (1899 ч. 2 — 1900, 1903); Юмористическо-сатирический журналъ съ иллюстраціями (1901); Иллюстрированный сатирично-гумористичный журналъ (1912—1913); Журнал сатиры и юмора (1930). — Выходитъ два раза въ мѣсяцъ — всякій 3-ій разъ число двойное (1864 ч. 1—8), два раза въ мѣсяцъ (1864 ч. 9 — 1866, 1867 ч. 8 — 1868), два раза въ мѣсяцъ съ ежемѣсячнымъ прибавленіемъ «Золотой Грамоты» (1867 ч. 1—7), дважды въ мѣсяцъ, каждого 15 и послѣдняго (1872—1873), 1 и 15 каждого мѣсяца (1880—1882, 1886—1905, 1912—1913). Ч. 1. 1863, 28 марта.

Изд. и отвѣтальный ред. Іосифъ Н. Ливчакъ (1863—1868). *Главный сотрудникъ:* Остапъ М. Левицкій (1867 ч. 1, 2), Владиміръ Стебельскій (1872—1873). *Издаетъ и отвѣчаетъ за редакцію* Иванъ Арсеничъ (1872—1873). *Изд. и отвѣтат. ред.* Стефанъ Лабашъ (1880—1882). *Ред.-изд.:* О. А. Мончаловскій (1886—1905), П. Манастырскій (1930). *Отвѣтальный ред.* А. А. Гутковскій (1888 ч. 15—24). *Выдае и за ред. вѣдповѣдае* Гр. Ганулякъ (1912—1913). *Отвѣтств. ред.* Н. Продан (1930). — **Вѣднь** (1863—1868); **Львовъ, 1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930:** *Типомъ* І. Б. Валлисаузера въ Вѣднѣ (1863 ч. 1), Л. Соммера въ Вѣднѣ (1863 ч. 2 — 1868); *Тип.* Ставропигійская (1872—1873, 1895 ч. 21/22 — 1898 ч. 15/16); *Тип.* Ставропигійского Института (1880—1882, 1889 ч. 2—6); *Тип.* Ставропигійского Института подъ управленіемъ О. И. Тарнавского (1886—1889 ч. 1); *Тип.* Ставропигійского Института подъ управленіемъ И. Пухира (1889 ч. 7 — 1891 ч. 4, 1892 ч. 13—24, 1893 ч. 2, 4—7/8); *Тип.* Ставропигійская, управитель И. Пухиръ (1891 ч. 5 — 1892 ч. 12, 1893 ч. 1, 3, 9 —

1895 ч. 19/20); *Тип.* Ставропигійская подъ управленіемъ Осипа Данилюка (1898 ч. 17/18 — 1902 ч. 11/12); *Тип.* Ставропигійского Института подъ управленіемъ О. Данилюка (1902 ч. 13/14 — 1903); *Тип.* Ставропигійского Института подъ управленіемъ М. Рефця (1904—1905); *Ставропигійская печатня* подъ зар. Мих. Рефця (1912—1913); *Тип.* Ставропигійского Института подъ управленіемъ М. Мацана (1930). *Адр. бюро ред.:* Landstrasse, Gärtnergasse, № 27 in Wien (1863). *Адр. ред.:* Josephstadt, Buchfeldgasse, № 5 (1864 ч. 6—8/9), Lenauqasse, № 1 (1864 ч. 10), Lenauqasse, № 7 (1865 ч. 11—19/20), Schlösselqasse, № 15 (1865 ч. 21/22—23), Schlösselqasse, № 2 (1865 ч. 24 — 1866 ч. 5), Reiterqasse, № 11 (1866 ч. 6 — 1867 ч. 7), Reiterqasse, № 6 (1867 ч. 8 — 1868); **Львовъ, ул. Сакраментокъ, № 1** (1872—1873 ч. 8), **ул. Вексларска, № 4** (1873 ч. 10—14), **ул. Ормянская, № 16** (1873 ч. 15—16), **Русска, ч. 3** (1912—1913). *Адр. ред. і адм.:* Львовъ, при ул. Галицкой, ч. 14 (1880 ч. 1—7), при ул. Русской, ч. 3 (Бляхарской, ч. 13) (1880 ч. 8 — 1882), **домъ № 3 при ул. Армянской (Народный Домъ)** (1886—1905), **ул. Ruska, 3 «Strachopud»** (1930).

Вийшло: 1863 — Ч. 1—5, 1864 — Ч. 6—8/9, 10, 1864 — Ч. 1—10, 1865 — Ч. 11—18, 19/20, 21/22—24, 1866 — Г. 4 ч. 1—8, 1867 — Г. 5 ч. 1—3/4, 5/6, 7—9/10, 11/12, 13, 14/15, 1868 — Г. 6 ч. 16/17, 1872 — Г. I № 1—4, 1873 — Г. I № 5—16, 1880 — Г. I ч. 1—24, 1881 — Г. II ч. 1—8/9, 10—16/17, 18—22/23, 24, 1882 — Г. III ч. 1—5, 1886 — Г. I № 1—24, 1887 — Г. II № 1—24, 1888 — Г. III ч. 1—24, 1889 — Г. IV № 1—24, 1890 — Г. V ч. 1—14/15, 16—23/24, 1891 — Г. VI ч. 1—11/12, 13—17/18, 19—24, 1892 — Г. VII ч. 1—4/5, 6—9/10, 11—13/14, 15—17/18, 19/20, 21, 23/24, 1893 — Г. VIII ч. 1—6, 7/8, 9—13/14, 15—17/18, 19—21/22, 23, 24, 1894 — Г. IX(XVI) ч. 1—8/9, 10—12/13, 14, 15/16, 17, 18/19, 20/21, 22, 23/24, 1895 — Г. X(XVII) ч. 1, 2/3, 4, 5/6, 7/8, 9—11/12, 13, 14/15, 16/17, 18, 19/20, 21/22, 23/24, 1896 — Г. XI ч. 1, 2/3, 4/5, 6, 7/8, 9, 10/11, 12/13, 14/15, 16/17, 18/19, 20/21, 22/23, 24, 1897 — Г. XII(XIX) ч. 1—5/6, 7/8, 9/10, 11/12, 13/14, 15/16, 17/18, 19/20, 21/22, 23/24, 1898 — Г. XIII(XX) ч. 1, 2/3, 4—5/6, 7/8, 9/10, 11/12, 13/14, 15/16, 17/18, 19/20, 21/22, 23/24, 1899 — Г. XIV(XXI) ч. 1—9, 10/11, 12/13, 14, 15/16, 17/18, 19/20, 21/22, 23/24, 1900 — Г. XXII(XV) ч. 1—6, 7/8, 9—10/11, 12, 13/14, 15, 16/17, 18/19, 20/21, 22/23, 24, 1901 — Г. XXIII(XVI) ч. 1, 2/3, 4—7/8, 9, 10/11, 12, 13/14, 15/16, 17/18, 19/20, 21/22, 23/24, 1902 — Г. XXIV(XVII) ч. 1—4/5, 6, 7/8, 9/10, 11/12, 13/14, 15/16, 17/18, 19/20, 21/22, 23/24,

1903 — Г. XXV(XVIII) ч. 1, 2/3, 4—7/8, 9, 10/11, 12/13, 14/15, 16/17, 18, 19/20, 21/22, 23/24, 1904 — Г. XXVI(XIX) ч. 1, 2/3, 4, 5/6, 7, 8/9, 10/11, 12/13, 14/15, 16/17, 18/19, 20/21, 22/23, 24, 1905 — Г. XXVII(XX) ч. 1, 2/3, 4—7/8, 9, 10/11, 12/13, 14/15, 16/17, 18, 19/20, 21, 22/23, 24, 1912 — Р. I ч. 1—8, 9/10, 11, 12/13, 14/15, 16/17, 18/19, 20/21, 22/24, 1913 — Р. II ч. 1—5/6, [?], 1930 — № 1—4/5, 6/7; Ф. від 27,7×22 см до 30,5×24 см (1863—1868, 1872—1873, 1912, 1913), 33×25 см (1880—1882, 1890—1905, 1930), 40×28 см (1886—1888), 43,5×28 см (1889); Обс. 80 с. (1863—1864), 128 с. (1864—1865), 52 с. (1866), 88 с. (1867—1868), 4—12 с.; *Передп.*: на 10 чисель на цѣломъ листѣ 2 зол. (1863—1864). Въ Австріи на годъ 5 зол. (1865), 4 зол. (1866), 3 гульд. а. в. (1867—1868) (за приложеніе «Золотой Грамоты» еще 1 гульд. а. в. (1867 ч. 1—7). Въ Россіи на годъ 5 руб. серебромъ (1865 ч. 11—17). До конца 1873 г. (за 14 мѣсяцовъ) 5 гульд. 50 кр. (1872—1873). На годъ съ пересылкою почтовою 5 злр. (1880—1882), 5 зр. а. в. или 5 руб. (1886—1899), 10 кор. или 5 руб. (1900—1905); рочно 4 короны (1912—1913), 10 злотых (1930). Съ литературнымъ приложеніемъ «Бесѣда» 8 зр. на годъ (1889—1898). Для Америки 3 дол. на годъ (1899—1905); въ Россію и Америку рочно 5 кор., в Германію 4 к. 50 гел. (1912—1913). Ц. окремого числа 20 кр. а. в. (1863—1864, 1886 ч. 4 — 1899), 50 кр. а. в. (1864 ч. 10), 40 кр. а. в. (1865 ч. 11), 30 кр. а. в. (1865 ч. 12—24, 1866 ч. 2—6), 10 кр. а. в. (1866 ч. 1), 20 кр. а. в. или 15 коп. сер. (1866 ч. 7, 8), 15 кр. а. ц. (1867—1868), 21 кр. (1872—1873 ч. 7), 32,5 кр. (1873 ч. 8), 21,5 кр. (1873 ч. 10—16), 24 кр. (1880—1882), 25 кр. (1886 ч. 1—3), 40 гел. (1900—1905), двойной 60 гел. (1901—1905), 20 гел. (1912—1913).

Наявність у фондi: ЛНБ: 1863 — Ч. 1—5, 1864 — Ч. 6—10, 1864 — Ч. 1—10, 1865 — Ч. 11—24, 1866 — Г. 4 ч. 1—8, 1867 — Г. 5 ч. 1—14/15, 1868 — Г. 6 ч. 16/17, 1872 — Г. I № 1—4, 1873 — Г. I № 5—8, 10—16, 1880 — Г. I ч. 1—24, 1881 — Г. II ч. 1—24, 1882 — Г. III ч. 1—5, 1886 — Г. I № 1—24, 1887 — Г. II № 1—24, 1888 — Г. III ч. 1—24, 1889 — Г. IV № 1—24, 1890 — Г. V ч. 1 — 23/24, 1891 — Г. VI ч. 1—24, 1892 — Г. VII ч. 1—23/24, 1893 — Г. VIII ч. 1—24, 1894 — Г. IX(XVI) ч. 1—23/24, 1895 — Г. X(XVII) ч. 1—23/24, 1896 — Г. XI ч. 1—24, 1897 — Г. XII(XIX) ч. 1—23/24, 1898 — Г. XIII(XX) ч. 1—23/24, 1899 — Г. XIV(XXI) ч. 1—23/24, 1900 — Г. XXII(XV) ч. 1—24, 1901 — Г. XXIII(XVI) ч. 1—23/24, 1902 — Г. XXIV(XVII) ч. 1—23/24, 1903 — Г. XXV(XVIII) ч. 1—23/24, 1904 — Г. XXVI(XIX)

ч. 1—24, 1905 — Г. XXVII(XX) ч. 1—24, 1912 — Р. I ч. 1—22/24, 1913 — Р. II ч. 1, 5/6; 1930 — № 1—6/7; **НБ ЛНУ:** 1873 — Г. I № 5—8, 10—12, 14—16, 1881 — Г. II ч. 1—24, 1886 — Г. I № 1—24, 1887 — Г. II № 1—24, 1888 — Г. III ч. 1—24, 1889 — Г. IV № 1—24, 1890 — Г. V ч. 1 — 23/24, 1891 — Г. VI ч. 1—24, 1892 — Г. VII ч. 1—23/24, 1893 — Г. VIII ч. 1—24, 1894 — Г. IX(XVI) ч. 1—23/24, 1895 — Г. X(XVII) ч. 1—23/24, 1896 — Г. XI ч. 1—24, 1897 — Г. XII(XIX) ч. 1—23/24, 1898 — Г. XIII(XX) ч. 1—23/24, 1899 — Г. XIV(XXI) ч. 1—23/24, 1900 — Г. XXII(XV) ч. 1—24, 1901 — Г. XXIII(XVI) ч. 1—23/24, 1902 — Г. XXIV(XVII) ч. 1—23/24, 1903 — Г. XXV(XVIII) ч. 1—23/24, 1904 — Г. XXVI(XIX) ч. 1—24, 1905 — Г. XXVII(XX) ч. 1—24, 1912 — Р. I ч. 1—22/24, 1913 — Р. II ч. 1—5/6; **НДБ ЦДІАУ:** 1887 — Г. II № 1—24, 1890 — Г. V ч. 1 — 23/24, 1892 — Г. VII ч. 1—23/24, 1894 — Г. IX(XVI) ч. 1—23/24, 1895 — Г. X(XVII) ч. 1—23/24, 1896 — Г. XI ч. 1—24, 1912 — Р. I ч. 1—22/24; **БН:** 1892 — Г. VII ч. 1—23/24.

Примітки: У Львові у 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905 і 1912—1913 рр. нумерація річників самостійна, кожний період видання починався 1-м річником: Г. I. № 1. 1886, 1(13) янв.; Р. I. Ч. 1. 1912. У підзаголовку епіграфи: 1863—1866 рр. — «Познай брате кто ты стрыкъ,— А кому коломъ въ бокъ!»; 1863—1868 рр. — «Батько му Гуморъ, мати Сатира. А Бѣда плекательница была»; 1886—1905 рр. — вислів І. С. Аксакова: «Я не страшусь суда людскаго,— я двину смѣло мысль впередъ, И далеко отгрянетъ слово и слухъ внимательный поидеть». Додатки: у 1864—1867 рр.: «Золотая Грамота» (див. № 48); 1867 р.: «Къ 12 ч. Страхопуда, додатокъ для громадъ» (4 с.); у 1887—1893 рр.: «Бесѣда» (див. № 144); 1902 р. до ч. 7/8: «Niema Rusi!» (4 с.); 1930 р.: «Приложеніе к «Страхопуду» № 4/5. Радіо — Страхопуд: Орган посвященный ультрасовременности» (19 с.). 1913 р. виходив як «Додатокъ до «Русского Слова» (див. № 167).

Перша спроба видання «Страхопуда» належить Йосифу Ливчаку, який упродовж шести років творив галицьку сатиру у Відні (1863—1868). «Майже кожне число того часопису робило велику сензацію в Галичині... Головний матеріал до своєї сатири «Страхопудъ» черпав із українофільського руху, але не щадив також заскоружлості та «обскуратизму» своїх власних сопартійників», — належним чином

Нръ 4.

Львовъ, 31. Дек. 1872 (12. Янв. 1873).

Годъ I.

Гуляйте басы,
окрышки
грайте!
Пиво, вина
катывайте!
Отъм доньки
выдавайте!

Слѣхъ веселыя
всегда загу-
дуть,
Добре вый-
детъ Русь,
добра
Страхопудъ,
Во преку-
меранты
многи
выростутъ!

СТРАХОПУДЪ издается дважды въ мѣсяцъ, каждое 15. и послѣднее. — Предплата стоитъ: До конца 1873 г. (за 14 нѣ-
слюдовъ) 5 гульдъ 50 кр., до конца мая 1873 г. 2 гульдъ 90 кр. — Одинъ номеръ стоитъ: 21 кр. — Предплата принимается
или въ редакцію или за посредствомъ газеты „Слово“. — Редакція: Львовъ, улица Сакраментовъ, Нръ 1.

Главный сотрудникъ: Владиміръ Стебельскій.

Имнѣ народный Страхопуда.

Не миръ вамъ, братья днесъ приносимъ,
Приносимъ вамъ борьбы шеломи,
И мы концесіи не просимъ,
Бо нашъ то край и нашъ то домъ!
И будемъ такъ стояти смѣло
Противъ тирановъ дикихъ списъ,
Ажъ намъ ударить часъ на дѣло,
Бо съ нами Богъ и немезясъ!

И не кажите, что насъ мало —
Мы не Рутены, а нашъ счетъ:
Отъ горъ Карпатъ до горъ Урала
Единая Русь, одинъ народъ!
Мы вѣрны Австріи престолу,
Но гегемоновъ не стерпимъ,
И видимъ палачей крамолу,
И грозны мы, хотя молчимъ!

А на святой землѣ Данила
Стоитъ якъ ушерь Польши стражъ.
Не бойся Русь! бо тамъ есть сила,
Гдѣ есть народъ, а онъ есть нашъ!

Кленемся Богомъ и на гробы,
Что онъ есть нашъ, бо нашъ есть крестъ —
И вѣчно изъ его утробы
Идетъ его къ Ляхамъ протестъ!

Когда терзала насъ обида,
Мы шли во Вѣну на поклонъ,
Но лестный Нѣмецъ тотъ безъ стыда
Оставилъ намъ мертвый законъ,
И не во Вѣнѣ намъ свобода,
И мудры мы — теперь нашъ планъ:
Отжити въ генинъ народа
И въ солидарности Славянъ!

Подайте руки, вы изъ Праги,
И вы жертвенники Мадьяръ!
Не нужны намъ оружія лаги,
Оружія наши — трудъ и жаръ!
И съ тѣмъ оружіемъ мы пазатамъ
Сыграемъ месть, столѣтій месть,
И стыдъ славянскимъ апостатамъ,
А всѣмъ Славянамъ — славу-честь!

оцінив діяльність «страхопудівців» віденського періоду виходу часопису І. Франко. За його словами, на той час «Страхопудь» був «найліпшим гумористично-сатиричним часописом, на який доси здобула ся галицька Русь».

Другий період видання часопису розпочався саме тоді, коли польські політики активізували вплив на галицьке українство, намагаючись контролювати український соціально-політичний рух. Прогресивні діячі Галичини, розколовшись, утворили дві групи. Одна з них орієнтувалася на порозуміння і співпрацю з поляками, інша вбачала рятівницею руських галичан Росію. «Страхопудь» належав до періодичних видань, які видавали москвофіли, що мали у той час досить міцні позиції у суспільстві.

Усі зусилля видавців «Страхопуда» зводилися до критики «спольщених руських послів», пропагування єдності галицьких українців з російським народом, висміювалася «prasa narodowa», яка «pisze temu, kto mi płaci». Основним завданням редакції було «створити сміхъ, хоть сердце плачетъ». Особливо «плакало сердце», захищаючи етимологічний правопис. Багато місяця у часописі відводилося припинам з української мови. Так, у № 7 за 1873 р. було оголошено «конкурс» на розуміння перекладу Ю. Федьковича з В. Шекспіра, що друкувався у львівській «Правді», бо редакція ніяк не могла зрозуміти «смыслу курьозныхъ (українських. — Л. С.) словъ».

Задекларувавши у № 1 за 1872 р., що «знамя есть мое: свобода», редакція намагалася вести боротьбу з поляками, за що часопис неодноразово зазнавав конфіскації. «Суд краєвий в справах карних» доводив до уваги редакції і читачів, що звинувачує «Страхопудь» у критиці «Поляковъ въ спосѣбъ дуже глумлячий, погордливый, за надто здобный до викликанья раздраженія і розбудженія ненависти противъ польской народности». Критичні стріли спрямовувалися і на адресу державної влади. У № 5 за 1873 р. була конфіскована карикатура під назвою «Лаакоонъ въ Австрійі». «Народъ русскій» в Австрійі змальований часописом як жертва влади, позбавлений прав і «пригнетенный въ розвою народныхъ силъ своихъ». Звичайно, влада, захищаючись, стверджувала, що це «перекручення дѣйствительного стану рѣчей».

Позиція часопису у цей час відрізнялася від спрямованості «Страхопуда» віденського періоду виходу. Читаючи редаговане Й. Ливчаком видання, можна говорити про незаангажованість часопису, його об'єктивну думку у висвітленні суспільно-політичних

подій. «Страхопудь» 1872—1873 рр. виходу намагався переконати читачів у тому, що вони не тримільйонні рутени, а «оть горь Карпаты и до Урала Едина Русь, одинъ народъ» (1872. — № 2). Позаяк у 1870-х рр. українство в Галичині було слабкою «партією» порівняно з москвофілами, редакції вдавалося без жодної боротьби пропагувати свої ідеї, висміюючи все руське на сторінках часопису.

Третій період видання «Страхопуда» припадає на 1880—1882 рр. У цей час «иллюстрованное письмо сатирично-гумористическое для всѣхъ порядныхъ Русиновъ» редагував Степан Лабаш, що до цього брав участь у виданні часопису «Друг», підписуючи свої матеріали псевдонімом Ст. Смілков, і був активним членом «Общества им. М. Качковского», займався справами товариства «Народна торгівля». Виходив часопис, як і в попередні роки, двічі на місяць. Єдиною програмою «Страхопуда» та «его исключною паролемъ», зазначалося у зверненні до читачів (1880. — Ч. 1), було «чистити Русь изъ смѣтъя и гнили, где бы она не крылась, полоштити устремляющихся на ню хищниковъ всякой породы». Провідні теми публікацій цього періоду не дуже відрізнялися від тем критичних статей попередника: критика діяльності «русскихъ пословъ», виборчої кампанії, «покусування» періодичних видань із протилежною позицією (найбільше діставалося «Ділу»). У «Страхопуді» створили галерею галицьких політиків з оригінальними коментарями редакції для того, щоб дати можливість виборцям познайомитися з вибраними. Серед них — Іван Озаркевич, депутат, що прислужився до справ духовництва і Церкви (1881. — Ч. 10); Денис Кулачковський — один із «славныхъ нашихъ Бисмарковъ» (1880. — Ч. 9); Володислав Федорович — «заступникъ равско-жолковско-сокальского (! — Л. С.) народа» (1880. — Ч. 5). Діяльності послів Порфирія і Корнила Мандичевських, які були «у спілці» з поляками, присвячений сатиричний вірш «Новая глѣсъ на старую нуту!» (1880. — Ч. 15) за підписом Лемко (псевд. Володимира Хиляка). Окрім Лемка, у часописі активно співпрацювали Володимир Луцик (псевд.: Бодак Музика, Како-Іор), сатиричні вірші якого «до Русі», що публікувалися з числа у число під назвою «Пісня», були своєрідним слогом поезії і публіцистики; Тит Блонський (крипт. Т. К. Б.), Євген Згарський (крипт. Е. Я. З.). Серед постійних рубрик часопису — «Новѣйшии вѣдомости», «Корѣспонденции», «Всяка всячина», під якими друкувалися критичні відгуки на актуальні події суспільно-політичного та культурного життя Галичини крізь

призму москвофільства. Показовим є відгук «Страхопуда» на публікацію у «Ділі» «Яка може бути згода межі русинами» (1881. — Ч. 92—94): «Діло» «вчисило» аж три партії між галицькими русинами. «Страхопудь» доводив, що є стільки партій, скільки правописів, а правописів стільки — скільки русинів (1881. — Ч. 22/23).

У березні 1882 р. С. Лабаш змушений був припинити видання часопису у зв'язку із судовим процесом проти москвофільських діячів, яких звинуватили у спробі відірвати Галичину, Буковину і Закарпаття від Австро-Угорщини (за браком доказів вони були звільнені, відсидівши кілька місяців за «забурення публічного спокою»). І хоча редактор видання не потрапив на лаву підсудних, на вимогу дирекції Руського банку, від якої залежав матеріально, відмовився від видання часопису. «Страхопудь» пужаль ... да самь напудилсь — и утѣкъ въ безвѣсти съ передплатовъ... Зъ редакторомъ бл. п. Ст. Лабашемъ полемики вести не можемъ, що онъ есть теперь издавецъ «Пролома», — не зміг утриматися від коментарю з цього приводу сатирично-гумористичний часопис протилежного напрямку «Зеркало» (1882. — Ч. 19).

Згодом, усвідомивши, що «гумористичні газети у народів просвітченних играють видатную роль» (1886. — № 1), четверту і найбільш вдалу спробу зробив «провідник молодшого покоління галицького москвофільства» Осип Мончаловський. У цей час москвофіли з їх проросійськими позиціями під тиском національно-демократичного та радикального рухів поступово втрачали вплив на українське населення Галичини. Проте «Страхопудь» упродовж наступних 20-ти років видання (1886—1905) залишався виразником інтересів цієї суспільно-політичної течії. Виходив часопис, як і колись, двічі на місяць. Єдиними причинами, через які деколи затримувалося видання, були переважно, як зазначала редакція, «технические затруднения».

«Гонитель и обличитель галицко-русской драни» чільне місце відводив критиці діяльності галицьких політиків, які належали до прихильників національного самоствердження. Під особливим прицілом опинився Олександр Барвінський, який «играет роль польско-украинского дипломата» і «чіпляється», «якъ пьяный плота» (1894. — Ч. 1), до всього «москалефільського». Не залишалися поза увагою редакції «дохтор Є. Левицький, русько-украинський кандидат на Бисмарка», К. Трильовський — «дегронизований українсько-руський король», Микола Василько — «(двох имен без прозвища) кумедний політик».

Після проголошення головою Українського посольського клубу Ю. Романчуком у листопаді 1890 р. «нової ери» польсько-українських відносин об'єктами сатири «Страхопуда» стали «новоєрівці», які змушені були за певні поступки Відня українцям розірвати у сеймі і парламенті союз із москвофілами, не вести опозиційної політики у сеймі, не висувати соціально-економічних вимог. «Страхопудь» припинювався, що «новоєрист» — це людина, яку на вид москалефіла свербить шкіра (1893. — Ч. 3). Згодом часопис так пояснював читачам суть політиків-«новоєристів»: вони не мають душі, заперечуючи усе, що створила «русская культура», та ін. (1894. — Ч. 4). Висловлювалися і зауваження стосовно політики «вождя народівців» Ю. Романчука, «поистинѣ курioзной»: у Бібріці — опозиційної, у Відні — «нерешительной», а у Львові — «примирительной» (1894. — Ч. 1). Не пройшов повз увагу «Страхопуда» і конфлікт Ю. Романчука з А. Вахнянином. Насміхаючись над колишніми політичними друзями, товаришами по «учительському званні», особливо не заглиблюючись у мотиви конфронтації, часопис детально оповідає, як Романчук відмовив Вахнянину у праві виступу від імені українців Галичини у Посольському клубі. Згодом Ю. Романчук отримав на сторінках видання доволі насмішкувату характеристику: «Ю. Р. Оманчук — бывший народовецъ, бывший новозрецъ, потомъ снова народовецъ, потомъ консолидаційникъ, а теперь самостоятельный національ-демократъ и хитрецъ» (1899. — Ч. 23/24).

Заснування у Львові Національно-демократичної партії та оголошення з'їздом її політичної постанови, в якій зазначалося, що остаточною метою НДП є «культурна, економічна та політична самостійність», обурили «царство политической сатиры и чисто русского юмора». І як наслідок — з'явилося «Объявление» у ч. 23/24 за 1899 р.: «Мы открыли новый «интересъ» подъ фирмою «Національно-демократическая партія» и заосмотрели его въ отборныи предметы «русько-украиньського» національно-соціально-радикально-партійного патріотизма... Великіє запасы старой и испытанной хитрости, умѣренной радикальной ненависти противъ церкви и поповъ, а не умѣренной — противъ москвофиловъ». Під цим оголошенням «підписався» І. Франко, «бывший москвофилъ, бывший чистый радикаль, а нынѣ національ-радикаль».

Упродовж усіх років виходу часопис намагався продемонструвати читачам зверхнє ставлення москвофілів до української мови. У листі Омеляну

Огоновському (1891. — Ч. 1) автори часопису дорікали «прохвесорові Омелькові Огонівському», що він вживас «такої русько-української мови, котра вельми подібна до московської» і тому його твори читають і розуміють «такі запроданці і москалі як Ягич... Пани прохвесорі Врецьона (редактор «Школьної часописі». — Л. С.) себ то Веретено та й Барвинський розхвалять Вася, а ми галицькі українці сіромахи повіримо їм».

Основними персонажами часопису, що «відкривали очі» українському народу Галичини на суспільно-політичні події краю, були: Мітломах, в руках якого не «сабля і не кнута, а тільки м'ятла для потрібного удара» (1905. — Ч. 2/3); постійний «дописувач» Григорій Заячинський, що розповідав читачам про «найвидатніші події і задуми урядовців»; молодий галичанин Іван Бурлака, що вчив, як стати «порядним русином»; Микита Хрунь, що любив перед виборами «задушно» пожитися, торговець «голосами».

Упродовж багатьох років на другій сторінці видання під рубрикою «Фейлетон» вміщувався блок матеріалів «Вздожь і поперець», що були своєрідною трибуною редактора «Страхопуда» — Осипа Мончаловського, «найзавзятішого москвофіла». У ній автор критикував «см'їшную політику см'їшных послов, см'їшных опекунов Руси» (1894. — Ч. 1), позиції періодичних видань, серед них, наприклад, «Народну часопись», «Правду», публікації яких — «гумористика циркового клоуна», що набридла і тим, які платять за ці видання «дорогі гроші» (1894. — Ч. 2), пояснював напрям редагованого ним часопису, позиції його авторів, що відкрили «см'їло похідь против губящего австрійскую Русь рутенизма и безбоязненно высказывая истину о принадлежности и задачах русского народа в Австрии».

Одна з постійних рубрик часопису — «Хроника несчастий», показовими щодо змісту якої були такі «несчастя»: Барвинський вибраний представником «русского народа» до сейму; д-р Смаль-Стоцький і німець Гартнер «составили малорусскую грамматику» (1894. — Ч. 3).

Під рубрикою «Всяка всячина» друкувалися «witz»-и переважно побутової тематики.

27 років видання часопису загалом свідчать про неабияку популярність його серед читачів. Проте редакція змушена була неодноразово нагадувати читачам про заборгованість в оплаті і придумувати різні методи отримання передплатних коштів «за прошлое и текущее время». Так, 1894 р. редакція

обіцяла передплатникам «даромъ книжечку «Родина» — сборникъ избранныхъ русскихъ стихотворений», яку зібрав і видав для «галицко-русской молодежи» Осип Мончаловський.

Часопис періоду редагування Григорія Гануляка продовжував дотримуватися тону, заданого його попередником. «У него м'ятла лиш для фальшивих и злыхъ людей; для добрыхъ и честныхъ онъ щирій другъ и вѣрный слуга, онъ буде веселити и тѣшити въ горю и недоли» (1912. — Ч. 2). Однак у виданні припинилися антиукраїнські нагінки, на які так щедрий був часопис, редагований О. Мончаловським. Г. Гануляк, зрештою, попередив читачів, що редакція не буде «бавитись въ партійность, ни в политику; до того суть у насъ други газеты» (1912. — Ч. 1).

Часопис пропонував читачам матеріали, оформлені у рубрики «Всяка всячина», «Шутки и быстроумки», «Дідівські сігіванки», «Монологи и куплеты», авторства Романа Сурмача (псевд. І. Луцка), І. Болкота, С. Калинця, «новели и гуморески» Джерома К. Джерома, С. Вербового та ін. Сподіваючись, що галицькі читачі належним чином оцінять зміст «чесного, бравого, правого, пильного» часопису, Г. Гануляк

пропонував їм різноманітні загадки, ребуси, шаради, за правильне розв'язання яких їм заохочувалося преміями (картини С. Обста, гумористичний календар на 1912 р., сатирично-гумористичний календар на 1913 р.). Однак уже в квітні 1913 р., зазначивши, що підписалося на «Страхопудъ» лише півтори тисячі читачів, редакція змушена була з огляду на «скупи средства матеріальні» припинити видання з надією, «що бы мы вскорѣ зѣйшлися разомъ въ «Страхопудѣ», або щоби ктось другій наше дѣло взявся продовжати» (1913. — Ч. 5).

1930 р. останню спробу використати назву популярного «сатирическо-политического і юмористического» часопису зробив Петро Манастирський, який того року очолив надзірну раду дирекції кооперативу з обмеженою відповідальністю «Слово». «Мы выходим! — оголосила редакція. — На своїх страницах несет Страхопуд (однак уже без твердого знака в кінці назви. — Л. С.) в русскую семью, туда, где теперь так мало радостей и смѣха — хотя бы только мимолетную здоровую улыбку» (1930. — № 1). Усмішку читачів намагалися викликати автори, які заховаляся за псевдонімами Шило, ПЭНС, Друзья Страхопуда, Іволгин, Ікс. «Страхопуд» оголосив війну «всѣм, лѣвѣе монархистов и правѣе интернационалистов, всѣм шкурникам, предателям и расточителям жизненных сил» (1930. — № 2). З цією метою страхопудівці публікували «искромѣтный» гумор у вигляді «политических обзоров» міжнародного становища, анекдотів політичного спрямування (особлива увага відведена УНДО та його політиці), оформлених у рубрику «О чем поет соловей», «радянського гумору», гуморесок. Доволі агресивна позиція москвофілів «Страхопуда» простежується у матеріалах, присвячених українській пресі Галичини, незалежно від поглядів, напрямів, ідей, які вона представляла.

У часописі вміщено багато реклами — книжкових новинок «русского издательского кооператива «Слово», видань Товариства ім. Духновича (Ужгород), поліграфічних послуг друкарні Ставропігійського інституту.

За повідомленням редакції, перші два числа часопису розійшлися повністю, однак уже з 3-го читачів прохалося якомога швидше заплатити заборгованість. Ще 1901 р., у ч. 22/23, сатирично-гумористичний часопис «Комар» (1900—1905) опублікував епіграму на «Страхопуда» з нагоди появи серпневого числа у листопаді:

«Тебя смиренное созданье
Не поздравляю я с находкой:
Твое унылое изданье
Больно, как кажется, чахоткой».

Ця характеристика яскраво відтворила і зміст часопису зразка 1930 р. Видавши сім чисел, редакція не змогла знайти коштів на продовження виходу. «Страхопуд» занепав, завершивши останній період видання «журналу сатиры и юмора» москвофільського напрямку.

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 35, 50, 66, 81, 99, 115, 193, 207, 359, 388, 419, 584; *Левицький І. Е.* Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 83, 163; 1910. — Т. 2. — С. 98, 99; 1911. — Т. 3. — С. 128, 129, 277, 278; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 46—48.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 8. — С. 3070; *Куліш П.* Громадський суд над Страхопудом // *Правда*. — 1867. — № 18. — С. 143, 144; *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 207—209; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 100; *Сніцарчук Л. В.* Українські сатирично-гумористичні часописи Галичини (друга половина XIX — початок XX ст.) // *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики*. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 161; *Дядюк М.* Документи і матеріали до історії та теорії пресознавства // *Там само*. — 2000. — Вип. 7. — С. 494; *Сніцарчук Л. В.* Українська сатирично-гумористична преса Галичини 20—30-х рр. XX ст.: історико-функціональний аспект та інтерпретаційні особливості. — Львів, 2001. — С. 30—37; *Українська преса: Хрестоматія / За ред. М. Ф. Нечитайлюка*. — Львів, 2002. — Т. 2: *Преса Галичини 60-х років XIX ст.* — С. 124, 540—543.

Л. Сніцарчук

46

ФѢРМАНЪ. — Приїжджає до Львова що другого шабасу. Ч. І. 1863, [квіт. ?].

Ред.: не подано. — **Львів, 1863.** *Адр. бюро ред.:* на господѣ Семинарицкой, то єсть у фуртіяна.

Вийшло: 1863 — Ч. 1; Ф. 32х25 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* заказується.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1863 — Ч. 1.

Примітки: Ілюстрований рукописний гумористичний часопис. У підзаголовку напис: «Кто хоче читати най высмѣсь на передѣ, бо и смѣяться не вольно». Продовжився під назвою «Жельманъ» (*див.* № 41).

«Фърманъ» — друга рукописна ілюстрована газета, яку видавав О. Партицький у духовній семінарії на початку 60-х рр. XIX ст.

На першій сторінці вміщено повідомлення: «Всякія дописи и пляны на рисунки пріймаємъ. Манускрыпта нѣкому не показуют ся», «Наше письмо ширить естетеку. Програму не даємъ, бо боимося. — Страхи на Ляхи а Русинъ боится. Аминь».

У вступній статті «До моихъ пасишерѣвъ» «Фърманъ» ознайомив «историків» (богословів першого року навчання) семінарії з попередніми рукописними часописами як зі своїм «чесним та великим родом»: «Бояномъ», «Гомономъ», «Клепайломъ», що «не вдався в фамілію».

Сторінку займають матеріали під назвою «Справа Польщи дома и за границею»: гумористичний «Тельеграмъ», сатира на неправдиві відомості під назвою «Фатальный тыждень», малюнок «Рыбакъ»: поляк у конфедератці стоїть у Західній Галичині з вудкою у руках і закидає її аж в Україну так, що гачок торкається Києва, під ним — напис: «Polska w dawnych granicach».

Окрім того, «Фърманъ» містив не позбавлені дотепності й оригінальності два «Пророчества» (книги III і VI) як продовження двох перших книг, вміщених у «Гомоні», подані нібито церковнослов'янською мовою, які заторкують проблеми функціонування тогочасної преси, «Народного дому» тощо, а також гумористично-сатиричні «Извѣстія літературні», в яких критикуються «Вечерниці», що пішли за авторитетом П. Куліша, викинувши із правопису такі букви, як ы, ѣ та інші, зберігши «непотребное ъ», та подаються відомості від «Бесѣды семинарицкои». Рубрика «Надѣслане» висміює Грицька Будеволю (псевд. Данила Тянячкєвича) та йому подібних «за змаганье» писати наддністрянським діалектом. Тут же вміщено гумористичний рисунок шести писанок з написами, які «Фърманъ» роздає: «Ostrożnie z ogniem — панови Будеволю»; «Лѣпшихъ манускриптѣвъ — редакторови «Дому и Школь» та ін.

Із сатирично-гумористичних малюнків привертає увагу «Стовпъ Бабилонскій на Руси и помѣшанье языковъ», який представляє стовп із видавців тодішніх часописів, що сидять один на одному: внизу — видавець петербурзької «Основи», на ньому — видавець львівського «Слова», далі — видавці віденського «Вѣстника», львівських «Вечерниць» та «Дому и Школи».

Остання, четверта, сторінка числа заповнена здебільшого гумористичними рисунками ліричного і побутового характеру.

Бібліографія: Черняков Б. І. Періодичні видання учнівської і студентської молоді України XIX — початку XX ст.: Джерела дослідження: Бібліограф. посіб. — К., 2004. — С. 9, 10, 12, 13, 32, 38.

Література: Гнатюк В. Рукописні гумористичні часописи // ЗНТШ. — Львів, 1920. — Т. 130. — С. 154—159; Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 98—100; Баб'як П. Матеріали архівів до історії українських видавництв і редакцій періодичних видань XIX — поч. XX ст. // Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та проблеми створення інформаційного банку даних: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 20—21 верес. 1996 р. — Львів, 1999. — С. 101; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 227—229; Українська преса: Хрестоматія / За ред. М. Ф. Нечитайлюка. — Львів, 2002. — Т. 2: Преса Галичини 60-х років XIX ст. — С. 123.

М. Галушко

1864 р.

47

ДУЛЯ: Зложена Нерадою-Громадою. — Вип. 1. 1864.

Ред.: не зазначено. — Львів, 1864: Коштом и друком М. Ф. Поремби.

Вийшло: 1864 — Вип. 1; Ф. 28,5×22 см; Обс. 8 с.; Передпл.: не подано.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1864 — Вип. 1.

«Дуля» — це сатирично-гумористичне періодичне видання протимосквофільського спрямування. Не визначаючи програмних засад, редакція розпочинає випуск сатиричним твором «Ода — не ода — така її врода», спрямованим проти «москалізаторів», «обшєрусов в русском краю» як причини духовного занепаду суспільства.

У гумористичній п'єсці «Нова назва старої комедії» через сон головного героя Святоюрського висміюються ті, хто хоче перейти до Росії і «закоштовать ихней свободи» у вигляді побоїв, пограбування і буцегарні.

У коротких гумористично-сатиричних публікаціях «Сфінкс», «Оголошенс», «Не-Вандалізм», «Кієвлянинъ» и «Страхопудъ», «Нова правопись», «Добрі патріоти», «Кацапеня и Русский» та ін. гостро критикуються москвофільські журнали, зокрема «Страхопудъ» — за його статтю «На Україні»; мова, якою написані театральні афіші, — «не кулішівкою»,

а «лаврішівкою»; українські «патріоти», які «з ненависти до Ляхів раді кідаються до Московщини: їм и «царське православіє» красне и Сибір нетак холодний, а кнут, то такі кажуть — не болить зовсім... Може у їх и є патріотизм — не знаю! та що глуздів годі, то ручу!», — зазначалося, зокрема, в публікації «Добрі патріоти».

Під рубрикою «Вісти» надрукована гостра сатира «Перед судом Мельпомени...» на зросійщення дирекцією руського театру вистав «Назар Стодоля» Т. Шевченка, «Маруся» Г. Квітки-Основ'яненка, яку «зробили живою и звелили народні московські пісні співати», «Москаль-Чарівник» І. Котляревського, якому «и не снилось писать такого «Москаля Чарівника», яким его Дирекція представила». Тут же вміщено сатиричний відгук на виставу «Роксоліана» «До історії львівського театрального конкурсу».

Під двома рубриками — «Кореспонденція Дулі» і «Телсграми Дулі» — друкувалися дописи з Відня, Петербурга, Києва, Москви, Бродів, Полісся та інших регіонів, в яких критикується діяльність галицьких москвофілів, висміюється «всємилостивѣйше атпущение для общерусских» у Львові. Так, кореспонденція з Петербурга — це сатиричне повідомлення про те, що редактором «Юго-Западного Вѣстника» має стати хтось із редакторів «Галичанина», який виходив у Львові на той час за редакцією Б. Дідицького: «Бідна наша журналістика! упаде, коли таку силу, як котрий будь з наших редакторів, візьмуть на чужину... Ми — б в камінь розбилися з горя, та лиш тим потішасься, що таке високе званіє припаде одному з наших, що сили свої посвяtilи для общей пользи русского міра».

Подаючи сатиричні відгуки на публікації у часописах «Страхопудь», «Слово», київському і віденському «Вѣстниках», редакція водночас із гумором зазначає: «Ви, добродію, кажете, що «Дуля» — дурниця... Звичайно, як дуля. Але вона така чародійна, що деякі як подивляться в нюю, то, наче в люстрі, и свою пику побачать. Ви вашої не бачили?».

У кінці видання вміщено гумористичні загадки і шаради.

Відомості про подальшу долю видання відсутні. Невідомо також, хто був редактором сатирично-гумористичного часопису. Існують припущення, що ним був В. Шашкевич або К. Горбаль. «Слово» вважало видавцем А. Кобилянського, який виступав проти Б. Дідицького у справі захисту народної мови.

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 39; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 47.

Література: Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 99; Сніцарчук Л. В. Українські сатирично-гумористичні часописи Галичини (друга половина XIX — початок XX ст.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 161, 162; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 243, 244; Сніцарчук Л. В. Українська сатирично-гумористична преса Галичини 20—30-х рр. XX ст.: історико-функціональний аспект та інтерпретаційні особливості. — Львів, 2001. — С. 29, 30.

М. Галушко

48

ЗОЛОТАЯ ГРАМОТА: Иллюстрированное письмо для поучения и забавы. (Прилога до ч.... Страх[опуда]) (1864 ч. 1 — 1866 ч. 14). (Приложеніє къ ч. ... 1867 г. Страх[опуда]) (1866 ч. 15 — 1867). — Ч. 1. 1864, листоп.

Изд. и отвѣтательный ред. Іосифъ Н. Ливчакъ. — **Відень, 1864—1867:** Типомъ Л. Соммера въ Відни. *Адр. ред.:* не подано.

Вийшло: 1864 — Ч. 1, 2, 1865 — Ч. 3—12, 1866 — Ч. 13—15, 1867 — Ч. 16, 17; *Ф.* 29×23 см; *Обс.* 140 с.; *Передпл.:* подана разомъ зъ «Страхопудомъ» за 1867 р. *Ц.* окремого числа 20 крейц.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1864 — Ч. 1, 2, 1865 — Ч. 3—12, 1866 — Ч. 13—15, 1867 — Ч. 16, 17.

«Письмо» — своєсвідний «асистент» «Страхопуда», яке визначало своєю метою подавати «най-занимательнѣйшее чтение ... въ рускомъ словѣ». Тут було опубліковано народні пісні, казки, повісті, легенди та матеріали історичного і літературознавчого змісту.

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 39, 53, 54, 70, 71, 88; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 47.

Література: Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 245.

М. Романюк

1865 р.

49

ВІДЬМА. — Выходить разъ въ днівъ 21. Ч. 1. 1865, 14/26 лют.

Ред. Губаковичъ. — Львівъ, 1865: Друкать Рукальскій. Адр. ред.: редакция підъ голимъ небомъ.

Вийшло: 1865 — Ч. 1; Ф. 33,8×21 см; Обс. 4 с.; Передпл.: въ Сименищи до кінця року: добре слово тай колись неколись нюхъ табаки. Поза Сименищемъ стоить едень аркушъ 212036, 789345 рублівъ ср.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1865 — Ч. 1.

Примітки: Ілюстрована рукописна гумористична газета.

Інформація про видавців цієї рукописної газети відсутня. Подані на четвертій сторінці редактор і друкать — це гумористичні псевдоніми. Основний

зміст «Відьми» складається з комедії «Освідчення» і діалогу «Підслухане», який ведуть між собою два полонізовані персонажі (автор творів — Івась Пискакий).

Під рубрикою «Новинки» вміщено оповістку, в якій висміюються «члени атаманської ради», що функціонувала під проводом Д. Тяничкевича.

У замітці «Відь Редакції» подано гумористичне звернення до читачів: «Пускаючи тую часопись на світ, прошу Ш. Ш. Читателівъ, щоби тутъ же ані дерли ані валяли ино по прочитаню ... бо кождий буде си боявъ вострихъ зубівъ и проникливыхъ вочей огідной «Відьми».

Бібліографія: Черняков Б. І. Періодичні видання учнівської і студентської молоді України XIX — початку XX ст.: Джерела дослідження: Бібліограф. посіб. — К., 2004. — С. 9, 10, 13, 38.

Література: Гнатюк В. Рукописні гумористичні часописи // ЗНТШ. — Львів, 1920. — Т. 130. — С. 165—167; Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 98—100; Баб'як П. Матеріали архівів до історії українських видавництва і редакцій періодичних видань XIX — поч. XX ст. // Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та проблеми створення інформаційного банку даних: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 20—21 верес. 1996 р. — Львів, 1999. — С. 101; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 253, 254.

М. Галушко

50

ГОЛОСЬ НАРОДНЫЙ: Часопись літературно-политична съ прилученьемъ части господарской. — Выходитъ мѣсячно два разы т. е. 9 и 26 (1865—1866), два разы на мѣсяць (1867—1868). Р. I. Ч. 1. 1865, 26 окт. (7 нов.).

Отвѣтательный ред. (1865—1866), изд. и отвѣтательный ред. (1867—1868) Михайль Ивановичъ Бѣлоусъ. — Коломыя, 1865—1868: Черенками М. Бѣлоуса (1865 — 1866 ч. 21); Черенками и накладомъ М. Бѣлоуса и Сп. (1866 ч. 22—24); Печатня М. Бѣлоуса въ Коломыи (1867—1868). Адр. ред.: не подано.

Вийшло: 1865 — Р. I ч. 1—4, 1866 — Р. I ч. 5—24, 1867 — Р. II ч. 1—23, 1868 — Р. III ч. 1—9; Ф. 24,5×19,5 см (1865—1866), 48×27 см (1867—1868); Обс. 6 с., 8 с.; Передпл.: на рѣкъ 4 зр.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1865 — Р. I ч. 1—4, 1866 — Р. I ч. 5—24, 1867 — Р. II ч. 1—23, 1868 — Р. III ч. 1—9.

ГОЛОСЪ НАРОДНЫЙ

Часовище літературно-политична съ прилученьемъ части господарской, выходитъ мѣсячно два раза т. е. 9. и 26. Предплата стоитъ на рѣкъ 4 зр. на пѣль року 2 зр. съ присилкою почтовою. Предлата и всякія франкованія письма надсылаются только подъ адресомъ: „Печатня Михаила Билоуса въ Коломиѣ.“

ОТЪ РЕДАКЦІИ.

Еще только дней кілька, а уже миеня и на вѣки загине рѣкъ 1865, а уступитъ мѣстце свѣжому, новому брату-року 1866. Зѣ бытьемъ сердца чекаемъ на старого сухотника и бѣдолаху конецъ, а дождавшись, скажемо зѣ щирого сердца: „Слава тебѣ Господи!“ И вже нестане его и вѣки проминулибъ може безъ его споминки, кобъ не тѣи сумнѣя дѣла, якіи за свѣго житя наброили. Исторія, тая вѣчно жиющая баба, що-то запамятавши добре кожде и найменше событія, выпляплюе оное своимъ дѣточкамъ, внукамъ, правнукамъ и прч.; тая исторія кажу, запамятае и дѣла нашего кончающего старого, тай буде имъ завсѣгди пригадувати, якіи то лютий, немилосердный, гордый а при тѣмъ бѣдный и сухой бувъ той кибодникъ именею 1865. Она буде имъ оповѣдати, якъ то бнѣ немилосердно паливъ нашѣ мѣста и села, якъ то розганявъ онѣ завсѣгди съ нашего небосклона хмары, абы дощъ не омачавъ землю, а сонце абы сушило все ростыны; якъ то жестоко выдеравъ бнѣ господарямъ заразовѣ скотину, тай кобы его студень не захопила, можебъ ся бувъ кинулъ и на людей; якъ то въ соймѣ онѣ ся зѣ насѣ ругалъ, та хотѣлъ нашу вѣковачну мову на прогнаніе осудити; якъ то затвердѣлецъ не допускае сяггови впасти, та збѣже озиме покрити, щобъ морозы не дождали; якъ то..... но годъ бо годъ! щобъ ся на насѣ не розгизвалъ ще при конаню, та ще злого щобъ не наброилъ, — для того на перспросины най му тое за наслугу служить, що бѣдолаха вже въ остатнѣмъ мѣсяци свого житя, певно съ розсаяніи постарався для насѣ о административный подѣль Галичины, за те му Богъ запласть, и за те му най буда земля перомъ; а же по своей смерти намъ въ спадщину голодѣ лишае, же насѣ яко жебраковъ опускае, же намъ ще продовженіе процесу съ Ляхами оставляе, за те му цуръ та пекъ!

Настане але день нового року, засвѣтитъ его сонце въ нашихъ бѣднѣи хаты, такъ вытаймо го щиро, вытаймо го повнонадѣино, вытаймо го пріязно, та заносѣмъ однимъ голосомъ молюбы до Всевышнѣго, чтобы насѣ своею ласкою при повѣмъ рѣчѣ поблагословилъ. Тая хмара чорна, котора надъ нашевъ землевъ зависла, най насѣ не ѡтстрашуе, и надѣи найсолодшій не нищитъ. — Бѣльше 4 вѣковъ була наша земля подѣ панованьемъ ляхскимъ, безчисленно разѣвъ наезджала на наши достатки дика Татарва, гостила многіи разы въ насѣ и зараза, и вже приходилося намъ зовсемъ заумерти, и вже туй-туй що не закракавъ орелъ бѣлый, надъ золотымъ львомъ „вѣчную память“, — а прець той левъ, а зѣ нимъ и мы схамснувшись, поотрясали ся, набрали силы и борсѣмъ бодро и мужно за правду, за святу правду. И гляньмо на нашихъ труды, и вѣ цвѣтуть, и дасть Богъ принесутъ оwoць. — Такъ най насѣ не ѡтстрашае, и въ трусливость не впроваджуе тая чорна хмара, ба що-бѣльше она повинна нашихъ руки въ одно звязати, она повинна насѣ до обовязковъ для своей Матки-Руси загрѣти и заохотити, она повинна нашихъ сильныи груди въ одну непереломану стѣну

Примітки: 1867 р. вийшов «Додатокъ до 5 ч. «Голоса Народного» (4 с.).

Першу галицьку провінційну газету заснувала невелика група коломийських «народолюбців». У статті «Нашъ програмъ» редакція зазначила, що ставить своїм завданням піднести часопис до «голосу правдиво-народного», який би порушував «всѣлякіи животніи вопросы въ собѣ», друкуючи матеріали політичного, літературного, релігійного і господарського змісту.

Захист прав та інтересів русинів, їхні кривди і потреби були провідними темами різножанрових матеріалів упродовж трьох років видання часопису. Зокрема, це полемічні статті про «основный уставъ державный», безправ'я русинів у Галичині, програмні публікації про «желанія и потребности руского народа», дописи, замітки про нужденне життя, занепад господарств, обмеження прав русинів, їхнє ополчення, запровадження у коломийських школах польської мови викладання тощо, які подавалися під постійними рубриками «Дописи» і «Новинки».

Важливе місце на сторінках часопису займають історичні розвідки про поділ Галичини, політичну унію Литви і Росії з Польщею, козацькі війни, історичну топографію Коломиї та ін.

Низка публікацій присвячена релігійним проблемам.

Темами оповідань, поем, віршів І. Озаркевича, А. Петровича, Б. Білокерницького, О. Авдіковського, С. Метелі, С. Озеряньського, Д. Вінцьовського, а також байок, коломийок, народних приповідок, народних буковинських пісень, які друкувалися на сторінках часопису, були діяння відомих історичних постатей, громадянсько-патріотичні справи борців за краще життя.

1867 р. редактор видання притягався до судової відповідальності за публікацію матеріалів у додатку до ч. 5, у ч. 6 і 11, ч. 16 («Зъ надъ Прута», «Доля Руси», «О выкладовомъ польскомъ языке»), у ч. 17 («Снятынь»). Конфісковувалися й інші числа газети.

Через жорсткі цензурні утиски редакція вирішила змінити свою програму, відмовившись від публікацій політичної тематики, і в ч. 9 1868 р. «Голосъ Народный» став «літературною газеткою съ прилученіємъ лишень «Новинокъ».

Часопис постійно відчував нестачу матеріальних засобів. Так, у перший рік видання видавець змушений був докласти 300 золотих ринських, у другий — 120, на третій рік існування було мало передплатників, і 1868 р. газета перестала виходити.

Авторів публікацій редакція не вказувала.

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 53, 69, 70, 87, 88, 103; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 47, 48.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 407; 1994. — Т. 3. — С. 1085; *Б. Р.* Українські видавництва і періодичні видання в Коломиї в 1865—1939 рр. // Коломия й Коломийщина: 36. споми́нів і статей про недавнє минуле. — Філадельфія, 1988. — С. 330, 331; *Курдидик А.* Друковане слово в Коломиї // Там само. — С. 313; *Романенчук Б.* Літературна Коломия // Там само. — С. 200; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Коломиї (1865—1994 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 1996. — С. 35, 36.

М. Галушко

51

НАУКОВЫЙ СБОРНИКЪ (1865—1868); **ЛИТЕРАТУРНЫЙ СБОРНИКЪ** (1869—1873, 1885—1890, 1896—1897); **НАУЧНО-ЛИТЕРАТУРНЫЙ СБОРНИКЪ** (1901—1902, 1904—1906, 1908); **НАУЧНО-ЛИТЕРАТУРНЫЙ СБОРНИКЪ ГАЛИЦКО-РУССКОЙ МАТИЦЫ** (1930, 1934): Періодическое издание «Галицко-русской Матицы» (1901); Повременное издание «Галицко-русской Матицы» (1902, 1904—1906, 1908); Періодическое издание (1930, 1934). — Выходитъ четвертьгодно. Г. 1. Вып. 1.

Ред. Б. А. Дѣдицкий (1885, 1886). *Подъ ред.:* Богдана А. Дѣдицкого (1887—1890, 1896, 1897, 1901, 1902, 1904—1906), Ф. И. Свистунг (1908), В. Р. Ваврика (1930, 1934). — **Львовъ, 1865—1873, 1885—1890, 1896—1897, 1901—1902, 1904—1906, 1908, 1930, 1934:** Издаваемый литературнымъ Обществомъ Галицко-русской Матицы (1865—1868); Обществомъ галицко-русской Матицы (1869); Галицко-русскою Матицею (1870—1873, 1885—1890, 1896, 1897). *Книгопечатня* Ставропигійского Института, завѣдатель (1865), управитель печатни (1866) Стефанъ Пучковскій. *Подъ зарядомъ* Стефана Пучковского (1867—1873); *Тип.* Ставропигійского Института во Львовѣ (1885); *Тип.* Ставропигійского Института подъ управленіемъ О. И. Тарнавского (1885 вып. III/IV — 1887), подъ управленіемъ И. Ф. Пухира (1888), иждивеніемъ Галицко-русской Матицы (1889/1890), подъ управленіемъ М. Рефця (1908); *Тип.* Ставропигійского Института (1896, 1897); «Удѣловая типографія» во Львовѣ, ул. Линде,

ВОЗВАНІЕ

КЪ ПОДПИСЦЬ НА ЛИТЕРАТУРНЫЙ ЖУРНАЛЪ,

издаваемый

ГАЛИЦКО-РУССКОЮ МАТИЦЕЮ.

Галицко-русская Матица, яко литературное общество, учрежденное въ престольномъ городѣ Львовѣ, для поддѣженія русской словесности по всѣмъ отраслямъ ея, постановила, соотвѣстно своей цѣли и средствамъ, четвертьгодо издавати литературный журналъ подъ заглавіемъ:

НАУКОВЫЙ СБОРНИКЪ,

издаваемый галицко-рускою Матицею.

Приступаючи къ такъ важному и общепользному предпріятію, надѣется галицко-русская Матица на благосклонное содѣйствіе, въ томъ взглядѣ, не только со стороны достопочтенныхъ членовъ русской Матицы, но также и прочихъ ученыхъ мужей и любителей русского слова, що тѣмъ изъ интересовъ просвѣщенія русского народа не откажутъ своей науковой или вещественной помощи, и также способомъ въ области науки и литературы соединять свои силы и мысли будто въ одно народное литературное братство.

Щобъ розширити кругъ знанія и науки, и русскимъ писателямъ подати способность, въ томъ новозданаемому журналѣ помѣщать всѣ произведенія ума ихъ, для того, не выходячи однако изъ круга сего литературного предпріятія, будетъ „Науковий Сборникъ“, издаваемый галицко-рускою Матицею, обнимати въ себя статьи:

1. Словесность, науки и художества, предовсемъ по части русской поэзіи и повѣстей, литературы, развитія и движенія ея на Руси и у прочихъ народовъ, отечественнаго языка, его грамматики, словарей, исторіи, такъ мірской якъ церковной, географіи, этнографіи и статистики, законодѣнія, педагогики, философіи, свободныхъ искусствъ, математики, физики, астрономіи, наукъ природы, технологии и хозяйства.
2. Извѣстія объ отечественныхъ и чужестранныхъ ученыхъ и учебныхъ заведеніяхъ, т. е. объ ученыхъ обществахъ, предпріятіяхъ, училищахъ, музеяхъ, библіотекахъ и проч.
3. Исторія просвѣщенія и гражданскаго образованія; сюдаже относятся: біографіи славныхъ ученыхъ людей, содѣйствовавшихъ успѣху наукъ и гражданственности, тоже извѣстія о важныхъ событіяхъ и проч.
4. Обзорніе издаваемыхъ книгъ и журналовъ, вообще бібліографіи и критическая оцѣнка значительнѣйшихъ сочиненій.
5. Новости и вѣдѣнія, касающіяся открываемыхъ древностей, новѣйшихъ изобрѣтеній, отъ чужихъ произведеній художествъ, мелкихъ литературныхъ замѣтокъ, театральныхъ извѣстій; заглавъ, пръ дѣлаемыхъ отъ ученыхъ обществъ, розныхъ пособій и средствъ, вѣствующихъ отношенію къ просвѣщенію проч.
6. Дѣйствія, розсчеты, объявленія, переписка галицко-русской Матицы; тоже объявленіе пожертвованій въ пользу русской Матицы и списки основателей и членовъ ея.
7. Дѣйствія, розсчеты Народнаго Дома и обнаруженіе жертвъ и дѣлкій въ пользу его.

„Науковий Сборникъ“ издается четвертьгодо-выпусками, состоящими отъ 5—7 листовъ въ 8-й; четыре выпуска составляютъ одну книгу, состоящую изъ 25 листовъ, т. е. пѣтигодового изданія.

Цѣна предпріятія за всѣ четыре выпуска 2 р. 50 кр. в. к.

Соотвѣтно рѣшенію послѣдняго общаго собранія Матицы, всѣмъ основателямъ Матицы, аны долго суть членами общества, опускается реченный „Науковий Сборникъ“ за половину годовою цѣны, т. е. за 1 р. 25 кр. в. к.

Предмета, ровдо якъ сочиненія и статьи, присылаются до Вмѣла галицко-русской Матицы. Просимъ о докладномъ означеніи адресы и послѣдней почты. — Для вѣрнѣйшой доставки экземпляры плататъ гг. предпріятель за почтовую пересылку сами. Галицко-русская Матица-питается надеждою, что почтенная публика окажетъ самое усерднѣйшее участіе для сего предпріятія, понеже отъ того зависити будетъ розширеніе и объемъ „Науковаго Сборника.“

Львовъ, дня 5. Августа 1864 г.

Отъ галицко-русской Матицы.

нр. 8 (1901, 1902); Ставропигійская типографія подь управлєніємъ М. Рефця (1904—1906); Тип. Ставропигійскаго Института подь управлєніємъ М. Мацана (1930), въ арендѣ З. М. Медыцкаго, Львовъ, ул. Бляхарская, 9 (1934). *Адр. ред.:* Львовъ (Галичина), ул. Жолковская, нр. 28 (1901, 1902), О. А. Мончаловскому, Армянская ул., нр. 3 (1904—1906), ул. Бляхарская, 9 (1930, 1934); для заграницы: Blacharska, 9, Lwow—Pologne (1930, 1934).

Вийшло: 1865 — Г. 1 вып. I—IV, 1866 — Г. 2 вып. I—III/IV, 1867 — Г. 3 вып. I—III/IV, 1868 — Г. 4 вып. I/II, III/IV, Г. 1869 — вып. I/II, III/IV, Г. 1870, Г. 1871, Г. 1872/1873, Г. 1885 — вып. I—III/IV, Г. 1886 — вып. I, II, Г. 1887, Г. 1888, Г. 1889/1890, Г. 1896, Г. 1897, 1901 — [Т. I] I. Научный отдѣлъ кн. 1—4, [Т. I] II. Литературный отдѣлъ кн. 1—4, 1902 — Т. 2 кн. 1, 2/3, 4, 1904 — Т. 3 кн. 1—4, 1905 — Т. 4 кн. 1—4, 1906 — Т. 5 кн. 1, 2, 1908 — Т. 6 кн. 1—3/4, 1930 — [Т. 7] вып. 1, 1934 — Т. VIII; Ф. 24×16 см; Т. 500 пр. (1865, 1868, 1872/1873), 300 пр. (1866, 1867, 1869—1871), 600 пр. (1885); *Обс.* 417 с. (1865), від 366 с. до 386 с. (1866—1868, 1887), від 270 с. до 262 с. (1869, 1870), від 249 с. до 246 с. (1871, 1885, 1886, 1901 II Літ. отд.), 736 с. (1872/1873), від 555 с. до 423 с. (1888, 1896), 939 с. (1889/1890), 519 с. (1897), 342 с. (1901 I. Науч. отд.), 175 с., 230 с. (1902), від 116 с. до 110 с. (1904 кн. 1, 2, 4), 120 с. (1904 кн. 3), 149 с., 131 с. (1905 кн. 1, 2), 155 с., 174 с. (1905 кн. 3, 4), 137 с., 160 с. (1906), 83 с., 96 с. (1908 кн. 1, 2), 159 с. (1908 кн. 3/4), 119 с. (1930), 168 с. (1934); *Передп.:* на годъ 2 р. 50 кр. а. в. (1865), 2 зр. (1866—1868), 1 зр. 80 кр. (1869—1871), 2 зр. 50 кр. (1872/1873), 1 зр. 50 кр. (1885, 1886), 12 кор. или 6 руб. (1901, 1902, 1904—1906), 10 К. или 5 руб. (1908), для членовъ Матицы 1 р. 25 кр. а. в. (1865), 1 зр. 50 кр. (1866—1868), 1 зр. (1869—1871), 2 зр. (1872/1873), 70 кр. (1885, 1886). Ц. окремого випуску 65 кр. (1869), 3 кор. (1901, 1902), 3 кор. или 1 руб. 50 коп. (1904—1906), 1 К. 50 гел. или 80 коп. (1908), 4 зл. (1930).

Наявність у фондї: ЛНБ: 1865 — Г. 1 вып. I—IV, 1866 — Г. 2 вып. I—III/IV, 1867 — Г. 3 вып. I—III/IV, 1868 — Г. 4 вып. I/II, III/IV, Г. 1869 — вып. I/II, III/IV, Г. 1870, Г. 1871, Г. 1872/1873, Г. 1885 — вып. I—III/IV, Г. 1886 — вып. I, II, Г. 1887, Г. 1888, Г. 1889/1890, Г. 1896, Г. 1897, 1901 — [Т. I] I. Научный отдѣлъ кн. 1—4, 1901 — [Т. I] II. Литературный отдѣлъ кн. 1—4, 1902 — Т. 2 кн. 1—4, 1904 — Т. 3 кн. 1—4, 1905 — Т. 4 кн. 1—4, 1906 — Т. 5 кн. 1—2, 1908 — Т. 6 кн. 1—3/4, 1930 — [Т. 7] вып. 1, 1934 — Т. VIII.

Примітки: У 1901—1906 рр. це видання фактично редагували О. А. Мончаловський і Ю. А. Яворський. До складу редакційного комітету входили також: Б. Дідицький (головний редактор), В. Луцик, І. Пелех, Г. Савицький, П. Свистун, В. Дудикевич, І. Свенціцький, Б. і М. Глушкевичі та ін. На титульній сторінці «сборника» за 1866 р. вказано рік видання — 1867, за 1867 р. — 1868, за 1868 р. — 1869, за 1872/1873 р. — 1874. У 1865—1868 рр. виходив «Додатокъ до Наукового Сборника», у 1870 р. — «Прилога до Литературного Сборника».

Пристаючи до видання власного періодичного органу, «Галицько-Руська Матиця» планувала об'єднати «сили и помыслы» не лише членів товариства, а всіх «ученыхъ мужей и любителей русского слова въ области науки и литературы въ одно литературное братство», «щобы розширити кругъ знанія и наукъ».

Відповідно до задекларованої програми в «сборнике» містилися публікації передовсім літературної, етнографічної, історичної тематики, а також з питань «руської» мови, етимологічного і фонетичного правописів. Упродовж 1865—1869 рр. друкувалися статті з мовознавства — Ф. Дячана «О пользѣ поровнявательного языкознанія для изученія русского языка и объ отношеніи старословенского и русского языковъ на основаніи методического звукословія и науки о словосгибаніи» (1866. — Вип. I) та Онуфрія Лепкого «Историческое обозрѣніе русской письменности, отъ введенія Христіянства до пришествія Татаръ» (1869. — Вип. III/IV); статті та розвідки історичної тематики Якова Головацького: «О первомъ литературномъ умственномъ движеніи русиновъ въ Галиціи со временъ Австрійскаго владѣнія въ той землѣ» (1865. — Вип. II), «Памятники дипломатического и судебно-дѣлового языка русского въ древнемъ Галицко-Володимирскомъ княжествѣ и въ смежныхъ русскихъ областяхъ со второй половины XIV столѣтія» (1865. — Вип. III; 1866. — Вип. I), «Нѣсколько словъ о Библии Скорины и о рукописной русской библии зъ XVI столѣтія» (1865. — Вип. IV) та ін.; статті про археологічні розкопки в Галичі та історичні праці Антона Петрушевича: «Было-ли два Галичи, княжескіи города, одинъ въ Угорско-словацкой области, а другой по сю сторону Карпатъ надъ Дикѣстромъ, или нашъ» (1865. — Вип. I), «Краткое извѣстіе о холмской епархіи и святителяхъ ея со временъ введенія христіанства до 1866 года» (1866. — Вип. III/IV; 1867. — Вип. I); Исидора Шараневича «Исслѣдованіе на поли

отечественной географіи и исторіи» (1869. — Вип. I), Василя Стефановича «Уступы изъ исторіи Украины и Козацтва» (1869. — Вип. I). Цінною для дослідження «галицько-руської» історії була низка публікацій про міста і села Галичини Венедикта Площанського: «Королевский вольный Городъ Дрогобычъ, по части исторіи, топографіи и статистики», «Добромилъ. Монастырь Чина св. Василя Великого и нѣсколько словъ объ отношеніяхъ города» (1867. — Вип. II—III/IV), «Галицко-руссій городъ Жовковъ» і «Некоторые мѣстности Перемышлянского округа (Гусаковъ, Ярославъ, Ярославъ)» (1868. — Вип. III/IV), Романа Ковшевича «Изслѣдованіе мѣстоположенія старинного города Руси Галицкой Щекотова или Щекотина» (1865. — Вип. III) та ін. Зі статтями етнографічного та історичного змісту про Закарпатську Русь виступав Анатоль Кралицький: «Свадебныи обряды у Лаборскихъ Русиновъ» (1865. — Вип. III), «Сѣверо-восточная Угорщина» (1866. — Вип. I—III/IV).

У «сборнике» публікувалися художні твори, зокрема: поезія Миколи Устияновича, Івана Гушалевича, Івана Верхратського, трагедія у віршах Тита Блонського «Анастасія», драма Олексія Толстого «Смерть Іоанна Грозного», мелодрама І. Гушалевича «Сельскіи пленнопотенты» тощо.

Підкреслюючи важливість і значення започаткованого Галицько-Руською Матицею власного періодичного органу, редакція 1865 р. запровадила рубрику «Переписка Галицко-русской Матицы съ другими славянскими обществами въ Австрійской державѣ, имѣющими подобныи цѣли съ нашею Матицею» у веденні Якова Головацького, в якій містилися дописи у перекладі і мовою оригіналу словацької, хорватської та інших слов'янських матиць, схвальні відгуки від відділів «долматской, хорватской» та інших матиць — «Отзывы частныхъ лицъ и временописей о Науковомъ Сборнику» про «занимательныи и важныи статьи литературного, етнографического и исторического содержания» (1865. — Вип. III).

У 1870—1873 рр. «Литературный Сборникъ», який через фінансові труднощі виходив лише раз на рік, друкував праці А. Петрушевича «Волинско-Галицкая лѣтопись составленная съ концемъ XIII вѣка 1205—1292», «Письмо Филиппа Орлика...» (1871) і «Сводная Галицко-русская лѣтопись съ 1600 по 1700 годъ» (1874), Володимира Хиляка «Свадебныи звычаи у Лемковъ», Онуфрія Лепкого «О греческо-славянской грамматикѣ, изданной во Львовѣ 1591 г.», історичні записки В. Площанського «Золочевъ уездный городъ Галицкой Руси», «Бускъ городъ и. б. Княжество т. и.

на Галицкой Руси», а також «Отчетъ Комиссіи предстоящей дѣламъ Русского Института «Народного Дома» (1871).

Видання «Литературного Сборника» кварталними випусками відновилося у 1885 р. і тривало з перервами до 1897 р. З-поміж літературознавчих матеріалів, що друкувалися у цей період, варто виокремити працю Б. Дідицького «Матеріали къ исторіи Галицко-русской словесности» (1885—1886), в якій наводяться спогади про Маркіяна Шашкевича, Івана Вагилевича, автобіографії Миколи Устияновича, Йосипа Лозинського, Фоми Пеленського, та А. Петрушевича «Лингвистическо-историческія изслѣдованія» (1887), статті Ісидора Шараневича (Пам'ятники Галицко-русской старины въ изображеніяхъ. — 1886. — Вип. 1), К. Мельника (Слѣды мегалитичныхъ будовль на Украинѣ. — 1886. — Вип. 1) тощо. З 1885 р. в журналі друкувалася низка матеріалів про «Галицко-руссій Общество», зокрема про політичне товариство «Русская Рада», «Общество русскихъ Дамъ во Львовѣ», «Общее рольничко-кредитное Заведеніе для Галиціи и Буковины во Львовѣ», товариство «Просвѣта» та

ін. Була запроваджена рубрика «Бібліографія», під якою, окрім літературно-критичних заміток і статей, подавалися списки видань «Галицько-Руської Матиці» від 1848 р. до березня 1885 р., а також «Новітшія издания по предмету исторіи славянства», «Материалы къ бібліографіи и исторіи словесности галицко-русской» Б. Дідицького та ін.

П'ять книг «Литературного Сборника», виданих з 1887 р. до 1898 р., містили праці «Сводная Галицко-русская лѣтопись съ 1772 до конца 1800 года», «Дополненія къ сводной Галицко-русской лѣтописи съ 1600 по 1700 годъ, изданной во Львовѣ 1874 года» і «Дополненія ко сводной Галицко-русской лѣтописи съ 1700 по 1772 годъ, изданной въ Львовѣ 1887 года» А. Петрушевича, «Новооткрытый источникъ для церковной исторіи Галицкой Руси XIV столѣтія» Я. Головацького і «Галицко-русская бібліографія за 1889 годъ» Івана Левицького.

На рубежі двох століть, коли реформи Галицько-Руської Матиці викликали «оживленіє сношеній и

затѣсненіє связей съ Державной Русью, увлеченіє русскимъ литературнымъ языкомъ и русской литературой» (1930), третє відновлення цього видання вже під назвою «Научно-литературный Сборникъ» (1901) характеризується виразним русофільським спрямуванням. Орган науки і літератури виходив з перервами до 1908 р. двома відділами: «Научный отдѣлъ» і «Литературный отдѣлъ». «Научный отдѣлъ» містив наукові розвідки, статті й інші матеріали переважно з питань філософії, історії, літератури, етнографії, мовознавства та огляди тогочасної «руської» і загалом слов'янської наукової літератури, з якими виступали П. Свистун (Опытъ установленія доисторическихъ культурныхъ періодовъ для русскихъ земель. — 1901. — Кн. 3; Значеніє філософії въ духовной жизни народовъ. — 1901. — Кн. 4; Памяти присоединенія Малороссіи къ московскому государству 1654 г. — 1904. — Кн. 1), І. Свєнціцький (Начала філософії въ русской литературѣ XI—XVI в. — 1901. — Кн. 2, 3; Материалы по исторіи возрожденія Карпатской Руси. — 1905. — Кн. 3, 4; 1906. — Кн. 1; 1908. — Кн. 3/4), О. Мончаловський (Участіє малороссовъ въ общерусской литературѣ. — 1904. — Кн. 1; Письма П. Кулиша, относящіяся къ времени и мѣсти его пребыванія во Львовѣ. — 1904. — Кн. 1, 2), Антін Будилович (Реформа русскаго правописанія. — 1904. — Кн. 3, 4), Корнило Устиянович (Галицко-русский сепаратизмъ. — 1904. — Кн. 3), Микола Глібовицький (Очеркъ исторіи политической экономіи. — 1902. — Кн. 1, 2/3), А. Петрушевич (Историко-филологическія письма. І. Кириллица и глаголица. — 1901. — Кн. 1, 2; Русская земля и ея жители въ народныхъ поговоркахъ и пословицахъ съ древнихъ и новѣйшихъ временъ. — 1905. — Кн. 2—4), М. Сперанський (Къ исторіи «Энеиды» И. П. Котляревскаго. — 1902. — Кн. 2/3), Еміль Калужняцький (О существѣ и значеніи народно-этимологическихъ опредѣленій христіанскихъ святыхъ. — 1908. — Кн. 2), Ю. Яворський (Очерки по исторіи русской народной словесности. — 1901. — Кн. 1; Къ исторіи галицко-русскихъ колядокъ въ сборникѣ Головацького. — 1901. — Кн. 2, 3; Изъ этнографической тетрадки 1830-ыхъ годовъ. — 1902. — Кн. 2) та ін.

Окрім галицьких авторів, на сторінках журналу виступали російські вчені та літератори, як-от: Г. Льїнський (мовознавча тематика), В. Корабльов, К. Радченко, І. Замотін (статті з історії російської літератури), В. Францев, Т. Флоринський, П. Лавров (статті з питань слов'янознавства), І. Філевич із публікаціями, в яких порушувалося питання національної

ідеології та ін. Низка літературних і етнографічних матеріалів друкувалася під рубрикою «Смѣсь»: С. Лабенський «Дневник Филиппа Орлика» (1901. — Кн. 1), В. Лагола «Современныя народныя пѣсни» (1901. — Кн. 3), Ю. Яворський «Къ исторіи повѣрій о хлѣбѣ» (1902. — Кн. 2/3), О. Мончаловський «О названіяхъ «Украина», «украинскій», «Корнилий Николаевичъ Устияновичъ. Его жизнь, литературная и общественная дѣятельность и его литературное наслѣдіе» (1904. — Кн. 3). Труднощі запровадження фонетики обговорювалися в публікації «Наука, фонетика и политика» (1904. — Кн. 2). Постійно велася рубрика «Критика и библиографія» (згодом — «Библиографія» або «Библиографическія замѣтки»), в якій авторами літературно-критичних публікацій проти І. Франка, І. Левицького, М. Павлика, В. Залозецького, М. Глушкевича та інших виступали Ю. Яворський, Д. Вергун і О. Мончаловський. Тут вміщено також бібліографічно-оглядову статтю І. Свенціцького «Рукописи библиотеки «Народного Дома» во Львовѣ» (1904. — Кн. 4; 1905. — Кн. 1), бібліографічні матеріали «Изъ галицко-русской литературы» (1908. — Кн. 2) та ін.

В «Литературномъ отдѣлѣ» друкувалися поетичні та прозові твори українських і зарубіжних письменників: повісті, оповідання, нариси В. Залозецького («Цѣпъ и батоги», «Приключенія Менделя Зильбербуша»), М. Глібовицького («Изъ-за земли», «Побѣдила», «Въ одну изъ майскихъ ночей»), М. В. Гоголя («Сорочинская ярмарка», «Шинель»), В. І. Немировича-Данченка («Соловьиная ночь»), К. Курила («О позабуди»), В. Величка («Нежданчикъ»), Ю. Яворського («Въ церкви»), Л. Андрєєва («Ангелочекъ», «Рассказъ о Сергѣѣ Петровичѣ», «Стѣна», «Ложь», «Смѣхъ»), А. Чехова («Изъ записокъ всплывающаго чоловіка», «Местъ», «Винтъ», «Шуточка»), А. Будищева («Чудо»), С. Лабенського («Отдыхъ»), Л. Мельшина («Искорка»), Є. Чирикова («Прогрессъ»), Д. Г. Труblasвича («Смерть соединила», «Бумага»), Е. Золя (казка «Кровь»), вірші та поеми Б. і М. Глушкевичів, Д. Вергуна, В. Колпакевича, Н. Новича, Святополка Чеха. Належне місце у цьому відділі займали літературно-критичні публікації, з-поміж них — статті Ю. Яворського «Новые труды по исторіи русской литературы» (1901. — Кн. 1), «Новѣйшая червононо-русская лирика» (1902. — Кн. 1, 2/3), Д. Труblasвича «Первый публицистъ въ Европѣ» (1901. — Кн. 2, 3), «Николай Васильевичъ Гоголь. Его жизнь и литературная дѣятельность» (1902. — Кн. 1, 2/3, 4), І. Свенціцького «Матеріалы по исторіи возрожденія

Карпатской Руси» (1905. — Кн. 3, 4; 1906. — Кн. 1), В. Корабльова «Поэты унынія — В. А. Жуковский» (1902. — Кн. 2/3), Сергія Штейна «Карлъ Гавличекъ-Боровскій и его «Тирольскія Элегіи» (1902. — Кн. 4) та ін.

У цей період видання «Научно-литературного Сборника» найбільш активними авторами публікацій були Д. Вергун, І. Габла, М. Глушкевич, М. Глібовицький, В. Залозецький, Е. Калужняцький, С. Лабенський, В. Луцик, О. Мончаловський, К. Курило, І. Пелех, А. Петрушевич, П. Свистун, І. Свенціцький, Ю. Яворський та російські вчені і літератори: А. Будилович, І. Замотін, Г. Ільїнський, В. Корабльов, П. Лавров, К. Радченко, І. Сазонович, М. Сперанський, Д. Труblasвич, К. Харлампович, І. Філевич, Т. Флоринський, В. Францев та ін.

У зв'язку з подіями Першої світової війни Галицько-Руська Матиця була закрита австрійською владою і лише після війни (з 1923 р.) її діяльність почала поступово відновлюватися. На початку 1930 р. під назвою «Научно-литературный сборникъ Галицко-Русской Матицы» відновлюється й її періодичне видання. Перший випуск поновленого видання редакція, продовжуючи «томову» нумерацію 1908 р., вважала «седьмымъ» (Отъ Редакціи. — 1934), а на виданні 1934 р. зазначено: Т. VIII. У публікаціях двох останніх томів заторкувалися здебільшого літературотомовознавчі питання (статті В. Р. Ваврика «Галицкая литература «Слова о полку Игоревѣ», Семена Витязевського «Единство русской народной словесности», Тита Мишковського «Матеріалы для исторіи боротьби за этимологическое правописание» (1930) і «Югозападная этнографическая граница Галицкой Руси» (1934), Олександра Бродського «Русская стихія въ произведеніяхъ украинскихъ писателей» і Теофіла Курилла «Краткая сводка писателей и журналистовъ на Лемковщинѣ» (1934), в якій містяться відомості про Онуфрія Криницького, Фому Пеленського, Йосифа Гойницького, Федора Курилла, Михайла Копистянського, Йосифа Щавинського, Модеста Гумецького, Франца Левинського, Дем'яна Савицького, Тита Мишковського, Миколу Малиняка, Володимира Хиляка, Омеляна Чирнянського та ін. У цих томах надруковані статті М. К. Лодижинського «Сянокъ и его окрестности», Івана Теодоровича «Лемковская Русь», розвідки про діяльність Амвросія Полянського, Івана Вагилевича, Костянтина Харламповича, а також вірші Петра Алексієва, А. Басюка, Семена Витязевського, Лева Гомолицького, В. Кошарова та ін.

Упродовж усіх періодів видання «сборник» містив організаційні матеріали товариства «Галицько-Руська Матиця» (статут, звіти, протоколи засідань тощо), інформаційні статті про його видавничу і просвітню діяльність (С. Бендасюк. Учено-літературное Общество «Галицько-русская Матица во Львовѣ». (Прошлое и настоящее). — 1930). Час від часу друкувалися матеріали про «Народний Дім», видавничу діяльність львівської Ставропігії.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 341; *Дѣдицкій Б.* Роспись изданій Галицко-русской Матицы отъ 1848 до конца марта 1885 г. // Литературный Сборникъ. — 1885. — Вып. 1. — С. 48—60; *Бендасюк С. Ю.* Учено-литературное Общество «Галицко-русская Матица во Львовѣ». (Прошлое и настоящее) // Научно-литературный сборникъ Галицко-русской Матицы. — 1930. — Вып. 1. — С. 95—101.

М. Галушко

52

НЕДѢЛЯ: Письмо народне для науки и забавы, господарства, промыслу и торговлѣ (1865); Письмо народне для науки и забавы, господарства и промыслу (1866). — Выходить що недѣлѣ (1865), въ 1 и 16 день каждого мѣсяца (1866). [Г. 1]. Ч. 1. 1865, 3 сѣч.

Выдае и за ред. ѡтповѣдае М. О. Попель. — **Львѡвъ, 1865—1866:** Печатня Ставропігійская. *Адр. ред.:* Львѡвъ, пѡдъ ч. 436 (1865—1866 ч. 14), пѡдъ ч. 428 (1866 ч. 15—23).

Вийшло: 1865 — [Г. 1] ч. 1—50, 1866 — Г. 2 ч. 1—23; Ф. 28,5×22 см; *Обс.* 8 с. (1865), 16 с. (1866); *Передпл.:* на рѡкъ 4 рс.

Наявність у фондї: ЛНБ: 1865 — [Г. 1] ч. 1—50, 1866 — Г. 2 ч. 1—23.

Примітки: У надзаголовку 1-го числа за 1865 р. зазначено: «На показъ яко додатокъ до «Слова». Нумерація сторінок загальна для усіх чисел кожного річника. В логотипі — епіграф: «Родъ премудрости страхъ господень, и богатство и слава и животъ. Пр. Сол.». До кожного річника подано показчик змісту.

У редакційній замітці «Запросини до передплаты» у 1-му числі зазначалося: «Отожь, що знати потреба намъ, чтобы мы и Господу Богу подобалися, тай гѡдно представилися въ громадѣ просвѣщенныхъ народѡвъ, ось-та газета буде подавати, оминаючи однако всякі политичні вѣсти.

То о томъ всѣмъ, и що у людей чувати, буде писати «Недѣля»... Розповѣсть также, где що породилося, где кто що доброго зробивъ, які где собѣ громады

позаводили порядки; покаже господарямъ, по чому где платить збѡже, кѡлько дають за волю, дрова, и всячину».

За визначеною редакцією освітньою програмою кожне число починалося релігійно-просвітніми публікаціями. Так, 1865 р. — це «Евангелія съ науками» у поданні А. Д. з В. (крипт. Антонія Добрянського) на зразок: «Недѣля тридцята перва по сош. св. Духа», «Недѣля о блудномъ синѣ», «Недѣля мясопустна» і т. д. та «Катихическій розговоръ ѡтца съ сыномъ» И. Г. з Д. (крипт. Гната Гальки). 1866 р. друкувалися «Апостолы съ изъясненіями и науками», підготовлені Гавриїлом Крижановським (під крипт. Г. К.), продовжувалися «катихическіи розговѡры» Гната Гальки, а також «житія святыхъ», зокрема — княгині Ольги, давньоруських князів Бориса і Гліба, Марії Єгипетської.

Тема освіти народу порушувалася у ґрунтовній публікації С. Качали (під крипт. С. К.) «Що насъ губить, а що помочи може» (1865. — Ч. 13—15, 17, 18, 20—24).

Помітне місце на шпальтах часопису займали матеріали економічно-господарського змісту, які переважно мали характер предметних діалогів селян зі священником, учня з учителем («О пчѡлахъ», «О справленію сѣножати болотомъ зъ гостинця», «Щадница» та ін.). До цієї групи публікацій можна віднести статті І. Наумовича (під крипт. И. Н.) про бджільництво і пасічництво під постійними назвами «Пасѣка», «О зимованню пчѡлъ», Григорія Легіна (під крипт. Г. Л.) «О рѡльництвѣ», Микити «О огородництвѣ», його ж поради з догляду за деревами, худобою тощо, а також низку бесід Л. Трещаківського «Що може наука, що може штука», замітки-поради М. Устіяновича (під псевд. Николай з Николасва) «Якъ ошадити палива, где его мало», Гната Бойчука «Напои зъ овочей», Л. Трещаківського «Сѣйте рѣпу» та ін.

Повідомлення про життя населення краю, зокрема новини громадсько-культурної діяльності, подавалися під рубрикою «Що чувати», згодом — «Новини».

Питання просвіти народу, шкільництва заторкувалися у листах, опублікованих під рубрикою «Дописи» або «Допись», як-от: С. Д. зі Стрия (крипт. Степана Дубравського) «Кѡлька слѡвъ о взростѣ просвѣщення народного», Г. Легін «Зъ Перегиньска».

1866 р. у часописі постійно друкувалися матеріали під рубрикою «Бесѣда соймового посла съ выборцами о рѣчахъ громадскихъ и краевыхъ». Про їх зміст свідчать назви: «Въ чѡмъ каждый чоловікъ вѡльний

НЕДѢЛЯ

РОДЪ ПРЕМУДРОСТИ СТРАХЪ ГОСПОДЕНЬ.

И БОГАТСТВО И СЛАВА И ЖИВОТЪ. Пр. Солом.

исьмо народне для науки и забавы, господарства, промыслу и шорговль.

Ч. 27.

Выходъ по Нелѣ. Переплатъ на кажды рокъ 4 р., на кажды рокъ 2 р. 10 к. а. и. посылается до редакціи Нелѣ въ 4. 436/4. Паска въишется книж. еривованъ.

ЛЪВОВЪ.

За увѣдомленіе (ксераты) платится 5 кр. для строчки жалитъ дружокъ, а время того 30 кр. на станицахъ на каждаго увѣдомленіе. Паска редакціи, если не оспаривать, не оспаривается на почтѣ.

1865

Нагорода за доброе дѣло.

Оповѣщеніе.
(Дальше).

Зъ недѣль Максимъ дождався черезъ Ксению, що паньотець хотѣтъ, абы до нихъ приходилъ на роботу. Раговалъ бытъ неразъ паньотеца, и болыше изъясъ котрый крутой газда, аю теперь ставъ бытъ такой мало по малу, завѣсть до мѣста, доходити до паньотеца на заробокъ. Наконецъ згодился на рокъ.

Та и добре ему такъ було: мавъ свою платню пошку, тай поживався добре, и бѣлъ, и дѣточки, и жыкъ; бо такъ паньотець полюбилъ его, що бывало кажутъ:

— Скоро прійде Ксения або дѣтина, дати нѣтъ вѣсти, нѣтъ голодий до дожу не отходитъ.

А що Максима бывало наиболыше радовало, то то, що коли до него паньотець заговорить, то такъ якось ладно, що ажъ за сердце хватаю. Та будоужъ за що и добрымъ бути на Максима, бо то, бачите, робить лучше, нѣжъ собѣ, тай добавъ о воемъ якбы о своемъ, а зырый бувъ нѣжъ якъ собака.

Минуло такъ кѣлька лѣтъ. Паньотець булъ задоволенъ зъ Максимомъ, а Максимъ зъ паньотеца. Межи тѣмъ старшій его оба хлопьяки укѣчили нѣколу въ селѣ, та стали уже кѣлькадесятѣтними, сильными и здоровыми парубчакы. Неразъ Максимъ заходилъ въ голову, що ему съ ними робитоньки. Грунту не мавъ для нихъ, а не радъ бы бувъ, абы такъ бѣдовали, якъ онъ, закнѣтъ станутъ на службу теperашню. А такихъ добродѣтей, якъ паньотець, не все тай не въ кождѣмъ селѣ мавъ. Бывъ онъ съ мыслями и неразъ хотѣвъ просити о радѣнку паньотеца, аю все не ставало ему смѣлости. Змѣрковалъ тою паньотець, тай однокъ недѣль, коли Максимъ проснѣся, чтобы пойти до дѣтей, кажутъ ему:

— А щомъ ты гадаешь робити съ своимъ обома хлопьяками?

— Або я знаю? — каже Максимъ закурившись.

— Отъ, хлѣбъ дамъ на службу до якого доброго господаря, абы са училъ, на хлѣбъ насыщенный зароблѣти.

— Такъ!.... А не мали бы они охоты до якого ремѣсла?

бути повинень?» (ч. 2), «Якого сердца человекъ на посла до сойму vybrати — зъ щого то найлучше можъ вырозумѣти?» (ч. 10), «Що стоить на завадѣ, що наша австрійская держава якось не може такъ уладнатися, щобъ всѣмъ народамъ въ ней було добре» (ч. 19—22),

«Якій то порядокъ ътъ теперь въ громадѣ зъ постановленья соймового бути мае» (ч. 23).

Окрім того, в часописі систематично публікувалися замітки на медичні теми, рекомендації щодо попередження хвороб та їх лікування («О холерѣ

азіатській» Петра Янковського, «Масть на всякі раны», «Лік на простуду (нежить) і груди» тощо).

Із метою просвіти народу тут друкувалися також різноманітні популярні статті, зокрема: В. Воляна «Акула», Г. Л. «Похід на чарівництв», Микити «Предсказанье погоды и непогоды», «Письма до приятеля о землеописанью» та ін.

Літературна частина представлена повістями, оповіданнями, нарисами Г. Савчинського («Мушка»), І. Наумовича («Рускій школяр»), М. Попеля (під крипт. М. О. П.) («Гнать блудный синь», «Олива», «Шафрань», «Нагорода за доброе діло»), С. Метелі («Два безталанні»), казками Г. Легіна, С. Омелянського (під крипт. С. И. О.), а також байками Л. Глібова і поетичними творами І. Наумовича, Д. Вінцовського, Г. Савчинського (під крипт.: Г. С., Г. С-кій), Г. Легіна, Л. Данкевича, І. Шараневича, М. Устияновича, І. Гушалева, Б. Дідицького та ін. У виданні опубліковано вірш «Хочеться жити» Т. Шевченка.

Останнє, 23-тє, число часопису вийшло 1 грудня 1866 р.

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицько-русская библиография XIX-го столетия дополненная русскими изданиями вышедшими в Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 58—60, 73, 74; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 48.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 5. — С. 1759; Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 91; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 245—248.

М. Галушко

53

НИВА: Науково-літературна часопись. — Виходить разъ въ днівъ 10 т. є. 10, 20 и 30 кожного місяця. Ч. 1. 1865, 10 січ.

Ред. и вид. Константинъ Горбаль. — **Львів, 1865:** Друк. М. Ф. Поремби (1865 ч. 1—9); Друк. Ставроп. Института (1865 № 10—20). *Адр. ред.:* підъ № 229, місто (1865 ч. 1—9). *Адр. ред. і експ.:* № 229, въ ринку (1865 № 10—20).

Вийшло: 1865 — Ч. 1—9, № 10—20; Ф. 24,5×18 см; Обс. 16 с.; *Передпл.:* у Львові на рікъ 3 р. 60 кр., по-за Львовомъ 4 р.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1865 — Ч. 1—20; НБУВ: 1865 — Ч. 1—20; НБ ЛНУ: 1865 — Ч. 1—20.

Примітки: У надзаголовку 1-го числа зазначено: «На показъ яко додатокъ до «Слова».

Необхідність виходу науково-літературного часопису народовецького спрямування у «Слові редакції» обґрунтовувалася так: «Відъ часу якъ змовкли у насъ «Вечерниці» а на Україні «Основа», немає літературної часописи на всьому просторі рідніє нашої землі. А хто-жъ досі не добачивъ сі скрізьної потреби? Кого не засумувавъ той оказъ нашої недейности? Най-же, хоть на Україні Московщина не дозволя зложити органъ хоть и найневинніший своїмъ прямуманнямъ, їхъ бо въ очі коле кожне добро наше... але у насъ, де заживасмо свободъ и признання нашої народности, межи нами, Галичане, запустіла нива ріднієго слова мовъ після впаду Татарви, або їхъ сусідівъ... Пора намъ, браття, взятъся прихильніше до загального нашого діла» (ч. 1).

Підкресливши, що часопис подаватиме «всє що ино появиться на широкому просторі землі нашої відъ гіръ Кавказу по-за Карпати», редакція визначила такі позиції публікаторської програми, як художні твори, історичні, географічні, етнографічні матеріали, природознавчі статті, бібліографія, критичні замітки, вісті тощо. При цьому вона зазначила: «Ниву назвали ми науково-літературною часописею, бо вже давно пора наше слово перенести въ незнане єму досі поле наукове, до чого заохочує насъ зложеноє руськихъ катедръ на львівськимъ університеті, тимъ и будемъ ми подавати наукові річі, якъ осьъ въ симъ Наука о фінансахъ на доказъ, що наша мова сама по собі здібна до науки и гідь її лататься московщиною» (ч. 1).

Наукові та науково-популярні публікації у часописі представлені статтями «Наука фінансівъ. Про государственні потреби» (ч. 1, 6), «Южні словяне» (ч. 2, 3), «Образки зъ життя» Дениса з-над Серета (псевд. В. Ільницького) (ч. 6—8), історичною розвідкою «Почини лихоліття ляхького и перві козацькі бучи» (ч. 9—13) та ін. Опубліковані також записки П. Свенціцького (під крипт. Д. Л.) «Подорожъ по Україні», бібліографічна стаття М. Д. «Рукописі руські и церковні, а такожъ диплємы находячіся въ Закладі Оссолінськихъ у Львові», критичні матеріали Олекси Марковецького (під крипт. О. М.) та Теофіла Андрієвича про вистави в народному театрі під назвою «Руський театр» тощо.

Літературна частина видання містила прозові та драматичні твори українських письменників: Марко Вовчок («Институтка»), Ю. Федькович («Сафать

Зинич», «Побратим», «Такъ вамъ треба!», «Три якъ рідні брати»), Павло Свій (псевд. П. Свенціцького) («Колись було»), Данило Млака (псевд. С. Воробкевича) («Муштрований кінь»), Яків Чорний (псевд. Я. Гудика) («Сонь-весілля»), М. Мовчій (псевд. О. Цисса) («Гріхъ за-для лиха»), О. Стороженко («Стежинъ рігъ»), «Історичні споминки столітнього Запорозця Микити Коржа»), І. Соколик (псевд. Є. Желехівського) («Отъ Вамъ и розумна жіночка!»), оповідання молодого автора Орестка Подушука («Два товарищі»), з перекладів — «Гамлет» В. Шекспіра. Поетичні твори представлені віршами Т. Шевченка, Ю. Федьковича, С. Метелі, С. Воробкевича (під крипт. Д. М. та псевд. Данило Млака і Демко Маковійчик), Г. Страхоцького (під крипт. Г. С.), П. Свенціцького (під псевд. Павло Свій). У часописі публікувалися також поезії О. Пушкіна у перекладі П* (крипт. Данила Петрицького), М. Лермонтова і М. Огарьова у перекладі Гетьманця (псевд. М. Старицького), а також А. Міцкевича у перекладі Д. Петрицького та В. Навроцького.

У «Ниві» постійно велася рубрика «Вісті літературні», згодом — «Вісти».

Однак сподіванням редакції на творче довголіття не судилося здійснитися: 20 липня 1865 р., на 20-му номері, видання часопису з фінансових причин було припинено.

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-русская бібліографія XIX-го століття доповнена русскими изданиями вышедшими в Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 59, 60; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 48.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні.* — Львів, 1996. — Т. 5. — С. 1759; *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 167;

Дмитрук В. Т. Нарис з історії української журналістики XIX ст. — Львів, 1969. — С. 78; *Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк,*

Львів для 30. Січня 1865.

НАУКОВО-ЛИТЕРАЦЬКА ЧАСОПИСЬ.

Виходить аркушокъ разъ въ днівъ 10 т. є. 10. 20. и 30. кожного місяця.
Передплата у Львові: на рікъ 3 р. 60 кр.; на півъ року 1 р. 80 кр.; на чверть року 1 р.; місяця 40 кр. — По-за Львовомъ: на рікъ 4 р.; на півъ року 2 р.; на чверть року 1 р. 20 кр.
Редакція підъ №. 229 місто.

КОЛИСЬ БУЛО.

Повість зъ життя українського.

Написавъ

Павло Свій.

***.

Слабший відъ несли, — атомъ у всесвіті безъ свідомості себе самого, — невідлижъ власного буту — то чоловік! А якже воно мабуть смішнее, коли тотъ неслима визнається королемъ всесвіту?.. Витай королю, що не розумієшъ хто твої піддані и которого найменше зо створивъ омигнъ неввагомъ... въ тобі саміи тронъ твого поклонства, самъ себе величавъ себе самого обдурюючи, бо твоя неварість и тобі не тайна... Королю, которого початкомъ нічого, а кінецьъ пороку горетка що въ ёму и згадка о тобі загине — який ти смішний, небоже!.. Та прощайся великий, що тобою всё володіє а ти нічимъ невластивий! прощаюся зъ тобою нікимъ підживъ твоєй волікості въ малості и спішуся до молодого королевича того, що у воєсімъ до другий подібний омигнувши лишъ, що не сміється зъ него, а хіба плакати треба — спішуся до Невлика.

Природа мабуть великий якийсь панъ що ёму всё навдочучло якъ загляне окоиъ; отже зъ того дізуть ёму въ голову (коли лишъ її має) всілякі дива и на свою вітху викладає штуки, котрі бузи-бъ смішні може, та слізан у очі плачуть... Сприкритьсѣ її звичайне що въ світі, отъ хотьби и того, що чоловік, якъ кожна скотинка, якъ землі належить, одрізняючись відъ доброго волика тимъ, що нестав ёму — жуїки (та вінъ її вже замінить другими...), часомъ спону-дять її тогто и відле воиъ въ це звіратко якогось дива, що духомъ визнається, а зумисне перелле міру и тутъ вже сміху її въ волю, якъ напимпований такъ скотинці годі дати яку раду: духъ про ёго въ гору, силоиць підносить до неба, а добрийше тіло відъ землі не пускає... перший підносить ёго генъ десь у блакиті, поможе світелъ світи, — друге вишукуює ёму пахучу наложу болота и представляє роскишъ, коли залізеши зъ ёго по саміи вуха... тутъ біжъ: духъ

М. Ф. Нечиталюк та ін. — Львів, 1983. — С. 177—180; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989 — 90. — С. 96, 97; *Крупський І. В.* Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.). — Львів, 1995. — С. 72; *Крупський І.* Становлення української журналістики в Галичині (1848 — початок XX ст.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 7. —

С. 12; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 248—250; Кульчицька Л. Концептуальна модель бібліографічної інформації молодіжних часописів Галичини другої половини XIX ст. // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. сьомої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 17—18 трав. 2002 р. — Львів, 2002. — С. 230; Українська преса: Хрестоматія / За ред. М. Ф. Нечитайлюка. — Львів, 2002. — Т. 2: Преса Галичини 60-х років XIX ст. — С. 115, 116, 121, 122, 307—337; Михайлин І. Л. Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 327—330.

М. Галушко

54

ШКОЛА: Прилога до Письма до Громады. Газета для оучителѣвъ и для домашнього вихована. — Р. 1. Ч. 1. 1865, 19(7) сѣч.

Видаватель и відповѣдающий ред. Северинъ Шеховичъ. — Львѣвъ, 1865: Типанъ М. Ф. Порембы. Адр. ред.: Львѣвъ, 401.

Вийшло: 1865 — Р. 1 ч. 1—26; Ф. 26х21 см; Обс. 4 с.; Передпл.: на «Письмо до Громады» и на «Школу» разом цѣлорочно 3 ренъ. а. в.

Наявність у фондї: ЛНБ: 1865 — Р. 1 ч. 1—26.

Примітки: Нумерація сторінок загальна для усіх чисел.

Засновуючи додаток до часопису «Письмо до Громады», редакція у вступній статті «Наше завданьє и нашъ приносъ» констатувала, що в усіх провінціях Австрійської імперії «єсть по кілька газетъ педагогичныхъ jako органѣвъ Оучителѣвъ народныхъ. Ино оу насъ нѣ польскои, нѣ рускои досы не було», а причина цього — «матеріальна тільки нужда не дозволяла досы власного оучительского органу запровадити». Висловлюючи сподівання, «що и Галицке Оучительство здужас оудержати свою власну газету», вона наголошувала: «Якъ не будемо мати своей газеты школьной, не выдобудемося зъ нужды, не выключемо собѣ высшого становища, не сповнимо своей задачи». Тому «щобы Оучителямъ подати предметъ до вправы духовои,— відзначала далі редакція, — выдасмо нову газету чисто педагогичну для Оучителей, зъ котрои и нашѣ дѣлвицѣ въ домашнѣмъ вихованю могутъ користати». Програма часопису визначалася так: «До газеты «Школа» будутъ входить ... всѣ предметы школьной и загаломъ педагогичной науки» (ч. 1).

У ґрунтовній статті «Вихованьє оу славянъ загаломъ и оу русинѣвъ въ окремихности» (надру-

кована у перших семи числах газети), яка порушувала проблеми народної просвіти, підкреслювалася необхідність дослідити, як люди «руского рода» розвивалися духовно, які були звичаї, міжлюдські, родинні взаємини, «щобъ, не відступаючи... вѣдь підстави историчной, доходити до тои цѣли, до якои давно-вже достигла наука педагогична, и станути на степени, на якої давно-вже станули народы свроейскіи» (ч. 1). З цією метою під рубрикою «Рускій край» друкувалися історичні матеріали про давньоруських князів Ігоря і Святослава, княгиню Ольгу, статті «Образы Руси Галицкой» (ч. 1, 2, 4), «Патріархальщина». Тут містилися також публікації рекомендаційного характеру на зразок: «Якъ въ короткѣмъ часѣ выобразовати народъ?» (ч. 1), «Око — другій змысль, котрого треба оу дѣтныи вправляти» (ч. 3), «Якъ оучити дѣтей рахунку зъ головы» (ч. 7—12) тощо.

Чільне місце на шпальтах газети займали педагогічно-методичні публікації для учителів, зокрема з конкретними практичними порадами: «Чѣмъ начинаєся наука въ народной школѣ» (ч. 2), «Нуля въ рахункахъ» (ч. 13, 14), «Якъ оучити дѣтей?» (ч. 16), «Якъ оучити дѣтей азбуки» (ч. 17, 18), «Якъ оучити дѣтей зъ буквара», «Якихъ средствъ допомочныхъ потребує низша школа головна для наглядной науки?» (ч. 19), статті, підписані криптонімом М. Г., «Цѣль наочованя въ школѣ народной» (ч. 23), «Що є методика и въ якій цѣлѣ роспадусь?» (ч. 24) та ін. У публікації «Наука языка французского» (ч. 1—12) подавалися матеріали для самостійного вивчення іноземної мови. Мовні проблеми порушувалися у статтях «О нашей правописи», в якій йшлося про необхідність «пѣдвести нашу правопись и формы языковыи пѣдь выговоръ нашего народа галицкого, одже больше наклоняємся къ фонетичной правописи» (ч. 15), та «О выученю языковъ» (ч. 21).

Постійно велася рубрика «Вѣсткі школьные», під якою друкувалися кореспонденції та інформаційні повідомлення про вчительські конференції у Відні і Чехії, потребу «асеккурації житя для учителівъ», утворення «загальної скупщини пенсійної для учителівъ», дописи про стан просвіти і шкільництва в окремих місцевостях Галичини та в Моравії, а також розпорядження президії Галицького намісництва щодо заснування нових та поліпшення побутових умов в існуючих школах.

Час від часу у «Школі» публікувалися статті про матеріальне становище вчительства, наприклад «Якъ полѣпшити дотацію оучителѣвъ» Павла

Окрімъ приналежності на
„Школу“ нема.
Написати повинні: а)
Рідакці Письма до
Громади въ Львові
401 1/2.

ШКОЛА

Прилога до Письма до Громады.

Приналежності на „Письмо
до Громади“ и на
„Школу“ равномъ, по-
точно 1 рин. 50 кр. цѣ-
лорочно 3 рин. 2 з.

ЛІСТІВЦІ ДЛЯ ОУЧИТЕЛІВЪ И ДЛЯ ДОМАШНЬОГО ВИХОВАННЯ.

ВИХОВАНЬЄ ОУСЛІВАНЬЄ ЗАГЛЯНО- СТИ, ОУ РЪСИНОВЪ БЪ ОВРІМІШНО- СТИ.

Далее.

Многімъ преданіямъ свідчать, що родиннимъ свя-
зи оу поганьскіхъ Славянъ були дуже крѣпкімъ. Пра-
во до помсти на закентого скова, мало нігди не
було такъ сильнимъ, якъ на старій Рѣси. Бѣка то в-
диний омычай поганьскій, протинъ котромъ такъ
оупорно спотыкалася христіанська кѣра. — Зима
черезъ довѣшій часъ оставала нероздѣлюемою и нахо-
дилася ко вѣсѣльному посѣданію всѣхъ. Вѣи по
нынѣшній дѣнь въ царствѣ московскомъ налагати
зима до крѣпкости цѣлои громады. Свѣдчить
той, правда, о крѣпкости родиннихъ связей на ста-
рой Рѣси, однако була то крайность стародавнѣи
патріархальщины; ко при такихъ оустановкахъ родин-
ныхъ и громадскихъ, ді воля кожного чина роди-
ны підчинилася безсловно волѣ патріархальной го-
ловы родины, тамъ характеръ чоловічий не годенъ
розвинути и виразитися, тамъ чоловікъ не
доходить до самолюбности; нагнравъ свойствъ раба
и вѣчно зостає ракомъ. Представимо той въ ничей
статі.

О такихъ патріархальныхъ оустановкахъ родин-
ныхъ находитмо свѣдѣи и въ чистихъ преданіяхъ о
явотцѣ Чухѣ, котрый „паниовавъ фаміліино и жинѣ
на поляхъ вѣсѣльныхъ.“ Родинно прако догѣйчасъ
не підпадало на старій Рѣси впадкои державныхъ
законѣвъ; за того виводять дикотрі писателѣ до-
казъ о „свободѣ, самолюбности и крѣпкости родин-
ного жита.“ не можъ спречити, що родина була са-
молюбною протинѣ державнымъ законамъ, од-
нако тамъ, ді кождий чинъ родины, хотъ будѣчи
въ подѣтаршинѣхъ лѣтахъ, докі жи найстаршій па-
тріархъ родины, не мавъ своіхъ волѣ, тамъ о свободѣ

и самолюбности родины нема що и гадати. Бидимо
що въ московскомъ царствѣ ажъ тогды начався
розвивати характеръ народный, коли родина подѣи-
лася законамъ державнымъ.

Свѣтлая сторона тѣхъ родиннихъ связей була
та, що христіанство борзо оу насъ приймалося. Цер-
ковъ освѣтила нашѣ старобитні родинѣ, однако за-
разомъ поддала ю своимъ изограниченимъ впадкои.
Оуставъ Владиміровъ и Проставѣвъ о церковныхъ
свѣдахъ подчинилъ всѣ прако родиннои церкви, под-
оставляючи властѣ свѣтской одні толькы карѣ. Такі
въ тѣхъ оустанкахъ оупоминилася о деожности и
о омычаю, по котромъ народъ чѣжася церковнымъ
вѣнчаніямъ.

(А. в.)

ЖИМРѢ ДѢВЯЛЬ.

Далее.

Низкомъ відкрывъ знатихотаней хулицъ на
овертцѣ одной книжкѣ, котрыхъ тѣхъ такжѣ не
много было, спосѣвъ, шкѣ вычитити перемѣхъ шы-
рохъ правнѣхъ рахѣнокъ и въ тѣхъ навѣхъ такъ
загадывася, що даже по лѣтнихъ ночахъ въ лѣтѣ
засѣдавъ, шобы вырахѣвати дішки рахѣнокъ за-
даны, котрі самъ выдумася: борзо то чинилася,
що въ числахъ догадався бѣнъ каюча до найбѣи-
нѣйшихъ навѣхъ. Найперши забралася вмѣ елчити
на сонци и на звѣздахъ. Накинився подѣ рѣкѣ каин-
дарѣ; прочитавъ — шкѣ радѣсть — сказати годѣ,
а коли вмѣ одинъ Отецъ сказавъ, що тыи знаки не-
кисныи, о котрыхъ вѣсѣда въ мѣсѣцѣсловахъ, можъ
найти на нихъ помѣжи звѣздами, то Дѣваль зъорѣ-
дывавъ собѣ на наймѣшомъ дѣвѣ въ лѣтѣ выпла-
тинѣ въ вѣрнѣи та бѣлющѣ, поставивъ на тотѣ ста-
рѣй оуай, и за того трѣнѣ свѣдѣвъ бѣнъ по цѣ-
лымъ годинахъ въ ночи, чи не покажитъ на нихъ
ді карана, лѣва, рака або змѣю. Ніжъ одного дна по-

Желеховського (ч. 25). З 5-го числа в газеті постійно велася рубрика «Переписка».

На виконання просвітнього завдання газети були спрямовані пізнавальні публікації «Мрака», «Хмары», «Роса», «Іней», «Паровозы и желѣзна дорога» та господарські поради рубрики «Хмарникъ».

23 грудня 1865 р. вийшло останнє (26-те) число, в якому редактор С. Шехович у зверненні «До шановнихъ предплатниківъ» повідомив про припинення видання «Школи».

Бібліографія: *Левитський І. Е.* Галицко-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 67; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 48.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 10. — С. 3875; *Передурій В.* Становлення львівської педагогічної преси (друга половина XIX — початок XX ст.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2001. — Вип. 9. — С. 6, 7; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 251—253.

М. Галушко

1866 р.

55

ВІСТНИКЪ ЗАКОНѢВЪ И РОСПОРАДЖЕНІЙ КРАСВЫХЪ ДЛЯ КОРОЛЕВСТВА ГАЛИЦІИ И ВОЛОДИМІРІИ СЪ ВЕЛИКИМЪ КНЯЖЕСТВОМЪ КРАКѢВСКИМЪ (1866—1878 часть 1); **ВІСТНИКЪ ЗАКОНѢВЪ И РОСПОРАДЖЕНІЙ КРАСВЫХЪ ДЛЯ КОРОЛЕВСТВА ГАЛИЦІИ И ВОЛОДИМІРІИ СЪ ВЕЛИКИМЪ КНЯЖЕСТВОМЪ КРАКѢВСКИМЪ** (1878 часть 2 — 1886 часть 4); **ВІСТНИКЪ ЗАКОНѢВЪ И РОСПОРАДЖЕНІЙ КРАСВЫХЪ ДЛЯ КОРОЛЕВСТВА ГАЛИЦІИ И ВОЛОДИМІРІИ СЪ ВЕЛИКИМЪ КНЯЖЕСТВОМЪ КРАКѢВСКИМЪ** (1886 часть 5 — 1894 часть 8); **ВІСТНИКЪ ЗАКОНѢВЪ И РОСПОРАДЖЕНІЙ КРАСВЫХЪ ДЛЯ КОРОЛЕВСТВА ГАЛИЦІИ И ВОЛОДИМІРІИ СЪ ВЕЛИКИМЪ КНЯЖЕСТВОМЪ КРАКѢВСКИМЪ** (1894 часть 9 — 1899 часть 8); **ВІСТНИКЪ ЗАКОНѢВЪ И РОСПОРАДЖЕНІЙ КРАСВЫХЪ ДЛЯ КОРОЛЕВСТВА ГАЛИЦІИ И ВОЛОДИМІРІИ СЪ ВЕЛИКИМЪ КНЯЖЕСТВОМЪ КРАКѢВСКИМЪ** (1899 часть 9 — 1918). — Часть 1. 1866, 16 січ.

Ред. не подано. — Львовъ, 1866—1918: Ц. к. Галиційская скарбово-державная типографія (1866—1869); *Типом* Ставропигійского Института подъ управленіемъ Стефана Гучковского (1870); *Тип.* А. Виняржа (1871—1873); *Друк.* А. І. О. Рогоша (1874—1878); *Печатня* В. Лозиньского (1879—1902); *Друк.* В. Лозиньского під зарядомъ Й. Недопада (1903—1917). *Адр. ред.:* не подано.

Вийшло: 1866 — Часть 1—14, 1867 — Часть 1—8, [?], 1868 — Часть 1—16, 1869 — Часть 1—21, 1870 — Часть 1—29, 1871 — Часть 1—30, 1872 — Часть 1—40, 1873 — Часть 1—40, 1874 — Часть 1—37, 1875 — Часть 1—33, 1876 — Часть 1—21, 1877 — Часть 1—29, 1878 — Часть 1—23, 1879 — Часть 1—19, 1880 — Часть 1—37, 1881 — Часть 1—24, 1882 — Часть 1—30, 1883 — Часть 1—30, 1884 — Часть 1—19, 1885 — Часть 1—18, 1886 — Часть 1—27, 1887 — Часть 1—22, 1888 — Часть 1—29, 1889 — Часть 1—21, 1890 — Часть 1—12, 1891 — Часть 1—22, 1892 — Часть 1—19, 1893 — Часть 1—20, 1894 — Часть 1—22, 1895 — Часть 1—18, 1896 — Часть 1—16, 1897 — Часть 1—18, 1898 — Часть 1—13, 1899 — Часть 1—16, 1900 — Часть 1—15, 1901 — Часть 1—17, 1902 — Часть 1—18, 1903 — Часть 1—18, 1904 — Часть 1—19, 1905 — Часть 1—28, 1906 — Часть 1—19, 1907 — Часть 1—26, 1908 — Часть 1—27, 1909 — Часть 1—22, 1910 — Часть 1—39, 1911 — Часть 1—22, 1912 — Часть 1—24, 1913 — Часть 1—16, 1914 — Часть 1—30, 1915 — Часть 1—14, 1916 — Часть 1—38, 1917 — Часть 1—14, 1918 — Часть [?]; *Ф.* від 26×19 см до 29×21 см; *Передпл.:* не подано.

Наявність у фондї: **ЛНБ:** 1866 — Часть 1, 14, 1867 — Часть 2, 1869 — Часть 5, 1870 — Часть 29, 1871 — Часть 14, 17, 19, 1872 — Часть 6, 11, 13—15, 1873 — Часть 1—28, 34—39, 1883 — Часть 1, 17, 19, 1886 — Часть 15, 25, 27, 1887 — Часть 7, 8, 10, 11, 1891 — Часть 1—22, 1892 — Часть 1—18, 1893 — Часть 1—20, 1894 — Часть 1—22, 1895 — Часть 1—18, 1896 — Часть 1—16, 1897 — Часть 1—18, 1898 — Часть 1—13, 1899 — Часть 1—16, 1900 — Часть 1—15, 1901 — Часть 1—17, 1902 — Часть 1—18, 1903 — Часть 1—18, 1904 — Часть 1—19, 1905 — Часть 1—28, 1906 — Часть 1—19, 1907 — Часть 1—26, 1908 — Часть 1—27, 1909 — Часть 1—22, 1910 — Часть 1—39, 1911 — Часть 1—22, 1912 — Часть 1—24, 1913 — Часть 1—16, 1914 — Часть 1, 2, 7, 8, 10, 1915 — Часть 1, 2, 1916 — Часть 1—23, 1917 — Часть 1—14; **НБ ЛНУ:** 1866 — Часть 1—14, 1867 — Часть 1—7, 1868 — Часть 1—15, 1869 — Часть 1—20, 1870 — Часть 1—29, 1871 — Часть 1—30, 1872 — Часть 1—

40, 1873 — Часть 1—40, 1874 — Часть 1—37, 1875 — Часть 1—33, 1876 — Часть 1—21, 1877 — Часть 1—29, 1878 — Часть 1—10, 13—23, 1879 — Часть 1—19, 1880 — Часть 1—17, 1881 — Часть 1—24, 1882 — Часть 1—9, 11—30, 1883 — Часть 1—17, 19—30, 1884 — Часть 1—19, 1885 — Часть 1—18, 1886 — Часть 1—27, 1887 — Часть 1—22, 1888 — Часть 1—29, 1889 — Часть 1—21, 1890 — Часть 1—12, 1891 — Часть 1—22, 1892 — Часть 1—19, 1893 — Часть 1—20, 1894 — Часть 1—22, 1895 — Часть 1—18, 1896 — Часть 1—16, 1897 — Часть 1—13, 15—16, 1898 — Часть 1—13, 1899 — Часть 1—16, 1900 — Часть 1—15, 1901 — Часть 1—17, 1902 — Часть 1—18, 1903 — Часть 1—18, 1904 — Часть 1—19, 1905 — Часть 1—28, 1906 — Часть 1—19, 1907 — Часть 1—26, 1908 — Часть 1—27, 1909 — Часть 1—22, 1910 — Часть 1—39, 1911 — Часть 1—22, 1912 — Часть 1—24, 1913 — Часть 1—16, 1914 — Часть 1, 5, 7, 10, 11, 1915 — Часть 1—14, 1916 — Часть 1—33; **Б. Оссол.** 1866 — Часть 1—14, 1867 — Часть 1—8, 1868 — Часть 1—16, 1869 — Часть 1—21, 1870 — Часть 1—29, 1873 — Часть 1—40, 1874 — Часть 1—37, 1875 — Часть 1—33, 1876 — Часть 1—21, 1877 — Часть 1—29, 1878 — Часть 1—23, 1879 — Часть 1—19, 1880 — Часть 3—37, 1881 — Часть 1—24, 1882 — Часть 1—30, 1883 — Часть 1—30, 1884 — Часть 1—19, 1885 — Часть 1—18, 1886 — Часть 1—27, 1887 — Часть 1—22, 1888 — Часть 1—29, 1889 — Часть 1—21, 1890 — Часть 1—12, 1891 — Часть 1—22, 1892 — Часть 1—10, 1893 — Часть 1—20, 1894 — Часть 1—22, 1895 — Часть 1—18, 1896 — Часть 1—16, 1897 — Часть 1—18, 1898 — Часть 1—12, 1899 — Часть 1—16, 1900 — Часть 1—15, 1901 — Часть 1—17, 1902 — Часть 1—18, 1904 — Часть 1—19, 1905 — Часть 1—28, 1906 — Часть 1—27, 1909 — Часть 1—22, 1910 — Часть 1—39, 1911 — Часть 1—22, 1912 — Часть 1—24, 1913 — Часть 30, 1915 — Часть 1, 2, 5, 6, 1916 — Часть 1—33.

«Вістник...» містив закони, розпорядження й оповіщення міністерств, крайового відділу Королівства Галичини і Володимирії, крайової дирекції скарбу, президії намісництва та інших урядових установ. До кожного річника «Вістника...» подано «Алфаветичний список» і «Список хронологічний» опублікованих законів і розпоряджень, а з 1910 р. — зміст кожної частини.

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—

1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 68, 85, 177, 196, 210, 230, 252, 274, 290, 312, 338, 365, 394, 426, 461, 500, 544; *Левицький І. Е.* Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 18, 108, 209; 1910. — Т. 2. — С. 17, 143; 1911. — Т. 3. — С. 18, 158; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 48, 49.

Література: *Енциклопедія Українознавства:* Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 287; *Лукань Р.* Вистава української преси Галичини (1848—1943) // *Львівські вісті.* — 1943. — Ч. 136(556); *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 254, 255.

М. Галушко

56

ПОВѢСТИ И ПѢСНИ: Додатокъ до «Слова» для цѣлорочныхъ Пренумерантовъ. — Ч. I. 1866.

[Львів], 1866: *Изд. Б. А. Дѣдицкій. Печатня* Ставропигійска.

Вийшло: 1866 — Ч. I—IV; Ф. 21,5×16 см; *Обс.* 14 с.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1866 — Ч. I—IV.

Примітки: Додаток до «Слова» (див. № 35).

Нумерація сторінок загальна для усіх чисел.

Зміст додатка — гумористична повість «Найкрасшій нбсь», яку «пбсла нѣмецкого написаль» Іван Гавришкевич (під крипт. И. Г.), історична дума Данила Млаки (псевд. С. Воробкевича) «Богданъ Хмельницкий», твори Опанаса Горобця (псевд. О. Кониського) — оповідання «Гаркуша» і повість «Безталанная».

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 75; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 49.

Література: *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 256.

М. Галушко

57

РУСАЛКА: Литературня часопись. — Виходить що суботы. Ч. I. 1866, 1 січ.

Выдас і одвѣчас за ред. Володимиръ Шашкевичъ. — **Львѡвъ, 1866:** *Печатня* Михайла Ф. Порембы (1866 ч. 1—5, 11, 12); *Печатня* Института Ставропигійскаго (1866 ч. 6—10). *Адр. ред. та експ.:* пбдь ч. 193, мѣсто.

РУСАЛКА

Передплата выноситься на рубль 6 коп., на 1/2 р.
3-го пол. 50 коп., на 1/4 р. 1-го пол. 50 коп.
Ежегодная посылка под № 103, место.

Грешъ передплатный и вся лоты посылаются
(оравно) до редакціи под № 103, место.
Рекламціи неоплачуемы, не оплачиваются.

ТАРАСОВИ НА ВЪЧНУЮ ПАМЯТЬ!

У иллий роковинъ его смертей,

Нема намъ польги подколи
Своего пророка поховали...
Отто могила!.. Дни печали.
Мовъ чорній хмары натагли
На голубе родиме небо.
Повеселились-бы — не вде бо
Веселе сонечко до насъ:
Найкращій лучъ его погасъ;
Воды живон здрой занертий —
И стало въ насъ неначе мертво, —
Бо вмеръ великій нашъ Тарасъ!

Умеръ!.. чего вже й плакать намъ,
Боли кровъ насъ ніхто не плаче?
Ні? вже не складеться иначе,
Що такъ вже складеться... Ворогамъ
На вітку слезы твѣ, а намъ —
Вдѣ ихъ намъ польги не прибуде.
Не плачте, братія! мы: люде,
И вѣкъ бувъ человекъ, и вмеръ...
Теперь не плачте, бо теперь
Не слѣзъ, а силы духа треба,
Щобъ одъ напасти не пропасть...
Молѣть, хай змилюється небо
И духа сильного намъ дастъ,
Тоді и пѣкло переможемо.
Зотрѣмъ накорѣнокъ ворогій,
Во духъ — то пламенный грѣмъ божій!

Поникла вѣща голова,
Горѣло сердце ягорѣло,
И — живъ на-вѣки, бо живъ
Душа не вмерла, не зотѣла.
Не вмеръ умеръ вѣкъ, — не зовсімъ
Пивці въ могилу заховаля:
То земнее землі оддали,
А душу въ душу мы приймѣмъ!
Читайте-жъ, братія, читайте
Святыхъ писень его заветъ:

Живен слово полюбѣть,
Живон силы набирайтесь,
Не мрѣте — за-живи не мрѣть!..
По Тѣмъ, хто вѣчно живъ, не плачте,
А мѣйте самі вы, и бачте,
Щобъ не запланивъ вѣкъ на насъ:
Що вы не убавили Варяны;
Що вороги сніються въ насъ;
Що духа духъ такий не спасъ;
Що черезъ дѣтокъ мати гине!..

И надъ Навою й надъ Арлономъ
Свѣта намъ кожда пѣдь землі,
Будь нога его ступала;
Не с-святѣйша вода въ
Вода — дармъ, але, що топтали
Въ Ляхи та Москаля! —
Вона свѣтѣнсю намъ стала:
Бо вѣкъ родився въ тѣй землі,
Бо въ тѣй землі его могила,
Бо се земля, де и мы родились,
Де вѣчно такъ жилось дѣдамъ,
Якъ вѣчно внукамъ дихать нинѣ...
Не дайте-жъ роднои свѣтѣмъ
На глузъ, на посмѣхъ ворогемъ!
Въ ту землю, що нашъ Богъ давъ намъ,
Вы не вводѣть чужого бога!
Не бѣйтеся дорога чужого:
Хотѣ и рука въ его зацѣпа,
Та ба! — на глиняникъ стоить...
Свою вы правду боронѣть:
Тѣмъ правдѣ ворога не грѣзно.
Хотѣ-бъ великій бувъ якъ свѣтъ,
Упаде, бо не вдернуть ноги,
Що топчутьъ святощѣвъ чертоги...
Алижъ сами вы ихъ не топчѣть,
Щобъ не прогнѣвали вы Бога!..
Щастливѣйшій вождь, Славуиный
Одъ украинського народу...
Въ кого в дѣло — та въ чужимъ;
А насъ Славяне въ свѣтъ заводять —
Тѣмъ загребуи Москаля,
Що нѣзъ несмытѣмъ Ляхами

Вийшло: 1866 — Ч. 1—12; Ф. 29×22 см; *Обс.* 8 с.; *Передпл.*: на рѣкѣ 5 зол.

Наявність у фондів: ЛНБ: 1866 — Ч. 1—12; НБУВ: 1866 — Ч. 7, 10—12; НБ ЛНУ: 1866 — Ч. 1—11; ДНАБ: 1866 — Ч. 1—5, 9—11; НДБ ЦДІАУ: 1866 — Ч. 1—6.

Примітки: На полях ч. 1 зазначено: «Число на показъ». Нумерація сторінок для усіх чисел загальна.

Літературний тижневик народовецької студентської громади у Львові «Русалка» виходив три місяці, з 1 січня до 2 квітня 1866 р., після припинення часопису «Мета». Духовним наставником нового літературного видання можна вважати О. Кониського, який наприкінці 1865 р. в листі до Ю. Федьковича відзначав, що покладає на «Русалку» надії, та запрошував його до співпраці. О. Кониський став найбільш активним її автором (писав під псевд. Перебендя, Верниволя, Сирота, Маруся К., Журавель). Майже всі числа тижневика відкривали поезії О. Кониського, серед яких — «Де Вы?», «До А. Ф. К.», «До Русалки», «Елегія», «Памяти великихъ. Въ роковини смерти Тараса Шевченка», «Сирота на вигнані». Друкувалися тут і його оповідання («Передь свѣтомъ», «Споминки давнѣго. Школа»), драматичний твір «Було та загуло», а також літературознавча праця «Критичный оглядъ украинской (русской) драматической литературы» (ч. 5—12).

У замітці «Слово до Родимцѣвъ», опублікованій у 1-му числі, редакція, закликаючи читачів до підтримки і співпраці, відзначала, що, коли «станемо поручъ себе и щиро одні другихъ подмагатимемъ, тогдѣ не жажатись намъ нѣ злои долѣ, нѣ противникѣвъ нашихъ, бо тогдѣ въ хатѣ нашѣй завьтасе опять давня «сыла — и правда и воля».

Щодо спрямування видання наголошувалося, що воно «є и останеться народнымъ, або инакше, що мы въ письмѣ нашѣмъ обороняти будемъ нашої мовы протыво нападамъ всѣхъ си противникѣвъ...» (ч. 3).

Зміст тижневика складали переважно історичні та літературознавчі матеріали і художні твори, як-от: статті автора під криптонімом К. Л. «Гальшка зъ Острога» (ч. 1, 2) і «Гетьманство Мазепы» (ч. 4—9), переклади О. Гороцького частин книги Г. Фрайтага «Техника драмату. Идея» (ч. 4, 8), П. Павлусевича (під крипт. П. П.) «Пяті роковини смерти Тараса Шевченка» (ч. 11, 12), поетичні твори О. Левицького, С. Воробкевича (під псевд. Данило Млака), К. Климковича, оповідання В. Ільницького (під псевд. Денис з-над Серета) тощо.

На шпальтах видання друкувалися також статті з історії театру (Древня Мистерія. — Ч. 9, 10) та рецензії на театральні вистави під рубрикою «Руський театр».

Час від часу публікувалися листи, що надходили з окремих міст Галичини і Поділля, під рубрикою «Допись» або «Допись з Подоля», постійними були — «Всячина», «Бібліографія», «Переписка».

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицько-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 75, 76; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 49.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2643; *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 168, 169; *Дмитрук В. Т.* Нарис з історії української журналістики XIX ст. — Львів, 1969. — С. 78; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 180—182; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 97, 98; *Крупський І. В.* Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.). — Львів, 1995. — С. 71, 72; *Баб'як П.* Матеріали архівів до історії українських видавництв і редакцій періодичних видань XIX — поч. XX ст. // Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та проблеми створення інформаційного банку даних: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 20—21 верес. 1996 р. — Львів, 1999. — С. 95, 96; *Крупський І.* Становлення української журналістики в Галичині (1848 — початок XX ст.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 7. — С. 12; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 256—258; Українська преса: Хрестоматія / За ред. М. Ф. Нечитайлюка. — Львів, 2002. — Т. 2: Преса Галичини 60-х років XIX ст. — С. 116, 122, 123, 339—374; *Михайлин І. Л.* Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 330—332.

М. Галушко

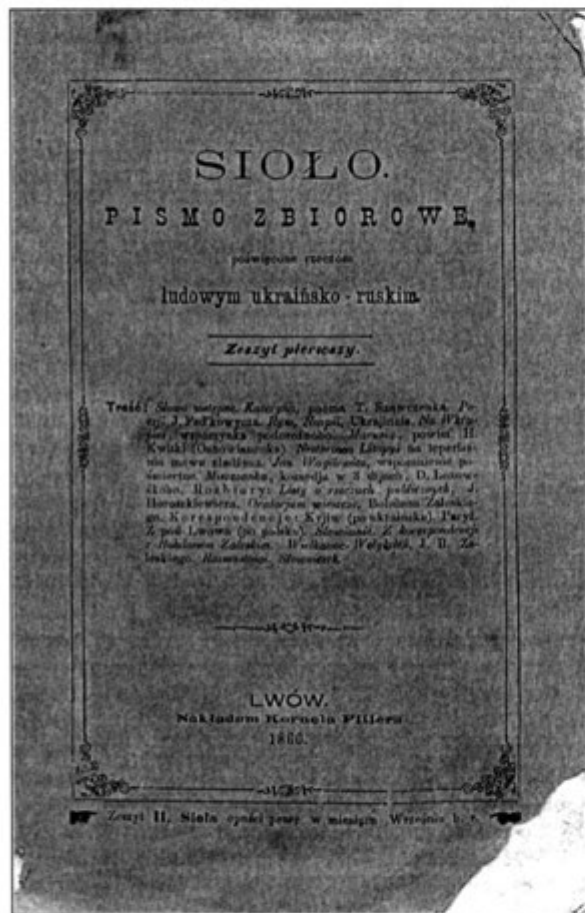
58

SIOŁO: Pismo zbiorowe, poświęcone rzeczom ludowym ukraińsko-ruskim. — Wychodzi co trzy miesiące. Z. 1. 1866, 1 lipca.

[*Ред.-вид.* Павлин Свенціцький]. — **Lwów, 1866—1867:** Nakładem i drukiem Kornela Pillera. *Адп. ред. i адм.:* Kornel Piller, właściciel drukarni i wydawca «Siola» we Lwowie.

Вийшло: 1866 — Z. 1—3, 1867 — Z. 4; Ф. 20×13 см; *Обс.* 48 с.; *Передпл.:* w miejscu za cztery zeszyty 4 złr., z przesyłką pocztową 5 złr. (1866), rocznie 6 złr. (1867). *Ц.* окремого числа 1 złr. 50 ct.

Наявність у фондї: ЛНБ: 1866 — Z. 1—3, 1867 — Z. 4; НБ ЛНУ: 1866 — Z. 1—3, 1867 — Z. 4; ББ: 1866 — Z. 1—3, 1867 — Z. 4; БН: 1866 — Z. 1—3, 1867 — Z. 4; Б. Оссол.: 1866 — Z. 1—3, 1867 — Z. 4; Б. У. Вроц.: 1866 — Z. 1—3, 1867 — Z. 4; Б. Яг.: 1866 — Z. 1—3, 1867 — Z. 4.

Примітки: На обкладинці 3-го зошита подано рік виходу — 1867, однак на титулі залишено — 1866.

Двомовний українсько-польський часопис «Siolo», україномовні матеріали якого друкувалися латинкою, — цікава сторінка в історії української періодики другої половини XIX ст. Редакція журналу активно пропагувала серед польського населення українську культуру, історію й красне письмо, послідовно

відстоювала окремішність українського народу від поляків й росіян та виступала проти москвофільства.

За структурою часопис нагадує альманах, однак періодичність «Siolo» та наявність таких рубрик, як «Korespondencje» і «Rozmaitości» дають усі підстави віднести його до видань літературно-наукового й культурологічного журнального типу.

У центрі уваги часопису постійно перебувало русько-українське питання, «Ukraina-Ruś słowiańska». Як зазначив один із дописувачів, це було перше видання за всі часи, «szo wid lachiw wyjszło», у якому вони взяли за «ruśke diło», і бажав їм успіхів (List do redakcji «Siolo». — Z. 2).

Редакція відзначала, що планує подавати матеріали за десятьма напрямками, а саме: I. Poezie; II. Powieści, opowiadania, opisy podróży; III. Pieśni ludowe, podania, muzykalje itd.; IV. Teatr (Wejda tu i sprawozdania ze scenicznych przedstawień); V. Historia i nauki ścisłe; VI. Rozbiory i krytyki; VII. Korespondencje; VIII. Wiadomości o ruchu piśmienniczym w Słowiańszczyźnie; IX. Rozmaitości; X. Słowniczek, wytłumaczenie słow mniej zrozumiałych» (Słowo wstępne. — Z. 1).

У часописі були надруковані українською мовою поеми й вірші Тараса Шевченка, як-от: «Катерина» (z. 1), «Тополя», «Калина», «Пустка», «Три шляхи» (z. 2), «Наймичка» (z. 3), «Неофіти» (z. 4), поетичні добірки Юрія Федьковича (z. 1, 3, 4) та його поема «Довбуш» (z. 2), поезії Теофіла Ленартовича (z. 3) і автора, який виступав під псевдонімом Українець (z. 1, 3). Польською мовою були опубліковані вірші Богдана Залеського (z. 2) та В. К. «Pamięci Tarasa Szewczenki w rocznicę jego skonu» (z. 4).

Із прозових творів у журналі привертають увагу повість Г. Квітки-Основ'яненка «Маруся» (друкувалася з продовженням у всіх випусках), повість «Інститутка» й оповідання «Чари» Марка Вовчка (z. 4), уривок із повісті П. Стахурського (псевд. П. Свенціцького) «Przed laty» у перекладі українською мовою (z. 2). Прозові твори доповнювали подорожні замітки (надруковані українською мовою) «Na Ukrajini. Wspomynka podróżnoho» (z. 1).

Драматургія в часописі представлена українською комедією у 3-х діях Д. Лозовського (псевд. П. Свенціцького) «Miszcánka» (z. 1, 2) та п'єсою — «сумним образом» — у 5-ти діях «Kataryna» за однойменною поемою Т. Шевченка, опублікованою під псевдонімом Павло Свій (псевд. П. Свенціцького) (z. 3, 4). Публікації драматичних творів доповнюють і міркування польськомовного автора R. N. про народний театр як засіб розвитку освіти (z. 2).

Помітне місце в часописі займають історичні статті, спогади та рецензії. І сьогодні не втрачають пізнавального й наукового значення публікації «Nestorowa Litopys na teperisznju mowy zladzena» з короткою передмовою до неї (переклад друкувався у всіх випусках), Зоріяна «Slowianie» (z. 1) та його ж «Szafaryk był w błędzie stawiając język moskiewski u czoła narzeczy ruskich» (z. 3), В. К. «Sprawa rusko-ukraińska» (z. 2). Так, в останній публікації автор ретельно захищав права українського народу і вважав русько-українське питання суто політичним. Відстоюючи автономію Русі-України, він, однак, дотримувався думки, що її політична єдність з Польщею є єдиною з підстав розв'язання українського питання.

Цікавими були також польськомовні статті Івана Вагилевича та матеріали про нього, як-от: «Rugja» (z. 2), «Wspomnienie pośmiertne» (z. 1), «Rękopisma pozostałe po ś. p. J. Wagilewiczu», в якому подано характеристику творчої спадщини вченого (z. 3, 4).

У журналі була вміщена низка рецензій, у яких аналізувалися художні твори і наукові праці польських письменників та вчених, зокрема Богдана Залеського, Й. Горошкевича (z. 1), Теофіла Шумського (z. 2). Гостротою вирізнялася рецензія «Z powodu broszury «Słowa» W adin czas nauczył'sa malorusinu pa wielikarusski» (z. 3).

Під рубрикою «Korespondencje» у часописі вміщувалися дописи читачів. Так, у кореспонденції з Парижа анонімний дописувач обстоював ідею слов'янської єдності та прихильно характеризував творчість Т. Шевченка, Г. Квітки-Основ'яненка, Ю. Федьковича (z. 3). Автор допису з Кисва висловлював віру у свободу українського народу (z. 1), а Остап Понура з Полтави писав про підневільне становище України, окупованої царською Росією, зокрема про перешкоди у створенні українського театру в Полтаві, відсутність українських шкіл та періодичних видань (z. 3).

Багато цікавих відомостей, зокрема про галицькі періодичні видання, нові книги, важливі події в культурному й науковому житті краю, уміщено під рубрикою «Rozmaitości».

У кінці кожного випуску подавався українсько-польський «Słowniczek». На обкладинці часопису вміщувався його зміст.

У зверненні до читачів редакція відзначала, що своїми публікаціями спричинилася до з'ясування «pytania tak wielkiej wagi, jak rusko-ukraińskie» (z. 4), і констатувала, що їй не вистачило коштів від передплати, щоб покрити навіть затрати на друк. Проте вона не втрачала оптимізму і планувала

видавати «Siolo» щомісяця, але для цього необхідно було зібрати 300 передплатників. Оскільки цього так і не вдалося зробити, четвертий випуск «Siola», який вийшов 30 березня 1867 р., став останнім.

Бібліографія: Левицький *И. Е.* Галицько-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 76, 77, 94.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2719; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto; Buffalo; London, 1993. — Vol. 4. — P. 718; Франко *І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 167, 168; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 182.

В. Габор

1867 р.

59

БОЯНЬ: Письмо для белетристики и науки. — Выходитъ каждого 1, 8, 15 и 22. Ч. 1. 1867, 1 цвѣт.

Издае и отвѣчае за ред. Стефанъ Гучковскій. — **Львѣвъ, 1867:** Печатня Ставроп. Института. *Адр. адм.:* Редакція Слова, ч. 144 м. або адм. Бояна, ч. 131 м (1867 ч. 1), Редакція Слова, ч. 144 м. або адм. Бояна, ч. 193 м. (1867 ч. 2—7), Редакція Слова, ч. 144 м. *Адр. ред.:* Володимиръ Я. Стебельскій, ч. 145 м. (1867 ч. 1—6), Левъ И. Михалевичъ, ч. 463 (1867 ч. 7—9), Левъ И. Михалевичъ, ч. 145 м. (1867 ч. 10—33).

Вийшло: 1867 — Ч. 1—4/5, 6—33; Ф. 26х21,5 см; Обс. 8 с., здвоеного ч. 16 с.; *Передплат.:* на годъ 5 зол.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1867 — Ч. 1—33; НБ ЛНУ: 1867 — Ч. 1—13; БН: 1867 — Ч. 1—10, 13.

Примітки: Нумерація сторінок загальна для усіх чисел.

Редакція у зверненні «До пчт. Публики» писала: «...кидаемо жменю свого труда до будущого храма одной святой Руси. На основахъ нашей історіи, на основахъ еи началъ и преданій, хочемо зъ родимого слова добути дороговѣстности, которыхъ не отцужается всяка русская душа». Покладаючи надії на моральну і матеріальну підтримку «галицько-русской публики», вона обіцяла: «При заporučеной участи старшихъ и молодшихъ силъ отвѣтимо жаданьямъ образованого круга нашихъ патріотѣвъ. Оцѣняючи вагу женского пола въ загальномъ образованью народа, посвятимо его интересамъ одну часть нашего письма» (ч. 1).

БОЯНЬ

ПИСЬМО ДЛЯ БЕЛЕТРИСТИКИ И НАУКИ.

Ч. 10.

Львівъ, 8. Червня

1867.

МОЛИТВА

(А. Хомякова*)

Какъ часто во мнѣ пробуждалась
Душа отъ лѣниваго сна;
Просилась людямъ и братьямъ
Сказаться словами она!

Какъ часто, о Боже, рвалась
Възвать Твою волю землѣ,
Да свѣтъ осяетъ разумный
Всезумцевъ, бродящихъ во мглѣ.

Какъ часто, безсилемъ тоимымъ,
Оъ глубокой и тяжелой тоской,
Молилъ тебя дать мнѣ пророка
Оъ горячей и крѣпкой душой.

Молилъ тебя, въ часъ полуночи,
Пророку дать силу рвечей,
Чтобъ міръ оглашалъ онъ далеко,
Благолами правды Твоей.

Молилъ Тебя съ плачемъ и стономъ
Во прахъ простерть предъ Тобой,
Дать міру и ушнѣ, и сердцу,
Для слушанья речи святой!

— * —

Письма П. Кулиша

заявляющій его отреченіе

отъ Кулишівни.

Въ настоящее время, коли на Славянскомъ горизонтѣ спасительная гадка духовного объедине-

*) Алексій Степановичъ Хомяковъ родился 1-го Мая 1800 г. въ Москвѣ отъ старинно-Русского дворянскаго рода, принадлежащаго къ числу самыхъ лучшихъ поэтовъ Руси. Мысль о Славянскомъ братствѣ вѣрно отразилась въ его поэтическихъ твореніяхъ, которыми донесшися до Славянъ сдѣлалась всенародно національнымъ гимномъ у Сербовъ, Чеховъ, Крѣтовъ, Болгаръ. Въ предлагаемой поэмѣ онъ чувствуетъ недостаточность своихъ усилій, молится о ниспосланіи людямъ пророка, который бы возбудилъ отъ сна холодное племя, италася о дарованіи людямъ ушей слушать и очей видѣть. Онъ скончался 1860 г.

нія водворилась и успаваетъ, коли у Южныхъ Славянъ языкословни споры прекращаются, и духъ объединенія чѣмъ разѣ больше усиливается, нашлись у насъ — на Галицкой Руси волонтеры, положившіи собѣ задачу, въ своей дерзкой запылѣ раздувати ужъ прогасавшее пламя несподы и разединенія. —

Такиими волонтерами суть тѣ „народовці“, — якъ они себе сами називати звыкли, — съ малымъ числомъ нѣмъ слѣпо повинующихся приверженцевъ, которы на подставѣ не знати какой-то науки не стыдятся свои сепаратистичны и духовнымъ стремленіямъ Галицкой Руси несподыны идеи проповѣдати. Больше всего же заявляютъ они своимъ для нишой Руси пагубнымъ стремленіемъ въ органъ „Русь“, покровительствуемомъ и поддерживаемомъ матеріально якимъ-то тайнымъ правительствомъ (удивительно, що въ официально обнародованныхъ бюджетахъ жадного правительства нѣтъ о томъ ни найменшого воспоминанія!) и литературной часописи „Правда“. Въ доказательство о животиности ними превозноси-мыхъ дожей заступаются они повсюду авторитетомъ нашего обще известного и высокопочтенного П. Кулиша*). Не входя на теперъ въ по-

*) Манифестъ Кулиша. Еще давнише „Галичаниномъ“ обіцявъ п. Дідицький подати манифестъ нашего великого земляка пана Кулиша, котрымъ тожде поступовання особного відъ москвитинъ нашихъ вреніи и мани спасеніи въ згодѣмъ примиренію въ „Словомъ“ примати мавъ би. Довго ми вже, я доволі ждали на той обіцяний манифестъ; а его якъ не було, нема, такъ и не буде може. Годилося би, аби п. Дідицький додержавъ уже разѣ своего слова, и не задержувавъ у себе той манифеста. А тимчасомъ, доки се становить, маємо за обов'язокъ сповістити п. Дідицькому улегшити діло тимъ запереченнямъ, що панъ Кулишъ не лише манифесту такого не написавъ, але навіть и те додавъ, що для Рускивъ галицькихъ видѣти вітъ самъ лише въ одній ооветичній правеніи и чисте-народнімъ рускимъ прямованіи будуще спасеніи. — Ври „Русь“ Ч. 19 въ дня 2. Червня 1867. Новинки.

Літературна частина газети, яку вели Володимир Стебельський (перші сім чисел) і Лев Михалевич, містила прозові та поетичні твори таких авторів, як В. Стебельський (під псевд. Славич і Руслан) (повість «Упавший ангель», поезія «Червона Русь», уривки «На моряхъ», «До Рима» з поеми «Мортонъ» та ін.); С. Метеля (повість «Ошибка на ошибку»); С. Воробкевич (під псевд. Данило Млака) (вірші «Павлюкова могила», «Пѣснь безъ имя»); Іван Малицький (під псевд. Іван М.) (вірш «Звонъ»); Орест Авдиковський (під крипт. О. А.) (вірш «Сонъ-весѣлье», «То я завинилъ», новела «Гуцулка»); Филімон Калитовський (під крипт. И.) (повість «Дипломатка»); Модест Гумецький (під крипт. М. Г. та псевд. Марія, Марія от Сіона) (уривок з поеми «Тріумфъ», вірші «Жаль», «Молитва») та ін. Після заяви редакції, що з початком другого чвертьріччя вона «буде подавати правильно историю литературы Русской отъ найдавнішихъ до новішихъ временъ», а також вміщуватиме «стихотворения славнѣйшихъ поэтовъ русскихъ въ оригиналѣ и повѣсти отличнѣйшихъ писателей Закордонной Руси» (Запрошення кь предплатѣ. — Ч. 12), твори українських авторів зі шпальт газети майже зникають, натомість друкуються поезії М. Лермонтова, О. Пушкіна, Ф. Сологуба, К. Аксакова, Г. Державіна, Ф. Тютчева, повість «Жидъ» І. Тургенєва тощо. У кількох числах публікувалася трагедія М. Костомарова (під псевд. Галка) «Переяславська ніч».

У постійному розділі «Фельетонъ» вміщувалися літературознавчі та культурно-освітні статті й замітки: «Чешская литература (1774—1848)» (ч. 2—7), «Біографическіи извѣстія о знатнѣйшихъ мужахъ славянскихъ, отправившихъ ся на московскую этнографическую выставку» (ч. 8—20), в яких йшлося про таких відомих чеських діячів культури, як Франц Паляцкий, Франц-Владислав Ригер, Ян Паляцкий (син Франца Паляцкого) та ін., «Русскій Кремль при лунномъ свѣтлѣ», «Рейнскій водопадъ»; роздуми Карамзіна «О любви кь отечеству и народной гордости» та В. Яковлева «Ночь на Везувіи»; російська народна казка «Морозко». Матеріали з питань літератури, культури, книжкових і пресових новинок подавалися у розділі «Литературнии и инии извѣстія».

Окрім того, в газеті публікувалися історичні та літературознавчі статті, зокрема В. Стебельського «1848. История и анализа» (ч. 1, 2); А. Петрушевича «Исторія. Откуда и якъ пошла Русская земля?» (ч. 9), «Русская литература, в якій охоплюється історія літератури від початку писемності до XI ст.; М. Ломоносова «О пользѣ книгъ церковныхъ въ Русскомъ

языкѣ» (ч. 25), П. Куліша «Старина Русской земли» (ч. 11—24). Особливу увагу привертають полемічні статті про листи П. Куліша до Я. Головацького під назвою «Письма П. Кулиша заявляющіи его отречение отъ Кулишівки» (ч. 10), В. Стебельського «Письмо до Кулиша» (ч. 13) з приводу «кулішівки» і публікації листів Куліша у «Слові» та редакційна стаття «Кулишъ и газета «Москва» (ч. 22). Предметом полеміки була ідея введення фонетичного правопису, запропонованого Кулішем для галичан, — т. зв. «кулішівки».

З 12-го числа редакція запровадила постійну рубрику «Словарецъ», під якою подавалося пояснення «руськихъ словъ и формъ приходящихъ въ Боянъ, а у насъ меньше употребляемыхъ», постійно велася рубрика «Переписка».

Вихід газети припинився 14 грудня 1867 р., на 33-му числі. З цього приводу редакція писала: «Важныи причины споводовали кь тому редакцію. Не имѣемъ ніякихъ притязаній кь осягненію нашихъ честныхъ подвиговъ на поли русской словесности, думаемъ однакъ, что такой истинно причинилисьмося немало кь поясненію запутанного вопроса русско-словесного, и що выкликаньемъ споровъ литературныхъ не съ нашей причины утерпѣли морально и матеріально нѣкоторые высокопоставленныи лица а такой по причинѣ самыхъ же нашихъ загорѣлыхъ недруговъ».

Бібліографія: *Левіцкій И. Е.* Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 83, 84; *Ігнатіенко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 49.

Література: *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 91; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 265—268.

М. Романюк

60

ГАЛИЧАНИНЪ: Науково-белетристичная прилога до «Слова». — Р. І. Ч. 1. 1867, 4 сѣч.

Ред. Б. А. Дѣдицкій. — **Львовъ, 1867—1870:** *Изданъ* Богданомъ А. Дѣдицкимъ. *Печатня* Ставропигійская. *Адр. ред.:* Львовъ, подъ ч. 144 м. (1867—1868 ч. 20), подъ ч. 124 м. (1868 ч. 21 — 1870).

Вийшло: 1867 — Р. І ч. 1—30, 1868 — Р. II ч. 1—30, 1869 — Р. III ч. 1—11, 1870 — Р. IV ч. 1—11; *Ф.* 22,5×16 см; *Обс.* 16 с. (1867—1869), 8 с. (1870);

Додаток «Слова» для Громады

Передп.: пренумерується тільки вразі з «Словом» (1867—1868 ч. 6); в рік 1 зр. 80 кр., з «Словом» 10 зр. (1868 ч. 7 — 1870).

Наявність у фонді: ЛНБ: 1867 — Р. I ч. 1—30, 1868 — Р. II ч. 1—30, 1869 — Р. III ч. 1—11, 1870 — Р. IV ч. 1—10; НБУВ: 1867 — Р. I ч. 1—30, 1868 — Р. II ч. 1—30, 1869 — Р. III ч. 1—11, 1870 — Р. IV ч. 1—11; НБ ЛНУ: 1867 — Р. I ч. 1—30, 1868 — Р. II ч. 1—30, 1869 — Р. III ч. 1—11, 1870 — Р. IV ч. 1—10; НДБ ЦДІАУ: 1867 — Р. I ч. 2, 24, 25, 1868 — Р. II ч. 3—5, 7—9, 17, 20, 23, 1869 — Р. III ч. 1—11; БН: 1867 — Р. I ч. 1—5, 18—30, 1868 — Р. II ч. 1—30; Б. Оссол.: 1867 — Р. I ч. 1, 2, 4—14, 1868 — Р. II ч. 1, 2, 8, 11, 12, 14—17, 19, 22—24, 1869 — Р. III ч. 1—11.

Примітки: Річники 1-й і 2-й вийшли із показниками змісту. На обкладинці зазначено: «Изданъ Богданомъ А. Дѣдицкимъ. Въ типографіи Института Ставропигійскаго подъ зарядомъ Стефана Гучковскаго». У всіх річниках нумерація сторінок загальна.

Науково-белетристичний додаток до «Слова», стоячи на засадах москвофільства, друкував статті етнографічного і релігійно-церковного змісту, праці історичної тематики, спогади, художні твори. З історичних праць привертає увагу «Народная история Руси», яка публікувалася у кожному числі впродовж усіх років видання додатка, причому 1870 р. усі числа містили лише цю працю. З авторських публікацій варто виокремити розвідки Я. Головацького «Запорожцы въ Банатѣ» (1867. — Ч. 19), Олександра Павловича (під крипт. А. И. Пл.) «О отдѣленіи западной церкви отъ православной восточной» (1867. — Ч. 6, 7), статтю без зазначення авторства «Гоненіи православной Руси за времяъ Юсафата Кунцевича» (1868. — Ч. 15—17), історичний спогад В. Переговського «Волинь и Почаевъ» (1868. — Ч. 29), історичний нарис К. Шайнохи «Якъ ополячивалась и католичилась Холмская Русь?» (1868. — Ч. 30) та ін.

Під рубрикою «Статистичні свѣдѣнія» подавалися ґрунтовні відомості про територію і населення Росії, а також Австрії, Англії, Данії, Італії, Іспанії, Китаю та інших країн світу.

Перші 22 числа 1867 р. відкривалися поетичними творами Б. Дідицького (під крипт. Б. А. Д.) («Недосказанный рѣченіи матери», «Добрый знакъ» та ін.), К. Устияновича (під крипт. К. Н. У.) («Нашъ кормчій», «Измѣнникамъ Отчины»), С. Воробкевича (під псевд. Данило Млака) («Гетманъ Наливайко», «Гетманъ Павлюкъ», «Казнь Ивана Подковы»), С. Метелі («На

розвалинахъ Галича»), В. Стебельського («Духови Тараса Шевченка»), М. Максимовича («Пять псалмовъ»), а також І. Крилова (байка «Пестрыи овцы»), Ф. Тютчева, А. Майкова.

На шпальтах додатка були опубліковані драматичні та прозові твори І. Гавришкевича («Лѣкаръ по неволи», «Староста ровесникъ або Клопоты на сватанью», «Панъ»), повісті В. Ільницького (під псевд. Денис з-над Серета) («Всяко на свѣтѣ бывае»), М. Винницького («Двѣ могилы»), Ф. Калитовського («Замѣтъ»), І. Тургенєва («Фаустъ»), історична повість А. Разина («Гетманъ Остряница») та переклади І. Гавришкевича (під крипт. И. Г.) з німецької літератури. Постійно велася рубрика «Литературныи извѣстія».

Бібліографія: Левицькій И. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 85, 102, 103, 119, 135; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 50.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 343; Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 86; Раманюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 258—260; Українська преса: Хрестоматія / За ред. М. Ф. Нечитайлюка. — Львів, 2002. — Т. 2: Преса Галичини 60-х років XIX ст. — С. 550—554.

М. Галушко

61

ДОДАТОКЪ «СЛОВА» ДЛЯ ГРОМАДЫ (1867 22 февр. — 29 цвѣт.); Додатокъ «Слова» для Громады (1867 13 мая — 2 авг.). — [Ч. 3]. 1867, 22 февр.

[Ред. Б. Дідицький]. — **Львовъ, 1867**: Издатель Богданъ А. Дѣдицкій. Печатня Института Ставропигійскаго. Адр. ред.: не подано.

Вийшло: 1867 — 22 февр., 4, 15, 25 марта, 5, 15, 29 цвѣт., 13, 27 мая, 10, 20 юнія, 2 авг. [ч. 3—14]; Ф. 27,5х21,5 см; Обс. 39 с.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1867 — 22 февр., 4, 15, 25 марта, 5, 15, 29 цвѣт., 13, 27 мая, 10, 20 юнія, 2 авг. [ч. 3—14].

Примітки: Видання є продовженням додатка до «Слова» «Письмо до Громады» (див. № 64); нумерація сторінок загальна для обох видань.

Зміст «Додатка «Слова» для Громады» складали популярні публікації на суспільно-політичні,

економічні та історичні теми: «Що то Москва?», «Польска брехня и русская правда», «Що то есть право презентації?», «О бѣдѣ и нуждѣ христіянъ подъ невѣрнымъ Туркомъ», «Розговоръ Ресного съ Михайломъ и Пилипомъ о тѣмъ, яка була колись-то Русь», «Що то оунія Руси и Литвы съ Польщею?», «Чи буде коли Польща?», «По що їздили наши Русины зъ Галичини до Москвы?» та ін.

Час від часу у виданні друкувалися кореспонденції та інформаційні повідомлення про діяльність повітових рад і найважливіші події у світі під рубриками «Що чувати зъ Рады повітовий?», «О Радѣ повѣтвой», «Що нового въ свѣтѣ чувати?».

Авторів публікацій редакція додатка не подавала.

Окрім «язичія», матеріали друкувалися і народною мовою.

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-русская бібліографія XIX-го столѣття дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 88; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 50.

Література: *Лукань Р.* Вистава української преси Галичини (1848—1943) // *Львівські вісті.* — 1943. — Ч. 154(574); *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 86; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 261.

М. Галушко

62

ЛИТЕРАТУРНАЯ ПРИЛОГА ДЛЯ ЦѢЛОРОЧНЫХЪ ПРЕНУМЕРАНТОВЪ «СЛОВА». — Ч. I. 1867, 15 новемб.

Ред. Б. А. Дѣдицькій. — **Львовъ, 1867—1868:** Печатня Ставропигійская. **Адр. ред.:** не подано.

Вийшло: 1867 — Ч. I—IV, 1868 — Ч. I—II; Ф. 22,5×15,5 см; **Обс.** 14 с. (1867), 16 с. (1868); **Передп.**: не подано.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1867 — Ч. I—IV, 1868 — Ч. I—II; Б. Оссол.: 1867 — Ч. I—IV.

Примітки: Нумерація сторінок загальна для усіх чисел річника.

На шпальтах літературного додатка до «Слова» (див. № 35) опубліковані художні твори, зокрема драма М. О. Полевого «Жизнь за царя», перероблена «на мало-русскій ладъ» Данилом Паливодою-Карпенком, повісті М. Гоголя «Ночь передъ Рождествомъ» та Н. К. «Надинька. Случай».

Бібліографія: *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 50.

Література: *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 280.

М. Галушко

63*

ОУЧИТЕЛЬ (1867 ч. 1); **УЧИТЕЛЬ** (1867 ч. 2—26): Педагогическій и народопроевіщающій журналъ. — Выходить еже мѣсячно 4 раза. Ч. I. 1867, 4 (16) апр.

Изд.-ред. Андрей Рѣпаевъ. — **Унгваръ, 1867.**

Вийшло: 1867 — Ч. I—30; Ф. 32×20 см; **Передп.**: на годъ 4 зол.

Газета «Учитель» — перше світське періодичне видання Закарпаття і один з перших педагогічних друкованих органів в Україні — ставила перед собою завдання підвищувати професійний рівень «півце-учителів» та сприяти освітньому розвитку молоді й простого народу.

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-русская бібліографія XIX-го столѣття дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 100; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 52; Загальна бібліографія Подкарпатя / Зложили Н. Лелекачъ и И. Гарайда. — Унгваръ, 1943. — С. 50.

Література: *Енциклопедія Українознавства:* Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 9. — С. 3473; *Encyclopedia of Ukraine.* — Toronto; Buffalo; London, 1993. — Vol. 5. — Р. 338; *Очеркъ Угро-русской письменности* // *Листокъ.* — 1894. — Ч. I. — С. 6; *Волошин А.* Ко історії нашого новинарства // *Русинъ.* — 1923. — Ч. 104; *Волошин А.* Спомини. — Ужгород, 1923. — С. 49, 50; *Животко А.* Преса Підкарпатської Руси // *Учительський голос.* — 1934. — Ч. 7. — С. 138; *Каминський І.* Дополненіє къ статѣѣ «Карпаторусская Журналистика» // *Русскій Народный Голосъ.* — 1935. — Ч. 85; *Животко А.* Преса Карпатської України. — Прага, 1940. — С. 2; *Стрипський Я.* Початки друкарства на Подкарпатію // *Зоря-Найнал.* — 1942. — Ч. 3/4. — С. 280; *Рудловчак О.* Шляхами журналістики XIX ст. // *Дружно вперед.* — 1966. — Ч. 7. — С. 19, 31; Ч. 8. — С. 18; *Лісовий П.* Журналістика Закарпаття 50—70-х років XIX століття і її зв'язки з іншими українськими землями та Росією: Конспект лекцій. — Ужгород, 1969. — С. 17—24; *Історія української дожовтневої журналістики* / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 301; *Габор В.* Українські часописи Ужгорода (1867—1944 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 2003. — С. 75.

В. Габор

ПИСЬМО ДО ГРОМАДИ: Додаток до «Слова». — [Ч. 1]. 1867, 4 февр.

[Ред. Б. Дідицький]. — Львів, 1867: *Издатель Богданъ А. Дѣдицкій. Печатня Института Ставропигійского. Адр. ред.: не подано.*

Вийшло: 1867 — 4, 11 февр. [ч. 1, 2]; Ф. 27,5×21,5 см; *Обс.* 4 с.

Наявність у фондї: ЛНБ: 1867 — 4, 11 февр. [ч. 1, 2].

Примітки: Нумерація сторінок загальна.

Видання додатка продовжилося під назвою «Додаток «Слова» для Громади» (див. № 61).

Зміст додатка «Письмо до Громады» складають бесіда «Громада великій чоловік» (4 февр.) та стаття Стефана Григоришина «Що шизма? и які причини голоду, хворобы и всякого лиха?».

Варто відзначити, що це «Письмо до Громады» не пов'язане з однойменним періодичним виданням, яке видавав і редагував Северин Шехович у 1863—1868 рр.

Бібліографія: *Левицький И. Е.* Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 88, 90, 107; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 50.

Література: *Лукань Р.* Вистава української преси Галичини (1848—1943) // *Львівські вісті.* — 1943. — Ч. 154(574); *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 86; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 260.

М. Галушко

ПРАВДА: Письмо наукове и літературне (1867—1869); Літературно-науковий Вістник (1870 ч. 1); Письмо літературне и наукове (1870 ч. 2—6); Письмо літературно-політичне (1872—1876 ч. 4); Письмо літературно-політичне (1876 ч. 5 — 1877); (Часть літературно-наукова); Часть політична (1878); Місячник для словесности, науки и політики (1879—1880); Літературний збірник (1884); Місячник політики, науки і письменства (1888—1894); Вістник політики, науки і письменства (1895—1896); Ілюстроване письмо для руского народу (1897—1898). — Виходить щомісячно 1, 11 и 21 дня (1867), 8, 15, 22 и 30-го кожного місяця (1868—1869), місячними книжками (1870), 15(27) кожного місяця (1872—1873 ч. 3, 1888—1894), 1(13) и 15(27) кожного місяця (1873

ч. 4—6), 1(13) и 16(28) кожного місяця (1873 ч. 7 — 1874 ч. 11), 3(15) и 18(30) кожного місяця (1874 ч. 12 — 1877, 1878 вип. 18—24, 1895), два рази в місяць 10-го и 25 (1878 вип. 1—17), с кінцем кожного місяця (1879—1880), кожної п'ятниці (1896—1898). Р. І. Ч. 1. 1867, 1 цвіт.

Видаватель и ред. Лонгинъ Лукашевичъ (1867). *Відповідає за ред.:* Іванъ Микита (1868—1869 ч. 5), Наталь Вахнянин (1870). *Головні помічники при ред.:* Є. Згарський, М. Коссаць, В. Лучаковський, Ом. Партицький, К. Сушкевичъ (1867—1869). *Властитель и одвічающий ред.:* Наталь Вахнянинъ (1869 ч. 6—48), Лонгин Лукашевич (1876 ч. 6—12). *Одвічальний ред.:* Олександр Огоновський (1872 — 1876 ч. 3), Лонгин Лукашевич (1876 ч. 4, 5). *Видас и за ред. відповідає:* Володимир Барвінський (1876 ч. 13/14 — 1878 вип. 6, 1879—1880), Маркил Желехівський (1878 вип. 7—22/23/24), Євгеній Олесницький (1888), Іван Стронський (1889), Павло Кирчів (1890—1891 вип. 4), Антін Березинський (1891 вип. 5 — 1897 вип. 27), Стефан Кульчицький (1897 ч. 28 — 1898). *Під ред.:* Володимира Барвінського (1878 т. I), Маркила Желехівського (1878 т. II). Уложений Володимиром Барвінським, докінчений Іваном Франком (1884). — **Львів, 1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898:** *Накладом Товариства имени Шевченка у Львові* (1878). *Друк.* Ставропигійська (1867—1869); *Друк.* Інститута Ставропигійського під заряд. Ст. Гучковського (1870, 1872—1873); *Друк.* Товариства имени Шевченка. Під зарядом Фр. Сарницького (1874—1878); *Друк.* Товариства имени Шевченка під зарядом К. Беднарського (1879—1880, 1888—1893); *Накладом и друком Товариства имени Шевченка під зарядом К. Беднарського* (1884); *Друк.* Наукового Товариства имени Шевченка під зарядом К. Беднарського (1894—1896); *Друк.* В. А. Шийковського, Львів, ул. Коперника, ч. 5 (1897—1898). *Адр. ред.:* ч. 127 місто (Висша Вірменська) (1867 ч. 1—11), ч. 236 місто (въ Ринку) (1867 ч. 12—27), під ч. 76 місто, камениця «Народного Дому» (Краківська ул.) (1868—1869), під ч. 585, ул. Кароля Людвіка (1870), під ч. 44, при ул. Галицькій (1879), під ч. 14, при ул. Краківській (1880). *Адр. адм.:* під ч. 352 (1868 ч. 2—24), під ч. 411 (1868 ч. 25—47), під ч. 14, при ул. Краківській (1879—1880). *Адр. ред. i адм.:* під ч. 453 (Галицька ул.) (1869), під ч. 12, ул. Оссолинських (1872—1876 ч. 6), під № 14 на ул. Краківській (1876 ч. 7—12), під № 44 при ул. Галицькій (1876 ч. 13/14 — 1878). *Адр. ред., адм. i експ.:* Львів, ул. Академічна, ч. 8 (1888—1896), ул. сьв. Миколая, 13

(1897 ч. 1—33), ул. Собіщина, ч. 5Б (1897 ч. 34 — 1898).

Вийшло: 1867 — Р. I ч. 1—27, 1868 — Р. II ч. 1—10/11, 12/13—47, 1869 — Р. III ч. 1—2/3, 4—25, 26/27—48, 1870 — Р. IV ч. 1—6, 1872 — Р. V ч. 1—9, 1873 — Р. VI ч. 1—21, 1874 — Р. VII ч. 1—20/21, 1875 — Р. VIII ч. 1—24, 1876 — Р. IX ч. 1—12, 13/14—24, 1877 — Р. X ч. 1—4/5, 6—24, 1878 — Р. XI т. I, II вип. 1—22/23/24, 1879 — Р. XII вип. 1—12, 1880 — Р. XIII вип. 1/2/3, 1884 — Допов. Р. XIII, 1888 — Р. XIV т. I вип. 1—3, 1889 — Т. II вип. 4—6, т. III вип. 7—9, т. IV вип. 10—12, 1890 — Т. I вип. 1, 2/3, т. II вип. 4—6, т. III вип. 7—10, 1891 — Т. I вип. 1—3, т. II вип. 4—6, т. III вип. 7—9, т. IV вип. 10—12, 1892 — Т. XII вип. 35—37, т. XIII вип. 38—40, т. XIV вип. 41—43, т. XV вип. 44—46, 1893 — Т. XVI вип. 47—49, т. XVII вип. 50—52, т. XVIII вип. 53—55, т. XIX вип. 56—58, 1894 — Т. XX вип. 59—61, т. XXI вип. 62—64, т. XXII вип. 65—67, т. XXIII вип. 68—70, 1895 — Т. XXIV вип. 71—76, т. XXV вип. 77—82, т. XXVI вип. 83—88, т. XXVII вип. 89—94, 1896 — Р. XXI (нової серії VIII) ч. 1(вип. 95) — 52(вип. 146), 1897 — Р. XXII (нової серії IX) ч. 1—52, 1898 — Р. XXIII (нової серії X) ч. 1—25; *Ф.* 29×22 см (1867—1869), 24×17 см (1870), від 22,5×14 см до 24×15,5 см (1872—1877, 1879—1880, 1884, 1888—1898), 19×13 см (1878); *Обс.* 216 с. (1867), 564 с. (1868), 396 с. (1869), 284 с. (1870), 456 с. (1872), 728 с. (1873), 884 с. (1874), 992 с. (1875), 964 с. (1876), 952 с. (1877), від 224 с. до 252 с. (1878, 1889 т. III, IV, 1890 т. II, III), 786 с. (1879), 112 с. (1880), 468 с. (1888 — 1889 т. II), 196 с. (1890 т. II), 396 с. (1891 т. I, II), 376 с. (1891 т. III, IV), 812 с. (1892), 716 с. (1893), 860 с. (1894), 704 с. (1895), 616 с. (1896), 832 с. (1897), 392 с. (1898); *Передл.*: на 3 чвертьрочия (до кінця р. 1867) 1,60 зр., на пів. року 2 зр. (1868), поза Львовом 3 р. 50 кр. (1869). В Австрії на рік 3 р. 50 кр. (1870), 4 злр. (1872 ч. 1—3, 1895—1896), 6 злр. (1872 ч. 4 — 1877, 1879—1880, 1888—1890 вип. 4—7), 5 злр. (1890 вип. 8 — 1894), 4 злр. (1897—1898). Річно 2 зр. а. в. (1878). За границею на рік 10 злр. (1888—1890 вип. 7, 1892—1894), 8 злр. (1890 вип. 8—10), 10 злр. (8 руб.) (1895), 8 руб. (1896—1898). *Ц.* окремого числа 30 кр. а. в. (1870, 1872—1877), 1 зр. а. в. (1878 т. I, II), 60 кр. а. в. (1879), 1 зр. 20 пр. без пересилки (1880).

Наявність у фондів: ЛНБ: 1867 — Р. I ч. 1—27, 1868 — Р. II ч. 1—47, 1869 — Р. III ч. 1—48, 1870 — Р. IV ч. 1—6, 1872 — Р. V ч. 1—9, 1873 — Р. VI ч. 1—21, 1874 — Р. VII ч. 1—20/21, 1875 — Р. VIII ч. 1—

24, 1876 — Р. IX ч. 1—24, 1877 — Р. X ч. 1—24, 1878 — Р. XI т. I, II вип. 1—22/23/24, 1879 — Р. XII вип. 1—12, 1880 — Р. XIII вип. 1/2/3, 1884 — Допов. Р. XIII, 1888 — Р. XIV т. I вип. 1—3, 1889 — Т. II—IV вип. 4—12, 1890 — Т. I—III вип. 1—10, 1891 — Т. I—IV вип. 1—12, 1892 — Т. XII—XV вип. 35—46, 1893 — Т. XVI—XIX вип. 47—58, 1894 — Т. XX—XXIII вип. 59—70, 1895 — Т. XXIV—XXVII вип. 71—94, 1896 — Р. XXI (нової серії VIII) ч. 1(вип. 95)—52(вип. 146), 1897 — Р. XXII (нової серії IX) ч. 1—52, 1898 — Р. XXIII (нової серії X) ч. 1—25; *НБУВ:* 1867 — Р. I ч. 1—27, 1868 — Р. II ч. 1—47, 1869 — Р. III ч. 1—47, 1870 — Р. IV ч. 1—6, 1872 — Р. V ч. 1—9, 1873 — Р. VI ч. 1—21, 1874 — Р. VII ч. 1—20/21, 1875 — Р. VIII ч. 1—24, 1876 — Р. IX ч. 1—24, 1877 — Р. X ч. 1—4/5, 13—14, 17—24, 1878 — Р. XI т. I, II вип. 1—22/23/24, 1880 — Р. XIII вип. 1/2/3, 1884 — Допов. Р. XIII, 1888 — Р. XIV т. I вип. 1—3, 1889 — Т. I—IV вип. 2—12, 1890 — Т. I—III вип. 1—10, 1891 — Т. I—IV вип. 1—12, 1892 — Т. XII—XV вип. 35—46, 1893 — Т. XVI—XVIII вип. 47—55, 1894 — Т. XX—XXIII вип. 59—70, 1895 — Т. XXIV—XXVII вип. 74—76, 79—87, 94, 1896 — Р. XXI (нової серії VIII) ч. 1(вип. 95)—52(вип. 146), 1897 — Р. XXII (нової серії IX) ч. 1—52, 1898 — Р. XXIII (нової серії X) ч. 1—25; *НБ ЛНУ:* 1867 — Р. I ч. 1—27, 1868 — Р. II ч. 1—47, 1869 — Р. III ч. 1—48, 1870 — Р. IV ч. 1—6, 1872 — Р. V ч. 1—9, 1873 — Р. VI ч. 1—21, 1874 — Р. VII ч. 1—20/21, 1875 — Р. VIII ч. 1—24, 1876 — Р. IX ч. 1—24, 1877 — Р. X ч. 1—24, 1878 — Р. XI т. I, II вип. 1—22/23/24, 1879 — Р. XII вип. 1—12, 1880 — Р. XIII вип. 1/2/3, 1884 — Допов. Р. XIII, 1888 — Р. XIV т. I вип. 1—3, 1889 — Т. II—IV вип. 4—12, 1890 — Т. I вип. 1—2/3, т. II, III вип. 4—10, 1891 — Т. I—IV вип. 1—12, 1892 — Т. XII—XV вип. 35—46, 1893 — Т. XVI—XIX вип. 47—58, 1894 — Т. XX—XXIII вип. 59—70, 1895 — Т. XXIV—XXVII вип. 71—94, 1896 — Р. XXI (нової серії VIII) ч. 1(вип. 95)—52(вип. 146), 1897 — Р. XXII (нової серії IX) ч. 1—52, 1898 — Р. XXIII (нової серії X) ч. 1—25; *ДНАБ:* 1868 — Р. II ч. 1—47, 1872 — Р. V ч. 1—9, 1873 — Р. VI ч. 6—12, 1891 — Т. I—IV вип. 1—12, 1893 — Т. XVII, XVIII вип. 50, 52, 53, 1897 — Р. XXII ч. 17; *НДБ ЦДАУ:* 1867 — Р. I ч. 1—27, 1868 — Р. II ч. 1—47, 1869 — Р. III ч. 1—48, 1877 — Р. X ч. 1—4/5, 1896 — Р. XXI (нової серії VIII) ч. 1(вип. 95)—52(вип. 146); *НБ ОНУ:* 1878 — Р. XI т. I вип. 1—3; *ОДНБ:* 1889 — Т. III, IV вип. 7—12, 1890 — Т. I—III вип. 1—10, 1891 — Т. I вип. 1—

3, т. IV вип. 10—12, 1892 — Т. XII, XIII вип. 35—40, 1893 — Т. XVI, XVII вип. 47—52, 1895 — Т. XXVII вип. 94, 1896 — Р. XXI (нової серії VIII) ч. 1 (вип. 95)—13 (вип. 107), 15 (вип. 109); **ХДНБ**: 1873 — Р. VI ч. 1—21, 1879 — Р. XII вип. 1—12, 1880 — Р. XIII вип. 1/2/3, 1889 — Т. II—IV вип. 4—8, 10—12, 1890 — Т. I, II вип. 1—4; **БН**: 1867 — Р. I ч. 1—27, 1870 — Р. IV ч. 2, 6, 1877 — Р. X ч. 1—22, 1879 — Р. XII вип. 1—5, 7, 1894 — Т. XX вип. 59, 1897 — Р. XXII (нової серії IX) ч. 38—52; **СБ**: 1867 — Р. I ч. 1—27, 1868 — Р. II ч. 1—47, 1869 — Р. III ч. 1—48, 1872 — Р. V ч. 1—9, 1873 — Р. VI ч. 1—21, 1875 — Р. VIII ч. 1—24, 1876 — Р. IX ч. 1—24, 1877 — Р. X ч. 1—24, 1878 — Р. XI т. I, II вип. 1—22/23/24, 1879 — Р. XII вип. 1—12, 1880 — Р. XIII вип. 1/2/3, 1884 — Допов. Р. XIII, 1888 — Р. XIV т. I вип. 1—3, 1889 — Т. II—IV вип. 4—12, 1890 — Т. I—III вип. 1—10, 1891 — Т. I—IV вип. 1—12, 1892 — Т. XII—XV вип. 35—46, 1893 — Т. XVI—XIX вип. 47—58, 1894 — Т. XX—XXIII вип. 59—70, 1895 — Т. XXIV—XXVII вип. 71—94, 1896 — Р. XXI (нової серії VIII) ч. 1 (вип. 95)—52 (вип. 146), 1898 — Р. XXIII (нової серії X) ч. 1—25.

Примітки: 1871 р. і з квітня 1880 р. до жовтня 1888 р. «Правда» не видавалася. У 1880 р. на обкладинці підзаголовок: «Письмо для словесности, науки и политики». У 1897—1898 рр. на загальній титульній сторінці річника підзаголовок: «Ілюстроване письмо тижневе для русского народа». Додатки: 1867 р. до ч. 14 — «Отвѣтъ «Бояну» — Стебельскому на «Письмо Кулиша» (Письмо къ редактору «Правды». — 36 с.); 1869 р. до ч. 1—22 — «Понтатевх Мусіевий»; 1872 р. — «Справоздане Выдѣлу Товариства «Дружескій Лихваръ» (16 с.); 1875 р. до ч. 13—21, 24 — «Додаток промислово-торговельний»; 1876 р. до ч. 4 і 6 — «Бесіда Володимира Барвінського» (16 с.); 1891 р. до вип. 6 і 12 — «Вибори до ради державної з групи селянських громад Східної Галичини» (4 с.) і ноти «Пісні Головатого» (1 с.). Випуски 1, 2/3 I-го тому 1890 р. вийшли за жовтень—грудень 1889 р.

Заснована за ініціативою громади української молоді, представлені такими іменами, як О. Барвінський, Є. Желехівський, В. Навроцький, О. Огоновський, А. Січинський та ін., і підтримувана матеріально П. Кулішем і О. Кониським, «Правда» у свій перший період існування (1867—1880 рр.), до виходу «Діла» 1880 р., була провідним органом народовців і

водночас літературно-науковим часописом, з появою якого почали зміцнюватися зв'язки між західно- та східноукраїнською літературами. Приступаючи до видання «письма наукового и литературного», редакція у I-му числі писала про «необходиму и наглядную потребу органа для дальшого розвою чисто-народної літератури нашої українсько-руської, для пробудження науки и знання истории нашего народа и для лучшего пізнання ёго теперішности: заселених нимъ земель, ёго бита и стосунківъ, свойствъ и характера, звичаївъ и обичаївъ...». При цьому програму «Правди» складатимуть: «1. по часті науковій, котра буде переважати, — розправи и більші статті, відносячіся до етнографії, истории, географії и статистики всіхъ нашихъ українсько-руськихъ земель и заселяющаго ихъ народа; 2. по часті літературній — поезиі, повісті, новелі и иншого рода оповідання, также розправи языкословні и рецензиі литературнихъ новостей; 3. литературні и библиографичні вісті и менші замѣтки».

Приступаючи 15 лютого 1869 р. до редагування часопису, Наталь Вахнянин у зверненні до читачів підкреслював, що «Правда» «пересадила літературу, виховану на Україні, до Галичини, старається розбудити любовь до рідного слова, а через те и піднести самовіжу народню». Він трактував видання «яко арену, на котрій відъ часу до часу будуть появлятись взорові утвори Українські и Галицькі, и на котрій молодші люде трібувати мають свої сили» (1869. — Ч. 6).

Уже з першого року «Правда» стала «лучником» між західною і східною частинами українських земель, друкуючи статті історично-етнографічного і літературно-мовного характеру та художні твори П. Куліша (повісті «Майоръ», «Теклюся») і «Отвертий листъ» (1867. — Ч. 9), «Письмо до редактора «С.-Петербургскихъ Вѣдомостей» (1867. — Ч. 21—23), які віддзеркалювали полеміку з російською та московфільською пресою з приводу її азбуки; Марка Вовчка (оповідання «Кармелюкъ», «Невільничка»), О. Стороженка («Дорошъ» і початок оповідання «Марко Проклятий»), поетичні твори Т. Шевченка, М. Старицького, О. Кониського, сатиру В. Білозерського на московфільський сатирично-гумористичний часопис «Страхопудъ» — «Громадский судъ надъ Страхопудомъ» (1867. — Ч. 18), статтю «Світглядъ українського народа въ прикладі до сѣгодняности» (1868. — Ч. 35—47) і оповідання «Дві Москвовки», «Гориславська ніч або рибалка Панас Крутъ» І. Нечуж-Левицького, статті М. Костомарова «Короткий обзиръ

исторії руського народу відь найдавніших часів аж до Б. Хмельницького» (1867. — Ч. 2—6), «Останні часи Речі Посполитої» (1870. — Ч. 3—6), М. Драгоманова «Новий погляд на великоруський богатирський епос Влад. Стасова» (1869. — Ч. 29—31) та літературні твори і статті західно-українських авторів — Ю. Федьковича, С. Воробкевича, В. Ільницького, Ф. Заревича, О. Партицького, В. Шашкевича, В. Навроцького та ін. Окрім того, у виданні були запроваджені розділи «Зь народніх уст», «Критика», «Критичний огляд», «Огляд літературний», який вів О. Барвінський, час від часу — «Часть театральна» та рубрики «Літературні і бібліографічні вісті і замітки», «Вісті».

Однак через важке фінансове становище видання часопису із серпня 1870 р. до квітня 1872 р. було призупинено. Відновився випуск «Правди» за допомогою київського українського громадянства 15(27) квітня 1872 р. — вже як «письма літературно-політичного», завданням якого була «програма народній Русі»: «В своїй хаті своя правда и сила и воля!» (1872. — Ч. 1), а «сі прямованс» — «спільно з братисю в Україні розвивати нашу літературу на підставі народного язика; а що до політики: здобувати рускому народови в Австрії приналежні сму права» (1873. — Ч. 21).

З 1872 р. до середини 1876 р. публікації часопису групувалися у двох частинах: «Часть літературна» (з 1873 р. — «Часть літературно-наукова»), яка містила історико-літературні та літературно-критичні матеріали, поетичні й прозові твори українських письменників, і «Часть політично-соціальна», в якій постійно подавався «Перегляд політичний», друкувалися статті суспільно-політичного і соціального змісту, якот: «Русько-польські взаємини в Галичині», «Наші школи», «Безпосередні вибори», «Одкритий лист з України до редакції «Правди» стосовно «галицько-русських» партій, зокрема політики і програми «Рускої Ради» та головної мети «Русинів-народовців у Галичині», «Русини в Галичині», «Справи російські»,

«Хроніка російська», «Що діє ся на Україні», «Дебати конфесійні в Раді державній и Русини», «Домовий податок», «Сойм красвий и «Просвіта», «Русини в Раді державній и в соймі красвім» та ін. З 1877 р. у часописі натомість запроваджуються рубрики «Пере-

Ч. IX.
Львів, дня 27. Грудня 1872.
Рік V.

Виходить випусками місячними в Заркуші 15. (27.) кожного місяця

ПРАВДА

письмо літературно-політичне.

В своїй хаті своя правда и сила и воля.

Редакция и Адміністрация під Ч 12. улиця Особинської.

Ціна передплати: на рік 4 згр., на пів року 2 згр., на чверть року 1 згр. в. а. — За оголошення (инсерати) платиться по 5 кр. в. а. від одного вірша дрібним друком — з долученням 30 кр. в. а. на стемпель за кождоразово уміщені.

ЧАСТЬ ЛІТЕРАТУРНА.

КУДА?

Буда ти йдеш, єдиний мій?
 Я й сам не знаю, де?
 Хіба-ж та доли вповіда,
 Кудя вна нас веде? —
 Одних веде у райський край,
 А других у Сибір,
 А тих и пани, а тих и попи,
 А тих знов до жовнів.
 Одних веде у битий шлях,
 А других мавицем,
 Але кудя? — до метя нам?
 До-кого ми идем?
 Не знаю, брате, ти связать...
 Та видни — одвалі —
 Яка висока та сума
 Могила там стоїть?
 А там як чистий діамант
 Та зіронька сий:
 Там також може хто живе? —
 Коби — то піду й я.

Федькович.

гляд політичний», «Перегляд науковий», з 1879 р. — розділ «Сучасна літопись», рубрика «Перегляд науковий й літературний». 1872—1880 рр. на сторінках «Правди» публікувалися праці М. Драгоманова «Антракт з історії Українофільства (1863—1872)» (1876. — Ч. 12—16), «Література російська, великоруска, українська и галицька» (1873. — Ч. 4—6, 16—

21; 1874. — Ч. 1—9), «Література українська проскритована урядом російським»; ґрунтовна праця М. Костомарова «Руска история в житєписях єї найголовніших діятелів» (1875. — Ч. 1—24; 1876. — Ч. 5—23; 1877. — Ч. 1—23); проза І. Нечуя-Левицького («Микола Джеря», «Кайдашева семья», «Запорожці», «Новий чоловік»), П. Куліша («Малевана Гайдамащина»), О. Стороженка («Марко Проклятий», «Мірошник»), О. Кониського (під псевд. Перебендя) («Мої давні знакомі»), поезія М. Старицького (під псевд. Гетьманець) («Поклик до братів Славян» та ін.), Панаса Мирного («Україні»), В. Лиманського (під псевд. Василь Мова) («Козачий кістяк»), С. Руданського, П. Чубинського, Т. Шевченка та переклади творів І. Тургенєва, Ф. Достоевського, В. Скотта, П. Гейзе, а також «Іліади» Гомера, «Енеїди» Вергілія, поезії О. Пушкіна, М. Лермонтова, Й. В. Гете та інших зарубіжних письменників.

На шпальтах часопису публікували наукові розвідки і статті О. Огоновський (Критично-естетичний погляд на декотрі поезії Тараса Шевченка. — 1872. — Ч. 1—9; 1873. — Ч. 1—13; Короткий погляд на историю языків славянских, особливо ж на историю языка руського. — 1872. — Ч. 5), В. Барвінський (Погляди на историю руського народу. — 1876. — Ч. 13/14—18; Наші хиби! — 1877. — Ч. 1—2; Русини в чужосторонній белстристиці. — 1879. — Вип. 1—3), І. Верхратський (В справі народного языка. — 1873. — Ч. 14), В. Навроцький (Шляхетні защитники народу. — 1877. — Ч. 14—16; Клясові интереси и интереси народу. — 1877. — Ч. 23, 24) та інші західноукраїнські автори. У ньому друкували також повісті й оповідання В. Шашкевича, В. Льницького, І. Левицького, поезії К. Устияновича, Ю. Федьковича, Ф. Заревича та ін. Про українську літературу у цей період, зокрема її суспільну роль та мову, «Правда» у статті «Сьогочасне літературне прямування» писала: «Вона повинна обсягати етнографічну границу української породи и на тім ґрунті добувати собі материял и впливати на громадянство; вона повинна промовляти до нації її природним живим языком, а не чужим, або позиченим в инчих старих языків, не трухлятиною, вишкребаною з старих паперів, переідених мишами, якою пишуть люде старої партії святоюрців та москвофілів галицької та угорської Русі» (1878. — Т. 2).

Висвітленню всіх проявів українського життя сприяли запроваджені у цей період рубрики: «Погляди на историю руського народу», яка час від часу містила огляди наукових праць з історії українського народу,

«Літературні звістки», «Дописи», «Перегляд часописей», «Перегляд діяльності руських товариств», «Новинки» або «Новинки, замітки и дописи», «Вісти и замітки» та «Бібліографія» з підрубриками «Руська бібліографія», «Російська бібліографія», «Польська бібліографія».

1884 р. «в доповненє XIII рочника часописи «Правда» вийшов літературний збірник, в якому вміщено матеріали, що друкувалися в часописі 1878 і 1880 рр. Це, зокрема, записки українського добровольця у Герцеговині Т. Василевського (під псевд. С. Круть) «Чорногорці в Герцеговині», поема Й. В. Гете «Фавст», оповідання Ф. Банашка «Дикий піп» та статті «Сьогочасне літературне прямування» і Г. Тена «Фільозофія штуки» у перекладі О. Барвінського.

Рубрика «Літературні замітки и бібліографія» подавала інформацію у підрубриках «Російська бібліографія» і «Статті цікаві розкинені в різних журналах и збірниках».

Завершує збірник бібліографічний показчик статей, надрукованих у 13 річниках часопису, — «Правда, письмо наукове и літературне. Від 1867 до 1883 року» І. Франка. Такий показчик, на його думку, «ліпше ніж всякі інші докази посвідчить, чим була «Правда» для читаючої громади за час свого иснування и яке є місце в нашій літературі. Він буде zarazом важним причинком до загально-української бібліографії, тим більше, що деякі рочники «Правди» сталися тепер рідкостею».

Відновлена у жовтні 1888 р. як місячник політики, науки і письменства, «Правда» мала стати органом «цілої України-Русі» і «піддержувати духову звязь з Україною» (Від видавництва. — 1888. — Вип. 2), пропагувати духовну єдність українського народу, розділеного між двома державами, та готувати суспільство до українсько-польського порозуміння. «Судилося нам, галицьким Русинам і Полякам, відограти ролю, де в чому походить на ту, яку відограв Пісмонт для Італії! Судилося нам збудувати ті нові шляхи, якими наші брати укупі з нами повинні прийти до своєї «обітованої» землі... Та земля — федерація... Нехай нас охрещують, як кому подобається, а ми, що сили стане, служитимемо ідеї згоди на підставі реальної рівноправності», — відзначала редакція у вступній статті 4-го випуску 1890 р. Визначаючи своє ставлення до росіян та інших народів-сусідів, «Правда» тут же зазначала: «Згода з Поляками — не значить ворогованє з іншими сусідами нашими тим паче з найблизшим нашим сусідою — народом великоруським чи московським... Ми... не вороги

ніякого народу, котрий не ворог нашому народу, і не змагається проти нашої самостійності національної, проти розвою нашого народу, нашої культури на ґрунті національному. — Ми хочемо бути нами! От і все! Хто з Великоросів се признає, той приятель наш і нашого народу, хто не признає — той наш ворог» (1891. — Вип. 1). Підтримуючи самостійну політику народовців та «розрив солідарності» з москвофілами, «Правда» відстоювала тезу, що «будуччина народу руського звязана і з інтересами держави австрійської і з долею польського народу» (Починки нової доби в національно-політичній життю галицьких Русинів. — 1890. — Вип. 10).

У 1888—1898 рр. для часопису характерна політика «нової ери» у польсько-українських відносинах, що зумовило збільшення кількості політичних, публіцистичних та суспільно-економічних матеріалів, які гостро критикували російську політику щодо українських національних інтересів і водночас майже не висвітлювали польського антагонізму щодо українства. Зокрема серед публікацій цієї тематики вирізняються редакційні статті про національне питання в Росії, тогочасне «становище Русинів і Поляків», «значіння Русинів в Австрії», національно-політичне виховання, «політичні процеси і деморалізація в Галичині», а також «Політичний огляд» І. Франка, статті «Два роки самостійної політики Русинів-народовців» (1892. — Вип. 43), «Політика негативна а позитивна у Русинів» (1893. — Вип. 54), «Найновіший курс руської політики або «ера тероризму і остракізму» (1894. — Вип. 63), «Трицять літ духовної неволі на Україні» — про Емський указ (1894. — Вип. 63), «Політичне замотиличене або нові подвиги консолідаційні народовсько-радикально-москвофільські» (1895. — Вип. 92), публікації О. Кониського (під псевд.: Стрижень, Борис Журман) «Міщанин Мальований а професор Сікорський» (1893. — Вип. 53—56), «Російський банк селянський і его вага на Україні» (1894. — Вип. 59—61), «Торішня ворохобня в Росії» (1893. — Вип. 48—52), інші матеріали. Окрім того, у цей період у часописі постійно велися рубрики «Огляд політичний» (з підрубриками «Австрійсько-угорська монархія» і «Заграниця»), «Сучасна хроніка» (з 1896 р. — «Сучасна літопись»), «Хроніка з України», друкувалися кореспонденції та інші матеріали під назвами «Рух виборчий», «Соймові вибори», «Сойм красвий», «З ради державної», «Політика п. п. Барвінського і Романчука в радикальній світлі», «Що робили руські послы в Раді державній» тощо.

На шпальтах видання публікувалися також наукові розвідки, літературно-критичні та історичні праці, етнографічні матеріали і художні твори, авторами яких були здебільшого відомі діячі науки та літератури з Наддніпрянської України. Зокрема, заслуговують на увагу такі, як «Кольонізація України від половини XIII до половини XV віку» проф. Буданова (1889. — Вип. 11, 12), «Історичний розвиток і сучасне становище української справи в Росії» І. Стеценка (під псевд. Ів. Січовик) (1895. — Вип. 78, 79), «Пересторога. Літературно-історична студія» (1894. — Вип. 68, 69) і «Причинки до історії Унії» (1895. — Вип. 78) К. Студинського та ін.

Друкувалися тут також ґрунтовні праці, присвячені Т. Шевченкові, як-от: Т. Зіньківського (під псевд. Звїздочот Трохим) «Тарас Шевченко в світлі європейської критики» (1890. — Вип. 7—10; 1891. — Вип. 1), Олександра Лотоцького (під псевд. О. Любенький) «Політично-суспільні ідеали Шевченка» (1894. — Вип. 60), Іринарха Черкаського (під псевд. І. Дяченко) «Психічне становище Т. Г. Шевченка за час від звістки про волю Лазаревського до офіційної звістки (22 квітня — 21 липня 1857) по его журналу» (1895. — Вип. 74), Романа Сембратовича (під псевд. Р. Висовський) «Становище Тараса Шевченка в історії національного відродження України-Руси» (1895. — Вип. 75, 76), а також «Записки або журнал Тараса Григоровича Грушівського-Шевченка» (1893. — Вип. 54—58) із вступним словом редактора.

З етнографічних матеріалів вирізняються праці М. Колцуняка (Весіле в Ковалівці. — 1890. — Вип. 7—9; 1891. — Вип. 5—12; 1892. — Вип. 41—44), І. Нечуя-Левицького (Українські гумористи та штукарі. — 1891. — Вип. 6—12; 1892. — Вип. 35, 37, 40), О. Маковця (Звичаї, обряди і повіря святоточні в місті Яворові. — 1895. — Вип. 72, 77, 78). У часописі друкувалися листи Осипа Бодяньського до Т. Шевченка; Володимира Барвінського до Володимира Навроцького, Ольги Гузарівни (Володимира Левицька); Льва Гузара до Лукиянова; Т. Шевченка до начальника канцелярії генерала Дубельта (про дозвіл малювати) та ін.

Не менш цінними були спогади Т. Реваковича про Юліяна Лаврівського, Федора Заревича; Олександра Кониського «З життя в Полтаві», а також матеріали краснавчого характеру, як-от: «Канев та коротка его історія», «Скит Манявський», «Село Суботів», «Давний високий замок у Львові», «Галич давніше а тепер» тощо.

Одне з чільних місць на сторінках часопису займали публікації, що відгукувалися на національно-культурне та громадське життя. Це, зокрема, полеміка «Правди» з іншими галицькими часописами («Діло», «Зоря», «Галичанин», «Душпастир»), стаття Сергія Єфремова (під псевд. С. Охрименко) «Полеміка київських часописів з приводу українського питання» (1896. — Ч. 9, 10), матеріали, присвячені пам'яті визначних представників українського національно-культурного і наукового світу, а також інформаційні повідомлення на зразок: «Діяльність руських товариств і інститутів», «З життя наших народних товариств», критичні та бібліографічні статті, огляди й замітки, як-от: «Огляд журналістики російської» (1890. — Вип. 7), «Галицькі вірші» Б. Грінченка (під псевд. В. Чайченко) (1891. — Вип. 8—10), «Огляд російської журналістики про Україну-Русь за 1893 р.» Івана Стешенка (під псевд. Ів. Сердешний) (1894. — Вип. 49, 61) та ін. Інформаційно насиченими були рубрики і розділи: «Вісти», «Огляд літературний», «Науковий огляд», «Критика», «Бібліографічні і літературні замітки» та «Бібліографічні звістки».

Літературна частина представлена прозовими та поетичними творами Т. Шевченка, Б. Грінченка, Панаса Мирного, В. Самійленка, Л. Старицької, М. Коцюбинського, Т. Зіньківського, П. Грабовського, П. Панченка, В. Цимбала, І. Липи, Дніпрові Чайки (псевд. Л. Василевської (Березиної), І. Стешенка, М. Чернявського, Л. Глібова, драмою І. Карпенка-Карого та ін.

Ставши у 1897—1898 рр. ілюстрованим «письмом» для руського народу, «Правда» більш широко висвітлювала соціально-економічні й освітні проблеми українського селянства, вказувала, «як нарід наш з поміж себе може видобути ту силу, якою може поправити свою долю» (1897. — Ч. 1). З цією метою друкувалися матеріали на зразок: «Гірка доля наших хліборобів», «Що робити, щоби молочне господарство добре вело ся», «Користь комасациі ґрунтів», «Як можна дійти до гаразду і добробиту», «Потреба науки для хліборобів», «Добрі ради для селян». Часопис порушував проблеми фахового шкільництва у краї: «Рільничі школи в Галичині», «Промислове шкільництво в Галичині», «Красві школи рільничі в Городенці і Ягольниці», «Красві школи городничі». Водночас тут вміщувалися публікації про суспільно-економічний устрій в інших країнах, а також ґрунтовна стаття «Наука соціялістів» (1897. — Ч. 24—52).

Ілюстрації, що містилися на сторінках часопису в останні два роки видання, були здебільшого історико-

культурного, етнографічного і краєзнавчого характеру: «Пам'ятник на могилі В. Барвінського на кладовищі Личаківськім у Львові», «Хата родинна Шевченка», «Площа коло св. Володимира в Києві», «Загальний вид «Скиту Манявського», «Гуцул» і т. д.

1898 р. видання «Правди» припинилося.

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 90, 91, 107—109, 125, 142, 184, 185, 199, 200, 218, 219, 240—242, 261—263, 281, 282, 300, 301, 320, 321; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 51, 77, 85.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні.* — Львів, 1996. — Т. 6. — С. 2293; *Борковський О.* Правда. Місячник політики, науки і письменства; Одповідь видавництву «Правди» // *Зоря.* — 1888. — Ч. 21. — С. 363, 364; Ч. 23. — С. 398—400; *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 225—232; *Дей О. І.* Українська революційно-демократична журналістика: Проблема виникнення і становлення. — К., 1959. — С. 40—42, 134—145, 180—191, 260—268, 275—278, 320—323, 325, 326, 332—335; *Дмитрук В. Т.* Нарис з історії української журналістики XIX ст. — Львів, 1969. — С. 79, 84—89; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 186—189; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 101—105, 110—113; *Крупський І. В.* Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.). — Львів, 1995. — С. 72, 73; *Шайнога О. Я.* Пантелеймон Куліш і галицькі періодичні видання // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. третьої Всеукр. наук.-теорет. конф., 22—23 груд. 1995 р. — Львів, 1995. — С. 229—232; *Баб'як П.* Матеріали архівів до історії українських видавництв і редакцій періодичних видань XIX — поч. XX ст. // Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та проблеми створення інформаційного банку даних: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 20—21 верес. 1996 р. — Львів, 1999. — С. 98, 99; *Дядюк М.* Документи і матеріали до історії та теорії пресознавства // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 7. — С. 469, 490; *Крупський І.* Становлення української журналістики в Галичині (1848 — початок XX ст.) // Там само. — С. 12, 13; *Кульчицька Л.* Бібліографічна інформація у часописі «Правда» (1867—1897) // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. шостої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 11—13 трав. 2000 р. — Львів, 2000. — С. 257—262; *Кондратюк К., Вушко І.* Мовне питання в українському національному русі другої половини XIX ст. (до матеріалів журналу «Правда») // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2001. — Вип. 9. — С. 395—399; *Романюк М. М.,*

Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 268—279; Ковалюк Р. «Молода Русь» — ідейне об'єднання українських студентів Галичини (за матеріалами періодичних видань 60-х рр. XIX ст.) // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. сьомої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 17—18 трав. 2002 р. — Львів, 2002. — С. 207, 208; Українська преса: Хрестоматія / За ред. М. Ф. Нечитайлюка. — Львів, 2002. — Т. 2: Преса Галичини 60-х років XIX ст. — С. 414—538; Михайлин І. Л. Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 335—375; Раманюк С. Д. Олександр Барвінський і часопис «Правда» (друга половина XIX ст.): Творення архітектури видання // Вісник Київського міжнародного університету: Журналістика. Медіалінгвістика. Кінотелемистецтво. — К., 2003. — Вип. 2. — С. 53—61; Моторнюк І. Правда про «Правду» // Українська журналістика в контексті доби: Матеріали всеукр. наук.-практ. конф., 23—24 верес. 2004 р., м. Львів. — Львів, 2004. — С. 118—121.

М. Галушко

66

РУСЬ. — Виходить ві второкъ и пятницю що тиждня. Р. 1. Ч. на оказъ. 1867, 28 марта.

Одвічальний ред. Федоръ Заревичъ. — **Львів,** 1867: *Видаватель и властитель* Кость Горбаль. *Печатня* Ставропигійська. *Адр. ред., заряду и пересилки:* під ч. 234 въ ринку (1867 ч. 1—45), під ч. 324 въ місті, при ул. Довгій (1867 ч. 46—71), під ч. 145, м., при ул. Вис. Вірменській (1867 ч. 72—76).

Вийшло: 1867 — Р. 1 ч. на оказъ, ч. 1—76; Ф. 50х36 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.*: річно 8 зр. До кінця 1867 — 6 зр. (1867 ч. 1—26), 4 зр. (1867 ч. 27—52).

Наявність у фондi: ЛНБ: 1867 — Р. 1 ч. на оказъ, ч. 1—76; НБУВ: 1867 — Р. 1 ч. 1—18, 22, 23, 25, 26; НБ ЛНУ: 1867 — Р. 1 ч. 1—75.

Громадсько-політичний часопис «Русь» був заснований з ініціативи ідеолога польської колонізаційної політики на західноукраїнських землях графа А. Голуховського, який намагався використати протистояння між москвофільським і народовським рухами на користь польських справ — боротьби проти москвофільства та залучення молодих народовців до урядової політики. Цьому і мав прислужитися часопис народовського спрямування «Русь», редакцію якого було запропоновано Ф. Заревичу. Однак він, відмовившись співпрацювати з польськими структурами, наповнював видання матеріалами, спрямованими як проти москвофільства, так і проти польських змагань.

Редакція часопису була переконана, що на українських етнічних землях не повинна панувати ні

Польща, ні Росія з їхнім «залеженням» українства заради власних національно-політичних інтересів: «Найзавзятішими ворогами народа нашого були и суть усе одні — славянські племенці — Ляхи и Москалі...» — зазначалося у «Передньому зазивному слові», опублікованому в оказовому числі. Водночас підкреслювалося, що «лише самі въ собі глядати масмо нашу будучность и нашу силу, лише ми самі... можемо зробити те, чого яко народъ бажати намъ треба...». Обумовлюючи потребу видання після закриття «Мети» «органа політичної ісповіди», редакція відзначала: «Поставляємо отже такий органъ симъ слабимъ начаткомъ, а старатися будемо що-день що година скупляти силу нашу, змагатися будемо на піднесенне нашої народній річи громадою — одинъ за всіх, всі за одного».

Визначаючи програму часопису, редакція наголошувала на «заведенні народній мови въ публичне життє въ урядяхъ, судахъ и школахъ», облаштуванні справ «церкви нашої восточної, соединеної зъ римською», розвитку торгівлі та промислу, а у справі державної політики Австрії — на дотриманні «той засади, котра для держави спасенною, а намъ не погубною буде». Закликаючи до єднання народовських сил, автори «Русі» гостро відгукувалися на всі прояви соціально-політичного і культурного життя українців в Австрійській імперії. Майже кожне число відкривала редакційна чи програмна стаття, в яких постійно порушувалися актуальні проблеми громадського життя українців, відстоювалися права української мови, розглядалися питання розвитку народного шкільництва і національної літератури тощо: «Наше становище» (ч. 1), «Що станеться зъ нами?» (ч. 2), «Наші конституційні гаразди» (ч. 13), «Москва и Польща» (ч. 21), «Задача наша» (ч. 28), «Поглядъ на Галичину» (ч. 29), «Галицькі либерали и Рада школьна» (ч. 32), «Ладъ у Галичині» (ч. 33), «О школахъ у Галичині» (ч. 39), «Урядовий языкъ» (ч. 46), «Народній домъ и народній театръ» (ч. 63), «Поступъ москвофільський» (ч. 66), «Поступъ польський» (ч. 67), «Народовці» (ч. 69, 70) та ін.

Про тогочасне політичне становище українців і «життє літературне и товариське народне» у передовій статті «Теперішность», зокрема, писалося: «Рівно приязно, рівно печаливо яли нами опікуватися Поляки и Москалі въ тій надії, що ... въ насъ найдуть підпору насупроти себе... Немогути зъ насъ зробити політичну підпору, всадилися намъ оба соперники въ нашу літературу и намішали намъ того сміття, которе переважас, наче загата, чисте жерело здорового и

Бюро редакції, вереду в пересилки від
ч. 234 за лист.

De meeste bezoekers waren opge-

справді хосенного прямовання». Стаття закликала: «Возьмімо широко до рукь обробленне літератури красної, цікавої: коли не зложимо оригінальної, то чужою роботою у переводах послужимся, стараймося дати книжочку научних у легкій приступній формі, розширимо нашу діяльність на поли прози белетристичної... поволи піднесеться духъ, поволи засяде дома наше слово, підросне молодь у своєму, и такъ прийдемо наче забавою до свого окремого життя и значення» (ч. 73).

Широкий спектр проблем українського життя висвітлювався у статтях, що друкувалися під рубрикою «Допись» або «Допісі». Це насамперед матеріали про Народний дім у Львові та його діяльність, громадські організації при ньому, про заснування народних шкіл і їхні завдання, зокрема: «Славянская Заря» — її программа» (ч. 5—10), «Про школи низші у Львові и школи народні» (ч. 26), «О школахъ середнихъ въ Галичині» (ч. 29), а також стаття «Упадокъ селянства въ горахъ» (ч. 63, 66). У дописах під назвою «Відъ Народного Дому» йшлося про Московщину і галицьких москвофілів (ч. 55), руську (українську) мову у гімназіях (ч. 56, 61). Про роль і місце української інтелігенції у національних змаганнях автор кореспонденції «Зъ Университету» писав, «що интеллигенция бажає більшъ начальства, чімъ добра загальнѣго», і наголошував, що «не за проводирствомъ намъ треба рватися, не начальствовати... не вириватися йти передъ народомъ, а зъ народомъ» (ч. 74).

З окремих публікацій, що вмішувалися на сторінках часопису, варто відзначити: «Др. Вукъ Стефановичъ Караджичъ, отецъ сербської народнѣй словесности» (ч. 11, 12), «Южно-славянські язики и диялекти» (ч. 47), В. Богишича «Южнославянська Задруга» (ч. 50, 51), а також низку матеріалів під назвою «Театръ руський въ Тернополи» (ч. 14—18, 22—24).

Заслужують на увагу передруки листів з Тернополя О. Партицького «Етимология и фонетика» (ч. 40—42), опубліковані в часописі «Правда», та статті «Які то у насъ учебники для народнихъ шкіль!» (ч. 44), «Питанне руської письменности въ Австрії» (ч. 45), «Уваги при читанню нововиданої граматики п. Григорія Шашкевича» (ч. 46—48) та «Школи и польська журналистика» (ч. 48) — із часопису «Мета».

Літературні твори представлені повістями Ф. З. (крипт. Ф. Заревича) «Землячка», «Загубидушъ» та Дениса з-над Серета (псевд. В. Ільницького) «Подорожъ школяря», а також перекладами чеської байки

«після Клерота» «Мелникъ зъ Геркави», норвезького оповідання «Добра жінка» та ін.

Інформація про найбільш важливі суспільно-політичні події у світі та краї постійно подавалася під рубриками «Вісти заграничні», «Вісти зъ краївъ короннихъ», «Новинки», «Послідні відомості». Велася також рубрика «Всячина».

Сміливий і рішучий тон «Русі» викликав незадоволення А. Голуховського, тому на 76-му числі вона припинила своє існування.

Оцінюючи значення і роль в українському суспільстві політичного часопису, у статті «Що «Русь» зробила?» редакція відзначала: «Русь» викликала знова оживленне народнѣй партії руської, піднесла се питанне малоруське до значення прилюдного и присилувала соперниківъ про руську справу заговорити. Коли мовчанне тільки перебила вже, то сповнила «Русь» у повні свою задачу» (ч. 71).

Із часописом «Русь» активно співпрацювали В. Шашкевич та О. Левицький.

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львів, 1895. — Т. 2. — С. 92, 93; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х., К., 1930. — С. 51.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні.* — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2652; *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 169, 309; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 100, 101; *Дядюк М.* Документи і матеріали до історії та теорії пресознавства // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 7. — С. 490; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 262—265; Українська преса: Хрестоматія / За ред. М. Ф. Нечитайлюка. — Львів, 2002. — Т. 2: Преса Галичини 60-х років XIX ст. — С. 376—412; *Михайлин І. Л.* Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 332, 333.

М. Галушко

67

СВѢТЪ: Литературная и общественная газета. — Выходитъ еженедѣльно по Субботамъ (1867—1868 ч. 37), по Воскресеньямъ (1868 ч. 38 — 1869), по четвергамъ (1870). Г. І. Ч. І. 1867, 1 (13) Іюля.

Отвѣтств. ред.: Юрій Ю. Ігнатковъ (1867 ч. 1 — 15), Кириль А. Сабовъ (1867 ч. 16 — 1869 ч. 25), Викторъ Федоровичъ Кимакъ (1869 ч. 26—28, 37 —

1871). *Ред.-помічник*: Кириль А. Сабов (1867 ч. 1—15), Виктор А. Гебей (1869 ч. 26—28). *Въ отсутствіи ред. отвѣтств. помощникъ-ред.* Виктор А. Гебей (1869 ч. 29—36). — **Унгарь, 1867—1871**: *Издаваемая* Обществомъ Святаго Василия Великаго. *Печатня* Карла Іегера (1867—1869 ч. 22); *Печатня* вдовы Карла Іегера (1869 ч. 23—1871). *Адр. ред. і адм.*: въ Унгарѣ, на Великой ул. подь числомъ 428 (1868 ч. 16—41), на Промонадѣ подь числомъ 231 (1868 ч. 42—1869 ч. 19), на Волняной ул. подь ч. 527 (1869, 1870 ч. 26—28).

Вийшло: 1867 — Г. I ч. 1—27, 1868 — Г. II ч. 1—51, 1869 — Г. III ч. 1—50, 1870 — Г. IV ч. 1—50, 1871 — Г. V ч. 1—3; *Ф.* 45×29,5 см (1867—1869), 30,5×23 см (1870); *Обс.* 4 с. (1867—1869), 8 с. (1870); *Передп.*: на годъ 4 гульд. австр. ц.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1867 — Г. I ч. 1—27, 1868 — Г. II ч. 1—51, 1869 — Г. III ч. 1—38, 40—50, 1870 — Г. IV ч. 1—49, 1871 — Г. V ч. 1—3; НБУВ: 1869 — Г. III ч. 1—50, 1870— Г. IV ч. 1—50.

Примітки: Додатки: у 1869 р. — «Прибавленіє къ 50 Нг. «Свѣта», «Прибавленіє ко 7 числу «Свѣта» 1870 года». У 1870 р. пагінація сторінок була загальною для усіх чисел.

Важке становище закарпатського населення, зокрема його «вынародовленіє», змусило «Общество Святаго Василия Великаго» (засноване 1864 р.) розпочати видання власного друкованого органу «Свѣтъ» — «русской газеты на Угорской Руси». Редакція писала: «...свѣтъ слова приняли мы себѣ въ знамя, и подь этимъ знаменемъ рѣшили просвѣщать всѣхъ братіи нашихъ еще въ тѣмѣ невѣжества и хладнокровія находящихся; и надѣемся, что... соединятся подь знаменемъ нашимъ всѣ подкарпатскіе — всѣ угорскіе русскіе» (Къ читателямъ. — 1867. — Ч. 1).

Газета, яка виходила в умовах австро-угорського панування, гідно протистояла мадяризаторським впливам влади і церковної ієрархії. Як орган «Общества Св. Василия Великаго» видання передовсім відображало його інтереси й завдання та широко висвітлювало культурно-просвітницьку діяльність Товариства, вміщуючи матеріали про це на перших сторінках. Нерідко під рубрикою «Общество Св. Василия Великаго» друкувалася інформація про підготовку проведення і перебіг загальних зборів Товариства (1868. — Ч. 34—36), оприлюднювалися «рѣчі» його керівників з нагоди відкриття зборів, зокрема о. Іоанна Раковського (1868. — Ч. 37, 43; 1869. — Ч. 38; 1870. — Ч. 32). 1870 р. був надру-

кований статут Товариства (ч. 28, 29), який згодом широко обговорювався на сторінках газети.

Часопис систематично друкував протоколи загальних зборів, чергових та позачергових засідань комітету «Общества Св. Василия Великаго», які подавалися переважно за підписом Віктора А. Гебея (1867. — Ч. 13, 21—24; 1868. — Ч. 1, 2, 6, 14, 16, 21, 28, 33, 38, 45; 1869. — Ч. 7, 15, 20, 24, 29, 42, 48), витяги з протоколу «о рѣшеніи относящихся къ основанію Русскаго народнаго Дома» (1869. — Ч. 47) тощо.

Від імені Товариства у газеті вміщувалися вітальні адреси церковним ієрархам, зокрема єпископу Пряшівської єпархії Іосифу Гаганцу (1869. — Ч. 17) та єпископу Мукачівської єпархії Степану Панковичу (1869. — Ч. 21, 44).

Дописувачі газети інформували про засідання священників, зокрема «Велико-Бережницькаго» (1868. — Ч. 34), «Бобовищанскаго» (1868. — Ч. 37), та собори «пѣвцо-учителей», як-от «уѣзда Сечовскаго єпархіи Мукачевской» (1867. — Ч. 19) та ін.

Низка публікацій була присвячена Чину св. Василия Великаго. Розпочав бесіду про важливість чернечого чину та запровадження у ньому «нѣкоторыхъ полезныхъ установлений» о. Іоанн Раковський (1869. — Ч. 15, 26, 28, 29), участь у обговоренні взяли «одинъ изъ старцевъ чина св. Василия В.» (1869. — Ч. 18, 19) та Кирил Микулич (1869. — Ч. 22, 23).

На сторінках газети висвітлювалася діяльність «Русской Бесѣды въ Ужгородѣ» (1867. — Ч. 3; 1868. — Ч. 29, 32, 44; 1869. — Ч. 9) та «Общества св. Іоанна Крестителя» (1868. — Ч. 30), вміщувалися «Рѣчь» Миколая Ю. Гомічкова — «предсѣдателя» «Русской Бесѣды...» (1867. — Ч. 5, 6) й протоколи засідань комітету Товариства (1868. — Ч. 23, 24).

Домінуючою темою на сторінках часопису була просвіта «угро-руського» народу. Редакція порушувала проблеми освіти, шкільництва та виховання молоді. У низці матеріалів висвітлювалася роль духовної семінарії у розвитку літературної освіти (1868. — Ч. 40) та самоосвіти (1868. — Ч. 4, 6, 9).

Чимало публікацій розповідали про нужденне становище закарпатського населення. Так, автор, який виступив під двома криптонімами — е — та — я —, надрукував статтю «О бѣдности русскаго народа на Ужанской Верховинѣ» (1868. — Ч. 10, 13), тему якої продовжив Іванов в матеріалі «О бѣдности русскаго народа» (1868. — Ч. 26—31). І. Раковський теж порушував важливі соціальні питання: важке матеріальне становище сільського духовенства

СВѢТЪ

ЛИТЕРАТУРНАЯ И ОБЩЕСТВЕННАЯ ГАЗЕТА, ИЗДАВАЕМАЯ ОБЩЕСТВОМЪ СВЯТАГО
ВАСИЛІЯ ВЕЛИКАГО.Подписка принимается въ Уг-
леу у издателя общ. св. Вас.
и въ Руд. на Вол. ул. ч. 627.

Ч. 2.

1870.

Г. IV.

Углеу дна 15 (27) января.

Выходить еженедѣльно по чет-
вергамъ. — Цѣна за годъ 4
рубли, а за полгода 2 рубля.

Жертвовали

На основаніи Народный Домъ:

Питомцы Углевской Семинаріи 25 рубль.

О. Іосифъ Бендасъ священникъ 5 "

Его Впр. А. С. Петрушевскій живописецъ яновск. еп. 1 "

Углевъ 14. Января.

Когда исполнѣнъ величію

Святая Русь возникнетъ въ насъ?

Какъ жить? по чувству наше право

Благословенъ разсвѣтъ часъ.

К. С. А.

Въ передовой статьѣ предшественнаго М. Свѣта, зыскали мы, что не множно двинулись впе-
редъ, и то сказали съ утѣренностью, безъ того,
чтобы передались мечтамъ, которыя—по выраженію
одного писателя—лишь упомли бы насъ, отуманили
наши головы, заставляя насъ любоваться собою въ
зеркало, праздновать, при вступленіи новаго го-
да, медленное преуспѣніе, недвижимое пробужденіе,
возстаніе наше отъ сна, кричать и толковать о немъ,
не замѣчая, такъ сказать, забывши, или не слыша
соннаго храпа какой ни будь провинціальной глуши...
Сильный храпъ можно считать требованіе: замѣ-
нить русскій описательный языкъ, въ русской епар-
хіи, друиыхъ, и то храпѣтъ странниці въ насто-
ящую пору, вѣтъ въ виду 23 §. XLIV. статьи закн.
отъ 1868: „Всѣмъ гражданамъ края просьбы свои
къ своей общинѣ, церковной и судебной власти, къ
ея посредникамъ и государственному правительству за-
сылать, ховетъ въ интересъ своеязыки подати.“—
Но не смотря и на это, не смотря и на то, что
общество наше было внутреннюю жизнью, слабо
выражаетъ народное самосознаніе — а потому и
поражено или было, по крайней мѣрѣ до снхъ
поръ, поражено нравственнымъ безсиліемъ, все
такъ повторяемъ, что мы двинулись не мно-
го впередъ. Жить нашъ народъ и отказываться на-
чего. Была въ эпохи въ исторіи, — при-
мѣчаемъ одинъ русскій писатель, — когда мо-
делный органическій ходъ внутренне-
го развитія народа въ снжается общими
нравственными протрасненіемъ всего на-
роднаго организма, ускоряющимъ его
дѣятельность, вызывающимъ разомъ на-
ружу всѣ его таланты и задержанныя
силы. Мы вѣримъ, что такая эпоха наступитъ и
для народа нашего... выдвинутся, выйдутъ

изъ глубины его нѣдръ всѣ потаенныя
богатства, всѣ ключи цѣлебной воды...

Двинулись мы не множно впередъ
отрадно повторить еще разъ, хоть бы и приходило
намъ исполнять притчу о святыхъ, которая волей
не волей заставляетъ насъ не мечтать о солнечномъ
блескѣ, но довольствоваться скучнымъ путемъ посте-
пенности, историческимъ путемъ съ его полублѣмнъ
снѣтомъ. Иначе и быть не можетъ; ибо перерожден-
іе, достигаемое внутреннею дѣятельностью должно
обхватить собою, какъ воздухъ, всѣ снѣе сокро-
венныя углы и закулки нашей духовной и нрав-
ственной области. Все это требуетъ времени, а вре-
мя, кажется, хотя и мало по малу наступаетъ. Вѣдъ,
въ самое ближайшее время, пришла въ голову нѣ-
которымъ ревнителямъ народнаго блага та счастли-
вая мысль, что необходимо для дальнѣйшихъ успѣховъ
нашихъ основаніе русскаго народнаго
дома, который бы послужилъ нѣстностью для обще-
ства св. Василія Великаго, Русской Бѣды и цнхъ
учреждаемыхъ заведеній, способствующихъ развитію
и преуспѣванію народному. Превосходная эта мысль,
предложенная комитету Общества св. Василія Вели-
каго и вступленная членами комитета съ должнымъ со-
чувствіемъ ожидаетъ воплощенія въ дѣло. Мы съ
радостью открыли въ столбцахъ газеты нашей под-
писку въ пользу этого святаго подвѣта, и снѣшимъ
выразить снѣе горячее сочувствіе, дуваемъ, не лишь
наше но всѣхъ русскихъ, къ этому въ высшей сте-
пени отрадному явленію. Мы увѣрены, что какъ на-
родъ, такъ и сознательная часть его отнесется къ
этому великому дѣлу не равнодушно, но всѣ ста-
немъ радомъ съ равною крѣвостью ногъ — равно
понесемъ всѣ вѣсти не только блага, но и тягости
нашей общей жизни. Мы увѣрены, что народолоби-
вое духовенство съ нѣвоучителями и не многочи-
сленною широкою интеллигенціею обнхъ родныхъ
русскихъ епархій отнесется къ осуществленію этого
великаго дѣла, требующаго громаднаго соучастія, съ
полнымъ сочувствіемъ. Крѣко увѣрены мы въ томъ
уже и потому: ибо имъ въ томъ увѣреніи, что
человѣкъ неприязанный къ своему на-
роду и интересамъ его, пусто и без-
полезно проходить по землѣ, какъ обя-
зана, безъ плода и сѣда, знавшій лишь
удовольствіе эгоизма, не знавшій труда
жизни.

Основаніе русскаго народнаго дома какъ та-
кого заведенія, которое считалось бы достояніемъ
не поодинокихъ сословій нашихъ, но всего народа,

(1869. — Ч. 31), писав «О нашей русской интеллигенции» (1869. — Ч. 10) та «О способах образования у нас русской интеллигенции» (1869. — Ч. 13). Підтримав цю тему Ілій Романій, опублікувавши допис «Отъ Тисовой Подоли» (1869. — Ч. 18).

Окрім активної протидії мадяризації угорських русинів, у центрі уваги газети з 1869 р. були кампанія за придбання Народного дому та відстоювання автономних прав греко-католиків Мукачівської і Пряшівської єпархій. Питання церковної автономії католиків в Угорщині порушувалося у низці статей: О. Гомічков «Церковная автономия» (1869. — Ч. 8, 11, 19) та без підписів «Церковная автономия» (1869. — Ч. 13, 14), про обрання «посланниковъ» на перший Пештянський собор (1869. — Ч. 15) і відомості про його роботу (1869. — Ч. 17), про обраних членів сейму, який визначив автономію угорської католицької Церкви (1869. — Ч. 44). Доповнює ці публікації «Рѣчь Адольфа Ивановича Добрянскаго въ автон. предуготовительномъ кат. съѣздѣ» (1869. — Ч. 25).

Особливо багато матеріалів про церковну автономію вміщено у газеті 1870 р.: «Борьба за независимость епархии Мукачевской» (ч. 36), «Автономическое собрание» (ч. 42), «Католическая автономия» (ч. 44), «Автономия» за підписом А. (ч. 48). Так, у статті «Автономия» автор відзначав: «По нашему мнѣнію, для возстановленія нашей законной церковной автономіи первымъ шагомъ есть: у касательныхъ властей просить соизволенія на основанія общаго народно-церковнаго синода или конгресса, въ которомъ бы мы наши домашніе дѣла по уставу нашей восточной церкви устроили и изъ котораго послѣ по нуждѣ и въ общій краинскій церковный съѣздъ послать могли».

У центрі уваги часопису була й історія краю. Так, Є. Фенцик (під псевд. Владимир) виступив із статтею «Кое-что о нашей народной истории» (1867. — Ч. 17—20), А. Кралицький під власним прізвищем — «Жизнь на Руси» (1868. — Ч. 31—34, 39—41), а під псевдонімом Ф. Фомичъ — «О крестьянахъ (хлопахъ) на Руси» (1869. — Ч. 9), Іван Сільвай (під псевд. Урііл Метеор) — «Мертвые свидѣтели истории» (1870. — Ч. 41, 42), Александр Ю. Г. — «Русскій народъ въ Угорщинѣ» (1867. — Ч. 18), Юрій Ігнатков — «Обозрѣніе истории русской словесности» (1867. — Ч. 14, 15, 17) та ін.

Грунтовністю відзначаються публікації історичної тематики А. Кралицького: «Древніе историческіе памятники и записки (Изъ архива монастыря

Мстичевского)» (1868. — Ч. 2), «Древняя грамоты монастыря Зарѣчскаго» (1868. — Ч. 8), «Состояніе монастырей: Боронявскаго и Кричовскаго въ 1756 году (Памятникъ старинной русской письменности)» (1869. — Ч. 5), «Памятники старинно-русской письменности въ Угорщинѣ» (1870. — Ч. 15, 16, 19), «Актъ основанія Библиотеки Краснобродско-монастырской бл. п. Александромъ Духновичемъ...» (1870. — Ч. 31), стаття Корнилія Шафранковича «О монастырѣ Драговскомъ (Kövesliget) въ Мараморошѣ (По запискамъ іеромонаха Іоаннікія Скрипка 1756 г.)» (1869. — Ч. 6).

Окремої уваги заслуговують опубліковані у газеті мовознавчі дослідження, зокрема: Владимир «Краткая История старо- или церковно-славянскаго языка и словесности» (1869. — Ч. 35, 36), В. «Краткая история русскаго языка и словесности» (1869. — Ч. 40—50), А. Ю. Г. «Наша азбука (По изъясненію Николая Урицкаго)» (1868. — Ч. 11, 12), Р. (крипт. І. Раковського) «Еще нѣчто о нашемъ письменномъ языкѣ» (1868. — Ч. 49), «Объ языкѣ при проповѣдяхъ» (1869. — Ч. 18, 19), Б. Н. М. «О русскомъ языкѣ на В. Спишу» (1869. — Ч. 44).

У «Свѣті» була надрукована низка біографічних нарисів та спогадів про видатних слов'янських діячів, науковців та церковних провідників, у тому числі і Закарпатського краю, зокрема, А. Кралицького (під псевд. Фома Фомич, Лаборчан і крипт.: Ф. Ф., А. Ф. К. та А. К.): «Михаиль Александровичъ Бадулянскій» (1868. — Ч. 20, 21) та «Память пок. епископа Мукачевскаго Василя Поповича» (1868. — Ч. 47—49). Без зазначення авторства оприлюднені життєписи і статті біографічного характеру «Память Андрея Бачинскаго славнаго иногда мукачевскаго епископа» (1868. — Ч. 11, 12, 18, 19, 22, 23), «Іорій Ивановичъ Венелинъ» (1868. — Ч. 4—8). Андрій Воленський розповів про Стефана Мустиановича (Жизнь одного сельскаго священника. — 1867. — Ч. 1—3).

Одна з яскравих сторінок видання — етнографічні, фольклористичні та краєзнавчі публікації. Так, А. Кралицький під криптонімом А. К. опублікував етнографічний нарис «О малороссіянахъ и козакахъ (Этнографическое описаніе)» (1868. — Ч. 36, 37), а під псевдонімом Лаборчан — «этнографическій урывокъ» «Дѣло русскаго мужика зимой» (1867. — Ч. 25, 27), Владимир — «О мифахъ, сказкахъ, пѣсняхъ или о народной поэзіи русскаго народа» (1868. — Ч. 13—16), Ф. А. Злоцький — «Изъ суевѣрій и обычаевъ Русскихъ особенно комитата Угочанскаго»

(1870. — Ч. 24—27), Ю. И. С. — «Важнѣйшія суевѣрія у спишскихъ Русскихъ» (1869. — Ч. 47), И. Р. — «Объ играхъ Вифлеемскихъ и о скудости пѣсней народныхъ» (1867. — Ч. 26).

А. Кралицький у статті «О малороссіянахъ и козакахъ...» дотримувався думки, що «и наша Угорская Русь вмѣстѣ съ Галичиной принадлежитъ къ малорусской расѣ славянскаго племени» (1868. — Ч. 36).

Цікаві краснавчі статті в газеті опублікували О. Павлович «Описание Маковицы» (1868. — Ч. 1) та «Въ Голосъ Пряшевской епархіи» (1869. — Ч. 48), Ф. А. Злоцький «Подкрѣпостный погребеъ (пивниця) въ Великомъ Севлюшѣ» (1867. — Ч. 27), І. Дулишкович (стаття підписана і криптонімом І. Д.) «Объ угрорусскихъ названіяхъ нашихъ» (1867. — Ч. 4, 5, 7—9), А. К. «Къ статьи «Объ угро-русскихъ названіяхъ нашихъ»» (1867. — Ч. 18), А. М. (крипт. О. Митрака) «Церковныя братства на Берегской Верховинѣ» (1867. — Ч. 23), І. Раковський «Унгварь или Ужгородъ» (1869. — Ч. 26), у якій автор трактував назву «Ужгород» як «уродливое слово» і закликав використовувати «подлинное славянское названіе Унгварь».

Багато місця у газеті відводилося красному письменству — друкувалися твори закарпатських і зарубіжних письменників. «Світ» став виданням, на сторінках якого зароджувалася закарпатська література. Тут постійно публікувалися художні твори таких місцевих авторів, як І. Сільвай, Є. Фенцик, А. Кралицький, О. Митрак та ін.

З поетичними творами виступали О. І. Павлович, О. Митрак, Є. Фенцик, Ф. Злоцький, Петро Азарій, Іван Грабар, Іриней Зарісчовський, Іуст Трохимович та ін. Прозу активно друкував А. Кралицький. Так, під псевдонімом Аскольд він подав повість, писану «послѣ Генрика Цшокке», «Сѣльській учитѣль» (1868. — Ч. 26—46), а згодом під цим же псевдонімом опублікував інші прозові твори — «Чтеніе книгъ и газетъ (Афоризмъ)» (1868. — Ч. 50), «Піявица (Повѣсть изъ Угро-русской жизни)» (1869. — Ч. 1—7), під псевдонімом Фома Фомич — «Прометей (Мифологическій разсказъ)» (1868. — Ч. 10—11), «Наполеонъ І. въ Москвѣ» (1868. — Ч. 12, 13, 15—18). Під власним прізвищем А. Кралицький опублікував повість «Иванъ (Повѣсть изъ народной жизни)» (1869. — Ч. 14, 16, 17, 20, 22, 27—30, 32, 34—37, 43, 45—50).

На сторінках тижневика були вміщені сатиричні прозові твори ще одного талановитого закарпатського

письменника — Івана Сільвай (під псевд. Урііл Метеор): оповідання «Люди въ желѣзныхъ шляпахъ (Картина не совѣтъ ведля природы)» (1869. — Ч. 10—12), драматизований памфлет «Крайцаровая комедія (Диковинка отъ Уріила Метеора)» (1870. — Ч. 34—40), «Свѣтлый день Воскресенія (Арабескъ)» (1868. — Ч. 17, 19—21).

У газеті «Світ» публікувалася проза європейських авторів, зокрема: «Оригинальная дуэль» Фридриха Герстеккера (1870. — Ч. 36—47), а з російських літераторів — поезії В. К. Кюхельбекера (1867. — Ч. 19, 27; 1868. — Ч. 1) і особливо багато творів у 1870 р. О. Пушкіна — «Барышня-крестьянка» (ч. 1—4), «Метель» (ч. 21—23), М. Гоголя — «Портретъ» (ч. 13—20), І. Тургенєва «Ася» (ч. 5—12), «Уѣздный лѣкарь (Изъ записокъ охотника)» (ч. 24, 25).

Редакція вміщувала критичні матеріали про власне видання. Про це йшлося у дописах з Унгвара за підписом Справедливість (1867. — Ч. 6, 11), статтях «Критика «Свѣта» за підписом Критик «Свѣта» (1869. — Ч. 31, 33, 36), особливо гостро писав про мову видання Верховинецъ у статті «Отвертый листъ до редакціи Свѣта» (1868. — Ч. 1). Так, на його думку, «первою причиною паденія «Свѣта» въ очахъ публики нашей кажется быти: письменный его языкъ. — Кажется, что «Свѣтъ» пишетъ языкомъ неразумѣлымъ, непонятнымъ публикѣ». На захист редакції виступили О. Гомічков (Явный отвѣтъ на «Отвертый листъ до редакціи Свѣта». — 1868. — Ч. 2, 3, 5, 7—8) та Ф. Злоцький з дописом із Ужгорода (1868. — Ч. 3, 4). Антоній Сабад умістив «Нѣсколько словъ изъ повода спора (vita, polemia) въ 1—2 числахъ «Свѣта» между Верховинцемъ и Редакціею о семи грѣхахъ головныхъ» (1868. — Ч. 7) та ін.

Серед рубрик газети варто виокремити такі: «Корреспонденція» («Корреспонденції»), «Разныя извѣстія», «Новости», «Смѣсъ», «Протоколь», «Новости и смѣсъ», «Отъ редакціи», «Почта со всѣми».

1871 р. здійснено насильні зміни в керівництві «Общества Св. Василя Великаго» і припинено видання його друкованого органу — газети «Світ», яка стояла на захисті національних прав закарпатських українців і рішуче виступала проти ренегатства та латинізації.

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицко-русская библиографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 94, 110, 126, 143, 166; Ігнатиско В. Бібліографія української преси 1816—

1916. — Х.; К., 1930. — С. 52; Загальна бібліографія Подкарпаття / Зложили Н. Лелекач и И. Гарайда. — Унгварь, 1943. — С. 49.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2724; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto; Buffalo; London, 1993. — Vol. 5. — P. 123; *Кралецький А.* Славянская журналистика в Венгрии на 1870 год // Слово. — 1870. — Ч. 25; *Очерк Угро-русской письменности* // Листок. — 1893. — Ч. 18. — С. 211; Ч. 22. — С. 259; *Волошин А.* Ко истории нашего новинарства // Русинь. — 1923. — Ч. 101; *Волошин А.* Спомини. — Ужгород, 1923. — С. 44—46; «Карпаторусский Голос» // Карпаторусский Голос. — 1932. — Ч. 66; *Животко А.* Преса Підкарпатської Русі // Учительський Голос. — 1934. — Ч. 7. — С. 138; *Бірчак В.* Літературні стремління Підкарпатської Русі. — Ужгород, 1937. — С. 7, 112—116, 118, 119; *Животко А.* Преса Карпатської України. — Прага, 1940. — С. 1; *Стрипський Я.* Початки друкарства на Подкарпаті // Зоря-Найнал. — 1942. — Ч. 3/4. — С. 280; *Воскресенский М.* Художественная литература на страницах закарпатской газеты «Свет» // Наукowi записки УжДУ. — Ужгород, 1958. — Т. 33. — С. 125—148; *Рудловчак О.* Шляхом журналістики XIX сторіччя // Дружно вперед. — 1966. — Ч. 8. — С. 18; *Лісовий П.* Журналістика Закарпаття 50—70-х років XIX століття і її зв'язки з іншими українськими землями та Росією: Конспект лекцій. — Ужгород, 1969. — С. 25—41; *Микитась В.* Галузка могутнього дерева: Літ. нарис. — Ужгород, 1971. — С. 7—10; *Рудловчак О.* Біля джерел сучасності: Розвідки, статті, нариси. — Братислава, 1981. — С. 278; *Штефан А.* За правду і волю: Спомини і дещо з історії Карпатської України від давніх давен до 1927. — Торонто, 1981. — Кн. 2. — С. 169, 170; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 302, 303; *Рудловчак О.* Газета «Свет» і її попередники: Бібліографія матеріалів «Света» // Науковий збірник Музею української культури у Свиднику. — Братислава; Пряшів, 1985. — Т. 12. — С. 83—146; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 146—147; *Падяк В.* Ужгородський тижневик «Світ» та доля трьох його редакторів // Новини Закарпаття. — 1991. — 17 квіт.; *Бабота Л.* Закарпатоукраїнська проза другої половини XIX століття. — Братислава; Пряшів, 1994. — С. 25, 26; *Керецьман В.* Скалки минулого (Красзнавство в пресі Закарпаття) // Карпатський край. — 1995. — Ч. 1/4. — С. 40; *Крупський І. В.* Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.). — Львів, 1995. — С. 98, 99; *Дядюк М.* Документи і матеріали до історії та теорії пресознавства // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 7. — С. 469, 482, 490; *Габор В.* Українські часописи Ужгорода (1867—1944 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 2003. — С. 75—82.

В. Габор

1868 р.

68

ГАЗЕТА ДЛЯ НАРОДНЫХ УЧИТЕЛЕЙ (1868—1870); **ГАЗЕТА ДЛЯ НАРОДНИХ УЧИТЕЛІВ** (1873 ч. 1—35); **ГАЗЕТА ДЛЯ НАРОДНИХ УЧИТЕЛЕВ** (1873 ч. 40—51); Еженедельный вѣстникъ для дѣтскихъ пріютовъ (kisdéd-óvodák) народныхъ и гражданскихъ школъ въ Угорщинѣ (1868 ч. 1); Еженедельный вѣстникъ для дѣтскихъ пріютовъ народныхъ и гражданскихъ школъ въ Угорщинѣ (1868 ч. 2—48); Еженедельное издание для дѣтскихъ пріютовъ народныхъ и гражданскихъ школъ въ Угорщинѣ (1869—1870); Щотиденне виданнѣ для дѣтскихъ пріютів, народныхъ и міщанскихъ шкил в Угорщині (1873 ч. 1—35); Щотиденне виданнѣ для дѣтскихъ пріютов, народныхъ и міщанскихъ школ в Угорщині (1873 ч. 40—51). — Р. І. Ч. І. 1868, 6 фев. (25 янв.).

Отвѣтств. ред.: Іоанъ (Іванъ) Керней (Керней) (1868—1869), Алекс. Майеръ (1870 ч. 24). *Одвѣчалн. ред.* Макс Майер (1873). *Переводчик* Й. Ференц (1873). — **Пешт-Будин** (1868—1869 ч. 6, 1870, 1873 ч. 1—35), **Вуда-Пештъ** (1869 ч. 7—31, 33), **Буда-Пештъ** (1869 ч. 32, 34—50), **Будин-Пешт** (1873 ч. 40—51), **1868—1873: Видає кор. угор. министерство народної просвіти въ Будинѣ. Печатано въ печатні кор. угор. всеучилища. Адр. ред. і експ.:** въ кор. уг. министерстві народної просвіти въ Будині.

Вийшло: 1868 — Р. І ч. 1—52, 1869 — Р. II ч. 1—51, 1870 — Р. III ч. 1—24, [?], 1871 — Р. IV ч. [?], 1872 — Р. V ч. 1—45 [?], 1873 — Р. VI ч. 1—52; Ф. 28х20 см; Обс. 16 с.; *Передпл.:* для не-учителей на годъ 3 гульд. (1868—1869), 4 гульд. (1872), 3 зр. (1873).

Наявність у фондi: ЛНБ: 1868 — Р. І ч. 1—21, 23—27, 29—48, 1869 — Р. II ч. 2, 4—12, 15—23, 25, 29—34, 36, 41, 49, 50, 1870 — Р. III ч. 24, 1873 — Р. VI ч. 1, 2, 4—16, 35, 40—45, 47, 49, 51.

Примітки: 1873 р. на титульній сторінці річника назва і підзаголовок: «Газета для людових учителів: Щотиденне письмо для дѣтскихъ пріютов, первоначальныхъ и висшихъ людовихъ училищ в Угорщині». Додаток: 1868 р. «Хозяйственныя Наставленія» (див. № 70). З ч. 45 за 1872 р. друкувалася фонетичним правописом.

ГАЗЕТА ДЛЯ НАРОДНИХ УЧИТЕЛІВ.

ЩОТИДЕННЕ ВИДАННЯ

ДЛЯ ДІТСКИХ ПРИЮТІВ, НАРОДНИХ І МІЩАНСКИХ ШКОЛ В УГОРЩИНІ.

ВИДАЄ КОР. УГОР. МИНИСТЕРСТВО НАРОДНОЇ ПРОСВІТИ.

Редакція і експедиція знаходиться в кор. уг. министерства народної освіти в Будині.

«Газету для народних учителів» може отримати кождий учитель народних шкіл з тим, аби був як власник учитель, заховував її своєю персональною власністю.
Подписна ціна для не-учителів на рік 8 ар. на відрізок 1 ар. 50 ар. в ар.

Всі справи, доки не прийде редакція або експедиція мають посилатися до редакції.

ЧАСТЬ НЕУРЯДОВА.

Одно важке питання.

Так як у висших розрядах людських училищ не один ученик рукобіс проводить;

так як такий ученик, подобно тру-лому яблуку сорти друзей може до тогоже пороку завести;

так як вконець:

1. рукобіс неприязненно впливає на здоров'я дитяти і розвоє тіла зго, и

2. лишає душу одного неминуємих у молодежи потребуємих;

то питають ц. друзей діла:

1) котрі ти признаки, по котим може учитель або вчитель за певне узнати, котрий — то з зго учеников стався жертвою подвопросного порока?

2. Коли узнав, яким способом послужитись зму для постиження цілі?

Рістелек.

Йосип Енхмайер,
учитель люду.

Потрібність наглядності при ученю и набуті предметів оної.

(Конець).

Звісно, що только в здоровім тілі витає и здорова душа.

Звісно и теж, що сей остатней для виия вишних предметів указано на впечатки тихже до органів почуття, т. з. на наглядніє созерцанє.

Посему лишати наглядності учення тоже, що лишати роботника здорової руки, ноги-ли.

„Здорове тіло, здорова душа и умістне созерцанє се трояця условій кождого цілісного преподаваня.“

Подай дитяти з изпорченим обоняєм (нюхом) благовонний цвіт для подишаня, обнюшеня; або подай нищому з изпорченим вкусом хоть як вкусну їду; и сердись потім, що ні сей, ні той не насладивсь тим, що ти їм з найдоброхотїйним наміренєм поднес.

Инше скажу.

Расскажи-ка глухому хоть саму занимливу повість, саме интересное приключенє, або поведи одного до хоть якого концерту и потім прогнівайся на зго, що от бідняжка и нетрогає собою; що на ліпі зго и сліду возторгу незамітно.

Тоже можна сказати и о сліпі: го-

«Газета для народных учителей», яка виходила різними мовами (угорська, німецька, румунська, словацька, російська, сербська, хорватська), була розрахована на вчителів усього Угорського королівства.

Перше число газети вийшло без традиційної редакційної статті, натомість відкривала його публікація «Къ учителямъ народнымъ» авторства міністра народної освіти барона Іосифа Етвеша. Міністр вів мову про важливість народної просвіти та сумлінного виконання обов'язків учителями, чому мала сприяти й «Газета для народных учителей». Основну мету видання редакція виклала у зверненні до вчителів, уміщеному під рубрикою «Разныя извѣстія». Вона писала: «Такъ какъ цѣль нашей газеты познакомляти съ событіями нашихъ отечественныхъ народныхъ школъ, воззваемъ народныхъ учителей, члюбы (чтобы. — *В. Г.*) насъ съ времени на другаго увѣдомляти о событіяхъ касающихся ихъ школъ, и о всѣхъ обстоятельствахъ, которыя вліяніе имѣють на народныя школы, и на спосѣшествованіе матеріальному, духовному и нравственному успѣху народнаго просвѣщенія» (1868. — Ч. 1).

У газеті домінували публікації педагогічної тематики, які редакція вміщувала на перших шпальтах, а також під рубрикою «Фельетонъ». У згаданій рубриці Карл Какуяі вів мову про книги для читання з різних галузей знань у народних школах (1868. — Ч. 6, 10, 11), Надъ Ласло — про те, як навчити дітей читати (1868. — Ч. 1, 2), про вивчення природознавства — Самуїл Бян (1868. — Ч. 4) та Іосиф Керекеш (1868. — Ч. 8—9), географії — Карл Баллагі (1868. — Ч. 17, 18), Іосиф Бенедек (1868. — Ч. 12) і Максим Майєр (1869. — Ч. 29—31), історії — Самуїл Нейман (1868. — Ч. 32) та ін.

Редакція систематично друкувала статті, у яких аналізувався педагогічний досвід конкретних шкіл, якот: Євген Чапов «Школьно учебная обстановка Мезефелдской реф. церковной дієцезіи» (1868. — Ч. 13), Олександр Фараго «Въ дѣлѣ устроения мадьярскихъ алфелдскихъ школъ по пустамъ» (1868. — Ч. 17), Ладислав Кьольтоі «О положеніи школъ гелв. вѣтросповѣданія въ ком. Гемерѣ» (1868. — Ч. 20—21), Адам Грьонер «Устроения учебная система новгородскаго ев. церковнаго округа» (1868. — Ч. 46) та ін.

Автори часопису детально розкривали й тогочасний стан учительства та його щоденні проблеми і турботи. Ці питання порушували: Кернеі «Объ положеніи учителей нашего отечества» (1868. — Ч. 4), «Объ общественномъ положеніи учителей» (1868. —

Ч. 9), Степан Ленард «Земное имущество учителей» (1868. — Ч. 41), М. Майєр «Само-образование людовихъ учителей» (1873. — Ч. 3—5), Аарон Кішш «Дообразование препарандійскихъ профессорів» (1873. — Ч. 7), Кароль Кираль «Опять о само-образовательныхъ колахъ в препарандіяхъ (людово-учительскихъ сіменищахъ)» (1873. — Ч. 13) та ін.

У газеті вміщувалося багато методичних розробок: «Школьные награжденія и наказанія» (1868. — Ч. 15), «Обучение правописанью и письменному выраженію мыслей въ народныхъ школахъ» (1868. — Ч. 25), «Скоропись» (1868. — Ч. 26, 27), «Руководство для обучения дѣтей чтенію» (1868. — Ч. 34) та ін.

На сторінках «Газети для народных учителей» друкувалися і пізнавальні статті, зокрема про рослинний і тваринний світ: «Питательныя вещества растений» (1868. — Ч. 25—26), «Течение, засыпаніе и линяніе животныхъ» (1868. — Ч. 27), К—и. «Какимъ образомъ развивается жизнь животныхъ?» (1869. — Ч. 4, 6).

Під рубрикою «Заграница» редакція вміщувала матеріали про те, «что замѣчательнаго случилось въ одинокихъ краяхъ заграницы на полѣ народнаго школьнаго обученія» (1868. — Ч. 1). 1868 р. читачі мали змогу довідатися про стан шкільництва у Північній Америці, Великобританії, Швейцарії та інших країнах, 1869 р. — про стан шкільництва в Росії (ч. 30).

Окремо варто виділити публікації, в яких автори подавали поради з різних господарських питань. Так, Павло Генці опублікував статтю «Народношкольные сады» (1868. — Ч. 5), Іосиф Петрович — «Шелководство и народная школа» (1868. — Ч. 9), Менньєі — «Земледѣліе въ народныхъ школахъ» (1868. — Ч. 29), Антон Мочі — «Золотые совѣты дядюшки Стефана: какимъ образомъ нужно хозяйничати» (1868. — Ч. 14) та ін.

Важливим структурним елементом часопису була «Чиновственная часть». Редакція інформувала читачів про нові шкільні закони (1868. — Ч. 18), «Статья закона въ дѣлѣ народнаго общеобученія» (1868. — Ч. 43), друкувала розпорядження, державні закони, витяги з угорської конституції про громадянські права, «извлечения» з рішень різних зборів, навчальні плани для народних і «гражданскихъ» шкіл та «препарандій», іменні списки учителів «комітатів», які отримали допомогу, різні «именованье» шкільних професорів, інспекторів, наглядачів, актуаріїв до шкільних наглядачів тощо. Тут друкувалися й результати проведених конкурсів.

Одним з основних напрямів діяльності газети, особливо у перші роки видання, була популяризація організації просвітніх й учительських товариств («народовоспитательные общества», «краевое общество основательных воспитателей», «общества учителей для чтения и для взаимного вспомоществования» та ін.).

Ще у ч. I, як вже зазначалося, міністр народної освіти Іосиф Етвеш опублікував «воззваніє» до педагогічної громадськості створювати «народовоспитательныя общества», які сприяли б розвитку освіти, а редакція детально розповіла, як саме їх слід засновувати, й надрукувала статут (1868. — Ч. 1—3). Темі важливості «народовоспитанія» були присвячені й інші виступи міністра, вміщені, зокрема, у ч. 14 за 1868 р. Із закликом створювати народно-просвітні товариства звернувся до вчителів і посол сейму Миколай Резер (1868. — Ч. 8). Під рубрикою «Общества» редакція друкувала основні плани щодо заснування товариств та вміщувала повідомлення про їх створення і діяльність у різних містах.

Газета мала багато рубрик, як-от: «Провинціальныя увѣдомленія», «Фельетонъ», «Официальное», «Заграница», «Разныя извѣстія», «Учительскія совѣщанія», «Сообщенія въ сокращеніи», «Обозрѣніе книгъ», «Книги», «Объявленія», «Конкурсы», «Чиновственное», «Открытая почта редакціи» та ін. 1869 р. редакція практикувала друкувати назви двох розділів «Чиновственная часть» та «Не чиновственная часть», а 1873 р. вони подавалися так: «Часть урядова» та «Часть неурядова».

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-русска бібліографія XIX-го століття доповнена рускими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 102, 118, 135, 153, 177, 196; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.: К., 1930. — С. 52; Загальна бібліографія Подкарпаття / Зложили Н. Лелекачъ и И. Гарайда. — Унгваръ, 1943. — С. 40.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні.* — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 334; *Волошин А.* Ко исторіи нашего новинарства // *Русинъ.* — 1923. — Ч. 104; *Волошин А.* Спомини. — Ужгород, 1923. — С. 50; *Каминский І.* Дополнение къ статіѣ «Карпаторусская Журналистика» // *Русскій Народный Голосъ.* — 1935. — Ч. 85; Меморандумъ // *Нашъ Путь.* — 1935. — Ч. 48; *Штефан А.* За правду і волю: Спомини і дещо з історії Карпатської України від давніх давен до 1927. — Торонто, 1981. — Кн. 2. — С. 172.

В. Габор

РУСАЛКА: Письмо для красавиць. — Выходитъ два раза въ мѣсяцъ. Ч. 1. 1868, 1(13) лип.

Отпов. ред. Северинъ Шеховичъ. — **Львовъ, 1868—1870:** Печатня Ставропигійска. **Адр. ред.:** Львовъ, при ул. Краковской, ч. 149 (1868—1869), подъ нр. 377 въ Львовѣ (1870).

Вийшло: 1868 — Ч. 1—7/8, 1869 — Ч. 9—19, 1870 — Ч. 20—24; **Ф.** 27,5×22 см; **Обс.** 16 с.; **Передп.:** цѣлорѣчна 3 рень. австр. вал. (1869), 3 злр. (1870). **Ц.** окремого числа 10 кр.

Наявність у фондї: **ЛНБ:** 1868 — Ч. 1—7/8, 1869 — Ч. 9—19, 1870 — Ч. 20; **НБУВ:** 1868 — Ч. 1, 3—7/8, 1869 — Ч. 9, 10, 12, 13; **НБ ЛНУ:** 1868 — Ч. 1—7/8, 1869 — Ч. 9—19, 1870 — Ч. 20.

Примітки: Нумерація сторінок загальна для чисел усіх років.

Порушуючи проблему жіночої освіти, редакція при визначенні програми двотижневика писала: «Стаavimo

правило, що якъ всюды, такъ и у насъ образованіе може настати тільки посредствомъ женщинъ, но чтобы наше слово досталося до женщинъ, потребуемо и просимо посредованія у мужчинъ». У часописі редакція планувала публікувати матеріали про «домоводство,

женоче господарство, изъ предметовъ культуры ... о правилахъ, якихъ свѣтъ wymagaє для поведєнія въ обществѣ». Водночас заявила про готовність кожній передплатниці, «котра того запотребуетъ», висилати «выкроену форму изъ паперу подъ всякое убранье и одежду» (ч. 1). У кореспонденції «Наше газетярство» вона, уточнюючи завдання «Русалки», повідомляла, що, «кромѣ заспокоєнія потребъ дамскихъ», має намір втручатися у справи громадські та буде «рада дати тільки понуку, чей найдеся способъ, згромадити всѣ елементы жита народнаго въ купу, навести всѣ поточки въ одно корыто широкой, быстрой, могучой рѣчки...» (ч. 2). Однак наміри редакції так і не були здійснені, і часопис за своїм змістом залишався суто «дамским» виданням.

Намагаючись привернути увагу до ролі жінки в суспільстві, часопис опублікував замітку Наталії К. «Задача женщинъ», в якій зазначалося: «Кепско стоятъ нашия sprawy, бо мы жєнщины досы не брали въ нихъ участія. Безъ жєнщинъ нема ані народа, ані общества, ані родини... Вы литераторы и проводаторы дѣлали досы безъ жєнщинъ — безъ понуки, а мы вамъ найперше сотворимо общество: въ тое общество внесемо смыслъ да ладу, взаимну любовь, хорошей обычай, чувство деликатности; словомъ: жєнщины стануть душею общества!» (ч. 1).

Зміст часопису складали переважно літературні твори про романтичні пригоди вельможних пань — повісті та нарисы: «Прекрасная фанариотка (Графиня Виттъ-Потоцкая)» (ч. 2, 3), «Біанка Малигієри (Дѣянье въ Венеціи)» (ч. 5—10), «Царица Катарина», «Пересмотръ ѳдданицъ въ Петербургѣ» (ч. 11—19), які друкувалися на перших сторінках видання. Чільне місце займали публікації про жіночу красу, вбрання, поведінку жінки у товаристві: «Якихъ красавица має добирати красокъ въ убраню?», «Добиранье красокъ у Яснобѣлявицѣ», «Добиранье красокъ у цвѣтущой Чернобрывицы», «Визиты и карты визитныи» та ін. Під постійною рубрикою «Моды» публікувалися відомості про новинки в одязі.

Під назвами «Жєнщины-артистки», «Жєнщины-искусницы» постійно друкувалися замітки про артисток, багатих і вельможних жінок Італії, Франції, Англії, Німеччини, які займалися мистецтвом чи наукою.

Постійними в часописі були рубрики «Домоводство», «Всячина», «Що нового?», що містили повідомлення про моду, розповіді про весільні звичаї різних народів, а також інформацію про громадський жіночий рух в Англії, Німеччині, стихійні лиха. Для розваги друкувалися ігри, анекдоти та сценарії для вечірок.

Під рубрикою «Переписка» подавалися інформація про пожертвування на видання, відповіді редакції дописувачам і читачам та їхні схвальні відгуки на окремі публікації у часописі.

Останнє (24-те) число вийшло 9 березня 1870 р.

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 109, 126, 143; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 53.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні.* — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2643; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 91; *Передурій В. А.* Галицька періодика для жінок: становлення, розвиток, проблематика (1853—1939 рр.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1995. — Вип. 2. — С. 46, 47, 54; *Передурій В. А.* Українські періодичні видання для жінок в Галичині (1853—1939 рр.): Анот. кат. — Львів, 1995. — С. 10, 11; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 280—282; *Українська преса: Хрестоматія / За ред. М. Ф. Нечитайлока.* — Львів, 2002. — Т. 2: Преса Галичини 60-х років XIX ст. — С. 547—550.

М. Галушко

70*

ХОЗЯЙСТВЕННЫЯ НАСТАВЛЕНИЯ: Бесплатное приложение къ «Газетѣ для народныхъ учителей». — 1868.

Ред. Алексій Амбросієвич Прамеръ. — **Буда-Пештъ, 1868:** Издаваемы венгерскимъ министерствомъ земледѣлія, промышленности и купечества. **Печатня** кор. уг. всеучилища.

Передпл.: на одинъ годъ не-учителямъ 1 гульд.

«Хозяйственные Наставления» народним учителям видавалися накладом 15 000 пр. угорською, словацькою, румунською, сербською, німецькою, хорватською і «руською» мовами як «бесплатное приложение къ «Газетѣ для народныхъ учителей» (див. № 68).

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 117; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 53.

Література: *Новинки // Слово.* — 1868. — Ч. 41. — С. 4; *Штефан А.* За правду і волю: Спомини і дещо з історії Карпатської України з давніх давен до 1927. — Торонто, 1981. — Кн. 2. — С. 172.

В. Габор

1869 р.

71

ГОСПОДАРЬ (1869—1871 № 37); **HOSPODAR** (1871 № 38 — 1872): Письмо практично-научное по части господарства рольного, огородництва, садовництва, росплоду хдобы и промыслу (1869, 1870 № 16 — 1871 № 37); Письмо практично-научное по части господарства рольного, огородництва, садовництва, росплоду худобы и промыслу (1870 № 13—15); *Pyśmo praktyczno-naukowe po cząsty gospodarstwa rolnego, ogrodnictwa, sadownictwa, rozplodu chudoby i przemysłu* (1871 № 38 — 1872). — Выходит два раза в мѣсяц. № 1. 1869, 10 лип.

Однов. ред. Северинъ Шеховичъ. — **ЛѢВОВЪ, 1869—1872:** Печатня М. Ф. Порембы (1869, 1870 № 16 — 1872); Печатня Ставропигійская (1870 № 13—15). *Адр. ред.:* ЛѢВОВЪ, при ул. Валовой, № 288 (1869 № 1—7), при ул. Поизунтской, № 584 (1869 № 8, 9), подлѣ еврейской больницѣ, подлѣ № 377 (1869 № 10 — 1872).

Випило: 1869 — № 1—12, 1870 — № 13—21/22, 23—29/30, 31/32—34, 1871 — № 35—41, 1872 — № 42—44; Ф. 28×21,5 см; Обс. 6 с.; *Передпл.:* цѣлорочно 3 злр. (1869—1871 № 37), *deŝiat numeriw Hospodara i Szkolnoho Łystka do koncia roku 1 guld.* (1871 № 38 — 1872 № 41), 2 guld. (1872 № 42—44).

Наявність у фондї: ЛНБ: 1869 — № 1—12, 1870 — № 13—27; **НБ ЛНУ:** 1869 — № 1—12, 1870 — № 13—34, 1871 — № 35—41, 1872 — № 42—44; Б. Оссол.: 1869 — № 2—4, 6—8, 10—12.

Примітки: Нумерація сторінок для усіх років видання загальна. У 1870—1872 рр. ч. 19—35 друковані кирилицею, ч. 36, 37 — і кириличним, і латинським шрифтами, ч. 38—44 — латинкою. У 1871—1872 рр. — додаток «Szkolnyj Łystok» (див. № 86).

Обумовлюючи появу практично-господарського «письма», в програмній статті «Наше задание» редак-

Рокъ 1869.

ЛѢВОВЪ, днѣ 10. Липнѣ.

№ 3.

ГОСПОДАРЬ.

Письмо практично-научное по части господарства рольного, огородництва, садовництва, росплоду хдобы и промысла.

Выходитъ (тычасомъ только) два раза въ мѣсяцъ. Преплату цѣлорочно 3 злр., подрочку 1 злр. 60 кр. посылается адресованъ до редакціи „Господаря“ подлѣ Нумера 288 при улицѣ Валоовой, изъ дружка поверст (на гавку изъ право) въ ЛѢВОВЪ.

ШКОЛЫ ГОСПОДАРСКИЕ.

Отъ недавня стали нѣкии господары посылати своихъ дѣтей до вышнихъ школъ, чтобы ихъ, хоть о сухомъ кускину хдѣбѣ, допровадити до стѣны духовного. А днѣсь уже бѣжало, що число сѣщенниковъ переполнилось, и шо много ихъ глаголю утѣшенъ за границей. Бувало и бувало, шо не одинъ школяръ плачетъ—плачетъ, та и на берегъ утонулъ, другій хоть и утѣхъ гдѣ вѣзти, та не мѣгъ нераспочити, и богато такихъ школярѣвъ нишо и кѣмъ изъ „ревизоры“, „гайдаки“ изъ „пальотники“, не разъ и на волонитство пускаются.

Хѣбули они дѣла, още и почувалѣся народомъ... Вѣшого дорадиниковъ набувалѣсь собѣ злорадики. А дикій то ворогъ, кѣмъ у себе дома и въ своихъ родъ!

Правда, шо нѣкии „Домъ Народный“ не дѣе ратушку, и шо наша бѣдна молодежь суртомъ горѣсь до сонниарѣ. Но громада нѣе потреби нагѣтѣнѣ, громада показуи посередъ себе людей вышнихъ, не разъ силало почему бракъ писарѣ громадского, а дѣе шести тысячѣй громадъ галицкихъ, чѣмъ мѣмо бы не годилося возвести школу для громадскихъ писарѣвъ?!

Громаду ставовалѣсь сами господары. А господарь своихъ трудовъ утрупае войско, уряды, вышнѣ школы, церкви, шпиталѣ и всѣмъ святому, и коли сущѣ по краю школы, въ отрыхъ мѣжъ вычитѣсь на оцифрѣвъ, докторѣвъ, инженерѣвъ, даже и кушнѣвъ и ремесленникѣвъ, для господаря нѣкии школы, нѣкии даже писарѣ и книжники. Жаль сказать, шо для руского господаря нѣкии выровнуѣности дѣло въ самомъ Вѣдѣю.

А такіи господарь не прѣидѣ до стѣны, кѣмъ не постарѣсь о большу выдѣтность своего грунта, кѣмъ не злуѣсь свои плоды перерѣбати способѣмъ промысловымъ и збѣвати ихъ способѣмъ купецкимъ, кѣмъ прѣштѣ не зможе дѣлѣ свой грунтъ скуплати, заокруглати и припѣжати закупованомъ чужихъ парцелѣй.

До всего того потреба науки, потреба органу господарского, потреба школъ господарскихъ.

Не одинъ може учитель здувалъ бы присвоити собѣ науку о господарствѣ. Въ такомъ разѣ вышадѣло бы ему домогѣтѣсь попомчи отъ своей громады и отъ Радѣ оцѣловоѣ, а за попомкою членѣвъ собору господарского мѣжъ бы нагѣтѣсь, шо изъ докопѣннѣхъ сѣлѣ прибѣжалѣ бы народѣмъ хотьбы только на колѣны подѣлѣ науки теоретичной, и о сколько можно, и практичной; гдѣ громада нѣе побольше области земскоѣ, когдѣ бы якурѣ часть выдѣлѣти подлѣ школу господарскую; овиѣ чужоземскѣмъ народѣмъ, дѣлалѣ бы изъ громады кѣйсѣ грошъ за страву, а такъ бы верталѣсь громадѣ выложенѣй коштѣ, но и учитель мѣгъ бы домогѣтѣсь за свой трудъ зѣконѣсѣ нагороди.

Нѣкій способъ былѣ бы, если бы учитель наголосилѣ до власти автономичной о зѣномугу на закупованѣ книжкѣвъ и гдѣснѣхъ господарскихъ моделей, чтобы лѣкше ему приходило ознакомѣтѣсь съ наукою господарскою.

На дѣлѣхъ видѣно перехолованѣ поставленѣи шо до учительскихъ семинаріѣвъ. Тычатѣсь они только изѣводѣхъ провинцій, но §. 6 подлѣ буквоѣ (1) гласить: „господарское ознакомѣнѣе съ пѣвѣжѣнѣишнѣмъ правѣлами о землѣ и обѣрѣнку, и о зѣжѣвѣлѣсно ростѣнѣмъ и живѣнѣмъ съ особѣлѣнѣишнѣмъ уа-

ція відзначала: «Хотѣвши народъ двигнути и уморальнити, треба поднести господарство, треба лѣпшого господарованѣя научитѣсь. А коли заданѣмъ Учитѣля

есть народъ образовати и наводити до добра и до честноты, то единымъ къ тому способомъ послужить ему наука господарска, бо есть то предметъ, котораго народъ наибольше и наилекше вырозумѣе... бачивши при томъ, що такъ школа, якъ и церковь, и все добро интеллигенції и краю зависить отъ полѣпшенія господарства; то принялисьмы до выдаванія письма чисто господарского и промыслового, а немѣшаючися про обширность и величайшу важность нашего заданія, анѣ въ политику, анѣ въ дѣла посторонныи...».

Далі надрукована програма змістового наповнення часопису: «1. Справа землѣ, управа всякого зерна и пашихъ травъ. 2. Росплѣдъ, годованье худобы... 3. Садовництво, огородовництво, цвѣтникъ. 4. Управа тютюну, винограду, хмѣлю и другихъ фабричныхъ рослинъ. 5. Домоводство... 6. Громадска аптека... 7. Всячина господарска, выдумки по части промыслу и рольного господарства... 8. Дѣянїя товариствъ и всѣлокъ господарскихъ, такъ галицкихъ, якъ и заграничныхъ» (№ 1).

Тут же повідомлялося, що редакція буде «додавати безплатно рѣдкіи насѣня, розумѣеся въ дробѣхъ на пробу и для розводу... Крімъ того входить редакція въ зношенїя на вѣдѣнськомъ пляцу для достарчованія нашої публицѣ доборового насѣня на зосѣвы и розмаитыхъ орудїй господарскихъ, будь на кредитъ особистый, будь за порукою громады, на сплату ратами».

Важливі питання громадської організації і ведення господарства порушувалися у передових статтях: «Школы господарскїи», «О потребѣ науки господарской», «Вспѣлки господарскїи», «Громадское зсоединенье господарское», «Движенье господарствъ», «Своя хлопска ассурація», «Наука о ролництвѣ», «Наука о землѣ», «Плодо-змѣна», «Потребы господарѣвъ», «Движенье гѣрского господарства», «Стоваришенье любителей господарства», «Противъ шолковництва» та ін. У контексті господарської освіти висвітлювалася роль і участь вчительства у статтях «Становище оучителѣй», «Оучители и наука господарска», «Посторонныи занятїя учителей», в якій зазначалося, що письмо «Господарь» «не есть органомъ учителей подѣ взглядомъ школьной науки... но есть ихъ органомъ подѣ взглядомъ доброго быту и уморальненїя народа» (№ 2).

З першого числа редакція друкувала статті практично-господарського змісту, зокрема з питань рільництва («Осѣнное оранье», «Фабричныи навозы», «Управа подѣ ярину», «Управа ѳвса», «Вымерзанье ростинъ» і т. д.), городництва («Перекопанье

огорода въ осени або зимѣ», «Перехованье огородовины на зиму»), тваринництва («Спровождованье рогатой худобы», «Закупованье рогатой худобы», «Росплѣдъ худобы», «Годѣвля для коней», «О плеканю телятъ по породѣ», «Головы заворотъ у худобы» і т. д.), садівництва і бджільництва («Собиранье насѣня подѣ садовину», «Земля подѣ школку садову», «Щѣпленье»; Е. Г. «Наука о пчельництвѣ», Е. Гл. «О пчельництвѣ», «Пчельництво», «Якъ пчелы укладываются при работѣхъ плястрѣвъ» та ін.). Низка публікацій присвячувалася окремим культурам, наприклад: «Люцерня», «Бѣла конюшина», «Шведска конюшина», «Капуста», «Бозъ», а також підбору і підготовці насіння: «Рады при купованю насѣня», «Якіи бульбы садити?», В. Ружицький «О вычищованю зерна на насѣнь» та ін. Інформаційно насиченою була постійна рубрика «Всячина господарска» (пізніше — «Всячина»), яка містила відомості і кореспонденції про господарські виставки, організацію позичкових кас, рільничо-господарських станцій, будівельних і кредитних товариств, повідомляла про господарські курси, урожай зернових у різних місцевостях Галичини, сільськогосподарські машини, зразкові господарства в Чехії тощо. Крім того, в часописі постійно подавався «Цѣнникъ львовской биржи».

Починаючи з 19-го числа в «Господареві» друкувалася низка кореспонденцій і заміток, доповнених рисунками сільськогосподарських знарядь (плуг, сіножатка, перетрясач сіна, розбивач грудок, борона та ін.), а також статті на зразок: «О выпаленю цеглы», «Заквашованье зеленой пашѣ», «Законсервованье огородовины», «Росплѣдъ куръ въ Франції» та ін. Крім того, на сторінках часопису під рубрикою «Домашни лѣки» подавалися відомості про лікарські властивості рослин.

Починаючи з 36-го номера велися рубрики «Domaszni sprawy», «Hospodarska wsiaczyna», «Wsiaczyna».

Про причини використання у часописі латинського шрифту інформує стаття «Switska azbuka» (№ 36, 37), в якій автор (С. Шехович), виступаючи проти кирилиці, пропонує «руські» слова писати «русьмомъ switskim», тобто латинським.

Авторів публікацій редакція не подавала. Припинилося видання часопису на 44-му номері у березні 1872 р.

Бібліографія: Левицький И. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). —

Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 119, 135, 136, 154, 178; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 53.

Література: Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 294—297.

М. Галушко

72

КРОПИЛО. — Виходить два рази на місяць. Р. 1. Ч. 1. 1869, 1 сфч.

Отвѣтательный ред.: Николай Журавскій (1869 ч. 1—3), Петро Федусевич (1869 ч. 4—6). *Властитель* Юрій Морозъ. — **Колюмя, 1869:** Черенками М. Бклоуса. *Адр. ред.:* не подано.

Вийшло: 1869 — Р. 1 ч. 1—6; Ф. 29×21 см; Обс. 6 с.; *Передпл.:* за цілий годь 4 зр. Ц. окремого числа 20 кр. ав. вал.

Наявність у фондї: ЛНБ: 1869 — Р. 1 ч. 1—3.

Примітки: Видання ілюстроване. Нумерація сторінок загальна для усіх чисел.

Часопис відкривався програмним віршем «І симъ и тимъ!», в якому перелічено «русинські біди», що мали, на думку редакції, стати основним матеріалом для сатирично-гумористичного висвітлення.

Автори видання жваво відгукувалися на проблеми політичного, громадського і побутового життя Галичини, висміюючи недоліки життя русинів, а також деякі публікації «Gazet-i Narodowo-ї».

Запрошуючи читачів підтримати «Кропило» передплатою, редакція мотивувала: «Отоколи упокоилъ ся Lord-Strachopud, — воздухомъ ему земля! намножилось у насъ всякой бѣды до волѣ. — Не кажемъ о халдеизмѣ и иншой киригѣ, якии занегищаютъ нашу святу землю всякого рода Porządkiwische и т. д., видится «Кропило» споводованымъ, отъ часу до часу появляться и кропити всѣмъ и вся сли не скаменятся». Однак досить примітивний стиль гумористики публікацій видання не викликав зацікавлення у читачів. Часопис без жодного повідомлення припинив вихід на шостому числі.

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886).

Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 121; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 53.

Література: Правда: Письмо наукове и литературне. — Львів, 1869. — С. 8, 51; Б. Р. Українські видавничі та і періодичні видання в Коломиї в 1865—1939 рр. // Коломия й Коломийщина: 36. споминов і статей про недавнє минуле. — Філадельфія, 1988. — С. 332; Курдик А. Друковане слово в Коломиї // Там само. — С. 314; Романенчук Б. Літературна Коломия // Там само. — С. 201;

Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 99; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Коломиї (1865—1994 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 1996. — С. 36, 37; *Сніцарчук Л. В.* Українські сатирично-гумористичні часописи Галичини (друга половина XIX — початок XX ст.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 162; Українська преса: Хрестоматія / За ред. М. Ф. Нечитайлюка. — Львів, 2002. — Т. 2: Преса Галичини 60-х років XIX ст. — С. 124.

М. Романюк

ЛАСТІВКА: Яко прилога до «Учителя» (1869 ч. 1); Письмо для русских дѣтей. Яко прилога до «Учителя» (1869 часть 2 ч. 1—15, 1872 часть 1 ч. 23 — 1874); Письмо для русских дѣтей. Яко прилога до «Учителя» (1869 часть 2 ч. 16 — 1872 часть 1 ч. 22); Письмо для русских дѣтей (1875 ч. 1—14); Письмо для русской молодежи (1875 ч. 1 — 1881). — Выходить що четверга (1869 — 1871 часть 2 ч. 4), що пятницѣ (1871 часть 2 ч. 5 — 1872 часть 2 ч. 20), що суботы (1872 часть 2 ч. 21 — 1873), 15-го и 30-го каждого мѣсяца (1874 ч. 1—11), два раза каждого мѣсяца (1874 ч. 12—19), каждого (русс.) 1-го и 15-го (1875 ч. 1—15, 17—24, 1876 ч. 2—24, 1881), каждого 15-го и 27-го (1875 ч. 16), каждого (русс.) 1-го и 13-го (1876 ч. 1), каждого (русс.) 8-го и 23-го (1877—1880). Р. 1. Ч. 1. 1869, 1 января.

Издае и отвѣчае за ред. Михайль Клементовичъ. — **Львѣвъ, 1869—1881:** Печатня Ставропигійского Института. *Адр. ред. і експ.:* ч. 3, Русская ул., Львѣвъ (1875—1881).

Вийшло: 1869 — Р. 1 ч. 1, часть 2 ч. 1—26, 1870 — Р. 2 часть 1 ч. 1—25, часть 2 ч. 1—26, 1871 — Р. 3 часть 1 ч. 1—26, часть 2 ч. 1—26, 1872 — Р. 4 часть 1 ч. 1—26, часть 2 ч. 1—24, 1873 — Р. 5 часть 1 ч. 1—18, 1874 — Р. 6 ч. 1—8/9, 10—15/16, 17/18, 19, 1875 — Р. 7 ч. 1—18/19, 20/21, 22/23, 24, 1876 — Р. 8 ч. 1—8/9, 10—18/19, 20/21, 22/23, 24, 1877 — Р. 9 ч. 1—8/9, 10/11—13/14, 15/16, 17/18—20, 1878 — Р. 10 ч. 1—7/8, 9—18, 1879 — Р. 11 ч. 1—15, 1880 — Р. 12 ч. 1—11, 1881 — Р. 13 № 1—6; *Ф.* від 22×14 см до 25,5×20 см; *Обс.* від 4 с. до 8 с.; *Передпл.:* на рѣкъ 2 зр. 50 кр.

Наявність у фондї: **ЛНБ:** 1869 — Р. 1 ч. 1, часть 2 ч. 1—26, 1870 — Р. 2 часть 1 ч. 1—25, часть 2 ч. 1—26, 1871 — Р. 3 часть 1 ч. 1—26, часть 2 ч. 1—26, 1872 — Р. 4 часть 1 ч. 1—26, часть 2 ч. 1—24, 1873 — Р. 5 часть 1 ч. 1—18, 1874 — Р. 6 ч. 1—19, 1875 — Р. 7 ч. 1—24, 1876 — Р. 8 ч. 1—24, 1877 — Р. 9 ч. 1—20, 1878 — Р. 10 ч. 1—18, 1879 — Р. 11 ч. 1—15, 1880 — Р. 12 ч. 1—11, 1881 — Р. 13 № 1—6; **НБ ЛНУ:** 1870 — Р. 2 часть 1 ч. 1—25, часть 2 ч. 1—26, 1871 — Р. 3 часть 1 ч. 1—26, часть 2 ч. 1—26, 1872 — Р. 4 часть 1 ч. 1—26, 1874 — Р. 6 ч. 1—19, 1875 — Р. 7 ч. 1—24, 1876 — Р. 8 ч. 1—24, 1877 — Р. 9 ч. 1—20, 1878 — Р. 10 ч. 1—18, 1879 — Р. 11 ч. 1—15, 1880 — Р. 12 ч. 1—11, 1881 — Р. 13 № 1—6; **БН:** 1869 — Р. 1 ч. 1, часть 2 ч. 1—26, 1876 — Р. 8 ч. 1—24; **Б. Оссол.:** 1869 — Р. 1 часть 2

ч. 8, 19, 20, 26; **Б. Яг.:** 1875 — Р. 7 ч. 1—24, 1876 — Р. 8 ч. 1—24.

Примітки: У 1869—1874 рр. «Ластівка» виходила як додаток до «Учителя» (*див.* № 76), з 1875 р. — як самостійне видання. З 5 серпня 1873 р. до 14 січня 1874 р. тимчасово не виходила. Додатки: 1875 р. — «Школьный листокъ (Додатокъ до 12 ч. «Ластівки», 1875)» (4 с.), 1880 р. — «Учитель». У 1869—1873 рр. «Ластівка» виходила у двох частинах з окремою нумерацією чисел. 2-га частина 1869 р. продовжувала нумерацію сторінок «Учителя» 1869 р. З 1872 р. нумерація сторінок загальна для частин та всіх чисел кожного річника. До 6—10-го річників є загальна титульна сторінка. Ілюстрований логотип часопису за 1875 р. створено художником І. Кашубинським. Видання частково ілюстроване.

Засновуючи «письмо» для українських дітей як додаток до «Учителя», його редакція зазначала, що метою «Ластівки» «буде помагати гг. учителямъ при воспитаніи дѣтей, а зарозомъ дополняти то, чого въ учебникахъ школьныхъ нема». Окрім того, просвітнє завдання часопису полягало в тому, щоб «вливати посредствомъ молоденькихъ читателей на старшу и неграмотну верству нашего народа и розкидати помалу межи нею зерна правды и науки» (Учитель. — 1869. — Ч. 1).

Визначаючи змістове наповнення «Ластівки» редакція підкреслювала, що часопис друкуватиме життя святих, уривки з «исторіи библейной», пояснення «обрядѣвъ нашей св. Церкви», релігійно-моральні та патріотичні статті, уривки з «русской и всемірной географіи и исторіи», біографії «заслуженныхъ Русинѣвъ», «где-що» з зоології, мінералогії, ботаніки, фізики, «дробныхъ» господарські та гігієнічні «поученія», оригінальну та перекладну поезію, «повѣстки», казки, загадки, «приповѣдки» тощо (Учитель. — 1874. — Ч. 19).

У зверненнях «До любенькихъ русскихъ дѣточокъ» (1869. — Ч. 1) і «Письмо до русскихъ дѣточокъ» (1875. — Ч. 1) редакція, асоціюючи назву часопису з пташкою, яка принесе дітям «лише весну въ... головкахъ и въ... добрыхъ серденькахъ...», закликала «пильно и оуважно» навчатись, щоб пізнати Господа Бога, Ісуса Христа та «нашъ русскій край, нашу руску Отчину» (1869. — Ч. 1). «Зъ «Ластівки» научитесь теперь много доброго и пожиточного», — писала редакція, заохочуючи дітей просити у своїх батьків, учителів і отців духовних, «щобы на друкъ,

Виходить що
Четверга

ЛАСТІВКА

яко прилога до
„Учителя.“

Письмо для руских дѣтей.

Угнел, серденько, колиш з нас будуть люде.

СПІВАНКА О ВЕСНІ.

И снова весна надлетела,
Птахи вже співають,
И снова люди веселятся
Якъ-бы въ святѣмъ раю.

Соловйко, жаворонокъ,
Що були вчѣра,
Заспівали у дубровѣ.
Аж траву збудили ..

Повернули снова бубки
И сѣли на хатѣ,
Щобъ гизда поправляти,
Або будовати.
Пташки всяка вже лѣтае,
Гизда собі робить,
Господарства для маленькихъ
Дѣтей снова заводять.

Лугъ въ около зеленѣе,
Радѣсть, вѣтра всюды,
Цвѣты мило процвѣтають,
Веселятся люди.

Радуются они свѣтомъ,
Тышятся весною,
Орють поле, а надъ ними
Чуті пѣснь горою.

Жаворонокъ то співає, —
Вузько спацируе,
А въ дѣвочку вже завули
Счастье, долю куе...

А вся хвалить Бога въ небѣ,
Що давъ дочекати
Весни милой и веселой.
Та тепла подъ хатовъ...

І. А. Марков.

СВЯТЕ ПИСЬМО СТАРОГО ЗАВѢТА.

ТОВИТЪ.

Богъ не перестававъ посылати Израелитанамъ святыхъ пророковъ, котри проповѣдали имъ покаянство. Но Израелитане ставалися зъ дня на день горшими и грѣшными, — они надаромъ грозили имъ пророки карами Божиими, — они

на папѣрь и на образочки грошки до Львова присылали...» (1875. — Ч. 1).

Протягом усього періоду видання перша сторінка часопису відкривалася віршами Д. Вінцовського, С. Пасічинського, Г. Купчанка, І. А. Маркова, С. Воробкевича, Ю. Федьковича, Д. Третяка, І. Микитовича,

Ю. Мартиновича, Д. Гавришківа, Я. Головацького та інших авторів, для творів яких були характерні патріотичні та морально-християнські мотиви.

З року в рік у «Ластівці» друкувалися просвітні та морально-виховні статті на зразок: «Наша мова и наше письмо», «Сила науки», «Молися и трудися»,

«Русь и Русины», «Наши церкви», «Стародавні друки», «Сила святої християнської віри», витяги із Святого Письма п. н. «Святе письмо Старого завіта», «Святе письмо Нового завіта», «Життя святих», різні біблійні історії, повчальні розповіді про церковні свята і обряди, короткі історико-пізнавальні матеріали про церкви і монастирі Львова та інших місцевостей Галичини.

Часопис постійно ознайомлював читачів з історією і географією краю, вміщуючи такі матеріали, як: «Еще о нашомъ Галицко-русскомъ краю», «Мѣста въ нашомъ краю», «Галицко-угорско- и буковинско-руські мѣста», «Стари мѣста на Галицкой Руси», «Найбольші рѣки на Галицкой Руси», та про такі міста, як Золочів, Броди, Чортків, Белз, Заліщики та ін., ріки Сян, Дністер, Прут тощо. Окрім того, друкувалися матеріали про історію України-Русі, князів Олега, Ігоря, Володимира Мономаха, Ярослава Мудрого, Святослава, Данила Галицького, княгиню Ольгу, а також статті про частини світу, континенти, моря і ріки та окремі країни, зокрема Австрію, Францію, Туреччину, Італію, Іспанію, Грецію та ін. Із низкою пізнавальних публікацій («Україна», «Франція», «Швейцарія», «Галичина», «Турція» і т. ін.) виступав 1876 р. учитель Ю. Гаврисевич.

Чільне місце на шпальтах часопису займали статті, присвячені видатним постатям української і російської історії, письменникам, просвітньо-культурним діячам, зокрема гетьману Б. Хмельницькому, царю Францу Йосифу I, царю Олександрові II, першодрукарю І. Гутенбергу, Т. Шевченку, І. Наумовичу, директору німецької гімназії у Львові А. Яновському, духовному отцю Ігнатію Гальці та ін.

Важливе просвітнє значення мали різноматематичні популярні матеріали, які ознайомлювали дітей з рослинним і тваринним світом, явищами природи, розповідали про Землю та планети Сонячної системи. Здебільшого це були короткі описи і статті без зазначення авторів, з малюнками. Заслужують на увагу публікації Д. Вінцковського (про місяць, зірки, сонячні і місячні затемнення), І. Наумовича («Звѣздарство», «Шушликъ (хомякъ)»), П. Стецьківа («О домашнихъ звѣрятахъ» та ін.), а також цикл матеріалів під назвою «Дикіи ссучіи звѣрята нашего краю» тощо.

Звертаючись до морально-етичних і правових проблем, редакція пропонувала читачам низку освітніх матеріалів («Науки старымъ и молодымъ», «Рады и науки для молодшихъ и старшихъ», «Права для учениковъ въ мѣстѣ и въ селѣ») та поради («Рада для хлопчиківъ», «Еще одна рада для дѣтей» і т. д.).

Виконуючи задеклароване завдання — навчити дітей «ходити коло пасѣки, садовини, поля, худѣлки...» (1875. — Ч. 1), редакція упродовж усього періоду видання часопису друкувала численні різножанрові матеріали сільськогосподарського змісту. Зокрема, це статті Г. Врецьони («Наука о господарствѣ», «Наука огородництва и садѣвництва», «Наука о садѣвництвѣ», «Розговоръ о садѣвництвѣ»), І. Наумовича («Катехизисъ пчеловодства», «Розмова о пчолахъ», «Якій найлегчий спосѣбъ размножити собѣ садовину?», «Золоті правила для пасѣчникѣвъ»), П. Стецьківа («Овочевы зерята», «Садѣвництво»), І. Левицького («Грунтъ подѣ виноградъ», «Пожитокъ зъ деревъ карловатыхъ»), низка статей-рекомендацій щодо обробітку землі, догляду за худобою, садівництва і бджільництва та під узагальненими назвами «Господарство», «Изъ науки о растѣніяхъ», «Господарски пригадки на мѣсяцѣ...», практичні поради, які друкувалися під запровадженими рубриками «Рады господарски» або «Рада господарска», «Рады господарски и домашни», «Добри рады», «Рада для господарей», «Рады домашни».

Літературна частина «Ластівки» представлена здебільшого творами українських письменників. У ньому друкувалися поезії Д. Вінцковського, Д. Третьака, С. Воробкевича, С. Пасічинського, І. А. Маркова, Ю. Федьковича, І. Наумовича, Г. Веселенка (псевд. Г. Полянського), А. Городиського, І. Гушалеви́ча, Г. Савчинського, О. Павловича, Ф. Верниво́лі (псевд. О. Кониського), О. Огоновського, А. Папаровича, С. Руданського, І. Озаркевича, Г. Купчанка та ін.; повісті та оповідання В. Михайловича, В. Ільницького, А. Добрянського, В. Кокорчука, І. Наумовича, Д. Третьака, байки С. Пасічинського тощо. Окрім того, в часописі постійно друкувалися «Загадки» і «Приповідки», а з 1875 р. — про нові видання під рубрикою «Добри книжочки для дѣтей» («Добри книжки», «Нови книжки русски», «Нова книжка», «Нова книжочка») і час від часу — повідомлення «Наши русски газеты (часописи)», «Газеты для народа».

Цікавими і корисними для дітей були повідомлення «Малый календарь (мѣсяцесловъ) для дѣтей» та вміщені під рубриками «Що чувати?», «Новиночки», «Що чувати на широкомъ Божомъ свѣтѣ», «Що въ свѣтѣ чувати?».

У редакційній замітці, опублікованій у 1-му числі за 1881 р., повідомлялося, що «Ластівка» «въ грудню сего року перестане ... на всегда выходить», однак вийшло ще 5 чисел, останнє (6-те) — 30 березня 1881 р.

Слово до Громадъ

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицько-русска бібліографія ХІХ-го століття доповнена рускими виданнями, що вийшли в Венгрії та Буковині (1801—1886). — Львів, 1895. — Т. 2. — С. 121—123, 137—140, 155—158, 178—181, 198, 213—215, 235—237, 257, 258, 278, 294, 295, 316, 346, 347, 373, 374; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916 — Х.: К., 1930. — С. 53.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 9. — С. 3473; *Дей О. І.* Українська революційно-демократична журналістика: Проблема виникнення і становлення. — К., 1959. — С. 125, 126, 128; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 91; *Передіурій В. А.* Становлення української періодики для дітей (на матеріалах журналу «Дзвінок», 1890—1914 рр.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1996—1997. — Вип. 3/4. — С. 118; *Лехман Т.* Пізнавально-довідковий аспект народознавчих публікацій (за матеріалами галицької періодики другої половини XIX — першої третини XX ст.) // Там само. — 2000. — Вип. 8. — С. 72; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 283—287.

М. Галушко

74*

НАРОДНОЕ ЧТЕНИЕ. — Вип. 1.
1869.

Вид. і ред. Кириль Ант. Сабовь. — **Ужгородь, 1869—1870:** *Издание* Общества святого Василия Великаго. *Печатня* вдовы Карла Іегера въ Ужгородѣ.
Адр. ред.: не подано.

Вийшло: 1869 — Вип. 1, 1870 — Вип. 2;
Ф. 15×12 см; Ц.: не подано.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 54.

В. Габор

75

СЛОВО ДО ГРОМАДЪ: Простолюдный
 Слодатокъ до «Слова». — Р. I. Ч. I. 1869, 8(20) стк.

Отвѣтственный ред. и издатель Б. А. Дѣди-
кій. — Львѣвъ, 1869—1870: Печатня Ставропи-
гійская. Адр. ред.: не подано.

Вийшло: 1869 — Р. I ч. 1—16, 1870 — Р. II ч. 1—4; *Ф.* 24×17 см; *Обс.* 8 с. (1869), 6 с. (1870); *Передпл.:* не подано.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1869 — Р. I ч. 1—16, 1870 — Р. II ч. 1—4; НБ ЛНУ: 1869 — Р. I ч. 1—16.

Примітки: Виходило як додаток до часопису «Слово» (див. № 35). Нумерація сторінок наскрізна.

Додаток до «Слова», що почав виходити два рази на місяць напередодні чергових виборів до Львівського сейму, містив звернення отців — Г. Крижановського «До славетныхъ и честныхъ громадъ, що то въ Бучачу будуть выбирати депутованого на соймъ до Львова», Й. Красицького «До честныхъ выборцѣвъ округа выборчого: Бускъ—Каменка—Олеско», І. Гальки «До честныхъ выборцѣвъ округа выборчого: Скалата и Грималова», а також статті, що заторкували проблеми тогочасного суспільного життя українців. Це, зокрема, публікації І. Наконечного «Осторожно съ языкомъ!», «Шпихлеры громадскіи», «Еще о шпихлерахъ громадскихъ», «Языкъ», І. Підкови «Чого нам треба?» — про необхідність розвитку промислу, Г. Кропиви «О Голуховщинѣ и о нашихъ краяхъ русскихъ за кордономъ», Г. Коваленка «Розговоръ о выборахъ до Сейму межѣ Буковиньскими господарями» та ін.

СЛОВО ДО ГРОМАДЪ.

ПРОСТОЛУДНЫЙ ДОДАТОКЪ № „ВЛОКЛ.“

Yusuf 4.

Antes, ano 12. (14.) Junho 1880.

Рачинский И.

МЭЛЖЬ

Отъ края и началъ писати до „Посла до громаду“ напоси дѣшнихъ нашихъ одинъ дѣнь разсудившаго, та дѣла на нѣхъ императорику и въспомни по вѣрности гласити: дѣломъ мнѣ побуждаю та казнить. Ижеи Пакенонный, що до насъ простѣеиныхъ съ тѣмъ императорику. Не ахши вѣдъ тѣмъ судити — вѣдѣти, судити и чорта не разсудити. Таки и Пакенъ раздуми на сѣбѣ жити, а вымъ судѣнъ насъ всѣхъ пѣдъ Моксала дѣти, щени мнѣ тахъ оспериваю щѣхъ, жѣхъ тахъ и въ Пакенъ. — Тахъ мнѣ кахъ дѣти, а дѣти кахъ: нѣ, Пакенонный, не кахъ дѣти, дѣтихъ же, що кахъ, ко нѣдѣхъ тѣмъ, судити, шѣдѣдѣ послѣи на разсудити, а вы сѣбъ ахшииныхъ чашеконны сѣ гласѣ кахъ дѣти. Тахъ и шѣдѣ кахъ мнѣ глѣх, и хѣхъ мнѣ кахъ, тахъ хѣхъ глѣхъ глѣхъ пѣхъ, кахъхъ на сѣхъ та сѣдѣи писати къ Божіи чашѣ.

Писати ми штеѣна, азъ штемъ що мѣдрѣ нависати, штемъ ми серомъ
но еѣло надѣшкѣвати. Тѣхъ дѣманъ то тоѣ, то си, азъ прирѣмѣмъ
висати азъ „измѣмъ“. — Оѣаъ тѣмъ мѣ и вѣрѣмъ надѣшкѣмъ на горѣ:
„измѣмъ“.

Бәтәтәккә: **Бәтәтәккә:**

Бывъ савѣтъ одинъ членовънаго, шо въ дѣдѣ продаѣе мать гувер-
нантъ гдѣто и сѣдничать и горько и сладко и елико дитро. —
Падѣлаиъ на са до тѣго сна и дѣлѣе вѣекои, одинъ въ одинъ
кактъ, дѣлѣе въ дѣлѣе, токъ оиъ вѣекои гдѣдѣе пофелелана сѣе
рѣеи. Ии рѣеи, шѣй токъ, оиъ шѣекои вѣекои гдѣдѣе гдѣдѣе
кактъ те шѣеи еиъ рѣеи гдѣе, са то еиъи не съ шѣекои
сѣеи сна, а съ шѣекои шѣекои. Ии вѣекои одинъ, дѣе
сѣеи въ одинъ сна, дѣеи дѣеи въ дѣеи еиъ шѣекои
шѣеи гдѣекои. Тои не аиъи сѣеи шѣекои, шо шѣеи
шѣеи, то сѣеи шѣеи гдѣеи дѣеи дѣеи дѣеи гдѣеи сна. Ии
шѣеи дѣеи въ шѣеи дѣеи, а тѣеи еиъи еиъи, шо
шо тѣеи сѣеи пошѣекои, то еиъи вѣеи не шѣеи, гдѣ еиъи шѣеи,
и шѣеи шѣеи еиъи не шѣеи гдѣеи. Шѣеи шѣеи шѣеи шѣеи.
Тои шѣеи шѣеи, шо шѣеи сѣеи шѣеи шѣеи, шѣеи дѣеи
рѣеи на шѣеи въ шѣеи, шѣеи шѣеи а шѣеи и дѣеи шѣеи

Постійно у додатку публікувалися статті суспільно-політичного змісту: «Чи буде ще коли Польща?».

«Яка оу насъ автономія?», «Добра рада русского оучителя» тощо. У ньому велася рубрика «Що чувати въ свѣтѣ?», а під назвами «Про Львівський красвий соймъ», «Що було на послѣднѣмъ Львівськѣмъ соймѣ», «Львівський соймъ» друкувалися інформаційні повідомлення про роботу сейму.

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицько-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 130, 147; *Гнатиско В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 120.

Література: Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 86; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 293, 294.

М. Галушко

76

УЧИТЕЛЬ: Письмо для народных учителей (1869 ч. 14—52); Письмо, посвященное делам школ народных, господарству, промыслу, торговлѣ и пр. (1870—1871 ч. 3, 1874); Письмо, посвященное делам школ народных, господарству, промыслу, торговлѣ и пр. (1871 ч. 4 — 1873); Яко прилога къ «Ластовкѣ» (1880). — Выходитъ що Четверга съ прилогою «Ластовка» (1869—1871 ч. 30), що Пятницѣ съ прилогою «Ластовка» (1871 ч. 31 — 1872 ч. 45), що Суботы съ прилогою «Ластовка» (1872 ч. 46 — 1873), 15 и 30 каждого мѣсяца съ прилогою «Ластовка» (1874 ч. 1—11), два раза каждого мѣсяца съ прилогою «Ластовка» (1874 ч. 12—19), каждого (русского) 8-го и 23-го (1880). Г. 1 ч. 1. 1869, 1(13) януаря.

Издають и за ред. отвѣчаетъ Михаилъ Клементовичъ. — **Львовъ, 1869—1874, 1880:** Печатня Ставропигійского Института. *Адр. ред. і експ.:* въ Ставропигійскомъ Институтѣ, ч. 193, мѣсто (1869 ч. 1—8), при высшей Орменской ул., ч. 124 (1869 ч. 9 — 1871 ч. 40), при Орменской ул., ч. 23 (1871 ч. 41 — 1872 ч. 20), при Руской ул., ч. 3, мѣсто (1872 ч. 21 — 1874, 1880).

Вийшло: 1869 — Г. 1 ч. 1—52, 1870 — Р. 2 ч. 1—51, 1871 — Р. 3 ч. 1—52, 1872 — Р. 4 ч. 1—50, 1873 — Р. 5 ч. 1—18, 1874 — Р. 6 ч. 1—8/9, 10—15/16, 17/18, 19, 1880 — Р. 7 ч. 1—4; Ф. 29×22,5 см (1869—1874), 25×19,5 см (1880); *Обс.* 4 с., здвоєні числа 8 с.; *Передпл.:* на рѣкъ 4 р. (1869—1873), 3 зр. (1874), 2 зр. 50 кр. (1880).

Наявність у фондi: ЛНБ: 1869 — Г. 1 ч. 1—52, 1870 — Р. 2 ч. 1—51, 1871 — Р. 3 ч. 1—52, 1872 —

Р. 4 ч. 1—50, 1873 — Р. 5 ч. 1—18, 1874 — Р. 6 ч. 1—19, 1880 — Р. 7 ч. 1—4; **НБУВ:** 1869 — Г. 1 ч. 1—42, 44—52, 1870 — Р. 2 ч. 1—51; **НБ ЛНУ:** 1872 — Р. 4 ч. 1—24.

Примітки: Із серпня 1873 р. до 14 січня 1874 р. часопис не виходив, а 1880 р. виходив як додаток до «Ластовки». У 1869—1874 рр. — додаток «Ластовка» (*див.* № 73).

Наголошуючи на важливості «учительского сословія» як такого, що «держитъ нынѣ мало-що не всю будущность молодого поколѣнья въ своихъ рукахъ», редакція у статті «Въ имя Бога!» підкреслювала, що українські вчителі не мають «письма, которое было бы имъ poradникомъ и помѣчникомъ при ихъ трудномъ, а где-куда навѣтъ мучительскомъ званіи» (1869. — Ч. 1). Саме таким poradникомъ мав стати часопис «Учитель» з додатком для дітей «Ластовка», метою якого було допомагати вчителям «при воспитаніи дѣтей, а заразомъ дополняти то, чого въ учебникахъ школьныхъ нема».

Редакція повідомляла, що із часописом співпрацюватимуть І. Наумович та помічник редактора «Слова» В. Площанський, а «Галицько-Руська Матиця», враховуючи потребу і важливість «Учителя» з його додатком, виділить зі свого фонду допомогу.

Відповідно до призначення видання чільне місце на його сторінках займали матеріали про історію, розвиток та стан народного шкільництва в Галичині: І. Наумовича (Паденіє народныхъ школъ и якъ бы тому зарадити? — 1869. — Ч. 37; Станъ школъ въ Галиціи. — 1871. — Ч. 7, 8), Д. Вінцовського (Школьникство въ Галичинѣ. — 1872. — Ч. 4—11; Русская народная школа въ 16—18 вѣдѣ. — 1874. — Ч. 1—4) і педагогічні, методичні та дидактичні статті Григорія Врецьони (Польскіи Nadzory школьными. — 1869. — Ч. 22, 23; Якъ учить матернѣго с. е. русского языка въ народныхъ школахъ нашихъ? — 1869. — Ч. 33; Наука въ народныхъ школахъ должна основыватися на поглядѣ. — 1869. — Ч. 36; Русскій языкъ въ школахъ нашихъ. — 1870. — Ч. 1, 2 та ін.), О. Лепкого (О употребленію буквъ: І, И. — 1869. — Ч. 10; О употребленію буквы ѣ. — 1869. — Ч. 16, 17), В. Площанського (Землеписная наука въ народныхъ школахъ. — 1869. — Ч. 3—5), Т. Петрика (Плянь науковий для триклясовой школы народной. — 1870. — Ч. 43—50), Тита Дилінського (Якъ можна найкорыстнѣйше правопись при науцѣ писанья, полученной съ читаньемъ перепроводити? — 1871. — Ч. 12—15), П. Ясеницького (Физичне воспитанье дѣтей. — 1871. — Ч. 23—45) та іншихъ авторів.

Выходить по Четверга
съ прилогою „Ластовка.“

Предпята выносить: на
годъ 4 р., на полъ года
2 р., на чверть года 1 р. ав.

УЧИТЕЛЬ

Письмо для народныхъ учителей.

Редакция и экспедиция
при высшей Орменской училищ., Ч. 124. мѣсто.

Рекламация о недошедшемъ
Число, если не опечатано, при-
маются на почтахъ бесплатно.

ПЧЕЛОВОДСТВО.

ВЕСНА. Пчолы годуются на веснѣ или нужды ради (Nothfütterung), или на силу (spekulative Fütterung), а годуются всегда не коли ниудѣ, лишь вечеръ по западъ солнца. Нужды ради годуются лишь такіи, которыи зъ зимы новыходять голодными, или которыи черезъ непріятный воздухъ, споживши свой втгодный запасъ, терять недостатка. Тутъ стоитъ неотмѣнное правило: Годуешь пчолы нужды ради, годуи ихъ лишь зусою пашкою или крыжками меду, а въ дуже великой нуждѣ, въ недостатку всякого меду, цукромъ съ водою на густо роснученнымъ. Голодные пчолы рѣдкою сытою годовати, коли еще воздухъ холодный и пожитку въ поли нѣтъ, значить: розганыти ихъ зъ удіевъ, чтобы жарно пронадали. Пчолы бо, принесши рѣдкой сыты въ кайбери, думаютъ, що они у принесли зъ поля, и на другій день рано рушають въ поле, не пытаючи, хотъ студеный вѣтеръ потагае, где тысящами гинуть, а ули выпорожняются такъ, що дуже лишь мада сила съ маткою остае. Для того есть межи пастѣнниками другое старое правило: *Пчолы на силу годуи сытою ажъ тогда, якъ садовина розцвищеся и на дворѣ уже добре шело.*

Годованье на силу, которого цѣлю есть, додаваньемъ сыты побудити матку до сильнѣйшого червленія (множенія силы), wymagaе однакожь увагленія многыхъ обстоятельствъ — и початкуюцій пастѣнникъ повиненъ съ всякою осторожностью до него приступати и всѣ обстоятельства добре розважити.

Если пчолы выйшли зъ зимы съ малымъ запасомъ меду, весна тепла и пожитокъ появился на садовинѣ, на кленахъ, яворахъ, вербахъ, — тогда подавши пчоламъ сыты шо другій-третій день хотъ по кватирицѣ, докажемъ того, що матка позачервילה мало не всѣ крышки, и сила вымножится велика. Но пастѣнникъ долженъ тутъ почислитися съ своею стороною и попроситися: Чи сила выйшовшая найде для себе занятіе и поживленіе? Если ты межи лѣсами, где на зрубахъ цвисте черезъ все лѣто вѣское вѣлье, где крушина малина, а по мадинѣ липа и гречка безпрерывно слѣдуе, тамъ годованье на силу має неоцѣненную вартость, особенно въ такіи дни, въ которыхъ пчолы не лѣтавши, пріймають лакомо наданую собі сыту. Но если ты въ такой сторонѣ, где чи сте поле или лѣсъ непожиточный, а цѣла твоя надѣя

ажъ на гречку, тамъ непорядно братися вчасно до годованья сытою, а обчислити треба напередъ, чтобы сила вымножена выйшла уже тогда, коли уже обильный для ней буде пожитокъ. Понѣже, если и вымножу силу велику, а таи сила выйде на такой часъ, где весняный пожитокъ минулъ, а лѣтний (липа, гречка) еще не ма, тогда треба мати великий запасъ меду, чтобы всю эту огромную силу зъ рукъ годовати, которая до того, не найшовши близко доброго пожитку, а требующая занятія, стане далеко лѣтати и пропадати, или кинеся на другіи пастѣи, зъ чего найбѣршіи звычайно бывають послѣдствія, а неразъ и упадокъ цѣлой пастѣи. Для того знаючи, що зъ лѣчка нымъ знесенного на пчолу, за 20 день выгрязеся пчѣлка, которая осьмого до десятого дня вылѣтае, годуи ажъ тогда пчолы сытою, коли за мѣсяць, а найдалше за пять недѣль надѣюся уже головного пожитку. Другое обстоятельство, которое увагленити я долженъ, есть мѣстце, где пастѣи мои стоятъ. Если она въ селѣ, где въ сусѣдствіи много пастѣи, тамъ дуже невольню рѣшаюся до годованья пчѣлъ сытою по той причинѣ, чтобы пчолы, роздохочена сытою, а не находящая обильного пожитку въ поли, не кинулася на пастѣи сусѣдніи. Въ такомъ положеніи яду терпѣлю самого природного множенья моихъ пчелокъ, хотай побѣдншого, но певнѣйшого. Еще третье обстоятельство треба увагленити, чтобы не годовати пчѣлъ тавныхъ сытою, которыи выйшли зъ зимы дуже тяжкии. Въ такихъ нияхъ наибѣльше крыжковъ запрѣтанныхъ медомъ, а для матки мало порожной работы до наклады черву. Если же я и тоа троха порожной работы запрѣчу сытою, тогда матка перестаетъ червити, бо не має где, и тогда совсѣмъ противный результатъ осягну. — Рѣкъ 1859 былъ дуже меднымъ рокомъ. На веснѣ 1860 року, я, тримаючися правила: „Годуй мене до Ивана, то я зъ тебе зроблю пана“ — цѣлымъ Май годовалъ мои пчолы шо другій-третій день сытою. Показалось, що пчолы мои не только шо не приходили до силы, но видимо слабли. Розобравши одного Держона, показалося, що цѣде гнѣздо съ червомъ было лишь на трехъ крыжкахъ, а всѣ прочіи крыжки были залѣплени медомъ такъ, що силы большіе шо день въ поли тратилося, ажъ провой зъ черву подходило. Тогда, застановивши со всемъ годованье, пчолы поводи споживши зимовый запасъ, стали большую силу множити, однакожь рѣйка уже была слаба шрон маленький. Сей рѣкъ у насъ, на Покутью, такой самый. Пчолы новыходили зъ стѣбннѣвъ надзвичайно

На особливу увагу заслуговують публікації про особу народного вчителя, його роль у просвіті народу та мету і завдання народних шкіл у Галичині. Так, у статті Я. Е. «Якимъ бы повиненъ быти народный учитель въ нашѣмъ краѣ» (1869. — Ч. 1, 2) про завдання «истинно учителя народного» відзначалося: «Учитель въ школѣ долженъ быти передовсемъ учителемъ, долженъ быти для всѣхъ зарѣвно справедливымъ и вырозумѣлымъ, и не робити ніякого розличія въ обходженію съ дѣтьми, его опѣцѣ повѣренными». Окрім того, на думку автора, вчитель повинен подавати «кромѣ наукъ, до его званія належущихъ, еще и сяки-таки вѣдомости изъ иншихъ наукъ...» (1869. — Ч. 2). Цим питанням були присвячені також публікації І. Наумовича «Якіи свойства долженъ имѣти народный учитель?» (1869. — Ч. 4) і «Школа народная есть заведеніемъ къ воспитанію молодѣжи относительно до будущего еи званія яко сельскихъ господарей и обывателей краю» (1870. — Ч. 2—4), Т. Глушкевича «Веселый и сумный умъ учителя» (1874. — Ч. 7, 8/9) і редакційні статті «Школа можетъ и должна старатися о здоровье молодежи» (1869. — Ч. 6), «Учитель и громада» (1869. — Ч. 28), «Просвѣщеніе и добробытъ» (1870. — Ч. 1), «Учитель подъ взглядомъ народовымъ» (1870. — Ч. 12—15) та ін. Грунтовна публікація «Цѣль школъ народныхъ» (1869. — Ч. 6—11) підкреслює два завдання школи — пристосувати дитину через навчання до життя в громаді, краї і державі та «дати ей воспытаніе религіное» (1869. — Ч. 6).

Чільне місце відводилося в часописі матеріалам, в яких заторкувалися проблеми просвіти і виховання. Серед них — статті І. Малика «Низкій степень просвѣщенія и бѣда межі Русинами-Лемками» (1870. — Ч. 32, 33), П. Ясеницького «Где-шо изъ гигиены» (1872. — Ч. 5—22, 33—36; 1874. — Ч. 13—15/16), «О норовственнѣмъ воспитанію дѣтей» (1872. — Ч. 38—49), «Умственное выхованье дѣвчатъ» (1872. — Ч. 41—50; 1873. — Ч. 1—18), Д. Ш. «О вліяннію школы въ дѣлѣ воспитанія» (1872. — Ч. 35—37) та ін. Серед мовознавчих матеріалів заслуговують на увагу статті Д. Вінцовського «Русскій и румунскій языки» (1874. — Ч. 8/9) і «Переводы» (1874. — Ч. 8/9—17/18), Г. Купчанка «Русско-славянскіи слова въ румунскѣмъ языкѣ» (1874. — Ч. 10, 11), «Некоторые слова, уживаны въ шоденной московской бесѣдѣ» (1872. — Ч. 2), «Малый словарь Бойковско-рускихъ слѣвъ, уживаныхъ въ шоденной бесѣдѣ» (1872. — Ч. 33—37) тощо.

Намагаючись привернути увагу читачів до поширення «руських» книг і часописів у краї, «коренно рускѣмъ», редакція у передовій статті «Якъ розсходятся книжки и часописи у насъ?» повідомляла, що вони посідають лише третє місце після німецьких і польських, відзначаючи, що «Всѣ наши часописи рускіи галицкіи и угорскіи, розсходятся разомъ наибѣльше въ 3500 екземплярахъ на 3.000.000 народа руского, а если вчислимъ и Буковину, то — по крайнѣй мѣрѣ на 3.200.000 Русиновъ» (1871. — Ч. 28).

Час від часу редакція друкувала матеріали про шкільництво на Буковині (Мартинюк С. Зерно до історії Буковинско-руських шкілъ народныхъ. — 1869. — Ч. 45; Купчанко Г. Где-шо о школахъ Буковинскихъ. — 1870. — Ч. 38—41) та за кордоном (М. Школы въ Америцѣ. — 1872. — Ч. 9; Начальное образованье въ Норвегии. — 1874. — Ч. 5, 6 та ін.). Постійно публікувалися статті про організаційну діяльність літературного товариства «Галицко-Руская Матиця», русько-народний інститут «Народный домъ» у Львові, «Рускіи педагогичныи кружки», «Академичный кружокъ» тощо.

Короткі дописи, здебільшого вчителів сільських шкіл, про народні школи і матеріальне становище вчителів друкувалися під рубрикою «Допись». Інформаційною насиченістю (розпорядження і повідомлення шкільної влади, конкурси на заміщення посад учителів, відкриття нових шкіл та інші повідомлення про шкільне і вчительське життя) вирізнялися запроваджені у часописі рубрики «Изъ Рады школьной» («Изъ Рады школьной краевой»), «Новая школа», «Вѣсти школьными и всячина» («Вѣсти школьными») та «Хроника».

Поряд із педагогічно-шкільною, помітне місце на шпальтах видання посідала господарська тематика. Зі статтями про бджільництво, шовківництво та рільництво виступали І. Наумович, Є. Глинський, Є. Гладкий, Н. Лисий та І. Бічай. Серед публікацій цієї тематики: «Наука господарства въ учительскихъ семинарахъ», «Громадскіи касы пожичковыи», «Шпихлѣри громадскіи», «Учительскіи пожичковыи касы», «Курсъ господарскій для учителей», «Головныи засады господарства». Під рубрикою «Записки господарскіи» подавався календар сільськогосподарських робіт за місяцями. Різноманітні поради і практичні рекомендації щодо ведення господарства містили рубрики «Замѣтки господарскіи», «Пригадки огородничіи», «Замѣтки сельского господаря», «Господарская всячина», «Рады господарскіи».

Починаючи з 1870 р. на шпальтах часопису час від часу публікувалися поезії Д. Вінцковського («Явір і Калина», «На могилі хлібороба», «Мои думки», «Доля моя»), С. Воробкевича («Вечір», «Рідна мова», «В осени»), С. Пасічинського («Полонина», «Гуцулы и гуцулки», «Думка», «Пісня», «Гей братя, родни соловіи»), І. Маркова («Моя мила», «Ой, дівчино!», «Сон», «Он и она», «Коломийки», «На улици», «До Бога» та ін.), Д. Третяка («Місто Коломия»), Г. Купчанка («На чужині», «Рекрутська пісенька на Буковині»).

Постійними в «Учителі» були також рубрики «Дрѣбныи вѣсти», «Всячина», «Вѣсти литературныи и науковыи» («Вѣсти литературныи», згодом — «Новыи книжки» і «Библиография»).

Через фінансові труднощі і «малого числа пренумератовъ» часопис виходив нерегулярно. 1880 р. у світ вийшло лише 4 числа, після яких «Учитель» припинив своє існування.

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 131, 132, 148, 149, 172, 173, 193, 194, 208, 228, 360; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 54.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 9. — С. 3473; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 91; *Передирій В.* Становлення львівської педагогічної преси (друга половина XIX — початок XX ст.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2001. — Вип. 9. — С. 7—11; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 288—293.

М. Галушко

1870 р.

77

БУКОВИНСКАЯ ЗОРЯ: Журналъ неполитическій, посвященный науцѣ и развеселенію (1870 № 1—5); Журналъ литературный, посвященный науцѣ и развеселенію (1870 № 6—16). — Выходить що Середы (1870 № 1—12), що Суботы (1870 № 13, 14), ежеседмично (1870 № 15, 16). Г. 1. № 1. 1870, 2 февр. (н. с.).

Изд.-ред. Ив. Авкс. Глѣбовицкій. — **Черновцы, 1870:** Тип. Рудольфа Екгардта. *Адп. ред. і експ.*: підпр. 1465 (Епископска ул., Bischofsgasse).

Вийшло: 1870 — Г. 1 № 1—16; Ф. 29х22,5 см; Обс. 8 с.; *Передп.*: на годъ 6 гульденовъ австр. валюты.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1870 — Г. 1 № 1—16; НДБ ЦДІАУ: 1870 — Г. 1 № 1; БН: 1870 — Г. 1 № 1—8, 10—16.

Примітки: Нумерація сторінок загальна для усіх чисел.

Управа першої української громадської культурно-освітньої організації у Буковині «Руська Бесіда» (заснована 26 січня 1869 р. з ініціативи єпископа Е. Гакмана) в лютому 1870 р. започаткувала перший український часопис у краї, присвячений «науцѣ й развеселенію». Перевага у перші 15 років у «Руській Бесіді» москвофілів позначилася і на спрямуванні журналу, в якому було вирішено друкувати «історію руского народу», «науку про господарство, моральність», гумористичні і поетичні твори. Окрім редактора — учителя гімназії Івана Глібовицького, чимало зусиль до видання «Буковинської Зорі» доклали співредактори І. Браник, Ф. Калитовський, С. Мартинович, О. Прокопович, С. Воробкевич.

Перший номер відкриває вірш — посвята катедральному екзарху і проповіднику, голові чернівецької «Руської Бесіди» Василю Продану, а у третьому і четвертому опубліковано «Уставы Русской Бесѣды въ Черновцахъ на Буковинѣ».

Провідне місце на сторінках часопису займають історичні публікації Сидора Мартиновича, в яких на основі документів стверджувалася автохтонність українців у Буковині, спростовувалися румунські інсинуації. Зокрема, це стаття «Историческіи свѣдѣтельства о древнѣйшихъ владѣтеляхъ и жителейъ Буковины и Молдавіи» (№ 4, 6, 8, 9) та передрук його промови, виголошеної на загальних зборах «Руської Бесіди» 13 грудня 1869 р., в якій наголошувалося: «Наши Буковинскіи Русины въ самомъ своемъ ядрѣ автохтоны Буковины, то есть предисторическіи жители, древнѣйшіи отъ Румуновъ» (№ 1). Історико-церковну розвідку «Радовецко-Черновецкая епископія и святители ея» (№ 7, 10, 12—16) надрукував львів'янин Антін Петрушевич. Окрім того, журнал умістив цикл публікацій «Изъ документовъ молдавскихъ и волоскихъ водовъ» (восвод), пізнавальний «Историческій очеркъ первоначала изобрѣтений и открытій» у перекладі з французької В. Ружицького.

Зі статтями на моральні теми виступали В. Продан, Ф. Калитовський, Порфирій Павлусевич (під псевд. Щербатий), Ф. Штробель та ін.

Етнографічні матеріали з Буковини (народні пісні, опис весілля тощо) впродовж декількох номерів

БУКОВИНСКАЯ ЗОРЯ

Журналъ литературный, посвященный науцѣ и развѣселенію.

Выходитъ про Среда. — Цена подписная на цѣлый годъ 6 гульденъ австр. валюты; — на полъ года 3 г. а. в., — на четверть года 1 г. 50 кр. а. в. — Редакція и Експедиція подъ № 1463 (Княжеска улица, Vischofsgasse.) — За нисераты платится 84 кр. а. в. отъ $\frac{1}{12}$ страницы in IV-to, съ додаткомъ 30 кр. а. в. на оплату стѣнны за каждый нисератъ $\frac{1}{12}$ стр. помѣщаетъ въ себя 8 строчекъ дробнымъ письмомъ по 8 словъ.

РЕДАКТОРОВИ БУКОВИНСКОЙ ЗОРИ

на поклонъ

Славне дѣло задумалъ Ты,
Русскій друже — брате!
А я журюсь, бо не знаю,
Якъ тебе всперати?
Синь волосокъ Твое дѣло,
И решишь — ей Богу!
Не журналъ бысь, но заравъ
Выберался въ дорогу!
И привезъ Ти кокуруды.
Низко поклонился,
Щобы дано-румынскій геній
Гарно подкрѣпился...
Но на горе! Богъ судилъ мнѣ
Русиномъ родитись —
Тай Ты русинъ — Чинъ не ма чинъ
Днесъ мнѣ журитись?
Ще до того — нчи ... нльки
На насъ ся засяли;
Та Ти люти! про мнѣцѣмъ
Русь цѣлу поклан...
Та беда лишь, що не легко
Русскихъ такъ познати,
Якъ непричомъ нмъ Albin-a

*) Роздраженіе, вымкнено у автора якъ на-

Подъ вралца залѣзти...
Але нинъ: воля! — воля!...
На що нинъ ся втручати,
Кто съ нимъ хоче ся дручити
За нам-братъ стати...
Але тов брате мнѣ
Все стерпати годъ!
Сли який ца понъ дѣлае
Шкоду намъ въ городъ. —
А до того еще въ Божьмъ...
Черезъ тѣсти и зачѣры...
Проганяе православныхъ
До чужой онъ вѣры!...
Томуъ молюсь нинъ Богу
Щобы Твоя Зоря
Засѣтила ясно — ясно
Отъ моря до моря.
Свѣтла треба! — Свѣтиль брате
Най Русь ся дингае!
И на Твою — свою славу
Гарно процѣтае.

жеться нѣвѣстными чинами и намѣреніями
колькохъ ультрассовъ. Но чинъ за
то отивчатъ всѣмъ нашимъ румынскимъ
союзникамъ? съ которыми жити въ со-
гласію и въ братской любви должно быть
нашимъ обоимъ самымъ святейшимъ о-
бязанкомъ! (Ир. Ред.)

подавав Григорій Купчанко під назвою «Изъ сборника
буковинскихъ простонародныхъ пѣсенъ, сказокъ,
повѣстей, пословицъ, суевѣрій и пр.», а такожъ Федір
Сокира — «Пословицы и афорисмы».

У часописі публікувалися художні твори буко-
винськихъ письменників, зокрема поезія Дмитра Вінц-
ковського, Софрона Витвицького, оповідання «Судже-

на» С. Воробкевича (під псевд. Іван Іванів з-під
Кіцманя) та ін.

Під постійною рубрикою «Новости» друкувалися
відомості про громадсько-культурні події, що
відбувалися переважно у Чернівцях, інформація про
нові книги та окремі публікації у періодичних
видаваннях. Під рубрикою «Всячина» повідомлялося

Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краевъ въ Державной думѣ...

про незвичайні явища, цікаві факти місцевого життя, міжнародні події.

Для налагодження зв'язку з дописувачами й окремими часописами редакція запровадила рубрику «Карта кореспонденційна».

Остання сторінка журналу містила інформацію про торгівлю у Чернівцях та оголошення для власників і орендарів млинів.

30 травня 1870 р., на 16-му номері, «Буковинская Зоря» припинила своє існування.

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 133, 134; *Гнатиско В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.: К., 1930. — С. 54.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні.* — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 192; Буковина. Її минуле і сучасне. — Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. — С. 617; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 143, 144; *Крупський І. В.* Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.). — Львів, 1995. — С. 85, 86; *Крупський І. В.* Українські часописи Буковини (друга половина XIX — початок XX ст.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1995. — Вип. 2. — С. 66; *Добржанський О. В.* Зародження та становлення української преси на Буковині (друга половина XIX ст.) // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. четвертій Всеукр. наук.-теорет. конф. 19—20 груд. 1997 р. — Львів, 1997. — С. 38, 39; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Північної Буковини (1879—1940 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 1999. — С. 132—134; *Романюк М.* Українська преса Північної Буковини як джерело вивчення суспільно-політичного життя краю (1870—1940 рр.). — Львів, 2000. — С. 119—121.

М. Романюк

78

Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краевъ въ державной думѣ заступленныхъ (1870—1873); **Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краевъ въ державной думѣ заступленныхъ** (1874—1887); **Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краевъ въ державной думѣ заступленныхъ** (1888—1895 ч. 56, 61—92); **Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краевъ въ державной думѣ заступленныхъ** (1896—1909); **Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краевъ въ державной думѣ заступленныхъ** (1910—1918). — Ч. 1. 1870, 1

Съч.

Ред.: не подано. — Відень, 1870—1918: Вид. урядове. Тискам імперсько-королевської надвірної і статської печатні (1870—1895); Цісарсько-королівська надвірная та державная печатня. [Wien, I., Singerstrasse Nr. 26] (1896—1917). Адр. ред. і адм.: не подано.

Вийшло: 1870 — Ч. 1—60, 1871 — Ч. 1—56, 1872 — Ч. 1—65, 1873 — Ч. 1—62, 1874 — Ч. 1—52, 1875 — Ч. 1—62, 1876 — Ч. 1—38, 1877 — Ч. 1—42, 1878 — Ч. 1—55, 1879 — Ч. 1—55, 1880 — Ч. 1—51, 1881 — Ч. 1—55, 1882 — Ч. 1—67, 1883 — Ч. 1—56, 1884 — Ч. 1—62, 1885 — Ч. 1—54, 1886 — Ч. 1—56, 1887 — Ч. 1—53, 1888 — Ч. 1—68, 1889 — Ч. 1—68, 1890 — Ч. 1—69, 1891 — Ч. 1—62, 1892 — Ч. 1—85, 1893 — Ч. 1—66, 1894 — Ч. 1—95, 1895 — Ч. 1—92, 1896 — Ч. 1—92, 1897 — Ч. 1—121, 1898 — Ч. 1—90, 1899 — Ч. 1—115, 1900 — Ч. 1—99, 1901 — Ч. 1—98, 1902 — Ч. 1—126, 1903 — Ч. 1—120, 1904 — Ч. 1—90, 1905 — Ч. 1—89, 1906 — Ч. 1—116, 1907 — Ч. 1—132, 1908 — Ч. 1—125, 1909 — Ч. 1—92, 1910 — Ч. 1—103, 1911 — Ч. 1—103, 1912 — Ч. 1—101, 1913 — Ч. 1—97, 1914 — Ч. 1—195, 1915 — Ч. 1—187, 1916 — Ч. 1—205, 1917 — Ч. 1—239, 1918 — Ч. 1—169; *Ф.* від 27,5х20 см до 29х21,5 см; *Обс.* річників від 316 с. до 1456 с.; *Передпл.:* за річник до кінця черця по 2 зол. 50 кр. (1870—1888), от липця 3 зол. (1889—1892), за річник 3 зр. (1893—1897), 4 зр. (1898—1899), 8 К. (1900—1917), 10 К. (1918).

Наявність у фонді: ЛНБ: 1870 — Ч. 1—60, 1871 — Ч. 1—56, 1872 — Ч. 1—65, 1873 — Ч. 1—4, 6, 8, 9, 11, 13, 15, 17—21, 23, 39—44, 46—48, 51, 54, 56—58, 61, 62, 1874 — Ч. 1—15, 17—20, 23—44, 46—52, 1875 — Ч. 3—47, 49, 50, 1876 — Ч. 1—31, 36—38, 1877 — Ч. 7, 8, 1880 — Ч. 4, 14, 15, 1881 — Ч. 19, 1886 — Ч. 24, 1888 — Ч. 1, 2, 4—32, 34—68, 1889 — Ч. 18, 1890 — Ч. 36, 1891 — Ч. 44, 1892 — Ч. 29, 57, 69, 74, 1893 — Ч. 42, 1895 — Ч. 18, 57—60, 71, 1896 — Ч. 29, 30, 81, 82, 1897 — Ч. 1—121, 1902 — Ч. 21, 1905 — Ч. 1—89, 1906 — Ч. 1—116, 1907 — Ч. 1—132, 1908 — Ч. 1—125, 1909 — Ч. 1—92, 1910 — Ч. 1—103, 1911 — Ч. 1—103, 1912 — Ч. 1—97, 99—101, 1913 — Ч. 1—97, 1914 — Ч. 1—55, 57—118, 122—144, 146—195, 1916 — Ч. 1—28, 30—32, 34, 36, 39, 61, 76, 79, 83, 87, 88, 106, 110, 116, 119, 122, 123, 130, 132—134, 136—143, 149, 188, 1917 — Ч. 66, 75, 94, 95, 100, 116, 123, 130, 135, 136, 138,

151, 163, 164, 177, 185, 189, 196, 202, 209, 212, 213, 220, 222—224, 226—230, 232, 234, 235, 237, 238, 1918 — Ч. 55, 156, 158, 165; **НБ ЛНУ**: 1870 — Ч. 1—60, 1871 — Ч. 1—56, 1872 — Ч. 1—65, 1873 — Ч. 1—62, 1874 — Ч. 1—52, 1875 — Ч. 1—62, 1876 — Ч. 1—38, 1877 — Ч. 1—42, 1878 — Ч. 1—55, 1879 — Ч. 1—55, 1880 — Ч. 1—51, 1881 — Ч. 1—55, 1882 — Ч. 1—67, 1883 — Ч. 1—29, 31—56, 1884 — Ч. 1—62, 1885 — Ч. 1—54, 1886 — Ч. 1—56, 1887 — Ч. 1—53, 1888 — Ч. 1—68, 1889 — Ч. 1—68, 1890 — Ч. 1—69, 1891 — Ч. 2—62, 1892 — Ч. 1—85, 1893 — Ч. 1—66, 1894 — Ч. 1—95, 1895 — Ч. 1—92, 1896 — Ч. 1—92, 1897 — Ч. 1—121, 1898 — Ч. 1—90, 1899 — Ч. 1—115, 1900 — Ч. 1—50, 52, 55—99, 1901 — Ч. 1—98, 1902 — Ч. 1—126, 1903 — Ч. 1—120, 1904 — Ч. 1—30, 32—90,

187, 1916 — Ч. 1—205, 1917 — Ч. 1—64, 66—70, 72—239, 1918 — Ч. 1—47, 49—63, 65—125, 127—131, 139, 142, 155—161, 164, 165, 167, 169; **ДНАБ**: 1895 — Ч. 57—60, 1896 — Ч. 29, 30, 81, 1897 — Ч. 48, 1908 — Ч. 31, 1912 — Ч. 55, 1914 — Ч. 183.

Примітки: «Вѣстник...» є продовженням видань під назвами «Общій законъ державныхъ и правительства Вѣстникъ для Цѣсарства Австрій» (1849—1853) (див. № 8) та «Вѣстникъ законовъ державныхъ и правительства» (1854—1858) (див. № 19).

Додатки: 1884 р. — «Прилога до XVI части Вѣстника...»; 1901 р. — «Прилога до VII вип...»; у 1909 р. — до ч. 7 (52 с.); «Прилога до LIV вип. ...».

Редакторами часопису були Іван Головацький (1872—1895 рр.) та Олександр Кулачковський (1896—1916 рр.). Енциклопедія Українознавства подає, що І. Головацький, брат Якова Головацького, був довголітнім перекладачем українською мовою австрійських державних законів, а О. Кулачковський редагував часопис 22 роки.

До кожного річника подано хронологічний і алфавітний покажчики законів.

«Вѣстникъ законів державнихъ для королевствъ и краевъ, заступленыхъ в Державній радѣ» — це урядове видання, в якому друкувалися різні «цѣсарські патенти», закони, міжнародні договори, уклади та торговельні конвенції, розпорядження та повідомлення міністерств «финансовъ, дѣлъ внутреннихъ, публичной безопасности, правосудія, земледѣлія и торговли, богочестія и просвѣщенія, красной обороны, войны».

Опубліковані документи займали 200—300 сторінок або й декілька окремих чисел, зокрема закони «о запровадженню карной процедури» (1873. — Ч. 42), про судочинство (1895. — Ч. 57—60), ветеринарний закон «про те, як запобігати звіринним пошестям і як їх вигублювати» (1909. — Ч. 80), «договори і уклади всесвітнього поштового союзу» (1910. — Ч. 92), «межнародний санітарний уклад» (1911. — Ч. 34), про податки (1913. — Ч. 68; 1914. — Ч. 26—28), «Інструкція для судів першої і другої інстанції» (1897. — Ч. 41) та ін. Великими за обсягом були скарбові закони на певні роки (1908. — Ч. 57; 1909. — Ч. 46; 1910. — Ч. 48).

У часописі вмішувалися приписи про «устрій ополченія в королевствахъ и краяхъ» (1907. — Ч. 68), «війскову службу» (1912. — Ч. 64), «війсковий устав карного процесу» (1912. — Ч. 55), «промисловий

1905 — Ч. 1—21, 23—89, 1906 — Ч. 1—116, 1907 — Ч. 1—132, 1908 — Ч. 1—125, 1909 — Ч. 1—92, 1910 — Ч. 1—103, 1911 — Ч. 1—103, 1912 — Ч. 1—77, 79—101, 1913 — Ч. 1—97, 1914 — Ч. 1—195, 1915 — Ч. 1—

установ» (1907. — Ч. 89), «установ цивільного процесу» (1895. — Ч. 60), «установ загального пенсійного заведення...» (1908. — Ч. 30) та багато інших юридичних документів.

Оприлюднювалися у виданні міжнародні договори між Австро-Угорщиною і Великобританією (1870. — Ч. 5), Іспанією (1871. — Ч. 54), «царством Китаю» (1872. — Ч. 23) та «царством Японским» (1872. — Ч. 46), Росією (1874. — Ч. 28; 1906. — Ч. 18), Румунією (1876. — Ч. 23; 1888. — Ч. 16), Францією (1888. — Ч. 13), Італією (1888. — Ч. 18; 1906. — Ч. 17), Швейцарією (1888. — Ч. 67), Німечкою державою (1906. — Ч. 10), Сербією (1908. — Ч. 83), королівством Болгарії (1912. — Ч. 60) та іншими країнами.

Останнє (169-те) число побачило світ 21 вересня 1918 р.

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицько-русская бібліографія XIX-го століття дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 177, 196, 210, 230, 252, 274, 290, 312, 338, 365, 394, 426, 461, 500, 544; Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 18, 108, 204; 1910. — Т. 2. — С. 17, 143; 1911. — Т. 3. — С. 18, 158; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 57—63.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 287, 394; 1994. — Т. 4. — С. 1230; Волошин А. Ко історії нашого новинарства // Русинъ. — 1923. — Ч. 100; Кревецький І. Початки преси на Україні 1776—1850. — Львів, 1927. — С. 25.

В. Габор

79

ОСНОВА. — Виходить двічі на тиждень, що вівторок і п'ятниця (1870—1871 ч. 112, 1872), двічі на місяць, що 15-го і останнього дня (1871 [вип.] I—III). Ч. 1. 1870, 25 верес. (7 жовт.).

Видаватель и отвѣтальный ред.: Теодоръ Леонтовичъ (1870—1871 ч. 93), Ксенофонтъ Климковичъ (1871 [вип.] I — 1872). *Властитель* Теодоръ Леонтовичъ (1871 ч. 94—112). *Отвѣтальный ред.* Ксенофонтъ Климковичъ (1871 ч. 94—112). — **Львів, 1870—1872:** Друк. Інститута Ставропігійського. *Адр. бюро ред., адм. і експ.:* ч. 375, при ул. Оссолинських (1870—1871 ч. 66), ч. 449, Галицька ул. (1871 ч. 67—79), 453, Галицька ул. (1871 ч. 80—93). *Адр. ред.:* під ч. 41, місто, при Довгій ул. (1871 ч. 94—112). *Адр. ред. і експ.:* під ч. 41,

місто, ул. Театральна, ч. 16 (1871 [вип.] I — 1872). *Адр. експ.:* під ч. 720, при Масровській ул. (1871 ч. 94—112). *Адр. адм.:* під ч. 375, при ул. Оссолинських (1871 ч. 94—112).

Вийшло: 1870 — Ч. 1—27, 1871 — Ч. 28(1) — 93(66), 94—112, [вип.] I—III, 1872 — Ч. 1—90; Ф. 46×33 см (1870—1871 ч. 112), 25×14,5 см (1871 [вип.] I—III), 34×24,5 см (1872); Обс. 4 с.; Передпл.: за четвертий квартал 1870 року 2 золоті, на рік 8 зол. (1871 ч. 1—112, 1872), 6 зол. (1871 [вип.] I—III).

Наявність у фонді: ЛНБ: 1870 — Ч. 1—27, 1871 — Ч. 28(1) — 93(66), 94—112, [вип.] I—III, 1872 — Ч. 1—71, 76, 77, 79—90; НБ ЛНУ: 1870 — Ч. 1—27, 1871 — Ч. 28(1) — 93(66), 94—112, [вип.] I—III, 1872 — Ч. 1—90; БН: 1870 — Ч. 1—3; Б. У. Вроц.: 1872 — Ч. 14—17, 26—29, 32, 34, 37—42, 44—47; Б. Яг.: 1871 — [вип.] I—III, 1872 — Ч. 47; СБ: 1870 — Ч. 1—25, 1871 — Ч. 29(2) — 93(66), 94—112.

Примітки: У 1870—1871 рр. нумерація сторінок для всіх чисел загальна.

Часопис «Основа» заснований віце-маршалком Галицького сейму, судовим радником, колишнім членом «Руського Собору» Юліаном Лаврівським.

Наголошуючи на обов'язку русинів «не занедбувати пригодної пори, а оцікнвши єї важність доложити всякихъ усилій до... взаимного порозумѣнья, въ дѣлахъ народныхъ и политическихъ...», редакція у «Программі», опублікованій у першому числі часопису, зазначала, що «новый органъ рускои печати» заснований з метою «вытворити въ народѣ моральну силу, потрібну для обороны нашего права...».

Ставлячи головним завданням «Основи» «выроблєнє спеціальної програми для дальшого политичного поступованья галицько-руского народу», у програмній статті редакція відзначала: «Основа» яко дневникъ политичный... буде розправляти о всѣхъ предметахъ относящихся до народного, державного, товариского и господарного быту всего южнорусского народу зъ особливимъ оглядомъ на Галичину...» (1870. — Ч. 1). Уточнюючи задекларовану програму, у публікації «До нашої програми» вона наголошувала, що «окремѣшность нашего южнорусского народа между прочими славянскими ставимо на первомъ мѣстѣ, бо уважаемо народъ жереломъ права и жереломъ всякой власти; бо если уважаемо себе окремишнымъ бдѣ другихъ народомъ... тогди ніхто на свѣтѣ не буде въ станѣ заперечити нашему народови право рѣшати о своѣй судьбѣ и упорядковати свои односины такъ, якъ сего єго власна воля

и разумѣньс, а не воля и разумѣньс иншихъ народѣвъ, вымгати будуть» (1870. — Ч. 2).

У зверненні «До нашихъ читателей» зазначалося, що у справі налагодження відносин між поляками і русинами найважливішим завданням «Основи» є «внутрішня праця въ лонѣ самой соспѣльности руской, праця надъ взаємною вымѣною мысли, а не тільки о засадахъ нынѣшней народно-угодовой політики руской... но также о способахъ, якими бы самосвѣдомѣсть и житъс, а съ тымъ и замилованъс до духовой працѣ въ народѣ нашѣмъ обудити можна» (1871. — Ч. 112).

Виконанню задекларованих завдань сприяли статті про найбільш важливі суспільно-політичні аспекти життя, якими відкривалося кожне число часопису, зокрема «Значенъс угодовости для уставного пере-образования Австріи» (1870. — Ч. 2—9), «Внѣшняя политика Австріи» (1871. — Ч. 30—32), «Ще де-що о школахъ народныхъ» (1871. — Ч. 57), «Автономія Галичины» (1871. — Ч. 65—70), «Одрубне становище Галичины» (1872. — Ч. 2), «Якъ де-які понимаютъ рѣвноуправленъс руской народности» (1872. — Ч. 21), «Поглядъ на народну справу руску» (1872. — Ч. 27—29), «Галицькі Русини и Славянство» (1872. — Ч. 56), «Програма федералистѣвъ» (1872. — Ч. 81) та ін. Окрім того, в часописі постійно велися рубрики «Переглядъ политичный», «Новинки», «Часть економичная», «Новѣйшія вѣстѣи», в 1872 р. — «Австро-Угорська Монархія», «Заграничъс», «Всячина», «Библиография». У перші два роки публікувався також «Переглядъ дневникѣвъ» — російських («Новое время», «Московскія Вѣдомости», «Голосъ»), угорського («Czas») та ін. У часописі друкувалася низка матеріалів про найбільш важливі рішення сейму, Державної Ради, промови послів з різних дотичних до життя українців питань, про діяльність таких національних товариств, як «Просвіта».

Невеликі матеріали, надіслані з різних місцевостей, містилися під рубрикою «Дописи», серед них — чимало таких, що підтримували «Основу» за намагання «до тревалого порозумѣньс зъ Ляхами» (1870. — Ч. 3, 4) і застерігали проти «неправильної позицій» «Слова» за «неогладжене порышанъс нашего правительства и умыслне захваланъс порядкѣвъ російскихъ» (1870. — Ч. 3); порушували мовну проблему (Гадки о залагодженъс суперечки що-до нашего письменного языка. — 1871. — Ч. 38) тощо.

Помітне місце на сторінках часопису займали матеріали про ставлення русинів до поляків і росіян та угоду між ними. Зокрема, це історичні статті

К. Кавелина «Гадки и замѣтки о російской исторіи» (1870. — Ч. 4—18, 21—26), Кіянина «Односины языка руского до московского» (1871. — Ч. 52, 55, 61—69), «Российскі свѣдоцтва о народній самостайности Руси» (1871. — Ч. 71—82, 88—100), П. Куліша «Значінис рускихъ земель у давній Польщі» (1872. — Ч. 43—45), «Одношеня русинѣвъ до Полякѣвъ и до Москалкѣвъ» (1872. — Ч. 18—20). Під рубрикою «Угодові прямованъя» публікувалися дискусійні статті «Угода съ поляками» (1871. — Ч. 28), «Угода зъ Русинами, зачислеными въ купѣ изъ «русскими» до сторонництва «Слова» (1871. — Ч. 32, 33), В. Шашкевича «Чи, и яка угода можлива зъ самовѣжною частью галицкихъ москвофилѣвъ» (1871. — Ч. 36—39). Рівноправність руської народності в Галичині як питання не лише справедливості, а й політичного такту порушувалося у низці публікацій 1871 р.: «Czas въ справѣ руской», «Kraj въ справѣ руской» та «Въ справѣ руской» (ч. 45—53).

Гостротою аргументації вирізняються полемічні статті-відгуки на публікації «Слова», «котре служить интересамъ русскимъ», наприклад: «Odmiana Zaimkŏw» О. Партицького (1870. — Ч. 9—12), «Одповѣдь на напасть «Слова» за підписом «Филологъ-профессоръ» (1871. — Ч. 31), передова стаття «Що треба вчинити?» (1872. — Ч. 36, 38) та ін., а також оглядові матеріали російських журналів «Органы российскихъ партій» (1871. — Ч. 28—44), «Малоруські землі» (1872. — Ч. 34—36, 41) тощо.

Окрім того, на шпальтах часопису друкувалися статті етнографічного і мовно-літературного змісту: А. Вахнянин «Дещо про значенъс пѣсень народныхъ у Словянъ именно у Русинѣвъ» (1871. — Ч. 83—85), Б. Білокерницький «Критика» (1872. — Ч. 14, 15), а також такі матеріали і роздуми без зазначення авторства: «Гадки о залагодженъс суперечки що-до нашего письменного языка» (1871. — Ч. 38), «Науки въ матерній мові и її народне значінис» (1872. — Ч. 50) та ін.

Проблеми руського (українського) шкільництва заторкувалися у статтях «Будучність нашихъ шкѣлъ народныхъ» (1870. — Ч. 18), «О сельскихъ школахъ русскихъ» (1870. — Ч. 19—20), «Въ справѣ шкѣльній» (1871. — Ч. 59), «Въ справѣ учительскихъ сѣменищъ» (1872. — Ч. 3) та ін.

Із літературних творів на шпальтах часопису друкувалися поезії Гната Якимовича («Галичанка», «Рѣченъка домашня»), В. Шашкевича («Вінець на могилу Тарасу Шевченкові»), вступ до поеми С. Гоцинського «Zamek Kaniowski» у перекладі М. Шашкевича, рукопис якого разом із переднім словом польського поета Тадея Василевського був надісланий

Предлагаю за один квартал 1877 р.
вынести 2 вод. из рекламного
по почт, за целый рубль 5 вод.
Уведомить покупателей, окупив ште-
мпля, по 5 кр. за отброску.
Неплатежатель рекламации обманит без
судовых потерь.

Таким сторожем городком була Корча тоді, як перенеслась до неї владя пра-предука, а що вова, по тодішню часом і обставинам, була досить значного точкою, о тім засвідчеі іє названіє „кри-наго города Корчи“, як сказано ще літа 7147 (1659) по указу царя и волегого князя Михайла Федоровича, и грамоті да-рують повнісіи землі короческим „Чер-косам“ (Українцям, Черкаським) и моско-вским (руським) косякам; а по тому, коли більша часть тих військових городів була управління, Корча, на відгорті, управління воєводських городів Яблони, и занекама

до редакції В. Шашкевичем, уривок з поеми Гомера «Іліада» у перекладі К. Климковича, вірш «Поклик до братів Славян» М. Старицького (під псевд. Гетьманець), а також повісті Кохановської («Гайка», «Давнина»), оповідання Є. Гребінки («Певний лік», «Кулик»).

У 1871—1872 рр. часопис містив багато публікацій про вшанування пам'яті Т. Шевченка. Так, 1871 р. у ч. 46—48, 55 друкувалися матеріали про проведення з нагоди десятих роковин від дня смерті поета «Вечера в пам'ять Тараса»; 1872 р. у ч. 17, 18 опубліковано передову статтю, присвячену Т. Шевченкові, допис «Вечерь музыкально-декламаторский в честь памяти Т. Шевченка», промову А. Вахнянина, виголошену на Шевченковому вечорі.

Окрім того, у виданні постійно публікувалися передруки статей з інших газет і журналів, переважно з чеських і угорських («Politik», «Kraj», «Czas» та ін.).

Побіч Т. Леонтовича і К. Климковича, найбільш активними авторами часопису були А. Вахнянин, С. Качала, В. Шашкевич, Г. Якимович. Друкувалися тут також П. Куліш, О. Партицький, В. Зарицький та ін.

Бібліографія: *Левіцький І. Е.* Галицько-русская бібліографія XIX-го століття дополненная русскими изданиями вышедшими в Венгрии и Буковине (1801—1886). — Львов, 1895. — Т. 2. — С. 140—142, 160—162, 183, 184; *Ігнатіско В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 55.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні.* — Львів, 1996. — Т. 5. — С. 1894; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 102, 103; *Дисак Ф. В.* Шашкевич у газеті «Основа» (1870—1872 рр.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 7. — С. 410—423; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 297—303; *Михайлин І. Л.* Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 344—348.

М. Галушко

1871 р.

80*

ЗАУЛЯ. — [Ч. 1].
1871.

Чернівці, 1871: Видає товариство української молоді «Братний союз» у Чернівцях.

Примітки: Видання рукописне.

У часописі народовецької гімназійної молоді подавалися статті про «руську мову, літературу і

історію», а також тексти пісень, народних казок тощо. У матеріалах видання містилися гостра критика москвофільського товариства «Согласіє» і засудження його зв'язків із російським консулом у Чернівцях. Автори публікацій захищали право української мови на існування.

Література: *Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне.* — Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. — С. 617; 3 літопису української преси на Буковині // Засоби масової інформації Чернівецької області: Довідник. — Чернівці, 1996. — С. 4; *Добржанський О. В.* Зародження та становлення української преси на Буковині (друга половина XIX ст.) // *Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. четвертої Всеукр. наук.-теорет. конф.* 19—20 груд. 1997 р. — Львів, 1997. — С. 39; *Романюк М.* Українська преса Північної Буковини як джерело вивчення суспільно-політичного життя краю (1870—1940 рр.). — Львів, 2000. — С. 121.

М. Галушко

81

НАУКА: Письмо мѣсячное для читающих мѣщанъ и селянъ (1871); Газета мѣсячна для народа (1872 ч. 5—12/13, 1874—1876); Газета мѣсячная для народа (1873); Письмо для народа (1877—1881); Газета для народа (1883); Иллюстрированное письмо для народа (1884—1887); Иллюстрированный журнал для народа (1888—1891); Иллюстрированный журнал для русского народа (1892—1898, 1901—1903). — Выходит 1-го русского каждого мѣсяца (1877, 1879—1880, 1884), 10-го русского каждого мѣсяца (1878), разъ на мѣсяць (1881), каждой второй недѣли с «Новостью» на перемѣну (1883 № 1—11/12), каждой второй недѣли (1883 № 13/14—23/24), каждого русс. 15 (1885—1887), ежемѣсячно послѣдняго числа по русскому численію (1888—1898, 1902, 1903). Часть I. Кн. 1. 1871, груд.

Сочиненіе Ивана Наумовича (1871—1872 кн. 4). *Изд. и отвѣтательный ред.:* Федоръ И. Дроздовскій (1872 ч. 5—12/13), А. Щербанъ (1883 № 9/10). *Отвѣтательный ред.:* Федоръ И. Дроздовскій (1873 ч. 1—7), Николай Березовскій (1873 ч. 8—1876), Алексѣй Щербанъ (1877—1881, 1883 № 1—7/8), Владиміръ Ф. Луцкѣ (1883 № 11/12—23/24, 1884 № 2, 3), Квинтиліанъ Лужицкій (1884 № 1, 4—1885 № 5), Владиміръ О. Курбасъ (1885 № 6—1886 № 3), Данииль М. Козарищукъ (1886 № 4—7), Владиміръ Щавинскій (1901). *Созидатель и отвѣтательный ред.* Данииль М. Козарищукъ (1886 № 8—12). *Ред.-изд.:*

Даниїль М. Козаришук (1887—1892, 1893 № 4 — 1898), Васи́лій М. Козаришук (1901—1903). *Ред.* В. О. Шавинський (1893 № 1—3). — **Коломыя** (1871—1876); **Львів** (1877—1886 № 3); **Ві́на** (1886 № 4 — 1899, 1901); **Черновці** (1902—1903), **1871—1899, 1901—1903**: *Изд.*: Іванъ Наумовичъ (1873—1875, 1876 ч. 11, 12), Д. М. Козаришук (1893 № 1—3). *Основатель* (1876 ч. 1—10, 1887 — 1881, 1883—1886 № 1—7, 1887—1890), *основатель и созидатель* (1886 № 8—12) Іванъ Наумовичъ. *Черенками* Михаїла Б'юлоуса (1875—1876). *Печатня* Михаїла І. Б'юлоуса въ Коломыи (1871—1877); *Тип.* Інститута Ставропігійського подь управлєніємъ Стефана Гучковського (1877—1881, 1883—1885 № 9); *Тип.* Ставропігійського інститута подь управлєніємъ О. І. Тарнавського (1885 № 10 — 1886 № 3); *Тип.* Івана Н. Верная, IX, Ві́на, Mariapengasse, 17 (1886 № 4 — 1898, 1901); Буковинская общественная тип., Черновцы, Рынок, № 3 (1902—1903). *Адр. ред. і адм.*: Львівъ, ул. Русская, № 3 (1877—1878 № 5), ул. Курницькая, № 13 (1878 № 6—12); Wien, VIII. Bez. Josefsgasse, № 12 (1886 № 4—7), Alserstrasse, № 39 (1886 № 8—10, 1892 № 5 — 1898), Piaristengasse, № 49 (1886 № 11 — 1887 № 7), Kochgasse, № 17 (1887 № 8 — 1892 № 4). *Адр. адм.*: Львівъ, ул. Оссолинських, ч. 5 (1884). *Адр. ред.*: Львівъ, ред. «Науки» (1879—1881, 1883 № 13/14 — 1886 № 3), ред. «Науки» и «Новости» (1883 № 1—11/12), Рогозна, почта Садагора, Буковина (1901—1903).

Вийшло: 1871 — Часть I кн. 1, 1872 — Кн. 2—5, Г. 1 ч. 6—12/13, 1873 — Г. 2 ч. 1—11/12, 1874 — Р. 3 ч. 1—12, 1875 — Р. 4 ч. 1—12, 1876 — Р. 5 ч. 1—12, 1877 — Р. 6 № 1—12, 1878 — Р. 7 № 1—12, 1879 — Р. 8 № 1—12, 1880 — Р. 9 № 1—11/12, 1881 — Р. 10 № 1—12, 1882 — Р. 11 ч. 1—3, 1883 — Р. 12 № 1—7/8, 9/10, 11/12, 13/14, 15/16, 17/18, 19/20, 21/22, 23/24, 1884 — Р. 13 № 1—12, 1885 — Р. 14 № 1—12, 1886 — Р. 15 № 1—12, 1887 — Г. 16 № 1—12, 1888 — Г. 17 № 1—12, 1889 — Г. 18 № 1—12, 1890 — Г. 19 № 1—12, 1891 — Г. 20 № 1—11/12, 1892 — Г. 21 № 1—5, 1893 — Г. 22 № 1—10/11/12, 1894 — Г. 23 № 1/2/3/4—10/11/12, 1895 — Г. 24 № 1/2/3 — 8/9/10/11/12, 1896 — Г. 25 № 1/2/3 — 10/11/12, 1897 — Г. 26 № 1/2/3 — 10/11/12, 1898 — Г. 27 № 1/2/3/4/5 — 11/12, 1899 — Г. 28 № [?], 1901 — [№ 1], 1902 — Г. 29 № 1—12, 1903 — Г. 30 № 1—11/12; *Ф.* 24×15 см (1871—1876, 1879, 1884), 28×21,5 см (1877—1878), 22×14,5 см (1880, 1881, 1883, 1885—1903); *Передл.*: рбчна 5 злр. а. в. (1871—1872, 1883—1889), 4 зр. а. в. (1873—1878, 1879—1881 зъ «Словомъ Божи́мъ»), въ Росіи на рбкъ 5 руб. (1883—1898), 2 руб. (1902—1903), въ Австріи на годъ

5 гульд. (1887—1898), 4 короны (1902—1903), въ Америкѣ 2 дол. (1902 № 1—10), 1 дол. (1902 № 11 — 1903). *Ц.* окремого числа 1 гульд. или 1 руб. (1901).

Наявність у фондї: **ЛНБ**: 1871 — Часть I кн. 1, 1872 — Кн. 2—5, Г. 1 ч. 6—12/13, 1873 — Г. 2 ч. 1—11/12, 1874 — Р. 3 ч. 1—12, 1875 — Р. 4 ч. 1—12, 1876 — Р. 5 ч. 1—12, 1877 — Р. 6 № 1—12, 1878 — Р. 7 № 1—12, 1879 — Р. 8 № 1—12, 1880 — Р. 9 № 1—11/12, 1881 — Р. 10 № 1—12, 1882 — Р. 11 ч. 1—3, 1883 — Р. 12 № 1—23/24, 1884 — Р. 13 № 1—12, 1885 — Р. 14 № 1—12, 1886 — Р. 15 № 1—12, 1887 — Г. 16 № 1—12, 1888 — Г. 17 № 1—12, 1889 — Г. 18 № 1—12, 1890 — Г. 19 № 1—12, 1891 — Г. 20 № 1—11/12, 1892 — Г. 21 № 1—5, 1893 — Г. 22 № 1—10/11/12, 1894 — Г. 23 № 1/2/3/4—10/11/12, 1895 — Г. 24 № 1/2/3 — 8/9/10/11/12, 1896 — Г. 25 № 1/2/3 — 12, 1897 — Г. 26 № 1/2/3 — 10/11/12, 1898 — Г. 27 № 1/2/3/4/5 — 11/12, 1901 — [№ 1], 1902 — Г. 29 № 1—12, 1903 — Г. 30 № 1—11/12; **НБ ЛНУ**: 1871 — Часть I кн. 1, 1872 — Кн. 2—5, Г. 1 ч. 6—12/13, 1873 — Г. 2 ч. 1—11/12, 1874 — Р. 3 ч. 1—12, 1875 — Р. 4 ч. 1—12, 1876 — Р. 5 ч. 1—12; **ДНАБ**: 1873 — Г. 2 ч. 2, 1874 — Р. 3 ч. 3, 1875 — Р. 4 ч. 4, 1882 — Р. 11 ч. 1; **ЦДІАУ**: 1872 — Кн. 4, 7, 1873 — Г. 2 ч. 11/12, 1874 — Р. 3 ч. 3, 5, 1875 — Р. 4 ч. 2, 6, 8, 1876 — Р. 5 ч. 1—9; **НБ ЧНУ**: 1885 — Р. 14 № 1—12, 1886 — Р. 15 № 1—12, 1887 — Г. 16 № 1—12, 1888 — Г. 17 № 1—12, 1889 — Г. 18 № 1—12, 1890 — Г. 19 № 1—12, 1891 — Г. 20 № 1—11/12, 1892 — Г. 21 № 1—5, 1893 — Г. 22 № 1—10/11/12, 1894 — Г. 23 № 1/2/3/4—10/11/12, 1895 — Г. 24 № 1/2/3 — 8/9/10/11/12, 1896 — Г. 25 № 1/2/3 — 12, 1897 — Г. 26 № 1/2/3 — 10/11/12, 1898 — Г. 27 № 1/2/3/4/5 — 11/12, 1902 — Г. 29 № 1—12; **БН**: 1874 — Р. 3 ч. 1—12, 1876 — Р. 5 ч. 1—12, 1877 — Р. 6 № 1—12, 1880 — Р. 9 № 1—11/12, 1885 — Р. 14 № 1—12; **Б. Оссол.**: 1873 — Г. 2 ч. 3, 1875 — Р. 4 ч. 9, 1876 — Р. 5 ч. 2—5, 12, 1877 — Р. 6 № 1—3, 10, 12, 1880 — Р. 9 № 7, 1881 — Р. 10 № 1—8, 10—12, 1883 — Р. 12 № 1, 11/12, 17/18, 23/24; **БУВ**: 1882 — Р. 11 ч. 1, 1888 — Р. 17 ч. 1—12; **Б. У. Вроц.**: 1871 — Часть I кн. 1, 1879 — Р. 8 № 1—12.

Примітки: На обкладинці підзаголовок: «Мѣсячная газета для народа» (1886); «Еже-мѣсячный иллюстрированный журналъ для русскаго народа» (1887—1898, 1902—1903). У 1882 р. вийшло лише три числа (за квітень, травень і червень). Ч. 1 і 3 конфісковані. Додатки: у 1875 р. до ч. 11 — картина Корнила Устияновича «Крещеніе Руси»; у 1879—1881 рр. — «Слово Боже» (див. № 107). До всіх

Выходитъ 1-го русскаго
каждо мѣсяца.

Редакція и админи-
страція: Русская улица
и-р 3. Домъ Ставропи-
тійскаго Института.

Употребленным руко-
писямъ не звертаются.

НАУКА

ПИСЬМО ДЛЯ НАРОДА.

Предплатя:

На рокъ . . . 4 зр.
на пошлуку . . . 2 .

Неопечатаннымъ рекла-
маціямъ свободнымъ отъ о-
платы почтовой.

„Да бѣдетъ свѣтъ!“

ЧАСТЬ РЕЛИГІЙНО-ОБЫЧАЙНАЯ.

Изъ дома ѿца моего оубѣганъ многи свѣтъ.
Бж. Іоанна дт. к.

Тихая погодная нѣчь. Всякое животное
жилося на суночинѣ. Лишь чодонѣкъ, у
вѣтрого побожное сердце и высокій умъ, не
идежь одорватися ѿ сего величественнаго

рѣзница, що пред-
ставляе ему безко-
нечное величіе бо-
же, и потягае духа
его въ небесны
дворы. Не разъ то
говоримъ: въ по-
лувечерню годину
казь бере ити до
зати, такъ мило,
такъ любо тутъ на
дворѣ чи то подѣ
рѣдною хатою, чи
вѣдь деревиню, чи
где нибудь сѣти, ѿдыхати тымъ свѣжимъ поч-
вымъ воздухомъ, думати собѣ думку...

Вотъ на востокѣ загорѣло гей далека луна
ѿ пожара! Що-разъ, що-разъ ясенѣе и чер-
вогѣе, а далѣй-далѣй высунуаея ясный кругъ
мѣсяца, неотступнаго друга и товарища нашої
земли. Уже онъ цѣлый въ полной своей
красотѣ подилывае въ гору межъ звѣзды, а чо-
донѣкъ динитя, и думаетъ:

Мѣсяцю мѣсяченьку, якій ты великій, якій
ты пышный межъ тыми маленькими звѣздами!
А предѣ то лишь намъ такъ здаеся, що ты
большій ѿ тыхъ звѣздъ, бо ты ѿ вѣхъ
ихъ наименьшій. Ты показуеся намъ такій
великій, бо изъ вѣхъ тыхъ звѣздъ, що тутъ
видимо, ты намъ наиблизшій, бо лишь 50.000
миль ѿ земли нашої ѿдаленый!

Мы кажемъ: лишь 50.000 миль! 50.000
миль то маленька мѣра въ той немірной
просторони, що мы называемъ небомъ; бо
що то есть 50.000 миль противъ ѿдаленія ко-
торой наиблизшой изъ неподвижныхъ звѣздъ,

котра ѿ насъ ѿстоить наименьше 4 биліоны
миль! А що то биліонъ? То миліонъ миліо-
новъ, то такое число, що если праотець Адамъ
начавъ бувъ его числети и до нынѣшняго дня

жить и числеть,
еще бы его не бувъ
счислеть.

Не намъ, не
намъ, червачкамъ
земнымъ такъ гла-
боко сягати въ тую
безконечную про-
сторонь! Намъ
лишь величати То-
го, що все то со-
творивъ и держить,
що тѣмъ всѣмъ свѣтъ
певно не даромъ со-
творивъ, но наполнивъ ихъ подобными, якъ

гдѣ-куда низшими, якъ гдѣ-куда высшими и луч-
шими ѿ насъ сотвореніями, обдаривъ ихъ
певно также и всякими духовными силами,
щобы Его познавали, чтили и величали.

Оставмо нынѣ той безчисленный рѣй не-
подвижныхъ звѣздъ, и идѣмъ мыслями на-
шими за тымъ наиблизшимъ намъ мѣсячен-
комъ, за тою може наименьшою звѣздочкою,
що мы ей можемъ троха близше придивитися.
Земленька наша така велика, що еслибысьмо
хотѣли на ню заложити обручъ, гей на бочку,
то той обручъ мусѣвъ бы мати 5.400 миль
довготы; а мѣсяць нашъ чтырнацять разъ
меньшій ѿ нашої земленьки; то такъ, що
обручъ на него треба робити лишь на 385
миль довгій!

Вотъ такъ собѣ можемъ представи-
ти величіе того небеснаго тѣла, що Господь Богъ
приказавъ ему въ ѣвкѣ ѣвковъ кружити до
кола нашої земленьки, а прать съ нею до
кола солнца!

років видання подано покажчики змісту. Обкладинки номерів містять зображення св. Кирила і св. Мефодія. Нумерація сторінок загальна для усіх чисел річника.

Місячник московфільського напрямку «Наука» заснований у грудні 1871 р. Іваном Наумовичем у Коломиї і оголошений ним спершу «яко книжка», а з ч. 5 1872 р. — «яко постоянная газета». І. Наумович протягом 14-ти років був видавцем часопису, а до кінця життя — головним співробітником, висловлюючи на його сторінках свої думки з приводу релігійно-морального виховання та поліпшення економічного становища народу. З 15 січня 1887 р. «Наука», згідно із заявою І. Наумовича, перейшла у повну власність Данила Козарищука, якому надавалося право друкувати на виданні ім'я Наумовича лише як засновника. З цього часу І. Наумович підтримував «Науку» тільки творчим доробком. Найбільша частина його статей, оповідань, повістей надрукована у перших 20-ти річниках «Науки». Згодом Д. Козаришук припинив подавати ім'я Наумовича на виданні.

Основні теми місячника «Наука» — просвіта народу і його релігійно-моральне виховання. Здебільшого кожний номер відкривався поясненнями конкретних текстів зі Святого Письма. Далі подавалися описи церковних обрядів і життя апостолів, митрополитів, отців, пояснення богослужінь і псалмів. Тут же містилися статті про історію християнства, матеріали про православну віру та ставлення православ'я до руської народності і західних віросповідань, різницю між богослужіннями у Галичині та Росії, інші релігійно-церковні справи.

Вважаючи своїм головним завданням просвіту народу, «Наука» заохочувала до письменності, намагалася розширити світогляд селянина, навчала ощадності і раціонального господарювання. Поряд із релігійною проблематикою, у часописі порушувалися і питання добробуту простого народу, вміщувалися матеріали з економічних питань, зокрема сільського господарства, промисловості, торгівлі, науково-популярні статті і кореспонденції та пізнавальні матеріали з історії, етнографії, природознавства, географії, медицини. У перших роках значне місце в часописі займали публікації на громадсько-політичні теми, часто тут подавалися поради із бджільництва, садівництва, вівчарства, що сприяло популярності місячника серед селян.

З 1877 р., коли видання «Науки» було перенесено до Львова, матеріали у ній стали групуватися в розді-

лах «Часть религиозно-обычная», «Часть научная», «Часть господарская» та «Изъяснение важнейших законовъ государственныхъ и краевыхъ», а в кінці кожного номера містилася «Современная летопись», в якій подавалася інформація про суспільне і культурне життя краю.

З початком 80-х рр. XIX ст. на сторінках часопису політичні питання майже не порушувалися. Взявши за гасло «Съ нами Богъ!», «Наука» виступала проти неучтва, безбожності, пияцтва, більше уваги приділяла загальній просвіті народу. Цьому значною мірою прислужилися статті, які детально розглядали проблеми мови, стан і розбудову церковних шкіл; низка етнографічних матеріалів, що ознайомлювали читачів із побутом і звичаями гуцулів, лемків, угорців, а також абіссинців, японців, китайців; географічні описи під назвою «Изъ далекого свѣта» та подорожні статті І. Наумовича про Кавказ; життєписи визначних державних і громадських діячів, учених, письменників, священнослужителів краю, Росії та Європи й історико-біографічні нариси про князів Київської Русі, російських царів, австрійського цісаря Йосифа II та інші історичні постаті. Інформаційно насиченим і пізнавально корисним був започаткований 1883 р. «Словарь славныхъ людей», який друкувався до кінця 1901 р. Крім цього, в часописі публікувалися промови депутатів у Державній Раді, а також законопроекти й урядові розпорядження, які подавалися здебільшого через популярні пояснення Миколи Струка. Інформація про найбільш важливі суспільні події краю містилася під рубриками «Всячина» та «Современность».

Для піднесення освітньо-культурного рівня народу постійно використовувалися популярно-пізнавальні статті про розвиток людства, метеоролого-астрономічні явища, геологічні родовища, описи планет Сонячної системи, окремих частин Землі, видів тваринного світу, хімічні розвідки, а також матеріали медичного змісту, які інформували про прикметні ознаки різних хворіб і подавали поради щодо їх лікування та гігієнічні рекомендації.

Значне місце в часописі займали також літературні твори. Якщо у перших річниках це були переважно оповідання, повісті І. Наумовича та драматичні твори, то у наступних — українські народні та церковні пісні, гуцульські пісні, казки, легенди, зразки поезії буковинських гуцулів, оповідання або уривки з творів галицьких і російських письменників, зокрема В. Залозецького, І. Пасічинського, І. Захаріна, І. Тургенєва та ін.

«Наука» вирізнялася різноманітним змістом, з якого, проте, виразно «пробивався» дух царо-московіфільства. Нерідко життя у Російській державі змальовувалося у захопливих висловах. Редакція, підбиваючи підсумки десятирічної діяльності, писала: «Наука» наша была на скрѣзь русская, и то твердо русская, она поддерживала духовное единение съ всеѣмъ русскимъ міромъ... она цуралася всякою пагубною враждою межи Малою и Великою Русью» (1882. — Ч. 12). Хоча «Наука» і була виданням московіфільського напрямку, однак матеріали писані доволі чистою народною мовою, і тому селяни її радо читали. Перше число часопису розійшлося накладом 3 тис. примірників.

З 1880 р. «Наука», крім «галицького нарѣччя», друкувала публікації церковнослов'янською і «книжною руською» мовою («язичієм»), бо, як заявила редакція, «Наука» не може не вчити читача «церковно-славянському и книжному русскому языку...».

Протягом усього періоду існування видання зазнавало переслідувань цензури. У 1882 і 1893 рр. видавці та редактори (І. Наумович, О. Щербан та Д. Козаришук) притягалися до судової відповідальності, що негативно позначилося на виході часопису (1882 р. І. Наумович видавав «Науку» лише у другому півріччі за власний коштів). Крім того, матеріали окремих номерів конфісковувалися. Усе це, а також хвороба редактора призвели до того, що у 1891—1898 рр. часопис виходив нерегулярно, об'єднаними номерами за 3—5 місяців. Заборонялися «Наука» та її додаток «Слово Боже» також вищим духовництвом за спрямування проти вчення католицької Церкви. Митрополитом Сильвестром була видана куренда до всього духовництва і народу Львівської архієпархії про заборону читати «Науку» і «Слово Боже».

1903 р., на 11/12-му номері, «Наука» припинила своє існування. У заяві від редакції з цього приводу зазначено: «Съ тѣмъ номеромъ мы кончимъ тридцатый годъ существования «Науки». Се былъ и будетъ любимый народомъ журналъ. Но критическое матерьяльное положеніе «Науки» довело насъ на теперь до прекращения дальшего изданія...».

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-русска бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданіями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 159, 182, 183, 198, 199, 216, 217, 238—240, 259, 260, 279, 280, 297, 317, 348, 349, 375, 407, 438, 439, 474, 518, 519, 564, 565; *Левицький І. Е.* Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 54, 55, 143, 144, 243—245; 1910. — Т. 2. — С. 73, 216, 217; 1911. — Т. 3. — С. 108, 245; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 55.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид в Україні.* — Львів, 1994. — Т. 3. — С. 1085; *Українська Загальна Енциклопедія: Книга знання: У 3 т.* — Львів; Станіславів; Коломия, [1935]. — Т. 2. — С. 812; *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 133, 134; *Іван Наумович // Віра і наука.* — 1926. — Ч. 8. — С. 10, 11; *Дей О. І.* Українська революційно-демократична журналістика: Проблема виникнення і становлення. — К., 1959. — С. 123, 124, 191; *Б. Р.* Українські видавництва і періодичні видання в Коломиї в 1865—1939 рр. // *Коломия й Коломиїщина: 36. споминів і статей про недавнє минуле.* — Філадельфія, 1988. — С. 332; *Курдидик А.* Друковане слово в Коломиї // *Там само.* — С. 314; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 91; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Коломиї (1865—1994 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 1996. — С. 37—43; *Бойко А.* Преса православної церкви на західноукраїнських землях (кінець XIX —

початок XX ст.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2001. — Вип. 9. — С. 44—46; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 308—314.

М. Романюк

82

НОВЫЙ СВѢТЪ: Литературная и общественная газета (1871); Литературная, церковная и общественная газета (1872). — Выходит еженедельно по четвергамъ. Г. 1. Ч. 1. 1871, 28 янв. (9 февр.).

Отвѣтств. ред. (1871), ред. (1872) Викторъ А. Гебей. — Унгварь, 1871—1872: Издаваемая Обществомъ Святаго Василия Великаго. Печатня вдовы Карла Іегера. Адр. ред. і адм.: не подано.

Вийшло: 1871 — Г. 1 ч. 1—47, 1872 — Г. 2 ч. 1—50; Ф. 42,5×28 см (1871), 44,5×29 см (1872); Обс. 4 с., 2 с.; Передпл.: за годъ 4 зл.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1871 — Г. 1 ч. 1—47, 1872 — Г. 2 ч. 1—30, 32—45, 47—50.

Примітки: Додатки: у 1872 р. до ч. 2 і 50.

«Новый Свѣтъ» почав виходити наприкінці січня 1871 р. замість газети «Свѣтъ», закритої через різкі нападки на будапештського ставленника єпископа Мукачівського Степана Панковича та єпископат.

У своїй програмі редакція зазначила, що «Новый Свѣтъ» «не намѣряетъ ничего новаго; онъ не хочетъ... запроважати чего нибудь новаго въ вѣрѣ, обрадахъ, языку, народности, и прочихъ отношеніяхъ, касающихся благополучія того народа, который въ Обществѣ св. Василия Вел. представляется». І далі: «Такъ какъ просвѣщеніе народа есть всеобщее добро; такъ не есть новымъ изобрѣтеніемъ и цѣлью нашего Общества и его газеты разпространеніе просвѣщенія въ нашемъ народѣ» (1871. — Ч. 1).

Побоюючись, що й нова газета може вийти з-під контролю єпископа й єпископату, члени «Общества Св. Василия Великаго» прийняли рішення обрати комісію з трьох осіб («Іоаннъ Мондокъ, Юрій Негребецкій и Андрей Рѣпаевъ»), в обов'язки якої входило «всегда впредь пересмотрити всѣ статьи», по суті це була церковна цензура.

У часописі систематично друкувалися статті про діяльність «Общества Св. Василия Великаго» (1871. — Ч. 30; 1872. — Ч. 27), звіти із загальних зборів та засідань комітету Товариства (1871. — Ч. 34, 39; 1872. — Ч. 37, 38), «чрезвычайныхъ» засідань (1871. — Ч. 40, 42, 43; 1872. — Ч. 38) тощо.

«Новый Свѣтъ» продовжував висвітлювати питання автономних прав греко-католиків Мукачівської і Пряшівської єпархій. Автор, який ховався під криптонімом —о—, вів мову про це у статті «Дѣло автономіи церкви католической въ Угорщинѣ» (1871. — Ч. 5—10). Порушувалася ця проблема і в публікації без зазначення автора «Дѣло церковной автономіи на литературномъ поприщѣ» (1871. — Ч. 11). Чимало статей були присвячені релігійним питанням, зокрема роз'ясненню літургії «Іоанна Златоустаго» (1871. — Ч. 10—13), використанню Святого Письма під час богослужінь (1872. — Ч. 2—4). Турянин роз'яснював, що таке матеріалізм і християнство (1872. — Ч. 14), Геразим Лебедин — вчення Ч. Дарвіна (1872. — Ч. 20). Іноді редакція друкувала «слова», виголошені в Ужгородському кафедральному соборі (1872. — Ч. 18, 20), тощо.

Наукові статті з церковної історії вміщувалися під рубрикою «Эпизоды изъ истории Мукачевской епархии (По документамъ Отца Іоаннікія Базилевича)» (1871. — Ч. 16, 18—25, 31). З історичних публікацій привертають увагу: «Разборъ нѣкоторыхъ домашнихъ источниковъ истории Угорщины» (1872. — Ч. 27—32, 37—47), «Древнее государственное устройство Угорщины» (1872. — Ч. 37—39), «Хорваты» (1871. — Ч. 35), Торосин «Князь Георгій Раковцій и графъ Георгій Середій, или продажа зборовскаго замка за четверть червонцевъ (корецъ дукатовъ)» (1872. — Ч. 39, 41) та відповідь на неї О. Павловича «Примѣчаніе на статью» (1872. — Ч. 42), Попрадов «Очерки изъ попрадской Руси» (1872. — Ч. 40, 41) та «Короткая история приведенія русскаго народа въ христіанскую вѣру» (1872. — Ч. 44, 45, 47—50), А. Ю. Г. «Фонды мукачевской епархии» (1871. — Ч. 5). О. Павлович виступив також із рецензією «Въ дѣлѣ нашего народнаго дѣписанія» на працю І. Дулишковича «Историческія черты касающіяся Угорско-русскихъ» (1872. — Ч. 43).

На сторінках «Нового Свѣта» містяться цікаві відомості про ініціативу Георгія Маркоша заснувати в Ужгороді політичну газету (1871. — Ч. 44, 46, 47). Про видання такого часопису вів мову й автор «Инь-еть-оппортунисть» (1872. — Ч. 4).

Окрему групу складають публікації передвиборчої програми Євгена Поповича, «кандидата въ сеймовые послы Марм. Густянскаго округа» (1872. — Ч. 22, 23), про обрання Олександра Негребецького та Георгія Негребецького до сейму (1872. — Ч. 10, 17, 26) тощо.

У центрі уваги редакції перебували питання освіти та виховання, про це йшлося у статтях: «Въ дѣлѣ

народного всеобщего обучения» (1871. — Ч. 30, 31), «Настоящее положение народного просвещения в Береженском комитате» (1871. — Ч. 44), В. А. Гебей «Как нужно детям обучать чтению?» (1871. — Ч. 2). Кроме статьи друковались под рубрикою «Школьное дело».

Ч. 40), «школьного совѣта Ювсанскаго» (1872. — Ч. 21) та ін. Редакцію турбувала і доля сиріт (Конвиктъ священническихъ сиротъ-мальчиковъ въ Унгварѣ. — 1871. — Ч. 31, 32).

Газета вміщувала пізнавальні статті, зокрема про римські катакомби (1872. — Ч. 2—5), базиліку св.

Климент в Римі (1872. — Ч. 8), стародавні гімназії (1871. — Ч. 29), Христофора Колумба (1871. — Ч. 30), людину (1871. — Ч. 6, 7), сон та сновидіння (1872. — Ч. 12, 13, 16), природні явища (1871. — Ч. 22—24, 27) тощо, які друкувалися у розділі «Естествознание».

Окремо можна відзначити літературні твори, які вміщувалися на сторінках «Нового Світа». З поезії тут надруковано вірші відомих закарпатських авторів — О. Павловича, Ф. Злоцького, Попрадова, Владимира, Володимира (псевд. Євгена Фенцика), Петра Азарія, Андрія Манайлова. Багато віршів було надруковано під криптонімами. Із прозових творів у виданні опубліковані оповідання: М. П. «Счастье въ несчастіи» (1871. — Ч. 40—44), «Какъ аукнется (кликнется), такъ и откликнется» (1871. — Ч. 45), М. М. Бескид «Повѣсть о безумомъ» (1872. — Ч. 46, 47), Константин Смолигович «Паукъ (Монологъ)», «Пауки (Аллегорія по началамъ Платона)» (1872. — Ч. 15, 16), А. Г-в «Безвыходное положеніе» (1871. — Ч. 16) та ін.

Надруковано й окремі переклади: повість «Чорная царица» «отъ (Сахеръ-Масоха) Перевель А. О. П.....» (1871. — Ч. 17—19), вірш А. Міцкевича «Встрѣча отца» («пер. И. Пожарской») (1871. — Ч. 43), оповідання Монтклера «Люй Наполеонъ и чортъ» («пер. Фома Фо мычъ») (1871. — Ч. 20) тощо. Часопис умістив низку казок у записах Федора Злоцького і Попрадова.

Із мовознавчих та літературознавчих публікацій вирізняються такі: А. Ю. Г. «Словарь для великихъ и малыхъ» (тлумачилися не тільки «руськіє», а й «чужія» правдов «Вылеты въ поле славянской», Володимір «Изь-подъ Бескида (О новой «газеты для народныхъ учителей»)), й «Нѣчто о сокращеніи словъ», П. Ф. дьярской литературы» та ін.

У часописі були опубліковані «Уставъ для народоучебныхъ заведеній въ спархіи Мукачевской» (1871. — Ч. 31—35), протоколи засідань «Самообразовательнаго Круга» вчителів народних шкіл певних комітетів, зокрема Угочанського (1871. —

Серед інформаційних рубрик часопису — «Корреспонденція» («Корреспонденции»), «Разная известия», «Школьное дѣло», «Библиография» («Библиографическая Свѣдѣнія») та ін.

У кінці чисел часто друкувалися такі повідомлення: «На Общество Св. Василия В. платили...», «На основанія Русскаго Народнаго Дома жертвовали и уплатили...», «На спомоществованіе конвикта священническихъ сиротъ-мальчиковъ жертвовали...».

Останнє (50-те) число вийшло 23 грудня 1872 р., у передовій статті якого редактор Віктор Гебей відзначив, що не відомо, чи часопис виходитиме далі.

Библиография: *Левицкий И. Е.* Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 159, 183; *Игнатіенко В.* Библиография української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 57; Загальна библиография Подкарпатя / Зложили Н. Лелекачъ и И. Гарайда. — Унгваръ, 1943. — С. 45.

Литература: Изъ угорской Руси (Возраженіе «Новому Свѣту». — «Сова») // Слово. — 1871. — Ч. 61; Отъ Унгвара («Сова» и «Новый Свѣтъ») // Там само. — Ч. 68; По поднятому нами вопросу о примиреніи угро-русского роздора... // Там само. — Ч. 71; Изъ Угорской Руси (По дѣламъ Общества св. Василия В.) // Там само. — Ч. 98; Изъ угорской Руси («Новый Свѣтъ» и его «политическій капиталъ») // Там само. — 1872. — Ч. 13; Изъ угорской Руси («Новый Свѣтъ» и его корреспонденты) // Там само. — Ч. 20; Очеркъ Угро-русской письменности // Листокъ. — 1894. — Ч. 1. — С. 7; *Волошин А.* Ко исторіи нашего новинарства // Русинъ. — 1923. — Ч. 101, 104; *Волошин А.* Спомини. — Ужгород, 1923. — С. 46—48; «Карпаторусскій Голосъ» // Карпаторусскій Голосъ. — 1932. — Ч. 66; *Животко А.* Преса Підкарпатської Руси // Учительскій голос. — 1934. — Ч. 7. — С. 138; *Каминскій І.* Дополненіе къ статѣ «Карпаторусская Журналистика» // Русскій Народный Голосъ. — 1935. — Ч. 84; *Животко А.* Преса Карпатської України. — Прага, 1940. — С. 2; *Рудловчак О.* Шляхом журналістики XIX сторіччя // Дружно вперед. — 1966. — Ч. 8; *Лісовий П.* Журналистика Закарпаття 50—70-х років XIX століття і її зв'язки з іншими українськими землями та Росією: Конспект лекцій. — Ужгород, 1969. — С. 44, 47—49; *Микитасъ В.* Галузка могутнього дерева: Літ. нарис. — Ужгород, 1971. — С. 10—12; *Штефан А.* За правду і волю: Спомини і дещо з історії Карпатської України з давніх давен до 1927. — Торонто, 1981. — Кн. 2. — С. 170, 171; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 147; *Крупскій І. В.* Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.). — Львів, 1995. — С. 99; *Габор В.* Українські часописи Ужгорода (1867—1944 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 2003. — С. 87—89.

В. Габор

РУССКАЯ РАДА: Газета для Народа (1871); Газета для народа (1872—1878). — Выходить два разы на мѣсяцъ шо 1-го и 15-го рус. Г. 1. Ч. 1. 1871, [сч.].

Отвѣтательный ред. и изд. (1871 ч. 1), за ред. *отпovídаетъ* (1871 ч. 2 — 1906), *ред.-изд.* (1907—1912) Михайло Бѣлоусъ. *Главный помѣчникъ* Иванъ Наумовичъ (1871—1880 ч. 10). — **Коломыя, 1871—1912:** *Печатня* М. Бѣлоуса въ Коломыи (1871—1878, 1888). *Адр. ред.:* ред. «Русской Рады», Коломыя; для Америки: Austria Galizia. Redakcion der «Russkaja Rada»; Kolomea (1907—1912).

Вийшло: 1871 — Г. 1 ч. 1—24, 1872 — Г. 2 ч. 1—24, 1873 — Г. 3 ч. 1—24, 1874 — Г. 4 ч. 1—24, 1875 — Г. 5 ч. 1—24, 1876 — Г. 6 ч. 1—24, 1877 — Г. 7 ч. 1—24, 1878 — Г. 8 ч. 1—24, 1879 — Г. 9 ч. 1—24, 1880 — Г. 10 ч. 1—23/24, 1881 — Г. 11 ч. 1—24, 1882 — Г. 12 ч. 1—24, 1883 — Г. 13 ч. 1—24, 1884 — Г. 14 ч. 1—24, 1885 — Г. 15 ч. 1—24, 1886 — Г. 16 ч. 1—24, 1887 — Г. 17 ч. 1—24, 1888 — Г. 18 ч. 1—24, 1889 — Г. 19 ч. 1—23/24, 1890 — Г. 20 ч. 1—24, 1891 — Г. 21 ч. 1—19, 1892 — Г. 22 ч. 1—21/22, 1893 — Г. 23 ч. 1/2—19, 1894 — Г. 24 ч. 1—13, 1895 — Г. 25 ч. 1—14, 1896 — Г. 26 ч. 1—15, 1897 — Г. 26 ч. 1—19, 1898 — Г. 27 ч. 1—24, 1899 — Г. 28 ч. 1—23/24, 1900 — Г. 29 ч. 1—22/23, 1901 — Г. 30 ч. 1—20, 1902 — Г. 31 ч. 1—23/24, 1903 — Г. 32 ч. 1—24, 1904 — Г. 33 ч. 1—24, 1905 — Г. 34 ч. 1—24, 1906 — Г. 35 ч. 1—24, 1907 — Г. 36 ч. 1—24, 1908 — Г. 37 ч. 1—24, 1909 — Г. 38 ч. 1—24, 1910 — Г. 39 ч. 1—24, 1911 — Г. 40 ч. 1—24, 1912 — Г. 41 ч. 1—15/16; *Ф.* 21,7×14 см (1871), 29,5×22,7 см (1872—1875, 1880), від 31×21 см до 35,2×24,5 см (1876—1879, 1881—1906), 47,8×32,5 см (1907—1912); *Обс.* 16 с. (1871), 8 с. (1872—1900, 1904—1906), 10 с. (1901), 4 с. (1907—1908); *Передпл.:* на рѣкъ 3 зр. (злр.) (1871—1882), 2 злр. (1883—1899), 4 кор. (1900—1912). Для Америки — 2 дол. на рѣкъ, для Россіи — 2 рублѣ. *Ц.* окремого числа 10 гелеровъ (1907—1912).

Наявність у фондi: **ЛНБ:** 1871 — Г. 1 ч. 1—24, 1872 — Г. 2 ч. 1—24, 1873 — Г. 3 ч. 1—24, 1874 — Г. 4 ч. 1—24, 1875 — Г. 5 ч. 1—24, 1876 — Г. 6 ч. 1—24, 1877 — Г. 7 ч. 1—24, 1878 — Г. 8 ч. 1—24, 1879 — Г. 9 ч. 1—24, 1880 — Г. 10 ч. 1—23/24, 1881 — Г. 11 ч. 1—24, 1882 — Г. 12 ч. 1—24, 1883 — Г. 13 ч. 18, 19, 21, 1884 — Г. 14 ч. 1—24, 1885 — Г. 15 ч. 4—24, 1886 — Г. 16 ч. 1—24, 1887 — Г. 17 ч. 1—24, 1888 — Г. 18 ч. 1—24, 1889 — Г. 19 ч. 1—23/24, 1890 — Г. 20 ч. 1—24, 1891 — Г. 21 ч. 1—19, 1892 — Г. 22 ч. 1—

21/22, 1893 — Г. 23 ч. 1/2—19, 1894 — Г. 24 ч. 1—13, 1895 — Г. 25 ч. 1—14, 1896 — Г. 26 ч. 1—15, 1897 — Г. 26 ч. 1—19, 1898 — Г. 27 ч. 1—24, 1899 — Г. 28 ч. 1—23/24, 1900 — Г. 29 ч. 1—22/23, 1901 — Г. 30 ч. 1—20, 1902 — Г. 31 ч. 1—19, 21—23/24, 1903 — Г. 32 ч. 1—24, 1904 — Г. 33 ч. 1—24, 1905 — Г. 34 ч. 1—24, 1906 — Г. 35 ч. 1—24, 1907 — Г. 36 ч. 1—24, 1908 — Г. 37 ч. 1—24, 1909 — Г. 38 ч. 1—24, 1910 — Г. 39 ч. 1—24, 1911 — Г. 40 ч. 1—24, 1912 — Г. 41 ч. 1—15/16; **НБУВ**: 1871 — Г. 1 ч. 22—24, 1872 — Г. 2 ч. 1—8; **ЦДІАУ**: 1911 — Г. 40 ч. 5; **БН**: 1872 — Г. 2 ч. 1—24, 1873 — Г. 3 ч. 1.

Примітки: Додатки: у 1875 р. — «Зоря Коломыйська»; у 1876 р. до ч. 22 — «Посланець зь Коломыи». До «Русскої Ради» виходило багато тематичних додатків, як-от: у 1884 р. до ч. 8 — «Проектъ статутъвъ Института «Коломыйскій русскій Народный Дѣль», до ч. 21 — «Тричастный Крестъ» «яко премія для предплатителѣвъ», у 1907 р. до ч. 3 — «На часѣ» («стихъ о выборахъ») О. Горуцького та ін.

«Русская Рада» була однією з найбільш довготривалих газет московільського напрямку не лише у Галичині, а й у всій Австро-Угорщині. Протягом існування часопису його редакція намагалася слугувати «низшимъ верствамъ обездоленого русскаго народа», не змінюючи ні назви, ні програми, яка коротко визначалася так: «ширити самопознаніє, просвѣщеніє і добробытъ нашего народа» (1896. — Ч. 1).

Засновниками та першими співробітниками видання, крім редактора Михайла Білоуса, були Іван Наумович, Іосафат Кобринський, Венедикт Ружицький, Філарет Мискевич, Дмитро Третяк.

Основна проблематика газетних матеріалів — захист політичних й економічних прав русинів, їх рівноправність з іншими народами Австрійської держави, вживання руської мови на державному і побутовому рівнях.

Різноманітні публікації видання висвітлювали переважно питання поточного національно-політичного, громадського, економічного, культурного життя краю, звертаючи особливу увагу на проблеми народного шкільництва, церкви, історії, промислу, торгівлі й господарства.

У часописі постійно подавалися матеріали про роботу і важливі рішення Віденського і Галицького сеймів.

Значну увагу газета приділяла вихованню у читачів почуття, гордості за свої культурні надбання. Цьому сприяла низка матеріалів історико-краснавчого

характеру, що публікувалися на сторінках часопису. Зокрема, це праці Григорчука «Буковина», «Русь буковинська», Г. Коваленка «Русскій край Буковина», статті «Край нашъ зовсѣя Галичина», «Словяне», «Время на Руси доисторическое, историческое и словесное», низка публікацій про руських князів — Володимира Великого, галицького князя Романа, галицького короля Данила Романовича, галицького князя Лева тощо.

Помітне місце на шпальтах газети було відведено питанням народного господарства та економіки. Насамперед варто відзначити публікації, спрямовані на «пробудження народу до праці, ощадності і тверезості». Газета систематично вміщувала матеріали під постійними рубриками «Господарство», «Рады господарскіи», «Промысль и гандель», «Торговля и промысль», «Вѣсти торговельный, промысловый и господарскій» й ін. У циклі передових статей «Народна економія» (1897—1898) особлива увага зверталася на землю, її продаж і купівлю, на неприпустимість продажу землі чужинцям. Починаючи з 1904 р. постійно друкувалися повідомлення про нові винаходи тощо.

Найширше в газеті був представлений відділ «Дописи», в якому подавалися різноманітні повідомлення з усієї Галичини, зокрема, відомості про діяльність «Общества М. Качковского», побудову Народного дому в Коломиї, утворення у селах філій товариства «Просвіта», закладання читалень, крамниць, позичкових кас, шпіхлерів, утворення товариств тверезості, про побутові та обрядові зміни, а також вибори послів до сейму, повітових рад тощо.

Літературно-наукова тематика посідала незначне місце на сторінках газети. Лише на 20-му році видання стали з'являтися літературно-критичні статті, історичні огляди, етнографічні матеріали, присвячені визначним людям краю, історичним особам та письменникам. Зокрема, тут були вміщені публікації про краян Іосафата Кобринського, Павла Матковського, Богдана Дідицького, Андрея Шептицького, а також про українських та російських письменників Івана Котляревського, Тараса Шевченка, Юрія Федьковича, Миколу Гоголя, Івана Крилова, Олександра Пушкіна та про деяких історичних осіб, наприклад про Олександра Македонського, Наполеона I Бонапарта. Починаючи з 1889 р. час від часу в газеті друкуються оповідання, поезія. Зокрема, тут опубліковано твори Марка Вовчка, Юрія Федьковича, Стефана П'ятки (псевд. С. Коваліва), К. Кучурака та

ін. Для віршів І. Пасічинського, С. Калинця, А. Гаврилюка, Д. Третяка, Д. Вінцовського, які друкувалися у часописі, характерні патріотичні мотиви, чітка громадянська позиція.

На 30-му році видання у газеті з'являється дедалі більше публікацій про радикальну реформу письма, зокрема: «Стара и нова русска правопись», «Украинофилы въ Россіи», «Наше релігійно-економічно-политичне положенье» та ін.

У перші роки існування часопису редакція заявила, що «Русска Рада» найбільше цікавиться справами народними, подіями у краї. Однак поступово газета розширює діапазон висвітлюваної інформації, дедалі частіше відгукується на найважливіші події українського, російського та світового життя, такі, як війна Росії з Японією у 1904—1905 рр., конфлікти у Боснії і Герцеговині, подас відомості про американське життя тощо. Значною мірою цьому сприяли постійні рубрики: «Новинки», «Що въ свѣтѣ чувати?» («Що нового въ свѣтѣ чувати?»), «Новѣйші вѣсти» («Новѣйшіи вѣдомости», «Найновѣйшіи вѣсти», «Новинки зъ близка и далека»), «Политическое обозрѣніе».

З 1904 р. у газеті почали подаватися відомості про нові книги, переважно видані в друкарні М. Білоуса.

Редакція часто зазнавала цензурних утисків, що призвело до значних матеріальних втрат, а також до порушень періодичності і термінів виходу окремих чисел.

У липні 1912 р. повинь затопила друкарню М. Білоуса, що спричинило великі збитки (20 тис. кор.). Фінансові труднощі та важка хвороба редактора зумовили, очевидно, припинення видання газети на 15/16-му числі — 1(14) вересня 1912 р.

Співпрацюючи із газетою, свої перші творчі кроки зробили Дмитро Вінцовський (псевд.: Остряньський, Дмитро із Остри), Ісидор Пасічинський, Генріх Полянський, Ісидор Трембицький, Юліан Кисілевський, Мартин Гринишин, Олександр Горуцький, Сильвестр Калинець, які впродовж багатьох років були її активними дописувачами. Крім того, активними авторами газети були Іосафат

Кобринський, Михайло Тиндюк, Гриць Мазниця (псевд. С. Лакусти), Федір Досинчук, Венедикт Ружицький, Степан Кушнір, Афанасій Гаврилюк, Іоан Труш, Григорій Купчанко, Микита Прокіпчук та ін.

Коломия днѣ 15. (27) Сѣчня 1871.

Число 2. Годъ 1.

РУССКАЯ РАДА

ГЛАЗА ДЛА НАРОДА.

Виходить два рази на мѣсяць по 1го и 15го рус. — Предплата выносятся на павиль
рубли 3 зр. — по почте року 1 зр. 60. зр. в м. —
За Редакцію отвѣчаетъ МИХАИЛО БѢЛОУСЪ. Главный помѣщикъ ИВАНЪ НАУМОВИЧЪ

КРАЙ НАШЪ ЗОВЕМА:
ГАЛИЧИНА,
належить теперь до австрійско-венгерской
Монархїи.

Давно, даже давно, панове газды, мы сомѣ рѣсскій на-
родѣ ебѣи самѣи въ сомѣи.

Бѣсъ въ Киевѣ князь Володимиръ, и той радникъ всюю
рѣсскою земаю. Омѣи рѣсского цара не ебѣи на цѣломѣи свѣ-
тѣ. За него рѣсскій народѣи признавъ вѣрѣи христїанскѣи.

Пирѣдѣи смертїюи бѣи не допре роснорадникъ рѣсского
земаю, во подѣилявъ ю на дванайцѣи краѣи, такѣи мѣи
мѣи дванайцѣи сынѣи, то кождомѣи давѣи по правѣи.

Сынѣи его зновѣи дѣианав рѣсскѣи земаю межи свои
дѣти, бѣи не разѣи приходило до сѣиерчки, та не разѣи
еднѣи дрѣигихъ коновали.

Пѣи, оу насѣи ебѣи такїи князь оу Галичѣи, оу Звениго-
родѣи, оу Тернопольнѣи, оу Львовѣи, и по дрѣигихъ старѣихъ мѣистахъ.

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицко-русская библио-
графія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями
вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). —
Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 165, 166, 186, 187, 202, 221,
244, 245, 263, 264, 282, 283, 301, 302, 324, 325, 351, 381,
411, 446, 447, 481, 482, 526, 527, 573, 574; Левицький І. Е.
Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—
1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 69, 157, 158, 260, 261;

1910. — Т. 2. — С. 89, 90, 236, 237; 1911. — Т. 3. — С. 121, 122, 264—266; *Ігнатиско В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 56.

Література: Дей О. І. Українська революційно-демократична журналістика: Проблема виникнення і становлення. — К., 1959. — С. 124, 125; Б. Р. Українські видавництва і періодичні видання в Коломії в 1865—1939 рр. // Коломия й Коломийщина: Зб. споми́нів і статей про недавнє минуле. — Філадельфія, 1988. — С. 333; Романенчук Б. Літературна Коломия // Там само. — С. 201; Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989. — С. 91; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Коломії (1865—1994 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 1996. — С. 43—48.

М. Галушко

84

СІОНЬ РУСКІЙ (1871); **РУСКІЙ СІОНЬ** (1872—1885): Часопись церковна (1871—1875); Львовске архієпархіальное письмо (1876—1877); Письмо архієпархіальне (1883—1885). — Выходить 15 и послѣднего каждого руского мѣсяца (1871—1876), кожного 1 и 15 ст. стили (1877—1880), 1 и 16 кожного мѣсяца (1883—1885). Р. 1. Ч. 1. 1871, 15(27) сѣч.

Отвѣтательный ред. Сильв[естр] Сембратович (1871—1874). *Глав. сотрудник* Юл[іан] Пелешъ и Іос[иф] Мѣльницкій (1871). *Глав. отвѣтательный ред.:* С. Сембратович (1875—1879 ч. 5), Т[еофіл] Сембратович (1879 ч. 6—24). *Выдас и отвѣчае за ред.:* Александеръ Бачинскій (1880, 1883—1884 ч. 17), Іоаннъ Бартошевскій (1884 ч. 18 — 1885). — **Львѡвъ, 1871—1880, 1883—1885:** Печатня Инст. Ставропигійского пѡдъ зарядомъ Ст[ефана] Гучковского (1871—1873); *Друк.* Товариства им. Шевченка пѡдъ зарядомъ Фр. Сарницкого (1874—1878); *Друк.* Товариства им. Шевченка пѡдъ зарядомъ К. Беднарского (1879—1880, 1883—1885). *Адр. бюро ред. і адм.:* Львѡвъ, ул. Широка, ч. 14 (1871 ч. 18), ул. Коперника, ч. 36 (1871 ч. 19 — 1872 ч. 17), пляцъ св. Юра, ч. 5 (1872 ч. 18 — 1874). *Адр. бюро ред. і експ.:* пляцъ св. Юра, ч. 5 (1875—1880, 1883—1885).

Вийшло: 1871 — Р. 1 ч. 1—24, 1872 — Р. 2 ч. 1—24, 1873 — Р. 3 ч. 1—6/7, 8—24, 1874 — Р. 4 ч. 1—24, 1875 — Р. 5 ч. 1—24, 1876 — Р. 6 ч. 1—24, 1877 — Р. 7 ч. 1—24, 1878 — Р. 8 ч. 1—24, 1879 — Р. 9 ч. 1—24, 1880 — Р. 10 ч. 1—21, 1883 — Р. 11 ч. 1—23, 1884 — Р. 12 ч. 1—24, 1885 — Р. 13 ч. 1—4; Ф. 22х14 см; Обс. 32 с.; *Передпл.:* на рѡкъ 4 злр.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1871 — Р. 1 ч. 1—24, 1872 — Р. 2 ч. 1—24, 1873 — Р. 3 ч. 1—24, 1874 —

Р. 4 ч. 1—24, 1875 — Р. 5 ч. 1—24, 1876 — Р. 6 ч. 1—24, 1877 — Р. 7 ч. 1—24, 1878 — Р. 8 ч. 1—24, 1879 — Р. 9 ч. 1—24, 1880 — Р. 10 ч. 1—21, 1883 — Р. 11 ч. 1—23, 1884 — Р. 12 ч. 1—24, 1885 — Р. 13 ч. 1—4; **НБ ЛНУ:** 1871 — Р. 1 ч. 1—24, 1872 — Р. 2 ч. 1—24, 1873 — Р. 3 ч. 1—24, 1874 — Р. 4 ч. 1—24, 1875 — Р. 5 ч. 1—24, 1876 — Р. 6 ч. 1—24, 1877 — Р. 7 ч. 1—24, 1878 — Р. 8 ч. 1—24, 1879 — Р. 9 ч. 1—24, 1880 — Р. 10 ч. 1—21, 1883 — Р. 11 ч. 1—23, 1884 — Р. 12 ч. 1—24; **НДБ ЦДІАУ:** 1874 — Р. 4 ч. 1—24, 1875 — Р. 5 ч. 2; **Б. Оссол.:** 1872 — Р. 2 ч. 3—24, 1873 — Р. 3 ч. 1—24, 1874 — Р. 4 ч. 1—14, 16—24.

Примітки: Майже до всіх річників є загальна титульна сторінка і показчик змісту. У 1874—1880 рр. показчик змісту до кожного числа поданий окремо. Нумерація сторінок загальна для усіх чисел річника. З грудня 1880 р. до січня 1883 р. замість «Руского Сіона» виходив «Галицький Сіонь» (див. № 109). У вихідних даних часопису вказувалося, що він видавався «при содѣйствіи Кл. Сарницкого, Ал. Тороньского, Іос. Мѣльницкого и Ю. Пелеша» (1872—1873 ч. 1), «Кл. Сарницкого, Ал. Тороньского, Іос. Мѣльницкого, Ю. Пелеша и Влад. Фил. Добрянского» (1873 ч. 2—24), «Кл. Сарницкого, Юл. Пелеша, А. Тороньского, Іос. Мѣльницкого, Алекс. Саноцкого, Пор. Бажаньского» (1874 ч. 1—3), «Кл. Сарницкого, Юл. Пелеша, А. Тороньского, Іос. Мѣльницкого, Влад. Добрянского, Алекс. Саноцкого, Пор. Бажаньского» (1874 ч. 4—24), «Михаила Малиновского, Клим. Сарницкого, Юл. Пелеша, Алексія Тороньского, Іос. Мѣльницкого, Іоакима Зарицкого, Ігнатія Гальки, Алекс. Саноцкого, О. Стефановича, Іліи Мардаровича, Юліяна Ганкевича, Іоанна Бирчака, Григорія Третьяка» (1875), «Михаила Малиновского, Алексія Тороньского, Іос. Мѣльницкого, Александра Бачиньского, Юліяна Ганкевича, Іліи Мардаровича, Евгенія Сабата» (1876), «Мих. Малиновского, Василія Ильницького, Юліяна Пелеша, Алексія Тороньского, Іос. Мѣльницкого, Алекс. Бачиньского, Юліяна Ганкевича, Евгенія Сабата, Григорія Третьяка, Іос. Барвиньского» (1877), «Мих. Малиновского, Василія Ильницького, Юліяна Пелеша, Алексія Тороньского, Іос. Мѣльницкого, Алекс. Бачиньского, Юліяна Ганкевича, Іоанна Шиха, Евгенія Сабата, Іос. Барвиньского, Іос. Кобыляньского» (1878) та ін.

Мета церковного двотижневика «Рускій Сіонъ», що виходив за ініціативою Сильвестра Сембратовича як орган Львівської архієпархії, визначена у редакційній статті: «Бодрствуйте, стойте въ вѣркѣ: мужайтесь, утверждайтесь» — наше дѣло, которѣ слова суть выразомъ цѣли и стремленья нашей часописи». Передбачаючи спрямовувати часопис на те, «щобы священству подати помочъ духовну въ... борбѣ съ міромъ грѣховнымъ...», редакція наголошувала: «Наша застава есть «Правда»; жадень взглядъ, жадна сила не зможе насъ отъ той дороги нашей отклонити; чужа намъ буде всяка полемика, але такожъ николи не устращимся за правдою выступити, если бы того потреба вымала...» (1871. — Ч. 1).

У листопаді 1880 р., на 21-му числі, видання часопису тимчасово припинилося. Як повідомляв видавець і відповідальний за редакцію двотижневика Олександр Бачинський, за «Выс. рѣшеніемъ Всесвѣтлѣйшого гр. к. Митропол. Ординаріата зъ дня 4 Листопада т. р. ... запрещается... дальше издание и редакция Его власной приватной часописи «Рускій Сіонъ» (1880. — Ч. 21).

Відновився «Рускій Сіонъ» у січні 1883 р. як «письмо Архієпархіальне урядове». Ведучи мову про заснування «дієцезального органу, который бувъ бы осередкомъ нашего церковного житя, а заразомъ служивъ посередникомъ между духовною властію и клиромъ», О. Бачинський в опублікованому у першому числі зверненні «Возлюбленіи Отцы и Братя!» вказував, що «проводною гадкою» «Руского Сіону» будуть слова Святого Письма: «Вся искушающе добрая держати, наставати благовременнѣ и безвременнѣ, вся елика истинна, елика праведна, елика доброхвальна помышляти!». Наголошуючи на задекларованій ще 1871 р. програмі часопису, О. Бачинський підкреслював, що в ньому, крім богословських, літургічних та інших проповідей, статей і дописів, під спеціально запровадженою рубрикою «Часть урядова» друкуватимуться архієрейські послання, розпорядження та інші офіційні матеріали церковної влади.

На «розумове и моральне образование стану духовного» спрямовувалися перш за все богословські, літургічні і катехитичні публікації. Це — статті і розвідки церковно-історичного характеру Ю. Пелеша (Уступы зъ исторіи литературы церковной. — 1871. — Ч. 1—19; Унія и православие. — 1883. — Ч. 7—21), О. Торонського (Наверненіе словенъ. — 1873. — Ч. 1; Образы зъ исторіи Церкви. — 1878. — Ч. 20, 21; 1879. — Ч. 1—3, 8, 18, 19), О. Саноцького

(«посля Дра М. Гонефа») (Розличіе между наукою Спасителя нашего Господа І. Христа и наукою Антихриста. — 1873. — Ч. 5—8), М. Малиновського (Исторична вѣдомость о Митрополіи русской въ Галичѣ. — 1875. — Ч. 1—19; Исторична вѣдомость о крылосахъ (капитулахъ) въ восточной церкви загално, и о крылосахъ русскихъ въ Галичѣ потомъ во Львовѣ и въ Перемышляхъ особно. — 1876. —

Ч. 1—22; 1877. — Ч. 1—24; 1878. — Ч. 2), І. Шараневича (Патріархатъ восточный въ отношеніи до церкви русской и республики польской. — 1879. — Ч. 20—24; 1880. — Ч. 1—11); з церковного права — С. Сембратовича «Руководство для початковыхъ душепастырей въ справахъ супружества», Г. Крижановського «О веденіи книгъ метрикальныхъ» та низка матеріалів під назвою «Вопросы изъ права церковного» тощо. Літургічні матеріали представлені ґрунтовною працею І. Гальки «Руководящая Мысль годовичного Устава гр. катол. Обряда», що друкувалася в кожному числі впродовж 1879—1880 і 1883—

1885 рр., та статтями Ф. Мельника «О литургіи нашой въ теперѣшномъ видѣ!» (1883. — Ч. 22, 23; 1884. — Ч. 1—7), О. Пюрка «Церковь и культура або цивилизація» (1883. — Ч. 13—21), публікаціями, що подавалися під назвою «Вопросы литургичні», та ін. Друкувалися тут також біблійні оповідання, як-от: «Мойсеова повѣсть» К. Сарницького, «Оповіданье о житію, о страданіяхъ (страстяхъ, терпѣніяхъ, мукахъ), о смерти крестной и о воскресенію Господа нашего Иисуса Христа» М. Малиновського, морально-богословські та дидактичні статті — О. Саноцького «Начеркъ популярныхъ ѳтповѣдей въ оборонѣ противъ различныхъ въ наши времена религійныхъ, политическихъ и соціальныхъ заблужденій, частыхъ выходовъ и легкомысленныхъ розумованъ противъ религіи» (1873. — Ч. 9—23; 1874; 1875. — Ч. 1—17; 1880. — Ч. 13—24), І. Зарицького «Найвысшій интересъ житія людского» (1874. — Ч. 1—24), О. Бачинського «Льогична связь чтеній изъ Апостола и Евангелія цѣлого року» (1876. — Ч. 1—21; 1877. — Ч. 1—20; 1878. — Ч. 7—18), І. Гороцького «Науки катихитичні» (1880. — Ч. 1—21) тощо.

Одне з цільних місць на шпальтах часопису займали матеріали пастирського богослов'я. Десять років (1871—1880) у кожному числі друкувався «Порадникъ для початковыхъ сповѣдниковъ» С. Сембратовича, а також його «Руководство для початковыхъ душпаستрей въ справахъ супружества», у 1873—1877 рр. — «Духовно-педагогическіи письма», 1884 р. (ч. 6—24) — «Катехитизація на підставѣ шоденныхъ молитвъ» О. Торонського, упродовж 1871—1872 рр. — «Практична Катехитика» П. Бажанського. Повчальними і корисними для священників були матеріали, що містилися з 1873 р. під назвами «Душпастьскіи выпадки» («Выпадки душпастьскіи», «Розвязанье душпастьскихъ выпадковъ»), і «Вопросы душпастьскіи» тощо. Окрім того, в часописі постійно друкувалися проповіді Ю. Пелеша, О. Торонського, Ф. Добрянського, Ю. Ганкевича, І. Бирчака, І. Бартошевського, М. Малиновського та інших священнослужителів.

Порушувалися у публікаціях часопису і проблеми навчання релігії у народних школах та питання мови і релігійно-народної обрядовості: «Въ справѣ языка и обряда» (1877. — Ч. 18—23), І. О. «Наука руского языка въ нашихъ гимназіяхъ» (1876. — Ч. 1, 5, 10, 18), О. Торонський «Письма о русской словесности» (1879. — Ч. 5, 10, 18), «Наука религіи и науки природничі въ школѣ»

(1883. — Ч. 1—7), «О науцѣ религіи въ народныхъ школахъ» (1883. — Ч. 8—23; 1884. — Ч. 1—5), «Наука религіи супротивъ проєктованныхъ реформъ середнихъ школъ» (1878. — Ч. 15).

Час від часу публікувалися ґрунтовні матеріали про життя і діяльність князів, гетьманів та інших визначних українських постатей: В. Льницький (під псевд. Денис з Покутя) «Житія знаменитыхъ князѣвъ, гетьманѣвъ, героѣвъ и иныхъ мужѣвъ русскихъ» (1876. — Ч. 1—24; 1877. — Ч. 1—24) та ін.

Багато відомостей про Церкву, духовництво та морально-релігійне життя краю містилося під рубрикою «Дописи» або «Дописи». Інформаційною насиченістю вирізняються також матеріали, що друкувалися під запровадженими рубриками «Вѣсти», «Новинки», «Вѣсти епархіальни». З 1876 р. була введена рубрика «Переглядъ политичный», в якій інформувалося про події в Австро-Угорщині, Росії, Англії, Італії та інших країнах. З 1883 р. у часописі велися рубрики «Переглядъ церковно-политичный» та «Часть урядова», а 1885 р. — «Обвѣщення» і «Вѣсти изъ Архієпархіи Львовскои». На останньому році видання була впроваджена рубрика «Новѣйшіи и давнѣйшіи факты», постійно велася «Бібліографія».

Іноді на сторінках часопису вмішувалися й полемічні статті та замітки, зокрема «Отвѣтъ дописователеви «Слова» изъ Залѣщицкого» (1875. — Ч. 2), С. Сембратовича, Й. Кобилянського та І. Б. «Нашіи часописи въ религіинѣмъ взглядѣ» (1885. — Ч. 2—4), а також «Отповѣдь тымчасова «Дѣлу», «Слову» и «Пролому» (1885. — Ч. 4), «Въ оборонѣ правды и чести» (1875. — Ч. 3, 4) та ін.

Остаточню видання часопису припинилося 16(28) лютого 1885 р., на 4-му числі.

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 166, 167, 185, 186, 200, 201, 219, 220, 242—244, 264—266, 283, 284, 325—327, 351, 352, 447, 482, 527; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 57.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 8. — С. 2842; *Дей О. І.* Українська революційно-демократична журналістика: Проблема виникнення і становлення. — К., 1959. — С. 122, 123, 175—178, 190; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 303—307.

М. Романюк

СОВА: Сатирическая газета. — Выходит еженедельно два раза. Ч. 1. 1871, 20 июня (2 июл.).

Отвѣств. ред. и изд. Викторъ Фед. Кимакъ. — Унгарь (1871 ч. 1—3), Пешть (1871 ч. 4, 5), 1871: Печатня вдовы Карла Іегера, Унгарь (1871 ч. 1—3); Печатня «Минерва», Пешть, Фабрикенгассе, 39 (1871 ч. 4, 5). Адр. ред. і адм.: не подано.

Вийшло: 1871 — Ч. 1—5; Ф. 41,5×28,5 см; Обс. 8 с.; Передпл.: на полгода съ доставкою на домъ въ Унгарь і съ пересылкою въ всѣ города и селенія Австро-Венгерской монархіи 2 гульд. 50 кр. (1871 ч. 1—3), 3 гульд. (1871 ч. 4). Для заграничныхъ подписчиковъ 2 гульд. 50 кр. (1871 ч. 1—3), 3 гульд. 50 кр. (1871 ч. 4). Ц. окремого числа 30 кр. (1871 ч. 1—3), 35 кр. (1871 ч. 4).

Я Рутень былъ, но не буду,
Хоть родился Рутеномъ.
Скверный мой родъ позабуду
Буду новымъ мадяромъ.
Рутень былъ мой отецъ, мати,
Рутенска вся родина:
Но Рутеномъ не мнѣ стати,
Мерзка мнѣ та дружина.

Редакція активно і гостро боролася проти людей, що зреклися рідного народу і віри, вміщуючи на шпальтах газети критичні публікації та карикатури. Відкривала кожне число велика карикатура під заголовком «Портреты славнѣйшихъ Рутеновъ», а на наступній сторінці публікувалися сатиричні матеріали під рубрикою «Біографійки къ портретамъ славнѣйшихъ Рутеновъ» іменно: Біографійки знаменитѣйшихъ

Наявність у фондів: ЛНБ: 1871 — Ч. 1—4; НБУВ: 1871 — Ч. 1—5.

Примітки: 4-те число після заборони «Сови» в Ужгороді вийшло у м. Пешті.

Газета «Сова» — перше сатиричне і перше ілюстроване видання на Закарпатті. Своєрідною програмою часопису можна розглядати певною мірою сатиричний вірш «Народная пѣсня Рутеновъ», у якому зображено відступника від своєї віри і свого народу, а саме на таких ренегатів і було спрямоване вістря критики «Сови»:

греческого обряду, а походження русскаго Угрю-рутенскихъ Римскихъ Католиковъ». Так, у першому числі надрукована карикатура на єпископа Степана Панковича за обідом (підп.: «Нашъ Вельможнѣйшій Панъ-Отець Киръ Стефанъ») та критична публікація про нього. Єпископ С. Панкович, за походженням «рутенець» (українець), який вірою і правдою служив мадярським гнобителям, був об'єктом постійної критики «Сови». Так, у ч. 2 на карикатурах під назвою «Сцены на поприщѣ литературномъ русскихъ по сю сторону Карпатъ въ 1870—1871 годахъ» на одній зі

сценки зображено редактора газети «Свѣтъ» В. Кимака, який в одній руці тримає свій часопис, а іншою шмагає нагасм диявола, себто єпископа Панковича, і гукає: «А... родившого тебе ты забыль...», поряд наводяться слова з Біблії: «И не помнилъ Бога, произведшаго тебя». На іншій сценці зображено редактора газети «Новый Свѣтъ» Віктора Гебея, який у низькому поклоні ставить товстезну і високу запалену свічку перед дияволом. Під карикатурою підписи: «Прійдіте поклонімся...» та «Каділо тї приношу въ...».

Перепадало і прислужникам єпископа, зокрема його секретарю Іванові Квасовичу. Карикатура на нього і його біографія вміщені на першій і другій сторінках 2-го числа. Йому ж «присвячено» карикатури і на останній сторінці під заголовком: «Avancement par gradation, или Иллюстрированный Лопухъ Квасовичъ».

У «Сові» вміщувалися полемічні статті, «адресатом» яких була газета «Новый Свѣтъ», що представляла інтереси єпископа С. Панковича і люто нападла на «Сову», вимагаючи її закриття. Помітне зацікавлення викликає й стаття «Хроника новѣйшаго вѣка» (ч. 2, 3).

Серед рубрик газети вирізняються: «Вѣсти и Слухи», «Разговоры», «Отрывки изъ театральныхъ сценъ». Під рубрикою «Разговоры» редакція друкувала різні бесіди живою народною мовою — закарпатським діалектом.

Про складні перипетії виходу «Сови» довідуємося з публікації «Импозантный «suscus» Панковичо-Квасовичанскій», вміщеної у ч. 4.

За розпорядженням міністерства освіти (не без впливу єпископа Панковича) редактор В. Кимак був таки звільнений з викладацької роботи в Ужгородській гімназії і поспішно переведений в одне з міст Південної Угорщини. Позбавлений зв'язку з рідним краєм, В. Кимак змушений був припинити видання часопису.

Сатирична газета «Сова» була одним з найпопулярніших видань на Закарпатті, про що свідчить її двотисячний тираж. Ні до «Сови», ні згодом, у 20—30-х рр. ХХ ст., такого тиражу не мало жодне періодичне видання.

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-русская бібліографія ХІХ-го столѣття дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львів, 1895. — Т. 2. — С. 171; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 57; Загальна бібліографія Подкарпаття / Зложили Н. Лелекач і И. Гарайда. — Унгварь, 1943. — С. 49.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні.* — Львів, 2000. — Т. 8. —

С. 2929; *Encyclopedia of Ukraine.* — Toronto; Buffalo; London, 1993. — Vol. 4. — Р. 843; *Изъ угорской Руси (Возражение «Новому Свѣту». — «Сова»)* // Слово. — 1871. — Ч. 61; *Изъ угорской Руси (По дѣлу «Совы»)* // Там само. — Ч. 64; *Изъ угорской Руси (Сатирическая газета «Сова»)* // Там само. — Ч. 65; *Отъ Унгвара («Сова» и «Новый Свѣтъ»)* // Там само. — Ч. 68; По поднятому нами вопросу о примирении угорско-русского роздора... // Там само. — Ч. 71; *Изъ угорской Руси (Нѣчто о «Совѣ»: Основаніе политической газеты для угорской Руси)* // Там само. — Ч. 100, 101; *Очеркъ Угро-русской письменности* // Листокъ. — 1893. — Ч. 22. — С. 259; *Волошин А.* Ко истории нашего новинарства // Русинъ. — 1923. — Ч. 104; *Волошин А.* Спомини. — Ужгород, 1923. — С. 50; *Животко А.* Преса Підкарпатської Руси // Учительский голос. — 1934. — Ч. 7. — С. 138; *Животко А.* Преса Карпатської України. — Прага, 1940. — С. 2; *Рудловчак О.* Шляхом журналістики ХІХ сторіччя // Дружно вперед. — 1966. — Ч. 8. — С. 18; *Лісовий П.* Журналістика Закарпаття 50—70-х років ХІХ століття і її зв'язки з іншими українськими землями та Росією: Конспект лекцій. — Ужгород, 1969. — С. 43—50; *Микитась В.* Галузка могутнього дерева: Літ. нарис. — Ужгород, 1971. — С. 10—12; *Рудловчак О.* Біля джерел сучасності: Розвідки, статті, нариси. — Братислава, 1981. — С. 265—274; *Штефан А.* За правду і волю: Спомини і дещо з історії Карпатської України з давніх давен до 1927. — Торонто, 1981. — Кн. 2. — С. 171, 172; *Історія української дожовтнєвої журналістики* / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайло та ін. — Львів, 1983. — С. 303—306; *Панчук Н.* Сатирична газета «Сова»: маловідомі сторінки історії української сатиричної періодики Закарпаття // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. третьої Всеукр. наук.-теорет. конф. 22—23 груд. 1995 р. — Львів, 1995. — С. 114—116; *Габор В.* Українські часописи Ужгорода (1867—1944 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 2003. — С. 86—90.

В. Габор

86

SZKOLNYJ ŁYSTOK: Pryłoha do Hospodara. — № 1. 1871, 1 serpnia.

Widpov: red. Seweryn Szechowycz. — **Lwow, 1871—1872:** *Peczatnia* M. F. Poremby.

Вийшло: 1871 — № 1—4, 1872 — № 5—7; Ф. 11,2×8,6 см; *Обс.* 4 с.; *Переднл.:* za desiat numeriw Hospodara i Szkolnoho Łystka do kincia roku 1 guld.

Наявність у фондї: **НБ ЛНУ:** 1871 — № 1—4, 1872 — № 5—7.

Примітки: Додаток виходив неперіодично: у 1871 р. № 2 вийшов 18 серпня, № 3 — 28 вересня, № 4 — 24 листопада, у 1872 р. № 5 — 10 січня, № 6 — 11 лютого і № 7 — 29 березня.

Редакція видання у програмній статті «Zajawienie wydawateľa», вміщеній у першому номері, навівши як доказ публікацію «Nezdalość kiryłyci» у № 36, 37 «Господаря», роз'яснювала, чому «Szkolnyj Łystok» друкуватиметься латинським шрифтом. Вона повідомляла, що письмо видається «azbukow świtskow», із застосуванням якої, на її думку, «nastanut przyjazny znośny meż zahałom uczyteliw, wmiesto wraždy i borby azbucznoj, do nauki i proświty ludowoi». Сподіваючись, що читач звикне «do słowa ruskoho wypysanoho pyśmow świtskim», видавці ставили своєю метою «nauku szkolnu zahałne obrazowanie i polipszenie bytu uczyteliw».

Зміст часопису складали публікації про стан шкільництва, проблеми вчительства («Ład szkolnyj», «Polipszenie bytu szkoły i uczytelej», «Szkoła remisnycza», «Spokij uczytela», «Uczytelska rodyna») та про виховання і навчання дітей («Jak tworzytu u ditej poniatyja», «Pribka obuczowania nahladnoho»). Друкувалися на сторінках видання також матеріали просвітнього характеру, як-от: «Dalsza nauka o zemly», «Switska azbuka» тощо. Постійною була рубрика «Wistki szkolni» («Szkolny wistki»).

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-русская бібліографія XIX-го століття доповнена рускими изданиями вышедшими в Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 175; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 57.

М. Галушко

1872 р.

87*

В ПЕРЕД. — Ч. 1.
1872.

[Ред. Ф. Волховський]. — Одеса, 1872.

Вийшло: 1872 — Ч. 1, [?].

Рукописний часопис учасників гуртка народників-студентів Одеського університету, серед яких — Ф. Волховський, Д. Желтоновський, І. Ковальський, С. Чудновський. За твердженням М. П. Рудька, часопис, який був надзвичайно популярним серед студентів, «сприяв пробудженню їх інтересу до громадського життя».

Бібліографія: *Черняков Б. І.* Періодичні видання учнівської і студентської молоді України XIX — початку XX ст.: Джерела дослідження: Бібліограф. посіб. — К., 2004. — С. 18, 20, 25, 37.

Література: *Рудько М. П.* Революційні народники на Україні (70-ті роки XIX ст.) — К., 1973. — С. 24.

Л. Снічарчук

1873 р.

88

КАРПАТЪ: Общественная (соціальна) церковна, наукова, літературна і економічна газета (1873—1874); Общественная (соціальна), церковна, наукова, літературна і економічна газета. Орган епархіального правління і общества св. Василя В. (1875 ч. 1—37); Общественная (соціальна), церковна, наукова, літературна і економічна газета. Орган епархіального правління і Общества св. Василя В. (1875 ч. 38 — 1877 ч. 5, 1879 ч. 29/34 — 1880); Общественная (соціальна), церковна, наукова, літературна і економічна газета. Орган епархіального правління і общества св. Василя Всл. (1877 ч. 6 — 1879 ч. 28); Общественная, церковна і літературна газета. Орган Епархіального Правління і Общества св. Василя Великого (1881); Общественная, церковна і літературна газета (1882—1886). — Появляється ежеседмично (1873—1886). Г. І. Ч. 1. 1873, 12-го юля (29-го юня).

Изд. и отвѣств. ред. Николай Ю. Гомичковъ (1873—1879, 1882 ч. 13—24, 1883 ч. 1—43/44, 1884 ч. 11—44). *Главный соработникъ* Александръ Юрий Гомичковъ (1874 ч. 30—34, 36 — 1876, 1883 ч. 25 — 1884). *Отвѣчат. ред.* (1880—1882 ч. 11, 1886), *издательный ред.* (1883 ч. 45 — 1884 ч. 10) Николай Ю. Гомичковъ. — **Унгваръ, 1873—1886:** *Изд.* Іосифъ Фейшевшъ (1880—1882 ч. 11). *Печатня* Карла Іегера и Альберта Ю. Рейпаія, Унгваръ (1874); *Тип.* М. Полячка и товарища его въ Унгварѣ (1876 ч. 1—11); *Тип.* М. Полячка въ Унгварѣ (1876 ч. 12 — 1877 ч. 5, 1879 ч. 29/34—45); *Книгопечатня* наслѣдниковъ п. п. (б. п.) Карла Іегера, въ Унгварѣ (1877 ч. 6 — 1879 ч. 28); *Книгопечатня* Іосифа Фейшевша въ Унгварѣ (1879 ч. 46 — 1882 ч. 11, 1883 ч. 37 — 1886); *Тип.* въ Унгварѣ, М. Польчака (Поллачека) (1882 ч. 13—24, 1883 ч. 1—35). *Адр. ред.:* подъ числомъ 452, на великой ул. въ собственномъ отлучномъ обиталищи (1874—1875), подъ числомъ 526 на училищной ул., въ собственномъ отлучномъ обиталищи (1876—1882).

Вийшло: 1873 — Г. І ч. 1—24, 1874 — Г. ІІ ч. 1—52, 1875 — Г. ІІІ ч. 1—42, 1876 — Г. ІV ч. 1—50, 1877 — Г. V ч. 1—48, 1878 — Р. VI ч. 1—48, 1879 — Р. VII ч. 1—48, 1880 — Р. VIII ч. 1—52, 1881 — Р. IX ч. 1—48, 1882 — Р. X ч. 1—46, 1883 — Р. XI ч. 1—45, 1884 — Р. XII ч. 1—44, 1885 — Р. XIII ч. 1—44,

1886 — Р. XIV ч. 1—14; Ф. 47х30 см; Обс. 4 с.; Передп.: на годъ 7 зол. (1874 — 1879 ч. 45), 6 зол. (1879 ч. 46 — 1882); Для учителей сельскихъ школъ на годъ 3 зол. (1874—1886). Ц. окремого числа 15 кр. (1874 — 1879 ч. 45), 14 кр. (1879 ч. 46 — 1882).

Наявність у фондi: ЛНБ: 1873 — Г. I ч. 4—8, 10—24, 1874 — Г. II ч. 1—52, 1875 — Г. III ч. 1—42, 1876 — Г. IV ч. 1—50, 1877 — Г. V ч. 1—48, 1878 — Р. VI ч. 1—48, 1879 — Р. VII ч. 1—48, 1880 — Р. VIII ч. 1—52, 1881 — Р. IX ч. 1—48, 1882 — Р. X ч. 1—24, 27—28, 30, 32—33, 1883 — Р. XI ч. 1—10, 12—21, 24—35, 37—45, 1884 — Р. XII ч. 1—2, 4—12, 14—44, 1886 — Р. XIV ч. 1—14, 32, 34; НБУВ: 1873 — Г. I ч. 1—24.

Примітки: У 1875—1877 рр. угорськомовний додаток: «Magyar Kágrát» («Мадярьський Карпат») (див. № 176).

Додатки: у 1873 р. двомовний до ч. 19 і 21; у 1874 р. двомовні до ч. 5 і 23; до ч. 19, 28; у 1875 р. двомовний до ч. 19; у 1877 р. до ч. 32, 45/46, 48; у 1879 р. до ч. 1, 7, 16, 18; у 1880 р. до ч. 35/36, угорськомовний до ч. 41 і 52; у 1881 р. до ч. 1 і 32; у 1883 р. до ч. 15, 28, 29/30 і 43/44; у 1884 р. до ч. 26/27 і 44; у 1885 р. до ч. 6 і 28/29.

«Карпатъ» видавався «русскімъ языкомъ», себто мовою, наближеною до російської, із значним вкрапленням церковнослов'янської та місцевих говорів, чи, як пише В. Микитась, «російсько-українським язичієм».

«Объявление редакціи къ почтеннымъ читателямъ» засвідчує, що редакція виступила з програмою видання, опублікованою, ймовірно, окремо або в інших часописах. Вона сподівалася, що «Карпатъ» у союзі з «Ung»-ом, з яким було укладено відповідну угоду, виходитиме згідно з програмою, однак трапилося інакше: «Карпатъ» появился самостійно, однак — на сіє время еще — съ исключеніємъ политичного содержанія». Колектив нового видання виступив на поприщі «усовершенія поднесенія и развитія тѣхъ церковныхъ, научныхъ, товарищественныхъ и литературныхъ отношеній нашихъ», слушно вважаючи, що з них «наша народная жизнь состоитъ» (1873. — Ч. 1).

«Карпатъ» як «церковна» газета постійно друкував статті релігійного змісту, висвітлюючи церковне життя як Закарпаття, так і Пряшівщини. 1874 р. часопис мав окрему рубрику «Известия изъ Пряшевской епархіи», однак наприкінці 1876 р. на його сторінках дедалі менше з'являлося відомостей з цього регіону.

Офіційну церковну інформацію та різні звернення до вірних редакція «Карпата» вміщувала під рубрикою «Чиновственные сообщенія». Уже з 1879 р. під цією рубрикою багато церковних розпоряджень друкувалося тільки угорською мовою.

У 1874—1877 рр. «Карпатъ» опублікував низку матеріалів про спархіяльне життя. Звіти із засідань консисторії надсилали до редакції В. Гебей, «консис-торъ письмоводитель», І. Лавришин, «письмоводитель» та ін. Детально розповідала редакція і про спархіяльні та синодальні збори, незвичайний відпуст 1886 р. тощо.

Висвітлював «Карпатъ» діяльність «Общества св. Василия Великого», систематично друкуючи «протоколи» (звіти) із комітетських засідань та загальних зборів, підписані такими відомими діячами, як А. Кралицький, І. Сільвай, В. Гебей, Ю. Дрогобецький та ін.

До великих християнських свят та постів редакція вміщувала тематичні статті — про Різдво Христове (1874. — Ч. 5—7), розміркування про великий піст (1874. — Ч. 8, 9, 11), Христове воскресіння (1874. — Ч. 14) тощо. У 1878—1880 рр. під рубрикою «Фельетонъ» друкувалися церковні бесіди, «слова» та повчання з приводу різних свят і церковних обрядів, тайнства вінчання тощо.

Помітне місце редакція відводила аналізу суспільних і соціальних проблем та міжнародних подій: О. Кимак «Отечество и мы» (1878. — Ч. 4) та «Угрюрусскій народъ и социалисты» (1879. — Ч. 18), М. А. Б. «Нѣчто о земледѣльцахъ» (1878. — Ч. 35), А. Ф. К. (крипт. А. Кралицького) «Что есть причиною обѣднкіи нашихъ крестьянъ?» (1878. — Ч. 37) та «Соціаль-демократическое ученіе и движеніе» (1878. — Ч. 22, 23).

Актуальними статтями у «Карпаті» помітно вирізнявся автор, який заховався під псевдонімом Верховинець. Ось лише деякі з його публікації 1881 р.: «Русскіе и патриотизмъ» (ч. 3), «Способъ спасти народъ» (ч. 19), «Равнодушіе нашей интеллигенціи» (ч. 37) та ін. Активно виступав у тижневику О. Гомічков. Він намагався глибоко узагальнювати певні явища та оперативно повідомляти читачів про цікаві новини як у краї, так і поза його межами. У цьому плані в 1876 р. цікавим був свосрідний цикл передових статей під назвою «Обратный взоръ на минувшій годъ» (ч. 6, 9—12), а у 1878 р. — про суспільне життя краю (ч. 42, 43, 45). Його спомини «Предъ 40 годами» (1879. — Ч. 46; 1880. — Ч. 1—8, 10, 13, 16, 19—22, 25, 28) та «Отъ 30 годовъ (Наша

исторія)» (1880. — Ч. 42, 43, 45, 49, 50, 52) містять об'єктивну інформацію про тогочасні реалії.

Редакція «Карпата» вела дискусії зі своїми опонентами. У 1878 р. на сторінках часопису розгорілася дискусія з редакцією «Слова», яка друкувала дописи закарпатських авторів про невтішний соціально-економічний стан Угорської Русі. «Карпатъ», нерідко вважаючи їх необ'єктивними, подавав «отголоски» (1878. — Ч. 8—10, 47) та листи-відповіді «Слову» (1878. — Ч. 14). Полемізували із анонімним дописувачем з Угорської Русі до львівського «Слова» й автори передових статей «Карпата» (Кто имѣть правду? — 1879. — Ч. 6, 7; Батуховъ. Отвѣтъ на отвѣтъ появившіся въ 129-омъ числѣ «Слова» — 1879. — Ч. 4), які стверджували, що становище Угорської Русі не є таким важким, як про це пишуть радикально налаштовані дописувачі.

У перші роки існування увага редакції зосереджувалася на питаннях збереження національної самобутності, зокрема календаря й азбуки. Цим проблемам 1874 р. була присвячена низка публікацій, як-от: «Отвѣтъ пражскаго епископа на предложеніе угорск. министра просвѣщенія касательно замѣненія кириллицы латинскими буквами» (ч. 4, 5), «Рѣчь б. п. Андрея Ходобая, бывшаго приходника Чирческаго, сказанная 1843-го года дня 3-го мая въ защиту стараго календаря» (ч. 3, 4). Не залишився осторонь цих проблем і А. Кралицький, який під криптонімом (К.) надрукував як власні статті, зокрема: «Къ одному изъ текущихъ вопросовъ» (ч. 5), «Объ абецадлѣ» (ч. 6), так і матеріали інших авторів у своєму викладі.

Серед важливих тем «Карпата» слід виділити проблеми народності та мови, які порушувалися у багатьох передових статтях і дописах. Так, у ч. 28 за 1874 р. часопис помістив передрук передової статті з угорськомовної газети «Ung», у ч. 29 — «Отвѣтъ на статью «Нѣсколько словъ о русской народности» автора Ю. М. Однією із найцікавіших публікацій, яка заторкувала й питання мови, стала стаття М. Драгоманова «Изученіе народной словесности въ Великой и Малой Руси» (1876. — Ч. 18, 19, 21). Зробивши детальний огляд вивчення народної творчості Росії і України, М. Драгоманов зупинився і на закарпатських проблемах. Далекоглядним виявилось і його міркування про майбутню долю закарпатського народу: «Если гдѣ слѣдуетъ ожидать особеннаго вниманія къ народу и его словесности, со всѣми послѣдствіями такого вниманія, такъ это конечно въ такихъ краяхъ, какъ Угорская Русь, гдѣ народность русская сохранилась въ чистотѣ только въ такъ

называемомъ простомъ народѣ и гдѣ національное русское возрожденіе не мыслило (певно, «мыслимо». — В. Г.) безъ развитія духа сомоуваженія въ такъ называемомъ простомъ классѣ до сознанія, что онъ то и есть высшій классъ, трудами котораго держится все, и до всецѣлаго посвященія патріотовъ дѣлу просвѣщенія и благосостоянія народныхъ массъ въ духѣ передовыхъ идей нашего времени» (ч. 21).

Питання літературної й народної мови порушив І. Раковський у рецензії на видання: «Историческія пѣсни Малорусскаго народа съ объясненіями Вл. Антоновича и М. Драгоманова» та повісті Осипа Федьковича (1876. — Ч. 15). Міркування І. Раковського про народну і літературну мову були типовими для багатьох тогочасних закарпатських культурно-освітніх діячів: «... въ отношеніи литературномъ лучше дѣлится людей на образованныхъ и необразованныхъ, на ученыхъ и неученыхъ. И такъ поставивъ задачею стремити къ распространенію образованности и учености, мы должны избрати для сего самое вѣрнѣйшее средство, именно разработанный общерусскій литературный языкъ. Это, впрочемъ не мѣшааетъ собирать народныя пѣсни, пословицы, сказки, и писати повѣсти или стихи на простонародномъ языкѣ. Все это можетъ послужити къ обогащенію общелитературнаго языка, къ поясненію историческихъ свѣдѣній и раскрытію этнографическихъ особенностей ... Мы считаемъ общелитературный языкъ орудіемъ національнаго могущества и органомъ нашего взаимнаго сообщенія».

«Карпатъ» заторкнув ще один аспект мовної проблеми у краї, а саме: обов'язкове вивчення угорської мови як державної в народних школах. Уперше воно було порушено на сторінках часопису у ч. 8, 10 за 1879 р. Згодом своїми думками поділилися представники закарпатської інтелігенції та духовництва, зокрема й єпископи Мукачівської та Пряшівської єпархій І. Пастелій та М. Товт.

Окремий цикл публікацій 1880 р. започаткувала стаття О. Гомічкова «Мадярскій языкъ съ взглядомъ на нашъ русскій народъ» (під крипт. Г. та А. Ю. Г.). У своєрідних коментарях І. Раковського до перекладу угорською мовою євхологіона «Вопросъ мадырскаго языка въ нашемъ богослуженіи» стверджується, що «мадырское богослуженіе должно быти введено... только въ тѣхъ мѣстахъ, гдѣ находится чисто-мадырское населеніе, безъ премѣси иной народности, на рѣшительное и единоголасное объявленіе и требованіе его», а там, де живуть угорці зі слов'янами, Богослужіння повинно проводитися за бажанням

віруючих «поперемѣнно, на одному или другому языкѣ» (1880. — Ч. 11).

У перші роки видання редакція широко висвітлювала історію краю та Церкви. Серед публікацій цієї тематики 1874 р. виокремлюються такі: «Два окружныя посланія Андрея Бачинскаго, Епископа иногда Мукачевскаго» (ч. 21), «Еще коечто къ памяти Андрея Бачинскаго» (ч. 51), Іванов «Примѣчанія относительно дѣвическаго сиротовоспиталища священниковъ епархіи Мукач.» (ч. 43), В. М. Ш. «Наше церковное пѣніе» (ч. 32, 33, 36). Історичну тему розвивав А. Кралицький у публікаціях «Характерная псалтырь XV-го вѣка» (1876. — Ч. 33) і «Мукачевская псалтырь XV-го вѣка» (1884. — Ч. 4). Про цікаву знахідку, яку було виявлено у Мукачевському монастирі, йдеться в матеріалі «Краткое лѣтословіе» (1881. — Ч. 8, 9, 22, 23).

До часопису дописувало багато авторів, 1874 р. — М. Маркош із Ракошина, М. Бескид із Чертизна, І. Шивульський із Угоча, Матей Врабель із Бережави, Урійл Метеор зі Скала (псевд. І. Сільвая), А. Ю. Г. із Берегаса (Берегово) та ін., 1876 р. — С. Фенцик з Дусина, М. Котрадов із Пряшева, А. О. П. із Земплинського комітату та ін., 1877 р. — Ю. Л. Ч-а з Ужгорода. І в наступних роках однією з найцікавіших сторінок «Карпата» залишалися «корреспонденції» читачів з різних куточків краю.

Важливий напрям «Карпата» — висвітлення літератури краю. У перші роки виходу у газеті були представлені художні твори закарпатських авторів, зокрема І. Сільвая, поезія О. Павловича (під власним прізвищем і криптонімом А. И. П.), Ф. Злоцького, Ю. Ставровського-Попрадова, С. Фенцика (під псевд. Володимир, Володимир), А. Федоровича, В. Матяцкова, Іллі Калиняка.

Згодом провідні закарпатські письменники відійшли від часопису, не поділяючи його спрямування, і тижневик майже перестав друкувати оригінальні літературні твори.

Серед публікацій інших жанрів варто відзначити дорожні замітки В. М. Ш. «Путешествіе въ Галичину» (1874. — Ч. 43—45) та цикл «Отверстыя письма къ Редакціи «Карпата» (1874. — Ч. 1, 2, 6, 9, 10, 14—16, 18, 20, 22), які друкувалися під криптонімом Г. Яскравими зразками дорожніх заміток є представлені у «Карпаті» 1878 р. матеріали Ю. Дрогобецького, які публікувалися спочатку під назвою, а згодом — і без неї «Изъ Всемирной выставки», — зі Штутгарта (ч. 28), Страсбурга (ч. 29) та Парижа (ч. 30, 32, 34, 37, 38).

Часопис мав низку рубрик: «Корреспонденції «Карпата» = «Корреспонденції» = «Корреспонденція», «Фельетонъ», «Разныя извѣстія и мѣстныя новости» = «Извѣстія и мѣстныя новости» = «Мѣстныя новости» = «Разныя извѣстія», «Внѣшныя извѣстія», «Приватныя переписки» = «Приватное письмо», «Корреспонденція съ всѣми», «Библиографія», «Чиновственныя сообщенія» = «Чиновственныя сообщенія, от мукачевскаго епархіального правительства» = «Чиновственныя Распоряженія отъ епархіального правительства» = «Чиновственныя опредѣленія епарх. правительства» = «Чиновственныя Распоряженія Епархіального правительства» = «Распоряженія епархіального правительства». 1879 р. з'явилися нові рубрики «Обо всемъ и отовсюду» та «Хозяйственныя замѣтки», 1881 р. — «Церковно-политическій отдѣлъ», «Учебный отдѣлъ», «Литературный отдѣлъ» та «Изъ среды публики», а в 1883—1886 рр. — «Обозрѣніе», «Переписка «Карпата», «Найновѣйшее», «Надосланное» та ін.

25(13) квітня 1886 р. побачило світ 14-те число «Карпата», а через три дні помер М. Гомічков, і часопис перестав існувати.

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 197, 212, 213, 256, 257, 277, 314, 315, 346, 373, 404, 436, 471, 472, 511, 512, 556; *Генатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 59; Загальна бібліографія Подкарпаття / Зложили Н. Лелекачъ и И. Гарайда. — Унгваръ, 1943. — С. 41.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні.* — Львів, 1994. — Т. 3. — С. 975; *Encyclopedia of Ukraine.* — Toronto; Buffalo; London, 1988. — Vol. 2. — P. 425; 1993. — Vol. 4. — P. 197; О газетахъ «Карпатъ» и «Свѣтъ» // Слово. — 1873. — Ч. 43; Програма въ Унгварѣ издаватись имѣющей русской политической газеты подъ названіемъ «Карпатъ» // Там само. — Ч. 65/66, 67; По дѣлу появляться имѣющей газеты «Карпатъ» // Там само. — Ч. 67; Два года дѣятельности «Карпата» // Там само. — 1875. — Ч. 66; О «Карпатъ» и о мадярской политикѣ // Там само. — Ч. 123—126; *Феер-чакъ П.* Очеркъ литературного движенія угорскихъ русскихъ. — Одесса, 1888. — С. 39; Очеркъ Угро-русской письменности // Листокъ. — 1893. — Ч. 8. — С. 91, 92; *Волошин А.* Ко історіи нашого новинарства // Русинъ. — 1923. — Ч. 104, 106; *Волошин А.* Спомини. — Ужгород, 1923. — С. 51, 52; «Карпаторусскій Голосъ» // Карпаторусскій Голосъ. — 1932. — Ч. 66; *Животко А.* Преса Підкарпатської Руси // Учителський голос. — 1934. — Ч. 7. — С. 138; *Каминскій І.* Дополненіе къ статьѣ «Карпаторусская Журналистика» // Русскій Народный

Голосъ. — 1935. — Ч. 85; Бірчак В. Літературні стремління Підкарпатської Руси. — Ужгород, 1937. — С. 116, 117, 120; Животко А. Мовна боротьба в пресі Карпатської України. — Львів, 1939. — С. 4; Животко А. Преса Карпатської України. — Прага, 1940. — С. 1; Рудловчак О. Шляхом журналістики XIX сторіччя // Дружно вперед. — 1966. — Ч. 8. — С. 18; Микитасъ В. Галузка могутнього дерева: Літ. нарис. — Ужгород, 1971. — С. 12, 13; Штефан А. За правду і волю: Спомини і дещо з історії Карпатської України від давніх давен до 1927. — Торонто, 1981. — Кн. 2. — С. 173, 174; Бабота Л. Закарпатська газета «Карпат» (1873—1886) // Науковий збірник Музею української культури у Свиднику. — Братислава; Пряшів, 1988. — Т. 15, кн. 1. — С. 69—84; Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 148; Бабота Л. Закарпатоукраїнська проза другої половини XIX століття. — Братислава; Пряшів, 1994. — С. 155; Керецман В. Скалки минулого (Красзнавство в пресі Закарпаття) // Карпатський край. — 1995. — Ч. 1—4. — С. 40, 41; Габор В. Українські часописи Ужгорода (1867—1944 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 2003. — С. 90—121.

В. Габор

1874 р.

89

ДРУГЪ: Письмо для белетристики и науки (1874—1876 ч. 1); Письмо для беллетристики и науки (1876 ч. 2—12); Письмо літературне (1876 ч. 13—1877). — Виходить 1 і 15 кожного мѣсяца (1874—1876), 8 і 23 кожного мѣсяца (1877 ч. 1, 2), 23 кожного місяця (1877 ч. 3/4—6). [Р. I]. Ч. 1. 1874.

За ред. отвѣчае: Ієронимъ И. Кордасевичъ (1874—1875 ч. 22), Алексей О. Зафіовскій (1875 ч. 23—1876 ч. 10), Николай А. Дольницькій (1876 ч. 11—19). За ред. отвѣдае Андрѣй Павлишъ (1876 ч. 20—1877). — **Львѡвъ, 1874—1877:** Властитель и издатель (1874—1876 ч. 12), издатель (1876 ч. 13—19), выдае (1876 ч. 20—1877) «Академическій Кружокъ». Тип. Ставропигійского Института въ Львѡвѣ подъ зарядомъ Стефана Гучковского (1874); Тип. Ставропигійска подъ упр. Стефана Гучковского (1875 ч. 1, 2); Тип. Института Ставропигійского во Львѡвѣ (1875 ч. 3—1876); Друж. Товариства имени Шевченка — подъ зарядомъ Фр. Сарницкого (1876 ч. 13—1877). Адр. ред. і адм.: ул. Краковска, 17 (1874 ч. 1), ул. Краковска, 19 (1874 ч. 2—1877).

Вийшло: 1874 — [Р. I] ч. 1—18, 1875 — Г. II ч. 1—14/15, 16—24, 1876 — Г. III ч. 1—14/15, 16—24, 1877 — Р. IV ч. 1—3/4, 5, 6; Ф. 22х14 см (1874—1875), 28х21 см (1876—1877); Обс. від 16 с. до 24 с.;

Передпл.: въ годъ 3 зр. 60 кр. (1874—1876 ч. 12), 4 зр. (1876 ч. 13—1877).

Наявність у фондї: ЛНБ: 1874 — [Р. I] ч. 1—18, 1875 — Г. II ч. 1—24, 1876 — Г. III ч. 1—24, 1877 — Р. IV ч. 1—6; НБУВ: 1875 — Г. II ч. 1—24, 1876 — Г. III ч. 1—24; НБ ЛНУ: 1874 — [Р. I] ч. 1—18, 1875 — Г. II ч. 1—24, 1876 — Г. III ч. 1—24, 1877 — Р. IV ч. 1—6; ХДНБ: 1874 — [Р. I] ч. 1—18; Б. У. Вроц.: 1877 — Р. IV ч. 1—6.

Перше число розпочатого учасниками «Академічного кружка» періодичного видання відкривалося інавгураційним віршем В. Стебельського «До Руси», який повинен був зорієнтувати читачів в обраному редакцією напрямі: «...память [про Русь] есть отъ рода въ родъ». Молоді патріоти, переконані, що «ниче́мъ больше не прислужатся для ... отечества, якъ совѣстно и старанно редагованою газетою, беллетристично науковою», визначили таке змістове наповнення «Друга»: «...поэзии, повѣсти и рассказы, научовыи и соціальныи росправы, найновѣйшии изобрѣтєнія науки и искусствъ, крытичныи разборы литературныхъ плодовъ, описанія чужихъ земель и звичаевъ, библиографія и иныи потребности» (1874. — Ч. 1).

Позаяк видавці вважали, що незнання рідної літератури неодмінно призведе до того, що читач буде «все свое родное легковажити, зневажати, а величати чужое, — а если нѣ, то стане равнодушнымъ», тому спрямовували його увагу на українську белетристику. У «Друзі» опубліковано прозові твори О. Стороженка, І. Калитовського (під псевд. Малеслав Калатало), А. Дольницького (під псевд. А. Переплис), М. Вагилевича і, головню, І. Франка (під псевд. Деджалик) та ін. Українська поезія представлена віршами О. Авдицького, О. Маркова, М. Павлика, В. Стебельського (під псевд. Іван Іскра). Деякі поетичні твори цих авторів не підносилися вище рівня стилістичних вправ, тому надзвичайно цінними для читача були вірші І. Франка (під псевд. Деджалик, Мирон), перший з яких — сонет «Народныи пѣсни» — був опублікований у третьому числі 1874 р.

Компонуючи літературний відділ часопису, редакція не відмовлялася і від творчості зарубіжних авторів, зокрема М. Гоголя, М. Салтикова-Щедріна, М. Лермонтова, Г. Флобера, В. Коллінза, Г. Гейне, Ф. Шиллера та ін., над перекладами якої працювали І. Франко (крім названих — під псевд. А. Рауло), А. Дольницькій, В. Давидяк, І. Белей (під псевд. Роман Розмарин), С. Лабаш (під псевд. Ст. Л. Смелков).

Выходитъ 1. и 15.
каждого мѣсяца.

Предплатъ:
на годъ 3 р. 60 к.
на полъ г. 1 р. 80 к.
на кварталъ 90 кр.

ДРУГЪ

ПИСЬМО ДЛЯ БЕЛЛЕТРИСТИКИ И НАУКИ.

Редакция и администрація улича
Краковская ч. 19.

Неосчастливые редакціи приимаются на почтѣ бонификатно, и унизилась лишь до 14 днѣй

ПЕТРЪИ И ДОБОЩУКИ.

Повѣсть Джедзалики въ трехъ частяхъ.

(Часть вторая).

(Продолж.) Але въ ту пору, коли Дозя смиренно и задумчиво держалась на боцѣ и сторонилась, аданалось, отъ товариства, мати ея ровнивила тымъ большу дѣятельность. Андрий булъ еще новичокъ въ благородныя, аристократичныя кружъ. Графиня Кралинска протѣ добротѣю приняла на себе роль его ментора. Она опровержала молодого по всѣхъ тайныхъ закуткахъ сего круга, котрый для чужихъ такъ богато має прелести и повабу, а для намежачи до него есть неразъ немошный зады своего тѣсного отграниченія отъ прочого свѣта. Графиня представляла Андрия всѣмъ знаменитымъ лицамъ яко молодца полного надѣй, яко щирога патриота, — чинъ не мало подносила его нещасну гордость. Графиня умѣла выдѣлать для него яко пение становище въ томъ кружѣ и заслонити его неразъ своимъ авторитетомъ передъ острыми стрѣлами ироніи, котры выпускала на него молодѣжъ. Графиня съ материнскою старанностью давала Андрию приписи взглядомъ туалеты, поведенія и всѣхъ наименьшихъ подробностей. Графиня наконецъ, выслѣдивши съ обыкновенною всѣмъ женщинамъ быстротою слабую сторону Андриева сердца, умѣла всегда зручно тыкать нхъ. Она снѣбляла его гордость ставлячи его простымъ, чистымъ характеръ вмѣстѣ того неприродного, вымешеного и вопсугото свѣта, — она не омешкала поперти свои слова розличными скандальными анекдотками зъ тайного жияя каждого майже изъ тыхъ лицъ, съ котрыми стыкался Андрий въ повѣмъ обществѣ. Натуральна рѣчь, що сѣючи тѣ сплетеньи, въ котры, звычайно старыхъ вдѣтъ, радовавилася и котрыхъ все мала недостаткомъ въ запасѣ, она поминала свою дочку, — а противно, — каждого разу намекаючи плблсеномъ про ню щось похвального старалася представити ю яко истоту, подобно ему, высту отъ окружающою ю свѣта. А все то графиня Кралинска робила такъ зручно, що Андрию николи и въ голову не прійшло подумати, що за тою щиростю може краться корыстолюбіе и обманъ. Про-

тивно, бытъ каждого дня больше привязувався до неѣ, каждого дня больше поважалъ ю и каждого дня частѣйше поглядѣлъ на Дозю, котра, все еще задумчива, сидѣла зъ боку и украдкой кидала на него лѣкъ огнистѣ взоры. Часто стрѣчалася очы Андрия съ очима Дозы, глубоко въ сердце молодца проникали тѣ блескучи поглядѣ, — а его очы выкрывали съ каждымъ днемъ больше красоты и премуществъ въ лицы и характерѣ панни Кралинской. И съ каждымъ днемъ тѣснѣйше вязалася Андрий съ высокимъ, аристократичнымъ кругомъ, — но вразомъ съ каждымъ днемъ больше отчуждалася отъ своей родины, особливо отъ матери, котрой мѣсто въ души его зачинала заступати графиня Кралинска.

Поволи однакожъ мати и дочка зачали змѣняти свои родныя взгляды Андрия. Дозя зачала, — будѣтъ то непаркомъ, будѣтъ то отъ нечоту, давати ему щоразъ частѣйше способность бачитися съ собою самъ на самъ, — и въ такихъ случаяхъ она звычайно вздыхала, румянилася, — отѣвчала несмѣло та плѣтъ-словами, — що дуже дивно контрастовало съ еѣ гуварскою пологою и другомъ, кромѣ Андрия, булѣбы выдалася смѣшнымъ. И Андрий, котрый совсѣмъ не булъ слѣпшъ на то, ставалася щоразъ смѣлѣйшимъ до неѣ, — его молоде сердце, котрѣ въ тихихъ родинныхъ чувствахъ страшило моральну свою точку гравитациѣну, рвалось щоразъ сильнѣйше, займалося щоразъ дужимъ пожаромъ. Непевность мучила, палила его, — его страсть возростала постепенно до цѣлковитого застѣпленія. Добре бачила то зъ боку Дозы и еѣ мати и обѣ въ души крикнули: Victoria, обѣ триумфовали. Въ томъ самѣмъ часѣ змѣнилось немало и поступованіе графини Кралинской взглядомъ еѣ protégé Андрия. Она, нѣбы то не замѣчая совсѣмъ отношенія его до Дозы незначно зачала усуватися отъ него на бѣкъ, — зачала меньше нимъ интересоватися и наглядѣла го только зъ боку такъ, якъ справный механикъ, котрый, добре накрутивши пружину, пуститъ въ рухъ машину и зъ боку только слѣдитъ, чи добре все иде. Цѣлъ таковъ змѣны въ поступованіи графини була двоѣка: разъ, щѣбы молодымъ людемъ дати больше способности заниматься собою, —

Окрім плекання у читачів любові до художнього слова, редакція «Друга» приділяла увагу проблемам, пов'язаним зі «словесністю журналістичною». Значною мірою цьому сприяли листи М. Драгоманова (під псевд. Українець), в яких автор висловив свій погляд на розвиток української мови і літератури, публіцистики, інших сфер духовного життя українців, охарактеризував соціальні реалії в Галичині, закликаючи молодь до «студій надъ ходомъ европейскихъ, передовыхъ идей при горячѣмъ чувствѣ до народности». Критикуючи редакцію «Друга» за певні недоліки формування змісту часопису, а також використання «мѣшаного австро-рутенского языка», М. Драгоманов наголосив, що «національное возрождение пойдётъ всёго успішнѣе при служеніи народу въ духѣ современной цивилизації» (1875. — Ч. 4).

Редакція «Друга», полемізуючи з М. Драгомановим, намагалася пояснити і відстояти свою позицію щодо «украинщини», «великорусскости», «народности» і «простонародности», однак певні зауваження стосовно видання часопису взяла до уваги.

Проблеми розвитку та функціонування українських періодичних видань, їхні змістові діапазони, мова авторів — постійні теми публікацій «Друга». Радикально налаштована редакція часопису констатувала, що «русскіи часописи розводять ереміади»: «злыи часы, кошта великій, предплата мала и неточна. Щожъ намъ дѣлать?» (До родимцевъ. — 1876. — Ч. 1), закликала їх, незважаючи на труднощі, більш активно «будити въ молодомъ поколѣнью любовь до родного слова, и до людей, що нимъ говорятъ» (1875. — Ч. 18). Значна кількість публікацій присвячена виданню галицьких часописів «Народна школа», «Газѣта школьна», «Страхопудъ», «Слово», «Наука», «Лопата» та ін.

«Редакція «Слова» — скопці», — заявляли другівці, коментуючи позицію цього часопису щодо запровадженого Емського указу. Видавці «Слова» вважали заборону української мови в підросійській Україні справою «натуральною і справедливою», бо «мусѣложь р[осійське] правительство обороняти единство руского языка и правописи». Однак і саме «Слово» потрапляло в перелік заборонених видань, адже видавалося, стверджував автор «Друга», «все таки малорусскимъ, хоть и плохимъ языкомъ» (1876. — Ч. 14/15).

Під рубрикою «Литературныи вѣсти» в часописі друкувалися розлогі рецензії на новинки «на поли нашої народної літературы», в деяких випадках —

доволі критичні («Байки» І. Верхратського, «Наша хата» К. Климковича та ін.), щоб «радикальнымъ противодѣйствіемъ исправляти лихо». Така позиція авторів «Друга» викликала шквал негативних «отзывовъ», опублікованих у «Сіоні», «Слові», «Правді» та інших виданнях. Не боячись втратити популярність серед читачів, редакція вмістила блискучу полемічну статтю «Критика на «Друга» и отзывы о немъ» (1876. — Ч. 14/15), в якій методично відстоювала свої погляди на українську мову, літературу, пресу, критикувала діяльність окремих «вліятельныхъ лицъ и чиновниковъ». У зв'язку з цим редакційно-видавнична група «Друга» «наражена була на тысячі неприяностей, на зраду тайнъ редакціонныхъ (щодо именъ авторовъ) и т. п.» (Репліка). — 1876. — Ч. 13).

Мотивуючи введення у зміст «Друга» рубрики «Зъ помѣжъ газетъ та журналовъ», І. Белей пояснював концепцію його видання — «правда и наука, а політичних тенденцій ми ніякъ мати не можемо» (1877. — Ч. 3/4). Саме тому в «Друзі» відсутня аналітика суспільно-політичного тогодення Галичини, натомість вміщена значна кількість матеріалів науково-популярної тематики з історії, мовознавства, етнографії, природознавства М. Костомарова, М. Павлика, О. Торонського, І. Верхратського, А. Дольницького, С. Лабаша та ін.

Ще одним важливим у текстуальному комплексі часопису блоком були інформаційно різнопланові «Дописи», рубрики «Изъ новѣйшихъ изобрѣтений», згодом — «Всячина» (переважно повідомлення про технічні винаходи), «Бібліографія» (анонси нових надходжень на книжковий ринок). Завершували часопис матеріали рубрики «Новинки» — своєрідний літопис повсякдення «Академического кружка».

Бібліографія: *Левиткій И. Е.* Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 210, 211, 232, 233, 254, 255, 276; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 59; «Друг» 1874—1877: Систематичний покажчик змісту журналу / Уклад О. Д. Кізілік. — Львів, 1967. — 70 с.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина:* Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 598; *Луцьк Р. Я.* Журнали галицко-русскаго студенчества // *Вешня вода.* — Львовъ, 1932. — С. 72—149; *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 242—247; *Дей О. І.* Українська революційно-демократична журналістика: Проблема виникнення і становлення. — К., 1959. — С. 18—193; *Історія української дожовтневої журналістики* / О. І. Дей,

І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 192—199; Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 126, 127; Михайлин І. Л. Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 488—513.

Л. Сніцарчук

1875 р.

90

ГАЗЕТА ШКОЛЬНА: Письмо педагогічне (1875—1876, 1879); Письмо педагогічно-літературне (1877—1878). — Виходить два рази на місяць, кожного 1-ого і 15-ого (1875—1877, 1878 ч. 3 — 1879), два рази на місяць, кожного 5-ого і 20-ого (1878 ч. 1, 2). Р. 1. Ч. 1. 1875, 27 мая.

Видас и відповѣдає за ред. Ом. Партицький (1875—1879 ч. 14, 18—24). *Відповѣдає за ред.* Григорій Врецьона (1879 ч. 15/16, 17). — **Львів, 1875—1879:** *Видас* Ом. Партицький (1879 ч. 15/16, 17). *Друк.* Товариства «имени Шевченка» підъ зарядомъ Фр. Сарнищого (1875—1879 ч. 1); *Друк.* Товариства «имени Шевченка» підъ зарядомъ К. Беднарского (1879 ч. 2—24). *Адр. бюро ред.:* Ставропигійский институт, ч. 13 (1875—1876 ч. 8), ул. Доминиканська, ч. 4 (1876 ч. 9—15), ул. Галицка, ч. 18 (1876 ч. 16 — 1879).

Вийшло: 1875 — Р. 1 ч. 1—14, 1876 — Р. 2 ч. 1—24, 1877 — Р. 3 ч. 1—15/16, 17—24, 1878 — Р. 4 ч. 1—24, 1879 — Р. 5 ч. 1—15/16, 17—24; *Ф.* 32×23 см; *Обс.* від 6 с. до 12 с.; *Передп.* на рік 2 зр. 50 кр.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1875 — Р. 1 ч. 1—14, 1876 — Р. 2 ч. 1—24, 1877 — Р. 3 ч. 1—24, 1878 — Р. 4 ч. 1—24, 1879 — Р. 5 ч. 1—24; НБ ЛНУ: 1877 — Р. 3 ч. 1—24, 1878 — Р. 4 ч. 1—24, 1879 — Р. 5 ч. 1—24.

Примітки: 1875 р. на титульній сторінці зазначено: «Підъ редакцією Ом. Партицького, учителя старшого при обохъ семинаріяхъ учительскихъ во Львовѣ, члена рускои Комисіи школьной и члена Академіи наукъ въ Краковѣ»; 1876 р.: «Підъ редакцією Ом. Партицького (при головній помочи проф. Ст. Курыловича)».

Пристаюючи до видання «педагогічного письма», редакція у вступній статті «Въ имя Боже!» про його призначення і програму писала: «Масѣ надѣю, що станесъ оно добрымъ проводникомъ и порадникомъ такъ для учительствъ, якъ для отцѣвъ и опѣкунѣвъ и загально для всѣхъ, що школьнымъ або домашнымъ вихованемъ молодежи занимають ся.

Въ программѣ «Газеты Школьной» входити буде все, що лишъ въ школоу и въ домашнымъ вихованемъ стоить въ звязи. Головну рубрику становити будуть розправы педагогічні и препараціи для учительствъ на підставѣ учебникѣвъ школьныхъ. Артикулы ... въ рожныхъ наукъ — въ исторіи, въ наукъ природныхъ, въ господарства, въ літературы...» (1875. — Ч. 1).

Тут же повідомлялося, що до складу редакції входять професори «при Львовской семинаріи учительской» — Курилович, Стефанович, Бічай, Партицький, а офірують свої «труды для поднятого дѣла: радия школьный от. Ильницький, д-ръ Шараневичъ, д-ръ Огоновский, д-ръ Яхно, проф. Савицкий. Часть беллестриичну засилати буде нашъ писатель и поетъ Юрій Федьковичъ».

Виконуючи задекларовані мету і програму, редакція з перших чисел головну увагу приділяла проблемам шкільництва краю, друкуючи матеріали дидактичного і методичного змісту для учителів та про стан освітньої системи в Галичині. Серед таких публікацій вирізняються статті О. Партицького (Початкова наука въ першій класѣ. — 1875. — Ч. 3 — 6; Ив. Амосъ Коменский. — 1875. — Ч. 5; Ив. Генрикъ Песталоцци. — 1875. — Ч. 6, 7; Наука языка руского въ школахъ зъ польскимъ языкомъ выкладовымъ. — 1877. — Ч. 15/16—18; Листы о вихованію домашномъ. — 1879. — Ч. 1—5 та ін.), С. Куриловича (Початкова наука фізики въ школѣ людовѣй. — 1875. — Ч. 13, 14; 1876. — Ч. 1—7, 12, 15, 16, 18—21), В. Ильницького (Наука исторіи. — 1875. — Ч. 12), Г. Врецьони (Якъ позыскати може учитель довѣріє у селянь? — 1878. — Ч. 1; Задача народного учителя. — 1878. — Ч. 18; Наші Рады школьный мѣстцевѣй. — 1878. — Ч. 20—22; Листы педагогічні. — 1879. — Ч. 18—23), О. Барвінського (Наука матерного языка въ школахъ народныхъ зъ увзглядненіемъ си методичного трактованія. — 1879. — Ч. 4—11; Наука географіи въ школѣ людовѣй. — 1879. — Ч. 5—11 та ін.), а також дидактично-методичні статті І. Жулинського, А. Іозефчика, Р. Заклинського, Ф. Лігензи. Окрім того, на сторінках газети постійно друкувалися «Препараціи до руского Букваря», «Препараціи до рускои Читанки для 2 класъ», «Препараціи до рускои читанки для 3 класъ», «Препараціи до рускихъ читанокъ».

Проблеми шкільництва обговорювалися також в замітках і кореспонденціях, які подавалися під рубрикою «Новинки», наприклад: «Школа гончарска въ Коломыѣ» (1877. — Ч. 2), «Справы школъ народныхъ въ Вѣденской думѣ державной» і «Рускій языкъ въ гімназіи Ясельской» (1877. — Ч. 3), «Школы женскі»

Виходить два
рази на місяць,
кожного
1-ого и 15-ого.

ГАЗЕТА ШКОЛЬНА

Бюро редакція въ
жамейки Станпро-
нїтїського інста-
тута ч. 13.

Пренумерата вносити: на цілий рік 2 зр. 50 кр., на пів рік 1 зр. 25 кр.
За нисераты платити ся по 5 кр. вѣдъ одной строчки.

Опорожнена посада.....

Дерево молоде, що мало або и жаднихъ овочѣвъ не родило, можна еще пересадити, оно хотя и въ першій роцѣ посоловѣе и буде хорѣе, пѣнїйше дѣнае навѣтъ добрыхъ скутковъ пересаджени. Дереву старшому змѣна мѣста менше догадкае, вправдѣ похрые ся оно буйнымъ цѣтомъ, однакомъ мало або жадныхъ овочѣвъ не уродити.

Природа и ту дае здорову сказѣнку учителямъ. Коѣмъ только хотѣли зъ нею хѣсновати!

Тымчасомъ сумна рѣчь, що учителя подобий не разѣ до птицъ перелетныхъ, нїгдѣ не могутъ побути часъ довшій. Пожилиши кѣлька лѣтъ на мѣстѣ, где лѣди що залустили хорѣе и небавкомъ могли бы выданати овочѣ, дождуть ся, що ту або тамъ опорожнена посада зъ меншимъ числомъ учениковъ, зъ большимъ городомъ або и зъ платнею о кѣлька римскихъ вышною, и нужѣ писати поданя о ту нову посаду. Тымъ способомъ дѣе ся часто, що учитель въ протигу кѣльканайцяти лѣтъ чотыри, пять або и больше разѣвъ змѣняе мѣсто. Тяжко, чтобы зъ того виходила користь матерїальна, бо кожде переселене получене зъ не малою стратою; а люде не дармо кажуть, що три разѣ перепроводити ся значить только что разѣ спалити ся, и що навѣтъ камѣнь по-

растае, коли черезъ частъ довшій на одиномъ мѣстѣ полежити.

Горшій еще послѣдства частого переселюваня суть пѣдъ взглядомъ моральнымъ. Праця учителя то праця около духа, то засѣвъ въ молоденькѣмъ серцѣ и душѣ, котрый ажъ значно пѣнїйше выдасть овочѣ, и то не лишѣ въ самѣй школѣ, але головнѣе житю, коли ученики выйдуть на люди и почнутъ дѣлати о власныхъ силахъ. Черезъ переселюване поноситъ дѣти шкоду, бо наука перерывае ся и змѣняе ся. Иншій учитель, инша наука. Що дѣти зъ науки вынесутъ по укрѣпленю школы, не буде вже одностайною цѣлѣстею, лишѣ поштукованю латинною — кризодою, здѣланю души и серця дитини. Врештѣ учитель, що колись учивъ матерѣ, знаѣде у си доньки болѣе замилуване до школы; а если хлопцѣ, котрыхъ выхавъ, доростуть на мужѣвъ и яко отцѣ пошнуютъ ему дѣти до школы: тогды сперва буде мавъ саомѣбность пересвѣдчити ся о вѣдѣхъ своѣхъ працѣ, бо молоде поколѣне буде живымъ образомъ и свѣдоцтвомъ.

Думаю, що се рѣчь неможлива, чтобы громада не поважала учителя, котрый кѣльканайцяти лѣтъ посередѣ нею працювавъ и зъ нею разомъ вытравѣвъ, подѣляючи все що Богъ зсылавъ, радость и смутокъ, добру и злу долю.

ДАНИЛО МЛАКА.

До року 1860 Русины, мешкаючи на Буковинѣ, въ літературѣ рускѣй удѣлу не брали. Не будучи зъ римскою церквою зъединѣнїи они недоверчиво споглядали на Галичанъ и радше признавали ся до народности ромунской (волооской) нїжъ до руской. Сперва въ роцѣ 1861 здѣлано щасливый переказъ, тогды въ першій разѣ озвѣлася голосна пѣсня нашего поэта, Юрія Федьковича.

За Федьковичемъ, въ два роки пѣнїйше, выступивъ въ рускѣй літературѣ и другій буковинскій писатель, Данило Млака. Творы Федьковича и Млаки стали ся майже єдинимъ скарбомъ новѣйшѣй руской літературы и они далеко позавѣ себе лишили многихъ писателей галицкихъ.

Поезіи Данила Млаки вѣднѣчаютъ ся режымъ чутемъ, загнѣмъ складомъ и горячимъ патріотизмомъ, — его прозаичскій творы повнїи поетичнымъ зворѣтѣмъ и писанїемъ образцевъ рускыхъ языкомъ.

Назва "Данило Млака" єсть лишѣ прѣвѣра; vlastive имя поэта — Исидора Воробкевичъ. (Родивъ ся въ р. 1836 въ Чернівцѣхъ, теперѣ єсть также профессоръ хоральнаго співу.)

Турецьки бранцѣ.

Оповіданє Данила Млаки.

— I —

Въ одиномъ козацкомъ хуторѣ, що стоявъ надъ рѣчкою Сулою, жила козацка, вдова Горпина, въ двѣхъ дѣточкахъ сиротами. Ея чоловікъ, покойный Опанасъ, сотникувавъ пѣдъ гетманомъ Павлюкомъ. Полягла его голова пѣдъчасъ вѣйны, а Горпина остала-ся вдовою зъ своими сирѣтками. Берегла ихъ мовѣ два ока, годувала якъ могла. Инга, старша дѣчиня, помагала до вѣ чѣмъ своѣй немѣш, а Петро гулявъ ще за товарѣкъ по поляхъ. Тѣмъ и утѣхи було старѣй вдовѣ, якъ приголубити своихъ дѣточокъ.

Мабуть Инга жарѣмъ-зілѣмъ вимывала ся, або у роцѣ до сѣбѣ сонця купала ся, що такою красною та пышною стала. Не єдинѣ пророкувавъ їй щасливу долю, не єдинѣ вже впередъ свѣтавъ єй за гетмана. Но людскѣ долѣ у Божїхъ рукахъ, а чоловікови вѣдгадати єй годѣ!

Зачувъ татарскій ханъ въ Крымѣ, що на Украинѣ Поляки зъ Козаками посварили ся — то вже и позыбравъ своихъ невоѣрныхъ и мовѣ саранча пустѣли ся поганѣи на Украину. Куды лишѣ ишли, скрѣвъ пљондровали, палили та мордували, и забрали у полѣхъ бѣдныхъ христїанъ. Не дарѣмъ співавъ у пѣснѣхъ про тѣ напады татарскѣ:

(1877. — Ч. 19) та в численних дописах, що висвітлювали різні аспекти не лише шкільного, а й учительського життя.

Газета щорічно публікувала «справоздання» Крайової шкільної ради під назвою «Стань шкіл нашого краю вь роцѣ...» та урядові «справоздання» на зразок: «Результаты науки школьн. вь роцѣ минувшѣмъ» (1879. — Ч. 17), кореспонденції «Справы школьни вь нашѣмъ Соймѣ» та про вчительські конференції у Львівському окрузі, Дрогобичі, Стрию та інших містах. У кожному числі містилися також «Именованя и конкурсы» шкільної ради. Час від часу друкувалися інструкції, як-от: «Инструкция зглядомъ экзаминовъ для учителѣвъ шкілъ народныхъ и выдѣловыхъ» (1875. — Ч. 9—12), «Регуляминъ для шкілъ людовыхъ всякои категоріи...» (1877. — Ч. 1—6) тощо.

Значне місце газета відводила ґрунтовним науковим статтям і розвідкам, невеликим науково-популярним статтям і заміткам, вміщуючи їх під рубриками «Зѣ фізики», «Зѣ літературы», «Зѣ исторіи», «Зѣ господарства», згодом — «Зѣ исторіи натуральной», «Зѣ житя природы». Публікації з питань фізики і хімії, написані здебільшого С. Куриловичем і О. Савицьким, та господарського змісту І. Бічая були багато ілюстровані.

Серед опублікованих у газеті історичних матеріалів привертають увагу статті В. Ільницького (під псевд. Денис з Покутя) «Король Данило и першій напады Татаръ на Русь» (1875. — Ч. 3), «Володимирко» (1876. — Ч. 15, 16), «Ярославъ Осмомысль» (1876. — Ч. 17, 18), «Перше вѣдкрыте кѣстняка (шкелета) первобытного чоловѣка» (1879. — Ч. 8), «Образъ тогдашного раю», «Періодъ бронзу» (1879. — Ч. 9), І. Шараневича «Святі апостоли славянскій Кириль и Методій» (1876. — Ч. 2), розвідка О. Партицького «Початокъ Руси» (1876. — Ч. 1, 6) та «Образы Руси Галицкои», які містять описи різних місцевостей Галичини та її населення (1878. — Ч. 4—8, 14—19; 1879. — Ч. 1). Під назвою «Исторія Руси» (1879. — Ч. 3—17) подано історичні розвідки І. Нечуя-Левицького та І. Шараневича.

Зміст часопису суттєво збагатили історико-літературні та літературно-критичні публікації, зокрема праці О. Партицького (Значенс літературы. — 1875. — Ч. 3; Подѣлъ рускои літературы на періоды. — 1875. — Ч. 4; Школа и просвѣта вь давній Руси (вѣдъ р. 1000—1250). — 1875. — Ч. 5; Народні думы. — 1876. — Ч. 20—24; Гдешо про творы Марка Вовчка. — 1877. — Ч. 17, 18, 22, 24; Иляріонъ Грабовичъ. — 1879. — Ч. 18; Поезіи зь року 1849 и

1850. — 1879. — Ч. 19—21) та його ж статті і замітки про творчість Т. Шевченка, М. Устияновича, Данила Млаки (псевд. С. Воробкевича), І. Гушалевица тощо; статті О. Огоновського (Поглядъ на старорускій поетичный памятникъ «Слово о полку Игоревѣмъ». — 1875. — Ч. 11; Петро Могила. Его жизнь и дѣяльність вь справѣ просвѣты Руси. — 1877. — Ч. 5, 6; Мелетій Смотрискій. (Его жизнь и літературна дѣяльність). — 1877. — Ч. 20, 21), а також публікація М. Устияновича «Початки літературы рускои вь Галичинѣ» (1879. — Ч. 23), літературна замітка Р. Заклинського «Дума народна про втечу трехъ братѣвъ зь Азова» (1878. — Ч. 21) та ін.

У часописі друкувалися також статті з питань природознавства, про регіональні народні обряди та звичаї, інші матеріали етнографічного змісту.

Значне коло тем і проблем порушувалося у матеріалах рубрик «Новинки», «Порадникъ господарскій», «Порадникъ лѣкарскій», «Всячина», «Именованя» або «Именованя и конкурсы», «Библиография», «Рецензии». Постійно велася «Переписка редакції».

У перші два роки видання художня література займала на сторінках газети небагато місця. Дещо активніше «Газета Школьна» почала ознайомлювати читачів (зъ головними творами рускои літературы) з 1877 р., коли виходила як педагогічно-літературне письмо. Постійно друкувалися оповідання і вірші Ю. Федьковича, М. Устияновича, поетичні твори Т. Шевченка, час від часу — Маркіяна Шашкевича, О. Кониського. Проза також була репрезентована оповіданнями Марка Вовчка, Данила Млаки, Ф. Заревича, М. Януша. Під назвою «Матеріялы до руского спіѣванника» публікувалися вірші Ю. Мартиновича, І. Пасічинського, Д. Третьяка та ін.

Видання припинило своє існування 15 грудня 1879 р., на 24-му числі, в якому у замітці «Послѣднє слово» редакція зазначила, що «Газета Школьна», крім «численныхъ задачъ на поли школьництва выповняла вь протягу свого истнованя еще и инші важні задачѣ», а саме — «познакомляла Читателѣвъ своихъ зѣ рускою літературою и рускою исторією и загрѣвала завсѣгды до дѣлъ патріотичныхъ».

Причиною припинення виходу газети, за повідомленням редакції, було те, що Крайова шкільна рада на своєму засіданні 21 листопада 1879 р. прийняла ухвалу, що «выдавана... «Газета Школьна» вступила сего року на дорогу яскраво-опозиційну и проте не вѣдповѣдає уже интенціямъ нинѣшнихъ властей школьныхъ». З огляду на це Рада «вѣдраджусъ вѣдъ

дальшого пренумерованя «Газеты Школьной» и взыває рады школьний окружнї, щоби они учителям газету нашу також «вбдраджовали».

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицько-русская бібліографія XIX-го столїття дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 230, 231, 252, 253, 294, 295, 312, 313; *Ігнатиско В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 60.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 334; Запрошенє до передплати // Письмо зъ «Просвѣты». — Львів, 1878. — Ч. 13. — С. 116; *Дей О. І.* Українська революційно-демократична журналістика: Проблема виникнення і становлення. — К., 1959. — С. 134, 135, 174, 175; *Сніцарчук Л. В.* «Школьна часопись» (1881—1889 рр.) — газета галицького шкільництва // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. третьої Всеукр. наук.-теорет. конф. 22—23 груд. 1995 р. — Львів, 1995. — С. 54, 55; *Лехман Т.* Пізнавально-довідковий аспект народознавчих публікацій (за матеріалами галицької періодики другої половини XIX — першої третини XX ст.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 8. — С. 72; *Передирій В.* Становлення львівської педагогічної преси (друга половина XIX — початок XX ст.) // Там само. — 2001. — Вип. 9. — С. 11—14; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 325—331.

М. Романюк

91

ЗОРЯ КОЛОМЫЙСКА: Додатокъ до Русскои Рады. — Ч. 1. 1875.

Изд. и отвѣтательный ред. Михаилъ Бѣлоусъ. — **КОЛОМЫЯ, 1875:** Печатня Михаила Бѣлоуса въ Коломыи. Черенками Михаила Бѣлоуса (1875 ч. 2). *Адр. ред.:* не подано.

Вийшло: 1875 — Ч. 1, 2; Ф. 20,5×17 см; Обс. 8 с.

Наявність у фондї: ЛНБ: 1875 — Ч. 1, 2.

Примітки: Нумерація сторінок для обох чисел загальна.

«Зоря Коломыйська» вийшла як додаток до 1-го і 2-го чисел «Русскои Рады» (див. № 83). У ній міститься спомен про коломийських парохів Івана Озаркевича та Луку Данкевича. Подаються відомості про заснування бурси у Тернополі, поради щодо здоров'я, інформація про вегетаріанців і касу-горнятко, а також поезії І. Наумовича, Кокорчука, байка І. Пасічинського «Пыха и покора», початок повісті «Покаянье», підписаної І. Ш.

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицько-русская бібліографія XIX-го столїття дополненная русскими изданиями

вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 233; *Ігнатиско В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 60, 61.

Література: Б. Р. Українські видавництва і періодичні видання в Коломії в 1865—1939 рр. // Коломия й Коломийщина: 36. споминів і статей про недавнє минуле. — Філадельфія, 1988. — С. 332; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Коломії (1865—1994 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 1996. — С. 48, 49.

М. Романюк

92

НАРОДНА ШКОЛА: Газета для учителѣвъ и прїятелѣвъ школы (1875 ч. 1—20); Газета для учителей и прїятелей школы (1875 ч. 21). — Выходить 1. и 15. каждого мѣсяця (1875 ч. 1—18), 3. и 30. (1875 ч. 19), 5. и 20. (1875 ч. 20, 21). Г. 1. Ч. 1. 1875, 1 сѣч.

Изд. и отвѣтательный ред.: Иларіонъ Шушковскій (1875 ч. 1—20), Іванъ Е. Левицкій (1875 ч. 21). *Голов. помѣщикъ* Ф. Миськевичъ (1875 ч. 1—20). *Сотруд.* И. Шушковскій (1875 ч. 21). — **КОЛОМЫЯ, 1875:** Печатня Михаила Бѣлоуса въ Коломыѣ. *Адр. ред.:* не подано.

Вийшло: 1875 — Г. 1 ч. 1—21, [?]; Ф. 23×15 см; Обс. 16 с.; *Передпл.:* 2 зр. рочно.

Наявність у фондї: ЛНБ: 1875 — Г. 1 ч. 1—21.

Часопис «Народна Школа» був задуманий редакцією як поради́к для учителя, в якому є «все тоє, що инші народы въ тягу довгихъ столѣтій досвѣдчили прилагодити и подати яко кормъ здоровый для ума и сердца...». На його сторінках друкувалися педагогічні розвідки, статті, кореспонденції, що висвітлювали проблеми освіти і шкільного життя Галичини, розглядали роль і завдання вчителя у навчально-виховному процесі.

Прагнення вдосконалити навчальний процес в народних і недільних школах, особливості навчання у сільських школах, турботи і потреби сільського педагога та важкий матеріальний стан народного вчителства — провідні теми публікацій упродовж усього часу видання. Значна увага приділялася методиці викладання, для цього у часописі постійно подавалися поради та настанови переважно з таких предметів, як мова, читання, рахунок, вітчизняна історія, рисунок і сільське господарство. Друкувалися також статті про науку, матеріали з психології — про пам'ять, увагу, поняття, характер. Запитання і відповіді на теми педагогіки, психології та іншого, що цікавило вчителя, містилися під заголовком «Катехизисъ педагогическій».

Ч. 19.

Коломыя дня 5. жовтня 1875.

Г. І.

Выходять
8. и 80.
каждого
мѣсяца.

НАРОДНА ШКОЛА

Газета для учителейъ и пріятельвъ
школы.

Предплата
выносить:
рочно 2 зр.
½ „ 1 р. 20 к.

Оповѣданя изъ исторіи галицкой Руси.

Для сельской молодежи школъ недѣльныхъ.

Коротко оповѣвъ И. Т.

І. Лѣтописецъ Несторъ.

Лѣтъ за ъсмы сотъ до нашего времени, живъ въ Кіевѣ разумный и благочестивый монахъ, по имени Несторъ. Молодцемъ еще прійшовъ онъ въ Кіевопечерскій монастырь и постригся въ монахи. Въ години не занятъ Богослуженіемъ или домашною молитвою, дуже любивъ Несторъ слухати розказы старыхъ людей о тѣмъ, що дѣялось давно на Руси. А въ Кіевопечерскѣмъ монастырѣ було кого послухати: Изъ всѣхъ кѣнцѣвъ земли руской, изъ всѣхъ сословій, богатѣи и бѣднѣи, бояре, купцѣи и простѣи люди сходились въ Кіевопечерскую лавру — одинъ помолитися Богу, поклонитися нетлѣннымъ мощамъ и снова пуститися въ мірскую жизнь; другѣи мирно окѣнчити дни свои въ монашескѣмъ станѣ, пѣдѣ покровомъ монастыря. Особенно много порозказывавъ Нестору столѣтній старецъ, монахъ тогоже монастыря Янъ. Несторъ слухавъ уважно, замѣчавъ все и потомъ рѣшився записати, що чувъ и видѣвъ, на память потомкамъ. Такъ Несторъ положивъ початокъ великому дѣлу — „Руской Лѣтописи.“ Лѣтопись Нестора потому переписовалась, переходила изъ рукъ въ руки, изъ монастыря въ монастырь. Межи монахами находились люди, котріи продолжали опо-

Важливе місце на сторінках часопису займала проблема виховання як складова частина навчального процесу, наприклад, у ч. 2 розглядалися методи «публичного» і домашнього виховання.

Публікації про визначних педагогів і філософів минулого, їхні висловлювання і думки сприяли підвищенню інтелектуально-культурного рівня читацької аудиторії. Зокрема, це статті про життя і

діяльність педагогів XVII—XVIII ст. Яна Амоса Коменського та Йогана Генріха Песталоцці, сентенції Конфуція, Сократа, Соломона, Піфагора («Мысли славныхъ учителей»), думки про виховання німецького мислителя І. Б. Фіхте.

Чільне місце на шпальтах часопису займали кореспонденції з усієї Галичини, бібліографія, повідомлення про новини шкільного життя та рубрика «Всячина», з другої половини 1875 р. постійно публікувалися господарські поради.

Здебільшого прізвища авторів публікацій у часописі не подавалися. Лише поодинокі матеріали надруковані із зазначенням авторства (Кокорчук, Д. Вінцовський, І. Глібовицький та Орїон).

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 238; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 61.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 5. — С. 1689; *Б. Р.* Українські видавництва і періодичні видання в Коломиї в 1865—1939 рр. // Коломия й Коломийщина: 36. споми́нів і статей про недавнє минуле. — Філадельфія, 1988. — С. 332; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Коломиї (1865—1994 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 1996. — С. 49, 50.

М. Романюк

1876 р.

93

ДРУГЪ НАРОДА: Журналъ церковный, литературный и политическій. — Выходитъ 1-го и 15-го ст. ст. каждого мѣсяца. Г. 1. № 1. 1876, 29 февр.

Отвѣтственный ред.-изд. Иванъ Ем. Левицкій. — **Львовъ, 1876:** Тип. Ставропигіального Института. *Адр. ред. і адм.:* Львовъ, Русская ул. № 3, домъ Ставропигіального института.

Вийшло: 1876 — Г. 1 № 1—3, [?]; *Ф.* 34×24 см; *Обс.* 16 с.; *Передпл.:* за годъ 5 гуль.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1876 — Г. 1 № 1—3.

Примітки: Нумерація сторінок для усіх чисел загальна.

Ідея видавати часопис «Другъ Народа» виникла «въ средѣ здѣшнихъ молодыхъ людей», — повідомляла редакція у вступній статті, водночас чітко окреслюючи мету видання: «...пополняти нашу популярную литературу, служить розсадникомъ

просвѣщенія, нравственности и благосостоянія среди нашего народа и вообще быти истиннымъ другомъ нашего бѣднаго, презрѣннаго, поработѣннаго, но не лишеннаго задатковъ лучшей жизни, меньшого брата»; щодо мови: «...будемъ писати на томъ языкѣ, який встрѣчаемъ въ живомъ видѣ въ галицкой провинціи, съ уваженіемъ историческаго развитія его формъ. Въ семъ послѣднемъ отношеніи мы будемъ соображаться съ языкомъ общерусскимъ, который въ тоже время будетъ для насъ мѣродательнымъ при выборѣ отвлеченныхъ и техническихъ выраженій, не встрѣчаемыхъ въ нашемъ нарѣчїи» (№ 1). Визначаючи програму і зміст журналу, редакція наголосила «о надлежащемъ обогащеніи церковнаго отдѣла, тѣмъ болѣе, что у насъ не имѣется хорошей церковной газеты» і визначила п'ять основних розділів: «1. Отдѣлъ передовыхъ статей... и отдѣлъ кореспонденцій. 2. Отдѣлъ научный... 3. Отдѣлъ политическій или политическое обозрѣніе... 4. Отдѣлъ белетристическій... 5. Отдѣлъ биографическіе и библиографическіе извѣстія...» (№ 1).

Серед передових статей привертає увагу матеріал про шкільні справи, в якому невідомий автор, ведучи мову про народні школи та вчительські семінарії Східної Галичини, визначив три умови, від яких залежить їхнє майбутнє: викладовою мовою повинен бути «языкъ русскій яко матерній нашего народа»; необхідно скоротити кількість уроків із вивчення «фантастическихъ сказаній о Польшѣ и ея короляхъ» та збільшити — лекцій, присвячених «естественнымъ наукамъ, сельскому хозяйству, земледѣлію, математицѣ и проч.»; «ввести яко обязательный предметъ науку церковнаго пѣнія съ объясненіемъ всего богослуженія и церковнаго устава» (№ 2).

Для виконання задекларованих завдань у журналі постійно друкувалися дописи, зокрема зі Львова про діяльність Товариства ім. М. Качковського, зі Стрия — про необхідність правової освіти в народних школах, із Золочева — про руський театр під керівництвом Романовича та з інших місцевостей, які подавалися під рубрикою «Кореспонденції». Було запроваджено також «Церковный отдѣлъ», що містив матеріали про богослужіння, зокрема «Великопостное Богослуженіе». На сторінках журналу опубліковані також стаття «Православное духовенство, какъ особый классъ въ обществѣ и какъ особое состояніе въ государствѣ» і «Слово, произнесенное протоіереемъ Лукою Цыбикомъ... 25 января по случаю торжественнаго акта

возсоединенія... греко-уніатскаго
прихода съ православною Церквою»
(№ 3).

У часописі вівся «Историческій отдѣлъ», в якому надрукована ґрунтовна стаття «Русскіе памятники въ Краковѣ» (під крипт. В. Е. Л.), та «Политическій отдѣлъ» (підрозділи — «Русскіи земли», «Славянскіи земли» і «Германскіи земли»). Постійними були рубрики «Литературныи извѣстія», «Новости», «Библиографія» і «Львовская лѣтопись».

Літературна частина журналу представлена поемою І. Пасичинського «Івань Подкова» з редакційною приміткою, що, за бажанням автора, «оставляемь его правописание», тобто українську мову, а також історичною новелою І. Левицького «Заручини».

Остання сторінка кожного з наявних трьох номерів часопису містила оголошення торговельно-економічного змісту, запросини до передплати «Ластівки» тощо.

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданіями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 255; Ігнатіенко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.: К., 1930. — С. 61.

Література: Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 331—333.

М. Галушко

94

ЛОПАТА. — Выходить два раза в мѣсяц.
Г. 1. № 1. 1876, 1(13) янв.

Изд. и отвѣтственный ред. Иванъ Д. Семака.
Главный сотрудник Эдмундъ I. Волянский (1876
№ 1—4). — Черновцы, 1876: Печатня вдовы
Г. Петровского въ Черновцахъ. Адр. ред. і адм.:
Austriaplatz, Schächschess, Haus № 15.

Вийшло: 1876 — Г. 1 № 1—13/14; Ф. 32,5×25 см;
Обс. 4 с., здвосне ч. 8 с.; Передпл.: цїлогодно 4 гульд.
Ц. окремого числа 20 кр. а. в.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1876 — Г. 1 № 1—13/14.

[illegible]

Примітки: Під назвою — вислів: «Сли Лопата не поможе, то пожалься милый Боже!».

Ілюстрований гумористичний часопис «Лопата», метою якого було «выгортываты изъ нашихъ сторонъ все смѣхъ... и возбуждати и поддерживать благодушное настроеніе въ нашемъ обществѣ» (№ 6), висвітлював майже всі сторони громадсько-політичного, соціально-економічного і культурно-освітнього життя русинів Буковини і Галичини.

Під постійною рубрикою «Остромысль Комбинович Сушиголова» в гумористичній формі висвітлювалися політичні проблеми, «Новітшіи извѣстія «Лопаты» подавали повідомлення, взяті нібито з

См. Лопата не пошло.

то пошел миль Боже!

„Лопата“ выходитъ два раза въ мѣсяцъ. Предплата стоитъ цѣлогодю 4 гульд., полугодю 2 гульд. 20 кр., кварталю 1 гульд. 20 кр. в. к. — Цѣлогодимъ предплатамъ получать квартально бейлстритическую прилогу. — Подписной комекъ стоитъ 20 кр. в. к. Администрация и редакция: Austriaplatz Schatz'sches Haus Nr. 15. — Корреспонденція franco. — Рекламція неоплаченна неоплачуется.

ОТЪ ИЗДАТЕЛЬСТВА.

Отправляется подписка на 2-е полугодие изданія часописи „Лопаты“.

Подписная цѣна съ пересылкою 2 зр. 20 кр. вв.

Во избѣженіе задержки въ отправкѣ номеровъ издательство покорнѣйше проситъ высылать деньги заблаговременно.

Просимъ развѣ тѣхъ, которые въ рестаціи находятъ ся за „Лопату“, чтобъ постарались прислать предплатныя деньги, такъ какъ мы въ великомъ затрудненіи находимъ ся. Не желаячи же дальнѣе получать нашу часописи, извѣщать развѣ съ пересылкою подписныя цѣны за минувшее полугодие, свернуть сей номеръ.

Телеграммы „Лопаты“.

Львовъ 10. Юня. — Dziennik polski i Narodowa однихъ посеромъ пера вырѣзали 30 шизитическихъ половъ изъ Холмскихъ. Полонія торжествуетъ. Полонія туз-тузъ возстаетъ кривою перестановкою въ свѣтъ илю.

Рига 11. Юня. — Мурадъ V. обѣщавши панѣ актуальнѣе на престолѣ, просятъ о благословеніи. Пана тронуты до слезъ.

Любляна 5. русскаго Юня. — Архидіея Леоній посѣщаетъ окрѣпости холмскую. Народъ вездѣ выпрагаетъ лошадей, и тагетъ повозку архидіею. Одушевленіе и радость народа неимоверна по причинѣ воссоединенія.

Львовъ 11. Юня. — Газ. Nar. пишетъ, что бѣды уникли полѣтали передъ чертогахъ, и не доустили архидіея Леонія до церкви. Шо же до 30 зарѣзанныхъ священниковъ ишета Dziennik что pogłoski utrzucają się i oszczekuje potwierdzenia. Biedniaki!

Вѣна 13. Юня. — Прессы и Бланты рѣжутъ за проводомъ Dziennika 30 священниковъ шизитиковъ: Vaterland hoch zu Ross. Greuter пронокуе въизмѣненію въ Тиролю.

Стамбулъ 15. Юня. Султанъ Мурадъ V. оголосилъ себе вѣногрѣшникомъ. Въ галицко-русскихъ улантроническихъ кругахъ великая радость. По тому поводу получить вѣногрѣшникъ Лопаты вѣногрѣшникъ вѣногрѣшникъ.

Тарнополь 16. Юня. — Его ВПросвѣщенство Митрополитъ высылкою терно до Вѣны изъ цѣль замѣщенія епископства, замѣщенія между кандидатомъ г. Шоцанского на первомъ мѣстѣ, за его подвиги для укрѣпленія.

Однѣй высочайшій достопочинъ вѣногрѣшникъ укрѣпляетъ кѣсъ однихъ, что лѣпа Пѣа IX. конечно такъ хотѣтъ о. Маршалла Полеа вѣногрѣшникъ епископства станицевоградскаго.

СОКРАЩЕННАЯ БОТАНИКА.

Отдѣленіе I. Chameleontidae.

Chameleo saturnalis. Польское рыло; коренятся близъ Перемишля, стволъ ей важнѣй, хоть воронина, что сей часъ можна познать. Выкапаетъ земли помятой. Польскія газеты захватываютъ ту рослинку, ако видѣютъ противъ morbus schyzmici, русскія же совершенно игнорируютъ ея спасительныя свойства, уважатъ ея за хвостъ и стараются выкоренить. Листья у ней бабулестое, въ видѣ „Куредъ.“ Выдастъ зъ себе невѣрный завѣтъ, котораго немогутъ звесте сельскія священники. Отъ времени лѣтъ розрослась въ крѣпъ, вырождается сѣбѣ отъжимъ: Ch. Hzonica, Ch. Hsica, Ch. icsuit ruth. Народъ однакъ старается ихъ выкоренить, протѣ потребуютъ особенной, изурской протекціи, чтобы оосѣлись не выгнать.

Ch. Malinica. Холмъ. Рослинка то оказалась, стволъ у неглубокий, дѣлѣтъ въ видѣ „малевѣйки“; „огородники, отъ часу коли зачали ея кулѣтувати старались выдѣтъ ей видѣ митральны. Но видѣтъ такъ, что всмѣхиваясь на благотворное вѣжаніе газу episcopia stanslaica, цѣлѣтъ приберѣтъ такъ андъ волонка. Рослинка то впрочемъ вѣредека; дальнѣйше уважали ея на возбужденіе патриотическаго восторга, теоперъ покатѣе звесте ея возбуждають „пчидальнѣ.“

Partheführer Paulicunda. Цѣлѣтъ ей чубатый, дѣлѣтъ зерновое. Газуанъ и отголѣтъ ей дальнѣйше скривѣтъ для остроты сокопѣтъ, ко

Письмо зь «Просвѣты»

польських і німецьких часописів. Соціально-національна несправедливість, злидні русинів, національна пасивність у громадсько-культурному житті — провідні теми сатирично-гумористичних віршів, публікацій, повідомлень, дотепів, загадок, писаних руською, польською та німецькою мовами. Під рубрикою «Надосланое изъ угорской Руси» публікувалися дотепні матеріали угорсько-руського словника. Сатиричні малюнки не лише доповнювали тексти, а часто в жартівливій формі при мінімальному текстовому поясненні або й без нього трактували різні події під тематичною назвою, як-от: «Нынишная ситуация въ Угорщини», «Решение восточного вопроса», «Буковинский сеймъ», «Новѣйшая Исторія русского народа въ Австрiи», «Галицкая Ираде», «Борьба о жизнь», «Вѣнскіи журналисты идуть войною на «Славянь», «Кардинальская шляпа» та ін.

Під рубрикою «Переписка редакції» містяться публікації, які свідчать, що часопис постійно підтримував зв'язок із дописувачами, оцінював надіслані матеріали, заохочував до подальшої співпраці.

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 258; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.: К., 1930. — С. 62.

Література: Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 1999. — С. 140, 141; Романюк М. Українська преса Північної Буковини (1870—1940 рр.): Джерелознавчий аспект // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 7. — С. 517, 554; Романюк М. М. Українська преса Північної Буковини як джерело вивчення суспільно-політичного життя краю (1870—1940 рр.). — Львів, 2000. — С. 122, 123.

М. Романюк

1877 р.

95

ПИСЬМО ЗЬ «ПРОСВѢТЫ». — Выходить разъ на мѣсяць, кожного першого. Ч. 1. 1877, 1 жовт.

За ред. відповѣдає: Ом. Партыцкий (1877), Н. Вахнянина (1878—1879). — **Львѣвъ, 1877—1879:** Выдає Товариство «Просвѣта». Друк. Товариства «имени Шевченка». Адр. адм.: въ канцеляріи «Просвѣты» (ул. Краковска, ч. 14).

Вийшло: 1877 — Ч. 1—3, 1878 — Ч. 4—13, 1879 — Р. 3 ч. 1—7; Ф. 32,5×23 см; Обс. 8 с.; *Передп.*: члени «Просвѣты» — за доплатою 20 кр. рѣчно на выдатки почтовѣ. Для не членѣвъ 1 зр. 20 кр. рѣчно.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1877 — Ч. 1—3, 1878 — Ч. 4—13, 1879 — Р. 3 ч. 1—7.

Примітки: 1878 р. «Письмо зь «Просвѣты» не виходило у серпні та вересні.

Мотивуючи потребу видання нової просвітньої газети для народу, редакція у вступній статті «Въ имя Боже!» відзначала: «Нашъ нарѣдъ хотъ великій, та убогій и темный; лишь наука повести его може на ту дорогу, по котрѣй ступають народы богатшi, що розумомъ и працею здобували собѣ лѣпшою долѣ, а спѣльною помоцею ратовали тысячи людей вѣдъ очевидной згубы». Саме тому «Просвѣта» почала видавати місячник, в якому «буде писано про все, що для кожного чоловѣка знати потрѣбно», а саме — про те, як потрібно жити в родині, громадi та в краю, про громадські й економічні справи, позичковi каси, читальні та християнське виховання дітей. Водночас товариство «Просвѣта» висловлювало сподівання, що за посередництвомъ цього часопису воно, «уникаючи старанно всякі справи політичнi, згромадить всѣ старшi и молодшi силы рускои интеллигенції въ однѣмъ великомъ народномъ таборѣ» (1877. — Ч. 1).

Означені аполітична позиція і просвітня мета газети простежуються у тематиці статей, які друкувалися переважно на перших сторінках кожного числа і відзначалися популярним викладом матеріалу, конкретними пропозиціями та рекомендаціями щодо вирішення просвітньо-економічних проблем громади. Зокрема, тема організації громадських господарських, торговельних і просвітніх «товаришень», як-от: закладання шпихлерів, громадських позичкових кас, магазинів, читалень, заторкувалася у статтях К. Селецького «На що рады громадскі бачити мають?» (1877. — Ч. 2), «Чи намъ товаришитись?» (1877. — Ч. 3), А. Гладиловича «Дещо про лихву» (1878. — Ч. 5), Є. Цегельського «Дрѣбный промыслъ рукодѣльничій» (1878. — Ч. 10) та в низці статей А. Вахнянина (під крипт. Н. В.).

Теми просвіти і шляхи її поширення серед народу, освіти жіноцтва розглядалися переважно у статтях А. Вахнянина, наприклад, «Якъ ширити намъ просвѣту?», в якій автор відзначав, що оскільки на ниві народної праці «богато було у насъ завѣдгы слѣвъ, а дѣла мало... багато крику и патріотизму голословного, а вѣдтакъ сонливѣсть застою а навѣтъ

І. Кабаровського, С. Цегельського, А. Гладилевича, М. Царя, В. Барвінського, Ю. Целевича та ін.

Останнє (7-ме) число газети вийшло 1 липня 1879 р.

Місячник «Письмо зь «Просвѣты» започаткував розвиток просвітницької преси, яка продовжилася часописами «Читальня», що виходив у 1893—1896 рр., та «Письмо з Просвіти», яке відновилося 1907 р.

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 281, 299, 300, 319, 320; *Ігнатиско В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 62.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид в Україні. — Львів, 1996. — Т. 6. — С. 2051; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989 — 90. — С. 199; *Зворський С. Л.* Періодичні видання «Просвіти» в Галичині (1877—1939 рр.) як провідники наукових знань і культури серед населення краю // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. третьої Всеукр. наук.-теорет. конф., 22—23 груд. 1995 р. — Львів, 1995. — С. 47, 48; *Раманюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 333—337; *Вушко І.* Популярні періодичні видання для народу в Галичині (70—80-ті рр. XX ст.) // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. сьомої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 17—18 трав. 2002 р. — Львів, 2002. — С. 64—66.

М. Галушко

1878 р.

96

ВЕСНА: Письмо для забавы и науки (1878—1879 ч. 11/12); Письмо для словесности, науки и политики (1879 ч. 13/14, 15/16); Письмо для словесности, науки и забавы (1879 ч. 17/18—1880). — Выходит два раза на мѣсяць кожного л. 5. и 20. (1878 ч. 1, 2), кожного р. 8. и 24. (1878 ч. 3—1880). Г. І. Ч. 1. 1878, 5 марта.

Отвѣтательный ред. (1878—1879 ч. 11/12), *изд. и отвѣтательный ред.* (1879 ч. 13/14—21), *изд.-ред.* (1879 ч. 22—1880) Изидоръ Трембицкій. — **Коломыя, 1878—1880:** Изд. Михаилъ Бѣлоусъ (1878—1879 ч. 11/12). *Печатня* Михаила Бѣлоуса въ Коломыѣ. *Адр. ред.:* не подано.

Вийшло: 1878 — Г. І ч. 1—14/15, 16, 17/18—20, 1879 — Г. ІІ ч. 1—8/9, 10, 11/12, 13/14, 15/16, 17/18, 19/20—23/24, 1880 — Г. ІІІ ч. 1—3/4, 5, 6/7—9/10, 11,

19 110-8

12/13, 14—16/17/18, 19/20—22/23, 24; Ф. 28,5×22,5 см; Обс. 8 с., здвосні ч. 12 с.; *Передпл.:* до кінця року 1878. 2 зр. 60 кр. (1878), на рік 3 злр., 2 злр. — для читалень, рускихъ обществъ и заведений (1879—1880).

Наявність у фондi: ЛНБ: 1878 — Г. І ч. 1—20, 1879 — Г. ІІ ч. 1—23/24, 1880 — Г. ІІІ ч. 1—24; **НБ ЛНУ:** 1878 — Г. І ч. 1—10, 12—19.

Примітки: На обкладинці — роки видання: 1879—1881.

Пристаючи до видання «Весни», редакція ставила своїм завданням «возбудити въ рускомъ сословію духа литературно-научного» і прагнула зробити її «центромъ въ розвою руского слова и еи исторіи...».

Зміст часопису становили публікації різноманітного характеру, зокрема про чистоту мови у книгах для народних шкіл, пізнавальні матеріали про деякі науки, господарські поради. Літературна частина містить вірші, оповідання, драматичні твори, серед яких переважають мелодрами і драми історичної тематики. З 1879 р. почали друкуватися анекдоти, шаради, ребуси, логогрифи тощо, запроваджується рубрика «Всячина». У цьому ж році редакція робить спробу дещо розширити тематику видання і вводить рубрику «Современна лѣтопись», «въ которой обговаривать ся будутъ всѣ sprawy народніи, историческіи, политическіи и экономическіи такъ загално, якъ такожъ и подробно съ увзгледненіємъ политики иншихъ народѣвъ и стихій». Однак ця рубрика друкувалася лише у двох числах.

У виданні вміщено статут шкільного товариства «Помощь» та «Статутъ первого руского литературно-драматического Общества въ Коломыи». Належне місце тут займала бібліографія, зокрема опубліковано звернення К. Ганкевича до літераторів у Львові про потребу «докладной библиографии австрійско-рускои».

Поява «Весни» особливого зацікавлення не викликала. Відгукнувся на її вихід у першому році лише 81 передплатник, у наступному — 100. 1880 р. заборгованість передплатників становила 500 злр. Для покращання свого матеріального стану редакція у 1879 р. звернулася до редакцій «Газеты школьной» і «Науки» з пропозицією стати додатком до одного з цих видань, однак безуспішно.

24 грудня 1880 р. вийшло останнє (24-те) число «Весни». Припинення видання часопису редакція мотивувала тим, що на той час з'явилося досить багато літературних газет і що 1881 р. вона планує видавати нове письмо під назвою «Пріятель дѣтей».

НА ОКАЗЪ.

Ч. 1.

Коломыйа дня 5. л. марта 1878.

Годъ I.

ПИСЬМО ДЛЯ ЗАБАВЫ И НАУКИ.

Выходить въ Коломыйа два раза на мѣсяцъ каждого л. 5. и 20. — Цѣна предплатъ: до конца року 1878. 2 зр. 60 кр.
Отвѣтственный редакторъ: Изидоръ Трембицкій. — Издатель: Михалъ Балаусъ.

До Весны!

Есть всходъ сонця геть въ-за моря
Вѣтеръ повѣває,
Онъ намъ бѣднымъ рускимъ дѣтямъ
Пѣсоньку спѣває.
Ой спѣває намъ пѣсоньку,
Що весна приходитъ,
И що наша руска земля
Красный хлѣбъ зародить.
Гей! вставайте русый дѣти!
Богу честь отдайте,
И весноньку дорогую
Щиро повѣтайте!
Повѣтайте, честь отдайте,
Бо то весна мила;
Она нашу руску землю
Красно прославила!
Довгий вѣки русый дѣти
Такой весны ждали,
Бо лѣтъ пятьсотъ соколята
Еѣ не видали.
Тожь до плуга руски дѣти,
До плуга, до рала,
Щобы наша руска земля
Дармо не лежала!
Отъ всходъ сонця геть въ-за моря
Вѣтрець повѣває,
Онъ намъ бѣднымъ рускимъ дѣтямъ
Таку пѣснь спѣває..

Л. С.

ОБЛОГА ПЛЕВНЫ.

Образъ военный въ 3 актахъ съ прологомъ.

Написалъ

Изидоръ Трембицкій.

О С О Б Ы:

Великій князь Николай Николаевичъ, главнокомандующій русскою-восточною арміею.
Скобелевъ, генералъ бѣга кавалеріи.
Непокойчицкій, начальникъ штаба.
Карлъ Гогенцоллеръ, князь Румыніи.
Княгиня Елизавета.
Николаичане | румынскій министры.
Братіано |
Османъ-паша, главнокомандующій турецкою арміею въ Плевнѣ.
Тевкиъ-бей, шефъ генеральнаго штаба.
Имамъ.
Стойко Мартиновъ, болгаринъ изъ Розпоповци.
Ица | его дѣти.
Маша |
Иванъ Якованъ, молодой болгаринъ.
Катра, его сестра.
Иванъ-ага, начальникъ башибужукъ.
Янкая, еврей.
Сара, воровка — еврейка.
Григорій Здановъ, солдатъ астраханскаго полку гренадеръ.
Адютантъ Великаго князя.
Бенцерь штабный.

Солдаты турецкій и русскій, пѣшій, кавалеріи, артиллеріи, башибужукъ, народъ болгарскій: болгары и болгарки. — Дѣйствіе происходитъ въ Болгаріи при концѣ г. 1877.

Прологъ.

Дѣйствіе происходитъ въ селѣ Роспоповци въ окрестностяхъ Плевны въ Болгаріи въ горахъ балканскихъ. — Обитаетъ Стойка Мартинова. Въ серединѣ воротца, на передѣ зеленое дерево, подъ немъ лавочка. Входитъ изъ хаты Мартинова, сопровождаемый дочкою Надею.

Автори часопису: Теодор Білоус, А. Яблоновський, Цезар Білиловський, Дмитро Вінцовський (під псевд. Дмитро з Остри), Климентій Ганкевич, С. Воробкевич (під псевд. Данило Млака), Філарет Миськевич, І. Озаркевич, Ісидор Езерський, Володимир Масляк, Корнило Заклинський, Ісидор Трембицький, Дмитро Третяк, Петро Том'юк, Ісидор Пасічинський, Іларіон Шушковський, Василь Залозецький та ін.

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 289, 290, 310, 311, 337; *Ігнатіско В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 63.

Література: *Б. Р.* Українські видавництва і періодичні видання в Коломиї в 1865—1939 рр. // Коломия й Коломийщина: 36. споминів і статей про недавнє минуле. — Філадельфія, 1988. — С. 330; *Романенчук Б.* Літературна Коломия // Там само. — С. 202, 203; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Коломиї (1865—1994 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 1996. — С. 50—54; *Лехман Т.* Пізнавально-довідковий аспект народознавчих публікацій (за матеріалами галицької періодики другої половини XIX — першої третини XX ст.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 8. — С. 73.

М. Романюк

97

ГРОМАДА: Українська збірка (1878—1879, 1882); Українська часопись (1881). — [Виходить 6 разів на рік] (1881). № 1. 1878.

Впорядкована: Михаїлом Драгомановим (1878—1879, 1882), М. Драгомановим, М. Павликом і С. Подолінським (1881). — **Женева, 1878—1879, 1881—1882:** *Печатня «Громади»* (1878, 1882); *Друкарня «Работника»* j «Громади» (1879, 1881). *Адр. ред.:* Rue de Lausanne, 19 (1881).

Вийшло: 1878 — № 1—3, 1879 — № 4, 1881 — Р. V № 1—3, 1882 — № 5; *Ф.* 20,5×13,5 см; *Обс.* 101 с. (1878 № 1), 600 с. (1878 № 2), 384 с. (1879), 136 с. (1881 № 1), 103 с. (1881 № 2), 273 с. (1882); *Ц.* окремої частини 2 фр. (1878 № 1, 3, 1881), 8 фр. (1878 № 2), 6 фр. (1879).

Наявність у фонді: ЛНБ: 1878 — № 1, 2, 1879 — № 4, 1881 — Р. V № 1, 2, 1882 — № 5; НБУВ: 1878 — № 1—3, 1879 — № 4, 1882 — № 5; НБ ЛНУ: 1878 — № 1—3, 1879 — № 4, 1882 — № 5; ББ: 1881 — Р. V № 1, 2; СБ: 1881 — Р. V № 1, 2.

Примітки: У 1878, 1879 і 1882 рр. виходила збірка «Громада», від якої продовжується

нумерація річника однойменного журналу. Над заголовком видання вихідні відомості дублюються французькою мовою: у 1878, 1879, 1882 рр. — «Hromada. Recueil Oukrainien. Rédigé par Michel Dragomanov», у 1881 р. — «Année V. № 1. Hromada. Revue Oukrainienne. Rédigée par M. Dragomanov, M. Pavlik & S. Podolinskiy». Правопис часопису — «драгоманівка». № 1 двомісячника за листопад—грудень 1880 р. побачив світ на початку 1881 р., до нього вийшов додаток під назвою «Вільна Спілка — Вольный Союз» (*див.* № 116). Нумерація сторінок чисел журналу наскрізна. У 1878, 1879, 1882 рр. на обкладинці замість адреси редакції подавалися такі відомості: «Genève, H. Georg. Libraire — Editeur», а номер річника у вихідних даних не зазначався.

У 1878, 1879 і 1882 рр. товариство «Громада» видало у Женеві п'ять випусків неперіодичної збірки «Громада», в яких вміщено низку інформаційно-публіцистичних та програмно-теоретичних матеріалів про історичне минуле українського народу, його соціальне становище й особливості суспільно-політичного життя у Російській та Австро-Угорській імперіях, про міжнародний соціалістичний рух, а також на основі газетно-журнальних відомостей, листів до товариства «Громада» з українських теренів подано (в окремому розділі) хроніку подій українського громадівського й культурно-мистецького життя у цих країнах. У першому номері опубліковано програмну статтю М. Драгоманова «Переднє слово до «Громади», у якій автор інформував про концепцію, мету та завдання часопису (матеріал підготовлений до друку 30 квітня 1878 р.), подав короткий екскурс в історичне минуле українського народу й наголосив: «... ми будемо видавати під двома тітлами «Громада» j «Славянська Громада» ряд книг, брошур і листків переважно на українській мові про Україну і Славянство, а також і про все, шчо, по нашій думці, потрібно знати українським громадам...». Другий номер містить аналітичні розвідки під спільною назвою «Звістки про Україну. 1876—1877», у третьому надруковано повість Панаса Мирного «Лихі льуде». 1879 р. побачив світ четвертий номер збірки, що містить низку аналітично-проблемних статей (П. М. (крипт. Михайла Павлика) «Біржове мошенство та запродана печать», М. Драгоманов «Шевченко j українофіли») та оглядів тогочасного культурно-мистецького й політичного життя на українських

землях під Росією й Австро-Угорщиною. 1882 р. вийшла остання збірка «Громади» (№ 5). Як стверджує упорядник у вступному слові, роботу над нею було розпочато ще 1879 р., але згодом відкладено через недостатню потужність друкарні та видавничих

1880 р. колективом упорядників збірки було вирішено видавати замість неї періодичне видання — двомісячник «Громада» із підзаголовком «Українська часопись». У вересні цього ж року був підготовлений до друку № 1 часопису, до редагування й упорядкування якого разом із М. Драгомановим долучилися М. Павлик і С. Подолинський 1881 р.

Цей номер відкривав «Програма», у якій упорядники роз'яснюють основні ідеологічні засади громадівства як політичного руху, завдання журналу, окреслюють тематичні й проблемні напрями матеріалів — це політичні та господарські справи українського народу, його літературно-мистецьке життя, новини у природничих та соціальних наукових галузях.

Задекларовані завдання часопису — просвіта й пропаганда — реалізовувалися шляхом публікації у виданні переважно аналітичних і критичних матеріалів, які, крім аналізу та критики, мали ще й інформаційне призначення, оскільки ознайомлювали читачів із світовими науковими досягненнями та з відомістю поглядів у тій чи іншій сфері суспільного життя. Такі інформації, у свою чергу, виконували роль своєрідних пропагандистських матеріалів громадівського руху, оскільки події аналізувалися часто крізь призму його ідеології (наприклад стаття С. Подолинського «Громадівство і теорія Дарвіна» (№ 1).

У часописі публікувалися також матеріали, в яких основна увага акцентувалася на огляді розвитку міжнародного соціалістичного руху. Серед них — статті С. Подолинського «Громадівський рух в Англії і Ірландії» (№ 1, 2) та «Перегляд громадівського руху в західній Європі» (№ 2), М. Драгоманова «Робітницький рух за границею» (№ 1) і «Польакам громадівцям в Росії» (№ 2).

У журналі вміщувалися огляди суспільного життя й подавався аналіз соціального становища українців Австро-Угорщини і Росії, а також висвітлювався розвиток соціалістичної ідеології на українських теренах. В основному такі матеріали містили аналітичний огляд публікацій зазначеної

сил. Концепція та проблематико-тематичні особливості цієї збірки були витримані у стилі попередніх номерів (тут уміщено статті на кшталт: Онисим (псевд. В. Навроцького) «Піанство і пропінація», М. Драгоманов «Козацькі спомини і громадські потреби в Кубанщині» й «Українські селяне в неспокоїні роки (1880—1882)» та ін.).

тематики у тогочасній українській та іноземній пресі. Часто на сторінках журналу пропагувалася думка про те, що єдиним шляхом до покращання долі українства є революційна боротьба за політичну свободу та впровадження у життя ідей соціалістичного господарювання. Про це йдеться у статтях М. Драгоманова «Україна російська» та М. Павлика «Україна Австрійська», опублікованих у № 1. Друкувалися тут і невеликі повідомлення про події в українському середовищі обох імперій, дописи читачів.

Як засіб пропаганди громадських ідей та висвітлення соціально-політичного становища українського народу редакція використовувала художню літературу, спогади та твори художньо-публіцистичних жанрів. Так, у № 1 журналу почалася публікація повісті М. Павлика «Вихора» та спогади його сестер, Анни й Параски Павлик, про арешти львівських соціалістів 1877 р.

На 2—4 сторінках кожного номера журналу надрукована бібліографія видань товариства «Громада».

У вступній статті «Од впорядчика», опублікованій у № 5 збірки «Громада» (1882), М. Драгоманов інформував про те, що 1881 р. світ побачили три номери однойменного часопису. Причиною припинення його існування названо недоцільність такого видання, оскільки воно не дає змоги ґрунтовно висвітлювати ту чи іншу тему, а також потребує стабільного фінансування.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 67.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 443; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto; Buffalo; London, 1993. — Vol. 2. — Р. 244; Од впорядчика // Громада: Українська збірка. — 1882. — № 5. — С. II; *Сфремов С.* Один з нездійснених планів Драгоманова // Наше минуле. — Київ, 1918. — Ч. 3. — С. 134—136; *Дей О. І.* Українська революційно-демократична журналістика: Проблема виникнення і становлення. — К., 1959. — С. 345—350; *Дмитрук В. Т.* Нарис з історії української журналістики XIX ст. — Львів, 1969. — С. 114, 115; *Історія української дожовтневої журналістики* / О. І. Дей, І. Л. Моториук, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 216—222; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 129—131, 290; *Субтельний О.* Україна: Історія. — К., 1992. — С. 255; *Качур І. Б.* Видання женецької друкарні М. П. Драгоманова у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника АН України // *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника.* — К., 1993. — Вип. 2. — С. 14;

Палієнко М. Київська Стара Громада у суспільному та науковому житті України (Друга половина XIX — початок XX ст.) // Київська старовина. — 1998. — № 2. — С. 68, 69, 86; *Драгоманов Михайло Петрович* // *Довідник з історії України.* — К., 2001. — С. 225; *Михайлин І. Л.* Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 630—632.

О. Дроздовська

98

ГРОМАДСЬКИЙ ДРУГ: Місячник літературної і політичної. — Р. І. Нр. 1. 1878, [13 квіт.].

Властитель, вид. і відповідаючи ред. Михайло Павлик. — Львів, 1878: «Перша звязкова друк.» під зарядом А. Маньковського. *Адр. ред.:* Львів, вул. Клеїнівська, № 4.

Вийшло: 1878 — Р. І нр. 1, 2; Ф. 22×14,5 см; Т. 600 пр.; Обс. 96 с. (1878 нр. 1), 186 с. (1878 нр. 2); *Передпл.:* за три квартали (9 кн. до кінця 1878) 4 гульд., с пересилкою 4 гульд. 50 кр. Ц. окремого номера 50 кр.

Нааявність у фондів: ЛНБ: 1878 — Р. І нр. 2; БУВ: 1878 — Р. І нр. 1, 2.

Примітки: 3 ч. 3 виходив під назвою «Дзвін» (див. № 99), з ч. 4 — «Молот» (див. № 101).

Літературний і політичний місячник «Громадський Друг» — перше видання української радикальної і соціалістичної преси — почав виходити при фінансовій допомозі київської «Громади», а також М. Драгоманова, Олени Пчілки та ін. Приступаючи до видання, І. Франко і М. Павлик поставили завдання створити часопис типу «товстого» журналу, в якому міститимуться «повісті з галицького життя, переклади реалістичної літературної школи, статті по економіці політичній, історії культури і критичний перегляд руху літературного і суспільного, найбільш Галичини і України», — зазначалося у запрошенні до його передплати. Однак вийшло тільки два номери, які були конфісковані (нр. 1 — частково, нр. 2 — повністю). Редактора М. Павлика було засуджено на шість місяців ув'язнення.

Серед авторів, окрім видавця і відповідального редактора М. Павлика, який опублікував у місячнику свою повість «Ребенщучкова Тетяна», оповідання «Юрко Куликів» та вірш «Плачут сестри ревне...», були М. Драгоманов (низка нотаток) (під різними криптонімами) та стаття «Пригода Д. Іловайського в Галичині» (під крипт. К. В.) (нр. 1), І. Франко (початок повісті «Boa Constrictor», вірші «Думка в тюрмі» та «Невольники» (під псевд. Мирон), нотатки про

«Життя і побут сучасного селянина на Україні і у Франції» (під крипт. І. Ф.), Т. Василевський (під псевд. Софрон Круть) (початок статті «Война Славян с турками (1875—78 р. р.)»). Окрім того, у 2-му номері було опубліковано статтю Фрідріха Лянге «Питання робуче і його значіння на тепер і на будуще», а також — уривок повісті Е. Золя «Провина аббата Муре» під назвою «Природа а церков». Під рубрикою

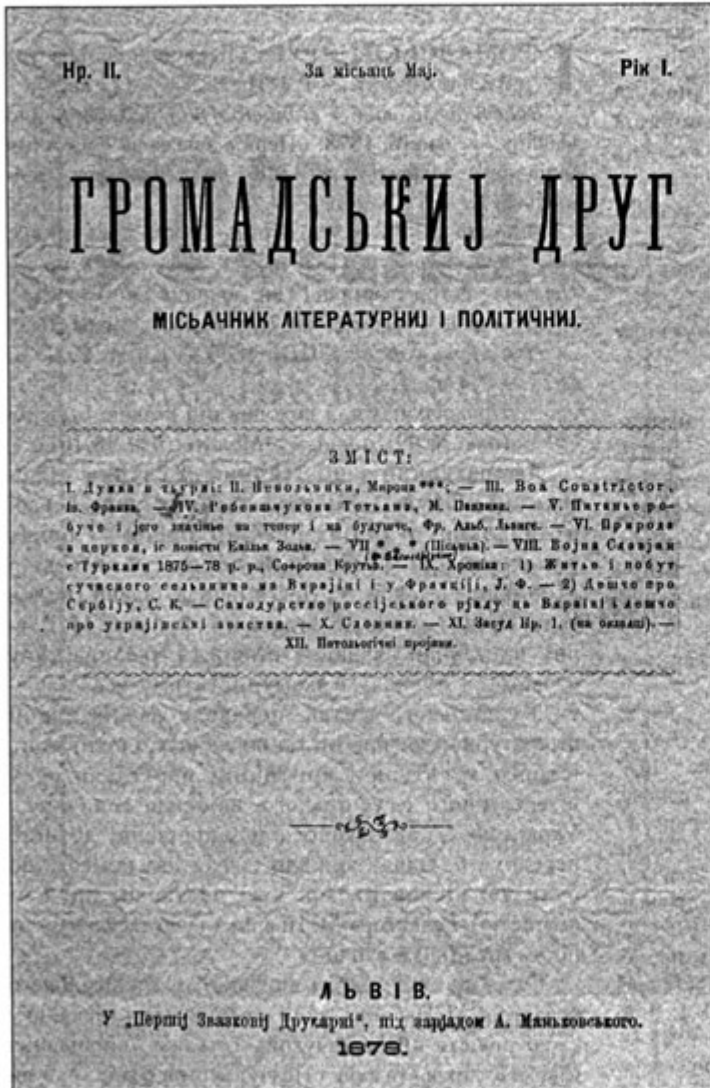
ріального і морального упадку: біднота, крадіж і розбої, аграрні бунти давнішчих років. Народна самоуправа а царське самодержавіє».

На останніх сторінках 2-го номера міститься тлумачення деяких українських діалектизмів під назвою «Значіння деяких слів, ужитих в 2 нр. «Громадського Друга». На обкладинці під заголовком «Патологічні прояви» редакція подає уривки з публікацій галицьких газет, «котрі по своїй натурі підходять під таку назву і будуть колись цінним матеріалом для історика галицької цивілізації».

Історію заснування і виходу «Громадського Друга» деякою мірою розкривають листи М. Павлика й І. Франка до М. Драгоманова, що наводяться А. Животком в «Історії української преси». В одному з листів М. Павлик писав: «...всі лютяться на ч. 1 «Громадського Друга» і настрашилися того, що за нами все більше йде молодіж...». І. Франко, характеризуючи ставлення молоді до «Громадського Друга», писав: «...молодь горнеться до нього, читає, подає з рук до рук...».

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицько-русская библиография XIX-го столетия дополненная русскими изданиями вышедшими в Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 292; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 63; Черняков Б. І. Періодичні видання учнівської і студентської молоді України XIX — початку XX ст.: Джерела дослідження: Бібліограф. посіб. — К., 2004. — С. 4, 8, 11, 12, 17, 23, 38.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 507; Дей О. І. Українська революційно-демократична журналістика: Проблема виникнення і становлення. — К., 1959. — С. 194—285, 479—482; Дмитрук В. Т. Нарис з історії української журналістики XIX ст. — Львів, 1969. — С. 95—98; Громадський Друг. Дзвін. Молот: Систематичний покажчик змісту / Склад П. Г. Баб'як. — Львів, 1978; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 201—213; Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 127—129; Крупський І. В. Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.). — Львів, 1995. — С. 78; Дядюк М. Документи і матеріали до

«Хроніка» друкувалися замітки Т. Василевського «Дешчо про Сербію» (під крипт. С. К.) і матеріал «Самодурство російського рządu на Україні і дешчо про українські земства» Євгена Борисова (під крипт. Є. Б.), в якому автор веде мову про «ціхи мате-

історії та теорії пресознавства // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 7. — С. 466, 477; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 341—343; Михайлик І. Л. Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 514—541.

М. Галушко

99

ДЗВІН: Галицько-українська збірка. — Р. 1. [Ч. 3]. 1878.

[Ред. І. Франко]. — Львів, 1878: Видав М. Павлик. «Перша звязкова друк.», під зарядом А. Маньковського. Адр. ред.: Львів, вул. Клеїнівська, № 4.

Вийшло: 1878 — Р. 1 [ч. 3]; Ф. 22×14,5 см; Обс. 113 с.; Передпл.: не подано.

Наявність у фондів: ЛНБ: 1878 — Р. 1 ч. 3; БУВ: 1878 — Р. 1 ч. 3.

Примітки: До 3-го числа виходив під назвою «Громадський Друг» (див. № 98). Продовжився під назвою «Молот» (див. № 101).

Галицько-українська збірка «Дзвін» вийшла замість 3-го і 4-го чисел «Громадського Друга» з продовженням нумерації сторінок 2-го числа місячника.

У збірці продовжилася публікація розпочатих у «Громадському Другові» повісті І. Франка «Воя Сопстриктор» та статті Т. Василевського (під псевд. Софрон Круть) «Война Славян с турками (1875—78 р. р.)». Окрім того, на сторінках збірки друкувалися повість М. Павлика «Пропашчий чоловік», популярний виклад соціалістичних ідей І. Франка (під псевд. Мирон Сторож) «Моја стріча з Олексю», його поетичні твори (під псевд. Мирон) «Каменьарі» та І. Древліяця «Добровольні жертви», «Старе вино в новій посудині», «Як постелеш, так і виспишся».

У розділі «Вісті з України» вміщено низку публікацій Федора Вовка (під крипт. S-o) про соціальні заворушення у Києві — «Чутки про конституцію», «Абрусеньїє» на заході і сході, «Університетсько-поліцейська трагі-комедія» тощо; Євгена Борисова (під крипт. Е. Б.) про соціально-економічне становище українства у Російській імперії — «Ще дещо про українські земства та російську адміністрацію», «Як живеться українським хліборобам?», «Чиншовики і Козаки», «Кілька слів про українську університетську молодіж» та ін.

Запроваджуючи розділ «Вісті з Галичини», редакція зазначала: «Нам, галицьким соціалістам,

закидають, шчо ми без ніяких доказів кидаємось на всі вищі стани і т. д. Ми ж сами знаємо, шчо без фактів нічо не покажемо, за-дльа того ж задумали зібрати всьакі лихі і добрі факти, шчо б дати докладний образ відносин нашого краю...

Зачнем від того, шчо становить основу всіх відносин нашого духовенства до народа, від так званих *jura stolae*.

Далі редакція вмістила публікації, що засвідчують користоловство служителів Церкви, які церковні відправи розглядають як джерело доходів, тощо. У цьому розділі опубліковано кореспонденцію О. Корного про Бережанську гімназію, її педагогічний колектив, про те, що «ні оден ученик Русин не може дістати руської книжки» в місті, про переслідування передплатників часопису «Друг».

У розділі публікуються також матеріали соціально-економічного характеру: з Комарино — «Життьє, доходи і бажання комарнянських ткачів» за підписом

Н. С., з Оглядова — «Гаразди оглядівської громади» за підписом Х., із Косова — Анни Павлик «Мої ї льюцькі гріхи а панська та попівська правда», в якому йдеться про переслідування родини Павликів, зокрема сестри і брата, за соціалістичні переконання.

Під назвою «Критика» редакція опублікувала відгук на книгу «Русско-турецкая війна» (автор — Д. з над Д.), що вийшла 1878 р. На останній сторінці у матеріалі «Значінє деяких слів в «Дзвоні» подавалося тлумачення діалектних слів.

На обкладинці містилася «Бібліографія», що поділялася на «Малоруську», «Російську», «Сербську», «Польську».

Бібліографія: Левицький И. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 292, 293.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 507; Дей О. І. Українська революційно-демократична журналістика: Проблема виникнення і становлення. — К., 1959. — С. 194—285; Дмитрук В. Т. Нарис з історії української журналістики XIX ст. — Львів, 1969. — С. 98, 99; Громадський Друг. Дзвін. Молот: Систематичний покажчик змісту / Склад П. Г. Баб'як. — Львів, 1978; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моториук, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 214—216; Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 127—129; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 337—339; Михайлин І. Л. Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 514—541.

М. Галушко

100

ЛИСТОК ГРОМАДИ. — № 1. 1878.

Ред.-вид. [М. Драгоманов]. — **Женева, 1878.**

Вийшло: 1878 — № 1; Ф. 21×13 см; Обс. 24 с.; Ц. окремого числа 1 фр.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1878 — № 1.

Примітки: У колонититулі назва часопису дублюється французькою мовою.

«Листок Громади» — це пропагандистсько-інформаційне видання («буде виходити, як до потреби»), на сторінках якого планувалося подавати короткі відомості про реалії українського, значною мірою політичного, життя, публіцистичні роздуми з приводу тієї чи іншої події. Саме така мета створення часопису була задекларована М. Драгомановим у вступній статті «Од впорядчика». У ній автор коротко

поінформував читачів про видавничу діяльність товариства «Громада» у Женеві, стисло окреслив його видавничі плани на майбутнє, а також сформулював мету започаткування цієї роботи — пропаганда політичних ідей громадівського руху, просвіта українського народу, інформування його про міжнародне суспільно-політичне життя тощо.

Випуск побачив світ із приводу надісланих до М. Драгоманова численних листів з Одеси про суд над членом громадівського гуртка Іваном Ковальським, який разом із товаришами чинив збройний опір жандармам під час обшуку його помешкання, і про те, «що почало там творитись після того суду». Зміст видання складається із аналітичної статті М. Драгоманова «Коли битись, то не миритись!» (автор подає екскурсе у зародження соціалістичного руху у Російській імперії та схвально оцінює вчинок Ковальського і його товаришів, називаючи його «привселюдним опором» системи), кореспонденції «Справа Ковальського і товаришів в Одесі» (опис подій на основі повідомлень із листів) та рубрики «Новинки», що містить повідомлення про переслідування російською владою членів громадівських гуртків в Одесі й Києві.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 443.

О. Дроздовська

101

МОЛОТ: Галицько-українська збірка. — Р. 1. [Ч. 4]. 1878.

[Ред. І. Франко]. — Львів, 1878: Видав М. Павлик. «Перша звязкова друк.», під зарядом А. Маньковського. Адр. ред.: Львів, вул. Клеїнівська, № 4.

Вийшло: 1878 — Р. 1 [ч. 4]; Ф. 22×14,5 см; Обс. 220 с.; *Передпл.:* не подано.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1878 — Р. 1 ч. 4.

Примітки: Попередні числа вийшли під назвами «Громадський Друг» (див. № 98) і «Дзвін» (див. № 99). До двох чисел «Громадського Друга» та до збірок «Дзвін» і «Молот» є покажчик змісту.

Галицько-українська збірка «Молот» вийшла замість 5-го і 6-го чисел місячника «Громадський Друг».

У збірці завершено друкування розпочатих у «Громадському Другові» повісті І. Франка «Воєна Славян с турками (1875—78 р. р.)» та розпочатої у «Дзвоні» повісті М. Павлика «Пропашчий чоловік».

Відкривається збірка віршем-пісню «Гриць Турчин» Р. Гудзими (під крипт. Р-н Г-н). Із поетичних та прозових творів тут надруковано вірші Михайла Старицького (під крипт. St...) «До молоді», «До Шевченка», І. Франка (під псевд. Джеджалик) «Дума про Наума Безумовича», Томаса Гуда «Пісьня про сорочку» у перекладі І. Франка (під псевд. Мирон) та прозова «фотографія» Михалини Рошкевич (під псевд. Михаліна Р.) «Кума с кумою».

Привертають увагу літературознавчі статті Болеслава Лімановського «Мореллі, Руссо і Маблі, соціалістичні писателі XVIII віку», І. Франка «Література, její завдань і найважливіші ціхи», надрукована під рубрикою «Хроніка», в другій частині якої — публікація «Новий сербський місьчанин «Стража». Актуальними на той час були також праця І. Франка «Критичні писма о галичкій інтелігенції» і низка статей про соціально-економічне становище українського селянства та робітництва у Наддніпрянській Україні і Галичині, надрукованих під рубриками «Вісті з України» (Олена Пчілка «Чиншова справа», Карпо Снігир (псевд. О. Кониського) «С Полтавщини»), Е. У. «Клопоти російського уряду с свободою. Деякі факти до характеристики теперішнього часу і веселі надії на будуще») та «Вісті з Галичини» (М. М. «Про житє-бутє Віжомельців», Н. С. «Про комарнянських зарібників і оліярників», «Сільські робітники Східної Галичини р. 1876», «Доходи і видатки вбогого сьвящченника», О. Т. «Лихва на Буковині», І. Д. «Зарібки і житє львівського зецера», Т. Т. М. «Культурні і феодальні штуки в Снятинщині»).

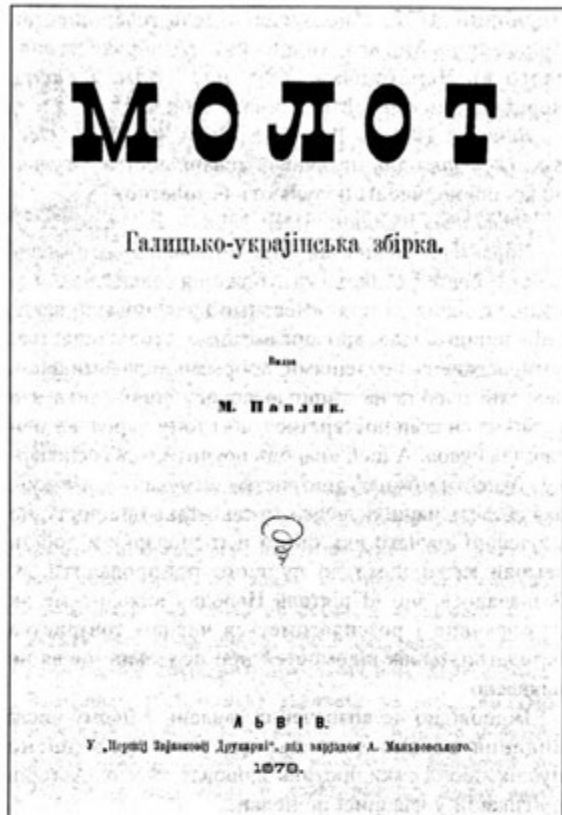
Інформація про книжкові та періодичні видання публікувалася під рубрикою «Бібліографія», в якій окремо виділялися: «Малоруська», «Россійська», «Польська», «Сербська», «Німецька».

На «Молоті» видання галицько-українських збірок, що виходили замість місячника «Громадський Друг», припинилося.

Бібліографія: *Левіцький І. Е.* Галицько-русская библиография XIX-го столетия дополненная русскими изданиями вышедшими в Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 296; *Черняков Б. І.* Періодичні видання учнівської і студентської молоді України XIX — початку XX ст.: Джерела дослідження: Бібліограф. посіб. — К., 2004. — С. 4, 6, 8, 11, 12, 17, 23, 37, 38.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні.* — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 507; *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 247, 248; *Дей О. І.* Українська революційно-демократична журналістика: Проблема виникнення і становлення. — К., 1959. — С. 194—285; *Дмитрук В. Т.* Нарис з історії української

журналістики XIX ст. — Львів, 1969. — С. 99—102; *Громадський Друг. Дзвін. Молот: Систематичний покажчик*

змісту / Склад П. Г. Баб'як. — Львів, 1978; *Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін.* — Львів, 1983. — С. 214—216; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 127—129; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 339—341; *Михайлин І. Л.* Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 514—541.

М. Галушко

102

ПРИЯТЕЛЬ НАРОДА: Органъ и власнѣсть товарищества, занимающагося розпространеніемъ обще-полезныхъ вѣдомостей межи сельскимъ народомъ на Буковинѣ. — Выходить разъ на два мѣсяца. Р. І. Ч. І. 1878, 12/24 мая.

Отвѣтственный ред. секретарь товарищества Андрей Микуличъ. *Вспѣлредакторы:* для русского

текста Іоанъ Цуркановичъ и Іоанъ Глѣбовичъ; для румунського Деметеръ Изопескулъ и Ілія Луца. — **Чернівці, 1878:** *Изд.* предсѣдатель товарищества Сильвестеръ Морарь-Андріевичъ. *Печатня* Петровского въ Чернівцахъ. *Адр. ред., адм. і експ.:* Чернівці, въ домѣ Микулича, № 24.

Вийшло: 1878 — Р. I ч. I, [?]; *Ф.* 30×23 см; *Обс.* 8 с.; *Передп.:* для нечленівъ товарищества I гульд. 50 кр. рѣчно, члени получаютъ бесплатно.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1878 — Р. I ч. I.

Характеризуючи стан і причини занепаду «господарства братей-селянъ» та зубожіння селянства Буковини, редакція у статті «Честный Буковинскій народ!» повідомляла про організацію «товарищества, которое хочетъ поученіями, добрыми порадами нашъ сельскій народъ на лѣпшую дорогу спровадити и о то всѣма силами постаратися, абы тому народови май гараздъ було». А щоб «народъ поучити, якъ господарку піднести можна», товариство заснувало «газетку», яка «будеть нашихъ людей по таки-такъ по просту, но сердешно научати якъ бы то и господарку и добріи звичаи межи нами до лучшего припровадити...». Зазначалося, що «Пріятель Народа» виходитиме як двомісячник і розсилатиметься членам товариства безплатно, однак відомостей про подальші числа не виявлено.

Відповідно до визначених завдань у цьому числі видання подано господарські поради, вміщено публікацію «Грѣхи противъ здоровья дѣтей». Авторів публікацій у часописі не подано.

Бібліографія: *Левичій І. Е.* Галицко-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 301.

Література: *Романюк М. М.* Українська преса Північної Буковини (1870—1918 рр.). — Львів, 1998. — С. 29, 30; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 1999. — С. 143; *Романюк М.* Українська преса Північної Буковини (1870—1940 рр.): джерелознавчий аспект // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 7. — С. 517, 556.

М. Галушко

103

СЕЛЬСКІЙ ГОСПОДАРЬ: Письмо съ изображеніями для всякого. — Выходить два раза въ мѣсяцъ, каждого 1. и 15. дня (1878), два раза въ мѣсяцъ, каждого 15 и 30 дня (1879). Г. I. Ч. I. 1878, 15(27) берез.

Властитель и отвѣтательный писатель (1878 ч. 1), *изд. и отвѣтательный сочинитель* (1878 ч. 2 — 1879) Николай Димитріевичъ. — **Черновцы, 1878—1879:** *Печатня* вдовы Іосефы Петровской (1878 ч. 1—5); *Тип.* К. Левицкого прежде Петровского (1878 ч. 6); *Печатня* Рудолфа Екгардта (1878 ч. 7 — 1879). *Адр. сочинительства и управительства:* Черновцы, ул. Семиградская, ч. 453, домъ Екгардта.

Вийшло: 1878 — Г. I ч. 1—19, 1879 — Г. II ч. 1—6; *Ф.* 30×23,5 см; *Обс.* 8 с.; *Передп.:* за годъ 4 гульд. австр. вал.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1878 — Г. I ч. 1—19, 1879 — Г. II ч. 1, 2.

Примітки: У надзаголовку: «Изъ рукъ до рукъ!». Двоптижневик ілюстрований рисунками сельськогогосподарських рослин та інвентарю.

Вбачаючи нагальну потребу у господарському часописі, громадський і просвітній діяч Буковини, член крайового земельного товариства, «Руської Бесіди», «Руської Ради» у Чернівцях Микола Димитрієвич у березні 1878 р. почав видавати двоптижневик для селян «Сельскій Господарь», який виходив «язичієм» за його редакцією. Підкреслюючи важливість сельського господарства для досягнення народного добробуту, М. Димитрієвич у зверненні «До почтенныхъ п. т. читателей!» писав: «Народъ сельскій въ Галичинѣ и Буковинѣ маеть такъ, якъ и другіи краи въ Австріи, головну підвалину своего благобыта въ сельскомъ господарствѣ искати, бо тутъ его природа найбільше обдарила. Для того повинень нашъ народъ на сію галузу заробку найбільшу увагу полагати и всѣма силами и средствами ю подпирати, чтобы чимъ дальше въ передъ поступити» (1878. — Ч. I). Щодо мови двоптижневика редактор зазначав: «Языкъ буду уживати простонародный, но чистый исключаяючи провинциализмы» (1878. — Ч. I).

Темами популярно-пізнавальних публікацій двоптижневика були землеробство і хліборобство, тваринництво, садівництво, городництво, господарське діловодство, нові винаходи і досягнення у всіх галузях сельського господарства. У кожному номері постійно друкувалися обширні поради під назвою «Яка теперъ работа въ господарствѣ на ряду». В них зазначалася черговість робіт у господарстві, зокрема в полі, на городі, у саду, на пасіці, з догляду за худобою і птаством, в утриманні господарських приміщень тощо.

У часописі опублікована інформаційна стаття про рілнично-промислову виставку в Станіславі, у якій

Изъ рукъ до рукъ!

Выходитъ два раза въ
мѣсяцъ, тождо 1. и 16.
дня.

Примѣръ выписки:
за весь годъ 4 рубля,
за полъ года 2 " "
австр. вал.

За доставку платится отъ
подписки за разъ 6 кр., за
2 разъ 3 кр., за 3 разъ
12 кр. и. о.

СЕЛЬСКІЙ ГОСПОДАРЬ.

Письмо съ изображеніями для всякого.

Сочинительство и управ-
леніе въ Свинбурскон
улицѣ Ч. 453. домъ Киртъ
подъ рѣзю. швомъ.

Издатель и отвѣтственный
сочинитель: НИКОЛАЙ
ДИМИТРИЕВИЧЪ.

Ч. 6.

Черновцы (1.) 13. Червня 1878.

Годъ I.

Ленъ богата нора заробку.

Наши господаи по майббольшой части хлѣбороб-
ствомъ занимаются и на кождомъ поли збѣже сѣютъ,
хоть не кожда земля, не кожда околица до того однако
здольна; в еси и здольна, то можетъ бути, що не въ
такой мѣрѣ для збѣжа, якъ для другихъ растений, що
збѣже не дасть только доходу якъ бы могло инше ро-
стеніе дати.

Торгови растений, якъ на пр. тютюнь, ленъ, хмѣль
иъ гдѣнкихъ околицахъ съ много ббольшимъ заробкомъ
можно бы на продажъ сѣяти, якъ збѣже, однакъ-жъ на-
ши господаи по ббольшой части сѣютъ лишь для своей
домашней потреби.

Въ Галичинѣ и Буковинѣ навѣтъ въ подгоряхъ и
горахъ въ отвѣдныхъ выдолнинахъ, тихихъ, тенелю-
бныхъ выложинахъ, можно бы велику часть земли съ хо-
снотъ леномъ засѣвати. Правда, що въ Галичинѣ сѣ-
ется тютюнь и ленъ, но отвѣдно обшару галицкой
земли и способности ея, дуже мало, а до того еще ленъ
не обробляють належно, хотяи онъ приблизительно въ
такой добротѣ бы могъ на торгъ вывозитися якъ въ
Россію, где ленъ великой славы добшомъ.

Будучи минушого лѣта въ Синазію, где госпо-
дирство дуже розвите, где много всякихъ (заводъ) и
богатыхъ людей, прийшовъ я и до пральни (фабрики,
где машинною прядется повѣско) въ которой десять
тысячъ веретенъ разомъ прядутъ и гононь воды (по-
тока) обертаются. Заводщикъ (фабрикантъ) показывалъ
мнѣ розлични сорты лну и между ними и галиций и

буковинскій — и казалъ, що изъ сихъ краевъ могъ
быдуже добрый ленъ приходити, и охотно и скорше бы
его отсюда брали якъ изъ Нѣмеччины (где мало для
лну такой сносной земли и отвѣдныхъ околицъ,
где волокно гѣй троха не равне и за шерстке и где
добрый ленъ дуже дорого приходитъ) если бы госпо-
дари ббольше сѣяли и лучше около него ходили знали.
Заводщикъ (фабрикантъ) уважаетъ на то, абы ленъ
въ стеблѣ ровный, т. е. однако за грубый и довольно
долгий булъ, а потому при моченю не збавленный, бо
изъ такого лну ровне и долге волокно можно нитку
дасть и добре дается прясти.

Щобы ленъ добре родился, потребуеъ онъ до-
брон довольно волжон земли, доброго засѣну, доброго
обходу такъ въ росту якъ при браню, моченю, суше-
ню и тертю.

Що ся тичеть земли, то наилучша для лну се-
редно горошковата троха пѣсковата, довольно волжиз
земля. Но ленъ можетъ родитися добре и на другой
земли, лишь треба его лучше управлять, удобрять и коло
него ббольше ходити. За нидто волжиз земля, где ча-
сомъ вода пбдъ верхъ подходитъ, для лну не здббна.
Поля близко очереть, отавъ, млякъ, ставѣвъ, гѣсовъ,
если довольно сытны, не выссаны для лну дуже здббны.
Ленъ потребуеъ чистого поля, для того наилучше его
сѣяти на такомъ, где буряновъ нѣтъ, або хоть не много,
абы его сія не глушили, пока прійдетъ до поленья. Бо
хоть выполется, то на бурянистомъ поли зновъ кила-

підкреслювалося значення і користь в її участі для господарства, закликаючи не пропускати мимо «науки і познання... бо вь такій выставѣ лежить велика корысть не лишъ для поодинокихъ гражданъ, но и для всего краю» (1878. — Ч. 10).

Належна увага на сторінках двотижневика приділялася навчанню майбутніх хліборобів у сільськогосподарській школі в Чернівцях, друкувалися умови прийому і навчання у ній.

Постійно публікувалися інформаційні матеріали про збір різних сільськогосподарських культур в Австрійській державі, повідомлення про ціни на сільськогосподарську продукцію, господарський інвентар та машини.

Не залишилися поза увагою редакції і важливі рішення буковинського і галицького сеймів стосовно сільського господарства, які були опубліковані під рубрикою «Изъ сеймовъ». Друкувалися тут також повідомлення про збори філії Товариства ім. М. Качковського у Станіславі та публіцистична стаття «Панщина упала — господарство ся піднесло» (1878. — Ч. 4), присвячена 30-річчю її ліквідації.

Інформаційно-рекламні матеріали, які публікувалися переважно на останній сторінці двотижневика, пропагували коломийську газету «Весна», видання «Руської Бесіди» у Чернівцях, санкт-петербурзький «Славянській міръ», а також повідомляли про торгові склади насіння, картоплі, торгові домів сільськогосподарських машин у Чернівцях тощо.

Авторів публікацій часопису редакція не подавала.

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 303, 304, 327; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.: К., 1930. — С. 64.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні.* — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2745; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 144; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 1999. — С. 141, 142; *Романюк М.* Українська преса Північної Буковини (1870—1940 рр.): джерелознавчий аспект // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 7. — С. 517, 558; *Романюк М. М.* Українська преса Північної Буковини як джерело вивчення суспільно-політичного життя краю (1870—1940 рр.). — Львів, 2000. — С. 124, 125.

М. Галушко

1879 р.

104

БАТЬКІВЩИНА (1879—1892 ч. 8, 1893—1896); **БАТЬКІВЩИНА** (1892 ч. 9—52): Газета політична і наукова, посвячена переважно справамъ народу (1882—1888); Газета політична і наукова посвячена справамъ руского народу (1889—1890); Часопись політична для руского народу (1891); Часопись політично-економічно-господарска (1892). — Выходить два разы на мѣсяць, кожного 1-ого и 16-ого (1879—1882, 1893—1896), що тижня вь пятницю (1883—1892). Р. 1. Ч. 1. 1879, 1 жовт.

Выдає и вѣдповѣдає за ред.: Маркиль Желеховскій (1879—1880 ч. 3), Володимиръ Пѣдьяшескій (1880 ч. 4 — 1884 ч. 17, 1885 ч. 12—40), Василь Нагѣрный (1885 ч. 41 — 1890 ч. 36), Володимиръ Левицкій (1890 ч. 37—52), Кость Левицкій (1891—1892 ч. 1), Кость Паньковскій (1892 ч. 2—52), Михайло Голейко (1893 — 1895 ч. 11/12), Михайло Струсовичъ (1895 ч. 13 — 1896). *Вѣдповѣдає за ред.* Володимиръ Пѣдьяшескій (1884 ч. 18—52). — **Львѣвъ, 1879—1896:** Друк. Товариства им. Шевченка (1879—1881, 1893—1896); Друк. Товариства им. Шевченка пѣдъ зарядѣмъ К. Беднарского (1882—1892). *Адр. вид-ва:* на пляцу Стрѣлецкѣмъ, № 1 (1879 — 1880 ч. 13), на пляцу Галицкѣмъ, № 15 (1880 ч. 14 — 1881 ч. 13), на ул. Академичнѣй, № 8 (1881 ч. 14 — 1887 ч. 47, 1893—1896), при ул. Скарбѣкѣвскѣй, № 4 (1887 ч. 48 — 1888), при ул. Хорушины, № 5 (1889 ч. 1—15). *Адр. ред.:* ул. Хорушины, ч. 5 (1889 ч. 16 — 1890). *Адр. ред. і адм.:* при ул. Корняктѣвъ, ч. 1 (въ «Народнѣмъ Домѣ») (1891—1892 ч. 1), при ул. Театиньскѣй, ч. 19 (1892 ч. 2—52).

Вийшло: 1879 — Р. 1 ч. 1—6, 1880 — Р. 2 ч. 1—24, 1881 — Р. 3 ч. 1—24, 1882 — Р. 4 ч. 1—24, 1883 — Р. 5 ч. 1—52, 1884 — Р. 6 ч. 1—52, 1885 — Р. 7 ч. 1—52, 1886 — Р. 8 ч. 1—52, 1887 — Р. 9 ч. 1—25/26, 27—43/44, 45—52, 1888 — Р. 10 ч. 1—53, 1889 — Р. 11 ч. 1—46/47, 48—51/52, 1890 — Р. 12 ч. 1—7/8, 9—27/28, 29—34/35, 36—38/39, 40/41—43/44, 45—52, 1891 — Р. 13 ч. 1—48/49, 50—51/52, 1892 — Р. 14 ч. 1—52, 1893 — Р. 15 ч. 1—24, 1894 — Р. 16 ч. 1—10/ 1/2 11, 1/2 11/12, 13—24, 1895 — Р. 17 ч. 1/ 1/2 2, 1/2 2/3, 4—10, 11/12, 13—24, 1896 — Р. 18 ч. 1—24; Ф. 34,5×24,5 см (1879—1888, 1891—1892), 23×16,5 см (1889—1890), 28,5×21 см (1893—1896); Обс. 8 с. (1879—1888, 1891—1896), 16 с. (1889—

1890); *Передп.*: до кінця року 65 кр. (1879), віль 1-го цвітня до кінця року 1 зр. 90 кр. (1880 ч. 9—24), за рік 2 р. 50 кр. (1880—1882), 4 р. (1883—1885), 4 зр. (1886—1892), 2 зр. (1893—1896). Заграницею: за рік 4 рубл. або 10 франків (1886—1892 ч. 9), 5 руб. або 12 франків (1892 ч. 10—52). На «Батьківщину» и «Читальню» за рік 4 зр. (1893—1896).

Наявність у фондів: ЛНБ: 1879 — Р. 1 ч. 1—6, 1880 — Р. 2 ч. 1—24, 1881 — Р. 3 ч. 1—24, 1882 — Р. 4 ч. 1—24, 1883 — Р. 5 ч. 1—52, 1884 — Р. 6 ч. 1—52, 1885 — Р. 7 ч. 1—52, 1886 — Р. 8 ч. 1—52, 1887 — Р. 9 ч. 1—52, 1888 — Р. 10 ч. 1—53, 1889 — Р. 11 ч. 1—51/52, 1890 — Р. 12 ч. 1—52, 1891 — Р. 13 ч. 51/52, 1892 — Р. 14 ч. 1—52, 1893 — Р. 15 ч. 1—24, 1894 — Р. 16 ч. 1—24, 1895 — Р. 17 ч. 1—24, 1896 — Р. 18 ч. 1—24; НБУВ: 1890 — Р. 12 ч. 1—52; НБ ЛНУ: 1879 — Р. 1 ч. 1—6, 1880 — Р. 2 ч. 1—24, 1881 — Р. 3 ч. 1—24, 1882 — Р. 4 ч. 1—24, 1883 — Р. 5 ч. 1—52, 1884 — Р. 6 ч. 1—52, 1885 — Р. 7 ч. 1—52, 1886 — Р. 8 ч. 1—52, 1887 — Р. 9 ч. 1—52, 1888 — Р. 10 ч. 1—53, 1889 — Р. 11 ч. 1—51/52, 1890 — Р. 12 ч. 1—52, 1891 — Р. 13 ч. 1—51/52, 1892 — Р. 14 ч. 1—52, 1893 — Р. 15 ч. 1—24, 1894 — Р. 16 ч. 1—24; ДНАБ: 1890 — Р. 12 ч. 42, 43/44, 1894 — Р. 16 ч. 1, 2, 5, 9, 21, 22, 1896 — Р. 18 ч. 5, 6; ОДНБ: 1889 — Р. 11 ч. 1—10, 12—21, 23—25, 27—29, 31—34, 36—52, 1890 — Р. 12 ч. 1—52; БН: 1889 — Р. 11 ч. 48; Б.У. Врон.: 1879 — Р. 1 ч. 1—6, 1880 — Р. 2 ч. 1, 1884 — Р. 6 ч. 2—48, 1885 — Р. 7 ч. 1—52.

Примітки: У 1882—1892 рр. підзаголовок подано тільки на загальній титульній сторінці річника, є показник змісту до кожного річника. Додатки: 1883 р. — «Бесѣды рускихъ пословъ въ галицькомъ соймѣ въ р. 1883»; 1886 р. — «Додатокъ до «Батьківщини» ч. 9 — «Бесѣда посла П. Лѣнинського»; 1888 р. — «Додатокъ до Батьківщини» ч. 9 — «Статутъ «Институту підъ покровомъ св. Николая», заложенного черезъ «Руске Товариство Педагогичне у Львовѣ» (4 с.); 1892 р. — «Додатокъ до «Батьківщини» ч. 9 — «Вѣдозва видѣлу «Народнои Радѣ» въ справѣ правописной».

Новий український часопис для селян «Батьківщина», заснований за ініціативою і підтримкою Юліана Романчука, ставив своєю метою «до згоди и єдности загрѣвати...», «на сторожи нашого народу стояти» (До дѣла! — 1879. — Ч. 1). На дванадцятому році видання редакція відзначала, що «Батьківщина» призначена «для справъ нашего руского народа... Задачою нашої часописи єсть: боронити рускій

народъ передъ всякими напастями, здирствами и кривдами, подавати єму здорову науку, потрібну для єго образования и до полѣпшеня єго гѣркой долѣ. Часопись наша стояла... и буде дальше стояти на грунтѣ народномъ и єсть незалежною вѣдь никого иншого тѣлько вѣдь сѣ передплатниковъ» (1890. — Ч. 1). Намагаючись «лучити всѣхъ Русинѣвъ до спѣльной обороны свого добра и своихъ правъ, и усувати та лагодити всякій непотрѣбнй сварнѣ въ руской родинѣ» (1894. — Ч. 1), «Батьківщина» перша, — за твердженням редакції, — поставила справу хлопску и интересы рускихъ селянъ ширше... Не вдаючись въ партійнй споры и агітаціѣ, старала ся ... освѣдомити широкий версты сѣльського населеня підъ взглядомъ національнымъ и політичнымъ...» (Вѣдь Редакціѣ. — 1896. — Ч. 1).

Прагнення редакції «розруховати» український народ, «приводити єго до пізнаня своихъ потребъ и своихъ правъ, подавати єму способы, якъ бы добивъ ся лучшой долѣ, розказувати передъ свѣтомъ єго нужды и кривды и боронити єго у всѣхъ справахъ»

(1893. — Ч. 24) визначило структуру часопису. Він здебільшого складався із передової чи програмної статті на злобу дня, організаційних матеріалів і відозв «Народної Ради» та рубрик: «Справи поточні», під якою друкувалися різноаспектні матеріали про національно-політичне, громадське, економічно-господарське і культурно-освітнє життя українців краю у підрубриках «Справи шкільні», «Справи політичні», «Справи рускі», «Справи красві», «Справи селянські», «Справи громадські», «Справи церкви і духовенства», «Справи буковинських Русинів»; «Вісти з краю» — окрім кореспонденцій та заміток з різних місцевостей Галичини вмішувалися повідомлення «З Катеринославщини» Б. В. (1892. — Ч. 14, 18, 25, 34, 36), «Слободська Україна» О. Квакуна (1892. — Ч. 36, 40—42, 47) тощо; «Новинки и всячина»; «Господарство, промыслы и торговля» або «Вісти господарські, промыслові и торговельні»; «Дрібний правотар» (1894); у 1889—1890 рр. — рубрики «З життя и праці нашого життя», «Наші народні читальні» та «Наші господарсько-купецькі товариства». В окремі роки видання запроваджувалися рубрики «Порада для господарств», «Ради господарські», яку у 1890—1891 рр. вів Антін Глодзінський і час від часу — М. А. Барта. Постійною у часописі була рубрика «Що діє ся в світі» («Що діє ся в світі») із підрубриками «Австрійсько-угорська монархія» і «Справи заграничні», під якою вмішувалися повідомлення про найбільш важливі події в Австрійській державі та суспільно-політичне життя у Німеччині, Англії й інших європейських країнах.

Передові статті «Русини в Раді державній» (1879. — Ч. 4), «Що робити?» (1880. — Ч. 8, 9), «Рада державна и Русини» (1880. — Ч. 10), «Дбаймо самі про себе» (1881. — Ч. 9), що закликали українців активніше займатися політикою, організовуватися у товариства, які боронитимуть їхні права, програмні статті «Ще не вмерла Україна!» (1884. — Ч. 33), «Поки-ж то Русь буде ще польською» (1888. — Ч. 22), «Нова народна програма» (1891. — Ч. 2), «Мы є народъ рускій» (1891. — Ч. 3), «На що намъ рускої школи» (1891. — Ч. 46), «Руське письмо в уряді» (1892. — Ч. 32), «Рух серед Русинів» (1894. — Ч. 11/12) та ін., які розглядали важливі питання розвитку «русского руху» в Галичині, окремішність українського народу від польського і російського, боронили право української мови й українського шкільництва, спонукали читачів до узагальнень і конкретних висновків.

У статтях «Выборы до радъ повѣтовыхъ», «Найважнійша справа», «Реформа выборча» (1890—1896) та ін., низці кореспонденцій під назвами «Якъ за насъ дбають у соймѣ» (1889), «Вѣсти про выборы», «Рухъ выборчий», «Рада державна», «Соймъ красвий», правових і публіцистичних статтях (Якъ выбирати посла до Рады державной. — 1891. — Ч. 4—6; Що мають знати выборці. — 1891. — Ч. 7; О выборахъ громадскихъ. — 1891. — Ч. 30—32; Сандулякъ І. Голосъ селянина передъ выборами. — 1895. — Ч. 10; Хлопы и хлопска справа. — 1896. — Ч. 9—11 та ін.) газета широко висвітлювала громадсько-політичні явища і події, захищаючи національні інтереси українців Галичини. Тут також вмішувалися матеріали на зразок: «Якъ дбає галицькій соймъ о добро селянь?», «Кілька слівъ передъ выборами», «По выборахъ» тощо. Часопис систематично друкував промови і звіти («Справоздане посольскі») перед виборцями, зокрема, тут виступали П. Лінинський, М. Січинський (1889), К. Гаморак (1889—1890), Ю. Романчук (1891—1895), О. Барвінський (1891), С. Поточко (1892) та ін.

Автори часопису порушували таку національну проблему тогочасної Галичини, як викладання українською мовою в закладах освіти (Рускій языкъ в мѣських школахъ. — 1883. — Ч. 25; Руска мова в школахъ. — 1884. — Ч. 42; Пишѣмъ по руски! — 1885. — Ч. 7; Борба о рускій языкъ в соймѣ. — 1887. — Ч. 3—7; В справѣ рускої правописи. — 1888. — Ч. 22—25).

Проводячи активну просвітницьку роботу, редакція друкувала матеріали про організацію українських шкіл і читалень (Павликъ М. Справи рускихъ читалень. — 1884. — Ч. 47—51; Нові уставы шкільні. — 1885. — Ч. 9; В оборонѣ рускихъ читалень. — 1885. — Ч. 34; Справа рускихъ шкіль в радѣ державній. — 1888. — Ч. 20, 21 та ін.), про активізацію просвітницької, економічно-господарської, національної організації (Нагірний В. Працюймо, а Богъ намъ допоможе! — 1885. — Ч. 37—40, 44—47, 49—51; Покуцький М. Сполки руско-українських робітнихъ людей. — 1889. — Ч. 6; Левицький К. Про сполки и стоваришеня господарські. — 1896. — Ч. 19), про заснування і діяльність таких товариств, як «Просвіта», «Народна Рада», «Зоря», «Народна торгівля», «Селянська Рада», «Дністер», Педагогічне товариство та ін. На поглиблення та поширення суспільно-політичних знань серед народу були спрямовані статті М. Зубрицького «Що се таке аристократи, а що демократи» (1894. — Ч. 20), «Що

БАТЬКІВЩИНА.

Виходить у Львові що тиждень в п'ятницю вечером.

Предплати, платати у Львові виконати: в австро-угорській монархії за цілий рік 4 зр., за пів року 3 зр., за чверть року 1 зр.; на границю за цілий рік 6 рублів або 10 франків, за пів року 3 рублі або 5 фр., за чверть року 1 рубель або 2½ франка. — Рекламаций в отвертій листах визнає суть від оплаки почт. ной. — Редакція і адміністративне знаходиться при ул. Тестинській ч. 19.

ТРИ ЗОРІ

В роковина смерті наших ховарів:

Тараса Шевченка, Юрія Федьковича і Маркіана Шашкевича.

Козись то і на наших небі
Сияло сонце золоте,
Від теплих промінів кишло
У нас жито своє живе.
Та вже давно тому, як гріло
На Верейну воно... давно!

Ба, вже давно я тому, як згасло,
Згасло, зникло десь воно.
І чорна ніч темніша гробу
Настала в нас з того часу,
Ні зіронька, ні іскра навіть
Не бласла в чорну ніч тому.
А шакарівна чорна птаха
Все наше золоте, добро
В ту ніч закрала, загаснула
В своє вороже гніздо.
А що залзанне хатре пшанцею
Позабирати не змогло —
То люд — ту масу непохитну
Запрат братець наш у армо.
Запрат і оре пою нині
Зрошечку потом, кровію
Батьківську землю нашу в сні
Вурай, кукіль свій у ріжю...
Так, сей оре, а ті знов крали
А той і снів помагає,
Ми-ж в темній ночі і не знали,
Куди той піс, куди сей гнав.
Аж ось, ото айт тому, закрила
На сході зіронька чудова
І перший промінь-луч пустила
В ту нашу темну ніч вона.
От бистре око се, ба й друге
Добачило в тім світельці,
Що діє ся у нас за лихо,
Та як від него нам світється.
Та голос їх лунав на дармо
Усіх із тими він не довгали,
Хайб що праведні їх душі

Новими зірками зійшли
І біжили все більше світла-правди
Напосах в темну, жасну ніч.
І воскресалим промінем
Заганули братам до ніч.
Та все ще того світла мало

И туман би нас ще й нині крав,
Як би не та зоря просвітла,
Що Бог сам єй засвітив, —
Вона, Тарасова зіронька,
Прогнала пітьму — ту густу
І гон від Дону до Дунаю

ТАРАС ШЕВЧЕНКО.

Закрила світлом Русь цілу
І розікрила й освітила
Оперла світлом кривди всі,
Що заплідили Вкраїні
І людськості враги є.
Яркий іскри розсипав
В отруг Тарасова зоря
И запалило нові все зорі
На наших небесах вона:
Он-там над городом Львом стала
Вже Маркіанова зоря, —
А із-за Чорногори виходить
Вже третя — Юрія зоря.
Деколя тої трійці більше
Яненьких зірок менших є,
І сонний світ, ярий, огненний
Деколя трійці єй бе.
І в кождої хвилині все зростає
Число тих наших лосих зір,
Вкраїні й людськості на славу
А ворогам на глум, докір...
І приїде час, настане хвиля,
Що в зір тих сонце єй зійде
І стане день на Україні,
Заграв в ній вічне жито.
Підняміте-ж в гору очі,
Ви, прагнущі батьки!
Наберіть в зір світла — сил,
Слабодухи — юнаки!
Осушіть в промінь повітря тих,
Слени, матері й доньки!
Поклюбайте своїм світлом,
Немовлята, дітвара!...

Ще не змерла, і не змере вже
А ще краще жити буде;
Бо в зір трійці сонце правди.
Сила й воля їх зійде!

Ом. Мурзики.

се таке консерватисти, а що поступовці?» (1894. — Ч. 22), «Нашь устрѣй державный та соймъ красвѣй» (1894. — Ч. 23, 24), реферати К. Левицького «Окружнѣ громадѣ» (1896. — Ч. 10) і Олійника «Хлопска грунтова поскѣбѣсть» (1896. — Ч. 19, 20), популярна стаття (без зазначення автора) «Про нашѣ змаганя народнѣ» (1895. — Ч. 16, 17) та інші матеріали. Редакція вміщувала також короткі повідомлення про видатних людей України і краю: Б. Хмельницького, П. Конашевича-Сагайдачного, Ю. Федьковича, М. Костомарова, О. Кониського, І. Нечуя-Левицького, Г. Квітку-Основ'яненка, М. Устияновича, В. Барвінського, С. Воробкевича, А. Могильницького та ін. Портретами цих особистостей відкривалися здебільшого числа часопису за 1890 р. Тут друкувалися також статті «Рускѣ князѣ», «Данило, рускѣй король», матеріали, що ознайомлювали читачів із діяльністю послів І. Озаркевича, Ю. Романчука, розповідали про церкви св. Юра у Львові та Дрогобичі, св. Андрія у Києві тощо.

Особливість роботи редакції «Батьківщини» — це публікація оглядово-аналітичних редакційних статей соціально-національного спрямування на початку кожного року під назвою «Рѣчь ...», «Зѣ концемъ ... року». Аналізуючи громадське, соціально-економічне і культурно-національне життя українства за рік, редакція спонукала читача до конкретних висновків щодо національного поступу в поточному році. Так, аналізуючи соціально-національне становище українців 1880 р., вона писала: «Права нашѣ якѣ були, такѣ и с... Вѣ школахъ и урядѣхъ... не наша мова тай не нашѣ люде управляли... наше духовенство... мусѣло по паньскихъ передпокахъ жебрати за презентѣю, нашѣ учителѣ, урядники... зависѣли вѣдѣ чужихъ настоятелѣвъ, голосъ нашего народу, нашихъ газетъ, нашихъ послѣвъ якѣ перше такѣ и теперѣ не мавѣ великои ваги» (Рѣчь 1880. — 1881. — Ч. 1).

Помітне місце на шпальтах часопису займали матеріали економічно-господарського змісту. До 1893 р. тут, окрім коротких відомостей і порад, друкувалися ґрунтовні реферати й статті, що розглядали проблеми рільництва краю, селянських позик і кредитів, податків, роз'яснювали соціально-правові аспекти земельних та інших господарських питань. Публікувалися також практично-рекомендаційні статті з питань сільського господарства, перш за все — це «Листы господарскѣй Ілька Гуцуляка, стаття «Дещо про хоробы заразливѣй у звѣрѣхъ господарскихъ» В. Федоровича та низка заміток про бджільництво, догляд за худобою тощо.

Твори художньої літератури час від часу з'являлися на шпальтах часопису з 1885 р., а частіше — у 1889—1892 рр. Здебільшого тут друкувалися поезія таких українських письменників, як Т. Шевченко, Ю. Федькович, К. Устиянович, В. Шашкевич, Д. Мекели, В. Кулик, П. Кирчів, Б. Грінченко (під псевд. В. Чайченко), П. Думка, Т. Яницький, М. Рихвицький, а також повісті й оповідання М. Гоголя («Нѣчь передѣ Рѣздвомѣ»), Ю. Федьковича («Сафатѣ Зѣничѣ», «Побратимѣ», «Опришокѣ», «Три якѣ рѣднѣ братѣ»), П. Кирчіва («Святѣй вечѣрѣ»), С. Коваліва (під псевд. Стефан П'ятка) («Разѣ ликнули и разѣ заплатили», «Юрко Бубень», «Щаслива бабуня», «Спиритко Бруццакѣ»), п'єса М. Нагірної (під псевд. Ганка Васямуха) «Знайда» та ін. Із перекладів було опубліковано оповідання Б. Б'єрсона та інших європейських авторів.

Остання сторінка майже кожного числа містила оголошення торговельно-економічного характеру, повідомлення про нові видання, рекламні оголошення галицьких і буковинських часописів («Зеркало», «Бібліотека для молодежи», «Господарѣ и Промышленникѣ» та ін.).

Принципова національно-політична позиція часопису у захисті інтересів і прав українського селянства Галичини призводила до конфіскації й видання другим накладом окремих чисел за 1880—1883, 1885—1887, 1890, 1896 рр.

Із представників української інтелігенції, що співпрацювали із часописом, виступаючи з матеріалами на суспільно-політичні, соціально-економічні та правові теми, варто відзначити, крім вищезгаданих, Антона Дольницького (під псевд. Харко Таран, Іван Бачний), Михайла Дорундяка, Василя Нагірного, Максима Крушельницького (під псевд. Андрійчук), Михайла Павлика (під псевд. Михайло, М. Покуцький), Романа Гузара (під псевд. Стефан Тихій), Корнила Устияновича, Теофіла Окуневського та ін.

«Батьківщина» друкувалася етимологічним правописом, за винятком 1892 р., коли за редагування К. Паньківського використовувалася фонетика.

Останнє (24-те) число «Батьківщини» вийшло 16(28) грудня 1896 р. У редакційній замітці повідомлялося, що з 1897 р. «замѣсть теперѣшнихъ двохъ газетъ «Батьківщинѣ» и «Читальнѣ», котрѣ выходили на перемѣну и доповняли ся вѣ передплатѣ», буде виходити «одна часописъ, політична и просвѣтно-господарска разомѣ «Свобода» (1896. — Ч. 24).

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицько-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями

вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 309, 336, 337, 362—364, 392, 393, 422—425, 457—459, 494—497; *Левицький І. Е.* Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 3—6, 96—99, 186—191; 1910. — Т. 2. — С. 3—8, 130—133; 1911. — Т. 3. — С. 5—8, 145—148; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 64, 65.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 100; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 105, 106; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 344, 353.

М. Галушко

105

ГОСПОДАРЬ И ПРОМЫШЛЕННИКЪ: Письмо илюстроване (1881—1882 ч. 6, 1886); Письмо илюстроване. Органъ Общества Господарско-Промыслового (1882 ч. 7 — 1883 ч. 20); Письмо илюстроване. Органъ Общества Господарско-Промыслового и Народной Торговлѣ (1883 ч. 21 — 1884); Письмо илюстроване. Органъ Общества «Народная Торговля во Львовѣ» (1885); Письмо господарско-промислове (1887). — Выходить два разы въ мѣсяць кожного 1 и 16 по рускому численію. Г. 1. Ч. 1. 1879, 1 листоп.

Изд. и отвѣтательный ред. Аполлонъ Ничай (1879—1885). *Выдас и за ред. вѣдповѣдас:* Антонъ Глодзинскій (1886 ч. 1—4), Василь Нагѣрный (1886 ч. 5 — 1887). — *Станиславѣвъ* (1879—1883 ч. 20); *Львѣвъ* (1883 ч. 21 — 1887), 1879—1887: *Черенками І. Данкевича въ Станиславѣвъ* и М. Бѣлоуса въ Коломыѣ (1879—1880); *Черенками І. Данкевича* (1882). *Печатня І. Данкевича въ Станиславѣвъ* (1879—1880 ч. 11, 26—28, 1881—1883 ч. 20); *Печатня Михаила Бѣлоуса въ Коломыѣ* (1880 ч. 12—25); *Тип. Ставропигійского Института* (1883 ч. 21 — 1885 ч. 15); *Тип. Ставропигійского Института подъ управл. О. И. Тарнавского* (1885 ч. 16—24); *Друк. Товариства им. Шевченка подъ зарядомъ К. Беднарского* (1886—1887). *Адр. ред. і адм.:* Станиславѣвъ, въ камениці русской Бурсы при ул. Середной, № 43 (1879—1882 ч. 5), при ул. Седельмаера, № 45 (1882 ч. 6 — 1883 ч. 20); Львѣвъ, при ул. Орменской, № 2, въ камениці Руского Банку (1883 ч. 21 — 1885), при ул. Галицкой, ч. 44 (1886—1887 ч. 4), при ул. Баторія, ч. 24 (1887 ч. 5—12).

Вийшло: 1879 — Г. 1 ч. 1—4, 1880 — Г. 1 ч. 5—22/23, 24—28, 1881 — Г. 2 ч. 1—24, 1882 — Г. 3 ч. 1—

12, 1883 — Г. 4 ч. 1—24, 1884 — Р. 5 ч. 1—24, 1885 — Р. 6 ч. 1—15/16, 17—24, 1886 — Р. 7 ч. 1—11, 1887 — Р. 8 ч. 1—12; Ф. 25×16 см (1879—1881), 27×20 см (1882—1887); *Обс.* від 8 с. до 24 с.; *Передня:* цѣлор. 2 зр. (1879—1881, 1887), 3 зр. (1882—1885), за границу 3 зр. 24 кр. (1882), 3 зр. 48 кр. (1883—1885). До кѣнца 1886 р. 1 зр. 50 кр. Ц. окремого числа 10 кр. (1879—1881, 1887), 15 кр. (1882 ч. 1—5, 1883 — 1886), 30 кр. (1882 ч. 6—12).

Наявність у фондѣ: ЛНБ: 1879 — Г. 1 ч. 1—4, 1880 — Г. 1 ч. 5—28, 1881 — Г. 2 ч. 1—24, 1882 — Г. 3 ч. 1—12, 1883 — Г. 4 ч. 1—24, 1884 — Р. 5 ч. 1—24, 1885 — Р. 6 ч. 1—24, 1886 — Р. 7 ч. 1—11, 1887 — Р. 8 ч. 1—12; НБ ЛНУ: 1879 — Г. 1 ч. 1—4, 1880 — Г. 1 ч. 5—28, 1881 — Г. 2 ч. 1—24, 1882 — Г. 3 ч. 1—12, 1883 — Г. 4 ч. 1—24, 1884 — Р. 5 ч. 1—24, 1885 — Р. 6 ч. 1—24, 1886 — Р. 7 ч. 1—11, 1887 — Р. 8 ч. 1—12; НДБ ЦДІАУ: 1882 — Г. 3 ч. 9, 11, 1884 — Р. 5 ч. 1, 3—5, 8, 1885 — Р. 6 ч. 1; БН: 1882 — Г. 3 ч. 1, 2, 1883 — Г. 4 ч. 2—14, 16—21, 23, 1884 — Р. 5 ч. 7—10, 12, 1885 — Р. 6 ч. 1—11, 14, 1886 — Р. 7 ч. 9—11, 1887 — Р. 8 ч. 6, 7, 9—12; СБ: 1879 — Г. 1 ч. 1—4.

Примітки: Підзаголовок на титульній сторінці 1-го річника: «Письмо двотыждневе посвячене господарцѣ сельской и промыслу»; 3-го річника: «Органъ Общества господарско-промислового. Письмо илюстроване посвячене господарцѣ сельской и промыслу»; 4-го і 5-го річників: «Органъ Общества господарско-промислового и Народной Торговлѣ»; 6-го річника: «Органъ Общества Народной Торговлѣ. Письмо илюстроване посвячене господарцѣ сельской и промыслу». До кожного числа і річника подано показчик змісту. Додаток: «Листокъ Господарскій» (див. № 127).

Мотивуючи необхідність видання «газетки, котрабы посвящена була исключительно сельскому господарству...», редакція у зверненні «Нашимъ Читателямъ» писала: «Нашъ нарѣдъ въ наибѣльшой части занимае ся рѣльництвомъ; якъ же Ему устояти на рѣвнѣ съ иншими народами рѣльничими, якъ Ему поступити при свѣомъ занятію въ передъ такъ, якъ инші народы вже поступили, если не має письма, зъ котрого бы ся довѣдавъ, якъ въ свѣтѣ люди поступовіи коло господарки сельской заходять, если даже не знае, въ якій спѣсѣбъ на другомъ або на третьомъ селѣ въ сго сущѣствѣ добрый господаръ господарюе» (1879. — Ч. 1).

Мету і основне завдання часопису редакція вбачала у тому, щоб «розбудити загальну гадку нашихъ

Выходитъ два раза въ
мѣсяцъ, 1. и 16. руск.

Редакція и администрація
въ камениці Рускои Бурсы
при улицѣ Средней
нрѣ. 43.

Письмо иллюстроване.

Издатель
и
отвѣтственный редакторъ
Аполлонъ Ничай

Предплата цѣлор., 2 эр.,
пѣвр. 1 эр. 15 кр. —

Одно число 10 кр.

Однимъ заступничествомъ нашимъ въ Америцѣ такъ до принимая инсерабѣвъ, якоже и предплатѣ естъ „Интернаціональна Газетная Агентура Г. П. Губбарда, New Haven, Conn. U. S. A. (хороше мѣсто, на двѣ години колѣвъ на востокъ ътъ New-York), гдѣ всѣ изданія нашего нисыма, якоже многихъ журналовъ свѣта знаходятся.

Ч. 22. Станиславѣвъ, дня 16. листопада 1881. Г. II.

Содержанье: О шкодахъ полевыхъ III. Оглядный. — О рациональной годюви рогатой худобы (Продовженье). — О рациональной годюви свиней. (Продовженье). — О штучной годюви рыбъ. (Продовженье). — О мабѣлѣ. Ф. М. (Продовженье). — Лѣчене хоробъ у товару. К. Кузыкъ. (Продовженье). — О плодотворнѣ въ огородѣ. К. Кузыкъ (Конецъ). — Управа буракѣвъ. (Продовженье). — Роботы теперѣшнѣ въ огородѣ. П. С. — Дрѣбнѣй Вѣсти. — Записки господниѣ. Вѣсти общественныѣ. Инсерабѣ. —

О ШКОДАХЪ ПОЛЕВЫХЪ.

III.

Въ попереднѣмъ представилисьмо, що экономическѣ состоянїе естъ худое, и можна сказати худшее, якъ за часѣвъ паньщины. Головна причина тому естъ роздробленье селянъ на що разъ меншій удѣлы, и потеря землѣ черезъ легкодушїе, и влїянїя

природы. Що ся касаетъ першого вопросу, то тое, що ся здавало бути въ устройствѣ селянъ благополучне, сталъ ся шкодливе. Бо ътъ того часу, якъ ътдали селянамъ землю яко ихъ власнѣсть, показалося, що тая въ прочѣмъ для господарства пожиточна установка застала нашихъ селянъ неприлагодженыхъ, абы умѣлися съ новымъ порядкомъ погодити. Перехѣдъ ътъ рабства до свободы бувъ такъ прикрый, що мусѣвъ справу селянъ мѣсто въ передѣ, назадъ посунути, и той хѣдъ вспакъ иде такъ скорымъ шагомъ, що если сильна рука его не встримаѣ, то незадолго пѣйдутъ дѣла селянъ у про-

господарей до господарки поступовой, поднести... господарку въ нашѣмъ краю». Редакція планувала публікувати матеріали для «поднесенія нашого промыслу. Рушити по можности всяки галузи промыслу у насъ можливого, заохотити нашъ народъ до того способу житя, подати бодай якісь ради до осягненія такого заробкованія» (1879. — Ч. 1).

Майже кожне число часопису відкривалося передовою редакційною або авторською статтею про актуальні господарсько-економічні та промислово-торговельні проблеми краю, зокрема: «Условія загального поступу въ нашѣй господарствѣ» (1879. — Ч. 1—4), «О господарскомъ промыслѣ и о спѣлкахъ» (1880. — Ч. 12—17), «О господарскомъ выхованю дѣтей» (1880. — Ч. 21—24, 26, 28; 1881. — Ч. 1), І. Городиський «О школахъ полевыхъ» (1881. — Ч. 18, 21, 22), В. Ружицький «О спѣлкахъ господарскихъ для нашего сельскаго народа» (1882. — Ч. 5), «Чи можна поднести у насъ доходы зъ господарства и якими способами?» (1886. — Ч. 2), «Проектъ до дальшого розвою «Народной Торговлѣ» (1886. — Ч. 3, 5), А. Глодзінський «Проектъ организаціи торговлѣ збѣжомъ селянскимъ» (1886. — Ч. 9) та ін.

Важливе місце на сторінках часопису займали публікації з різних питань ведення сільського господарства і піднесення промыслу. Серед них — низка статей Петра Чорного (псевд. А. Ничая) (Деякі мої дробні досвідченія сегорѣчнї на полі господарки. — 1879. — Ч. 1, 2; О сои. — 1880. — Ч. 5, 6; Расы курей. — 1880. — Ч. 12), І. Городиського (Якъ можна выляганю збѣжа запобѣгти? — 1879. — Ч. 2; О огородничствѣ. — 1880. — Ч. 17—25; О ораню. — 1881. — Ч. 15—17), Ф. Досинчука (О торговлѣ. — 1880. — Ч. 17; Якимъ способомъ можъ поднести промыслъ. — 1880. — Ч. 19—21; О рациональной годѣвли рогатой худобы. — 1881. — Ч. 1—4), а також статті П. Бажанського та І. Іскри про пасіку і догляд за бджолами. Шкільний учитель із Белза Корнилій Кузик протягом 1881 р. публікував календарний план сільськогосподарських робіт на кожний місяць.

Від 1881 р. на шпальтах часопису вагоме місце відводилося публікаціям про сільськогосподарський інвентар і машини та їх практичне використання у господарстві, ілюстрованим малюнками.

Не залишалися поза увагою видання громадсько-організаційні питання, як-от: кооперація, позичкові каси тощо. Свідченням цього є публікації А. «Розвій рускои крамницѣ въ Станиславовѣ» (1880. — Ч. 4, 7), Т. П. «Якъ закладати касы позичковіи при Обществахъ господарскихъ» (1880. — Ч. 6), В. Ружицького «Два

три слова о млынахъ и о томъ, що каждая наша Громада должна бы постарати ся о своѣй громадскѣй млынѣ» та ін.

У 1882 р. галузево-господарський зміст часопису чітко структурований у таких основних відділах: «Поле», «Машины господарскѣ», «Домашный скоть», «Огородъ», «Вороги господарства», «Промыслъ», «Въ зѣльнику», «Замѣтки изъ хеміи», «Замѣтки изъ физики», згодом «Здоровье», під якими друкувалися відповідної тематики статті, інформаційно-пізнавальні матеріали, господарські поради тощо. Авторами цих публікацій були Л. Вітошинський, А. Глодзінський, А. Дроздовський, К. Кузик, В. Радик, В. Устиянович, А. Волошинович та ін.

Окрім того, в часописі постійно велися рубрики «Дробні вѣсти», «Вѣсти общественнѣ», які містили інформацію про суспільно-господарське становище краю та про події у світі. З 1881 р. запроваджено рубрику «Записки господинѣ», а з 1886 р. вводиться — «Вѣсти господарскѣ, торговельнѣ и промысловѣ».

Рубрику «Хроника господарска», що була запроваджена 1884 р., постійно вів А. Глодзінський. Під назвою «Образки изъ селянскихъ господарствъ» друкувалися матеріали про окремі господарства на Станіславщині (Вітошинський Л. Селянскѣ господарства на Станиславовскѣмъ Подгорю. — 1886. — Ч. 1, 2) тощо.

Ставши 1882 р. органом «Общества Господарско-Промыслового», часопис опублікував низку матеріалів під загальною назвою «Справы Общества господарско-промыслового», а також — статuti, кореспонденції про генеральні збори тощо.

Висвітлюючи господарські, промислові та торговельні справи, редакція під рубрикою «Вопросы и отвѣты» (пізніше — «Пытаня и відповіді») вмішувала пояснення і відповіді на запитання читачів, подавала відомості про ціни на сільськогосподарську продукцію, господарсько-торговельні оголошення.

Час від часу на сторінках часопису друкувалися повідомлення про книги і періодичні галицькі та буковинські видання («Русская Рада», «Діло», «Наука», «Слово», «Проломъ», «Родимый Листокъ», «Батьківщина») під заголовками «Нові книжки» та «Нові письма».

З 16 січня до 1 серпня 1882 р. видання газети було припинено через арешт редактора Аполлона Ничая за те, що він «намѣривъ вразъ съ другими оторвати Галичину, пѣвнѣчнї Угры и Буковину отъ цѣлости Австрійскои державы и ѳтдати... подъ владѣніе

Росіи» (1882. — Ч. 1). 17 липня редактора було звільнено (1882 р. вийшло тільки 12 чисел).

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 313, 338, 367, 368, 396, 397, 427, 428, 461—463, 501, 502, 545; *Левицький І. Е.* Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 20, 21; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х., 1930. — С. 65.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні.* — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 419; *Олесницький Ю.* Станиславів як новий Галич і його преса // *Станиславівські Вісті.* — 1937. — Ч. 2. — С. 3; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 196; *Галушко М. В.* Українські часописи Станіслава (1879—1944 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 2001. — С. 67—71.

М. Галушко

106

РОДИМЫЙ ЛИСТОКЪ: Письмо литературно-научное. — Издається два рази въ мѣсяць (10 и 25). Г. I. Ч. 1. 1879, 14 (26) янв.

Изд. и отвѣтственный ред. Николай М. Огоновскій. — **Черновцы, 1879—1882:** Печатня І. Петровской (К. Левицкаго) въ Черновцахъ (1879—1880); Печатня Р. Экгардта въ Черновцахъ (1881—1882). *Адр. ред. і адм.:* Черновцы, Русская ул., ч. 24 (1879—1881), Русская ул., ч. 25 (1882).

Вийшло: 1879 — Г. I ч. 1—21/22, 23/24, 1880 — Г. II ч. 1—22/23, 24, 1881 — Г. III ч. 1—14/15, 16—18/19, 20, 21/22—24, 1882 — Г. IV ч. 1; Ф. 29×20 см; Обс. 16 с.; *Передп.:* на годъ 5 зр., въ Росіи 5 руб. (1882).

Наявність у фондї: ЛНБ: 1879 — Г. I ч. 1—23/24, 1880 — Г. II ч. 1—24, 1881 — Г. III ч. 1—24, 1882 — Г. IV ч. 1; НБУВ: 1880 — Г. II ч. 1—24; СБ: 1881 — Г. III ч. 1—24.

Примітки: Нумерація сторінок загальна для усіх чисел річника. До річників подано покажчики змісту.

Пристаючи до видання часопису, редакція у вступній статті «Родимці!» (1879. — Ч. 1) констатувала відсутність на той час будь-якого літературно-наукового органу. Вона залучила до співробітництва таких відомих наукових і літературних діячів, як А. Антоневич, В. Хиляк, І. Браник, К. Ганкевич, В. Залозецький, В. Ільницький, О. Калужняцький, Ф. Калитовський, М. Лисикевич, В. Лучаковський, О. Торонський, М. Устиянович, Ю. Федькович,

А. Шанковський, Г. Воробкевич, Р. Юнович та ін., і з цього приводу зазначала, що «Родимый Листокъ» буде «единственнымъ русскимъ литературно-научнымъ письмомъ, въ которомъ содѣйствуютъ саміи лучшіи словесніи нашіи силы, а то дае и гаранцію за его внутреннюю вартѣсть».

Тематичною різноманітністю відзначаються наукові та науково-популярні статті двотижневика, в яких автори розглядали питання історичного, філософського, літературного, етнографічного характеру. Серед них — «Обзоръ славянскихъ литературъ» (1879. — Ч. 15—18) і «Очерки старорусской культуры и литературы» Миколи Огоновського (1879. — Ч. 13—19), «Новѣйшее философическое движеніе у Славянъ» (1880. — Ч. 18—24), «Исторія и критика материализма» К. Ганкевича (1880. — Ч. 1—3, 5, 7—11, 13—14), «Возрожденіе галицкой Руси и Маркіянъ Шашкевичъ» М. Устияновича (1880. — Ч. 1), «О народной одеждѣ и убранныхъ русиновъ въ Галичинѣ, Буковинѣ и сѣверо-восточной Венгріи» Якова Головацького (1881. — Ч. 14—23; 1882. — Ч. 1), «Юморъ у Лемковъ» В. Неляха (псевд. В. Хиляка) (1880. — Ч. 12—14), «Народныи забобоны» Івана Бірчака (1881. — Ч. 10), «Нѣсколько примѣчаній къ народнымъ забобонамъ» В. Поповича (1881. — Ч. 14/15) та ін.

Упродовж 1880—1881 рр. на сторінках журналу публікувалися «Педагогическіи афоризмы» Л. Галицького, дорожні записки «Галицкій Русинъ въ Швейцаріи» І. Гавришкевича. Пізнавальними у світлі національного відродження для молодого покоління були «Воспоминанія изъ недавной бывальщины» А. Шанковського, у яких він ділився спогадами «про наше положеніе передъ памятнымъ 48-ымъ годомъ и время нашего народнаго возрожденія... и про тяжкіи борбы, якіи намъ постоянно вести приходилось» (1880. — Ч. 1).

Часопис постійно друкував матеріали про російських і українських письменників, композиторів, громадських та історичних діячів. Так, під назвою «Наши композиторы» опубліковані відомості про М. Глінку, стаття С. Воробкевича про галицького композитора Михайла Воробкевича, що спричинився до розвитку українського музичного руху в Галичині. У публікації «Поглядъ на творы Макаровского» (1879. — Ч. 1, 3) І. Онішкевич аналізував творчість «мало знаного въ австрійській Русі» українського письменника Михайла Макаровського. З 1881 р. редакція до кожної літературно-критичної статті чи біографічного нарису про «знаменїшихъ славянскихъ

людей» подавала їхні портрети (в тому ж році на сторінках журналу було вміщено 18 таких матеріалів).

Серед них — низка статей М. Огоновського про О. Піпіна, М. Костомарова, Ф. Достоевського, Я. Головацького, Василя Продана, Сидора Воробкевича, Антонія Добрянського. Тут же — публікації про митрополита Йосифа Сембратовича, Івана Наумовича, Данила Мордовцева та ін.

Літературна частина журналу представлена поетичними і прозовими творами переважно буковинських і галицьких українських письменників. Зокрема, друкувалися вірші та проза С. Воробкевича, поезії І. Гушалеви́ча, М. Устияновича, Ю. Федьковича, А. Недоле́ва (псевд. А. Поляньського), С. Метелі. З прозових творів повість Гермогена Кропиви (псевд. А. Шанковського) («Зовялий цвѣтъ»), «Картинки изъ Буковины»), повісті та оповідання І. Аноніма (псевд. В. Хиляка) («Русская доля»), В. Залозецького («Изъ теки русского священника»), Г. Купчанка («Судьба»), гуморески В. Неляха, Ф. Калитовського та ін. Окрім того, опубліковано роман Захер-Мазоха «Новый Іовъ» у перекладі М. Огоновського та «Капитанская дочка» О. Пушкіна.

Особливе місце у двотижневнику займали «Записки литературныя», в яких містилися короткі анотації нових видань у Чернівцях, Львові, Станіславі, розкривався зміст цих часописів («Весна», «Наука», «Діло», «Батьківщина», «Зоря», «Господарь и Промышленникъ», «Проломъ», «Страхопудъ» та ін.), видань «Руської Бесіди», «Общества им. М. Качковского», подавалися рецензії на окремі літературні праці.

На другому році видання у журналі запроваджено постійну рубрику «Новинки», яка інформативно відтворювала літературно-мистецькі події у Чернівцях. У 1881 р. на бажання читачів більше місця відводилося на різноматематичні повідомлення під рубрикою «Всячина» та гуморески.

У першому числі 1882 р. у статті «Отъ редакціи» наголошувалося, що у часописі міститимуться портрети заслужених людей, етнографічні матеріали, «самыи лучшии повѣсти, розказы, новелли, юморески и статьи науковыи нашихъ общеизвѣстныхъ писателей», однак через арешт редактора видання «Родимого листка» було припинено.

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицько-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями

вышедшими въ Венгрію и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 321, 322, 350, 351, 380, 381, 411; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 66.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2549; *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 298, 299; Буковина. Її минуле і сучасне. — Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. — С. 617; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 144; *Романюк М. М.* Українська преса Північної Буковини (1870—1918 рр.). — Львів, 1998. — С. 30—33; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 1999. — С. 143—147.

М. Романюк

Ч. 10.

Львовъ 8 (20) мая 1881.

Годъ I.

Пренумеруется лишь
съ „Проходомъ“ и вы-
ходить яко прилога
до „Пролома.“

ВѢЧЕ

ПИСЬМО для НАРОДА.

Редакція
во Львовѣ при Рус-
ской улицѣ нрѣ 3.

Пацове Громада!

Отзываюся до васъ съ дуже важнымъ дѣломъ, та прошу, щобы вы послу-
хали старого вашего пріятеля.

Край нашъ, Червона Русь, бѣтъ давнѣтъ давна все въ чужихъ рукахъ, не-
реходить всякую судьбу, мало доброй а бѣльше лихой. Мы до бѣды, до гоненій,
до поруги, уже привыкли, и такі николи великого добра не надѣялися; но коли
и намъ довелось пѣдъ австрійскимъ правительствомъ получить людскіи права, а
теперь такі и рѣвное право съ другими народами, мы розглядаемся до кола по
свѣтъ, и бачимъ, що другіи народы пѣднеслися и жіють собѣ лучше, а мы не
только за свободы не пѣднеслися, но еще такі и упадаемъ, и то все гѣрше
и гѣрше...

Правда, що положеніе наше не такое, якъ другихъ народѣвъ. У насъ
хлѣбородная земля, то изъ давнѣтъ давна пхалася на ню всяка чужина: ормены,
полаки, жида, нѣмцы, и опановала насъ; а мы пріймали всякого, и не думали,
що тѣм, которыхъ мы пріймали, возьмутъ насъ колись въ руки, такъ, щобы мы
стали ихъ слугами. А до того оно съ часомъ и прійшло. — Съ нами такъ сталося
якъ съ тою сукою, що мала свою буду, а до неѣ прійшла друга сука, надѣ-
ющася щенятъ, и просила: отступи мене твою буду на короткій часъ, бачишь
въ якѣмъ я станѣ, а я тобѣ за то подакую, и пѣйду, скоро мои дѣти стануть
ходити. Сука умилосердилася, пустила еѣ, а сама лягла на смѣтью. Породинисъ
щенюки, ба уже и пѣдросли, уже такі добре уганяють, каже она тамтѣй: ну,
иди уже, пусти мене, бо видишь, я уже также надѣюсь того самого. Пожди еще,
пожди, сказала тамтѣ, поки мои дѣти не стануть еще дужиними. Она еще пождала,
а коли оттакъ прійшла, сказала ей тамтѣ сука: Пуста надѣя твоя, щобы я тебѣ
пустила, хѣба бы ты сильвѣйша была бѣтъ насъ всѣхъ.

Такъ то сталося, братья, съ нами. Колись мы были сами въ собѣ газдами
въ нашої хатѣ. Наши князѣ говорили, и писали, и законы давали по русски.
Прійшла Польша, сразу мы еще и пѣдъ неѣ держалися нашої руцини, оттакъ
наши бѣтъ мусали ажъ повставати противъ Польши и вели кровавыи войны. По-
лаки пхалися до насъ, спровадили и жидавъ на насъ, и взяли верхъ надъ нами.

Роспалася Польша, но мы ослабили уже пѣдъ неѣ; не было у насъ до-
брыхъ вождѣвъ народа, мы бѣдній и поругани прійшли пѣдъ Австрію, тутъ
намъ стало лучше, а такі власть поляковъ насъ не опускала. Они всюда
найшли для себе дорогу до права, а мы найшли або не найшли, бо право не
для того, у кого правда, но для того, кто знае, собѣ его роздобыти, такъ силою
взяти. Мы научилися смиренію изъ давна, и просили и просили, а другіи не про-
смили, но бунтовалися, и мы еще мусали ихъ прѣсмирятѣ. Изъ давна полаки
бунтовалися все противъ нашего правительства, а въ 1846 роцѣ такі съ ору-

Примітки: Додаток до часопису «Проломъ» (див. № 113). У 1882 р. виходило як самостійне видання. Нумерація сторінок 1-го річника загальна, 2-го — окрема для кожного числа.

«Вѣче» — видання москвофільського напрямку — почало виходити перед виборами до Львівського сейму, які мали відбутися у лютому 1881 р. Саме тому перше число відкривалося зверненням «Панове братья wyborcѣ бѣ Stanisława i Galicja!», в якому редакція закликала всіх, «кто Русинъ, кому мила Русь-Мати», віддати голос «лишь на того, на котрого вамъ «Русская Рада» изъ Львова укаже».

Виходу часопису передувало москвофільське віче, що відбулося 17(29) листопада 1880 р. в «Народному Домі» у Львові. Матеріали про його проведення під назвою «Панове Громада!» у викладі І. Наумовича та обширна публікація «О обществѣ имени Мих. Качковского» складають зміст першого числа. «...Первая рѣчь, — відзначав І. Наумович, — зробити намъ «Вѣче», не такое, що лишь въ одной сали «Народного Дома» оно помѣстится, но такое Вѣче, чтобы оно мѣстилось въ цѣлой нашѣй широкой Галицкѣй Руси, чтобы тамъ, якъ тутъ во Львовѣ, всюду у насъ была одна гадка, одно сердце, и одна воля, и одна доля, и про то задумалъ я писати сей листокъ и назвати его по старослѣвски «Вѣче» т. е. велика русска рада» (1880. — Ч. 1). Львівське віче ухвалило чотири резолюції — політичну, економічну, шкільну і народну, головні напрями яких у контексті виголошених промов І. Добрянського, В. Барвінського, К. Сушкевича та Ю. Геровського розглядалися І. Наумовичем у передових статтях подальших чисел під назвою «Панове Громада!» (1881. — Ч. 2, 3, 7, 11).

У передових публікаціях під такою ж назвою, підписаних криптонімом І. Н. або й без підпису, І. Наумович звертався до громади з приводу питань економічно-господарських, християнської віри і використання церковнослов'янської мови у богослужіннях; у них він порушував проблеми єдності інтелігенції, яка поділилася на «москалів» і українців, закликав громаду навчати дітей «Що то святая Русь, яка то русская церковь, якъ то служится народному русскому дѣлу» (1881. — Ч. 17) та ін. Питання просвіти й організації читалень порушувалися в його окремих статтях, замітках, наприклад: «Братья селяне и мѣщане!» (1881. — Ч. 3), «Читальнѣ! Читальнѣ! Читальнѣ!» (1881. — Ч. 4, 5), «Нашѣй молодежи!», в якій закликав молодь вести просвітню роботу в селах: «Пѣдѣте съ рухомою азбукою: съ книжочками

молитословцями, съ крайцаровыми книжочками, съ газетами и всякими практичными изданиями и не цурайтесь тыхъ простыхъ сердаковъ и тыхъ конѣпныхъ грубыхъ сорочокъ, и тыхъ голодныхъ сухенькихъ школяриковъ, дѣтей безземельныхъ родичей!» (1881. — Ч. 13).

Редакція «Вѣче», друкуючи невеликі статті-бесіди, кореспонденції та замітки, постійно повідомляла про роботу сейму і діяльність послів під такими заголовками: «Изъ сойма», «Краевый соймъ», «Первое заседание сойма», «Выборы до сойма», «Изъ бесѣды посла нашего Ковальского о грунтовѣмъ податку», «Посоль Стефанъ Качала», «Одно дуже мудре дѣло, що загадує нашъ соймъ зробіти», «Выборы, и яка изъ нихъ для насъ наука» і т. д.; про заснування і діяльність громадських організацій і товариств, зокрема: «Червоний Хрестъ», «Русское господарско-промышленное общество», що було засноване у Станіславі і мало на меті «підносити господарство и промыслъ на всей австрійской Руси» (1881. — Ч. 14, 15), «Генеральное собрание членовъ общ. ім. Михаила Качковского» та ін. Значне місце на шпальтах часопису займали публікації економічно-господарського й освітнього характеру: «Передъ жнивими», «Ранна зима», «Незаконности при поборѣ податковъ», «Податокъ грунтовый на 1881 и 1882», «Несправедливѣсть по причинѣ конскрипції», «Станъ урожая въ восточной Галичинѣ», «О школахъ въ нашѣмъ краю» та ін. 1882 р. під рубрикою «Изъ русской бывальщины» були опубліковані історичні статті «Павло Наливайко» (№ 7), «Павлюга-Стефанъ Острияница» (№ 8).

Постійно велася у часописі рубрика «Изъ свѣта», а з 1882 р. — рубрики «Новинки» та «Вѣсти изъ краю», окремо подавалися відомості з двох єпархій під назвою «Вѣсти изъ львовской архієпархії» («Извѣстія изъ архієпархії львовской») та «Вѣсти изъ перемышльской єпархії» («Изъ перемышльской єпархії»).

У багатьох числах під рубрикою «Стишки для декламации русскимъ дѣтямъ» друкувалися цикли віршів для дітей, а також час від часу публікувалися поезії Ісидора Пасічинського («Гей, ще жіє Руска Мати!»), Дмитра Гладуна («Русинамъ на отраду», «Отцу Наумовичу»), Федора Гаврилюка («Пѣснь о святѣй тверезости») та ін.

У виданні систематично вміщувалися економічно-торговельні довідки — витяги зі звітів Львівської торговельно-промислової палати «Цѣна збѣжа во Львовѣ», про ціну акцій — «Курсъ львовскій».

Звертаючись «До п. т. читателей и пріятелей нашихъ газетъ», редакція «Пролому» відносила «Вѣче» «до щиро-руськихъ газетъ, которые якъ правдымыи пріятели народа накликають его до едности, до працѣ и до борьбы за свои народныи и челоувѣческіи права, даютъ ему проводъ и просвѣтлокъ» (1882. — № 10).

Авторів публікацій редакція майже не подавала, тільки деякі були підписані І. Наумовичем або його криптонімом І. Н.

Видання «Вѣча» припинилося 18(30) грудня 1882 р., на 21-му номері, оскільки з 1883 р. редакція планувала видавати нову політичну газету «Новый Проломъ».

Бібліографія: *Левіцький І. Е.* Галицко-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 365, 394; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 66.

Література: *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 90; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 397—400.

М. Галушко

109

ГАЛИЦЬКИЙ СІОНЬ: Часописъ дієцезальна (1881 ч. 2, 3, 1882). — Выходить два разы на мѣсяць, кожного 1(13) и 15(27). Р. І. Ч. І. 1880, 15(27) листоп.

Изд. и отвѣтательный ред. Іосифъ Мѣльницькій (1880—1881). — **Львѡвъ, 1880—1882:** *Изд.* Ф. Сембратовичъ, Іосифъ Мѣльницькій (1882). *Тип.* Ставропигійского Института, подъ зарядомъ Стефана Гучковского. *Адр. ред.:* Львѡвъ, ул. Коперника, ч. 36 (1880 ч. 1—1881 ч. 2). *Адр. бюро ред.:* при ул. Коперника, подъ ч. 36 (1881 ч. 3 — 1882).

Вийшло: 1880 — Р. І ч. 1—3, 1881 — Р. ІІ ч. 1—24, 1882 — Р. ІІІ ч. 1—24; *Ф.* 24×15 см; *Обс.* 32 с.; *Передл.:* на три числа р. 1880 виносить 60 кр., на рікъ 4 зл. (1881 ч. 1, 2), 4 зр. (1881 — ч. 3 — 1882). *Ц.* окремого числа 20 кр. (1880, 1881 ч. 3 — 1882), 20 шт. (1881 ч. 1, 2).

Наявність у фондї: ЛНБ: 1880 — Р. І ч. 1—3, 1881 — Р. ІІ ч. 1—24, 1882 — Р. ІІІ ч. 1—24; НБ ЛНУ: 1880 — Р. І ч. 1—3, 1881 — Р. ІІ ч. 1—24, 1882 — Р. ІІІ ч. 1—24.

Примітки: До ч. 24 за 1882 р. — додаток: «Прибавка». У межах року нумерація сторінок наскрізна.

«Галицький Сіонь» — український католицький двотижневик, орган Львівської архієпархії — був одним із перших самостійних українських церковних часописів, який дотримувався національного напрямку. У статті «Нашъ програмъ» редакція відзначала: «Галицкая Русь потребуе часописи церковной, которабы стояла на передней стражи религіино-морального образования народа руского» (1880. — Ч. 1).

Програмні завдання часопису редакція визначила так: «Часопись сія має вставлятися за истину и справедливость; має всечестному Духовенству подавати раду въ провадженію вѣрного стада и въ борбѣ съ ворожими силами; має плекати умѣтности богословскіи и увѣчняти працѣ даровитыхъ мужей; має обогачатися досвѣдомъ въ приключеніяхъ времеи и пріязню сопроводжати мірскихъ тай духовныхъ на дорожѣ до вѣчної щасливости» (1880. — Ч. 1).

Часопис став своєрідним підручником духовного виховання. На його сторінках друкувалися матеріали релігійно-морального змісту (особливе місце відводилося біблійним наукам — катехизму в формі проповідей та науці морального і пастирського богослов'я, історії Церкви та права), розповіді про життя святих греко-східної Церкви, а також статті про різні сфери діяльності духовництва.

Розпорядженням архієпископа і митрополита Йосифа відповідальним за редакцію нового часопису було призначено Й. Мільницького, консисторського референта і префекта наук у семінарії. Головними співробітниками «Галицкого Сіона» були найвизначніші священники того часу: О. Бачинський, О. Торонський, І. Бартошевський, М. Малиновський, І. Зарицький.

Основну увагу редакція приділяла релігійно-моральній освіті віруючих, формуванню певних релігійних поглядів та релігійної свідомості. Редакція не тільки підтримувала віру читачів у всемогутність Бога й Божого слова, а й активно пропагувала ідею греко-католицької Церкви щодо існування особливих зв'язків між людиною і Богом. Матеріали релігійної тематики — «Толкованье Псалма пяддесятого», «Катихитичий проповѣди», «Отчиты пастырскі о св. Тайнахъ», «Розмышления о праведности христіаньской», «Вѣсти о славныхъ мужахъ, женахъ и дѣтяхъ» та «Проповѣди» — складають основний зміст чисел за 1880 р. Велику групу публікацій становили проповіді та гомілії, авторами яких були І. Бартошевський, О. Зарицький, Й. Мільницький, зокрема «На недѣлю по Просвѣщенію» (1881. — Ч. 1), «На недѣлю XXIV. по Сошествію св. Духа» (1881. — Ч. 21), «Слово въ

день Родження Господа Бога Спаса нашого Ісуса Христа» (1880. — Ч. 3).

Більшість праць «Галицького Сіона» присвячена різним ділянкам богословської науки — догматиці, гомілетичі, канонічному праву, історії Церкви. Значну частину догматичних публікацій становили «Катихитичні проповіді» Й. Мільницького (1880. — Ч. 1—3; 1881. — Ч. 1—4, 9, 11, 15, 16, 18, 19, 21, 23; 1882. — Ч. 1, 3, 5, 9, 16—23). Окремої уваги заслуговує праця М. Малиновського «Толкованье крестного знаменія» (1882. — Ч. 13—15), в якій крізь призму релігійних уявлень розкрито сутність та значення обряду.

Серед писемних біблійних джерел часопис особливо вирізняв канонічні: Євангелія, Діяння Апостольські, Послання. У конфесійно орієнтованих публікаціях розглянуто «Житіє Ісуса Христа на землі» (1882. — Ч. 9). Про особливе становище, яке Ісус Христос посідає у християнській історії, написав Й. Мільницький у праці «О преславномъ имени «Ісусъ»» (1881. — Ч. 5, 7).

Автори часопису творили систему обґрунтувань релігійних засад греко-католицької Церкви та захисту віровчення. Яскравим прикладом є праця М. Малиновського «Толкованье Молитвы Господной» (1881. — Ч. 8—11, 13—24; 1882. — Ч. 1—11), окремі розділи якої присвячені діяльності Церкви Христової, яка «єсть заступница Господа нашого Ісуса Христа и якъ ей заданье єсть Спасеніє Христово для всего рода челоуѣческаго» (1882. — Ч. 6).

Публікації на церковні теми домінували у часописі. Серед статей і дописів окресленої тематики варто виокремити такі: «О состоянію гр. к. церкви на Буковинѣ и каноническомъ архіерейскомъ осмотрѣ года 1880», підписану «ъ» (1881. — Ч. 12—15, 20—22), «Значкіє св. Кирилла и Методія для Славянъ» О. Торонського (1881. — Ч. 12, 13). Святуванню дня Кирила й Мефодія у Римі 5 липня 1881 р. присвятив «Стихъ» І. Гушалевиц (1881. — Ч. 12). «Прощальний стихъ» написаний на честь митрополита Йосифа Сембратовича й опублікований (без зазначення авторства) у «Галицькому Сіоні» (1882. — Ч. 22).

Серед численних засобів емоційного впливу на віруючих особливо вирізняється церковний спів. З-поміж них — праці П. Бажанського «Хоръ» (1881. — Ч. 21), «Історія Пѣнія въ вѣкахъ по Христѣ» (1881. — Ч. 23, 24; 1882. — Ч. 7), в яких роз'яснюються правила співу, визначені ще апостольською Церквою.

Історична тема представлена статтями О. Торонського «Двѣ славянскіє литургіи» (1882. — Ч. 22—24), у якій висвітлювалося походження слов'янської літургії, та О. Огоновського «Згадка на рускі учебники богословскі» (1882. — Ч. 10—12). У цій публікації розглядалося важливе питання освіти українського духовництва в Австро-Угорській імперії у 1772—1775 рр. Окремі історичні факти висвітлені у розвідці «Нравственное состояніє Римлянъ передъ пришествіємъ Ісуса Христа» (1882. — Ч. 20, 21), у статті «Дѣти и воспитаніє у старыхъ Римлянъ» (1882. — Ч. 10) розкрита необмежена влада батька над дитиною від її народження і до періоду створення сім'ї.

Значну увагу редакція приділяла проблемі виховання молоді, формування стійких моральних і релігійних засад. Важливі поради щодо викладання катехизму дітям подавалися у статтях Якова Шмітта «Гдеякі припомненія для священника що до служби катихитичной» (у викладі Й. Кобилянського) (1882. — Ч. 15, 17, 19) та Ф. Минчакевича «Божое и челоуѣческое въ душпастврствѣ» (1882. — Ч. 17), в яких наголошувалося, що перші дитячі враження є найважливішими

й найтривалішими та визначають засади майбутнього релігійного життя.

Окрему групу публікацій становлять статті правової тематики. Серед них — «Вымѣръ належности эквивалентовой отъ маетку церковного и приходского» (1881. — Ч. 5, 6, 8), «Рефератъ о конкуренціи» (1881. — Ч. 7), «Наказы платничі нового грунтового податку» (1882. — Ч. 19) та ін.

Хронікальні матеріали, інформаційні повідомлення друкувалися під численними рубриками «Галицького Сіона»: «Переглядъ политичный», «Переглядъ церковнополитичный», «Новинки», «Вѣсти Епархіальні», «Вѣсти дієцезальні», «Дописи», «Всячина». Наприклад, у «Перегляді политичному» з Австрії надруковано відомості про видатки бюджету, які передбачалося спрямувати на утримання Державної Ради, Львівської дієцезії, Львівського всеучилища, народних шкіл. В інформації з Державної Ради про виборче право акцентовано увагу на змінах, згідно з якими «каждый обыватель, который окбичивъ 24 р. жита має право голосованія» (1880. — Ч. 3). З рубрики «Вѣсти дієцезальні» читачі дізнавалися про конкурсні іспити, отримання душпастирських посад, збори та звіти настоятелів деканатів у Львові тощо (1881. — Ч. 12). Під рубрикою «Переглядъ церковнополитичный» друкувалися повідомлення про політичні події у Росії після замаху на Олександра II (1882. — Ч. 1), визвольний рух у Тунісі, спрямований проти французького протекторату (1881. — Ч. 14), під рубрикою «Новинки» — про боротьбу держави з Церквою у Франції, викликану забороною уряду викладати в школах релігійні дисципліни (1881. — Ч. 23), про подорож митрополита Йосифа до Рима 15—29 листопада 1880 р.

Рубрика «Бібліографія» ознайомлювала читачів з новими виданнями, що виходили у Львові, Кракові; у ній вміщувалися огляди релігійних книг та повідомлення про вихід церковних газет. Описуючи кожне видання, автори намагалися дати всебічну інформацію про нього, бібліографічний опис здійснювався мовою оригіналу.

Редакція підтримувала зв'язок із читачами, вміщуючи кваліфіковані відповіді на їхні різноманітні запитання під рубрикою «Надослані вопросы» та окремі листи — «Допись зъ мѣста» (1880. — Ч. 3). Починаючи з першого числа редакція закликала «всечестие Духовенство, друговъ истинны и словесности» сприяти своєчасній передплаті часопису. Згодом подібні звернення до читачів подавалися під назвою «Запрошеніе до предплаты» (1880. — Ч. 2, 3;

1881. — Ч. 7, 8, 12, 18, 23; 1882. — Ч. 1, 5—7, 11, 23, 24). У редакційній статті «Слово «Галицького Сіона» до руского священства о потребѣ поддерживать галицкоруску церковну часопись» наголошувалося на важливості для духовного кліру і народу матеріально й морально підтримувати церковний часопис (1881. — Ч. 24).

Редакція мала намір випустити «Галицькій Сіонъ» у 1883 р., про що свідчить «Запрошеніе до предплаты», опубліковане у 23-му та 24-му числах за 1882 р. Однак у додатку, що вийшов 29 грудня 1882 р., було надруковано «Прощальне Слово «Галицького Сіона», в якому повідомлялося читачів про припинення видання часопису.

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 338, 365, 366, 395, 396; Ігнатійко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.: К., 1930. — С. 67.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 8. — С. 2842; Українська католицька преса: Історико-бібліографічний огляд в 75-ліття її існування // Нова Зоря. — 1928. — Ч. 101. — С. 6.

Л. Кульчицька

110

ДЕННИЦЯ: Письмо літературно-наукове. — Виходить два рази въ мѣсяць кожного 11 и 27. Р. 1. Ч. 1. 1880, 27 сѣч.

Выдатель и отвѣтательный ред. Иванъ Верхратскій. — **Станиславѣвъ, 1880:** Печатня І. Данкевича въ Станиславѣвъ.

Вийшло: 1880 — Р. 1 ч. 1—23/24; Ф. 25,5×16,5 см; Обс. 16 с.; *Передп.*: на рікъ 3 зол.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1880 — Р. 1 ч. 1—23/24; Б. У. Вроц.: 1880 — Р. 1 ч. 1—23/24.

У науково-літературному журналі «Денниця» Іван Верхратський насамперед реалізував себе як поет, перекладач і вчений-біолог. Усі числа часопису починаються віршами редактора та видавця, які першими стоять у змісті річника і розподілені за жанрами: сонети, тріолети, мадригали, рондо, газелі та ін.

Перше число відкривається поезією «Покликъ до згоды», яка славить народну просвіту, патріотизм, закликає забути «межособну» боротьбу.

Поетичні твори («Впередъ», «Панъ Артуръ», «Іванъ у ворожки», «Огорчень», «Сивый молодикъ», «Кляузуля»), переклади («За високо», «Жертва

ДЕННИЦА

ПИСЬМО ЛІТЕРАТУРНО - НАУКОВЕ

Ч. 1.

Въ Станиславовѣ 27. Сѣчня 1880.

Р. І.

Передплата стоитъ:
на цѣлый рокъ . . 3 зол. — н.
на полъ року . . . 1 зол. 60 н.
Изсертаты принимаютъ ся по
4 центамъ съ строчки въ по-
ловину лонамъ створонъ.

Выходити буде два
разы въ мѣсяцъ ко-
ждого 11. и 27. въ
объемѣ 1—2 печат-
ныхъ листовъ.

Передплату и словесной заказ-
бы для „Денницы“ просимо
присылати подъ адресомъ:
Иванъ Верхратскій
учитель гимназіальный
въ Станиславовѣ.

Покликъ до згоды.

Ой, чого ты, рідне поле,
Такъ амарилъ, такъ спустѣло?
Ой, чого ты, рідне поле,
Чорними мракомъ ся укрыло?

Ой, амарилъ я, спустѣло,
Бо ся братья посварили —
Батьківщини доглядати
За свареною не усяди.

Буйна хонта виростає,
Буйна хонта мене глушить,
Осєть жито випирає,
Тяжка туга мене сушить.

Темноты мракъ, мракъ недолѣ,
Лягъ надъ рідними ланами,
Воронъ лютомъ незгоди
Краще намъ надъ головами.

Краще воронъ, краще чорний,
Духа рабство намъ вѣщує,
А Родина мовъ не бачить,
А Родина мовъ не чує...

Плаче Ненька, плаче любя:
„Гей же, дѣти, обіймѣть ся,
Не кидайте немощнои,
Гей, за Матѣрь заступѣть ся!“

Разомъ, стрийно, въ мирѣ, въ ладѣ
Дружно руки ся подайте,
И народної просвіты
Храмъ величній воздвигайте!“

Честий братья, щирй братья,
Згляньмо ся на Матѣрь милу,
Межисобными борбами
Не вдружаймо бѣ въ могилу.

Гей, про Матѣрь-Русь святую
Дѣти киште сварки вашй —
Нужь орати добру скибу,
Засѣвати нивы нашй!

Рускимъ умомъ заорѣмо,
Рускимъ словомъ засѣваймо,
Рускимъ серцемъ пригорѣймо,
И духъ рускій вирощаймо!

А якъ нивы тѣ вберуть ся
Въ ризи сунѣ, золотѣ,
Співнять ся тогдѣ всѣ нашй
Горятѣйшимъ надѣ.

Якъ орломъ, соколомъ яснимъ
Вольно рускій духъ закружить,
Якъ порсєнѣ мрачня темноты,
То и доля намъ заллужить.

Буде хлѣба подѣ достаткомъ,
Мирно Бога 'мемъ хвалити
И на Руси нашой славнои
Станемо по руски жити.

Голубѣ вємѣхнєсь намъ небо,
Въ наше заблєстѣть вєконцє
По негодахъ, зломахъ, громахъ
Правды свѣтлой яснє сонцє!

Г.

любви», «Переступникъ за для загубленои чести» Шіллера та ін.), а також науково-популярні статті, що друкувалися на шпальтах журналу. І. Верхратський підписував псевдонімами Любарт Горовський та Іван Щипавка або криптонімами Г., Л. та И. В.

Окрім творів І. Верхратського, в «Денниці» публікувалися також поема Юліуша Словацького «Въ Швейцаріи», поезії Ілярія Грабовича («Чому серце б'ється?», «Святой образъ», «Моя отчина», «Щастливий»), Данила Млаки (псевд. С. Воробкевича) («Два дзвони», «На дарабѣ», «У Кієвѣ», «Згадка», «Случай, якихъ часто»), опера (лібрето) у трьох діях Т. Ш. «Нешастна любовь».

Авторство науково-популярних статей у журналі, за винятком однієї, належить І. Верхратському (підписані крипт. И. В.). Це, зокрема: «Свѣргунъ», «Бѣлка звичайна», «Вѣнчанка гладиця», «Чорна смерть», «Ужѣ яко молокопійцѣ» та ін.

Відгукуючись на боротьбу між прихильниками фонетичного та етимологічного правописів у Галичині, І. Верхратський вдавсь до надзвичайно докладного екскурсу в аналогічну проблему в німецькій культурі і запропонував, щоб зупинити «нерозумну драку правопису, що терзає наші сили», скликати у Львові собор на чолі з Омеляном Огоновським («мужъ научовый и загално почитаный») і створити обов'язковий для всіх правопис («Въ дѣлѣ управлѣнѣя правописи»). Цю тему він продовжив розвивати у статті «Замѣтки про взаємини руского языка и народнои литературы», проаналізувавши розвиток літератури і мови в Галичині та вплив на неї наддніпрянської літератури, викладені у контексті творчості Б. Дідицького, який «умѣвъ держати кружокъ литератѣвъ коло себе», та Ю. Федьковича. Даючи високу оцінку творчості Г. Квітки-Основ'яненка, його мові, І. Верхратський писав: «Мы далеку одъ чванства мовъ быто наша южноруска литература богата, але не минаючись зъ правдою, мусимъ признати, що украинска литература не «не може быть», она уже есть...». У статті він наголошує на пораді Максимовича брати за взірць живу народну мову, критикує Головацького за прихильність до етимологічного правопису, замість якого рекомендує фонетичний.

У кожному числі журналу друкувалися оголошення, в яких рекламувалися праці І. Верхратського «Початки до уложенья номенклатури и терминологии природнописной», «Кѣлька слѣвъ о словарѣ», «Знадобы до словаря южноруского», «Байки, приказки и повѣстки», «Стрижокъ», збірка поезій тощо.

Видання інших авторів популяризувалися під рубрикою «Бібліографія», зокрема: «Студія історії рутенської мови» (німецькою мовою) Омеляна Огоновського, «Справозданье дирекціи ц. к. гімназій академічної во Львовѣ на рѣкъ шкѣльный 1879/80», «Бібліографія малоруска» Олександра Стефановича, «Церкви русскія въ Галиции и на Буковинѣ» І. Білоуса, «Русь», «Толкованіє слова «вира», «Славянскій вопросъ» К. Шейковського та ін.

Мовні питання для редактора І. Верхратського були настільки важливими, що він систематично писав про них під рубриками «Переписка редакції» і «Всячина», зокрема, подавав інформацію «Про мови людські», порівнював діалекти української мови, закликав плекати рідну мову: «Наука южноруского языка есть огромѣ, котрому не буде за богато посвятити цѣлый свѣй вѣкъ, цѣлу жизнь. Якъ каждая наука, такъ и наука южноруского языка wymagaє спеціалістѣвъ. Тимъто, а не дилетантамъ най лишено буде въ справѣ языковѣй рѣшати».

Під рубрикою «Новинки» публікувалися переважно кореспонденції та замітки про літературні і театральні події, наприклад про вистави Львівського руського народного театру під керівництвом Т. Романович, який гастролував у Станіславі.

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 67.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 497; Українська Загальна Енциклопедія: Книга знання: У 3 т. — Станіславів; Львів; Коломия. — Т. 1. — С. 523; Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 341, 342; Олесницький Ю. Станіславів як новий Галич і його преса // Станіславівські Вісті. — 1937. — Ч. 2. — С. 3; Галушко М. В. Українські часописи Станіслава (1879—1944 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 2001. — С. 72—75.

М. Галушко

111

ДѢЛО (1880—1902 ч. 85); ДІЛО (1902 ч. 86—99, 1918 ч. 162—271, 1922—1939) = DIŁO (1939 ч. 23—211); ДІЛО (1902 ч. 100 — 1918 ч. 161). — Виходить що Середи та Суботи (крѣмъ рускихъ святъ) (1880—1882), що Вторника, Четверга и Суботы (крѣмъ рускихъ святъ) (1883—1887), що дня, крімъ недѣль і сьвятъ (1888—1914 ч. 192), каждой суботы (1914 ч. 193(1) — 1915 ч. 238 (30), що дня (1915 ч. 31 — 1916 ч. 61, 1922—1939), що дня крімъ понедѣлкѣвъ (1916 ч. 62 — 1918). Р. 1. Ч. 1. 1880, 1(13) сѣч.

- Видас и за ред. отповѣдас* Михайль Коссаць (1880 ч. 1—46). *За ред. відповідає:* Маркиль Желехѡвскій (1880 ч. 47—100), Володимирь Барвѣньскій (1881 ч. 1—36), Володимирь Пѡдляшецькій (1881 ч. 37—100), Кирило Кахникевичь (1884 ч. 97—113, 1885 ч. 90—98), Володимирь Бачинскій (1912 ч. 62—1913 ч. 193), Василь Панейко (1913 ч. 194—1918), Володимир Целевич (1922), Олександр Кузьма (1923—1924 ч. 132), Василь Мудрий (1924 ч. 133—176, 1925 ч. 249—1927 ч. 177, 206—293, 1928—1929 ч. 145), Олександр Костик (1924 ч. 177—1925 ч. 157, 1929 ч. 146—1938 ч. 264), Іван Рудницький (1925 ч. 158—248), Іван Німчук (1927 ч. 178—205). *Одвічальний ред.:* Володимирь Барвѣньскій (1882 ч. 1—5), Кирило Кахникевичь (1888 ч. 124—193, 1889 ч. 136—144/145, 1890 ч. 224—1891 ч. 44), Михайло Струсевиць (1891 ч. 274—1893 ч. 40, 133/134—292, 1894 ч. 1—225, 1896 ч. 124—170), Кость Панькѡвскій (1900 ч. 161—192), Олександрь Борковскій (1900 ч. 115—160, 1901 ч. 113—147, 1903 ч. 224—228, 286—290, 1904 ч. 104—132, 1907 ч. 140—160), Вячеслав Будзиновскій (1903 ч. 192—202, 224—228), Льонгин Цегельскій (1906 ч. 231—1907 ч. 135), Володимир Бачинскій (1909 ч. 93—1912 ч. 61). *Вид. і одвічальний ред.:* В. Барвѣньскій (1882 ч. 6—1883 ч. 9/10), Антѡнь Горбачевскій (1883 ч. 11—35), Івань Белей (1888 ч. 194—1889 ч. 120, 146—290, 1890 ч. 1—223, 1891 ч. 45—273, 1893 ч. 41—132, 1894 ч. 226—1896 ч. 123, 171—291, 1897—1900 ч. 114, 193—291, 1901 ч. 1—112, 148—1902 ч. 64), Кирило Кахникевичь (1889 ч. 121—135, 1902 ч. 86), Володимир Охримович (1902 ч. 64—155, 176—213), Олександр Борковский (1902 ч. 156—175, 1903 ч. 78—98, 1904 ч. 103, 241—282, 1905 ч. 63—90, 1906 ч. 65—230, 1908 ч. 15—47, 184—1909 ч. 92), Евген Левицкий (1902 ч. 214—1903 ч. 77, 99—191, 203—223, 228/229—285, 291—292, 1904 ч. 1—102, 133—240), Льонгин Цегельский (1907 ч. 136—139, 161—283, 1908 ч. 1—14, 48—183). На часъ выѣзду ред. *отвѣчає за ред.:* Антѡнь Горбачевскій (1882 ч. 60—77), Вол. Пѡдляшецькій (1883 ч. 36—48). *Редарус і одвічає за ред.* Евген Левицкий (1904 ч. 283—1905 ч. 62, 91—290, 1906 ч. 1—64). *Вид. и ред.:* Антѡнь Горбачевскій (1883 ч. 36—144, 1884 ч. 1—25), Івань Белей (1884 ч. 26—96, 114—148, 1885 ч. 1—88, 99—1886 ч. 63, 82—91, 137—145, 1887 ч. 1—40, 56—1888 ч. 193). *Редарус* Володимир Кушнір (1912 ч. 62—95). *Начальний ред.:* Василь Панейко (1912 ч. 125—286, 1913 ч. 16—92, 110—153, 184—193, 1914 ч. 85—208, 1915—1918, 1925 ч. 1—8), Федь Федорців (1922), Дмитро Левицький (1923 ч. 171—1924, 1925 ч. 9—51). *Редактори* Іван Німчук, Іван Кедрин-Рудницький (1938 ч. 265—1939). — **Львів** (1880—1914 ч. 192, 1915 ч. 31—140, 1916—1918, 1922—1939); **Відень** (1914 ч. 193(1)—1915 ч. 238(30), **1880—1918, 1922—1939:** *Видас:* Михайль Коссаць (1880 ч. 47—1881 ч. 36), Мих. Коссаць и Вол. Барвѣньскій (1881 ч. 37—1882 ч. 5), Олександр Борковский (1904 ч. 283—1905 ч. 62); *Вид.:* Івань Белей (1884 ч. 97—113, 1885 ч. 90—98, 1889 ч. 136—144/145, 1890 ч. 224—1891 ч. 44, 274—291, 1892—1893 ч. 40, 133/134—292, 1894 ч. 1—225, 1896 ч. 124—170, 1900 ч. 115—192, 1901 ч. 113—147), Евген Левицкий (1903 ч. 192—202, 224—228, 286—290, 1904 ч. 104—132), Олександр Борковский (1905 ч. 91—1906 ч. 64, 1909 ч. 93—1911 ч. 17), В. Охримович (1906 ч. 231—279, 1907 ч. 1—135), Льонгин Цегельский (1907 ч. 140—160), Кость Левицький (1914 ч. 193(1)—1915 ч. 238(30); *Видас* Видавнича спілка «Діло» (1911 ч. 18—1914 ч. 192, 1915 ч. 31—140, 1916—1918, 1922—1939). *Друк.* Товариства ім. Шевченка підъ зарядомъ К. Беднарского (1880—1893 ч. 34); *Друк.* Наукового тов. ім. Шевченка підъ зарядомъ К. Беднарского (1893 ч. 35—1896); *Друк.* Інституту Ставропігійского підъ зарядомъ Іосифа Гузара (1897 ч. 1—88), Іоакима Греняка (1897 ч. 89—1898 ч. 116), Михаила Рефія (1898 ч. 189—212), Іосипа (Іосифа) Данилюка (1898 ч. 219—1903 ч. 284); *Друк.* Інституту Ставропігійского (1898 ч. 117—188, 213—318); *Друк.* Народова (Мансцих), Львів, вул. Коперника, 9 (1903 ч. 285—1907 ч. 197, 200—283, 1908 ч. 1—223), Ліндога, ч. 9 (1908 ч. 224—294); *Друк.* «Уділова», Коперника, ч. 20 (1907 ч. 198—199); *Друк.* Івана Айхельбергера, Львів, пл. Ринок, 10 (1909—1912); *Друк.* «Діла», Львів, Ринок, ч. 10 (1913—1914 ч. 192, 1915 ч. 31—1918); *Друк.* Мехітаристів у Відни (1914 ч. 193(1)—1915 ч. 238(30); *Друк.* Спілки «Діло», Львів, Ринок, ч. 10 (1922—1924); *Друк.* Видавничої Спілки «Діло», Львів, пл. Ринок, 10 (1925—1939). *Адр. ред. і адм.:* Львівъ, пляць Маріяцкій, ч. 15 (1880), пляць Галицкій, ч. 15 (1881 ч. 1, 2), ул. Галицка, ч. 44 (1885—1887 ч. 19), вул. Баторія, ч. 24 (1887 ч. 20—1888 ч. 31), пл. Ринок, ч. 10 (1915 ч. 31—1918, 1922—1939), Wien, VIII. Langelasse 16 (1914 ч. 193(1)—205(13), Zeltgasse 3 (1914 ч. 206(14)—1915 ч. 224(16), Josefstädterstrasse 43—45 (1915 ч. 225(17). *Адр. ред.:* Львівъ, ул. Баторія, ч. 24 (1888 ч. 32—110), Wien, VIII, Josefstädterstrasse 43—45 (1915 ч. 226(18)—238(30). *Адр. ред., адм. і експ.:* Львівъ, пляць

Галицький, ч. 15 (1881 ч. 3—49), ул. Академічна, ч. 8 (1881 ч. 50 — 1882), ул. Галицька, ч. 44 (1883—1884), ул. Баторія, ч. 24 (1888 ч. 111 — 1906 ч. 263), Ринок, ч. 10 (1906 ч. 264 — 1914 ч. 192). *Адр. адм.*: Wien, VIII. Strozsigasse, 32 (1915 ч. 226(18)—238(30)).

Вийшло: 1880 — Р. 1 ч. 1—74, 75/76, 77—92, 93/94, 95—100, 1881 — Р. 2 ч. 1—46/47, 48—100, 1882 — Р. 3 ч. 1—22, 23/24, 25—96, 97/98, 99—100, 1883 — Р. 4 ч. 1—8, 9/10, 11—37, 38/39, 40—116, 117/118, 119—147, 1884 — Р. 5 ч. 1—39, 40/41, 42—48, 48/49, 50—52, 52/53, 54—60, 61/62, 63—78, 78/79, 80—89, 89/90, 91—148, 1885 — Р. 6 ч. 1—7, 8/9, 10—33, 34/35, 36—59, 59/60, 61—75, 75/76, 77—83, 83/84, 85—134, 134/135, 136—143, 1886 — Р. 7 ч. 1—6, 6/7, 8—30, 31/32, 33—69, 70/71, 72—145, 1887 — Р. 8 ч. 1—15, 15/16, 17, 17/18, 19—27, 27/28, 29—46, 46/47, 48—62, 62/63, 64—127, 127/128, 129—146, 1888 — Р. 9 ч. 1—44, 44/45, 46—67, 67/68, 69—109, 109/110, 111—169, 169/170, 171—204, 204/205, 206—288, 1889 — Р. 10 ч. 1—91, 92/93, 94—104, 105/106, 107—124, 124/125, 126—138, 139/140, 141—143, 144/145, 146—150, 151/152, 153—160, 161/162, 163—168, 169/170, 171—179, 180/181, 182—200, 201/202, 203—247, 247/248, 249—272, 272/273, 274—285, 286/287, 288—290, 1890 — Р. 11 ч. 1—18, 19/20, 21, 22/23, 24—94, 95/96, 97—142, 142/143, 144—179, 179/180, 181—236, 236/237, 238—292, 1891 — Р. 12 ч. 1—35, 36/37, 38—291, 1892 — Р. 13 ч. 1—267, 267/268, 269—294, 1893 — Р. 14 ч. 1—132, 133/134, 135—292, 1894 — Р. 15 ч. 1—165, 166/167, 168—194, 195/196, 197—271, 272/273, 274—291, 1895 — Р. 16 ч. 1—23, 24/25, 26—45, 46/47, 48—181, 182—183, 184—289, 1896 — Р. 17 ч. 1—144, 145/146, 147—159, 160/161, 162—195, 196/197, 198—227, 228/229, 230—291, 1897 — Р. 18 ч. 1—31, 32/33, 34—39, 40/41, 42—226, 227/228, 229—293, 1898 — Р. 19 ч. 1—30, 31/32, 33—192, 193/194, 195—263, 264/265, 266—291, 1899 — Р. 20 ч. 1—148, 149/151, 152—249, 250/251, 252—263, 264/265, 266—292, 1900 — Р. 21 ч. 1—60, 61/62, 63, 64/65, 66—230, 231/232, 233, 234/235, 236—254, 255/256, 257—262, 263/264, 265—292, 1901 — Р. 22 ч. 1—42, 43/44, 45—76, 77/78, 79—87, 88/89, 90—117, 118/119, 120/121, 122—131, 132/133, 134—150, 151/152, 153—200, 201/202, 203—217, 218/219, 220—224, 225/226, 227—259, 260/261, 262—291, 1902 — Р. 23 ч. 1—9, 10/11, 12/13, 14—18, 19/20, 21—53, 54/55, 56—70, 71/72, 73—108, 109/110, 111—112, 113/114, 115—152, 152/153, 154—162, 162/163, 164/165, 166—168, 168/169, 170, 170/171, 172—188, 188/189, 190—191, 191/192, 193, 194, 194/195, 196—202, 202/203, 204, 204/205, 206—210, 210/

211, 212—230, 230/231, 232—272, 272/273, 274—283, 283/284, 285—290, 1903 — Р. 24 ч. 1—9, 10/11, 12, 13, 13/14, 15—25, 26/27, 28—31, 31/32, 33—37, 37/38, 39—49, 50/51, 52—68, 69/70, 71—78, 79/80, 81—90, 91/92, 93—113, 114/115, 116—117, 117/118, 119—131, 131/132, 133—136, 137/138, 139—140, 140/141, 142—171, 172/173, 174—176, 177/178, 179—187, 188/189, 190/191, 192—227, 228/229, 230—232, 232/233, 234—237, 237/238, 239/240, 241—250, 250/251, 252—254, 254/255, 256—270, 270/271, 272—273, 273/274, 275—278, 278/279, 280, 281/282, 283—292, 1904 — Р. 25 ч. 1—15, 15/16, 17—39, 39/40, 41—92, 92/93, 94—127, 127/128, 129—293, 1905 — Р. 26 ч. 1—18, 18/19, 20—290, 1906 — Р. 27 ч. 1—279, 1907 — Р. 28 ч. 1—65, 65/66, 67—283, 1908 — Р. 29 ч. 1—294, 1909 — Р. 30 ч. 1—145, 145/146, 147—290, 1910 — Р. 31 ч. 1—292, 1911 — Р. 32 ч. 1—289, 1912 — Р. 33 ч. 1—11(8000)—294(8283), 1913 — Р. 34 ч. 1—288, 1914 — Р. 35 ч. 1/25—192, 1914 — Р. 35(1) ч. 193(1)—208(16), 1915 — Р. 36(2) ч. 209(1)—238(30), 31—140, 1916 — Р. 37 ч. 1—318, 1917 — Р. 38 ч. 1—308, 1918 — Р. 39 ч. 1—271, 1922 — Р. 40 ч. 1—51, 1923 — Р. 41 ч. 1—212, 1924 — Р. 42 ч. 1—290, 1925 — Р. 43 ч. 1—292, 1926 — Р. 44 ч. 1—291, 1927 — Р. 45 ч. 1—293, 1928 — Р. 46 ч. 1—290, 1929 — Р. 47 ч. 1—290, 1930 — Р. 48 ч. 1(11641)—8(11648), Р. 51 ч. 9(12375)—290(12656), 1931 — Р. 52 ч. 1—293, 1932 — Р. 53 ч. 1—291, 1933 — Р. 54 ч. 1—346, 1934 — Р. 55 ч. 1—353, 1935 — Р. 56 ч. 1—351, 1936 — Р. 57 ч. 1—294, 1937 — Р. 58 ч. 1—289, 1938 — Р. 59 ч. 1—291, 1939 — Р. 60 ч. 1—211 (15290); *Ф.* від 46х32 см до 49х37 см (1880—1885), 58х42 см (1886—1909), від 40х27 см до 47х31 см (1910—1939); *Обс.* 4 с. (1880—1909, 1916—1918), 8 с., 6 с., окремі 12 с., 16 с., 20 с., 22 с., 24 с., 32 с. (1910—1915, 1922—1928, 1934—1936), 6 с., окремі 14 с., 16 с., 18 с. (1929—1933), 10 с., 12 с., 16 с., окремі 32 с. (1937—1939); *Передл.*: на рік 8 зр. (1880—1881), для Австрії 8 зр. (1882), 12 зр. (1883—1887), з дод. «Бібліотеки» 12 зр. (1881 ч. 3 — 1882), 16 зр. (1883—1887, 1900 — 1901 ч. 198), 18 зр. (1888—1899), 32 К. (1901 ч. 199 — 1906); для Росії 8 рубл. (1882), 12 рубл. (1883—1886), з дод. «Бібліотеки» 12 рубл. (1882), 16 рубл. (1883—1886); для заграничк 10 зр. (1882), 15 зр. (1883—1887), з дод. «Бібліотеки» 14 зр. (1882), 19 зр. (1883—1887), 24 зр. (1888—1899), 22 зр. (1900—1901 ч. 198), 44 К. (1901 ч. 199—1906); зь літер. додатком у Львові 16 зр. (1888—1899), 14 зр. (1900—1901 ч. 198), 28 К. (1901 ч. 199 — 1907). Цілорічно в Австро-Угорщині 32 К.

(1907—1914, 1917 ч. 1—155), 28 К. (1915 ч. 31 — 1916), 40 К. (1917 ч. 156—308), 56 К. (1918); у Львові 28 К. (1907, 1910—1914 ч. 192, 1917 ч. 1—155), 27 К. (1909), 24 К. (1915 ч. 31 — 1916 ч. 128), 36 К. (1917 ч. 156—308), 44 К. (1918); за границею 44 К. (1907—1914 ч. 192), 40 К. (1915 ч. 31 — 1916 ч. 121); в Німеччині 40 М. (1917 ч. 185 — 1918 ч. 2), 56 М. (1918 ч. 3—271). Ц. окремого числа 10 кр. а. в. (1880—1881), 12 кр. а. в. (1882—1887), 8 кр. а. в. (1888—1899), 6 кр., на пров. 7 кр. (1900—1901 ч. 198), 12 с. (1901 ч. 199—291, 1902 ч. 85, 1917 ч. 156—308), 10 сот. (1902 ч. 86 — 1913, 1917 ч. 155), 6 сот. (1915 ч. 31 — 1916), 16 сот. (1918), 80 мп — 150 мп (1922), 500 мп — 50 000 мп (1923), 100 000 мп — 300 000 мп (1924 ч. 131), 17 сот. (1924 ч. 132 — 1925 ч. 217), 20 сот. (1914 ч. 193(1) — 1915 ч. 238(30), 1925 ч. 218 — 1928 ч. 9, 11—291, 1929 ч. 1—22, 1932 ч. 143 — 1939), 1 зол. (1928 ч. 10), 25 сот. (1929 ч. 23 — 1930 ч. 8, 10—290, 1931—1932 ч. 142), 60 сот. (1930 ч. 9), 50 сот. (1931 ч. 6), 35 сот. (1937 ч. 5).

Наявність у фонді: ЛНБ: 1880 — Р. 1 ч. 1—100, 1881 — Р. 2 ч. 1—100, 1882 — Р. 3 ч. 1—100, 1883 — Р. 4 ч. 1—147, 1884 — Р. 5 ч. 1—148, 1885 — Р. 6 ч. 1—143, 1886 — Р. 7 ч. 1—145, 1887 — Р. 8 ч. 1—146, 1888 — Р. 9 ч. 1—288, 1889 — Р. 10 ч. 1—290, 1890 — Р. 11 ч. 1—292, 1891 — Р. 12 ч. 1—291, 1892 — Р. 13 ч. 1—294, 1893 — Р. 14 ч. 1—292, 1894 — Р. 15 ч. 1—291, 1895 — Р. 16 ч. 1—289, 1896 — Р. 17 ч. 1—291, 1897 — Р. 18 ч. 1—293, 1898 — Р. 19 ч. 1—291, 1899 — Р. 20 ч. 1—292, 1900 — Р. 21 ч. 1—292, 1901 — Р. 22 ч. 1—291, 1902 — Р. 23 ч. 1—290, 1903 — Р. 24 ч. 1—292, 1904 — Р. 25 ч. 1—293, 1905 — Р. 26 ч. 1—290, 1906 — Р. 27 ч. 1—279, 1907 — Р. 28 ч. 1—283, 1908 — Р. 29 ч. 1—294, 1909 — Р. 30 ч. 1—290, 1910 — Р. 31 ч. 1—292, 1911 — Р. 32 ч. 1—289, 1912 — Р. 33 ч. 1—294, 1913 — Р. 34 ч. 1—288, 1914 — Р. 35 ч. 1/25—189, 1914 — Р. 35(1) ч. 193(1)—208(16), 1915 — Р. 36(2) ч. 209(1)—238(30), 31—140, 1916 — Р. 37 ч. 1—318, 1917 — Р. 38 ч. 76—308, 1918 — Р. 39 ч. 1—269, 1922 — Р. 40 ч. 1—51, 1923 — Р. 41 ч. 1—212, 1924 — Р. 42 ч. 1—290, 1925 — Р. 43 ч. 1—292, 1926 — Р. 44 ч. 1—289, 1927 — Р. 45 ч. 1—293, 1928 — Р. 46 ч. 1—290, 1929 — Р. 47 ч. 1—290, 1930 — Р. 48 ч. 1—8, Р. 51 ч. 9—290, 1931 — Р. 52 ч. 1—293, 1932 — Р. 53 ч. 1—291, 1933 — Р. 54 ч. 1—346, 1934 — Р. 55 ч. 1—353, 1935 — Р. 56 ч. 1—351, 1936 — Р. 57 ч. 1—294, 1937 — Р. 58 ч. 1—289, 1938 — Р. 59 ч. 1—291, 1939 — Р. 60 ч. 1—211;

НБУВ: 1880 — Р. 1 ч. 1—100, 1881 — Р. 2 ч. 1—100, 1882 — Р. 3 ч. 1—100, 1883 — Р. 4 ч. 1—145, 1884 — Р. 5 ч. 1—148, 1885 — Р. 6 ч. 1—141, 143, 1886 — Р. 7 ч. 1—145, 1887 — Р. 8 ч. 1—43, 45—66, 99—108, 110—146, 1888 — Р. 9 ч. 1—288, 1889 — Р. 10 ч. 1—290, 1890 — Р. 11 ч. 1, 3—70, 72—290, 1891 — Р. 12 ч. 1—291, 1892 — Р. 13 ч. 1—292, 1893 — Р. 14 ч. 1—292, 1894 — Р. 15 ч. 1—291, 1895 — Р. 16 ч. 1—289, 1896 — Р. 17 ч. 1—291, 1897 — Р. 18 ч. 1—293, 1898 — Р. 19 ч. 1—291, 1899 — Р. 20 ч. 1—292, 1900 — Р. 21 ч. 1—292, 1901 — Р. 22 ч. 1—291, 1902 — Р. 23 ч. 3—248, 250—258, 268—271, 278, 1903 — Р. 24 ч. 1—291, 1904 — Р. 25 ч. 1—14, 17—20, 24—30, 32—60, 69—91, 95—97, 101, 103—119, 121—141, 145—147, 149, 150, 153—185, 187—189, 1907 — Р. 28 ч. 1—283, 1908 — Р. 29 ч. 1—294, 1909 — Р. 30 ч. 1—142, 144—216, 218—290, 1911 — Р. 32 ч. 1—72, 83—85, 88, 89, 92, 144—289, 1912 — Р. 33 ч. 1—44, 47—121, 125, 129—148, 150—177, 179, 181—192, 194—197, 201, 204—211, 213—244, 246—292, 1913 — Р. 34 ч. 1—288, 1914 — Р. 35 ч. 1—9, 26—194, 200—208, 1915 — Р. 36 ч. 31—140, 1916 — Р. 37 ч. 2—160, 190, 209, 312; НБ ЛНУ: 1880 — Р. 1 ч. 1—100, 1881 — Р. 2 ч. 1—100, 1882 — Р. 3 ч. 1—100, 1883 — Р. 4 ч. 1—147, 1884 — Р. 5 ч. 1—148, 1885 — Р. 6 ч. 1—143, 1886 — Р. 7 ч. 1—145, 1887 — Р. 8 ч. 1—146, 1888 — Р. 9 ч. 1—288, 1889 — Р. 10 ч. 1—290, 1890 — Р. 11 ч. 1—292, 1891 — Р. 12 ч. 1—291, 1892 — Р. 13 ч. 1—294, 1893 — Р. 14 ч. 1—292, 1894 — Р. 15 ч. 1—291, 1895 — Р. 16 ч. 1—289, 1896 — Р. 17 ч. 1—291, 1897 — Р. 18 ч. 1—293, 1898 — Р. 19 ч. 1—291, 1899 — Р. 20 ч. 1—292, 1900 — Р. 21 ч. 1—292, 1901 — Р. 22 ч. 1—291, 1902 — Р. 23 ч. 1—290, 1903 — Р. 24 ч. 1—292, 1904 — Р. 25 ч. 1—293, 1905 — Р. 26 ч. 1—290, 1906 — Р. 27 ч. 1—279, 1907 — Р. 28 ч. 1—283, 1908 — Р. 29 ч. 1—294, 1909 — Р. 30 ч. 1—290, 1910 — Р. 31 ч. 1—292, 1911 — Р. 32 ч. 1—289, 1912 — Р. 33 ч. 1—294, 1913 — Р. 34 ч. 1—288, 1914 — Р. 35 ч. 1/25—189, 1914 — Р. 35(1) ч. 193(1)—208(16), 1915 — Р. 36(2) ч. 209(1)—238(30), 31—140, 1916 — Р. 37 ч. 1—318, 1917 — Р. 38 ч. 76—308, 1918 — Р. 39 ч. 1—269, 1922 — Р. 40 ч. 1—51, 1923 — Р. 41 ч. 1—212, 1924 — Р. 42 ч. 1—290, 1925 — Р. 43 ч. 1—292, 1926 — Р. 44 ч. 1—289, 1927 — Р. 45 ч. 1—293, 1928 — Р. 46 ч. 1—290, 1929 — Р. 47 ч. 1—290, 1930 — Р. 48 ч. 1—8, 1931 — Р. 52 ч. 1—293, 1932 — Р. 53 ч. 1—291, 1933 — Р. 54 ч. 1—346, 1934 — Р. 55 ч. 1—353, 1935 — Р. 56 ч. 1—351, 1936 — Р. 57 ч. 1—294, 1937 — Р. 58 ч. 1—289, 1938 — Р. 59 ч. 1—291;

ДНАБ: 1890 — Р. 11 ч. 177—181, 269, 270, 1891 — Р. 12 ч. 1—9, 11—49, 50—94, 96—144, 1892 — Р. 13 ч. 185, 187, 189, 190, 244, 265, 1895 — Р. 16 ч. 116, 150, 1902 — Р. 23 ч. 214—215, 1918 — Р. 39 ч. 212, 1923 — Р. 41 ч. 42, 45, 46, 49, 51, 54, 57, 58, 61, 114, 119, 131, 178, 182, 201, 1929 — Р. 47 ч. 50, 1936 — Р. 57 ч. 4; **НДБ ЦДІАУ:** 1880 — Р. 1 ч. 1—100, 1881 — Р. 2 ч. 1—100, 1882 — Р. 3 ч. 1—100, 1883 — Р. 4 ч. 1—147, 1884 — Р. 5 ч. 1—148, 1885 — Р. 6 ч. 1—143, 1886 — Р. 7 ч. 1—145, 1887 — Р. 8 ч. 1—146, 1888 — Р. 9 ч. 1—288, 1889 — Р. 10 ч. 1—290, 1890 — Р. 11 ч. 1—292, 1891 — Р. 12 ч. 1—291, 1892 — Р. 13 ч. 1—294, 1893 — Р. 14 ч. 1—292, 1894 — Р. 15 ч. 1—291, 1895 — Р. 16 ч. 1—289, 1896 — Р. 17 ч. 1—291, 1897 — Р. 18 ч. 1—293, 1898 — Р. 19 ч. 1—291, 1899 — Р. 20 ч. 1—292, 1900 — Р. 21 ч. 1—292, 1901 — Р. 22 ч. 1—291, 1902 — Р. 23 ч. 1—290, 1903 — Р. 24 ч. 1—292, 1904 — Р. 25 ч. 1—293, 1905 — Р. 26 ч. 1—290, 1906 — Р. 27 ч. 1—279, 1907 — Р. 28 ч. 1—283, 1908 — Р. 29 ч. 1—294, 1909 — Р. 30 ч. 1—290, 1910 — Р. 31 ч. 1—292, 1911 — Р. 32 ч. 1—289, 1912 — Р. 33 ч. 1—294, 1913 — Р. 34 ч. 1—288, 1914 — Р. 35 ч. 1/25—189, 1914 — Р. 35(1) ч. 193(1)—208(16), 1915 — Р. 36(2) ч. 209(1)—238(30), 31—140, 1916 — Р. 37 ч. 1—318, 1917 — Р. 38 ч. 76—308, 1918 — Р. 39 ч. 1—269, 1922 — Р. 40 ч. 1—51, 1923 — Р. 41 ч. 1—212, 1924 — Р. 42 ч. 1—290, 1925 — Р. 43 ч. 1—292, 1926 — Р. 44 ч. 1—289, 1927 — Р. 45 ч. 1—293, 1928 — Р. 46 ч. 1—290, 1929 — Р. 47 ч. 1—290, 1930 — Р. 48 ч. 1—8, Р. 51 ч. 9—290, 1931 — Р. 52 ч. 1—293, 1932 — Р. 53 ч. 1—291, 1933 — Р. 54 ч. 1—346, 1934 — Р. 55 ч. 1—353, 1935 — Р. 56 ч. 1—351, 1936 — Р. 57 ч. 1—294, 1937 — Р. 58 ч. 1—289, 1938 — Р. 59 ч. 1—291, 1939 — Р. 60 ч. 1—211; **ОДНБ:** 1916 — Р. 37 ч. 43, 47, 55; **Б. Оссоп:** 1923 — Р. 41 ч. 206, 1925 — Р. 43 ч. 251—253, 1927 — Р. 45 ч. 24, 1939 — Р. 60 ч. 183; **БУВ:** 1887 — Р. 8 ч. 2—146, 1888 — Р. 9 ч. 1—288, 1890 — Р. 11 ч. 67—292, 1891 — Р. 12 ч. 1—291, 1892 — Р. 13 ч. 1—107, 1915 — Р. 36 ч. 66, 123, 1916 — Р. 37 ч. 84, 1917 — Р. 38 ч. 147, 201, 218, 1918 — Р. 39 ч. 76—270; **Б. Яг:** 1888 — Р. 9 ч. 1—285, 1889 — Р. 10 ч. 1—290, 1890 — Р. 11 ч. 1—222, 1902 — Р. 23 ч. 54/55—56; **СБ:** 1910 — Р. 31 ч. 1—143, 1911 — Р. 32 ч. 144—155, 157—199, 201—273, 275—289, 1925 — Р. 43 ч. 8—52, 54—59, 61—85, 87—159, 163—171, 175—202, 204—211, 214—231, 233, 235—238, 240, 243, 244, 250—253, 262, 264—269, 271—282, 1926 — Р. 44 ч. 1—291, 1927 — Р. 45 ч. 1—293, 1928 — Р. 46 ч. 1, 2, 4—90, 92—285, 287—290,

1929 — Р. 47 ч. 1—21, 27—42, 44—122, 124—140, 142—147, 149—172, 174—219, 221—233, 235—282, 284—290, 1930 — Р. 51 ч. 23, 25—53, 55, 1931 — Р. 52 ч. 2—4, 6—15, 20, 22—35, 38—146, 149—166, 168—293, 1932 — Р. 53 ч. 1—291, 1933 — Р. 54 ч. 1—34, 38—68, 70—139, 141—340, 342—346, 1934 — Р. 55 ч. 1—162, 164—182, 184—353, 1935 — Р. 56 ч. 1—8, 10—339, 341—351, 1936 — Р. 57 ч. 1—294, 1937 — Р. 58 ч. 1—273, 275—289, 1938 — Р. 59 ч. 1—270, 272—291, 1939 — Р. 60 ч. 1—73, 75—122, 125—129, 131, 132, 135, 139—141, 143, 144, 146, 147, 149—151, 154, 155, 157, 159, 162, 164—167, 169, 171, 177, 183, 185, 186, 188, 190, 191, 195.

Примітки: Нумерація річників наведена римськими цифрами. 1912 р., з ч. 11, подається загальна наскрізна нумерація чисел — ч. 11(8000). З 29 грудня 1913 р. до 3 лютого 1914 р. на час загального страйку складачів у Львові виходив «спільний деньник» «Діло» і «Нове Слово».

З 29 серпня до 19 вересня 1914 р. видання часопису було перервано у зв'язку з Першою світовою війною. 29 листопада 1918 р. видання «Діла» припинено насильно польськими військовими жандармами. Відновився часопис 1 вересня 1922 р. Із ч. 9 1930 р. була змінена нумерація річників і загальна нумерація чисел «Діла»: «...дораховано до його віку ті часи, в яких воно появлялось примусово під іншими назвами» (Діло. — 1930. — 14 січ.).

Додатки: у 1880 р. — до ч. 75/76; 1881 р. — до ч. 96; 1882 р. — до ч. 42—45, 49, 89; 1883 р. — до ч. 70, 97; 1884 р. — до ч. 52/53, 141, 142; 1899 р. — до ч. 149—151, 250/251, 264/265; 1900 р. — до ч. 231/232, 234/235, 255/256, 263/264; 1901 р. — до ч. 77/78, 118/119, 132/133, 151/152, 281, 287; 1902 р. — до ч. 10/11, 19/20, 23, 38, 54/55, 71/72, 79, 84, 109/110, 112/113, 164/165, 168/169, 170/171, 188/189, 191/192, 194/195, 202/203, 204/205, 210/211, 230/231, 272/273, 283/284; 1903 р. — до ч. 13/14, 26/27, 31/32, 37/38, 50/51, 54, 69/70, 79/80, 91/92, 114/115, 117/118, 131/132, 137/138, 140/141, 172/173, 177/178, 188/189, 190/191, 228/229, 232/233, 237/238, 250/251, 254/255, 270/271, 273/274, 278/279; 1904 р. — до ч. 15/16, 39/40, 92/93, 127/128, 165; 1905 р. — до ч. 18/19, 166, 180, 216, 219, 245, 265; 1906 р. — до ч. 30, 39, 129, 132, 178, 259; 1907 р. — до ч. 65/66; 1908 р. — до ч. 224; 1909 р. — до ч. 1, 145/146;

1910 р. — до ч. 72, 94, 143, 187, 219; 1911 р. — до ч. 7, 18, 35, 50, 62, 70, 123, 217, 221, 248, 267, 280, 289; 1912 р. — до ч. 1, 9, 13, 22, 42, 66, 74, 76, 90, 104, 130, 144, 165, 229 і безплатний додаток «Жіноче діло»; 1913 р. — до ч. 1, 14, 39, 110, 127, 150, 166; 1914 р. — до ч. 79, 118; 1915 р. — «Господарський листок»; 1916 р. — до ч. 75; 1917 р. — до ч. 140, 196, 308; 1918 р. — до ч. 239; 1925 р. — до ч. 66; 1928 р. — Ілюстрований додаток «Діла» (4 с.); 1930 р. — Безплатний додаток; 1937 р. — Безплатний додаток до ч. 75 (12 с.).

«Діло» — перша українська щоденна газета, яка концентрувала й відображала громадянські настрої нації, в екстремальних умовах боролася за її права, реалізацію державницьких устремлінь, прилучала українство до скарбів світової культури.

Видання — справжня енциклопедія історії, теорії та практики ринкової економіки, її переваг і вад, оптимального розвитку на національному ґрунті конкретної держави й світового співтовариства загалом. Саме тут опубліковано економічні висліди І. Франка; статті, огляди, коментарі, замітки та історичні есе знаних авторів — С. Лепкого, В. Будзинівського, М. Грушевського, Є. Олесницького, К. Левицького, М. Твордила, Ю. Павликовського, Ф. Федоріца, В. Целевича, В. Несторовича, М. Данька з питань політичної економії, порівняльного аналізу капіталізму й соціалізму (в реальних умовах лібералізму, демократизму, тоталітаризму, фашизму), економічних перспектив Європи та світу.

Перший період «Діла» (1880—1887 рр.) розпочався під знаком відвоювання інформаційного простору в москвофільського «Слова», виваженого перекоування читачів, які мали здолати стереотипи звичного мислення, далекого від морально-політичних засад українства. Редакція постійно стикалась із пасивністю буденної свідомості галичан, які майже не цікавились ні своєю пресою, ні її становищем у суспільстві. Усе підприємство з виданням «Діла» базувалося на засадах суспільної програми, що, з сучасного погляду, не була радикальною, але на той час ставила українську ідеологію на шлях поступового руху до самосвідомості, єднання нації та послідовного утвердження своїх прав і справедливих відносин з іншими народами в реаліях тогочасного етнічного розмежування та територіального поділу.

Уже з перших чисел означилися зміст, план і рубрикація часопису, які охоплювали передову статтю, фейлетон, дописи, політичний огляд, новинки, курси

валют та рекламу. Були запроваджені рубрики «Наука, штука и литература», «Вѣсти епархіальні», «Переписка редакції», «Оть адміністрації», «Послѣдній вѣдомости и телсграмы», «Рецензії», «Господарство и торговля», «Справы краевѣ», «Соймъ красвѣй», «Важне для читающей Публики руской!», «Рухъ въ нашихъ читальняхъ», «Переглядъ часописей», «Всячина» та ін.

Політична проблематика концентрувалась на головному суспільному завданні часу — творенні «русской народности». Часопис чітко визначив мету — «розбудити и до дѣла сполучити всѣхъ Русинѣвъ для добра рѣдного народа», розвивати мову, відкривати школи, видавати потрібні народів газети й книги. «Діло» піднесло голос на захист руських народних шкіл, гімназій, семінарій, кафедр університету з руською мовою викладання, вимагаючи у влади справедливого законодавчого підходу в забезпеченні рівних прав усіх народів на освіту та просвіту.

Якісно новою у методах «Діла» варто вважати публічну полеміку з офіційною владою, політичними опонентами щодо певних локальних подій, які дозволяли побачити явища принципового характеру. Проблеми українства «Діло» розглядало, не обмежуючись провінційно-регіональними інтересами, в контексті світових політичних процесів.

Розглядаючи найважливіші пріоритети «Діла» (вільне формування та розвиток української нації, національні принципи суспільства), варто наголосити (звичайно, з урахуванням конкретної суспільно-політичної ситуації у Галичині та в Східній Україні), що редакція робила це толерантно, беручи до уваги постійне придушення української самостійної думки в Росії і відносно спокійний розвиток української мови й літератури в Австрії, навіть з урахуванням постійних польських нападок. Методи історико-порівняльного аналізу суспільних процесів йдуть у логічному зв'язку з актуальними явищами, подіями, фактами, а регіональні проблеми обов'язково ув'язувалися з контекстом Європи, яка повинна базуватися на тривкому фундаменті соціальної й національної рівноправності, відсутності національного гноблення як передумови повноцінного розвитку всіх народів.

Зважаючи на складність міжконфесійних відносин у краї, «Діло» вважало релігійну проблематику одним із важелів духовного відродження народу, способом відвоювання політичного поля в офіційній владі, ідеологічних позицій у шовіністично налаштованих сзуїтів, яких вважало «бичем божим».

У часописі постійно функціонував професійно поставлений відділ реклами, який слугував для поліпшення матеріального становища газети. Різноманітна за стилем верстка, виразні шрифти й уміння ув'язати їх зі смисловими акцентами, газетна графіка, оперативність подачі оголошень, текстова вичерпність, широка географія, адресна спрямованість на конкретного споживача забезпечували «Ділу» високу ефективність і популярність у читачів.

Редакція часопису прагнула розвивати художньо-естетичні смаки читачської аудиторії, формувати стійкі погляди на літературно-мистецькі процеси. До праці у відділі критики залучались найталановитіші публіцисти, теоретики й дослідники. Не рідкість у «Ділі» — аналітичні та інформаційні рецензії, а в «підвалі» — оглядові статті на означені теми. Публікації відзначаються ґрунтовним знанням предмета й аналізом, критикою літературно-художнього процесу загалом. При всій зацікавленості результатами впливу, а отже — активним виказуванням власних поглядів, міркувань, особистих уподобань і мистецьких смаків, публіцисти «Діла» не переходили планки суб'єктивізму. Поважаючи істину, інтереси громадськості, вони не спрощували філософсько-соціальних проблем, а закликали читачів до пошуку способів їх вирішення. Поле безкомпромісної ідеологічно-мистецької дискусії 1885 р. стали, зокрема, видання повісті Г. Сенкевича «Огнем і мечем» і той резонанс, якого цей твір набув у польській пресі. Толерантність і конструктивізм, бажання будувати цивілізовані взаємини з поляками в майбутньому, що базувались би на розумінні спільності історичної долі з усіма її складними, а нерідко трагічними поворотами, демонструвало «Діло» в циклі публікацій В. Антоновича та редакційних коментарях.

«Дуже важну задачу в нашій суспільності» виконувала публікація літературних творів на сторінках «Діла» в поєднанні з літературним додатком «Бібліотека найзнаменитіших повістей», яка у 1881—1888 рр. виходила самостійно. Надалі «Діло» зробило «Бібліотеку...» складовою частиною газети, друкуючи твори так, щоб «кожний передплатник міг їх одтинати й складати в книжки». Представлені на сторінках газети зразки європейської белетристики плекали витончені естетичні смаки, чистоту помислів і почуттів.

Свою діяльність «Діло» розглядало як частину новітньої історії України, нерозривно пов'язаною з ідеями, закладеними в підґрунтя національної свідомості визначними попередниками, яким відда-

вало належну шану, з патріотизмом яких звиряло власний поступ. Сміливо та послідовно розгортаючи програму національного пробудження народу, «Діло» на кінець восьмого року свого існування відчувало достатньо сил, щоб перейти в нову якість, здійснити давню мрію — стати першою українською щоденною газетою. Наголошуючи на своїй незалежності від будь-яких політичних сил, часопис вбачав запоруку успіху в міцних зв'язках і опорі на весь народ: «Люд — то та скала, на якій ми будемо храм слави народної!».

Другий період «Діла» (1888 — 1902 рр.) позначений значним поступом суспільного життя: утворювалися народні інституції, відкривалися школи, гімназії, утверджувалася національна Церква, засновувалися просвітні читальні, виробничі спілки, освідомлювалися селяни, прозрівала патріотична інтелігенція, опановуючи методи впливу на політико-державне життя. Часопис зобов'язувався перед громадськістю й надалі утримуватись «на висоті об'єктивного судді всіх справ народних. Не розрушати, а созидати, не обличати, а в любові вести всіх до одної цілі».

Специфіка щоденної газети, на відміну від півтижневика, безумовно, внесла свої корективи в зміст і верстку «Діла». Акценти змістилися з традиційних аналітичних матеріалів (передових статей, фейлетонів та ін.) на хронікально-документальні жанри, які поступово займали щораз більшу площу часопису. Редакція давала можливість читачам «скорше обмінятись щирими гадками своїми», осягнути спектр оперативних подій, вчасно зреагувати на найменші зміни політичної ситуації у Галичині, поза її межами. Ретельніше ведуться постійні рубрики «Телеграми «Діла» (пізніше — «Телеграми»), «Економічний Відділ», «Перегляд політичний», «Справи парламентарні», «Справи австрійські», «Справи заграничні», «Зь руху wyborчого», «Страйкові розправи», «Рухъ въ рускихъ товариствахъ», «Зь літератури і штуки», «Письма зь краю», «Новинки» з підрубриками «Оповідення», «Зь краю», «Зі сьвіта», «Послідні вісти», огляди преси, «Вѣсти зь Украины», «Вѣсти зь українсько-рускихъ земель» (від власних кореспондентів), звіти із засідань Державної Ради й Галицького сейму, з'являються інтерв'ю, збільшується кількість рекламних публікацій.

Водночас «Діло» зберегло всі попередні надбання у підготовці теоретико-аналітичних публікацій політичної, економічної, культурно-освітньої, релігійної проблематики, що в органічному поєднанні з хронікою створило повноцінне газетне полотно, яке

відображало майже всі сфери суспільного життя Галичини, України, Європи, світу.

Пріоритетним напрямом роботи залишався політичний. Редакція усвідомлювала свою об'єктивну відстороненість від реального впливу на хід крайових і державних справ, а значить, і від дієвого поліпшення становища, яке б відповідало «силі й значенню народу руського». Виникла нагальна потреба альтернативної («державної») організації усіх власних сил.

Пильну увагу автори часопису приділяли економічно-господарському становищу народу в Галичині, зокрема невідрадному стану рільництва: безмірне переобтяження ґрунтів боргами, неможливість для селян закріпитися на землі, спекуляції землевласників, надмірний визиск та ін. Ширилися конфлікти між селянами та владою, 1888 р. розпочався масовий еміграційний рух. Редакція професійно розмірковує про необхідність нового законодавства, яке дало б поштовх розвитку селянських господарств.

Цілеспрямовано продовжується боротьба за розвиток української освіти в Галичині. При цьому «Діло» до часу вміє зосередити увагу на вузлових напрямках проблеми, в ситуації, що склалася, не вдовольняючись локальними поступками, а прагнучи до незворотності процесу. На порядок денний знову поставлені мовні проблеми.

Новими викриттями польського церковного шовінізму позначені виступи часопису релігійної тематики. Адже відомо, що латинсько-польська єпархія, сзуїти, здобуваючи у Папи Римського нові привілеї для римокатолицької Церкви, повністю ігнорували інтереси українських віруючих, заперечуючи при цьому саме існування українського народу, який нібито «злився» з польським.

Занепокоєння «Діла» викликав стан справ в українській літературі та публіцистиці, а саме — відсутність молодих талантів і системного видання творів української літератури. З участю редакції започатковувалися різні творчі конкурси, аби активізувати цю ділянку культурної праці.

Інформаційне зацікавлення Наддніпрянською Україною зростало водночас із усвідомленням спільності історичної долі одного народу, який, незважаючи на примусове роз'єднання, вбачав своє майбутнє тільки в єдиній державі, а свою силу й гарантії розквіту — тільки в єдності. «Діло» дбало про розвиток усіх українських сил, підтримувало товариства та інституції, сприяло заснуванню нових, що об'єднували б громадянство для спільної праці над поглибленням економічного, політичного та

духовного життя нації, домагаючись визнання за нею усіх конституційних прав. Вписуючи розвиток українства в загальноєвропейські процеси, «Діло» дотримувалося історичних традицій народу, не дозволяючи йому «потонути в чужій пучині», захищаючи можливості виявити себе в майбутньому в колі самостійних держав.

Другий період діяльності «Діла» умовно окреслювався переходом часопису на фонетичний правопис (1902 р.), що увінчав змагання усіх прогресивних сил Галичини за надання українській мові, з одного боку, офіційного, рівноправного статусу в багатонаціональній Австрійській імперії, з іншого — прямування її до літературних норм і джерел, що єднали всю націю в її історичних державотворчих зусиллях.

Виразно означилось об'єднання «Діла» з народовським рухом, що сприяло реалізації програми діяльності та забезпечувало зв'язок друкованого органу з авторитетними політичними силами краю, активніший вплив на суспільні процеси. Чіткіше визначила й послідовніше та наполегливіше відстоювала газета поставлені цілі, серед яких масштабно вирізнялася автономія народностей (перед реальною загрозою колонізації, в умовах жорсткої протидії москвофільству й панславізму); об'єктивно інформувала про спектр нових політичних учень.

Дотримання еволюційних методів трансформації суспільства, «м'яккість» у визначенні соціальних причин важкого економічного становища народу призвели до того, що стихія народних виступів і невдоволення не була організована й спрямована політичними партіями, а часопису залишалося тільки фіксувати її не завжди ідеологічно чітко й політично послідовно, бо вектор розвитку життя не вичерпувався національними ідеями та просвітницькими методами.

Нова програма дій, проголошена загальними зборами політичного товариства «Народна Рада» (1892 р.), що розвивала положення заяв «Ради народної руської» (1848 р.), перших загальних зборів «Народної Ради» (1888 р.), руських народних послів до сейму (1890 р.) і руських послів до Державної Ради (1891 р.), Народної програми (1890 р.) з їх вимогою вільного розвитку української народності в існуючих державних реаліях, надали діяльності «Діла» ознак «радикалізму» в боротьбі за об'єднання українських сил, інтелігенції й народу. Складовими тактики часопису відкрито проголошено опозиційність щодо офіційної влади і навіть опір антинародним діям, агітацію і поглиблення політичної свідомості мас.

Третій період «Діла» (1903—1918 рр.) позначений новою якістю політичної боротьби українців за самоозначення у національних правах і свободах, насамперед перед тиском польських шовіністичних сил, що мобілізувались у похід «*na zniszenie Rusi*». «Діло» вважало запорукою політичних успіхів нації покращання її економічного становища через реальне володіння землею — основою виробництва, розширення обміну продукцією без лихви й визиску; доступ виробників до капіталу через сприятливу для них кредитну політику, спрямовану на відтворення виробничих сил і систему продуктивних відносин (через руські кредитні товариства).

«Діло» прогнозувало в недалекому майбутньому вибух континентальних конфліктів як спробу перерозподілу сфер колоніального й економічного впливу, в першу чергу — на азійському терені. Уже з початком 1904 р. на сторінках часопису регулярно вмішувалася інформація під постійною рубрикою «Війна» не лише через глобальність конфлікту між Росією та Японією, а й через жвавий інтерес політичної Галичини до розвитку подій на Сході. Висвітлення театру воєнних дій засвідчувало серйозність аналізу й підходів публіцистів «Діла» у прогнозуванні можливих наслідків цих подій для України і світу.

Найпомітніші події останнього часу в Галичині — боротьба за український університет у Львові, пов'язана з нею сесія руської молоді, селянські страйки, події у Галицькому сеймі, вихід з нього українських послів — виказували на сторінках газети велику напругу суспільних сил, але не стали переломним моментом у перехопленні політичної ініціативи, суттєво не вплинули на розташування політичних сил, на ситуацію у Галичині через непослідовність позицій, відсутність «бойового темпу й завзяття».

Часопис багато писав про необхідність політичного «осучаснення» світогляду народу, засвоєння ним європейських (відмова від «хутірних») форм життя, відповідного гнучкого реагування на мінливі обставини суспільного життя, засвоєння революціонізуючих суспільство нових ідей, впливання у рух активних молодих сил, подолання поверхового розуміння народної діяльності та вироблення вміння правильно оцінювати суспільні явища та справи, подолання неписьменності народу.

Висвітлюючи події революції 1905—1907 рр. у Росії, підтримуючи спроби національно-політичного розвитку її народів, «Діло» пропагувало тезу поступової націоналізації суспільно-державних інституцій на теренах України. Розуміння спільності інтересів

усього народу ввело на сторінки газети стратегічно важливу тему про одноцільність історії, а головне — ідеологічно-політичних цілей «усіх частин українсько-руського народу». Головним набутком цих років часопис уважав реальне зближення усіх частин роз'єднаної України, свідоме прагнення закласти міцні основи для майбутнього об'єднання народу.

Важливим напрямом діяльності «Діла» залишалося викриття ідеології й практики москвофільства, яке дедалі відвертіше фінансувалося «науковими» та урядовими колами Росії зі стратегічною метою подальшого приєднання до неї Галичини й Буковини. Як доказ газета опублікувала листи лідерів руху до офіційних російських осіб, в яких відкрито йшлося про пряму матеріальну й політичну залежність від них. Русофільство з його постійним опонуванням україностворчій ідеї на сторінках часопису піддавалося ґрунтовному аналізу й аргументованій критиці. Адже характерне для нього хаотичне змішування теорій та понять не могло не дезорієнтувати частину галицького загалу, який тільки-но починав активно шукати національних перспектив і стабільного поступу. Плекаючи українську національну ідеологію, «Діло» намагалося збирати та публікувати ті документи суспільної думки, які б налагоджували історичний зв'язок поколінь, виводили національну ідею від поширеного спрощення «хлопоманства» на обрії сучасних наукових концепцій та рухів.

Редакція вела постійну рекламу безкоштовних додатків до «Діла»: «Неділя» (редактор Я. Весоловський), «Жіноче діло» (редактор В. Бачинський), а також творів суспільно-політичної, белетристичної та красномовної літератури, яку пропонувала читачам «Бібліотека «Діла». Певна система публікацій складала процес духовної праці часопису, що дедалі вище піднімав інтелектуальний розвиток та свідомість кожного, сприяючи формуванню яскравих особистостей, здатних на плідну працю та посвяту громадській діяльності. «Діло» ґрунтовними історичними дослідженнями переконливо стверджувало пріоритетну ідею утримання національної свідомості в справах релігійної віри.

По-новому поставали й осмислювалися редакцією проблеми преси в умовах Першої світової війни, шукалися шляхи поєднання її напрямку з функціями формування настроїв людей, головню в подоланні песимізму, зневіри, пригніченості, пов'язаних з руйнуванням звичного способу життя, неясністю перспектив. У важкий рік окупації Львова російською армією І. Франко написав публіцистичні роздуми про

жорстоке тогодення, які були опубліковані часописом. Видатний українець уважав природним будь-що захистити ідеали власного життя, гідні засади національних і суспільних відносин у складний період історії.

Газета розповідала про кровопролитні бої у Карпатах українських січових стрільців, етапи їх організації, оглядала їх часопис «Мазепинський курс» (редактор О. Назарук). Розуміючи політичну вагу стрілецького духу, який в очах світової громадськості виказував рішучість і прагнення українців стати об'єднаною державною нацією, «Діло» розгорнуло широку кампанію для забезпечення стрільцтву суспільної опіки.

Журбою й співчуттям пронизані сторінки часопису, на яких в численних публікаціях йдеться про тисячі зламаних доль, насамперед засланих у далекий Сибір. Відкриває цю серію лист-сповідь до родини з глухого села Єнисейської губернії колишнього редактора «Діла» В. Охримовича. Друкуються поіменні списки полонених українців. Із залученням парламентських чинників «Діло» бореться за повернення вивезених українських послів, ув'язненого в Росії найвищого достойника Української греко-католицької церкви митрополита А. Шептицького.

Події 1917 р. в Росії розгорталися настільки стрімко, що надовго прикували увагу «Діла», стали головною темою його публікацій, винесених на перші сторінки. У газеті детально описано загальноукраїнський з'їзд у Києві під прапором Центральної Ради, що висловився за негайне здійснення автономії, проти претензій Польщі на українські території. Усі репортажно-інформаційні жанри були задіяні для розповідей про найважливіші зміни в політичному житті батьківщини. Запроваджене в редакції цілодобове чергування журналістів сприяло надзвичайній для того часу оперативності у поданні матеріалів.

1918 р. ідеологічно-організаційна діяльність «Діла» сягнула свого політичного апогею під впливом тогочасних історичних подій, які відкинули звичні уявлення про логіку суспільних процесів і диктували стратегію боротьби та державотворення. Варто відзначити, що часопис не втратив змістових орієнтирів, репортерської оперативності та публіцистичної аналітичності, «висвітлюючи кожну подію зі становища української нації». Попри всю неоднозначність того, що відбувалося, та політичні симпатії й антипатії, часопис знайшов єдино правильну позицію — прийняв історичний процес як даність. Майже безпомилково встановлюючи історичний «діагноз», «Діло»

писало літопис українського державотворення у реальних умовах суперечливої дійсності. В оглядових передових статтях ще раз розгорнуто сформульовано національний ідеал у новітній період — об'єднання українських земель в одну державу, яка б забезпечила політичні й економічні права, свободу й добробут народу.

У безкомпромісній державницькій діяльності «Діло» не зауважило небезпеки, яка загрожувала йому самому. Подальші події громадянської війни в Україні, боротьба поляків за повалення ЗУНР, відступ зі Львова українських частин, польська окупація призвели до того, що 29 листопада 1918 р. військова жандармерія закрила часопис, заарештувала редакторів, демонтувала друкарські машини «Видавничої Спілки «Діло», а шрифти конфіскувала «на користь» польського війська. Не тільки заборона, а й погром друкарні мали на меті назавжди позбутись інформаційного центру української громадської думки. Здавалось, «Діло» вже ніколи не підніметься після поразки чергової спроби утвердити державність народу. Однак, як з'ясувалося, цим нищівним закриттям тільки завершився третій, можливо, найскладніший з огляду на динаміку суспільних процесів та міжнародних катаклізмів, період історії газети.

Четвертий період «Діла» (1922—1939 рр.) припав на важкі часи поразки національно-визвольного руху, коли ослабленим, але не зломленим майже чотирирічною перервою повернулося «Діло» 1 вересня 1922 р. до своєї відповідальної праці, поступово, хоч і повільно після перенесення втрат нарощувало сили, вірячи в перемогу справедливої боротьби нації проти рабства та нужди, за подолання несвідомості, розбрату.

Перерва у виданні, розпорошені війною і революціями кадри, зруйнована матеріальна база, безперечно, як фактори позначалися насамперед на змісті часопису. З одного боку, були втрачені напрацьовані десятиліттями прийоми й журналістські форми подання матеріалів, з іншого — об'єктивно змінилася суспільно-політична ситуація у регіоні й на континенті загалом. Доводилося заново визначати проблематику, аргументацію та концептуальне наповнення публікацій. Цей пошук помітний у плануванні та верстці газети. Головним чином інформаційні матеріали групувалися під рубриками: «Велика Україна» (пізніше — «Радянська Україна»), «Українські справи», «Галицькі відносини», «З хроніки лихоліття», «З польських справ», «Совітська Росія», «Ріжні вісті», «Зі студентського життя», «Союз Народів», «Дописи

з краю», «Телеграми», «Новинки», «Реклама», «Преса», «Українське життя в Канаді» або «З українського життя на чужині» та ін. Подавалися тематичні сторінки: «Економічний вісник», «Жіночий вісник», «Літературний вісник», «Тернопільський вісник», «Стрийський вісник», «Вісник Комітету допомоги «Голодній Україні», «Бучацький вісник» і т. п. І лише поступово публікації набували зрілих за майстерністю та аналізом суспільної ситуації ознак публіцистичних жанрів, проявляючи це, зокрема, у досконалості форми та стилістичній вивершеності. У 1936—1939 рр. в газеті ведуться тематичні сторінки: «Правнична сторінка», «Жіноча сторінка», «Літературна сторінка», «Сторінка без політики», «Сторінка електротехнічна», «Музична сторінка», «Мистецька сторінка», «З природи і життя», «Спортова сторінка» і т. п.

Назвавши сучасний політичний момент «моментом антракту», «Діло» висунуло завдання створити центр всіх свідомих українських сил, які нагромаджували б енергію для нового наступу. Особлива увага приділялася згуртуванню і прилученню до руху еміграційних українських структур.

Міжнародний відділ, блискуче поставлений завдяки широкій мережі професійних власкорів, подавав оперативну інформацію зі всього світу. На сторінках газети регулярно з'являлися публіцистичні огляди, статті, коментарі, що відтворювали чітку загальну картину макрополітичних процесів. Серед пріоритетів у цій проблематиці, без сумніву, легко виділити події, процеси, зміни в радянській Україні. Негативне ставлення до комуністичної партії, що вела централістську та репресивну політику, не ототожнювалося у «Ділі» з надіями на «стиснену, вузьку, неповну» українську державність, за якою стояв рідний народ з прагненнями, зусиллями і, як виявилося у подальшому, нереалізованими сподіваннями.

Грунтовно розмірковувало «Діло» над радянською політикою на селі, де під гучними гаслами розпочиналася примусова колективізація, що поступово вела до продовольчої катастрофи, голодомору. Редакція всерйоз замислювалась над феноменом Сталіна. Прискіпливо аналізуючи на підставі документів діяльність більшовицької еліти, її політичні ідеали, конкретну ситуацію в СРСР, часопис прийшов до висновку про «кризу влади» через відсутність у цієї еліти хисту до управління. Криза влади через об'єктивні суспільні причини програмувала майбутню кризу більшовицької системи, бо жодна диктатура не здатна створити на руїнах і уламках цивілізації новий світ. Узагалі, часопис чутливо реагував на ситуації,

коли політика, спрямована державними чинниками, насильно втручалася в духовне, культурне та освітнє життя нації.

1933 р. газета виходила сім разів на тиждень. Понеділкове число з'являлося до сьомої години ранку, містячи оперативну інформацію зі світу та про місцеве життя, а також двосторінковий літературний додаток з повістями. Проповідуючи чесність у політичній боротьбі, «Діло» обстоювало думку: визвольні змагання усіх народів знаменують висока етика, лицарство, романтизм боротьби, народжуваний чистотою помислів і вчинків.

У публіцистиці на політичні теми дедалі чіткіше окреслювалася доктрина, за якою досягти успіху можна тільки тоді, коли достатньої питомої ваги набуде власна політична сила. Лише вона здатна створити противагу, яка усуне однобічне, ультимативне вирішення державних справ та міждержавних взаємин. Ця політична сила розумілася субстанцією, що може легальними формами максимально активізувати, політизувати, об'єднати громадянство навколо реальних планів і, зрештою, привести до досягнення мети. Адже у реаліях тогочасної Польщі саме політичний аспект визначав усі економічні інтереси законодавчо-владної боротьби. Газета пропонувала вирішення проблем з урахуванням становища українського народу, захищала його повноцінні господарські права в існуючій державно-політичній системі.

«Діло» ставило питання про створення систематичної української пропаганди як спеціальної галузі діяльності, що мала б ослабити ідеологічно ворожі впливи на народ, а також конструктивним, самодостатнім у суспільній ситуації інформуванням, зокрема польською мовою, сприяти цивілізованим відносинам з польським народом і цим принести безперечну користь національній справі. Йшлося не тільки про пресову пропаганду, а й про необхідність видання українських статистичних збірників, української енциклопедії польською мовою, проведення з поляками прес-конференцій, дискусійних «круглих столів» з подальшою публікацією звітів.

1939 р. минуло шістьдесят років від часу заснування «Діла», й редакція часопису планувала збільшити обсяг, ввести ілюстрації, перейти на дворазовий — ранковий і вечірній — випуски. Передчуття експансії Німеччини на Схід змушувало щоденник аналізувати можливий розвиток ситуації з огляду на інтереси українського народу. Він роз'яснював вразливість польської позиції (при декларованому нейтралітеті),

яка не передбачала внутрідержавної консолідації народів з урахуванням їхніх інтересів.

Намагання виокремити українську проблему в умовах передвоєнного формування двох ворожих блоків держав вирізняло напрямні діяльності «Діла» в цей період. Розрахунок робився лише на власні моральні сили та цінності. Реальність становища українства в Польщі творили фактичні політичні умови недержавної нації, тобто воно змушене було разом з державою зазнати впливу всіх зовнішніх чинників. «Діло» шукало переконливі аргументи для об'єднання українських партій, пошуку ними чіткого місця у відповідальний період історії, а також нагального зміцнення їх зв'язків з народом на засадах політичного порозуміння.

Швидкоплинність подій не давала можливості «Ділу» чітко змальовувати українську перспективу. І навіть резолюції УНДО про поточний момент названі у газеті документом «національного інстинкту».

5 вересня «Діло» надрукувало останнє звернення до читачів і передплатників. Провідний мотив публікації — тривога за майбутнє справи, яку вів часопис упродовж десятиліть.

Саме «Ділу» вдалося, долаючи громадську непродуктивність, пасивність буденної свідомості, послідовно служити моральним принципам консолідації українства спочатку активізацією просвітництва, а згодом — організаційними засобами, захистом народних інтересів та ідеалів. Суспільна необхідність вплинула на розвиток газети, якій вдавалось усе — чітка програма, розвиток політичної теорії, глибока публіцистична аналітика й різножанровість, життєва відпирність, популярність серед читачів.

Останнє (211-те) число «Діла» вийшло 15 вересня 1939 р.

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-русская библиография XIX-го столетия дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 341—344, 368—371, 398—400, 428—433, 463—468, 503—508, 546—551; *Левицький І. Е.* Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 24—33, 114—125, 212—224; 1910. — Т. 2. — С. 28—45, 165—181; 1911. — Т. 3. — С. 48—68, 184—205; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 67—70; *Місило Є.* Бібліографія української преси в Польщі (1918—39) і Західньо-Українській Народній Республіці (1918—19). — Едмонтон, 1991. — С. 30, 31.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні.* — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 521, 522; *Франко І.* Нарис історії українсько-руської

літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 315—322; *Дей О. І.* Українська революційно-демократична журналістика: Проблема виникнення і становлення. — К., 1959. — С. 336—340; *Дмитрук В. Т.* Нарис з історії української журналістики XIX ст. — Львів, 1969. — С. 117, 118; *Тернопільський Ю.* Українська преса з перспективи 150-ліття. — Джерсі-Сіті, 1974. — С. 22; *Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін.* — Львів, 1983. — С. 244—246; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 240—242; *Нечитайлюк М. Ф.* Шевченківський спецвипуск «Діла» // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. другої Всеукр. наук.-теорет. конф. 21—22 груд. 1994 р. — Львів; Житомир, 1994. — С. 116—120; *Крупський І. В.* Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.). — Львів, 1995. — С. 74—76; *Шаповал Ю. Г.* Часопис «Діло» (1880—1939 рр.): історико-бібліографічний аспект видання // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. третьої Всеукр. наук.-теорет. конф. 22—23 груд. 1995 р. — Львів, 1995. — С. 259—270; *Шаповал Ю. Г.* Часопис «Діло» (1880—1939 рр.): Історія, проблеми, люди // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1995. — Вип. 2. — С. 5—45; 1997. — Вип. 3/4. — С. 5—100; 1998. — Вип. 5. — С. 5—110; 1999. — Вип. 6. — С. 3—123; *Шаповал Ю. Г.* «Діло» (1880—1939 рр.): Поступ української суспільної думки. — Львів, 1999. — 384 с.; *Блазій В.* Студентська тематика на сторінках часопису «Діло» в 1900—1914 рр. // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. шостої Всеукр. наук.-теорет. конф. 11—13 трав. 2000 р. — Львів, 2000. — С. 272—278; *Кондратюк К.* Соціально-економічна публіцистика І. Франка в газеті «Діло» // Там само. — С. 267—279; *Дядюк М.* Документи і матеріали до історії та теорії пресознавства // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 7. — С. 448, 449, 468—470, 472, 474, 476—478, 483, 485, 488—490, 492—500, 504, 509; *Курилович К.* Передвиборча кампанія у Галичині до сейму та сенату Польщі 1922 р. (за матеріалами газети «Діло») // Там само. — С. 327—337; *Нефедова В.* Газета «Діло» як джерело вивчення історії еміграції галицьких та буковинських українців до Канади (початок XX ст.) // Там само. — С. 18—29; *Огородник Т.* Правозахисна і громадсько-політична діяльність В. Старосольського (1929—1931 рр.) (за матеріалами газети «Діло») // Там само. — С. 377—393; *Михайлин І. Л.* Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 380—398; *Романюк С.* «Гадки подолання на народних потребах»: Публіцистика О. Барвінського в часописі «Діло» // Українська журналістика в контексті доби: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 23—24 верес. 2004 р. — Львів, 2004. — С. 143—147.

Архівні джерела: ЦДІАУ, м. Львів. — Ф. 779, оп. 1, спр. 7, 8, 10, 62; Ф. 381, оп. 1, спр. 5, 31, 34, 36, 38, 42, 43, 53, 56.

Ю. Шаповал

ЗОРЯ: Письмо літературно-наукове для рускихъ родинъ (1880—1890); Ілюстроване літературно-наукове письмо для родин (1891—1893); Ілюстроване літературно наукове письмо для родин (1894—1897). — Выходить два разы на мѣсяць кожного 1-го и 15-ого (1880—1883, 1886—1897), вразѣ зъ додаткомъ «Библиотека Зорѣ» (1884—1885). Р. I. Ч. I. 1880, 1 січ.

Видас и ѡдповѣдас за ред. Ом. Партыцкій (1880—1884). *Відповідає за ред.:* Ом. Партыцкій (1885), Омелянъ Калитовскій (1886), Григорій Цеглинскій (1887—1888 ч. 14), Александръ Борковскій (1888 ч. 15 — 1889 ч. 17), Петро Скобельскій (1889 ч. 18 — 1890 ч. 16), Василь Тисовскій (1890 ч. 17 — 1893), Осип Маковей (1894 — 1895 ч. 6), Кость Паньківскій (1895 ч. 7 — 1896). *Впорядчик части літературно-наукової* Василь Лукич (1891 ч. 6 — 1893). *Ред. части літературно-наукової* Василь Лукич (1894—1896). *Порядокъ і за ред. відповідає* Александр Борковскій (1897). — **Львів, 1880—1897:** *Видас:* Товариство имени Шевченка (1880—1893 ч. 4), Наукове Товариство ім. Шевченка (1893 ч. 5 — 1897). *Друк.* Товариства имени Шевченка під зарядомъ К. Беднарского (1880—1893 ч. 4); *Друк.* Наукового Товариства ім. Шевченка під зарядомъ К. Беднарского (1893 ч. 5 — 1897). *Адр. ред.:* ул. Галицка, ч. 18 (1880), ул. Собіського, ч. 9 (1885), ул. Академична, ч. 8 (1886—1890). *Адр. ред. і адм.:* ул. Галицка, ч. 18 (1881—1882 ч. 16), ул. Фредра, ч. 3 (1882 ч. 17 — 1884 ч. 15/16), ул. Собіського, ч. 9 (1884 ч. 17—24). *Адр. адм.:* ул. Академична, ч. 8 (1885—1890). *Адр. ред., адм. і експ.:* Львів, ул. Академична, ч. 8 (1891—1897).

Вийшло: 1880 — Р. I ч. 1—24, 1881 — Р. II ч. 1—15, 16/17—24, 1882 — Р. III ч. 1—24, 1883 — Р. IV ч. 1—16/17, 18—24, 1884 — Р. V ч. 1—10/11, 12—15/16, 17—24, 1885 — Р. VI ч. 1—15/16, 17—24, 1886 — Р. VII ч. 1—13/14, 15/16—24, 1887 — Р. VIII ч. 1—13/14, 15/16—20, 21/22—24, 1888 — Р. IX ч. 1—13/14, 15—24, 1889 — Р. X ч. 1—6/7, 8—13/14, 15/16—24, 1890 — Р. XI ч. 1—24, 1891 — Р. XII ч. 1—24, 1892 — Р. XIII ч. 1—24, 1893 — Р. XIV ч. 1—24, 1894 — Р. XV ч. 1—24, 1895 — Р. XVI ч. 1—24, 1896 — Р. XVII ч. 1—24, 1897 — Р. XVIII ч. 1—24; *Ф.* від 33,5×24 см до 30,5×22 см; *Обс.* від 8 с. до 20 с.; *Передпл.:* на рѡкъ 4 зр. (1880—1881, 1884), 5 зр. (1882—1883, 1885—1890), 6 зр. (1891—1897). Для заграниці 6 руб. або 12 марок (1891—1894), 14 руб. або 28 марок (1895 ч. 1—6), 12 руб. або 24 марки (1895 ч. 7 — 1897). З додаткомъ «Словаръ російсько-українскій» на рік

8 зр. (1893 ч. 4 — 1897), для заграниці 8 руб. або 16 марок (1893 ч. 4 — 1894), 18 руб. або 36 марок (1895 ч. 1—6), 16 руб. або 32 марки (1895 ч. 7 — 1897). *Ц.* окремого числа 30 кр. (1891—1897).

Наявність у фондi: **ЛНБ:** 1880 — Р. I ч. 1—24, 1881 — Р. II ч. 1—24, 1882 — Р. III ч. 1—24, 1883 — Р. IV ч. 1—24, 1884 — Р. V ч. 1—24, 1885 — Р. VI ч. 1—24, 1886 — Р. VII ч. 1—24, 1887 — Р. VIII ч. 1—24, 1888 — Р. IX ч. 1—24, 1889 — Р. X ч. 1—24, 1890 — Р. XI ч. 1—24, 1891 — Р. XII ч. 1—24, 1892 — Р. XIII ч. 1—24, 1893 — Р. XIV ч. 1—24, 1894 — Р. XV ч. 1—24, 1895 — Р. XVI ч. 1—24, 1896 — Р. XVII ч. 1—24, 1897 — Р. XVIII ч. 1—24; **НБУВ:** 1880 — Р. I ч. 1—24, 1881 — Р. II ч. 1—24, 1882 — Р. III ч. 1—24, 1883 — Р. IV ч. 1—24, 1884 — Р. V ч. 1—24, 1885 — Р. VI ч. 1—24, 1886 — Р. VII ч. 1—24, 1887 — Р. VIII ч. 1—24, 1888 — Р. IX ч. 1—24, 1889 — Р. X ч. 1—24, 1890 — Р. XI ч. 1—24, 1891 — Р. XII ч. 1—24, 1892 — Р. XIII ч. 1—24, 1893 — Р. XIV ч. 1—24, 1894 — Р. XV ч. 1—24, 1895 — Р. XVI ч. 1—24, 1896 — Р. XVII ч. 1—24, 1897 — Р. XVIII ч. 1—24; **НБ ЛНУ:** 1897 — Р. XVIII ч. 1—24; **ДНАБ:** 1881 — Р. II ч. 1—12, 14—24, 1883 — Р. IV ч. 1—7, 9—24, 1884 — Р. V ч. 1—24, 1886 — Р. VII ч. 1—24, 1887 — Р. VIII ч. 1—24, 1888 — Р. IX ч. 1—24, 1889 — Р. X ч. 1—24, 1890 — Р. XI ч. 1—24, 1891 — Р. XII ч. 1—24, 1892 — Р. XIII ч. 1—24, 1893 — Р. XIV ч. 1—24, 1894 — Р. XV ч. 1—24, 1895 — Р. XVI ч. 1—24, 1896 — Р. XVII ч. 1—24, 1897 — Р. XVIII ч. 1—24; **ОДНБ:** 1885 — Р. VI ч. 1—24, 1891 — Р. XII ч. 1—24, 1893 — Р. XIV ч. 1—24; **ХДНБ:** 1880 — Р. I ч. 1—24, 1882 — Р. III ч. 1—24, 1884 — Р. V ч. 1—24, 1887 — Р. VIII ч. 1—23, 1888 — Р. IX ч. 1—24, 1889 — Р. X ч. 1—24, 1891 — Р. XII ч. 1—24, 1892 — Р. XIII ч. 1—24, 1893 — Р. XIV ч. 1—24, 1894 — Р. XV ч. 1—24, 1895 — Р. XVI ч. 1—24; **БН:** 1880 — Р. I ч. 1—24, 1893 — Р. XIV ч. 1—24, 1896 — Р. XVII ч. 1—24; **Б. Яг.:** 1881 — Р. II ч. 1—24; **СБ:** 1880 — Р. I ч. 1—24, 1882 — Р. III ч. 1—24, 1883 — Р. IV ч. 1—24, 1884 — Р. V ч. 1—24, 1885 — Р. VI ч. 1—24, 1886 — Р. VII ч. 1—24, 1887 — Р. VIII ч. 1—24, 1888 — Р. IX ч. 1—24, 1889 — Р. X ч. 1—24, 1890 — Р. XI ч. 1—24, 1891 — Р. XII ч. 1—24, 1892 — Р. XIII ч. 1—24, 1894 — Р. XV ч. 1—24, 1896 — Р. XVII ч. 1—24, 1897 — Р. XVIII ч. 1—24.

Примітки: Кожний річник має загальну титульну сторінку і показчик змісту.

Двоптижневик «Зоря» — один із «довгожителів» української літературно-наукової преси ліберально-народовського спрямування XIX ст., який суттєво

прислужився розвитку української культури, мистецтва, літератури і літературної критики. У перші роки журнал гуртував представників не лише народовецького табору, а й табору москвофілів. І. Франко відзначав, що «Зоря» у перший рік свого існування «робила враження органу не тільки майже виключно галицького... але навіть у значній мірі компромісового між народовцями і москвофілами».

Журнал охоплював широке коло проблем, що стояли тоді перед українством, зосереджуючись насамперед на публікації кращих творів українських письменників і поетів, перекладів з російської та іншої зарубіжної літератури, літературознавчих статей, рецензій, матеріалів з фольклористики, етнографії, мовознавства, історії, мистецтва, природознавства, життєписів визначних людей тощо.

Завдяки редакційній праці І. Франка (з 1883 р. до осені 1886 р.) і залученню до співробітництва нових творчих сил, журнал перетворився у всеукраїнський літературно-науковий орган. Із переходом наприкінці 1885 р. «Зорі» у власність Товариства ім. Шевченка поширюються її зв'язки із Наддніпрянською Україною. У «Запросинах до передплати...» від 20 грудня 1885 р. (ч. 24) О. Калитовський писав: «Рівномірно узв'язуючи праці Галичанъ якъ и закордоновихъ Украинцѣвъ, редакція дбати буде пильно о чистоту языка, о живость и популярность выкладу; побѣщъ бѣльшихъ творѣвъ беллетристичныхъ и науковыхъ постараеь такожъ о порушуванє и дискутованє всѣхъ бѣжущихъ, насущныхъ питань нашої литературы и науки...». Обіцяючи ознайомити читачів з «житємъ, литературою и наукою близькихъ намъ, славянскихъ и неславянскихъ народѣвъ», редактор наводить імена авторів, які погодилися на це — В. Антонович, Н. Вахнянин, Є. І. О. Кониський, В. Коцюбовський, І. Левицький, Кий, Д. Лепкий, В. Масляк, Панас Д. Мордовець, О. Огоновський, Олександр Партицький, С. Смоль-Стоцький, Г. Цейц, І. Франко, І. Шараневич, М. Подолінський, та ін. Після виходу І. Франка з редакції члени редакції з тиском народивців журнал дещо занепадає.

У подальшому підвищенні літературно-наукового рівня «Зорі» важливу роль відіграв Василь Лукич (псевд. Володимира Левицького), «редакторські обнови і заходи» якого, писав Василь Щурат, «...поставили «Зорю» в останних роках на висоті

[illegible]

справжнього, поважного, літературного двотижневика і довели до того, що «Зоря» сьміло може стати гідно поруч таких же поважних видавництв других славянських народів» (1897. — Ч. 1). Рішучий прихильник об'єднання українського народу, він усю свою енергію і знання упродовж 1890—1896 рр., будучи упорядником і редактором літературно-наукової частини журналу, присвятив йому, зумівши, за визначенням І. Франка, «притягти до «Зорі» майже

всі видніші літературні сили з України й Галичини... Він зумів поставити себе настільки незалежно від громадських цензурних похопів, що «Зоря», зовсім наперекор громадським інтенціям, зробилася органом далеко більш українським, ніж галицьким. Не дивно, що це було перше галицьке видання, яке здобуло собі в Росії значніший круг читачів і доходило в такі закутки, де досі навіть із наслуху не знали про існування українського руху в Галичині».

З 1891 р. «Зоря» виходила як ілюстроване літературно-наукове «письмо» фонетичним правописом. Василь Лукич відновив конкурси часопису на кращі наукові та художні твори, запровадив нові постійні рубрики: «Література і штука», «Оповідки і критичні замітки», «Нові твори драматичні», «Записки, вістки і замітки», «Світла й тіні», «Хроніка», «Бібліографія» з підрубрикою «Важніший матеріал літературний по періодичних виданнях» (пізніше — «Книжки» і «Періодичні видання»). Для залучення нової читачкої аудиторії було запроваджено вручення премії тим, хто передплатив журнал на рік.

У «Проспекті «Зорі» на 1894 р. підкреслювалося, що вона стала «першим українсько-руським письмом ілюстрованим» і «служити ме... виключно українсько-руській родині і українсько-руській суспільності; все рідне і питоме з поля історії, науки, літератури і штуки буде предметом пильного оброблення і широкої дискусії».

У журналі вміщувалися літературні твори українських письменників-класиків — Т. Шевченка, М. Шашкевича, Якова Щоголіва, Л. Глібова, Ю. Федьковича, Панаса Мирного, І. Нечуя-Левицького, Олени Пчілки, а також письменників молодшої генерації — І. Франка, М. Коцюбинського, П. Грабовського, О. Кобилянської, Н. Кобринської, Б. Грінченка (під псевд. В. Чайченко), Марка Черемшини, Лесі Українки, яка публікацією вірша «Надія» у «Зорі» розпочала свій творчий шлях. Українська белетристика «Зорі» представлена також повістями, оповіданнями, нарисами, казками Д. Лепкого, К. Устияновича, А. Кримського, Петра Голоти (псевд. Григорія Грушевського), С. Гребінки, Голки (псевд. Володимира Коцювського), Цезара Білила (псевд. Цезара Білиловського), Т. Зінківського, Дніпрової Чайки (псевд. Людмили Василевської) (Березина), Н. Вахнянина, М. Омельковича (псевд. Митрофана Александровича), О. Катренка (псевд. Олександра Катрухіна), О. Кониського, І. Спілки (псевд. Івана Зозулі), Д. Мордовця, М. Обачного (псевд. Михайла Косача), К. Подоленка (псевд. Кирила Стиранкевича),

М. Заволоки (псевд. Михайла Грушевського), Наталки Полтавки (псевд. Надії Кибальчич (Симонова), М. Сіромахи (псевд. Миколи Косюри), М. Школиченка (псевд. Мусія Кононенка), Г. Цеглинського, Є. Ярошинської та ін.; драматичними творами І. Карпенка-Карого (псевд. І. Тобілевича), М. Кропивницького, Т. Зінківського, Г. Коваленка, Дм. Оленина (псевд. Дмитра Марковича), а також поезією М. Бачинського, Т. Бачинського, М. Вербицького, О. Дубенського (псевд. Д. Йосифовича), М. Загірної (псевд. Марії Грінченко), О. Колесси, О. Левицького, О. Маковея, П. Куліша, Б. Лепкого, В. Мови (під псевд. Василь Лиманський), С. Павленка (псевд. Сергія Шелухина), В. Самійленка (під псевд. В. Сивенький), М. Вороного, А. Могильницького, А. Бобенка (псевд. А. Бібіка), І. Манжури, О. Мурашки (псевд. Омеяна Поповича), П. Таїсича (псевд. Платона Панченка), І. Тарасенка (псевд. Олександра Савича), Костя Ухач-Охоровича, В. Щурата, П. Гулака-Артемовського, Уляни Кравченко та ін.

У перекладі українською мовою у «Зорі» публікувалися твори російських письменників О. Пушкіна, М. Лермонтова, В. Короленка, Л. Толстого, І. Тургенєва, М. Салтикова-Щедріна, а також інших представників світової літератури, зокрема А. Міцкевича, М. Конопницької, Я. Неруди, С. Чеха, Х. Ботсва, І. Вазова, Ф. Шіллера, Г. Гейне, В. Шекспіра, В. Скотта, Марка Твена, В. Гюго, Дж. Байрона, Т. Готє та ін.

Окрім художніх творів, у журналі друкувалися матеріали з історії літератури і літературної критики, серед них на особливу увагу заслуговують ґрунтовна праця О. Огоновського «Історія літератури рускої. Періодъ новий», яка публікувалася у кожному числі впродовж восьми років (1887—1894), викликаючи відгуки як «Зорі» (Коцовський В. Наука нашої мови і письменности. — 1889. — Ч. 17), так і «Кіевской Старини» та інших часописів; стаття М. Драгоманова «Въ справѣ вѣдносинъ Украинцѣвъ до російської літератури» (1889. — Ч. 8—11), в якій автор підсумовує, що російське письменство «въ Галичинѣ помагатиме власне европейскимъ прогрессивнымъ впливамъ» і що «спасѣнне національной культуры у насъ, якъ скрѣзь теперъ, не въ націонализмѣ, не въ украинифікациѣ, а въ космополитизмѣ на красѣму ґрунтѣ, у красѣй формѣ и мовѣ» (1889. — Ч. 11); літературні праці та замітки І. Франка (Конечность реформы ученя руской литературы по нашихъ среднихъ школахъ. — 1884. — Ч. 12, 13; Останки первѣстнаго свѣтогляду въ рускихъ и польскихъ загадкахъ народныхъ. — 1884. — Ч. 15/16—20; Наше

літературне життя в 1892 році. — 1893. — Ч. 1, 2), В. Коцовського (Маркіян Шашкевич і замітки до історії нар. відродження Русинів в Галичині. — 1886. — Ч. 1—15/16; Огляд національної праці Галицьких Русинів. — 1887. — Ч. 21/22), О. Калитовського (Матеріали до давньої рускої літератури. — 1884. — Ч. 8—12), К. Студинського («Ліричні» — їх школи, організація, мова у порівнянні з тайними творами «шаповалів», «офенів» і «злодіїв». — 1894. — Ч. 11—19). Окремі пласт публікацій становлять літературно-критичні статті про творчі здобутки українських письменників М. Грушевського, П. Грабовського, В. Левицького, Н. Вахнянина, М. Стороженка, Д. Пісочинця (псевд. Данила Ткаченка), О. Кониського та багатьох інших, численні рецензії і відгуки на художні твори, що друкувалися переважно під рубриками «Замітки критичні», «Оповідки і критичні замітки», «Література і штука», «Нові твори драматичні» тощо.

Чимало цінного матеріалу з історії українського громадського і науково-культурного життя містили численні життєписи та споми́ни, що друкувалися на сторінках журналу. Особливо багато публікацій присвячено творчості Т. Шевченка. Час від часу тут вміщувалися листи визначних представників науково-літературного світу, як-от: Ю. Федьковича до Данила Таянчикевича та до К. Горбала, Якова Кухаренка до Зосима Недобаровського, К. Сушкевича до Г. Рожанського, Т. Шевченка до Я. Кухаренка і т.д.

Мовну проблему в літературі розглядали у своїх статтях Олександр Борковський (О хибах в нашій письменній мові. — 1886. — Ч. 14—15/16, 19), Ілля Кокорудз (Причинок до спору язикового. — 1891. — Ч. 24), А. Кримський (Наша язикова скрута та спосіб зарадити лихови. — 1891. — Ч. 24; Кілька слів про нашу літературну мову. — 1892. — Ч. 15, 16), І. Верхратський (під псевд. Лосун) (В справі язиковій і декотрі замітки про книжки для українського люду. — 1892. — Ч. 7—24) та ін.

Історичні та етнографічні матеріали, опубліковані на сторінках журналу, засвідчують не лише наукове, а й національно-просвітнє його спрямування, що формувало уявлення про окремішність української нації, самобутність її культури. Серед них — праці І. Франка «Жіноча неволя в руских піснях народних» (1883. — Ч. 6—17), «Польське повстання в Галичині 1846 року» (1884. — Ч. 1—19), О. Калитовського «Кієво-могилянська колегія в другій половині XVII-го віка» (1885. — Ч. 1—7), Левка Маячинця (псевд. Ореста Левицького) «Про шлюб

на Руси-Україні в XVI—XVII століттях» (1885. — Ч. 13—18), В. Коцовського «До історії галицької Руси» (1886. — Ч. 20), А.-Й. Ролле «Жінки при Чигиринському дворі в другій половині XVII віку» у перекладі Василя Лукича (1896. — Ч. 1—24), численні етнографічні статті і нариси Д. Лепкого, С. Ісасвича та матеріали під рубриками «Образки етнографічні», «Народні пісні», «Матеріали етнографічні», а також описи етнографічно-географічних подорожей В. Ільницького, О. Кониського («По Україні», «Листи з Криму»), Д. Мордовця і Ц. Білила (псевд. Ц. Білиловського) («Під небом України») тощо.

Серед історико-літературних та літературно-критичних публікацій вирізняються статті О. Огоновського «Погляд на Квітчину повість «Маруся» (1880. — Ч. 20, 21) і «Короткий погляд на історію літератури рускої від Татарщини до кінця XVIII віка» (1881. — Ч. 21—24), «Письма руских Галичан до Михайла Петровича Погодина в літах 1836—1861» (1880. — Ч. 11—23) — листи С. Шеховича, І. Вагилевича, Д. Зубрицького у поданні І. Левицького, а також історичні праці К. Заклинського «Рускі літописи і літописці XVII століття» (1880. — Ч. 6—10, 14—19, 21, 23), «Літопись Хмельницька» (1881. — Ч. 19), І. Шараневича «На котрём місці нинішнього Галича и его окрестности стояв староруский княжий город Галич» (1880. — Ч. 9—12), О. Левицького «Социніе на Руси» (1882. — Ч. 18—23), а також статті М. Костомарова — про гетьмана Павла Полуботка, В. Антоновича — про Київ у 1362—1569 рр., Ю. Целевича — про облогу Львова 1672 р. та ін.

Виразне уявлення про характер журналу, його спрямованість дають публіцистичні статті про проблеми національної освіти і виховання (Негребський І. О вихованні. — 1881. — Ч. 1—24; Кониський О. Жіноча освіта на Україні. — 1884. — Ч. 3, 4; Я. Ш. Освіта на Україні. — 1885. — Ч. 19, 20; Одовець К. Просвітний поступ Галицької Руси за останнє десятиліття. — 1887. — Ч. 13, 14; Освіта на західно-південній Україні. — 1887. — Ч. 13—16 та ін.), статистично-економічна стаття Семена Жука про східно- і західноукраїнські землі «Де краще?» (1888. — Ч. 3, 4), огляд громадського життя українців за межами Австрійської держави (здебільшого в Росії) О. Кониського (під псевд. Смолянський) «Сучасна літопись з життя суспільного» (1891. — Ч. 23), а також статті і замітки з питань мистецтва: І. Франко «Руский театр в Галичині» (1885. — Ч. 23, 24), В. Коцовський «Руский театр у Львові» (1888. — Ч. 20—24),

М. Ярченко (псевд. Миколи Яценка) «Сучасний український театр» (1893. — Ч. 11—15), Максима Горького (псевд. Олександра Кониського) «Український театр в Києві» (1895. — Ч. 10, 11), інформаційні повідомлення під рубриками «Театр, спів, музика», «Театр», «Музикалія», «Музика» та ін.

Окрім того, відомості про суспільне, національно-культурне і наукове життя подавалися під рубриками «Зь нашого життя народного», «Світла й тіні», «Діяльність наших товариств», «Товариства», «Наукові розговори», «Наука» тощо.

Друкувалися у журналі також матеріали природознавчого характеру, як-от: І. Грабович «О магнетизмъ звѣрчѣмъ», Володимир Шухевич «Дещо про місяць», Ю. Медвецький «О скаменѣлостяхъ», Г. Цеглинський «О будущности землѣ», І. Верхратський «З царини наук природних», а також матеріали «Зь життя природи», «Зь життя звѣрчѣ», «Важѣйши вынайдѣня» та ін.

Із 1891 р. у часописі вмішувалися портрети українських письменників, учених, діячів культури, історичних осіб, зображення історичних пам'яток, краєвидів, населених пунктів, картини з народного життя, ілюстрації до творів українських письменників, театральних вистав, репродукції картин, фото тощо, до більшості з яких друкувалися пояснення і описи під назвами «Наші ілюстрації», «До ілюстрацій».

Вмішувана бібліографія відтворювала кожний прояв українського науково-літературного життя. Окрім уже згаданих, тут у різні роки велися рубрики «Бібліографічний звѣстки», «Дрѣбні вѣсти зь литературы и науки», «Вѣсти литературні и библиографіа», подавалися інформація про нові видання під рубриками «Нові українські книжки», «Новѣйши творы музычни», «Литература, штука, наука». Постійними в журналі були рубрики «Всячина», «Посмертні оповістки», «Переписка редакції».

За весь період видання «Зорі» під конфіскацію потрапило перше число за 1886 р., яке вийшло з поміткою: «2-ге виданє», а також вірш В. Масляка «Чи вы ще хочѣ троха славяне?» у 21-му числі за 1882 р.

Про популярність «Зорі» свідчить кількість передплатників, яка у Галичині складала 500—550, а на українських землях під Росією — 400 осіб. Водночас О. Маковей у замітці «Лихо, яке стрінуло «Зорю» вказував на байдужість галицького загалу: «На цілу Галичину ледви кількесот осіб передплачує «Зорю», хоч інтелігентних родин руських можна би начислити і тисячі». Тут же він повідомив, що в лютому 1894 р. російська цензура заборонила надсилати «Зорю»

передплатникам у Росії за те, що «ширить небажану пропаганду» (1895. — Ч. 1).

15 (27) грудня 1897 р. часопис «Зоря» припинив своє існування, його спадкоємцем 1898 р. став «Літературно-Науковий Вістник». З цього приводу у редакційному анонсі «ЛНВ» зазначалося, що Наукове товариство ім. Шевченка «постановило з початком 1898-го року зреформувати «Зорю...», се-б то розширити її програму і обсяг... що буде виходити місячником під назвою «Літературно-Науковий Вістник» (1897. — Ч. 24).

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицько-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненія русскими изданіями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львів, 1895. — Т. 2. — С. 344, 345, 371, 372, 402, 403, 433, 434, 468, 469, 509, 510, 552—554; *Левицький І. Е.* Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 36—38, 127—129, 227—229; 1910. — Т. 2. — С. 50—52, 184—188; 1911. — Т. 3. — С. 73—77, 210—214; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 70, 71; «Зоря» 1880—1897: Систематичний покажчик змісту / Уклад О. Д. Кізлик. — Львів, 1988.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1994. — Т. 3. — С. 846, 847; *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 323—339; *Дей О. І.* Українська революційно-демократична журналістика: Проблема виникнення і становлення. — К., 1959. — С. 335, 336; *Дмитрук В. Т.* Нарис з історії української журналістики XIX ст. — Львів, 1969. — С. 115, 116; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 246—255; *Франко І.* Зібрання творів: У 50 т. — К., 1984. — Т. 41. — С. 500, 501; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 114—116; *Качкан В. А.* Редакторсько-видавнича діяльність Володимира Левицького (В. Лукича) // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. другої Всеукр. наук.-теорет. конф. 21—22 груд. 1994 р. — Львів; Житомир, 1994. — С. 13, 14; *Дядюк М.* Документи і матеріали до історії та теорії пресознавства // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 7. — С. 419, 478, 513; *Падюка Н.* Часопис «Зоря» (1880—1897) про видання перших українських етнічних карт // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. шостої Всеукр. наук.-теорет. конф. 11—13 трав. 2000 р. — Львів, 2000. — С. 253—256; *Кульчицька Л.* Особливості подання бібліографічних списків та оглядів української літератури (за матеріалами часописів «Основа» (1861—1862), «Друг» (1874—1877), «Зоря» (1880—1897), «Світ» (1881—1882), «Київська Старина» (1882—1907) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2001. — Вип. 9. — С. 388—391; *Романюк М. М.,*

Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 376—386; Михайлик І. Л. Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 399—439.

М. Галушко

113

ПРОЛОМЪ: Журналъ для политики и литературы. — Выходитъ каждой второй пятницы (1880—1881), разъ на двѣ недѣли (1882). Г. 1. № 1. 1880, 26 дек.

Изд. и отвѣтственный ред. Осипъ А. Марковъ (1880—1882 № 1, 14—22). *Отвѣтственный ред.:* Владиміръ Ф. Луцкѣ (1882 № 2), Иванъ Н. Явдыкѣ (1882 № 3—12), Ст. Лабашъ (1882 № 13). *Глав. сотрудникъ* О. А. Авдыковскій (1880—1881 № 14). — **Львовъ, 1880—1882:** *Изд.* О. А. Марковъ (1882 № 2—13). *Тип.* Ставропигійская. *Адр. ред., адм. і експ.:* во Львовѣ, при ул. Русской, № 3.

Вийшло: 1880 — Г. 1 № 1, 1881 — Г. 1 № 2—26, 1882 — Г. 2 № 1—22; Ф. 35,5×25,5 см (1880—1881), 40,5×27,5 см (1882); *Обс.* від 4 с. до 10 с.; *Передп.:* на годъ 4 зр.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1880 — Г. 1 № 1, 1881 — Г. 1 № 2—26, 1882 — Г. 2 № 1—10, 12—22; НБ ЛНУ: 1881 — Г. 1 № 2—26, 1882 — Г. 2 № 1—22; Б. Оссол.: 1880 — Г. 1 № 1, 1881 — Г. 1 № 2—26.

Примітки: У 1880—1881 рр. додаток: «Вѣче» (див. № 108). 1883 р. продовжився під назвою: «Новый Проломъ» (див. № 129).

Вступаючи на шлях «народной службы путемъ публицистической деятельности», редакція «Пролома» у вступній статті «Наша исповѣдь» відзначала, що хоче «поставити его органомъ, прокладывающимъ дорогу, ведущую къ отрождению и соединению всѣхъ русскихъ силъ» (1880. — № 1). Про необхідність «пролому» в суспільно-політичному і культурному житті, щоб «изъ нашей теперѣшной дезорганизации приступить къ организации всѣхъ духовыхъ и матеріальныхъ нашихъ силъ въ Австріи», більш детально йшлося у кореспонденції І. Наумовича «Нуженъ ли «Проломъ». Автор, визначаючи шляхи єднання «русской» громадськості, зокрема, писав: «Мы всѣ одно, дѣти одной родной матери Руси! Пиши и говори якъ тебѣ любо, якъ знаешь «русскій» или «руской», но пиши что-то мудрое и полезное, дабы Русь охотно твое письмо читала и просвѣтилась... И «Слово» и «Дѣло» все наше, лишь дружно всѣ идѣмъ разомъ напередъ! «Матицу» и «Просвѣту» и

«Общество Качковскаго» совокупити въ одно «Общество Качковскаго», и закинути лучшими популярными книжечками сельскіи хаты и всюда устоити читальни, дабы въ каждомъ селѣ и въ найменьшой хатѣ знали, що русиномъ быти и зватися не стыдно и не преступно передъ правительствомъ» (1880. — № 1).

Виконуючи задекларовані завдання і програму, редакція подала низку матеріалів громадсько-політичної тематики. Зокрема, це передові статті («Реклямація», «Наша найблизша задача», «Крайняя пора», «Осторожно съ огнемъ», «Возстановление правъ русскихъ буквъ» та ін.), що порушували актуальні суспільно-економічні й освітньо-культурні проблеми; редакційні статті на зразок «Открытого письма къ Его Превосходительству намѣстнику Галиціи гр. А. Потockому» (1881. — № 5) від редакції «Пролома» стосовно грубого порушення прав русинів при конскрипціях (переписах) у руських народних школах; кореспонденції «Изъ Вѣдня» (1881. — № 4—7, 9, 10, 19, 23; 1882. — № 5, 20). У низці кореспонденцій і заміток 1881 р. йдеться про

зневажання прав «русского языка», зокрема: «Инквизиція по причинѣ русского имени, языка и письма» (№ 5); І. Явдик «Русское письмо а ц. к. суды» і «Оскорбленіе правъ русского языка» (№ 2, 3), а 1882 р. — у циклі статей і публіцистичних нарисів під назвою «Вздожь и поперекъ» за підписом Ignotus або Notus та «Наброски» за підписом Бодак Музика та Бод. Муз. (псевд. Володимира Луцка) — про суспільно-політичне та культурне життя русинів Австрії. У дискусійних статтях «Примиреніе съ поляками» і «Возраженіе на отвѣтъ Standar-a polskogo о примиреніи русиновъ съ поляками» за підписом О. Б. Щ. (1882. — № 15, 17), в яких однією з умов примирення українців з поляками визначається те, щоб «восточную же Галичину сдѣлати особливою провинцією подъ названіемъ Червоной Руси, дати ей отдѣльного намѣстника и отдѣльный соймъ и ввести тутъ русскій официальный языкъ въ школахъ и урядахъ. Поки того не достигнемъ, не можемъ въ политическомъ взглядѣ задоволены быти...» (1882. — № 15), а також у статтях «Двѣ каноніи», «Польскій вопросъ» (1882. — № 16), «Сгода съ поляками» (1882. — № 20), «Еще о примиреніи съ поляками» (1882. — № 21) осмислюється наболіле питання — українсько-польські взаємини.

Публіцистичною гостротою відзначаються судові кореспонденції, замітки-протести на зразок: «Начеркъ протеста противъ посягательствъ папы на чинъ русскихъ Василиянь», «Процесъ Ольги Грабаръ и товаришей» (1882. — № 10, 11), матеріали під рубрикою «Изъ судовои сали» — «Не варто тільки до ноги вирѣзати тѣхъ ляховъ», «Запрещеніе читати русскіи книжки» (1882. — № 19); полемічні статті-відгуки на виступи польських газет («Głos Stanisławowski», «Przegląd Lwowski», «Czas», «Gazeta Narodowa», «Dziennik Polski») під заголовками «Нашимъ опекунамъ» (1882. — № 7), «Польская исповѣдь» (1881. — № 16), «Напады а оборона» (1881. — № 23), «Головокруженіе», а також стаття С. «Борьба противъ Switl-a» (1881. — № 13).

Помітне місце на сторінках журналу займають кореспонденції з різних місцевостей краю про політичне, суспільно-економічне та культурне життя, багата інформаційна хроніка поточного життя русинів та історичних подій і фактів, що сягали XIV—XVIII ст., літературні відомості, політичні огляди подій у світі, що з номера в номер публікувалися під запровадженими рубриками «Отголоски

изъ краю», «Всемирная лѣтопись», «Хроника», «Политическое обозрѣніе» (згодом — «Политическіи вѣсти»), «Мѣсяцословъ исторической», «Вѣсти литературныи и критика» (згодом — «Литературныи вѣсти»). З грудня 1881 р. (№ 25) Недолев (псевд. Амвросія Полянського) під узагальненою назвою «Львовскіи записки» вміщував різноаспектні образки із «життя-буття въ нашей столицѣ» (у Львові).

Постійними в часописі були інформаційні кореспонденції «Львовскій соймъ». Час від часу друкувалися матеріали про діяльність віденської Державної Ради (Сумный триумфъ. — 1881. — № 7), тексти виголошених послами промов у Львівському сеймі, повідомлення про заснування повітових політичних товариств, як-от: «Народня Рада въ Долинѣ» (1881. — № 19, 21) тощо, а також дописи про заснування і діяльність освітніх закладів, економічно-просвітніх установ і товариств.

На останній сторінці кожного номера містилися анонси періодичних видань та торговельно-економічні оголошення.

Найбільш активними авторами у журналі були І. Наумович, І. Левицький (під крипт. І.), І. Гушалевиц, В. Луцк (під псевд. Бод. Муз., Бодак Музика), автор під криптонімом О. Б. Щ.

Вихід журналу було припинено 25 грудня 1882 р., на 22-му номері, у зв'язку із задумом редакції видавати з початком 1883 р. нову політичну газету «Новый Проломь».

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненія русскими изданиями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 377, 409, 410; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 71.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні.* — Львів, 1996. — Т. 6. — С. 2356, 2357; *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 293, 294; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 90; *Баб'як П.* Матеріали архівів до історії українських видавництв і редакцій періодичних видань XIX — поч. XX ст. // *Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та проблеми створення інформаційного банку даних: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* 20—21 верес. 1996 р. — Львів, 1999. — С. 100; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 401—404.

М. Романюк

ШКОЛЬНА ЧАСОПИСЬ: Письмо педагогично-літературне (1880—1881); Органъ руского товариства педагогичного (1882—1883); Письмо педагогично-наукове (1884—1889). — Выходить 1(13) и 15(27) дня каждого мѣсяца (1880—1882 ч. 1), 1(13) и 16(28) дня каждого мѣсяца (1882 ч. 2—1889). Р. 1. Ч. 1. 1880, 13 верес.

Выдас и за ред. вѣдповѣдас Григорій Врецьона. *Голов. сотр.:* Гр. Зарицький (1883), Андрій Скородынський (1884 ч. 1—12). — **Львѣвъ, 1880—1889:** *Друк.* Товариства им. Шевченка подъ зарядомъ К. Беднарского. *Адр. ред.:* Львѣвъ, ул. Ормянська, ч. 3 (1880—1885 ч. 15/16), ул. Хорушины, ч. 11 (1885 ч. 17—1887 ч. 10), ул. Хорушины, ч. 24 (1887 ч. 11/12—17), ул. Зиморовича, ч. 20 (1887 ч. 18—1888 ч. 11), ул. Баторія, ч. 10, ч. 15 (1888 ч. 12—1889).

Вийшло: 1880 — Р. 1 ч. 1—8, 1881 — Р. 2 ч. 1—13/14, 15/16—24, 1882 — Р. 3 ч. 1—13/14, 15/16—24, 1883 — Р. 4 ч. 1—13/14, 15/16—24, 1884 — Р. 5 ч. 1—13/14, 15/16—24, 1885 — Р. 6 ч. 1—13/14, 15/16—24, 1886 — Р. 7 ч. 1—13/14, 15/16, 17/18, 19/20—24, 1887 — Р. 8 ч. 1—11/12, 13/14, 15/16—24, 1888 — Р. 9 ч. 1—13/14, 15/16—24, 1889 — Р. 10 ч. 1—10; *Ф.* 32×23 см; *Обс.* 8 с.; *Передпл.:* до кѣнца грудня 1 злр. в. а. (1880). Цѣлорѣчна 3 зр. в. а. Ц. окремого числа 15 кр. в. а.

Наявність у фондѣ: **ЛНБ:** 1880 — Р. 1 ч. 1—8, 1881 — Р. 2 ч. 1—24, 1882 — Р. 3 ч. 1—24, 1883 — Р. 4 ч. 1—24, 1884 — Р. 5 ч. 1—24, 1885 — Р. 6 ч. 1—24, 1886 — Р. 7 ч. 1—24, 1887 — Р. 8 ч. 2—22, 24, 1888 — Р. 9 ч. 1—24, 1889 — Р. 10 ч. 1—10; **НБУВ:** 1880 — Р. 1 ч. 7, 1887 — Р. 8 ч. 1—17, 19, 20, 23; **НБ ЛНУ:** 1884 — Р. 5 ч. 1—24, 1885 — Р. 6 ч. 1—24, 1886 — Р. 7 ч. 1—24, 1887 — Р. 8 ч. 1—24, 1888 — Р. 9 ч. 1—24, 1889 — Р. 10 ч. 1—10; **НДБ ЦДІАУ:** 1885 — Р. 6 ч. 1—10, 1886 — Р. 7 ч. 1—19/20, 1887 — Р. 8 ч. 1—24, 1888 — Р. 9 ч. 1—24; **Б. У. Вроц.:** 1883 — Р. 4 ч. 1—24, 1885 — Р. 6 ч. 1—24, 1886 — Р. 7 ч. 1—24, 1888 — Р. 9 ч. 1—13/14, 17—24.

Примітки: У 1882—1883 рр. на титульній сторінці річника — підзаголовок: «Письмо педагогично-наукове». У 1880—1888 рр. до кожного річника є загальна титульна сторінка і показник змісту. Нумерація сторінок загальна для усіх чисел річника.

Мета часопису, як зазначалося у вступній редакційній статті, «явна и ясна: черезъ пращо педагогично-літературну и стоваришенс умыслове мужей працѣ, науки и народолобія образовати ся взаимно для

загального и разнѣйшого дѣланя на поли просвѣты и выхованя народного, щобы стати ся сильными єдностею и згодою въ науцѣ для будущего пожитку народу» (1880. — Ч. 1).

Виконанню означеної мети сприяли дидактично-педагогічні та методичні матеріали, що з року в рік займали провідне місце на шпальтах часопису. Перш за все — це низка статей видавця і редактора Г. Врецьони, а також К. Денегі, І. Кабаровського, О. Барвінського, М. Барти, Р. Заклинського, С. Коваліва, С. Казієвича та інших авторів. Не менш помітне місце у часописі відводилося матеріалам, статистичним оглядам та інформаційним повідомленням про галицьке і буковинське шкільництво, його становлення, розвиток і проблеми. Серед них — статті Г. Врецьони «Реформа школьной уставы для школъ народныхъ» (1880. — Ч. 5), «Проектъ вывѣкованя сельскихъ школъ грунтами и наше о нѣмъ мнѣніе» (1882. — Ч. 5—13/14), «Якъ оснувати школу въ громадѣ» (1885. — Ч. 3), «Платня народныхъ учительѣвъ въ Галичинѣ» (1885. — Ч. 5, 6), «Якъ може школа допомагати до политичного выхованя народа?» (1884. — Ч. 12), його кореспонденції «Справы школьной въ Красвомѣ соймѣ», а також про з'їзди та конференції учителів, І. Микитовича «Шкѣльництво въ Буковинѣ вѣдъ р. 1775 до 1881» (1882. — Ч. 3, 4), «Розвитк и красша будучность народного шкѣльництва въ Буковинѣ» (1882. — Ч. 13/14), Г. Зарицького «Службовое становиско и правнѣй вѣднѣшеня дѣйсствныхъ учительѣвъ молодшихъ въ народныхъ школахъ» (1881. — Ч. 13/14, 21), Ю. Целевича «Дешо про науку въ загальнѣ и про галицкѣ школы за Іосифа II» (1881. — Ч. 11, 18, 19), М. Городенського «О потребѣ бурсы для нашихъ дѣвчатъ» (1885. — Ч. 11) та ін. Публікувалися у часописі також статистичні матеріали, як-от: «Статистика школъ народныхъ въ Галичинѣ и Буковинѣ» (1886. — Ч. 6—9), кореспонденції і звіти на зразок: «Зъ порядку справозданс Ц. красвой Рады школьной о станѣ публичного выхованя въ Галичинѣ р. 1881» (1882. — Ч. 15—20), «Справы школьной въ соймѣ красвомѣ», «Справы школъ нашихъ въ державной радѣ въ Вѣднѣ», «Справы школъ та учительѣвъ въ Соймѣ», «Ухвалы и розпорядженія Красвой Рады Школьной», «Вѣсти зъ поля шкѣльництва въ Красвомѣ соймѣ». Тут же вміщувалися матеріали про освіту і шкільництво у Франції, Німеччині, Болгарії, Боснії, зокрема стаття Г. Врецьони «Обовязокъ школьной въ Франції» (1882. — Ч. 7), переклад статті Г. Шуманна «Розвои школъ народныхъ Нѣмеччины въ XIX столѣтію» (1887. — Ч. 3, 4).

ШКОЛЬНА ЧАСОПИСЬ

ПИСЬМО ПЕДАГОГІЧНО-ЛИТЕРАТУРНЕ.

Выходить I. (13.) и 15. (27.) дня каждого мѣсяца.

Предплате до конца Грудня с. р. выносить одинъ ар. в. а. — За иностраты и оголошени платитъ ся 5 кр. вѣдъ каждой строчки. — Всѣмъ письма и посылки пересылать належитъ главоу до: Редакціи „Школьной Часописи“, улицы Ормянська, ч. 3. во ЛьвѢВѢ. — Рекламациі бесплатны.

Вплывъ науки языка матернего на выхованѣ.

Въ уважѣ на школы гимназіальны напославъ Ол. Баранковскій.

Гимназіи яко школы середній мають то назначене, щобъ молодѣжи, выхивовану въ народныхъ школахъ элементарными вѣдомостями, подготовити до университетовъ. Щобъ відповідати тому назначеню, мають гимназіи подавати школьній молодѣжи „высше образоване, спожитковуючи головню старинный языки класичный и ихъ литературу.“*) То назначене, вытычене для гимназіи въ начерку організаціоннѣ, не треба однакжъ такъ розумѣти, начебъ то гимназіи мала закончити образоване своихъ учениковъ. Їхъ поглядѣвъ найзнатѣйшихъ педагоговъ**) гимназіи зовсѣмъ не предназначена до того, щобъ мала творити цѣлѣсть для себе, щобъ мала осигнути совершенности; надѣйный вымоги въ томъ глѣдѣ доведѣнь молодѣжи школьну лишь до знѣмоти и притупленя, а у нѣхъ ставбы зовсѣмъ непонятливы для высшого

образованя университетского. Отже гимназіи може лишь тоді відповідати своему назначеню, якъ подає підвалины до высшого загального образованя, якъ вправле и образує силы духовы и розбуджує охоту до дальшого образованя и совершенности. „Гимназіи, — замѣчає справедливо К. Размеръ — не має и въ формальности глѣдѣ образовати совершенныхъ мужей, лише добре приготованыхъ и охочихъ студентѣвъ.“*)

Языки отже, и то переважно старинный класичный языки, подають основу до того высшого образованя молодежи гимназіальной, бо окрѣмъ формального образованя, яке она набуває граматичными отудіями, отворяє ся молодежи школьній во зорцевыхъ творѣхъ класичныхъ письменниковъ новычрпана окарбѣи справедливого гуманного образованя. Съ того однакъ не виходить, щобъ класичный языки мали перевагу надъ иншими предметами науки гимназіальной. Точка тяжести гимназіального плану наукового не лежить „въ класичной литературѣ, ані въ тойже разомъ въ матерію литературу — лишь въ обобдѣныхъ взаиминахъ зовѣхъ предметѣвъ науковыхъ.“***) Каждый бо предметъ науковый має властивый засѣбъ образовуіи, котрый приспособлює учениковъ гимназіальныхъ, однакъ лишь тоді, якъ мѣжъ поодинокими

*) Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Oesterreich. Wien, 1871. стор. 23. — **) Karl v. Raumer, Gesch. d. Pedagog. III. Aufl. 3 Theil. Stuttgart, 1857. (отавя: Der Unterricht im Deutschen von Rudolf Raumer) стор. 256. — и Dr. F. E. Benecke, Erziehungs- u. Unterrichtslehre II Bd. 3 Aufl. Berlin, 1864.

*) также, стор. III. 256. **) Organ. Entwurf. стор. 13.

ЦѢСАРЕВА МАРІЯ ТЕРЕСА

(1740—1780).

Хотѣя представити на свѣтъ жѣтѣ великодушныхъ владѣтелей Австріи и знаѣвати спасенный впливъ, якого дѣлала вѣдъ нѣхъ наша Галичина, затѣмо напомнимъ вѣдъ цѣсаревѣ Маріи Тересѣ.

Маріа Тереса була дуже молода, коли по смерті отца свого, Карла VI., вступила на тронъ австрійскій, загрожений тогды нѣвъ всѣхъ сторонъ вѣдъ могучихъ вороговъ. Не тільки Франція, Испанія, Неаполь и Саванія вооружили ся були супротивъ Маріи Тересѣ, але и оубѣдъ державы, Баварія и Саксонія, вступили въ выдуманныи правами до краіва австрійского и загрожували, роздѣлити Австрію на куіи. Съ тыхъ клопотѣвъ Маріа Тереса користалъ Фридрихъ II., король прусскій, не памятаючи на те, що воладѣтели прусскіи були колись васалами дому габсбургского и що вѣдъ свѣтъ лишь встановлює ся Карла VI. у свого отца Вильгельма зазначувать жѣте своє (Вильгельмъ хотѣвъ Фридриха, коли той бувъ еще кронпринцомъ, смертю покарати

за упорне противостояне супротивъ системы его правленя). Фридрихъ II. вступивъ такожъ въ предлогѣвъ, щобъ ему вѣдѣано Шлезію. Маріа Тереса находила ся отже въ великомъ безвѣдѣности, коли засѣла на блескучѣхъ трѣхъ отцѣхъ своихъ, тымъ больше, що молода, недооцѣнена женщина, не найшла ані въ арміи достаточныхъ воіовъ ані въ скарбѣ вложеныхъ грошей до провадження вѣиы. Але Маріа Тереса, сильна надѣю въ Бога и въ свое право, не перестрашила ся чужденыхъ вороговъ своихъ и не подала ся перематлючѣй силѣ; она постановила боронити ся до остатка.

Молода, хороша цѣсарѣва, стрѣйна въ королѣвскѣ шаты, прибула на свѣтъ до Прешбурга, и промовляла до отцѣхъ угорскихъ такъ щиро, такъ сердечно, подѣлаючи себе вѣдъ ихъ оіну, що тоді красотою, незлобою и бодростю душѣ ся до живого взурушеня, во свѣтѣ въ оці выдѣбули слабѣи и кланули въ одинъ голоу: „Голову положиши за короля нашего, Марію Тересу!“*)

*) Їхъ свои конституціи не мали угрѣ королѣвскихъ, лишь королѣвъ; називали прѣте Марію Тересу своимъ королѣмъ.

Оглядово-інформаційні публікації про шкільництво в Австро-Угорській імперії і за кордоном подавалися під рубриками «Переглядъ въ австрійско-угорской монархіи» (підрубрики — «Заграниця», «Переглядъ школьный»), «Вѣсти зъ поля шкѣльництва» («Вѣсти зъ поля шкѣльництва, науки и штуки», «Школьный вѣсти»), «Науковѣ разговоры». Різномасштабні проблеми шкільного життя висвітлювалися у листах, що друкувалися під рубрикою «Дописи».

Окрім матеріалів педагогічно-дидактичного і методичного змісту та з проблем народного шкільництва й учительства, у часописі вмішувалися історичні й етнографічні статті (Д. Вінцовський «Нарисъ исторіи австрійско-угорской монархіи», Р. Заклинський «Русины въ Банатѣ и Добруджи», «Зъ нашої етнографіи», Г. Врецьона «Край, люде и звичаѣ Ашантовъ», «Буда-Пешть и сго 200-лѣтні роковины освобожденія зподъ турецкого панованія» та ін.), науково-популярні матеріали з природознавства (К. Кузик «О звичайномъ освѣтленію», А. Рибачик «О знаменитыхъ вѣкомъ деревьяхъ», Кабаровський «Дещо зъ метеорологіи», К. Банах «Якъ виглядає внутре нашої землѣ» і т. д.), географії (Г. Врецьона «Описы въ порѣвнаняхъ для науки географіи въ народныхъ школахъ», «Сирія и Палестина», «Топографичный описъ Запорожа», «Афганистанъ и сго географія и статистика», «Подорожій описы Подоля»), з питань літератури і фольклору (З. Грушкевич «Дружное посланіе», поема Тараса Шевченка. Провѣднa мысль подъ взглагомъ педагогичнымъ», П. Кирчів «О издавничествѣ для молодежи», Є. Желехівський «Деякі уваги о творенію и захованію народныхъ гѣсенъ русскихъ») та ін. Часопис постійно друкував «препарації» до читанок, «задачъ», «шкѣльныхъ выкладѣвъ» («Наука географіи съ читанемъ мапы», «Правописъ и стилѣстика въ школахъ», «О горловѣй согласнѣй З», «О шиплячѣй согласнѣй Ч» і т. д., лекція Ольги Спринь «Практична наука о дробахъ звичайныхъ» та ін.).

Належну увагу звертала редакція часопису на якість шкільних підручників, публікуючи критичні відгуки М. Колцуняка «Дещо про нашъ теперѣшний «Букварь» (1883. — Ч. 9—13/14), Г. Мартиновича «Гдѣщо о шкѣльныхъ книжкахъ» (1883. — Ч. 23), М. Крушельницького «Згадка про двѣ украинсько-рускі книжки» (1884. — Ч. 2), Г. Зарицького «Де що про нашъ теперѣшний «Букварь» (1884. — Ч. 2—4). З 1883 р. під рубрикою «Нова цѣнна книжка» («Нові книжки») друкувалися відомості про видання «Исто-

рія литературы рускои» О. Огоновського, «География Руси» Р. Заклинського тощо.

Багато інформації про діяльність учительських товариств подавалося у кореспонденціях і замітках під рубриками «Справы учительскихъ «Кружкѣвъ», «Справы Руского товариства педагогичного», «Дѣятельность учительѣвъ въ ихъ кружкахъ», «Дѣятельность учительѣвъ на ихъ конференціяхъ и кружкахъ», у 1889 р. — «Дѣятельность нашихъ товариствъ». Під рубрикою «Именованія и конкурсы» (згодом — «Именованія, конкурсы и оголошенія») друкувалися офіційні матеріали і повідомлення Крайової шкільної ради. Постійними в часописі були рубрики «Новинки», «Всячина», «Некрологія» (згодом — «Посмертні згадки»), «Бібліографія», «Переписка редакції».

На сторінках двотижневика публікувалися повісті й оповідання (переважно з учительського життя) Л. Сапогівського (псевд. Л. Василевича) «Добра челядина», Г. Врецьони «Безплатна учителька», Е. Гордзевича «Зовяла рѣжа», М. Гординського «За розумомъ и сердцемъ», М. Барті «Тяжкий выборъ», повісті І. Тургенєва «Перепелиця» (у перекладі О. Барвінського). У перші чотири роки видання новорічні числа часопису містили поетичні привітання учителям Г. Врецьони, І. Грабовича, Е. Гордзевича, В. Коцовського та ін.

У зв'язку з тим, що «Руске Товариство Педагогичне» вирішило видавати «свій орган» — шкільний часопис «Учитель», який мав би «обіймати» не лише інтереси народних, а й середніх і вищих шкіл (Заявленє вѣдъ редакції. — 1889. — Ч. 10), «Школьна Часопись» перестала виходити. Редактор висловив сподівання, що «Учитель» буде гідним продовженням «шкѣльного видавництва въ Галичинѣ».

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 361, 390, 391, 421, 422, 455, 456, 493, 537, 586, 587; *Левицький І. Е.* Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 93, 182, 183, 289; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 71, 72.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні.* — Львів, 2000. — Т. 10. — С. 3875; *Сніцарчук Л. В.* Григорій Врецьона — видавець, редактор, публіцист // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. другої Всеукр. наук.-теорет. конф. 21—22 груд. 1994 р. — Львів; Житомир, 1994. — С. 176, 177; *Сніцарчук Л. В.* «Школьна часопись» (1881—1889 рр.) — газета галицького шкільництва // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл.

третьей Всеукр. науч.-теорет. конф. 22—23 груд. 1995 р. — Львів, 1995. — С. 54—57; *Передирій В. А.* Становлення львівської педагогічної преси (друга половина XIX — початок XX ст.) // *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики.* — Львів, 2001. — Вип. 9. — С. 14—17; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 386—390.

М. Галушко

1881 р.

115

БЕСКИДЬ: Журнал посвященный политической экономии, земледелию, промышленности, торговле и финансам. — Выходит два раза в месяц каждого 1-го и 15-го. Г. 1. № 1. 1881, 1(13) янв.

Изд. и отвѣтственный ред. Исидоръ Киселевскій. — Львовъ, 1881: Типографія Ставропигійского Института. *Адр. ред., адм. і експ.:* Львовъ, ул. Замарытновская, н-ръ 27.

Вийшло: 1881 — Г. 1 № 1—3, [?]; Ф. 33×24 см; *Обс.* 8 с.; *Передпл.:* на «Бескидь» и «Листокъ выигрышей» на годъ 4 гульт.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1881 — Г. 1 № 1—3; БН: 1881 — Г. 1 № 3.

Примітки: У підзаголовку: «Съ прилогоу «Листокъ выигрышей».

Редакція у вступній статті «Наши идеи!», відзначаючи економічний занепад і відсутність суспільної організації, писала: «У насъ каждый дѣлаетъ на собственную руку, що ему лишь угодно, критикуючи вмѣстѣ дѣла другихъ, не путемъ здоровой критики, но просто негачією или нѣсколько механически изученными фразами...»

Наша задача есть другого рода. Намъ идетъ о дѣла, которые бы вѣнчались позитивнымъ результатомъ, и принесли нашему народу ту пользу и выгоды среди его жизни общественной, на основаніи которыхъ онъ началъ бы жити не безъ завтра, не безъ всякой идеи и цѣли въ бѣдѣ и нуждѣ, но жити полною жизнью, жити жизнью достойною человека!» (№ 1).

У першому номері журналу з продовженням у всіх наступних публікувалися нарис Івана Левицького «Общественное и экономическое положение Галицкой Руси, съ древнихъ временъ до 1848 года» та «Рѣчь Владимира Барвинского произнесена на народномъ вѣчѣ Русиновъ 18(30) ноября 1880 при умотованью другой резолюціи о экономическихъ дѣлахъ».

Стан і причини занепаду сільського господарства в Галичині та напрямні економічної реформи розглядалися у передових статтях «Нашъ пролетаріятъ» (№ 2), «Два спасительныя проекты» (№ 3), а також у ґрунтовних публікаціях І. Левицького «Наше сельское хозяйство» (№ 1) і Ф. Ю. О. (крипт. Федора Олійника) «Экономическая программа гр. Таафе» (№ 3). Конкретні економічно-господарські питання висвітлювалися в таких статтях, як: «Селянский кредитъ», «Подать поземельная», «Обезпеченія ассоціаціонныя».

Під рубрикою «Хроника» друкувалися інформаційні повідомлення і кореспонденції про сільсько-господарські виставки у Відні, заснування громадських позичкових кас, про організацію землеробства у Полтавській губернії, де «развить смыслъ экономический у мужиковъ больше чѣмъ у насъ», — писалося, зокрема, в інформаційній замітці «Крестьяне въ Россіи» (№ 1). Під рубрикою «Справочный календарь» постійно подавалися відомості про ярмарки.

Оригінальні міркування щодо вищої освіти в контексті проведення реорганізації бурс висловлені у статті редактора Ісидора Киселевського «Наши бурсы».

Постійною у часописі була рубрика «Бібліографія», що ознайомлювала читачів з виданнями економічно-господарського змісту. На останній сторінці містилися різноманітні оголошення.

«Листокъ выигрышей» було подано у 3-му номері, а під рубрикою «Хроника» редакція повідомляла, що далі замість нього за бажанням передплатників видаватиме «Практичний порадникъ господарскій», однак відомостей про подальше видання журналу віднайти не вдалося.

Бібліографія: Левицький И. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 364; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 72.

Література: Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 405, 406.

М. Галушко

116

ВІЛЬНА СПІЛКА — ВОЛЬНЫЙ СОЮЗЪ: (Безстрокові додаток до «Громади»). — 1881. № 1.

[Вид.-ред.: М. Драгоманов, М. Павлик, С. Подолінський]. — **Женева, 1881:** Impr. du «Rabotnik» et de la «Hromada».

Вийшло: 1881 — № 1; Ф. 21×14 см; Обс. 8 с. Ц. окремого числа 25 с.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1881 — № 1; ББ: 1881 — № 1.

Примітки: Додаток до ч. 1 журналу «Громада» (див. № 97). У надзаголовку подається: «La Fédération. Supplément non-periodique à la «Hromada».

Зміст додатка утворюють дві публікації М. Драгоманова — стаття «Естественныя области и пропаганда социализма на плебейскихъ языкахъ Восточной Европы», у якій автор розмірковував над проблемою розповсюдження на теренах Російської імперії ідей «європейського соціального інтернаціоналізму» та роллю й завданнями у цьому національних соціалістичних гуртків, і замітка «Смерть Александра II», в якій окреслювалася соціально-політична ситуація в Росії й наголошувалося на кінцевій меті громадського руху: «превращения царской России въ свободную политическую федерацию».

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 72.

О. Дроздовська

НОВОСТЬ: Иллюстрированная часопись для Русской молодежи. — Выходитъ одинъ разъ въ мѣсяцъ (1881), каждой второй недѣли съ «Наукою» на перемѣну: одной недѣли «Новость» а второй «Наука» (1883). Р. I. № 1. 1881, січ.

Ред.-изд. Алексѣй Н. Щербанъ (1881 № 1—4). *Голов. сотрудникъ* Григорій Ив. Купчанко (1881 № 1—4). *Изд. и отвѣтательный ред.* Алексѣй Н. Щербанъ (1881 № 5—12, 1883). — **Львовъ, 1881—1883:** Тип. Ставропигійского Института. *Адр. ред.:* Львовъ, Русская ул., № 3 (1881 № 1—6), ред. «Новости» во Львовѣ (1881 № 7—12), ред. «Науки» и «Новости» во Львовѣ (1883).

Вийшло: 1881 — Р. I № 1—12, 1882 — Р. II № [?], 1883 — Р. III № 1—3/4, 5/6, 7/8, 9/10, [?]; Ф. 23×14,5 см; Обс. 16 с., здовснi числа 32 с. (1883); *Передпл.:* на рік 2 зр. (1881), на об' газети на рік 5 зр., въ Россіи на рік 5 руб. (1883).

Наявність у фондi: ЛНБ: 1881 — Р. I № 1—12, 1883 — Р. III № 1—9/10; НБ ЛНУ: 1883 — Р. III № 1—9/10.

Примітки: 1881 р. до річника часопису є загальна титульна сторінка і покажчик змісту. На останній сторінці кожного номера подано його зміст, а 1883 р. — ще й зміст відповідних номерів «Науки». Нумерація сторінок загальна для усіх номерів річника.

Визначивши мету часопису в тому, щоб: «1) помагати правильному наученію и воспитанію русскихъ дѣтей; 2) давати по возможности лучшій матеріаль для духовного и физическаго развитія старшей русской молодежи; 3) зашепляти въ молодыхъ сердцахъ среди нашего русского народа любовь къ Богу, къ родной вѣрѣ, церквѣ, народности, родинѣ и отчинѣ», редакція у повідомленні «Новость» подала такі позиції своєї програми, як вміщення пізнавальних статей з історії, географії, статистики, природознавства, публікацій про Святе Письмо, з церковної історії, народної медицини, сільського господарства, торгівлі і ремесла, а також художні твори, життєписи та матеріали «легкого, цѣкавого и забавнаго содержания» (1881. — № 1).

Кожний номер першого року видання починався віршами Григорія Купчанка («Русской молодежи»), Олексія Щербана (під псевд. Алексійко) («Дитина»), Володимира Стебельського (під псевд. Володко) («Цвѣтень»), Василя Ільницького (під псевд. Денис) («Роса и цвѣты»), авторів під псевдонімами: Борис («Сила науки»), Гліб («Съ весною») та без зазначення

НОВОСТІ

иллюстрированная часопись для русской молодежи.

Издатель и отвѣтственный редакторъ : Алексѣй Н. Щербань.

Редакція и администрація : Львовъ, Русская улица н-ръ 3.

РОСА И ЦВѢТЫ.

Съ высоты своей ангелъ
Разъ узрѣвъ нечестный дѣти
И почалъ въ глубокомъ жалю
Воздыхати и скорбѣти.

И сказать онъ : „Любїи дѣти,
Чомъ не учитесь наглядно
И противитесь старшимъ
И пустьете неладно?“

На то дѣти яли дальше
Забавлялись пустяками, —
Коли ангелъ то увидѣлъ,
Онъ залялся ажъ слезами.

А за каждымъ такимъ плачемъ
И за каждою слезою

Волчко стало на землици
И облилася росою.

Тогда дѣти перестали
Пустяками забавляться —
Коли ангелъ то увидѣлъ,
То почалъ онъ усмѣхаться.

А за каждымъ его смѣхомъ
Цвѣтъ прекрасный народился,
Такъ, що чудными цвѣтами
Весь свѣтъ Божїи пристроился.

Будьте чемни и учѣтся,
Добрый ангелъ усмѣхнется,
Куда ступите, то цвѣтка
Чародѣйно розвинется.

Денись.

авторства («Ангель сторожъ», «До русской дитины», «До русскихъ дѣтей», «Богатство», «Зима» та ін.).

Публікувалося чимало популярно-пізнавальних статей з астрономії («Оповѣданья о солнцу, мѣсяцу и звѣздахъ»), «О мѣсяцу и силѣ телескопѣвъ (далеко-видѣвъ)», про фізичні і хімічні явища («О вѣтрѣ въ комнатѣ», «Алхимія», «Папѣрь» та ін.), про фауну і флору («Вандрѣвка полевой мыши», «Левъ», «Пчѣлка», «Дубъ и его товариши»).

Були опубліковані й обширні історично-релігійні матеріали: «Австро-Венгрія и цѣсарь Францъ Іосифъ І», «Святой равно-апостолный великій князь Владимиръ, нареченный въ святомъ крещенію Василий», «Рождество Христово» та ін.

Дві-три останні сторінки кожного номера містили матеріали під рубрикою «Всякая всячина» і різного змісту «пригадки», «рахункові задачі», ребуси, загадки тощо.

1883 р., коли «Новость» почала виходити на переміну з «Наукою», її завданням було «дати занимательные предметы до читанья нашей сельской молодежи, окончившей школы» (1883. — № 1). У «Передному слові» редакція підкреслювала, що «предметы до читанья» подаватимуться зі Святого Письма, а також з питань господарства, природознавства, інших галузей знання.

Зміст номерів 1883 р. становили статті релігійної тематики, зокрема «Высшій катихизмъ для окончившихъ народную школу и выучившихся въ церкви звичайного катехизма», а також матеріали на зразок: «Династія Габсбургѣвъ», «Житѣе св. Ольги, великой княгинѣ русской», «Князь Володимиръ Мономахъ» та просвітньо-християнські публікації — звернення І. Наумовича «Панове молодці», в якому порушувалися питання народності, патріотизму, освіти, і «Письмо до нашихъ дѣвчатъ, окончившихъ науку въ народныхъ школахъ» (1883. — № 2—7/8).

Остання сторінка містила різнопланові оголошення, рекламу.

Про вихід часопису 1882 р. та після 9/10-го числа, датованого 1883 р., відомостей нема.

Бібліографія: *Левицькій І. Е.* Галицько-русская бібліографія XIX столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 376, 440; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.: К., 1930. — С. 73.

Література: *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 407—409.

М. Галушко

ПРИЯТЕЛЬ ДѢТЕЙ: Иллюстрированное двунедѣльное письмо (1881 ч. 7—15, 1883). — Выходить разъ въ мѣсяцъ (1881 ч. 1—6). Р. І. Ч. 1. 1881, сѣч.

Изд. и ред. (1881 ч. 1—15, 1883 ч. 9/10), *изд. и отвѣтательный ред.* (1883 ч. 7—8) Исидоръ Трембицкій. — **Коломыя, 1881—1883:** Печатня М. Бѣлоуса въ Коломыи. *Адр. ред.:* не подано.

Вийшло: 1881 — Р. І ч. 1—4/5, 6—13/14, 15, 1882 — Р. ІІ ч. [?], 1883 — Р. ІІІ ч. 1—9/10; *Ф.* 24×19,3 см; *Обс.* 6 с., 8 с.; *Передпл.:* на рѣкъ 1 злр. 50 кр. (1881 ч. 1—6), 2 злр. 50 кр. (1881 ч. 7—15, 1883).

Наявність у фондi: **ЛНБ:** 1881 — Р. І ч. 1—15, 1883 — Р. ІІІ ч. 7—9/10; **НБ ЛНУ:** 1881 — Р. І ч. 1—15; **Б. Яг.:** 1881 — Р. І ч. 1—13/14.

Примітки: У підзаголовку ч. 1—6 1881 р. подано: «Вставайте дѣтей приходіти ко мнѣ, ѿ не браніте ѿмъ: таковыхъ во естъ цртьвіе Бжїе (Лѣк. гл. нѣ зач. ч.)».

Ілюстрований часопис був адресований дітям переважно середнього і старшого шкільного віку. Він містив повісті, оповідання, поезію, популярні публікації історичної і природознавчої тематики.

Усебічне гармонійне виховання — провідна ідея часопису. Особлива увага зверталася на духовне і моральне виховання підлітків. Цьому сприяли такі матеріали, як: «Письма Филарета», «Святое Богоявленіе», «Молитва руского мальчика», укладена Філаретом, а також низка публікацій, які виховували у читачів почуття громадянського обов'язку та прищеплювали любов до праці.

Помітне місце займали популярні публікації про явища природи, рослинний і тваринний світ. Не менша увага приділялася окремим наукам, історичним розповідям про «руську бувальщину» Сидора з Покутя і слов'янські племена, життєписам визначних людей краю.

Містив часопис і значну кількість літературних творів таких буковинських і галицьких авторів, як Дмитро Вінцовський, Ісидор Пасічинський, Дмитро Третяк, Марія Петрушевич, Сергій Метеля, В. Окоський, Василь Залозецький, Петро Том'юк та ін.

На сторінках видання друкувалися «домови забавы дитей», загадки, шаради, анекдоти.

Бібліографія: *Левицькій І. Е.* Галицько-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 377, 409, 445; *Ігнатієнко В.*

Число 15.

Рѣкъ I.

ПРИЯТЕЛЬ ДѢТЕЙ

КОЛОМНЯ.

ИЛЛЮСТРОВАНЕ
ДВУНЕДѢЛЬНЕ ПИСЬМО.

25. грудня 1881.

СЪ КОНЦЕМЪ СТАРОГО РОКУ!

Съ симъ числомъ закінчаемъ першій рочникъ нашої газетки. Простѣтъ, що толькѣ 15 чиселъ мы издали — въ томъ не наша вина, за мало бо предплатителѣвъ оголосило ся такихъ, котрѣи сложили цѣлу пренумерату, и мы не були въ состояннѣ, правильно до конца року газетку издавати.

Но такъ, якъ съ симъ старимъ рокомъ нехай исчезнуть всѣ вашѣ грѣхи и съ новымъ настане безпорочне житѣе, такъ забудьте и намъ нашѣ грѣхи, а чей съ новымъ рокомъ и мы станемъ правильно газетку друковати.

Запрашаемъ прото Васъ до новой пренумераты на р. 1882. въ котромъ издавати будемъ „Приятеля дѣтей“ що 14 дней, выскѣсть цѣны пренумераційной означаемъ лишь на 2 злр 50 кр. а щобы тѣмъ, котрѣи сло-

жили въ р. 1881. такожъ таку пренумерату и за тоѣ лишь 15 чиселъ получили, не парѣкали, такъ для нихъ означаемъ пренумерату на р. 1882. лишь 2 злр. рѣвно.

Якъ вы въ тыхъ немпогихъ сегорѣчныхъ чиселъ узнали, не щадили мы крайцара на иллюстраціи, и старали ся подавати лишь пожиточнѣи статїйки, приступнѣи до зрѣвумѣня умислѣвъ молодого поколѣня — хочемъ отже и въ р. 1882. такъ само бути понятнымъ и подавати пищу духовну для тыхъ, котрѣи по насъ займуть становиско межѣ народами.

Любезнѣи дѣточки! вы нашою надѣєю, на васъ взирае свѣтъ цѣлый, бо вы маєте нами начате дѣло дальше вести мудро и полезно для руского народа! Не оставайтежъ въ працѣ и учѣтѣ, бо наука лишь дѣлае чело-

Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 73.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 6. — С. 2348; Русская Рада: Газета для народа. — Коломия, 1881. — Г. 11. — С. 28; 1882. — Г. 12. — С. 117; Б. Р. Українські видавництва і періодичні видання в Коломиї в 1865—

1939 pp. // Коломия й Коломийщина: 36. споминів й статей про недавнє минуле. — Філадельфія, 1988. — С. 333; Курдидик А. Друковане слово в Коломиї // Там само. — С. 314; Романенчук Б. Літературна Коломия // Там само. — С. 203; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Коломиї (1865—1994 pp.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 1996. — С. 55, 56.

М. Галушко

SWITŁO: Pyśmo dla Naroda. — Wychodyt dwa razy w misiać 1-ho i 15-ho. R. 1. № 1. 1881, [квіт.].
Wydaje i za redakcyju odpowiada Mychajło Koreniewicz. — **Kołomyja, 1881—1882:** Druk. H. Zadembsko w Kołomyi.

Вийшло: 1881 — R. 1 № 1—8, [?], 1882 — R. 2 № 1—11, [?]; Ф. 31×24 см (1881 № 8), 34×26 см (1882 № 7, 11); Обс. 4 с. (1882 № 7, 11), 6 с. (1881 № 8); Передп.: 1 złr. 50 cot. (1881), do końca roku 2 złr. (1882).

Наявність у фонді: ЛНБ: 1881 — R. 1 № 8, 1882 — R. 2 № 7, 11; Б. Яг.: 1881 — R. 1 № 3, 4, 6, 1882 — R. 2 № 3, 5.

Примітки: Матеріали набиралися латинськими літерами. № 8 за 1881 р. вийшов 1 серпня, № 7 за 1882 р. — 15 квітня, а № 11 — 15 червня.

Популярний двотижневий часопис видавав і редагував коломийський народний учитель Михайло Кореневич.

Основні завдання газети, як свідчить передова стаття «U nas inaksze», визначалися так: підтримувати спокій і порядок, урівноважувати напругу у взаєминах українців і поляків, пом'якшувати радикальність ставлення українства до польської мови та латинського обряду. У газетних матеріалах обговорювалися проблеми слабкодухості та бездіяльності українців у відстоюванні своїх прав, легкого зречення рідної мови, а також розглядалися питання ролі просвіти, матеріального добробуту у відродженні народу (Z. I siudy i tudy mudro ty vse hlady! — 1882. — № 7).

Окремі статті свідчать як про просвітницький (наприклад матеріал порадиницького змісту «Dodatok do artykułu pomiszczono w poprzednóm Pyśmi pód załołowkom: «Kredyt seliańskij» (1882. — № 7), так і про інформаційний (на кшталт замітки «W sprawie procesu «Olhy Hrabar i spółnyków» (1882. — № 11) напрями часопису.

На сторінках газети велися рубрики: «Z dróbnego promysłu» (практичні поради), «Wisty z swita» (новини суспільно-політичного життя у Австро-Угорщині та Росії, зазвичай на основі публікацій преси), «Wsiaszupa» (короткі повідомлення переважно про політичні події внутрішньодержавного та міжнародного життя), «Podiake» і «Pierypyska» (остання — для спілкування редакції і читачів здебільшого у видавничих справах).

Бібліографія: Левицький И. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—

1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 411; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 73.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2726; *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 295.

О. Дроздовська

120

СВІТ: Ілюстрована літературно-політично-наукова часопись. — Виходить раз в місяць. Р. І. Ч. 1. 1881, 10 січ.

Вид. і відповідаючий ред. Іван Белей. — **Львів, 1881—1882:** І. Звязкова печатня в Львові. Адр. ред. і адм.: Львів, ул. Жовківська, ч. 28 (1881 ч. 1—8/9), ул. Стрийська, ч. 23 (1881 ч. 10 — 1882).

Вийшло: 1881 — Р. І ч. 1—8/9, 10, 11/12, 1882 — Р. II ч. 13(1)—16/17(4/5), 18/19(6/7), 20/21(8/9); Ф. 29×22,5 см; Обс. від 20 с. до 32 с.; Передп.: на цілий рік 4 зр. Ц. окремого числа 40 кр.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1881 — Р. І ч. 1—11/12, 1882 — Р. II ч. 13(1)—18/19(6/7); НБ ЛНУ: 1881 — Р. І ч. 1—11/12, 1882 — Р. II ч. 13(1) — 20/21(8/9).

В основі діяльності редакції «Світу» — програма, розроблена І. Франком, яка ставила завдання

залучати до участі у виданні журналу діячів з усієї України, щоб зробити його всеукраїнським органом. Планом передбачалося створити в часописі п'ять постійних відділів — белетристики, науки, літературної критики, наукової хроніки та бібліографії, однак він не був реалізований.

Кожне число відкривалося повістю І. Франка «Борислав сьмієся». Особливістю видання було те, що на першій сторінці редакція вміщувала портрети видатних українських і зарубіжних діячів культури та науки, зокрема М. Костомарова, Е. Золя, Ф. Достоевського, І. Левицького (Нечуя), М. Гоголя, Ч. Дарвіна, А. Міцкевича тощо. До кожного портрета подавалися життєписи, висвітлювалися наукова, літературна або громадська діяльність особистості. Низка біографічних публікацій належить І. Франку, серед них — статті про М. Салтикова-Щедріна (ч. 10), Е. Золя (ч. 2). Редакція подала портрет та біографію Олександра Пипіна, визнаючи його заслугу в тому, що він одним із перших серед освічених росіян виступив на захист української мови і літератури. І. Франко підкреслив, що О. Пипін заслуговує на добру пам'ять української суспільності працею «Історія славянських літератур», в якій визнав українську літературу як самостійну (ч. 3). Біографічну довідку до портрета Яна Неруди — засновника нової поетичної школи в чеській літературі — подав Прімус Соботка (ч. 15).

У статтях циклу «Відчити з історії русько-українського письменства XIX віку (Поезія)» осмислені історико-політичні реалії, що гальмували розвиток української літератури. Розвитку письменства притаманні періоди «розцвіту і упадку», які, на думку автора К., залежать від двох головних причин: «національного розвою — раз, а в друге — від строю і ширини народного громадянського економічно-соціального побиту» (ч. 1). Друга стаття цього циклу присвячена Л. Боровиковському та Є. Гребінці (ч. 8/9, 10). У «Відчитях...» надрукована також публікація про Осипа Максимовича Бодяньського — автора книжки, яка «тепереньки вже бібліографічна рідкість», — «Наськы украинскы казкы Запорожця Иська Матырынкы». Завершено цикл статтею про творчість П. Гулака-Артемівського (ч. 14).

Редакція приділяла належну увагу проблемі української мови. Зокрема, у статті Степана Шкоди (псевд. О. Кониського) «Про Київ» (ч. 8/9) гостро поставлене запитання: «чому у Києві, «чисто українському місті», «матері українських міст», не чути української мови?».

У часописі обговорювалася проблема видання необхідних народу освітніх книжок. І. Франко у

статті «Кілька слів о тім, як упорядкувати і провадити наші людові видавництва» пропонував поділити видавництва на три групи: наукові, політичні та «видавництво повчаюче о ділах практичних: господарстві сільськ, ремеслах і т. д.» (ч. 16/17). Вихованню освіченої громади присвячена проблемна стаття І. Франка «Чи вертатись нам назад до народа?» (ч. 6).

На шпальтах часопису друкувалися сатиричні нарис О. Кониського (І ми — люде! — Ч. 15, 18/19, 20/21), статті М. Драгоманова (Пянство, штука і свобода. — Ч. 18/19), публікації історико-культурного й літературного характеру (Житєпись Івана Левицького (Нечуя), написана ним самим. — Ч. 8/9), історико-етнографічні студії, літературні замітки та численні поезії.

Шевченківська тематика постійно перебувала в центрі уваги редакції. У часописі були надруковані вірш «Хустина» Т. Шевченка (ч. 6) та його шість листів з Орської фортеці, Оренбурга і Петербурга (ч. 16/17). Підкреслюючи, що мало зроблено для належної оцінки творів Т. Шевченка, І. Франко опублікував на сторінках часопису дві великі статті про його творчість — «Гайдамаки» і «Темне царство» — під загальною назвою «Причинки до оцінення поезій Тараса Шевченка» (ч. 8/9—13).

Поетична рубрика представлена віршами І. Франка з циклів «Осінні думи», «Веснянка» (ч. 1—11/12, 15—18/19) та «Із Галицьких образків» (ч. 6—10, 18/19), підписаними псевдонімом Мирон, ліричними поезіями В. Лиманського «Три деревини» (ч. 15), перекладом поеми М. Некрасова «Русскія женщины» (ч. 4, 5), народними поезіями під назвою «Чумацька пісня» з поясненнями Є. Борисова (ч. 7, 8/9), віршами О. Кониського «Ніч» (під псевд. Т. В-р-ля) (ч. 13), «Скорбні пісні» (ч. 15) та «3 поезій Перебенді» (під псевд. Перебендя) (ч. 7).

Статті про важливі події, серед яких — замах на царя Олександра II у Петербурзі, містять ґрунтовний аналіз суспільно-політичного становища Росії (ч. 4, 5, 7); свою думку щодо ювілею Кирила і Мефодія та скликання з цієї нагоди у Римі слов'янського з'їзду висловив у статті «Католицький панславизм» І. Франко (ч. 7), який вважав, що основи католицизму похитнулися завдяки досягненням науки і Рим почав «загравати» зі слов'янськими державами. Редакція не залишила поза увагою 34-денний судовий процес над Ольгою Грабар і товаришами.

Часопис уміщував невеликі бібліографічні повідомлення, які друкувалися під рубриками «Критичні замітки» = «Літературні і критичні замітки», «Вісти

Ві. Львові, дня 10. жовт. 1881.

Виходить раз в місяць —
кожного 10-ого.Редакція: І. Адміністратор
в Львові, вулиця Жовківська,
ч. 28.

СВІТ

Предплата:

на пів рік . . . 4 р.
на рік . . . 2 „
на чверть року . . . 1 „
Одн. число 40 кр.Сторінки рукописні не
вертаються.

Рочник І.

Ілюстрована літературно-політично-наукова часопись.

Число 5.

БОРИСЛАВ СЪМІЄСЯ.

III.

Минуло вже три неділі від звільненя. Леонів дів
нидло дивився до гори: підвалини були вже пологіші
і фронтова стіна з тесаного каменя зносилася вже на

довжоті понад земляю. Будівничий наглядів
за роботою, а в пер-
ших днях і сам Леон
цілими днями ту про-
сиджував, вилізши
в кожний кут і всіх
прошукуючи до послі-
ху. Але се не довго
тривало. Якесь наго-
дло показалося Леоні
до Віда, а хоті без
нього робота й не
йшла повільніше, то
присяли робітники а-
кось лясне відгану-
ли, не вилези над
собові вітної зморі.

Одного раня, ще
перед шестою годя-
вою, кілька робітни-
ків сиділо на делянах
та кажію, жучи, аж
засалатують до ро-
боти. Вони туторили
о тім і о сям, поки
проті робітники схо-
дилися ось правішю
і будівничий, огля-
нувши доволі і остро
крикнув.

— А що, всі ки-
ту?

— Велі, — відпо-
вів майстер муляр-
ський.

— Зачинай ро-
боту!

Одні робітники звикли. Остерукувалося усе шпладу.
Мулярі вийшли в руки і брали вілля: осярда, кельні
та жолотки; хлопці та дітвора, шкери до кінця зегля,
стоючи згинали плечі і шалкали із себе дрібний
прилад до ношена цегля, вказуючи довгали ліній по
обох боках шні, несов у чині: гості пилькути і бля-

скаючи топорами; триві діла на кобидьніні; велика
нашина людської роботої сили до скрапом, стогнями та
літхавим почала входити в рух.

В-тім уважю від ринку надійшов ще одяг робітних,
скупський, нуждоний, схоронаний і завершує на плац
будови.

— Дай боже добрий день! сказав він славним голосом,

стаючи біля май-
стра. Обідівся май-
стер, поглянувши й
другі мулярі.

— То ти Бенедю?
Ну, що ж ти, здоров
уже?

— Та ніби здо-
ров, — відказав Бе-
недю. — Нема коли
слабувати; видите,
жати стара, слаба, —
не вій месо заходити!

— Ну, а зможеш
же ти робити, чодо-
віче? спитав майстер.

— Таже ти вигадаєш,
ак який небіжчик, —
кули тобі до роботи!

— Та, що діяти, —
відповів Бенедю, —
що зможу, — то буду
робити. А троха роз-
махаюся, то чепь і
сам поправлюся та
окріпаю. А кісьце чепь
ту буде для мене?

— Та коно би то...
ак же, бутя буде,
рук треба ак най-
більше, бо пая кна-
вить а будованя.
Піди та замельдуйся
будівничому, тай ста-
вай до роботи.

Бенедю положи-
свій мішок с хлібом
та мулярський знаря-

дом на бік, і пішов шукати будівничого, щоб йому опо-
вістися, що прийшов на роботу.

Пан будівничий як-раз дивився якогось тесля за те,
що не гладко обтиснув платон, коли Бенедю підійшов
а йому, с капсюлом в руці.

— А ти що, чому не робиш, а возочисся? — гре-

МІКОЛАЙ В. ЛИСЕНКО.

літературні». В них подавалася інформація про нові
книжки, присвячені творчості Олени Пчілки, Зінаїди
Радченкової, Є. Сокологорської та ін.

Наприкінці 1882 р. ч. 20/21, виданим лише у
кількох примірниках і в неповному обсязі, видання
було припинено.

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицько-русская библио-
графія XIX-го століття доповнена русскими изданиями
вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). —
Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 388, 389, 419, 420; Ігнатієнко В.
Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К.,
1930. — С. 73, 74; Світ: 1881—1882: Системат. показж.
змісту / Склад П. Г. Баб'як. — Львів, 1970. — 39 с.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2724; *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 358—362; *Дей О. І.* Українська революційно-демократична журналістика: Проблема виникнення і становлення. — К., 1959. — С. 332—472, 483—489; Українські письменники: Біобібліограф. слов.: У 5 т. — К., 1963. — Т. 2. — С. 61, 242, 303, 445; *Дмитрук В. Т.* Нарис з історії української журналістики XIX ст. — Львів, 1969. — С. 105—110; Історія української літератури: У 8 т. — К., 1969. — Т. 4, кн. 1. — С. 72—74; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 230—241; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 131—134; *Михайлин І. Л.* Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 358—362.

Архівні джерела: ЦДІАУ, м. Львів. — Ф. 663, оп. 1, од. зб. 194. *Л. Кульчицька*

1882 р.

121

ВІСТНИКЪ «НАРОДНОГО ДОМА» (1882—1910); **ВІСТНИКЪ «НАРОДНАГО ДОМА»** (1911—1914, 1921, 1924); **ВІСТНИК НЕУКОНСТИТУОВАНОЇ ФОНДАЦІЇ «НАРОДНОГО ДОМА»** (1918/1919): Повременное издание русско-народного Института «Народный Домъ» во Львовѣ (1921, 1924). — Выходить разъ въ мѣсяць (1882—1914). Г. І. Ч. 1. 1882, 1(13) дек.

За ред. отвѣчаетъ: Ф. Ю. Олѣйникъ (1882—1883), И. Н. Пелехъ (1884 ч. 14—21), В. Г. Лагола (1884 ч. 22 — 1892 ч. 114), М. М. Клемертовичъ (1892 ч. 115 — 1903 ч. 246), Ф. И. Свистунъ (1903 ч. 247/248 — 1914). *Редаговаль* Михаилъ М. Клемертовичъ (1887 ч. 57 — 1892 ч. 113). *Видас і за ред. відповідає* Кирило Студинський (1918/1919). *Подъ ред.* Ю. А. Яворскаго (1921, 1924). — **Львовъ, 1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924:** Издаєть Инст. «Нар. Домъ» (1888 ч. 69 — 1914). *Тип.* Ставропигійского Института, подъ управленієм Стефана Гучковскаго (1882); *Тип.* Ставропигійская (1883—1885, 1889 ч. 75—76, 1896—1898 ч. 191); *Тип.* Ставропигійская, подъ управленієм О. И. Тарнавскаго (1886—1888), Ивана Пухира (1889 ч. 74, 77 — 1895), Осипа Данилюка (1898 ч. 192 — 1903), Мих. Рефця (1904—1914); «*Паевая типография*», ул. Коперника, 20 (1921); *Тип.* Ставропигійскаго Института, под управленієм А. И. Яськова (1924). *Адр.*

канцеляріи Института «Народный Дом»: Львовъ, ул. Армянская, № 1 (1882—1900). *Адр. ред. і адм.:* Львовъ, ул. Театральна, ч. 22 (1905—1914), ул. Рутковскаго, ч. 22 (1918/1919), ул. Курковая, 14 (1921).

Вийшло: 1882 — Г. І ч. 1, 1883 — Г. І ч. 2—13, 1884 — Г. ІІ ч. 14—25, 1885 — Г. ІІІ ч. 26—37, 1886 — Г. ІV ч. 38—49, 1887 — Г. V ч. 50—61, 1888 — Г. VI ч. 62—73, 1889 — Г. VII ч. 74—85, 1890 — Г. IX ч. 86(I)—97(XII), 1891 — Г. IX ч. 98(I)—109(XII), 1892 — Г. X ч. 110(I)—121(XII), 1893 — Г. XI ч. 122(I)—133(XII), 1894 — Г. XII ч. 134(I)—145(XII), 1895 — Г. XIII ч. 146(I)—157(XII), 1896 — Г. XIV ч. 158(I)—169(XII), 1897 — Г. XV ч. 170(I)—181(XII), 1898 — Г. XVI ч. 182(I)—193(XII), 1899 — Г. XVII ч. 194(I)—205(XII), 1900 — Г. XVIII ч. 206(I)—217(XII), 1901 — Г. XIX ч. 218(I)—229(XII), 1902 — Г. XX ч. 230(I)—241(XII), 1903 — Г. XXI ч. 242(I)—247/248(VII—VIII), 249—250(XII), 1904 — Г. XXII ч. 251—253/254, 255—261, 1905 — Г. XXIII(I) ч. 1—7/8, 9—12, 1906 — Г. XXIV(II) ч. 1—8/9, 10—12, 1907 — Г. XXV(III) ч. 1—7/8, 9—12, 1908 — Г. XXVI(IV) ч. 1—8/9, 10—12, 1909 — Г. XXVII(V) ч. 1—7/8, 9—12, 1910 — Г. XXVIII(VI) ч. 1—7/8, 9—11/12, 1911 — Г. XXIX(VII) ч. 1—7/8, 9—11/12, 1912 — Г. XXX(VIII) ч. 1—7/8, 9/10, 11/12, 1913 — Г. XXXI(IX) ч. 1/2, 3/4, 5/6, 7/9, 10/11, 12, 1914 — Г. XXXII(X) ч. 1/2, 3/4, 5, 6/7, 1918/1919 — Р. XXXIII(XI) ч. 1, 1921 — Г. XXXIV(XII) № 1, 1924 — Г. XXXV(XIII) № 2; Ф. 22х14 см; Обс. від 216 с. до 244 с. (1905—1909), від 148 с. до 192 с. (1910—1913), 96 с. (1914, 1924), 119 с. (1918/1919), 104 с. (1924); *Передпл.:* для членовъ русско-народного Института «Народный Домъ» на годъ 50 кр. (1882—1899), 1 кор. (1900—1904), для не членовъ 1 р. с. а. в. (1882 — 1887 ч. 59), 1 зр. а. в. (1887 ч. 60 — 1899), 2 кор. (1900—1914).

Наявність у фонді: ЛНБ: 1882 — Г. І ч. 1, 1883 — Г. І ч. 2—13, 1884 — Г. ІІ ч. 14—25, 1885 — Г. ІІІ ч. 26—37, 1886 — Г. ІV ч. 38—49, 1887 — Г. V ч. 50—61, 1888 — Г. VI ч. 62—73, 1889 — Г. VII ч. 74—85, 1890 — Г. IX ч. 86(I)—97(XII), 1891 — Г. IX ч. 98(I)—109(XII), 1892 — Г. X ч. 110(I)—121(XII), 1893 — Г. XI ч. 122(I)—133(XII), 1894 — Г. XII ч. 134(I)—145(XII), 1895 — Г. XIII ч. 146(I)—157(XII), 1896 — Г. XIV ч. 158(I)—169(XII), 1897 — Г. XV ч. 170(I)—181(XII), 1898 — Г. XVI ч. 182(I)—193(XII), 1899 — Г. XVII ч. 194(I)—205(XII), 1900 — Г. XVIII ч. 206(I)—214/215 (IX/X), 216—217(XII), 1901 — Г. XIX ч. 218(I)—229(XII), 1902 — Г. XX ч. 230(I)—

Ч. 14. Львовъ, 1(13) Января мѣсяца 1884 г. Годъ II.

ВѢСТНИКЪ

„НАРОДНОГО ДОМА“.

Выходитъ разъ въ мѣсяцъ. — Предплата для членовъ русско-народного Института „Народный Домъ“ на годъ 50 кр., — для не-членовъ 1 р. в. в.

I.

L.
Д словный списокъ письма г. графа Войтѣха Дѣдушицкого, ц. к. консерватора, къ Совѣту Института „Народный Домъ“ Львовъ, по дѣлу новооткрытыхъ древностей близъ города Галича.

L. 82.

I Езуполь 25 Липня 1883.

Свѣтлый Совѣте руского народного дома въ Львовѣ!

Въ наслѣдокъ зѣзда археологичной комиссиі на дняхъ 23 и 24 с. м. отбышого ся въ Галичи въ свѣтъ завозяная черезъ Высокій краевый выдѣлъ зѣ дня 13-го Липня 1883 до Ч. 35.948 и на подставѣ внесковъ тойже комиссиі произошло намѣреніе, щобы коштомъ края не ино слѣдити за памятковыми забытками старокняжого города Галича и откопавати тыи-же, — но щобы тымъ коштомъ сдѣлати все можливе для приверненія тымъ памятникамъ сихъ первѣстныхъ або давнѣйшихъ формъ штуки, затертыхъ днесъ уже зубомъ часу, або по части такожь и неумѣтною людскою рукою. Именно въ первомъ рядѣ произошло намѣреніе зреставроваия въ безантичкомъ стылю точно по греческому обряду приходаской русской церкви въ Галичи и заложенія при ней музея памятковыхъ забытковъ зѣ базиликъ или зѣ вишихъ зданіи (будинковъ) старокняжого города Галича, которого першимъ кураторомъ былъ бы коресп. членъ ц. к. центральной комиссиі для памятниковъ исторіи и штуки въ Вѣднѣ, ц. к. профессоръ Львовского университета Д-ръ Исидоръ Шараневичъ, а того-же органомъ приписаннымъ закономъ сношенія-ся съ тою центральною властію есть ц. к. консерваторъ для старинной штуки въ восточной части Галиціи, которымъ быти я маю честь. Въ другомъ рядѣ произошолъ проектъ закупна на власность края тыхъ грунтовъ, на которыхъ р. 1882 откопани зѣстали фундаменти старинныхъ базиликъ города Галича а котори по освѣдченію Проф. Д-ра И. Шараневича закупилъ ру-

241(XII), 1903 — Г. XXI ч. 242—250, 1904 — Г. XXII ч. 253/254, 1905 — Г. XXIII(I) ч. 1—12, 1906 — Г. XXIV(II) ч. 1—12, 1907 — Г. XXV(III) ч. 1—12, 1908 — Г. XXVI(IV) ч. 1—12, 1909 — Г. XXVII(V) ч. 1—12, 1910 — Г. XXVIII(VI) ч. 1—11/12, 1911 — Г. XXIX(VII) ч. 1—11/12, 1912 — Г. XXX(VIII) ч. 1—11/12, 1913 — Г. XXXI(IX) ч. 1/2—12, 1914 — Г. XXXII(X) ч. 1/2—6/7, 1918/1919 — Р. XXXIII(XI) ч. 1, 1921 — Г. XXXIV(XII) № 1, 1924 — Г. XXXV(XIII) № 2; **НБ ЛНУ**: 1882 — Г. I ч. 1, 1883 — Г. I ч. 2—13, 1884 — Г. II ч. 14—25, 1885 — Г. III ч. 26—37, 1886 — Г. IV ч. 38—49, 1887 — Г. V ч. 50—61, 1888 — Г. VII ч. 62—73, 1889 — Г. VIII ч. 74—85, 1890 — Г. IX ч. 86(I)—97(XII), 1891 — Г. IX ч. 98(I)—109(XII), 1892 — Г. X ч. 110(I)—121(XII), 1893 — Г. XI ч. 122(I)—133(XII), 1894 — Г. XII ч. 134(I)—145(XII), 1895 — Г. XIII ч. 146(I)—157(XII), 1896 — Г. XIV ч. 158(I)—169(XII), 1897 — Г. XV ч. 170(I)—181(XII), 1898 — Г. XVI ч. 182(I)—193(XII), 1899 — Г. XVII ч. 194(I)—205(XII), 1900 — Г. XVIII ч. 206(I)—217(XII), 1901 — Г. XIX ч. 218(I)—229(XII), 1902 — Г. XX ч. 230(I)—241(XII), 1903 — Г. XXI ч. 242(I)—250(XII), 1904 — Г. XXII ч. 251—261, 1905 — Г. XXIII(I) ч. 1—12, 1906 — Г. XXIV(II) ч. 1—12, 1907 — Г. XXV(III) ч. 1—12, 1908 — Г. XXVI(IV) ч. 1—12, 1909 — Г. XXVII(V) ч. 1—12, 1910 — Г. XXVIII(VI) ч. 1—11/12, 1911 — Г. XXIX(VII) ч. 1—11/12, 1912 — Г. XXX(VIII) ч. 1—11/12, 1913 — Г. XXXI(IX) ч. 1/2—12, 1914 — Г. XXXII(X) ч. 1/2—6/7, 1921 — Г. XXXIV(XII) № 1; **НБ ОНУ**: 1884 — Г. II ч. 19, 24, 1885 — Г. III ч. 27, 31, 32, 34, 36, 37, 1886 — Г. IV ч. 38, 40—44, 46—49, 1887 — Г. V ч. 50—55, 58—61, 1888 — Г. VII ч. 62—69, 72, 73, 1889 — Г. VIII ч. 76—83, 85, 1890 — Г. IX ч. 86(I)—88(III), 91(IV)—97(XII), 1891 — Г. IX ч. 98(I)—109(XII), 1892 — Г. X ч. 110(I)—121(XII), 1894 — Г. XII ч. 134(I)—145(XII), 1895 — Г. XIII ч. 146(I)—157(XII), 1896 — Г. XIV ч. 158(I)—169(XII), 1897 — Г. XV ч. 170(I)—181(XII), 1898 — Г. XVI ч. 182(I)—193(XII), 1899 — Г. XVII ч. 194(I)—200(VII), 202(IX)—205(XII), 1900 — Г. XVIII ч. 206(I)—217(XII), 1901 — Г. XIX ч. 218(I)—222(V), 224(VII)—229(XII), 1902 — Г. XX ч. 230(I)—241(XII), 1903 — Г. XXI ч. 242—250, 1904 — Г. XXII ч. 251—261, 1905 — Г. XXIII(I) ч. 1—12, 1906 — Г. XXIV(II) ч. 1—12, 1907 — Г. XXV(III) ч. 2—5, 7/8—12, 1908 — Г. XXVI(IV) ч. 1, 2, 4—12, 1909 — Г. XXVII(V) ч. 2—5, 7/8—12, 1910 — Г. XXVIII(VI) ч. 1—4, 6—11/12, 1911 — Г. XXIX(VII) ч. 1—11/12, 1912 — Г. XXX(VIII) ч. 1—11/12, 1913 — Г. XXXI(IX) ч. 1/2—

12, 1914 — Г. XXXII(X) ч. 1/2—6/7; **БН**: 1882 — Г. I ч. 1, 1883 — Г. I ч. 2—13, 1884 — Г. II ч. 14—25, 1885 — Г. III ч. 26—37, 1886 — Г. IV ч. 38—49, 1887 — Г. V ч. 50—61, 1888 — Г. VII ч. 62—73, 1889 — Г. VIII ч. 74—85, 1890 — Г. IX ч. 86(I)—97(XII), 1899 — Г. XVII ч. 194(I)—205(XII), 1900 — Г. XVIII ч. 207(II), 212(VII)—216(XI); **Б. Оссол.**: 1905 — Г. XXIII(I) ч. 1—12, 1906 — Г. XXIV(II) ч. 1—12, 1907 — Г. XXV(III) ч. 1—12, 1908 — Г. XXVI(IV) ч. 1—12, 1909 — Г. XXVII(V) ч. 1—12, 1910 — Г. XXVIII(VI) ч. 1—11/12, 1911 — Г. XXIX(VII) ч. 1—11/12, 1912 — Г. XXX(VIII) ч. 1—11/12.

Примітки: Перші 22 роки видання (1882—1904) у «Вістнику...» — наскрізна нумерація чисел і сторінок. Із 1905 р. нумерація сторінок загальна для усіх чисел річника. Додаток: «Приложеніє къ Вістн. «Народ. Дома». Ч. 172 із 1897 г. Кто былъ «вѣщій Боянь», упоминаемый въ «Словѣ о полку Игоревѣ» (24 с.); у 1918/1919 р. — «Додаток до Вістника неуконституованої фундації «Народного Дому» (21 с.).

«Вістник «Народного Дома» видавався «Управляющимъ Совѣтомъ» за рішенням загальних зборів «русько-народного Института «Народный Домъ» отъ 28 сентября (10 октября) 1878 г.» передовсім як «административный органъ», який «соединяти будетъ въ одну наглядную цѣлость извѣстія» про роботу і членство інституту «Народный Дім», з його «имѣніемъ и его новыми приобрѣтеніями» (1882. — Ч. 1).

На висвітлення діяльності «Народного Дому» та його інституцій (бібліотека, музей, ремісничо-промислового, гімназійна бурси та церква) були спрямовані матеріали постійної рубрики «Изъ «Народного Дома» («Вѣсти изъ «Народного Дома»)) та статті «Русско-народный Институтъ «Народный Домъ во Львовѣ», «Отчетъ о состояніи библиотеки «Народного Дома» и Музея», «Ремесленная бурса «Народного Дома», «Гимназійная бурса «Народного Дома», «Розсчѣтъ приходовъ и расходовъ русскаго народнаго Института «Народный Домъ» во Львовѣ за ...г.», «Русское женское воспиталище во Львовѣ», «Наделение стипендіями и стипенд. пособиями» із фондів архієпископа Гізели, о. Льва Мацілінського, Николая Панковича та ін. Постійними були також повідомлення про пожертвування на «Народный Дім», бібліотеку, музей, церкву, що друкувалися під назвою «Жертвы», та про «стипендійні запомоги» і прийняття учнів у безплатну

гімназійну чи ремісничо-промислову бурсу «Народного Дому» під рубрикою «Конкурсы» («Конкурс», «Одноразови запомоги»).

22 роки видавний «Вісник...» мав «характеръ лишь отчета о дѣятельности Института въ направленіи собиранія фондівъ и роздачи пособій учащейся молодежи», — зазначала редакція на початку 1905 р., повідомляючи, що «Институтъ перемѣняеть свой «Вісникъ» на временопись съ переважно научнымъ характеромъ» (Отъ редакції. — Ч. 1). У часописі, крім матеріалів про діяльність «Управляющего Совѣта «Народного Дома» и состояніи его научныхъ пособій», почали друкуватися наукові статті і розвідки переважно галицьких діячів московфільського спрямування з питань історії, літератури, шкільництва, релігії і Церкви та ін. Перш за все — це низка статей А. Петрушевича («Было ли у языческихъ словенъ Божество названное Есе?», «Рускій Соборъ и митр. М. Левицкій въ 1848 г.», «Прибавленіе къ исторіи фонетики малорусского языка», «Археологическія находки близъ города Галича» та ін.) і П. Свистуна («Отмѣна ограниченной малорусского языка въ Россіи», «Проектъ первой австро-русской литературной временописи въ 1842 г.», «Церковно- и славянорусскіи рукописи бібліотеки «Народного Дома», «Зачатки русскихъ народныхъ школъ въ Галичинѣ», «Матеріалы для исторіи языковой борьбы у русскихъ галичанъ», «Начала современного украинизма» та ін.). На сторінках вісника друкувалися також історичні статті І. Билинкевича «Городище подъ Грибовичами близъ Львова» (1905. — Ч. 4), А. Копистянського «Положеніе крестьянъ въ литовско-рускомъ государствѣ въ половинѣ 16-го вѣка» (1905. — Ч. 6), Пилипа Лабенського «Къ исторіи львовской епархіи въ вторую половину XVII в.» (1907. — Ч. 2), «Русскія церкви и братства на предградіяхъ львовскихъ въ XVI—XVII столѣтіяхъ» (1911. — Ч. 2, 3), літературно-наукові публікації та з історії мови Б. Дідицького «Где-що до исторіи азбуки и языка Галицкой Руси» (1906. — Ч. 2—12), О. Маркова «Къ исторіи Русалки Дигѣстровой» (1911. — Ч. 4) і «Н. В. Гоголь въ галицко-русской литературѣ» (1914. — Ч. 6/7), Ф. Фортунатова «О происхожденіи глаголицы» (1914. — Ч. 5/6), М. Сумцова «Сны Т. Г. Шевченка (Къ психології художественного творчества)» (1914. — Ч. 6/7) та ін.

Час від часу тут публікувалися поетичні твори Я. Головацького, М. Шашкевича, Б. Дідицького,

В. Гавришкевича, П. Леонтовича (під псевд. Павло із Щуткова) та ін.

В оновленому віснику з 1905 р. запроваджено рубрику «Библиографическое извѣстіе» («Библиографическіи замѣчанія», «Библиографическіи вѣсти»), з 1907 р. — «Научно-литературныи новости», з 1910 р. — «Разныя вѣсти», «Новыя книги», інформаційні повідомлення під рубрикою «Научныи новости», з 1912 р. — «Библиографія», «Литературныи извѣстія».

З початком Першої світової війни тимчасово припинилося видання «Вісника...». 1914 р. вийшло лише сім чисел, з яких три — здвоєні. Вихід останнього (6/7-го) датовано червнем—липнем 1914 р. Через три роки, у 1918/1919 р., кураторія «Народного Дому» видала одне число українською мовою під назвою «Вісник неуконституованої фундації «Народного Дома», в якому опубліковано докладний звіт фундації «Народний Дім» за 1849—1919 рр.

У серпні 1921 р. часопис продовжився як московфільське видання. У єдиному за цей рік номері містяться звітно-оглядові публікації, як-от: «Народный Домъ» въ 1914—1920 гг.», «Несколько замечаній по поводу отчета украинской «кураторіи» за 1918—1919 гг.», «Изъ жизни «Народного Дома» въ 1921 г.», Б. Барвінського «Библиотека и музей «Народного Дома» съ января 1920 г. по 1 июля 1921 г.» та ін. В останньому (2-му) номері, який вийшов у березні 1924 р., опубліковано «Отчетъ правительственного комисара И. Г. Сас-Лесковацкаго по управленію Русско-Народнымъ институтомъ «Народный Домъ» съ 24 февр. 1921 по 31 дек. 1923 г.»; у розділі «Научный отдѣлъ» — бібліографічний список публікацій, що вийшли в Галичині «на русскомъ языке въ 1918—1923 гг.».

Бібліографія: Левицкій И. Е. Галицко-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 394, 426, 461, 500, 544; *Левицкій И. Е.* Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 18, 108, 204, 205; 1910. — Т. 2. — С. 17, 18, 143, 144; 1911. — Т. 3. — С. 18, 19, 159; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 74.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 289; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 420—425.

М. Галушко

ЗВІЗДА: Иллюстрованная часопись. — Выходит каждого мѣсяца. Ч. 1. 1882, въ нач. апр.

Ред.-изд. Григорій Купчанко. — **Лондонъ, 1882:** *Собственность и наклад* Григорія Купчанко. Печатано у Гильберта и Ривингтона (Limited), Ст. Джонсъ Скверъ, Лондонъ. *Адр. ред. і адм.:* 12, Tabernacle Square, London, E. C.

Вийшло: 1882 — Ч. 1, 2; *Ф.* 24,5×17 см; *Обс.* 32 с. (ч. 1), 16 с. (ч. 2); *Передп.:* на годъ 6 гульд. ав. м. Ц. окремого числа 50 кр.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1882 — Ч. 1, 2; ББ: 1882 — Ч. 1, 2.

Пристапуаючи до видання ілюстрованого часопису «Звѣзда», редакція мала на меті заповнити прогалину, яка існувала «въ нашей австрорусской современной литературѣ». Щодо змісту, то вона зобов'язувалася, окрім найкращих перекладних оповідань, повістей та романів, вміщувати «всякого рода статьи изъ науки и текущего житея». Наголошувалося на співпраці часопису з відомими письменниками («г. Захеръ-Мазохъ обѣцяль особно писати для нашей часописи»), а також із редакціями зарубіжних періодичних видань.

Часопис інформував читачів про важливі події, які відбувалися у світі. Так, у статті «Далмація Герцеговина и Боснія» (ч. 1) повідомлялося про хід воєнних дій у цих краях.

«Звѣзда» ознайомлювала читачів із тогочасними технічними винаходами, подавала корисні відомості під рубрикою «Практичныя порады», а також загадки, кросворди, «Юмористическій листокъ» з ілюстраціями.

Літературна частина видання представлена переважно перекладними творами, серед яких: «Еврейский Рафаель» Захер-Мазоха, «Борьба за правду» Кароля Еміля Францоza та ін.

Бібліографія: Левицкій И. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 401; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 75.

У. Чубай

ЗЕРКАЛО: Гумористично-сатирична часопись (1906); Гумористично-сатиричний двотижневик (1907—1908). — Выходит два раза на мѣсяць, каждого 1-го и 15-го послѣ руского численія. Р. I. Ч. 1. 1882, 1 сѣч.

Выдас и одвічас за ред.: К. Н. Устыянович (1882—1883), Евгений Оленицкий (1886), Володимиръ Левицкій (1889—1892 ч. 15/16), Иван Криловский (1892 ч. 17/18 — 1893). *Выдас і за ред. відповідає* Осип Дембіцкий (1906—1908). — **Львів, 1882—1883, 1886, 1889—1893, 1906—1908:** *Друк.* Тов. им. Шевченка підъ зар. К. Беднарского (1882—1883, 1886); *Друк.* Товариства имени Шевченка (1889—1892); *Друк.* Наукового Товариства ім. Шевченка (1893); «Загальна Друкарня» у Львові, ул. Академічна, 8 (1906—1908). *Адр. адм.:* Львівъ, ул. Галицка, ч. 18 (1882 ч. 1—17), ул. Фредра, ч. 3 (1882 ч. 18 — 1883), ул. Скарбковска, ч. 2 (1886). *Адр. ред., адм. і експ.:* Львівъ, при ул. Баторія, ч. 24 (1889—1891), при ул. Академічній, 8 (1892—1893). *Адр. ред. і адм.:* Львів, ул. Академічна, ч. 8 (1906—1908 ч. 220/221 (4/5), ул. Копцова, ч. 2 (1908 ч. 222(6)).

Вийшло: 1882 — Р. I ч. 1—24, 1883 — Р. II ч. 1—11, 1886 — Р. V ч. 1—11/12, 13/14, 15/16, 1889 — Р. I ч. 1—24, 1890 — Р. II ч. 1—16/17, 18—24, 1891 — Р. III ч. 1—16/17, 18—24, 1892 — Р. IV ч. 1—6, Р. VI ч. 7—13/14, 15/16, 17/18, 19/20, 21/22—24, 1893 — Р. VII ч. 1—13, 13/14, 15, 16/17, 1906 — Р. VIII ч. 169(1)—192(24), 1907 — Р. IX ч. 193(1)—216(24), 1908 — Р. X ч. 217(1), 218/219(2/3), 220/221(4/5), 222(6); *Ф.* від 27,5×19,5 см до 29,5×23 см (1882—1883, 1886, 1906—1908), від 35,7×25 см до 32,5×23,5 см (1889—1893); *Обс.* від 4 с. до 8 с., здвоєні числа 12 с. (1906—1908); *Передп.:* річно 5 зр. (1882—1883, 1886), 4 зр. (1889—1893), 8 корон (1906—1908). Ц. окремого числа 22 кр. (1882 ч. 7—12), 30 кр. (1882 ч. 13), 25 кр. (1882 ч. 14 — 1883, 1886), 40 сот. (1906—1908 ч. 1, 6), 60 сот. (1908 ч. 2/3, 4/5).

Наявність у фондi: ЛНБ: 1882 — Р. I ч. 1—24, 1883 — Р. II ч. 1—11, 1886 — Р. V ч. 1—15/16, 1889 — Р. I ч. 7—24, 1890 — Р. II ч. 1—24, 1891 — Р. III ч. 1—24, 1892 — Р. IV ч. 1—6, Р. VI ч. 1—24, 1893 — Р. VII ч. 2, 8—16/17, 1906 — Р. VIII ч. 169(1)—192(24), 1907 — Р. IX ч. 212(20), 213(21), 1908 — Р. X ч. 217(1) — 222(6); **НБУВ:** 1889 — Р. I ч. 1—24, 1890 — Р. II ч. 1—24, 1891 — Р. III ч. 1—24, 1892 — Р. IV ч. 1—6, Р. VI ч. 7—24, 1893 — Р. VII ч. 1—16/17, 1906 — Р. VIII ч. 169(1)—192(24), 1907 — Р. IX ч. 193(1)—216(24); **НБ ЛНУ:** 1882 — Р. I ч. 1—24, 1883 — Р. II ч. 1—11, 1886 — Р. V ч. 1—15/16, 1889 — Р. I ч. 1—24, 1890 — Р. II ч. 1—24, 1891 — Р. III ч. 1—24, 1892 — Р. IV ч. 1—6, Р. VI ч. 7—24, 1893 — Р. VII ч. 1—16/17, 1906 — Р. VIII ч. 169(1)—192(24), 1907 — Р. IX ч. 193(1)—216(24), 1908 — Р. X

ч. 217(1)—218/219(2/3); Б. Осол.: 1906 — Р. VIII ч. 169(1)—192(24).

Примітки: 3 липня 1883 р. і у 1884—1885 рр. виходив під назвою «Нове Зеркало» (див. № 128). 1889 р. видання продовжилось з початковою, проте не послідовною нумерацією річників. 1906 р. додаток до ч. 169(1) (4 с.) і ч. 172(4).

Завдання, які ставила перед собою редакція, були визначені у редакційному вірші «Поклик!»: «плювати» «на злобу, на нездарство, підлість вражой груди, на лукавство и коварство». Відповідною була і задекларована програма: «веселити родинні круги, а в справах народных стояти против всякой злобы и лжи» (1882. — Ч. 1). З основними персонажами часопису — «сталими сотрудниками» — «Зеркало» познайомило читачів уже в першому числі. Ними були Вичоса, що «чесав» усіх політиків; Патріотник, який розмовляв лише польською мовою; Шкаралупник, що боявся усіх і усього: «з ляхами не зачіпатись, перед правительством коритися»; Змартвихвстанській; старий кавалер Болячка та інші колоритні «особи».

Найважливіша тема видання, що звучала майже у кожному числі, — заклик до об'єднання українських галицьких партій: «Покиньте, що рожнить нас, плекайте, що вяже» (1882. — Ч. 2). «Зеркало» «розбирало наші економічні, соціальні, політичні, релігійні, польсько-жидовсько-русько-народні інтереси», обговорювало європейську політику, «всхдние питансе», виступало проти запродавства «русских братів», за що і зазнавало частих конфіскацій. Найбільше діставалося матеріалам рубрики «Сельскі політики», сатира яких хоч і здавалася, на перший погляд, сумною, з «понуро опушеними вусами», проте «usiłuje wzhordu protyw zarządowy derżawy, szczo stanowią znamena złočystwa». Роздратований постійними конфіскаціями Корнило Устиянович подав позов у «суд красвий для справ карних» за вилучену з ч. 3 1882 р. «Коломийку» і... виграв справу. Конфісковану «Коломийку» було опубліковано у ч. 16 на першій сторінці під логотипом видання.

Необхідність відновлення 1886 р. «Зеркала» редакція пояснювала тим, що саме з «посмѣху люде бувають. А людей намъ треба до дѣла, до праведного дѣла!». Оновлене «Зеркало» вийшло, однак, з уже знайомим читачам із першого випуску (1882 р.) логотипом, розробленим К. Устияновичем. У часописі, крім «сталих сотрудників», продовжувалися й рубрики: «Послѣдни вѣсти», «Вѣсти политичні», «Чабарашки» — розділ політичних анекдотів, допов-

нений згодом анекдотами на морально-етичну і побутову теми.

Характерним для того часу було ставлення «Зеркала» до діячів москвофільської течії. На початку 80-х рр. народовсько-москвофільське зближення, що спричинилося загостренням українсько-польських відносин, було перерване судовим процесом над Ольгою Грабар та її соратниками. «Зеркало», висвітлюючи події у суді очима Шкаралупника, що вів репортажі «зъ процесу о державну зраду», опублікувало підбадьорливі вірші, присвячені Адольфу Добрянському, Ользі Грабар, захоплюючись «благородністю [її] душѣ» (1882. — Ч. 14). Згодом співчутливий тон змінився на обурення і відверте глузування з представників цієї течії. У «Манифестѣ къ моимъ народамъ!» (1882. — Ч. 18), «підписаному» москвофілами С. Лабашем та О. Марковим, проголошувалося, що «Зеркало», яке посміло мати свою думку, вимагає «рефлексіи, а рефлексія моглабы низвергнуть зъ педестала нашу громогласну патриотическую фразеологию самообольщенія», потрібно «анатемизировать» як «мерзкое изпарие не нужного намъ разума». Часопис усе ж продовжував публікувати матеріали, що розвінчували позиції москвофільства, полемізуючи зі «Словом» і «Проломом» — москвофільськими виданнями, які друкувалися у Ставрополі, та їх видавцями.

«Найпильнішими співробітниками» часопису впродовж шести років його існування, окрім К. Устияновича, що «показав себе не тільки не злим гумористом, але також добрим ілюстратором», були Володимир Масляк (псевд.: Бережанець, Влодзьо, Вуйко Влодзьо), Володимир Коцовський (крипт. К-о, псевд. Голка), Іван Франко (підписувався у цьому виданні як Мирон***, Живий, Не-Давид), Іларій Грабович (псевд.: Квасний, Снігур, Ніглявенко). Перша публікація І. Франка у часописі — сатиричний вірш «Воронізація» — з'явилася у ч. 17 за 1882 р. Згодом, крім «инших віршованих та прозових причинків», І. Франко вів постійну рубрику «Сучасна літопись», подаючи новини того дня у віршованій формі. Пишучи «бувальщину» для майбутніх поколінь, І. Франко закликав їх: «Тожд мудрости вѣѣтся зъ дурноти батькѣвъ!».

У січні 1889 р. видання часопису «Зеркало» відновив Володимир Левицький. І хоча редакцією було зазначено, що це перший рік виходу, однак проте, що цей часопис є наступником попереднього «Зеркала», свідчили і логотип з ілюстрацією, створені К. Устияновичем, які використовувалися у минулі

Мученики вѣры.

(Притча рускимъ партіямъ въ Галичинѣ.)

На престолѣ инквизиторъ,
Подъ престоломъ збѣры —
Всюду стѣсы, а на стѣсахъ
Мученики вѣры.

Турокъ каже: «И за Тебе,
Аллахъ, умираю
И разъ за мучеництво
Чаю-дожидая».

Жидъ, вылизавъ до Егвы
Межи поломими —
Онъ, безвечный, що на лонѣ
Ляже Авраама.

Кальвинъ гинѣ, надѣючись
Нѣмого Сіону;
А Гуентъ, що й онъ васаде
Коло Бога трону.

Всѣ за истину умирають
И поють: «Осанна!»
Павѣть Будганецъ спокойно
Жде спокій Нирванны.

А старешый инквизиторъ
Подививсь — конча
И въ душу то послѣднее
Слово выронав:

«Двадцать тысячъ богохульствъ
Згладявъ я въ порошокъ...
Посадишь мя одесную
Милостивый Боже!»

И ктожъ прагъ? скажишь: чи Турокъ,
Чи Жидъ, чи Гуентъ,
Чи Кальвинъ, чи Будганецъ,
Чи той инквизиторъ?

Розмысливъ Галичане!
Руки си подайте
И въ непогрѣшимбѣть вѣрену
Большу не уповайте!

А покиньте що рѣзнить насъ;
Плакайте, що виже —
Бо йде судъ, а той на гробъ
Нашѣмъ ганьбонъ ляже!

роки, і ті ж «сталі працівники» Вичоса, Шкаралупник, Ми та інші, і ті ж постійні рубрики. Уже з першого числа редакція шкодувала, що поміж русинами надто мало патріотизму, зате багато «партіотизму». До найголовніших тем, які дісталися у спадок від попередника (боротьба «о наші загальні справи» українські, сатира на «всяку злобу, справлену против народу руского, котрого достоинство есть намъ святе»), додалися й інші. Різко критикувалися діяльність новоєрівців, їх угодовська політика. Загострилися і протиріччя у поглядах з москвофілами, що «виплескувалися» сатирою на позиції москвофільських діячів О. Мончаловського, О. Маркова (1889. — Ч. 2, 6, 24), відновлений «Страхопудъ» (1892. — Ч. 7), «Общество им. Качковского» (1892. — Ч. 8). В антипольських публікаціях постійно наголошувалося, що «historyczne czasy», про які мріють поляки, не повернуться. Ці матеріали зазнавали конфіскацій за те, що вони «пробуджують до неприязні против народності польской, заохочують явно до ненависти проти шляхти польской».

У цей період під «дахом» «Зеркала» зібралось чимало талановитих авторів. Сатиричний часопис з його оперативністю, яскраво вираженою українською позицією приваблював кращих представників української інтелігенції можливістю у злободенній, політично загостреній формі висловлювати свою думку з приводу суспільно-політичного життя Галичини. Серед авторів часопису — Володимир Масляк (у відновленому часописі вживав псевдонім Залуквич), Олександр Здерковський, священник, «у яким мабуть за клопотами священничого стану занидів дуже замітний гумористичний талант» (псевд. Мотиль), Осип Маковей (крипт.: М., Ом., Мак., О. Мак.), Володимир Лисовацький (псевд.: Василь Т., Василь Тойсам), Василь Щурат (псевд.: Конон В., Конін В., Борончинський), Павло Кирчів (псевд.: Віце-Вичоса, К-ів П., Колиоко, Кусіка), Сильвестр Яричевський (псевд. Леонід С.), Іван Петришин (псевд. Любомир Селянський) та інші талановиті автори. Сатиричні жанри, які вони використовували, — найрізноманітніші: анекдоти, афоризми, перелицьовані прислів'я, байки, сатиричні вірші, листи, фейлетони, памфлети, гуморески, гумористичні казки у віршах. У часописі публікувався творчий доробок відомих поетів і письменників: Степан Руданський (Запорозці у сенаті. — 1892. — Ч. 10; Ляхова і московська натура. — 1892. — Ч. 11); Борис Грінченко (псевд.: Василь Чайченко, Ів. Перекотиполе) (Кажан. — 1892. — Ч. 9; Патріот. — 1892. — Ч. 8; Сім'я. —

1893. — Ч. 1); Яків Щоголів (Палати. — 1891. — Ч. 16/17).

Із ч. 4 за 1892 р. часопис перейшов на фонетичний правопис, помістивши на першій сторінці сатиричний вірш Залуквича «Плач азбучників», що лунав з боку москвофілів за «святійше ґ, ь, ъ, ы...». З ч. 7 було внесено зміни й у надзаголовок. IV рік видання змінено на VI. Додано два роки виходу видання (1882—1883), що мало назву «Зеркало», тим самим зігнорувавши роки виходу «Нового Зеркала», хоча ще 1886 р. у надзаголовку стояв рік видання V.

З 1894 р. до 1906 р. часопис не виходив із невизначених, ймовірно — фінансових, причин. «Розбілося «Зеркало» раз, якось зліпили его та показували нашій суспільности, котра в нім бачила дуже часто Німців, а не себе. Розбило ся другий раз — знов зліпили его до купи; та що вже у такім розбитім зеркалі можна було побачити?.. Розбило ся ще третій раз і тепер уже его нема. Д-р Вичоса, сам нечесаний, пішов на пенсію і дивує ся, як у такій веселій суспільности, як наша, могла впасти гумористична часопись», — іронізував Осип Маковей.

1906 р. видання «гумористично-сатиричної часописі «Зеркало» продовжив Осип Дембіцький (зазначений рік видання — 8). Проіснував двотижневик, помітно здавши позиції, до 1907 р. У ньому переважали публікації морально-етичної, культурної, побутової тематики. Соціально-політична сатира — беззуба, за винятком кількох публікацій на кшталт: «Wszecz-Patryotnik» (1906. — Ч. 174), «Мої сплетні» (1907. — Ч. 212/213). «Доблесні члени» Товариства ім. М. Качковського не давали спокою і цьому складу редакції. Серед прищипинів на тему москвофільства є «Уривки» з уважно прочитаних редакцією книжечок, виданих Товариством ім. М. Качковського.

Показовим результатом такого прочитання є зацитований уривок з оповідання «Жертви зими», опублікований у 305-й книзі: «Теодотъ лежалъ мертвый... Товарищи съ радостію говорили ему, що вскорѣ они пришьють ему помѣчь» (1907. — Ч. 212/213).

1907 р. у часописі відчутно збільшилася кількість реклами. Верстка часопису непродумана, реклама — агресивна, розміщена по периметру видання, заходить в основний текст на 2—3 квадрати, що зорозвужує сторінки, ускладнює читання і сприйняття тексту.

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицко-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). —

Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 401, 433, 551, 552; *Левинський І. Е.* Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1910. — Т. 2. — С. 47—49, 182—184; 1911. — Т. 3. — С. 71—73, 208, 209; *Ігнатіско В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.: К., 1930. — С. 75.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 794; *М-ей О.* [Маковей О.]. Фейлстон // Зоря. — 1894. — Ч. 9. — С. 215; *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 339—341; *Сніцарчук Л. В.* Українські сатирично-гумористичні часописи Галичини (друга половина XIX — початок XX ст.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 161—174; *Сніцарчук Л. В.* Українська сатирично-гумористична преса Галичини 20—30-х рр. XX ст.: історико-функціональний аспект та інтерпретаційні особливості. — Львів, 2001. — С. 37—41.

Л. Сніцарчук

124

КИЇВСКАЯ СТАРИНА: Ежемесячный Исторический журнал. — Г. 1. Т. I. 1882, янв.

Ред.-изд.: Ф. Г. Лебединцевъ (1882—1887), А. С. Лашкевичъ (1888 — 1889 т. XXVII нояб.), В. П. Науменко (1902 т. LXXVII май — 1905 т. XCI нояб./дек., 1906 т. XCIII—XCIV). *За ред.* Е. Кивлицкий (1889 т. XXVII дек. — 1892). *Ред.* В. П. Науменко (1892 — 1902 т. LXXVII апр.), Е. К. Трегубовъ (1906 т. XCII февр.-март/апр.). — **Київ, 1882—1906:** *Изданіе* наслѣдниковъ А. С. Лашкевича (1890 т. XXVIII); *Изд.:* К. М. Гамалѣй (1890 т. XXIX — 1902 т. LXXVII апр.), В. П. Науменко (1906 т. XCII февр.-март/апр.). *Тип.* Г. Т. Корчакъ-Новицкаго, Михайловская ул., д. № 4 (1882 — 1886 т. XIV янв.), Михайловская ул., д. № 4 (1888 т. XX янв. — 1897 т. LVII); *Тип.* А. Давиденко, арендуемая Л. Штамомъ, Мало-Житом[ирская] ул., д. № 4 (1886 т. XIV февр. — 1887 т. XIX); *Тип.* Императорскаго Университета св. Владимира Н. Т. Корчакъ-Новицкаго, Мих[айловская] ул., д. № 4 (1897 т. LVIII — 1899 т. LXVI июль); *Типо-литографія* Императорскаго Университета Св. Владимира Н. Т. Корчакъ-Новицкаго, Меринговская ул., № 6 (1899 т. LXVI авг. — 1901 т. LXXIV март); *Типо-литографія* Императорскаго Университета Св. Владимира Акц. Общ. (Акціон.) Н. Т. Корчакъ-Новицкаго, Меринговская ул., № 6 (1901 т. LXXIV июль/авг. — 1904 т. LXXXVII окт.); *Тип.* Императорскаго Университета Св. Владимира Акціон. О-ва печ. и изд. дѣла Н. Т. Корчакъ-Новицкаго, Меринговская ул., № 6 (1904 т. LXXXVII нояб. — 1905 т. XCI окт.); *Тип.*

(Т-ва) Н. А. Гиричъ, Трехсвятительская ул., № 14 (1905 т. XCI нояб./дек. — 1906 т. XCIV окт.); *Типо-литографія* Т-ва «Просвѣщенія», Трехсвятительская ул., № 14 (1906 т. XCIV нояб./дек.). *Адр. ред.:* Київ, Бульваръ, № 36 (1882 т. I янв. — Т. III июль), Софійская пл., д. Волкова (1882 т. III авг. — Т. IV окт.), Софійская пл., № 11 (1882 т. IV нояб./дек. — 1884), Трехсвятительская ул., д. № 8 (1885 т. XI — 1887 т. XVIII июль), Михайловская ул., д. № 12 (1887 т. XVIII авг. — Т. XIX дек.), Театральная ул., д. № 4 (1888 т. XX — 1890 т. XXVIII), Большая Владимірская ул., д. № 32 А (1890 т. XXIX апр. — Т. XXX сент.), Малая-Владимірская ул., д. № 32 (1890 т. XXXI — 1894 т. XLVI), Кузнечная, № 14 (1894 т. XLVII — 1899 т. LXVI июль), Тарасовская, 15 (1899 т. LXVI авг. — 1901 т. LXXIV июль/авг.), Мар.-Благовѣщенская, № 60 (1901 т. LXXIV сент. — 1903 т. LXXXII июль/авг.), Троицкая пл., Народный домъ (1903 т. LXXXII сент. — 1906).

Вийшло: 1882 — Г. 1 т. I—IV янв.-дек., 1883 — Г. 2 т. V—VII янв.-дек., 1884 — Г. 3 т. VIII—X янв.-дек., 1885 — Г. 4 т. XI—XIII янв.-дек., 1886 — Г. 5 т. XIV—XVI янв.-дек., 1887 — Г. 6 т. XVII—XIX янв.-дек., 1888 — Г. 7 т. XX—XXIII янв.-дек., 1889 — Г. 8 т. XXIV—XXVII янв.-дек., 1890 — Г. 9 т. XXVIII—XXXI янв.-дек., 1891 — Г. 10 т. XXXII—XXXV янв.-дек., 1892 — Г. 11 т. XXXVI—XXXIX янв.-дек., 1893 — Г. 12 т. XL—XLIII янв.-дек., 1894 — Г. 13 т. XLIV—XLVII янв.-дек., 1895 — Г. 14 т. XLVIII—LI янв.-дек., 1896 — Г. 15 т. LII—LV янв.-дек., 1897 — Г. 16 т. LVI—LIX янв.-дек., 1898 — Г. 17 т. LX—LXIII янв.-дек., 1899 — Г. 18 т. LXIV—LXVII янв.-дек., 1900 — Г. 19 т. LXVIII—LXXI янв.-дек., 1901 — Г. 20 т. LXXII—LXXV янв.-дек., 1902 — Г. 21 т. LXXVI—LXXIX янв.-дек., 1903 — Г. 22 т. LXXX—LXXXIII янв.-окт./дек., 1904 — Г. 23 т. LXXXIV—LXXXVII янв.-дек., 1905 — Г. 24 т. LXXXVIII—XCI янв.-дек., 1906 — Г. 25 т. XCII—XCIV янв.-дек.; Ф. 23,5×15 см; *Обс.* від 363 с. до 926 с.; *Передпл.:* річна 10 руб. з пересилкою, 8.50 руб. без пересилки (1882—1905), 7 руб. з пересилкою, 6 руб. без пересилки (1906).

Наявність у фонді: ЛНБ: 1882 — Г. 1 т. I—IV янв.-дек., 1883 — Г. 2 т. V—VII янв.-дек., 1884 — Г. 3 т. VIII—X янв.-дек., 1885 — Г. 4 т. XI—XIII янв.-дек., 1886 — Г. 5 т. XIV—XVI янв.-дек., 1887 — Г. 6 т. XVII—XIX янв.-дек., 1888 — Г. 7 т. XX—XXIII янв.-дек., 1889 — Г. 8 т. XXIV—XXVII янв.-дек., 1890 — Г. 9 т. XXVIII—XXXI янв.-дек., 1891 — Г. 10 т. XXXII—XXXV янв.-дек., 1892 — Г. 11 т. XXXVI—XXXIX янв.-дек., 1893 — Г. 12 т. XL—XLIII янв.-дек.,

1894 — Г. 13 т. XLIV—XLVII янв.-дек., 1895 — Г. 14 т. XLVIII—LI янв.-дек., 1896 — Г. 15 т. LII—LV янв.-дек., 1897 — Г. 16 т. LVI—LIX янв.-дек., 1898 — Г. 17 т. LX—LXIII янв.-дек., 1899 — Г. 18 т. LXIV—LXVII янв.-дек., 1900 — Г. 19 т. LXVIII—LXXI янв.-дек., 1901 — Г. 20 т. LXXII—LXXV янв.-дек., 1902 — Г. 21 т. LXXVI—LXXIX янв.-дек., 1903 — Г. 22 т. LXXX—LXXXIII янв.-дек., 1904 — Г. 23 т. LXXXIV—LXXXVII янв.-дек., 1905 — Г. 24 т. LXXXVIII—XCI янв.-дек., 1906 — Г. 25 т. XCII—XCIV янв.-дек.; **НБУВ**: 1882 — Г. 1 т. I—IV янв.-дек., 1883 — Г. 2 т. V—VII янв.-дек., 1884 — Г. 3 т. VIII—X янв.-дек., 1885 — Г. 4 т. XI—XIII янв.-дек., 1886 — Г. 5 т. XIV—XVI янв.-дек., 1887 — Г. 6 т. XVII—XIX янв.-дек., 1888 — Г. 7 т. XX—XXIII янв.-дек., 1889 — Г. 8 т. XXIV—XXVII янв.-дек., 1890 — Г. 9 т. XXVIII—XXXI янв.-дек., 1891 — Г. 10 т. XXXII—XXXV янв.-дек., 1892 — Г. 11 т. XXXVI—XXXIX янв.-дек., 1893 — Г. 12 т. XL—XLIII янв.-дек., 1894 — Г. 13 т. XLIV—XLVII янв.-дек., 1895 — Г. 14 т. XLVIII—LI янв.-дек., 1896 — Г. 15 т. LII—LV янв.-дек., 1897 — Г. 16 т. LVI—LIX янв.-дек., 1898 — Г. 17 т. LX—LXIII янв.-дек., 1899 — Г. 18 т. LXIV—LXVII янв.-дек., 1900 — Г. 19 т. LXVIII—LXXI янв.-дек., 1901 — Г. 20 т. LXXII—LXXV янв.-дек., 1902 — Г. 21 т. LXXVI—LXXIX янв.-дек., 1903 — Г. 22 т. LXXX—LXXXIII янв.-дек., 1904 — Г. 23 т. LXXXIV—LXXXVII янв.-дек., 1905 — Г. 24 т. LXXXVIII—XCI янв.-дек., 1906 — Г. 25 т. XCII—XCIV янв.-дек.; **НБ ЛНУ**: 1882 — Г. 1 т. I—IV янв.-дек., 1883 — Г. 2 т. V—VII янв.-дек., 1884 — Г. 3 т. VIII—X янв.-дек., 1885 — Г. 4 т. XI—XIII янв.-дек., 1886 — Г. 5 т. XIV—XVI янв.-дек., 1887 — Г. 6 т. XVII—XIX янв.-дек., 1888 — Г. 7 т. XX—XXIII янв.-дек., 1889 — Г. 8 т. XXIV—XXVII янв.-дек., 1890 — Г. 9 т. XXVIII—XXXI янв.-дек., 1891 — Г. 10 т. XXXII—XXXV янв.-дек., 1892 — Г. 11 т. XXXVI—XXXIX янв.-дек., 1893 — Г. 12 т. XL—XLIII янв.-дек., 1894 — Г. 13 т. XLIV—XLVII янв.-дек., 1895 — Г. 14 т. XLVIII—LI янв.-дек., 1896 — Г. 15 т. LII—LV янв.-дек., 1897 — Г. 16 т. LVI—LIX янв.-дек., 1898 — Г. 17 т. LX—LXIII янв.-дек., 1899 — Г. 18 т. LXIV—LXVII янв.-дек., 1900 — Г. 19 т. LXVIII—LXXI янв.-дек., 1901 — Г. 20 т. LXXII—LXXV янв.-дек., 1902 — Г. 21 т. LXXVI—LXXIX янв.-дек., 1903 — Г. 22 т. LXXX—LXXXIII янв.-дек., 1904 — Г. 23 т. LXXXIV—LXXXVII янв.-дек., 1905 — Г. 24 т. LXXXVIII—XCI янв.-дек., 1906 — Г. 25 т. XCII—XCIV янв.-дек.; **НДБ ЦДІАУ**: 1888 — Г. 7 т. XXI—XXIII апр.-дек., 1889 — Г. 8 т. XXIV, XXV, XXVII янв., март, апр., дек., 1890 — Г. 9 т. XXVIII—

XXX янв., февр., июнь, авг., 1897 — Г. 16 т. LVI янв., 1898 — Г. 17 т. LX—LXIII янв.-июнь, сент.-дек., 1905 — Г. 24 т. XC июль-авг., 1906 — Г. 25 т. XCII—XCIV янв.-дек.; **ВОКМ**: 1894 — Г. 13 т. XLVI июль-сент., 1895 — Г. 14 т. XLVIII, L янв.-март, июль-сент., 1897 — Г. 16 т. LVII апр.-июнь, 1899 — Г. 18 т. LXVI июль-сент., 1900 — Г. 19 т. LXIX апр.-июнь, 1901 — Г. 20 т. LXXII, LXXIV, LXXV янв.-март, июль-дек., 1903 — Г. 22 т. LXXXIII окт.-дек., 1904 — Г. 23 т. LXXXIV—LXXXVI янв.-сент.; **НБ ОНУ**: 1882 — Г. 1 т. I—IV янв.-дек., 1883 — Г. 2 т. V—VII янв.-дек., 1884 — Г. 3 т. VIII—X янв.-дек., 1885 — Г. 4 т. XI—XIII янв.-дек., 1886 — Г. 5 т. XIV—XVI янв.-дек., 1887 — Г. 6 т. XVII—XIX янв.-дек., 1888 — Г. 7 т. XX—XXIII янв.-дек., 1889 — Г. 8 т. XXIV—XXVII янв.-дек., 1890 — Г. 9 т. XXVIII—XXXI янв.-дек., 1891 — Г. 10 т. XXXII—XXXV янв.-дек., 1892 — Г. 11 т. XXXVI—XXXIX янв.-дек., 1893 — Г. 12 т. XL—XLIII янв.-дек., 1894 — Г. 13 т. XLIV—XLVII янв.-дек., 1895 — Г. 14 т. XLVIII—LI янв.-дек., 1896 — Г. 15 т. LII—LV янв.-дек., 1897 — Г. 16 т. LVI—LIX янв.-дек., 1898 — Г. 17 т. LX—LXIII янв.-дек., 1899 — Г. 18 т. LXIV—LXVII янв.-дек., 1900 — Г. 19 т. LXVIII—LXXI янв.-дек., 1901 — Г. 20 т. LXXII—LXXV янв.-дек., 1902 — Г. 21 т. LXXVI—LXXIX янв.-дек., 1903 — Г. 22 т. LXXX—LXXXIII янв.-окт./дек., 1904 — Г. 23 т. LXXXIV—LXXXVII янв.-дек., 1905 — Г. 24 т. LXXXVIII—XCI янв.-дек., 1906 — Г. 25 т. XCII—XCIV янв.-дек.; **ОУНБ**: 1882 — Г. 1 т. II, IV июнь, окт., 1883 — Г. 2 т. VI май-авг., 1884 — Г. 3 т. VIII—X янв., июнь-нояб., 1885 — Г. 4 т. XII май-авг., 1886 — Г. 5 т. XIV янв.-март, 1887 — Г. 6 т. XVII февр., 1888 — Г. 7 т. XXI май, 1889 — Г. 8 т. XXV, XXVI апр.-июль, 1891 — Г. 10 т. XXXIV, XXXV сент., окт., 1893 — Г. 12 т. XLI май, июнь, 1894 — Г. 13 т. XLV май, июнь, 1896 — Г. 15 т. LIV июль, авг., 1897 — Г. 16 т. LVII, LIX апр.-июнь, окт.-дек., 1899 — Г. 18 т. LXIV янв.; **ХДНБ**: 1882 — Г. 1 т. I—IV янв.-сент., нояб.-дек.; 1883 — Г. 2 т. V—VII янв.-дек., 1884 — Г. 3 т. VIII—X янв.-дек., 1885 — Г. 4 т. XI—XIII янв.-дек., 1886 — Г. 5 т. XIV—XVI янв.-дек., 1887 — Г. 6 т. XVII—XIX янв.-дек., 1888 — Г. 7 т. XX—XXIII янв.-дек., 1889 — Г. 8 т. XXIV—XXVII янв.-дек., 1890 — Г. 9 т. XXVIII—XXXI янв.-дек., 1891 — Г. 10 т. XXXII—XXXV янв.-дек., 1892 — Г. 11 т. XXXVI—XXXIX янв.-дек., 1893 — Г. 12 т. XL—XLIII янв.-дек., 1894 — Г. 13 т. XLIV—XLVII янв.-дек., 1895 — Г. 14 т. XLVIII—LI янв.-дек., 1896 — Г. 15 т. LII—LV янв.-дек., 1897 — Г. 16 т. LVI—LIX янв.-дек., 1898 — Г. 17 т. LX—LXIII янв.-дек., 1899 —

Г. 18 т. LXIV—LXVII янв.-дек., 1900 — Г. 19 т. LXVIII—LXXI янв.-дек., 1901 — Г. 20 т. LXXII—LXXV янв.-дек., 1902 — Г. 21 т. LXXVI—LXXIX янв.-дек., 1903 — Г. 22 т. LXXX—LXXXI, LXXXIII янв., июнь, окт./дек., 1904 — Г. 23 т. LXXXIV—LXXXVII янв.-дек., 1905 — Г. 24 т. LXXXVIII—XCI янв.-дек., 1906 — Г. 25 т. XCII—XCIV янв.-дек.; **ББ**: 1882 — Г. 1 т. I—IV янв.-дек., 1883 — Г. 2 т. V—VII янв.-дек., 1884 — Г. 3 т. VIII—X янв.-дек., 1885 — Г. 4 т. XI—XIII янв.-дек., 1886 — Г. 5 т. XIV—XVI янв.-дек., 1887 — Г. 6 т. XVII—XIX янв.-дек., 1888 — Г. 7 т. XX—XXIII янв.-дек., 1889 — Г. 8 т. XXIV—XXVII янв.-дек., 1890 — Г. 9 т. XXVIII—XXXI янв.-дек., 1891 — Г. 10 т. XXXII—XXXV янв.-дек., 1892 — Г. 11 т. XXXVI—XXXIX янв.-дек., 1893 — Г. 12 т. XL—XLIII янв.-дек., 1894 — Г. 13 т. XLIV—XLVII янв.-дек., 1895 — Г. 14 т. XLVIII—LI янв.-дек., 1896 — Г. 15 т. LII—LV янв.-дек., 1897 — Г. 16 т. LVI—LIX янв.-дек., 1898 — Г. 17 т. LX—LXIII янв.-дек., 1899 — Г. 18 т. LXIV—LXVII янв.-дек., 1900 — Г. 19 т. LXVIII—LXXI янв.-дек., 1901 — Г. 20 т. LXXII—LXXV янв.-дек., 1902 — Г. 21 т. LXXVI—LXXIX янв.-дек., 1903 — Г. 22 т. LXXX—LXXXIII янв.-окт./дек., 1904 — Г. 23 т. LXXXIV—LXXXVII янв.-дек., 1905 — Г. 24 т. LXXXVIII—XCI янв.-дек.; **БІС**: 1882 — Г. 1 т. I—IV янв.-дек., 1883 — Г. 2 т. V—VI янв.-авг., 1884 — Г. 3 т. VII, X янв.-апр., сент.-дек., 1885 — Г. 4 т. XI—XIII янв.-дек., 1886 — Г. 5 т. XIV—XVI янв.-дек., 1894 — Г. 13 т. XLIV янв.-март, 1895 — Г. 14 т. XLIX—LI апр.-дек., 1896 — Г. 15 т. LII—LIII, LV янв.-сент., окт.-дек., 1897 — Г. 16 т. LVI—LVIII янв.-сент., 1898 — Г. 17 т. LX, LXIII янв.-март, окт.-дек., 1899 — Г. 18 т. LXV—LXVI апр.-сент., 1900 — Г. 19 т. LXVIII янв.-март, 1901 — Г. 20 т. LXXIII— апр.-июнь, 1902 — Г. 21 т. LXXVI—LXXVII, LXXIX янв.-июнь, окт.-дек., 1903 — Г. 22 т. LXXXI—LXXXIII апр.-дек., 1904 — Г. 23 т. LXXXVI июль-сент., 1905 — Г. 24 т. LXXXVIII—LXXXIX, XCI янв.-июнь, окт.-дек., 1906 — Г. 25 т. XCII, XCIV янв.-апр., окт.-дек.; **Б. Осол.**: 1899 — Г. 18 т. LXIV, LXVI янв., февр., июль-сент.; **БПАН**: 1882 — Г. 1 т. III—IV июль-дек., 1883 — Г. 2 т. VI май-авг., 1884 — Г. 3 т. IX май-авг., 1887 — Г. 6 т. XVIII май-авг., 1888 — Г. 7 т. XX янв.-март, 1889 — Г. 8 т. XXIV янв.-март, 1890 — Г. 9 т. XXVIII—XXIX янв.-сент., 1893 — Г. 12 т. XLII июль-сент., 1894 — Г. 13 т. XLV апр.-июнь, 1897 — Г. 16 т. LVIII—LIX июль-дек., 1898 — Г. 17 т. LXI—LXIII апр.-дек., 1899 — Г. 18 т. LXIV—LXVII янв.-дек., 1900 — Г. 19 т. LXIX—LXXI апр.-дек., 1901 —

Г. 20 т. LXXII янв.-март, 1902 — Г. 21 т. LXXVIII июль-сент., 1905 — Г. 24 т. LXXXIX апр.-июнь; **Б. Яг.**: 1882 — Г. 1 т. I—IV янв.-дек., 1883 — Г. 2 т. V, VI янв.-март, май-авг., 1884 — Г. 3 т. VIII—X янв.-дек., 1885 — Г. 4 т. XI—XIII янв.-дек., 1886 — Г. 5 т. XIV—XVI янв.-дек., 1887 — Г. 6 т. XIX окт.-дек., 1888 — Г. 7 т. XX янв.-март, 1889 — Г. 8 т. XXV—XXVII май-нояб., 1890 — Г. 9 т. XXVIII—XXXI янв.-дек., 1891 — Г. 10 т. XXXII—XXXV янв.-дек., 1892 — Г. 11 т. XXXVI—XXXIX янв.-дек., 1893 — Г. 12 т. XL—XLIII янв.-дек., 1894 — Г. 13 т. XLIV—XLVII янв.-дек., 1895 — Г. 14 т. XLVIII—LI янв.-дек., 1896 — Г. 15 т. LII—LV янв.-дек., 1897 — Г. 16 т. LVI—LIX янв.-дек., 1898 — Г. 17 т. LX—LXIII янв.-дек., 1899 — Г. 18 т. LXIV—LXVII янв.-дек., 1900 — Г. 19 т. LXVIII—LXXI янв.-дек., 1901 — Г. 20 т. LXXII—LXXV янв.-дек., 1902 — Г. 21 т. LXXVI—LXXIX янв.-дек., 1903 — Г. 22 т. LXXXI—LXXXIII апр.-дек., 1904 — Г. 23 т. LXXXIV—LXXXVII янв.-дек., 1905 — Г. 24 т. LXXXVIII, LXXXIX янв.-июнь, окт.-дек., 1906 — Г. 25 т. XCII—XCIV янв.-дек.; **СБ**: 1882 — Г. 1 т. I—IV янв.-дек., 1883 — Г. 2 т. V—VII янв.-дек., 1884 — Г. 3 т. VIII—X янв.-дек., 1885 — Г. 4 т. XI—XIII янв.-дек., 1886 — Г. 5 т. XIV—XVI янв.-дек., 1887 — Г. 6 т. XVII—XIX янв.-дек., 1888 — Г. 7 т. XX—XXIII янв.-дек., 1889 — Г. 8 т. XXIV—XXVII янв.-дек., 1890 — Г. 9 т. XXVIII—XXXI янв.-дек., 1891 — Г. 10 т. XXXII—XXXV янв.-дек., 1892 — Г. 11 т. XXXVI—XXXIX янв.-дек., 1893 — Г. 12 т. XL—XLIII янв.-дек., 1894 — Г. 13 т. XLIV—XLVII янв.-дек., 1895 — Г. 14 т. XLVIII—LI янв.-дек., 1896 — Г. 15 т. LII—LV янв.-дек., 1897 — Г. 16 т. LVI—LIX янв.-дек., 1898 — Г. 17 т. LX—LXIII янв.-дек., 1899 — Г. 18 т. LXIV—LXVII янв.-дек., 1900 — Г. 19 т. LXVIII—LXXI янв.-дек., 1901 — Г. 20 т. LXXII—LXXV янв.-дек., 1902 — Г. 21 т. LXXVI—LXXIX янв.-дек., 1903 — Г. 22 т. LXXXI—LXXXIII апр.-дек., 1904 — Г. 23 т. LXXXIV—LXXXVII янв.-дек., 1905 — Г. 24 т. LXXXVIII—XCI янв.-дек., 1906 — Г. 25 т. XCII—XCIV янв.-дек.

Примітки: Кожна книга часопису виходила 1-го числа щомісяця; у 1882, 1888—1905 рр. річно виходило 4 томи, в 1883—1887, 1906 рр. — 3; передплата приймалася також поза межами Києва — у книжкових магазинах Петербурга та Москви; до останнього тому кожного річника додано покажчик змісту, до окремих томів — «Алфавитный указатель личнымъ и географическимъ именъ, упоминаемыхъ въ изданіи «Київской Старины» ... г.»; 1907 р. продовжився під назвою «Україна».

Додатки: з окремою нумерацією сторінок — «Южнорусское житіє св. Владимира XVII в.», «Наказы малороссійськимъ депутатамъ 1767 года и акты о выборахъ депутатовъ въ комисію уложенія», «Наказы и прошенія малороссійскаго шляхетства», «Акты Бориспольскаго мѣйскаго уряда 1612—1699», «Дневникъ генеральнаго подскарбія Якова Марковича (1717—1767)», «Лѣтописныя замѣтки о событіяхъ въ Новороссіи (1740—1806)», «Лѣтопись Подгорецкаго монастыря», «Марковичи»; літературні твори — «Слово о плъку Игоревѣ», «Слово Феофана Прокоповича въ день равноапостольнаго князя Владимира и дума о Богданѣ Хмельницкомъ и Барабашѣ, съ мотивомъ», «Энеида, сочиненіе Котляревскаго на малороссійскомъ языкѣ по списку 1799 года съ вариантами по первопечатнымъ изданіямъ 1798 г. и Котляревскаго 1809 г.», «Руководство къ обученію грамотѣ, составленное для малорусскихъ воскресныхъ школъ А. А. Потебней», «Описание старой Малороссіи» О. Лазаревскаго тощо.

Зацікавлення національною історією та фольклором, породжене доктриною романтизму як у Західній Європі, так і в Україні, звернуло увагу української інтелігенції на проблему збереження народних скарбів, фіксації для нащадків колективної духовної спадщини народу. У Петербурзі виходила на той час «Русская Старина», однак видавати аналогічний часопис у Києві українською мовою було неможливо, тож група ініціаторів вирішила започаткувати український часопис російською мовою. Перший видавець журналу, Федір Лебединцев, вважав, що Київ як колишній центр української науки, а наприкінці XIX ст. — один із найбільших освітніх центрів Півдня Росії — повинен започаткувати всебічну працю над дослідженням історичних, етнографічних, літературних і економічних проблем краю. «Ки́евская Стари́на» друкувала, як зазначала у постійних анонсах редакція, оригінальні дослідження та матеріали з історії Півдня Росії (термін Україна не міг бути використаний), зокрема цінні історичні документи, мемуари, хроніки, спогади, біографії й некрологи, художні твори, описи речових пам'яток старовини, замітки про народну творчість, світогляд, релігійні звичаї, а також бібліографічні відомості про нові видання в Росії і за кордоном. Журнал містив портрети видатних українських історичних діячів, малюнки давніх церков, монастирів, предметів побуту,

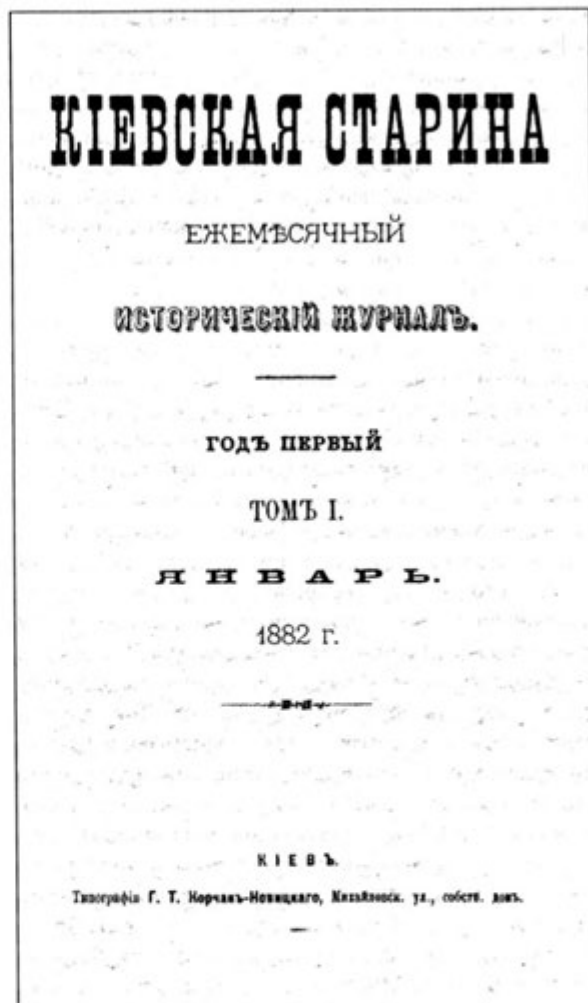
зброї, репродукції мистецьких творів. Упродовж 25 років — усього часу виходу «Ки́евской Стари́ны» — публікації містилися російською мовою, однак вже на початку XX ст. з'являються друком художні твори, писані російськими літератами зі збереженням української фонетики, наприклад оповідання «Середь темної ночі» Б. Грінченка. Редакція, запрошуючи до передплати на 1906 р., зазначала, що хоча внаслідок зміни умов для друкованого слова в Росії з'являються нові журнали й газети, однак доцільно в перехідний момент «попыта́ться сде́лать постепенный переходъ къ иной формѣ нашего изданія», тобто друкувати художні твори й наукові розвідки як українською, так і російською мовами, зважаючи на тих авторів, які ще не опанували мову, але працювали для розвитку нашої культури. Власне 1906 рік став перехідним етапом, оскільки вже з 1907 р. було змінено не тільки характер видання, а й назву — «Україна». Статті і художні твори планувалося друкувати українською мовою, однак допускалися публікації про Україну й по-російськи. Редакція мала намір також видавати з 1907 р. «Словарь украинскаго языка», укладений редакцією «Ки́евской Стари́ны» і відредагований Б. Грінченком.

Пошук і опрацювання джерел до вивчення історії української культури були одними з першочергових завдань часопису. Серед джерелознавчих публікацій домінують матеріали двох типів — родинні архіви та статті про Запорізьку Січ. Так, з-поміж публікацій першого типу варто згадати перш за все цикл О. Лазаревського «Люди старой Малороссіи», що знайомить з генеалогією українських родів Марковичів, Стороженків, Голубів, Крижанівських, Кулябок, Ломиковських, Раковичів, Жураковських та ін., а також «Галагановскій фами́льный архивъ», «Родъ Вишне́вскихъ» (О. Лашкевич), «Роспись рода Горленковъ, составленная по фами́льнымъ родословнымъ и помина́льнымъ спискамъ, грамотамъ и документамъ Горленковскаго архива княземъ А. В. Дабіжа 1885 г.», «Дневникъ Никола́я Ханенка», «Отрывки изъ семейнаго архива Полетикъ» (О. Лазаревський), «Къ родословной Полуботковъ». Окрім фамільних архівів, на сторінках «Ки́евской Стари́ны» опубліковано різноманітні історичні документи та багату епістолярну спадщину: «Переписка отамана Петра Кальнишевскаго съ киевскимъ митрополитомъ Арсеніємъ Могиланскимъ» (публікація протоієрея П. Орловського), «Письма Т. Г. Шевченка къ Бр. Залескому» та «Письма Тараса Шевченка къ сосланому тоже въ солдаты, въ Оренбургскій

линейный баталіонъ, Брониславу Залескому», «Восемь писемъ Тараса Григорьевича Шевченка къ разнымъ лицамъ» (С. Пономарьов), «Письма Гоголя къ В. В. Тарновскому (1833—1834)». Особливий науковий інтерес для дослідників становить ґрунтовна публікація «Письма Ф. Г. Лебединцева къ брату», в якій міститься унікальна інформація про зв'язки галицьких та наддніпрянських українців у середині ХІХ ст. Серед тих джерелознавчих матеріалів, що торкаються історії України від давньоруських часів до початку ХХ ст., особливо багато документів про політичну та військову діяльність запорізьких козаків: «Лѣтописный Юрьевъ на Роси: Топографическое розысканіе, съ приложеніемъ карты» М. Андрієвського, «Архивы въ Галиціи: Лѣтопись Подгорецкаго монастыря» І. Франка (підп.: Мирон), «Секретная переписка Коша запорожскаго (1734—1763 г.)», «Нѣсколько документовъ къ исторіи гайдамачины» А. Скальковського, «Волынская революція первой четверти ХІХ столѣтія: Письма надворнаго совѣтника Опытова къ графинѣ Старожиловой», «Три документа къ исторіи бунта въ Малороссіи въ 1867 году» І. Лучицького. Іноді цінні документи були несподіваними знахідками, як-от рукопис із с. Смерекова на Львівщині «Мистеріи страстей Христовыхъ», знайдений І. Франком під час перегляду матеріалів до виставки у Львівській Ставропігії з нагоди 900-ліття хрещення України-Русі.

Пошук джерел та їх наукове осмислення — взаємопов'язані процеси, тому й історичні дослідження, опубліковані в «Кіевской Старине», охоплюють доволі великий історичний пласт. Так, археологічні розкопки, що велися у той час на території Південної Росії, тобто України, засвідчували автхтонність української нації, а описи, малюнки та фото доісторичних пам'яток зберегли для нащадків ці раритети навіть у тому випадку, якщо їх оригінали на сьогодні втрачено. Серед досліджень та заміток історико-археологічного характеру привертають увагу «Нѣсколько новыхъ стоянокъ каменнаго вѣка по Днѣпру и его притокамъ», М. Біляшевського «Раскопки на Княжей Горѣ въ 1891 г.» і «Раскопки на Княжей Горѣ въ 1892 г.» (знахідки кам'яного віку та давньоруської епохи), Ф. Волкова «По поводу нашихъ неолитическихъ находокъ съ керамикой до-микенскаго типа», В. Соколова «Бѣлозерское городище на Днѣпрѣ», Ф. Мішенка «Къ вопросу о царскихъ скитахъ» та ін. У журналі багато матеріалів присвячено висвітленню роботи археологічного з'їзду, що відбувся у Києві 1899 р., а також є згадки про з'їзд

1874 р. З 1899 р. існувала спеціальна хронікальна рубрика «Археологическая лѣтопись».

Власне історичні дослідження торкаються як окремих видатних постатей, так і окреслюють суспільно-політичні процеси загалом. Так, своєрідними «історичними персоналіями» є статті на основі літописних згадок про рівноапостольних кн. св. Ольгу й св. Володимира, життя французької королеви Анни Ярославни, дослідження про українських гетьманів — Богдана Хмельницького, Івана Брюховецького, Павла Полуботка, Данила Апостола, Івана Мазепи та Пилипа Орлика, останнього кошового Запорізької Січі Петра Калнишевського, а також розвідки про київського воєводу Адама Киселя, останнього кримського хана Шагін-Гірея, про подорож російської імператриці Катерини II на Південь 1787 р. Про взаємини

українців із сусідніми народами йдеться у статтях «Изъ жизни малороссійскихъ колонистовъ на Сѣверномъ Кавказѣ» (без підп.), «Крестьяны и крестьянская реформа въ Восточной Австріи» І. Лучицького, «Къ польско-украинскимъ отношеніямъ Галиціи» М. Грушевського, «Византійскія владѣнія на сѣверномъ берегу Чернаго моря въ IX и X вв.» Ф. Успенського, «Малороссія по разсказамъ путешественниковъ конца прошлаго и начала нынѣшняго столѣтія» Л. Синицького, «Тревожные годы: Очерки изъ общественной и политической жизни [города] Києва и юго-западнаго края въ 1811—1812 гг.» О. Левицького, «Очерки изъ исторіи и юридическаго быта старой Малороссіи» Д. Міллера. У них, зокрема, питання переходу української шляхти до польської чи російської аристократії трактується як шлях денационалізації української еліти. Автор статті «Очеркъ исторіи юго-западной Руси» підкреслює роль козаків як захисників Європи від турків, бо вони «осмѣливались мечтать объ уничтоженіи гидры, застѣвшей въ Цареградѣ».

Трактування одним із дослідників XVII ст. як особливого періоду української історії, коли народ, напруживши свої духовні сили, облаштував життя згідно зі своїми одвічними ідеалами (О. Л. «Очерки народной жизни въ Малороссіи»), пояснює особливу увагу істориків до періоду козаччини. Так, дослідженню різних аспектів життя в Запорізькій Січі та діяльності її чільних представників присвячено статті Л. Падалки «По вопросу о существованіи Запорожской Сѣчи въ первыя времена запорожскаго козачества», Д. Яворницького «Островъ Хортица на рѣкѣ Днѣпрѣ: Изъ поездки по запорожскимъ урочищамъ» і «Топографический очеркъ Запорожья», О. Востокова «Первыя сношенія Богдана Хмельницкаго съ Москвой», «Система карательныхъ мѣръ въ Запорожьи», Ф. Кондратовича «Задунайская сѣчь: По мѣстнымъ воспоминаніямъ и разсказамъ», О. Лазаревського «Сабля Мазепы», «Правда о колѣивщинѣ польскаго историка г. Корзнона» (дискусія із польським ученим). Історія краю проектувалася не тільки у постатях та історичних епохах, а й в історії окремих міст. Багато статей у журналі присвячено Києву, Полтаві, Херсонесу: І. Каманін «Послѣдніе годы самоуправленія Києва по магдебургскому праву», В. Іконников «Київъ въ 1654—1855 гг.», П. Л-в «Историческія замѣтки о Киѣвѣ», «Краткій очеркъ исторіи города Умани» (без підп.), «Полтава въ началѣ XIX вѣка: Очерки по архивнымъ даннымъ съ рисунками», Х. Ящуржинський «Херсонесъ во время крещенія въ немъ св. Владиміра и

дальѣйшая судьба города», В. Ястребов «Херсонесъ Таврической».

Якщо розвиток міст відображав еволюцію матеріально-економічної та суспільної традиції, то історія Церкви — процес пошуку духовної ідентичності національного організму. Постійна боротьба різних конфесій, що була невід'ємною частиною історії української Церкви, особливо між православ'ям і католицизмом як протистояння східної та західної релігійної традиції, а пізніше — між православ'ям та унією, виразно відображена у публікаціях часопису. Зрозуміло, що з огляду на панівну в Російській імперії церковну православну доктрину ці дослідження не можна назвати науково безсторонніми — тут очевидна ідеологічна тенденційність, зумовлена перш за все політично, однак вони становлять цінний внесок в історичну науку. Серед цього типу досліджень — статті Ф. А. Терновського «Серапіонъ, митрополитъ кievскій», «Второбрачіе южно-русскихъ священниковъ конца XVIII вѣка и его историческіе прецеденты» (підп.: С. Ц.), О. Архангельського «Борьба съ католичествомъ и умственное пробужденіе южной Руси къ концу XVI в.: Историческій очеркъ», П. Лебединцева «О началѣ христіанства въ Киѣвѣ до торжественнаго принятія христіанской вѣры при св. Владимірѣ» (підп.: П. Л.), І. Франка «Іосифъ Шумлянскій, послѣдній православный епископъ львовскій и его «метрика» (підп.: Мирон), В. Храевича «Споръ о чудотворной католической иконѣ» та «Помѣщики и духовенство въ юго-западномъ краѣ въ конце прошлаго столѣтія: Бытовой очеркъ». Власне в останній статті теж підкреслено тісний зв'язок між релігійними й політичними процесами: «Хотя воссоединеніе уніатовъ съ православіемъ прикрывалось релігійними мотивами и имѣло, по видимому, исключительно целью возвращеніе народа «къ праотеческой вѣрѣ», однак не можна отрицать, что въ основѣ его лежали политическія соображенія».

Духовність народу тісно пов'язана із загальнокультурними процесами, зокрема освітою: не випадково сільські школи переважно були парафіяльними. Статті, що порушують проблеми освіти, окреслюють перспективу розвитку та функціонування початкових, середніх і вищих навчальних закладів в Україні у XVI—XIX ст. Так, про історію виникнення та розвитку окремих освітніх закладів розповідають публікації С. Голубєва та М. Оглоблина (про Київську духовну академію), Л. Рудаковського (про Чернігівську гімназію), М. Чалого (про Білоцерківську гімназію) тощо. Панорамний погляд на розвиток освітнього

процесу в Україні подають статті Я. Шульгіна «Ніскільки даних о школахъ въ правобережной Украинѣ въ половинѣ XVIII в.», І. Франка «Къ исторіи просвѣщенія въ Галиціи», а також публікації «Къ свѣдѣніямъ о старой малорусской школѣ», «Народный языкъ въ школе», про традиційну для українців пошану до школи, непристосованість тогочасних шкіл до потреб села, необхідність навчання дітей рідною мовою, відкриття українських шкіл та друку нових підручників рідною мовою, що стало можливим лише на початку ХХ ст., містять цікаві документальні матеріали. Існувала також альтернатива традиційній державній освіті: російська школа надто мало виявляла оригінальної самобутності, керована виключно державою, — зазначав В. Науменко у статті «Колегія Павла Галагана въ Києві». Нівелювання особистості, зведення всього навчання до однієї програми було типовим для тогочасних шкіл Росії, тож як не радіти, наголошує автор, що нові навчально-виховні методи дозволяють досягти гармонії розумового та морального розвитку молоді.

Мовна політика Російської держави була дискримінаційною для українців не тільки у сфері освіти. Мова як обличчя нації зазнала чи не найжорстокіших утисків, будучи джерелом і засобом літератури, науки, преси — фактично усіх сфер суспільного життя. Тож, незважаючи на те, що «Київская Старина» виходила російською мовою, редакція зуміла зберегти ідею національної ідентичності, друкуючи, зокрема, численні мовознавчі дослідження. Серед них — розвідки П. Житецького «Очеркъ литературной исторіи малорусскаго нарѣчія въ XVII в.», М. Сумцова «Малорусская географическая номенклатура» і «Мѣстные названія въ украинской народной словесности», Д. Овсяникова-Куликовського «А. А. Потєбня какъ языковѣдь-мыслитель», К. Михальчука «Что такое малорусская южнорусская рѣчь?», Б. Грінченка «Неосторожность въ важномъ дѣлѣ: По поводу украинской стилистики», статті про можливість використання української мови як розмовної, видання української науково-популярної літератури, про невиробленість української термінології, особливості розвитку мови у Східній та Західній Україні, їх взаємозв'язок. Серед публікацій мовознавчої тематики варто виділити дискусійні статті, що доводять ненауковість «погодінської» теорії у трактуванні її послідовників — О. Соболевського та Т. Флоринського (А. Кримський «Филологія и погодинская гипотеза», В. Антонович «Къ вопросу о галицко-русской литературѣ: По поводу статьи проф. Т. Д. Флорин-

скаго», В. Науменко «Книжная рѣчь у малороссовъ и русиновъ»).

Незважаючи на численні форми адміністративних заборон, українська література продовжувала розвиватися, як і наука про неї. Численні літературознавчі студії, що складають третій за обсягом тематичний пласт після історичних та етнографічних, охоплюють широкий хронологічний діапазон: від дослідження поетики фольклорно-міфологічних творів, апокрифів, студій про давньоукраїнську літературу до аналізу художніх творів тогочасних письменників. Давня літературна спадщина досліджувалася, зокрема, у статтях М. Сумцова «Характеристика южно-русской литературы XVII века», «Очерки исторіи южно-русскихъ апокрифическихъ сказаній и пѣсень», «Іоаникій Галатовскій: Къ исторіи южно-русской литературы XVII вѣка» і «Іоаннъ Вишенскій: Южно-русскій полемистъ начала XVII ст.», Ю. Тиховського «Прозою или стихами написано «Слово о полку Игоревѣ»?», І. Франка «Южнорусская пасхальная драма» і «Іоаннъ Вишенскій, его жизнь и сочиненія» (пер. з рос. А. Кримського), П. Житецького «Литературная дѣятельность Іоанна Вишенскаго», П. Зуйченка «Пекельный Марко: Малорусская легенда въ стихотворномъ переложеніи конца XVIII вѣка», І. Ротар «Епифаній Славинецкій, литературный дѣятель XVII в.» та ін. Природно, що автори публікацій «Київской Старини» більше уваги присвячували не сучасникам, а таким постатям, як І. Котляревський і Г. Квітка-Основ'яненко, Т. Шевченко й П. Куліш, у журналі знаходимо також розвідки про М. Костомарова, М. Максимовича, І. Франка, О. Стороженка, М. Старицького (П. Житецький «Энеида Котляревскаго и древнѣйшій списокъ ея», В. Доманицький «Критичний розслід над текстом «Кобзаря» Шевченка», М. Костомаров «П. А. Кулишъ и его послѣдняя литературная дѣятельность», Олена Пчілка «Памяти товарища» — про М. Старицького, І. Стещенко «Михайль Александровичъ Максимовичъ: Къ столѣттю годовщины его рожденія», С. Єфремов «Певецъ борьбы и контрастовъ» — про І. Франка, Л. Старицька-Черняхівська «М. М. Коцюбинскій: Опытъ критическаго очерка» та ін.). Копітка праця над збереженням духовних скарбів нації часто не мала визнання серед сучасників. Тривале колоніальне становище України не давало можливості відкрито вшановувати своїх видатних діячів. Тож не випадково відкриття пам'ятника І. Котляревському в Полтаві 1903 р. здобуло нечуваний резонанс. Про хід самого свята і його значення йдеться у статтях М. Дмитрієва

«Къ исторіи открытія памятника И. П. Котляревскому въ Полтавѣ», С. Сфремова «Праздникъ украинской интеллигенціи». Справді, належне пошановування нащадками пам'яті й заслуг видатних діячів свого народу вказує на високий ступінь розвитку суспільства, його свідоме ставлення до свого минулого.

Аналізуючи особливості індивідуального стилю письменника чи вченого, висвітлюючи його життєвий і творчий шлях, автори статей торкалися також питання світогляду, національної самосвідомості. Так, у статті «Н. И. Костомаровъ какъ этнографъ» В. Науменко відзначав, що він дивився на народ як на живий організм, беручи лише сюжети, сповнені високого драматизму, в яких народний дух проявлявся у всій повноті свого розвитку. І це було цілком у руслі романтичної парадигми, що виявляла особливий інтерес до фольклорної спадщини. Саме тому на сторінках «Кієвской Старини» надзвичайно багато фольклорно-етнографічних досліджень, публікацій текстів народних дум, пісень, описів обрядів і вірувань. Серед низки фольклорно-етнографічних матеріалів варто згадати дослідження М. Сумцова «Культурные переживания», «Современная малорусская этнография» (з присвятою О. Потебні), «Коломыйки», І. Житецького «Смена народностей въ южной Руси: Историко-этнографическія замѣтки», Т. Рильського «Къ изученію украинскаго народнаго мировоззрѣнія», О. Мартоса «Прежніе изыскатели малорусской старины», О. Левицького «Очерки народной жизни въ Малороссіи», Х. Яшуржинського «О превращеніяхъ въ малорусскихъ сказкахъ», Олени Пчілки «Украинскія колядки», М. Степового «Малорусская народная одежда» (одяг Ніжинського та Козелецького повітів), а також розвідки В. Боржковського, П. Житецького та В. Горленка про кобзарів і лірників, М. Сумцова та Х. Яшуржинського про релігійно-міфічне значення українського весілля, С. Брайловського про похоронні обряди, зокрема залишки міфічних уявлень у народних голосіннях. Однак народні традиції, обряди як трансформовані язичницькі культи жертвоприношення часто ховали в собі небезпеку для суспільної моралі чи життя окремих людей. Іноді страх перед непереможною стихією чи епідемією схиляв людей до неправових аморальних вчинків (І. Франко «Сожженіе упырей въ с. Нагевичахъ»). Джерелом для досліджень були не лише усні розповіді селян, а й документи, архівні джерела. Наприклад, цінний матеріал для вивчення родинних стосунків українців доби козаччини містять судові

архіви. До деяких статей додано «Предметный указатель».

Окрім фольклорно-етнографічних записів, у журналі опубліковано багато оригінальних художніх творів, серед яких переважають прозові. Це, зокрема, повісті й романи: «Старосвѣтскіе батюшки и матушки» І. Левицького, «Пропаша сила», «Морозенко» Панаса Мирного, «Наша доля — Божья воля» Д. Яворницького, «Середь темной ночи» Б. Грінченка, «Fata morgana: Зъ сельскихъ настроивъ» М. Коцюбинського, «Бѣлая Панна: Изъ детскихъ воспоминаний неудавшегося поэта» Г. Мачтета, історичний роман «Передъ бурей» М. Старицького; оповідання й новели: «Половинщикъ», «Русалка» Ганни Барвінок, «Миліонеръ: Картинка изъ галицкой жизни», «Полуйка», «Батькивщина» І. Франка (підп.: МIRON), «Идеальный батько», «Доля» Л. Яновської, «Приязнь» Лесі Українки, «Дорогою циною», «Пидъ минаретами» М. Коцюбинського, «Пидъ тыхымы вербами» Б. Грінченка, «Сыла и краса», «Антерпренеръ Гаркунъ-Задунайскій», «Контрасты» В. Винниченка. Читачі журналу мали змогу також ознайомитися з перекладною белетристикою, переважно це переклади з польської мови — «Вѣдьма: Полѣсскій разсказъ» Елізи Ожешко, «Иванъ Подкова: Историческій разсказъ» Антонія-Йосифа Ролле, «Беата и Галшка: Историческій разсказъ изъ польско-русской жизни XVI в.» Якоба Каро.

Редакція вміщувала також неопубліковані до цього твори українських письменників. Так, під рубрикою «Неизданные произведения Т. Г. Шевченка» вийшли друком його російськомовні твори «Слѣпая», «Варнакъ», «Наймичка», «Близнецы», «Художникъ», «Капитанша», «Прогулка съ удовольствіемъ и не безъ морали», а також передруковані з маловідомих видань з метою популяризації «Отрывокъ изъ драмы Т. Гр. Шевченка «Никита Гайдай» і «Музыкантъ». Під аналогічними рубриками було надруковано також твори Г. Квітки-Оснот'яненка та С. Руданського («Изъ неизданныхъ стихотвореній д-ра Руданскаго», «Бойжинка: Неизданное драматическое сочиненіе Г. Ф. Квитки», «Шпыгачки, або по Московському Эпиграммы: Забытыя стихотворенія Г. Ф. Квитки»).

Театр у час тотальної заборони українського друкованого слова став особливо важливою сферою розвитку національної культури, що перебувала у жорстких колоніальних умовах. Та, незважаючи на свій «офіційний статус», театр теж зазнавав ідеологічного тиску. Так, у замітці «Современный малорусскій театр. Письмо изъ Петербурга: По поводу

гастролей М. Л. Кропивницького і М. К. Заньковецької» бачимо спробу з'ясувати причини ігнорування спектаклів столичними глядачами та місцевою пресою, відзначення двох основних причин — упередження та зневаги до українського театру, автор подає також загальну характеристику тогочасного українського театрального мистецтва. Серед інших, близьких до театрознавчої тематики статей і заміток, варто згадати публікації про давньоукраїнську драматургію — «Суплика, або замысль на попа» — про інтермедію XVIII ст., «Къ истории театра въ Юго-Западномъ краѣ», «Старѣйшія русскія драматическія сцены» П. Кузьмичевського — про інтермедію Гаватовича. В. Василенко у статті «Деревиѣ и ея развлеченія: Очерки и наблюденія» критично оцінює популярну на той час ідею масового створення у селах народних театрів, вважаючи це недоступною розкішшю. «Київская Старина» містила твори класиків української драматургії — М. Старицького й І. Карпенка-Карого («Маруся Богуславка», «Оборона Буши», «Остання ніч», «Сава Чалий»).

Ще однією сферою українського національно-культурного життя, на яку не поширювалася дія Валуського циркуляра та Емського указу, було образотворче мистецтво. Продовжуючи ініціативу Т. Шевченка щодо замальовок старовинних архітектурних пам'яток, народного одягу, предметів побуту, українські митці розвивали водночас давні малярські традиції. У рецензії на один із мистецьких альбомів зазначено, що такі видання надзвичайно актуальні, бо зникають предмети побуту, одяг, руйнується архітектурна спадщина. У статті «Старинная южнорусская гравюра» (підп.: Г.) йдеться про мистецькі школи різьби на дереві, зокрема киево-львівську, перші друковані гравюри та характеристику мистецьких особливостей давньоукраїнської гравюри. Хроніку тогочасного мистецького життя висвітлюють публікації «Малоросія на передвижныхъ художественныхъ выставкахъ картинъ» і «Картина В. Е. Маковского «Мать и Дочь» (підп.: Н. С.), «Выставка картинъ Киевскихъ художниковъ» — про пейзажі київських майстрів, а статті й замітки «К. А. Трутовскій и его картины и рисунки изъ малорусскаго быта» М. Комарова, «Неосуществившееся изданіе малорусскаго альбома [«Живописные виды Малороссіи»]» І. Шугурова, «Коллекція рисунковъ Т. Г. Шевченка» О. Русова торкаються найрізноманітніших аспектів мистецького життя. Редакція журналу містила також мистецтвознавчі коментарі під рубрикою «Документы, извѣстія и замѣтки» до усіх вміщених у журналі ілюстрацій

(наприклад: «Замѣтки о портретахъ Мазепы: Къ рисунку»).

Статті про українське право тісно пов'язані із загальноісторичними дослідженнями. Часто архівні судові справи XVI—XVIII ст. були джерелом не тільки юридичних, а й етнографічних і соціологічних досліджень, автори наголошували на зростанні ролі етнології для вивчення історії народу, окремим предметом досліджень були правові взаємини в Запорізькій Січі. До статей правничої тематики можна зарахувати «Копные суды въ Лѣвобережной Украинѣ» О. Єфименко (підп.: Александра Е.), «Очеркъ кодификаціи малороссійскаго права до введенія Свода Законовъ» І. Теличенка, «Обычныя формы заключенія браковъ въ Южной Руси въ XVI—XVII ст.» О. Левицького, «Инструкція гетмана Данила Апостола малороссійскимъ судамъ».

Окремим тематичним розділом серед матеріалів, опублікованих у «Київской Старині», можна виділити персоналії — генерального писаря Андрія Безбородька, гетьмана Івана Мазепи, полковників Іллі Новицького й Михайла Мовчана, Раїни Могилянки, княгині Вишневецької, актора Михайла Щепкіна, педагога Іллі Тимковського. Значно розширює діапазон персоналій, вписаних у контекст своєї епохи, жанр спогадів. Редакція неодноразово наголошувала, що публікація споминів, епістолярної спадщини, щоденників не викликає особливого зацікавлення в читачького загалу, натомість у Західній Європі існує розуміння цінності подібних документів для вивчення того чи іншого історичного періоду. Все ж, незважаючи на згаданий коментар редакції, у журналі вміщено багато біографічних матеріалів, зокрема численні спогади про Т. Шевченка, П. Куліша й М. Костомарова, а також про І. Котляревського, Г. Квітку-Основ'яненка, М. Лисенка, М. Старицького, О. Марковича. Наголошено на обов'язку сучасників перед пам'яттю померлих — належного впорядкування їх могил, будівництво пам'ятників, облаштування музеїв.

Важливе значення у пробудженні суспільної свідомості, вихованні патріотичних почуттів завжди мало друковане слово. Однак, оскільки в тогочасній Російській імперії не могла існувати українська періодика — національна у класичному розумінні, національні ідеї висловлювалися у пресі лише завуальовано, чужою мовою. Все ж і в «Київской Старині» є кілька публікацій, що торкаються проблем журналістики, — «Харьковская журналистика начала настоящаго столѣтія», у якій окреслено роль видань

першого в Східній Україні Харківського університету («Харьковский Демокритъ», «Молодикъ», «Харьковский Еженедѣльникъ», «Украинскій журналъ», збірники та альманахи), «Журнально-газетные статьи и материалы по южно-русской истории» за часописами «Русскій Вѣстникъ», «Новъ», «Кіевлянинъ», «Заря», О. Лазаревського «Какъ основалась «Кіевская Старина». Не можна не згадати про гострий публіцистичний виступ редактора журналу В. Науменка з приводу появи у Львові нового літературно-наукового й політичного журналу «Живое слово». На його думку, пропагування запровадження в Галичині російської мови як літературної суперечить світовій тенденції наближення літературної мови до народної, тож галичани, у яких народна мова надто відрізняється від великоруської, не мають права покинути свій народ напризволяще і запровадити чужу мову, що розвинулася в цілком інших умовах («Ревнителі русскаго языка въ Галиціи»).

Розділ «Бібліографія» = «Библиографический листокъ» містив рецензії на художні й публіцистичні твори, науково-критичні й бібліографічні праці, огляди періодичних видань, відгуки про українку. Тут, зокрема, знаходимо оцінку поетичних творів Т. Шевченка, прози Марка Вовчка, Н. Кобринської, Д. Мордовця, драм М. Старицького та М. Кропивницького, історичних праць М. Костомарова, В. Антоновича, Д. Яворницького, М. Грушевського, О. Барвінського, О. Андрієвського, іноді рецензії ставали приводом до наукових дискусій. У «Бібліографії» систематично друкувалися огляди періодичних видань та видань, що продовжуються, — це «Славянский ежегодникъ», «Этнографическое обозрѣніе», «Analecta byzantino-rusica», «Записки НТШ», наукові праці університетів, товариств тощо, рецензувалися підручники з української історії та літератури, різноманітні літературні збірники, альманахи, календарі, ювілейні та мистецькі видання.

Рубрика «Критика» деякий час існувала поруч із рубрикою «Бібліографія» і теж містила рецензії. Саме тут було надруковано рецензію І. Франка (підп.: Мирон) на «Галицко-руськую бібліографію ХІХ-го столѣтія съ узгледѣніемъ изданій, появившихся въ Угорщинѣ и Буковинѣ (1801—1886)» І. О. Левицького (Львів, 1888). У рецензії є короткий історичний коментар про українське книговидавництво. Відзначаючи сумнівність і ґрунтовність бібліографа, вдалу систематизацію, цінний досвід включення покажчика імен і назв, рецензент вважає водночас недоліком невизначеність позиції укладача щодо включення буковинської та угорської бібліографії.

Окрім рецензій, розділ «Бібліографія» містив покажчики: М. Комарова — «Библиографическій указатель матеріаловъ для изученія жизни и произведеній Т. Г. Шевченка» (з передмовою укладача), «Т. Шевченко въ литературѣ и искусствѣ: Библиографическій указатель матеріаловъ для изученія жизни и произведеній Т. Шевченка», В. Ястребова — «Труды А. М. Лазаревскаго: Сообщенія, исслѣдованія, рецензіи: Въ хронологическомъ порядкѣ та «Ключъ къ хронологическому указателю трудовъ А. М. Лазаревскаго», Ф. Николайчика — «Библиографический указатель сочиненій Н. И. Костомарова», «Библиографическій указатель музыкальной и литературной дѣятельности Н. В. Лисенка (1868—1903)» (підп.: С. П.), «Указатель къ изданіямъ Императорскаго русскаго географическаго общества и его отделовъ съ 1846 по 1875 г. Спб. 1886 г.» (підп.: W.), «Херсонскія Губернскія Вѣдомости 1839-1888 г.». Часопис постійно друкував огляд українки у російських і зарубіжних виданнях — «Обозрѣніе журналовъ и газетъ за 1888 годъ»; «Книги, вышедшіе съ конца 1887 г., касающіеся Юга Россіи»; «Извѣстія о новыхъ книгахъ и журнальныхъ статьяхъ»; «Малорусскія литературныя новинки 1885 года». Редакція «Кіевской Старины» містила також огляди змісту періодичних видань: «Обозрѣніе журналовъ и газетъ за 1888 г.», «Журнальное обозрѣніе за 1-ую половину 1894 года», «Обозрѣніе епархіальныхъ Вѣдомостей южныхъ епархій 1899 г.», «Обзоръ журналовъ текущаго года» — київські, харківські, подільські, чернігівські, волинські, одеські, кримські, кубанські, львівські, петербурзькі й московські видання, а також «Литовскія епархіальныя вѣдомости», «Przewodnik naukowy i literacki», «Atheneum» (у т. ХС, зокрема, є огляд публікацій «Літературно-Наукового Вістника» за 1905 р.), «Списокъ вновь вышедшихъ книгъ». У т. XX вміщено «Справочный указатель статей и замѣтокъ, помѣщенныхъ въ журналѣ «Кіевская Старина» за 1882—1887 гг.», у кінці — «Содержаніе указателя».

Рубрика «Извѣстія и замѣтки» = «Документы, извѣстія и замѣтки (Историко-литературные, этнографические и исторические)» містила невеликі за обсягом наукові розвідки різноманітної тематики — історичні, фольклорно-етнографічні, філологічні, хронікальні (пізніше матеріали цього типу були згруповані в окрему підрубрику «Мелкія извѣстія» = «Текущія извѣстія»). Переважають тут історичні замітки та етнографічні записи, а також розповіді

про цікаві архівні знахідки, рукописні матеріали, церкви й монастирі, багато публікацій присвячено козаччині, друкувалися тут також спогади й персоналії, дискусійні замітки. Матеріали цієї рубрики фактично повторюють тематично й проблемно означені при характеристиці наукових досліджень розділи, однак дещо відмінні за жанром, здебільшого мають характер повідомлення (наприклад: Д. Яворницький «Жизнь запорожских козаковъ по разсказу современника-очевидца», М. Костомаров «Словечко по поводу замѣчанія о федеративномъ началѣ въ древней Руси», О. Маркевич «Мѣры противъ вечерницъ и кулачныхъ боевъ въ Малороссіи», В. Науменко «Къ исторіи газетно-журнального дѣла въ Києвѣ», «Давно забытая древнѣйшая кievская святыня» — голова св. Климента Папи, принесена св. Володимиром із Херсонеса, О. Лазаревський «Еще извѣстіе о московскомъ походѣ Сагайдачнаго» тощо). Редакція розповідала про події в Галичині, захист українськими політичними діячами національних інтересів в австрійському парламенті та галицькому сеймі, про публікації в галицьких часописах щодо українсько-польських взаємин, а також про життя емігрантів-українців («Канадскія русины»).

«Археологическая лѣтопись» — це теж підрубрика, однак чітко тематично окреслена, яка містить відомості про діяльність археологічних товариств, розкопки і нові цікаві знахідки, музеї, старовинні збірки й колекції; наукові праці друкувалися у розділах: «Ученые общества», «Изслѣдованія и раскопки», «Случайныя находки», «Разныя извѣстія», «Музеи и собранія древностей».

Присвяти: Кн. 5 т. 12 присвячено пам'яті М. Костомарова; кн. 7 т. 22 — пам'яті рівноапостольного кн. Володимира Великого з нагоди 900-ліття хрещення України-Русі та гетьмана Б. Хмельницького; кн. 5 т. 77 — пам'яті О. Лазаревського; кн. 9 т. 86 — пам'яті М. Максимовича; кн. 7/8 т. 62 — пам'яті І. Котляревського з нагоди 100-ліття виходу «Енеїди»; кн. 2 у більшості річників містила матеріали про життя та творчість Т. Шевченка.

У журналі «Київська Старина» вміщено некрологи відомих українських громадських і культурних діячів, письменників, співробітників часопису — М. Костомарова, П. Куліша, Л. Глібова, М. Старицького, К. Трутовського, Є. Желєхівського, О. Андрієвського, Т. Рильського, П. Ніщинського, К. Думитрашка, Ф. Лебединцева, С. Качали та ін. Окрему групу становлять ювілейні матеріали та згадки про митців і

вчених у річниці смерті: «Къ юбилею украинскаго философа Григорія Саввича Сковороды», «Памяти П. П. Гулака-Артемовскаго» — з нагоди 30-ліття смерті, «Памяти А. В. Марковича» — з нагоди 25-ліття смерті, «Чествованіе памяти В. Н. Каразина въ харьковскомъ университетѣ по случаю 50-лѣтія со дня его кончины», «Памяти Георгія Конисскаго» (1717—1795). Переважно до некролога чи ювілейної публікації було додано портрет.

На сторінках журналу рекламовано як загально-російські, так і регіональні видання (рубрика «Объявленія») — часописи «Русская старина», «Россія», «Родникъ», «Другъ женщинъ», «Искусство», «Книговѣденіе», «Кіевлянинъ», «Кіевскія университетскія извѣстія», «Новороссійскій телеграфъ», «Южный край», «Одесскій Вѣстникъ», «Кубань», «Волынь», «Кіевскія Епархіальныя Вѣдомости», «Живописное обозрѣніе», «Донская рѣчь», «Варшавскій дневникъ», галицькі видання — «Дѣло», «Зоря», «Літературно-Науковий Вістник» і «Русская рада» (Коломия). Оголошення займали від 2 до 40 сторінок із окремою нумерацією. Під цією ж рубрикою рекламовано книжкові видання — «Настольный энциклопедический словарь», збірник творів М. Костомарова «Историческія монографіи и изслѣдованія», видання лірично-фантастичної опери «Утоплена (Майська ніч)» за Гоголем із лібрето М. Старицького і музикою М. Лисенка та ін. Періодично публікувалася також інформація про нові книги, які можна було придбати в редакції «Київської Старини», книжкових магазинах Я. Оглоблина, Л. Іздіковського та ін.

На численних ілюстраціях, вміщених у «Київській Старині», зображено постаті князя Володимира Великого й королеви Франції Анни Ярославни, князя Костянтина Острозького, єпископа Кирила Терлецького, київського воєводи Киселя, гетьмана Мазепи, Дмитра Вишневецького, портрети діячів козаччини і їх дружин — жінок Гонти та Палія, козацьких старшин, малюнки із зображенням гетьманських відзнак та козацьких знамен, зразки українських гербових печаток, замальовки козацьких церков, портрети культурних діячів — Д. Бортнянського, І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, М. Щепкіна, М. Костомарова, М. Репніна, автопортрети й численні малюнки Т. Шевченка, фотографії.

Журнал «Київська Старина» засвідчує незнищеність духовної спадщини народу, яка, незважаючи на всі адміністративні заборони, знаходила форми для свого існування, розвиваючись і міцніючи в цій боротьбі. Подвижницька праця українських учених,

письменників, малярів, композиторів заклала підвалини для подальшого розвитку культури, зокрема преси, рідною мовою.

Бібліографія: Павловський І. Ф. [та ін.]. Систематический указатель журнала «Киевская старина» (1882—1906 г.). — Полтава, 1911; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 269—272.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1994. — Т. 3. — С. 1000; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto; Buffalo; London, 1993. — Vol. 2. — P. 551, 552; Українська Літературна Енциклопедія. — К., 1990. — Т. 2. — С. 475, 476; *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 260—264; *Житецький І.* Перші роки «Київської Старини» та М. І. Костомаров // Україна. — 1926. — № 4; *Житецький І.* «Київська Старина» сорок років тому // За сто літ. Матеріали з громадського і літературного життя України XIX і початків XX століття за редакцією академіка Михайла Грушевського. — К., 1928. — Кн. 3. — С. 125—146; *Дмитрук В. Т.* Нарис з історії української журналістики XIX ст. — Львів, 1969. — С. 116, 117; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайло та ін. — Львів, 1983. — С. 261—269; *Стаценко Н. С.* Питання матеріальної і духовної культури українського народу на сторінках «Киевской Старини» // Народна творчість та етнографія. — 1988. — № 1; *Лазаревський О.* Як заснували журнал «Кієвська старина» // Київ. — 1989. — № 3; *Крупський І. В.* Становлення і розвиток української журналістики Наддніпрянської України (II половина XIX — початок XX ст.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1994. — Вип. 1. — С. 29, 30; *Палієнко М. Г.* Журнал «Киевская старина»: організаційно-видавничі діяльність у контексті епохи (кінець XIX — початок XX ст.) // Там само. — 1996. — Вип. 3/4. — С. 100—116; *Лозняк М. М.* Публікація історичних пам'яток «Кієвської старини» (кінець XIX ст.) // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. четвертої Всеукр. наук.-теорет. конф. 19—20 груд. 1997 р. — Львів, 1997. — С. 43—46; *Щербініна О.* Бібліографічне забезпечення українознавства на сторінках журналу «Киевская старина» (1882—1907) // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. шостої Всеукр. наук.-теорет. конф. 11—13 трав. 2000 р. — Львів, 2000. — С. 263—267; *Михайлин І. Л.* Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 662—682.

М. Комариця

125

ФУРКАЛО!: Часопис тижневий для учеників. — Виходить кожної суботи. Г. 1. Ч. 1. 1882, 17 (29) світ.

За ред. відповідає: Володимир Качмарський, Іосиф Давидович (1882 ч. 1), Іосиф Іванович

Давидович (1882 ч. 2—7). — Блажів, 1882. Адр. ред.: Блажів.

Вийшло: 1882 — Г. 1 ч. 1—7; Ф. 20×16,5 см; Обс. 8 с. (1882 ч. 1, 5, 7), 4 с. (1882 ч. 2—4, 6); Передпл.: не подано.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1882 — Г. 1 ч. 1—7.

Примітки: Часопис рукописний, в обкладинці (20 пр.). Сторінки чисел не нумеровані.

У «Вступі», вміщеному в часописі, учень гімназії Іосиф Давидович писав: «В році 1882 видавав я часопис тижневий для учеників писану в двадцяти (примірниках) егземплярах. Часопис та видавала ся в Блажові тайно и пересилала ся до Самбора, до роздачі поміж учеників». Далі Давидович повідомляв, що після того, як один із примірників потрапив до тодішнього директора гімназії у Самборі Баревича, його як «начального редактора часописи «Фуркало!» за недозволене видаванє цієї часописи» було покарано 16-годинним шкільним арештом і погрожувано виключенням з гімназії.

Усі матеріали, а це переважно вірші, віршовані п'єски, а також афоризми й анекдоти, підписані І. Давидовичем, за винятком повісті «Неутомимый киргиз» Володимира Николаєвича К. (псевд. Володимира Качмарського) і вірша на соціально-побутову тему «Борба на палки», підписаного так: «В. Николаєвич и Іосиф Іванович».

Кожне число рукописного часопису відкривалося віршем Драленка (псевд. Іосифа Давидовича), присвяченим «Фуркало!». Це були привітання, своєрідні віршовані заклики публіцистичного звучання:

Зачеркни слѣдомъ незмытымъ
Межу поза Сянь,
Покажи врагамъ несатымъ:
Кто на Руси панъ!
Що w granicach Polska dawnych
Наче хинській муръ... (ч. 2).

Вірші і п'єски І. Давидовича були здебільшого соціально-побутового і ліричного характеру. Свідченням цього є заголовки: «Викрита любовь», «Визнанє», «Неосторожність», «Моя любезна Ольго!», «На свято Анны», «Звѣренє ся», «Шпиць фаворыть або Братъ несестры» та ін.

Останнє, 7-ме, число рукописного часопису з'явилося 29(10) травня 1882 р.

Література: Баб'як П. Матеріали архівів до історії українських видавництв і редакцій періодичних видань XIX — поч. XX ст. // Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН

України та проблеми створення інформаційного банку даних: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 20—21 верес. 1996 р. — Львів, 1999. — С. 102; Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 pp.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 2001. — С. 92, 93.

О. Дроздовська

1883 р.

126

DŌM I SZKOŁA: Ilustrowane piśmo dla młodeży. — Wychodyt' koźdoho 1. i 15. dnia misiacia. R. I. T. I. Nr. 1. 1883, [15 kwit].

Za redakcyju odpowiadaje Jurij Kawalec. — **Koło-myja, 1883:** Wydawcē Matij Michta. *Pyśmot* Wilhelma Kerekjarta w Czernōwciach.

Вийшло: 1883 — R. I t. I nr. 1, 2, [?]; Ф. 23,5×15,5 см; *Обс.* 20 с. (1883 nr. 1), 16 с. (1883 nr. 2); *Передпл.:* на рік — 4 złr., do końca 1883 r. — 3 złr. Ц. окремого числа 25 kr.

Наявність у фондї: **НБ ЛНУ:** 1883 — R. I t. I nr. 2.

Примітки: Український текст друкувався латинськими літерами. Nr. 2 вийшов 1 травня 1883 р. з приміткою: «Numer na okaz». Пагінація наскрізна. Передплата приймалася за адресою: «Knyharnia M. Michty w Kołomyji».

У редакційному повідомленні зазначалося, що наступний номер журналу побачить світ 25 травня 1883 р. й у подальшому виходитиме «koźdoho 10. i 25.». Такі зміни пояснювалися завантаженістю друкарні 1 і 15 чисел кожного місяця, що могло спричинити затримки у виході двотижневика.

У просвітньо-розважальному журналі публікувалися поетичні та прозові твори повчального змісту («Do Lastowki!», «Perszyj raz w cerkwi», «Dobra doczka») й пізнавальні, адаптовані до молодіжної аудиторії, матеріали («Nauka i praca», «Lew»), велася розважальна рубрика «Anegdoty i zabawy», під якою вміщувалися анекдоти, приказки, байки, загадки, математичні завдання, ребуси, роз'яснення ігор.

Автори журнальних матеріалів: Sawa z Zastawny, Omelan, B. Leśniewska.

Бібліографія: *Левіцькій І. Е.* Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 428; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 76.

О. Дроздовська

127

ЛИСТОКЪ ГОСПОДАРСКІЙ: Прилога до «Господаря и Промышленника». — Выходитъ кождого 1. и 16. руск. въ мѣсяци. Р. I. Ч. I. 1883, 1 січ.

Изд. и отвѣтательный ред. Аполлонъ Ничай. — **Станиславѳъ** (1883 ч. 1—20); **Львѳвъ** (1883 ч. 21—23), **1883:** Печатня І. Данкевича въ Станиславѳѣ (1883 ч. 1—20); *Тип.* Института Ставропигийского, Львѳвъ (1883 ч. 21—23). *Адр. ред. і адм.:* Станиславѳѣ, при ул. Седельмаеровской, ч. 45 (1883 ч. 1—20); Львѳвъ, при ул. Орменской, ч. 2 (1883 ч. 21—23).

Вийшло: 1883 — Р. I ч. 1—23; Ф. 27,5×20 см; *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* не подано.

Наявність у фондї: **ЛНБ:** 1883 — Р. I ч. 1—23; **НБ ЛНУ:** 1883 — Р. I ч. 1—23.

Засновуючи «Листокъ Господарскій» як додаток до «Господаря и Промышленника», редакція журналу у зверненні «Нашимъ читателямъ» писала: «...выдавати будемъ «Листокъ Господарскій», трактуючій изъ самого практичного становиска всякій предметъ хозяйства сельсого, увзгледняючій нашу практику, вытыкаючій нашѣ блуды» (Господарь и Промышленникъ. — 1883. — Ч. I).

Редакційна стаття у першому числі додатка починалася новорічними побажаннями: «Сѣйся, родися жито, пшениця, всяка пашниця», далі подавалися роздуми редакції про стан господарства у краї та деякі практичні рекомендації стосовно його піднесення. «Получшенѣ нашої господарки возможно, — стверджувала редакція. — ... Господарямъ потреба и съ машинами господарскими рѣжными лучше познакомиться...». Тут же редакція закликала: «Вступайте громадно въ общество господарско-промислове, завязуйте чимъ скорѣйше «Кружки господарскі» по селахъ!».

У кожному числі автори «Листка...» радили, як, коли і що робити («Яка робота теперъ на часѣ?» або «Роботы на часѣ»), пояснювали особливості погодних умов і як до них пристосуватися, щоб зберегти врожай та домашніх тварин («О вивожено и розстелюваню обѣрнику въ зимѣ», «Приладженѣ паши для рогатои худобы», «Помагати слабымъ засѣвамъ», «О пѣзнімъ засѣвѣ», «Улучшенѣ сѣножатей», «Чи лучше худобу въ лѣтѣ на стайни чи на пасовиску утримовати?», «Основнѣ правила господаря», «Що за секрета мають огородники», «Высушенѣ поля», «Загальнѣ правила при ораню», «О плодозмѣнѣ полевоѣмъ» та ін.).

Редакція журналу давала поради, як боротися зі шкідниками: «Яка рада на попелицу и инші дробни

настком і грибки», «Противъ гусеницъ», «На мурашки по хатахъ»; закликала господарів до просвітництва, непокоїлася, що «черезъ неустанне дробленье ґрунту стають нашъ господарѣ що разъ ббльше бѣднѣйшими» (ч. 10). Під рубрикою «Допись» вміщувалися повідомлення селян про неординарні події в житті громади села.

Систематично «Листокъ...» інформував про ціни на сільськогосподарську продукцію у Станіславі, Курниціях, Відні, рекламував роботу товариств «Народная Торговля», «Общее рольничо-кредитовое заведение для Галиции и Буковины въ Львовѣ», книжку про практичне лікування хвороб домашніх тварин, рахункові книги тощо.

Бібліографія: *Левицькій І. Е.* Галицко-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 437; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 70.

Література: *Галушко М. В.* Українські часописи Станіслава (1879—1944 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 2001. — С. 75, 76.

М. Галушко

128

НОВЕ ЗЕРКАЛО. — Выходить два разы въ мѣсяць. Р. І. Ч. І. 1883, 13(1) лип.

Одвічас за ред.: К. Н. Устияновичъ (1883 ч. 1—6), Василь Нагорный (1883 ч. 7 — 1884 ч. 9), Кость Левицькій (1884 ч. 10—24), Евгений Олесницькій (1885 ч. 1—16). **Выдас и одвічас за ред.** Евгений Олесницькій (1885 ч. 17—22/23). — **Львѡвъ, 1883—1885:** Друк. Товариства им. Шевченка. Адр. адм.: ул. Скарбковска, ч. 2.

Вийшло: 1883 — Р. І ч. 1—12, 1884 — Р. ІІ ч. 1—24, 1885 — Р. ІІІ ч. 1—14/15, 16—22/23, [?]; Ф. 33х23,5 см; Обс. 4 с., з двоєні числа 6 с., 8 с.; **Передпл.:** до кѡнца сего року 2 зр. (1883), рѣчно 4 зр. (1884—1885). Ц. окремого числа 25 кр.

Наявність у фондї: ЛНБ: 1883 — Р. І ч. 1—10, 1884 — Р. ІІ ч. 1—24, 1885 — Р. ІІІ ч. 1—22/23; НБ ЛНУ: 1883 — Р. І ч. 1—10, 1884 — Р. ІІ ч. 1—24, 1885 — Р. ІІІ ч. 1—22/23; НДБ ЦДІАУ: 1883 — Р. І ч. 1—10.

Примітки: До липня 1883 р. і з 1886 р. часопис виходив під назвою «Зеркало» (див. № 123).

У липні 1883 р. К. Устиянович відновив видаваний ним часопис «Зеркало», змінивши назву на «Нове Зеркало». Звертаючись до читачів, І. Франко (крипт. М***) підсумував сатирично-гумористичну

«діяльність» попереднього видання, перелічивши всі його заслуги перед громадськістю, через які «не вдержало «Зеркало» працѣ такої». Однак чималий досвід, набутий авторами, все ж приготився, щоб творити «гартоване горемъ на всяку пригоду, шліфоване ясно любовію къ народу» «Нове Зеркало» (1883. — Ч. 2).

Позаяк основними сатиричними об'єктами залишалися герої «Зеркала» — «Шкаралупники», «Болячки всѣхъ чиновъ и всякого сословія», «Лизуновичи всѣхъ сортѡвъ», «попѡвскі, хлопскі, велико- и малорускі Микиты Хрунѣ Галилеи», «Швинделеси і Патріотники» та інші «противники народу руского», часопис одразу був позитивно сприйнятий читачами. Головний «сотрудник» видання Вичоса (псевд. К. Устияновича), активні автори Мирон, Живий, Общій, Не-Давид (усі псевд. І. Франка), Падура (псевд. Г. Цеглинського), Вуйцьо Влодзьо, Ратай, Яромир, Судислав, Шило (усі псевд. В. Масляка), Квасний (псевд. І. Грабовича) продовжували своєю творчістю «стояти на сторожі противъ всякої злобы», виступаючи «съ строгою критикою всякихъ фактѡвъ, котрі стояли въ дорозѣ розвоси и скрѣпленію нашої народности» (1883. — Ч. 12).

Щодо українських проблем, які широко висвітлювалися на сторінках видання, К. Устиянович відзначав, що керувало авторами «анѣ високомѣріс анѣ бажанье негѡднои мести та безмыслого нѣвеченя чихъ небудь заслугъ, и що каждый нанесенный ударъ болѣвъ ... не менше, якъ удареного» (1884. — Ч. 24).

Необхідність використовувати «острый мечъ сатири» зумовлювали одвічні українсько-польські відносини. «Зѣ теки Падури» опубліковано вірш «Нашому найбільшому другови», присвячений «вождю посольському» Грохольському, який вирізнявся яскравою антиукраїнською позицією («...Русины всѣ запеклѣ, на днѣ колісь будуть въ пеклѣ». — 1883. — Ч. 9). Ця ж тема висвітлена в тижневій хронології «Политика «Gazet-и Narodow-oi» взгледомъ Русинѡвъ» (1884. — Ч. 1), «вступних» віршах І. Грабовича «Чого ще бажаєш?» (1884. — Ч. 6), В. Масляка «Мы лояльнѣ» (1884. — Ч. 10), К. Устияновича «Місія Польщі» (1884. — Ч. 11).

Продовжувалася в часописі започаткована у «Зеркалі» віршована «Сучасна Лѣтопись» Мирона, талановита інтерпретація українських громадсько-політичних, культурних, економічних актуальностей, іронічно-пародійна хроніка «бувальщини» для «будущихъ вѣковъ». Чіткість сатиричного сюжету, різноманітність форм сатири, образів порівнянь

Число 5.

У Львові, дня 1. (13.) Марта 1884.

Річникъ II.

„Нове Зеркало“ выдається два рази въ місяць, кожного 1-го и 15-го числа руского числення. Предплати выноситьъ річно 4 зл., піврічно 2 зр., поодинокі число 25 кр.

Адресувати належить: „До администраціи „Нового Зеркала“, у.л. Скарбківска Ч. 2.“

МОГИЛА ТАРАСОВА.*

I.

Надъ Дибиромъ - Словутою
У степену дріма'
Сиротів забутою
Могила сама.

Здерли вихри рясъ єи,
Біжъ Дибиро підмивъ,
Одинокій хрестъ єи
Вже давно підгнивъ.

Наче снітъ забувъ о ній
Изъ давніхъ давнинъ, —
Хочъ той, що заснувъ у ній —
Першій Руси синъ...

II.

Надъ могилою вбогую
Въ духівъ тайну мить
Світлячовъ дорогою
Чистий духъ летить.

Мовъ до неньки рідної,
До землі прилягъ,
Мовъ біжъ нею, біднои,
Все почути забавъ:

Чи великій грудъ єго
Плоды вже приймъ?
Чи коханий людъ єго
Въ щастя, волю вбъсь?

III.

„Охъ Тарасе мій! До насъ
Вчасно ты злинувъ,
Хочъ по твоїй смерті часъ
Довгий вже минувъ.

„Воля нездоровою
Вийшла для селянъ, —
И надъ нашою мовою
Ще снієсь тиранъ.

„Біднотою спільний мы,
Села и міста, —
Надъ тобовъ не вольний мы
Ставити й хреста!“

IV.

Заридавъ грієнечко
На могилі духъ:
„Україно, печеню,
Докижъ твоїхъ мукъ?

„Вічножъ непогодами
Будешъ бита ты?
Вічножъ міжъ народами
За наймита ты?

„Ні! Вже жеребъ твоїй тяжкій
Въ бездну проваливъ,
Вже свитасъ снітъ яркій,
Вже — — Въ тбмъ духъ розливъ.

Живий.

*) Ілюстрація на сторінці послідаючій.

притаманні й іншим публікаціям І. Франка («Швинделесь Пархенблїтъ», «Епитафїи», «Першїй псаломъ», «Галичино, думай о собѣ сама!» та ін.).

Продовжуючи кращі традиції української сміхової культури, автори «Нового Зеркала» творили і різножанрову гумористику, яка формувала рубрики «Выгадки», «Телеграмы», «Подослухане», «Пытаня и отповѣды».

У часописі постійно велася діалогічна рубрика «Сельскїй политики», в якій філософи з народу роздумували над актуальними проблемами галицького українства, основними міжнародними подіями, політикою сусідніх держав. Скажімо, прагнення Польщі відновити володіння від «моря до моря» пояснювалося сільськими мудрагелями згідно з тогочасними політичними настроями, щоб було «где Москалѣвъ топити» (1884. — Ч. 10). Матеріали цієї рубрики нерідко конфісковувалися. Падали жертвою прокураторського «апетиту» й злободенні карикатури К. Устияновича, вірші В. Масляка, інших авторів. Редакція неодноразово «вносила жалоби до пана министра правосудїя» з відстоюванням права на критику громадсько-політичного життя краю, мотивуючи, що намагається «стояти на висотѣ задачи часописи гумористичнои; далека ѓтъ легкомыслныхъ зачѣпокъ и шарпанъ чужои чести, тыкае особы лишь тогда, коли они яко публичнїй характеры сами вызвуть противъ себе жало сатыры, а не крыеся по за угломъ, тѣлько выступае отверто, выявляючи ихъ поименно» (Ѓтъ редакци. — 1884. — Ч. 7). Однак конфіскації супроводжували часопис і надалі, до останніх, грудневих, чисел 1885 р.

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 439, 440, 475, 519; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 76.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 794; *Сніцарчук Л. В.* Українські сатирично-гумористичні часописи Галичини (друга половина XIX — початок XX ст.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 161—174.

Л. Сніцарчук

129

НОВЫЙ ПРОЛОМЪ. — Выходить що Середы и Суботы (кромѣ русскихъ святъ) съ прилогою для народа «Новое Вѣче» (1883 ч. 1—23), що Середы и Суботы (кромѣ русскихъ святъ) (1883 ч. 24 — 1887). Г. 1. Ч. 1. 1883, 1(13) янв.

Изд. и отвѣтальный ред. О. А. Марковъ (1883 ч. 1—62, 1884 ч. 130—146, 163, 1885 ч. 214). *Отвѣтальный ред.:* Орестъ А. Авдыковскій (1883 ч. 63 — 1884 ч. 129), И. Н. Пелехъ (1884 ч. 147—162, 1885 ч. 215 — 1886 ч. 362, 1887 ч. 437—497, 502—503), О. А. Марковъ (1887 ч. 498—501). *Изд.-ред.:* О. А. Марковъ (1883 ч. 94 — 1884 ч. 129, 1885 ч. 222 — 1886 ч. 362, 1887 ч. 437—497, 502—503), И. Н. Пелехъ (1887 ч. 498—501). — **Львовъ, 1883—1887:** *Изд.* О. А. Марковъ (1883 ч. 63—93, 1884 ч. 147—162, 1885 ч. 215—221). *Туп.* Ставропигійска (1883 ч. 1—30); *Туп.* Института Ставропигійского (1883 ч. 31 — 1885 ч. 257); *Туп.* Ставропигійского Института подъ управленіемъ О. И. Тарнавского (1885 ч. 258 — 1887). *Адр. ред., адм. і експ.:* ул. Бляхарская, ч. 5 во Львовѣ.

Вийшло: 1883 — Г. 1 ч. 1—101, 1884 — Г. 2 ч. 102—201, 1885 — Г. 3(5) ч. 202—299, 1886 — Г. 4(6) ч. 300—392, 392/393, 394—399/400, 1887 — Г. 5(7) ч. 401—412, 412/413, 414—460, 460/461, 462—503; *Ф.* 48×35,5 см; *Обс.* 4 с., 6 с.; *Передпл.:* для Австріи на годъ 8 зр., для Россіи на годъ 10 руб. Для заграницы кромѣ Россіи на годъ 10 зр. Съ прил. «Нов. Вѣче» на годъ для Австріи 12 зр., для Россіи 12 руб. (1883 ч. 1—25). *Ц.* окремого числа 10 кр.

Наявність у фондї: ЛНБ: 1883 — Г. 1 ч. 1—101, 1884 — Г. 2 ч. 102—201, 1885 — Г. 3(5) ч. 202—299, 1886 — Г. 4(6) ч. 300—399/400, 1887 — Г. 5(7) ч. 401—503; **НБУВ:** 1883 — Г. 1 ч. 1—3.

Примітки: Додатки: 1883 р. — «Новое Вѣче» (див. № 130), «Прилога до...» ч. 2, 29, 30, 46 (8 с.); 1884 р. — «Прилога къ...» ч. 110, 132 «Нового Пролома» (2 с.), 1885 р. — «Прилога до н-ра 267 «Нового Пролома» (2 с.), до ч. 283 (2 с.); 1886 р. — «Прилога до н-ровъ 392 и 393 «Нового Пролома» (2 с.), «... до н-ровъ 399 и 400» (2 с.); 1887 р. — «Прилога «Нового Пролома» до н-ра 497» (2 с.). До 1883 р. часопис виходив під назвою «Проломъ» (див. № 113). 1888 р. продовжився під назвою «Червоня Русь» (див. № 155).

У вступній статті «Къ друзьямъ и ревнителямъ руссконародного дѣла» редакція «Пролома» зазначала, що на ниві «народно-политического возрожденія» з метою «усиленія нашихъ средствъ борьбы противъ всѣхъ враждебныхъ намъ элементовъ и обстоятельствъ, расширити объемъ нашего письма, умножити его внутреннее содержаніе, сдѣлати его появленіе частѣйшимъ, устранить всѣ его дотеперѣшніи недостатки и усовершити его въ каждомъ

НОВЫЙ ПРОЛОМЪ

[illegible]

Продукты на Новый Год:

для Алексея:	для Павла 17
• кол. рыба 4 кг.	• кол. рыба 10
• кол. рыба 4	• кол. рыба 4
• капуста - 2	• капуста - 2

из пр.к. Дм. 3000.

• кол. рыба 12 кг.	• кол. рыба 12 кг.
• кол. рыба 4	• кол. рыба 4
• капуста - 2	• капуста - 2

для Григория, прощ. Павла:

• кол. рыба 12 кг.	
• капуста - 2	

Протѣба до нашихъ духовныхъ вла-
стей обеихъ сторонъ.

Генерал-майор — это звание в Воинской службе России. Оно присваивается военным и гражданским лицам за особые заслуги перед Родиной. Генерал-майор является высшим офицером в армии и флоте.

Словом, человек усталости не знает. Он до конца наслаждается им, как бы в состоянии сна. А до утра, который стоит за тем, когда человек просыпается, он чувствует себя в состоянии сна. А до утра, который стоит за тем, когда человек просыпается, он чувствует себя в состоянии сна. А до утра, который стоит за тем, когда человек просыпается, он чувствует себя в состоянии сна.

ПОХОЖДЕНИЯ ЖЕНДЯ ЗИЛБЕРБУША

[illegible]

Така поступакъ замоченъ судна-

[illegible]

кой другим, которому подобны все
были бы кружки, но доступные
книжки по математике (особенно часто без сво-
ей величины) содержали бы ответы и
предоставляли решение его вопроса, а не
просто-напросто, детально объясня-
ли, как решать задачу. О такой судья
говорил уверенно и не так часто, но
математиком же как математиком, бу-
дущим скорее всего, было бы полезно
находить практические приложения к
математике. Иначе.

Но зачем же тут искать изъяснения своему чувству? Зачем спешить сего же трудного задания? Ведь человек, которому так важно, чтобы его считали человеком, должен был бы прежде всего задаться вопросом: а что такое человек? И только после этого можно было бы приступить к поискам ответа на вопрос: а что такое человек? И только после этого можно было бы приступить к поискам ответа на вопрос: а что такое человек?

Болы бы — тамалы пос. Кулатион-
ный 7. и. с. марта 22. держанной дун-
— это бабду 1975 1445 отамакка
протреть свету рашко-матоничекий кы
матоничекий из Галенский аштонаты, то
матоничекий не бабду бы дано ма-
мату. Протреть протретьматоничекий кы
матоничекий кыласты, шры протреть кы

ушлим така, из то прегледу је 502
лого закона.* Власта га — из видно
отуда министра да рече вањско
на —, по власти о тој акцији о-
ваљано. А одавно она сагласно суди-
ти и — из савеза — посредниче

И кто же из первой линии **обеспечит** материально-золотой на ту агитацию, против нашей церкви? Конечно, **второй**, лишь начинающие той церк-
вю, а **оба** — **матери** **вспомогательные**.

Манду-тхей, аю у-ш. Юра тавт к
и. Иванка Кривошеина похозяйничает из
и дитя гробовое нечистое.
Наше мимолетное существование в
и. Находясь на краю порога, мы
и. Истинно, что только мирное сосу-
щество должно и не может существо-
вать.
А такса сдана бы в банк, душа,
и. развешивая, что с. интеллигент отче-
и. русского дворянства и. интелли-
и. и. в. обобщенных понятиях и.
и. интеллигент, потому что только интелли-
и. как и. в. сдана.

А ведь их одержимости из первого и основного — стоять на страже той идеи, которую они, Бернас Малосини и, Антонио-Антонио Престолани, багосини, "управляют". Ведь им как по-настоящему дилетантам и неинтересны подробности той стражи; ведь они действительно верят: Бернас и Антонио-Антонио Престолани не туе сексуальной, но их романтике или идеологии!

[illegible]

такие дела больше известны, что она имеет наиболее обширную практику исполнения международных актов, а в то же время имеет, может быть, наибольшее количество дел, касающихся кражи и похищения имущества, при этом в первом случае оба ее подразделения имеют дело при таких же обстоятельствах.

который ио бы „на оман“,
ио, вкредуае анбоуеи днелн
оанон...

наша Рука ищет ее органы печати
клавическими (многократными) одного
и того Слова," которого житейе на
его вопросах знает еще точно ве-
рно.

...ввиду того обстоятельства, во всяком разномыслии между нашими писателями, барьерами в мировом движении и во главе промчались эти твои гениальнейшие — проноси ужимало оба порядки, чтобы:

...всплески до эдакого религиозно-мистического орудия с самым доподлинным ему художественным темпера и пронос, чтобы тот же орудия, из которых катились твои черны, того рода акклиматизация нашей церкви своему ду-

требовало бы от директивных предприятий заботиться о занятости, чтобы она, как говорится на стороне заказчика, представляла собой быструю смену проектов и технологий в дальнейшем развитии проекта. Иной стороны замечания, как правило, при нахождении организационных элементов другими заинтересованными субъектами являются нежелательными из-за затрат на доработку, до которой, как правило, не приходят.

Бурные овации встретил, которому предостережения бы еще пора до того, как антифашизм и коммунизм превратились в идеологию, на которую можно было опираться на много веков, а тем самым с общечеловеческим отвращением отидти, выжидая под руководством предостережений, которые были против нашей нашей страны.

...иногда можно встретить еще одну разновидность «молочной» сырки —

Олегу А. было, как nikdy нуде, у востановице...

Наши поэты не боятся даже изобразить себя в роли комических персонажей, что свидетельствует о том, что они не считают себя выше своих читателей. Вспомните, как в «Сказке о рыбаке и рыбке» Пушкина старик просит у жены золотую рыбку, а она требует за это, чтобы он стал ее слугой. Вспомните, как в «Сказке о царе Салтане» Пушкина старик просит у жены, чтобы она стала его женой, а она требует за это, чтобы он стал ее слугой. Вспомните, как в «Сказке о мертвой царевне и семи вешенцах» Пушкина старик просит у жены, чтобы она стала его женой, а она требует за это, чтобы он стал ее слугой.

Тысяч тонн у моря тумановых в шкату
вот жаль, спугнувших твою радость, ленив-
но по полу скользишь соприкоснувшись, ласкает
из за ребрю нежною манящая мода и туманом,

направленіи», вона вирішила «прекратити прежній «Проломъ» и приступити къ издаванію «Нового Пролома». Редакція повідомила, що часопис буде «официальнымъ вѣстникомъ» товариства «Русская Рада». Водночас у статті зазначалося, що «Новый Проломъ» буде «органомъ народнымъ» і «репрезентомъ opinii нуждъ и интересовъ русскаго народа въ его цѣлости, органомъ истинныхъ русскихъ патріотовъ... катихизмомъ которыхъ: его счастье и поддвигненіе... содѣйствовать возстановленію солидарности въ нашомъ народномъ таборѣ, сводити несогласіемъ и роздорами терзаемыи дѣти одной земли и одной матери въ одинъ оплотъ, загрѣти всѣ и вся, отъ мала до велика, къ братскому согласію — то головная задача и существенная точка программы «Нового Пролома» (ч. 1).

Закликаючи до підтримки «Нового Пролома» «публіцистично, т. е. посредствомъ дописей, отчетовъ и всякихъ сообщеній, имѣющихъ общій интересъ», редакція запровадила в часописі такі постійні рубрики: «Отголоски изъ краю», «Хроника», «Политическіи вѣсти», «Литературныи вѣсти», «Экономическіи вѣсти», «Дробныи вѣсти», у кореспонденціях, замітках, інших інформаційних матеріалах яких відтворювалося суспільно-політичне, громадсько-культурне, економічно-господарське, просвітне і літературне життя краю та найбільш важливі події світу.

Як орган «Русскої Ради» часопис постійно друкував організаційні матеріали Товариства, зокрема програму, відозви, звіти про діяльність, кореспонденції про «Собрание «Русской Рады» тощо, а також статті про організацію і діяльність таких центрів москвофільства в Галичині, як «Народний Дім» (низка публікацій під назвою «Институтъ «Народный Домъ»), «Общество им. М. Качковского» та його філії.

Стоячи на захисті «русскихъ правъ и русскихъ свободъ», редакція обрала своїм девізом: «Русь для Руси, русская земля для русскихъ дѣтей» (Отъ Редакціи. — Ч. 98) і широко висвітлювала становище і нагальні потреби життя галичан, розповідала про їхні конституційні права в Австро-Угорській державі, закликала до активної громадянської позиції у відстоюванні прав і свобод та поліпшення життєвого рівня. Цьому прислужилися матеріали про руські політичні віча, кореспонденції і статті про вибори до сейму, Державної Думи («Выборное движеніе», «Соймовыи выборы», «Половична политика»), оглядові повідомлення («Соймъ», «Львовский соймъ»), виклади промов руських послів у сеймі та Думі.

Актуальні проблеми політичного, суспільно-економічного й освітньо-культурного життя русинів Австрії розглядалися у таких статтях, як: «Слово къ нашимъ соймовымъ посламъ», «Новая польская политика», «Русская народная школа во Львовѣ», «Divide et impera!» — про захист прав народу та Церкви, «Галицкорусскій вопросъ», «Наши политическіи партіи», «Банкрутующая политика» і т. п.

На сторінках часопису публікувалися статті, в яких порушувалися питання поділу Галичини на дві частини — польську та руську, актуальні проблеми суспільно-політичного життя: «Наши дѣла» (ч. 157—167), І. Грабовенський «Наша будущность если станемъ «піонерами» (ч. 152—154), «Галицкая Русь въ общеевропейской политикѣ» (ч. 317—321, 323—331); историко-публіцистичні матеріали: Б. М. (крипт. Володимира Луцка) «Trinkgeld-ы поляковъ за освобожденіе Вѣдня отъ турокъ въ 1683 г.» (ч. 187), Мих. Н-евич «Русь въ эпоху св. Кирилла и Мефодія» (ч. 252, 253), полеміка О. Партицького з А. Петрушевичем під назвою «Споръ о варяго-руссахъ» (ч. 388—402, 409—417, 420, 424), стаття-відповідь П. Свистуна О. Партицькому «Споръ о варягахъ и о началѣ Руси» (ч. 463—470, 472, 475, 478, 479, 482—489, 497) та ін. Під заголовком «Наброски» друкувалися публіцистичні бесіди Бодака Музики (псевд. Володимира Луцка).

Помітне місце на шпальтах видання займали матеріали економічно-господарської проблематики. Зокрема, багато уваги приділялося стану селянських господарств і парцеляції земель у таких публікаціях, як: «Личитаціи селянскихъ и маломѣщанскихъ земель въ Галичинѣ» (ч. 128, 129), В. Ружицький «О парцеляційно-колонизаційномъ проектѣ» (ч. 148), «Парцеляція земель» (ч. 153), «Фондъ покупки земель» (ч. 309), І. Грабинський «Покупка земли» (ч. 310), лекції І. Гмитрика «Якъ поднести селянскіи господарства?» (ч. 449, 450) та ін. У публікаціях цього блоку пропагувалися організація і діяльність товариств «Народная торговля», «Зоря», порушувалися проблеми ремісничих шкіл, бурс тощо.

Аналізуючи церковні справи, часопис відстоював автономію «русской» Церкви. Щоб запобігти втручанню «чужихъ», необхідно «синодальное устройство церкви — вотъ цѣль, къ которой должна стремити галицкая Русь», — зазначалося у статті «Мисіонерство галицкихъ уніатовъ» (ч. 227—236). Цій проблемі присвячувалися кореспонденції і замітки «Наши монастыри и іезуиты» та «Нашъ народъ а іезуиты» (ч. 127), «Іезуиты въ русскихъ монастыряхъ» (ч. 140),

«Протесты против оскорбленія автономіи русской церкви» (ч. 143, 144), стаття І. Н. (крипт. І. Наумовича) «Місіонерская дѣятельность православной церкви» (ч. 484) та ін.

У теоретичних та проблемних статтях, кореспонденціях, замітках настійно проводилася думка про необхідність просвіти народу, звучали заклики до заснування народних читалень. У статті «Назадъ къ народу» І. Наумович зазначав, що обов'язком священика, вчителя, грамотного селянина «всюду, при всякой случайности просвѣщать и образовати народъ, подносити его матеріальное благосостояніе и нравственность» (ч. 59). Про необхідність заснування читалень як засобу поширення «христіанского просвѣщенія» йшлося у статті «Школы а просвѣщеніе» (ч. 103), кореспонденціях «Наши народны читальни» (ч. 110) та ін. «...Намъ необходимо самимъ своими собственными руками старатися о питомое и здоровое просвѣщеніе народа», — вказувалося у статті без зазначення автора «Наши читальни» (ч. 104). У публікаціях висвітлювалася освітня діяльність «Общества им. М. Качковского», «Общества Русскихъ дамъ» у Львові та інших товариств.

Формування москвофільського світогляду — прикметна особливість діяльності редакції часопису, зокрема при доборі матеріалів освітнього характеру. Це статті про українофілів і українофільство, запровадження фонетичного правопису, які вирізнялися публіцистичною гостротою. Наприклад, у передовій статті «Несостоявшіеся затѣи» (ч. 105) редакція за допомогою полемічних засобів так оцінює стан українофільства: «Жалкая тактика, жалкая якъ жалкимъ есть весь моральный сенсъ всего того эпизода украинифильско-польскихъ происковъ и экспериментовъ относительно нашего русского народа въ Галичинѣ!..». Заслужовують на увагу також роздуми А. Скабичевського «Украинофильство Н. И. Костомарова» (ч. 246—248) (передрук із петербурзької газети «Новости»), стаття невідомого автора «Русины старой даты» (ч. 169, 171, 173, 183, 184), в якій йдеться про Василя Комарницького, Василя Яновського, Григорія Івановського, Ігнатія Облочинського, Григорія Кмицикевича, Йосипа Левицького та ін., а також низка публікацій на перших сторінках: «Какографія въ школахъ» (ч. 417), «Постоймо на колесніцахъ!» (ч. 418), «Какографическій вопросъ» (ч. 420), спрямованих проти запровадження фонетичного правопису. Амвросій Шанковський (під крипт. А. П. Ш.) у статті «Не напасть ли то? (Нѣсколько словъ про фонетику и этимологию)» (ч. 451—453) писав: «Фонетика у насъ то на дѣлѣ напасть и ничего больше.

Если въ пользу ея нѣжтъ якихъ скрытыхъ высшихъ политическихъ цѣлей, съ которыми однако приклонники ея явно не выступаютъ, то навѣрно иной пользы она не приноситъ...» (ч. 453).

З історико-просвітніх і літературознавчих матеріалів, що друкувалися у часописі, варто згадати статті Я. Головацького «Нѣсколько словъ о іезуитахъ» (ч. 13, 14), «Историческая правда о полякахъ и евреяхъ въ б. Польщѣ» (ч. 53—55), «Польская вольность» (ч. 129), «Толки польскихъ политикановъ и истинныя историческія событія» (ч. 151), П. Свистуна «Чѣмъ есть для насъ Шевченко» (ч. 254—281), лекцію датського літературного критика Ю. Брандеса «Современный русскій романъ» (ч. 441—448), публікації про таких письменників, просвітителів і церковних діячів, як І. Тургенєв, С. Воробкевич, Кирило і Мефодій, Папа Римський Лев XIII, владика І. Снігурський та ін. Друкувалися обширні некрологи Миколи Костомарова, Амвросія Яновського, Олексія Палуха, Венедикта Ружицького. Постійно велася рубрика «Посмертныя вѣсти».

Літературна частина часопису представлена поетичними і прозовими творами, гуморесками таких письменників, як В. Хил'як (під псевд. В. Нелях), І. Гушалевиц (під крипт. І. Н. Г.), В. Залозецький (під крипт. В. З.), В. Луцик (під крипт. Б. М.), О. Крушинський (під псевд. Спондей Буква), А. Кралицький (під крипт. А. К., Ан. Кр.), І. Сільвай (під псевд. Урііл Метеор), В. Ільницький (під псевд. Денис з-над Серета), Олексій Плетньов та ін.

Останнє (503-тє) число «Нового Пролома» вийшло 30 грудня 1887 р. (11 січ. 1888 р.). Із 1888 р. часопис виходив під зміненою назвою «Червоная Русь». З цього приводу редакція у статті «Къ нашимъ друзьямъ, ревнителямъ русского дѣла» (1887. — Ч. 498) писала: «Смѣна фирмы газеты произошла для того, чтобы послѣ наступившого прекращенія «Слова» и перехода его читателей къ «Пролому», дать выраженіе фактичной фузіи обохъ органовъ галицко-русской печати».

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицко-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 440—444, 475—479, 519—523, 565—568; Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 56—60; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 76, 77.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 6. — С. 2356, 2357; Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 90; Баб'як П. Матеріали архівів

до історії українських видавництв і редакцій періодичних видань XIX — поч. XX ст. // Рукописна українка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та проблеми створення інформаційного банку даних: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 20—21 верес. 1996 р. — Львів, 1999. — С. 100; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 pp.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. I: 1848—1900 pp. — С. 429—435.

М. Галушко

130

НОВОЕ ВѢЩЕ: (Прилога до «Нов. Пролома»). — Выходить разъ въ Недѣлю. Г. 1. № 1. 1883. 1(13) янв.

Вийшло: 1883 — Г.1 № 1—5; Ф. 28,5×21 см; Обс.
від 6 с. до 8 с.; Передпл.: на «Вісче» и «Проломъ» на
годъ 12 зр.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1883 — Г.1 № 1—5; НБ
ЛНУ: 1883 — Г.1 № 1—5.

Примітки: Нумерація сторінок загальна для усіх чисел.

У зверненні «Панове Громада!» редакція, ведучи мову про права русинів в Австрійській державі, зазначала: «...маемъ всякую свободу и справедливость, мы наибольше только въ народныхъ правахъ покривлени, а и то черезъ наше невѣжество и що не держимося купы, та що не упоминаемъ голосно о все, що намъ належится».

Щоб виправити те, що треба виправляти, будемо пускати вам разь в неділю... нашу газетку. Она не величка, но припадає вам до серця... будемо до вас писати о всьмь, що вам потреба буде знати» (№ 1). Тут же звучав заклик до просвіти, зокрема до заснування читальні.

У першому номері опубліковано оглядовий редакційний «Погляд на минулий рік» — про головні події громадського і культурного життя краю.

Зміст додатка складали матеріали суспільно-економічного і просвітнього характеру, зокрема статті «О новомъ грунтовомъ податку», И. Н. (крипт. І. Наумовича) «О желѣзницяхъ» і «О комасаци грунтовъ», замітка «О тверезости», кореспонденція «Росправа о комасаци грунтовъ въ думѣ державной». Про просвіту народу, єдність інтелігенції з народом і організацію читалень йшлося у публікаціях «Всѣ вразѣ до работы!» і «Читальнѣ». Пропагуючи віру й освіту, невідомий автор статті «Листокъ поучительный и забавный» зазначав: «...будьмо христіанами, но въ практичномъ житиѣ берѣмъ собѣ примѣръ изъ жидовъ, изъ ихъ неутомимой промышленности, изъ ихъ ошадности и мѣрности, изъ ихъ мудрого вихованья дѣтей» (№ 4). Питання про вибори до сейму та скасування юліанського календаря порушувалися у статтях «Нападѣ на нашъ календаръ» і «Пересторога».

Із найважливішими подіями у світі, здебільшого в Росії, та краї ознайомлювали матеріали рубрик «Ізъ свѣта» та «Вѣсти изъ краю».

Останнє (5-те) число вийшло 19 лютого
(3 березня) 1883 р.

Бібліографія: Левицький И. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими

Изд. и отвѣт. ред. О. А. Марковъ. — Львовъ, 1883:
Тип. Ставропигійскаго Института. Адр. ред., адм. і експ.:
Львовъ, при ул. Бляхарской, № 5.

Молодецька праця

изданиями вышедшими в Венгрии и Буковині (1801—1886). — Львов, 1895. — Т. 2. — С. 440; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 76.

Література: Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 427, 428.

М. Галушко

1884 р.

131

ЗЫЛЬНИК МОЛОДЕЦЬКИХ ПРАЦЬ: Письмо літературно-науково-гумористичне. — Виходить що тижня в суботу. Ч. 1. 1884.

Ред.: не подано. — Львів, 1884. Адр. ред.: не подано.

Вийшло: 1884 — Ч. 1—3, [?]; Ф. 21×17 см; Обс. 24 с. (1884 ч. 3); Передпл.: 20 кр. місячно.

Наявність у фондї: ЛНБ: 1884 — Ч. 3.

«Зыльник молодецьких праць» — учнівський рукописний часопис, що мав виходити кожної суботи, «крім двох субот т. є. перед польським і перед руським Великоднем», — повідомлялося у замітці «Від видавців».

Наявне у фондї 3-тє число вийшло напередодні різдвяних канікул, і редакція «Зыльника...» у вступній статті «Поклик» зверталася до читачів (учнів) із проханням записати «обряди і пісні в своїм селі... і всі приповідки, загадки, повіря та байки народні, передання, технічні вирази (як ся або тота річ називаєсь)... Се накрасші плоди словесности народнєї, — підкреслювалося у статті, — котрими руський народ дійсно може повеличатись не тільки між всіма славянськими, але навіть між всіма Європейськими мовами». Тут же давалася порада писати «правопоісю фонетичною, бо вона найліпше годить ся до докладового віддавання... звуків простонародної мови», а зібраний матеріал надсилати до редакції «Зыльника...», яка впорядкує і «віддасть «Етногр. Статистичному Кружкови» до дальшого ужитку». «Той нагромаджений матеріал послужить хоть вчастині до збогачення нашої словесности», — зазначалося у статті «Поклик».

У наявному числі вміщено «Короткий перегляд руської літератури» Шраменка, комедію Степана Верниволи «Бабський лік», поезію невідомого автора «До соколів» та Кирила Січовика (псевд. К. Студинського) «Мислі лінивого ученика».

Під назвою «Що нового чувати?» подано інформаційне повідомлення Шраменка про іменини професора Борковського і привітання його учнями, а також інформацію про вихід трьох чисел «письма «Молодецька праця», які «дуже добре презентуються».

Окрім того, на останній сторінці тижневика подано смішинки і сатири «З світа гумористичного» та «Загадки».

Бібліографія: Черняков Б. І. Періодичні видання учнівської і студентської молоді України XIX — початку XX ст.: Джерела дослідження: Бібліограф. посіб. — К., 2004. — С. 13.

Література: Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 436, 437.

М. Галушко

132

МОЛОДЕЦЬКА ПРАЦЯ: Газета літературно-наукова і гумористична. — Виходить що неділі і свята. Р. 1. Ч. 1. 1884.

Ред. Михайло Новий. — Львів, 1884. Адр. ред.: не подано.

Вийшло: 1884 — Р. 1 ч. 1—4/5; Ф. 21×17 см; Обс. 12 с., 16 с. Ц. окремого числа 50 гр. (ч. 4/5).

Наявність у фонді: ЦДІАУ: 1884 — Р.1 ч. 2—4/5.

Учнівське рукописне видання. Романтично налаштовані автори пропонували читачам вірші, оповідання, повісті переважно на теми кохання. Нещасливий (псевдонім) у «Думі» розпачав над раптово зниклим почуттям (ч. 4/5); О. Семенко у вірші «Русалка» переймався долею юнака, якого «обдурили русалки» (ч. 2), обурювався підступністю «Дівочого серця» (ч. 2, 3), написаного під впливом Шевченкових балад. Цю ж тему продовжив і редактор часопису М. Новий у повістях «Дивне серце» (ч. 4/5), «Запродана душа» (ч. 4/5) та оповіданні «Знайдена подруга» (ч. 3, 4/5).

У гумористичній частині містилися переважно анекдоти зі шкільного життя. Розважати читачів була покликана «народна комедія в 3-х діях» Верниволи «Гриць на зальотах».

У ч. 4/5 вміщено звернення редактора до «панів-товаришів» з проханням «вимазати» в логотипі ч. 5, оскільки воно лише повинно було вийти разом з ч. 4. Однак «з браку часу й по друге, що редактор ще добре з німецького не приготований» не були опрацьовані матеріали, що мали ввійти в це об'єднане число.

Залишається лише здогадуватися, що «Молодецька праця» і «Зільник молодецьких праць» (див. № 131) згодом об'єдналися і виходили під назвою «Зільник молодецьких праць». Однак будь-які спроби віднайти хоча б одне число новоствореного часопису були безуспішними.

Бібліографія: Черняков Б. І. Періодичні видання учнівської і студентської молоді України XIX — початку XX ст.: Джерела дослідження: Бібліограф. посіб. — К., 2004. — С. 13.

Л. Сніцарчук

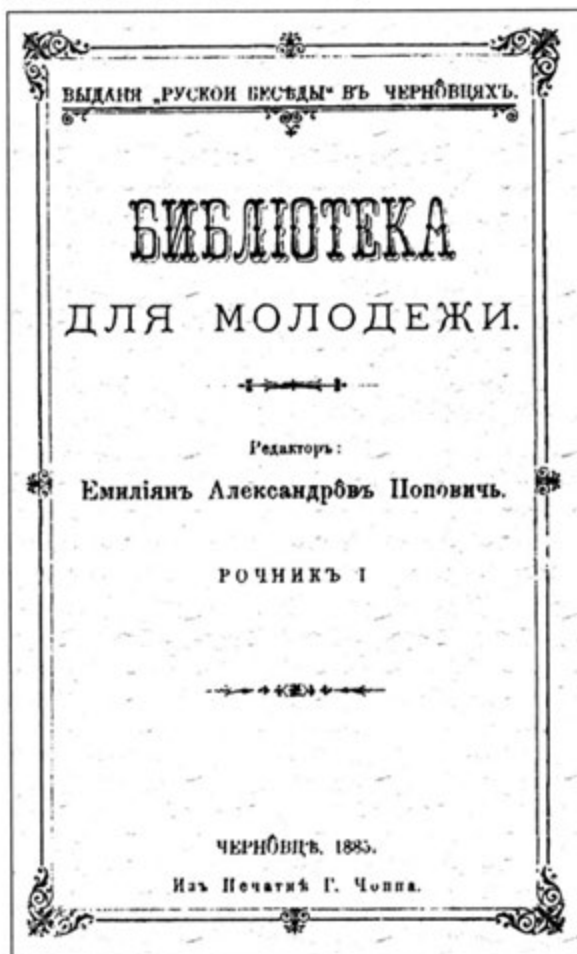
1885 р.

133

БИБЛИОТЕКА ДЛЯ МОЛОДЕЖИ (1885—1886); **БИБЛИОТЕКА ДЛЯ МОЛОДѢЖИ** (1887); **БИБЛИОТЕКА ДЛЯ МОЛОДѢЖИ** (1888—1889); **БИБЛИОТЕКА ДЛЯ МОЛОДѢЖИ, МѢЩАНЪ И СЕЛЯНЪ** (1890—1893). — Выходитъ разъ на мѣсяцъ. Р. I. Кн. I. 1885.

Ред. Емиліянь (Омелянь) Александрѣвъ Поповичъ. За ред. вѣдповѣда Василь Сухоносъ (1891 кн. 11/12 — 1893). — **Чернівцѣ, 1885—1893**: Выход. «Руской Бесѣды» въ Чернівцяхъ. Печатня Г. Чоппа въ Чернівцяхъ (1885—1890); Печатня Р. Екгардта въ

Чернівцяхъ (1891—1893). Адр. ред. і адм.: Чернівцѣ, ул. Сплени, ч. 7 (1885). Адр. ред.: Чернівцѣ, ул. Сплени, ч. 7 (1886 кн. 1, 2), ул. Лилійна, ч. 29 (1886 кн. 3 — 1888 кн. 3). Адр. адм.: п. Гр. Никоровичъ въ Чернівцяхъ, ул. Седмоградска (1886), Чернівці, ул. Петровича, ч. 4 (1888 кн. 4—12), «Руска Бесѣда» въ Чернівцяхъ, ул. Петровича, ч. 4 (1889—1891), ул. Петровича, ч. 2 (1892—1893).

Вийшло: 1885 — Р. I кн. 1—12, 1886 — Р. II кн. 1—12, 1887 — Р. III кн. 1—12, 1888 — Р. IV кн. 1—12, 1889 — Р. V кн. 1—12, 1890 — Р. VI кн. 1—12, 1891 — Р. VII кн. 1—11/12, 1892 — Р. VIII кн. 1—10/11, 12, 1893 — Р. IX кн. 1/2, 3/4, 5/6, 7/8—10, 11/12; Ф. 18,5×11 см (1885—1887), 21,5×14 см (1888—1893); Обс. 16 с.; Передпл.: на рік 1 зол. (1885—1889), 1 зр. (1890—1893), післяплата 1 зр. 20 кр. (1890—1893). Ц. окремого числа 10 кр.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1885 — Р. I кн. 1—12, 1886 — Р. II кн. 1—12, 1887 — Р. III кн. 1—12, 1888 — Р. IV кн. 1—12, 1889 — Р. V кн. 1, 2, 4—7, 9—12, 1890 — Р. VI кн. 1—9, 11, 12, 1891 — Р. VII кн. 3, 5—11/12, 1892 — Р. VIII кн. 1—12, 1893 — Р. IX кн. 1/2—11/12; БН: 1886 — Р. II кн. 3, 6.

Примітки: У 1890—1893 рр. на обкладинці назва: «Ілюстрована бібліотека для молоді, міщань і селян». 1894 р. річник Х продовжився під назвою «Ластівка».

У перший рік видання «журнал-магазин», за визначенням редакції, призначався для «всѣхъ окончившихъ 3 класу школы народной», у другий — для «всѣхъ окончившихъ 4 класу...», з третього року — для тих, хто закінчив народну школу, «учениковъ середнихъ школъ и для письменныхъ мѣщанъ и селянъ» (1886. — Кн. 12). Ставлячи своїм завданням просвіту і виховання української молоді, а також (з 1887 р.) міщан і селян, журнал публікував твори українських письменників, зокрема вірші, оповідання, повісті, казки, байки Сидора Воробкевича (під псевд. Данило Млака), Юрія Федьковича, Євгена Семаки (під псевд. Євген Дмитрів), Миколи Устияновича, Олександра Кониського, Антона Могильницького, Сидора Пасічинського, Григорія Воробкевича (під псевд. Наум Шрам), Григорія Никоровича, Тараса Шевченка, Лесі Українки, Олени Пчілки, Марка Вовчка, Бориса Грінченка (під псевд. В. Чайченко), Леоніда Глібова, Трохима Зінківського (під псевд. М. Цупкий), Надії Кибальчич (Симонової) (під псевд. Наталка-Полтавка) та інших авторів. Тут друкувалися також переклади з польської і сербської літератур.

Помітне місце на сторінках журналу займали пізнавальні матеріали з природознавства, фізики, астрономії, науково-популярні історичні та географічні статті й нариси О. Барвінського, М. Драгоманова, О. Кониського (під псевд. Стодольський). Серед них заслуговують на увагу публікації про Європу, Азію, Африку, Австралію, Америку, статті Р. Заклинського про географію Русі, М. Загірньої (псевд. Марії Грінченко) про вулкани, В. Чайченка про мінерали тощо.

Під рубрикою «Славни Русинь» у журналі були опубліковані життєписи (з поданням портретів) Володимира Барвінського, Михайла Вербицького, Григорія Воробкевича, Стефана Качали, Михайла Качковського, Миколи Костомарова, Івана Котляревського, Миколи Лисенка, Михайла Максимовича, Омеляна Огоновського, Василя Продана, Юліана

Романчука, Степана Руданського, Олексія Стороженка, Тараса Шевченка та ін.

З метою просвіти селян видання вмішувало статті І. Верхратського і Д. Лепкого (під псевд. Сава Сливич) про особливості праці німецьких і українських хліборобів.

Від 1888 р. місячник друкував матеріали для дітей — «правдиві оповідки» виховного характеру Євгенії Ярошинської, співаночки і «мудрішки» Ю. Федьковича, байки Петра Голоти (псевд. Григорія Грушевського) та М. Цупкого, а також забави, загадки, смішинки, прислів'я, приказки тощо, які подавалися під рубрикою «Дещо для дѣточок».

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 498, 540, 541; *Левицький І. Е.* Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 8, 9, 100—102, 192, 193; 1910. — Т. 2. — С. 9, 10, 135, 136; 1911. — Т. 3. — С. 10, 11, 150, 151; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 78.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид в Україні.* — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 125; Українська преса і періодичні видання на Буковині // *Буковина. Її минуле і сучасне.* — Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. — С. 618, 627.

М. Галушко

134

БУКОВИНА: Часопись політична і наукова для народа руского (1886—1887 ч. 7); Часопись політична і наукова для народа руского (1887 ч. 8 — 1888 ч. 12); Часопись політична і наукова для народу руского (1888 ч. 13 — 1889 ч. 1); Часопись політична і наукова для народу руского (1889 ч. 2 — 1891); Часопись для русских родин (1897); Орган української поступової партії на Буковині (1909—1910); Organ des Verbandes der ukrainischen Reichsrats- und Landtagsabgeordneten der Bukowina (1915—1918). — Виходить 1(13) і 15(27) кожного місяця (1885, 1916 ч. 2—6/7 (Відень), 1917 ч. 1—12), 1(13) і 16(28) кожного місяця (1886—1888), що другого Четверга (1889—1891), що тижня в п'ятницю (1892—1895 ч. 12, 1918), вівторок, четвер, суботу і неділю (1895 ч. 13—169), щодня крім неділі і руских св'ят (1896—1897, 1909—1910), в середу, п'ятницю і неділю (1898—1901, 1907—1908), що середи, п'ятниці і неділі, з тижневим додатком «Руска Рада» (1902—1905), поки що кожної суботи (1915—1916 ч. 24 (Чернівці), 10 і 25 кожного місяця (1916 ч. 1 (Відень),

два рази на місяць (1917 ч. 13 — 1918 ч. 12). Р. 1. Ч. 1. 1885, 1 сфч.

Видас и за ред. отвѣчас: Юрій де Федьковичь (1885 ч. 1), Осипь Гординський-Федьковичь (1885 ч. 2—11), Осипь Ю. Гординський-Федьковичь (1885 ч. 12—17), Осипь Ю. Гординський (1885 ч. 18 — 1887), Павло Кирчів (1888 ч. 1—21), Сільвестер Дашкевич (1888 ч. 22 — 1892 ч. 41), Василь Дутчак (1894 ч. 13 — 1895 ч. 12), Осип Маковей (1895 ч. 13—132). *Відповідає за ред.:* Михайло Токарик (1892 ч. 42 — 1893 ч. 17), Василь Дутчак (1893 ч. 18—52, 1894 ч. 1—12), Осип Маковей (1895 ч. 133 — 1897 ч. 258), Іван Хромовський (1897 ч. 259 — 1898 ч. 4), Іван Созанський (1898 ч. 5 — 1901 ч. 139), Володислав Скерський (1901 ч. 140 — 1902 ч. 21), Іван Захарко (1902 ч. 22 — 1906 ч. 23), Віктор Строїч (1906 ч. 24 — 1910), Юрій Сербинюк (1915 ч. 1—4), Володимир Федорович (1915 ч. 5—26), Николай Спинул (1916 ч. 1—6/7 (Відень), 1917—1918). *Відвічальний ред.:* Омелян Попович (1915 ч. 27—34), Евг. Шушковський (1915 ч. 35 — 1916 ч. 24 (Чернівці)). — **Чернівці** (1885 — 1910, 1915 ч. 35 — 1916 ч. 24, 1918 ч. 13—39); **Відень** (1915 ч. 1—34, 1916 ч. 1 — 1918 ч. 12), **1885—1910, 1915—1918:** *Видас* Сільвестр Дашкевич (1892 ч. 42 — 1894 ч. 12); *Видас* Тов. «Руска Рада» в Чернівцях (1895 ч. 133 — 1910); *Видас* «Союз українських послів на Буковині» (1915—1918). *Печатня* Г. Чоппа (1885—1896 ч. 26); *Друк.* «Рускої Ради» в Чернівцях під зарядом Осипа Бучканича (1896 ч. 27 — 1897 ч. 16), Івана Хромовського (1897 ч. 17 — 1898), Володислава Скерського (1899 — 1902 ч. 21), Івана Захарка (1902 ч. 22 — 1910); *Друк.* І. Н. Верная, Відень, IX, Canisiussgasse, 8 (1915 ч. 1—34); *Друк.* Українська в Чернівцях (1915 ч. 35 — 1916 ч. 24, 1918 ч. 13—39); *Друк.* І. Н. Верная, Wien IX, Canisiussgasse, 8—10 (1916 ч. 1 — 1918 ч. 12). *Адр. ред. і адм.:* Вь Чернівцяхъ, ул. Сплени, ч. 7 (1885 — 1886 ч. 7), ул. Лилійна, ч. 29 (1886 ч. 8, 9, 1887 ч. 1, 1888 ч. 1—9), ул. Петровича, ч. 4 (1886 ч. 10 — 1887 ч. 1, 9—24, 1888 — 1891 ч. 8), пл. Австрія, ч. 10 (1887 ч. 2—9), ул. Петровича, ч. 2 (1891 ч. 9 — 1897, 1915 ч. 35 — 1916 ч. 24, 1918 ч. 13—39); Wien III, Rennweg, 94 (1915 ч. 1—4), IX, Währingerstr., 20 (1915 ч. 5—25), III, Rennweg, 94 (1915 ч. 26—34), VIII, Albertgasse, 5 (1916 ч. 1—6/7, 1917 ч. 1—6), IX, Schwarzspanierstrasse, 15 (1917 ч. 8 — 1918 ч. 12). *Адр. ред., адм. і експ.:* Чернівці, ул. Петровича, ч. 2 (1898 — 1909 ч. 192). *Адр. ред. і експ.:* Чернівці, ул. Петровича, ч. 2 (1909 ч. 193 — 1910). *Адр. адм.:* Чернівці, ул. Паньска, ч. 33 (1909 ч. 193 — 1910);

Wien VIII, Albertgasse, 5 (1917 ч. 7). *Адр. ред.:* Wien III, Rennweg, 94 (1915 ч. 7).

Вийшло: 1885 — Р. 1 ч. 1—24, 1886 — Р. 2 ч. 1—24, 1887 — Р. 3 ч. 1—24, 1888 — Р. 4 ч. 1/2—24, 1889 — Р. 5 ч. 1—26, 1890 — Р. 6 ч. 1—26, 1891 — Р. 7 ч. 1—26, 1892 — Р. 8 ч. 1—52, 1893 — Р. 9 ч. 1—52, 1894 — Р. 10 ч. 1—53, 1895 — Р. 11 ч. 1—169, 1896 — Р. 12 ч. 1—285, 1897 — Р. 13 ч. 1—288, 1898 — Р. 14 ч. 1—154, 1899 — Р. 15 ч. 1—139, 1900 — Р. 16 ч. 1—154, 1901 — Р. 17 ч. 1—153, 1902 — Р. 18 ч. 1—154, 1903 — Р. 19 ч. 1—155, 1904 — Р. 20 ч. 1—155, 1905 — Р. 21 ч. 1—154, 1906 — Р. 22 ч. 1—154, 1907 — Р. 23 ч. 1—148, 1908 — Р. 24 ч. 1—149, 1909 — Р. 25 ч. 1—284, 1910 — Р. 25 ч. 285—293, 1915 — Ч. 1—42, 1916 — Ч. 1—24 (Чернівці), ч. 1—4/5, 6/7 (Відень), 1917 — Р. 33 ч. 1—3/4, 5—20/21, 22/23, 1918 — Р. 34 ч. 1, 2/3, 4/5—7/8, 9, 10/11—14; Р. 35 ч. 15—39; Ф. 30×23 см (1885—1891), 39×28 см (1892—1897), від 44,5×30,5 см до 48×32 см (1898—1918); *Обс.* 8 с. (1885—1891, 1917), 4 с. (1892—1910, 1915—1918); *Передпл.:* з пересилкою на рік 3 зол. (1885—1891), 5 зр. (1892—1895 ч. 12). Разом з ілюстр. дод. «Неділя» на рік 10 зр. (1895 ч. 13—169). На рік 10 зр. (1896—1898), 20 кор. (1899—1901, разом з тижневим дод. «Руска Рада» 1902—1905). Для міщан і селян на рік 4 к. (1909—1910), разом з тижневиком «Руска Рада» на рік 18 кор. (згл. 9 руб. або 34 фр.) (1906—1908). Річно 5 к. (1916), 12 к. (1918 ч. 13—39). Для заграниці на рік 5 рублів або 12 франків (1892 ч. 3 — 1893 ч. 6), 8 руб. або 12 франків (1893 ч. 7 — 1895 ч. 12), 15 руб. або 24 франків (1895 ч. 13—169), 20 руб. або 40 франків (1896). В Австро-Угорщині на рік 16 кор. (1906—1908), 24 кор. (1909—1910). В Росії на рік 8 крб. (1906—1908), 12 крб. (1909—1910). В інших державах 32 фр. (1906—1908), 40 фр. (1909—1910). *Ц. окремого числа* 15 кр. (1885—1891), 12 кр. (1892 — 1895 ч. 12), 6 кр. (1895 ч. 13—169), 8 кр. (1896—1898), 16 сот. (1899—1905), 10 сот. (1906—1910, 1915—1918 ч. 12), 20 сот. (1918 ч. 13—39).

Наявність у фонді: ЛНБ: 1885 — Р. 1 ч. 1—5, 7, 10, 11, 13—15, 17—24, 1886 — Р. 2 ч. 1—24, 1887 — Р. 3 ч. 1—24, 1888 — Р. 4 ч. 1/2—24, 1889 — Р. 5 ч. 1—26, 1890 — Р. 6 ч. 1—26, 1891 — Р. 7 ч. 1—26, 1892 — Р. 8 ч. 1—52, 1893 — Р. 9 ч. 1—52, 1894 — Р. 10 ч. 1—53, 1895 — Р. 11 ч. 1—169, 1896 — Р. 12 ч. 1—285, 1897 — Р. 13 ч. 1, 3, 8, 9, 14, 17—19, 21—30, 37—48, 53—59, 61—67, 70, 72—79, 81—85, 88, 90—104, 106—108, 110—130, 132, 133, 1898 — Р. 14 ч. 1, 3—27, 35—58, 60—64, 66—70, 72, 74, 75, 78—

«Буковина» виходить
1. (18.) и 18. (27.) кожного
місяця.

ПРЕДПЛАТА
єсть переплаткою выносити:
на цілий рікъ 3 зол. — кр.
• на півъ року 1 • 50 •
• чверть • — • 75 •
Початковий числа 15 кр.

БУКОВИНА

РЕДАКЦІЯ І АДМИНІСТРАЦІЯ «Буковина» виходить ся въ Чернівцяхъ (улиця Свѣтлая 14), куда все дописи адресувати належить.

ОБЪЯВЛЕНІЯ І ПРИЛОЖЕНІЯ обчислюють ся якъ надлежало.

Ч. 21.

Чернівці, 1. Листопада (13. л. Новембра) 1885.

Рочникъ 1.

НИКОЛАЙ УСТИЯНОВИЧЪ,

гр. к. душпастырѣ въ Сучавѣ, совѣтникъ гр. к. метрополичей консисторіѣ, намѣстникъ гр. к. деканату и почетный членъ рускихъ литературныхъ и благотворительныхъ товариствъ, упокоивъ ся въ Бозѣ дня 22. Жовтня с. р. по довгому и тяжкому недузѣ въ 74. роцѣ житія, а на 50. своемъ для Руси велими важной литературной дѣяльности.

Поздоровивши недавно тому дорогого покойника, о сколько на то нашъ слабій силы дозволили, съ 50. роковинами его умственной працѣ, уважаемо нашимъ обовязкомъ познакомити нашихъ читателей съ житъєписеємъ многозаслуженного для Руси вѣрного ея сына. Бл. п. о. Николай родивъ ся 1811 року въ Николаевѣ вѣльиомъ кор. мѣстечку жидачѣвского повѣту въ Галичинѣ, де его батько бувъ начальникомъ. Початки науки одержавъ о. Николай бѣт мѣского дѣка, а окончивши потѣмъ съ отличнымъ успѣхомъ нѣмецку школу народну, гимназію и богословіе во Львовѣ, ставъ покойникъ 1837. року завѣдателемъ парохіѣ Вовківъ львовского укрѣгу, познѣйше парохомъ въ Славску стрыйского округу, а въ 1870. роцѣ приходникомъ въ мѣстѣ Сучавѣ на Буковинѣ, де и скончавъ ся.

Вже на 3. роцѣ благословія т. е. передъ 50. роками написавъ покойный свой

першій стѣхъ „Слеза на гробѣ Михаила Барона Гарасевича,“ а заприязнившись зб своимъ ровесникомъ и школьнымъ товаришомъ незабутнымъ постомъ Маркіліомъ Шашкевичомъ, участвовавъ въ 1837. роцѣ двома стишками въ „Русалцѣ Дибетровѣ,“ за котре невинне по исчуваню и невиданю дойти въ Австрію дѣло руской письменности остали поставленіи подъ полицейскій надзоръ. Въ слѣдъ за тѣмъ замовили на якійсь часъ оба соловѣѣ, а коли въ 1843. роцѣ Маркіліанъ замовкъ на вѣки, вырвалася изъ груди о. Николая жалосна пѣсня „Згадка за Маркіліана Шашкевича“ напечатана 1848. року. Отъ тогды не бѣткладавъ покойный пѣвцею кобзы и пера, а редаговавши во Львовѣ правительствениу газету руску „Вѣстникъ“ ажъ до ея перенесенія у Вѣдѣнь, на дѣлавъ рускѣя выданія якъ „Зоря Галицка,“ „Галичанинъ,“ „Науковий Сборникъ,“ „Слово,“ „Семейна бібліотека,“ „Пчела,“ „Лада,“ „Родимый Листокъ“ и др. своими працями поетичными, межи тѣми найважнѣйшій: „Туга,“ „Третій Май,“ „Хлѣборобъ,“ „Сотворитель,“ „Св. Іоанъ Евангелистъ,“ „Про-

88, 90—154, 1899 — Р. 15 ч. 1—139, 1900 — Р. 16 ч. 1—63, 71—103, 126—129, 131—139, 141—154, 1901 — Р. 17 ч. 1—153, 1902 — Р. 18 ч. 1—87, 90—154, 1903 — Р. 19 ч. 1—155, 1904 — Р. 20 ч. 1, 7—10, 12—49, 51—126, 128—132, 134—155, 1905 — Р. 21 ч. 1—154, 1906 — Р. 22 ч. 1—56, 58—74, 76—93, 95, 96, 98—136, 138—144, 146—154, 1907 — Р. 23 ч. 1—148, 1908 — Р. 24 ч. 1—149, 1909 — Р. 25 ч. 1—116, 118—140, 142—162, 164—284, 1910 — Р. 25 ч. 285—293, 1915 — Ч. 1—42, 1916 — Ч. 1—24 (Чернівці), ч. 1—6/7 (Відень), 1917 — Р. 33 ч. 1—22/23, 1918 — Р. 34, 35 ч. 1—37, 39; **НБУВ**: 1892 — Р. 8 ч. 1—52, 1893 — Р. 9 ч. 1—9, 11—14, 20—22, 24, 25, 30—33, 38—40, 1894 — Р. 10 ч. 3, 14—19, 1897 — Р. 13 ч. 1—179, 181—287, 1898 — Р. 14 ч. 14, 1901 — Р. 17 ч. 1—13, 15—76, 78—89, 91—98, 100—107, 109, 111—119, 122—125, 129—134, 136—143, 148—150, 152, 1902 — Р. 18 ч. 1—57, 59, 62—82, 85—138, 140, 141, 154, 1903 — Р. 19 ч. 141, 1906 — Р. 22 ч. 40, 1915 — Ч. 1—7, 9—35, 38, 1916 — Ч. 1—24 (Чернівці); **ДНАБ**: 1916 — Ч. 13, 23, 1918 — Р. 35 ч. 16, 20, 21, 23—25, 27, 35, 36; **НДБ ЦДІАУ**: 1895 — Р. 11 ч. 1—169, 1896 — Р. 12 ч. 1—285, 1897 — Р. 13 ч. 1—288, 1898 — Р. 14 ч. 1—154, 1899 — Р. 15 ч. 1—139, 1900 — Р. 16 ч. 1—154, 1901 — Р. 17 ч. 1—153, 1902 — Р. 18 ч. 1—154, 1903 — Р. 19 ч. 1—155, 1904 — Р. 20 ч. 1—155, 1905 — Р. 21 ч. 1—154, 1906 — Р. 22 ч. 1—154, 1907 — Р. 23 ч. 1—148, 1908 — Р. 24 ч. 1—149, 1909 — Р. 25 ч. 1—284, 1917 — Р. 33 ч. 1—22/23; **Б. Яг.**: 1885 — Р. 1 ч. 1—24.

Примітки: У 1911 р. часопис не виходив. Із січня 1912 р. до січня 1915 р. виходив під назвою «Нова Буковина». Додатки: у 1886 р. — «Прилога до 13 ч. II Рочника Буковини» (до 25-ліття літературної діяльності Ю. Федьковича); у 1887—1888 рр. — «Зерна» (див. № 148); у 1895—1909 рр. — «Неділя»; у 1900 р. — «Додаток до 152-го ч. «Буковини»; у 1902—1905 рр. — «Руска Рада»; у 1905 р. — «Різдвяний додаток до ч. 153 «Буковини»; у 1906 р. — «Додаток до ч. 34 «Буковини» (карта поля війни проти Росії), до ч. 73; у 1907 р. — «Літературний дод.» до ч. 47, 67, 151; у 1909 р. — «Великодний додаток»; у 1910 р. — «Літературний додаток до ч. 290 «Буковини» — на Різдво»; у 1915 р. — до ч. 34 карта «Поле війни проти Росії».

Часопис «Буковина» почало видавати товариство «Руська Бесіда», в наступних роках він став

неофіційним органом буковинських народовців, згодом — Української національно-демократичної партії і виходив під егідою «Руської Ради» в Чернівцях. У віденський період «Буковина» виходила як орган «Союзу українських послів на Буковині», а у листопаді 1918 р. була напівофіційним речником української влади. У виданні брали участь майже всі визначні громадські діячі Буковини, а також співпрацювала значна частина громадських, культурних і політичних діячів з усіх українських земель.

Про завдання пресового органу у редакційному зверненні писалося: «... поставити Нарідъ Рускій Буковини на рівний степень духовного и морального розвою съ иншими народами австрійскои монархіи», з цією метою «Буковина» «буде про то на першомъ мѣстци обговорювати справи, стоячі въ тѣсній связи съ отношеніями нашего народа и его рідного краю, Буковини; но незалишить она такожъ отъ часу до часу подавати вѣстки про духове житє галицкихъ, угорскихъ и на Украинѣ жіючихъ братѣвъ нашихъ належачихъ до однои и тоижь самои великои родини — вѣрныхъ сынѣвъ однои рідной неньки нашої Матери-Руси». Щодо публікації матеріалів політичної тематики, то редакція зазначала: «Велику политику мы не втягаемъ на теперь въ нашу програму — но стояти будемо все при прапорѣ Австро-Славянъ, будемо ити съ ними спольно рука въ руку...» (Родимцѣ! — 1885. — Ч. 1).

У перші роки виходу «Буковини» матеріали літературного і суспільно-культурного характеру редагував Юрій Федькович, а політично-громадської тематики — Омелян Попович, Степан Смаль-Стоцький і Іван Тимінський. У часописі публікувалися оповідання Ю. Федьковича («Сафатъ Зѣничъ», «Дикѣстрові кручѣ», «Паничъ» та ін.), численні поезії та оповідання Сидора Воробкевича. Друкувалася також низка статей і кореспонденцій, що висвітлювали громадські та національно-культурні справи (Хто мы? — 1885. — Ч. 2; Де наші заступники? — 1887. — Ч. 3; Ратуймо молодѣжь нашу! — 1888. — Ч. 8; Руский нарід — руска мова. — 1888. — Ч. 24; Правдивий патріотизм а Русини. — 1890. — Ч. 7 тощо), заторкували проблеми освіти (Наші народні школы. — 1885. — Ч. 4; Бюджетъ а буковинскі русини. — 1885. — Ч. 5; В справі рускої гімназії. — 1891. — Ч. 25). Помітне місце на шпальтах часопису займали публікації господарського змісту, зокрема поради під рубрикою «Народна господарка», статті про позичкові каси, спілки (Гуцульська спілка промислова в Коломиї. — 1888. — Ч. 15), госпо-

дарсько-промислові виставки (О виставах. — 1886. — Ч. 8), огляди «Наші дрібні господарства і їх доля». У цьому контексті привертають увагу статті В. Будзиновського «Результат жнив у всхідній Галичині і на Буковині в році 1895-ім» (1896. — Ч. 215, 217, 220, 221, 223, 224), І. Петрушевича «Чи люди родять ся купцями?» (1904. — Ч. 87) тощо.

З 1892 р. «Буковина» мала в Україні кореспондентську мережу, з 1896 р. до неї почали дописувати визначні діячі з Наддніпрянщини: Олександр Кониський, Борис Грінченко, Михайло Драгоманов, Агатангел Кримський та ін. Публікації свідчили, як непокоїла доля України авторів з обох боків кордону незалежно від того, чи йшлося про акти вандалізму в культурі, чи про знущання над селянами, підкреслювалася ідея духовної єдності України (Визнане віри молодих Українців. — 1893. — Ч. 25, 26; Кошубинська В. Хліборобські спілки в Херсонщині. — 1896. — Ч. 143, 145; Проти указу із 1876 р. — 1905. — Ч. 23, 24; Вартовий П. Українці в Державній думі. — 1906. — Ч. 74 тощо). У газеті друкувалися ґрунтовні статті з різних галузей науки, переважно з історії й етнографії. Так, цінними для дослідників історії національного відродження XIX ст. є «Листи з України наддніпрянської» Б. Грінченка (під псевд. П. Вартовий) (1892. — Ч. 26—51; 1893. — Ч. 5—38) і як відповідь на окремі з листів М. Драгоманова (1893. — Ч. 41—43; 1894. — Ч. 3), що відтворювали різний підхід до вирішення проблеми двох національних течій — патріотично-національної і прогресивно-інтернаціональної. Серед статей публіцистичного, історичного та етнографічного характеру, що друкувалися в «Буковині» з 1895 р., варто відзначити: В. Милькович «Постепенне відокремлене всходу Європи від заходу» (1895. — Ч. 41, 44), І. Франко «Дещо про польсько-руські відносини» (1895. — Ч. 120—122), «З останніх десятиліть XIX в.», К. Устиянович «Путь за бесід. «Святославів» і традиція о Святославі †1015» (1902. — Ч. 138—141), Я. Весоловський «Стефан Баторий а Русини» (1904. — Ч. 73, 74), М. Кордуба «Утраквізм в гімназії» (1904. — Ч. 138, 139, 141), В. Кмицикевич «Причинки до генези політеїзму і монотеїзму» (1906. — Ч. 87—89, 91, 92), М. Грушевський «Поступ політичної й громадянської української думки в XIX століттю» (1906. — Ч. 89—91), «Галичина і Україна» (1906. — Ч. 150, 151), «Українство і всеслов'янство» (1908. — Ч. 76, 77), «Холмщина» (1909. — Ч. 109); в галузі літературознавства: Віра Лебедова «Жіночі типи в найновішій українсько-руській літературі» (1899. — Ч. 59, 61—63), Б. Лепкий

«Українська література в 1905 р.» (1906. — Ч. 78, 81, 82), «Українське письменство (Старі й молоді)» (1908. — Ч. 118), С. Смаль-Стоцький «Шевченко пророк України» (1909. — Ч. 110) тощо.

З нагоди 25-річчя існування «Буковини» в ювілейному, 6-му, числі за 1909 р. були опубліковані документальні матеріали з історії Буковини, спогади колишніх редакторів часопису — Я. Весоловського, О. Луцького, О. Маковея, В. Щурата, статті визначних співпрацівників, зокрема М. Кордуби «Дещо з бувальщини міста Чернівців», О. Поповича «Початки «Буковини», С. Смаль-Стоцького «Свідок», Православного «Буковина» а церковні справи», М. Спишула «Буковина» а наше шкільництво».

Під рубрикою «Що діють наші братя» друкувалися матеріали, що інформували про життя українців за межами Буковини, докладний репортаж «Перенесене моців Маркіяна Шашкевича» (1893. — Ч. 41), реферат І. Гарасимовича «Як би розвинути промисль у нашого народу, щоби зь него був як найбільший хосень?» (1886. — Ч. 20), звіти про діяльність Наукового товариства ім. Шевченка, реферат сеймової адміністративної комісії «Про справи культури красвої» (1899. — Ч. 30—38). З 1892 р. (ч. 11) «Буковина» друкувала щорічно звіти товариства «Просвіта» у Львові, а з 1894 р. — звіти із загальних зборів «Народної торгівлі». Належну увагу приділила також замаху Мирослава Січинського на польського намісника графа Потоцького: «Намісник Галичини убитий» (1908. — Ч. 40), «Трагедія» (1908. — Ч. 41), «Фонд ім. Олени Січинської» (1908. — Ч. 73) і т. д. Не залишала поза увагою «Буковина» і життя українців в Угорській Русі (особливо цікаві публікації 1897 р.) та на еміграції. Варто виокремити нарис про життя вихідців з України у Туреччині — «Майноські козаки і їх земля» (1899. — Ч. 14, 15), а також кілька нарисів Нестора Дмитріва з життя емігрантів: «Образки з Канади», «Наші селяни за морем», «Вражіння з Канади», «Пан професор за морем» та статті «Русини в Бразилії», «Русини в Сполучених Державах».

Особливою гостротою відзначаються газетні виступи буковинських українців проти москвофільства. «Буковина» не підтримувала інсинуацій соціал-демократів і радикалів («Наші рутенські радикали»), пропагувала традиційну політику народовців: «...тільки партія народовців стоїть до тепер сама одна на чисто народнім ґрунті, що тільки партія народовців цінить високо вагу національного принципу для розвою і зміцнення сили руского народу»

(Програма народовців а дотеперішні хиби в єї переведеню. — 1892. — Ч. 5). На шпальтах газети друкувалися публіцистичні статті одного з провідних діячів партії С. Смоль-Стоцького (В чім наша сила. — 1892—1893; Що повинні ми робити? — 1906. — Ч. 13). Однак політична позиція «Буковини» не заважала критикувати слабкі сторони в діяльності народовців (Консолідація чи прострація. — 1897. — Ч. 122 та ін.).

З 1915 р. у часописі друкувалися статті та замітки, автори яких розповідали про національний патріотизм буковинців (Незвичайні гості з поля бою; Нова сотня Січових Стрільців. — 1915. — Ч. 1), про конфлікти з російськими окупантами Буковини (Найліпший лїк проти москвофільства то самі Москалі. — 1915. — Ч. 2; Визволенє Буковини. — 1915. — Ч. 3, 4 тощо), пропагували ідею незалежності України та самостійності українського народу (Левицький К. Великі роковини. — 1915. — Ч. 17; Самостійна Україна. — 1918. — Ч. 4/5; Зрада. — 1918. — Ч. 22 та ін.), з'явилася нова рубрика «Воснний перегляд».

У воснні часи «Буковина» друкувала прозу переважно військово-патріотичної тематики: Рода Рода «Чоловік, що був під Москалями» (1915. — Ч. 7—9), «Воснні образки зі сходу» (1915. — Ч. 41), Катря Гриневичева «Спомин одного дня» (1916. — Ч. 13), а також поезії: Уляна Кравченко «На стрілецьку нуту (Полковникови У.С.С. Т. Коссакови)» (1916. — Ч. 13), Ю. Федькович «Страж на Руси (Україні)» (1916. — Ч. 14), В. Бобинський «Стрілецький поклик» (1916. — Ч. 14) та ін.

Вагомий внесок у розвиток національної культури зробила газета, друкуючи матеріали про визначних українських культурних і літературних діячів — Т. Шевченка, Ю. Федьковича, С. Воробкевича (псевд. Данило Млака), М. Шашкевича, І. Нечуя-Левицького, І. Франка, І. Котляревського, О. Поповича, О. Кониського, М. Лисенка, розповідаючи про ювілейні святкування, вміщуючи поетичні і прозові твори О. Кониського, С. Яричевського, К. Устияновича, Б. Гринченка (під псевд. В. Чайченко і власним прізвищем), С. Воробкевича (під псевд. Данило Млака і власним прізвищем), Є. Ярошинської, І. Франка, О. Кобилянської, О. Маковея, С. Коваліва (під псевд. Стефан П'ятка), Г. Хоткевича, Б. Лепкого, Марка Черемшини, Д. Лукіяновича, В. Винниченка та ін.

На сторінках «Буковини» опублікована значна кількість перекладної літератури, зокрема твори

А. Чехова, Л. Андрєєва, М. Гоголя, Л. Толстого, В. Короленка, М. Горького, А. Стріндберга, Ф. Ніцше, Г. Гауптмана, К. Гамсуна, О. Уайльда, Конана Дойля, Марка Твена, А. Франса, Е. Золя, Гі де Мопассана, С. Жеромського, М. Конопницької, К. Міксата.

Останнє, 39-те, число вийшло 10 грудня 1918 р. У ньому редакція повідомляла, що друкарня «замкнена румунськими військовими властями, наша часопись не могла виходити».

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-русская бібліографія XIX-го столїття дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 498, 499, 541, 542; *Левицький І. Е.* Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 11—13, 102—104, 195, 196; 1910. — Т. 2. — С. 11, 12, 137—139; 1911. — Т. 3. — С. 11—14, 152—154; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 78, 79.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні.* — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 191, 192; *Encyclopedia of Ukraine.* — Toronto; Buffalo; London, 1984. — Vol. 1. — P. 320, 321; *Франко І.* Реалісти чи карієристи // *Житє і слово.* — 1896. — Ч. 5; *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 357; *Верниволя В.* «Буковина» у 50-ліття заснування // *Життя і знання.* — 1935. — Ч. 8; *Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне.* — Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. — С. 618—626; *Дмитрук В. Т.* Нарис з історії української журналістики XIX ст. — Львів, 1969. — С. 118, 119; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 144, 145; *Крупський І. В.* Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.). — Львів, 1995. — С. 87—95; *Баса О. М.* Літературознавчі студії часопису «Буковина» за редакторства О. Маковея (1895—1897 рр.) // *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики.* — Львів, 1996—1997. — Вип. 3/4. — С. 296—305; *Романюк М. М.* Українська преса Північної Буковини доби національно-культурного поступу (1885—1900 рр.) // *Там само.* — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 114—121; *Павлюкович В. Г.* Освітні проблеми на сторінках часопису «Буковина» // *Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. п'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф.* 27—28 листоп. 1998 р. — Львів, 1999. — С. 300—302; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 1999. — С. 148—156; *Дядюк М.* Документи і матеріали до історії та теорії пресознавства // *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики.* — Львів, 2000. — Вип. 7. — С. 495, 504, 505; *Романюк М.* Українська періодика Північної Буковини (1870—1940 рр.) як вид історичних джерел // *Там само.* — Вип. 8. — С. 23—25; *Романюк М.*

Українська преса Північної Буковини як джерело вивчення суспільно-політичного життя краю (1870—1940 рр.). — Львів, 2000. — С. 131—140; *Зайченко І. В.* Проблеми української національної школи у пресі (друга пол. XIX — поч. XX ст.). — Львів, 2002. — С. 61—63; *Михайлин І. Л.* Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 440—477.

Архівні джерела: ЦДІАУ, м. Львів. — Ф. 381, оп. 1, спр. 5, 14, 17, 19, 30, 39, 42, 43, 46, 48, 51.

М. Романюк

135

ЛИСТОКЪ: Духовно-литературный журнал. — Выходить 1-го и 15-го числа каждого мѣсяца. Р. I. Ч. 1. 1885, 14(26) сент.

Отвѣств. ред. Евгений Фенцикъ. — **Унгварь, 1885—1903:** *Книгопечатня* Юсифа Фейшиша въ Унгварѣ (1885—1889); *Книгопечатня* «Келеть» въ Унгварѣ (1890—1893 ч. 18); *Книгопечатня* Варфоломея Іегера въ Унгварѣ (1893 ч. 19 — 1903). *Адр. ред. і адм.:* Порошково (1885—1894 ч. 5), Великій Раковецъ (1894 ч. 6 — 1903 ч. 6), Горинчево (1903 ч. 7—21).

Вийшло: 1885 — Р. I ч. 1—6, 1886 — Р. II ч. 1—24, 1887 — Р. III ч. 1—23/24, 1888 — Р. IV ч. 1—24, 1889 — Р. V ч. 1—24, 1890 — Р. VI ч. 1—24, 1891 — Р. VII ч. 1—24, 1892 — Р. VIII ч. 1—24, 1893 — Р. IX ч. 1—24, 1894 — Р. X ч. 1—24, 1895 — Р. XI ч. 1—24, 1896 — Р. XII ч. 1—24, 1897 — Р. XIII ч. 1—24, 1898 — Р. XIV ч. 1—24, 1899 — Р. XV ч. 1—24, 1900 — Р. XVI ч. 1—24, 1901 — Р. XVII ч. 1—24, 1902 — Р. XVIII ч. 1—24, 1903 — Р. XIX ч. 1—23/24; *Ф.* від 23,5×15,5 см до 26,5×18,5 см; *Обс.* 16 с.; *Передп.:* на годъ 4 гульд. (1885—1892), 8 коронъ (1893—1903), съ «Додаткомъ» 5 гульд. (1891—1892), 10 коронъ (1893—1903); для сотрудниковъ и дяковъ-учителей 2 гульд. (1890), съ «Додаткомъ» 3 гульд. (1891—1892), 5 коронъ (1893—1903). За границу 5 гульд. (1890), съ «Додаткомъ» 6 гульд. (1891—1892), 12 коронъ (1893—1903).

Наявність у фондi: ЛНБ: 1885 — Р. I ч. 1—6, 1886 — Р. II ч. 1—24, 1887 — Р. III ч. 1—23/24, 1888 — Р. IV ч. 1—24, 1889 — Р. V ч. 1—24, 1890 — Р. VI ч. 2—17, 20—24, 1891 — Р. VII ч. 1—24, 1892 — Р. VIII ч. 1—24, 1893 — Р. IX ч. 1—24, 1894 — Р. X ч. 1—24, 1895 — Р. XI ч. 1—24, 1896 — Р. XII ч. 1—24, 1897 — Р. XIII ч. 1—24, 1898 — Р. XIV ч. 1—24, 1899 — Р. XV ч. 1—24, 1900 — Р. XVI ч. 1—24, 1901 — Р. XVII ч. 1—24, 1902 — Р. XVIII ч. 1—24, 1903 — Р. XIX ч. 1—23/24; ББУ: 1893 — Р. IX ч. 1—24, 1894 — Р. X ч. 1—24, 1895 — Р. XI ч. 1—24.

Примітки: Додатки: з 1885 р. — «Церковныя Проповѣди»; у 1891—1903 рр. — «Полсзныя знанія для оугро-русскаго народа».

У 1885—1886 рр. нумерація сторінокъ наскрізна, з 1887 р. кожен річник має окрему нумерацію.

Журнал «Листокъ» виходив «русскою» мовою з домішками церковнослов'янської. Видання мало русофільський напрям, але відстоювало ідею слов'янської єдності та активно протидіяло мадярській шовіністичній політиці. Готував часопис до друку в глухому закарпатському селі відомий культурно-освітній діяч та письменник Євген Фенцик. Саме завдяки його титанічній діяльності й активній співпраці таких відомих письменників та істориків, як Михайло Врабель, Юрій Жаткович, Анатоль Кралицький, Олександр Митрак, Іван Сільвай, Юлій Ставровський-Попрадов та інші, доходив до читачів цей змістовний журнал.

Розпочинаючи видання, Є. Фенцик детально виклав у «Возваніи къ подпискѣ» його основні завдання: «Нашъ народъ въ упадкѣ; приближается къ гибели; будемъ усиловатися вникнути во причины этого жалкаго состоянія, объяснить дѣло, и искати лѣкарствъ, для отстраненія этого зла.

Писати будемъ въ духѣ строго католическомъ; но особенное вниманіе обратимъ на обряды, постановленія и дисциплину нашей восточной церкви.

Языкомъ нашимъ будетъ общепринятый литературный русскій языкъ, образованный на основаніи церковно-славянскаго...» (1885. — Ч. 1).

Наприкінці 1885 р. Є. Фенцик лаконічно підтвердив сформульовані раніше завдання часопису в новому «Возваніи къ подпискѣ»: «Мы утвердимъ лишь все одно, что хотимъ вѣрно служить Богу, католической церкви, своему отечеству, и бѣдному оставленному угро-русскому народу; хотимъ образовати свой языкъ, и по силамъ своимъ быти двигателями народнаго просвѣщенія» (ч. 6).

Редакція «Листка» ретельно дотримувалася задекларованої програми, зміцнюючи в читачів почуття благочестя та народолюбства. У журналі чільне місце займали статті на богословські теми, історичні дослідження, літературні та фольклорні твори.

Богословські та релігійно-філософські публікації друкувалися з продовженням, часом протягом декількох років. Читачі мали змогу ознайомитися з такими працями та статтями: «Богъ Творецъ Вселенной, — и Дарвинизмъ» (1885. — Ч. 2—6; 1886),

Выходитъ
1-го и 15-го числа
каждаго мѣсяца
въ размѣрѣ одного печатнаго
листа.

ЛИСТОКЪ.

ДУХОВНО-ЛИТЕРАТУРНЫЙ ЖУРНАЛЪ.

Подписная цѣна:
На годъ 4 гульд.
На 1/2 года 2 " "
На 1/4 " 1 " "
За границую 5 гульд.
Подписку и разныя статьи
адресовати слѣдуетъ
редактору въ Погонсково.
(Pogonskó, Ungwegey).

Нръ. 1.

Унгварь, 1. (13.) января 1889.

Годъ V.

О великолѣпнн нашего греко-славянскаго обряда.

О, незабвенная, вожделѣнная красота нашей церкви! Ты еще въ дѣтствѣ плѣнила мое невинное, младенческое сердце. Плѣнительное впечатлѣніе твоей величавости осталось на всегда въ моей груди, и не сгладить его ничто до гробовой доски. Присно памятнымъ останется предо мной, какъ сжимала, для крестнаго знаменія, мои нѣжныя, младенческіе пальцы любимая мати; никогда не забуду того обаятельнаго чувства, которое произвела на дѣтскую душу первый разъ, въ полуночный часъ, услышанная мною трогательная пѣснь: „Съ нами Богъ“; ничто не изгладитъ изъ памяти моей ту улыбку, которую чувствовалъ я, когда первый разъ увидѣлъ, что, въ праздникъ Богоявленія, двинулся крестный ходъ на рѣку — освятити воды; а когда первый разъ услышалъ, въ полуночной тишинѣ, чудесное пѣніе: „Христосъ воскресъ“!.. Вся эта церковная красота несознательно трогала, обаяла, плѣняла дѣтскую душу; нѣтъ сомнѣнія, близкое присутствіе Божества, благодатію своею, производило на дѣтской душѣ эти свѣтлыя впечатлѣнія.

Но я подросъ и зачалъ сознавати то, что прежде плѣняло душу несознательно. — Наши храмы и въ свой миниатюрной выставкѣ оказались мнѣ вполне соответствующими Божіему величію. Я понялъ, что уже внѣшній, особый строй храмовъ, обращенный къ востоку алтаремъ, съ высокою колокольнею спереди, увѣчанною блестящимъ трираменнымъ крестомъ, — означаетъ, что это домъ Божій, что въ семъ домѣ проповѣдуется вѣра Христова, происходящая изъ востока; что вѣрующіе, сходящіеся въ этотъ домъ, вѣрують, что на св. крестѣ совершилось ихъ откупленіе, и для того считаютъ св. крестъ символомъ своего спасенія, своимъ хранителемъ, своимъ найдражайшимъ талисманомъ. Внутренность храма, раздѣленная на три части: на алтарь, корабль и притворъ, представили мнѣ: землю, небо и то, что превышше небесъ: жилище самаго Божества. Иконостасъ возобновлялъ въ памяти моей исторію ветхаго и новаго заветовъ. Хоругви напоминали мнѣ, что намъ приходится бороться всю жизнь противъ враговъ нашего спасенія, подъ знаменемъ Креста. Священническія одожды: архіерейская митра, омофоръ и жезлъ; іерейскій фелонъ и епитрахиль, кромѣ своей

«Сотворение челоѣка» (1887. — Ч. 3—15), «Святое семейство» (1887. — Ч. 6—11), «Челоѣкъ безъ религіи и безъ Бога» (1887. — Ч. 16—24), «О разводѣ брака по причинѣ чужеложства» (працю протоієрея Іоанна Чурговича переклав з латинської Юрій Жаткович) (1888), «Исусъ Христосъ» (1892—1893), «Восточныя христіанскія церкви» (1892—1894), «Семья безъ Бога» (1893—1894), «Усѣкновеніе главы Св. Іоанна Предтечи и Крестителя Господня Іоанна» (1896—1897), «Библейское ученіе о твореніи міра и естественнo-научная теорія міровой эволюціи» (1897), «Происхожденія жизни» (1898—1899), «Письма о нашемъ обрядѣ» (1900—1902), «Ироды, ихъ династія, главные представители ея и ихъ историческая судьба» (1902—1903) та ін.

Безперечно, ключовою фігурою «Листка» був сам редактор С. Фенцик (виступав на сторінках журналу під власним прізвищем, псевдонімом Володимир та криптонімом Е. Ф., яким підписано найбільше матеріалів у журналі). Ймовірно він є автором трьох проповідей, підписаних криптонімами Ф.....ъ (1898. — Ч. 21), Ф. (1901. — Ч. 20) та Е. (1902. — Ч. 24). С. Фенцику належать чи не всі проповіді недільні і на святкові дні та «слова» на різні випадки, надруковані майже у кожному числі журналу. Виняток становлять тільки декілька проповідей А. Кралицького (1887. — Ч. 5; 1888. — Ч. 7; 1890. — Ч. 21), Д. Гебея (1889. — Ч. 2), Іоакима Хоми (1891. — Ч. 8; 1897. — Ч. 24), В. Нордова (1892. — Ч. 20), І. Сильва (під псевд. Урііл) (1899. — Ч. 3) та ін.

Майже в кожному номері редактор вмщував також по декілька власних статей, в яких порушував актуальні церковні питання та проблеми народної освіти, шкільництва, аналізував загальну історію, літературу і писемність, ознайомлював читачів із життєписами відомих діячів краю: «Наши школы» (1885. — Ч. 2), «Начало нашей письменности» (1885. — Ч. 6), «Св. Кирилл и Методій въ Моравіи» (1886. — Ч. 1), «Оппортунизмъ» (1886. — Ч. 2), «Рутены» (1886. — Ч. 3), «Слѣды древне славянской мифологіи у насъ» (1886. — Ч. 11), «Бѣлые хорваты» (1886. — Ч. 14), «Русскій эпосъ» (1887. — Ч. 19—23/24) та багато ін.

У розділі «Біографіи» він вмщував статті про відомих діячів національного відродження Закарпаття, зокрема (підписані крипт. Е. Ф.): «Іоаннъ Раковскій (1815—1885)» (1885. — Ч. 6), «Іоаннъ Мондокъ» (1886. — Ч. 15).

Окрім богословських та релігійно-філософських публікацій, у «Листку» постійно друкувалися

історичні статті та дослідження, інколи впродовж декількох років.

Плідно співпрацював із журналом А. Кралицький (під власним прізвищем, псевд. І. Васильевич і крипт.: А. К., А. Кр., К., И. В. та ін.), вмщуючи найрізноманітніші матеріали: богословські статті, історичні дослідження, проповіді, дописи, переклади поезій з багатьох слов'янських мов тощо. Серед публікацій богословського змісту А. Кралицького виокремимо такі: «Литургія восточная и западная» (1886. — Ч. 4), «Литургія Преждеосвященныхъ Даровъ» (1886. — Ч. 8), «Храмъ Божій» (1886. — Ч. 9), «Восточный вопросъ» (1886. — Ч. 12), «Бородобрѣйство у разныхъ народовъ (По Венелину)» (1887. — Ч. 11), «Фондъ религіи у насъ» (1887. — Ч. 20) та ін.

Питання загальної та церковної історії, біобібліографії видатних діячів А. Кралицький висвітлював у матеріалах: «Матей Микита Протоігумень» (1885. — Ч. 2), «О содержаніи служителей Церкви» (1886. — Ч. 5), «Церковное проповѣдничество въ древныхъ вѣкахъ Христіанства» (1886. — Ч. 15), «Богатство и роскошь древняго Рима» (1888. — Ч. 3), «Монастырь святаго отца нашего Николая на Горѣ Чернецкой возлѣ Мукачева» (1889. — Ч. 19), «Изъ лѣтописи Нестора» (1888. — Ч. 17), «Выписки изъ сводной галичско-русской лѣтописи А. С. Петрушевича (1772—1800), касающіеся насъ» (1889. — Ч. 17—18, 20), «Монастырь Марія-Повчанскій» (1890. — Ч. 3), «Монастырь Березницкій» (1890. — Ч. 8), «Іоаннскій Базилевичъ, Прото-Игумень» (1890. — Ч. 9), «Монастырь Краснoбродскій» (1891. — Ч. 9) та ін.

А. Кралицький опублікував низку науково-пізнавальних статей, як-от: «Вліянія постной пищи на здоровье» (1888. — Ч. 7), «Промыслъ» (1888. — Ч. 10), «Садоводство» (1888. — Ч. 11), «Народная этнографія» (1888. — Ч. 15), «Языкъ и словесность» (1888. — Ч. 19) та ін.

Серед активних авторів «Листка» був і Юлій Ставровський-Попрадов (під крипт. П.....ъ та П.....ъ), який подавав дописи під рубрикою «Корреспонденція» та опублікував чимало поезій.

М. Врабель (крипт.: Вр.....ль, М. А-ъ, М. Андр-ль, М. А. Вр-ль, М. А., Мих. В.....ль) надрукував низку цікавих статей: «Церковное пѣніе въ нашихъ школахъ» (1892. — Ч. 9), «Инсталляція Его Преосвящ. Юлія Дрогобецкаго» (1892. — Ч. 17), «Литературное дѣйствованіе у Хорватъ» (1893. — Ч. 2, 4) та помістив у «Листку» багато народних пісень.

Ю. Жаткович — автор таких матеріалів, як: «Отношеніе нѣкоторыхъ епископовъ Крижевацкихъ къ

епархii Мукачевской» (1890. — Ч. 3—5), «Епископы Мараморшские» (1891. — Ч. 14, 16—22).

Російський вчений О. Петров опублікував дослідження «Старопечатныя церковныя книги въ Мукачевѣ и Ужгородѣ» (1892. — Ч. 13—15) та «Угорскорусскіе заговоры и заклинанія начала XVIII в.» (1892. — Ч. 21—24).

Серед інших вирізняються публікації О. Горзова «Краткій отчетъ дѣятельности самообразовательнаго кружка въ Ужгородской дух. семинаріи» (1895. — Ч. 12), Фр. В. Сасинка «Спишское епископство» (1893—1894), Іороефа «Который обрядъ былъ первенствующій у угровъ, восточный-ли или западный?» (1902. — Ч. 7—10), І. Бунганича «Памятники изъ жизни русскіхъ юношей въ Остригомѣ» (1903. — Ч. 3—5), Й. Рубія «Наши деревянныя церкви» (1900. — Ч. 7—11) та «Пряшевская соборная церковь» (1902. — Ч. 17—22) та ін.

До літературознавчих статей та досліджень належить праця (науковці вважають її автором Є. Фенчика) «Очеркъ угро-русской письменности», яка друкувалася в «Листку» у 1892—1894 рр. без підпису. У ґрунтовному дослідженні «О славянскихъ языкахъ и литературахъ» (1899—1903) йшлося про історію російської, сербської, словенської, болгарської, чеської та словацької мов і літератур. Викликають інтерес статті «Очеркъ словацкой литературы» (1892. — Ч. 1—4), «Автобіографія Александра Павловича» (1901. — Ч. 3—5), критичний огляд Г. А. П. «Изъ свѣтской литературы» (1902. — Ч. 19—21) та ін.

Важливі здобутки національного розвитку найчастіше висвітлювалися у передових статтях в перших числах року: «Обозрѣніе нашей дѣятельности въ 1891 году» (1892. — Ч. 1), «Обратный взглядъ на 1893 годъ» (1894. — Ч. 1). 1895 р. редакція детально інформувала читачів про відновлення діяльності «Общества св. Василия Великаго»: «Совѣщаніе членовъ Общества Св. Василия Великаго» (ч. 13), «По поводу приближенія общаго собранія Общества Св. Василия Великаго» (ч. 15), «Общее собраніе членовъ Общества Св. Василия Великаго» (ч. 17).

У «Листку» вміщувалася цікава інформація і про культурно-освітнє життя русинів у Галицькій Русі, зокрема про правописну «боротьбу» в Галичині. Публікації «Образки изъ душпастврства русскаго духовенства въ Галичинѣ» (1902. — Ч. 22—24), «Наши школы въ Галичинѣ» («Написаль А.....вичъ») (1903. — Ч. 16/17), «Еще о нашихъ школахъ въ Галичинѣ» («Написаль А.....вичъ») (1903. — Ч. 19)

ознайомлювали закарпатців із життям галичан. У полі зору закарпатських авторів були й наукові праці та художня література галичан. Так, Євменій Сабов умістив на сторінках журналу критичний аналіз третього тому етнографічного збірника НТШ «Етнографічні материяли з угорской Руси. Зібравъ Володимиръ Гнатюкъ. Легенди и новелі. У Львові, 1897» (1898. — Ч. 4, 5). Через декілька чисел В. Гнатюк подав «Отвѣтъ г. Сабову на его критику Етногр. Сборника» (1898. — Ч. 9, 10).

1889 р. журнал уже має титульні сторінки, на яких поміщені графічні роботи: зображення святого апостола Андрія Первозванного (ч. 8), святих Кирила і Мефодія (ч. 9), цісаря Франца Йосифа (ч. 15), портрети діячів національного відродження Закарпаття О. Духновича (ч. 3), О. Павловича (ч. 2), А. Бачинського (ч. 7), І. Раковського (ч. 23), зображення Ужгородського кафедрального собору (ч. 1), Мукачівського монастиря (ч. 19), церкви св. апостола Андрія Первозванного в Києві (ч. 18) та ін.

З 1890 р. в часописі систематично друкуються статті (часто без підписів) про видатних історичних осіб та будителів краю, відомих церковно-освітніх діячів: «Князь Теодоръ Корьятовичъ» (1891. — Ч. 12), «Адольфъ Ив. Добрянскій» (1890. — Ч. 23), «Іосифъ де Камелисъ» (1890. — Ч. 6, 8), «Василій Тарасовичъ» (1890. — Ч. 11, 12), «Михаилъ Мануиль Олшавскій» (1891. — Ч. 1—3) та ін.

1895 р., у десятиліття виходу «Листка», Є. Фенчик опублікував узагальнюючу статтю, в якій критично проаналізував діяльність журналу. Він писав: «Конечно, между нашими затруднительными обстоятельствами, мы желаемыхъ нами результатовъ исполнѣ достигнути не могли; однако съ полнымъ спокойствіемъ смотримъ на свой минулый трудъ; вѣдь въ ту пору, когда вокругъ насъ отъ всѣхъ сторонъ раздаются такія голоса, что въ Угорщинѣ Русскіхъ нѣтъ, мы засвидѣтельствовали, что въ Угорщинѣ живеть полумилліонный русскій народъ, который съ прадѣднею вѣрностью прилѣпляется къ своему угорскому отечеству, любитъ его, и изъ за него готовъ на всякую жертву; но не менѣе любитъ и свою русскую рѣчь, свой прадѣдный русскій обрядъ и далекъ отъ того, чтобы даль совершати надъ собой постыдную и противуестественную операцію вынародовленія...» (ч. 18).

Заслуга Є. Фенчика полягала також у тому, що він намагався спрямовувати читачів на вирішення важливих і актуальних питань. Так, уже в одній із перших передових статей «Обѣдненіе нашего народа»

(1885. — Ч. 3) чітко вказував на причини зубожіння народу й на шляхи виходу з цього становища. Він вбачав майбутнє в освіченості народу і вважав, що головне завдання полягає у вихованні дітей.

Журнал помітне місце відводив літературним творам. З поезії були опубліковані твори українських письменників Б. Дідицького, О. Духновича, Ю. Ж. (крипт. Ю. Жатковича), М. Костомарова, О. Павловича (під крипт. А. П.) та російських — Ф. Глінки, М. Лермонтова, О. Пушкіна, О. Хомякова та ін.

С. Фенцик надрукував на сторінках «Листка» низку поезій. Він — автор повісті «Нищие духомъ» (1891—1895) та оповідання «Учитель-Неборакъ» (1895—1899). Перу письменника належать і оповідання, які він поміщав у додатку до «Листка», під назвою «Разказы и совѣты дѣда Данила», також друковані упродовж багатьох років.

А. Кралицький готував для часопису цікаві зразки української поезії та поезії слов'янських народів з короткими примітками про авторів (зокрема у 1887—1888 рр.). Із творчого доробку українських письменників були вміщені «Мѣсяць» М. Костомарова (1888. — Ч. 1) та «Утро» Б. Дідицького (1888. — Ч. 2).

Чільний співпрацівник «Листка» І. Сільвай (під псевд. Уріил Метеор та крипт. У. Мр і У. М.) активно виступав на сторінках журналу з художніми творами. Упродовж 1885—1886 рр. читачі мали змогу ознайомитися з його повістю «Бѣда, нѣтъ жида» (1885. — Ч. 1—3, 5, 6; 1886. — Ч. 1, 3—19, 21—24) та численними поезіями. Перу І. Сільвай належить і чимало поем та балад, деякі на історичні та біблійні сюжети, як-от: «Раки» (1898. — Ч. 21—24; 1899. — Ч. 1—4), «Искушение» (1901. — Ч. 17), «Теодоръ Корьятовичъ» (1902. — Ч. 17), «Блудный сынъ» (1903. — Ч. 19), «Сердобольный Самарянинъ» (1903. — Ч. 20), «Богачъ и Лазарь» (1903. — Ч. 21) та ін.

На сторінках «Листка», зокрема 1887 р., помітне місце займали і фольклорні матеріали. Серед них виокремлюються: «Мистеріи или духовныя драмы. Рождественская драма» (1891. — Ч. 23), «Лопатка. Игры угорорусскаго народа въ Мараморышскомъ комитатѣ, въ Терешулѣ и Дубовомъ» (1892. — Ч. 16, 18—20), «Обрядъ, календарь, азбука» (1894—1895), «Колядки гуцульскія» (1900. — Ч. 24), «Колядки Стрыйскаго и Станиславскаго Округовъ» (1901. — Ч. 24). У 1902 р. на сторінках «Листка» були опубліковані також «Коляды. Коляда, записанная Уріоломъ Метеоромъ въ селѣ Скалѣ» (ч. 24), під рубрикою «Библиографическія новости» — рецензія Торачева на збірку «Угро-Русскихъ народныхъ

спѣванокъ», виданих М. Врабелем у Будапешті 1901 р. (1901. — Ч. 11—15).

Серед цікавих авторів «Листка» був також О. Митрак, який опублікував: «Колядка. Записана въ Кленовой» (1889. — Ч. 1), «Грамота Мануила Олшавскаго, хранящаяся въ Потоцкой церкви» (1889. — Ч. 4), «Содержаніе духовенства въ Америкѣ и у насъ» (1893. — Ч. 20).

Журнал ознайомлював читачів і з літературними новинками, зокрема інформував про «Христоматию церковно-славянскихъ и угро-русскихъ литературныхъ памятниковъ...» («Составилъ Евменій Сабовъ. Въ Унгварѣ. 1893») (1893. — Ч. 8). Автор, який сховався під криптонімом Г. А. П., аналізував сучасну поезію у статті «Кое что о виѣшности нашихъ литературныхъ произведеній» (1903. — Ч. 10—13), а через декілька чисел помістив «Отвѣтъ на критичное слово «Дѣла» (ч. 171) относительно концевыхъ моихъ словъ статьи «Кое что о виѣшности нашихъ литературныхъ произведеній» изъ ч. 13 угорорусскаго «Листка» (1903. — Ч. 18) та ін.

Спочатку зв'язок з читачами був не надто активним, і все ж редакція охоче друкувала листи читачів під рубрикою «Письма въ редакцію» (1886. — Ч. 21; 1887. — Ч. 21, 23, 24) та ін. Особливо активно дописували до журналу учитель Бережський, Михайло Немеш, Торосин, І. Г. Г. та ін.

Серед рубрик часопису, які впродовж його існування змінювалися і доповнювалися, виокремимо такі: «Корреспонденція», «Полумѣсячное обозрѣніе» (згодом «Обозрѣніе»), «Государственные законы и рѣшенія властей, относящіяся къ церковнымъ дѣламъ», «Новости и смѣсь», «Библиографическія новости», «Народныя пѣсни», «Переписка Редакціи», «Оглашеніе конкурса» та ін.

Тираж «Листка» не вказується, та з публікацій довідуємося, що в 1886 р. журнал мав 150 передплатників (ч. 24), а 1887 р. виходило лише сто екземплярів часопису (ч. 12). А. Животко зазначає, що після смерті С. Фенцика (5.12.1903) вийшло одне число журналу за редакцією А. Волошина.

15 грудня 1903 р., на 23/24-му числі, журнал припинив своє існування.

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 513, 514, 558, 559; *Левицький І. Е.* Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 46—48, 139, 140, 238—240; 1910. — Т. 2. — С. 61—64, 198—200; 1911. — Т. 3. — С. 89, 90, 228—230; *Ігнатієнко В.*

Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 79; Загальна бібліографія Подкарпаття / Зложили Н. Лелекач і И. Гарайда. — Унгварь, 1943. — С. 43.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1994 — Т. 4. — С. 1298; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto; Buffalo; London, 1993. — Vol. 3. — P. 134, 135; Vol. 4. — P. 197; Волошин А. Ко історії нашого новинарства // Русинь. — 1923. — Ч. 10, 107; Волошин А. Спомини. — Ужгород, 1923. — С. 53—55; Животко А. Преса Підкарпатської Руси // Учительський Голос. — 1934. — Ч. 7. — С. 139; Каминський І. Дополненіє къ статѣк «Карпаторусская Журналистика» // Русскій Народный Голосъ. — 1935. — Ч. 85; Вергунъ Д. Полувѣковий юбилей журнала «Угросьскій Листокъ» Евгенія Андреевича Фенчика // Нашъ Путь. — 1936. — Ч. 141; Бірчак В. Літературні стремління Підкарпатської Руси. — Ужгород, 1937. — С. 117; Животко А. Преса Карпатської України. — Прага, 1940. — С. 1; Рудловчак О. Шляхом журналістики ХІХ сторіччя // Дружно вперед. — 1966. — Ч. 8. — С. 19; Словник історичного життя закарпатських українців: Матеріали // Дукля. — 1968. — Ч. 2. — С. 157; Микитась В. Галузка могутнього дерева: Літ. нарис. — Ужгород, 1971. — С. 14—16; Штефан А. За правду і волю: Спомини і дещо з історії Карпатської України від давніх давен до 1927. — Торонто, 1981. — Кн. 2. — С. 174—176; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 307—310; Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989 — 90. — С. 148; Бабота Л. Закарпатоукраїнська проза другої половини ХІХ століття. — Братислава; Пряшів, 1994; Керецман В. Скалки минулого (Красназнавство в пресі Закарпаття) // Карпатський край. — 1995. — Ч. 1—4. — С. 41, 42; Бойко А. Преса православної церкви на західноукраїнських землях (кінець ХІХ — початок ХХ ст.) / Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2001. — Вип. 9. — С. 42—44.

В. Габор

136

МИРЬ: Часопись для справъ политическихъ, церковныхъ, экономическихъ и литературныхъ (1885). — Выходить що Понедѣлка, Середы и Пятницѣ кромѣ рускихъ святъ. Р. І. № 1. 1885, 1(13) марта.

Выдає и за ред. ѡтповѣдає Іос. Комарницькій (1885 № 1—44). *Отвѣтательный ред.* Иванъ Ем. Левицкій (1885 № 45 — 1887). — **Львѡвъ, 1885—1887: Изд.** Іос. Комарницькій (1885 № 45 — 1887). *Печатня* Тов. им. Шевченка (пѡдъ управленьемъ К. Беднарского) (1885 № 1—115); *Печатня* Ставропигійского Института пѡдъ управленьемъ О. Тарнавского (1885 № 116 — 1887). *Адр. ред. і адм.:* ул. Коперника, № 36

(1885 № 1—9). *Адр. ред. і експ.:* ул. Коперника, № 14 (1885 № 10—44), ул. Академична, № 8 (1885 № 45—68), ул. Академична, № 3 (1885 № 69—114). *Адр. ред.:* ул. Руска, № 3 (1885 № 116 — 1887). *Адр. адм.:* ул. Коперника, № 36 (1885 № 10—52), ул. Жолківська, № 28 (1885 № 53—114), пляць св. Юра, № 5 (1887). *Адр. адм. і експ.:* ул. Жолківська, № 28 (1885 № 116 — 1886).

Вийшло: 1885 — Р. І № 1—119, 1886 — Р. ІІ № 1—146, 1887 — Р. ІІІ № 1—68, [?]; Ф. 48×37 см; Обс. 4 с., 6 с.; *Передпл.:* съ почтовою пересылкою въ Австро-Венгрии на рѡкъ 10 зр. а. в. Въ Россіи 12 руб., въ Нѣмеччинѣ 24 марокъ, въ другихъ краяхъ 30 франковъ. Ц. окремого числа 10 кр.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1885 — Р. І № 1—114, 116—119, 1886 — Р. ІІ № 2—16, 19—36, 41—66, 68—73, 75—101, 103—118, 1887 — Р. ІІІ № 43, 68; НБ ЛНУ: 1885 — Р. І № 1—119, 1886 — Р. ІІ № 1—146, 1887 — Р. ІІІ № 1—68.

Примітки: 1887 р. вийшов додаток: «Душпастырь» (див. № 147).

«Соединеніи нерозривнымъ узломъ уніи съ единою св. Апостольскою церковію», видавці приступили «за патріотичною ініціативою ... владыкъ до издавничества новои часописи «Мирь», котрои уже сама назва характеризувала направленье газетъ».

Підкреслюючи роль духівництва в національному відродженні, редакція відзначала, що «тѣсна звязъ руской церкви съ рускою народностію... есть ... тымъ могучимъ факторомъ, который скрѣпляетъ взаимны народно-церковны ѡтношения и соединяетъ всѣ слои галицко-русского общества въ одну велику семью...» (1885. — № 1).

Визначаючи програму часопису, редакція зобов'язувалася друкувати передові статті «изъ становища галицко-русского о текущихъ дѣлахъ державныхъ, краевыхъ», публікації церковно-релігійної тематики, а також матеріали економічного, педагогічного та суспільно-культурницького змісту, дописи «изъ провинции и заграницѣ», огляди провідних газет і журналів, повідомлення із Австро-Угорщини «о внутреннихъ политическихъ справахъ Монархіи», новини з-за кордону тощо.

Зміст видання, «виступаючого въ оборонѣ единосавительной церкви католической», як зазначав митрополит С. Сембратович у «Куренді» від 8 січня 1885 р., становили здебільшого редакційні статті про поточні справи, як-от: закладання читальень у селах, запровадження «руської» мови у школах і урядових установах, об'єднання національних сил під прапором

«мира, братної любови и согласія» у боротьбі за національні інтереси, важке становище селян, заснування греко-католицької духовної семінарії у Львові як важливого фактора «народного подвиження» тощо, та рубрики «Вѣсти изъ Австро-Венгрии» (згодом — «Справы красвѣ»), «Справы державнѣ», «Вѣсти изъ заграницѣ», «Новинки», «Вѣсти економичнѣ», «Послѣднѣ вѣсти» (згодом — «Послѣднѣя почта»), «Библиографія, литература и штука», «Телеграммы», «Вѣсти епархіальнѣ и распорядженія духовныхъ властей» з підрубриками «Зъ архієпархїи Львовскои», «Зъ епархїи Перемышльскои», «Рухъ товариствъ», під якими подавалася хроніка подій політичного, економічного, культурного та духовного життя, містилися відомості про організацію і діяльність товариства ремісників «Зоря», «Руского педагогичного общества», товариств «Руська Бесіда», «Просвіта» та ін. У часописі постійно велася рубрика «Дописи», друкувалися кореспонденції та інформаційні повідомлення, вміщені під рубриками «Голосъ зъ провинцій», «Соймъ красвѣй», «Державна Дума» («Дѣятельность Думы державной»), «Результаты выборовъ», «Изъ судовои салѣ», «Справозданье галицкого Товариства господарского». Публікувалися виклади законопроектів та інших урядових документів, наприклад: «Правительственна програма для австрійського парламенту» (1885. — № 22), «Законопроектъ въ справѣ нѣмецкого языка, яко державного» (1886. — № 12), «Другій законопроектъ пруского правительства противъ колонизаціи» (1886. — № 14) тощо.

Прагнути виконати визначене «Курендою» завдання — «помирить съ собою партійни фракції» на засаді: «въ единствѣ сила», редакція часопису визначала свою позицію, друкуючи публіцистичні статті на зразок: «Кто нашъ ворогъ?» (1885. — № 35, 40), «Германизація и румунизація Буковины» (1885. — № 53), «Мадяризація угорскихъ Русинѣвъ» (1885. — № 54), «Польскій вопросъ въ прускѣмъ соймѣ» (1886. — № 8) та публікації, в яких полемізувала із галицькими часописами «Діло», «Слово», «Проломъ». Так, у статті «Поясненье чи затемненье?» наголошувалося, що «Мирь» «обнимае не лишь религіе, но також политичне и соціальне движенье нашего галицко-русского народа» (1885. — № 47).

Тогочасне соціально-економічне та господарське життя українців стало темою низки статей і заміток, зокрема: «Селянскій кредитъ и парцеляція бѣльшихъ посѣлостей» (1885. — № 112—114), «Въ справѣ меліораціи селянскихъ грунтоѣвъ» (1886. — № 23),

«Принудительна асекурація» (1886. — № 62, 63), «Проектъ до дальшого розвою «Народной торговлѣ» (1886. — № 84). У часописі опубліковано також реферат І. Гарасимовича «Якимъ способомъ развинути промыслъ у нашего народа, чтобы зъ него вышла якъ наибѣльша корысть?» (1886. — № 109—114), який було виголошено на віче в Коломиї.

Стан народної освіти в Галичині та Австро-Угорщині загалом аналізувався у статтях «Степень элементарного образования в австро-угорскѣй Монархїи» (1885. — № 25), «Народнѣ школы въ Австрїи въ р. 1882/83» (1885. — № 52), «Народнѣ школы въ Галичинѣ въ роцѣ 1884/85» (1885. — № 62, 66). Більш детально проблеми шкільництва висвітлювалися у статтях «Катихитурѣ въ народныхъ школахъ» (1886. — № 7), «Въ справѣ испытѣвъ въ середнихъ школахъ» (1886. — № 52), «Въ справѣ науки религїи» (1886. — № 27), «Шкѣльнѣ книжки» (1886. — № 57), «Шкѣльнѣ библиѣтеки» (1886. — № 69), «Реформа учительскихъ семинаріи» (1886. — № 76) та ін.

Помітне місце на шпальтах часопису займали матеріали релігійно-церковної тематики, серед яких варто виокремити «Духовенство и дѣла народнѣ» (1885. — № 78), «Державно-церковни вопросы» (1886. — № 108), «Религїйнѣ мистерїи на заходѣ и на Руси» (1885. — № 34—41), «Апологїя греко-восточной церкви въ Буковинѣ» (1885. — № 65, 75, 76), низку матеріалів під назвою «Свято-методіевскѣ торжества въ славянскихъ земляхъ» (1885), а також статтю «Ново-именованѣ князѣ церкви» (1885. — № 1, 2) — про владика Сильвестра Сембратовича, єпископів Юліана Пелеша і Северина Моравського, огляди преси: «Голосы прасы въ дѣлѣ василїянскои реформы» (1885. — № 21), «Новое Время» о месажѣ св. Отця Льва XIII въ дѣлѣ образования духовенства» (1885. — № 38).

Приділяв часопис увагу і подіям тогочасного міжнародного життя: «До ситуації въ Франції» (1885. — № 12), «Англійско-россійскѣ отношеня на Востоцѣ» (1886. — № 21), «Россія и Болгарія» (1886. — № 34), «Военнѣ приготѣванья Турції» (1886. — 103) та ін.

«Мирь» вміщував публікації загальноосвітнього характеру (Всесірний языкъ. — 1886. — № 27; Каранмы въ Галичи. — 1886. — № 42; Нинѣшній Іерусалимъ. — 1886. — № 64; Запорѣжска старина. — 1886. — № 106 та ін.), подорожні записки (Прогулька въ Карпаты. — 1886. — № 94—100).

Із художньої літератури друкувалися повісті, оповідання, нариси О. Авдіковського («Жаль ихъ», «Маня»,

Прикарпатская Русь

«Въ сельской глуши»), І. Левицького («Маруся Татарчукъ», «Чернець», «На приходствѣ»), Марії Маркович («Образки людской недолѣ»), Н. Яворського («Дѣвоча бѣга»), гумореска Яна Ляма «Графскій балъ», нарис Ч. Діккенса «Сконѣ пьяницѣ» та ін.

Остання сторінка кожного номера містила різнопланову рекламу. Авторів публікацій редакція здебільшого не подавала. Видання «Мира» припинилося 28 червня 1887 р. на № 68.

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 514—517, 559—563; Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 49—52; Ігнатіско В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 79, 80.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1994. — Т. 4. — С. 1536; Куренда митроп. Ординаріата. — 1885. — 2 с.; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 441—445.

М. Галушко

137

ПРИКАРПАТСКАЯ РУСЬ: Мѣсячное приложение къ «Слову» XXV-лѣтняго изданія (1885 ч. 1); Приложение къ «Слову» XXV-лѣтняго изданія (1885 ч. 2, 3). — Ч. 1. 1885, [січ.].

Ред.-изд. Венедиктъ М. Площанскій. — **Львовъ, 1885:** Тип. Ставропигійскаго Института. **Адр. ред.:** не подано.

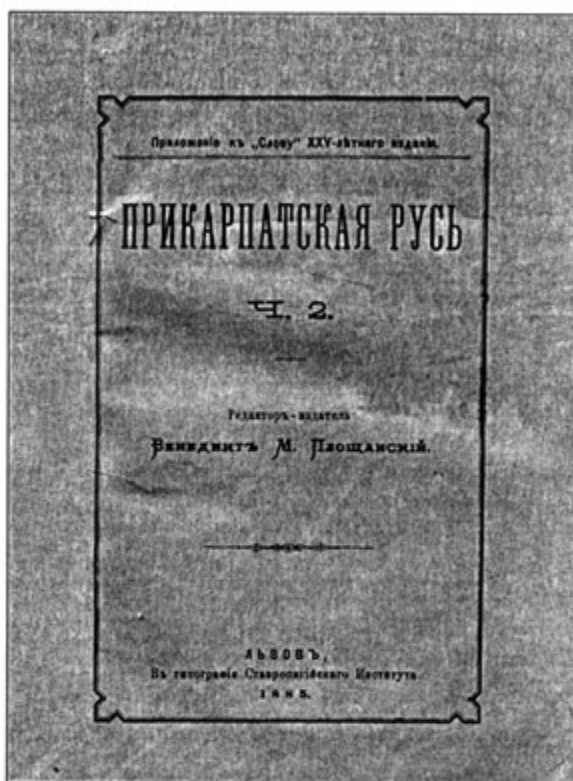
Вийшло: 1885 — Ч. 1—3; **Ф.** 23,5×15 см; **Обс.** 84 с. (1885 ч. 1), 48 с. (1885 ч. 2), 24 с. (1885 ч. 3); **Передп.:** въ годъ 3 зр. или 3 руб. **Ц.** окремого числа 30 кр.

Наявність у фондї: ЛНБ: 1885 — Ч. 1—3.

Ознайомлення «русской публики съ нашей австро-венгерской Русью, съ ея прошлымъ и настоящимъ» було метою ювілейного додатка до «Слова», — зазначав редактор В. Площанський у замітці «Слово» и «Прикарпатская Русь» въ 1885 г.» (Слово. — 1884. — Ч. 127). «Содержаніємъ «Прикарпатской Руси», — підкреслював далі редактор, — служити будуть историческіи статьи о Руси нашей изъ разныхъ временъ вообще, о внутреннихъ и внѣшнихъ ея сношеніяхъ и отношеніяхъ, якъ и монографіи окрестностей и отдѣльныхъ мѣстностей (путеводители) и пр.».

Виконуючи задекларовану програму, В. Площанський друкував на сторінках додатка свої

розвідки і статті: «Самборъ въ Галиции, по даннымъ изъ области исторіи, топографіи, статистики и этнографіи» (ч. 1), «Белзъ въ Галиции. Земля и городъ — по даннымъ изъ области исторіи, топографіи и пр.» (ч. 2), «Рюриковичи и Пястовичи»

(«Границы между Литвою и Владиміромъ за русскихъ князей», «Границы между русскимъ и польскимъ народомъ по языку на Завислоцкой Руси», «Сандецкая Русь», «Галиція въ началѣ владѣнія Австріи») (ч. 3), «Торговля и промышленность въ владѣніи Польши» (ч. 1). Окрім публікацій редактора, вміщувалися історичні праці Д. Вінцьовського «Зельманъ Вольфовичъ (Документы относящіеся къ исторіи города Дрогобыча)» (ч. 2), А. Петрушевича «Белзъ» (ч. 3) та стаття без зазначення автора «Солотвина въ Галиции, мѣстечко и бывшая камеральщина» (ч. 3).

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 524, 525; Ігнатіско В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 80.

Література: Площанскій В. «Слово» и «Прикарпатская Русь» въ 1885 г. // Слово. — 1884. — Ч. 127, 130; Раманюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 440, 441.

М. Галушко

138

РУСЬ: Двонедільний для справ церковних, політичних, суспільних і літературних. — Виходить 1-го і 15-го дня кожного місяця після руского числення з прилогою «Бібліотека Проповідей» (1885—1886 № 5, 8—20), 5-го і 20-го дня кожного місяця після руского числення з прилогою «Бібліотека Проповідей» (1886 № 6, 7), два рази на місяць з прилогою «Бібліотека Проповідей» (1887). № на оказъ. 1885, 1(13) груд.

Видас и за ред. ́отповѣдає Лука Бобровиць. — **Львѡвъ, 1885—1887:** Печатня Института Ставропигійского пѡдъ зарядомъ О. И. Тарнавского (1885—1886 № 1); Друк. Товариства им. Шевченка пѡдъ зарядомъ Кароля Беднарского (1886 № 2 — 1887). *Адр. ред., адм. і експ.:* Пляць св. Юра, № 5 (1885—1886), ул. Лычаковска, № 32 (1887).

Вийшло: 1885 — № на оказъ, 1886 — Р. 1 № 1—12/13, 14/15, 16/17—20, 1887 — Р. 2 № 21, 22; Ф. 37×24 см; *Обс.* 8 с., здвоєні номери 10 с., 12 с.; *Передпл.:* въ Австро-Венгріі безъ дод. на рѡкъ 4 зр., сь дод. 5 зр. Въ Нѣмеччинѣ на рѡкъ 10 марокъ (1885—1886 № 8), въ другихъ краяхъ 14 франковъ. Ц. окремого числа 20 кр.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1885 — № на оказъ, 1886 — Р. 1 № 1—20, 1887 — Р. 2 № 21; НБ ЛНУ: 1886 — Р. 1 № 1—20.

«Не партійна пристрасть... но передовіємъ горяча любовъ для св. католической Церкви», — зазначалося у програмній статті, опублікованій в «оказовому» номері, спонукала священика з Холма Луку Бобровица видавати двотижневик «Русь». Тематична спрямованість часопису визначалася так: «Стоячи отже на становищі єдинства католической церкви и интересѡвъ австрійской державы... ставимо яко цѣль нашего труда: нормальный и самостоятельный розвѡй нашої народности... будемо слѣдити за всякими проявами нашего церковного, политичного и суспільного житъя, за розвоємъ нашої літератури и въ загалѣ за всѣмъ тымъ, що насъ до тои цѣли приближає або ́отъ неї ́отдаляє». Щоб прислужитися «Всечестнѣйшимъ Отцамъ Душпастырямъ сборникомъ наукъ церковныхъ и практичныхъ проповѣдей», редакція обіцяла

долучати до кожного числа додаток «Бібліотека Проповідей», який міститиме «короткі начерки наукъ и цѣлі проповѣди на Недѣлѣ и Свята».

Редакція пропонувала читачам в «оказовому» номері такі публікації: «Кѡлька увагъ о Енцикликѣ Immortale Dei», «Политичне товариство «Народна Рада» у Львѡвѣ», «О́тъ поважного до смѣшного одинъ лишъ крокъ» (виступ проти москвофільства та мови москвофільського часопису «Наука»).

Як орган «широ католицкий», «Русь» виступала речникомъ католицизму, публікуючи статті «Шизматикъ о католицизмѣ» (№ 2), «Католическа ієрархія» (№ 5), «Православіє и штунда» (№ 3—9), «Католицизмъ высше народности» (№ 10), «Скѡлько патріотизму, стѡлько католицизму!» (№ 16/17) та ін.

Із публіцистичних та історичних матеріалів, що друкувалися на шпальтах часопису, привертають увагу статті: «Задача цивилизації» (№ 3—8), «Брацка Успенська Церковь у Львѡвѣ» (№ 8), «Сектярство російске и макарушкинцѣ» (№ 10), «Русь въ Родинѣ Славянъ» (№ 14/15—20), «Исторія и розвѡй руского письма т. зв. «Гражданки» (№ 14/15) та ін.

Розглядаючи програму політичного товариства «Народна Рада» невідомий автор статті «Сще про «Народну Раду» у Львѡвѣ» зазначав, що «найголовнѣйша похиба «Народной Рады», що она, въ своєй ́отозвѣ до Русинѡвъ, не высказала явно, смѣло и недвузначно своего католического становища и своего пѡдчененія церковнѡй ієрархіі безъ якихъ будь застережень и условій». У статті стверджувалося: «Для щастлившой будущности, для хѡсна Руси — треба сь цѣлымъ патріотизмомъ ́отложить свои личні погляды и упередженія... а станути непоколимѡ на тѡмъ реальнѡмъ ́рунтѣ, якимъ для нашего народу есть вѣра шира и вѣрнѡсть для св. католической церкви» (№ 1). Автор публікації «Народовцѣ и Церковь» (№ 2—4) засуджує народовцѣ за те, що «нихъ стремления не зовсѣмъ згѡдні сь интересомъ Церкви а навѣтъ просто антикатолическій» (№ 2).

У «Русі» публікувалися також матеріали з нагоди відзначення 25-х роковин смерті Т. Шевченка, «Письма зъ Буковины», про «Патріотизмъ въ финансахъ Обще-кредитного рѡльничого «Заведенія» у Львѡвѣ» (№ 11), кореспонденції з приводу загальних зборів «Общества им. Мих. Качковского» (№ 14/15), «Народне вѣче и церковный патронатъ» (№ 16/17), стаття Луки Бобровица (під крипт. Б.) під назвою «Духовне руске товариство» (№ 11, 14/15, 16/17), а також некрологи ́отців Петра Семененка, Томи Полянського та ін.

Постійними у виданні були рубрики «Дописи Руси» і «Вѣсти епархіальні і розпорядження духовн. властей» з підрубриками «Въ Архієпар. Львівській», «Въ Епархії Перемишльській», «Въ Станиславській Епархії» та «Хроникарська збірка». Під рубрикою «Перегляд часописей» друкувалися коментарі та полемічні статті редакції — відгуки на публікації часописів «Діло», «Свобода», «Киевлянин», «Новое Время», «Миръ», «Московские Вѣдомости», «Dzennik Polski», «Kurier Poznański» та ін.

Час від часу в часописі містилися твори художньої літератури, зокрема: поема «Смерть Хмельницького», повість «Аристократка», підписана криптонімом К. Під цим же криптонімом опубліковано рецензію на драму Е. Ренана «Жрець з Неми».

1886 р. у редакційній замітці «Оть видавництва «Руси» (№ 20) повідомлялося, що 1887 р. часопис виходитиме «въ тѣмъ самѣмъ горячо-католицкѣмъ и широко-народнѣмъ напрямѣ», буде введено «спеціально церковный ѳтдѣлъ и церковну хронику при участі добѣрныхъ литературныхъ силъ» (№ 18). Однак 1887 р. вийшли лише два номери: № 21 — 25 квітня (7 травня) і № 22 — 1(13) червня.

Авторів публікацій редакція не подавала.

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Галицько-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 527, 574, 575; *Левицький І. Е.* Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 71, 72; *Ігнатієвко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.: К., 1930. — С. 80.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні.* — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2652; *Наши дела // Слово.* — 1886. — № 58/59. — С. 1; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 446—449.

М. Галушко

1886 р.

139

АМЕРИКА=AMERICA (1888—1890): The only Paper which can reach the Ruthens from Galicia Austria and Hungary (1888). — Виходить 2 рази на мѣсяць (1887 ч. 2), 3(15) і 18(30) кожного мѣсяця (1887 ч. 6—20), чотири рази въ мѣсяць кожного четверга (1888—1889 ч. 35), кождої суботи (1889 ч. 36 — 1890). Р. І. Ч. 1. 1886, 15 серп.

Pedagogue Іванъ Волянскій (1886—1887 ч. 5). *Editor* (1887 ч. 6—9), *Editor and Business* (1887 ч. 10), *Editor and Manager* (1887 ч. 11—19, 1888 ч. 1—3) W. Sieminowich (Siemeenowich, Sieminovitch). [*Ред. і вид. о. К. Андрухович*] (1889 ч. 35 — 1890). — **Shenandoah, Pa. 1886—1890:** *Budac* Іванъ Волянскій (1886—1887 ч. 5); *Publisher* John Wolansky (1887 ч. 6—9). *Адп. ред. і друк.*: AMERICA'S Printing Office (1887 ч. 2), «AMERICA» Printing Office P. O. box. 104, Shenandoah, Pa (1887 ч. 6—20), P. O. box. 68 (1888 ч. 1—1889 ч. 29), America's Printing Co. (Ld.). L. box. 68. (1889 ч. 30—1890 ч. 6).

Вийшло: 1886 — Р. І ч. 1—8, 1887 — Р. ІІ ч. 1—20, 1888 — Р. ІІІ ч. 1—30, 1889 — Р. ІV ч. 1—42, 1890 — Р. V ч. 1—6; *Ф.* 39×28 см (1886 ч. 1, 6 — 1887 ч. 9, 1889 ч. 1—20), 33,5×27 см (1888 ч. 1—3, 18, 30), від 47×31,5 см до 51×33,5 см (1887 ч. 10—20, 1889 ч. 21 — 1890 ч. 6); *Обс.* 4 с. (1886 ч. 6—8, 1887, 1889 ч. 4, 5, 7, 13, 14, 18, 21—42), 6 с. (1888 ч. 30, 1889 ч. 1—3, 6, 8—12, 15—17, 19—20), 8 с. (1888 ч. 1—3, 18); *Передпл.*: на рѣкѣ 2 таляры, для Австріи 2 зол. 50 кр. (1887); въ Америцѣ на рѣкѣ \$ 2.00 (1888—1890). Въ Старомъ краю на рѣкѣ 5 зл. (1888 ч. 30—1889 ч. 20), 4 зл. (1888 ч. 1—3), 5 зр. (1889 ч. 21 — 1890).

Наявність у фондї: ЛНБ: 1886 — Р. І ч. 6—8, 1887 — Р. ІІ ч. 1—14, 16—20, 1888 — Р. ІІІ ч. 1—3, 18, 30, 1889 — Р. ІV ч. 1—21, 23—33, 35—42, 1890 — Р. V ч. 1—6.

Примітки: У липні і серпні 1887 р. вийшло по одному числу. У лютому 1888 р. тижнева періодичність газети не дотримана.

«Америка» — перша українська газета в США — була заснована о. Іваном Волянським — першим греко-католицьким священиком, що прибув до США на запрошення «карпато-руської» громади в копальнях вугілля у Шенандоа (штат Пенсильванія) на початку грудня 1884 р.

У першому числі видання редактор висловив сподівання, що «наші люди черезъ читанс сего часописи могли ... поступати въ просвѣтѣ; а заразомъ щоби середъ чужихъ народѣвъ не забувати своси св. вѣры свого обряда и языка». У часописі вказувалося (англійською мовою), що це «єдина газета, яка друкується в Америці руськими літерами, імпортованими видавцем, і єдина газета, яка може дійти до русинів з Галичини, Австро-Угорщина» (1887. — Ч. 1—13). Упродовж свого існування «Америка» була важливим чинником організації церковного та громадського життя українських поселенців на американській землі.

Від початку виходу часопису редакція «Америки» визначала своїм завданням національно освідлювати переселенців, аби вони «трималися» рідного коріння. Вона зверталася до земляків: «Беріть собі до серця наші щирі слова: навчається, просвіщайте, щоб не остати по заді ваших батьків» (1887. — Ч. 6). У статті «Ластівка» відзначалося: «Мы кидаєм зерно просвіты між рускій народъ въ тій надії що и мы колись дождемося зъ нашої сѣвы жнивь...» (1887. — Ч. 9). Тут публікувалися матеріали на кшталт: «Коротка історія Руси», «Звідки пішла назва Русь» (1886. — Ч. 7).

Автори газети порушували питання не лише про виживання «руси́нів-руснаків-українців», а й про їхнє становлення як повноправних громадян нової країни проживання — США, щоби «зъ Русинівъ зробити честныхъ людей и пожиточныхъ обывателѣвъ Америки» (1888. — Ч. 1). Вони намагалися показати активність українців у суспільному житті місцевої американської громади. Так, публікація серії статей під назвою «Колись а теперъ» почалася зі звіту про святкування Дня Незалежності у Шенандоа та розповіді про участь у ньому «Братства св. о. Николая». Автор, стисло подавши історію війни за незалежність, перейшов до історії селянства в Русі (1887. — Ч. 11), описав козацьку Січ (1887. — Ч. 12—14); у наступних числах йшлося головню про історію Галичини в умовах панування Австро-Угорщини (1887. — Ч. 16—20). У статті «Статуя Свободи» подано характеристику політичної системи США, зокрема демократичної та республіканської партій. Про це ж йдеться в іншій публікації — «Гдещо о партіяхъ американскихъ і о прогібііи» (1886. — Ч. 6).

Як стверджував М. Павлик, за змістом «Америка» подекуди навіть цікавіша від галицьких газет... «Америка» пильно дбає, щоби своїх читачів втягнути в культурний рух американський: заповняли газету ще й американською культурою, щоби користали з побуту та просвіщення в Америці».

Час від часу у газеті публікувалися літературні твори. Як правило, це були передруки із галицької і буковинської преси: оповідання Ф. Заревича «Опиръ» (1886. — Ч. 7) та «Якъ вызволювали Сороханъ и Громко своихъ сыновъ зъ войска (оповідає Іванъ Івановъ)» (1887. — Ч. 1, 2), твори С. Воробкевича (під псевд. С. Волох і Данило Млака) «Циганка» (1889. — Ч. 1—3), «Муштрованый конь» (1889. — Ч. 6—9) та «Амброзій Остапкевичъ» (1889. — Ч. 18—21).

Редактор видання В. Сіменович (під псевд.: Володимирко Сам, В. Самъ і крипт. В. С.) подав власні

оповідання: «Остапъ» (1887. — Ч. 4, 5), «Село на бѣлыхъ корчмахъ» (1887. — Ч. 18), «Двѣ сестры» (1888. — Ч. 1, 2), а також «Висока політика» (байка за проф. А. Вахнянином) (1887. — Ч. 11) та «Зерно жита великости курячого яйца» (переклад «поговѣрки гр. Л. Н. Толстого») (1888. — Ч. 2).

1888 р. в «Америці» було вміщено декілька анонімних прозових творів: «Духи» (ч. 1), оповідання з американського життя «Дарунки» (ч. 3), «Петро Чарівникъ» (ч. 3) та «Федоръ Смикъ» (ч. 30), із небагатьох поетичних творів — вірш «Рідна мова» (1887. — Ч. 7) та байку «Алегорія» (1887. — Ч. 14).

У часописі друкувалися тематичні статті, як-от: «Русалка Дікстрова», «Лиха доля» (1888. — Ч. 2), «Тарасъ Шевченко» (1889. — Ч. 11). Редакція газети відгукнулася на смерть буковинського діяча і письменника Ю. Федьковича двома великими публікаціями — некрологом «Осипъ Юрій Гординский-Федьковичъ» (1888. — Ч. 2) і статтею «Посмертна згадка о Осипу Федьковичу. Його біографія, послідні години життя і похорони» (1888. — Ч. 3).

Низка статей, як правило редакторських, а також дописи читачів та передруки з інших видань інформували про початки організованого життя іммігрантів на американській землі. Хоча вони мали суто інформативний характер, разом з тим містили багато унікального фактографічного матеріалу, який сьогодні слугує єдиним документальним свідченням еволюції української громади в США тих часів. Перша велика публікація — «О еміграції» — відгук на допис зі с. Залозець до «Діла», в якому йшлося про пропагандистську діяльність вербувальників-агентів компаній по галицьких селах, що намовляли селян продавати землю і виїжджати до Америки. Крім того, у ній подано аналіз розселення та заняття українських поселенців (1887. — Ч. 2). У березні 1889 р. під рубрикою «Листы зъ старого краю» (ч. 9) вміщено огляд двох статей, опублікованих у галицьких виданнях «Діло» та «Червоная Русь», а також кількох інших публікацій у львівській пресі про еміграцію до Америки.

На сторінках «Америки» велася дискусія з приводу листа о. І. Наумовича до «Русского Вѣстника» про нові проекти переселення американських лемків у Малу Азію і на Кавказ (1889. — Ч. 21—23). Свою позицію редакція висловила, надрукувавши «Відповідь нашу на письмо з-за Кавказу» (1889. — Ч. 24).

Редакція неодноразово зверталася до читачів з проханням «писати до нашої газети о собі то є о

Ч. 30.

ШЕНАНДОА, Па. Четверг, дня 29 Грудня (10 Січня) 1888.

Р. III.

„АМЕРИКА“

ВЫХОДИТЬ ЧЕТЫРЕ РАЗЫ
ВЪ МѢСЯЦЪ КОЖДОГО ЧЕТВЕР-
ГА.

ПРЕДЛАГАЕТЪ ВЪ АМЕРИЦѢ ВЪ-
МОСТИ:

На рѣкъ \$ 2.00

На цѣль року . . . 1.20

На 4 мѣсяцъ . . . 0.65

До старого краю на цѣ-
ль рѣкъ 5 вл.

Гроші и всякія письма до
газеты просимо посылати
вѣдъ адресово:

AMERICA'S Printing
Office P. O. box 68.
SHENANDOAH, Pa.

Пожане подавати име-
не агентвѣ нашої газеты
котрыхъ мы уповномочили
до збираня грошей за пред-
плату „Америки.“

Панъ Диноій Салей
OLURNANT, Pa.

Панъ Михайль Тимлявскій
PLYMOUTH, Pa.
box 1070.

Панъ Михайль Поточный
SHIPTON, & FREELAND, Pa.

Панъ Левъ Вахновскій
86 Third St. N. Y.
PITTSBURGH, Pa.

Панъ Яковъ Охичъ
POTTSTOWN, Pa.

Панъ Яковъ Руданюхъ
EDWARDSDALE, Pa.

Панъ Левъ Дулина
62 Essex St.
LEWISTOWN, Pa.

Панъ Андрій Тарасаръ
708 W. 10th St. Ave. 7.
MINNEAPOLIS, MINN.

ВЪ СТАРОМЪ КРАЮ:

Панъ Юліанъ Киселевскій
Коломня.

Хвальна Редація „Дѣла“
Львѣвъ.

ДОРОГІЙ РОДИМЦЬ!

Съ 30-тими числами
вѣдимо мы, дорогой брати,
рѣкъ третій въ издавничествѣ
нашомъ „Америки“, одинокимъ
русскомъ газетѣ въ краю аме-
риканьскімъ. По возможности
нашій и силъ мы старали
ся принятии на себе трудъ
и обязанности сповинати со-
вѣстно. Якъ бачили самі
читателі, газетка наша о
много поступила впередъ на
супроти минушого року.
Вѣдъ приїзду нового друк-
ра выходила регулярно, а
хоть въ де чѣмъ мала хибъ
съ новымъ рокомъ постара-
лись нѣкъ усунути. Щобъ
газета выходила регулярно
и чисто друкована, компа-
нія закупила нову велику

машину (пресоу) и ще въ
сѣмъ мѣсяцѣ сподѣемся на
дѣланий пресоу газету друко-
вана. Щобъ газета стала
ще бѣльше занимавою для
нашихъ дорогихъ читателѣвъ
постарали ся мы о людѣхъ
высоко ученыхъ, котріхъ въ
старого краю стануть допи-
сувати до нашої газеты. И
насъ дорогі брати просимо,
дѣбъ вы не були, не забу-
вайте про нашу газету. До-
писуйте и пишіть що толь-
ко нового почуете або дѣла-
ється. Мы всяке письмо въ
подякою приїмаемо, а щобъ
ему хибувало, те поправи-
мо. Пишіть, якъ вамъ ро-
бота иде, якъ живесь, пи-
шіть, хто вѣдѣванъ до ста-
рого краю чи на нѣшій кон-
тра. Хто приїхавъ, якъ ему
велось підчасъ подорожи,
що чувавъ и бачивъ. Пи-
шіть, що доброго вамъ Панъ
Богъ ібѣлавъ, або храни
Боже, якіхъ доспѣдъ. Пишіть
о собѣ, пишіть о всѣхъ и
о другихъ чужихъ народахъ.
Мы все въ намъ сердечно
подякуемъ.

Тѣшитъ насъ, що що
ще разъ то бѣльше наша
газетка розходить ся міжъ
народъ, бо бачимо, що чи-
сло нашихъ пренумерантѣвъ
значно збѣльшавсь. Мы ба-

чимо, що честный нашъ на-
родъ приходить поволи до
себе, до лучшего розуму;
стася шанувати свое родне
материньське и радѣ научи-
тись доброго, радѣ побнати
свѣтло науки, радѣ побнати
хто жне правдою, а хто не-
правдою, хто ему братъ, а
хто свать.

Колісь, коли газетъ на
свѣтѣ не бувало, свѣтъ ду-
же мало постунавъ, бо не
було кому звучити ту все-
свѣтну грому въ одну ро-
дину. Газета се здѣлала, що
днесъ одѣтъ коонецъ божого
свѣта знае о другімъ. Че-
резъ газету и книжки зна-
ють люди, що дѣсь на сон-
ци, на землі и въ землі.
Черезъ газету люди приїо-
дять до добра. бо приїо-
ромъ одного учить ся ты-
сячи а тысячи другіхъ лю-
дей. Газета звучитъ собой на-
родъ въ одну цѣлѣсть. Зса-
дає за край, за вѣтъ за ма-
тиръ и неразъ принесла ми-
лу звістку про знайомихъ.
Чимъ бѣльше народъ якіхъ
єсть просвѣщенный, чимъ
бѣльше розвиненый, тимъ
бѣльше має газетъ. По чи-
слѣ газетъ и книжокъ су-
дить народы народѣвъ, бо
якъ въ зеркалѣ вѣдѣванъ
образъ дивлятого ся до не-

Руснакахъ, що тільки станесе цѣкавого мѣжъ вами або що съ вами дісея ...» (1887. — Ч. 7). У кількох звітах о. І. Волянського про місіонерські відвідини українських громад, а також у дописах читачів з різних місцевостей подається детальна інформація про кількість поселенців, рід заняття, умови та оплату праці, організованість життя (1887. — Ч. 3, 6; 1889. — Ч. 13). З таких звітів можна довідатись про представників українських громад, які були найбільш активними дописувачами до газети: А. Гербут, Д. Салей, В. Сарич, І. Сегин, В. Симко та ін.

У зверненні до земляків анонсувалися плани редакції на майбутній 1889 р.: «Щобъ газета сталась ще бѣльше занимающею для нашихъ читателейъ постарали ся мы о людей высоко ученыхъ котрі зъ старого краю стануть дописувати до нашої газеты» (1888. — Ч. 30). Очевидно, сподівання редакції залучити до співпраці кількох відомих діячів з Галичини (І. Франко, М. Павлик, Н. Кобринська та ін.) не справдилися.

Важливою умовою повноцінного життя громади та парафії була їх економічна незалежність, тому відразу постало питання українського бізнесу. Так, у статті «Блудна дорога» на прикладі банкрутства «русского сторника» йдеться про основи ведення приватної справи, даються поради, як правильно закладати крамниці «Народної торгівлі» (1887. — Ч. 13). Публікація «Help yourself» («Помагай сам собі») інформувала про перші результати та плани громади Шенандоа, закликаючи вірити у власні сили і сподіватися, що русини «на заморській землі стануть повною стопою» (1887. — Ч. 16). Постійно подавалися звіти «головного заряду» «Народної торгівлі» про діяльність її філій (1888. — Ч. 30; 1889. — Ч. 2, 3, 17; 1890. — Ч. 4, 6) тощо.

Автор статті «Русини та товариство робѣтничѣ» розповідав про робітничі організації, зокрема про товариство «Рицарі праці» (1887. — Ч. 8). Матеріали рубрики «Руски брацтва в Америці» у 1889 р. містили статистичні дані про кількість філій церковних допомогових братств, об'єднаних в очолюване о. І. Волянським «Сполученє брацтво рускихъ» (1889. — Ч. 26).

Публікації рубрики «Вѣсти церковні» («Справи церковні») інформували про розбудову церковного життя, зокрема будівництво греко-католицьких храмів у місцях проживання українців (1887. — Ч. 9, 11, 13, 14; 1889. — Ч. 26, 29), діяльність священиків, наприклад, К. Андруховича, І. Волянського, Г. Грушки, З. Ляховича та ін.

Рубрики, які постійно існували в газеті, — «Вѣсти домашні», «Справи заграничні», «Вѣсти американські», «Вѣсти зъ старого краю», «Листы зъ Старого Краю», «Зѣ старого краю», «Зѣ широкого свѣта», «Дописи «Америки», «Вѣдь редакції», «Для науки і забави», «Всячина», «Смѣшне», «Жарты и смѣхы» та ін.

Реклама займала від початку виходу останню сторінку видання. Газета містила, як правило, понад 20 оголошень, що відтворювали тогочасні життєві потреби. Друкарня «America Printing Co (Ld)», наприклад, виконувала широкий спектр замовлень «въ язицѣ рускомъ, польскомъ, словенскомъ, и английскомъ». Окрім того, займалася книготоргівлею: «Если хто хоче спровадити собѣ книжку зъ краю, нехай удасться до насъ», а врешті почала займатися продажем «шифкарт» (1888. — Ч. 30).

Після виїзду о. І. Волянського у червні 1889 р. видавнича спілка «Америки» продовжувала видавати газету до 19 (ч. 33) чи 26 вересня (ч. 34 відсутнє у фонді). «Америка» не виходила протягом шести тижнів, а в наступному, 35-му числі, яке вийшло 7 листопада, о. К. Андрухович писав: «Зѣ днемъ 1 новембра перейшла друкарня а зъ нею и «Америка» на власность церкви Шенандорской... Відъ теперъ друкарнею и газетою я буду завѣдовати» (1889. — Ч. 35). У січні 1890 р. вийшло лише два числа газети, а в лютому — чотири останніх. Фінансова ситуація стала критичною, редакція визнала, що «Америка» теперъ подъ взлядомъ матерьяльнымъ ледви дыхасъ» (1890. — Ч. 6).

Бібліографія: Левицькій І. Е. Галицко-русская бібліографія XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 538; Левицькій І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 1, 2, 95, 184, 185; 1910. — Т. 2. — С. 1; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 80.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 41; Encyclopedia of Ukraine. — 1984. — Vol. 1. — P. 63; 1993. — Vol. 5. — P. 638; Павлик М. Русини в Америці // Товариш. — 1888. — Ч. 1. — С. 31—52; Андрухович К. З життя Русинів в Америці. Спомин з років 1889—1892. — Коломия, 1904. — С. 60, 61; Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 358; Волянський І. Спомини з давних літ // Свобода. — 1912. — 5 верес. — С. 4; Бачинський Ю. Українська імміграція в З'єдинених державах Америки з 75 ілюстраціями і двома картами. — Львів, 1914. — С. 257, 286—288, 311, 373, 443—445; Франко І. Огляд красних справ за лютий

1887 // Писання Івана Франка. — Львів, 1914. — Т. 1. — С. 109; Іван Волянський (Посмертна згадка) // Діло. — 1926. — Ч. 178; *Голіят Р.* Історія української преси в Америці // Альманах УНС. — Джерсі-Сіті, 1978. — Р. 68. — С. 83, 84; *Кравченко О.* Початки Української Католицької Церкви в Америці. — Детройт, 1984. — С. 4; *Животко А.* Історія української преси. — К., 1999. — С. 184, 185; «Журавлина» книга: Тернопільська українська західна діаспора: Слов. імен. — Т., 1999. — Ч. 1. — С. 100, 101.

Архівні джерела: ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України. Від. рукописів. — Ф. 167, оп. 2, спр. 600. — 11 арк.; Ф. 226, спр. 45. — Арк. 1—7.

Я. Сенік

140

ВІСТНИКЪ СТАНИСЛАВѢВСКОЙ ЕПАРХІИ (1886—1911); **ВІСТНИК СТАНИСЛАВІВСКОЙ ЕПАРХІИ** (1912—1931); **ВІСТНИК СТАНИСЛАВІВСЬКОЇ ЕПАРХІИ** (1932—1939) = **WISTNYK STANYSŁAWIŃSKOJ EPARCHII** (1939 ч. 4/6). — Р. 1. Ч. 1. 1886, 15 лип.

Ред.: не подано. — **Станиславів, 1886—1939:** *Накладом* Еп[ископского] Ординаріату. *Печатня* І. Данкевича, Станиславів (1886—1911); *Друк.* Льва Данкевича в Станиславові (1912—1939). *Адр. ред. і адм.:* не подано.

Вийшло: 1886 — Р. 1 ч. 1—9, 1887 — Р. 2 ч. 1—13, 1888 — Р. 3 ч. 1—13, 1889 — Р. 4 ч. 1—7, [?], 1890 — Р. 5 ч. 1—12, 1891 — Р. 6 ч. 1—10, [?], 1892 — Р. 7 ч. 1—13, 1893 — Р. 8 ч. 1—13, 1894 — Р. 9 ч. 1—12, 1895 — Р. 10 ч. 1—14, 1896 — Р. 11 ч. 1—12, 1897 — Р. 12 ч. 1—12, 1898 — Р. 13 ч. 1—12, 1899 — Р. 14 ч. 1—13, 1900 — Р. 15 ч. 1—11, 1901 — Р. 16 ч. 1—12, 1902 — Р. 17 ч. 1—12, 1903 — Р. 18 ч. 1—14, 1904 — Р. 19 ч. 1—13, 1905 — Р. 20 ч. 1—12, 1906 — Р. 21 ч. 1—12, 1907 — Р. 22 ч. 1—12, 1908 — Р. 23 ч. 1—9, [?], 1909 — Р. 24 ч. 1—12, 1910 — Р. 25 ч. 1—12, 1911 — Р. 26 ч. 1—12, 1912 — Р. 27 ч. 1—12, 1913 — Р. 28 ч. 1—12, 1914 — Ч. 1—10, 1915 — Ч. 1/2—6, 1916 — Ч. 1—6/7, 1917 — Ч. 1, 2, [?], 1918 — Ч. 1/3, 4/5, 6/7, 8/9, 10, 11/12, 1919 — Ч. 1/3, 4/10, 11/12, 1920 — Ч. 1/3, 4/6, 7/9, 10/12, 1921 — Ч. 1/3, 4/6, 7/9, 10/12, 1922 — Ч. 1/3, 4/8, 10/12, 1923 — Ч. 1/3, 4/9, 10/12, 1924 — Ч. 1/4, 5/9, 10/12, 1925 — Ч. 1/3, 4, 5/8, 9/12, 1926 — Ч. 1/3, 4/6, 7/9, 10/12, 1927 — Ч. 1/3—9/12, 1928 — Ч. 1/3—10/12, 1929 — Ч. 1/3, 4/9, 10/12, 1930 — Ч. 1/3, 4/6, 7/9, 10/12, 1931 — Ч. 1/3, 4/6, 7/9, 10/12, 1932 — Ч. 1/3—7/9, 10/12, 1933 — Ч. 1/3, 4/6, 7/9, 10/12, 1934 — Ч. 1/3, 4/6, 7/9, 10/12, 1935 — Ч. 1/3, 4/6, 7/9, 10/12, 1936 — Ч. 1/3, 4/6, 7, 8/9, 10/12, 1937 — Ч. 1/3, 4/6, 7/9, 10/12,

1938 — Ч. 1/3, 4/6, 7/12, 1939 — Ч. 1/3, 4/6; Ф. 28х23 см (1886—1905), 23,5х16 см (1906—1939); *Передпл.:* не подано.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1886 — Р. 1 ч. 1—9, 1887 — Р. 2 ч. 1—13, 1888 — Р. 3 ч. 1—13, 1889 — Р. 4 ч. 1—7, 1890 — Р. 5 ч. 1—12, 1891 — Р. 6 ч. 1—10, 1892 — Р. 7 ч. 1—13, 1893 — Р. 8 ч. 1—13, 1894 — Р. 9 ч. 1—12, 1895 — Р. 10 ч. 1—14, 1896 — Р. 11 ч. 1—12, 1897 — Р. 12 ч. 1—12, 1898 — Р. 13 ч. 1—12, 1899 — Р. 14 ч. 1—13, 1900 — Р. 15 ч. 1—11, 1901 — Р. 16 ч. 1—12, 1902 — Р. 17 ч. 1—12, 1903 — Р. 18 ч. 1—6, 8—14, 1904 — Р. 19 ч. 1—13, 1905 — Р. 20 ч. 1—12, 1906 — Р. 21 ч. 1—12, 1907 — Р. 22 ч. 1—12, 1908 — Р. 23 ч. 1—9, 1909 — Р. 24 ч. 1—12, 1910 — Р. 25 ч. 1—12, 1911 — Р. 26 ч. 1—12, 1912 — Р. 27 ч. 1—12, 1913 — Р. 28 ч. 1—12, 1914 — Ч. 1—10, 1915 — Ч. 1/2—6, 1916 — Ч. 1—6/7, 1917 — Ч. 1, 2, 1918 — Ч. 1/3—11/12, 1919 — Ч. 1/3—11/12, 1920 — Ч. 1/3—10/12, 1921 — Ч. 1/3—10/12, 1922 — Ч. 1/3—10/12, 1923 — Ч. 1/3—10/12, 1924 — Ч. 1/4—10/12, 1925 — Ч. 1/3—9/12, 1926 — Ч. 1/3—10/12, 1927 — Ч. 1/3—9/12, 1928 — Ч. 1/3—10/12, 1929 — Ч. 1/3—10/12, 1930 — Ч. 1/3—10/12, 1931 — Ч. 1/3—10/12, 1932 — Ч. 1/3—10/12, 1933 — Ч. 1/3—10/12, 1934 — Ч. 1/3—10/12, 1935 — Ч. 1/3—10/12, 1936 — Ч. 1/3—10/12, 1937 — Ч. 1/3—10/12, 1938 — Ч. 1/3—7/12, 1939 — Ч. 1/3, 4/6; **НБ ЛНУ:** 1886 — Р. 1 ч. 1—9, 1887 — Р. 2 ч. 1—12, 1888 — Р. 3 ч. 1—13, 1889 — Р. 4 ч. 1—7, 1890 — Р. 5 ч. 1—12, 1891 — Р. 6 ч. 1—10, 1900 — Р. 15 ч. 1—11, 1906 — Р. 21 ч. 1—12, 1907 — Р. 22 ч. 1—12, 1908 — Р. 23 ч. 1—9, 1909 — Р. 24 ч. 1—12, 1910 — Р. 25 ч. 1—12, 1911 — Р. 26 ч. 1—12, 1912 — Р. 27 ч. 1—12, 1913 — Р. 28 ч. 1—12, 1914 — Ч. 1—10, 1915 — Ч. 1/2—6, 1916 — Ч. 1—6/7, 1917 — Ч. 1, 2, 1918 — Ч. 1/3—11/12, 1919 — Ч. 1/3—11/12, 1920 — Ч. 1/3—10/12, 1921 — Ч. 1/3—10/12, 1922 — Ч. 1/3—10/12, 1923 — Ч. 1/3—10/12, 1924 — Ч. 1/4—10/12, 1925 — Ч. 1/3—9/12, 1926 — Ч. 1/3—10/12, 1927 — Ч. 1/3, 1928 — Ч. 1/3—10/12, 1929 — Ч. 1/3—10/12, 1930 — Ч. 1/3—10/12, 1931 — Ч. 1/3—10/12, 1932 — Ч. 1/3—10/12, 1933 — Ч. 1/3—10/12, 1934 — Ч. 1/3—10/12, 1935 — Ч. 1/3—10/12, 1936 — Ч. 1/3—10/12, 1937 — Ч. 1/3—10/12, 1938 — Ч. 1/3—7/12, 1939 — Ч. 1/3—4/6; **НДБ ЦДІАУ:** 1886 — Р. 1 ч. 1—9, 1890 — Р. 5 ч. 1—12.

Примітки: У 1886—1913 рр. до річників подано покажчик змісту.

«Вістникъ...» був створений єпископським ординаріатом як офіційне видання для Станіславської дієцезії. У ньому друкувалися розпорядження,

повідомлення, зокрема про переміщення душпастирів, відозви, подяки, архієрейські послання і благословення, тобто матеріали про все, що відбувалося в дієцезії, католицькій Церкві і в державі загалом. «Щоб душпастир міг відповісти вимогам свого звання», у віснику публікувалися молитви, які священник мав знати відповідно до обряду.

Помітне місце на шпальтах видання займають повідомлення про добродійну діяльність дієцезії, зокрема інформувалося про допомогу вдовам священників та їх сиротам, щорічну перевірку стану каси сирітського фонду, складання пожертв потерпілим від стихійних лих.

У 1917—1924 та 1930—1939 рр. на початку кожного числа надруковано заклики: «Не забуваймо о складах на сироти і католицьке виховане молодіжи» та цитату з Євангелія від Луки: «Дайте їй дасться вамъ». «З огляду на прибуваюче чим раз більше число воєнних сиріт, зростаючі рівномірно видатки на удержань» вісник звертався до читачів з відозвами «В справі жертв на воєнні сироти»: «Український народі! Вже 4-ий рік шаліє страшна війна. Десятки тисяч людей тратять своє життя в окопах, тисячі гинуть з причин, що товаришувє війні. Наслідком сего тисячі сиріт тиняються без батьківської опіки, опущені, виставлені на голод і холод і деморалізацію... Занятись ними наш християнський і національний обов'язок... Уладжуйте по всіх селах грошеві збірки, присилайте артикули поживи, старі одіння, обув, полотно і дрова» (1917. — Ч. 7). Церква допомагала голодуючим у селах, запровадила збір коштів на фонд українських інвалідів, видала «розпорядок» про безоплатне надання інвалідам військовим «витягів метрикальних» (1923. — Ч. 4/6; 1925. — Ч. 1/3) та про видання книги жалібної «Листа втрат з нашої визвольної війни» (1923. — Ч. 4/6).

У 1915—1916 рр. вісник оголошував про намір церковної влади відкрити духовну семінарію, закликав до пожертв «для так важної інституції» (1917. — Ч. 1). Окреме розпорядження було «в справі надсилання» щоквартально «збірки з пушок на сироти і католицьке виховане молодіжи» (1925. — Ч. 1/3). Друкувалися списки жертводавців на школи СС василіанок у Станіславі (1935. — Ч. 7/9).

Стараннями ординаріату були засновані парафіяльний комітет «Українська молодь Христові» (1933. — Ч. 1/3), Марійське товариство по школах і організовано збір коштів на цілі Товариства. Для народних шкіл було складено план навчання релігії.

Ординаріат піддав критиці православний календар «Рідної Школи» як видання, що свідчило «о хиткій і непевній дорозі» і «не відповідало католицькому духови» (1931. — Ч. 1/3).

Під час посвячення будинку гімназії «Рідної Школи» в Дрогобичі, якій надали ім'я І. Франка, голова комітету назвав Франка національним пророком. Єпископ Григорій Хомишин заперечив: «...Іван Франко, помимо свого поетичного таланту був у своїх письмах пропагатором атеїзму, явно виступав проти церкви, деякі його вірші переходять просто в богохульства; і він у нас оден з творців радикальної партії і напрямку» (1931. — Ч. 1/3). Розпорядження ординаріату застерігало читачів стосовно деяких книг, виданих Я. Орендштайном, що розсилалися через товариство «Просвіта» у краї. Ці книжки характеризувалися як «переняті ліберальним і атеїстичним духом», зокрема «кільканацять томів писань Винниченка, між котрими є також крайня порнографія найгіршого сорта, яка мусить розкласти нашу молодь» (1937. — Ч. 1/3).

Станіславський ординаріат став на захист української мови і виступив «проти починань Староств,

котрі жадають, щоби гр.-кат. парохіяльні уряди у всіх зносинах з державними властями послуговувалися виключно польською мовою», рішуче вимагаючи, щоб воеводство не порушувало автономію Церкви, «не трактували парохів, як собі підчинених службовиків, не видавали самовільно безправних мовних заповіджень — та не надуживали погроз карними санкціями...» (1925. — Ч. 9/12).

Під рубрикою «Хроніка» інформувалося про переміщення душпастирів, друкувалися повідомлення про іспитові конкурси, некрологи тощо.

У 1886—1911 рр. часопис видавався «язичієм», з 1912 р. — українською мовою. Послання Папи Римського, апостольської нунціатури друкувалися латинською, урядові розпорядження — німецькою і польською мовами.

Бібліографія: *Левацький І. Е.* Галицько-русская бібліографія XIX-го століття дополненна русскими изданиями вышедшими в Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львів, 1895. — Т. 2. — С. 544; *Левацький І. Е.* Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 19, 108, 205; 1910. — Т. 2. — С. 18, 144; 1911. — Т. 3. — С. 19, 159, 160; *Ігнатієв В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 81.

Література: *Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні.* — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 288; *Олесьницький Ю.* Станіслав як новий Галич і його преса // *Станіславська Вісті.* — 1937. — Ч. 2. — С. 3; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 200; *Галушко М.* Українські часописи Станіслава (1879—1944 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 2001. — С. 76—80.

М. Галушко

141

ДОДАТОКЪ ДО БАТЬКОВЩИНЫ. — Выходитъ разъ въ мѣсяцъ. Ч. 1. 1886.

Ред.: не подано. — [Львів], 1886.

Вийшло: 1886 — Ч. 1—9; Ф. 23,5×16,5 см; Обс. 16 с.; *Передп.:* не подано.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1886 — Ч. 1—9; НБ ЛНУ: 1886 — Ч. 1—9; ОДНБ: 1886 — Ч. 1—8.

Літературно-науковий «Додатокъ до Батьківщини», до виходу якого спричинилася київська студентська організація, а також О. Доброграєва, призначався для українських читачів Російської та Австро-Угорської імперій. Для розуміння правопису видання на початку кожного числа під назвою «Увага для читателівъ» подавалися пояснення українським у Росії, «якъ має ся читати після писовниѣ австрійскои, а для Русинѣвъ австрійскихъ, якъ читає ся після писовниѣ російскои» окремі букви і їх сполучення.

На сторінках додатка друкувалися науково-популярні статті історичного та історико-літературного змісту. Це, зокрема, публікація без зазначення автора «Про наше руско-українське письменство», праці Лева Падалки (під крипт. Л. В-ко) «Запороска спѣлка» і «Січове товариство, його впорядкування і побытъ». Проблеми навчання у сільських школах порушувалися у статті Р. «Чого треба въ сільській школі» (ч. 1—3), просвітньо-правові питання — у матеріалах С. К. «Сільський сѣдъ на Україні і його права» та «Волостный сѣдъ».

Під рубрикою «Що робыться на Україні» у кожному числі публікувалися інформаційні повідомлення і кореспонденції про соціально-економічне та культурно-освітнє життя українського населення на Волині, Поділлі, в окремих місцевостях Харківщини, Полтавщини, Херсонщини, Катеринославщини та Київщини.

Друкувалися у додатку художні твори, зокрема оповідання В'ячеслава Крайського (під псевд. В. Савич) «Барылочка», О. Ертеля «Божевѣльный», повісті І. Нечуя-Левицького «Цапъ та баранъ», «Жидъ та мужикъ», «Дрѣбна рыбка», «Хлѣбомъ годуєте, а очи выбиваете», а також оповідання «Грошкѣ» і «Робинзонъ», поезії Т. Шевченка «Псалмы Давыдовѣ», «Смерть», «Чума», «На Рѣздво», «Думкы», «На Вкрайину», Левка Горценка «Морска тишина», М. Максимовича «Псалом 1-ий», «Зъ псалма 57-ого», «Псаломъ 70-ый», переклади автора під криптонімом В-п. 3. «Орель і бджола», «Думы мойи» та ін.

Бібліографія: *Ігнатієв В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 81.

Література: *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 315; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 105; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 449, 450; *Михайлин І. Л.* Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 379.

М. Галушко

142

КИРИЛЛЬ И МЕТОДІЙ: Письмо мѣсячне для народа. — Выходитъ разъ на мѣсяцъ. Р. І. Ч. 1. 1886, сѣч.

Отвѣдательный ред. Антоній Вербенець. — **Ярославъ, 1886:** Выдає Кирилль Селецькій. Друк. Генрика Богусса въ Ярославю. Адр. адм. і експ.: Ярославъ, ч. 23.

Кирилль и Методій

Вийшло: 1886 — Р. I ч. 1, 2/3, 4/5, 6—10, 11/12; Ф. 24х15,5 см; Обс. від 16 с. до 28 с.; Передпл.: рбчно 2 зол. р.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1886 — Р. I ч. 1—11/12.

Примітки: Підзаголовок на титульній сторінці річника: «Письмо мѣсячне илюстроване для народа». Нумерація сторінок наскрізна. Подано покажчик змісту. Правопис — етимологічний.

Мета популярного «народного» часопису — «піддержувати повагу и достоинство духовенства и церкви» як єдиних основ, на думку редакції, суспільного ладу (Одъ видавництва. — Ч. 11/12). У вступній статті «Слава Ісусу Христу!» (ч. 1) окреслено основні проблемно-тематичні напрями журнальних публікацій: «Розкажемъ вамъ про жите и розличні дѣла святыхъ угодниковъ Божихъ ... про розличні краѣ, якъ у нихъ люде проживають и якъ у нихъ добрі або лукаві установи ... якъ собѣ у вашѣмъ господарствѣ радити маєте... Колиже у свѣтѣ що важного и цѣкавого приключится и о томъ не залишимъ въ своимъ часѣ донести».

Значну частину друкованої площі часопису займають публікації релігійної тематики. Це, зокрема, житія святих (Житє св. равноапостольныхъ Кирилла и Методія. — Ч. 2/3, 4/5; Зѣ житія св. Іоанна Златоустого. — Ч. 8), історичні оповідання про становлення християнської віри (Мученикѣ за вѣру Христову. — Ч. 9) та місіонерство (Міссіонеры. — Ч. 4/5), цикл «Установленіє святѣ», який об'єднує низку інформаційно-роз'яснювальних матеріалів про церковні свята у християн, їхнє значення і особливості святкування (ч. 10, 11/12).

Реалії тогочасного життя русинського селянства, особливості народного менталітету змальовувалися в оповіданнях (Родичѣ крестні. — Ч. 7) і фейлетонах (Ів. Тр. зѣ Ярослав. Ось вамъ: «тяжкій часъ!») або якъ Петро Кватирка на бѣду зійшовъ. — Ч. 6), які часто друкувалися на шпальтах журналу. Найактуальнішою та найважче вирішуваною проблемою життя русинів, на думку авторів журналу, був брак освіти. З приводу цього у статті «Вліяніє просвѣты» (ч. 6) редакція писала: «Наука дѣлає чоловіка не тільки розумнішимъ, она улучшає и убогдаряє го».

Географічна тематика у виданні представлена низкою статей про іноземні держави, народи, їх звичаї та суспільний устрій, як-от: «Індіанє, первобытні жителі Америкѣ» (ч. 2/3), «Дальмація» (ч. 6) та ін.

Рубрики «Вѣ читальнѣ», «Що въ свѣтѣ и у насъ чувати?», «Якъ собѣ въ гдєкихъ недугахъ радити маєте», «Гдє-якѣ гадкі и приказкі» та цикли «Мудрі

реченія Франкліна», «Гдє-нєщо зѣ катихизму господарского» містили матеріали розважального та інформаційно-просвітнього змісту.

Автори публікацій часопису не зазначалися.

КИРИЛЛЬ МЕТОДІЙ

ПИСЬМО МѢСЯЧНЕ
ДЛЯ НАРОДА

№1. Ярославъ, за сѣчень 1886. Ч. 1.

Выходитъ разъ на мѣсяцъ.
Предплатъ:
Рбчно 2 зол. Р., вѣрбчно 1 зол. Р.

Презумерату прїймає
Администратія в Епископствѣ
въ Ярославѣ Ч. 28.

Слава Ісусу Христу!

Тысѣчу лѣтъ въ околѣмъ прѣминуло, коли до границъ
савнон державы Моравсконъ приближались св. Кирилль и Ме-
тодій. Вѣсть о ихъ приходѣ разбѣгалась хутко по всѣмъ
людямъ прост.ронъ и изн.ѣ. Превѣлика радѣсть въ душѣ
ища Моравиѣ. Каждый полишавъ родинну стрѣху и по-
сѣлавъ на зустрічъ тыхъ славныхъ мужей, що несла въ со-
бѣ свѣтло віри Христової.

И мы днєсь въ нашѣмъ ось непокидаемъ письмомъ, и-
тре наименованє именемъ тыхъ свѣтлыхъ Апостолъ въ, вѣст-
иетъ у вашѣхъ загородахъ. Будьтежъ и вы нынѣ такъ радѣ,
якъ радѣ буди Моравиѣе колѣсью Онимъ Сохуѣскимъ бра-
тѣмъ. Не прїнесли они Славянамъ нѣ золота, нѣ сѣбѣли,
лишь прїнесли вѣртѣбнѣйшій дарунокъ надѣ всѣхъ скарбѣхъ сего

У статті «Одъ видавництва» (ч. 11/12 за листопад/грудень 1886 р.) редакція повідомила про причини припинення видання. Найвагоміша з них — «байдужність руской публікѣ, котра одказала нашому письму жичливого прїєму».

Бібліографія: Левицкій И. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 556, 557; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 81.

Література: Нова часопись для народа подъ названіємъ «Кирилль и Методій» // Русь. — 1886. — № 10; Записки // Посланикъ. — 1889. — Ч. 7. — С. 5; Франко І. Нариси історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 299; Канчалаба О. Релігійно-церковна періодика XIX — першої половини

XX ст. у фондах ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. шостої Всеукр. наук.-теорет. конф. 11—13 трав. 2000 р. — Львів, 2000. — С. 190; Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 2001. — С. 64—66.

О. Дроздовська

143

ОДНОДНІВКА БЕРЕЖАНСЬКА. — 1886, 2(14) лют.

Ред.: не подано. — **Бережани, 1886:** *Отвѣдальный изд.* Силвестеръ Лепкій. Друк. А. Ціхоцького въ Бережанахъ.

Вийшло: 1886 — 2(14) лют.; Ф. 35×26 см; Обс. 4 с. Ц. 10 кр.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1886 — 2(14) лют.

Примітки: Під назвою зазначено: «Чистый доход на руску Бурсу въ Бережанахъ».

Метою газети був збір коштів у фонд русинської (української) бурси в Бережанах. На цьому наголошували поетичні рядки невідомого автора, які виконували роль редакційної статті:

Въ палаты широки поверхы
И въ хаты вузеньки безверхы
Въ гостину се слово иде,...
— Лай чи не лай — грошики дай...
На жебры — коханы не йдемо,—
А працю у жертвѣ несемо
Для бѣдныхъ, що вчатся, на хлѣбъ,
За працю марницію,—
Потѣште сирѣтъ — удовицю,
Що кроплять слѣзами той хлѣбъ!

Зміст одноднівки складали такі публікації: стаття «Бережанщина — море» (про зміни ландшафту Бережанщини від дольодовикового періоду до 1886 р. і про майбутні зміни; провідна думка — швидкоплинність і минучість усього), поема «Орланка» (у центрі уваги — історичні події у Франції 1422 року), рубрика «Гумористика» (тут подано повідомлення про плани редакції продовжувати видання часопису).

Автори публікацій не зазначалися. На останній сторінці — реклама друкарні А. Ціхоцького в Бережанах.

Бібліографія: Левицький И. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгрии и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 569; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 82.

Література: Кривецький І. Часописи Галицького Поділля // Часописи Поділля: Історично-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої газети на Україні (1776—1926) та 10-ліття існування УСРР. — Вінниця, 1927—1928. — С. 8; Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 2001. — С. 79, 80.

О. Дроздовська

1887 р.

144

БЕСѢДА: Журналъ литературы, политики и современной жизни (1887); Литературное приложение къ «Страхопуду» (1888—1893); Литературный журналъ съ иллюстраціями (1894—1898). — Выходитъ 1-го и 15-го числа каждого мѣсяца. Г. 1. № 1. 1887, 1(13) янв.

Ред.-изд. О. А. Мончаловскій (1887—1893, 1894 № 8/9 — 1898). *Отвѣтственный ред.* А. А. Гутковскій (1888 № 14/15 — 23). — **Львовъ, 1887—1898:** Изд. О. А. Мончаловскій (1894 № 1—7). Тип. Ставропигійского Института. Управит. О. И. Тарнавскій (1887—1889 № 1); Тип. Ставропигійского Института (1889 № 2—6); Тип. Ставропигійского Института, подъ управленіемъ Ив. Пухира (1889 № 7 — 1892); Тип. Ставропигійская, управитель И. Пухиръ (1893—1895); Тип. Ставропигійская (1896—1897 № 11/12, 1898 № 9/10 — 13/14); Тип. Ставропигійская подъ управл. Іоакима Греняка (1897 № 13/14 — 1898 № 7/8), М. Рефця (1898 № 15/16), Осипа Данилюка (1898 № 17/18 — 23/24). *Адр. ред.:* Львовъ, ул. Армянская, № 3.

Вийшло: 1887 — Г. 1 № 1—19/20, 21/22, 23/24, 1888 — Г. 2 № 1—14/15, 16—24, 1889 — Г. 3 № 1—24, 1890 — Г. 4 № 1—14/15, 16—23/24, 1891 — Г. 5 № 1—11/12, 13—17/18, 19—24, 1892 — Г. 6 № 1—4/5, 6—9/10, 11 — 13/14, 15—17/18, 19/20—23/24, 1893 — Г. 7 № 1—7/8, 9—13/14, 15—17/18, 19—21/22, 23, 24, 1894 — Г. 8 № 1—8/9, 10 — 12/13, 14, 15/16, 17, 18/19, 20/21, 22, 23/24, 1895 — Г. 9 № 1, 2/3—5/6, 7/8—11/12, 13, 14/15, 16/17—19/20, 21/22, 23/24, 1896 — Г. 10 № 1, 2/3, 4/5—7/8, 9—10/11, 12/13, 14/15, 16/17, 18/19, 20/21, 22/23, 24, 1897 — Г. 11 № 1—5/6, 7/8, 9/10, 11/12, 13/14, 15/16, 17/18, 19/20, 21/22, 23/24, 1898 — Г. 12 № 1, 2/3—5/6, 7/8, 9/10, 11/12, 13/14, 15/16, 17/18, 19/20, 21/22, 23/24; Ф. 30×22,5 см; Обс. від 8 с. до 12 с.; *Передп.:* на годъ 4 гульд. или 4 руб. (1887—1893), 5 гульд. или 5 руб. (1894—1898). Вмѣстѣ съ «Страхопудомъ» 8 гульд. или 8 руб.

Наявність у фондї: ЛНБ: 1887 — Г. 1 № 1—23/24, 1888 — Г. 2 № 1—24, 1889 — Г. 3 № 1—24, 1890 — Г. 4 № 1—23/24, 1891 — Г. 5 № 1—24, 1892 — Г. 6 № 1—23/24, 1893 — Г. 7 № 1—24, 1894 — Г. 8 № 1—23/24, 1895 — Г. 9 № 1—23/24, 1896 — Г. 10 № 1—24, 1897 — Г. 11 № 1—23/24, 1898 — Г. 12 № 1—23/24; НБ ЛНУ: 1887 — Г. 1 № 1—23/24, 1888 — Г. 2 № 1—24, 1889 — Г. 3 № 1—24, 1890 — Г. 4 № 1—23/24, 1891 — Г. 5 № 1—24, 1892 — Г. 6 № 1—23/24, 1893 — Г. 7 № 1—24, 1894 — Г. 8 № 1—23/24, 1895 — Г. 9 № 1—23/24, 1896 — Г. 10 № 1—24, 1897 — Г. 11 № 1—23/24, 1898 — Г. 12 № 1—23/24; БКУЛ: 1887 — Г. 1 № 1—23/24, 1888 — Г. 2 № 1—24, 1889 — Г. 3 № 1—24, 1890 — Г. 4 № 1—23/24, 1891 — Г. 5 № 1—24; БН: 1887 — Г. 1 № 1—23/24, 1888 — Г. 2 № 1—24, 1889 — Г. 3 № 1—24, 1890 — Г. 4 № 1—6, 8—23/24, 1894 — Г. 8 № 1—23/24, 1895 — Г. 9 № 1—23/24, 1896 — Г. 10 № 1—24, 1898 — Г. 12 № 1—23/24; Б. Осол.: 1887 — Г. 1 № 1—13, 17—21/22, 1888 — Г. 2 № 1, 2, 4—6, 9, 16; Б. Яг.: 1889 — Г. 3 № 1—24, 1890 — Г. 4 № 1—7, 9—23/24.

Примітки: На обкладинці підзаголовок: «Литературное приложение къ «Страхопуду», издаваемому О. А. Мончаловскимъ» (1887); «Литературное приложение къ журналу «Страхопудъ» за ... г.» (1888—1889); «Литературное приложение съ иллюстраціями къ журналу «Страхопудъ» за ... г.» (1890—1893). 1887 р. у надзаголовку кожного номера: (Приложение къ ...-му н-ру «Страхопуда»). У 1894—1898 рр. додаток: «Страхопудъ» (див. № 45). До кожного річника подано покажчик змісту.

У редакційній замітці «Къ М. Г. Землякамъ», опублікованій у першому номері за 1887 р., зазначалося, що причиною заснування «Бесѣды» є «недостатокъ письма для белетристики и литературы», після того як 1882 р. припинив «свое благотворное существование» «Родимый Листокъ» у Чернівцях. Мета нового московфільського літературного журналу — «доставити русскимъ семействамъ полезное чтение и помѣщеніемъ сочиненій галицко-русскихъ писателей такъ старшихъ якъ и молодыхъ, заохочивати ихъ къ дальнѣйшему труду на томъ поприщі і поповнити недостатокъ литературной газеты съ русскимъ направлениемъ».

«Бесѣда», почавши 1893 р. «издаваться на русскомъ литературномъ языкѣ, первая стала на той дорогѣ, на которую слѣдовало вступить австрійскимъ русскимъ еще въ 1848 г.», — підкреслювала редакція

у замітці на початку 1894 р., наголошуючи: «Не отрицая значенія мѣстнаго нарѣчія, галицко-русского, какъ средства для успешнаго просвѣщенія русскаго простонародія, мы тѣмъ не менѣе считаемъ русскій литературный языкъ своимъ, и въ его распространеніи въ австрійской Руси видимъ не только правильное развитіе русскаго вопроса, но и единственный выходъ изъ языковой путаницы, волнующей наше общество, и средство для образованія русской интеллигенціи». Редакція планувала надалі друкувати оригінальні статті «уроженцевъ австрійской Руси», «собрать вокругъ «Бесѣды» всѣ лучшія литературныя силы нашего тѣснѣйшаго отечества», «разъяснять вопросы дня, занимающіе наше образованное общество, разширить отдѣленіе для критики появляющихся въ Галичинѣ литературныхъ произведеній и познакомить читателей съ духовною жизнью остальной Руси и славянскихъ народовъ» (Отъ редакціи. — 1894. — № 1).

Посилаючись на появу «замѣтно усиливающегося желанія... публики изучити общерусскую рѣчь...» (Отъ редакціи. — 1890. — № 1), редакція друкувала в журналі «главнѣйшія правила о грамматическихъ формахъ и произношеніи русскихъ словъ» та матеріали, що порушували мовні проблеми Галичини, серед яких — низка статей редактора журналу О. Мончаловського: «Образецъ галицко-русской письменности изъ 1833 года», «...изъ 1838 года», «...изъ 1847 года» (1887. — № 1, 2, 5, 14, 15), «Въ поученіе фонетикамъ» (1888. — № 7), «Противъ фонетическаго правописанія» (1888. — № 8—16), «Краткое руководство въ изученію русскаго языка» (1890. — № 1—16), публікації І. Гумецького (під псевд. Всерусский) «Всерусскій идеальный, книжный языкъ» (1887. — № 4—10), П. Свистуна «Нѣкоторые важнѣйшія свѣдѣнія изъ языкословія» (1890. — № 14/15—24) і «Объ образовательности народовъ» (1889. — № 2—24) та ін.

«Дабы доказати, що русскій народъ — высоко культурный, що его литература старѣйшая и величайшая изъ всѣхъ славянскихъ литературъ» (1892. — № 1), О. Мончаловскій упродовж двох років друкував свою працю «Исторія русской литературы» (1892. — № 1—22; 1893. — № 2—24), вів рубрику «Письмо къ другу», в якій обговорював різноманітні питання історико-культурного та літературно-мовного характеру, пропагував ідеї галицьких русофілів, порушував і розглядав проблеми слов'янофілів і слов'янофільства, діяльність галицьких радикалів і народовців, публікував такі історичні та літературно-критичні статті, як: «Литературное движеніе и

Бесѣда

ЛІТЕРАТУРНЫЙ ЖУРНАЛЪ СЪ ИЛЛЮСТРАЦІЯМИ

выходить 1-го и 15-го числа каждого мѣсяца. — Условія подписки: на годъ 5 гульд., или 5 рубл.; на полъ года 2 гульд. 50 кр. или 2 р. 50 коп. — Въмѣстѣ съ „Страшнудомъ“: на годъ 8 гульд., или 8 рубл.; на полъ года 4 гульд. или 4 р. Редакція: Львовъ ул. армянская н-ръ 8.

№ 18 и 14.

Львовъ, 15 (27) іюля 1897 г.

Г. XI.

Питомецъ смуты.

Историческій романъ-хроника С. И. Антонова и С. А. Савенкова.

ЧАСТЬ ВТОРАЯ.—ПО КОЧЕВЬЯМЪ.

IX. Новая бѣда.

Однако, такой соблазнъ не могъ продолжаться долго въ царствѣ, гдѣ за всѣмъ слѣдило недремное око Годунова. До февраля 1602 г. и слуга Черкасского, и другіе, среди которыхъ, по особому какому-то уговору, старался и патриаршій служка Гришка Отрепьевъ, могли безнаказанно говорить что угодно.

Но отецъ Пигасій или, по новому, Варлаамъ, ухитрившійся пристроиться въ Чудовомъ монастырѣ, не позабылъ своихъ плутокъ. Онъ лишь выжидалъ минуты — и выждать.

Однажды послѣ ранней обѣдинъ у крыльца патриаршихъ палатъ толпились нищіе.

Пришло ихъ сюда несмѣтное количество. Старика въ лохмотьяхъ, едва прикрывавшихъ тѣло, кривые съ испитыми лицами и безумными глазами, — лохматые, въ колпакахъ, дѣти, — все это сбилось въ одну стонущую кучу и ждало подаянны. Великій старался протиснуться впередъ. Нѣсколько служекъ напрасно пытались возстановить порядокъ.

— Охъ, моченьки моей нѣтъ! задавили! — надрывалась одна старуха, укутанная въ драный платокъ. — Простите, людие, я не за подаяніемъ: мнѣ сыншкѣ своего поглядѣть бы... Порадѣй, отецъ честный! — взмолилась она, обращаясь къ одному изъ послушниковъ.

— Какого сыншкѣ? — удивился тотъ: — не туда пошла, бабка: можешь, ты пріѣхавъ, не вѣдаешь, что здѣсь святѣйшаго патриарха палаты?

— То-то что пріѣхавъ, а тутешній; родимый — палаты-то тѣ мнѣ и надобно... Сыншкѣ мой тутотко.

— Какой такой?

— Тотже, вотъ въ нѣкогдахъ онъ. Да испугавъ такой задался. Николи съ нимъ сладу не было. Забылъ меня, старую, бросилъ... А сказываютъ, живется ему вольготнѣе, сытно. При святѣйшемъ онъ, батюшка, во книжному дѣлу...

— Какъ звать-то?

— Гришуткой, Григоріемъ. Дорежде звали Юшкою, Отрепьевымъ сыномъ, а какъ постригся — Григоріемъ сталъ.

— Ну, такъ и говорила-бы сразу, — отозвался послушникъ. — Есть такой! Погоди малость, сейчасъ выйдеть отъ патриарха милостию раздавать. Иди за мной, я тебя къ самому крыльцу провожу.

— Не остави моленія моего, — прочувствъ Пигасій, высканивалъ изъ толпы. — Ахъ хочу отрока сіе узрѣть своими очима. Не за подаяніемъ пришелъ, но для ради матери сія оставленной.

— И тебя что-то не вѣдаю, батюшка, — сказала старуха. — Кто ты таковъ?

народное возрождение Галицкой Руси въ 19-омъ столѣтїи» (1890. — № 10—22; 1891. — № 11—24), «Участіе малороссовъ въ общерусской литературѣ» (1894. — № 1—5), «Разрушеніе украинофильскихъ идеаловъ» (1895. — № 7/8—14/15) — про творчість П. Куліша, «Столѣтняя годовщина изданія «Энеиды» И. П. Котляревскаго» (1898. — № 21/22) тощо. Окрім того, на шпальтах журналу друкувалися публікації Я. Головацького «Первенцы галицко-русской письменности» (1887. — № 5), Бодака Музики (псевд. В. Луцка) «Литературны наброски» (1888. — № 1), О. Пипіна «О галицко-русской литературѣ» (1889. — № 7), Д. Вергуна «Литературныя бесѣды» (1895. — № 7/8 — 13) та Ю. Яворського «Русская женщина въ поэзіи Некрасова» (1894. — № 17, 18/19), «Литературныя замѣтки» — про працю І. Франка «Верхи и низы современной малорусской поэзіи» (1894. — № 1—5), «Апокрифи и легенды з українських рукописів» (1897. — № 9/10, 11/12).

У журналі публікувалися історичні, етнографічні матеріали та пізнавальні статті з природознавства, астрономії, археології, анатомії тощо. Зокрема, заслуговують на увагу різноматичні праці П. Свистуна (О лѣсахъ и степяхъ Руси и ихъ вліяніи на жизнь населенія. — 1888. — № 6—24; Жіноча неволя. — 1893. — № 1—24; Доисторическое время Галичины. — 1894. — № 17, 18/19; Очерки изъ галицко-русской истории. — 1895. — № 5/6, 21/22; 1896. — № 1—24; Положеніе Прикарпатской Руси во всемирной истории. — 1897. — № 7—9/10; Начало газетъ и первая галицко-русская газета. — 1898. — № 5/6, 7/8; Усилія червонороссовъ подъ австрійскимъ правленіемъ сдѣлать свой языкъ преподавательнымъ въ школахъ и официальнымъ въ судѣ и администраціи. — 1898. — № 15/16, 17/18, 23/24), етнографічні статті Гната Гальки («Этнографическіи замѣтки», «Русскіи крестьяне въ Галичинѣ», «Русскіи крестьяне въ Галичинѣ, Буковинѣ и Венгріи»), публікації Іоана Сінкевича (Начало потного плѣня въ Галицкой Руси. — 1888. — № 1—6), В. Щурата (Афонъ и афонскіе монахи. — 1893. — № 6—24), О. Мончаловського (Женскій вопросъ. — 1895. — № 4, 5/6, 1897. — № 17/18, 19/20), І. Купчанка (Славяне. — 1894. — № 11—24; 1895. — № 1—10), М. Гумецького (О природѣ. — 1894. — № 8/9 — 22) та ін.

Окрім того, значне місце на шпальтах видання займали публікації про українських і російських письменників, композиторів, церковних і культурних діячів: Т. Шевченка, Г. Квітку-Основ'яненка, П. Ку-

ліша, Я. Головацького, В. Залозецького, Г. Сковороду, А. Петрушевича, М. Гоголя, Л. Толстого, О. Кольцова, М. Лермонтова, О. Бестужева, А. Майкова, І. Гончарова, М. Вербицького і П. Чайковського, а також про чеського письменника і культурного діяча Я. А. Коменського, слов'янських просвітителів Кирила та Мефодія і багатьох інших. 1894 р. редакція запровадила розділ «Русская Хрестоматія» з підрозділом «Новѣйшіе русскіе поэты и писатели», в якому подавалися вірші та короткі відомості про творчість таких поетів, як Олексій Жемчужников, Іван Аксаков, Микола Добролюбов, Костянтин Случевський, Федір Берг, Всеволод Крестовський, Віктор Буренін, Павло Ковальський, Олексій Плещев, Юлія Жадовська, Надія Хвошинська, Петро Вайнберг, Дмитро Мінаєв. 1898 р. під назвою «Живущіе участники и сотрудники возрожденія русскаго народа въ Австріи въ 1848 г.» і «Предтечи и участники возрожденія русскаго народа въ Австріи въ 1848 году» друкувалися біографічні відомості про патріарха А. Добрянського, священників Ю. Желехівського, І. Гушалевича, єпископа М. Куземського, істориків Д. Зубрицького, А. Петрушевича, журналіста Б. Дідицького.

Найбільше місця в журналі відводилося художнім творам українських і російських письменників. Тут друкувалися повісті, оповідання, гуморески, вірші В. Луцка (під псевд. Бодак Музика), О. Мончаловського (під псевд. Руслав), Д. Вергуна, Ф. Калитовського, А. Полянського (під псевд. Недолев), повісті П. Куліша, О. Стороженка, В. Хиліяка (під псевд. Ієронім Анонім), А. Кралицького (під псевд. Іван Нодь), Є. Згарського, О. Авдіковського, Д. Мордовцева, І. Потапенка, В. Щурата, І. Габлі, В. Немировича-Данченка, В. Короленка, В. Соловйова, М. Полевого, С. Астаф'єва, а також переклади творів Гі де Мопассана, Е. Ожешко, Б. Пруса, Е. Пешкау, С. Чеха, Л. Захер-Мазоха та інших авторів. Майже в кожному номері журналу публікувалася поезія як визначних українських і російських письменників — Т. Шевченка, А. Фета, М. Некрасова, Ф. Тютчева, А. Майкова, так і відомих та маловідомих поетів Д. Вінцовського (під псевд. Дмитро із Остри), С. Воробкевича (під псевд. Данило Млака), М. Гумецького (під псевд. Марія от Сіона), О. Крушинського (під псевд. Спондей Буква), І. Гушалевича, І. Іванців (під крипт. И. И. И.), Ю. Яворського, С. Левицької (під псевд. Русская солдатка), а також М. Михайлович, Я. Коллара, А. Круглова, М. Леонтовича, Б. Никонова, А. Коринфського, Г. Мачтета, В. Величка, Е. Щешинського та ін.

У перші роки для розваги друкувалися «Анекдоти», завдання і відповіді зі складання складів і словосполучень під назвами «Логогриф», «Аритмогриф», «Кристалегриф», «Слогоскладь».

Значну інформацію подавали матеріали постійних рубрик «Бібліографическіи извѣстія», «Бібліографическіи замѣтки», «Бібліографическая редкость», «Литературныи замѣтки», «Разныи извѣстія», «Всячина».

У «Бесіді» друкувалися фотографії відомих людей — письменників, культурно-громадських і церковних діячів, різноматичні рисунки, репродукції картин відомих художників (А. Бауера, В. Верещагіна, П. Рубенса та ін.), з поданням до них коротких пояснень або опісів.

Упродовж видання часопису окремі номери конфісковувалися 1887 р. (№ 11), 1888 р. (№ 23, 24) та 1891 р. (№ 22).

У грудні 1898 р., на 23/24-му номері, журнал припинив існування, повідомивши читачів, що замість «Бесіды» з січня 1899 р. у Львові буде виходити

«литературно-научный и политический журнал»
«Живое Слово» за редакцією Ю. Яворського.

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 7, 8, 99, 100, 191, 192; 1910. — Т. 2. — С. 8, 9, 133, 134; 1911. — Т. 3. — С. 8, 9, 148, 149; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 82.

Література: Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 299; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 451—457.

М. Галушко

145

БОГОСЛОВСКИЙ АЛЬМАНАХЪ: Признанный чисто церковной литературой. — Выходить два раза на мѣсяць. Г. 1. Ч. 1. 1887.

Отвѣтательный ред. Ник[олай] Котлярчукъ. —
Станиславъ, 1887: Изд. Изидоръ Бобикевичъ.
Печатня І. Данкевича въ Станиславѣ. *Адр. адм. і*
експ.: Станиславъ, пл. Франца, ч. 24.

Вийшло: 1887 — Г. 1 ч. 1—5/6; Ф. 23х16 см; Обс. 16 с., здвоєне 32 с.; Передпл.: годична 2,64 зр. Ц. одного числа 20 кр.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1887 — Г. 1 ч. 2—5/6.

Зміст двотижневика становлять проповіді: «Не втра», «Откровенна релігія», «Пророк и честность», «Отпавший грѣшникъ» та рубрика «Богослужбени дни», під якою містилися витяги із тексту Святого Письма про піст та його значення. У чотирьох числах публікувалася стаття про відправлення «Вечерні». У кожному числі подавалося листування редакції.

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 10.

М. Гатушко

146

ДНЕВНИКЪ ЗАКОНОВЪ И РОСПОРЯЖЕНІЙ ДЛѢ ГЕРЦОГСТВА БУКОВИНЫ (1887—1890); **ДНЕВНИКЪ ЗАКОНОВЪ И РОСПОРЯЖЕНІЙ** ДЛѢ КНЯЖЕСТВА БУКОВИНЫ (1891—1892); **ДНЕВНИКЪ ЗАКОНОВЪ И РОСПОРЯЖЕНІЙ** ДЛѢ КНЯЖЕСТВА БУКОВИНЫ (1893—1894); **ДНЕВНИКЪ ЗАКОНОВЪ И РОСПОРЯЖЕНІЙ** КНЯЖЕСТВА БУКОВИНЫ (1895—1896). — Часть I. 1887.

Ред.: не подано. — **Чернівці, 1887—1896**:
Печатня Рудольфа Екгардта (1887—1893); Р. Екгард-
та ц. к. університетська *печатня* (1894—1896).

Душпастыр

Вийшло: 1887 — Часть I—XXVIII, 1888 — Часть I—XXVII, 1889 — Часть I—XXIII, 1890 — Часть I—XXII, 1891 — Часть I—XXVII, 1892 — Часть I—XXIV, 1893 — Часть I—XXXIII, 1894 — Часть I—XXVIII, 1895 — Часть I—XXXV, 1896 — Часть I—XXI; *Ф.* 27,5×21,5 см; *Обс.* від 154 с. до 205 с. (1887—1889, 1895), від 80 с. до 114 с. (1890—1894, 1896).

Наявність у фондi: **ЛНБ:** 1893 — Часть I—XXXIII, 1894 — Часть I—XXVIII, 1895 — Часть I—XXXIV, 1896 — Часть I—XXI; **НБ ЧНУ:** 1887 — Часть I—XXVIII, 1888 — Часть I—XXVII, 1889 — Часть I—XXIII, 1890 — Часть I—XXII, 1891 — Часть I—XXVII, 1892 — Часть I—XXIV, 1893 — Часть I—XXXIII, 1894 — Часть I—XXVIII, 1895 — Часть I—XXXV, 1896 — Часть I—XXI.

Примітки: На титульний сторінці річників — назви: 1890 р. — «Дневник законів и розпорядженій для Восводства Буковини»; 1895 р. — «Дневник Законів и Роспоряджень для княжества Буковини»; 1896 р. — «Вістник законів і розпоряджень для Восводства Буковини». З 28 листопада 1896 р. (част. XXII) продовжився під назвою «Вістник законів і розпоряджень для Восводства Буковини».

У «Дневнику...» публікувалися закони, маніфести цисаря, розпорядження Крайового відділу Князівства Буковини, міністерств, оголошення і розпорядження буковинського крайового уряду та інших адміністративних структур стосовно різних сфер організаційно-суспільного та громадського життя Буковинського краю. До кожного річника подавалися «Хронологичний список...» та «Азбучный список...» всіх опублікованих документів.

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 22, 111, 207; 1910. — Т. 2. — С. 24, 160; 1911. — Т. 3. — С. 43, 180; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 83.

Література: *Енциклопедія Українознавства:* Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 1. — С. 287; *Романюк М. М.* Українська преса Північної Буковини (1870—1918 рр.). — Львів, 1998. — С. 19, 20; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 1999. — С. 15, 16.

М. Галушко

147

ДУШПАСТЫРЬ: Прилога до «Мира» (1887 ч. 1—5); Газета Церковна (1887 ч. 6 — 1893); Церковна часопись (1894); Церковна часопись. Органъ

Тов. св. Ап. Павла (1895—1898). — Выходить каждой другой среды (1887 ч. 1—7), 1 и 15 каждого мѣсяця (1887 ч. 8 — 1890 ч. 1), 3 и 18 каждого мѣсяця (1890 ч. 2 — 1892), 3 и послѣднего каждого мѣсяця (1893), 15 и 30 каждого мѣсяця (1894—1898). Р. I. Ч. I. 1887, 22 вѣт.

Изд. и отвѣтственный ред. Іосифъ Комарницкій (1887—1893). *Выдас и за ред. отвѣчас:* Алексей Тороньскій (1894—1897 ч. 8), Стефанъ Юрикъ (1897 ч. 9 — 1898). — **Львѣвъ, 1887—1898:** *Тип.* Ставропигійского Института, подъ зарядомъ О. И. Тарнавского (1887—1889 ч. 1); *Тип.* Ставропигійского Института подъ управленіемъ Ив. Пухира (1889 ч. 7 — 1895); *Тип.* Ставропигійского Института (1889 ч. 2—6, 1896 — 1898 ч. 9/10); *Тип.* Ставропигійского Института подъ пров. зарядомъ Мих. Рефця (1898 ч. 11/12); *Тип.* Ставропигійского Института подъ зарядомъ І. Данилюка (1898 ч. 13/14, 15/16). *Адр. ред. і адм.:* Пляць св. Юра, ч. 5 (1887—1893), ул. Корняктѣвъ, ч. 1 (1894—1897 ч. 9), ул. Коперника, ч. 36 (1898). *Адр. адм.:* ул. Корняктѣвъ, ч. 1 (1897 ч. 10—24). *Адр. ред.:* ул. Коперника, ч. 36 (1897 ч. 10—24).

Вийшло: 1887 — Р. I ч. 1—17, 1888 — Р. II ч. 1—24, 1889 — Р. III ч. 1—24, 1890 — Р. IV ч. 1—24, 1891 — Р. V ч. 1—24, 1892 — Р. VI ч. 1—24, 1893 — Р. VII ч. 1—24, 1894 — Р. VIII ч. 1—12/13, 14/15—24, 1895 — Р. IX ч. 1—12/13, 14/15—24, 1896 — Р. X ч. 1—12/13, 14/15—24, 1897 — Р. XI ч. 1—12/13, 14/15, 16/17, 18/19, 22/23, 24, 1898 — Р. XII ч. 1/2, 3/4, 5/6, 7/8, 9/10, 11/12, 13/14, 15/16; *Ф.* 23×15 см; *Обс.* 24 с., здвоєні 32 с., 48 с.; *Передл.:* 2 зр. до кінця 1887 р., 4 зр. цѣлорѣчно (1888—1898). Ц. окремого числа 25 кр. (1894—1898).

Наявність у фондi: **ЛНБ:** 1887 — Р. I ч. 1—17, 1888 — Р. II ч. 1—24, 1889 — Р. III ч. 1—22, 1890 — Р. IV ч. 1—24, 1891 — Р. V ч. 1—24, 1892 — Р. VI ч. 1—24, 1893 — Р. VII ч. 1—24, 1894 — Р. VIII ч. 1—23, 1895 — Р. IX ч. 1—21, 1896 — Р. X ч. 8—24, 1897 — Р. XI ч. 1—24, 1898 — Р. XII ч. 1/2—15/16; **НБ ЛНУ:** 1887 — Р. I ч. 1—17, 1888 — Р. II ч. 1—24, 1889 — Р. III ч. 1—24, 1890 — Р. IV ч. 1—24, 1891 — Р. V ч. 1—24, 1892 — Р. VI ч. 1—24, 1893 — Р. VII ч. 1—24, 1894 — Р. VIII ч. 1—17, 19—24, 1895 — Р. IX ч. 1—24, 1896 — Р. X ч. 1—24, 1897 — Р. XI ч. 1—24, 1898 — Р. XII ч. 1/2—7/8, 11/12—15/16; **НДБ ЦДІАУ:** 1887 — Р. I ч. 1—17, 1888 — Р. II ч. 1—24, 1889 — Р. III ч. 1—22, 1890 — Р. IV ч. 1—24, 1891 — Р. V ч. 1—11, 1892 — Р. VI ч. 20, 1893 — Р. VII ч. 8, 1895 — Р. IX ч. 5, 8, 9, 1896 — Р. X ч. 7—

21, 1897 — Р. XI ч. 4, 1898 — Р. XII ч. 11/12; БН: 1892 — Р. VI ч. 1—24.

Примітки: У межах року нумерація сторінок наскрізна.

Редакція часопису ставила перед собою завдання прислужитися католицькій Церкві, «вскріпити и оживити въ насъ того духа церкви, чтобы житье церкви, житье нашего Найвысшого Пастыря — върця, Иисуса Христа, сталося нашимъ житьемъ» (1887. — Ч. 1). Вона прагнула, щоб «Душпастырь» не тільки «подававъ духову поживу Всеч. духовенству, але чтобы такожъ бувъ выразомъ сго мысли, сго бажанъ и сго потребъ такъ духовыхъ якъ и матеріальныхъ» (1894. — Ч. 1).

Оскільки видання признавалося, в першу чергу, для духовництва, редакція подавала різні матеріали релігійного характеру: наукові розвідки, філософські й історичні дослідження, тематичні проповіді, «практичні поученья» і «руководства до веденя душпастырства... вѣсти о руху релігійномъ въ цѣломъ свѣтѣ католицкомъ, вѣсти о руху літературномъ у Русинѣвъ зъ короткими але основными рецензіями и бібліографією богословску подаючи вѣсти про найзнаменитші твори на поли наукъ богословскихъ, появляющихъ ся въ свѣтѣ католицкомъ» (Одъ Редакціи. — 1894. — Ч. 1), вказівки та допоміжні «духовні» матеріали, щоб церковний часопис став для священиків «добрымъ руководствомъ до осягненія ихъ высокой цѣли и до успѣшного исполненія ихъ важной задачи» (1887. — Ч. 1).

Упродовж існування журналу редакція «отвирала столбцы часописи для обговорення средствъ, якіи могли бы причинитись до якъ наибольшого процвѣтанія сего обряда и укрѣпленія духа релігійного и чеснотъ христіанскихъ межи нашимъ народомъ», що відображено у «Вступному слові» (1888. — Ч. 1; 1889. — Ч. 1), публікаціях «Отъ Редакціи» (1893. — Ч. 24; 1894. — Ч. 1), «Зъ концемъ року» (1897. — Ч. 24), «Зъ року 1897 на 1898 рѣкъ» (1898. — Ч. 1/2).

Значне місце на сторінках «Душпастыря» відводилося проповідям недільним та з нагоди релігійних свят І. Бартошевського, О. Грушки, А. Здерковського, І. Комарницького, Г. Крижановського, О. Левицького, Д. Лепкого, М. Огоновського, О. Торонського, Г. Яреми та ін.

Часопис, популяризуючи засади католицької Церкви, активно захищав її перед численними опонентами. Зокрема, вміщені статті пояснювали теорію лібералізму, яка не визнає Бога і встановленого ним порядку (Лібералізмъ релігійный. — 1898. —

Ч. 7/8), полемізували з радикалами з приводу світоглядних позицій (Наша консеквенція въ практицѣ. — 1898. — Ч. 7/8).

Серед статей, які розкривали духовну значущість душпастырської праці, — дослідження І. Бартошевського «Средства душпастырского образования» (1887—1888), «Церковь яко подстава цивилизації и поступу» (1888—1889), «Душпастырь яко сповѣдникъ» (1892. — Ч. 2—20), О. Торонського «Наша праця въ надходячѣмъ роцѣ» (1896), «Наша праця» (1897), М. Яцкевича «Необроблене поле нашої праці» (1894. — Ч. 9, 10). У центрі уваги таких матеріалів — постать священика, його роль як особистості у духовно-культурному та ідейному житті суспільства. Автори підкреслювали, що для виконання своєї високої місії священики повинні бути високоосвіченими — не обмежуватися лише вивченням богослов'я, а цікавитися також іншими галузями знань. «Душпастырь безъ науки есть дикимъ деревомъ, душпастырь безъ побожности есть деревомъ ядовитымъ», — наголошувала редакція у програмній статті (1887. — Ч. 1).

1894 р. із зміною редактора «Душпастыря» відбулася й зміна у формі подання матеріалів. О. Торонський у вступній статті відзначив, що «въ кождѣмъ дѣлѣ повиненъ бути поступъ, то есть нашимъ бажансѣмъ, чтобы и въ «Душпастыри» сей поступъ было видно» (1894. — Ч. 1). Редакція відмовилася від жанру проповіді, а натомість почала друкувати проблемні й аналітичні статті, замітки про народні традиції, як-от: «О великодній сповѣди» І. Бариша (1894. — Ч. 5), «Май — мѣсяць Маріи» та «Народно-церковне свято» П. Філяса (1894. — Ч. 7, 8). Питанню виховання молоді у дусі христіансько-католицької моралі й проблемі відсутності у неї зацікавлення богословськими науками особливу увагу приділили О. Торонський у публікаціях «Слово къ ученикамъ гимназіальнымъ въ конці року школьного» (1887. — Ч. 9), «Чия школа, того будучність» (1894. — Ч. 6, 7), «Въ чѣмъ мы недомагаемъ?» (1897. — Ч. 2, 3), І. Бартошевський у статті «Душпастырство надъ доростающею молодежію» (1896. — Ч. 1—9) й автор матеріалу «Бодрствуйте и стойте въ вѣркѣ!» (1894. — Ч. 6).

1894 р. активними авторами журнальних публікацій були: І. Бартошевський, С. Гузаров, В. Навроцький, К. Селецький, П. Філяс, В. Чернецький, С. Юрик.

Церковний часопис досліджував вплив преси на формування певних релігійних поглядів і переконань

ДУШПАСТЫРЬ

Ч. 4.

ГАЗЕТА ЦЕРКОВНА

Р. V.

Львѣвъ, дня 16 (28) лютого 1891.

Проповѣдь на Недѣлю Мясопустну.

(А. Здерковскій.)

Вгда же прїдѣтъ Сынъ челоувѣческїй
и сядѣтъ на престоѣ славы своея...
(Мат.)

П. Х.! Минае хвиля за хвилею, година за годиною, день за днемъ и рѣзъ за рокомъ; летятъ они якъ стрѣлы, зникають якъ тѣнь, якъ сонъ, и мы находимъ ся щоразъ блище своей цѣли — вѣчности. Здае ся намъ, що мы стоимо на одябмъ мѣстци, а мы — бѣжимо скорымъ крокомъ до меты нашего житья; здае ся намъ, що мы въ найкрасшѣй молодости, а мы — старѣемъ ся съ каждою хвилею; мечтаемъ о долгѣмъ и розкошнѣмъ житью, а за нашими плечима — смерть. Лютый той и ничимъ неумолимый ворогъ нашего рода закрадае ся до насъ твхцемъ, якъ злодѣй або розбѣйникъ; нападае на насъ и ѡтбирае намъ наибѣльше добро тогды, коли мы цѣлкомъ безборонный и не снимо навѣтъ о предстоящѣмъ намъ небеспеченствѣ. А що еще гѣрше, що съ цѣлымъ добромъ дочаснымъ забирае и цѣле добро вѣчне, спасеніе наше; бо якъ чоловѣкъ живъ, такъ — умирае. Кто хотѣвъ для свѣта спасти душу свою, той губить ю...

О такъ! — мой Возл.! — „не имамъ здѣ пребывающаго града но грядущаго взыскуема“ (Евр. 13, 15.); нема для насъ на сей земли постоянного мѣстца; всѣ въ ней заботи ся мусимъ. Зникнемъ и мы збѣтти скоро, якъ зникли нашѣи

у своїх читачів. Про це свідчать статті О. Торонського «Провідні ідеї руського священника» (1887. — Ч. 2—4), І. Мильницького «Розмышлення о побудках до праведности» (1890. — Ч. 1, 2, 4—6, 8, 9), «Розмышлення о праведности христіанської» (1890. — Ч. 12, 14, 15—23; 1891. — Ч. 1, 2, 4, 6, 11, 12, 14, 16, 17, 19, 20—23). Зокрема, у статті «Періодична преса и духовенство» К. Селецький наголошував: «Каждый душпастырь одвѣчальный сѣ за тоє, якого рода книжки або письма періодичніи громадяне его читають» (1894. — Ч. 19).

На сторінках часопису висвітлювалися проблеми відносин між Церквами різних конфесій. Наприклад, у статті «Стань церкви всхдїної несоединеної», підписаній криптонімом А. Т., автор висловлює таке міркування: «Исусъ Христосъ заложивъ лишь одну Церковь и хоче, чтобы было одно стадо и одинъ пастырь, и повинни бы зъ бѣльшимъ уваженіемъ и послухоми ѓднести ся до голоса найвысшого Пастыря Церкви Христовой, взывающаго до соединенія» (1897. — Ч. 6).

Тематика наукових, зокрема історичних, розвідок на шпальтах «Душпастыря» тісно пов'язана з релігією та Церквою: «Росправа исторично-догматична о Символѣ вѣры» О. Грушки (1887. — Ч. 6, 8), «Звѣзды въ книзѣ Іова», підписана криптонімом П. Кр. (1887. — Ч. 10, 11, 16), «Исторія и критика дарвинизма» К. Ганкевича (1887. — Ч. 7; 1888. — Ч. 3, 5, 7, 10), «Популярна росправа о времени кѣнца свѣта» Г. Крижановського (1888. — Ч. 8—14), «Перша схизма и перша унія въ Вселенской Церкви» (1897. — Ч. 12/13—22/23; 1898. — Ч. 3/4, 5/6), «Россія и Царгородъ въ XV-ѣмъ вѣку» (1897. — Ч. 20/21, 22/23). В окремих працях порушувалися питання філософії, серед них — П. Філяса «Новѣйшіи методы въ науцѣ фільзофії» (1894. — Ч. 3—5, 7—22) та о. Маріяна «О правдивыхъ правилахъ мысленія а законахъ мысленія» (1894. — Ч. 1, 2). І. Бартошевський підготував для часопису філософську розвідку «Зъ соціальныхъ питань» (1897. — Ч. 10—15, 18—21). Вона вмішувала 12 статей, присвячених соціологічним питанням — від розкриття християнського розуміння суспільства загалом до тогочасних соціальних завдань Церкви.

Редакція постійно приділяла увагу новим виданням церковної літератури. У двотижневику функціонували рубрики «Бібліографія», «Новинки», «Бібліографія и рецензії», авторами матеріалів яких були І. Комарницький та К. Ганкевич. У них подавалися невеликі повідомлення про вихід з друку журналів,

словників, збірок проповідей тощо. На сторінках «Душпастыря» друкувалися оголошення про конкурси на заміщення посад вчителів у народних школах. Листування редакції з читачами велося під рубрикою «Переписка Редакції и Администрации».

Упродовж усього періоду виходу церковного журналу незмінними залишилися рубрики «Душпастырски вопросы» й «Одвѣти на поставленіи намъ вопросы», під якими редакція розглядала конкретні ситуації з душпастирської діяльності і давала можливість читачам відповісти на запитання, а також аналізувала дії священників.

1897 р. географія інформаційних матеріалів «Душпастыря» значно розширилася. Впродовж року редакція здійснювала хронікальний огляд подій, що стосувалися католицького життя у Польщі, зокрема в Галичині, та поза її межами: з Ватикану, Італії, Іспанії, Німеччини, Англії, Угорщини, Чехії, Бельгії, Росії, Румунії та ін. У пропонувананих матеріалах йшлося про порушення церковного права щодо недоторканності майна в Іспанії та шляхи вирішення спору про власність (1897. — Ч. 16/17), вибори делегатів на церковний Собор в Угорщині (1897. — Ч. 12/13), єпископську конференцію у Відні (1897. — Ч. 20/21), побудову каплиць у селах Галичини, зменшення кількості учнів східного обряду у середніх школах Галичини, скликання віча у Львові 26—28 серпня 1897 р. (1897. — Ч. 12/13).

Повідомлення про релігійне життя вмішувалися під рубриками «Справи домашні», «Переглядъ суспільний», «Справи всхдїні».

Особливу увагу часопис приділяв рубриці «Справи домашні», під якою друкувалися статті про поточні події з релігійного життя Галичини. Окремі повідомлення стосувалися Товариства св. Апостола Павла: «Надзвичайні загальні збори Товариства св. Ап. Павла» (1897. — Ч. 1), «Вѣсти зъ товариства св. Ап. Павла» (1897. — Ч. 11), «Зъ товариства св. Ап. Павла» (1897. — Ч. 12/13).

«Душпастырь» виходив до 31 серпня (12 вересня) 1898 р.

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 23, 24, 112—114, 210, 211; 1910. — Т. 2. — С. 26—28, 162—165; 1911. — Т. 3. — С. 46—48, 182—184; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 83.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 614; Т. 3. — С. 1088; *Finkel L., Starzynski S.* *Historya uniwersytetu Lwowskiego.* — Lwów, 1894. —

Cz. 2. — S. 188; *Кревецький І.* Українська католицька преса: Історико-бібліографічний огляд в 75-ліття її існування // *Нова Зоря*. — 1928. — Ч. 101. — С. 6; *Kotarnicki J.* Polski Słownik Biograficzny. — Wrocław; Warszawa; Kraków, 1967. — S. 376.

Л. Кульчицька

148

ЗЕРНА: Літературно-науковий додаток до «Буковини» за рік 1887; Літературно-науковий додаток до «Буковини» за рік 1888. — [Ч. 1]. 1887.

[Ред. С. Смоль-Стоцький]. — **Чернівці, 1887—1888:** Накладом ред. «Буковини». Печатня Г. Чоппа. Вийшло: 1887 — [Ч. 1], 1888 — [Ч. 2]; Ф. 19×13,5 см; Обс. 90 с. (1887), 67 с. (1888); Передп.: безкошт.

Наявність у фондi: **ЛНБ:** 1887 — [Ч. 1], 1888 — [Ч. 2].

У двох випусках літературно-наукового додатка до «Буковини», що відкривалися віршованими зверненнями «До читателів» Омеляна Поповича (1887) й Омеляна Мурашки (псевд. О. Поповича) (1888), друкувалися поезії В. Сивенького (псевд. В. Самійленка) «Привіт Буковині», «Веселка», Ю. Федьковича «Вже двадцять років», «Старий господар умирає а сына научас», «Я не дивуюся...», В. Чайченка (псевд. Б. Грінченка) «Моє щастя», Перебенді (псевд. О. Кониського) «Весна», О. Олексіва (псевд. О. Поповича) «Що любиш?» та П. Кирчіва «Сила життя» і «Недокінчений сонет». Під назвою «Із болгарських пісень народних» у перекладі та з передмовою І. Франка опубліковано «Пісні гайдуцькі» зі збірки Любена Каравелова.

У додатку надруковано оповідання П. Кирчіва, М. Пачовського, Данила Млаки (псевд. С. Воробкевича), Ю. Федьковича, Євгенії Ярошинської.

В історичній розвідці І. Мартиновича «Історичні свідчення про найстарших владкелів та мешканців Буковини і Молдавії» доводилася автохтонність українців у Буковині.

Мова матеріалів літературного додатка — буковинський діалект української мови.

Бібліографія: *Левицький І. Е.* Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 35, 36, 127; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 83.

Література: Українська преса і періодичні видання на Буковині // *Буковина*. Її минуле і сучасне. — Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. — С. 620—622; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 145; *Романюк М. М.* Українська преса Північної Буковини

(1870—1918 pp.). — Львів, 1998. — С. 49, 50; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 pp.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 1999. — С. 158.

М. Романюк

1888 р.

149

ГОРОДЪ НЕБЕСНЫЙ: Иллюстрированный журналъ для дѣтей. — Выходить 2 разы въ мѣсяцъ 1 и 15. Р. І. Но. 1. 1888.

[Ред. і вид. Іосифина Юрик]. — **Альтенмарктъ-Виндишграць, 1888:** Тип. оо. Мехитаристовъ (В. Хейнриха) въ Відні.

Вийшло: 1888 — Р. І но. 1; Ф. 13,5×10 см; Обс. 8 с.; Передп.: на цілий рікъ съ почтовою присылкою 1 р.

Наявність у фондi: **ЛНБ:** 1888 — Р. І но. 1.

Примітки: В. Ігнатієнко зазначає, що, крім української, часопис виходив німецькою,

Любезныи дѣти!

Для Васъ земля есть сто раскъ, городоу небесныхъ, где вамъ много радости цѣнте. Чѣмъ послушнѣйшими вы нашихъ добрыхъ родичамъ будете, съ чѣмъ большою радостію вы повинуватися будете заповѣдямъ Божиимъ, которыи вы будете учиться въ домъ и въ школу, тѣмъ великолѣпнѣйшимъ и богатнѣйшимъ городомъ небеснымъ буде для васъ земля, тѣмъ паче вы въ одного разу вступите въ истинный городъ небесный, въ рай.

Сей листокъ называющій „Городъ небесный“, хоче васъ въ тихъ годинахъ, въ которыхъ вы не есте въ школу и въ которыхъ ваши милыи родичи не мають часу, чтобы васъ научати и напомянати, вамъ пріємнымъ и забавнымъ способомъ въ память привести, чтобы вы рай невѣжливости читали и въ нѣмъ съ богупріятно радовали. — Издавателька „Города Небесного“ Тета Юзя хоче вамъ съ помощію Божію и другихъ добрыхъ пріятелей дѣтскихъ дати полезную богупріятную забаву, понеже „Нероба пуста, особа.“ — Тета Юзя хоче съ вами балакати, жартовати, забавлятися, учиться, робити, хоче вамъ красныи байки казати и полезныи науки давати, чтобы вы не сидѣли дурно и на искустеля слухали, который бы васъ хотѣлъ вывабити изъ раю набожной дѣтливости. Если вамъ ваши милыи родичи или другіи добрыи люди подаруютъ листокъ: „Городъ небесный“, то читайте его съ увагою и пишѣте часомъ, що вамъ съ въ нѣмъ особливо подобае, или если вы загадку отгадаете, то пишѣте ту развѣску вашей въ цѣлого сердца житливой.

ТЕТЪ ЮЗЪ

въ Виндишграцѣ (Штерія)

польскою, чеською, хорватскою, литовскою та іншими мовами.

«Городъ Небесный» — це типовий зразок часопису для дітей, що виходив в Австрії у другій половині XIX ст. У вступному слові «Любезныи дѣти!» редакція з'ясовує назву видання і його мету, провівши паралель між «городомъ небеснымъ» — країною дитинства — та ідеєю християнського спасіння.

Автором більшості публікацій видання є редактор, схована за псевдонімом тета Юзя. У часописі вміщено оповідання та віршики повчального змісту: «Христово дитя обдарованное», «Малая кухарка», «Малый маляръ», зокрема перекладні: «Овсянки: Повѣсть Казимира Ребеле» та «Пѣсенька» (Аугуста Гесселера).

Часопис, очевидно, планувався як більш тривале видання (так, у кінці оповідання «Христово дитя

обдарованое» зазначено: «[Конець буде]», але з невідомих причин наступні числа не вийшли.

Редактор журналу у своїх педагогічних принципах опиралася на ідеї християнської моралі.

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 110; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 84.

М. Комариця

150

ДОБРИЙ РАДЫ (1888—1894); **ДОБРИ РАДИ** (1895—1897, 1899—1900, 1905—1906): Практична газета для сільського господарства, всего домо́вства и забавы (1888—1889); Практична газета для господарства, домо́вства и забавы (1890); Часопись илюстрована для господарства, домо́вства и забавы (1891—1894); Часопись ілюстрована для господарства, домо́вства і забави (1895—1896); Ілюстроване письмо для господарства, домо́вства і забави (1897, 1905—1906). — Выходить раз на місяць. Р. 1. Ч. 1. 1888, 23 верес. (5 окт.).

Видає і за ред. відповідас Іван Данилевич. — **Рогізна** (1888—1896); **Біла** (1897, 1899—1900); **Стрілецький Кут** (1905—1906), **1888—1897, 1899—1900, 1905—1906:** *Печатня* Р. Екгардта в Чернівцях (1888—1889); *Печатня* Г. Чоппа в Чернівцях (1890—1895); *Печатня* К. Левицького в Чернівцях (1896); *Друк. тов. «Руска Рада»* в Чернівцях під зарядом В. Скерського (1897), Ів. Захарка (1905—1906). *Адр. ред. і адм.:* Рогізна, почта Садагура (1888—1896); Чернівці — Біла (1897); Стрілецький Кут (Буковина) (1905—1906).

Вийшло: 1888/1889 — Р. 1 ч. 1—11/12, 1889/1890 — Р. 2 ч. 1—6/7, 8, 9/10, 11/12, 1891 — Р. 3 ч. 1—4/5, 6/7, 8/9, 10/11/12, 1892 — Р. 4 ч. 1—4/5, 6/7, 8/9, 10/11/12, 1893 — Р. 5 ч. 1—8/9, 10/11/12, 1894 — Р. 6 ч. 1/2, 3/4, 5/6, 7/8/9, 10/11/12, 1895 — Р. 7 ч. 1—12, 1896 — Р. 8 ч. 1, 2, 3/4, 5/6, [?], 1897 — Р. 9 ч. 1/2, 3/4, [?], 1899 — Р. 10 ч. 1—7/8, 9/12, 1900 — Р. 11 ч. 1, 2/3, 1905 — Р. 12 ч. 1—5/6, 7/12, 1906 — Р. 13 ч. 1, 2/3, 4/5/6, [?]; *Ф.* 23,5×15 см; *Обс.* 180 с. (1888/1889), 168 с. (1889/1890), від 124 с. до 144 с. (1891—1893), 106 с. (1894), 24 с. (1895 ч. 1, 2), 96 с. (1905), 48 с. (1906); *Передпл.:* на рік 1 зр. 50 кр. (1888—1896), 3 к. (1898, 1905—1906). *Ц.* окремого числа 20 кр. (1888—1895).

Наявність у фондi: **ЛНБ:** 1888/1889 — Р. 1 ч. 1—11/12, 1889/1890 — Р. 2 ч. 1—11/12, 1891 — Р. 3 ч. 1—10/11/12, 1892 — Р. 4 ч. 1—10/11/12, 1893 — Р. 5

ч. 1—10/11/12, 1894 — Р. 6 ч. 1/2—10/11/12, 1895 — Р. 7 ч. 1—4, 1896 — Р. 8 ч. 1, 2, 1899 — Р. 10 ч. 1—9/12, 1900 — Р. 11 ч. 1, 2/3, 1905 — Р. 12 ч. 1—7/12, 1906 — Р. 13 ч. 1—4/5/6; **НБ ЧНУ:** 1889/1890 — Р. 2 ч. 1—11/12, 1891 — Р. 3 ч. 1—10/11/12, 1892 — Р. 4 ч. 1—10/11/12, 1893 — Р. 5 ч. 1—10/11/12, 1894 — Р. 6 ч. 1/2—10/11/12, 1895 — Р. 7 ч. 1—4, 1896 — Р. 8 ч. 1—5/6, 1897 — Р. 9 ч. 1/2, 1899 — Р. 10 ч. 1—7/8, 1900 — Р. 11 ч. 1, 2/3.

Примітки: Нумерація сторінок у 1-му річнику окрема для кожного числа, в усіх інших — загальна. До річників 2—5 подано покажчики змісту.

У редакційному зверненні «Панове Господарѣ» наголошувалося, що просвіта є єдиною дорогою для господарів, яка «зъ бѣды та нужды выпроводити може». «Щобъ Вамъ любезны господаѣ хотъ стежку показати,— писалося тут,— куда бы Вы Вашу теперѣшню господарку зъ нужды могли выпроводити, замыслили мы отже газету для Васъ выдавати» (1888/1889. — Ч. 1).

Кожне число газети розпочиналося вступною статтею «Въ читальни», в якій порушувалися питання освіти, торгівлі, ощадності, загострювалася увага на проблемах ведення господарства, або публікаціями (з ілюстраціями) про сільськогосподарські машини та господарський інвентар, вміння раціонально працювати.

Ставлячи своєю метою писати про все, що господареві потрібно знати, щоб «добре газдѣвство велося», часопись публікував поради щодо раціонального ведення сільського господарства. Так, у розділі «Пожиточне для господарства» поради, рекомендації, інша корисна інформація друкувалися під постійними рубриками: «Поле, огородъ», «Худоба, птаха», «Садъ», «Пчолы»; у розділі «Промыслъ и торговля» — під рубриками «Гдѣщо для ремѣсникѣвъ», «Для зарѣбку» або «Зарѣбокъ»; у розділі «Для дому» подавалися поради про «Здоровѣ, лѣки», «Домашній лѣки», «Помешканѣ, одѣжъ», «Выхованѣ домашне». У часописі з'явилися нові рубрики: «Овочевѣ вина», «Пекарня и пивниця», «Зѣльникъ», «Вихованѣ дітий», «Всѣлякі приписы», «Господарство», «Плеканѣ рыбы».

Під рубрикою «Всячина» подавалася інформація про цікаві звичаї, факти, події як господарського, так і просвітньо-пізнавального характеру.

Літературно-розважальна частина видання містила морально-повчальні повісті на зразок: «Якъ то зъ Василя Дворничука зробився Базиль Дворницікій и які

ДОБРІЙ РАДЫ.

Передплата платна въ Рогозні въносити: на рокъ 1 р. 50 кр. на $\frac{1}{2}$ р. — " 80 " на $\frac{1}{4}$ р. — " 50 " Поодинокій числа по 20 кр.	Часопись иллюстрирована для господарства, домо́вства и забавы Выходитъ въ Рогозні каждого нового мѣсяца.	Адреса: ☐ „Добрѣ Рады“ Рогозна почта: Садагура.

Выдае и за редакцію отвѣдае Иванъ Ив. Данилевичъ.

Передрукъ дозволяется лишь съ точнымъ наданіемъ жерела!

Новый перкусійный млынъ.

Сей млынъ меле не лише всѣляке збѣже, але такожъ гіпсъ сырый и паленый, глину для ганчаровъ, угле, кости, макухи, сѣрку, смолу, асфальтъ, всѣлякы фарбы, сѣрку, кору зъ всѣлякихъ деревъ, корѣне, зѣле и т. д. и то всею одно, чи тѣ рѣчи суть сухы, воскъ, сыръ, мокрый або клійкы. Онъ розпо-рошуе ихъ на мѣлку муку. Стрѣй сего млына в дуже простый и такъ тревалый, що и за кольканадцять лѣтъ не потребуе направи.

Хто бы хотѣвъ больше про сей дивный млынъ довідати ся, пай зажадае ътъ фабриканта докладный описъ сего млына. Адреса до него така: K. k. a priv. Maschinenfabrik d. Nik. Heid in Stockerau—Wien.

онь пригоды мавь, що ся свого роду ђтиуравь», невеликі гуморески під рубрикою «Для забавы», різноманітні смішинки, дотепи, веселі загадки під рубриками «Смѣшне» (згодом — «Для сміху») і «Штуки и загадки для молодых и старых».

Газета систематично друкувала відомості про нові буковинські періодичні видання і книги, подавала список літератури, яку редакція отримувала через обмін. У 1888—1893 рр. останні дві сторінки часопису відводилися під торговельні оголошення, господарсько-побутову рекламу. Однак згодом рекламно-інформаційні матеріали було зведено до мінімуму, потім — зовсім зникли (1905—1906 рр.).

Бібліографія: Летацький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 111, 207, 208; 1910. — Т. 2. — С. 25, 160; 1911. — Т. 3. — С. 44, 180, 181; Ігнатієв В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 84, 85.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. — С. 551; Романюк М. М. Українська преса Північної Буковини доби національно-культурного поступу (1885—1900 рр.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 138, 139; Романюк М. М. Українська преса Північної Буковини (1870—1918 рр.). — Львів, 1998. — С. 66, 67; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 1999. — С. 160—162.

М. Галушко

151

ПРИЯТЕЛЬ ДѢТЕЙ. — Ч. 1. 1888.

Ред.: не подано. — **London, 1888:** Печать и накладъ товариства Children's Special Service Mission (T. B. Bishop, Secreair) (13, Warwick Lane, Paternoster Row, London).

Вийшло: 1888 — Ч. 1—8; Ф. 22×17 см; Обс. 4 с. Ц. окремого числа 8 кр.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1888 — Ч. 1—8.

Катехитичного змісту часопис призначався для дітей: публікації вчать покорі, любові до Ісуса Христа як єдиного спасителя грішних, заблуканих душ, застерігають від помилок, вчать їх виправляти. На вікову категорію читачів і основний напрям публікацій вказує замітка «Мусимо рѣшитись!» (ч. 4), в якій, зокрема, закликається: «Мой милый маленький читателю! Богъ ласкавый зве тебе, чтобысь въ той хвили прийшовъ до Него».

Напряма часопису обумовив наповнення його повчальними оповіданнями, нарисами, замітками, які,

за твердженням редакції, написані на основі реальних подій («Замокъ на пѣску», «Курятка Ганусѣ», «Любимецъ батька», «Французскій шляхтичъ», «Що значить вѣрити?» та ін.). Ситуації, їх оцінка подаються крізь призму християнської філософії. Часто для підтвердження висновків наводяться цитати з Біблії.

Автори журнальних матеріалів не вказувалися.

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 153, 154; Ігнатієв В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 85.

О. Дроздовська

152

РУСКА ШКОЛА: Часопись науково-педагогична (1888); Часопись науково-педагогична (1891). — [Квартальник]. Р.1. Вип. 1. 1888.

Ред. Степан Смаль-Стоцький. — **Чернівці, 1888, 1891:** Накладомъ тов. «Руска Школа». Печатня Г. Чоппа. *Адр. ред.:* не подано.

Вийшло: 1888 — Р. 1 вип. 1, 1891 — Т. 1 вип. 2; Ф. 22,2×14 см; Обс. 72 с.; *Передпл.:* на всі чотири вип. 1 зол. (1888), 1 зр. (1891), для чл. т-ва «Руска Школа» 50 кр. (1888). Ц. окремого числа 30 кр.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1888 — Р. 1 вип. 1, 1891 — Т. 1 вип. 2.

На перших загальних зборах заснованого 1887 р. у Буковині українського педагогічного товариства «Руска Школа» було вирішено видавати науково-педагогічний журнал, що мав містити «розправи наукові зъ всякихъ галузей людского знанья... зъ рускои літературы и исторіѣ... методичнѣ и педагогичнѣ, головно жъ що до науки рускои мовы и літературы; розборъ новыхъ творбъ школьной, науковой и белетристичной літературы, якъ и взагалі вѣсти про духове жите Русинбъ; замѣтки о здобуткахъ на поли рускои, славянської науки» (Вѣдъ издавництва и редакціѣ. — Вип. 1). Для видання журналу буковинський сейм на звернення Товариства виділив допомогу у розмірі 50 зол. Незважаючи на «переконаня, що фонетична правопись для рускои мовы лѣпша, придатнѣша и вѣдповѣднѣша», редакція часопису до «остаточного порѣшеня сеи для школы пекучої справы вѣдъ найвысшой школьной власти» дотримувалася «правописи школьной» (вип. 1), тобто перший випуск вийшов етимологічним правописом, а другий — фонетичним. У першому випуску опублікували статті С. Смаль-Стоцький («Нова руска школа»), Лев Галицький («Цѣль цѣлого вихованя молодѣжи с отвертый и чесный характеръ») та

Омелян Попович («Справа управилення рускої правописи»), в якій автор, ратуючи за запровадження фонетичного правопису, зазначив: «Одже чистість нашої питомої рускої мови, се була провідна гадка, чому предложили проф. Смаль-Стоцький и др. Теодор Гартнер правопись фонетичну; гадка съята із становишка патріотичного, розумна зі взгляду

педагогічного; а спосіб до переведення сеї гадки єдиний нехитрий».

Оскільки випуск не мав жодної підтримки української інтелігенції, видання часопису на деякий час було припинено. З цього приводу редактор С. Смаль-Стоцький у статті «Від редакції і видавництва «Рускої Школи» зазначав, що з розісланих 400 примірників першого випуску «поміж саму інтелігенцію руску, лише 53 дійшло в такі руки, що прийняли їх радо і сейчас прислали гроші... а понад 300 дісталося в такі руки, що ані їх не звернули, ані грошей не прислали» (вип. 2). Однак потреба такого часопису, на його

думку, була, «бо коли «Зоря» з сим роком змінила свою програму о стілько, що не поміщає строго наукових річий, коли і «Учитель» мусить задля ухвали загального збору руского товариства педагогічного більше оглядати ся на потреби шкіл народних, то показує ся конечна потреба поповнити недостаток, який зачерез те повстав на ниві руского духового життя і подати в особній часописи приют рускій науці» (вип. 2). Отож редакція вирішила продовжити видання науково-педагогічного журналу з періодичністю «один том з чотирьох випусків» у рік.

Другий випуск часопису містив такі публікації: С. Смаль-Стоцький і Ф. Гартнер «Про плян науки рускої мови в гімназіях», І. Франко «Задачі і метода історії літератури», М. Драгоманов «Словянські перекази о пожертвованню власної дитини».

В обох випусках під рубрикою «Замітки» друкувалися літературно-критичні матеріали І. Франка та С. Смаль-Стоцького.

Через брак передплатників (лише 55) видання науково-педагогічного часопису не було продовжене.

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. I. — С. 156; 1910. — Т. 2. — С. 233, 234; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 86.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2648; Українська преса і періодичні видання на Буковині // Буковина. Її минуле і сучасне. — Париж; Філадельфія; Детройт, 1956. — С. 627; Романюк М. М. Українська преса Північної Буковини доби національно-культурного поступу (1885—1900 рр.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 136—138; Романюк М. М. Українська преса Північної Буковини (1870—1918 рр.). — Львів, 1998. — С. 64—66; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Північної Буковини (1870—1940 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 1999. — С. 158—160; Шологон Л. Педагогічна періодика на Буковині // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. шостої Всеукр. наук.-теорет. конф. 11—13 трав. 2000 р. — Львів, 2000. — С. 69, 70.

М. Романюк

153

РУССКА ПРАВДА: Газета для русских мужиков. — Выходит щомесяця (1888, 1890—1892), двічі на місяць (1889). Р. І. Ч. I. 1888, 1 сфч.

Властитель, отвѣтственный ред. и изд. Григорій Купчанко (1888—1891). *Отвѣт. ред.:* Конст. Ив. Козаркевич (1892 ч. I—10/11), Іосифъ Буховицький

(1893 ч. 12). — В'їдень, 1888—1893: *Властитель и изд.* Григорій Купчанко (1892). *Книгопечатня Фридриха Яспера в В'їдні. Адр. ред.: Wien, II. Heintelmannsgasse, № 5 (1888 ч. 1—7), III. Adams-gasse, № 32 (1888 ч. 8—1892).*

Вийшло: 1888 — Р. I ч. 1—12, 1889 — Р. II ч. 1, 2/3, 4/5—7/8, 9/10, 11/12, 13/14, 15/16, 17/18, 19/20, 1890 — Р. III ч. 1/2, 3/4, 5/6, 7/8—12, 1891 — Р. IV ч. 1—3/4, 5/6—9/10, 11/12, 1892 — Р. V ч. 1, 2/3, 4/5—8/9, 10/11, 1893 — Р. V ч. 12; Ф. 35×24,5 см; Обс. від 6 с. до 12 с.; *Передп.*: на рік — 2 реньски (1888—1891), в Австро-Венгрії — 2 зол. реньск., в Росії — 3 руб., в Америці — 1 1/2 дол. Ц. окремого числа 20 крейцарів.

Наявність у фондів: ЛНБ: 1888 — Р. I ч. 1—12, 1889 — Р. II ч. 1—19/20, 1890 — Р. III ч. 1/2—12, 1891 — Р. IV ч. 1—11/12, 1892 — Р. V ч. 1—10/11, 1893 — Р. V ч. 12; НБУВ: 1892 — Р. V ч. 1, 4/5, 1893 — Р. V ч. 12; НДБ ЦДІАУ: 1889 — Р. II ч. 1—19/20; ББУ: 1888 — Р. I ч. 1—12, 1889 — Р. II ч. 1—19/20; Б. Яг.: 1888 — Р. I ч. 1—12, 1889 — Р. II ч. 1—19/20.

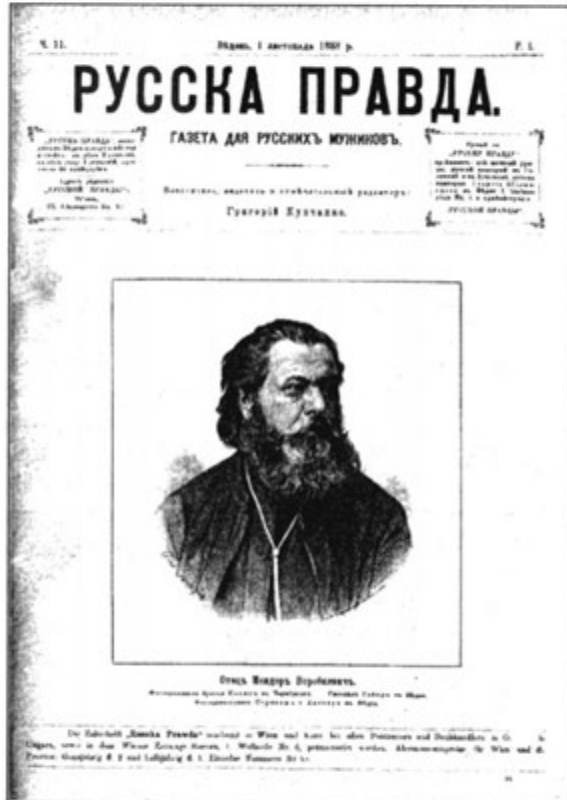
Примітки: Нумерація сторінок загальна для усіх чисел річника. Видання ілюстроване. 25 січня 1893 р. вийшло останнє, 12-те, число.

«Русска Правда» — часопис москвофільського спрямування. Згідно із задумом видавця, він мав бути порадиником у «народних справах», «аби розкрити передь св'їтом вс'ї кривди и нужди» «русского народа» та зобов'язувався навчати селян, «якь поступати... при выборах депутатів, при народных собраниях, якь заводити вь сел'ї добрі порядки, якь закладати позичков'ї каси, русскі читальні... якь обробляти поле, якь плекати худобу... розводити сад-вину...» (1888. — Ч. 1).

Домінантною темою публікацій часопису було важке економічне становище селян на Буковині та в Галичині. Аналізуючи причини нужди, Г. Купчанко заохочував селян до організації позичкових кас, громадських «амбарів», фондів для людей похилого віку, вдів та сиріт, ознайомлював з діяльністю асекураційних товариств, закликав до боротьби з неосвіченістю та пияцтвом як основними причинами злиднів (Чому мы б'їдеєм? — 1888. — Ч. 2—5; Що намь помогчи можетъ. — 1888. — Ч. 8; Наша мужицка недоля. — 1889. — Ч. 11/12; Властна помідь — наилучша помідь. — 1891. — Ч. 2).

Часопис сприяв політичній освіченості селян: коментував постанови народних зібрань у Львові та Буковині (Русске народне в'їче вь Львов'ї. — 1892. —

Ч. 1; Перве буковинске русске православне народне в'їче. — 1892. — Ч. 6), вибори до Буковинського крайового сейму (Буковинскій краевый сеймъ. — 1890. — Ч. 10; Выборы новыхъ посл'овъ вь буковинскій краевый сеймъ. — 1892. — Ч. 2/3 та ін.), царський закон про вибори послів до Державної ради (Скасованье посл'овъ в'їденской державной рады. — 1891. — Ч. 1). Інформація про найважливіші суспільно-політичні події у світі подавалася під рубриками «Изъ ц'їлого св'їта», «Всячина».

Усвідомлюючи необізнаність селян у правовому законодавстві, Г. Купчанко публікував поради, які сприяли позитивному вирішенню судових процесів (До тихъ котрі процесуються. — 1889. — Ч. 6; 1891. — Ч. 9/10; Наші мужики вь В'їдні. — 1888. — Ч. 1).

Видання порушувало проблему еміграції селян до Росії, переконуючи їх у невідповідності виїзду та спростовуючи звинувачення у тому, що «Русска Правда» своїми публікаціями сприяла активізації еміграційного процесу.

Профанацією української історії можна вважати матеріали, в яких з'ясовувалися особливості етно-

генезисного розвитку росіян. На думку автора, поділ єдиного «русского» народу зумовив появу слов'ян, які пізніше поділилися на великоросів, малоросів та білоросів (Въ соединенію житє-сила, въ розьєдиненію смерть-могила. — 1892. — Ч. 4/5). Історія України трактувалася у контексті російської, а родовід київських князів завершувався російськими царями (Русскій царь, Русска Царица и ихъ Русска Земля. — 1891. — Ч. 11/12).

Свою позицію мала редакція газети і щодо мовного питання. Визначаючи українську мову як «наркоція» російської (Русски говоры и наркѣція. — 1891. — Ч. 5/6, 7), вона виступала проти ліквідації букв *ѣ, ы* та проти «новомодної писанини» — фонетичного правопису, в якому вбачала загрозу для православної віри і Церкви (Нове покушеніє на наше русске письмо. — 1892. — Ч. 2/3; Нова опаснѣсть для русского народа въ Буковинѣ. — 1892. — Ч. 10/11).

«Русска Правда» висвітлювала діяльність «Общества им. Качковскаго», вважаючи його консолідуючим чинником для всіх православних в Австрії, заохочувала до організації сільських читалень. Дбаючи про просвіту селян, редакція часопису друкувала статті з історії релігії (Где шукати правды? — 1888. — Ч. 10—12), етнографічні матеріали з ілюстраціями одягу «русскихъ (малоруссовъ)» у Буковині, Галичині, Угорщині, Росії (Русскій народъ. — 1889. — Ч. 1), інформувала про досягнення науки і техніки, географії та астрономії (Яки краи и народы суть на свѣтѣ. — 1890. — Ч. 12; Поверхность нашей земли. — 1891. — Ч. 7; Небо и земля. — 1891. — Ч. 5/6).

Читачам пропонувано матеріали про життя і творчість Тараса Шевченка, Льва Толстого та інших відомих письменників.

Характерною особливістю газети було розміщення на першій сторінці кожного числа портретів членів цісарської родини, російського царя Олександра I та його сім'ї, королівського подружжя Сербії, визначних громадських діячів, учених, священнослужителів Австрійської імперії, зокрема з Буковини — о. Ісидора Воробкевича, Антона Кобилянського, православного митрополита Сильвестра Морар-Андрієвича, о. Івана Наумовича, проф. І. Глібовицького, протоієрея о. В. Продана та ін. Їхня діяльність висвітлена в окремих статтях.

Видання друкувало рекомендації з медицини та господарські поради під рубриками «Лѣкарскі рады» та «Для здоровья и господарства». Окремі статті інформували про шкідливість алкоголю та шляхи поширення холери.

Дві останні сторінки часопису містили оголошення та рекламу, зокрема, «правдивихъ русскихъ газетъ», серед яких — «Червоная Русь», «Страхопудъ», «Наука», «Новый Галичанинъ», «Русская Библиотека», «Русская Рада», «Добрѣ Рады», «Листокъ», «Вѣстникъ Народного Дома».

Москвофільське спрямування було причиною перешкод, з якими зустрічався часопис під час виходу. Так, галицький митрополит С. Сембратович розіслав листи до священників із заборонаю розповсюджувати «Русску Правду» у Галичині у зв'язку з тим, що вона редагована особою «некатолического вѣроисповѣданія» і призначена для «Русинѣвъ такъ называющихся себе православныхъ, ѡдъ единой правдивой Церкви Христовой католической одлученыхъ» (1888. — Ч. 3). Своїми недоброчинцями редакція вважала чернівецький часопис «Буковина» — орган буковинських народолюбів, та львівську «Батьківщину», з якими вступала в тривалу полеміку на ідеологічному ґрунті.

Авторів публікацій редакція не вказувала.

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 156, 157, 258—260; 1910. — Т. 2. — С. 88, 89, 234, 235; 1911. — Т. 3. — С. 119—121; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 86.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2651.

У. Чубай

154

ТОВАРИШ: Письмо літературно-наукове. — Виходити буде два рази на місяць. Р. 1. Ч. 1. 1888, 10 лип.

За ред. відповідає Ст. Козловський. — **Львів, 1888:** Друк. Товариства ім. Шевченка під зарядом К. Беднарського. *Адр. ред.:* Львів, ул. Зиблікевича, ч. 10.

Вийшло: 1888 — Р. 1 ч. 1; Ф. 20×13,5 см; *Обс.* 116 с.; *Передл.:* до кінця 1888 р. 1 зр. 50 кр. в Австрії, 3 руб. в Росії. *Ц.* окремого числа 50 кр.

Наявність у фонді: ЛНБ: 1888 — Р. 1 ч. 1; НБ ЛНУ: 1888 — Р. 1 ч. 1; ХДНБ: 1888 — Р. 1 ч. 1; БН: 1888 — Р. 1 ч. 1; СБ: 1888 — Р. 1 ч. 1.

Примітки: Видання містить покажчик змісту.

Єдине число органу університетської молоді радикального спрямування «Товариш» вийшло за редакцією І. Франка і за підписом відповідального редактора С. Козловського. У статті «Від редакції», відзначаючи «брак часописі, котра би, стоячи на

ТОВАРИШ

Письмо літературно-наукове.

Ч. 1. (Видане 10. н. с. липня 1888). Рік I.

Від 1-го жовтня виходити буде два рази на місяць, кожного 1-го і 15-го н. с. Ціна преумерацийна до кінця 1888 року 1 зр. 50 кр. в Австрії, 3 рублі в Росії.

ВІД РЕДАКЦІЇ.

Від давна вже почувавсь у нас загально брак часопису, котра би, стоячи на широ-національному ґрунті, рівночасно старалась заповнювати рамки національні змістом сучасної європейської освіти і науки, і з того становища зумілаб також критично відносити ся до всего, що появляв ся у нас на полі духового і літературного розвою. А тимчасом всі ми чуємо, особливо чує се молодіж, що тільки на ґрунті науковім з одного боку і на ґрунті проясненої наукою практичної роботи для громадського й духового піддвиження народу з другого боку можливе повднанє всіх ширійших людей нашої інтелігенції без різниці кінішних партій, ба навіть полагодженє спорів між поодинокими народностями живучими поруч на широких просторах нашого краю.

Своїм письмом ми бажали би зробити хоч невеличкий крок на тій, по нашій думці, єдино пожи-

широ-національному ґрунті, рівночасно старалась заповнювати рамки національні змістом сучасної європейської освіти і науки, і з того становища зумілаб також критично відносити ся до всего, що появляв ся у нас на полі духового і літературного

розвою», наголошувалося, «що тільки на ґрунті науковім з одного боку і на ґрунті проясненої наукою практичної роботи для громадського й духового піддвиження народу з другого боку можливе повднанє всіх ширійших людей» і «полагодженє спорів між

поодинокими народностями», які проживали на теренах краю.

Зміст наявного числа становлять оповідання І. Франка, поезії Гетьманця, О. Маковця, К. Попович, переклади з чеської МIRONA (псевд. І. Франка) «Із «Епіграм» Карла Гавлічка-Боровського», а також публіцистичні та наукові статті. Зокрема, це гострокритичні матеріали М. Драгоманова «Науковий метод в етнографії» та «Сміх і горе» — про прикрі неточності історичного і географічного характеру на сторінках українських часописів «Діло» та «Батьківщина». Різка критика тогочасної публіцистики прозвучала й у статті І. Франка «Наша публіка». Серед інших матеріалів — розвідка М. Павлика «Русини в Америці», публікація З. Северина «Давніші форми сім'ї», літературно-критична стаття Н. Кобринської «Родина Бухгольцків», образки з життя родинного Нїмцїв Юлія Стиндого».

З 1 жовтня 1888 р. «Товариш» мав виходити двічі на місяць обсягом не менше двох друкованих аркушів. До кінця року планувалося видати ще шість чисел, однак у жовтні опозиційна молодь під керівництвом В. Будзиновського висловила незадоволення змістом часопису, що призвело до його закриття.

Бібліографія: *Левіцький І. Е.* Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 164, 165; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 86; *Черняков Б. І.* Періодичні видання учнівської і студентської молоді України XIX — початку XX ст.: Джерела дослідження: Бібліограф. посіб. — К., 2004. — С. 4, 6, 7, 12; Довідник з Української та Карпато-Русинської Американської Періодики та Календарів-Альманахів на Мікрофільмах (1886—1976). — Мінеаполіс, 2005. — С. 183.

Література: *Борковський А.* Товариш. Письмо літературно-наукове // Зоря. — 1888. — Ч. 19—21; *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 365, 366; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 249—255; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 134—136; *Благий В. Б.* Українська студентська преса Галичини (60-ті рр. XIX ст. — 1914): Історико-бібліографічний огляд // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1998. — Вип. 5. — С. 427—429; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 473—475; *Михайлин І. Л.* Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 566—569.

М. Галушко

ЧЕРВОНА РУСЬ: (Прежде «Новый Промель») (1888). — Выходит каждого Вторника, Четверга и Суботы (1888), ежедневно, за исключением праздничных (1889 № 1—4), послѣпраздничных дней (1889 № 5 — 1891). Г. 1(VIII). Ч. 1. 1888, [2] янв.

Изд.-ред. О. А. Марковъ. *Отвѣтственный ред.* И. Н. Пелехъ. — **Львовъ, 1888—1891:** Тип. Ставропигійского института. *Управитель* О. И. Тарнавскій (1888—1889 № 4); Тип. Ставропигійского института (1889 № 5—71); Тип. Ставропигійская подъ управленіемъ И. Ф. Пухира (1889 № 72 — 1891). *Адр. ред., адм. і експ.:* Львовъ, подъ ч. 5, ул. Бляхарская (1888), ул. Бляхарская, ч. 11 (1889), ул. Бляхарская, № 13 (1890—1891).

Вийшло: 1888 — Г. 1(VIII) ч. 1—6, 6/7—151, 1889 — Г. IX № 1—81, 81/82, 83—250/251, 252—261, 261/262—277, 1890 — Г. X № 1—81, 81/82—110, 110/111—149, 149/150—161, 161/162—168, 168/169—179, 179/180—182, 182/183—204, 204/205—217, 217/218—231, 231/232—248, 248/249—273, 273/274—284, 284/285—290, 1891 — Г. XI № 1—32/33, 33—37/38, 39—43/44, 45—56/57, 58—73, 73/74—76; *Ф.* від 47×32,5 см до 51×37 см; *Обс.* 4 с., 6 с., 8 с.; *Передпл.:* на годъ для Австрій 10 зр., съ почтовою пересылкою 15 зр., безъ почтовой пересылки 12 зр. (1889—1891), для Россіи 12 руб. (1888); съ пересылкою 16 руб. (1889—1891), для заграницы кромѣ Россіи 12 зр. (1888), въ Германію и другіи иностранныя государства 18 зр. (1889 № 1—23), 21 зр. (1889 № 24 — 1891). *Ц.* окремого числа 8 кр. (1888), 6 кр. (1889—1891), съ почтовою пересылкою 8 кр. (1889—1891).

Наявність у фондї: **ЛНБ:** 1888 — Г. 1(VIII) ч. 2—151, 1889 — Г. IX № 1—277, 1890 — Г. X № 1—290, 1891 — Г. XI № 1—76; **НБУВ:** 1888 — Г. 1(VIII) ч. 13, 16, 19—30, 33—39, 42—49, 51—60, 63—75, 78—95, 97—151, 1891 — Г. XI № 1—76; **НБ ЛНУ:** 1888 — Г. 1(VIII) ч. 2—151, 1889 — Г. IX № 1—277, 1890 — Г. X № 1—290, 1891 — Г. XI № 1—76.

Примітки: Додатки: 1888 р. — «Прилога ... до н-ра «Червоной Руси» (ч. 23, 40, 55, 62, 63, 143, 151); 1889 р. — «Литературное приложение къ «Червоной Руси» (див. № 157); «Приложение къ «Червоной Руси» н-ръ» 121, 127, 135, 143, 161/162, 166, 170, 174, 214, 233, 244, 261/262 у 1889 р., 81/82, 110/111, 161/162, 168/169, 179/180, 204/205, 231/232, 248/249, 273/274, 284/285 у 1890 р., 32/33, 37/38, 43/44, 56/57, 73/74

у 1891 р. До 1888 р. виходила під назвою «Новый Проломъ» (див. № 129). З 4 квітня 1891 р. — «Галицкая Русь».

Принциповим завданням «Червоної Русі» було «єдиненіє і гармонія спорящихъ, наверненіє заблудшихъ, ободреніє трусящихъ, пробужденіє аскетовъ, демаскованіє паразитовъ», — зазначалося у статті «Пора образумитись!» (1888. — Ч. 15). Видавці сподівалися, що москвофільство «скорше или позднѣйше отнесетъ побѣду, бо за него стоитъ логика исторіи и жизни многомиліоннаго русскаго народа» (Отъ Издательства. — 1888. — Ч. 1).

Підводячи підсумки публіцистичної діяльності за рік, редакція у статті «Наша исповѣдь» підкреслювала, що на прапорі москвофільського часопису із черговою зміненою назвою накреслено: «Борьба за свободу и благо русскаго отечества и народа и развѣтъ культурныхъ началъ славянскаго племени, связаннаго узами крови и рѣчи — въ дусѣ христіанскомъ» (1888. — Ч. 151).

Заяви редакції визначали зміст суспільно-політичних, економічно-просвітніх, літературо- і мовознавчих та історичних статей, кореспонденцій, інформаційних повідомлень і заміток про крайове та міжнародне життя, що друкувалися у часописі перш за все під рубриками: «Политическіи вѣсти» (згодом — «Политическое обозрѣніе»), «Хроника», «Кореспонденції», «Экономическіи вѣсти», «Послѣдніи вѣсти» (згодом — «Телеграмы»), «Библиографія» або «Литература и искусство». Постійними були рубрики «Некрологія» та «Переписка».

Часопис активно висвітлював діяльність державних і урядових установ, подаючи матеріали «Галицкій «парламентъ», «По соймѣ», «Соймовыи дѣла», «Дѣятельность думы державной», «Изъ думы державной», «Изъ русскаго соймоваго клуба» та ін., а також перебіг подій, пов'язаних з виборами до сейму, — «Выборное движеніе», «Выборвыи отголоски», постійно друкував заяви і промови «руських» послів.

Проголосивши своїм завданням відстоювати «историческіи права русскаго народа въ Австріи... заступати... національнии и церковныи права галицкой Руси» (Къ нашимъ п. т. Читателямъ. — 1889. — № 206), редакція на перших сторінках майже кожного номера друкувала статті про найбільш важливі проблеми Галицької Русі, наприклад: «Правосудіє въ Австріи», «Мадьярская политика а славяне», «Графъ Войтѣхъ Дѣдушицкій о русскомъ вопросѣ», «Народныи школы въ Галичинѣ», «Борьба

о русскій языкъ въ Соймѣ», «Наше политическое положеніе», «Наша церковь а Римъ», Ф. Мельник «О церковной «схизмѣ» (1888. — Ч. 71—79), «Православная борьба въ Галичинѣ и на Буковинѣ» (1888. — Ч. 83, 84). Помітне місце на шпальтах часопису посідав т. зв. «русскій вопросъ въ Австріи» — поділ Галичини на дві «польскую и русскую». Цій проблемі присвячені передові статті (Роздѣлъ Галичины. — 1890. — № 77—79; Самостоятельность Галичины. — 1890. — № 104), публікація Василя Козарищука (під крипт. В. М. К.) «Роздѣлъ Галичины» (1888. — Ч. 123, 124) та ін. Постійно друкувалися матеріали, що висвітлювали економічні проблеми краю (Нищета Галичины. — 1888. — Ч. 6/7, 8; Галичина въ австрійскомъ бюджетѣ. — 1888. — Ч. 22; Галицкая промышленность. — 1889. — № 100; Экономическое положеніе Галичины. — 1890. — № 203; Народный промыслъ. — 1889. — № 67; Домашній промыслъ въ Галичинѣ. — 1889. — № 193, 199, 203), проблеми освіти і шкільництва (Полонизація народныхъ школъ. — 1889. — № 172; Середніи школы въ Галичинѣ. — 1889. — № 215, 216; 1890. — № 229; Яновська С. О образованніи женщинъ. — 1890. — № 148, 151—155 тощо), релігійні проблеми (Терлецкий В. Соединеніе церквей. — 1888. — Ч. 92—96; Фондъ для вдовъ и сиротъ по священникахъ. — 1889. — № 46; Макаревичъ Ромуалдъ. Въ дѣлѣ епархіального вдовичо-сиротскаго фонда. — 1889. — № 66 та ін.).

Публіцистичною гостротою відзначалися статті про політичну діяльність народовців, особливо з утворенням об'єднання «нової ери»: «Братоубийственная борьба», «Плоды «новой эры», «Дороги «новой эры», «Разоблаченія Ал. Барвінського як «отця новой эры» (1891. — № 62), «Конскрипція въ «новой эры» (1891. — № 8), Щирого народовця (псевд. О. Бобикевича) «Народовець о «новой эрѣ» (1891. — № 20), «Отзывы о «новой эрѣ» тощо. Претензійними були також кореспонденції про утворення й організаційні засідання політичного товариства «Народна Рада», що популяризувало ідеологію народовців, та статті, автори яких полемізували з «Ділом» (Фальшованіє исторіи. — 1890. — № 68—70; О. Качала а «Червона Русь». — 1888. — Ч. 32; Пора образумитись; Назадъ къ объединенію. — 1891. — № 5 та ін.), з «Народною часописсю» (Роги «Народной Часописи». — 1891. — № 61), «Gazet-ою Narodow-ою» (Недобросовѣстность польскихъ газетъ. — 1890. — № 209; Триязычная ересь. — 1890. — № 199) та ін.

[illegible][illegible][illegible][illegible]

Не менш публіцистично насаженими були матеріали, що захищали «русский язык» і протистояли запровадженню фонетичного правопису, зокрема, це статті І. Левицького «Отвѣтъ д-ру Омеляну Огоновскому» (1888. — Ч. 60—68), І. Гумецького «Въ объясненіе друзьямъ и въ отвѣтъ врагамъ» (1888. — Ч. 72—75), доповідь В. Залозецького «О лингвистично-историческихъ разсужденіяхъ А. С. Петрушевича» (1888. — Ч. 30—37), публікації без зазначення авторів «Русскій языкъ на богословскомъ факультѣ въ Львовѣ» (1890. — № 168/169), «Общеславянскій языкъ» (1890. — № 109, 110/111), «Фонетика въ школахъ» (1891. — № 14) та ін.

З праць історичного та літературознавчого характеру привертають увагу низка статей Я. Головацького (Состояніе галичанъ во время Голуховщины, двадцать лѣтъ тому назадъ. — 1888. — Ч. 12; Миръ между поляками и Россією. — 1890. — № 3 та ін.), публікація І. Малишевського «Люблинская унія 1569 г.» (1891. — № 7—42), реферат І. Каманіна «Къ истории гайдамачины» (1890. — № 32), лекція І. Линниченка «Научное значеніе западнорусской истории» (1889. — № 31—35), а також статті Т. К. Б. (крипт. Тита Блонського) «Литературныя записки» (1888. — Ч. 16, 17), О. Пипіна «Политика въ литературѣ» (1890. — № 216—223), О. А. (крипт. Ореста Авдиківського) «Русская литература въ Западной Европѣ» (1890. — № 35), публікація без зазначення автора «Наша литература въ общественной жизни» (1890. — № 133—136) та ін.

Просвіта народу — одне із програмних завдань часопису. Для того, щоб «просвѣщеніе основывалось и процвѣтало на тлѣ истинно нравственномъ и релігійно-національномъ», — як писав Щирий народовець у статті «Просвѣщеніе народа» (1890. — № 39, 40), у часописі друкувалися кореспонденції про відзначення 900-річчя хрещення Русі, як-от: І. Малишевський «Въ память 900-лѣтія крещенія Руси» (1888. — Ч. 80, 81), «Юбилей крещенія Руси въ Галичинѣ», Б. М. (крипт. В. Луцка) «Юбилейныя торжества въ Кіевѣ» (1888. — Ч. 80—87). Тут містилися статті про українських і російських письменників та громадських і церковних діячів Галичини М. Антоневича, Я. Головацького, І. Котляревського, Й. Лозинського, М. Салтикова-Щедріна, Й. Шавинського, біографії митрополита Олексія Заклинського та С. Литвиновича, «Записки архимандрита Владиміра Терлецкаго» тощо.

Часопис інформував читачів про міжнародні події, друкуючи матеріали на зразок: «Отношенія Россіи и

Германіи», «Австрія, Россія и Германія», «Публикація австро-угорского трактата»; низку кореспонденцій «Извѣстія изъ Болгаріи», «Берлинскіи событія», «Изъ угорской Руси», «Болгарскій вопросъ»; статті російського публіциста А. Молчанова «Послы Негуса въ Россіи» і Т. К. Б. «Замѣтки надѣ рѣчію Бисмарка»; інформаційні матеріали про події у Росії, зокрема: «Новый великанскій подвигъ Россіи», «Правда о Россіи», «Пасхальная ночь въ гор. Москвѣ», «О держ. бюджетѣ Россіи» та ін.

Туристичні записки В. О. Щ. (крипт. Володимира Шавинського) «По сѣверной Италіи» та «Изъ парижской выставки», стаття В. Залозецького «Нѣсколько свѣдѣній о гор. Стрыѣ» (1890. — № 41—49), публікації про країни (Бразилія. — 1890. — № 6), оглядові матеріали «Археологическо-библіографическая выставка Ставропигійского института» тощо спрямовувалися на розширення світогляду читачів.

Із літературних творів у часописі друкувалися оповідання О. Авдиківського (під крипт. О. А.), Марко Вовчок, В. Залозецького, О. Крушинського (під крипт. Сп. Б.), В. Луцка (під псевд. Бодак Музика), Д. Марковича, із перекладів — оповідання Гі де Мопассана, Е. Ожешко та інших авторів.

Остання сторінка кожного номера містила різнопланові оголошення та рекламні повідомлення.

Останній (76-й) номер вийшов 3(15) квітня 1891 р., в ньому редакція у зверненні «Къ нашимъ вѣст. читателямъ» повідомляла про припинення видання «Червоні Русі» і започаткування натомість «Галицької Русі».

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 170—179, 275—287; 1910. — Т. 2. — С. 109—125, 256—260; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 86.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид в Україні. — Львів, 1996. — Т. 6. — С. 2356, 2357; Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 90; Баб'як П. Матеріали архівів до історії українських видавництв і редакцій періодичних видань XIX — поч. XX ст. // Рукописна україніка у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та проблеми створення інформаційного банку даних: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 20—21 верес. 1996 р. — Львів, 1999. — С. 100; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 467—473.

М. Романюк

1889 р.

156

ВІСТНИКЪ ПЕРЕМЫСКОЙ ЕПАРХІИ (1889—1916); ВІСТНИК ПЕРЕМИСКОЇ ЕПАРХІЇ (1917—1918). — [Місячник (1889—1913), кварталник (1914—1917)]. Р. І. Ч. 1. 1889, 24 лют.

Ред.: не подано. — **Перемышль, 1889—1918:** *Накладомъ* гр.[еко] кат.[олицької] Еп.[архіальної] Консисторіи въ Перемышли. *Типомъ* С. Ф. Піонткевича въ Перемышли (1889—1895 ч. 7); *Друк.* С. Ф. Піонткевича въ Перемышли (1895 ч. 8—1896 ч. 1); *Друк.* С. Ф. Піонткевича, державецъ Н. Джульнського въ Перемышли (1896 ч. 2—7); *Печатня* Н. Джульнського въ Перемышли (1896 ч. 8 — 1901); *Печатня* Іосифа Стифіого въ Перемышли (1902—1911 ч. 7); *Печатня* гр. кат. Капітули въ Перемышли (1911 ч. 8—11); *Друк.* гр. кат. Еп. Капітули в Перемышлі (1917 — 1918). *Адр. ред. і адм.:* не подано.

Вийшло: 1889 — Р. І ч. 1—12, 1890 — Р. II ч. 1—12, 1891 — Р. III ч. 1—12, 1892 — Р. IV ч. 1—14, 1893 — Р. V ч. 1—13, 1894 — Р. VI ч. 1—12, 1895 — Р. VII ч. 1—11, 1896 — Р. VIII ч. 1—13, 1897 — Р. IX ч. 1—12, 1898 — Р. X ч. 1—14, 1899 — Р. XI ч. 1—12, 1900 — Р. XII ч. 1—12, 1901 — Р. XIII ч. 1—10, [?], 1902 — Р. XIV ч. 1—12, 1903 — Р. XV ч. 1—15, 1904 — Р. XVI ч. 1—13, 1905 — Р. XVII ч. 1—11, 1906 — Р. XVIII ч. 1—14, 1907 — Р. XIX ч. 1—12, 1908 — Р. XX ч. 1—14, 1909 — Р. XXI ч. 1—11, [?], 1910 — Р. XXII ч. 1—16, 1911 — Р. XXIII ч. 1—14, 1912 — Р. XXIV ч. 1—13, 1913 — Р. XXV ч. 1—13, 1914 — Р. XXVI ч. 1—15, 1915 — Р. XXVII ч. 1—9, 1916 — Р. XXVIII ч. 1—15, 1917 — Р. XXIX ч. 1—18, 1918 — Р. XXX ч. 1—8; *Ф.* 29×22 см; *Обс.* від 122 с. до 197 с.; *Передл.:* 1 К. 20 с. (1913), 5 кор. (1918).

Наявність у фондi: **ЛНБ:** 1889 — Р. І ч. 1—12, 1890 — Р. II ч. 1—12, 1891 — Р. III ч. 1—12, 1892 — Р. IV ч. 1—14, 1893 — Р. V ч. 1—13, 1894 — Р. VI ч. 1—12, 1895 — Р. VII ч. 1—11, 1896 — Р. VIII ч. 1—13, 1897 — Р. IX ч. 1—12, 1898 — Р. X ч. 1—14, 1899 — Р. XI ч. 1—10, 12, 1900 — Р. XII ч. 1—12, 1901 — Р. XIII ч. 1—3, 5—10, 1902 — Р. XIV ч. 1—12, 1903 — Р. XV ч. 1—15, 1904 — Р. XVI ч. 1—10, 12, 13, 1905 — Р. XVII ч. 1—9, 11, 1906 — Р. XVIII ч. 1—12, 14, 1907 — Р. XIX ч. 1—5, 7, 9—12, 1908 — Р. XX ч. 1—7, 9—14, 1909 — Р. XXI ч. 1, 3—6, 8—11, 1910 — Р. XXII ч. 1—16, 1911 — Р. XXIII ч. 1—14, 1912 — Р. XXIV ч. 1—13, 1913 — Р. XXV ч. 1—13, 1914 — Р. XXVI ч. 1—4, 6—8, 10, 12, 1915 —

Р. XXVII ч. 1—3, 6, 8, 9, 1916 — Р. XXVIII ч. 1, 15, 1917 — Р. XXIX ч. 1—5, 7, 8, 10—18, 1918 — Р. XXX ч. 2, 4—8; **НБ ЛНУ:** 1889 — Р. I ч. 1—12, 1890 — Р. II ч. 1—12, 1891 — Р. III ч. 1—12, 1892 — Р. IV ч. 1—14, 1893 — Р. V ч. 1—13, 1894 — Р. VI ч. 1—12, 1895 — Р. VII ч. 1—11, 1896 — Р. VIII ч. 1—13, 1897 — Р. IX ч. 1—12, 1898 — Р. X ч. 1—14, 1899 — Р. XI ч. 1—12, 1900 — Р. XII ч. 1—12, 1901 — Р. XIII ч. 1—10, 1902 — Р. XIV ч. 1—12, 1903 — Р. XV ч. 1—15, 1904 — Р. XVI ч. 1—13, 1905 — Р. XVII ч. 1—11, 1906 — Р. XVIII ч. 1—14, 1907 — Р. XIX ч. 1—12, 1908 — Р. XX ч. 1—14, 1909 — Р. XXI ч. 1—11, 1910 — Р. XXII ч. 1—16, 1911 — Р. XXIII ч. 1—14, 1917 — Р. XXIX ч. 1—18; **НДБ ЦДІАУ:** 1889 — Р. I ч. 1—12, 1890 — Р. II ч. 1—12, 1891 — Р. III ч. 1—12, 1892 — Р. IV ч. 1—14, 1893 — Р. V ч. 1—13, 1894 — Р. VI ч. 1—12, 1895 — Р. VII ч. 1—11, 1896 — Р. VIII ч. 1—13, 1897 — Р. IX ч. 1—12, 1898 — Р. X ч. 1—14, 1899 — Р. XI ч. 1—12, 1900 — Р. XII ч. 1—12, 1901 — Р. XIII ч. 1—10, 1902 — Р. XIV ч. 1—12, 1903 — Р. XV ч. 1—15, 1904 — Р. XVI ч. 1—13, 1905 — Р. XVII ч. 1—11, 1906 — Р. XVIII ч. 1—14, 1907 — Р. XIX ч. 1—12, 1908 — Р. XX ч. 1—14, 1909 — Р. XXI ч. 1—11, 1910 — Р. XXII ч. 1—16, 1911 — Р. XXIII ч. 1—14, 1912 — Р. XXIV ч. 1—13, 1913 — Р. XXV ч. 1—13; **БН:** 1889 — Р. I ч. 1—12, 1890 — Р. II ч. 1—12, 1891 — Р. III ч. 1—12, 1892 — Р. IV ч. 1—14, 1893 — Р. V ч. 1—13, 1894 — Р. VI ч. 1—12, 1895 — Р. VII ч. 1—11, 1896 — Р. VIII ч. 1—13, 1897 — Р. IX ч. 1—12, 1898 — Р. X ч. 1—14, 1899 — Р. XI ч. 1—12, 1900 — Р. XII ч. 1—12; **Б. Осол.:** 1891 — Р. III ч. 1—12, 1892 — Р. IV ч. 1—14, 1893 — Р. V ч. 1—13, 1894 — Р. VI ч. 1—12, 1895 — Р. VII ч. 1—11, 1896 — Р. VIII ч. 1—13, 1897 — Р. IX ч. 1—12, 1898 — Р. X ч. 1—14, 1899 — Р. XI ч. 1—12, 1902 — Р. XIV ч. 1—12, 1904 — Р. XVI ч. 1—13, 1909 — Р. XXI ч. 1—11.

Примітки: У 1919—1939 рр. виходив під назвою «Перемиські Епархіяльні Відомости». Номер річника подавався лише на обкладинці річної підшивки. Часопис виходив із дозволу та благословення єпископів Перемиської єпархії (1889—1890 рр. — Іоана, 1891—1896 рр. — Юліана Пелеша, 1897—1911 рр. — Константина Чеховича, 1917—1918 рр. — Йосафата Коциловського). Поряд із підписом єпископа подавався підпис «пров. канцлера» (Кароля Волошинського (1889—1890 рр.), Константина Чеховича (1891—1896 рр.), Іоана Войтовича (1898—1899 рр.), Іоана Стрийського

[Іоан Войтович (?)] (1900—1911 pp.), Олександра Зубрицького (1917 р.), Василя Левицького (1918 р.). 1917 р. на обкладинці — такий варіант назви: «Вістник Епархії Перемискої». До кожного річника подано тематичний показник змісту. У межах річника пагінація наскрізна.

Відомості про періодичність подано на основі статті П. «Перемиські Епархіяльні Відомости» (Кілька дат з нагоди сорокаліття існування).

Офіційне видання Перемиської греко-католицької єпархіяльної консисторії. Головна мета «Вѣстника...», призначеного для священиків, — централізована організація діяльності служителів греко-католицьких церков, що належали до Перемиської єпархії, шляхом ознайомлення священиків і їх паств із рішеннями й розпорядженнями консисторії та верховних духовних осіб щодо церковних справ.

У ч. I за 1889 р. опубліковано розпорядження консисторії Перемиської греко-католицької єпархії від 1 грудня 1888 р. про те, що всі священики зобов'язані передплатити «Вѣстникъ...», їм також доручалося повідомляти консисторію про важливі події у парафіях для їх подальшого оголошення у виданні.

На перших сторінках часопису друкувалися оголошення для священиків, накази й розпорядження Єпархіяльного греко-католицького ординаріату та консисторії. Окрім того, у цій частині регулярно вміщувалися енцикліки Папи Римського (переважно латинською мовою) з приводу великих релігійних свят та ювілейних річниць Церкви, статті про історію виникнення різноманітних християнських обрядів, настанови щодо проведення святкових урочистостей, наприклад: «Архієрейське послання о св. великомъ постѣ. Константинъ Чеховичъ, Божію Милостію и св. Апостольского престола благословеніємъ Епископъ Перемискій, Самбѣрскій и Сяноцкій» (1911. — Ч. 2). Журнал ознайомлював читачів із різними урядовими постановами та новими законами, особливо якщо вони тією чи іншою мірою стосувалися інтересів греко-католицької Церкви. До Першої світової війни такі документи подавалися німецькою мовою або із приміткою: «Въ перекладѣ рускомъ».

Як видання суто адміністративного характеру, «Вѣстникъ...» містив інформацію про священиків, прийнятих чи відпущених з єпархій, про нові призначення, повідомлення про конкурси на звільнені парафії, нагадував деканам про необхідність подання звітів. На його сторінках друкувалися некрологи, списки жертводавців на Вдовино-сиротинський

інститут Перемиської єпархії та інші благочинні пожертви, інформація про підвищення і надання дотацій окремим священикам, описи єпархій, а також короткі огляди найважливіших подій у житті греко-католицької Церкви. Особливо цінними були анонси нових богослужбових книг, праць філософів-теологів минулого («Сочиненіє Фомы въ Кемпскѣ «О наслѣдованію І. Христа» та ін.), життя святих («О сочиненію «Житіє святихъ» Ант. Хойнацкаго», «О сочиненію «Житіє святихъ» Д-ра Иосифа Мѣльницкаго»), періодичних видань релігійного змісту («О издаванні книгъ мисійныхъ», «О часописи «Основа», «Въ справѣ часописи «Емігрантъ»»), відгуки, рецензії та розпорядження щодо них. Серед інших матеріалів цього тематичного напрямку варто згадати рецензію-розпорядження ординаріату «Цѣла правда про рады-калѣвъ», видана о. Юліяна Дзеровича» (1910. —

Ч. 9). У публікації відзначається актуальність такого видання, його корисність через «недостачу книжокъ науковыхъ о християнскомъ свѣтоглядѣ» і зобов'язується катехитів ознайомити дітей з її змістом.

Після Першої світової війни з-поміж журнальних матеріалів особливої уваги заслуговують реферати на

Литературное приложение кь «Червоний Руси»

актуальні для українців у Польській державі теми: боротьба з неграмотністю, суспільно-економічна криза, права української мови, релігійне виховання молоді. Під заголовками «Случаи душпастьскіи» і «Отвѣты на случаи душпастьскіи» часопис подавав священникам рекомендації (ілюструючи їх реальними прикладами), як гідно поводитися у складних життєвих ситуаціях, як правильно оформляти різноманітні урядові повідомлення та розпорядження від консисторії з метою донести їх до уваги парафіян.

«Вѣстникъ...» інформував про створення релігійних товариств, ознайомлював з їх статутами, метою і завданнями, як-от: Товариство св. Апостола Павла у Львові, Товариство «Апостольство Молитви», Товариство св. Рафаїла, «Товариство Червоного Креста», Товариство греко-католицьких священників ім. св. Андрея у Львові та ін.

Редакцію часопису найбільше турбувала проблема освіти й виховання української молоді, оскільки «релігійно-моральне образання молодежи становить существенну подставу будущего парохіянъ морального состоянія» (О должностяхъ въ удѣлянію науки религіи въ народныхъ школахъ. — 1891. — Ч. 1).

З метою підтримки розвитку музейництва на сторінках видання періодично подавалися відомості про діяльність Національного музею у Львові, звернення до читачів про допомогу у зборі експонатів тощо (серед них: О Національному Музею у Львові. — 1912. — Ч. 3).

У господарсько-економічній сфері журнал стисло інформував про діяльність крайового товариства «Сільський Господар» (Въ справѣхъ Красоваго Товариства господарского «Сѣльскій Господаръ». — 1910. — Ч. 7), розвиток товариства «Дністер» і його співпрацю із греко-католицьким церковним керівництвом (О дѣятельности товариства «Днѣстеръ». — 1912. — Ч. 12), закликав селян створювати рілніччі гуртки, пропагував позитивні наслідки цієї практики у сільському господарстві.

Про політичні позиції видання свідчать публікація «О запрещенію пренумераты газеты «Червоная Русь» (1891. — Ч. 5), у якій повідомлялися причини заборони Львівським ординаріатом передплачувати газету «Червона Русь» (москвофільського напрямку) та лист-звернення у ч. 1 за 1893 р. від митрополита Сильвестра Сембратовича, єпископа Перемиського Юліана Пелеша та єпископа Станіславського Юліана Куїловського, в якому рекомендувалося парафіянам не передплачувати такі часописи, як «Хлібороб», «Народ» та «Галицкая Русь». Причинами заборони перших двох видань було твердження, що ці газети

«суть органами партіи такъ званої радикальной, они выступаютъ ворожо супротивъ св. вѣры, Церкви и священства», а останнього — його москвофільське спрямування.

Діяли такі рубрики, як: «Хроника» (містить відомості про переміщення, звільнення чи заповнення вакансій і т. п.; об'єднує такі підрозділи: «Завѣдательства получили», «Въ пропозицію принятіи», «Сотрудничества получили»), «Справы вдовичого Института», «Жертви», «Некрологія».

Під час російської окупації східногалицьких земель журнал не виходив, останнє (15-те) число 1914 р. вийшло 8 грудня, а перше за 1915 р. — аж 12 червня. Останнє (8-ме) число побачило світ 6 жовтня 1918 р.

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 205; 1910. — Т. 2. — С. 18, 144; 1911. — Т. 3. — С. 19, 159; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 87; *Місисло С.* Бібліографія української преси в Польщі (1918—39) і Західно-Українській Народній Республіці (1918—19). — Едмонтон; Альберта, 1991. — С. 92; *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.): Матеріали до бібліографії. — Львів, 1998. — С. 52, 154.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 5. — С. 1994, 2007; *П.* «Перемиські Епархіальні Відомості» (Кілька дат з нагоди сорокаліття існування) // Перемиські Епархіальні Відомості. — 1929. — Ч. 2. — С. 22—24; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 200; *Канчалаба О.* Релігійно-церковна періодика XIX — першої половини XX ст. у фондах ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. шостої Всеукр. наук.-теорет. конф. 11—13 трав. 2000 р. — Львів, 2000. — С. 190; *Дроздовська О.* Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 2001. — С. 59—64.

Архівні джерела: ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України. Від. рукописів. — Ф. 75, спр. 477. — Арк. 2, 6, 221, 1335.

О. Дроздовська

157

ЛИТЕРАТУРНОЕ ПРИЛОЖЕНИЕ КЪ «ЧЕРВОНОЙ РУСИ». — № 1. 1889.

Ред.-изд. О. А. Марковъ. — Львовъ, 1889: Тип. Ставропигійская. Адр. ред.: не подано.

Вийшло: 1889 — № 1—11; Ф. 32×23 см; Обс. 74 с.; Передпл.: не подано.

Наявність у фондi: ЛНБ: 1889 — № 1—11; НБ ЛНУ: 1889 — № 1—11.

Примітки: Нумерація сторінок загальна для усіх чисел. На титульній сторінці подано помилково рік видання — 1893. Додаток має загальну титульну сторінку та покажчик змісту.

У змісті літературного додатка — дослідження Я. Головацького «Обозрѣніе славяно-русской письменности и народного образования въ Червонной Руси до занятія Галиціи и Людомеріи австрійскимъ кордономъ» (№ 1—8). Перед науковою працею у першому номері під назвою «Послѣдній трудъ бл. п. Якова Ф. Головацького» наведено три листи Я. Головацького до редактора додатка О. Маркова з приводу публікації цієї статті, які датовані «Вильна, 8 февр. 1888 г.», «Вильна, 24 февр. 1888 г.», «Вильна, 25 марта 1888 г.».

Літературні твори представлені оповіданнями П. Свистуна «Цареградъ въ Х вѣкѣ и просвѣщеніе его св. Ольгою», Ісронима Аноніма (псевд. Володимира Хиляка) «И смѣшно и жалко», К. Францоzi «Владиславъ и Владислава», Євгена Згарського «Чорная рожа», новелою С. Грудзинського «Жертва лотеріи», віршами Є. Згарського «Модный Герой», «Либераль», «Въ Тройцѣ Богъ», «Новѣйшій Крезъ» і автора під криптонімом Кр. «Изъ акафиста Божей Матери». З перекладів надруковано: з німецької — «Роскаялся», з французької — «Мнимое вдовство».

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 240; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 100.

Література: Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 476.

М. Галушко

158

ЛЬВІВСЬКО-АРХІЕПАРХІАЛЬНИЙ ВІДОМОСТИ (1889 — 1914 ч. 9); ЛЬВІВСЬКО-АРХІЕПАРХІАЛЬНИ ВІДОМОСТИ (1914 ч. 10 — 1915); ЛЬВІВСЬКО-АРХІЕПАРХІАЛЬНИ ВІДОМОСТИ (1916—1917); ЛЬВІВСЬКО-АРХІЕПАРХІАЛЬНИ ВІДОМОСТИ (1918 — 1928 ч. 1); ЛЬВІВСЬКІ АРХІЕПАРХІАЛЬНИ ВІДОМОСТИ (1928 ч. 2 — 1939, 1942 ч. 3/4) = LWIWSKI ARCHIEPARCHIALNI WIDOMOSTY (1939); ЛЬВІВСЬКІ АРХІЕПАРХІАЛЬНИ ВІДОМОСТИ (1940, 1942 ч. 5 — 1944). — Выходить одень разъ на мѣсяць, а въ потребѣ и частѣйше (1889—1914, 1932—1939). Ч. 1. 1889, 24 сѣч.

Ред. Василь Белей (1939). За ред. відповідає Петро Дзедзик (1942—1944). — Львів, 1889—1944: Накла-

дає Митрополитального (Митрополичого) Ординаріату (1889—1939); Видас Гр. кат. Митрополичий Ординаріат у Львові (1942—1944). *Тип.* Ставропигійская (1889 ч. 1—4, 1896—1899 ч. 14); *Тип.* Ставропигійская подъ управл. И. Пухира (1889 ч. 5 — 1895), О. Данилюка (1899 ч. 15 — 1904 ч. 1), М. Рефця (1904 ч. 2 — 1913 ч. 11); *Ставропигійская друк.* подъ зарядомъ М. Рефця (1913 ч. 12 — 1914 ч. 7), С. Бекера (1914 ч. 8—11); *Друк.* «Діла», Львів, Ринок, ч. 10 (1914 ч. 12 — 1919 ч. 2, 1920—1922 ч. 5, 1923 — 1924 ч. 1); *Друк.* Ставропигійского Института під управою Ю. Сидорака (1919 ч. 1); *Друк.* Ставропигійского Института у Львові (1922 ч. 1—4); *Друк.* ОО. Василян у Жовкві (1924 ч. 2 — 1925 ч. 4); *Друк.* Вид. С-ки «Діло», Львів, Ринок, ч. 10 (1925 ч. 5 — 1930); *Друк.* «Бібльос» у Львові, Японська, 7 (1931—1939); *Друк.* Митрополича «Студіон», Львів, пл. Св. Юра, 5 (1942—1944). *Адр. ред.:* не подано.

Вийшло: 1889 — Ч. 1—12, 1890 — Ч. 1—15, 1891 — Ч. 1—15, 1892 — Ч. 1—14, 1893 — Ч. 1—15, 1894 — Ч. 1—12, 1895 — Ч. 1—20, 1896 — Ч. 1—14, 1897 — Ч. 1—18, 1898 — Ч. 1—19, 1899 — Ч. 1—21, 1900 — Ч. 1—17, 1901 — Ч. 1—14, 1902 — Ч. 1—17, 1903 — Ч. 1—19, 1904 — Ч. 1—18, 1905 — Ч. 1—15, 1906 — Ч. 1—14, 1907 — Ч. 1—14, 1908 — Ч. 1—14, 1909 — Ч. 1—13, 1910 — Р. 22 ч. 1—14, 1911 — Р. 23 ч. 1—13, 1912 — Р. 24 ч. 1—13, 1913 — Р. 25 ч. 1—15, 1914 — Р. 26 ч. 1—13, 1915 — Р. 27 ч. 1—12, 1916 — Р. 28 ч. 1—13, 1917 — Р. 29/30 ч. 1—14, 1918 — Р. 31 ч. 1—5, 1919 — Р. 32 ч. 1—2, 1920 — Р. 33 ч. 1—4, 1921 — Р. 34 ч. 1—5, 1922 — Р. 35 ч. 1—5, 1923 — Р. 36 ч. 1—5, 1924 — Р. 37 ч. 1—4, 1925 — Р. 38 ч. 1—6, 1926 — Р. 39 ч. 1—3, 1927 — Р. 40 ч. 1—3, 1928 — Р. 41 ч. 1—5, 1929 — Р. 42 ч. 1—4, 1930 — Р. 43 ч. 1—4, 1931 — Р. 44 ч. 1—4, 1932 — Р. 45 ч. 1—10, 1933 — Р. 46 ч. 1—10, 1934 — Р. 47 ч. 1—12, 1935 — Р. 48 ч. 1—12, 1936 — Р. 49 ч. 1—12, 1937 — Р. 50 ч. 1—12, 1938 — Р. 51 ч. 1, 2/3, 4/5, 6/7, 8/9—12, 1939 — Р. 52 ч. 1—9/10, 11, 12, 1940 — Р. 53 ч. 1—6/9, 1941 — Р. 54 ч. [?], 1942 — Р. 55 ч. 1—3/4, 5—7/8, 9/10—12, 1943 — Р. 56 ч. 1/2, 3/4—6/7, 8/10, 1944 — Р. 57 ч. 1/3; *Ф.* від 26×19 см до 28,5×22 см (1889—1917, 1926, 1939, 1942—1944), 31,5×23,5 см (1918), 23,5×16,5 см (1919—1925, 1927—1935, 1940); *Обс.* від 125 с. до 132 с. (1889, 1902, 1912, 1916, 1943), від 176 с. до 164 с. (1892—1893, 1900, 1906—1907, 1913, 1917, 1933), від 180 с. до 196 с. (1894—1895, 1898—1899, 1909), від 224 с. до 206 с. (1890—1891, 1896—1897, 1904, 1939), 142 с., 146 с. (1901, 1903, 1908, 1910—1911, 1938), від 116 с. до 98 с. (1905,

1914, 1918), від 69 с. до 40 с. (1915, 1919—1920), 15 с., 11 с., 5 с. (1921), 13 с., 15 с., 11 с. (1922), 16 с., 11 с., 9 с., 15 с. (1923), 75 с. (1924), 56 с. (1925 ч. 1—3), 3 с., 17 с., 9 с. (1923 ч. 4—6), 20 с., 40 с., 13 с. (1926), 21 с., 13 с. (1927), 11 с., 25 с., 13 с., 2 с., 19 с. (1928), 17 с., 12 с., 14 с. (1929), 3 с., 30 с., 40 с., 18 с. (1930), 31 с., 16 с., 15 с. (1931), 14 с., 16 с., 20 с., 24 с., 48 с., 43 с. (1932), від 231 с. до 270 с. (1934, 1936—1937, 1942), 423 с. (1935), 204 с., 8 с. (1939), 66 с. (1940), 28 с. (1944); *Передп.*: річна 1 злр. 50 кр. (1889—1895), 1 зр. 20 кр. (1896—1904), 3 кор. 50 гел. (1905—1910), 3 кор. (1911—1916),

5 кор. (1917—1920), 100 мп. (1921), 1 зол. (1922), 7 зол. (1926), 3 зол. 50 гр. (1927, 1929), 5 зол. (1928—1929, 1931—1933), 4 зол. (1930), 6 зол. — 6 зол. 50 гр. (1934—1939).

Наявність у фонді: ЛНБ: 1889 — Ч. 1—12, 1890 — Ч. 1—11, 13—15, 1891 — Ч. 1—8, 10, 11, 13, 15, 1892 — Ч. 1—14, 1893 — Ч. 1, 2, 4, 7—15, 1894 — Ч. 1, 2, 4—8, 10—12, 1895 — Ч. 1—20, 1896 — Ч. 1—7, 9—14, 1897 — Ч. 1—18, 1898 — Ч. 1—19, 1899 — Ч. 1—21, 1900 — Ч. 1—17, 1901 —

Ч. 1—14, 1902 — Ч. 1—17, 1903 — Ч. 1—19, 1904 — Ч. 1—18, 1905 — Ч. 1—15, 1906 — Ч. 1—14, 1907 — Ч. 1—14, 1908 — Ч. 1—14, 1909 — Ч. 1—13, 1910 — Р. 22 ч. 1—14, 1911 — Р. 23 ч. 1—13, 1912 — Р. 24 ч. 1—3, 5—13, 1913 — Р. 25 ч. 1—15, 1914 — Р. 26 ч. 1—13, 1915 — Р. 27 ч. 1—12, 1916 — Р. 28 ч. 1—13, 1917 — Р. 29/30 ч. 1—14, 1918 — Р. 31 ч. 1—5, 1919 — Р. 32 ч. 1, 2, 1920 — Р. 33 ч. 1—4, 1921 — Р. 34 ч. 1—5, 1922 — Р. 35 ч. 1—5, 1923 — Р. 36 ч. 1—5, 1924 — Р. 37 ч. 1—4, 1925 — Р. 38 ч. 1—6, 1926 — Р. 39 ч. 1—3, 1927 — Р. 40 ч. 1—3, 1928 — Р. 41 ч. 1—5, 1929 — Р. 42 ч. 1—4, 1930 — Р. 43 ч. 1—4, 1931 — Р. 44 ч. 1—4, 1932 — Р. 45 ч. 1—10, 1933 — Р. 46 ч. 1—10, 1934 — Р. 47 ч. 1—12, 1935 — Р. 48 ч. 1—12, 1936 — Р. 49 ч. 1—12, 1937 — Р. 50 ч. 1—12, 1938 — Р. 51 ч. 1—10/12, 1939 — Р. 52 ч. 1—9/10(11—12), 1940 — Р. 53 ч. 1(2, 3), 4(5—6/9), 1942 — Р. 55 ч. 1—12, 1943 — Р. 56 ч. 1/2—8/10, 1944 — Р. 57 ч. 1/3; **НДБ ЦДІАУ:** 1939 — Р. 52 ч. 6, 7, 1940 — Р. 53 ч. 1, 3, 1942 — Р. 55 ч. 1—12, 1943 — Р. 56 ч. 6/7; **Б. Яг.:** 1928 — Р. 41 ч. 1—4, 1929 — Р. 42 ч. 1—4, 1930 — Р. 43 ч. 1—4, 1931 — Р. 44 ч. 1—4, 1932 — Р. 45 ч. 1—10, 1933 — Р. 46 ч. 1—10, 1934 — Р. 47 ч. 1—12, 1935 — Р. 48 ч. 1—12, 1936 — Р. 49 ч. 1—12, 1937 — Р. 50 ч. 1—12, 1938 — Р. 51 ч. 1—10/12, 1939 — Р. 52 ч. 1—3.

Примітки: У 1889—1920 і 1933—1944 рр. наскрізна нумерація сторінок у межах року, у 1921—1932 рр. — окрема для кожного числа. Додатки: 1889 р. — «Прилога до ч. 7»; 1933 р. — «Додаток до «Львівських Архієпархіальних Відомостей ч. VII», «Статут товариства «Інститут вдів і сиріт по священниках греко-кат. Львівської архієпархії», «Пролог за добру й злу пресу (призначена на місяць доброї преси)»; 1943 р. — Додаток до ч. 6, 7. У надзаголовку ч. 9/10 за 1939 р. та ч. 1 і 4 за 1940 р.: «Додаток. Документи з часів большевницької окупації».

В «Обв'іщення» щодо характеру і змісту «Львівсько-Архієпархіальних Відомостей» редакція повідомляла: «На загальне і р'шительно высказане желанье Вч. Клира и чтобы уможливити вчасне доручення всякихъ распоряженій и обв'іщеній, якъ такожъ подати Вч. Клирови підручникъ, который бы переходивъ въ канцелярію парохіальній мѣсто каждого часу послужити до поинформованья, постановивъ Митрополитальный Ординаріатъ мѣсто дотеперѣшнихъ писаныхъ и литографованыхъ обв'іжниковъ и распоряженій выдавати яко урядовый

органъ Митрополитальной Консисторіи «Львѣвско-Архієпархіальні Вѣдомости» (1889. — Ч. 1).

У часописі публікувалися архієрейські послання, розпорядження і оголошення митрополитичого ординаріату, консисторії, пастирські листи, хроніка архієпархіальних подій та інші адміністративні документи. Тут друкувалися також відозви намісництва, листи міністерства віросповідань і просвіти до митрополитичого ординаріату про сільсько-господарські роботи, ощадність споживання зерна і хліба під час війни, релігію і релігійно-моральне виховання дітей та про інші аспекти суспільного життя. Чільне місце на сторінках «Львівсько-Архієпархіальних Відомостей» займали відозви, послання і писання митрополита Андрея Шептицького, як-от: «До Духовенства» (1935. — Ч. 3—12), «Послання на піст до священників і народу» (1939. — Ч. 2), «О вихованню питомців і свангельских рада» (1917. — Ч. 5).

До 1939 р. у віснику постійно функціонували рубрики: «Хроніка», «Жертви, які вплинули до канцелярії Митроп. Консисторії...», «Оголошення, відозви й комунікати», «Розпорядки світської влади» або «Правно-державні розпорядки», «Нові книжки», «Парохіяльна бібліотека».

Із встановленням у вересні 1939 р. радянської влади у Західній Україні «Львівсько-Архієпархіальні Відомости» переживали певні труднощі. У цей період на сторінках видання друкувалися тільки звернення і послання Митрополита Андрея до духовництва, вірних архієпархії. Так, у зверненні «До духовенства», підписаному М. А. (крипт. Андрея Шептицького), вміщеному у 9/10 числі 1939 р., відзначалося: «Не маючи змоги видавати більше ніж 200 примірників АЕВ, просити Всеч. ОО, до яких дійде число АЕВ, переписати його для своєї парохії, а по змозі і для кількох сусідніх. Послання прошу усильно передавати в копії таким, які піднялися б на-голос читати людям по хатах...». Про діяльність духовництва і Церкви у цей час Митрополит Андрей писав: «Обернулася картка історії, настала нова епоха. Стрічаємо її покірною молитвою, сильною надією в безконечну доброту й милосердя Ісуса Христа — Бога...».

Програма нашої праці така: Будемо повинуватися владі, слухати законів, оскільки вони не противні Божому закону, не будемо мішатись до політики і світських справ, не перестанемо жертвенно працювати для Христової справи в нашому народі. Перший найважливіший наш обов'язок: учити молодь катихизму...».

У воєнні роки видання вісника було більш стабільним. Так, 1942 р. він виходив майже кожного місяця, друкуючи послання Митрополита Андрея до духовництва та народу, його листи до православних архієреїв в Україні та на українських етнічних землях у складі інших держав, до української православної інтелігенції; декрети львівських архієпархіальних соборів 1941—1943 рр., як-от: «Про святкування неділі», «Декрет АЕВ. Собору з 1943 р. про єдність», збірку документів «У справі порозуміння», статті «В справі опіки над полоненими Українцями», інформаційні повідомлення під рубриками «Хроніка», «Зарядження і оповістки», «Померли».

Бібліографія: Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 87.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1994. — Т. 4. — С. 1423; Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 200; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 480—485.

М. Галушко

159

НОВЫЙ ГАЛИЧАНИНЪ: Журналъ для литературы и беллетристики. — Выходитъ 1 и 15 дня каждого мѣсяца. Р. 1. Ч. 1. 1889, 1(13) січ.

Изд. и отвѣтственный ред. Петръ Полянскій. — **Перемышль** (1889 ч. 1—6), **Львовъ** (1889 ч. 7 — 1891), **1889—1891:** Тип. С. Ф. Піонткевича въ Перемышли (1889 ч. 1—6); Тип. Ставропигійского института подъ управ. И. Пухира (1889 ч. 7 — 1891). *Адр. ред.:* Перемышль, ул. Татарская, ч. 268 (1889 ч. 1—6); Львовъ, ул. Косцюшки, ч. 5 (1889 ч. 7 — 1890 ч. 13), ул. Гончарская, ч. 15 (1890 ч. 14 — 1891). *Вийшло:* 1889 — Р. 1 ч. 1—24, 1890 — Р. 2 ч. 1—7/8, 9/10, 11/12—24, 1891 — Р. 3 ч. 1—18; Ф. 37,5×27 см; Обс. 12 с.; *Передпл.:* цѣлогодичная 5 злр. За границею цѣлогодичная 8 франк. (1889 ч. 1).

Наявність у фондi: ЛНБ: 1889 — Р. 1 ч. 1—24, 1890 — Р. 2 ч. 1—24, 1891 — Р. 3 ч. 1—18; НБ ЛНУ: 1889 — Р. 1 ч. 1—24, 1890 — Р. 2 ч. 1—24, 1891 — Р. 3 ч. 1—18; Б. Оссол.: 1889 — Р. 1 ч. 1—24, 1890 — Р. 2 ч. 1—7/8, 11/12.

Примітки: На обкладинці 1-го і 2-го річників — підзаголовок: «Иллюстрованный журналъ для литературы и беллетристики». До річників подано покажчики змісту.

Літературний журнал москвофільського напрямку мав просвітній характер. Про завдання і програму

новозаснованого видання редакція зазначала: «Намъ крениемъ нашимъ есть доставити для читателей беллетристичную лектуру безъ какой-либо иной примѣтки и надати нашей газетѣ свойственность письма родимого. Въ программѣ «Нового Галичанина» входятъ: 1) Романы, новелли и розказы по большей части оригинальныи, 2) Стихотворенія оригинальныи и переводовыи, 3) Статїи научныи изложенныи способомъ беллетристичнымъ, 4) Гумористичныи эскизы, 5) Фейлетоны, 6) Росправы критичныи и записки библиографичныи, наконецъ особная часть обнимающая «Дамскій Листокъ» (1889. — Ч. 1).

До виконання задекларованої програми журналу спричинився перш за все його редактор Петро Полянський, друкуючи під псевдонімом Галичанка Фавстїна і криптонімом П. П. численні художні твори (роман «Местъ Роксоланы», новели «Мольдавеска», «Балканская кровь», оповідання «Федоръ», «Волны Дуная»), переклади віршів Томаса Мора («Изъ ирійскихъ мелодій»), Дж. Байрона («Корсаръ») та ін., а також літературно-критичні й етнографічні публікації («Байронъ», «Иванъ Кукулевичъ-Сакчинскій», «Лозинскій Іосифъ», «Дрѣ Исидоръ Шараневичъ», «Первый нѣмецкїй переводъ нашихъ народныхъ пѣсней», «Коссовое поле, его топографія и нынѣшній видъ», «Церковь и приходъ св. Варвары во Вѣднїи»), оглядову статтю «Альбумъ археол. библиографической выставки», наукову працю «Исторія народного театра» тощо. У просвітньому розділі для жінок «Дамскій Листокъ» під рубрикою «До моихъ подругъ» редактор вміщував публікації на зразок: «Общество русскихъ дамъ», «Славянскїи женщины», «Историческїи женщины на Руси», «Женскїи общества въ Чехїи», «Славянскїи дамскїи общества», «Женщина и образованность», «Князи на Галицкой области» тощо. Окрім того, у цьому розділі друкувалися матеріали під назвою «О народныхъ вышивкахъ», «О народныхъ костюмахъ», подавалися взірці народних вишивок.

Окрім редактора, на сторінках часопису публікували свої художні твори Амвросій Полянський (під псевд. Недолев) (оповідання «Снѣжный ваятель», комедїї «Авансъ», «О мандатѣ», гумореска «Профессоръ и медикъ», вірші «Любовъ, вѣра, надежда», «Въ затишью», «Русь передъ лицемъ Нового года» та ін.), Любович («Мемоары галицкого священника»), Антон Кралицький (оповідання «Югославянскїи амазонки»), І. Верхлицький (оповідання «Товаришъ»), Іван Гушалевиц (вірші «Задумалась», «Вечеромъ», «Пѣснь риболовѣвъ», «Ловець» та ін.), Іван Гавришкевич (повість «Видѣніе», вірші «Великдень», «Въ Маю»,

«Туга», «Ранняя пѣснь» і т. д.), Данило Млака (псевд. Сидора Воробкевича) (вірші «На полонинахъ», «Тишина», «Ожиданіе», «Въ альбумъ»). У журналі були надруковані також старослов'янська поема «Слово о Полку Игоревѣ» (оригінал за Мусіним-Пушкіним та переклад), із перекладів — оповідання Я. Неруди («Дитя», «Звонки изъ Лоретто»), С. Чеха («Яблонь»), низка сербських народних оповідань та ін.

Із науковими статтями і розвідками історичного, літературознавчого та етнографічного характеру в журналі виступали Микола Антоневиц (Варяги и Руссы. — 1889. — Ч. 11/12—19), Клим Ганкевич (під крипт. К. Г.) (Литературныи и филологическїи уривки. — 1889. — Ч. 19—23; 1890. — Ч. 7/8, 17, 18), Антоній Петрушевиц (Старина каменной эпохи. — 1891. — Ч. 1; Жорна каменной эпохи. — 1891. — Ч. 13, 14), Ісидор Шараневич (Зъ галицко-русской общественной исторїи. — 1890. — Ч. 1—24; 1891. — Ч. 1—18), Омелян Савицький (О предсказанияхъ погоды давнѣйше а теперь. — 1890. — Ч. 2—12; Телескопъ-великанъ. — 1891. — Ч. 1). Друкувалися у журналі також «Записки изъ всемірной выставки въ Парижи» Недолева (1890. — Ч. 1—6), нариси «Картинки изъ Буковины» Амвросія Шанковського (під крипт. А. П. Ш.).

1891 р. запроваджено розділ «Етнографія», в якому вміщувалися матеріали про народні звичаї, побут, вірування, народні пісні: «Народныи вышивки», «Изъ новозаписанныхъ народныхъ пѣсней» В. Гнатюка і Стефана Киричинського, «Изъ области Тухольщины» М. Тиндюка, «Изъ Бойковщины», «Малорусскїи старинныи уборъ» та ін.

Виконанню просвітньої програми часопису сприяли також різноматичні матеріали, що друкувалися під рубриками «Различное», «Научныи разговоры» та «Фейлетонъ»: «Вѣсь земли», «Измѣреніе морскихъ волнь», «Значеніе аккордѣвъ», «Значеніе женскихъ именъ», «Первая женщина-докторъ», «Первая часопись во Львовѣ», «Для чого предлагается рыба на столъ въ надвечеріе Рождества», «Корона солища», «Поселенія при устьѣю рѣки Танвы» і т. д. Інформаційно насиченими були матеріали під рубрикою «Библиографія, театр и живопись», які подавали відомості про новинки літератури, періодичні видання та важливі події культурно-мистецького життя краю.

Постійними в часописі були рубрики «Изъ гумористичной теки» («Изъ гумористики») та «Переписка». На останній сторінці кожного числа друкувалися

Ч. 15. Рочн. II. ЛЬВОВЪ. I. (13.) Серпня 1890.

Адресъ редакціи: Львовъ, улицы Гончарская ч. 15.

Выходить 1 и 15 дня каждого мѣсяца въ объемѣ 1—2 печатныхъ листовъ.

Принимать подписочная выписка 5 коп. полугодичная 3 коп.

Мѣсть Роксоланы.

РОМАНЪ

Петра Павликова.
(Продолж.)

Ибрагимъ султанъ-сераскеръ! Тасей воскликъ съ удивленіемъ всѣхъ воиновъ окружилъ по обѣдѣ. Приказы голшенины были въ имени султана-сераскера, въ промовалъ до воиновъ Ибрагимъ такъ же себѣ именовать, и дѣлать себѣ, но начинають осуществлять слова енискова Вардака: «такому вѣзиру лжи султаномъ быть!»

Недобиты арміи султанской вертали дальше съ большими, роостроенными и нато не уважились на дузу Солтаномъ, Падинахъ, почуяши, но Ибрагимъ именуетъ себе султаномъ-сераскеромъ, пошелъ въ безграничный пхорядковомъ страхѣ. Онъ одманъ терпѣлъ еще Ибрагима, о такой его дерзости былъ передъ нимъ не уважиналъ, всегда еще принуждать его къ себѣ, приносить съ нѣжью, оманъ съ нимъ въ одной коннѣ и лишь въ молчаніи по съ таинными мыслями прислушивался его розказаньямъ.

Роксолана.

XXXV.

Минула первая ночь по прибытію Солтаная въ Стамбулъ. Изъ коннаты султанскихъ при розказѣ выбѣгъ Ибрагимъ и призвать службу. «Султанъ недужный!» говоритъ Ибрагимъ до службы, «изъ сна будилъ мене его крикъ. Онъ адегся мать кай-то сонъ, и вскричавши въ сонъ, приывать Роксолану. Прислѣйте лѣкаря. Я иду.»

И Ибрагимъ не верталъ уже въ коннату. Онъ икъ бы престѣдованый, гнать въ свою палату.

Передъ султаномъ явилась Роксолана. Султанъ съ блѣдыми, выходящими лицомъ, замраченными очима повнать ея.

«Роксолано» началъ бы, «не удивляйся, що видѣшь мене такимъ; я немощенъ. Нотодъ былъ не въ добрую минуту начатый. А да того и кинѣ мать и страшный сонъ. Послушай, кай-то сонъ. Ты знаешь моє, на нотодѣ мѣ смертію наказали вогда Нексждерчетебе. Тетерь той ночи его тыкъ явилась мѣ въ сонъ; былъ окруженъ леними свѣтлою а лице его было спокойнымъ. Онъ началъ говорить до мене; упрелъ мене за то, що я дѣлъ

шаради, анонси, оголошення адміністрації «Нового Галичанина» та реклама.

Останнє (18-ге) число вийшло 15(27) вересня 1891 р., в якому редакція писала: «Мы извѣстили уже нашихъ предплатителей обѣзникомъ, що на время приостановляемъ издаваніе нашего журнала, нынѣшній номеръ издаемъ, чтобы дополнити статьи изъ попереднихъ чиселъ».

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 246—248; 1910. — Т. 2. — С. 75—77, 218—220; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 80.

Література: Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 2001. — С. 77—79; Раманюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 477—480.

М. Галушко

160

ПОСЛАННИКЪ: Письмо Церковно-Народное (1889 — 1890, 1891 ч. 10 — 1893); Письмо Церковно-Народное (1891 ч. 1—9, 1894 — 1909 ч. 3); Иллюстрированное письмо церковно-народное (1909 ч. 5 — 1911). — Выходитъ 1 и 16 каждого мѣсяца. Р. I. Ч. I. 1889, 1 цвѣт.

Ред.-изд. Л. Джульинскій (1889 — 1894, 1895 ч. 8 — 1899, 1908 ч. 2—14). *Ред.* Л. Джульинскій (1895 ч. 1—7, [1900 — 1907], 1908 ч. 1, 15 — 1910 ч. 1). *Выдае и за ред. отвѣчаетъ* П. Пилипецъ (1908 ч. 15 — 1910 ч. 13). *Отвѣтательный ред.:* Адольфъ Цѣхоцкій (1889 ч. 1—4), Юліанъ Насальскій (1889 ч. 5 — 1890, 1891 ч. 10 — 1893 ч. 17), Іеронимъ Я. Луцкѣ (1891 ч. 1—9), Л. Джульинскій (1893 ч. 18 — 23/24, 1894 ч. 17/18 — 23/24, 1902 ч. 2—7), Николай Джульинскій (1894 ч. 1—16, 1895 ч. 8 — 1902 ч. 1), Іоаннъ Лазоръ (1902 ч. 8), Левъ Несторовичъ (1902 ч. 9 — 1907), Ілія Цюманъ (1908 ч. 1—14), Т. Копытинскій (1910 ч. 14 — 1911). — *Лапшинъ*, п.[очта] Бережаны (1889—1895, 1903—1907), **Тернополь** (1894 ч. 1—12), **Львовъ** (1894 ч. 13/14—16, 1908—1910 ч. 13), **Перемишль** (1896—1902), **Сухорѣче**, п.[очта] Борщевичѣ (1910 ч. 14 — 1911), **1889—1911:** *Изд.* П. Пилипецъ (1910 ч. 14 — 1911). *Друк.* А. Цѣхоцкого въ Бережанахъ (1889—1890, 1891 ч. 10 — 1893, 1894 ч. 17/18 — 1895 ч. 7); *Друк.* В. Лозинского, подъ зарядомъ В. И. Вебера (1891 ч. 1—9); *Друк.* Ст. Коссовского въ Тернополи (1894 ч. 1—12); *Друк.* Ставропигійска подъ управленіемъ

И. Пухира (1894 ч. 13/14—16); *Друк.* С. Ф. Піонткевича въ Перемишлі (1895 ч. 8 — 1896 ч. 13); *Друк.* Н. Джульинского въ Перемишлі (1896 ч. 14 — 1902 ч. 7); *Друк.* Н. Джульинского подъ зарядомъ І. Лазора въ Перемишлі (1902 ч. 8—23/24); *Друк.* І. Лазора въ Перемишлі (1903 ч. 1—10); *Друк.* Удѣлова подъ зарядомъ І. Лазора въ Перемишлі (1903 ч. 11 — 1907); *Друк.* Ставропигійска подъ управ. Мих. Рефція (1908—1911). *Адр. ред.:* Лапшинъ, п.[очта] Бережаны (1889 — 1890, 1891 ч. 10 — 1895 ч. 7, 1897 ч. 21 — 1899 ч. 20, 1902 ч. 7 — 1907); Львовъ, ул. Слодова, ч. 10 (1891 ч. 1—3), Лычаковъ, ч. 13 (1891 ч. 4—9), ул. Снядєцкихъ, ч. 2 (1909 ч. 16 — 1910 ч. 13), ул. Друтоша, ч. 33 (1908—1909 ч. 13); Перемишль, свящ. Л. Джульинскій, ул. Довга, 14 (1899 ч. 21 — 1902 ч. 6); Сухорѣче, почта Борщевичѣ (1910 ч. 14 — 1911). *Адр. ред. й експ.:* Львовъ, ул. Снядєцкихъ, ч. 2 (1894 ч. 13/14—16), Перемишль, ул. Водна, ч. 10 (1895 ч. 8 — 1897 ч. 20). *Адр. експ.:* Тернополь, ул. Мицкевича, ч. 683 (1894 ч. 1—12).

Вийшло: 1889 — Р. I ч. 1—18, 1890 — Р. II ч. 1—23/24, 1891 — Р. III ч. 1—23/24, 1892 — Р. IV ч. 1—23/24, 1893 — Р. V ч. 1—23/24, 1894 — Р. VI ч. 1—10/11, 12, 13/14—17/18, 19—21/22, 23/24, 1895 — Р. VII ч. 1—16, 16/17, 18—20, 21/22, 23/24, 1896 — Р. VIII ч. 1—23/24, 1897 — Р. IX ч. 1—23/24, 1898 — Р. X ч. 1—23/24, 1899 — Р. XI ч. 1—23/24, 1900 — Р. XII ч. 1—23/24, 1901 — Р. XIII ч. 1—23/24, 1902 — Р. XIV ч. 1—23/24, 1903 — Р. XV ч. 1—23/24, 1904 — Р. XVI ч. 1—23/24, 1905 — Р. XVII ч. 1—23/24, 1906 — Р. XVIII ч. 1—23/24, 1907 — Р. XIX ч. 1—12, 1908 — Р. XX ч. 1—22/23, 24, 1909 — Р. XXI ч. 1—11/12, 13—19/20, 21—24, 1910 — Р. XXII ч. 1—11/12, 13, 14, [?], 1911 — Р. XXIII ч. 1—3, [?]; *Ф.* від 33×22,5 см до 36,5×26,5 см; *Т.* 5 000 (1890 ч. 1); *Обс.* 8 с., подвійні числа — 16 с.; *Передпл.:* на рікъ 2 зл. (1889—1900), 4 кор. (1901—1911). Для Америки: рікно 1 доллар (1908), 2 доллари (1909—1911). Ц. окремого числа 10 кр. (1889).

Наявність у фондi: ЛНБ: 1889 — Р. I ч. 1—18, 1890 — Р. II ч. 1—23/24, 1891 — Р. III ч. 1—23/24, 1892 — Р. IV ч. 1—23/24, 1893 — Р. V ч. 1—23/24, 1894 — Р. VI ч. 1—23/24, 1895 — Р. VII ч. 1—23/24, 1896 — Р. VIII ч. 1—23/24, 1897 — Р. IX ч. 1—23/24, 1898 — Р. X ч. 1—23/24, 1899 — Р. XI ч. 1—23/24, 1900 — Р. XII ч. 1—23/24, 1901 — Р. XIII ч. 1—23/24, 1902 — Р. XIV ч. 1—23/24, 1903 — Р. XV ч. 1—23/24, 1904 — Р. XVI ч. 1—23/24, 1905 — Р. XVII ч. 1—23/24, 1906 — Р. XVIII ч. 1—23/24, 1907 — Р. XIX ч. 1—12, 1908 — Р. XX ч. 1—24, 1909 — Р. XXI ч. 1—3, 5—

13, 16—24, 1910 — Р. XXII ч. 1—14, 1911 — Р. XXIII ч. 1—3; НДБ ЦДІАУ: 1903 — Р. XV ч. 1—23/24; Б. У. Вроц.: 1899 — Р. XI ч. 1—23/24.

Примітки: Додатки: рекламний «Додатокъ инсиратовый до «Посланника» (до ч. 7 за 1889 р., до ч. 1 за 1890 р.), «Театральна бібліотека» (з 1897 р.). У 1889—1893 рр. видання виходило під гаслом: «Где есть духъ Божій, тамъ есть свобода. (Св. ап. Павелъ)». З ч. 2 за 1910 р. у вихідних даних часопису подавалася інформація: «Основатель: Свящ. Л. Джулинський».

Ініціатором, засновником, тривалий час видавцем і редактором часопису, призначеного для священиків, а також для широкого читачького загалу, був греко-католицький священик із с. Лапшин Бережанського повіту Лев Джулинський.

У вступній статті «Господи Благослови!» редактор повідомив основні засади, на яких стоятиме видання: «Нашъ «Посланникъ» буде ходити тільки тими дорогами, котрі указавъ Христосъ Спаситель, живитись тільки тими правдами, котрі подасъ св. католическа церковь...» (1889. — Ч. 1). Про мету і завдання двотижневика Лев Джулинський писав так: «Бути толкователемъ тыхъ Божіихъ правдъ и доводити до гаразду дочасного и щастя вѣчного нашъ народъ рускій, то наша задача и цѣль нашего «Посланника» (1889. — Ч. 1). Програма часопису, докладно розписана у рекламній листівці «Посланникъ»: Письмо церковно-народное съ образками», передбачала друкування на його сторінках статей релігійно-морального змісту, белетризованих замальовок та епістолярних повідомлень про життя українського селянства й міщанства Галицького краю, просвітніх матеріалів про «далекіи, чужіи краи», побут та звичаї інших народів, про місіонерську працю греко-католицьких священиків, правничих, медичних та господарських порад, розважальних публікацій.

Під рубрикою «Кормъ духовный» у часописі розміщувалися освітньо-моралізаторські матеріали, які сприяли популяризації серед читачів християнських етичних норм, тлумачення Біблії та церковних обрядів (Коротке поясненіє богослуженія св. гр. к. церкви. — 1890. — Ч. 1; Вартість Службы Божои. — 1891. — Ч. 14; Народність и религія. — 1898. — Ч. 20), статті етнографічного характеру (О пѣсняхъ церковно-народныхъ. — 1889. — Ч. 1; Значеніє женщины межи поганами. — 1893. — Ч. 1 та ін.), критикувалися згубні звички — куріння, пияцтво (Куды дѣвасся нашъ добытокъ? — 1893. — Ч. 11; Дзєрович Ю. Ратунокъ

пѣяковъ ѳтъ пѣяньства черезъ ихъ крєвняковъ. — 1900. — Ч. 20). Згодом, із активізацією українського суспільно-політичного руху, на сторінках часопису (у межах рубрики «Кормъ духовный») побільшало критико-оглядових матеріалів, які ознайомлювали читачів журналу з ідеологічними засадами українських політичних партій і об'єднань, визначали ступінь їхньої корисності для українського народу та роль у покращанні умов життя. Наприклад, у статті «Лібералізмъ» (1894. — Ч. 17/18) зазначалося: «Язва найстрашнѣйша нынѣшныхъ часѣвъ то лібералізмъ, то той ракъ, котрый точить нынѣшну суспѣльность...».

З 1897 р. під цією рубрикою почали друкуватися матеріали, в яких крізь призму християнської моралі розглядалися найрізноманітніші соціальні питання. Окрім того, низка публікацій названої рубрики засвідчує, що найважливішим завданням «Посланника» редакція вважала поширення у суспільстві засад християнського виховання.

У відділі «Притчѣ и приповѣсти» («Притчѣ, приповѣсти, подобія») подавалися різноманітні народні та біблійні перекази, легенди, притчі, які Лев Джулинський записував протягом 16-ти років. Редактор закликав до наслідування його прикладу та співпраці у цьому відділі інших служителів греко-католицької Церкви.

Констатуючи, що «безъ політики годѣ часописи обійти ся» (1889. — Ч. 1), видавець на сторінках журналу започаткував рубрику «Політика» (з 1890 р. — «Лѣтопись»). Повідомлення, які розміщувалися під нею і розподілялися за розділами «Австрія» й «Зъ цѣлого свѣта», мали хронікально-літописний характер, тобто лише констатували факти, не вдаючись до їх детального аналізу. У випадку, коли йшлося про важливі проблеми українського народу, обійтися лише констатацією фактів авторам не вдавалося. Так, під цією рубрикою увазі читачів пропонувався огляд таких проблем: становище «Церкви рускои», українсько-польські відносини, питання української мови (зокрема введення обов'язкового вивчення її у всіх школах Галичини) та заснування українських гімназій, критика надмірної партійної розділеності українських політиків, проблеми розвитку економічної сфери у господарюванні українського народу, зокрема таких її ланок, як торгівля і промисел, підтримка розвитку культурно-освітніх («Просвіта») та економічних («Дністер») товариств, еміграція, питання автономії Галичини, зміни правопису тощо. Щодо ідеї українських політиків про автономію

Східної Галичини, в одному з повідомлень простежується деяка недовіра чи навіть скептичне ставлення: «Що автономія добра рѣчь то певно, тільки, що она у насъ щось дуже недомагає», а щодо заміни етимологічного правопису на фонетичний — категорична позиція: «Спѣрь сей правописный викликано въ теперѣшной хвили цѣлкомъ безпотребно а съ великою шкодою для розвою и такъ слабыхъ нашихъ силъ національных... ссымо рѣшително и безусловно за правописею етимологичною, за котрою стоить велика бѣльшость Русинѣвъ...».

анонси нових книг, анотації їх змісту, а у 1900-х рр. — цікаві повідомлення про технічні винаходи.

Л. Джулинський планував підтримувати тісний зв'язок редакції з читачами. З цією метою були створені рубрики «Переписка» та «Дописи». Остання згодом мала досить широку географію дописувачів. У ній друкувалися листи із Зарваниці, Сколе, Самбора, Сянока, Белза, Перемишля, Бережан, Збаража, Козови та інших міст і сіл Галичини, а також із Буковини та США.

Окрім того, на шпальтах «Посланника» було виділене місце для практичних порад (рубрика «Практика») та розважальних матеріалів (рубрика «Смѣхъ и правда»).

Різноматематичний матеріал інформаційно-порадницького змісту містили постійні і тимчасові рубрики: «Господарство» («Часть господарська»), «Записки», «Зъ чужихъ, далекихъ краѣвъ», «Оголошення», «Адвокатскій poradникъ», «Книжки миссійні» (інформаційні повідомлення, присвячені однойменному щомісячному виданню Л. Джулинського, в якому друкувалося багато історичних нарисів, описів життя святих, оповідання і вірші повчального змісту тощо), «Наші иллюстрації», «Вѣстникъ для дяковъ», «Домашній лѣкарь», «Зъ господарства».

Не залишалося поза увагою двотижневіка активне зростання наприкінці XIX ст. популярності ідей соціалізму, які видавці газети вважали небезпечними для християнства, а отже, і українського народу. Це стало причиною появи на сторінках «Посланника» публікацій на зразок статті І. А. Гмитрика «О новочасномъ соціалізмѣ и радикалізмѣ» (1898. — Ч. 1—3). Автор подав коротку історію виникнення цієї ідеології у Галичині і стверджував, що її основні засади згубно впливали на український народ.

Зміст «Посланника» надзвичайно багатий на різножанрові твори художньої літератури: вірші, поеми, драматичні твори, новели, оповідання, повісті, об'єднаною яких є дидактична та патріотична ість.

У двотижневику друкувалися твори відомих і маловідомих митців слова, серед них — С. Лепкий, В. Гнатюк, І. Луцик (псевд. Роман Сурмач), А. Твердо-

[illegible]

Під рубрикою «Відомости» подавалися короткі повідомлення про церковні та світські події на Бережанщині, у Галичині, а згодом і світі, відомості про діяльність «Товариства св. Ап. Павла» у Львові, велася кримінальна хроніка, час від часу друкувалися

хліб, І. Озаркевич, М. Вербицький, І. Білінкевич, О. Глібовицький, І. Любкович, І. Максимович, Г. Сенкевич, В. Щурат та ін.

Серед інших авторів — Лев Джулинський, Ю. Н. (крипт. Юліана Насальського), Осип Кокуревич, Євген Горницький, Іоан Федорович, Іван Болотнюк, Кирило Селецький, Андрій Чайковський, Б. Г., Г. А. П., З. П. (крипт. о. Зенона Пясецького), М. Кинаш, М. Г. (крипт. М. Горчинського), І. В. (крипт. Іосифа Вигнянського), П. К., Ю. Д. (крипт. Юліана Дзеровича) та ін.

Зрідка на першій сторінці газети друкувалися церковні пісні з нотами: автори текстів — С. Лепкий, І. Дуцько, композитори — Л. Ремеза, О. Нижанківський.

Через хворобу редактора-видавця 1907 р. вийшло лише дванадцять чисел двотижневика (ч. 12 з'явилося 16 червня). Останнє, відоме нам, число журналу (ч. 3 за 1911 р.) побачило світ 1 лютого.

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 251; 1910. — Т. 2. — С. 80, 225; 1911. — Т. 3. — С. 113, 252; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 88, 89.

Література: Енциклопедія Українознавства: Загальна частина: Перевид. в Україні. — К., 1995. — Т. 3. — С. 986; Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 6. — С. 2274; *Encyclopedia of Ukraine.* — Toronto; Buffalo; London, 1993. — Vol. 4. — Р. 160; *Джульїнський Л.* Отвертий лист до всіх Веч. гр. кат. руских Священників и питомей духовных сѣмениць всіх Епархій въ Австріи; до всего учительства и всіх другів правдивои християнскои просвѣты на Руси // Душпастыр. — 1889. — Ч. 3. — С. 86—89; *І. К. [Комарницький І.]* Посланник // Там само. — Ч. 8. — С. 227, 228; *Кревецький І.* Часописи Галицького Поділля // Часописи Поділля: Історично-бібліографічний збірник з нагоди 150-ліття першої газети на Україні (1776—1926) та 10-ліття існування УСРР. — Вінниця, 1927—1928. — С. 8—10; *Кревецький І.* З історії преси на Україні // Нова Зоря. — 1928. — Ч. 35. — С. 5, 6; *Наріжний С.* Українська преса // Українська культура: Курс лекцій. — К., 1993. — С. 120; *Канчалаба О.* Релігійно-церковна періодика XIX — першої половини XX ст. у фондах ЛНБ ім. В. Стефаніка НАН України // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. шостої Всеукр. наук.-теорет. конф. 11—13 трав. 2000 р. — Львів, 2000. — С. 191; *Дроздовська О.* Становлення та розвиток української преси повітових міст Галичини (1865—1920 рр.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2001. — Вип. 9. — С. 26; *Дроздовська О.* Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 рр.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 2001. — С. 80—86.

О. Дроздовська

УЧИТЕЛЬ: Органъ Руского тов. педагогічного (1889—1892 ч. 12); Органъ Руского тов. педагогічного (1892 ч. 13 — 1908); Органъ Руського товариства педагогічного (1909—1911/1912); Органъ Українського педагогічного товариства (1912/1913 — 1914). — Виходить 1 і 15 кожного мѣсяця (1889—1893 ч. 10), 5 і 20 кожного місяця (1893 ч. 11 — 1911 ч. 15/16), 20 н. ст. кожного місяця (1911/1912 ч. 1 — 1914). Р. І. Ч. 1. 1889, 1(13) черв.

За ред. відпovídас: Іванъ Чапельський (1889 ч. 1—3/4, 13 — 1890 ч. 14), Олександръ Барвѣнський (1889 ч. 5/6—12), Теофілъ Грушкевичъ (1890 ч. 17 — 1892), Володимиръ Шухевич (1893—1903), Іван Чапельський (1904—1906), Іван Копач (1907—1908 ч. 1), Василь Щурат (1908 ч. 2 — 1910 ч. 3/4), Олександръ Сушко (1910 ч. 5/6 — 1911 ч. 1/2), Іван Ющишин (1911 ч. 3/4—15/16, 1911/1912 ч. 1, 8), Роман Дашинич Кульчицький (1911/1912 ч. 2—11/12). *Голов. ред.* Іван Ющишин (1911 ч. 2 — 1914). *Відвѣчалний ред.* Р. Д. Кульчицький (1912 ч. 5—7, 1912/1913 ч. 1 — 1914). *Редагус* Іван Ющишин (1912 ч. 9—11/12). — **Львів, 1889—1914:** *Видас* «Руске товариство педагогічне» (1889—1903, 1911/1912 ч. 9—11/12); *Видас* Редакційний комітет (1904 — 1911/1912 ч. 4, 8); *Вид.* «Руське товариство педагогічне» (1911/1912 ч. 5—7); *Вид.* Українське Педагогічне товариство (1912/1913 — 1913/1914). *Друк.* Товариства імені Шевченка під зарядом К. Беднарського (1889—1893 ч. 7); *Друк.* Наукового Товариства імені Шевченка під зарядом К. Беднарського (1893 ч. 8 — 1911 ч. 9/10); *Друк.* Наукового Товариства імені Шевченка (1911 ч. 11/12 — 1914). *Адр. ред. і адм.:* Львів, ул. Вірменська, ч. 27 (1889—1892 ч. 18), ул. Театинська, ч. 19 (1892 ч. 19—24), ул. Сикстуска, ч. 47 (1904 ч. 17 — 1908), ул. Вірменська, ч. 2 (1909 ч. 1—7), ул. Мохначкого, ч. 12 (1909 ч. 8/9 — 1913/1914). *Адр. ред.:* Львів, ул. Чарнецького, ч. 26 (1893—1897), ул. Собіщини (Собіщини), ч. 7 (1898—1903), пл. Стрілецька, ч. 6 (1904 ч. 1—15). *Адр. адм.:* Львів, ул. Пекарська, ч. 17 (1893 ч. 1—11), ул. Різьбярська, 1а (1893 ч. 12 — 1894 ч. 1), ул. Академічна, ч. 8 (1894 ч. 2 — 1896 ч. 5), ул. Миколая, ч. 18 (1896 ч. 6 — 1897 ч. 6), ул. Вірменська, ч. 8 (1897 ч. 7 — 1899 ч. 4), ул. Театинська, ч. 19 (1899 ч. 5 — 1901 ч. 2), ул. Софії, ч. 9а (1901 ч. 3 — 1902 ч. 22), ул. Кльоновича, ч. 7 (1902 ч. 23/24 — 1903 ч. 13), пл. Стрілецька, ч. 6 (1903 ч. 14 — 1904 ч. 15).

Вийшло: 1889 — Р. І ч. 1—3/4, 5/6, 7/8—14, 1890 — Р. ІІ ч. 1—13/14, 15—24, 1891 — Р. ІІІ ч. 1—

4/5, 6—14/15, 16/17—24, 1892 — Р. IV ч. 1—14/15, 16/17—24, 1893 — Р. V ч. 1—13/14, 15/16—23/24, 1894 — Р. VI ч. 1—11/12, 13, 14/15, 16/17—23, 1895 — Р. VII ч. 1—14/15, 16/17—24, 1896 — Р. VIII ч. 1—14/15, 16/17—24, 1897 — Р. IX ч. 1—15/16, 17—24, 1898 — Р. X ч. 1—15/16, 17—24, 1899 — Р. XI ч. 1—24, 1900 — Р. XII ч. 1—16/17, 18—24, 1901 — Р. XIII ч. 1—24, 1902 — Р. XIV ч. 1—24, 1903 — Р. XV ч. 1—6/7, 8, 9/10—13/14, 15/16—18/19, 20, 21/22, 23/24, 1904 — Р. XVI ч. 1—15/16, 17—24, 1905 — Р. XVII ч. 1—15/16, 17—24, 1906 — Р. XVIII ч. 1—7/8, 9—13/14, 15/16, 17/18—21, 22/23—24, 1907 — Р. XIX ч. 1—2/3, 4—8/9, 10/11—13/14, 15/16, 17/18, 19/20, 21/22, 23/24, 1908 — Р. XX ч. 1—4/5, 6/7—9/10, 11—13/14, 15/16—18/19, 20, 21/22, 23/24, 1909 — Р. XXI ч. 1—3/4, 5/6—8/9, 10/11—14/15, 16/17, 18/19, 20/21, 22/23, 24, 1910 — Р. XXII ч. 1/2, 3/4, 5/6—8/9, 10—13/14, 15/16, 17, 18/19, 20/21/22, 23/24, 1911 — Р. XXIII ч. 1/2, 3/4, 5/6, 7/8, 9/10, 11/12, 13/14, 15/16, 1911/1912 — Р. XXIV ч. 1—11/12, 1912/1913 — Р. XXV ч. 1—11/12, 1913 — Р. XXVI ч. 1—4, 1914 — Р. XXVII ч. 5/6, 7/8, 9, 10; *Ф.* 25×16 см; *Обс.* від 16 с. до 32 с.; *Передп.*: на рік 3 зр. (1889—1903), для Австрії 6 кор. (1904—1913/1914), для Америки 2 дол., для Німеччини 6 марок, для Франції 7 франків (1909 ч. 8/9 — 1913/1914). *Ц.* окремого числа 20 кр. (1889—1903), 40 сот. (1904—1911/1912 ч. 7), 70 сот. (1911/1912 ч. 8 — 1913/1914).

Наявність у фондів: ЛНБ: 1889 — Р. I ч. 1—14, 1890 — Р. II ч. 1—13/14, 17—24, 1891 — Р. III ч. 1—24, 1892 — Р. IV ч. 1—24, 1893 — Р. V ч. 1—23/24, 1894 — Р. VI ч. 1—23, 1895 — Р. VII ч. 1—24, 1896 — Р. VIII ч. 1—24, 1897 — Р. IX ч. 1—24, 1898 — Р. X ч. 1—24, 1899 — Р. XI ч. 1—24, 1900 — Р. XII ч. 1—24, 1901 — Р. XIII ч. 1—24, 1902 — Р. XIV ч. 1—24, 1903 — Р. XV ч. 1—23/24, 1904 — Р. XVI ч. 1—24, 1905 — Р. XVII ч. 1—24, 1906 — Р. XVIII ч. 1—24, 1907 — Р. XIX ч. 1—23/24, 1908 — Р. XX ч. 1—23/24, 1909 — Р. XXI ч. 1—24, 1910 — Р. XXII ч. 1/2—23/24, 1911 — Р. XXIII ч. 1/2—15/16, 1911/1912 — Р. XXIV ч. 1—11/12, 1912/1913 — Р. XXV ч. 1—11/12, 1913 — Р. XXVI ч. 1—4, 1914 — Р. XXVII ч. 5/6—10; НБУВ: 1889 — Р. I ч. 1—14, 1890 — Р. II ч. 1—24, 1891 — Р. III ч. 1—24, 1892 — Р. IV ч. 1—24, 1893 — Р. V ч. 1—23/24, 1894 — Р. VI ч. 1—24, 1895 — Р. VII ч. 1—24, 1896 — Р. VIII ч. 1—24, 1897 — Р. IX ч. 2—24, 1899 — Р. XI ч. 1—10, 1903 — Р. XV ч. 1—23/24, 1905 — Р. XVII ч. 3, 1908 — Р. XX ч. 13/14, 1909 — Р. XXI ч. 1—12, 1910 — Р. XXII ч. 1—10, 1911/1912 — Р. XXIV ч. 1—3, 6—11/12, 1912/1913 — Р. XXV ч. 1—

11/12, 1913 — Р. XXVI ч. 3, 4, 1914 — Р. XXVII ч. 5/6—10; НБ ЛНУ: 1889 — Р. I ч. 1—14, 1890 — Р. II ч. 1—24, 1891 — Р. III ч. 1—24, 1892 — Р. IV ч. 1—24, 1893 — Р. V ч. 1—23/24, 1894 — Р. VI ч. 1—23, 1895 — Р. VII ч. 1—24, 1896 — Р. VIII ч. 1—24, 1897 — Р. IX ч. 1—24, 1898 — Р. X ч. 1—24, 1899 — Р. XI ч. 1—24, 1900 — Р. XII ч. 1—24, 1901 — Р. XIII ч. 1—24, 1902 — Р. XIV ч. 1—24, 1903 — Р. XV ч. 1—23/24, 1904 — Р. XVI ч. 1—24, 1905 — Р. XVII ч. 1—24, 1906 — Р. XVIII ч. 1—24, 1907 — Р. XIX ч. 1—23/24, 1908 — Р. XX ч. 1—23/24, 1909 — Р. XXI ч. 1—24, 1910 — Р. XXII ч. 1/2—23/24, 1911 — Р. XXIII ч. 1/2—15/16, 1911/1912 — Р. XXIV ч. 1—11/12, 1912/1913 — Р. XXV ч. 1—11/12, 1913 — Р. XXVI ч. 1—4; НДБ ЦДАУ: 1892 — Р. IV ч. 3, 7, 12, 13, 16/17; НБ ОНУ: 1912/1913 — Р. XXV ч. 1—3, 5, 11/12; ОДНБ: 1910 — Р. XXII ч. 1/2—23/24, 1911 — Р. XXIII ч. 1/2—15/16, 1911/1912 — Р. XXIV ч. 1—11/12, 1912/1913 — Р. XXV ч. 1—11/12, 1913 — Р. XXVI ч. 1—4, 1914 — Р. XXVII ч. 5/6—10; ХДНБ: 1893 — Р. V ч. 1—23/24, 1911 — Р. XXIII ч. 1—4, 1911/1912 — Р. XXIV ч. 1—11/12, 1912/1913 — Р. XXV ч. 1—11/12, 1914 — Р. XXVII ч. 5/6, 7/8; Б. Яг.: 1900 — Р. XII ч. 1—24.

Примітки: На загальній титульній сторінці 23-го і 24-го річників (1911, 1911/1912) — підзаголовок: «Орган Руського товариства педагогічного. Педагогічно-науковий журнал»; 25-го річника (1912/1913): «Орган Українського педагогічного товариства. Педагогічно-науковий журнал». У 1889—1912/1913 рр. кожний річник має загальну титульну сторінку і покажчик змісту. У 1909—1911 і 1913/1914 рр. кожне число видавалося із покажчиком змісту. 3 вересня 1911 р. адміністративним роком видання став навчальний рік — від 20 вересня до 20 серпня. Додатки: 1906 р. — «Шкільний Порадник», 1911—1914 рр. — «Науковий додаток до «Учителя».

Приступаючи до видання «Учителя», Руське педагогічне товариство (з 1912 р. — Українське педагогічне товариство) було переконане в тому, що «зможє через свій орган тьмь скорше розвинути ся на ви́к и внутрь,— що причинить ся для добра Русинівъ и шкѣльництва въ загалѣ». Розвиток шкільництва і народне виховання — мета, якій служитиме «Учитель», — відзначалося у програмній статті «Вѣдь издавництва» (1889. — Ч. 1). Призначаючи новозаснований орган «не тѣлько для учителѣвъ народныхъ, але такожъ и для учителѣвъ шкѣль середнихъ и семинарій учительскихъ», видавці підкреслювали, що

Предплатя :
на чверть року 1
ар., на півъ року
1'60 ар., на цілый
рокъ 3 ар. — До
вѣща року 1889
1'80 ар.
Одно число 20 кр.

УЧИТЕЛЬ

О Р Г А Н Ъ

РУССКОГО ТОВА. ПЕДАГОГИЧНОГО.

Редакція
и
Адміністрація
ул. вѣрненьска
ч. 27.
—><—
Неопечатанъ ре-
кламаций без-
платный.

Выходитъ 1. и 15. каждого мѣсяця.

О ВЫХОВАНІЮ НАРОДНОМУ.

Зъ першой части нашої розвідки знаємо, що належить розумѣти підъ народнимъ вихованемъ, знаємо о его хосенности и конечности; теперь скажемо дещо о средствахъ, ведучихъ до сего цѣли, с. е. о средствахъ, якихъ належить учителеви ужити, щобъ дитину въ душѣ народнымъ виховати.

Органомъ, черезъ котрый народъ якъ и держава впливає на виховане своихъ будучихъ горожанъ, есть школа. Але виховане народне не повинно розпочинатись доперва въ школѣ; вже вѣдъ першой молодости повинно все, що дитина довкола себе видить, що она чувствує и дѣлає, розбуджувати въ нѣй любовь до вѣтчины. Задачею школы есть чувство тоє при помочи вѣдповѣдныхъ средствъ въ ученику роз'яснити и ушлахотити, розбудити въ нѣмъ познане того, до чого вѣдъ взглядомъ свои вѣтчины есть зъобов'язаний и що вѣдъ въ нѣй має любити, щобъ тымъ способомъ зроби́ти его способнымъ любовь тую въ вѣдповѣднѣ часѣ замѣнити въ дѣла, котрѣ бы для его вѣтчины користь принесли. Школа має устерегти ученика вѣдъ слѣдного, ограниченого патріотизму, ведучого до національной гордости (Eitelkeit) и самолюбства, а зъ другой стороны не дозволити ему потра́сти въ безпідставный а въ грунтѣ рѣчи неморальный космополитизмъ. Розбуджуванє почутѣ и свѣдомости народной не повинно въ школѣ выступати яко щось вѣдрубного або навѣтъ тенденційного, але мусить бути стисло звязане зъ нищими цѣлями и дорогами школьного вихованя; почутѣ народне повинно бути результатомъ всѣхъ чинниківъ науковыхъ и цѣлого школьного житя. Учитель отже принаровлюючи́сь до высказанныхъ засадъ повиненъ предметъ свои науки такъ використати, чтобы старанє его розбудити въ ученику чувства народны не разило своею явностию, не выступало яко щось таке, за чимъ вѣдъ гонить, але чтобы мѣстилось въ его выкладѣ яко рѣчь цѣлкомъ природна, сама зъ себе выплываюча.

Два предмети головно суть перворадыными средствами до народного образованя ученика въ школѣ, с. е. исторія краю родинного и языкъ матерній. Не есть вправдѣ нашою задачею говорити ту объ томъ, якъ належить трактувати въ школѣ исторію всемірну и яка есть цѣль сего науки, але замѣтимо на томъ мѣстѣ, що лише въ высшихъ классахъ школъ середнихъ може исторія служити яко средство до образованя интелігенціи ;

в «Учителі» будуть міститися «побочъ житисней виднѣйшихъ педагогѣвъ такожъ розпрывы: про нынѣшній теоретичній и практичній здобутки науки педагогікѣ, організацію шкѣль и вѣдносини си до нашихъ потребъ церковныхъ и народныхъ; про подручники научніи, бібліотеки шкѣльни, габінети, шкѣльний будинки, гігієнічний обставини и научный прогресъ ученикѣвъ», а також рецензії, «лѣтопись наукова», звіти про діяльність педагогічнихъ товариствъ та вчительські збори, розпорядження шкѣльної влади, конкурси і різні шкѣльні новини.

На другому році видання часопису редакція, звертаючи увагу на такі перешкоди у справі народної просвіти і виховання, як «неохота простого народу до просвіты, перестарѣлі понятія, противніи напрямы и народніи суперечности, лихе положеніе учительства», наголошувала: «Треба старати ся, щоби наука шкѣльна вкоренювалась глибоко въ масы народніи и виховувала нарѣдъ... щоби молоде поколѣніе не вѣдлучувалось вѣдъ кореня народу, лишень щоби збѣльшувало ряды интелігенціи, свѣдомою своєю цѣли; намъ треба школы народнои» (Вѣдъ редакціи. — 1890. — Ч. 1).

Прагнучи, щоб «Учитель» став не лише «гостем в деяких школах, але конечною духовою потребою каждой руской школы», редакція зверталася до вчителів із проханням не лише матеріально підтримувати видання, а й надсилати статті та дописи, висловлюючи «свої гадки дотикаючі наряду в издавничествѣ» (1897. — Ч. 1) і пропозиції «русского» вчительства і всіх, хто цікавиться вихованням української молоді, «як треба редагувати «Учителя», щоби став ся органом цілого русского учительства?» (1904. — Ч. 1). 1910 р. під рубрикою «Анкета «Учителя» друкувалися пропозиції читачів, полемічні замітки з приводу його змісту і редагування (Від Редакції. — 1911. — Ч. 3/4).

«Учитель» мусить стати трибуною всеукраїнської школи! — наголошувала редакція. Виконанню цієї програми сприяла згуртованість у журналі українських вчених, педагогів — практиків і теоретиків, письменників. Це — Олександр Барвінський, Андрій Алиськевич, Василь Волошак, Іван Дем'янчук, Лесь Денисюк, Теодор Левицький, Іларіон Свєнцицький, Олександр Сушко, Іван Франко, Степан Рудницький, Василь Щурат, Іван Раковський, Володимир Левицький, Ярослав Весоловський, Олімпія Левицька, Яків Зеленкевич (псевд. Я. Чепіги), М. Гехтер, Спиридон Черкасенко, Григорій Шерстюк та ін.

Впродовж усього періоду видання часопису чільне місце на його шпальтах займали науково-педагогічні

статті і розвідки з історії, літератури, мови, дидактики та методики навчального процесу, про основні етапи становлення і розвитку української школи. Зокрема, це праці П. Кирчіва «Сучасна психологія» (1893. — Ч. 23; 1894. — Ч. 5, 7), В. Шухевича «Наукові розсліди над душею дитини» (1898. — Ч. 10, 11), І. Ющишина «Проби етично-інтелектуального експерименту в класі» (1909. — Ч. 14/15—18/19), М. Пачовського «Про вплив християнства на устну словесність Русинів» (1892. — Ч. 23, 24; 1893. — Ч. 2—11), Б. Вільхівського «Периодичне видання для дітей» (1892. — Ч. 20—22), М. Грушевського «Виїмки з жерел до історії України-Руси» (1894. — Ч. 23; 1895. — Ч. 1—16/17), І. Франка «Руско-українська література» (1899. — Ч. 4, 5, 9, 20), Р. Заклинського «Про школи елементарні від найдавніших часів» (1904. — Ч. 5, 6, 9, 13—24; 1905. — Ч. 2, 3, 15/16, 17), А. Алиськевича «Диялекти і літературна мова в їх взаїмній відношені» (1908. — Ч. 17, 18), А. Павенцького «Початки і розвій шкільництва на Руси» (1899. — Ч. 22, 23; 1900. — Ч. 1—12), І. Коссака «Фонетичний і психічний розвій мови» (1902. — Ч. 8—14), «Методика всемірної історії» (1904. — Ч. 11—16), Я. Чепіги «Суггестія і педагогія» (1911/1912. — Ч. 1—6), І. Г. «Педагогіка, її відношені до інших наук і її законечна ціль» (1902. — Ч. 16, 17) та ін.

У науковій розвідці «Наша мова» (1901) досліджувалася українська мова в контексті слов'янських і — ширше — європейських мов. З полемічною статтею з цього приводу виступили Б. Вільхівський та М. Іваненко (Гадки про нашу літературну мову. — 1901. — Ч. 19), в якій висловлена думка про необхідність Руському педагогічному товариству і Товариству ім. Шевченка у своїх виданнях «плекати головню галицьку мову, котра не підпала під такий сильний вплив польської, як українська під вплив московської». Правовисних проблем стосувалися статті О. Макарушки «В справі зміни руской шкільної правописи з р. 1893» (1904. — Ч. 5), І. Копача «В справі правописній» (1904. — Ч. 8). Про необхідність запровадження української мови в школах і гімназіях писали О. Торонський (О школахъ середнихъ, языкѣ рускомъ въ школахъ и нашѣй молодежи. — 1890. — Ч. 2, 3), В. Білецький (3 поля нашего шкѣльного письменства. — 1901. — Ч. 20—24; 1902. — Ч. 8—11; 1903. — Ч. 11—19), Теодор Біленький (Наука руской мови в школахъ народныхъ звичайнихъ і видѣловихъ. — 1903. — Ч. 3—11) та ін.

Суть і потребу народного виховання у педагогічно-дидактичному контексті висвітлював Іван Микитович

у статті «О вихованню народнімъ», в якій зазначив: «Два предмети головню суть перворядними средствами до народного образования ученика въ школѣ, с. є. історія краю родинного и языкъ матерній» (1889. — Ч. 3/4); різноаспектні проблеми домашнього і шкільного виховання порушувалися у публікаціях Олександра Барвінського «Вплывъ справдѣ материнскаго вихованія» (1890. — Ч. 5), «Значіне слова в вихованію» (1894. — Ч. 4), Василя Ратальського «Про фізичне вихованє» (1900. — Ч. 1—15), «Найновіший напрям в науці вихованія» (1905. — Ч. 1—10), Івана Казанівського «Алькоголізм і школа» (1912. — Ч. 2—4), «Просвітно-виховничі змагання народного учительства й боротьба його з важкими перепонами» (1913/1914. — Ч. 4—10) та ін.

Серед численних методичних матеріалів, окрім лекцій, «препарацій» до читанок, вирізняються «замітки з методики руської мови» О. Барвінського «Яке призначенє має читанка въ народній школѣ и якъ нею треба користуватись?» та статті з практичної методики «Въ справѣхъ испытій кваліфікаційныхъ для школъ народныхъ и выдѣловыхъ», І. Люка «Дещо з практики учительської», Т. Біленького «Записки учителя», Павла Банаха «Гадки учителя більшекласової школи», І. Огоновського «О рѣжныхъ методахъ ученія», С. Коваліва «Методика в рахунках», «Наука рахунків в першій році», Н. Петришина «Методичне поступованє при науці м'ягчення співзвуків через ь і і», Володимира Кабаровського «Кілька слів о науці рисунків в народних школах», «Який має бути обєм науки рахунків на науці доповняючій», а також низка матеріалів критичного характеру, рецензії на шкільні підручники, новинки педагогічно-дидактичної літератури, видання загальнонаукового та інформаційного змісту. Зокрема, з оглядами шкільних підручників на сторінках журналу виступали О. Власійчук (Дещо о ревизіѣ рускихъ підручнѣковъ шкѣльныхъ. — 1891. — Ч. 6), Юліан Ловицький (Деякі замѣтки дотыкаючі укладу шкѣльныхъ читанокъ для II і III кл. — 1891. — Ч. 9—11; Буквар для неграмотних. — 1907. — Ч. 2), Яків Миколаєвич (Дещо про читанки шкѣльні. — 1894. — Ч. 11—13), А. Глодзінський (Рускі підручники шкѣльні до науки історіѣ натуральної в школахъ середнихъ. — 1897. — Ч. 7), Микола Карінцев (Нова метода науки читанія й писанія. — 1912. — Ч. 2), П. Банах, Ю. Ловицький, О. Кокурович. 1908 р. в журналі започатковано оглядово-інформаційну рубрику «З часописий і журналів», а з 1911 р. — «Огляд педагогічної преси».

Помітне місце на сторінках часопису займали публікації з проблем українського шкільництва і народного вчительства. Так, про історію розвитку, реформування і стан українського шкільництва писали: Т. Грушкевич (Про шкѣльництво народне въ Австріѣ. — 1891. — Ч. 4/5, 12—24), Б. Вільхівський (Народна школа на Україні. — 1892. — Ч. 13, 14), Іван Созанський (До історіѣ народного шкѣльництва в рр. 1821—1838. — 1909. — Ч. 10/11—20/21), Яків Миколаєвич (О народнім шкѣльництві Галичини всхідної. — 1893. — Ч. 21), А. Павенцький (Початок і розвій шкѣльництва на Руси. — 1899. — Ч. 22, 23; 1900. — Ч. 1—12), М. Бар (Народна школа в Галичині в часах Марії Тереси. — 1910. — Ч. 1/2) та ін. У статті «Народні школи в Галичині в р. ...» висвітлювалися стан і проблеми народної освіти. Водночас часопис регулярно друкував відомості про розвиток зарубіжного шкільництва. Зокрема, це статті І. Ющишина «Школи в Швайцаріѣ», «Сербське шкѣльництво в другій половині XIX і на початку XX ст.», М. Таранька «Сучасне шкѣльництво в Даніѣ», В. Шухевича «Один день в американських школах», В. Щурата «Висші народні школи в Скандинавіѣ», а також без зазначення авторства — «Справа рідної школи в закордонній Україні», «Реформи в англійськѣм шкѣльництві», «Француске народне шкѣльництво», «Народні школи в Чехах», «З американського шкѣльництва», «Справи шкѣльництва в Норвегії» тощо.

На 24-му році існування «Учителя» редакція, вдосконалюючи його програму, намагалася «поставити його на такій височині, щоби він відповідав усім реальним, національним і шкільним потребам українського народу... злучив-би суспільність, школу, родину й інші просвітні товариства в одну гармонійну й солідарну цілість... сотворив-би спільну платформу до порозуміння між школою (учительством), родиною й суспільністю» (Від Редакції. — 1913. — Ч. 11/12). Одним із пунктів оновленої програми «Учителя» була публікація передових статей, як-от: «Незагосна рана галицької автономії», «Перед лицем історичної хвилі», «За нашу школу!», «Не дамо про себе забути!», «Невідраді прояви», «На часі», «Під теперішню хвилю», в яких редакція обговорювала актуальні питання національно-шкільної політики в краї і державі та важливі педагогічно-виховні проблеми.

Висвітлення тогочасного стану народної освіти у Галичині та на інших українських землях було ще однією позицією вдосконаленої програми часопису. Характерними для журналу стали публікації на зразок: «В обороні прав нашої мови», «В справі нашої

шкільної термінології», «Учительські постулати в парламенті», «Приватні українські школи в р. 1910/11», «Перший всеукраїнський з'їзд народного вчителства з усіх земель України», «Шкільні справи на останньому Народнім З'їзді», статті з організації шкільництва і шкільного законодавства: Онуфрій Власійчук «Учительська Службова Прагматика», Володимира Вільшанецька (псевд. В. Жуковецької) «Будуча жіноча виділова школа», Іван Казанівський «Шкільні закони і карність в народній школі», О. Гошовський «Про реформу доповнюючої науки», Яків Зеленкевич «Вільна школа. Її ідеї й здійснене їх в практиці» та ін.

Постать учителя, його роль у суспільстві, соціальне і матеріальне становище, підвищення кваліфікації перебували постійно в центрі уваги редакції журналу: О. Власійчук «О дальшомь образованію учителя» (1891. — Ч. 4/5), Т. Біленький «Дальше образованіе учителей народных» (1902. — Ч. 6), С. Ковалів «Одвѣчальность учителя — педагога» (1891. — Ч. 7), Василь Ратальський «Чи і о скільки може учитель причинити ся до економічного піддвиження народа» (1893. — Ч. 6), Іван Карай «Чорний рік» для галицького народного учительства» (1912/1913. — Ч. 11/12) та ін.

Із 1894 р. в журналі публікуються відомості про обговорення проблем шкільництва в сеймі і Державній раді та промови українських послів з цього приводу під рубрикою «Справи шкільні в соймі» («З засідань соймових», «З сойму краюго»). Окрім того, у часописі велися рубрики «Шкільні вісті», «Постанови властей шкільних» («Іменованія і постанови властей шкільних»), «З українських земель».

Час від часу друкувалися статті про відомих діячів культури і педагогів — В. Антоновича, І. Верхратського, Г. Врецьону, Я. А. Коменського, І. Нечуя-Левицького, Й. Песталоцці, О. Поповича, Ю. Федьковича, І. Франка та ін.

Реалізації просвітніх функцій науково-педагогічного журналу сприяли також статті, нариси, реферати з літератури, історії, географії, математики, природничих наук, зокрема публікації І. Раковського «Тасмниця життя», «Будучність нашої землі», В. Щурата «Шевченкове послання Гоголю», «Пояснення деяких Шевченкових висловів», «Найближші жерела творчости М. Шашкевича», Івана Дем'янчука «Антисмітизм в старині», «Біблійні картини у грецьких писателів V і VI століття по Хр.», Миколи Чайковського «Дещо про великі числа», В. Залужного «Рух в напрямі біології в школах».

До 1910 р. в «Учителі» час від часу друкувалися художні твори українських і зарубіжних письменників

— повісті й оповідання П. Кирчіва, М. Коліцуняка, К. Малицької, І. Туркевича, М. Яцківа, Ю. Лемебра, Л. Фрап'є, Ф. Мана та ін., поезії Т. Шевченка, В. Щурата, І. Франка, В. Самійленка, М. Конопницької, А. Буда, В. Кунца, Ю. Словацького, Г. Коллінс та ін.

Журнал систематично публікував матеріали про діяльність «Руського педагогічного товариства» та його філій під рубриками «Справи Руского товариства педагогічного», «З Руского товариства педагогічного», «Вісті з Руского товариства педагогічного», «Вісти Головного Виділу Р. Т. П.», а також повідомлення про «Загальні збори Руского тов. педагогічного», «Рух в товариствах педагогічних» тощо. Багато інформації про українське шкільництво подавалося у кореспонденціях про конференції і з'їзди вчителів, діяльність товариств «Шкільна поміч», «Взаїмна поміч галицьких і буковинських учителів і учительок», а також у повідомленнях різних педагогічних і просвітніх організацій під рубриками «Конкурси», «Оповідання».

Помітне місце на сторінках журналу займали матеріали, які вміщувалися під рубриками «Бібліографія», «Наука, штука і література», «Нові книги». Тут велися також рубрики «Новинки», «Всячина», в останні чотири роки видання — «З широкого світа», «Вісти з закордону».

Останнє (10-ге) число вийшло 20 червня 1914 р.

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 268, 269; 1910. — Т. 2. — С. 101, 102, 248, 249; 1911. — Т. 3. — С. 131, 132, 280, 281; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 89.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 9. — С. 3473; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 197; *Шеремет Л. М.* Проблеми освіти та шкільного книговидання на сторінках «Учителя» // Теоретичні та організаційні проблеми формування репертуару української книги та періодики: Доп. і повідомл. Міжнар. наук. конф. 25—26 серп. 1995 р. — Львів, 1996. — С. 279—283; *Черниш Н. І.* Досвід видання часопису «Учитель» (1889—1914 рр.) // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. четвертої Всеукр. наук.-теорет. конф. 19—20 груд. 1997 р. — Львів, 1997. — С. 40—43; *Передирій В.* Становлення львівської педагогічної преси (друга половина XIX — початок XX ст.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2001. — Вип. 9. — С. 17—20; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1:

1848—1900 рр. — С. 495—504; Зайченко І. В. Проблеми української національної школи у пресі (друга пол. XIX — поч. XX ст.). — Львів, 2002. — С. 60, 61; Романюк С. Олександр Барвінський (1848—1927 рр.) — творець нової концепції української національної школи (за матеріалами періодичних видань Галичини другої половини XIX ст.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2002. — Вип. 10. — С. 435, 436, 441—443.

М. Галушко

162

ЧАСОПИСЬ ПРАВНИЧА: Місячник для теорії і практики (1889—1890); Для теорії і практики (1891); Видавництво для теорії і практики (1894 чвертьріч. 1); Видавництво Наукового Тов. імени Шевченка для теорії і практики (1894 чвертьріч. 2 — 1895); Розвідки правничі секції історично-філософичної Наукового Товариства імени Шевченка (1896—1900). — Виходить кожного першого в місяці (1889—1890), чвертьрічно, то єсть в днях: 5 лютого, 15 мая, 15 серпня і 15 падолиста в роцк 1891, 1894—1895). Р. 1. Ч. 1/4. 1889, 1 цвѣт.

Отвѣтальный вид. (1889—1890), *выдас и вѣдпо-вѣдас* (1891), *впорядник* (1894—1895), *ред.* (1896—1900) Кость Левицький. — **Львів, 1889—1891, 1894—1900:** Вид. Кость Левицький, Антонъ Горбачевскій, Евгений Олесницькій (1889—1890); Вид-во Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові (1894—1895); Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка (1894—1900). Друк. Тов. ім. Шевченка у Львові під зарядомъ К. Беднарского (1889—1891); Друк. Наукового Тов. ім. Шевченка у Львові під зарядомъ К. Беднарского (1894—1900). *Адр. адм.:* Львівъ, при ул. Корняктѣвъ, ч. 1 (Народный Дѣмъ) (1889—1891), при ул. Академічній, ч. 8 (1894—1895). *Адр. Т-ва:* Львів, ул. Академічна, ч. 8 (1896—1897), ул. Чарнецкого, ч. 26 (1898—1900).

Вийшло: 1889 — Р. 1 ч. 1/4—12, 1890 — Р. 2 ч. 1—12, 1891 — Р. 3 ч. 1/6, 7/12, 1894 — Р. 4 чвертьріч. 1—3/4, 1895 — Р. 5 чвертьріч. 1—4, 1896 — Р. 6, 1897 — Р. 7, 1898 — Р. 8, 1899 — Р. 9, 1900 — Р. 10; Ф. 23×14,5 см; Обс. від 204 с. до 276 с. (1889, 1894—1895), від 164 с. до 192 с. (1890, 1896—1900), 88 с. (1891); *Передпл.:* річно у Львовѣ 3 зр. а. в. (1889—1891), вѣ Австрій зѣ пересилкою 3 зл. а. в. Вѣ Росіи 4 руб. (1889—1891, 1894—1895). Ц. окремого числа 1 зр. (1896—1897, 1899), 2 зр. (1898), 4 зр. (1900).

Наявність у фондї: ЛНБ: 1889 — Р. 1 ч. 1/4—12, 1890 — Р. 2 ч. 1—12, 1891 — Р. 3 ч. 1/6, 7/12, 1894 — Р. 4 чвертьріч. 1—3/4, 1895 — Р. 5 чвертьріч. 1—4,

1896 — Р. 6, 1897 — Р. 7, 1898 — Р. 8, 1899 — Р. 9, 1900 — Р. 10; НБУВ: 1889 — Р. 1 ч. 5, 8—11, 1890 — Р. 2 ч. 2, 4, 5, 7, 8, 1891 — Р. 3 ч. 1/6, 7/12, 1894 — Р. 4 чвертьріч. 1—3/4, 1895 — Р. 5 чвертьріч. 1—4, 1896 — Р. 6, 1897 — Р. 7, 1898 — Р. 8, 1899 — Р. 9, 1900 — Р. 10; НДБ ЦДІАУ: 1889 — Р. 1 ч. 6, 1890 — Р. 2 ч. 4, 5, 1891 — Р. 3 ч. 1/6, 7/12; НБ ОНУ: 1894 — Р. 4 чвертьріч. 1, 1895 — Р. 5 чвертьріч. 3, 1896 — Р. 6, 1897 — Р. 7, 1898 — Р. 8, 1899 — Р. 9, 1900 — Р. 10; БН: 1896 — Р. 6, 1898 — Р. 8, 1899 — Р. 9, 1900 — Р. 10; ББУ: 1894 — Р. 4 чвертьріч. 1—3/4, 1895 — Р. 5 чвертьріч. 1—4, 1896 — Р. 6, 1897 — Р. 7, 1898 — Р. 8, 1899 — Р. 9, 1900 — Р. 10.

Примітки: У 1889—1890 рр. на обкладинці і титульній сторінці зазначено: «При чинномъ спѣвѣдѣлкѣ... Олександра Огоновского, Антона Дольницкого и Николы Шухевича». У 1889—1897 рр. нумерація сторінок загальна для кожного річника, 1898 р. — постатейна. До кожного річника подається покажчик змісту. З 1900 р. часопись, тематично розширений, продовжив виходити під назвою «Часопись правнича і економічна».

«Часопись Правнича» — перший український правничий орган Наукового товариства ім. Шевченка. Приступаючи до видання фахового місячника, К. Левицький у «Слові вѣдъ выдавцѣвъ» відзначав: «Се перша проба нашої сили наукової на поли правознавства, якъ такожъ на поли розвитку нашої термінологік правничої». Зазначаючи, що попередньо проголошене завдання «выдавати мѣсячникъ для теоріи і практики і поставити на высотѣ научной сму належной» поки що не може бути виконано, оскільки українські правничі сили «ще... не спѣзнали ся при спѣльной праці науковѣй...», редактор про мету і завдання часопису писав: «Бажасмо дуже, аби «Часопись Правнича» всѣхъ нашихъ правниковъ оживляла и була справедливымъ образомъ нашего житя і потребъ нашихъ! Каждый чимъ може най насъ пѣдмагає: сей вѣ теоріи, иншій вѣ справахъ практичныхъ... бо тільки при пѣдѣлкѣ працѣ зможемо основно пѣднести кожду живу справу зѣ хѣсномъ для всѣхъ».

Висловлюючи надію, що часописом зацікавляться українські правники в Галичині, Буковині, Угорщині, Наддніпрянській Україні, а також у Боснії і Герцеговині, К. Левицький наголошував: «Рѣжнородный устрѣй правный сего або иншого краю не дѣлѣть насъ, бо власне поучить насъ вѣ способѣ порѣвнюющей: середъ якихъ правъ жисмъ, о скѣлько они ту або тамъ лучший и якихъ намъ реформъ та змѣнъ треба».

Числа: 1—4.

Львовъ 1. цвѣтня 1889.

Рочникъ I.

ЧАСОПИСЬ ПРАВНИЧА

Мѣсячникъ для теоріи и практики.

Выходитъ у Львовѣ каждого першого въ мѣсяцѣ.

Предплатя у Львовѣ платна: рѣчно 3 зр. ав. а для Россіи 4 рублн.

Рукописи уняты не звертають ся.

Адміністрація часописи: у Львовѣ, при улиці Кориникѣвъ число 1.
(Народный Дѣмъ).

Выдавцѣ:

Д-ръ Костъ Левинскій

Д-ръ Антонъ Горбачевскій

Д-ръ Евгений Олесницкій

Слово вѣдъ издавцѣвъ.

Пускаемо въ свѣтъ першій выпускъ нашої „Часописи Правничи“, першого у насъ фахово-наукового мѣсячника.

Се перша проба нашої силы науковои на поли правознавства, якъ такожъ на поли розвитку нашої термінологіи правничи. Знаємо добре, що завдано виповѣдженому въ першій оповѣстцѣ: издавати мѣсячникъ для теоріи и практики, и поставити на высотѣ научной ему належной — мы на разѣ ще не зможемъ вѣдповѣсти. Всякій початокъ тяжкій, а нашіи силы правничіи ще не зѣбрали ся до купы, ще може не спѣзнали ся при спѣльной праці науковой... Мило намъ вже однакожъ на томъ мѣсци пѣднести, що наша перша оповѣстка про издавництво „Часописи Правничи“ зѣстала радо принята въ цѣлѣмъ краю, та що ширій люде поспѣшили намъ въ помѣчь зѣ предплатою и въ той способъ змогли мы приступити до издавництва безъ великихъ жертвъ матеріальныхъ. Спаси Богъ Вамъ за се Дорогій Братя Родимцѣ!

Се початокъ. Намъ треба ще помочи при самѣмъ издавництвѣ, и о сю помѣчь кличемо до всѣхъ нашихъ Правниковъ, котрымъ лежить на серци поступъ науки на основѣ житя народно-сусѣльного! Бажаємо дуже, абы „Часопись правнича“ всѣхъ нашихъ правниковъ оживляла и була справедливымъ образомъ нашого житя и потребъ нашихъ! Каждый чинъ може

Щодо створення правничої термінології передбачалося «зъ всею строгостію стеречи чистоты нашої рѣднои бесѣды рускои на основѣ нашихъ богатыхъ памятниковъ літературныхъ якъ такожъ устной простонародной словесности. Хочемъ писати живымъ рускимъ словомъ — каждому зрозумѣлымъ!» — підкреслював видавець (1889. — Ч. 1/4).

Спрямування юридичного часопису визначали насамперед наукові розвідки, теоретично- та практично-правові статті, що займали помітне місце серед інших публікацій впродовж усього періоду видання. Зокрема, це наукові праці К. Левицького (Критичні uwagi про значенє присяги головної зъ додаткомъ: «о скѣлько знаю и собѣ пригадую». — 1889. — Ч. 1/4; Въ справѣ нашої правничои термінологіѣ. — 1889. — Ч. 8; Чи має бути обмежена подѣльнѣсть ґрунтѣвъ селянскихъ? — 1890. — Ч. 3, 4; О набутію недвижимости при екзекуційній продажі. — 1891. — Ч. 7/12; Про новий цивільний процес в Австрії. — 1894—1896; Правда Руска, памятникъ законодатний права руского з XI віку. — 1895. — Четвертьріч. 3), О. Огоновського (Замѣтки до теоріѣ о блудѣ (егот) при умовахъ облигаційныхъ. — 1889. — Ч. 1/4—5; Австрійске право облигаційне. — 1891. — Ч. 1/6), А. Горбачевського (Дещо про новий законъ громадскій для 30 бѣльшихъ мѣстъ галицкихъ и сго становище въ системѣ красѣго законодавства громадского. — 1889. — Ч. 9, 11; Набутє власности дорогою вивласненія. — 1891. — Ч. 7/12), П. Стебельського (Чи и о скѣлько показали ся у насъ въ практичѣ суды присяжныхъ и пожиточными. — 1889. — Ч. 12; Нелітні преступники в сѣвітлі новихъ напрямів в праві карнім. — 1895. — Четвертьріч. 1; Австрійский процес карний. — 1900), С. Дністрянского (Трилітний речинець. — 1895. — Четвертьріч. 2; Заручини в австрійськѣмъ праві. — 1899; Чоловік и сго потреби в правнімъ системі. — 1900), а такожъ статті і реферати Антона Дольницького, Михайла Зобкова, Євгена Олесницького, Миколи Шухевича та інших правників, в яких розглядалися найбільш важливі правничі, правово-економічні та правово-соціальні проблеми тогочасного суспільного життя. Окрім того, у часописі друкувалися матеріали про законодавство і судочинство в Росії, Угорщині, Боснії і Герцеговині: реферат Володимира Спасовича з Петербурга «Про нинѣшній станъ земствъ въ губерніяхъ царства російского и просктовані змѣны» (1889. — Ч. 10), статті Л. Рожанського «Реформа судівництва в Росії» і Б. Рожанського «Про законъ супружій на Угорщині» (1894. — Четвертьріч. 3/4), Михайла Зобкова «Нова

карна процедура для Босны и Герцеговины» (1891. — Ч. 17/12), наукова розвідка М. Буданова «Начеркъ родинного права Литовскої Руси в половині XVI в.» (1895. — Четвертьріч. 3, 4) та ін.

Для висвітлення практично-правових і судових питань у часописі було запроваджено рубрики «Практика судовая», «Практика адміністратійна», під якими публікувалися рішення найвищого Трибуналу — судового, касаційного й адміністратійного та «Ореченія цивільно-судові», «Ореченія карио-судові», «Ореченія трибуналу адміністратійного» у поданні К. Левицького, Є. Олесницького, С. Федака, Д. Стахури, Г. Кузьми, а також — «Зъ права цивільного», «Зъ права вексельового», «Зъ права карного», «Зъ цивільного процесу», «Зъ поступованія карного», «Зъ цивільного поступованія», «Зъ закона цивільного» тощо. Постійно друкувалися інформаційні повідомлення, якот: ухвали сейму «Въ справѣ судѣвництва карного», «Рѣшенє Трибуналу державного», «Ореченія Трибуналу державного», «Розпорядженє Міністерства правосудія» тощо.

Під рубрикою «Критика» містилися критичні та полемічні публікації М. Зобкова, Б. Рожанського, Данила Кулика («Голоси теорії і практики що-до спірнихъ питань права цивільного» (1895—1896), низка статей і заміток про практичні розвідки і «справоздання» К. Левицького («Справа мастиностей рентових», «Про уряди роз'ємні і суди мирові», «Новий законъ прасовий в Австрії», «Заповіді судейски», «Переглядъ законодавства в Австрії в році 1894», «Про новости в поступованію відкличнім», «До питанія про відносини службові учителів шкіл середнихъ», «Наші сервітути» тощо).

Постійними в часописі були рубрики «Замѣтки літературні», «Бібліографія», яка містила рецензії й огляди за розділами «Історія і філософія права», «Право канонічне», «Економіка суспільна і наука скарбова», «Право приватне», «Право карне і процес карний», їхніми авторами здебільшого виступали С. Дністрянский, Григорій Камінський, Іван Макух, І. Новаківський, Михайло Новаковський, Петро Рондяк, Роман Стефанович та О. Тимкевич. Під рубрикою «Бібліографія» подавалися також відомості про «Важнѣйші часописи правничі словянскі, котрі въ р. 1889 виходять», «Нові книжки правничі, що появилися въ році 1889» тощо.

Під рубрикою «Miscellanea» друкувалися виклади рефератів, виголошених на засіданні правничого Товариства в Берліні, в яких обговорювалися правові й економічні питання: Борис Мінцес «Про правні і

економічні відносини Фінляндії і балканських держав до Росії», Генріх Раухберг «Про участь жінки в заводській праці» та ін., С. Дністрянський «З Комісії правничої», В. Охримович «Причинок до історії громадської власності», К. Левицький «В справі нашої термінології».

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1909. — Т. 1. — С. 273—275; 1910. — Т. 2. — С. 108, 109, 255, 256; Ігнатіско В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 90.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 10. — С. 3697; Животко А. Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 197; Андрусяк Т. Г. Становлення і розвиток української правничої преси на західно-українських землях // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. другої Всеукр. наук.-теорет. конф. 21—22 груд. 1994 р. — Львів; Житомир, 1994. — С. 23, 24; Андрусяк Т. Г. Правничі періодика Наукового товариства ім. Шевченка // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. третьої Всеукр. наук.-теорет. конф. 22—23 груд. 1995 р. — Львів, 1995. — С. 51, 52; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 4.

М. Галушко

1890 р.

163

ДЗВІНОКЪ (1890—1892); **ДЗВІНОК** (1893—1914): Письмо ілюстроване для дітей і молоді (1890—1892); Письмо ілюстроване для дітей і молоді (1893); Письмо ілюстроване для науки і забави руских дітей і молоді (1894—1900, 1905—1910 ч. 3/4); Ілюстроване письмо для науки і забави руским дітям і молоді (1901—1902); Ілюстроване письмо для науки і забави руским дітям і молоді. Орган Руского Товариства педагогічного (1903—1904); Ілюстрована часопись для дітей і молоді (1910 ч. 5 — 1914). — Виходить 1 і 15 кожного місяця (1890—1893 ч. 10), 5-го і 20-го кожного місяця (1893 ч. 11 — 1906), 10 і 25 кожного місяця (1907—1914). Р. І. Ч. 1. 1890, 1(13) січня.

Видас і за ред. одвічас: Олександр Барв'їнський (1890), Володимир Шухевич (1891—1892 ч. 17). *За ред. одвічас:* Володимир Шухевич (1892 ч. 18 — 1895), Василь Білецький (1896—1900 ч. 13), Михайло Пачовський (1900 ч. 14 — 1902), Лев Гаванський

(1903—1904 ч. 2), Андрій Алиськевич (1904 ч. 3 — 1908), Осип Янів (1909—1911), Євгенія Ясеницька (1911/1912—1914). *Редагус:* Катря Гриневичева (1909—1911), Комітет (1911/1912 ч. 1), Іван Крип'якевич (1911/1912 ч. 2 — 1914). — **Львів, 1890—1914:** *Видас:* Руске Товариство педагогічне (1892 ч. 18 — 1902, 1907—1911), Константина Маліцка (1903 ч. 1 — 15/16), Українське педагогічне Товариство (1911/1912—1914). *Друк.* Товариства імені Шевченка під зарядом К. Беднарського (1890—1893 ч. 5); *Друк.* Наукового Товариства ім. Шевченка під зарядом К. Беднарського (1893 ч. 6 — 1911 ч. 10); *Друк.* Наукового Товариства ім. Шевченка (1911 ч. 11 — 1914). *Адр. ред.:* Львів, ул. Чарнецького, ч. 26 (1890—1895), ул. Францісканська, ч. 12 (1896 ч. 1—18), ул. Баторого, ч. 38 (1896 ч. 19 — 1899), ул. Вагилевича, ч. 1 (1900 ч. 13), ул. Гофмана-Опата, 28 (1900 ч. 14 — 1901 ч. 8), ул. Зелена, ч. 15 (1901 ч. 9 — 1902), ул. Бартоша-Гловацкого, ч. 8, К. Гриневичева (1909—1911), ул. Мохнацького, ч. 12 (1911/1912—1914); Галич, Константина Маліцка (1903 ч. 1—15/16). *Адр. адм.:* Львів, ул. Пекарська, 17, Теоф. Грушкевич (1893 ч. 1—11), Теоф. Грушкевич, ул. Різьбярська, 1а (1893 ч. 12—23/24), ул. Академічна, ч. 8 (1894—1896 ч. 5), ул. Миколая, ч. 18 (1896 ч. 6 — 1897 ч. 6), ул. Вірменська, 8 (1897 ч. 7 — 1899 ч. 4), ул. Театинська, ч. 19 (1899 ч. 5—24), ул. св. Софії, ч. 9а (1900 ч. 13 — 1902), ул. Кльоновича, ч. 7 (1903 ч. 1—13), ул. Кохановського, ч. 15 (1903 ч. 14), пл. Стрілецька, ч. 6 (1903 ч. 15/16—20), ул. Вірменська, ч. 2 (1909 ч. 1—5), ул. Мохнацького, ч. 12 (1900 ч. 9—24, 1910—1914). *Адр. ред. і адм.:* Львів, ул. Театинська, ч. 19 (1900 ч. 1—12), пл. Стрілецька, ч. 6 (1903 ч. 21 — 1904), ул. Сикстуска, 47 (1905—1908).

Вийшло: 1890 — Р. І ч. 1—24, 1891 — Р. II ч. 1—24, 1892 — Р. III ч. 1—13/14, 15/16—24, 1893 — Р. IV ч. 1—13/14, 15/16—23/24, 1894 — Р. V ч. 1—11/12, 13, 14/15, 16/17—24, 1895 — Р. VI ч. 1—14/15, 16/17—24, 1896 — Р. VII ч. 1—16/17, 18—24, 1897 — Р. VIII ч. 1—15/16, 17/18—24, 1898 — Р. IX ч. 1—15/16, 17/18—24, 1899 — Р. X ч. 1—24, 1900 — Р. XI ч. 1—24, 1901 — Р. XII ч. 1—13/14, 15/16—24, 1902 — Р. XIII ч. 1—15/16, 17—24, 1903 — Р. XIV ч. 1—15/16, 17/18—24, 1904 — Р. XV ч. 1—15/16, 17—24, 1905 — Р. XVI ч. 1—16/17, 18—24, 1906 — Р. XVII ч. 1—5/6, 7/8—14/15, 16, 17/18—24, 1907 — Р. XVIII ч. 1/2—13/14, 15/16, 17/18—24, 1908 — Р. XIX ч. 1—11/12, 13/14, 15/16—19/20, 21—24, 1909 — Р. XX ч. 1, 2/3—13/14, 15/16, 17/18—20/21, 22/23, 24, 1910 — Р. XXI ч. 1/2, 3/4, 5—9/10, 11, 12/13, 14/15, 16/17, 18/19, 20/21,

ПИСЬМО ІЛЮСТРОВАНЕ ДЛЯ ДІТИЙ І МОЛОДЕЖИ.

Виходить 1. и 15. кожного місяця.

Ч. 8.

У Львові 15. (27.) Цвітня 1893.

Р. IV.

Передплата виносить:
річно 4 згр., піврічно 2 згр., чвертьрічно 1 згр.

Реданція: Вол. Шухевич, Львів ул. Чарнецького 26.
Адміністрація: Теоф. Грушківч, ул. Пекарська 17.

На великдень^{*)}.

Усім, усім сьвятих небес
Сьвятий привіт: Христос Воскрес!
Давно діди его мовляли,
Друг друга щиро привітали.

Летіли роки, сотні літ;
Линяв людської слави цвіт;
Руйнуючи земні митарства,
Мінали ся царі і царства.

Живе, не вмере сьвятих небес
Сьвятий привіт: Христос Воскрес!
Ростіть, цвітійте, навчайтесь діти,
Вважать добро, людей любити.

Поглянувши на Божий сьвіт,
Твердіть ви ще один привіт,
Щоб рівно йшла жити дорога:
Душа моя величить Бога!

Л. Гайда.

^{*)} Написана по надрукованню ч. 7-ого.

ДУМКА.

І доси снить ся: Під горою,
Між вербами, та над водою,
Біленька хаточка; сидить,
Неначе і доси, сивий дід
Коло хатиночки, і бавить
Хорошес та кучеряве
Своє маленьке вчука.
І доси снить ся: Вийшла з хати
Веселая сьміючись мати,
Цілує діда і дити —
Аж трічи весело цілує,
Прийма на руки і годує,
І спать несе; а дід сидить
І усьміхаєть ся, — і з тиха
Промовить нишком: „Де-ж те лихо?
Печалі тій, вороги?“...
І нищечком старий читас
Перехрестившись „Отче наш“,
Крізь верби сонечко сіас
І тихо гасне... день погас, —
І все почило... — Сивий в хату
І сам пійшов опочинати.

1848.

Тарас Шевченко.

22/23, 24, 1911 — Р. XXII ч. 1/2—6, 7/8—10, 11/12, 13/14, 15/16, 1911/1912 — Р. XXIII ч. 1—21/22, 23/24, 1912 — Р. XXIV ч. 1—7, 8/9, 1913 — Р. XXV ч. 10—21/22, 23/24, 1913/1914 — Р. XXVI ч. 1—9/10, 11/12—21/22, 23/24; *Ф.* від 29×22,5 см до 21×14,5 см (1890—1899), 23,5×16 см (1900—1914); *Обс.* від 183 с. до 200 с. (1890—1892), 91 с. (1893), 472 с. (1894), від 380 с. до 396 с. (1895—1905, 1911/1912—1914), 364 с. (1906), від 348 с. до 456 с. (1907—1910), 236 с. (1911); *Передпл.*: річно 4 злр. (1890—1895), 3 зр. (1896—1900), 6 кор. (1901—1909). Річно для Австрії 6 кор., для Америки 2 дол., для Німеччини 6 марок, для Франції 7 франків (1910—1914), для Росії 3 руб. (1912 ч. 10 — 1914). *Ц.* окремого числа 40 сот. (1910—1914).

Наявність у фондів: ЛНБ: 1890 — Р. I ч. 1—24, 1891 — Р. II ч. 1—24, 1892 — Р. III ч. 1—23, 1893 — Р. IV ч. 1—23/24, 1894 — Р. V ч. 1—24, 1895 — Р. VI ч. 1—24, 1896 — Р. VII ч. 1—24, 1897 — Р. VIII ч. 1—24, 1898 — Р. IX ч. 1—24, 1899 — Р. X ч. 1—24, 1900 — Р. XI ч. 1—24, 1901 — Р. XII ч. 1—24, 1902 — Р. XIII ч. 1—24, 1903 — Р. XIV ч. 1—24, 1904 — Р. XV ч. 1—24, 1905 — Р. XVI ч. 1—24, 1906 — Р. XVII ч. 1—24, 1907 — Р. XVIII ч. 1/2—24, 1908 — Р. XIX ч. 1—24, 1909 — Р. XX ч. 1—5, 7, 9—24, 1910 — Р. XXI ч. 1/2—24, 1911 — Р. XXII ч. 1/2—15/16, 1911/1912 — Р. XXIII ч. 1—23/24, 1912/1913 — Р. XXIV/XXV ч. 1—23/24, 1913/1914 — Р. XXVI ч. 1—23/24; *НДБ ЦДІАУ:* 1905 — Р. XVI ч. 1—12; *ОДНБ:* 1910 — Р. XXI ч. 1/2—24, 1911 — Р. XXII ч. 1/2—15/16, 1911/1912 — Р. XXIII ч. 1—16, 1913 — Р. XXV ч. 17—21/22, 1913/1914 — Р. XXVI ч. 1—20; *ХДНБ:* 1895 — Р. VI ч. 1—24, 1898 — Р. IX ч. 1—24, 1906 — Р. XVII ч. 1—24, 1909 — Р. XX ч. 1—24, 1911/1912 — Р. XXIII ч. 1—23/24, 1912 — Р. XXIV ч. 1—8/9, 1913 — Р. XXV ч. 10—23/24, 1914 — Р. XXVI ч. 9/10—23/24.

Примітки: 1890 р. останнє (умовно 24-те) число вийшло без зазначення номера і дати з підзаголовком: «Письмо ілюстроване для науки і забави руских дѣтей і молодежи». На титульній сторінці річників: підзаголовок: «Ілюстроване письмо для науки і забави руским діточкам і молодіжи» (1906); «Ілюстроване письмо для науки і забави молодежи» (1909—1914); надзаголовок: «Видавництво Руского Товариства педагогічного у Львові» (1902—1906). «Під редакцією Василя Білецького і Костя Паньковського» (1899—1900), «... К. Маліцької і Ілька Гаврилюка» (1903), «... Д. Лукіяновича і А. Алиськевича» (1905). Нумерація сторінок у

річниках наскрізна. Додатки: 1906 р. до ч. 8 — «Додаток для молодших читачів» (4 с.); у 1907—1914 рр. із самостійною нумерацією сторінок, а з 1911/1912 р. і чисел — «Додаток для малих читачів» (4 с.). З 1 вересня 1911 р. часопис виходив за адміністративним роком. До кожного річника подано покажчик змісту.

За допомогою залучених до співпраці «найліпших силъ літературныхъ и педагогическихъ» (1893. — Ч. I) видавці ілюстрованого часопису «Дзвінок» виконували його основну мету — виховання в дітей і молоді, «не только школьной, але и той, котра зъ рѣжныхъ причинъ приневолена безъ науки школьной дожидати лучшей доли», «любови до матірної мови, а тим самим і руского народу». Прагнути дати українським дітям «се, чого їм публичні школи — на жаль — або не дають, або навіть не старають ся дати...», редакція журналу наголошувала: «...угрунтуємо в молодих серцяхъ любов до Вітчизни ... навчаючи дѣтвору пильности, праці сумлінної і почуту обовязку, розказуючи їй про нашу минувшину, вказуючи красші плоди творчости нашего духа і иньшихъ народів, вказуючи їй красу рідного краю та нашої природи» (1906. — Ч. I). Для цього «кожде число, — зазначали видавці часопису, — популярною дорогою, у живій, белетристичній формі обуджує інтерес діточий до всього, що вяже ся з наукою, поступом, громадянським житєм, до всього, що патріотичне, гуманне і здібне обрзувати молоду душу» (1911. — Ч. 15/16).

Зміст «Дзвінка» складали вірші, поеми, байки, казки, повісті й оповідання, п'єси, сценічні картинки з життя дітей, популярні та інформаційно-пізнавальні статті з історії, етнографії, географії, природознавства, літератури, подорожні замітки, загадки, забави, пісні і ноти, народні приказки, бібліографічні матеріали про нові книги тощо.

Поетичні твори на сторінках журналу представлені перш за все віршами і поемами Т. Шевченка («Давно те минуло», «Іванъ Пѣдково», «Перебендя», «Три шляхи», «Мені однаково», «Учѣте ся брати мои», «Богате село» та ін.), Лесі Українки («Мамо йде вже зима», «Вишеньки», «Надія», «Роберт Брюс, король шотландський»), Олени Пчілки («Найперші діаманти», «Сонет»), І. Франка (під псевд. Мирон, крипт. І. Ф.) («Лісь Микита», «Абу Каземові капці», «Лісова пригода», «Моя любов до України»), Уляни Кравченко («Воскресла Україна!», «Любов до рідної землі», «Чи знаєш край»), а також В. Чайченка (псевд. Б. Грінченка), Павла Граба (псевд. П. Грабовського), Віри

Лебедової (псевд. Константи́ни Малицької), Катрі Гриневичевої, Дніпрової Чайки (псевд. Людмили Василевської), Л. Глібова (під псевд. Дідусь Кенир і Боровіковський), Богдана Лепкого, Корни́ла Устияновича, Є. Гребінки, Федота Шелудька (псевд. Х. Майстренка), Володими́ра Самійленка (під псевд. Сивенький), Олени Цегельської (під псевд. Галя), В. Вільшанецької (псевд. Володими́ри Жуковецької), Ірми Остапівни (псевд. Ольги Дучимінської), Дани́ла Мордовця, Дани́ла Млаки (псевд. Сидора Воробкевича), О. Кониського, М. Пачовського (під псевд. Михань Лопач), Михай́ла Бачинського, М. Буженка (псевд. Михай́ла Рихвицького), Па́вла Думки, Любоми́ра Селянського (псевд. Івана Петришина), Анто́на Моги́льницького, Володи́мира Масляка, І. Журби (псевд. Йосипа Журавського), Маркія́на Шашкевича, Дми́тра Йо́сифовича (під псевд. Вас. Ріленко), Сильве́стра Яричевського та ін. Серед перекладів — «Плач Ярославни» із «Слова о полку Ігоревім» (у перекладі Михай́ла Вербицького) та поезія В. Гюґо, О. Пушкіна, М. Лермонтова, М. Некрасова й ін.

Чільне місце у журналі займали байки, казки та народні перекази. Поряд з народними «Дзвінок» друкував багато байок Леоні́да Глібова («Хлопчик и Гадюка», «Коник-Стрибунець», «Перлинка», «Левь д'дугань», «Ягня», «Жук і пчола», «Свиня», «Зозуля і півень», «Хазяїн та шкапа», «Ластівка и Шулик», «Будаць и Васильки» та ін.), який у 1890—1891 рр. вів постійний «кутик» «Загадки і жарти Дідуса Кенира», а також байки Ю. Федьковича, Дани́ла Ткаченка (під псевд. Пісочинець), Мико́ли Вороного, Степа́на Руданського, Па́влина Свенціцького (під псевд. Па́вло Свій), байки і казки Олени Пчілки, В. Чайченка, казки Ганни Барвінок (псевд. Олександри Куліш), М. Загірньої (псевд. Марії Грінченко), Л. Старицької, Цезаря Білила (псевд. Цезаря Білиловського), Ната́лки Полтавки (псевд. На́дії Кибальчич), Олександра Лотоцького (під псевд. Любенький), М. Шко́личенка (псевд. Му́сія Коно́ненка), Одарки Романової та інших авторів. Для ознайомлення маленьких читачів зі світовою літературою багато місця відводилося перекладам казок Г.-К. Андерсена, братів Грімм і байок І. Крилова, переспівам або перекладам байок Езопа, народних чеських, сербських, хорватських, японських, арабських, російських та інших казок, байок і легенд. Важливе місце в журналі займали оповідання та п'єси, зокрема, твори Катрі Гриневичевої, Олександра Кониського (під псевд. Перебендя), Володи́мира

Шухевича (під псевд. Шумило), Дани́ла Лепкого, Константи́ни Малицької, Лі́дії Коцюбинської, Михай́ла Коцюбинського, Аґатанґела Кримського (під псевд. Па́нько Рогач), Євге́на Мандичевського, Андрі́я Веретельника, Олександра Катренка (псевд. Олександра Катрухіна), Сергі́я Єфре́мова (під псевд. С. Охрі́менко, Сергі́й Палець), І. Спі́лки (псевд. Івана Зозулі), Марка Черемшини (псевд. Івана Семанюка), Ганни Барвінок, Б. Грінченка, Михай́ла Козоріса, С. Ковалі́ва, а також Лесі Українки, Олени Пчілки, О. Лотоцького (під псевд. Чижик), Гната Хоткевича, Євге́нії Яроши́нської, Сильве́стра Яричевського, Д. Пісочинця та інших українських письменників. Редакція друкувала також переклади прозових творів класиків зарубіжної літератури Дж. Сві́фта («Подорож Гу́лівера»), Сервантеса (уривки з «Дон Кіхота»), Дж. Боккаччо, Ш. Перро, А. Доде, Е. Золя, Р. Кіплінґа, Л. Толстого, І. Тургене́ва та ін.

Від 1907 р. до кожного числа журналу виходив «Додаток для малих читачів», в якому вміщувалися народні й авторські казки, байки, а також вірші й оповідання українських та зарубіжних письменників для наймолодших читачів.

Упродовж усього періоду видання редакція практикувала публікацію коротких життєписів із поданням портретів українських письменників, твори яких друкувалися на сторінках часопису. Зокрема, це низка статей про Т. Шевченка, розповіді про Леоні́да Глібова, Оси́па Ю́рія Горди́нського-Федьковича, Євге́на Гребінку, Степа́на Ковалі́ва, Опа́наса Марковича, Володи́мира Масляка, Анто́на Моги́льницького, Корни́ла Устияновича, Івана Франка, Маркія́на Шашкевича, некрологи Ганни Барвінок, Євге́нії Яроши́нської тощо.

Окрім вірців народної творчості та творів красного письменства, які були визначальними у змістовому наповненні «Дзвінка», важливе місце у часописі відводилося популярним та інформаційно-пізнавальним публікаціям. З перших років видання на шпальтах часопису друкувалися історичні статті Олександра Барві́нського (Дани́ло король руский. Початок Галицького Князівства. — 1890. — Ч. 21; Князь Яросла́в Мудрий. — 1891. — Ч. 1), Ната́лія Вахня́нина (Битва надь Калкою. — 1891. — Ч. 10), а також Е. Тимченка (Розповідки з Мітології. — 1893. — Ч. 12 — 1895) — про легенди і міфи Америки, Індії, Греції, Риму, Єгипту, Скандинавії, матеріал без зазначення автора «Звичаї велико́дні» (1891. — Ч. 8) тощо. З 1894 р. під рубрикою «Образки з історії України-Руси» вміщувалися статті І. Спі́лки

«Перший гетьман України» (1894. — Ч. 4), Василя Білецького «Борба Русинів з Половцями» (1896. — Ч. 5) і «Дещо про звичаї старинних слов'ян» (1897. — Ч. 15, 16), В. Коцовського «Як жили в давній Русі» (1897. — Ч. 6, 7) та життєписи визначних історичних постатей і розповіді про звичаї й побут українського козацтва. Серед публікацій історичної тематики у наступні роки можна виділити матеріал без зазначення автора «Зруйнуване Запорозької Січі» (1904. — Ч. 18—20), статті Михайла Козоріса «З нашої давнини» (1908. — Ч. 8—24), Богдана Заклинського «Нова історія України» (1912. — Ч. 1), історичні нариси Катрі Гриневичевої «Ярослав Осмомисл», «Запорозжя», «В річницю полтавської битви», «Перед похороном князя Романа», опубліковані 1909 р.

Важливий тематичний блок з історії літератури і писемності становлять матеріали рубрики «Учені розмови Никольця з татуськом» Остапа Макарушки: «Про найдавніше письмо Славян» (1896. — Ч. 3), «Початки письменства на Русі» (1896. — Ч. 5), «Про Літопись Нестора» (1896. — Ч. 6), «Волинсько-Галицька літопись» (1896. — Ч. 12), «Перші друкарі руских книжок» (1896. — Ч. 16, 17), «Духовні писателі XVII і XVIII віку» (1896. — Ч. 19), «Літописці козацькі» (1896. — Ч. 2), «Коротенький огляд цілої старорускої літератури від XI до XVIII віку» (1896. — Ч. 23), «Початки нашого нового письменства» (1897. — Ч. 1), «Стан Русі Галицької при кінці XVIII і напочатку XIX ст.» (1898. — Ч. 11), «Доля Галицько-руського письменства по смерті Марк. Шашкевича» (1898. — Ч. 12), «Доля галицько-руського письменства від 1860 р.» (1899. — Ч. 1) та про життя і діяльність слов'янських просвітителів св. Кирила і Мефодія, українських письменників І. Котляревського, П. Гулака-Артемовського, Г. Квітки-Основ'яненка, Т. Шевченка, А. Метлинського, Є. Гребінки, О. Стороженка, І. Нечуя-Левицького, О. Бодянского, М. Максимовича, М. Костомарова, К. Климковича, Ф. Заревича, Володимира Шашкевича, Є. Згарського, Володимира Барвінського, І. Франка та ін.

З матеріалів мовного характеру привертають увагу статті без зазначення автора «Наша мова» (1901. — Ч. 24), «Рідна мова» (1905. — Ч. 22), І. Кревецького «Як розвивалося письмо?» (1901. — Ч. 12), Д. Т. «Чим і на чім люди в старині писали?» (1903. — Ч. 6) та ін.

Пізнавальними були публікації географічної тематики: «Дніпро» (1904—1905), «Через пороги Дніпрові» (1907), «Про відкрите і здобуте Мексики» (1904. — Ч. 7—12), цикл нарисів М. Загірної «Про гори» (1894. — Ч. 11—24), науково-популярна стаття

В. Гориновича «Фізична географія» (1906. — Ч. 12—18) та численні подорожні замітки і нариси, які постійно друкувалися на шпальтах часопису.

У «Дзвінку» публікувалися також різножанрові матеріали про явища природи, небесні тіла, фауну та флору. Побіч оповідок В. Шухевича, Наталки Полтавки, Б. Грінченка та інших письменників про тваринний і рослинний світ, часопис вміщував низку публікацій «з життя звірят», зокрема статті М. Рубакина «Життя звірят» (1896. — Ч. 20—24), В. Гориновича «Наважніші права природи» (1906. — Ч. 7, 8), Чернявського «Про воду» (1898. — Ч. 15, 16), Романа Стефіва «Під зоряним небом» (1907. — Ч. 15/16—23), Кароля Евальда «Земля і комета» (1913. — Ч. 13, 14), Отто Лемана «Будова птахів» (1913. — Ч. 6—9/10), а також матеріали «Як подорожують птахи», «Величина і будова зоряного світа», «Про що розказують сніжинки», «Цікаві оповідання про слонів», «Дещо про цукор і цукрову тростину», «Як винайдено парову машину» тощо.

Для розвитку розумових здібностей і розваги дітей та молоді в журналі постійно велися рубрики «Задачі ребусу шаради», «Забабки наукові», «Загадки», «Всячина», «Куток-смішок», а від 1903 р. — рубрика «Праця і забава», під якою друкувалися рекомендації «Як собі тут порадити?», загадки буквені, рахункові, географічні, малюнкові, «на перепинанс», аритмографи, шаради. Час від часу подавалася бібліографічна інформація під рубрикою «Нові книжки», велося листування з читачами (рубрика «Переписка Редакції»).

Ілюстративний блок часопису відзначався різноманітністю тематики (пам'ятки історії і культури України та зарубіжних країн, ілюстрації до тематичних статей і літературних творів, портрети визначних історичних постатей, громадських і культурних діячів та письменників).

Часопис «Дзвінок» поширювався не лише у Галичині, а й за Збручем.

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1910. — Т. 2. — С. 21—24, 157—159; 1911. — Т. 3. — С. 40—43, 177—179; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 90, 91; Українська періодична преса в фондах Одеської Державної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького: Каталог / Склала Т. І. Олейникова. — Одеса, 1992. — С. 9; Українські періодичні видання у фонді ХДНБ ім. В. Г. Короленка: Друк. кат. — Х., 2000. — Вип. 1: Журнали (1816—1917). — С. 38, 39.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1993. — Т. 2. —

С. 508; Український Радянський Енциклопедичний Словник: У 3 т. — К., 1986. — Т. 1. — С. 512; *Живото А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 197—198; *Крупський І. В.* Становлення і розвиток української журналістики Наддніпрянської України (II половина XIX — початок XX ст.) // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 1994. — Вип. 1. — С. 26; *Передирій В. А.* Становлення української періодики для дітей (на матеріалах журналу «Дзвінок» 1890—1914 рр.) // Там само. — 1997. — Вип. 3/4. — С. 117—125; *Дядюк М.* Документи і матеріали до історії та теорії пресознавства // Там само. — 2000. — Вип. 7. — С. 460, 475, 508; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 509—513; *Романюк С.* Редактор Олександр Барвінський: з досвіду видання часопису «Дзвінок» (1890) // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. сьомої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 17—18 трав. 2002 р. — Львів, 2002. — С. 642—646; *Лехман Т.* Українські народні казки на сторінках журналу «Дзвінок» (1890—1914 рр.) // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. восьмої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 24—26 жовт. 2003 р. — Львів, 2003. — С. 270—273.

М. Галушко

164

КНИЖОЧКА МИСІЙНА (1890—1894); **КНИЖОЧКА МИСІЙНА** (1895—1911). — Виходить кожного місяця. Ч. 1. 1890, [лют.].

Изд., ред. Л. Джульїнський (1890—1907). [Вид. і ред. Петро Пилипець (1909 ч. 10 — 1911)]. — **Бережаны** (1890 ч. 1, 3 — 1893, 1894 ч. 8 — 1895 ч. 4); **Львів** (1890 ч. 2, 1894 ч. 7, 1908—1910); **Тернопіль** (1894 ч. 1—6); **Перемишль** (1895 ч. 5 — 1907); **Сухоріччя**, п[очта] Борщевичі (1911), **1890—1911: Видас** редакція «Посланника» (1908—1909 ч. 9). **Друк.** А. Ціхоцького, Бережаны (1890 ч. 1, 3 — 1893, 1894 ч. 8 — 1895 ч. 4); **Друк.** Ставропигійського Інститута під управлінням І. Пухира (1890 ч. 2, 1894 ч. 7); **Друк.** С. Коссовського, Тернопіль (1894 ч. 1—6); **Друк.** С. Ф. Піонткевича, Перемишль (1895 ч. 5—8); **Друк.** С. Ф. Піонткевича в посесії Н. Джульїнського (1895 ч. 9/10 — 1896 ч. 6); **Друк.** Н. Джульїнського (1896 ч. 7 — 1902 ч. 4); **Друк.** Н. Джульїнського під управою І. Лазора (1902 ч. 5—11); **Друк.** І. Лазора (1902 ч. 12 — 1903 ч. 4); **Друк.** «Удклова» під зарядом І. Лазора (1903 ч. 5 — 1907); **Друк.** Ставропигійського Інститута під зарядом М. Рефця (1908—1911). **Адр. ред.:** Перемишль, ул. Водна, ч. 10 (1895 ч. 5—12); Львів, ул. Длугоша, ч. 33 (1908), ул. Снядєцьких ч. 2 (1910 ч. 1).

Вийшло: 1890 — Ч. 1—3, 1891 — Ч. 4, 5, 1892 — Ч. 6—12, 1893 — Ч. 1—12, 1894 — Ч. 1—12, 1895 — Ч. 1—9/10, 11, 12, 1896 — Ч. 1—12, 1897 — Ч. 1—12, 1898 — Ч. 1—11/12, 1899 — Ч. 1—11/12, 1900 — Ч. 1—12, 1901 — Ч. 1—12, 1902 — Ч. 1—12, 1903 — Ч. 1—12, 1904 — Ч. 1—7/8, 9—12, 1905 — Ч. 1—12, 1906 — Ч. 1—3/4, 5—12, 1907 — Ч. 1—6, [?], 1908 — Ч. 1—11, [?], 1909 — Ч. 1—12, 1910 — Ч. 1, [?], 1911 — Ч. 1, [?]; **Ф.** 15×10 см; **Т.** 4 000 пр., 10 000 пр.

Число 2. 1895. Ціна 3 кр.

ОТЪ ХАТЫ ДО ХАТЫ. ЗЪ РУКЪ ДО РУКЪ.

(1890 ч. 1); **Обс.** 16 с. (1896 ч. 9), 32 с. (1890—1895 ч. 8, 11, 12, 1896 ч. 8, 10 — 1898 ч. 10, 1899 ч. 1—10, 1900—1904 ч. 6, 9—12, 1906 ч. 2, 5 — 1911), 48 с. (1898 ч. 11/12), 62 с. (1895 ч. 9/10, 1904 ч. 7/8), 64 с. (1899 ч. 11/12, 1906 ч. 3/4); **Передп.:** річна по 10 пр. щомісяця 3 зл. 60 кр. (1894—1907), 7 кор. 20 сот. (1908—1911), по 5 пр. щомісяця 1 зл. 80 кр. (1894—1907), 3 кор. 6 сот. (1908—1911). Для Америки щомісяця 1 дол. (1908), по 5 пр. щомісяця 2 дол., по

10 пр. щомісяця 3 дол. (1910). Ц. окремого числа 2 кр. (1890 ч. 1), 3 кр. (1890 ч. 2 — 1895 ч. 8, 11, 12, 1896—1907), 6 кр. (1895 ч. 9/10), 20 кр. (1898 ч. 11/12), 6 сот. (1908—1911), 10 сот. (1905 ч. 4, 1909 ч. 12), 20 сот. (1904 ч. 12, 1905 ч. 2), 40 сот. (1906 ч. 3/4).

Наявність у фондi: ЛНБ: 1890 — Ч. 1—3, 1891 — Ч. 4, 5, 1892 — Ч. 6—12, 1893 — Ч. 1—12, 1894 — Ч. 1—12, 1895 — Ч. 1—12, 1896 — Ч. 1—12, 1897 — Ч. 1—12, 1898 — Ч. 1—11/12, 1899 — Ч. 1—11/12, 1900 — Ч. 1—12, 1901 — Ч. 1—12, 1902 — Ч. 1—12, 1903 — Ч. 1—12, 1904 — Ч. 1—12, 1905 — Ч. 1—12, 1906 — Ч. 1—12, 1907 — Ч. 1—6, 1908 — Ч. 11, 1909 — Ч. 1—11, 1910 — Ч. 1, 1911 — Ч. 1; НБ ЛНУ: 1894 — Ч. 1—6, 1898 — Ч. 1, 1899 — Ч. 1—12, 1900 — Ч. 1—12, 1901 — Ч. 1—12, 1902 — Ч. 1—12, 1903 — Ч. 1—12, 1904 — Ч. 1—12, 1905 — Ч. 1—12, 1906 — Ч. 1—12, 1907 — Ч. 1—6, 1908 — Ч. 1—12, 1909 — Ч. 1—11, 1910 — Ч. 1, 1911 — Ч. 1, 2.

Примітки: 1890—1892 рр. — різночитання назви часопису: на обкладинці — «Книжочка мисійна», на титулі — «Книжочки мисійній». Місячник виходив за дозволом митрополита Сильвестра, з 1897 р. — єпископа Константина Чеховича. Менше 5 пр. одному замовнику редакція не надсилала. До ч. 1 за 1894 р. додана рекламна стаття «О товариств. взаимн. убезпеченъ «Днѣстеръ», у якій подано коротку історію заснування товариства, охарактеризовано його мету і завдання.

Засновником, видавцем та редактором (до 1907 р.) популярного освітньо-релігійного журналу «Книжочка мисійна» був священник зі с. Лапшин Бережанського повіту, редактор часопису «Посланникъ» Лев Джулинський.

Роль своєрідного вступного слова, яке ілюструвало мету видання, виконував вірш Ю. Насальського «Шедше убо научите»: «И рекъ имъ Спаситель: Идѣте, научайте! Несѣте мѣждъ народы законъ мой новый, та силою правды весь свѣтъ здобуваете...» (1890. — Ч. 1). Конкретніше про завдання журналу повідомлялося у вміщеній в цьому ж числі редакційній статті: «Слово боже и правды божі... розширяти...».

Задекларовані мета і завдання часопису — пропагування християнства, християнське виховання та просвіта народу — зумовили стиль, тематичний напрям та жанри (це переважно статті, вірші релігійної тематики, оповідання повчального змісту) публікацій видання.

На сторінках часопису переважають матеріали катехизисного змісту, в яких подавалися популярний виклад та тлумачення біблійних легенд (як-от: «Розмноженъ хлѣба» (1890. — Ч. 1), притч (наприклад: «Притча Євангельська о мудрыхъ дѣвахъ» (1892. — Ч. 7), проповідей (зокрема Нагірної проповіді Ісуса Христа (1892. — Ч. 12). З цією ж метою у виданні велася рубрика «Выкладъ молитовъ» («Поясненъ молитвы») (роз'яснювалися значення молитов «Царю небесный» (1890. — Ч. 1), «Боже милостивъ буди миѣ грѣшному!» (1891. — Ч. 4) та інших і мета їх виголошування). У журналі вміщувалися статті, в яких популярно викладалися і тлумачилися заповіді Божі, церковні заповіді, моральні чесноти, святі тайни, головні добрі діла, церковні свята, християнські обряди тощо. Крім того, у «Книжочці мисійній» регулярно друкувалися молитви, зрідка церковнослов'янською мовою, а також церковні пісні, обробки колядок, псалмів (часто з нотами). Автором цих текстів переважно був

І. Луцик, а музики — Л. Ремеза, В. Матюк, О. Нижанківський, Д. Бортнянський.

Особливо цінними у журналі є матеріали про історію заснування, будівництва, діяльності монастирів оо. Василіан, церков, каплиць у селах та містечках Галичини, а також про історію чудотворних ікон. Статті супроводжували ілюстрації — фотокопії і малюнки описуваних об'єктів, зокрема: «Кілька слів о церкві святоюрської и о чудесном образі Матери Божої» (1890. — Ч. 1), І. Любич «Церковъ Воздвиженя Честн. Креста въ Тернополи» (1890. — Ч. 2), «Церковъ въ Городку» (1890. — Ч. 3), «Чудотворный образъ Матери Божої въ церкві Бережаньскої» (1892. — Ч. 10), Копертинський «Памятка зъ Зарваницѣ» (1893. — Ч. 1), В. Чернецький «О чудесном образі Матери Божої въ церкві Тартаківскої» (1891. — Ч. 4), «Монастырь оо. Василіанъ въ Жовківѣ» (1893. — Ч. 3), «Монастырь оо. Василіанъ въ Креховѣ» (1894. — Ч. 1), «Старинне мѣсто Белзь и сго церкви» (1896. — Ч. 1), «Мѣстечко Зборовъ въ повѣтѣ Золотѣвско́мъ» (1900. — Ч. 1) та ін.

У кожному числі «Книжочки мисійної» друкувалися світліни та репродукції ікон із зображенням Ісуса Христа, Матері Божої, святих, різноманітних біблійних сюжетів із короткими поясненнями до них, релігійні вірші І. Луцка, Д. Третяка, М. Мрозовського, Т. Яницького, Ф. Ювеналича та ін., оповідання, які на реальних подіях виховували читачів у дусі християнської моралі, плекали у них повагу до священнослужителів.

Рідше у журналі подавалися популярні виклади історії християнства: «Всемірное Воздвиженіе честного и животворящего Креста» (1892. — Ч. 11), «Християнство на Руси» (1896. — Ч. 8), «Загальне наверненє Руси» (1896. — Ч. 10), «Житє чернече на Руси, Кієво-печерска Лавра» (1896. — Ч. 11).

Проблеми світського життя, зокрема виховання дітей (Про воспитане дѣтей. — 1907. — Ч. 3), взаємини у сім'ї (В. К. Супруги. — 1896. — Ч. 6), ведення домашнього господарства (Довжности селянина. — 1894. — Ч. 1; Дзерович Ю. Золоті зерна для хлѣборобовъ. — 1901. — Ч. 1), а також взаємодії держави і Церкви (Церковъ а держава. — 1906. — Ч. 12) висвітлювалися через призму християнської моралі.

Час від часу виходили тематичні числа «Книжочки мисійної», які готували окремі особи. Так, священник Іван Дуцько підготував три випуски: «Плач Єремії. Поетичний перетворѣ зъ Письма Святого» (1905. — Ч. 2), «Крестна Дорога Господа нашего Ісуса Христа

въ 14 стацияхъ страстныхъ» (1905. — Ч. 4) та «Пѣвещъ. Збѣрникъ новыхъ церковно-народныхъ пѣсень» (1906. — Ч. 3/4), І. Луцик був автором матеріалів до випуску «Біблія Старого и Нового Завѣта въ 50 пѣсняхъ» (1904. — Ч. 7/8).

У журналі велися також рубрики «Для малихъ и великихъ» (короткі замітки повчального та виховного змісту) і «Золоті мысли» (подавалися афоризми, народні прислів'я і приказки).

Автори друкованих матеріалів «Книжочки мисійної»: Ю. Насальський, І. Любич, Григорій Мороз, І. Луцик (крипт. І. Л.), Я. Зробек, І. Бірчак, В. Чернецький, Т. Цегельський, В. Копитчак, М. Вербицький, І. А. Гмитрик, Юліян, П. П., В. К., С. С. К., А. Л., Ю. Д., Л. Л. та ін.

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1910. — Т. 2. — С. 58, 59, 195; 1911. — Т. 3. — С. 83, 222, 223; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.: К., 1930. — С. 91.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1994. — Т. 3. — С. 1054; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto; Buffalo; London, 1988. — Vol. 2. — P. 571; Книжочки мисійної // Посланик. — 1890. — Ч. 7; Оф редакції // Там само. — Ч. 17; Канчалаба О. Релігійно-церковна періодика XIX — першої половини XX ст. у фондах ЛНБ ім. В. Стефаніка НАН України // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. шостої Всеукр. наук.-теорет. конф. 11—13 трав. 2000 р. — Львів, 2000. — С. 191; Дроздовська О. Українські часописи повітових міст Галичини (1865—1939 pp.): Іст.-бібліограф. дослідж. — Львів, 2001. — С. 66—70; Лехман Т. «Книжочка мисійна» (1890—1911) як джерело краєзнавства // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2002. — Вип. 10. — С. 342—348.

О. Дроздовська

165

НАРОД: Орган руско-української радикальної партії (1890 ч. 20 — 1893 нр. 14); Руско-українська радикальна часопись (1893 нр. 15 — 1895). — Виходить 1 і 15 л. кожного місяця (1890 — 1892 ч. 15/18, 1893 нр. 12/13 — 1895), 8 і 22 кожного місяця (1892 ч. 19 — 1893 нр. 11). Р. І. Ч. І. 1890, І січ.

Відповідає за ред.: Іван Франко (1890—1891 ч. 19), Михайло Павлик (1895 нр. 12). *Ред. відповідальний* Іван Франко (1891 ч. 20/21 — 1892 ч. 15/18). *Вид. і ред. головний* (1891 ч. 20/21 — 1892 ч. 15/18), *вид. і відповідальний ред.* (1892 ч. 19—24), *видає й відповідає за ред.* (1893—1895 нр. 11), *вид. і ред.* (1895 нр. 13/14—

Виходить 1. і 15. л.
кожного місяця і ко-
штує за рік
в Австро-Угорщині 4
гульд. а для заграниччя
5 рубл., 12 франків, 10
марок або 2¹/₂ долара
Одно число 20 кр.

НАРОД

Адрес редакції:
Львів, ул. Академи-
чна ч. 23.
Донеси безименно не
будуть поміщувати. У-
жикі рукописи не при-
ймаються, а неужиті можуть
себе автори своїм кон-
стом відібрати. В спра-
вах редакційних можна
говорити від 11 до 12
рано і від 2 до 3 поп.

ОРГАН РУСКО-УКРАЇНСЬКОЇ РАДИКАЛЬНОЇ ПАРТІЇ.

ПРОГРАМА РУСКО-УКРАЇНСЬКОЇ РАДИКАЛЬНОЇ ПАРТІЇ.

Зважаючи, що теперішні економічні політичні і культурні потреби нашого простого народу і інтелігенції такі, що обидві старші партії — народова і москвофільська, — при своїх основах і цілях, не в стані задоволення тих потреб, — ми, руско-українські радикали, порозумівшись приватно в днях 4 і 5 н. ст. жовтня 1890 р., висунуємо отсе-яко нова партія під назвою Руско-українська радикальна партія з ось якою програмою:

A. ПРОГРАМА МАКСИМАЛЬНА.

1) В справах суспільно-економічних змагаємо до перемины способу продукції згідно зі здобутками наукового соціалізму, т. є. хочемо колективного устрою праці і колективної власності средств продукційних.

2) В справах політичних хочемо повної волі особи, слова, сходни і товариства, печаті і сумління, забезпечена кожній одиниці, без різниці пола, як найновішого впливу на рішення всіх питань політичного життя; автономії громад, повітів, крайів, у справах, котрі тільки їх дотикають; уділення кожному народови можности як найповнішого розвою культурного.

3) В справах культурних стоїмо на ґрунті позитивної науки, за раціоналізмом в справах віри і реалізмом в штурі, і домагаємося, щоби всі здобутки культури і науки ставали власністю всего народа.

B. ПРОГРАМА МІНІМАЛЬНА:

а) В справах економічних змагаємо до матеріального добробуту всіх робітних

людей і усунення всякого визискування економічного. Щоби до того дійти, уважаємо потрібним перевести на разі отсі реформи:

I. Реформи в цілі позвездарення скорого творення пролетаріату.

1) Знесення податку ґрунтового і в загалі річногого і заведення прогресивного податку дохідового з узглядиснем вільного від оподаткування мінімум істнованя;

2) Винятє з під ексекуції такої скількості ґрунту з приладами господарськими, котра для удержання при житю родини рішняка є конечно потрібна (мінімум експієнції);

3) Заборона ексекуції на субетавію ґрунту а ограниченє ексекуції тільки на дохід з ґрунту;

4) Супротивляємося заведеню несподільности ґрунтів селянських яко средство до втвореня маси пролетаріату рішнякаго;

5) Супротивляємося примусовому переведеню комасції, котре би грозило покривденєм біднійших селли, але стоїмо за піднярем добровільної комасції через усякі улєшненя податкові, стемизєні і правні;

6) Супротивляємося заведеню цда на продукти рішні і всі продукти конечно потрібні до жити, бо се утрудняє істнованє біднійшим перетнам, а домагає тільки до збогачуваня наможних капіталістєв; в загалі сьомо протівні всякому протєгованю богатирів і капіталістєв на шкоду бідних верстов.

II. Реформи змряючі до втвореня постійної громадської організації народної продукції яко єдиноного способу розв'язання питаня суспільного.

1) Щоби дотєперішнє сільність громадєвє, де вона ще істнує, не розпадаєєє, сьомо за безоглядним захщом діленя громадєвєго добра;

2) Маючи на цілі, щоби вся земля з ча-

17) Михайло Павлик. — **Львів** (1890—1892 ч. 18, 1894 нр. 20 — 1895); **Коломия** (1892 ч. 19 — 1894 нр. 19); **1890—1895: Видас** Михайло Павлик (1890—1891 ч. 19). *Друк. Інституту* Ставропігійського під управою Івана Пухира (1890 ч. 1); *Друк. «Народна»* Войтіха Манецького під проводом В. Голака (1890 ч. 2/3 — 1892 ч. 15/18); *Друк. Михайла Білоуса* в Коломиї (1892 ч. 19 — 1894 нр. 19); *Друк. В. Манецького* під проводом В. Голака (1894 нр. 20 — 1895). *Адр. ред.:* Львів, ул. Зибликевича, ч. 10 (1890 ч. 1—18), ул. Академічна, ч. 22 (1890 ч. 19 — 1892 ч. 4), ул. св. Марка, ч. 12 (1892 ч. 5/6—13/14). *Адр. адм. і експ.:* Львів, ул. Зибликевича, ч. 10, в квартирі Івана Франка (1892 ч. 15/18). *Адр. ред. і адм.:* Коломия, ул. Гетманська, ч. 60 (1892 ч. 19 — 1893 нр. 8), ул. Замкова (1893 нр. 9 — 1894 нр. 19); Львів, ул. Сокола, 1 (1894 нр. 20 — 1895 нр. 8), ул. Коперніка, 26 (1895 нр. 9—17).

Вийшло: 1890 — Р. I ч. 1, 2/3—24, 1891 — Р. II ч. 1—4/5, 6—10/12, 13/14, 15/16, 17/18—20/21, 22—24, 1892 — Р. III ч. 1—5/6, 7/8—11/12, 13/14, 15/18—20/21, 22/23, 24, 1893 — Р. IV нр. 1—12/13, 14—19/20, 21—23/24, 1894 — Р. V нр. 1—7/8, 9—11/12, 13/14—23/24, 1895 — Р. VI нр. 1/2, 3/4—12, 13/14, 15/16, 17; *Ф.* від 23,5×21 см до 29×21 см; *Обс.* від 350 с. до 408 с. (1890—1891, 1894), від 250 с. до 327 с. (1892—1893, 1895); *Передпл.:* на рік в Австро-Угорщині 4 гульд., для заграниці 5 руб. (1890—1891 ч. 23), 8 руб. (1891 ч. 24 — 1895), 12 франків (1890—1892), 10 марок (1890 ч. 5—24, 1892) або 2 дол. (1890 ч. 5—7), 2,5 дол. (1890 ч. 8 — 1892). *Ц.* окремого числа 20 кр. (1890—1892).

Наявність у фондів: **ЛНБ:** 1890 — Р. I ч. 1—24, 1891 — Р. II ч. 1—24, 1892 — Р. III ч. 1—24, 1893 — Р. IV нр. 1/2—23/24, 1894 — Р. V нр. 1—23/24, 1895 — Р. VI нр. 1/2—17; **НБ ЛНУ:** 1890 — Р. I ч. 4—11, 13, 15—17, 19, 20, 22—24, 1891 — Р. II ч. 1—24, 1894 — Р. V нр. 1—21, 23/24, 1895 — Р. VI ч. 1—15/16; **НДБ ЦДІАУ:** 1891 — Р. II ч. 1—24, 1892 — Р. III ч. 1—24, 1894 — Р. V нр. 1—23/24; **ЦДІАУ:** 1890 — Р. I ч. 1—24, 1892 — Р. III ч. 1—24, 1894 — Р. V нр. 1—23/24.

Примітки: На обкладинці: «Під редакторством Михайла Павлика й Івана Франка» (1890—1892), «... Михайла Павлика» (1893—1895). У 1892 р. до ч. 2 — додаток «Изъ Россіи и для Россіи». До кожного річника подано показник змісту.

Радикальний часопис «Народ», започаткований у січні 1890 р., після створення Української радикальної

партії (УРП) у жовтні цього ж року став її офіційним органом. Двотижневик почав виходити у Львові, з 1892 р., коли редактори, І. Франко та М. Павлик, з різних причин покинули Львів, видавався у Коломиї, однак, не отримавши сподіваної матеріальної підтримки, з кінця 1894 р. знову виходив у Львові.

У вступній статті редакція, заявляючи про бажання «причинитися до вироблення між Русинами міцних основ солідарности», зазначила, що «за підвалину всяких заходів... маємо того, хто нас усіх своєю кєрвавицею згодував — народ, простих робітних людей».

Редакція двотижневика визначала основні завдання: «...ширити серед народа й інтелігенції всесвітні поступові думки... розбирати й критикувати наш сучасний суспільний устрій... жите й розвій нашої суспільности» (1890. — Ч. 20). Він значною мірою спричинився до формування основ національного і соціального визвольного світогляду народу, вказуючи реальні напрями українського масового руху.

Тематика публікацій часопису охоплює національно-політичні і суспільно-економічні питання, соціалістичний рух, просвіту народу, селянсько-робітничє життя у краю і Європі, соціально-просвітню діяльність галицької інтелігенції, громадсько-політичне життя на східноукраїнських землях, становище української еміграції за океаном, а також літературну критику і бібліографію.

На його сторінках друкувалося багато праць і статей публіцистичного характеру. Зокрема, тут вміщено публікації М. Драгоманова «Австро-руські спомини» (1892. — Ч. 2, 4—15/18), «Листи на Наддніпрянську Україну» (1893. — Нр. 15—22; 1894. — Нр. 1—2), цикл його листів про українські справи під назвою «Чудацькі думки» (1891. — Ч. 7—24) тощо. Привертають увагу публіцистичні статті суспільно-політичного змісту І. Франка («Політичний огляд» і «Сучасна хроніка»), його праця про Яна Коллара (Взаїмність словянська в розуміню Коллара і тепер. — 1893. — Нр. 16, 18, 21, 23/24), статті В. Охримовича (Вражіння з Угорської Руси. — 1895. — Нр. 6; Кілька критичних думок про жите та розвій галицько-руської інтелігенції. — 1890. — Ч. 21) та В. Будзинівського (Хлопська посілість в Галичині і новочасні суспільно-реформаторські змаганя. — 1894. — Нр. 17—23/24). Тут же вміщено огляди соціалістичного і робітничого руху М. Ганкевича, праці О. Колесси, К. Студинського, публіцистичні статті М. Павлика, Є. Левицького, С. Даниловича, спогади Я. Невестюка з часів його арешту в Росії, «Волинські образки» Лесі Українки, листи П. Куліша до Йосифа

Крашевського із заувагами М. Павлика, низку дописів з краю і листів з України, а також інформаційні повідомлення і замітки під рубриками «Новини», «Політично-суспільні вісти», «Дрібніші вісти», «Літературні вісти» тощо.

Серед національно-політичних проблем, які порушувалися на сторінках часопису, велика увага приділялася українській мові і літературі, розвитку українського шкільництва, народній просвіті, а також церковним справам у Галичині. Цю тематику активно розробляли М. Драгоманов, І. Франко, М. Павлик та інші автори, які у своїх публікаціях не тільки ґрунтовно розглядали потреби національного життя, а й спонукали до осмислення складних суспільно-національних проблем.

Часопис порушував проблему політичної консолідації між москвофілами, народовцями і радикалами, особливо гостро виступаючи проти народовської політики «нової ери».

На сторінках «Народу» друкувалися відгуки на національно-культурне і громадське життя, праці з мовознавства і фольклору, літературно-критичні й етнографічні матеріали. Зокрема, це статті І. Франка «З поля фольклору» (1892. — Ч. 1) та «Етимологія і фонетика в южноруській літературі» (1894. — Нр. 13/14, 15), праця М. Гордієнченка «Інтерес галицько-руської літератури» (1893. — Нр. 10—16), низка літературно-критичних статей і оглядів М. Драгоманова, опис родового життя селян та обжинків на Львівщині, а також літературні розвідки про Івана Наумовича, Тимоша Наливайка, І. Огоновського, М. Драгоманова та спогади В. Короленка про М. Чернишевського.

«Народ» майже не публікував белетристики, лише час від часу на його сторінках з'являлися поетичні та прозові твори І. Франка, вірші Павла Думки, Осипа Маковця (під крипт. М.), Агатангела Кримського (під псевд. А. Хванько), «Невільничі пісні» Лесі Українки, а також оповідання Леся Мартовича (під крипт. Л. М.), Наталі Кобринської, переклади прозових і драматичних творів та казок М. Лескова, С. Щедріна, Г. Успенського, Л. Толстого та інших авторів. Разом з тим у часописі широко представлена критика та бібліографія.

Пропагуючи ідеї і програму УРП, редакція вела активну дискусію з окремими галицькими, переважно народовецькими, часописами та публіцистами. Нерідко ці матеріали подавалися під рубрикою «Полеміка й дописи».

Публікації часопису знаходили гучний відгук у народних масах. Його прихильники вважали, що такого видання «русинам давно було треба». На східноукраїнських землях він кваліфікувався як «газета єдино-розумна в Червоній Русі» (П. Куліш) і «як духовний орган цілої Руси-України» (А. Хванько). Разом з тим, часопис негативно оцінювали народовці, до нього вороже ставилися москвофіли у Галичині і за океаном. Вище духовництво також виступило проти «Народу», забороняючи його читати й поширювати через радикалізм, зокрема антицерковне та антиклерикальне спрямування. Не дозволялося поширювати часопис і на східноукраїнських землях та серед українства у Петербурзі.

У перший рік існування «Народ» мав 250 передплатників: на західноукраїнських землях — 197, на східноукраїнських — 22 і за океаном — 16, а це було, як зазначив І. Франко, «на таку сретичку газету аж надто багато». Крім того, 15 примірників видання отримували його прихильники у Росії. Варто зауважити, що у Східну Україну і Росію часопис надходив нелегально.

15 червня 1895 р. 12-й номер вийшов із повідомленням про смерть М. Драгоманова. Усі номери, які виходили впродовж трьох місяців після цього, включаючи і останній — 17 (20 серпня 1895 р.), редакція присвятила пам'яті М. Драгоманова, друкуючи його незакінчені праці, вислови співчуття, що надходили до неї. В останньому номері редактор М. Павлик заявив, що через смерть М. Драгоманова — «головної підпори мосі і «Народа», а також через мою недугу — я отсе мушу перестати видавати «Народ». Тут же редактор оцінив значення часопису, вказавши, що при всіх своїх хибх він «не промине без сліду» в житті українського суспільства, бо «він підняв руско-український радикальний стяг і служив українській радикальній справі», вказуючи «реальний напрям рускому масовому рухови».

У часописі активно публікувалися Іван Франко, Михайло Павлик, Михайло Драгоманов, В'ячеслав Будзиновський, Микола Ганкевич, Северин Данилович, Євген Левицький, М. Гордієнченко, Юліан Бачинський, Володимир Сіменович, Гнат Дашинський, Олександр Колесса, Агатангел Кримський, Яків Невестюк, Володимир Охримович, Онуфрій Михайлишин, Нестор Яворовський, Юліан Яворський та ін.

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1910. — Т. 2. — С. 67—71, 204—206; 1911. — Т. 3. — С. 97—100,

235—238; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 91, 92.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 5. — С. 1684; *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. — Львів, 1910. — С. 373, 374; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Не-читалюк та ін. — Львів, 1983. — С. 315—347; *Б. Р.* Українські видавництва і періодичні видання в Коломиї в 1865—1939 роках // Коломия й Коломийщина: 36. споминів і статей про недавнє минуле. — Філадельфія, 1988. — С. 332; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 136—138; *Крупський І. В.* Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.). — Львів, 1995. — С. 78, 79; *Романюк М. М., Галушко М. В.* Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 513—517; *Зайченко І. В.* Проблеми української національної школи у пресі (друга пол. XIX — поч. XX ст.). — Львів, 2002. — С. 66—71; *Михайлин І. Л.* Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 569—584.

М. Галушко

166

НАРОДНА ЧАСОПИСЬ: Прилога до «Газеты Львовской» (1890—1891 ч. 7); Додатокъ до «Газеты Львовской» (1891 ч. 8 — 1893); Додаток до «Газеты Львовской» (1894—1914); Український додаток до «Газети Львівської» (1918). — Виходить що дня (крім неділь і гр. кат. свят). Ч. на оказъ. 1890, 6(18) груд.

Вѣдѣтельный ред. (1890—1892), *за ред. відпо-відас* (1893—1914), *відвѣчальный ред.* (1918) Адам Креховський. — **Львів, 1890—1914, 1918:** *Друк.* В. Лозинського під зарядом В. І. Вебера (1890—1903 ч. 181); *Друк.* В. Лозинського під зарядом І. Неспада (1903 ч. 182 — 1914); *Друк.* В. Лозинського у Львові, ул. Чарнецького, ч. 12 (1918). *Адр. ред.:* підъ ч. 4, ул. св. Антонього (1890—1891 ч. 64), ул. Жулінського, ч. 3 (1891 ч. 65—104), ул. Францісканська, ч. 10 (1891 ч. 105 — 1893 ч. 162). *Адр. адм. і експ.:* підъ ч. 8, ул. Чарнецького (1890—1891). *Адр. адм.:* підъ ч. 8, ул. Чарнецького (1892—1893 ч. 162). *Адр. ред. і адм.:* ул. Чарнецького, ч. 8 (1893 ч. 163 — 1899), ул. Чар-нецького, 12 (1900—1909 ч. 256), ул. Чарнецького, ч. 10 (1909 ч. 257 — 1914), ул. Підвалє, ч. 3 (1918).

Вийшло: 1890 — Ч. на оказъ 6(18) груд., 2-й оказъ 19(31) груд., 1891 — Р. I ч. 1—289, 1892 — Р. II ч. 1—293, 1893 — Р. III ч. 1—293, 1894 — Р. IV ч. 1—293,

1895 — Р. V ч. 1—290, 1896 — Р. VI ч. 1—287, 1897 — Р. VII ч. 1—289, 1898 — Р. VIII ч. 1—292, 1899 — Р. IX ч. 1—292, 1900 — Р. X ч. 1—291, 1901 — Р. XI ч. 1—291, 1902 — Р. XII ч. 1—289, 1903 — Р. XIII ч. 1—293, 1904 — Р. XIV ч. 1—259, [?], 1905 — Р. XV ч. 1—290, 1906 — Р. XVI ч. 1—285, 1907 — Р. XVII ч. 1—292, 1908 — Р. XVIII ч. 1—294, 1909 — Р. XIX ч. 1—292, 1910 — Р. XX ч. 1—292, 1911 — Р. XXI ч. 1—290, 1912 — Р. XXII ч. 1—292, 1913 — Р. XXIII ч. 1—280, 1914 — Р. XXIV ч. 1—168, 1918 — Р. XXV ч. 1—118; *Ф.* 38×26 см (1890—1914), 34×24,5 см (1918); *Обс.* 4 с.; *Передпл.:* на рік 2 зр. 40 кр. (1890—1899), 4,80 кор. (1900—1914), 6 К (1918). *Ц.* окремого числа 1 кр. (1890—1899), 2 сот. (1900—1914), 3 сот. (1918).

Наявність у фондi: **ЛНБ:** 1890 — Ч. на оказъ 6(18) груд., 2-й оказъ 19(31) груд., 1891 — Р. I ч. 1—289, 1892 — Р. II ч. 1—293, 1893 — Р. III ч. 1—293, 1894 — Р. IV ч. 1—16, 18—50, 52—91, 93—97, 99—161, 163—293, 1895 — Р. V ч. 1—53, 55—128, 130—237, 239—290, 1896 — Р. VI ч. 1—50, 52—287, 1897 — Р. VII ч. 1—199, 201—209, 212—289, 1898 — Р. VIII ч. 1—182, 184—196, 198—203, 205—220, 222—224, 226—234, 236—253, 255—266, 268—286, 288—292, 1899 — Р. IX ч. 1—15, 17—21, 23—90, 92—94, 96—132, 134—235, 238—292, 1900 — Р. X ч. 1—291, 1901 — Р. XI ч. 1—285, 287—291, 1902 — Р. XII ч. 2—289, 1903 — Р. XIII ч. 1—293, 1904 — Р. XIV ч. 22—259, 1908 — Р. XVIII ч. 1—78, 80—130, 132—241, 243—294, 1909 — Р. XIX ч. 1—292, 1910 — Р. XX ч. 1—292, 1911 — Р. XXI ч. 1—290, 1912 — Р. XXII ч. 1—292, 1913 — Р. XXIII ч. 1—280, 1914 — Р. XXIV ч. 4—71, 78—81, 92—101, 107, 110—117, 119, 1918 — Р. XXV ч. 1—20, 22—28, 30—41, 43, 45, 47—61, 63, 64, 66—74, 107—109, 114—118; **НБ ЛНУ:** 1905 — Р. XV ч. 2—5, 8—16, 18—21, 23, 24, 26—30, 32—35, 37—38, 40—62, 64—74, 76—110, 112—150, 152—154, 215—290, 1906 — Р. XVI ч. 1—285, 1907 — Р. XVII ч. 1—292, 1914 — Р. XXIV ч. 1—143, 146—152, 154—157, 159—168; **НДБ ЦДІАУ:** 1893 — Р. III ч. 1—293, 1894 — Р. IV ч. 1—293.

Примітки: 3 29 грудня 1913 р. до 5 лютого 1914 р. «Народна Часопись» не виходила.

«Народна Часопись» виходила як щоденний додаток суспільно-політичного спрямування до «Gazet-i Lwowskoj». У зверненні «Одъ Редакціи», вміщеному в оказовому числі, відзначалося: «...бережачи и розвиваючи чувства живого привязанія до святои единоправдивои католическои Церкви и до святого обряду нашего, нашої народности и языка; а

заразомъ чувства єдности и згоды збъ всѣми народностями въ краю... подпирючи всѣми силами розвоѣи економічний — будемо служити найлѣпше народности нашой и загальному добру». Для цього вона планувала вмішувати в газеті публікації, в яких би висвітлювалися «погляды на справи політичнѣ, зъ особеннымъ увзглядненіемъ політики Монархїи австрійско-угорскої и справъ краєвыхъ», обговорювалося «все то, що єдносить ся до економічного розвоѣи нашого краю», а також повідомлялося «о справахъ поодинокихъ мѣсцевостей».

Акцентуючи на найважливішихъ суспільнихъ проблемахъ — потребі мирного співіснування українського та польського народів, необхідності підвищення культурно-освітнього рівня українців, редакція у статті «Просвѣта народа» зазначала, що потрібно «...вимести зерна незгоды до народности польскої ...научити нашъ народъ, що для вспільного, обосторонного добра треба намъ ити зъ поляками дружно въ всѣхъ тыхъ направахъ, въ которыхъ дружно ити можна безъ шкоды для интересовъ обохъ народностей. Однимъ зъ напрямовъ такихъ то власне просвѣта народна» (1891. — Ч. 5).

У вступній статті «Напрями народної роботи» (1895. — Ч. 1) визначено такі три напрями: «виховане народу», «просвѣта народу» і «робота на поли економічній ... щоби скріпляти і збільшати єго продукційну силу».

Усталена форма подання матеріалів сприяла реалізації редакційної політики щодо просвітницької діяльності. У кожному числі вмішувалися передові, здебільшого редакційні, статті суспільно-політичної, соціально-економічної або освітньої тематики (Наші домашні справи. — 1891. — Ч. 91, 92, 94, 97, 101, 121; Промыслъ и школы промысловъ. — 1891. — Ч. 114; Конецъ свѣта або — фонетика. — 1892. — Ч. 48; Економічна робота а Русины. — 1892. — Ч. 73; Піднесене добробыту въ народѣ. — 1892. — Ч. 78—81; Нова програма правительствена. — 1893. — Ч. 20; Внутрішнє положенє політичнє. — 1893. — Ч. 199; Реформа нашихъ шкѣлъ народныхъ. — 1893. — Ч. 203; Коаліція и становище партій до неї. — 1893. — Ч. 249; Правительственні партіи і опозиція. — 1894. — Ч. 54; Кілька гадок о консолідації. — 1894. — Ч. 171, 173, 177—179, 185; Ще про еміграцію до Бразиліи. — 1895. — Ч. 11; Про нужду серед нашого селянства. — 1895. — Ч. 51, 52; Палати національні. — 1897. — Ч. 136—138; Наші шкільні справи. — 1898. — Ч. 102; Рух еміграційний. — 1899. — Ч. 74—78 та ін.) або оглядово-інформаційні

статті чи кореспонденції про суспільно-політичні події в Австро-Угорській державі та за кордоном під рубриками «Вісти політичні», «Вісти з Угорської Руси», «Рух виборчий», «Вибори з громад сільських», «Вибори з міст в Галичині», «Вибори з більшої посілости в Галичині», «В справі виборчої реформи», а також «З поля війни» («Війна а мир») і «Коаліція супроти мировихъ переговорівъ» та про тогочасні події в Україні («Переговори між Росією і Україною», «Борба української Центральної Ради з большевиками», «Що діє ся на Україні», «Проекты аграрної реформи на Україні» тощо). Тут же друкувалися промови послів у сеймі та Державній раді, привітання з нагоди 60-річчя цисаря Франца Йосифа I, повідомлення про вбивство і похорон намісника Галичини графа А. Потоцького, «Пастирське посланіє Впреосв. Митрополита Андрея Шептицького» (1901. — Ч. 41—49; 1902. — Ч. 188—191) та інші матеріали. У часописі містилися просвітні публікації з різних галузей знання та твори польської (С. Брандовський, А. Вільчинський, Я. Врхлицький, М. Конопніцька, Е. Ожешко, Г. Сенкевич, В. Срошевський), російської (В. Гаршин, М. Горький, В. Короленко, М. Полевой, Л. Толстой, А. Чехов), чеської (І. Гаржіц, Ф. Добіяш, Б. Немцова, В. Свободова, Л. Струпежницький, С. Чех), німецької (Л. Гавес, І. Кляйн, В. Фішер), англійської (Б. Гарт, Р. Кіплінг, А. Конан Дойль, Г. Райдер), французької (Ф. Коппе, П. Меріме, Гі де Мопассан, Ж. Рішпан, П. Сальс, А. Франс), а також сербської, болгарської, норвезької та інших літератур. Із творів українських письменників друкувалися повісті й оповідання Ганни Барвінок (псевд. Олександри Куліш (Білозерської), Марка Вовчка, П. Кирчіва, І. Луцика, О. Маковея, В. Щурата та деяких інших літераторів. Поряд із художніми творами публікувалися статті з питань історії, літератури, мови (Галицке «общерусское единство языкове». — 1891. — Ч. 181—184, 190, 193, 196; Чоловський О. Львівъ за рускихъ часѣвъ. — 1892. — Ч. 27—31; Столітні роковини відродження українсько-руської літератури. — 1898. — Ч. 228—232; Вербин К. Письмо і мова. — 1900. — Ч. 209—212, 273—276; Наша економічно-господарська література. — 1904. — Ч. 74 та ін.), численні різноматичні популярні статті К. Кахникевича (під псевд. К. Вербин і К. Вербенко), як-от: «Найстарша і найбільша держава або Хіна, єї минулисть і теперішність», «Індія, єї народи і їх історія», «Артисти і їх штука», «Дещо з техніки», «Свѣт і земля», «Ясновидіє і що з тим вяже ся», «Конецъ свѣта», «Діаманти і перли», «Образки з Далекого всходу» та ін., а також

459

матеріали під рубриками «Всячина для науки і забави» та «Дещо з гігієни або науки о здоров'ю».

У перші десять років видання редакція газети активно відгукувалася на суспільно-політичні публікації у часописах «Діло», «Галичанин», «Буковина», «Зоря», «Gazeta Nauczycielska», «Русский архив», «Kurjer Lwowski», друкуючи статті на зразок: «Курка а перець або коломийський учений а етимологія» (1893. — Ч. 182—190, 194), «З'їзд мужів довіря» (1894. — Ч. 55—57, 63—66), «Наші гадки о з'їзді мужів довіря і можливих его наслідках» (1894. — Ч. 67—75), «Нові причинки до нашої політики» (1894. — Ч. 161—169), «Причинки до історії нашого політикування» (1894. — Ч. 267—268), «Як консолідують народовці?» (1896. — Ч. 219, 220), «До характеристики теперішніх наших напрямів політичних» (1897. — Ч. 120), «Поучаюча полеміка» з життя суспільності і суспільній діяльності між «Зорею» і «Буковиною» (1897. — Ч. 217—229) та ін.

Для оперативного інформування читачів про політичне, суспільне, культурне і господарсько-торгівельне життя в Австрії і за кордоном у газеті постійно велися рубрики: «Часть політична» (згодом — «Перегляд політичний» або «Вісті політичні»), «Новинки», «Телсграми», «Господарство, промисл і торгівля», «Справи красві», «Штука, наука і література», «Справи шкільні», «Вісті єпархіяльні», «Всячина», «Хроника», «Дописи», щоб «нести світло науки в як найширші круги нашої суспільності, головно же пожеми селян і тим способом причинятися до піднесення їх матеріального добробиту». У 1896—1902 рр. функціонувала рубрика «Господарство, промисл, торгівля, гігієна і вихованє» (1918 р. — «Вісті господарські, торговельні і промислові») з підрубриками «Добрі ради», «Ради господарські», «Всячина господарска», «Переписка господарска», «Література господарска», під якими подавалися практичні поради з різних галузей господарства, відповіді на різноманітні запитання читачів тощо. «Господарям під увагу» опубліковано, зокрема, статті «Велике значінє торгівлі і промислу», «Товарознавство або наука о товарах». Рубрика «Господарство» вміщувала конкретні поради і рекомендації, «як повинні господарити наші господарі!».

У газеті друкувалися інформаційні повідомлення, кореспонденції, звіти під рубриками «З руских товариств» («З руху в руских товариствах»), «З Ради державної» («Рада державна»), «Справи соймові» («Сойм красвий»), «Справи парламентарні», «Часть економічна» («Вісті економічні»), «З Росії», «З

України», «Справозданє з діяльності Товариства «Просвіта...», «Справозданє «Дністра», 1918 р. — «Вісті з України», «З Української республіки», «З театру війни», «З босвих фронтів», «З воєнних квартир», «З мирових переговорів в Берестю» тощо. Про стан справ в окремих місцевостях Галичини повідомлялося у листах і кореспонденціях під рубрикою «Допись».

Час від часу газета під рубрикою «Наука, умілість і письменство» інформувала про видання «Руского педагогічного Товариства», товариства «Просвіта», під рубрикою «Надіслане» — про інші нові книжкові та періодичні видання.

Остання сторінка містила різнопланові рекламні оголошення.

1 січня 1918 р., після майже чотирирічної перерви, розпочався 25-й рік видання «Народної Часописі». Останнє наявне (118-те) число вийшло 2 червня 1918 р.

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1910. — Т. 2. — С. 71, 72, 206—215; 1911. — Т. 3. — С. 100—108, 238—245; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 92.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1996. — Т. 5. — С. 1689; Дядюк М. Документи і матеріали до історії та теорії пресознавства // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2000. — Вип. 7. — С. 466; Романюк М. М., Галушко М. В. Українські часописи Львова 1848—1939 рр.: Іст.-бібліограф. дослідж.: У 3 т. — Львів, 2001. — Т. 1: 1848—1900 рр. — С. 546—550.

М. Галушко

167

РУССКОЕ СЛОВО: Иллюстрированная политическая газета для народа (1890—1894); Политическо-господарская газета для народа (1897—1905, 1909—1911, 1913 ч. 13 — 1914); Иллюстрированная политическо-господарская газета для народа (1906—1908, 1912 ч. 1—12); Иллюстрированная научно-просветительная и политическая газета для народа (1912 ч. 2(14)—38(50)); Иллюстрированная научно-просветительная газета для народа (1912 ч. 1(13)); Иллюстрированная научно-просветительная газета (1913 ч. 1—12). — Выходитъ въ каждую пятницу (1890—1912 ч. 12, 4(16)—38(50), 1913 ч. 13 — 1914), що двѣ недѣли (1912 ч. 1(13)—3(15), 1913 ч. 1—12). Г. І. Ч. 1. 1890, 1(13) янв.

Изд. и отвѣтственный ред.: Владимиръ Ф. Луцкѣ (1890 ч. 1—31, 42 — 1901 ч. 17), О. А. Марковъ (1890 ч. 32—41, 1901 ч. 18—27). *Ред.-изд.* О. А. Марковъ

(1901 ч. 28 — 1909 ч. 40). *Отвѣтальный ред.*: Ив. Н. Пелехъ (1901 ч. 28 — 1909 ч. 40), Гр. Ганулякъ (1909 ч. 41—43, 45 — 1910), М. Ё. Лысый (1913 ч. 13 — 1914 ч. 21), Илія Ил. Григоревичъ (1914 ч. 22—27). *Издаєть и за ред. отвѣчас* (1909 ч. 44), *ред.-изд. и отвѣтальный ред.* (1911 ч. 3 — 1912, 1913 ч. 2—11), *выдас и за ред. вѣдп.* (1913 ч. 1, 12) Григорій Г. Ганулякъ. — **Львовъ, 1890—1914**: *Изд.* Софія В. Маркова (1909 ч. 45 — 1910), *Выдас* Издательскій Комитетъ (1913 ч. 13 — 1914). *Тип.* Ставропигійская, управитель И. Ф. Пухиръ (1890—1895 ч. 48); *Тип.* Ставропигійская подъ управ. Іоакима Греняка (1897 ч. 22 — 1898 ч. 21); *Тип.* Ставропигійского Института (1897 ч. 1—11); *Тип.* Іосифа Гузара (1897 ч. 12—17); *Тип.* Іоакима Греняка (1897 ч. 18—21); *Тип.* Ставропигійская (1895 ч. 49 — 1896, 1898 ч. 22—34, 40); *Тип.* Ставропигійская подъ пров. зарядомъ Михаила Рефця (1898 ч. 35—39, 1914 ч. 1—22); *Тип.* Ставропигійская подъ зарядомъ Осипа Данилюка (1898 ч. 41 — 1904 ч. 4); *Тип.* Ставропигійская подъ упр. Мих. Рефця (1904 ч. 5 — 1914 ч. 22), С. Бекера (1914 ч. 23—27). *Адр. ред., адм., експ.*: Львовъ, ул. Русская, ч. 3 (1890—1895). *Адр. ред. і експ.*: Львовъ, ул. Русская, ч. 3 (1896—1899). *Адр. ред.*: Львовъ, ул. Русская, ч. 3 (1900—1904, 1905 ч. 3—52), ул. Бляхарская, ч. 13 (1905 ч. 1, 2), при Русскій ул., № 3 (1906 — 1913 ч. 12), при Армянскій ул., № 3 (1913 ч. 13—42). *Адр. ред. і адм.*: ул. Армянска, ч. 3 (1914).

Вийшло: 1890 — Г. I ч. 1—52, 1891 — Г. II ч. 1—52, 1892 — Г. III ч. 1—52, 1893 — Г. IV ч. 1—41/42, 43—52, 1894 — Г. V ч. 1—17/18, 19—42/43, 44—48/49, 50, 51/52, 1895 — Г. VI ч. 1, 2, 2/3, 4—13/14, 15—53, 1896 — Г. VII ч. 1—4/5, 6—50/51, 52, 1897 — Г. VIII ч. 1—14/15, 16—51, 1898 — Г. IX ч. 1—52, 1899 — Г. X ч. 1—52, 1900 — Г. XI ч. 1—52, 1901 — Г. XII ч. 1—52, 1902 — Г. XIII ч. 1—52, 1903 — Г. XIV ч. 1—52, 1904 — Г. XV ч. 1—52, 1905 — Г. XVI ч. 1—52, 1906 — Г. XVII ч. 1—52, 1907 — Г. XVIII ч. 1—53, 1908 — Г. XIX ч. 1—52, 1909 — Г. XX ч. 1—52, 1910 — Г. XXI ч. 1—52, 1911 — Г. XXII ч. 1—53, 1912 — Р. XXIII ч. 1—12, 1(13)—38(50), 1913 — Р. XXIV ч. 1—42, 1914 — Р. XXV ч. 1—16/17, 18—27; *Ф.* 29,5×24 см (1890—1896, 1912—1913), від 40,5×28 см до 45×29,8 см (1897—1911); *Обс.* від 4 с. до 16 с. (1890—1912, 1914), від 16 с. до 32 с. (1913); *Передпл.*: на рѣкъ 4 зр. (1890—1896, 1904—1909), 2 зр. (1897, 1898 ч. 5 — 1899 ч. 51, 1900 ч. 44—46), 3 кор. 20 гел. (1899 ч. 52 — 1900 ч. 43, 47—51), 4 кор. (1900 ч. 52 — 1912, 1913 ч. 13 — 1914 ч. 27), 5 кор.

(1913 ч. 1—12); для членѣвъ Общества Качковскаго 3 зр. (1890—1896); для селянь 4 к. (1913 ч. 1—12). Для членѣвъ русскихъ проств. Обществъ на рѣкъ 2 зр., для нечленѣвъ 4 зр. (1898 ч. 1—4). Въ Россіи и Америкѣ на годъ 4 зр. (1898 ч. 2 — 1899, 1900 ч. 44—46), 5 кор. 20 гел. (1900 ч. 1—43, 47—51), 6 кор. (1900 ч. 52 — 1912, 1913 ч. 13 — 1914 ч. 27), 7 кор. съ преміями (1913 ч. 1—12). Въ Германіи на рѣкъ 5 кор. (1905—1914). *Ц.* окремого числа 10 кр. (1890—1899, 1900 ч. 44—46), 20 гел. (1900 ч. 1—22, 1912 ч. 1(13)—6(18), 1913 ч. 1—12), 10 гел. (1900 ч. 23—43, 47 — 1912 ч. 12, 7(19), 1913 ч. 13 — 1914 ч. 27).

Наявність у фондѣ: **ЛНБ**: 1890 — Г. I ч. 1—52, 1891 — Г. II ч. 1—52, 1892 — Г. III ч. 1—52, 1893 — Г. IV ч. 1—52, 1894 — Г. V ч. 1—51/52, 1895 — Г. VI ч. 1—53, 1896 — Г. VII ч. 1—52, 1897 — Г. VIII ч. 1—51, 1898 — Г. IX ч. 1—24, 26—52, 1899 — Г. X ч. 1—52, 1900 — Г. XI ч. 1—52, 1901 — Г. XII ч. 1—52, 1902 — Г. XIII ч. 1—52, 1903 — Г. XIV ч. 1—52, 1904 — Г. XV ч. 1—52, 1905 — Г. XVI ч. 1—52, 1906 — Г. XVII ч. 1—52, 1907 — Г. XVIII ч. 1—53, 1908 — Г. XIX ч. 1—52, 1909 — Г. XX ч. 1—52, 1910 — Г. XXI ч. 1—52, 1911 — Г. XXII ч. 1—53, 1912 — Р. XXIII ч. 1—12, 1(13)—38(50), 1913 — Р. XXIV ч. 13—24, 26—42, 1914 — Р. XXV ч. 5, 7, 9—11, 13—22, 24—27; **НБ ЛНУ**: 1890 — Г. I ч. 1—52, 1891 — Г. II ч. 1—52, 1892 — Г. III ч. 1—52, 1893 — Г. IV ч. 1—52, 1894 — Г. V ч. 1—51/52, 1895 — Г. VI ч. 1—53, 1896 — Г. VII ч. 1—52, 1897 — Г. VIII ч. 1—51, 1898 — Г. IX ч. 1—24, 26—52, 1899 — Г. X ч. 1—52, 1900 — Г. XI ч. 1—52, 1901 — Г. XII ч. 1—52, 1902 — Г. XIII ч. 1—52, 1903 — Г. XIV ч. 1—52, 1911 — Г. XXII ч. 1—53, 1912 — Р. XXIII ч. 1—12, 1(13)—38(50), 1913 — Р. XXIV ч. 1—42, 1914 — Р. XXV ч. 1—27.

Примітки: У 1890—1894 рр. підзаголовок подано на титульній сторінці річника. Нумерація сторінок кожного числа окрема. У надзаголовку: 1890 р. — «Прилога до «Черв. Руси» н-ръ 374», «Прилога до «Черв. Руси» ч. 4, «Додатокъ до «Черв. Руси» ч. 10. Додатки: 1902 р. — «Прилога до «Галичанина» ч. 25 (8 с.); 1894 р. — до ч. 51/52 (4 с.); 1895 р. — до ч. 2/3 (8 с.); 1896 р. — до ч. 4 і 5 (2 с.); 1898 р. — до ч. 27 (2 с.); 1899 р. — до ч. 1 (4 с.), до ч. 36 (4 с.), до ч. 52 (4 с.); 1900 р. — до ч. 8 (1 с.), до ч. 10 (2 с.), до ч. 41 (4 с.); 1901 р. — до ч. 39 (29 с.); 1902 р. — до ч. 29 (1 с.); 1903 р. — до ч. 1 (4 с.), до ч. 4 (4 с.), до ч. 32 (2 с.); 1907 р. — до ч. 2 (4 с.), до ч. 4 (4 с.), до ч. 6 (4 с.), до ч. 8 (2 с.), до ч. 10 (2 с.),

до ч. 13 (2 с.), до ч. 15 (2 с.), до ч. 19 (4 с.), до ч. 22 (2 с.), до ч. 23 (1 с.); 1908 р. — до ч. 4 (1 с.); 1909 р. — до ч. 30 (4 с.); 1910 р. — до ч. 1 (2 с.), до ч. 40 (4 с.), до ч. 41 (4 с.), до ч. 43 (4 с.), до ч. 46 (4 с.), до ч. 52 (4 с.); 1911 р. — до ч. 6 (4 с.), до ч. 28 (2 с.); 1912 р. — до ч. 1 і 38 (4 с.). У 1911, 1913 рр. — додаток: «Страhopудь».

Редакція москвофільської газети у статті «Наша исповѣдь», наголошуючи на потребі «Общества имени М. Качковского» у друкованому органі, задекларувала свою мету — «вести рускій народъ до цѣли, до полной политической и экономической независимости и счастливости» (1890. — Ч. 1).

У перший рік видання основні завдання тижневика редакція визначила дещо загально, зокрема, у передмові до біографічної довідки про Дениса Зубрицького відзначено: «Мы поставили собѣ за задачу ступати стежкою, выткненною намъ исторією нашої земли... стояти всегда на стражѣ ѳумерщины предкѣвъ, якъ: нашої церкви, нашого обряда, языка, письма, звичаевъ и обычаевъ, историческихъ правъ, боронити тѣ святости передъ всякими нападами и посягательствами... до полной счастливости нашего народа» (1890. — Ч. 1). З часом газета стала більш політично заангажована, і в наступні роки редакція чітко визначила свої наміри: «...вести рускій народъ въ Галичинѣ до гражданского сознания, просвѣщать его на политичнѣй нивѣ, стояти на стражѣ природныхъ и народныхъ его правъ» (1893. — Ч. 1). Вона неодноразово підкреслювала, що «Русское Слово» не було і не буде органом якоїсь партії, а лише «газетою русскихъ селянъ и мѣщанъ» (1897. — Ч. 51; 1898. — Ч. 1; 1899. — Ч. 26; 1900. — Ч. 1).

Компонування матеріалів часопису проводилося за тематичними циклами. Тематика циклу найважливіших публікацій в межах року визначалася суспільно-політичною та економічною ситуацією у Галичині, яка постійно змінювалася. У роки виборів до Державної думи і сейму (1891, 1893, 1895, 1897, 1899, 1901, 1903, 1908, 1911, 1913) — це редакційні статті про організацію передвиборчої роботи, агітаційні та роз'яснювальні матеріали цієї тематики. У роки економічного занепаду газета була насичена публікаціями, які висвітлювали проблеми сільського господарства, інформували про еміграційний рух у Галичині. Оскільки видання заснувало Товариство ім. М. Качковского, значне місце в ньому відводилося інформації про діяльність цього Товариства та його філій.

Шляхи поліпшення соціально-економічного становища Галичини були провідними темами

публікацій впродовж усього періоду видання газети. Редакція вважала за необхідне визнавати ті закони, які «запороучають каждой народности въ нашої державѣ полную свободу жити и развиваться, такъ въ религіонѣ, якъ въ политичнѣмъ, экономичнѣмъ и литературнѣмъ направленью» (1890. — Ч. 1). У низці статей обговорювалися проблеми та можливі шляхи вдосконалення громадського устрою: «Чѣмъ была громада давнѣйше а чѣмъ она есть теперь?», підписана криптонімом П. (1890. — Ч. 6), «Держѣмся купы!» К. Н. Г-а (крипт. Кирила Головка) (1893. — Ч. 14), «Упадокъ громадской автономии» (1893. — Ч. 27), «Наша вѣрность для Австрій» (1899. — Ч. 10).

Питання реформи виборчої системи, вибори послів до сейму і Державної думи та громадська робота народних обранців, у якій редакція вважала «найважнѣйшимъ дѣломъ оборону правъ и интересовъ народности», постійно перебували в центрі уваги «Русского Слова». Низка редакційних статей — «Разомъ руки си подаймо!» (1893. — Ч. 2), «Черная доля» (1895. — Ч. 7, 8), «Помогаймо собѣ сами!» (1895. — Ч. 29), «Передъ выборами» (1895. — Ч. 33), «Хлопское движеніе» (1896. — Ч. 42), «Народный собрания запрещаютъ» (1898. — Ч. 7), «Движеніе межи народомъ» (1898. — Ч. 8) — відтворює активізацію народного руху, коли «русское селянство перестало быти мертвою машиною», свідченням чого було заснування читалень, крамниць, позичкових кас, проведення народних зборів тощо. У передовій статті «1896—1897», присвяченій виборам до Державної думи «изъ селянской курии», редакція закликала читачів: «...стараймося пѣзнати наши права и якъ отъ насъ требуютъ безпощадно исполненія обовязковъ, такъ мы требуймо все и всюду рѣшительно того, що намъ по закону належится...» (1897. — Ч. 1). Вважаючи своїм найважливішим завданням підготувати населення Галичини до виборів, вона опублікувала 1897 р. низку матеріалів цієї тематики: редакційні статті «Въ оборонѣ свободы выборовъ» (ч. 2), «Якъ и кого будемъ выбирать до державной думы» (ч. 3), «Предвыборчая работа» (ч. 5), «Пересторога» (ч. 7), «День wyboru послѣвъ сближаеся!» (ч. 8), детальні рекомендації організаційного характеру та пояснення процедури голосування за свого кандидата. Згодом аналізувала результати проведення «кровавыхъ выборовъ»: «Якъ выпали выборы изъ селянской курии?», «Кровавы выборы» (ч. 10), «Выборчіи образки» (ч. 10—12), «Бери Петре на разумь!», «Выборы передъ прокураторомъ» (ч. 12), «Выборы а жиды» (ч. 14/15).

Розмірковуючи над причинами «несолидарності» «русского» народу в Галичині, редакція у статті «Соединенными силами» писала: «Вороги кепкують собі із нас, що где собереться два русини, там уже меж ними три партії» (1899. — Ч. 21). Про ідеологічні причини припинення консолідації провідних партій у Галичині йшлося у передовій статті «Отзывъ» політичного товариства «Русская Рада» (1900. — Ч. 1). Свідченням стурбованості редакції цими подіями була публікація листів Івана Політики «Нерозумная работа» (1900. — Ч. 1), «Чого мы хочемъ — а чого не хочемъ?» (1900. — Ч. 3), «Письма Ивана Политики» (1900. — Ч. 6), а також статей Пр. (крипт. Романа Прислопського): «Коли у нас буде лучше?» (1899. — Ч. 24) і Б. «Новое несчастье для галицкой Руси» (1900. — Ч. 2). В аналітичній публікації «Слово на разумъ» редакція закликала: «Покинемъ разъ уже партійні роздори и сварки... заберѣмся дружно и поважно до труда... Праціймо разомъ надъ нашимъ моральнымъ и матеріальнымъ піднесенемъ» (1914. — Ч. 7).

Оглядово-аналітичні редакційні статті, що висвітлювали політико-економічну ситуацію в Галичині, друкувалися на початку або наприкінці кожного року: «Политика» (1894. — Ч. 1, 51/52), «Съ концемъ року» (1897. — Ч. 52), «Якое наше положенье» (1900. — Ч. 52), «Съ новымъ рокомъ — съ новымъ щастьемъ!» (1913. — Ч. 2), «Съ новымъ Рокомъ!» (1914. — Ч. 1), «Два мѣрки» (1914. — Ч. 7).

«Русское Слово» детально інформувало про хід і рішення народних зібрань. Редакція неодноразово закликала читачів до участі у «всенародному вѣче» у Львові, щоб висловити, «що насъ болить, що намъ долягас, що треба усунути и направити и що сдѣлати, дабы намъ было легче жити и развиваться» (1892. — Ч. 1): «Всенародное вѣче во Львовѣ» (1892. — Ч. 4, 5), «По вѣчу» (1892. — Ч. 6), «Отзывъ» (1892. — Ч. 7). Перше «буковинское русское православное вѣче», яке мало відбутися 26 травня 1892 р., привернуло особливу увагу редакції: «Буковинское вѣче» (ч. 21), «Русское вѣче въ Черновцахъ» (ч. 23). «Русское Слово» опублікувало матеріали про Снятинське віче, яке відбулося 15 лютого 1892 р., а також прийняті на ньому резолюції з політичних та економічних питань (1892. — Ч. 8, 9) та ін. Усією Західною Україною пройшла хвиля народних зібрань: «Вѣче въ Стрию 17(29) вересня» (1893. — Ч. 39), «Повѣтовое вѣче, въ Жидачевѣ 5(7) листопада» (1893. — Ч. 46), «Народное вѣче въ Жолквѣ» (1895. — Ч. 43) тощо.

Редакція приділяла увагу проблемі міжнаціональних відносин (українці — поляки, українці — євреї, українці — австрійці). Так, у статті «Жида въ Австрії» автор, позитивно оцінюючи практичний розум і єдність єврейської нації, представники якої зайняли провідні місця у таких важливих сферах економічної діяльності, як банківська і торговельна, в більшості міст Австрії і в Галичині активно скуповували нерухомість, відзначив, що українцям треба брати за взірць таку солідарність і самим «вооружатися честотами и браться за просвѣщеніе, торговлю и промыслы» (1890. — Ч. 6; 1898. — Ч. 43). Інколи публікації мали відверто антисемітський характер, що призводило до конфіскації цензурою окремих чисел «Русского Слова», як сталося, наприклад, із ч. 8 за 1890 р. Редакція повідомила читачів: «Наша газета дождалася крестинъ. Ц. к. прокураторія конфисковала нынѣшное число за статью п. з. «Самопомощь», въ которой говорилось о жидяхъ и о томъ, какъ бы отъ нихъ высвободиться и обезпечиться» (1890. — Ч. 8). Опубліковані на сторінках тижневика статті «Прочь съ пивками народа!» (1897. — Ч. 43, 45), «Скільки стоють насъ жида?» (1898. — Ч. 1), «Не даймося!» (1899. — Ч. 1), «Не лишъ словомъ но и дѣломъ» (1899. — Ч. 21), лист Івана Політики «На бѣкъ жида!» (1901. — Ч. 32) свідчили про напруженість у міжнаціональних відносинах. Редакційна стаття «Страхи на ляхи...» (1890. — Ч. 13) та публікація О. Маркова «Роздѣлъ Галичины» (1897. — Ч. 50) розглядали позиції поляків і українців щодо поділу Галичини «на русскую и польскую части». Проблема ополячення українців та ставлення поляків до них тільки як до «робочої» сили висвітлюється у публікаціях «Завертайте изъ Руси!» (1899. — Ч. 22), «Свое любѣмъ, чужое почитаймо!» (1899. — Ч. 33), а також у листі В. Я. Цікавого «Польско-жидовская пріязнь» (1899. — Ч. 34). Про правове становище галичан порівняно з австрійськими громадянами йшлося у публікації «Бесѣда посла Озаркевича» (1890. — Ч. 17).

Уважно стежила редакція за еміграційним рухом у Галичині, який набув значних масштабів. У перші роки виходу «Русского Слова» це були такі публікації, як: «Въ справѣ емиграції» (1892. — Ч. 42—45), «О житью-бытью русинѣвъ въ Америцѣ» (1892. — Ч. 42—46, 48). 1895—1896 рр. кожне число газети починалося редакційною статтею, в якій порушувалися питання еміграції населення краю до Росії, США, Канади, Бразилії: «Емиграція» (1895. — Ч. 4), «Емиграція а правительство» (1895. — Ч. 5), «Важное

Русское Слово

„Бж нами Бог!“

Выходить въ каждую пятницу.
Редакция, администрация и из-
дание въ Лвовѣ, ул. Рус-
ская ч. 3.

Предлата выносить: 4 эк. на рубль, 2 эк. на поло-
винку рублю; для членовъ Общества Начальное: 3 эк. на
рубль, 1 эк. 50 эк. на половинку рублю. Периодическое число 10 эк.

За объявленія платится по 6
эк. бѣтъ строкъ.
Несоплатимыя рекламныя сво-
бодны бѣтъ почтовой оплаты.

Ч. 9.

Львовъ 26 Лютого (10 Марта) 1893.

Г. IV.

Одна изъ селянскихъ кривдъ.

До причинъ обидчиваго селянского населения Галичинъ слѣдуетъ причисляти, кромѣ элементарныхъ обидчивъ, также непомѣрное размноженіе дикихъ звѣрей. Они составляютъ въ гористыхъ и лѣсныхъ окрестностяхъ великую лаву робинькобъ, особенно селянъ. Н-лчотается численными стадами по управленнымъ полямъ, въ одну нѣчу уничтожаютъ колькоморговны ланы картофелъ и обжы. Селянннъ не въ силѣ оборонити свое майно и плѣдъ своего труда передъ тѣми хищниками. Ловецкій законъ позволяетъ убивати хищныхъ звѣрей, но тѣмъ позволеніемъ не може поморыстатися селянннъ, бо бнъ не получить „вафенпаса“, т. е. позволенія на право и-снети оружіе, даже для защиты своего майтку и часто своего жнтяя. По той причинѣ селяне принуждены днемъ и ночью сторожити колю своихъ полей. Въ гористыхъ и лѣсныхъ окрестностяхъ въ продолженіи цѣлаго дѣта таракотать вѣтраннымъ млынка, чтобы своимъ шумомъ бѣтращати хищного звѣря. Но звѣрь, особенно медвѣдь и кабанъ, прнмываютъ до такого рода страхопудбнъ. Вѣдѣствіе того селяне принуждены по цѣлодневной работѣ мочовати на своихъ поляхъ и страшити звѣря огнемъ, крикомъ — палкою. Бывали случаи, що одинъ или другіе селянннъ ухитрялся раздобыти ручницю, или якъ въ горахъ называють „пушку“, и убити на своихъ полѣхъ звѣря. Несчастна его година, если бы о томъ узналъ помѣщикъ или лѣсничій! Послѣ тяганнымъ въ староство, такій стрѣлецъ принужденъ уплатити кару за недопозволенное ношеніе ручницъ, за недопозволенное вышолненіе права ловенія, и часто еще за преступленіе закона о ловахъ.

Мы выше сказали, що селянннъ обыкновенно не може получить права на ношеніе оружія. Не имѣючи „вафенпаса“, селянннъ не може пріобрѣсти права на ловлю, бо въ староствѣ его даже не допустить до лиценціи лова въ данной окрестности. То само бнговестъ и до цѣлыхъ селянскихъ гра-

мадъ. На подставѣ громадского закона староство выпускае панамъ ловлю во всѣхъ громадскихъ пространствахъ, бо помѣщики мають право лова на своихъ земляхъ. Правда, селянннъ не має часу забавлятися ловами, но во виду размноженія звѣрей, поддерживаемыхъ помѣщиками для панской забавы, бнъ принужденъ стараться о право лова, чтобы истребити хищниковъ. Собираются въ компанію колька или даже кольконацѣть селянъ, часами цѣлыми села и громады, высматываютъ въ староство делегатовъ, чтобы они взяли ловлю въ аренду, но они рѣдко достигнутъ того. Въ староствѣ перелицуютъ ихъ помѣщикамъ, лѣсничій, комисаръ, нотаръ, вообще „панъ“, или всѣ паны разомъ — и то не всегда предложеніемъ вышлой сумы. Намъ известны многіе случаи, гдѣ селяне давали вышнюю суму за аренду лова, а право лова доставалось „панамъ“, хотя они меньше дали.

Приведемъ тутъ одинъ такой случай.

Дня 7 лѣт. лютого бѣбылася въ староствѣ въ Жидачевѣ лиценція права лова на пространствахъ громады того староства. До теперъ аренду лова держали тамъ помѣщики и вообще паны. Селяне, выведенныи изъ терпѣнія убытками, причиняемыми имъ звѣрями, постановили сами заарендовать ловлю на своихъ поляхъ. Въ той цѣли многія громады выслали своихъ делегатовъ въ жидачевское староство. Лиценція мала начатися о 9 годннъ рано. Делегаты громады явились въ староствѣ уже о 8 годннъ, но староста, узнавши о цѣли ихъ прнбытія, велѣлъ имъ ждати и обѣцалъ, що ихъ прнзаве, коли начнется лиценція. Ждутъ наши мужики часъ, два, три, наконецъ о 11 годннъ идутъ въ канцелярію старосты и узнають, що его уже нѣтъ. Они обращаются до комисаря, а сей завалде имъ, що лиценція уже давно бѣбылася и що ловлю заарендовали паны.

Дня 8 лѣт. лютого селяне делегаты громады Монпострица и Боланова, жидачевского староства, были у намѣстника съ жалобою на жидачевского старосту. Они розсказали намѣстнику всѣ подробности и просили его о справед-

слово о нашихъ эмигрантахъ въ Америку» (1896. — Ч. 19) та ін. Друкувалися на шпальтах тижневика й інформаційно-довідкові матеріали у справі еміграції (Заказъ емиграції до Россіи. — 1893. — Ч. 8; Законъ въ справѣ галицкой емиграції. — 1896. — Ч. 22; Важное для эмигрирующихъ въ Америку. — 1897. — Ч. 9), про нові еміграційні закони у цих країнах, а також статистичні огляди, які відображали реальний стан «еміграційной горячки» (Якъ представляется эмиграція въ цифрахъ. — 1896. — Ч. 14). Газета містила звернення різних громадських організацій до уряду, «щобы прекратило недостойную дѣятельность всюду безкарно оперующихъ агентѣвъ, которые наклоняючи народъ до эмиграції, стремятся единственно къ захваченію оставляемой селянами земли» (1896. — Ч. 6). Належне місце відводилося публікаціям, у яких закликалося населення Галичини не піддаватися намовлянням еміграційних агентів. Зокрема, це стаття «Эмиграція», підписана криптонімом п. (1897. — Ч. 34, 35, 37), звернення-застереження «Торговля эмигрантами» (1897. — Ч. 40), «Пересторога для эмигрантовъ ѣдучихъ въ Америку» (1913. — Ч. 15), «Не эмигрируйте въ Канаду!» (1913. — Ч. 20), «Рай» эмигрантовъ» (1913. — Ч. 25). «Хлопскій розумъ долженъ былъ сказать нашимъ людямъ, что если бы по правдѣ такъ добре было въ той Бразиліи и другихъ краяхъ, до которыхъ вербовали нашихъ людей агенты, то они не потребовали бы шукати эмигрантовъ ажъ у насъ въ Галичинѣ, а найшли бы въ... близшихъ краяхъ», — зазначалося у публікації «Не вѣрили» (1899. — Ч. 4). Важке становище галичан на чужині відображено у низці статей: «Письма зъ краю» (1913. — Ч. 15), «Доля русскихъ работниковъ въ Пруссіи», «Кровави гандляри» (1913. — Ч. 19), «Пекло сезонныхъ эмигрантовъ» (1914. — Ч. 11).

Редакція «Русского Слова» вважала читальні, крамниці, позичкові каси «звенами», що об'єднують народ. Найважливіше місце у народній організації відводилося читальням, які слугували «осередкомъ народного житія... огнищемъ, при которомъ вырѣвается народное... патриотическое чувство» (1890. — Ч. 3). Вона постійно повідомляла про відкриття нових читальень у селах Галичини. Зокрема, 1899 р. під рубрикою «Новини» було надруковано 36 повідомлень про відкриття читальень за статутом Товариства ім. М. Качковського. Такі події висвітлювалися також у листах, що вміщувалися під рубрикою «Дописи».

У центрі уваги тижневика постійно перебували проблеми просвіти та виховання молоді. Так, у

статті «Кѣлька слѣвъ о томъ, якъ поднимати просвѣщеніе» П. Свистун (під крипт. Ф. С.) високо оцінював роль Церкви, школи та читальень як «надежныхъ распространителей просвѣщенія» (1893. — Ч. 21). 1898 р. надруковано статті М. Блищака «Наши школы и наука въ нихъ» (ч. 31, 32) та «Что то значитъ наука?» (ч. 34), в яких ідеться про важливість шкільної освіти.

Редакція під рубрикою «Новости» вміщувала дописи про відкриття шкіл із професійною орієнтацією: «Новая рѣльничая школа» (1895. — Ч. 23), «Берѣмся до промысла» (1895. — Ч. 27), статтю В. Цікавого «Селяне, учѣтъ своихъ дѣтей ремесла!» (1899. — Ч. 34), повідомляла про заснування у Львові бурси ремісничої і промислової, порушувала питання: «Чи доступны гимнази для селянскихъ дѣтей?» (1899. — Ч. 28) (їх на той час нараховувалося п'ять: у Львові, Перемишлі, Коломиї, Тернополі та Чернівцях). Про роль учителя в освітньо-виховному процесі йшлося у статті за підписом Бившій учитель «Кѣлька слѣвъ до народныхъ учителей» (1901. — Ч. 33). Приділялася увага проблемі виховання дітей у родині (Отвертѣсть въ вхованіи. — 1895. — Ч. 25). Головні засади діяльності Товариства ім. М. Качковського у цьому контексті розкрито у матеріалі О. Маркова «Чому Общество Качковского має для насъ значеніе?» (1898. — Ч. 44).

Часопис подавав інформацію про події, що відбувалися у суспільно-політичному та літературному житті, під рубриками «Политика», «Новости», «Дописи», «Послѣдніи вѣсти», «Надосланное» (з ч. 41/42 за 1893 р.), «Что чувати въ свѣтѣ», «Изъ дальшого свѣта».

Під рубрикою «Политика» друкувалися інформаційні матеріали про останні політичні події у різних країнах світу (Англії, Болгарії, Італії, Франції, Мексиці, Росії, Німеччині, Сербії, Чехії тощо). Серед них — низка повідомлень про конфлікт між чехами і чеськими німцями та шляхи його розв'язання (1890. — Ч. 1, 4, 5; 1893. — Ч. 36). Редакція опублікувала статтю «Помирѣмся — роздѣлѣмся», у якій розглядався довготривалий польсько-російський конфлікт у Галичині (1890. — Ч. 3).

Про важке становище селян Галичини йшлося у публікаціях, зокрема, 1913 р.: «Мало землѣ» (ч. 15), «Пропали жнива» (ч. 16), «Голодь» (ч. 24), «Страшна катастрофа въ Галичинѣ» (ч. 16), «Чи помогутъ селянамъ?» (ч. 19), «Нема помочи для селян!» (ч. 20), «266 миліонѣвъ съ водою» (ч. 27), «Живнемъ сидрають шкѣбу» (ч. 32).

Газета активно обговорювала можливі заходи для поліпшення складної економічної ситуації. Так, у матеріалі «Селяне, ратуйтеся!» (1898. — Ч. 1—9) розглядалася потреба створення «Селянського банку «Самопомощь». У статтях «Райфайзенівські спільки» (1899. — Ч. 37—44), «Спасаймо рідну землю!» (1898. — Ч. 37) інформувалося про правові основи утворення товариств з обмеженою відповідальністю. У публікаціях О. Маркова «О чомъ намъ думати и говорити?» (1898. — Ч. 41), «Чи плакати, чи стыдяться?» (1898. — Ч. 42), «Въ чомъ лежить наша сила?» (1898. — Ч. 43) відзначалося, що тільки за умови активізації господарської діяльності та єднання селян можна подолати економічні труднощі.

Редакція часопису публікувала численні роз'яснення, поради і рекомендації щодо сільськогосподарської діяльності. Окремі статті стосувалися безпосередньо особистості господаря: «Якій повиненъ быти сельскій господарь?» (1893. — Ч. 12), «Основныя правила господаря» (1893. — Ч. 27, 28). Ця тема продовжена в публікаціях «Що то есть господарка и якъ она повинна виглядати?» (1893. — Ч. 30), «Дробленіе грунтовъ» (1893. — Ч. 17), «Рахунковість въ господарствѣ» (1893. — Ч. 35), «Ощадність въ господарствѣ» (1893. — Ч. 3—5), а також у матеріалах рубрики «Господарство и торговля», як-от: «Якіи свойства потребныи господарю?» (1899. — Ч. 24, 25, 28, 29, 32).

Редакція газети намагалася поширювати християнські цінності, тому на релігійні свята з року в рік друкувалися статті про ці урочисті події: «Що насъ спасло?» (1893. — Ч. 16) — на підтримку Церкви, яка зазнавала утисків влади; «Що то значить: ходити до церкви на службу Богу?» (1893. — Ч. 17).

Значну увагу приділялося публікаціям правової тематики. Серед них — статті, в яких аналізувалися законопроект «о примусовой організації сільськогосподарських товариществъ» (Сельско-господарскіи товарищества. — 1897. — Ч. 20), проект щодо зміни дорожнього закону (Шарварки. — 1897. — Ч. 4), а також «Порадникъ въ громадскѣмъ дѣловодствѣ» (1897. — Ч. 21—26), «Особисто-доходовой податокъ» (1897. — Ч. 20), «Новыи податки» (1897. — Ч. 24, 25), «Новый дорожный законъ» (1897. — Ч. 28; 1898. — Ч. 9) та ін. Наводилися зразки документів, які повинні подавати селяни при відстоюванні своїх законних прав, наприклад: «Що робити съ несправедливымъ засудомъ» (1900. — Ч. 4). Неодноразово редакція підкреслювала, що норми чинного законодавства діють вибірково: вони не поширюються на українське населення, а користуються ними у повному обсязі

поляки та євреї. Обмеження громадянських, політичних, соціальних, економічних та інших прав селян відображено у низці статей, опублікованих 1901 р.: «Законъ о принадлежности до громады» (ч. 1), «Выходить на наше» (ч. 5), О. Маркова «И снова старая история...» (ч. 16), «Рады повѣтвыи» (ч. 40).

Підводячи підсумки восьмого року існування «Русского Слова», редакція підтвердила намір залишатися «дальше политично-господарскою газетою для народа... старатися и дальше двигати нашъ народъ подъ взгядомъ политичнымъ и экономичнымъ», допомагати «нашимъ селянамъ и мещанамъ хоть бы они добились своихъ правъ...» (1897. — Ч. 51). Для того, щоб якнайбільше селян у громадах читали «Русское Слово», окремі числа надсилали кожному передплатнику у двох примірниках, щоб «второй экземпляръ дати кому другому для перечитанья и ознакомленія» (1897. — Ч. 51).

Серед публікацій часопису — відгуки на події у світі, проблеми міжнародного життя, як-от: загострення відносин між Австро-Угорщиною і Сербією (січень 1909 р., липень 1914 р.), повстання у Персії (1909 р.), численні збройні конфлікти на Балканах та в Африці (1900—1914 рр.), революція у Китаї, повстанські акції та революція в Албанії (1912, 1914 рр.), морські конфлікти (Дарданелльська справа, 1912 р.), загроза підтримки страйку англійських шахтарів в інших європейських країнах, революційний рух у Фінляндії, міжнародна робітничка конференція у Парижі. Редакція друкувала оглядові статті: «Годъ 1909» (1910. — Ч. 2), «Рокъ 1911 въ свѣтовѣй политикѣ» (1912. — Ч. 2), які містили оцінку найважливіших світових подій, що відбулися протягом року. 1904, 1905, 1911—1914 рр. характеризувалися багатьма воєнними конфліктами в Азії, Африці та Європі. «Русское Слово» подавало докладну інформацію про війну Росії з Японією (1904, 1905 рр.), воєнні події у Марокко (1911 р.), про війну між Балканським Союзом і Туреччиною (1912 р.), між Болгарією та Грецією, Сербією і Чорногорією (1913 р.).

Хід російсько-японської війни висвітлювався у ч. 32—52 1904 р. 1905 р. редакція опублікувала низку матеріалів під рубрикою «Война Россіи съ Японією»: «Паденіе Портъ Артура», «Передача Портъ Артура» (ч. 1), «Защитники Портъ Артура» (ч. 2), «Великій бѣй подъ Мукденемъ» (ч. 9), «Русскій флотъ» (ч. 19) та ін. Оцінку війни та умови підписаного мирного договору подав В. Янчак у статтях «Конецъ русско-японскон войны» (ч. 34) та «По войнѣ» (ч. 35).

Восніні події на Балканах 1912 р. висвітлювалися у статтях: «Война» (ч. 25—30, 33), «Пересторога передь дурисвѣтами» (ч. 27), «Послѣдні вѣсти зь війны» (ч. 28), «Война на Балканѣ. Конець Турції» (ч. 30). Цього року опубліковано художні твори, сюжети яких розвиваються на тлі окремих подій Балканської війни, зокрема: «Балканскі оповѣданя» (ч. 31—33), «Якъ спасли Шипку» (ч. 34—36).

На початку 1913 р. редактор газети Г. Гануляк вирішив перетворити «Русское Слово» на «иллюстровану научно-просвѣтителъну газету» та відмовитися від постійного коментування політичних конфліктів і партійних чвар. Редакція запровадила рубрики «Литература, наука и штука», «Этнографія», під якою містилися «етнографічні замѣтки относящійся до нашего галицко-русского народа», і зверталася до селян із проханням описувати «всякого рода звѣчѣвъ народныхъ и обычаѣвъ въ каждѣмъ селѣ, черезъ списованье народныхъ поговорокъ, пѣсень, черезъ описованье старинныхъ уборѣвъ» (ч. 1). Тут опубліковано «Народні звѣчани на Бойківщинѣ» (ч. 1, 2), «Дѣвочи и любовні пѣсни», зібрані Василем Зарумою (ч. 8), «Бойківски коломийки» С. А. Келемана (ч. 9). Під рубрикою «Якъ люди на бѣлѣмъ свѣтѣ живуть» друкувалася історико-етнографічна розвідка «Болгары» (1913. — Ч. 1, 2, 5). «Женскій кутокъ», який вела Ірена Григорьевна, містив «Мысли русской хозяйки и матери!» (ч. 1), вірші, повідомлення про жіночі об'єднання та їхню боротьбу за політичні права жінок у Болгарії та Румунії (ч. 3).

У червні 1913 р. відбулася зміна редакційного складу часопису. У зверненні «Русскіи Селяне!» повідомлялося, що «Русское Слово» вертає такимъ, якимъ воно було за часѣвъ первого его редактора О. А. Маркова» і знову буде «политично-господарскою газетою для народа», яку видаватиме «не поодинокіа личибиѣ, а цѣла русско-народна партія». Незмінною залишалася мета газети: «...служити русскому народу, выступати въ оборонѣ правъ русскихъ селянъ, боротися съ ихъ гнобителями и эксплоататорами, боронити нашу русскую землю передь поляками, просвѣщати народні масы, помогати русскимъ селянамъ словомъ и радѣю въ ихъ нужденномъ матеріальномъ положенью» (ч. 13). Нове «Русское Слово» приділяло значну увагу необхідності зміни виборчої системи — саме під таким гаслом проходили вибори до сейму 1908 р. Пройшло п'ять років, а реформа так і не відбулася, — повідомлялося у статті «Передь выборами» (ч. 13). Загострення політичної боротьби напередодні виборів відображено у низці

статей: «Законность выборовъ» (ч. 13), «Народна зрада» (ч. 14), «Въ послѣдній часъ!» і «Русско-народна партія и выборы» (ч. 15).

Проблематично почався для «Русского Слова» 1914 р., оскільки тривав «страйкъ наборщикѣвъ, газету складають всего два практиканты», майже кожне третє число конфісковувалося та ін.

Часопис порушував таку важливу проблему, як застосування фонетичного й етимологічного правописів: «Якъ выглядаетъ въ практицѣ рѣвноправность русского языка» (1893. — Ч. 11), Д. Вінцовський (під псевд. Д. із-над Д.) «Фонетичный страхопудъ» (1892. — Ч. 21—28), «Маемъ фонетику!» (1892. — Ч. 47, 48), автор публікації «Еще въ справѣ фонетики» (1893. — Ч. 3) розглядав спробу запровадження фонетичного правопису у школах, обговорював лист, розісланий політичним відділом товариства «Русская Рада» у Львові, щодо дотримання вимог правопису газетами «Дѣло», «Батьківщина».

Літературні твори найчастіше з'являлися на шпальтах газети у 1892—1893 рр. У 1892 р. тут друкувалися поезії Івана Озаркевича «Примирение русскихъ князей за Владимира Мономаха въ 1097 р.» (ч. 2), Ісидора Пасічинського «Галицкимъ «украинцамъ» по всенародномъ вѣчу» (ч. 7), «Москаль» (ч. 15), 1893 р. — О. А. Авдиківського «До русскихъ орловъ» (ч. 1), Михайлини Бачинської «Благодарение» (ч. 5), В. Луцика «Наше жниво» (ч. 34). Деякі вірші підписані криптонімами або псевдонімами: 1893 р. — Роман «До русскихъ дѣтей!» (ч. 14), К. Н. Г-а (крипт. Кирила Головка) «До русинѣвъ!» (ч. 17), Д. Г. Т. (крипт. Дмитра Третяка) «Русская Доля». 1892 р. опубліковані повісті й оповідання Г. І. Б-аха «Счастье бѣдного» (ч. 6), Г. П. (крипт. Генрика Полянського) «Учитель народа», «Курная хата» (ч. 15), історичне оповідання А. Марлинського «Измѣнникъ» (ч. 45, 46, 48, 49), Г. П-ій (крипт. Генрика Полянського) «Пріятныи вѣсти» (ч. 2), Стефана П'ятки (псевд. Степана Коваліва) «Янѣ Кабатець» (ч. 6) тощо. На шпальтах «Русского Слова» надруковано історичну розвідку Романа Лемкова «Війна 1812 року» (1912. — Ч. 22—27), повість із життя лемків на батьківщині та в США І. Луцика «Два свѣти» (1913. — Ч. 1—9) і його п'єсу «Въ той самѣй хатѣ» (1913. — Ч. 4—12), віршовану п'єсу Ю. Николасвича «Навечеріе «Нового Года» (1913. — Ч. 1—3), комедію Г. Гануляка «Хлопскій сынъ» (1910. — Ч. 1—3) та його драму «Соперники» (1911. — Ч. 1—12, 17—21).

На шпальтах «Русского Слова» порушувалася проблема «выдання добрыхъ підручникѣвъ науки

співу із нотъ» (Потреба нотного співу. — 1901. — Ч. 22). Тут друкувалися статті П. М. Т. про необхідність заснування національного театру, в якому автор вбачав «школу народного просвітлення»: «Голосъ русскаго патріота о потребѣ русскаго театра на Галицкой Руси» (1912. — Ч. 27), «О русскѣмъ театрѣ» (1912. — Ч. 30), «Зъ исторіи русскаго театру» (1912. — Ч. 35).

Співпрацювали з редакцією Филип Черняк, Петро Коструба, Степан Ковалів, Григорій Дутка, Петро Білик, Ісидор Пасічинський, Стефан Гаврилюк, Василь Янчак, І. Луцик, В. Луцик, Михайло П. Баландук та ін. Більшість публікацій не підписано або підписано псевдонімами та криптонімами. Серед псевдонімів — Іван, Старовір, Кардинальчик, Дяк, Хлібороб, А. Кюлирваг (А. Гаврилюк), Виборец, Селянин, Знакомий, К. Н. Г.-а рускій вояк тощо, серед криптонімів — К. Н. Г., Ф. О. (Феофан Обушкевич), В. Ф. Л. (В. Луцик), Л... (Є. Лужецкий), И. В., Р. И. П., К.к., К. та ін.

Характерною особливістю перших років (1890—1893) видання «Русского Слова» було те, що на першій сторінці кожного числа газети вміщувалися портрети видатних діячів Галичини того часу, зокрема 1890 р. — дослідників історії Д. Зубрицького (ч. 1), А. Петрушевича (ч. 2), редактора видань «Общества им. М. Качковского» та «Литературного Сборника» Б. Дідицького (ч. 4), Я. Головацького (ч. 9), Г. Шашкевича (ч. 11), І. Наумовича (ч. 24), М. Качковського (ч. 36) та ін. Усього за цей рік надруковано 45 портретів відомих осіб з біографічними довідками про них. З 1893 р. ілюстративний матеріал друкувався епізодично, в окремих числах тижневика, присвячених певним історичним подіям, як-от: «Галицкій князь Ярославъ Осмомысль принимаетъ греческаго царевича Андроника» (ч. 5), або релігійним святкам (Великдень). У великому обсязі друк портретів відомих суспільно-політичних діячів поновлений у 1909—1913 рр. Так, під час передвиборчої кампанії 1911 р. надруковано портрети кандидатів від русько-народної партії М. Глібовицького, І. Костецького, О. Крушинського, В. Давидяка, В. Сойка, І. Пасічинського. У період видавання і редагування газети С. В. Марковою та Г. Гануляком її шпальти прикрашали численні світлинні храмів, великоформатні малюнки на

релігійні — «Св. Андрей Первозванный проповѣдує вѣру Христа на Руси» (1910. — Ч. 39), «Пречистая Дѣва-Мати русскаго краю» (1910. — Ч. 52); побутові теми — «Весѣлье» (1910. — Ч. 42), «За книжкою» (1911. — Ч. 16) та ін.

Для розваги під рубрикою «Смѣльное» (з 1909 р.) друкувалися фейлетони, анекдоти, загадки, гуморески. Для аматорських театрів подавалися нові театральні п'єси та сценічні монологи. Для тих, хто потребував заробітку, велася постійна рубрика з пропозиціями праці (з 1912 р.).

На останній сторінці газети розміщувалися рекламні оголошення.

У 1892 р. в газеті друкувалася інформація з питань книготоргівлі. У цих матеріалах вказувалися місце, де можна було придбати або замовити видання, його ціна, кількість томів тощо. Газета подавала перелік періодичних видань на 1892 р.: «Галицкая Русь», «Страхопудъ», «Бесѣда», «Русская Библиотека», «Наука», «Русская Правда», «Русская Рада», «Листокъ», їх призначення, періодичність та ціну. 1909 р. запроваджується рубрика «Новыи книжки» (з 1910 р. — «Новыи книжки и газеты»), під якою подавалася інформація про нові львівські видання.

Цензурою було конфісковано газетні матеріали, в яких показувалися недоліки чинної влади та помилковість багатьох її рішень. Серед численних конфіскацій 1892 р. — стаття Г. М. «Голосъ селянской нужды» (ч. 11), «Маємъ фонетику!» — про запровадження фонетичного правопису в школах (ч. 20), «О радахъ повѣтовыхъ» (ч. 48), 1893 р. — «Печальное событіе» — про демонстрацію молоді у Відні (ч. 22), 1894 р. — ч. 17/18 (за статтю «О польскѣй костюшковскѣй выставкѣ»), 1895 р. — ч. 36 (за статтю «Що чувати?»).

Газета припинила своє існування 1914 р. (останнє, 27-ме, число датоване 18(31) липня).

Бібліографія: Левицький І. Е. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. — Львів, 1910. — Т. 2. — С. 90—95, 237—242; 1911. — Т. 3. — С. 122—126, 266—270; Ігнатієнко В. Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 92.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 1998. — Т. 7. — С. 2652; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto; Buffalo; London, 1993. — Vol. 4. — P. 473.

Л. Кульчицька

БІБЛІОГРАФІЯ
УКРАЇНСЬКОЇ
ІНШОМОВНОЇ
ПРЕСИ

1812 р.

168*

ХАРЬКОВСКОЙ ЕЖЕНДЕЛЬНИКЪ. — № 1. 1812, 21 маія.

Ред. К. Нельдехен. — **Харьковъ, 1812:** Вид. Лангнер.

Вийшло: 1812 — № 1—12; Ф. 30×21 см; Т. 600 пр.; Обс. від 8 с. до 16 с.; Передпл.: на рік 10 руб.

Ініціатором видання часопису для широкого кола читачів був професор сільськогосподарських наук Харківського університету Карло Нельдехен, який ще 1811 р. оголосив свої «начертанные планы» щодо створення тижневика господарсько-економічного напрямку. Однак через «препятствия, кои отвратить состояло» редактором неможливо, а саме — через тяганину з отриманням дозволу від влади, часопис вийшов значно пізніше, ніж задумувалося.

Зміст видання повинні були формувати «общепользные знания экономии и технологии, основанные на опытахъ славныхъ мужей», «важныя коммерческія извѣстія», «къ приятной бесѣдѣ служащія предметы, какъ-то: небольшіе стихи, анекдоты и проч.», а також «объявленія и извѣстія». За таким планом і підбиралися матеріали в кожний номер тижневика. Серед публікацій — статті з історії й естетики, матеріали, в яких обговорювалися методи покращання «домоводства», господарські поради, новини, переважно місцевого життя, торговельні (зокрема ціни на ярмарках) і метеорологічні бюлетені, звіти про діяльність Харківського добродійного товариства, приватні оголошення. У розважальній частині часопису було вміщено низку віршів і епіграм В. Масловича, на той час студента університету, який брав участь у підготовці номерів часопису до друку.

Позаяк дозволу столичної влади на видання так і не було отримано, «Харьковской Ежендельникъ» наприкінці липня 1812 р. перестав виходити.

Бібліографія: Русская периодическая печать 1703—1894 гг. / Составил и издалъ Н. М. Лисовскій. — С.Пб., 1895. — Вып. 1. — С. 14.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 9. — С. 3571; Федченко П. М. Матеріали з історії української журналістики. — К., 1959. — Вип. 1: Перша половина XIX ст. — С. 27, 28; Дмитрук В. Т. Нарис з історії української журналістики XIX ст. — Львів, 1969. — С. 6, 7; Федченко П. М. Преса та її попередники: Історія зародження й основні закономірності розвитку. — К., 1969. — С. 261, 264; Михайлин І. Л. Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 25—27.

Л. Сніцарчук

1817 р.

169

УКРАИНСКІЙ ДОМОВОДЪ: На 1817-й годъ. — Ежемѣсячникъ. Кн. [1]. 1817, янв.

Харьковъ, 1817: Издаваемый Федоромъ Пильгеромъ. Тип. Университетская.

Вийшло: 1817 — Кн. янв. [1], февр. [2]; Ф. 16,5×10 см; Обс. 74 с.; Передпл. 12 руб.

Наявність у фонді: ЦНБ ХНУ: 1817 — Кн. февр. [2].

У жовтні 1816 р. в «Украинскомъ Вѣстнике» було вміщено оголошення «ординарного профессора» Харківського університету «коллежского совѣтника» Ф. Пільгера про плани щодо видання часопису суто господарського напрямку.

Зміст місячника, відзначав видавець, мали формувати публікації, в яких читач міг би віднайти інформацію про все, що «касається розведенія домашніхъ животныхъ, хожденія за ними, предохраненія отъ болезней, лечения оныхъ...».

В новоствореному часописі було опубліковано низку статей запланованої тематики, зокрема ветеринарної, а також корисні поради, згруповані у відділах «Кормленіе и кормъ», «Пастбища», «Чистка скота» тощо.

Однак через активну громадянську позицію Ф. Пільгера, який у статті «Всеобщая польза скотоводства и вредъ отъ пренебрежения оного» заторкнув низку питань, пов'язаних, зокрема, з бездіяльністю владних структур щодо народного господарства, часопис було закрито цензурою.

Бібліографія: Русская периодическая печать 1703—1894 гг. / Составил и издалъ Н. М. Лисовскій. — С.Пб., 1895. — Вып. 1. — С. 16.

Література: Пильгеръ Ф. Украинскій Домоводъ // Украинскій Вѣстникъ. — 1816. — Часть 3, кн. 10. — С. 141, 142; Федченко П. М. Матеріали з історії української журналістики. — К., 1959. — Вып. 1: Перша половина XIX ст. — С. 50, 51; Дмитрук В. Т. Нарис з історії української журналістики XIX ст. — Львів, 1969. — С. 17; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 35; Михайлин І. Л. Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 62, 63.

Л. Сніцарчук

1824 р.

170

УКРАИНСКИЙ ЖУРНАЛЬ. — Выходитъ 2 раза въ мѣсяцъ. Часть 1. № 1. 1824.

Ред. А[лександр] Склабовскій. — Харьковъ, 1824—1825: Издаваемый Императорскимъ Харьковскимъ Университетомъ. Университетская Тип. Адр. ред.: не подано.

Вийшло: 1824 — Часть 1 № 1—6, часть 2 № 7—12, часть 3 № 13—18, часть 4 № 19/20—22, 23/24, 1825 — Часть 5 № 1—6, часть 6 № 7—11/12, часть 7 № 13—17/18, часть 8 № 19/20, 21/22, 23/24; Ф. 18,5×11 см; Т. 600 пр.; Обс. 299 с. (1824 часть 1),

342 с. (1824 часть 2), 326 с. (1824 часть 3), 304 с. (1824 часть 4), 465 с. (1825 часть 5), 368 с. (1825 часть 6), 384 с. (1825 часть 7), 396 с. (1825 часть 8); Передпл.: за годъ 25 р. въ Харьковѣ, съ пересылкою въ другіе города 30 руб.

Наявність у фонді: НБУВ: 1824 — Часть 1—4 № 1—23/24, 1825 — Часть 5—8 № 1—23/24; ХДНБ: 1824 — Часть 3, 4 № 13—19/20; ЦНБ ХНУ: 1824 — Часть 1—4 № 1—23/24, 1825 — Часть 5—8 № 1—23/24; СБ: 1824 — Часть 3 № 13, 14.

Примітки: На обкладинці — назва: «Украинскій Журналъ, издаваемый Императорскимъ Харьковскимъ Университетомъ». 1824 р. на обкладинці першої частини зазначено рік видання — 1823. На звороті обкладинки кожної частини — напис: «Съ дозволенія цензуры Императорскаго Харьковского Университета». До кожної частини подано покажчик змісту номерів.

Мотивуючи потребу видання журналу «для жителя Украины», у вступній статті «Отъ Редактора» вказувалося, що, якими б цікавими не були російські часописи, «онъ (житель України. — М. Г.) съ большею охотою и любопытствомъ читаль бы такіе, которые принадлежали бы собственно Украинѣ». Дозвіл на видання у Харкові «Украинского Журнала» було одержано від міністра духовних справ і народної освіти при умові, що «сіе изданіе будетъ зависѣть отъ Императорскаго Харьковского Университета».

Головна мета часопису — «съ распространеніемъ правильныхъ и ясныхъ понятій о благочестіи и Христіанскихъ добродѣтеляхъ, вмѣстѣ способствовать и распространенію всеобщаго вкуса къ Отчественной словесности, особенно въ мѣстахъ, Харьковскому Учебному Округу подвѣдомыхъ, имѣя при томъ въ виду и другія части наукъ и искусствъ, образующія умъ и непосредственно дѣйствующія на нравственность». Окреслюючи програму журналу, редактор обіцяв особливу увагу звертати на «критическій разборъ лучшихъ произведеній отчественной Поэзіи», друкувати в ньому «краткія статьи нравственныя, — все по учебной части примѣчанія достойное, относительно Императорскаго Харьковского Университета, его Учебнаго Округа, Института Благородныхъ Дѣвицъ и частныхъ пансіоновъ», що знаходилися у Харкові, а також публікації, які містили б відомості про історію, розвиток землеробства, торгівлі, промисловості та про «достопамятности Южной Росіи и собственно такъ называемой Украины» (1824. — № 1).

Чільне місце на сторінках видання займали духовно-моральні та релігійно-проповідницькі матеріали: «О брани», «О покаяніи», «О вѣрѣ», «О гордости и смиреніи», «О терпѣніи», «Нѣчто о пристрастіи» і т. д., статті Миколи Левицького «О познаніи Бога изъ природы», Панаса Могилевського «О пользѣ, проистекающей изъ чтенія св. Письма», Андрія Кейкуатова «Въ чомъ состоитъ истинная мудрость чловѣка?», Ореста Сомова «Первый урокъ о битіи Божіемъ» та ін.

У журналі друкувалися виклади філософських теорій: Захарій Савицький «О главнѣйшихъ системахъ нравственныхъ древнихъ и новыхъ философовъ» (1825. — № 8, 9), наукові статті з астрономії, як-от: П. Затеplinський «Объ Астрономіи. Начало и успѣхи оной» (1824. — № 19/20, 21), уривок з підручника Г. Гірзеля «О лунѣ» у перекладі Василя Каразіна (1824. — № 23/24; 1825. — № 3), а також стаття професора Матвія Байкова «О счетныхъ системахъ» (1824. — № 17, 18), праці економічного характеру, зокрема Івана Дячкова «О выгодахъ торгового баланса» (1825. — № 17, 18), та ін. Починаючи з другої половини 1824 р. до номерів часопису додавалися таблиці «Метеорологическія наблюденія, дѣланная въ Харьковѣ».

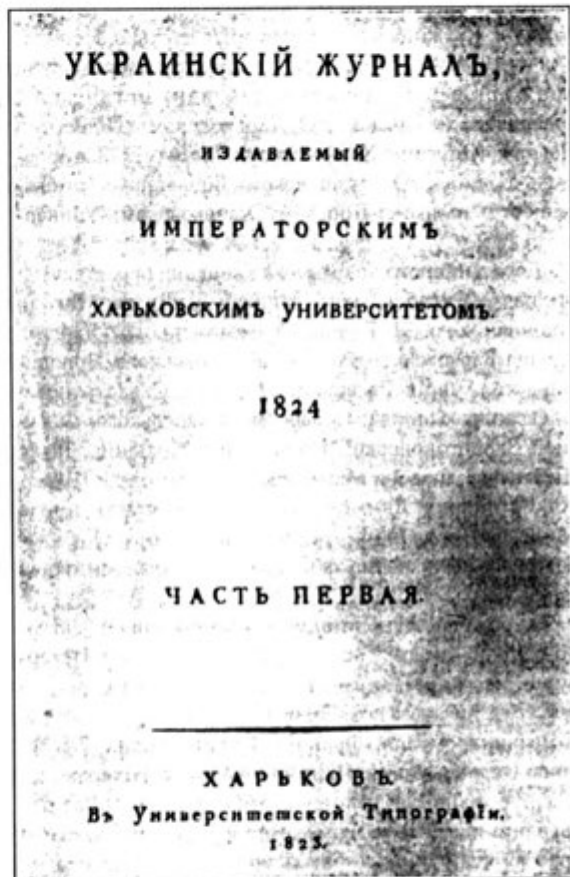
Із нечисленних історичних матеріалів привертають увагу статті «Малороссійская старина» (1824. — № 19/20, 21) — документи епохи І. Мазепи, І. Скоропадського, Ю. Хмельницького, та Максима Берлінського «Описание найденныхъ въ Кіеве старинныхъ золотыхъ и серебряныхъ вещей», «Историческое похвальное слово Ачизелаю».

Пізнавальними є публікації про окремі міста і повіти України, зокрема: Олександр Корнеліус «Описание Кременчуга», Микола Бублієв «Описание Гадяча и его повѣта», Олександр Мешерський «Описание города Прилукъ и его окрестностей», Бурдунов «Описание города Феодосіи», а також «Замѣчанія о крымскихъ татарахъ», Іван Вернет «Гробницы въ Мерчанскомъ Саду» тощо.

Етнографія представлена в журналі лише працями редактора «Троїцинъ День...» (1824. — № 11) та «Ивань-Купало» (1824. — № 12).

Багато місця на сторінках видання відведено працям з питань естетики, літератури та літературної критики. Автором значної частини літературознавчих матеріалів був О. Склабовський, зокрема: «Разборъ Оды, избранной Ломоносовымъ съ Иова» (1824. — № 1—3), «О пользѣ и цѣли поэзіи» (1824. — № 16, 17), «Нѣсколько словъ о литературѣ Россійской» (1825. —

№ 4), «Нѣсколько замѣчаній касательно словесности Россійской» (1825. — № 5, 6), а також Микола Градовський «О поэзіи» (1825. — № 15), «О Пастушеской поэзіи» (1825. — № 16), «Объ Енеидѣ Вергилія» тощо. У цьому аспекті привертає увагу праця Івана Кулжинського «Нѣкоторыя замѣчанія касательно исторіи и характера Малороссійской

Поэзіи» (1825. — № 1—3) — про багатство українського фольклору і професійну літературу українською мовою, про яку автор, зокрема, писав: «Малороссійській языкъ, помня свое почтенное происхождение, и до сихъ поръ сохраняетъ ненарушимо свои прекрасныя качества. Имѣте охоту прислушаться къ Малороссійскимъ пѣснямъ; какая величественная простота въ выраженіи и въ самихъ чувствахъ! Какое близкое и живое изображеніе природы!.. Всѣ препоны, каковыми иногда упрямый языкъ искушаетъ вдохновеннаго страстію Поэта, побеждены непримѣнно, и всѣ иждившія черты

глубокого чувства блестять въ Малороссійскихъ пѣсняхъ живѣйшими красками» (1825. — № 1).

У публікаціях часопису порушувалися також питання освіти і виховання, зокрема у статтях О. Склабовського (О состояніи просвѣщенія въ Харьковѣ... — 1824. — № 13—16; О необходимости обучаться преимущественно отечественному языку, и нѣчто о обученіи языкамъ иностраннымъ. — 1824. — № 16), І. Кулжинського (Некоторыя черты о воспитаніи. — 1825. — № 4 та ін.). Тут друкувалися матеріали про харківські навчальні заклади, організації, товариства на зразок: «О Харьковскомъ Обществѣ Наукъ», «Описаніе Харьковского Института Благородныхъ дѣвицъ», «О студенческомъ Библейномъ Сотовариществѣ въ императорскомъ Харьковскомъ Университетѣ».

Досить широко на сторінках видання представлена поезія (О. Склабовського, Миколи Давидова, Миколи Градовського, П. Гулака-Артемовського, Дмитра Дуніна-Барковського, Юрія Райдаровського, Володимира та Андрія Расвських, Миколи Севастьянова, Олександра Попова, Сергія Васильовського, Феоктісії Звенигородської, Олександра Тюльпіна, Івана Шестакова, Федора Марчевського, Олімпіади Шимакової, Василя Якимова та ін.). Натомість проза репрезентована лише повістю редактора О. Склабовського «Анакреон» та кількома перекладами творів зарубіжних авторів.

Журнал постійно вміщував відомості про культурно-освітнє життя Харкова, інколи — Санкт-Петербурга та інших міст під рубрикою «Внутреннія извѣстія», друкував повідомлення з-за кордону (Австрія, Німеччина, Англія, Франція, Іспанія, Італія, Туреччина, Польща, Данія, Північна Америка, Нідерланди) під рубрикою «Извѣстія заграничныя» («Разныя заграничныя извѣстія»). Велися розділ «Бібліографія», рубрики «О новыхъ книгахъ», «Объявленіе» та «Смѣсь», яка пропонувала матеріали, підготовлені здебільшого редактором О. Склабовським. Окрім того, подавалася інформація про пожертви Слобідсько-Українського дворянства.

Поряд із згаданими у журналі друкувалися такі автори, як Константин Буницький, Іван Звегинцов, А. Ковалевський, А. Лоський, А. М. Панфутъев, Е. Познанський, П. Пригара, В. Р. Сошальський, Христіан Стевен, Олексій Токарев, Іван Харитонов та ін.

Бібліографія: Русская периодическая печать 1703—1894 гг. / Составилъ и издалъ Н. М. Лисовскій. — С. Пб., 1895. — Вып. 1. — С. 17; *Ігнатієнко В.* Бібліографія української преси 1816—1916. — Х.; К., 1930. — С. 275.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — Львів, 2000. — Т. 9. — С. 3305; *Дмитрук В. Т.* Нарис з історії української журналістики XIX ст. — Львів, 1969. — С. 18—22; Історія української дожовтневої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторинок, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 36—39; *Животко А.* Історія української преси. — Мюнхен, 1989—90. — С. 17, 18; *Вальо М. А.* Літературно-наукові жанри на сторінках перших українських часописів «Украинский вестник» (1816—1819 pp.) та «Украинский журнал» (1824—1825 pp.) // Українська періодика: історія і сучасність: Тези доп. і повідомл. Всеукр. наук.-теорет. конф. (9—10 груд. 1993 р.) — Львів, 1993. — С. 140—143; *Михайлик І. Л.* Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 65—79.

М. Галушко

1856 р.

171*

УКРАИНСКАЯ ЛИТЕРАТУРНАЯ ЛѢТОПИСЬ ЗА ... ГОДЪ. — [Піврічник (1856—1857), річник (1858, 1860)]. Вип. 1. 1856.

[Ред.: О. Лазаревський (1856—1858), Г. Мило-радович (1860)]. — **Черниговъ, 1856—1858, 1860:** [Вид. О. Шишацький-Ілліч]. Тип. Губернская.

Вийшло: 1856 — Вип. 1, 2, 1857 — Вип. 1, 2, 1858 — Вип. 1, 1860 — Вип. 1; Ф. 22,5×14 см (1856); Обс. 36 с. (1856 вип. 1), 33 с. (1856 вип. 2).

Примітки: Виходив у рамках неофіційної частини «Черниговскихъ Губернскихъ Вѣдомостей» (далі — «ЧГВ») і дублювався окремими відбитками під тією ж назвою. Вип. 1 за 1856 р. вийшов у ч. 12, 19, 38, 49 і 51 «ЧГВ», а також як самостійне видання. Вип. 2 за 1856 р. надруковано у ч. 7 і 8 «ЧГВ» за 1857 р., вип. 1 за 1857 р. — у ч. 47—49 за цей же рік, вип. 2 за 1857 р. — у ч. 4, 7, 13 за 1858 р., вип. 1 за 1858 р. — у ч. 14, 15 за цей же рік, вип. 1 за 1860 р. — у ч. 28 за цей же рік.

Перший український книгознавчий журнал. Виходив із метою реєстрації і популяризації українських та українознавчих книжкових видань. Часопис містив бібліографічні огляди, розширені рецензії на видання і статті з різних ділянок українознавства, якот: історія та географія України, етнографія, етнологія, історія культури, мовознавство, українські богословські праці, художня література тощо.

За підрахунками дослідників часопису, впродовж 1856—1858 pp. у журналі було зрецензовано 70 книг

і статей, зокрема: «Іванъ Свирговскій, українскій гетманъ XVI в.», «Борьба Украинскихъ козаковъ съ Польшею въ первой половинѣ XVII вѣка, до Богдана Хмельницкаго» й «О мифическомъ значеніи Гора Злочастія» М. Костомарова, «О винокурении, бывшемъ въ мѣстахъ малороссійскихъ, до введенія кубовъ обыкновенныхъ и паровыхъ» А. Дмитрюкова, «Дни и мѣсяцы Украинского селянина» М. Максимовича, «Общій взглядъ на бытъ придиѣпровскаго крестьянина» О. Афанасьева-Чужбинскаго, «Разсказъ современника-поляка о походахъ противъ Гайдамакъ» П. Куліша, «Народні оповідання» Марка Вовчка, «Повѣсти» Г. Квітки-Основ'яненка та ін.

Авторомъ майже всіх публікацій був О. М. Лазаревскій (підписувався: Ал. Лаз-ій, Ал. Л-ій).

1858 р. О. Лазаревскій припинив видання журналу. 1860 р. спробу його відновлення здійснив «ентузіаст українського минулого та запорадливий бібліографъ» Г. Милорадович.

Література: Енциклопедія Українознавства: Словникова частина: Перевид. в Україні. — К., 1994. — Т. 3. — С. 966; Encyclopedia of Ukraine. — Toronto; Buffalo; London, 1993. — Vol. 5. — Р. 471; Пеленський Є.-Ю. «Українська Літературна Лѣтопись»: Перший український книгознавчий журнал (1856—1860) // Українська книга. — 1938. — Ч. 1. — С. 1—13.

О. Дроздовська

1859 р.

172

КИЕВСКИЙ ТЕЛЕГРАФЪ: Газета политическая и литературная (1859—1860, 1863—1876); Газета политическая, ученая и литературная (1861—1862). — Выходитъ по четвергамъ и воскресеньямъ еженедельно (1859—1863), три раза въ недѣлю (1864—1876). Г. 1. № 1. 1859, [1 лип.].

Ред. и изд.: Н. Чернышевъ (1859—1860 № 3), А. Фонъ-Юнкъ (1859—1867 № 80), А. Снѣжко-Блоцкій (1867 № 81—149). *Временный ред.* (1867 № 151 — 1869 № 86), *ответственный ред.* (1869 № 87 — 1874 № 122), *ред.* (1874 № 123 — 1876) А. Ф. Снѣжко-Блоцкій. — **Київ, 1859—1876:** Изд.: А. А. Фонъ-Юнкъ (1869 № 87 — 1870 № 92), Н. Фонъ-Юнкъ (1871 № 26 — 1873), А. Н. Гогоцкая (1874 № 123 — 1876). *Тип.* Губернского Управления (1859—1862), Федорова и Минина (1863 — 1864 № 14), Федорова (1864 № 15—65), Редакции газеты «Київскій Телеграфъ» (1864 № 66 — 1874), С. Т. Ере-

меева (1875 № 1—14), газеты «Київскій Телеграфъ» (1875 № 15 — 1876). *Адр. ред.:* Київ, Житомирская ул., д. Тарнавскаго (1861 № 1—78, 1862 № 44 — 1870), д. Шараго возле Михайловскаго монастыря (1861 № 79 — 1862 № 43), Липки, Александровская ул. № 53 (1874 № 1—90), ул. Фундуклеевская, д. Пригары (1874 № 91 — 1875 № 79), Бибиковский бульв., д. Курдюмовой (1875 № 80 — 1876).

Вийшло: 1859 — Г. 1 № 1—52, 1860 — Г. 2 № 1—98 (?), 1861 — Г. 3 № 1—98 (?), 1862 — Г. 4 № 1—98 (?), 1863 — Г. 5 № 1—94, 1864 — Г. 6 № 1—147, 1865 — Г. 7 № 1—147, 1866 — Г. 8 № 1—152, 1867 — Г. 9 № 1—151, 1868 — Г. 10 № 1—150, 1869 — Г. 11 № 1—91, Г. 12 № 92—152, 1870 — Г. 12 № 1—78, Г. 13 № 79—150, 1871 — Г. 13 № (?), 1872 — Г. 14 № (?), 1873 — Г. 15 № (?), 1874 — Г. 16 № 1—150, 1875 — [Р. 17] № 1—159, 1876 — [Р. 18] № 1—70; Ф. від 51×37 см до 56×39 см; Обс. 4 с.; *Передпл.:* въ годъ 7 р. (1861—1863, 1867—1874), 8.50 р. (1864), 9 р. (1865—1866), 6 р. (1875—1876), въ Пруссію и во всѣ государства, принадлежащие къ Германскому почтовому союзу 10 р., въ Бельгію 11 р. 50 к., Францію и Данию 13 р., въ Англію, Швецію, Испанию и Португалию 14 р. 50 к., Швейцарію 16 р., Италию и папскія владѣнія 17 р. 50 к. (1866—1870). Ц. окремого номера 20 коп. (1861—1870), 5 коп., 7 коп. (1874—1876).

Наявність у фонді: ЛНБ: 1874 — Г. 16 № 120, 1875 — [Р. 17] № 15, 25, 29, 30, 32, 34, 35, 44, 46—48, 51—53, 56, 59, 62, 63, 65, 68—70, 74, 80—82; НБУВ: 1861 — Г. 3 № 2, 4, 7, 9, 23—33, 52, 54, 55, 58, 59, 79, 87, 98, 1862 — Г. 4 № 4—6, 9, 12, 13, 21, 37, 38, 40, 42—46, 53, 58, 62, 68, 70, 89, 90, 92, 96, 98, 1863 — Г. 5 № 2, 26, 27, 50, 94, 1864 — Г. 6 № 1—3, 5—16, 20—23, 26, 27, 29, 31, 34, 37—40, 52, 53, 56—58, 60, 63, 64—68, 70, 71, 73, 78, 79, 81, 85, 86, 88—92, 94—97, 100, 101, 103, 104, 106—109, 113, 115—121, 123—128, 130—147, 1865 — Г. 7 № 1—15, 19—28, 30, 33, 35, 36, 38—43, 46, 47, 50—52, 54, 55, 57, 59, 61—63, 65—70, 72, 74, 75, 79, 1866 — Г. 8 № 3, 8, 36, 70, 72, 79, 81, 97—99, 101—110, 116, 123, 132, 152, 1867 — Г. 9 № 1, 2, 4—16, 18—151, 1868 — Г. 10 № 4, 6, 8—10, 12, 17, 19—24, 26—28, 30, 31, 35—37, 39—42, 44, 46, 48—50, 140, 149, 1869 — Г. 11 № 1, 2, 4—9, 11—24, 26—43, 45—55, 57—73, 75—79, 81—85, 87—91, Г. 12 № 92—100, 102—104, 107—111, 114—119, 121—124, 126—140, 142—152, 1870 — Г. 12 № 3, 5—9, Г. 13 № 79, 89, 93, 94, 142, 1874 — Г. 16 № 8, 91, 93, 100, 113, 122—124, 131, 139, 1875 — [Р. 17] № 2, 9, 10, 12, 15, 135, 137, 141,

143—146, 148, 150, 152, 153, 1876 — [Р. 18] № 5, 8—11, 15, 16, 18—22, 24—27, 34, 35, 38, 64, 66, 68, 70.

Примітки: В літературних додатках до часопису (1860 № 1—6, 1861 № 1—15, 1862 № 1—12) публікувалися повісті, оповідання, вірші, «историко-статистическія описанія замѣчательныхъ мѣстностей здешнего края» російсько-та іншомовних авторів.

Приватний пресовий проєкт відставного поручника Альфреда фон Юнка реалізувався доволі вдало, завоювавши чимале читачке коло значним обсягом подієво-оперативної інформації. Захопившись газетярством, А. фон Юнк намагався покращувати з року в рік своє дітище, розширюючи тематичний діапазон новинницької, науково-просвітницької, ділової інформації.

Новинницький відділ часопису — різноманітний за змістом (від політичної до кримінальної інформації), географією (від місцевих до закордонних подій), жанрами (повідомлення, звіти, кореспонденції), назвами рубрик («Разныя извѣстія», «Иностранныя извѣстія», «Правительственныя извѣстія», «Послѣд. политич. извѣстія», «Внутреннія извѣстія») тощо.

Редакційний колектив часопису намагався творити видання за затвердженою 1859 р. і доповненою 1861 р. програмою. У відділі внутрішніх новин сконцентрована офіційна (урядова) інформація, яка стосувалася «здѣшняго края или имѣющая общій интересъ», а також відомості про посадові переміщення цивільних і військових чиновників, «служащихъ въ юго-западномъ краѣ Россіи». Місцева хроніка та кореспонденції з інших регіонів охоплювали надзвичайно широке коло ситуативно-подієвої інформації, зокрема суспільного, освітянського, торговельного, сільськогосподарського змісту. А. фон Юнк аргументував читачам своє запрошення до передплати не лише тим, що «многія извѣстія они находили даже скорѣе въ «Киѣвскомъ Телеграфѣ», чѣмъ въ столичныхъ изданіяхъ, получаемыхъ здѣсь довольно поздно», а й тим, що інформаційні блоки майже повністю передруковувалися пресою Петербурга, Москви, губернських міст Росії, що «конечно служить лучшимъ доказательствомъ его (часопису. — Л. С.) важности и общезанимательности». «Киѣвскую летопись» вів на сторінках часопису сам редактор (підп.: А. Ю-к).

Культурницька тематика, а саме — література, з обов'язковим «разборомъ выходящихъ въ здѣшнемъ краѣ» і не тільки книжок, театально-музичні події і

рецензії на них, представлена в часописі тенденційно, завдяки редакторській орієнтації на «столичну» думку. Українськість змісту не зігноровано цілком, хоча й виражалася вона переважно у формі вчено-антикварної зацікавленості місцевою старовиною й народним колоритом.

І все ж читачі часопису мали змогу орієнтуватися в новинах українського книгодруку. Зокрема, були опубліковані рецензії на книги Марка Онуки (псевд. С. Метлинського) «Мотря Кочубеївна», П. Куліша «Хмельницина: историчне оповідання» («взбалмошная книжка» — висновок рецензента, що певним чином характеризує і позицію редакції). У № 9 за 1861 р. було опубліковано «Письмо въ редакцію» на той час студента Університету св. Володимира К. Шейковського про нагальну необхідність видання словника «южнорусского языка», позаяк, вважав автор, потреби інших слов'янських мов «удовлетворяють грамматическіе и другіе словари», на що редакція іронічно зауважила, що це завдання успішно виконує словник О. Афанасьєва-Чужбинського.

Коли словник було все ж таки видано, у часописі надруковано відгук «О южнорусскомъ словарѣ К. Шейковскаго» В. Я., в якому автор відзначав неприпустиме «равнодушіе II отделения Академіи наукъ» щодо сприяння розробки досліджень «языка, который можетъ быть и считается еще мужицкимъ», але лишень у «залахъ некоторыхъ староверовъ-помещиковъ». Однак цей напрям публікацій було припинено з 1863 р., хоча певні прояви національного «вольнодумства» на сторінки газети все ж потрапляли.

«Невольная пропаганда украинофиловъ», а радше цілеспрямований її вияв відбувся у 1874—1876 рр. Вдова А. фон Юнка продала газетну справу А. Гогоцькій, дружині професора С. Гогоцького, відомого своїми агресивними антиукраїнськими поглядами. Нова власниця запросила до співпраці в часописі М. Драгоманова, який став фактичним керівником редакції, В. Антоновича, В. Беренштама, Ф. Вовка, П. Житецького, М. Зібера, С. Подолинського, Ю. Цвітковського, П. Чубинського та інших «різночинців-демократів київської «Громади». Новий колектив визначив основні пріоритети в компонуванні часопису: «Мы, избегаая всякой исключительности, стараемся относиться безпристрастно ко всѣмъ проявленіямъ взаимодѣйствія племенъ и сословій въ нашемъ отечествѣ, но будемъ обращать особенное вниманіе на нужды и проявленія жизни народной массы, составляющей главную силу нашего отечества, какъ по численности, такъ и по экономической

производительности, тѣмъ болеѣ, что недостатокъ образования въ ней требуетъ особенной внимательности со стороны интеллигентныхъ классовъ» (1874. — № 21).

Не відмовившись від необхідної читачам підсво-оперативної, ділової і рекламної інформації, редакція значно розширила науково-просвітницький і публіцистичний відділи газети. В часописі почали з'являтися аналітичні різножанрові матеріали переважно анонімних авторів, в яких обговорювалися проблеми громадсько-політичного, економічного, культурного життя українців.

Відзначимо, зокрема, передовиці, пов'язані саме з цією проблематикою, — «Къ вопросу о наймѣ рабочихъ» (1875. — № 20), «Желательная организация сельского кредита» (1875. — № 59), «Развитіе научныхъ силъ въ университетахъ подъ влияніемъ университетскаго самоуправления» (1875. — № 65), «Печальные отношенія елисаветградской городской думы къ ремесленному училищу» (1875. — № 68), «Необходимость расширенія волостной юрисдикціи» (1875. — № 70) та ін.

Було б доволі дивно, визначав А. Б. позицію редакції, якби газета, «выходящая въ центрѣ обширнаго края, населеннаго малорусскимъ племенемъ», не приділяла уваги українському літературному рухові. Автор наголошував, що цей рух після кожного намагання заборонити його не лише «поднимался», а й «подвигался прогресивно, становясь шире и глубже по идеямъ и содержанию». Аналізуючи українську літературу, Г. Ан-бер (псевд. М. Драгоманова) відзначив, що 1874 р. вийшло в світ «немало» книжкових видань. Великим попитом, зокрема, користувалися проза І. Нечуя-Левицького, переклади М. Старицького казок Г.-К. Андерсена, байок І. Крилова, «Сорочинська ярмарка» М. Гоголя, науково-пізнавальна книжка А. Іванова в «передѣлкѣ» М. Комарова «Розмова про небо та землю», а також перевидання «хорошимъ и роднымъ языкомъ написанной исторіи Ветхаго Завѣта» Опатовича «Оповідання зъ святого писання» (Малорусская литература въ 1874 г. — 1875. — № 30).

Під рубрикою «Библиографія», окрім переліку нових видань, редакція вміщувала рецензії-огляди книжок «малорусскаго содержания на русскомъ языке» та «лучшихъ книгъ, вышедшихъ на малорусскомъ языке», серед яких — рецензія І. Н. (крипт. Івана Новицького) на книгу І. Левицького «Унія і Петро Могила київській митрополіт», на «Переспів з старосвітської грамоти XII в. слова о полку Игоревѣ»,

П. Іванка на «Сборникъ малороссійскихъ заклинаній», укладений П. Єфименком.

Редакція уважно стежила за суспільно-політичними подіями, які відбувалися в Галичині, публікуючи матеріали київських і галицьких авторів. У «Письме изъ Галиціи» передано перебіг і проаналізовано суть «прямыхъ» виборів у райхсрат 1873 р. з відтворенням усіх перипетій, пов'язаних з боротьбою політичних рухів і об'єднань народів Галичини і Буковини (1875. — № 29). С. П. (крипт. Сергія Подолинського) знайомив читачів газети зі статистичним дослідженням різнонаціонального населення Галичини за даними книжки В. Рапецького «Ludnosc Galicyi» та її аналітикою, здійсненою в львівському часописі «Правда» В. Навроцьким (Русское и польское население Галиціи. — 1875. — № 34, 35).

У часописі вміщено низку статей, в яких оглянуто «реальную» і «прогресивную» діяльність галицького товариства «Просвіта» (Общество «Просвіта». — 1875. — № 80; Галицький сеймъ и общество «Просвіта». — 1875. — № 81, 82), охарактеризовано львівський часопис «Правда» і подано певні критичні зауваги щодо його публікацій (Малорусская литература въ Галичинѣ въ 1874 г. — 1875. — № 44), проаналізовано українсько-польські відносини (Узость стремленій польскихъ политиковъ въ Галичинѣ. — 1875. — № 74), визначено на «основныхъ примѣрахъ изъ народной жизни» характерні особливості економічного розвитку галицьких українців (Мещанско-рабочія товарищества самопомощи въ Галиціи. — 1875. — № 53).

Ці та чимала кількість інших публікацій жваво обговорювалися читачами «Київского Телеграфа». Земледелец, автор листа-статті «Порція» Юго-Западнаго края» (1875. — № 2), відреагував на повідомлення про розповсюдженість відпрацювань позичок у поміщиків селянами в Галичині, описавши схожість цього економічного явища і в російській Україні: «Условія наши какъ экономическія такъ и социальныя ведь почти одни и тѣ-же».

Зацікавленість галицькими справами, відзначала редакція, була спричинена не відсутністю «сюжетів» («хотя бы въ кievской губерніи») для обговорення, а винятково тим, що на галицьких прикладах розвитку українства «можемъ изучать многое изъ того, что у насъ будетъ» (1875. — № 74).

Доволі яскравою сторінкою публіцистичного змісту часопису була його полеміка з «совсемъ нетвердымъ въ географіи сосѣдомъ по кievской печати» «Кievляниномъ». Постійні перекручення

змісту публікацій «Кієвского Телеграфа», які стосувалися української тематики, звинувачення в непрофесійності авторів змушували редакцію швидко реагувати відповідями-поясненнями читачам (Въ 26 № «Кієвлянина...» — 1875. — № 29; Беренштамъ В. Оскѣка «Кієвлянина». — 1875. — № 30, «Кієвлянинъ» за Шевченка. — 1875. — № 32 та ін.). Зокрема, М. Драгоманов, дорікаючи редакції газети-опонента за те, що вона «искажала суцність» не однієї його публікації, оголосив: «...съ редакціей «Кієвлянина» я покончилъ на всегда...» (Драгомановъ М. Два слова г. Константину Воскресенскому. — 1874. — № 120). Коментуючи вміщений у «Голосі» «Отвѣтъ Русскому Вѣстнику» М. Лисенка на статтю З. «Современное украинофильство», в якому автор «горячо обстоаиваетъ право украинофиловъ любить свою родину», редакція відзначала: «Пора украинскимъ деѣтклямъ перестать огорчаться при каждомъ комке грязи, который вздумается бросить въ ихъ огороде всякому досужему гуляѣкѣ». І хоча неприсмно бачити свої погляди, ідеї, переконання спотворено інтерпретованими, — продовжував автор редакційної репліки (переконані, що анонім — М. Драгоманов), усе ж не можна сповідатися, відкриваючи душу пресі, оскільки «дѣло уяснить работа» (1875. — № 43).

6 січня 1875 р. адміністрація головного управління «по печати» рекомендувала «Кієвскому отдельному цензору» «относиться съ особой осмотрительностью и между прочимъ не допускать въ ней (газеті. — Л. С.) никакихъ статей, проводящихъ украинофильские тенденции». Незважаючи на посилену цензуру, редакція продовжувала працювати в обраному напрямі. Лише внаслідок «разногласія въ мненіяхъ относительно веденія газетъ» між її власницею і редакційним колективом співробітники «Кієвского Телеграфа», очолювані М. Драгомановим, відмовилися від співпраці з А. Гогоцькою, про що повідомили читачів у № 90 за 1875 р. Однак і після цього зміст газети не зазнав суттєвих змін, оскільки журналісти підтвердили готовність виконувати завдання, визначені попередньою редакцією «Кієвского Телеграфа», прагнули «...служить интересамъ населения губерний малороссийскихъ и югозападныхъ... содействовать улучшению экономического и социального быта народа...» (1875. — № 143). Офіційним редактором часопису й надалі працював О. Сніжко-Блоцький, фактично ж керував редакцією І. Ясінський.

У травні 1876 р. в підписаний Олександром II Емський указ було внесено пункт про закриття

«ненадійного» щодо української проблематики «Кієвского Телеграфа». До цього значною мірою причинився уже згадуваний нами С. Гогоцький, який неодноразово скаржився В. Юзефовичу на виразно український зміст приватної газети дружини.

Література: Левицький О. Українці у прийомах в чужій часописі // Наше минуле. — 1919. — Ч. 1, 2. — С. 57—63; Довгич В. Частная газета «Кієвский телеграф» как социальное явление // Журналистика. — К., 1979. — Вип. 6. — С. 77—87; Історія української дожовтнєвої журналістики / О. І. Дей, І. Л. Моторнюк, М. Ф. Нечитайлюк та ін. — Львів, 1983. — С. 142—148; Крупський І. В. Національно-патріотична журналістика України (Друга половина XIX — перша чверть XX ст.). — Львів, 1995. — С. 12; Волобуєва А. М., Шудря М. А. Періодичні видання Києва та Київської губернії (1835—1916 рр.) // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. п'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф. 27—28 листоп. 1998 р. — Львів, 1999. — С. 52; Волобуєва А. Соціальні ідеали газети «Кієвский телеграф» (1874—1875 рр.) // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. сьомої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 17—18 трав. 2002 р. — Львів, 2002. — С. 66—70; Михайлин І. Л. Історія української журналістики XIX століття: Підручник. — К., 2003. — С. 658—661.

Архівні джерела: ЦДАУ, м. Київ. — Ф. 294, оп. 1, од. зб. 4. — Арх. 1—68.

Л. Сніцарчук

1867 р.

173*

KÖZÉRDEKEK CSARNOKA. — Sz. 1. 1867.

[Помічний ред.] Lázár Goics. — Ungvár, 1867: [Видас Юрій Негребецький].

Вийшло: 1867 — Sz. 1.

Як подає Г. Стрипський, «жупний головний нотар» Юрій Негребецький почав видавати газету для «збудованя моста межи мадярами и русинами», але вона «по першому нумерѣ уже бухнула».

Література: Стрипський Я. Початки друкарства на Подкарпатті // Зоря-Најнал. — 1942. — Ч. 3/4. — С. 279.

В. Габор

174*

UNGVÁRI KÖZLÖNY. — Sz. 1. 1867, 20 [черв.].

[За ред. Стефана Ромжі. Ред.: Іван Йованович, Стефан Дудинський]. — Ungvár, 1867—1921.

Цей часопис Г. Стрипський назвав органом опозиції, т. зв. «48-asok», «куда належала велика більшість руського духовенства із повдячності до особи Кошута, котрого оно дуже любило». Учений зазначає, що «U. Közlöny» рушив у світ якраз подь редакцією русина, Стефана Ромжи, професора релігії в гимназії, за ним редактором був зрушений серб, Івань Йованович, а еще позднїйше знову русинь Стефань Дудинский».

Твердження П. Лісового, що газета «Ungvári Közlöny» («Ужгородські Вісті») виходила з перервами до 1920 р., не вірне, оскільки в бібліотеці Національного університету в Братиславі зберігаються два річники (1920, 1921) часопису.

Література: Стрипський Я. Початки друкарства на Подкарпатті // Зоря-Найнал. — 1942. — Ч. 3/4. — С. 279; Лісовий П. Журналістика Закарпаття 50—70-х років XIX століття і її зв'язки з іншими українськими землями та Росією: Конспект лекцій. — Ужгород, 1969. — С. 23, 24.

В. Габор

1875 р.

175*

MAGYAR KÁRPÁT: Melléklet az orosz Kárpáthoz. A magyarországi görög-katholikusok és kiválóan az orosz ajkuak érdekében vegyes tartalommal. — Sz. I. 1875, 12 [kvit.].

Felelős szerkesztő s kiadó tulajdonos Homicsko Miklós. *Fő munkatárs* Homicsko Sándor. — **Ungvár, 1875—1877:** Nyomatott Jäger Károly és Répay Albert könyvnyomdájában Ungvárt (1875). *Adp. i ped. i adm.:* адекватна «Карпату» (див. № 88).

Вийшло: 1875 — Sz. I—29, 1876 — Sz. I—50, 1877 — Sz. I—4; *Обс.* 2 с.; *Передпл.:* [«Карпата»] підвищується на цілий годь тільки одним золотым, которые же особенно только «Мадярський Карпат» желаютъ получить, то платити имѣють на цілий годь — 3 зол. (1875); 4 зол. (1876).

Примітки: М. Лелекач й І. Гарайда вказують такі роки виходу додатка — 1875—1876, Л. Бабота — 1875—1877.

Угорськомовний додаток «Magyar Kárpát melléklet az orosz Kárpáthoz. A magyarországi görög-katholikusok és kiválóan az orosz ajkuak érdekében vegyes tartalommal» («Мадярський Карпат додаток до руського «Карпату». Різного змісту тільки в інтересах греко-католиків Угорщини, які розмовляють по-руськи»),

перше число якого з'явилось 12 квітня 1875 р. як додаток до ч. 14 «Карпату».

Причину випуску цього угорськомовного додатка сучасна дослідниця Л. Бабота пояснює так: «В часі свого виникнення газета («Карпат»). — В. Г.) мадярською мовою не друкувалась. Редакція була свідомо того, що не всі дописувачі газети (спочатку їх була така велика кількість, що не всі кореспондентії могли бути надруковані) володіють руською мовою, і тому зверталась до читачької публіки з тим, щоб їй надсилали й іншомовні статті, які будуть перекладатися. Такого роду заклик було надруковано на сторінках «Карпату» і в наступному, 1874 році. Мабуть, матеріалів, писаних мадярською мовою, кореспонденти надсилали в редакцію занадто багато, М. Гомічков не встигав усі статті перекладати». Це могло бути однією з причин, чому редакція 1875 р. заявила: «Намѣряемъ «Карпатъ» издавати отъ 1-го априля, или отъ II-го четверторочія и «на мадярскомъ языкѣ». То есть: русскій будетъ выходить такъ какъ до сего времени для каждаго, кто нимъ пользоваться хочетъ, въ томъ самомъ видѣ, объемѣ и направленіи: но будетъ имѣти прибавленіе на мадярскомъ языкѣ, то есть: будетъ выходить «мадярское прибавленіе» русскаго «Карпата», — для тѣхъ, которые нимъ пользоваться хотять... На первый взоръ можетъ быть — появится предпріятіе наше нѣкоторымъ читателямъ страннымъ, незвычайнымъ, да еще по нѣкой мѣрѣ и опаснымъ. А всетаки дѣло ни странно, ни опасно, — да прямо необходимо нужно. Произшествія не такъ давно минувшихъ временъ показали, что намъ и нашему почитанію очень много вредило то обстоятельство, что мы не имѣли такого органа, который бы былъ насъ и предъ тою публикою заступилъ, которая ни языкъ нашъ — ни обстоятельства наши не зная, весьма легко переведеною была на разныя о насъ — а то по большей части неправыя — мнѣнія. А мы не имѣли способа просвѣтити публику, взяснити дѣло, опровергнути клеветы и обвиненія, — бо что въ нашей русской газетѣ написали, и что даже до сего дня пишемъ: то было понятно только намъ самымъ, которые и безъ того понимая наше положеніе, оправданій или изясненій не требуемъ, и не требовали. Сама большая часть мадярской публики насъ не спознаваетъ, — даже еще тѣ, которые посредѣ насъ и въ кругъ насъ живутъ, съ нами сообщеніе имѣють, наши сами ближайшіе сосѣды, — да еще больше, и сами вѣрники нашего церковнаго обряда мадяр-

скої народности мало знають о наших поведеніяхъ, и по тому, что нашъ языкъ неразумѣють: легко въ ложныя о насъ мнѣнія падають, — а мы терпѣти принуждены безъ того, чтобы имѣли способъ ихъ о поведеніи дѣлами просвѣтити и о обманѣ удостоверити... Мы знаемъ изъ опыта, сколь много труда требуетъ, чтобы по необходимости какую то статейку или рекламу о нашихъ дѣлахъ въ той либо иной мадярской газетѣ помѣстити; въ этомъ отношеніи мы завѣсимъ отъ милости и благодущія того либо инаго редактора, — и не можемъ здѣлать къ нашей пользѣ то, что не только полезнымъ, но по необходимости и нужнымъ является» (Карпатъ. — 1875. — Ч. 9).

М. Гомічков був переконаний, що видання угорською мовою додатка сприятиме захисту свого народу. Однак, на думку Л. Баботи, цим він тільки підтримував денационалізаторську політику угорської влади.

Бібліографія: Левицький І. Е. Галицко-русская библиография XIX-го столѣтія дополненная русскими изданиями вышедшими въ Венгріи и Буковинѣ (1801—1886). — Львовъ, 1895. — Т. 2. — С. 237; Загальна бібліографія Подкарпаття / Зложили Н. Лелекачъ и И. Гарайда. — Унгварь, 1943. — С. 43.

Література: Бабота Л. Закарпатська газета «Карпат» (1873—1886) // Науковий збірник Музею української культури у Свиднику. — Братислава; Пряшів, 1988. — Т. 15, кн. 1. — С. 76, 77.

В. Габор

1888 р.

176*

KELET: A magyarországi görög katolikusok érdekeit képviselő hetilap. — Megjelenik minden vasárnap. Sz. 1. 1888.

Felelős főszerkesztő, laptulajdonos Gyula Drohobeczký. [Ped.] Konstantin Neviczky (1892—1901). — Ungvár, 1888—1901.

А. Волошин пише про нього так: «Первою чисто мадярською газетою Русинів був «Kelet» (Восток), оснований р. 1888 Юлієм Дрогобецьким, тогда директором ужгородської учительської семінарії. Р. 1892 редакторство перебрав Конст. Невицький, парох радванський. «Kelet» усилювався бути таким мадярським органом Подк. Русинів, яким був руський «Свѣтъ» або «Карпат». Од 1897 р. сталася політичною, підпорвала кат. (народну) партію».

А. Животко стверджує, що часопис мав напрям, подібний до «Свѣта» або «Карпата», а у 1897 р. був підпорою католицької народної партії.

М. Лелекач зазначає, що в редактуванні часопису Юлію Дрогобецькому допомагав Юрій Жаткович. На думку М. Лелекача, «газета мала широку програму, котру до певної мѣри і сповнила. Енергично захищала інтереси гр. кат. церкви, духовенства, учительства. Звертала особливу увагу на соціальне положення руської інтелігенції і народу. Бѣгомъ 14 лѣтъ (перестала виходити въ 1901 році) въ газетѣ було помѣщено незвичайно много науковихъ, етнографичнихъ и педагогичнихъ статей, котрі еще й теперъ не стратили свою наукову цѣну. Особливо цѣнніє суть историчніє статкѣ Юрія Жатковича».

Бібліографія: Загальна бібліографія Подкарпаття / Зложили Н. Лелекачъ и И. Гарайда. — Унгварь, 1943. — С. 42.

Література: Волошин А. Спомини. — Ужгород, 1923. — С. 69; Волошин А. Ко історії нашого новинарства // Русинь. — 1923. — Ч. 119; Животко А. Преса Карпатської України. — Прага, 1940. — С. 2; Лелекач Н. Подкарпатське письменство на початку XX вѣка // Зоря-Найнал. — 1943. — Ч. 1/4. — С. 235.

В. Габор

ПОРІЧНИЙ РЕЄСТР ЧАСОПИСІВ

1812 р.

*Харьковской Еженѣдельникъ (1812) Харьковъ

1816 р.

Украинскій Вѣстникъ (1816—1819) Харьковъ
Харьковскій Демокритъ (1816) Харьковъ

1817 р.

Украинскій Вѣстникъ (1816—1819) Харьковъ
Украинскій Домоводъ (1817) Харьковъ

1818 р.

Украинскій Вѣстникъ (1816—1819) Харьковъ

1819 р.

Украинскій Вѣстникъ (1816—1819) Харьковъ

1824 р.

Украинскій Журналь (1824—1825) Харьковъ

1825 р.

Украинскій Журналь (1824—1825) Харьковъ

1848 р.

Зоря Галицка (1848—1857) Львѡвъ
Dnewnyk Ruskij; Дневникъ Рускій (1848) Львовъ

1849 р.

Всесобшій дневникъ земскихъ законѡвъ и правительства для коронной области
Галиціи и Володимирѣи съ княжествами Освѣцимскимъ и Заторскимъ
и съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1849—1853) Львѡвъ

* Півжирним шрифтом подано назви часописів у перший рік виходу

Порічний реєстр часописів

Галичо-Рускій Вѣстникъ (1849—1850)	Львѣвъ
Зоря Галицка (1848—1857)	Львѣвъ
Новины (1849)	Львѣвъ
Общій законѣвъ державныхъ и правительства	
Вѣстникъ для Цѣсарства Австрїи (1849—1853)	Вѣденъ
Пчола (1849)	Львѣвъ

1850 р.

Вѣстникъ для Русиновъ Австрїйскои державы (1850—1866)	Вѣденъ
Всеобщій дневникъ земскихъ законѣвъ и правительства	
для коронной области Галиціи и Володимирїи съ княжествами Освѣщимскимъ и Заторскимъ и съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1849—1853)	Львѣвъ
Галичо-Рускій Вѣстникъ (1849—1850)	Львѣвъ
Земскій правительственный Вѣстникъ для королевства Оугорщины (1850—1859)	Будинъ
Зоря Галицка (1848—1857)	Львѣвъ
Красвый Законникъ и Вѣстникъ Правительственный	
для коронного краю Оугорщины (1850)	[Будин]
Общій законѣвъ державныхъ и правительства	
Вѣстникъ для Цѣсарства Австрїи (1849—1853)	Вѣденъ
Общій законѣвъ красвыхъ и правительства	
вѣстникъ для корунного краю Буковины (1850—1853)	Черновцы
Сельская Рада (1850)	Львѣвъ

1851 р.

Вѣстникъ для Русиновъ Австрїйскои державы (1850—1866)	Вѣденъ
Всеобщій дневникъ земскихъ законѣвъ и правительства	
для коронной области Галиціи и Володимирїи съ княжествами Освѣщимскимъ и Заторскимъ и съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1849—1853)	Львѣвъ
Земскій правительственный Вѣстникъ для королевства Оугорщины (1850—1859)	Будинъ
Зоря Галицка (1848—1857)	Львѣвъ
Общій законѣвъ державныхъ и правительства	
Вѣстникъ для Цѣсарства Австрїи (1849—1853)	Вѣденъ
Общій законѣвъ красвыхъ и правительства	
вѣстникъ для корунного краю Буковины (1850—1853)	Черновцы

1852 р.

Вѣстникъ для Русиновъ Австрїйскои державы (1850—1866)	Вѣденъ
Всеобщій дневникъ земскихъ законѣвъ и правительства	
для коронной области Галиціи и Володимирїи съ княжествами Освѣщимскимъ и Заторскимъ и съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1849—1853)	Львѣвъ
Земскій правительственный Вѣстникъ для королевства Оугорщины (1850—1859)	Будинъ
Зоря Галицка (1848—1857)	Львѣвъ
Общій законѣвъ державныхъ и правительства	
Вѣстникъ для Цѣсарства Австрїи (1849—1853)	Вѣденъ

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Общій законъ красныхъ и правительства вѣстникъ
для корунного краю Буковины (1850—1853)..... Черновцы

1853 р.

Вѣстникъ для Русиновъ Австрійскои державы (1850—1866)..... Вѣдень
Вѣстникъ красоваго правительства для коронной области Галиціи
и Володомерѣи съ княжествами Освѣцимскимъ и Заторскимъ
и съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1853—1854)..... Львовъ
 Всеобщій дневникъ земскихъ законъ и правительства
 для коронной области Галиціи и Володимерѣи
 съ княжествами Освѣцимскимъ и Заторскимъ
 и съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1849—1853)..... Львовъ
 Земскій правительственный Вѣстникъ
 для королевства Оугорщины (1850—1859)..... Будинъ
 Зоря Галицка (1848—1857)..... Львовъ
 Лада (1853)..... Львовъ
 Общій законъ державныхъ и правительства
 Вѣстникъ для Цѣсарства Австрій (1849—1853)..... Вѣдень
 Общій законъ красныхъ и правительства вѣстникъ
 для корунного краю Буковины (1850—1853)..... Черновцы
Отечественный Сборникъ повѣстоковъ, сказокъ, историческихъ воспоминаній,
господарскихъ и иныхъ общепользныхъ вѣстей и пр. и пр.
 (1853—1859, 1861—1862, 1866)..... Вѣдень
 Поученія Церковныя (1853—1854)..... Львовъ

1854 р.

Вѣстникъ для Русиновъ Австрійскои державы (1850—1866)..... Вѣдень
Вѣстникъ законовъ державныхъ и правительства (1854—1858)..... Вѣдень
 Вѣстникъ красоваго правительства для коронной области Галиціи
 и Володомерѣи съ княжествами Освѣцимскимъ и Заторскимъ
 и съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1853—1854)..... Львовъ
Вѣстникъ красоваго правительства для оуправительственной
области Намѣстничества во Львовѣ (1854—1857)..... Львовъ
 Домова Шкѣлка (1854—1856)..... Вѣдень
 Земскій правительственный Вѣстникъ
 для королевства Оугорщины (1850—1859)..... Будинъ
 Зоря Галицка (1848—1857)..... Львовъ
 Отечественный Сборникъ повѣстоковъ, сказокъ, историческихъ воспоминаній,
 господарскихъ и иныхъ общепользныхъ вѣстей и пр. и пр.
 (1853—1859, 1861—1862, 1866)..... Вѣдень
 Поученія Церковныя (1853—1854)..... Львовъ

1855 р.

Вѣстникъ для Русиновъ Австрійскои державы (1850—1866)..... Вѣдень
 Вѣстникъ законовъ державныхъ и правительства (1854—1858)..... Вѣдень

Порічний реєстр часописів

Вѣстникъ красвго правительства для оуправительственной области Намѣстничества во Львовѣ (1854—1857)	Львовъ
Домова Шкѣлка (1854—1856)	Вѣдень
Земскій правительственный Вѣстникъ для королевства Оугорщины (1850—1859)	Будинъ
Зоря Галицка (1848—1857)	Львовъ
Отечественный Сборникъ повѣстоукъ, сказокъ, историческихъ воспоминаній, господарскихъ и инныхъ общепользныхъ вѣстій и пр. и пр. (1853—1859, 1861—1862, 1866)	Вѣдень
Семейная Библіотека (1855—1856)	Львовъ

1856 р.

Вѣстникъ для Русиновъ Австрійскои державы (1850—1866)	Вѣдень
Вѣстникъ законовъ державныхъ и правительства (1854—1858)	Вѣдень
Вѣстникъ красвго правительства для оуправительственной области Намѣстничества во Львовѣ (1854—1857)	Львовъ
Домова Шкѣлка (1854—1856)	Вѣдень
Земскій правительственный Вѣстникъ для королевства Оугорщины (1850—1859)	Будинъ
Зоря Галицка (1848—1857)	Львовъ
Отечественный Сборникъ повѣстоукъ, сказокъ, историческихъ воспоминаній, господарскихъ и инныхъ общепользныхъ вѣстій и пр. и пр. (1853—1859, 1861—1862, 1866)	Вѣдень
Семейная Библіотека (1855—1856)	Львовъ
Украинская Литературная Лѣтопись за ... годъ (1856—1858, 1860)	Черниговъ
Церковная Газета, въ пользу Восточно-Католической Церкви, соединенной съ Римскимъ патріаршескимъ престоломъ (1856—1858)	Будинъ

1857 р.

Вѣстникъ для Русиновъ Австрійскои державы (1850—1866)	Вѣдень
Вѣстникъ законовъ державныхъ и правительства (1854—1858)	Вѣдень
Вѣстникъ красвго правительства для оуправительственной области Намѣстничества во Львовѣ (1854—1857)	Львовъ
Земскій правительственный Вѣстникъ для королевства Оугорщины (1850—1859)	Будинъ
Зоря Галицка (1848—1857)	Львовъ
Отечественный Сборникъ повѣстоукъ, сказокъ, историческихъ воспоминаній, господарскихъ и инныхъ общепользныхъ вѣстій и пр. и пр. (1853—1859, 1861—1862, 1866)	Вѣдень
Украинская Литературная Лѣтопись за ... годъ (1856—1858, 1860)	Черниговъ
Церковная Газета, въ пользу Восточно-Католической Церкви, соединенной съ Римскимъ патріаршескимъ престоломъ (1856—1858)	Будинъ

1858 р.

Вѣстникъ для Русиновъ Австрійскои державы (1850—1866)	Вѣдень

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Вѣстникъ законовъ державныхъ и правительства (1854—1858)	Вѣдень
Вѣстникъ красоваго правительства	
для воеводства Буковины (1858—1860)	Черновѣцѣ
Вѣстникъ ряду красоваго для области администраціинои Намѣстництва	
въ Львовѣ (1858—1859)	Львовѣ
Земскій правительственный Вѣстникъ	
для королевства Оугорщины (1850—1859)	Будинѣ
Отечественный Сборникъ повѣстоукъ, сказокъ, историческихъ воспоминаній, господарскихъ и иныхъ общепользныхъ вѣстій и пр. и пр. (1853—1859, 1861—1862, 1866)	Вѣдень
Сіонъ, Церковь, Школа (1858—1859)	Вѣдень
Украинская Литературная Лѣтопись за ... годъ (1856—1858, 1860)	Черниговѣ
Церковная Газета, въ пользу Восточно-Католической Церкви, соединенной съ Римскимъ патріаршескимъ престоломъ (1856—1858)	Будинѣ
Церковный Вѣстникъ	
для Русиновъ Австрійской державы (1858)	Будинѣ

1859 р.

Вѣстникъ для Русиновъ Австрійской державы (1850—1866)	Вѣдень
Вѣстникъ красоваго правительства	
для воеводства Буковины (1858—1860)	Черновѣцѣ
Вѣстникъ ряду красоваго для области администраціинои Намѣстництва	
въ Львовѣ (1858—1859)	Львовѣ
Земскій правительственный Вѣстникъ	
для королевства Оугорщины (1850—1859)	Будинѣ
Кіевскій Телеграфъ (1859—1876)	Кіевѣ
Отечественный Сборникъ повѣстоукъ, сказокъ, историческихъ воспоминаній, господарскихъ и иныхъ общепользныхъ вѣстій и пр. и пр. (1853—1859, 1861—1862, 1866)	Вѣдень
Сіонъ, Церковь, Школа (1858—1859)	Вѣдень

1860 р.

Вѣстникъ для Русиновъ Австрійской державы (1850—1866)	Вѣдень
Вѣстникъ красоваго правительства	
для воеводства Буковины (1858—1860)	Черновѣцѣ
Кіевскій Телеграфъ (1859—1876)	Кіевѣ
Клепайло (1860—1863)	Львівѣ
Роспоряженія красвыхъ урядовъ для королевства Галиции и Буковины (1860)	Львовѣ
Украинская Литературная Лѣтопись за ... годъ (1856—1858, 1860)	Черниговѣ

1861 р.

Вѣстникъ для Русиновъ Австрійской державы (1850—1866)	Вѣдень
Громадниця (1861—1862[?])	Київѣ

Порічний реєстр часописів

Дневникъ оуставъ паньства для королевства Галиціи и Великого Княжества Краковского (1861)	[Львів]
Кіевскій Телеграфъ (1859—1876)	Кієвъ
Клепайло (1860—1863)	Львів
Основа (1861—1862)	С.-Петербургъ
Отечественный Сборникъ повѣстокъ, сказокъ, историческихъ воспоминаній, господарскихъ и инныхъ общепользныхъ вѣстій и пр. и пр. (1853—1859, 1861—1862, 1866)	Вѣдень
Роспоряженія красныхъ оурядовъ для королевства Галиціи и Великого Княжества Краковского ([1861], 1863—1865)	Львовъ
Самостайне слово (1861—1862)	Київ
Слово (1861—1887)	Львовъ
Черниговскій Листокъ (1861—1863)	Черниговъ

1862 р.

Вечерницѣ (1862—1863)	Львовъ
Вѣстникъ для Русиновъ Австрійскои державы (1850—1866)	Вѣдень
Галичанинъ (1862—1863)	Львовъ
Гомѣнь (1862)	Львовъ
Громадниця (1861—1862[?])	Київ
Кіевскій Телеграфъ (1859—1876)	Кієвъ
Клепайло (1860—1863)	Львів
Основа (1861—1862)	С.-Петербургъ
Отечественный Сборникъ повѣстокъ, сказокъ, историческихъ воспоминаній, господарскихъ и инныхъ общепользныхъ вѣстій и пр. и пр. (1853—1859, 1861—1862, 1866)	Вѣдень
Самостайне слово (1861—1862)	Київ
Слово (1861—1887)	Львовъ
Черниговскій Листокъ (1861—1863)	Черниговъ

1863 р.

Вечерницѣ (1862—1863)	Львовъ
Вѣстникъ для Русиновъ Австрійскои державы (1850—1866)	Вѣдень
Галичанинъ (1862—1863)	Львовъ
Домъ и Школа (1863—1864)	Львовъ
Жельманъ (1863)	Львів
Кіевскій Телеграфъ (1859—1876)	Кієвъ
Клепайло (1860—1863)	Львів
Мета (1863—1865)	Львів
Письмо до Громады (1863—1865, 1867—1868)	Львовъ
Помийниця (1863)	Київ
Роспоряженія красныхъ оурядовъ для королевства Галиціи и Великого Княжества Краковского ([1861], 1863—1865)	Львовъ
Слово (1861—1887)	Львовъ
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Вѣдень

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Фірмань (1863).....	Львів
Черниговскій Листокъ (1861—1863)	Черниговъ

1864 р.

Вѣстникъ для Русиновъ Австрійскои державы (1850—1866)	Вѣдень
Домъ и Школа (1863—1864)	Львовъ
Дуля (1864)	Львів
Золотая Грамота (1864—1867).....	Відень
Кіевскій Телеграфъ (1859—1876)	Кієвъ
Мета (1863—1865)	Львівъ
Письмо до Громады (1863—1865, 1867—1868)	Львовъ
Роспоряженя красвыхъ оурядовъ для королевства Галиціи и Великого Княжества Краковскаго ([1861], 1863—1865).....	Львовъ
Слово (1861—1887).....	Львовъ
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930).....	Вѣдень

1865 р.

Відьма (1865)	Львівъ
Вѣстникъ для Русиновъ Австрійскои державы (1850—1866)	Вѣдень
Голосъ Народный (1865—1868)	Коломыя
Золотая Грамота (1864—1867)	Відень
Кіевскій Телеграфъ (1859—1876)	Кієвъ
Мета (1863—1865)	Львівъ
Науковый Сборникъ (1865—1873, 1885—1890, 1896—1897, 1901—1902, 1904—1906, 1908, 1930, 1934)	Львовъ
Недѣля (1865—1866)	Львовъ
Нива (1865).....	Львівъ
Письмо до Громады (1863—1865, 1867—1868)	Львовъ
Роспоряженя красвыхъ оурядовъ для королевства Галиціи и Великого Княжества Краковскаго ([1861], 1863—1865).....	Львовъ
Слово (1861—1887).....	Львовъ
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930).....	Вѣдень
Школа (1865)	Львовъ

1866 р.

Вѣстникъ для Русиновъ Австрійскои державы (1850—1866)	Вѣдень
Вѣстникъ законѡвъ и роспоряженій красвыхъ для королевства Галиціи и Володимиріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ
Голосъ Народный (1865—1868)	Коломыя
Золотая Грамота (1864—1867)	Відень
Кіевскій Телеграфъ (1859—1876)	Кієвъ
Науковый Сборникъ (1865—1873, 1885—1890, 1896—1897, 1901—1902, 1904—1906, 1908, 1930, 1934)	Львовъ

Порічний реєстр часописів

Недѣля (1865—1866)	Львѡвъ
Отечественный Сборникъ повѣстокъ, сказокъ, историческихъ воспоминаній, господарскихъ и инныхъ общепользнихъ вѣстій и пр. и пр. (1853—1859, 1861—1862, 1866)	Вѣденъ
Повѣсти и Пѣсни (1866)	[Львѡвъ]
Русалка (1866)	Львѡвъ
Слово (1861—1887)	Львѡвъ
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Вѣденъ
Sioło (1866—1867)	Lwów

1867 р.

Боянъ (1867)	Львѡвъ
Вѣстникъ законѡвъ и распорядженій красвыхъ для королевства Галиціи и Володимиріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львѡвъ
Галичанинъ (1867—1870)	Львѡвъ
Голосъ Народный (1865—1868)	Коломыя
Додатокъ «Слова» для Громады (1867)	Львѡвъ
Золотая Грамота (1864—1867)	Вѣденъ
Кіевскій Телеграфъ (1859—1876)	Кіевъ
Литературная прилога для цѣлорочныхъ пренумерантовъ	
«Слова» (1867—1868)	Львѡвъ
Науковый Сборникъ (1865—1873, 1885—1890, 1896—1897, 1901—1902, 1904—1906, 1908, 1930, 1934)	Львѡвъ
Письмо до Громады (1863—1865, 1867—1868)	Львѡвъ
Письмо до Громады (1867)	Львѡвъ
Правда (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898)	Львѡвъ
Русь (1867)	Львѡвъ
Свѣтъ (1867—1871)	Унгваръ
Слово (1861—1887)	Львѡвъ
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Вѣденъ
Учитель (1867)	Унгваръ
Közérdekek Csarnoka (1867)	Ungvár
Sioło (1866—1867)	Lwów
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1868 р.

Вѣстникъ законѡвъ и распорядженій красвыхъ для королевства Галиціи и Володимиріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львѡвъ
Газета для народныхъ учителей (1868—1873)	Пешт-Будин
Галичанинъ (1867—1870)	Львѡвъ
Голосъ Народный (1865—1868)	Коломыя
Кіевскій Телеграфъ (1859—1876)	Кіевъ

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Литературная прилога для цѣлорочныхъ пренумерантовъ	
«Слова» (1867—1868)	Львовъ
Науковий Сборникъ (1865—1873, 1885—1890, 1896—1897, 1901—1902, 1904—1906, 1908, 1930, 1934)	Львовъ
Письмо до Громады (1863—1865, 1867—1868)	Львовъ
Правда (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898)	Львів
Русалка (1868—1870)	Львовъ
Свѣтъ (1867—1871)	Унгварь
Слово (1861—1887)	Львовъ
Страhopудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Вѣденъ
Хозяйственныя Наставленія (1868)	Буда-Пештъ
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1869 р.

Вѣстникъ законѣвъ и распоряженій красвыхъ для королевства Галиціи и Володимиріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ
Газета для народныхъ учителей (1868—1873)	Пешт-Будин
Галичанинъ (1867—1870)	Львовъ
Господарь (1869—1872)	Львовъ
Кіевскій Телеграфъ (1859—1876)	Кіевъ
Кропило (1869)	Коломыя
Ластѣвка (1869—1881)	Львовъ
Литературный Сборникъ (1865—1873, 1885—1890, 1896—1897, 1901—1902, 1904—1906, 1908, 1930, 1934)	Львовъ
Народное чтеніе (1869—1870)	Ужгородъ
Науковий Сборникъ <i>див.</i> Литературный Сборникъ	
Правда (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898)	Львів
Русалка (1868—1870)	Львовъ
Свѣтъ (1867—1871)	Унгварь
Слово (1861—1887)	Львовъ
Слово до Громады (1869—1870)	Львовъ
Учитель (1869—1874, 1880)	Львовъ
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1870 р.

Буковинская Зоря (1870)	Черновцы
Вѣстникъ законѣвъ и распоряженій красвыхъ для королевства Галиціи и Володимиріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ
Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и красвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Газета для народныхъ учителей (1868—1873)	Пешт-Будин
Галичанинъ (1867—1870)	Львовъ
Господарь (1869—1872)	Львовъ

Порічний реєстр часописів

Київський Телеграфъ (1859—1876)	Київ
Ластівка (1869—1881)	Львів
Литературный Сборникъ (1865—1873, 1885—1890, 1896—1897, 1901—1902, 1904—1906, 1908, 1930, 1934)	Львів
Народное чтеніе (1869—1870)	Ужгородъ
Науковий Сборникъ <i>див.</i> Литературный Сборникъ	
Основа (1870—1872)	Львів
Правда (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898)	Львів
Русалка (1868—1870)	Львів
Свѣтъ (1867—1871)	Унгваръ
Слово (1861—1887)	Львів
Слово до Громадъ (1869—1870)	Львів
Учитель (1869—1874, 1880)	Львів
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1871 р.

Вѣстникъ законѣвъ и распорядженій красвыхъ для королевства Галиціи и Володимиріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львів
Вѣстникъ законѣвъ державныхъ для королевствъ и красвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Газета для народныхъ учителей (1868—1873)	Пешт-Будин
Господарь (1869—1872)	Львів
Зазуля (1871)	Чернівці
Київський Телеграфъ (1859—1876)	Київ
Ластівка (1869—1881)	Львів
Литературный Сборникъ (1865—1873, 1885—1890, 1896—1897, 1901—1902, 1904—1906, 1908, 1930, 1934)	Львів
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Коломыя
Науковий Сборникъ <i>див.</i> Литературный Сборникъ	
Новый Свѣтъ (1871—1872)	Унгваръ
Основа (1870—1872)	Львів
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Свѣтъ (1867—1871)	Унгваръ
Сіонъ Рускій (1871—1880, 1883—1885)	Львів
Слово (1861—1887)	Львів
Сова (1871)	Унгваръ, Пештъ
Учитель (1869—1874, 1880)	Львів
Szkolnyj Łystok (1871—1872)	Lwow
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1872 р.

Вѣстникъ законѣвъ и распорядженій красвыхъ для королевства Галиціи и Володимиріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львів
Вѣстникъ законѣвъ державныхъ для королевствъ и красвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Вперед (1872)	Одеса
Газета для народных учителей (1868—1873)	Пешт-Будин
Господарь (1869—1872)	Львів
Кієвскій Телеграфъ (1859—1876)	Кієв
Ластівка (1869—1881)	Львів
Литературный Сборникъ (1865—1873, 1885—1890, 1896—1897, 1901—1902, 1904—1906, 1908, 1930, 1934)	Львовъ
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Коломыя
Науковий Сборникъ <i>див.</i> Литературный Сборникъ	
Новый Свѣтъ (1871—1872)	Унгварь
Основа (1870—1872)	Львів
Правда (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898)	Львів
Рускій Сіонъ (1871—1880, 1883—1885)	Львів
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Сіонъ Рускій <i>див.</i> Рускій Сіонъ	
Слово (1861—1887)	Львовъ
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Львовъ
Учитель (1869—1874, 1880)	Львовъ
Szkolnyj Łystok (1871—1872)	Lwow
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1873 р.

Вѣстникъ законѡвъ и распоряженій красвыхъ для королевства Галиціи и Володимирїи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ
Вѣстникъ законѡвъ державныхъ для королевствъ и красвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Газета для народных учителей (1868—1873)	Пешт-Будин
Карпатъ (1873—1886)	Унгварь
Кієвскій Телеграфъ (1859—1876)	Кієв
Ластівка (1869—1881)	Львів
Литературный Сборникъ (1865—1873, 1885—1890, 1896—1897, 1901—1902, 1904—1906, 1908, 1930, 1934)	Львовъ
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Коломыя
Науковий Сборникъ <i>див.</i> Литературный Сборникъ	
Правда (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898)	Львів
Рускій Сіонъ (1871—1880, 1883—1885)	Львів
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Сіонъ Рускій <i>див.</i> Рускій Сіонъ	
Слово (1861—1887)	Львовъ
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Львовъ
Учитель (1869—1874, 1880)	Львовъ
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1874 р.

Вѣстникъ законѡвъ и распоряженій красвыхъ для королевства Галиціи и Володимирїи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ

Порічний реєстр часописів

Вістникъ законѣвъ державныхъ для королевствъ и красвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Другъ (1874—1877)	Львѣвъ
Карпатъ (1873—1886)	Унгваръ
Кіевскій Телеграфъ (1859—1876)	Кієвъ
Ластѣвка (1869—1881)	Львѣвъ
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Коломыя
Правда (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898)	Львѣвъ
Рускій Сіонъ (1871—1880, 1883—1885)	Львѣвъ
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Сіонъ Рускій <i>див.</i> Рускій Сіонъ	
Слово (1861—1887)	Львовъ
Учитель (1869—1874, 1880)	Львовъ
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1875 р.

Вістникъ законѣвъ и распорядженій красвыхъ для королевства Галиціи и Володимиріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ
Вістникъ законѣвъ державныхъ для королевствъ и красвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Газета Школьна (1875—1879)	Львѣвъ
Другъ (1874—1877)	Львѣвъ
Зоря Коломыйска (1875)	Коломыя
Карпатъ (1873—1886)	Унгваръ
Кіевскій Телеграфъ (1859—1876)	Кієвъ
Ластѣвка (1869—1881)	Львѣвъ
Народна Школа (1875)	Коломыя
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Коломыя
Правда (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898)	Львѣвъ
Рускій Сіонъ (1871—1880, 1883—1885)	Львѣвъ
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Сіонъ Рускій <i>див.</i> Рускій Сіонъ	
Слово (1861—1887)	Львовъ
Magyar Kárpát (1875—1877)	Ungvár
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1876 р.

Вістникъ законѣвъ и распорядженій красвыхъ для королевства Галиціи и Володимиріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ
Вістникъ законѣвъ державныхъ для королевствъ и красвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Газета Школьна (1875—1879)	Львѣвъ
Другъ (1874—1877)	Львѣвъ
Другъ Народа (1876)	Львовъ
Карпатъ (1873—1886)	Унгваръ

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Київській Телеграфъ (1859—1876)	Київ
Ластівка (1869—1881)	Львів
Лопата (1876)	Черновці
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Коломыя
Правда (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898)	Львів
Рускій Сіонъ (1871—1880, 1883—1885)	Львів
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Сіонъ Рускій <i>див.</i> Рускій Сіонъ	
Слово (1861—1887)	Львів
Magyar Kárpát (1875—1877)	Ungvár
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1877 р.

Вѣстникъ законѣвъ и распорядженій красвыхъ для королевства Галиціи и Володимиріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львів
Вѣстникъ законѣвъ державныхъ для королевствъ и красвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Газета Школьна (1875—1879)	Львів
Другъ (1874—1877)	Львів
Карпаты (1873—1886)	Унгварь
Ластівка (1869—1881)	Львів
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Львів
Письмо зъ «Просвѣты» (1877—1879)	Львів
Правда (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898)	Львів
Рускій Сіонъ (1871—1880, 1883—1885)	Львів
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Сіонъ Рускій <i>див.</i> Рускій Сіонъ	
Слово (1861—1887)	Львів
Magyar Kárpát (1875—1877)	Ungvár
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1878 р.

Весна (1878—1880)	Коломыя
Вѣстникъ законѣвъ и распорядженій красвыхъ для королевства Галиціи и Володимиріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львів
Вѣстникъ законѣвъ державныхъ для королевствъ и красвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Газета Школьна (1875—1879)	Львів
Громада (1878—1879, 1881—1882)	Женева
Громадський Друг (1878)	Львів
Дзвін (1878)	Львів
Карпаты (1873—1886)	Унгварь
Ластівка (1869—1881)	Львів
Листокъ Громади (1878)	Женева
Молот (1878)	Львів

Порічний реєстр часописів

Наука (1871—1899, 1901—1903)	Львів
Письмо зъ «Просвѣты» (1877—1879)	Львів
Правда (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898)	Львів
Пріятель Народу (1878)	Чернівці
Рускій Сіонъ (1871—1880, 1883—1885)	Львів
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Сельскій Господарь (1878—1879)	Черновцы
Сіонъ Рускій <i>див.</i> Рускій Сіонъ	
Слово (1861—1887)	Львовъ
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1879 р.

Батьківщина (1879—1896)	Львів
Весна (1878—1880)	Коломыя
Вѣстникъ законѡвъ и роспоряженій красвыхъ для королевства Галиціи и Володимеріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ
Вѣстникъ законѡвъ державныхъ для королевствъ и красвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Газета Школьна (1875—1879)	Львів
Господарь и Промышленникъ (1879—1887)	Станиславѡвъ
Громада (1878—1879, 1881—1882)	Женева
Карпаты (1873—1886)	Унгваръ
Ластѡвка (1869—1881)	Львів
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Львів
Письмо зъ «Просвѣты» (1877—1879)	Львів
Правда (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898)	Львів
Родимый Листокъ (1879—1882)	Черновцы
Рускій Сіонъ (1871—1880, 1883—1885)	Львів
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Сельскій Господарь (1878—1879)	Черновцы
Сіонъ Рускій <i>див.</i> Рускій Сіонъ	
Слово (1861—1887)	Львовъ
Слово Боже (1879—1881)	Львовъ
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1880 р.

Батьківщина (1879—1896)	Львів
Весна (1878—1880)	Коломыя
Вѣстникъ законѡвъ и роспоряженій красвыхъ для королевства Галиціи и Володимеріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ
Вѣстникъ законѡвъ державныхъ для королевствъ и красвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Вѣче (1880—1882)	Львовъ
Галицкій Сіонъ (1880—1882)	Львів
Господарь и Промышленникъ (1879—1887)	Станиславѡвъ

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Денниця (1880)	Станиславів
Діло (1880—1918, 1922—1939)	Львів
Зоря (1880—1897)	Львів
Карпачь (1873—1886)	Унгварь
Ластівка (1869—1881)	Львів
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Львів
Правда (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898)	Львів
Проломъ (1880—1882)	Львів
Родимый Листокъ (1879—1882)	Черновцы
Рускій Сіонъ (1871—1880, 1883—1885)	Львів
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Сіонъ Рускій див. Рускій Сіонъ	
Слово (1861—1887)	Львів
Слово Боже (1879—1881)	Львів
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Львів
Учитель (1869—1874, 1880)	Львів
Школьна Часопись (1880—1889)	Львів
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1881 р.

Батьківщина (1879—1896)	Львів
Бескидъ (1881)	Львів
Вільна Спілка — Вольный Союзъ (1881)	Женева
Вѣстникъ законѣвъ и распорядженій красныхъ для королевства Галиціи и Володимиріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львів
Вѣстникъ законѣвъ державныхъ для королевствъ и красвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Вѣче (1880—1882)	Львів
Галицкій Сіонъ (1880—1882)	Львів
Господарь и Промышленникъ (1879—1887)	Станиславів
Громада (1878—1879, 1881—1882)	Женева
Діло (1880—1918, 1922—1939)	Львів
Зоря (1880—1897)	Львів
Карпачь (1873—1886)	Унгварь
Ластівка (1869—1881)	Львів
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Львів
Новость (1881—1883)	Львів
Пріятель Дѣтей (1881—1883)	Коломыя
Проломъ (1880—1882)	Львів
Родимый Листокъ (1879—1882)	Черновцы
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Слово (1861—1887)	Львів
Слово Боже (1879—1881)	Львів
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Львів
Свѣтъ (1881—1882)	Львів

Порічний реєстр часописів

Школьна Часопись (1880—1889)	Львів
Switto (1881—1882)	Kołomyja
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1882 р.

Батьківщина (1879—1896)	Львів
Вѣстникъ законѣвъ и распорядженій красвыхъ для королевства Галиціи и Володимиріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ
Вѣстникъ законѣвъ державныхъ для королевствъ и красвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924)	Львовъ
Вѣче (1880—1882)	Львовъ
Галицкій Сіонъ (1880—1882)	Львів
Господарь и Промышленникъ (1879—1887)	Станиславѣвъ
Громада (1878—1879, 1881—1882)	Женева
Дѣло (1880—1918, 1922—1939)	Львів
Звѣзда (1882)	Лондонъ
Зеркало (1882—1883, 1886, 1889—1893, 1906—1908)	Львів
Зоря (1880—1897)	Львів
Карпаты (1873—1886)	Унгваръ
Кіевская Старина (1882—1906)	Кіевъ
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Львів
Новость (1881—1883)	Львовъ
Пріятель Дѣтей (1881—1883)	Коломья
Проломъ (1880—1882)	Львовъ
Родимый Листокъ (1879—1882)	Черновцы
Русская Рада (1871—1912)	Коломья
Слово (1861—1887)	Львовъ
Страhopудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Львовъ
Сьвіт (1881—1882)	Львів
Фуркало! (1882)	Блажів
Школьна Часопись (1880—1889)	Львів
Switto (1881—1882)	Kołomyja
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1883 р.

Батьківщина (1879—1896)	Львів
Вѣстникъ законѣвъ и распорядженій красвыхъ для королевства Галиціи и Володимиріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ
Вѣстникъ законѣвъ державныхъ для королевствъ и красвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924)	Львовъ
Господарь и Промышленникъ (1879—1887)	Станиславѣвъ, Львів
Дѣло (1880—1918, 1922—1939)	Львів
Зеркало (1882—1883, 1886, 1889—1893, 1906—1908)	Львів

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Зоря (1880—1897)	Львів
Карпать (1873—1886)	Унгварь
Кіевская Старина (1882—1906)	Кієвъ
Листокъ Господарскій (1883)	Станиславѳвъ, Львѳвъ
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Львѳвъ
Нове Зеркало (1883—1885)	Львѳвъ
Новый Проломъ (1883—1887)	Львѳвъ
Новое Вѣче (1883)	Львѳвъ
Новость (1881—1883)	Львѳвъ
Пріятель Дѣтей (1881—1883)	Коломыя
Рускій Сіонъ (1871—1880, 1883—1885)	Львѳвъ
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Сіонъ Рускій <i>див.</i> Рускій Сіонъ	
Слово (1861—1887)	Львѳвъ
Школьна Часопись (1880—1889)	Львѳвъ
Dôm i Szkoła (1883)	Kołomyja
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1884 р.

Батьківщина (1879—1896)	Львѳвъ
Вѣстникъ законѳвъ и распоряженій красвыхъ для королевства Галиціи и Володимиріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львѳвъ
Вѣстникъ законѳвъ державныхъ для королевствъ и красвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924)	Львѳвъ
Господаръ и Промышленникъ (1879—1887)	Львѳвъ
Дѣло (1880—1918, 1922—1939)	Львів
Зоря (1880—1897)	Львів
Зильникъ молодецкихъ праць (1884)	Львів
Карпать (1873—1886)	Унгварь
Кіевская Старина (1882—1906)	Кієвъ
Молодецька праця (1884)	Львів
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Львѳвъ
Нове Зеркало (1883—1885)	Львѳвъ
Новый Проломъ (1883—1887)	Львѳвъ
Правда (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898)	Львів
Рускій Сіонъ (1871—1880, 1883—1885)	Львѳвъ
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Сіонъ Рускій <i>див.</i> Рускій Сіонъ	
Слово (1861—1887)	Львѳвъ
Школьна Часопись (1880—1889)	Львѳвъ
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1885 р.

Батьківщина (1879—1896)	Львѳвъ
Бібліотека для Молодежи (1885—1893)	Чернівцѣ

Порічний реєстр часописів

Буковина (1885—1910, 1915—1918)	Чернівці
Вѣстникъ законѣвъ и распоряженій красвыхъ для королевства Галиціи и Володимиріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ
Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и красвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924)	Львовъ
Господарь и Промышленникъ (1879—1887)	Львовъ
Дѣло (1880—1918, 1922—1939)	Львів
Зоря (1880—1897)	Львів
Карпатъ (1873—1886)	Унгварь
Кіевская Старина (1882—1906)	Кіевъ
Листокъ (1885—1903)	Унгварь
Литературный Сборникъ (1865—1873, 1885—1890, 1896—1897, 1901—1902, 1904—1906, 1908, 1930, 1934)	Львовъ
Миръ (1885—1887)	Львовъ
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Львовъ
Науковый Сборникъ див. Литературный Сборникъ	
Нове Зеркало (1883—1885)	Львовъ
Новый Проломъ (1883—1887)	Львовъ
Прикарпатская Русь (1885)	Львовъ
Рускій Сіонъ (1871—1880, 1883—1885)	Львовъ
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Русь (1885—1887)	Львовъ
Сіонъ Рускій див. Рускій Сіонъ	
Слово (1861—1887)	Львовъ
Школьна Часопись (1880—1889)	Львовъ
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1886 р.

Америка (1886—1890)	Shenandoah, Pa
Батьківщина (1879—1896)	Львовъ
Бібліотека для Молодежи (1885—1893)	Чернівці
Буковина (1885—1910, 1915—1918)	Чернівці
Вѣстникъ законѣвъ и распоряженій красвыхъ для королевства Галиціи и Володимиріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ
Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и красвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924)	Львовъ
Вѣстникъ Станиславѣвской Епархіи (1886—1939)	Станиславів
Господарь и Промышленникъ (1879—1887)	Львовъ
Дѣло (1880—1918, 1922—1939)	Львів
Додатокъ до Батьківщини (1886)	[Львів]
Зеркало (1882—1883, 1886, 1889—1893, 1906—1908)	Львів
Зоря (1880—1897)	Львів
Карпатъ (1873—1886)	Унгварь
Кирилль и Методій (1886)	Ярославъ
Кіевская Старина (1882—1906)	Кіевъ

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Листокъ (1885—1903)	Унгварь
Литературный Сборникъ (1865—1873, 1885—1890, 1896—1897, 1901—1902, 1904—1906, 1908, 1930, 1934)	Львовъ
Миръ (1885—1887)	Львовъ
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Львовъ, Вѣна
Науковий Сборникъ <i>див.</i> Литературный Сборникъ	
Новый Проломъ (1883—1887)	Львовъ
Однотѣвка Бережанська (1886)	Бережани
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Русь (1885—1887)	Львовъ
Слово (1861—1887)	Львовъ
Страhopудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Львовъ
Школьная Часопись (1880—1889)	Львовъ
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1887 р.

Америка (1886—1890)	Shenandoah, Pa
Батьківщина (1879—1896)	Львовъ
Бесѣда (1887—1898)	Львовъ
Библіотека для Молодежи (1885—1893)	Чернівцѣ
Богословскій Альманахъ (1887)	Станиславовъ
Буковина (1885—1910, 1915—1918)	Чернівцѣ
Вѣстникъ законѡвъ и распорядженій красвыхъ для королевства Галиціи и Володимирїи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ
Вѣстникъ законѡвъ державныхъ для королевствъ и красвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924)	Львовъ
Вѣстникъ Станиславѡвской Епархіи (1886—1939)	Станиславів
Господарь и Промышленникъ (1879—1887)	Львовъ
Дѣло (1880—1918, 1922—1939)	Львів
Дневникъ законѡвъ и распорядженій для герцогства Буковины (1887—1896)	Чернівцѣ
Душпастыръ (1887—1898)	Львовъ
Зерна (1887—1888)	Чернівцѣ
Зоря (1880—1897)	Львів
Кіевская Старина (1882—1906)	Кіевъ
Листокъ (1885—1903)	Унгварь
Литературный Сборникъ (1865—1873, 1885—1890, 1896—1897, 1901—1902, 1904—1906, 1908, 1930, 1934)	Львовъ
Миръ (1885—1887)	Львовъ
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Вѣна
Науковий Сборникъ <i>див.</i> Литературный Сборникъ	
Новый Проломъ (1883—1887)	Львовъ
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Русь (1885—1887)	Львовъ
Слово (1861—1887)	Львовъ

Порічний реєстр часописів

Страhopудь (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Львовь
Школьна Часопись (1880—1889)	Львовь
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1888 p.

Америка (1886—1890)	Shenandoah, Pa
Батьківщина (1879—1896)	Львовь
Бесѣда (1887—1898)	Львовь
Библиотека для Молодежи (1885—1893)	Чернівцѣ
Буковина (1885—1910, 1915—1918)	Чернівці
Вѣстникъ законѣвъ и распорядженій краєвыхъ для королевства Галиціи и Володимирѣи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовь
Вѣстникъ законѣвъ державныхъ для королевствъ и краєвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924)	Львовь
Вѣстникъ Станиславѣвской Епархіи (1886—1939)	Станиславѣв
Городъ Небесный (1888)	Альтенмарктъ-Виндишграцъ
Дѣло (1880—1918, 1922—1939)	Львѣв
Дневникъ законѣвъ и распорядженій для герцогства Буковины (1887—1896)	Чернівцѣ
Добрѣ Радѣ (1888—1897, 1899—1900, 1905—1906)	Рогізна
Душпастырь (1887—1898)	Львовь
Зерна (1887—1888)	Чернівці
Зоря (1880—1897)	Львѣв
Кіевская Старина (1882—1906)	Кієвъ
Листокъ (1885—1903)	Унгварь
Литературный Сборникъ (1865—1873, 1885—1890, 1896—1897, 1901—1902, 1904—1906, 1908, 1930, 1934)	Львовь
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Вѣна
Науковий Сборникъ <i>див.</i> Литературный Сборникъ	
Правда (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898)	Львѣв
Приятель Дѣтей (1888)	London
Руска Школа (1888, 1891)	Чернівці
Русска Правда (1888—1893)	Вѣдєнь
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Страhopудь (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Львовь
Товариш (1888)	Львѣв
Червоная Русь (1888—1891)	Львовь
Школьна Часопись (1880—1889)	Львовь
Kelet (1888—1901)	Ungvár
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1889 p.

Америка (1886—1890)	Shenandoah, Pa
Батьківщина (1879—1896)	Львовь

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Бесѣда (1887—1898)	Львовъ
Библиотека для Молодежи (1885—1893)	Чернівці
Буковина (1885—1910, 1915—1918)	Чернівці
Вѣстникъ законѣвъ и распоряженій красвыхъ для королевства Галиціи и Володимиріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ
Вѣстникъ законѣвъ державныхъ для королевствъ и красвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924)	Львовъ
Вѣстникъ Перемыслиской Епархіи (1889—1918)	Перемишль
Вѣстникъ Станиславѣвской Епархіи (1886—1939)	Станиславів
Дѣло (1880—1918, 1922—1939)	Львів
Дневникъ законѣвъ и распоряженій для герцогства Буковины (1887—1896)	Чернівці
Добрі Радѣ (1888—1897, 1899—1900, 1905—1906)	Рогізна
Душпастьє (1887—1898)	Львів
Зеркало (1882—1883, 1886, 1889—1893, 1906—1908)	Львів
Зоря (1880—1897)	Львів
Кієвская Старина (1882—1906)	Кієвъ
Листокъ (1885—1903)	Унгварь
Литературный Сборникъ (1865—1873, 1885—1890, 1896—1897, 1901—1902, 1904—1906, 1908, 1930, 1934)	Львовъ
Литературное приложеніє къ «Червоной Руси» (1889)	Львовъ
Львѣвско-Архієпархіальний Вѣдомости (1889—1944)	Львів
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Вѣна
Науковий Сборникъ <i>див.</i> Литературный Сборникъ	
Новый Галичанинъ (1889—1891)	Перемишль, Львовъ
Посланикъ (1889—1911)	Лапшинь
Правда (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898)	Львів
Русска Правда (1888—1893)	Вѣденъ
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Львовъ
Учитель (1889—1914)	Львів
Часопись Правнича (1889—1891, 1894—1900)	Львів
Червоная Русь (1888—1891)	Львовъ
Школьна Часопись (1880—1889)	Львів
Kelet (1888—1901)	Ungvár
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

1890 р.

Америка (1886—1890)	Shenandoah, Pa
Батьківщина (1879—1896)	Львів
Бесѣда (1887—1898)	Львовъ
Библиотека для Молодежи (1885—1893)	Чернівці
Буковина (1885—1910, 1915—1918)	Чернівці
Вѣстникъ законѣвъ и распоряженій красвыхъ для королевства Галиціи и Володимиріи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918)	Львовъ

Порічний реєстр часописів

Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и красвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918)	Відень
Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924)	Львовъ
Вѣстникъ Перемысли Епархіи (1889—1918)	Перемишль
Вѣстникъ Станиславской Епархіи (1886—1939)	Станиславъ
Дзвінокъ (1890—1914)	Львів
Дѣло (1880—1918, 1922—1939)	Львів
Дневникъ законѣвъ и розпоряженій для герцогства Буковины (1887—1896)	Чернівцѣ
Добрѣ Радѣ (1888—1897, 1899—1900, 1905—1906)	Рогізна
Душпастырь (1887—1898)	Львовъ
Зеркало (1882—1883, 1886, 1889—1893, 1906—1908)	Львів
Зоря (1880—1897)	Львів
Кіевская Старина (1882—1906)	Кіевъ
Книжочка миссійна (1890—1911)	Бережаны, Львовъ
Листокъ (1885—1903)	Унгваръ
Литературный Сборникъ (1865—1873, 1885—1890, 1896—1897, 1901—1902, 1904—1906, 1908, 1930, 1934)	Львовъ
Львовско-Архієпархіальнѣ Вѣдомости (1889—1944)	Львів
Народъ (1890—1895)	Львів
Народна Часопись (1890—1914, 1918)	Львів
Наука (1871—1899, 1901—1903)	Вѣна
Науковѣй Сборникъ <i>див.</i> Литературный Сборникъ	
Новѣй Галичанинъ (1889—1891)	Львовъ
Посланникъ (1889—1911)	Лапшинъ
Правда (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898)	Львів
Русска Правда (1888—1893)	Вѣдень
Русская Рада (1871—1912)	Коломыя
Русское Слово (1890—1914)	Львовъ
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930)	Львовъ
Учитель (1889—1914)	Львів
Часопись Правнича (1889—1891, 1894—1900)	Львів
Червоная Русь (1888—1891)	Львовъ
Kelet (1888—1901)	Ungvár
Ungvári Közlöny (1867—1921)	Ungvár

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК ЧАСОПИСІВ*

- Америка (1886—1890) 139
- Батьківщина (1879—1896) 104
- Бесѣда (1887—1898) 144
- Бескидь (1881) 115
- Бібліотека для Молодежи (1885—1893) 133
- Богословскій Альманахъ (1887) 145
- Боянь (1867) 59
- Буковина (1885—1910, 1915—1918) 134
- Буковинская Зоря (1870) 77
- Весна (1878—1880) 96
- Вечерницѣ (1862—1863) 37
- Відьма (1865) 49
- Вільна Спілка — Вольный Союзъ (1881) 116
- Вѣстникъ для Русиновъ Австрійскои державы (1850—1866) 10
- Вѣстникъ законѣвъ и распоряженій краєвыхъ для королевства Галиціи и Володимирѣи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1866—1918) 55
- Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и краєвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (1870—1918) 78
- Вѣстникъ законовъ державныхъ и правительства (1854—1858) 19
- Вѣстникъ краєвого правительства для воеводства Буковины (1858—1860) 24
- Вѣстникъ краєвого правительства для коронной области Галиціи и Володимирѣи съ княжествами Освѣцкимъ и Заторскимъ и съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1853—1854) 15
- Вѣстникъ краєвого правительства для оуправительственной области Намѣстничества во Львовѣ (1854—1857) 20
- Вѣстникъ «Народного Дома» (1882—1914, 1918—1919, 1921, 1924) 121
- Вѣстникъ Перемыскои Епархіи (1889—1918) 156

* Подано за позиціями

- Вѣстникъ ряду красоваго для области администраційнои Намѣстництва въ Львовѣ (1858—1859) **25**
- Вѣстникъ Станиславѣвской Епархіи (1886—1939) **140**
- Вѣче (1880—1882) **108**
- Вперед (1872) **87**
- Всеобщій дневникъ земскихъ законѣвъ и правительства для коронной области Галиціи и Володимирѣи съ княжествами Освѣцимскимъ и Заторскимъ и съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (1849—1853) **5**
- Газета для народныхъ учителей (1868—1873) **68**
- Газета Школьна (1875—1879) **90**
- Галицкій Сіонъ (1880—1882) **109**
- Галичанинъ (1862—1863) **38**
- Галичанинъ (1867—1870) **60**
- Галичо-Рускій Вѣстникъ (1849—1850) **6**
- Голось Народный (1865—1868) **50**
- Гомѣнь (1862) **39**
- Городъ Небесный (1888) **149**
- Господарь (1869—1872) **71**
- Господарь и Промышленникъ (1879—1887) **105**
- Громада (1878—1879, 1881—1882) **97**
- Громадниця (1861—1862[?]) **30**
- Громадський Друг (1878) **98**
- Денница (1880) **110**
- Дзвін (1878) **99**
- Дзвѣнокъ (1890—1914) **163**
- Дѣло (1880—1918, 1922—1939) **111**
- Дневникъ законѣвъ и розпоряженій для герцогства Буковины (1887—1896) **146**
- Дневникъ оуставъ панѣства для королевства Галиціи и Великого Княжества Краковского (1861) **31**
- Дневникъ Рускій *див.* Dnewnyk Ruskij
- Добрѣи Рады (1888—1897, 1899—1900, 1905—1906) **150**
- Додатокъ до Батькѣвщины (1886) **141**
- Додатокъ «Слова» для Громады (1867) **61**
- Домъ и Школа (1863—1864) **40**
- Домова Шкѣлка (1854—1856) **21**
- Другъ (1874—1877) **89**
- Другъ Народа (1876) **93**

- Дуля (1864) 47
Душпастырь (1887—1898) 147
Жельмань (1863) 41
- Зазуля (1871) 80
Звѣзда (1882) 122
Земскій правительственный Вѣстникъ для королевства Оугорщины (1850—1859) 11
Зеркало (1882—1883, 1886, 1889—1893, 1906—1908) 123
Зерна (1887—1888) 148
Золотая Грамота (1864—1867) 48
Зоря (1880—1897) 112
Зоря Галицка (1848—1857) 4
Зоря Коломыйска (1875) 91
Зыльник молодецкихъ праць (1884) 131
- Карпать (1873—1886) 88
Кирилль и Методій (1886) 142
Кіевская Старина (1882—1906) 124
Кіевскій Телеграфъ (1859—1876) 172
Клепайло (1860—1863) 28
Книжочка миссійна (1890—1911) 164
Красвѣй Законникъ и Вѣстникъ Правительственный для коронного краю Оугорщины (1850) 12
Кропило (1869) 72
- Лада (1853) 16
Ластѣвка (1869—1881) 73
Листокъ Громади (1878) 100
Листокъ (1885—1903) 135
Листокъ Господарскій (1883) 127
Литературная прилога для цѣлорочныхъ пренумерантовъ «Слова» (1867—1868) 62
Литературный Сборникъ *див.* Науковий Сборникъ
Литературное приложеніе къ «Червоной Руси» (1889) 157
Лопата (1876) 94
Львѣвско-Архієпархіальнй Вѣдомости (1889—1944) 158
- Мета (1863—1865) 42
Мирь (1885—1887) 136

- Молодецька праця (1884) 132
Молот (1878) 101
Народ (1890—1895) 165
Народна Часопись (1890—1914, 1918) 166
Народна Школа (1875) 92
Народное чтение (1869—1870) 74
Наука (1871—1899, 1901—1903) 81
Науковий Сборникъ (1865—1873, 1885—1890, 1896—1897, 1901—1902, 1904—1906, 1908, 1930, 1934) 51
Научно-Литературный Сборникъ *див.* Науковий Сборникъ
Научно-Литературный Сборникъ Галицко-Русской Матицы *див.* Науковий Сборникъ
Недѣля (1865—1866) 52
Нива (1865) 53
Нове Зеркало (1883—1885) 128
Новый Галичанинъ (1889—1891) 159
Новый Проломъ (1883—1887) 129
Новый Свѣтъ (1871—1872) 82
Новины (1849) 7
Новое Вѣче (1883) 130
Новость (1881—1883) 117
- Общій законѣвъ державныхъ и правительства Вѣстникъ для Цѣсарства Австрїи (1849—1853) 8
Общій законѣвъ красѣвыхъ и правительства вѣстникъ для корунного краю Буковины (1850—1853) 13
Однотѣвка Бережанська (1886) 143
Основа (1861—1862) 32
Основа (1870—1872) 79
Отечественный Сборникъ повѣстокъ, сказокъ, историческихъ воспоминаній, господарскихъ и инныхъ общепольныхъ вѣстій и пр. и пр. (1853—1859, 1861—1862, 1866) 17
Оучитель (1867) 63
- Письмо до Громады (1863—1865, 1867—1868) 43
Письмо до Громады (1867) 64
Письмо зъ «Просвѣты» (1877—1879) 95
Повѣсти и Пѣсни (1866) 56
Помийниця (1863) 44
Посланникъ (1889—1911) 160

- Поученія Церковныя (1853—1854) **18**
Правда (1867—1870, 1872—1880, 1884, 1888—1898) **65**
Прикарпатская Русь (1885) **137**
Приятель Дѣтей (1888) **151**
Пріятель Дѣтей (1881—1883) **118**
Пріятель Народа (1878) **102**
Проломъ (1880—1882) **113**
Пчола (1849) **9**

Родимый Листокъ (1879—1882) **106**
Роспоряженія красвыхъ оурядовъ для королевства Галиціи и Великого Княжества Краковскаго ([1861], 1863—1865) **33**
Роспоряженія красвыхъ урядовъ для королевства Галиции и Буковины (1860) **29**
Русалка (1866) **57**
Русалка (1868—1870) **69**
Руска Школа (1888, 1891) **152**
Рускій Сіонъ *див.* Сіонъ Рускій
Русска Правда (1888—1893) **153**
Русская Рада (1871—1912) **83**
Русское Слово (1890—1914) **167**
Русь (1867) **66**
Русь (1885—1887) **138**

Самостайне слово (1861—1862) **34**
Свѣтъ (1867—1871) **67**
Сельская Рада (1850) **14**
Сельскій Господарь (1878—1879) **103**
Семейная Библіотека (1855—1856) **22**
Сіонъ Рускій (1871—1880, 1883—1885) **84**
Сіонъ, Церковь, Школа (1858—1859) **26**
Слово (1861—1887) **35**
Слово Боже (1879—1881) **107**
Слово до Громадъ (1869—1870) **75**
Сова (1871) **85**
Страхопудъ (1863—1868, 1872—1873, 1880—1882, 1886—1905, 1912—1913, 1930) **45**
Сьвіт (1881—1882) **120**

Товариш (1888) **154**

Алфавітний покажчик часописів

- Украинская Литературная Лѣтопись за ... годъ (1856—1858, 1860) **171**
Украинскій Вѣстникъ (1816—1819) **1**
Украинскій Домоводъ (1817) **169**
Украинскій Журналъ (1824—1825) **170**
Учитель (1867) *див.* Оучитель
Учитель (1869—1874, 1880) **76**
Учитель (1889—1914) **161**
- Фѣрманъ (1863) **46**
Фуркало! (1882) **125**
- Харьковскій Демокритъ (1816) **2**
Харьковской Еженѣдельникъ (1812) **168**
Хозяйственныя Наставленія (1868) **70**
- Церковная Газета, въ пользу Восточно-Католической Церкви, соединенной съ Римскимъ патріаршескимъ престоломъ (1856—1858) **23**
Церковный Вѣстникъ для Русиновъ Австрійской державы (1858) **27**
- Часопись Правнича (1889—1891, 1894—1900) **162**
Червоная Русь (1888—1891) **155**
Черниговскій Листокъ (1861—1863) **36**
- Школа (1865) **54**
Школьна Часопись (1880—1889) **114**
- Dŏm i Szkoła (1883) **126**
Dnewnyk Ruskij (1848) **3**
- Kelet (1888—1901) **176**
Közérdekek Csarnoka (1867) **173**
- Magyar Kárpát (1875—1877) **175**
- Sioło (1866—1867) **58**
Switło (1881—1882) **119**
Szkołnyj Łystok (1871—1872) **86**
- Ungvári Közlöny (1867—1921) **174**

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК РЕДАКТОРІВ І ВИДАВЦІВ*

Авдыковскій Орестъ А. 129
Алискевич Андрій 163
Андрухович К. 139
Арсеничъ Иванъ 45

Барвінський Володимир 65, 111
Барвѣнський Володимиръ *див.* Барвінський
Володимир
Барвѣнський Олександръ 161, 163
Бартошевскій Іоаннъ 84
Бачинський Володимир 111
Бачинський Олександръ 84
Белей Василь 158
Белей Иванъ *див.* Белей Иван
Белей Иван 111, 120
Березинський Антін 65
Березовскій Николай 81
Білецький Василь 163
Бѣлозерскій В[асиль] 32
Бѣлоуць Михайлъ *див.* Бѣлоуць Михайлъ
Івановичъ
Бѣлоуць Михайлъ Івановичъ 50, 83, 91, 96
Бѣлоуць Михайло *див.* Бѣлоуць Михайлъ
Івановичъ
Бобикевичъ Изидоръ 145
Бобровичъ Лука 138
Борковскій Олександр *див.* Борковський
Олександр
Борковський Олександр 111, 112
Будзиновський Вячеслав 111
Буховицкій Іосифъ 153

Ваврикъ В. Р. 51
Вагилевичъ Иванъ 3
Вахнянин А. *див.* Вахнянин Наталь
Вахнянинъ Н. *див.* Вахнянин Наталь
Вахнянин Наталь 28, 65, 95
Вербенець Антоній 142
Верхратскій Иванъ 110
Выслобоцкій Юрій 8
Волховський Ф. 87
Волянскій Иванъ 139
Врещона Григорій 90, 114

Гаванський Лев 163
Гамалѣй К. М. 124
Ганулякъ Гр. *див.* Ганулякъ Григорій Г.
Ганулякъ Григорій Г. 45, 167
Гебей Викторъ А. 67, 82
Гіе 8
Глѣбовицкій Ив. Авкс. *див.* Глѣбовицкій Іоанъ
Глѣбовицкій Іоанъ 77, 102
Глѣбовъ Л. 36
Глудзинський Антонъ 105
Гогоцкая А. Н. 172
Голейко Михайло 104
Головацкий Яківъ Федоровичъ 38
Головацкій Иванъ Ф. 8, 10
Гомичковъ Олександръ Юрій 88
Гомичковъ Николай Ю. 88, 175
Гонорскій Разумникъ 1
Горбаль Константинъ 53, 66
Горбаль Кость *див.* Горбаль Константинъ
Горбачевскій Антонъ 111, 162
Гординскій-Федьковичъ Осипъ *див.*
Федьковичъ Юрій, де

* Подано за позиціями

- Городинській-Федьковичь Осипъ Ю. *див.*
 Федьковичь Юрій, де
 Григоревичь Ілія Іл. 167
 Гриневичева Катря 163
 Грушкевичь Теофіль 161
 Губаковичь 49
 Гутковскій А. А. 45, 144
 Гучковскій Стефанъ 59
 Гушалевиць Іванъ 4, 7, 9, 18, 40
 Гушалевиць І. *див.* Гушалевиць Іванъ
 Гушалевиць Іоаннъ *див.* Гушалевиць Іванъ
- Давидович Іосиф Іванович 125
 Данилевич Іван 150
 Дашкевич Сільвестр 134
 Дембіцкій Осип 123
 Демковичь Іоаннъ 14
 Джульнскій Л. 160, 164
 Джульнскій Николай 160
 Дзедзик Петро 158
 Димитрієвичь Николай 103
 Дідицькій Б. *див.* Дѣдицкий Богданъ
 Андрѣвъ
 Дѣдицкий Богданъ Андрѣвъ 4, 18, 35, 38, 51,
 56, 60, 61, 62, 64, 75
 Дѣдицкий Б. А. *див.* Дѣдицкий Богданъ
 Андрѣвъ
 Дѣдицкий Богданъ А. *див.* Дѣдицкий Богданъ
 Андрѣвъ
 Дольницькій Николай А. 89
 Драгоманов М. 100, 116
 Дроздовскій Федоръ І. 81
 Дудинський Стефан 174
 Дутчак Василь 134
- Желехівський Маркил 65, 104, 111
 Желехівскій Маркиль *див.* Желехівський
 Маркил
 Журавскій Николай 72
- Заревичь Федоръ 37, 66
 Зафіовскій Алексей О. 89
 Захарко Іван 134
 Зборовскій Василій 10, 17, 21, 26
- Игнатковъ Юрій Ю. 67
 Изопескуль Деметеръ 102
 Йованович Іван 174
- Калитовській Омелянъ 112
 Кахникевичь Кирило 111
 Качмарскій Володимиръ 125
 Квітка Григорій 1
 Кедрин-Рудницький Іван *див.* Рудницький Іван
 Керней (Керней) Іоанъ (Іванъ) 68
 Кивлицкій Е. 124
 Кимакъ Викторъ Фед. *див.* Кимакъ Викторъ
 Федоровичъ
 Кимакъ Викторъ Федоровичъ 67, 85
 Кирчів Павло 65, 134
 Киселевскій Исидоръ 115
 Клемертовичь Михаилъ *див.* Клемертовичъ
 Михаилъ М.
 Клемертовичь Михаилъ М. 35, 73, 76, 121
 Климовичь Ксенофонтъ 42, 79
 Козарищукъ Василій М. 81
 Козарищукъ Даніиль М. 81
 Козаркевичь Конст. Ів. 153
 Козловський Ст. 154
 Комарницькій Іос. *див.* Комарницькій Іосифъ
 Комарницькій Іосифъ 136, 147
 Копач Іван 161
 Копыстинскій Т. 160
 Кордасевичь Іеронимъ І. 89
 Коссакъ М. *див.* Коссакъ Михаилъ
 Коссакъ Михаилъ 4, 111
 Костик Олександр 111
 Котлярчукъ Ник[олай] 145
 Креховецкий Адам 166
 Криловскій Іван 123
 Крипякевич Іван 163
 Кузьма Олександр 111
 Кульчицький Роман Дашинич 161
 Кульчицький Стефан 65
 Купчанко Григорій 122, 153
 Курбасъ Владиміръ О. 81
 Кушнір Володимир 111
- Лабашъ Ст. *див.* Лабашъ Стефанъ
 Лабашъ Стефанъ 45, 108, 113

- Лагола В. Г. 121
 Лазаревський О. 171
 Лазорь Іоаннь 160
 Лангнер 168
 Лашкевич А. С. 124
 Лебединцевъ Ф. Г. 124
 Левицкий Евген 111
 Левицкий Кость *див.* Левицький Кость
 Левицький Володимиръ 104, 112, 123
 Левицький Іванъ Е. 92, 93, 136
 Левицький Іванъ Ем. *див.* Левицький Іванъ Е.
 Левицький Кость *див.* Левицький Кость
 Левицький Остапъ М. 45
 Левицький Дмитро 111
 Левицький Кость 104, 111, 128, 162
 Леонтовичъ Теодоръ 79
 Лепкій Силвестеръ 143
 Ливчакъ Іосифъ Н. 45, 48
 Лысый М. Е. 167
 Лѣсикевичъ Николай Ф. 35
 Лоначевський О. І. 44
 Лужницький Квинтиліанъ 81
 Лукашевич Лонгин 65
 Лукич Василь *див.* Левицький Володимир
 Луца Ілія 102
 Луцькь Владимиръ Ф. 81, 113, 167
 Луцькь Іеронимъ Я. 160
- Майер Макс 68
 Майеръ Алекс. 68
 Маковей Осип 112, 134
 Маліцка Константина 163
 Манастырскій П. 45
 Маркова Софія В. 167
 Марковъ О. А. *див.* Марковъ Осипъ А.
 Марковъ Осипъ А. 108, 113, 129, 130, 155, 157, 167
 Маслович Василь 2
 Микита Іванъ 65
 Микуличъ Андрей 102
 Милорадович Г. 171
 Мѣльницькій Іосифъ 109
 Мончаловскій О. А. 35, 45, 144
 Морарь-Андрієвичъ Сильвестеръ 102
 Морозъ Юрій 72
- Мудрий Василь 111
- Нагѣрный Василь 104, 105, 128
 Насальскій Юліанъ 160
 Науменко В. П. 124
 Наумовичъ Іванъ 81, 107
 Негребецький Юрій 173
 Нельдеген К. 168
 Несторовичъ Левъ 160
 Ничай Аполлонъ 105, 127
 Німчук Іван 111
 Новий Михайло 132
- Огоновскій Николай М. 106
 Огоновський Олександр 65
 Олесницькій Евгеній *див.* Олесницький Євгеній
 Олесницький Євгеній 65, 123, 128, 162
 Олѣйникъ Ф. Ю. 121
 Оустіяновичъ Николай 6
 Охримович Володимир 111
- Павенцкій А. 4
 Павлик М. *див.* Павлик Михайло
 Павлик Михайло 98, 99, 101, 116, 165
 Павлишъ Андрѣй 89
 Панейко Василь 111
 Паньківський Кость 104, 111, 112
 Паньківскій Кость *див.* Паньківський Кость
 Паньковскій Кость *див.* Паньківський Кость
 Партыцкий Ом. 90, 95, 112
 Партыцкий Ом. *див.* Партыцкий Ом.
 Пачовский Михайло 163
 Пелехъ И. Н. 121, 129, 155, 167
 Пелехъ Ив. Н. *див.* Пелехъ И. Н.
 Пилипецъ П. *див.* Пилипецъ Петро
 Пилипецъ Петро 160, 164
 Пильгеръ Федоръ 169
 Пѣдлѣшечкій Володимиръ *див.* Пѣдлѣшечський Володимиръ
 Пѣдлѣшечкій Володимиръ 104, 111
 Площанскій Венедиктъ М. 35, 137
 Подолинський С. 116
 Полянскій Петръ 159
 Попель М. О. 52

Іменний покажчик редакторів і видавців

- Попович Омелян *див.* Поповичь Емиліянъ
(Омелянъ) Александровъ
Поповичь Емиліянъ (Омелянъ) Александровъ
133, 134
Прамеръ Алексій Амбросієвичъ 70
Продан Н. 45
- Раковскій Іванъ *див.* Раковскій Іоаннъ
Раковскій Іоаннъ 11, 23, 27
Раковскій Іоаннъ *див.* Раковскій Іоаннъ
Рѣпасъ Андрей 63
Ромжа Стефан 174
Рудницький Іван 111
- Сабовъ Кирилъ А. 67, 74
Сабовъ Кирилъ Ант. *див.* Сабовъ Кирилъ А.
Савчинскій Николай *див.* Савчиньскій
Николай
Савчиньскій Николай 4, 18
Свенціцький Павлин 58
Свистунъ Ф. И. 51, 121
Селецький Кирилъ 142
Семака Іванъ Д. 94
Сембратовичъ Сильв[естр] 84
Сембратовичъ Т[еофіл] 84
Сембратовичъ Ф. 109
Сербинюк Юрій 134
Секерскій Володислав 134
Склабовскій А[лександр] 170
Скобельскій Петро 112
Смаль-Стоцький Степан 148, 152
Смаль-Стоцький С. *див.* Смаль-Стоцький
Степан
Снѣжко-Блоцький А. Ф. 172
Созаньскій Іван 134
Спинул Николай 134
Стебельскій Володимиръ 45
Строїч Віктор 134
Стронський Іван 65
Струсевичъ Михайло 104, 111
Струсевичъ Михайло *див.* Струсевичъ
Михайло
Студинський Кирило 121
Сухонось Василь 133
Сушко Олександр 161
- Тисовскій Василь 112
Токарик Михайло 134
Тороньскій Алексей 147
Трегубовъ Е. К. 124
Трембицький Изидоръ *див.* Трембицький
Исидоръ
Трембицький Исидоръ 96, 118
- Устыяновичъ К. Н. *див.* Устыяновичъ К. Н.
Устыяновичъ К. Н. 123, 128
- Федорович Володимир 134
Федорців Федь 111
Федусевичъ Петро 72
Федьковичъ Юрій, де 134
Фейшевшъ Іосифъ 88
Фенцикъ Евгений 135
Филомафитскій Евграфъ 1
Фонъ-Юнкъ А. А. 172
Фонъ-Юнкъ Н. 172
Франко І. *див.* Франко Іван
Франко Іван 99, 101, 165
- Хромовскій Іван 134
- Цегельський Льонгин 111
Цеглинський Григорій 112
Целевич Володимир 111
Цѣхоцький Адольфъ 160
Цуркановичъ Іоанъ 102
Цюманъ Ілія 160
- Чапельскій Іван 161
Чернышевъ Н. 172
- Шашкевичъ Володимиръ 37, 57
Шашкевичъ Григорій 8
Шеховичъ С. Г. *див.* Шеховичъ Северинъ
Гавриловъ
Шеховичъ Северинъ *див.* Шеховичъ Северинъ
Гавриловъ
Шеховичъ С. Г. *див.* Шеховичъ Северинъ
Гавриловъ
Шеховичъ Северинъ *див.* Шеховичъ Северинъ
Гавриловъ

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Шеховичъ Северинъ Гавр. <i>див.</i> Шеховичъ Северинъ Гавриловъ	Drohobeczky Gyula 176
Шеховичъ Северинъ Гавриловъ 4, 16, 18, 22, 43, 54, 69, 71, 86	Goics Lázár 173
Шишацький-Іллїч О. 171	Homicsko Miklós <i>див.</i> Гомичковъ Николай Ю.
Шухевич Володимир 161, 163	Kawalec Jurij 126
Шушковский Евг. 134	Koreniewycz Mychajlo 119
Шушковскій Иларіонъ 92	
Щавинскій Владиміръ 81	Micha Matij 126
Щербанъ Алексѣй <i>див.</i> Щербанъ Алексѣй Н.	Neviczky Konstantin 176
Щербанъ Алексѣй Н. 81, 107, 117	
Щурат Василь 161	Sieminowich W. 139
Юрик Іосифина 149	Szechowycz Seweryn <i>див.</i> Шеховичъ Северинъ Гавриловъ
Юрикъ Стефанъ 147	
Юцишин Іван 161	Wolansky John <i>див.</i> Волянскій Іванъ
Явдыкъ Іванъ Н. 108, 113	
Яворскій Ю. А. 121	
Янів Осип 163	
Ясеницька Євгенія 163	

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

A

А. 232, 307
 А. Б. 478
 А. Д. 143, 144
 А. Д. *див.* Духнович Олександр
 А. Д. з В. *див.* Добрянський Антоній
 А. З.....кого 132
 А. И. П. *див.* Павлович Олександр
 А. И. Пл. *див.* Павлович Олександр
 А. К. *див.* Кралицький Анатоль
 А. Л. 453
 А. М. 131
 А. М. *див.* Митрак Олександр
 А. О. П. 262, 275
 А. П. 148
 А. П. *див.* Павлович Олександр
 А. П. Ш. *див.* Шанковський Амвросій
 А. С. Х. 145
 А. Т. 412
 А. Ф. 145
 А. Ф. К. *див.* Кралицький Анатоль
 А. Ю. Г. *див.* Гомічков Олександр
 А.....вич 388
 А-ь М. *див.* Вrabель Михайло
 Авдиківський О. *див.* Авдиківський Орест
 Авдиківський О. А. *див.* Авдиківський Орест
 Авдиківський Орест 168, 198, 217, 276, 335,
 372, 392, 407, 425, 467
 Авдыковскій О. А. *див.* Авдиківський Орест
 Авдыковскій Орестъ А. *див.* Авдиківський
 Орест
 Азарій Петро 233, 262
 Айхельберггер Іван 318
 Аксаков І. С. *див.* Аксаков Іван
 Аксаков Іван 187, 407
 Аксаков К. 167, 217
 Александр Ю. Г. 232

Александров Володимир 88
 Александрович М. *див.* Александрович
 Митрофан
 Александрович Митрофан 158, 160, 169, 172,
 332
 Алексієв Петро 203
 Алексійко *див.* Щербан Олексій
 Алиськевич А. *див.* Алиськевич Андрій
 Алиськевич Андрій 440, 446, 448
 Ан. Кр. *див.* Кралицький Анатоль
 Ан-бер Г. *див.* Драгоманов Михайло
 Андерсен Г.-К. 449, 478
 Андрєєв В. 167
 Андрей, митрополит *див.* Шептицький
 Андрей
 Андрєєв Л. 203, 384
 Андрієвич Теофіл 206
 Андрієвський М. 159, 361
 Андрієвський О. 366, 367
 Андрійчук *див.* Крушельницький Максим
 Андр-ль М. *див.* Вrabель Михайло
 Андрусяк М. 34
 Андрухович К. 396, 399
 Анна з Поділя 140, 143
 Анна Ярославна, королева 361, 367
 Анонім І. *див.* Хиляк Володимир
 Анонім Ієронім *див.* Хиляк Володимир
 Антоневиц А. 308
 Антоневиц М. *див.* Антоневиц Микола
 Антоневиц Микола 425, 432
 Антонич Б.-І. 38
 Антонович В. 67, 157, 160, 324, 331, 333, 363,
 366, 442, 476
 Антонюк Н. В. 13, 37
 Арсеничъ Іванъ 186
 Архангельський О. 362
 Архирейська сволоч 185
 Аскольд *див.* Кралицький Анатоль

Астаф'єв С. 407

Афанасьєв-Чужбинський О. 160, 475, 476

Б

Б. 153, 463

Б. *див.* Бобрович Лука

Б. А. Д. *див.* Дідицький Богдан

Б. В. 302

Б. Г. 437

Б. Л. Д. 141

Б. М. *див.* Луцик Володимир

Б. Н. М. 232

Б-ах Г. І. 467

Бабич Є. 31

Бабишкін О. К. 11

Бабота Л. 480, 481

Баб'як П. Г. 26

Багов Мартин 146

Багрянний Іван 38

Бажанський П. 266, 268, 307, 314

Бажанський Пор. *див.* Бажанський П.

Байков Матвій 473

Байрон *див.* Байрон Дж.

Байрон Дж. 120, 332, 432

Баландюк Михайло П. 468

Баллагі Карл 236

Банах К. 339

Банах М. 87

Банах Павло 441

Банашко Ф. 224

Бар М. 441

Барвінський Іос. 266

Барвінок Ганна *див.* Куліш (Білозерська)
Олександра

Барвінський *див.* Барвінський Олександр

Барвінський Б. 351

Барвінський В. *див.* Барвінський Володимир

Барвінський Володимир 68, 80, 220, 224, 225,
289, 304, 312, 318, 379, 450

Барвінський О. *див.* Барвінський Олександр

Барвінський Олександр 38, 68, 87, 89, 99, 100,
190, 191, 222, 223, 224, 279, 302, 337, 339,
366, 379, 437, 440, 441, 446, 449

Барв'їнський Володимир *див.* Барвінський
Володимир

Барв'їнський Олександр *див.* Барвінський
Олександр

Баревич 368

Баріш І. 410

Барта М. *див.* Барта М. А.

Барта М. А. 302, 337, 339

Бартошевський Іоанн 266, 268, 313, 410, 412

Бартошевський І. *див.* Бартошевський Іоанн

Басарабець *див.* Бернатович Володимир

Басарабець Кузьма *див.* Бернатович Воло-
димир

Басюк А. 203

Батухов 274

Батюшков К. 149

Бауер А. 408

Бачинська Михайлина 467

Бачинський А. *див.* Бачинський Андрій

Бачинський Андрій 149, 388

Бачинський В. *див.* Бачинський Володимир

Бачинський Володимир 165, 318, 326

Бачинський Є. 34

Бачинський І. *див.* Бачинський Іларіон

Бачинський Іларіон 132, 184

Бачинський Л. *див.* Бачинський Леонід

Бачинський Леонід 27, 28

Бачинський М. *див.* Бачинський Михайло

Бачинський Михайло 332, 449

Бачинський О. *див.* Бачинський Олександр

Бачинський Олександр 85, 96, 266, 267, 268,
313

Бачинський Омелян 132

Бачинський Т. 332

Бачинський Юліан 456

Бачинський Олександр *див.* Бачинський
Олександр

Бачинський Олександр *див.* Бачинський
Олександр

Бачинський Олександр *див.* Бачинський

Бачинський Олександр *див.* Бачинський

Бачинський Олександр *див.* Бачинський

Бачинський Олександр *див.* Бачинський

Бачинський Олександр *див.* Бачинський

Бачинський Олександр *див.* Бачинський

Бачинський Олександр *див.* Бачинський

Бачинський Олександр *див.* Бачинський

Бачинський Олександр *див.* Бачинський

Бачинський Олександр *див.* Бачинський

Бачинський Олександр *див.* Бачинський

Бачинський Олександр *див.* Бачинський

Бачинський Олександр *див.* Бачинський

Бачинський Олександр *див.* Бачинський

Бачинський Олександр *див.* Бачинський

Бачинський Олександр *див.* Бачинський

Бачинський Олександр *див.* Бачинський

Бачинський Олександр *див.* Бачинський

Іменний покажчик

- Бережанець *див.* Масляк Володимир
Бережський 389
Березинський Антін 220
Березовський Николай 256
Беренштам В. 157, 185, 476, 479
Беренштам В. *див.* Беренштам В.
Берлинський Максим 473
Бернатович В. *див.* Бернатович Володимир
Бернатович Володимир 163, 172
Бернштейн М. Д. 11, 12
Бескид М. *див.* Бескид М. М.
Бескид М. М. 152, 262, 275
Бестужев О. 407
Бецький І. 58
Беляєва Н. М. 32
Б'єрсон Б. 304
Бивший учитель 465
Билинкевич І. 351
Бирчак І. *див.* Бирчак Іоанн
Бирчак Іоанн 266, 268
Бібік А. 332
Бідзіля Ю. М. 37
Біленький Т. *див.* Біленький Теодор
Біленький Теодор 440, 441, 442
Білецький Василь *див.* Білецький Василь
Білецький В. *див.* Білецький Василь
Білецький Василь 440, 446, 448, 450
Білецький Л. 38
Білик Петро 468
Білило Ц. *див.* Білиловський Цезар
Білило Цезар *див.* Білиловський Цезар
Білиловський Ц. *див.* Білиловський Цезар
Білиловський Цезар 291, 332, 333, 449
Білинкевич І. 437
Білозерський В. 60, 64, 157, 222
Білокерницький Б. 198, 254
Білокопитний Миколайчик *див.* Вербицький Михайло
Білоус І. 317
Білоус М. *див.* Білоус Михайло
Білоус Михайло 72, 78, 82, 83, 196, 241, 263, 264, 265, 282, 289, 305, 343, 455
Білоус Теодор 291
Білоух-Коханевський М. 160
Біляшевський М. 361
Бірчак І. *див.* Бірчак Іван
Бірчак Іван 308, 453
Бічай *див.* Бічай І.
Бічай І. 248, 279, 281, 288
Б'флорський В[асиль] *див.* Білозерський В.
Б'флорс М. *див.* Білоус Михайло
Б'флорс Михайло *див.* Білоус Михайло
Б'флорс Михайло Іванович *див.* Білоус Михайло
Б'флорс Михайло *див.* Білоус Михайло
Благий В. Б. 37
Блищак М. 465
Блонський Т. *див.* Блонський Тит
Блонський Тит 167, 189, 201, 425
Бобенко А. *див.* Бібік А.
Бобикевич Ізидор *див.* Бобикевич Ізидор
Бобикевич Ізидор 97, 408
Бобикевич О. 423
Бобинський В. 384
Бобрович Лука 90, 97, 98, 394
Бобрович Лука *див.* Бобрович Лука
Бовкун Карпо 169
Богдан *див.* Головацький Іван
Богданко *див.* Дідицький Богдан
Богишич В. 229
Богусс Генрик 402
Бод. Муз. *див.* Луцик Володимир
Боднар Іван 120
Бодянский О. *див.* Бодянский Осип Максимович
Бодянский Осип *див.* Бодянский Осип Максимович
Бодянский Осип Максимович 225, 346, 450
Бойко А. А. 14
Бойко М. 28
Бойчук Гнат 204
Боккаччо Дж. 141, 449
Болкот І. 191
Болотнюк Іван 437
Бондаренко Л. Ф. 30
Боплан 170
Боржовський В. 364
Борис 341
Борис, князь 204
Борисов Є. *див.* Борисов Євген
Борисов Євген 294, 295, 346
Борковский Александр *див.* Борковский Александр
Борковский Александр *див.* Борковский Александр
Борковский Александр *див.* Борковский Александр
Борковский Александр *див.* Борковский Александр
Борковский О. *див.* Борковский Александр
Борковский Александр 95, 318, 330, 333, 377

Боровик М. 28
 Боровиковський Л. 346
 Боровіковський *див.* Глібов Леонід
 Борончинський *див.* Щурат Василь
 Бортнянський Д. 367, 453
 Борщак І. *див.* Борщак Ілько
 Борщак Ілько 34, 38
 Ботєв Х. 332
 Брадач Іоанн 149
 Брайловський С. 364
 Брандес Ю. 375
 Брандовський С. 458
 Браник І. 249, 308
 Брик І. 60
 Бродський Олександр 203
 Брюховецький Іван 361
 Бублієв Микола 473
 Буд А. 442
 Буданов *див.* Буданов М.
 Буданов М. 225, 445
 Будеволя Грицько *див.* Танячків Данило
 Будзиновський В. *див.* Будзиновський В'ячеслав
 Будзиновський Вячеслав *див.* Будзиновський В'ячеслав
 Будзиновський В'ячеслав 318, 323, 383, 422, 455, 456
 Будилович А. *див.* Будилович Антін
 Будилович Антін 202, 203
 Будищев А. 203
 Бужаненко І. Н. *див.* Наумович Іван
 Буженко М. *див.* Рихвицький Михайло
 Буква Спондей *див.* Крушинський Осип
 Бунганич І. 388
 Буницький Константин 474
 Бурдунов 473
 Буренін Віктор 407
 Бурлака Іван 191
 Бурчинський І. 174
 Буховицький Іосифъ 418
 Бучацький В. 172
 Бучинський М. 89
 Бучканич Осип 380
 Бюффон 112
 Бян Самуїл 236

В

В. 148, 152, 232
 В. В. 144
 В. Г. 143, 156

В. Д. Р. *див.* Ільницький Василь
 В. Е. Л. 285
 В. З. *див.* Залозецький Василь
 В. К. 133, 140, 143, 154, 214, 215, 453
 в. к. *див.* Ковальський В.
 В. М. К. *див.* Козаришук Василь
 В. М. Ш. 275
 В. О. Щ. *див.* Щавинський Володимир
 В. Р. 143
 В. С. *див.* Сіменович Володимир
 В. Ф. Л. *див.* Луцик Володимир
 В. Я. 476
 В.....ль Мих. *див.* Вrabель Михайло
 В-ко Л. *див.* Падалка Лев
 В-п. З. 402
 В-р-ля Т. *див.* Кониський Олександр
 Ваврик В. Р. 198, 203
 Вагилевич І. *див.* Вагилевич Іван
 Вагилевич Іван 59, 61, 114, 115, 201, 203, 215, 333
 Вагилевич М. 276
 Вагилевичъ Іванъ *див.* Вагилевич Іван
 Вазов І. 332
 Вайнберг Петро 407
 Валлисгаузер І. Б. 128, 138, 153, 186
 Вартовий П. *див.* Грінченко Борис
 Василевська (Березина) Л. *див.* Василевська (Березина) Людмила
 Василевська (Березина) Людмила 226, 332, 449
 Василевська Людмила *див.* Василевська (Березина) Людмила
 Василевський Т. *див.* Василевський Теофан
 Василевський Тадей 254
 Василевський Теофан 224, 294, 295, 296
 Василенко В. 365
 Василій, єпископ 149
 Василович Л. 339
 Васильєвич І. *див.* Кралицький Анатоль
 Василько Микола 190
 Васильковський Сергій 474
 Васямуха Ганка *див.* Нагірна М.
 Вахнянин А. *див.* Вахнянин Анатоль
 Вахнянин Анатоль 68, 156, 172, 175, 180, 190, 220, 222, 254, 256, 287, 288, 331, 332, 333, 397, 449
 Вахнянин Н. *див.* Вахнянин Анатоль
 Вахнянин Наталь *див.* Вахнянин Анатоль
 Вахнянинъ Н. *див.* Вахнянин Анатоль
 Вебер В. И. *див.* Вебер В. І.

- Вебер В. І. 434, 457
Величко В. 203, 407
Венгліньський Л. 141
Венгльовський 139
Вербенець Антоній 402
Вербенко К. *див.* Кахникевичь Кирило
Вербин К. *див.* Кахникевичь Кирило
Вербицький М. *див.* Вербицький Михайло
Вербицький Михайло 158, 332, 379, 407, 437, 449, 453
Вербовий С. 191
Вергілій 120, 224
Вергун Д. 203, 407
Веретельник Андрій 449
Верещагін В. 408
Вернай І. Н. 380
Вернет І. *див.* Вернет Іван
Вернет Іван 112, 473
Верниволя *див.* Верниволя Степан
Верниволя *див.* Кониський Олександр
Верниволя Степан 377, 378
Верниволя Ф. *див.* Кониський Олександр
Вернигора М. 169
Верхлицький І. 432
Верховинець 233, 272
Верхратський *див.* Верхратський Іван
Верхратський Іванъ *див.* Верхратський Іван
Верхратський І. *див.* Верхратський Іван
Верхратський Іван 7, 83, 87, 173, 201, 224, 278, 315, 317, 333, 334, 379, 442
Веселенко Г. *див.* Полянський Генріх
Весоловський Я. *див.* Весоловський Ярослав
Весоловський Ярослав 326, 383, 440
Вешняк Т. *див.* Куліш П.
Вед. Б. 166
Виборець 468
Вигнянський Іосиф 437
Винар Л. 34
Винницький М. 218
Винниченко *див.* Винниченко В.
Винниченко В. 364, 384, 401
Винярж А. *див.* Винярж А. Б.
Винярж А. Б. 126, 135, 210
Вислобоцький Ю. *див.* Вислобоцький Юліан
Вислобоцький Юліан 62, 63, 124, 126, 128, 129, 130, 132, 138, 140, 143, 153
Висовський Р. *див.* Сембратович Роман
Витвицький Софрон 119, 250
Витязевський Семен 203
Вичоса *див.* Устиянович Корнило
Вишневецька, княгиня 365
Вишневецький Дмитро 367
Вислобоцький Юрій *див.* Вислобоцький Юліан
Вільхівський Б. 440, 441
Вільчинський А. 458
Вільшанецька В. *див.* Жуковецька Володи-
мира
Вільшанецька Володимира *див.* Жуковецька
Володимира
Вінковський Йосип 115
Вінцовський Д. *див.* Вінцовський Дмитро
Вінцовський Дмитро 167, 198, 206, 243, 244,
246, 248, 249, 250, 265, 284, 291, 296, 339,
343, 393, 407, 467
Вітошинський К. 184
Вітошинський Л. 307
Віце-Вичоса *див.* Кирчів Павло
Вішка О. 14, 37
Вѣнковский Кирил 116
Владимир *див.* Фенцик Євген
Владимиров В. М. 16
Владимір *див.* Фенцик Євген
Власійчук О. *див.* Власійчук Онуфрій
Власійчук Онуфрій 441, 442
Влодзьо *див.* Масляк Володимир
Вовк Ф. *див.* Вовк Федір
Вовк Федір 295, 476
Вовчок Марко 14, 68, 70, 91, 158, 160, 172,
180, 184, 206, 214, 222, 264, 281, 366, 379,
425, 458, 475
Возняк М. 7, 10, 90, 120
Войтович Іоан 426, 427
Воленський Андрій 232
Волков Ф. 361
Волкова Н. М. 30
Володимир Великий, князь 264, 361, 367
Володимир, князь *див.* Володимир Великий,
князь
Володимир Мономах 244
Володимір *див.* Фенцик Євген
Володко *див.* Стебельський Володимир
Волох С. *див.* Воробкевич Сидір
Волошин А. 73, 152, 389, 481
Волошинович А. 307
Волошинський Кароль 426
Волошак Василь 440
Волховський Ф. 271
Вольтер 112
Волян В. 206
Волянській Іванъ 396

- Волянський Едмунд І. *див.* Волянський Едмунд
 Волянський Едмунд 86, 285
 Волянський І. *див.* Волянський Іван
 Волянський Іван 27, 94, 396, 399
 Воробкевич Г. *див.* Воробкевич Григорій
 Воробкевич Григорій 308, 379
 Воробкевич Ісидор *див.* Воробкевич Сидір
 Воробкевич Михайло 308
 Воробкевич С. *див.* Воробкевич Сидір
 Воробкевич Сидір 68, 95, 167, 174, 207, 211, 213, 217, 218, 223, 243, 244, 249, 250, 281, 291, 304, 308, 309, 317, 375, 379, 382, 384, 397, 407, 413, 420, 432, 449
 Ворона Юрко *див.* Заревич Федір
 Вороний М. *див.* Вороний Микола
 Вороний Микола 332, 449
 Воронов І. 111
 Востоков О. 362
 Врабель М. *див.* Врабель Михайло
 Врабель Матей *див.* Врабель Михайло
 Врабель Михайло 275, 385, 387, 389
 Врецьона Г. *див.* Врецьона Григорій
 Врецьона Григорій 86, 99, 244, 246, 279, 288, 337, 339, 442
 Вр.....ль *див.* Врабель Михайло
 Вр-ль М. А. *див.* Врабель Михайло
 Врхліський Я. 458
 Всерусский *див.* Гумецький І.
 Вуйко Влодзьо *див.* Масляк Володимир
 Вуйцьо Влодзьо *див.* Масляк Володимир
- Г**
 Г. 126, 365
 Г. *див.* Верхратський Іван
 Г. *див.* Гомічков Олександр
 Г. А. П. 388, 389, 437
 Г. К. 124
 Г. К. *див.* Крижановський Гавриїл
 Г. Л. *див.* Легін Григорій
 Г. М. 468
 Г. М. Л. 166
 Г. П. 151, 152
 Г. П. *див.* Полянський Генріх
 Г. С. *див.* Савчинський Григорій
 Г. С. *див.* Страхоцький Г.
 Г=в А. 262
 Габла А. *див.* Габла Андрій
 Габла Андрій 146, 151, 152
 Габла І. 203, 407
- Габор В. *див.* Габор В. В.
 Габор В. В. 76, 96
 Гаванський Лев 446
 Гаватович 365
 Гавес Л. 458
 Гаврилюк А. *див.* Гаврилюк Афанасій
 Гаврилюк Афанасій 265, 468
 Гаврилюк Ілько 448
 Гаврилюк Стефан 468
 Гаврилюк Федір 312
 Гаврисевич Ю. 244
 Гавришкевич В. 351
 Гавришкевич І. *див.* Гавришкевич Іван
 Гавришкевич Іван 165, 167, 168, 174, 211, 218, 308, 432
 Гавришків Д. 243
 Гаганец Іосиф 230
 Гагарін І. 155
 Гакман Е. 249
 Галицький Л. *див.* Галицький Лев
 Галицький Лев 308, 417
 Галичанин 149
 Галичанка Фавстина *див.* Полянський Петро
 Галка *див.* Костомаров Микола
 Галушевич Іоанн 151
 Галушко М. В. 36
 Галька Гнат *див.* Галька Ігнатій
 Галька Ігнатій *див.* Галька Ігнатій
 Галька І. *див.* Галька Ігнатій
 Галька Ігнатій 159, 174, 204, 244, 245, 266, 267, 407
 Галька Ієремії *див.* Костомаров Микола
 Галя *див.* Цегельська Олена
 Гамалій Г. 35
 Гамал'її К. М. 357
 Гаморак К. 302
 Гамсун К. 384
 Ганжуров Ю. С. 16
 Ганкевич К. *див.* Ганкевич Климентій
 Ганкевич Клим *див.* Ганкевич Климентій
 Ганкевич Климентій 173, 289, 291, 308, 412, 432
 Ганкевич М. *див.* Ганкевич Микола
 Ганкевич Микола 455, 456
 Ганкевич Ю. *див.* Ганкевич Юліян
 Ганкевич Юліян 266, 268
 Гануляк Г. *див.* Гануляк Григорій
 Гануляк Григорій 186, 191, 461, 467, 468
 Гануляк Гр. *див.* Гануляк Григорій
 Гануляк Григорій Г. *див.* Гануляк Григорій

Іменний покажчик

- Гаразимович Є. *див.* Гаразимовий Євстахій
Гаразимович Євстахій 151, 152
Гарайда І. 480
Гарасимович І. 92, 383, 392
Гаржіц І. 458
Гарт Б. 458
Гартнер *див.* Гартнер Т.
Гартнер Т. 99, 191, 418
Гаршин В. 458
Гатцук Микола 159
Гауриш Феодосій 150
Ге Г. 160
Гебей В. *див.* Гебей Віктор А.
Гебей В. А. *див.* Гебей Віктор А.
Гебей Віктор А. *див.* Гебей Віктор А.
Гебей Віктор *див.* Гебей Віктор А.
Гебей Віктор А. 230, 261, 262, 263, 270, 272
Гебей Д. 387
Гейзе П. 224
Гейне Г. 276, 332
Генці Павло 236
Герберій М. 150
Гербут А. 399
Геровський Ю. 312
Геровський Яків 133
Герстеккер Фридріх 233
Гесселер Аугуста 414
Гете *див.* Гете Й. В.
Гете Й. В. 120, 224
Гетьманець *див.* Старицький Михайло
Гехтер М. 440
Гильберт 353
Гинилевич Г. 167
Гирич Н. А. 357
Гіе 124, 126
Гірзеля Г. 473
Гладилович А. 287, 289
Гладилович Д. 80, 87
Гладкий Є. 248
Гладун Дмитро 312
Глинський Антоній 133
Глинський Є. 248
Гліб 341
Гліб, князь 204
Глібов Л. *див.* Глібов Леонід
Глібов Л. І. *див.* Глібов Леонід
Глібов Леонід 65, 101, 158, 160, 168, 169, 170,
206, 226, 332, 367, 379, 449
Глібовицький І. *див.* Глібовицький Іван
Глібовицький Іван 249, 284, 298, 420
Глібовицький М. *див.* Глібовицький Микола
Глібовицький Микола 202, 203, 468
Глібовицький О. 437
Глінка М. 308
Глінка Ф. 389
Глѣбовицкій Ив. Авкс. *див.* Глібовицький Іван
Глѣбовицкій Іоанъ *див.* Глібовицький Іван
Глѣбовъ Л. *див.* Глібов Леонід
Глодзинський Антонъ *див.* Глодзінський Антін
Глодзінський А. *див.* Глодзінський Антін
Глодзінський Антін 87, 302, 305, 307, 441
Глушкевич Б. 200, 203
Глушкевич М. 200, 203
Глушкевич Т. 248
Гмитрик І. *див.* Гмитрик І. А.
Гмитрик І. А. 374, 436, 453
Гнатевич М. *див.* Гнатишак Микола
Гнатишак Микола 13, 165
Гнатюк В. 388, 432, 436
Гнедич М. 111
Гнідковський М. 131
Гоголь *див.* Гоголь Микола
Гоголь М. *див.* Гоголь Микола
Гоголь М. В. *див.* Гоголь Микола
Гоголь Микола 137, 158, 203, 219, 233, 264,
276, 304, 346, 367, 384, 407, 478
Гогоцкая А. Н. *див.* Гогоцька А.
Гогоцька А. 65, 475, 476, 479
Гогоцький С. 166, 168, 476, 479
Годак В. 455
Гойницький Йосиф 203
Голейко Михайло 300
Голіян Р. 28
Голка *див.* Коцовський Володимир
Головата Л. 39
Головацкий Яковъ Федоровичъ *див.*
Головацький Яків
Головацкій Іванъ *див.* Головацький Іван
Головацкій Іванъ Ф. *див.* Головацький Іван
Головацький *див.* Головацький Яків
Головацький І. *див.* Головацький Іван
Головацький Іван 60, 62, 72, 122, 124, 126, 128,
129, 139, 144, 153, 252
Головацький Я. *див.* Головацький Яків
Головацький Яків 21, 59, 60, 62, 115, 118,
119, 126, 144, 145, 151, 165, 166, 167, 168,
172, 174, 181, 200, 201, 202, 217, 218, 243,
252, 308, 309, 317, 351, 375, 407, 425, 429,
468
Головко Кирило 462, 467

- Голод С. *див.* Свенціцький Павлин
Голос з-над Дніпра *див.* Свенціцький Павлин
Голота Петро *див.* Грушевський Григорій
Голубев С. 362
Голуби, рід 360
Гомер 224, 256
Гомичковъ Александръ Юрій *див.* Гомічков
Олександр
Гомичковъ Николай Ю. *див.* Гомічков Микола
Гомічков М. *див.* Гомічков Микола
Гомічков Микола 85, 230, 271, 275, 480, 481
Гомічков Миколай Ю. *див.* Гомічков Микола
Гомічков О. *див.* Гомічков Олександр
Гомічков Олександр 85, 232, 233, 261, 262,
271, 272, 274, 275, 480
Гомолицький Лев 203
Гонєф М. 267
Гонорскій Разумникъ 57, 111, 112
Гонорський Р. *див.* Гонорскій Разумникъ
Гонта 367
Гончаренко Агапій 27
Гончаренко Левко 180
Гончаров І. 407
Горбаль К. *див.* Горбаль Кость
Горбаль Константинъ *див.* Горбаль Кость
Горбаль Кость 67, 195, 206, 227, 333
Горбачевскій Антон *див.* Горбачевський Антін
Горбачевський А. *див.* Горбачевський Антін
Горбачевський Антін 99, 318, 443, 445
Горголь Макс *див.* Кониський Олександр
Гордзевич Е. 339
Гординскій-Федьковичъ Осипъ Ю. *див.*
Федькович Юрій
Гординський М. 339
Гординський-Федькович Осип Юрій *див.*
Федькович Юрій
Гординський Я. 38
Гордієнченко М. 456
Горзов О. 388
Горинович В. 450
Горленко В. 364
Горницький Євген 437
Горобець Опанас *див.* Кониський Олександр
Горовський Любарт *див.* Верхратський Іван
Городенський М. 337
Городинскій-Федьковичъ Осипъ *див.*
Федькович Юрій
Городинський Осипъ Ю. *див.* Федькович Юрій
Городиський А. 244
Городиський І. 307
Гороцький І. 268
Гороцький О. *див.* Гороцький Омелян
Гороцький Омелян 167, 180, 181, 213
Горошкевич Й. 215
Горошкевич Юліан 115
Горуцький О. *див.* Горуцький Олександр
Горуцький Олександр 264, 265
Горценко Левко 402
Горчинський М. 437
Горький М. 384, 458
Готье Т. 332
Гофрихтеръ Іоаннъ 116
Гошовський О. 442
Гощинський С. 254
Граб Павло *див.* Грабовський П.
Грабар Іван 233
Грабар Ольга 91, 346, 354
Грабинський І. 374
Грабовенський І. 374
Грабович І. *див.* Грабович Ілярій
Грабович Ілярій 317, 334, 339, 354, 370
Грабовський П. 226, 332, 333, 448
Градовський Микола 473, 474
Гребінка Є. *див.* Гребінка Євген
Гребінка Євген 58, 120, 180, 256, 332, 346, 449,
450
Грєняк Іоаким 318, 404, 461
Грибовський М. 111
Григоревичъ Ілія Іл. 461
Григоришин Стефан 220
Григорій Двоєслов 148
Григорчук 264
Гриневичева Катря 38, 101, 384, 446, 449, 450
Гринишин Мартин 265
Гриньків О. 184
Грицай Остап 38
Гриценко О. М. 16
Грім, брати 449
Грінченко Б. *див.* Грінченко Борис
Грінченко Борис 7, 94, 95, 101, 226, 304, 331,
332, 356, 360, 363, 364, 379, 383, 384, 413,
448, 449, 450
Грінченко Марія 332, 379, 449, 450
Громадянин 468
Грохольський 69, 370
Грудзинський С. 429
Грузов М. А. 33
Грушевський Григорій 332, 379
Грушевський М. *див.* Грушевський Михайло

Іменний покажчик

Грушевський Михайло 7, 14, 20, 65, 323, 332, 333, 362, 366, 383, 440
Грушка Г. 399
Грушка О. 410, 412
Грушкевич Є. 331
Грушкевич З. 339
Грушкевич Т. *див.* Грушкевич Теофіл
Грушкевич Теоф. *див.* Грушкевич Теофіл
Грушкевич Теофіл 437, 441, 446
Грьонер Адам 236
Губакович 196
Гутлинський Василь 180
Гуд Томас 297
Гудзима Р. 297
Гудик Я. 207
Гузар Іосиф 318, 461
Гузар Лев 225
Гузар Роман 304
Гузарівна Ольга 225
Гузаров Є. 410
Гулак М. 60
Гулак-Артемівський П. 112, 158, 332, 346, 450, 474
Гуменюк М. П. 21, 26
Гумецький І. 405, 425
Гумецький М. *див.* Гумецький Модест
Гумецький Модест 203, 217, 407
Гургула І. 166
Гургурдяк *див.* Цисс Олександр
Гуркевич І. 60
Гус Ян 167
Гутенберг І. 244
Гутковський А. А. 186, 404
Гуцул М. 138
Гуцуляк Ілько 304
Гучковский Стефан *див.* Гучковський Стефан
Гучкоўский Стефанъ *див.* Гучковський Стефан
Гучковскій Стефанъ *див.* Гучковський Стефан
Гучковський Ст. *див.* Гучковський Стефан
Гучковський Стефан 74, 210, 215, 218, 220, 266, 276, 313, 348
Гушалевиц *див.* Гушалевиц Іван
Гушалевиц І. *див.* Гушалевиц Іван
Гушалевиц Іван 61, 63, 74, 116, 118, 120, 123, 126, 128, 141, 144, 149, 167, 174, 175, 201, 206, 244, 281, 309, 314, 336, 375, 407, 432
Гушалевиць Іванъ *див.* Гушалевиц Іван
Гушалевиць І. *див.* Гушалевиц Іван
Гушалевиць Іоаннъ *див.* Гушалевиц Іван
Гч. 143

Гюго В. 332, 449

Г

Гартнер Ф. *див.* Гартнер Т.
Гауптман Г. 384
Голуховський А. *див.* Голуховський Агенор
Голуховський Агенор 60, 61, 67, 68, 69, 122, 227, 229

Д

Д. 143, 144, 153
Д. *див.* Дідицький Богдан
Д. *див.* Духнович Олександр
Д. Г. Т. *див.* Третяк Дмитро
Д. з над Д. *див.* Вінцовський Дмитро
Д. із-над Д. *див.* Вінцовський Дмитро
Д. Л. *див.* Свенціцький Павлин
Д. М. *див.* Воробкевич Сидір
Д. Т. 450
Д. Ш. 248
Давиденко А. 357
Давидов Микола 474
Давидович Іосиф Іванович 368
Давидяк В. 276, 468
Данилевич Іван 98, 415
Данилевський Григорій 158
Данило Галицький 244, 264
Данило Романович *див.* Данило Галицький
Данилович С. *див.* Данилович Северин
Данилович Северин 92, 455, 456
Данилюк І. *див.* Данилюк Іосип (Йосиф)
Данилюк Іосип (Йосиф) 186, 318, 348, 404, 409, 429, 461
Данилюк О. *див.* Данилюк Іосип (Йосиф)
Данилюк Осип *див.* Данилюк Іосип (Йосиф)
Данкевич І. 305, 315, 369, 400, 408
Данкевич І. *див.* Данкевич І.
Данкевич Л. *див.* Данкевич Лука
Данкевич Лука 120, 124, 140, 143, 206, 282
Данько М. 323
Дарвін Ч. 261, 346
Дашинський Гнат 456
Дашкевич Сильвестр 90, 380
Дашкевич Сильвестр *див.* Дашкевич Сильвестр
Дашкевич Я. *див.* Дашкевич Я. Р.
Дашкевич Я. Р. 10, 16, 22, 34
Дей О. І. 11
Дем'ячук Іван 440, 442
Дембіцкий Осип *див.* Дембіцький Осип

- Дембіцький Осип 100, 353, 356
 Демкович Іоанн 135
 Денег К. 337
 Денис *див.* Ільницький Василь
 Денис з Покутя *див.* Ільницький Василь
 Денис з-над Серета *див.* Ільницький Василь
 Денисенко В. 35
 Дениско Л. М. 30
 Денисюк В. Г. 38
 Денисюк Лесь 440
 Денись *див.* Ільницький Василь
 Державін Г. 217
 Дешко І. 152
 Джеджалик *див.* Франко Іван
 Джером К. Джером 191
 Джулинський Л. *див.* Джулинський Лев
 Джулинський Лев 97, 434, 435, 436, 437, 451, 452
 Джульнський Л. *див.* Джулинський Лев
 Джульнський Н. *див.* Джульнський Николай
 Джульнський Николай 426, 434
 Дзедзик Петро 429
 Дзерович Ю. *див.* Дзерович Юліан
 Дзерович Юліан 427, 435, 437, 453
 Дзерович Юліан *див.* Дзерович Юліан
 Дзерович Ю. *див.* Дзерович Юліан
 Дзѣковський М. 116
 Дзѣдзѣцкый Богданъ *див.* Дідицький Богдан
 Дилінський Тит 246
 Димет Михайло 78
 Димитрієвич М. *див.* Димитрієвич Микола
 Димитрієвич Микола 87, 298
 Дідицький *див.* Дідицький Богдан
 Дідицький Б. *див.* Дідицький Богдан
 Дідицький Богдан 21, 61, 70, 71, 72, 82, 100, 116, 118, 120, 122, 124, 126, 132, 140, 141, 144, 145, 153, 161, 163, 165, 167, 174, 175, 181, 195, 198, 200, 201, 202, 206, 211, 217, 218, 219, 220, 245, 264, 317, 351, 389, 407, 468
 Дідусь Кенір *див.* Глібов Леонід
 Діккенс Ч. 393
 Дѣдицкый Богданъ Андрѣвъ *див.* Дідицький Богдан
 Дѣдицкый Б. А. *див.* Дідицький Богдан
 Дѣдицкый Богданъ А. *див.* Дідицький Богдан
 Дмитрів Євген *див.* Семака Євген
 Дмитрів Нестор 383
 Дмитрієв М. 363
 Дмитрієнко М. Ф. 11
 Дмитро із Остри *див.* Вінцовський Дмитро
 Дмитрук В. *див.* Дмитрук В. Т.
 Дмитрук В. Т. 11, 114
 Дмитрюков А. 475
 Дніпрова Чайка *див.* Василевська (Березина) Людмила
 Дністрянський С. 445, 446
 Добе Іван 132, 150, 152
 Добей Іоанн *див.* Добе Іван
 Добіаш Ф. 458
 Добко Т. 34
 Доброграса О. *див.* Доброграса Олена
 Доброграса Олена 94, 402
 Добролюбов Микола 407
 Добрянський Влад. Фил. 266
 Добрянський А. *див.* Добрянський Антоній
 Добрянський А., єпископ 407
 Добрянський Адольф 91, 168,
 Добрянський Антоній 204, 244, 309, 354
 Добрянський І. 79, 312
 Добрянський Ф. 268
 Довгович Василь 150
 Доде А. 449
 Дольницький Антон *див.* Дольницький Антон
 Дольницький Николай А. 276
 Дольницький А. *див.* Дольницький Антон
 Дольницький Антон 81, 276, 278, 304, 443, 445
 Доманицький В. 21, 363
 Донцов Д. 14
 Дорошенко В. 28, 38
 Дорошенко Д. 38
 Дорошенко І. І. 11
 Дорундяк Михайло 304
 Досинчук Ф. *див.* Досинчук Федір
 Досинчук Федір 265, 307
 Достоевський Ф. 165, 224, 309, 346
 Др. 143
 Драгоманов М. *див.* Драгоманов Михайло
 Драгоманов Михайло 10, 65, 71, 78, 79, 81, 89, 92, 94, 99, 161, 169, 223, 274, 278, 291, 292, 293, 294, 296, 332, 341, 346, 379, 383, 418, 422, 455, 456, 476, 478, 479
 Драгоманов Михайло *див.* Драгоманов Михайло
 Драгоманов С. 34
 Драленко *див.* Давидович Іосиф Іванович
 Древянець І. 295
 Дрогобецький Юлій *див.* Дрогобецький Юлій
 Дрогобецький Ю. *див.* Дрогобецький Юлій
 Дрогобецький Юлій 272, 275, 481
 Дроздовський Федоръ И. 256

Дроздовський А. 307
Дротар 143
Дубельт 225
Дубенський О. *див.* Йосифович Дмитро
Дубравський Степан 176, 204
Дудикевич В. 200
Дудинський Стефан *див.* Дудинський Стефан
Дудинський С. *див.* Дудинський Стефан
Дудинський Стефан 73, 479, 480
Дулишкович І. 233, 261
Думитрашко К. 367
Думка П. *див.* Думка Павло
Думка Павло 304, 449, 456
Дунін-Барковський Дмитро 474
Дутка Григорій 468
Дутчак Василь 90, 380
Духнович О. *див.* Духнович Олександр
Духнович Олександр 63, 120, 144, 149, 150,
152, 156, 167, 168, 174, 388, 389
Дуцько І. *див.* Дуцько Іван
Дуцько Іван 437, 453
Дучимінська Ольга 449
Дюма О. 167
Дяк 468
Дячан Ф. 200
Дяченко І. *див.* Черкаський Іринарх
Дячков Іван 473

Е

—с— 230

Е. *див.* Фенцик Євген
Е. Александра *див.* Єфименко О.
Е. Б. *див.* Борисов Євген
Е. Г. 145, 151, 240
Е. Гл. 240
Е. У. 297
Е. Ф. *див.* Фенцик Євген
Е. Я. З. *див.* Згарський Євген
Евальд Кароль 450
Езерський Ісидор 291
Езоп 449
Екгардт Р. *див.* Екгардт Рудольф
Екгардт Рудольф *див.* Екгардт Рудольф
Екгардт Рудольф 249, 298, 378, 408, 415
Еміліян з Григорова *див.* Огоновський
Олександр
Еремсєв С. Т. 475
Ертель О. 402
Естрайхер К. 22
Етвеш Іосиф 236, 237

Є

Є. Б. *див.* Борисов Євген
Єлизавета Баварська 139, 148
Єфименко О. 365
Єфименко П. 170, 478
Єфремов С. *див.* Єфремов Сергій
Єфремов Сергій 226, 363, 364, 449
Єхман з Григорова 153

Ж

Жадовська Юлія 407
Жаткович Ю. *див.* Жаткович Юрій
Жаткович Юрій 385, 387, 389, 481
Желехівський В. 154
Желехівський Є. 207, 222, 339, 367
Желехівський Маркил 220, 300, 318
Желехівський Ю. 407
Желехівській Маркиль *див.* Желехівський
Маркил
Желеховський Павло 210
Желтоновський Д. 271
Жемчужников Олексій 407
Жемчужников Л. 160
Жеромський С. 384
Живий *див.* Франко Іван
Животко А. 6, 11, 12, 24, 27, 28, 92, 294, 389,
481
Житецький І. 364
Житецький П. 159, 160, 363, 364, 476
Жовтобрюх М. А. 11
Жук Семен 333
Жуківський І. 60, 166
Жуковецька Володимира 442, 449
Жулинський І. 279
Журавель *див.* Кониський Олександр
Журавській Николай 241
Журавський Йосип 449
Жураковські, рід 360
Журба І. *див.* Журавський Йосип
Журман Борис *див.* Кониський Олександр
Жученко Михайло 77

З

З. П. *див.* Пясецький Зенон
Забіяка І. М. 34
Забоцень Петро *див.* Куліш П.
Завальницький З. 177
Заволока М. *див.* Грушевський Михайло
Загірня М. *див.* Грінченко Марія

Зайченко І. В. 13
Заклинський Богдан 450
Заклинський К. *див.* Заклинський Корнило
Заклинський Корнило 291, 333
Заклинський О. *див.* Заклинський Олексій
Заклинський Олексій 174, 425
Заклинський Р. 87, 99, 279, 281, 337, 339, 379, 440
Залеський Богдан 214, 215
Залозецький В. *див.* Залозецький Василь
Залозецький Василь 172, 174, 203, 259, 291, 308, 309, 343, 375, 407, 425
Залужний В. 442
Залуквич *див.* Масляк Володимир
Замотін І. 202, 203
Заревич Ф. *див.* Заревич Федір
Заревич Федір 66, 67, 170, 172, 223, 224, 225, 227, 229, 281, 397, 450
Заревич Федор *див.* Заревич Федір
Зарицький Іоаким 266, 268, 313
Зарицький В. 256
Зарицький Г. 337, 339
Зарицький І. *див.* Зарицький Іоаким
Зарісчовський Іриней 233
Зарума Василь 467
Затеплинський П. 473
Зафіовській Алексей О. 276
Захарін І. 259
Захарко Ів. *див.* Захарко Іван
Захарко Іван 380, 415
Захер-Мазох *див.* Захер-Мазох Л.
Захер-Мазох Л. 167, 262, 309, 353, 407
Заячинський Григорій 191
Зб. В. *див.* Вислобоцький Юліан
Зборовській Василь *див.* Вислобоцький Юліан
Зборовський В. *див.* Вислобоцький Юліан
Звегинцов Іван 474
Звенигородська Феоктісія 474
Звіздочот Трохим *див.* Зіньківський Трохим
Згарський Є. *див.* Згарський Євген
Згарський Євген 66, 118, 120, 132, 163, 167, 172, 180, 181, 189, 220, 407, 429, 450
Здерковський А. 410
Здерковський Іван 120
Здерковський Олександр 145, 356
Зеленкевич Яків 440, 442
Зелній І. 152
Земледелец 478
Земленій І. 156
Зібер М. 476

Зіньківський Т. *див.* Зіньківський Трохим
Зіньківський Трохим 225, 226, 332, 379
Зленко П. 38
Злоцький Ф. *див.* Злоцький Федір
Злоцький Ф. А. *див.* Злоцький Федір
Злоцький Федір 232, 233, 262, 275
Знакомий 468
Зобков Михайло 445
Зозуля Іван 332, 449
Золя Е. 167, 203, 294, 346, 384, 449
Зоріян 215
Зотов В. 151
Зробек Я. 453
Зубко А. *див.* Зубко Антоній, архієпископ
Зубко Антоній, архієпископ 166, 168
Зубрицький Д. *див.* Зубрицький Денис
Зубрицький Денис 60, 63, 144, 167, 333, 407, 462, 468
Зубрицький М. 302
Зубрицький Олександр 427
Зуйченко П. 363

И

И. 151, 152
И. *див.* Калитовський Филімон
И. *див.* Левицький Іван
И. *див.* Раковський Іван
И. Б. 268
И. В. 468
И. В. *див.* Верхратський Іван
И. В. *див.* Кралицький Анатоль
И. Г. *див.* Гавришкевич Іван
И. Г. *див.* Гушалеви Іван
И. Г. з Д. *див.* Галька Ігнатій
И. И. И. *див.* Іванців І.
И. К. 177
И. М. 159
И. Н. *див.* Наумович Іван
И. Н. *див.* Новицький Іван
И. Н. Г. *див.* Гушалеви Іван
И. Р. 233
И. Ш. 282
Игнатков Юрій Ю. *див.* Ігнатков Юрій
Изопескуль Деметр 298
Ільницький Василь *див.* Ільницький Василь
Ільницький *див.* Ільницький Василь

І

І. В. *див.* Вигнянський Іосиф
І. Г. 440

І. Г. Г. 389
 І. Гр. 166
 І. Д. 297
 І. Д. *див.* Добе Іван
 І. Д. *див.* Дулишкович І.
 І. К. 151, 152
 І. Л. *див.* Луцьк Ієронимъ Я.
 І. Михайлович Р. *див.* Рижков М.
 І. О. 268
 І. Ф. *див.* Франко Іван
 І. Ш. 142
 Ів. Тр. 403
 Іван 468
 Іван Іванів з-під Кіцманя *див.* Воробкевич Сидір
 Іваненко М. 440
 Іва-нко П. 478
 Іванов 230, 275
 Іванов А. 478
 Івановський Григорій 375
 Іванушкин В. 24
 Іванців І. 407
 Іволгин 192
 Ігнатієнко В. 6, 7, 10, 22, 23, 24, 25, 27, 75, 134, 413
 Ігнатков Юрій 229, 232
 Ігор, князь 208, 244
 Ідзіковський Л. 367
 Ієгер Варфоломей 385
 Ієгер Карл 230, 245, 261, 269, 271
 Іконніков В. 362
 Ікс 192
 Ільїнський Г. 202, 203
 Ільницька Л. 27
 Ільницький В. *див.* Ільницький Василь
 Ільницький Василь 68, 84, 165, 167, 180, 181, 201, 206, 213, 218, 223, 224, 229, 244, 266, 268, 279, 281, 308, 333, 341, 375
 Ілюк І. 441
 Іоан, єпископ 426
 Іоанна 124
 Іозефчик А. 279
 Іорофей 388
 Ісаєвич С. 333
 Іскра І. 307
 Іскра Іван *див.* Стебельський Володимир

Й

Йованович І. *див.* Йованович Іван
 Йованович Іван 73, 479, 480

Йовановичъ Іванъ *див.* Йованович Іван
 Йосиф II, цісар 259
 Йосиф, митрополит 315
 Йосифович Д. *див.* Йосифович Дмитро
 Йосифович Дмитро 332, 449

К

К. 346, 396
 К. *див.* Кралицький Анатоль
 (К.) *див.* Кралицький Анатоль
 К. В. *див.* Драгоманов Михайло
 К. Володимир Николаєвич *див.* Качмарський Володимир
 К. Г. *див.* Ганкевич Климентій
 К. к. 468
 К. Л. 213
 К. Маруся *див.* Кониський Олександр
 К. Н. Г. 468
 К. Н. Г-а *див.* Головка Кирило
 К. Н. Г-а рускій вояк 468
 К. Н. У. *див.* Устиянович Корнило
 К. Наталія 238
 К—и 236
 К-ів П. *див.* Кирчів Павло
 К-ій П. *див.* Драгоманов Михайло
 К-о *див.* Коцовський Володимир
 Кабаровський Володимир 441
 Кабаровський І. 87, 289, 337
 Кавалець Юрій 94, 369
 Кавелин К. 254
 Казанівський Іван 441, 442
 Казієвич Є. 337
 Казюк Панько *див.* Куліш П.
 Како-Іор *див.* Луцик Володимир
 Какуяі Карл 236
 Калатало Малеслав *див.* Калитовський І.
 Калинець С. *див.* Калинець Сильвестр
 Калинець Сильвестр 191, 265
 Калинович І. 24
 Калинович Т. 38
 Калиняк Ілля 275
 Калитовський І. 276
 Калитовський О. *див.* Калитовській Омелянъ
 Калитовський Ф. *див.* Калитовський Филімон
 Калитовський Филімон 217, 218, 249, 308, 309, 407
 Калитовській Омелянъ 330, 331, 333
 Калнишевський Петро 361
 Калужняцький Е. *див.* Калужняцький О.
 Калужняцький Еміль *див.* Калужняцький О.

- Калужняцький О. 167, 202, 203, 308
 Каманін І. 362, 425
 Каменецький Д. 158, 170
 Камінський Григорій 445
 Каравелов Любен 413
 Каразін В. *див.* Каразін Василь
 Каразін Василь 58, 112, 113, 473
 Карай Іван 442
 Карамзін 217
 Кардинальчик 468
 Карінцев Микола 441
 Каро Якоб 364
 Каровець М. 10
 Карпенко Г. 141
 Карпенко-Карий І. *див.* Тобілевич І.
 Катерина II 361
 Катренко О. *див.* Катрухін Олександр
 Катренко Олександр *див.* Катрухін Олександр
 Катрухін Олександр 332, 449
 Кахникевич К. *див.* Кахникевич Кирило
 Кахникевич Кирило 318, 458
 Качала С. *див.* Качала Стефан
 Качала Ст. *див.* Качала Стефан
 Качала Стефан 63, 68, 75, 77, 87, 89, 166, 174, 181, 204, 256, 367, 379
 Качкан В. А. 15
 Качковський М. *див.* Качковський Михайло
 Качковський Михайло 163, 379, 468
 Качмарський Володимир 368
 Кашубинський І. 242
 Квакун О. 302
 Квасний *див.* Грабович Ілярій
 Квасович Іван 270
 Квітка Г. *див.* Квітка-Основ'яненко Г.
 Квітка Г. Ф. *див.* Квітка-Основ'яненко Г.
 Квітка Григорій *див.* Квітка-Основ'яненко Г.
 Квітка І. 111
 Квітка-Основ'яненко Г. 57, 58, 111, 112, 113, 114, 132, 195, 214, 215, 304, 317, 363, 364, 365, 367, 407, 450, 475
 Кедрин І. *див.* Кедрин-Рудницький Іван
 Кедрин-Рудницький Іван 33, 318
 Кейкуатов Андрій 473
 Келеман С. А. 467
 Керекеш Іосиф 236
 Керенський О. 34
 Кернеї *див.* Кернєй (Керней) Іоань (Івань)
 Кернєй (Керней) Іоань (Івань) 234, 236
 Кибальчич Надія *див.* Кибальчич (Симонова) Надія
 Кибальчич (Симонова) Надія 332, 379, 449, 450
 Кивлицький Е. 357
 Килимник С. 34
 Кимак В. *див.* Кимакь Вікторь Федоровичь
 Кимак О. 272
 Кимакь Вікторь Фед. *див.* Кимакь Вікторь Федоровичь
 Кимакь Вікторь Федоровичь 86, 229, 269, 270
 Кинаш М. 437
 Кираль Кароль 236
 Киричинський Стефан 432
 Кирчів П. *див.* Кирчів Павло
 Кирчів Павло 90, 95, 99, 220, 304, 339, 356, 380, 413, 440, 442, 458
 Кир'яков Ф. 169
 Киселевскій Ісидорь *див.* Кисілевський Ісидор
 Кисель *див.* Кисель Адам
 Кисель Адам 361, 367
 Кисілевський Ізидор *див.* Кисілевський Ісидор
 Кисілевський Ісидор 98, 340
 Кисілевський Юліан 265
 Кізлик О. Д. 26
 Кіплінг Р. 449, 458
 Кістяківський О. 64, 158, 160
 Кішш Аарон 236
 Кіянин 254
 Клемертовичь М. М. *див.* Клемертовичь Михайль М.
 Клемертовичь Михайль *див.* Клемертовичь Михайль М.
 Клемертовичь Михайль М. 161, 242, 246, 348
 Клен Юрій 38
 Климент, Папа Римський 148
 Климентій 158
 Климкович К. *див.* Климкович Ксенофонт
 Климкович Ксенофонт 66, 67, 68, 71, 73, 120, 165, 172, 178, 179, 180, 181, 253, 256, 278, 450
 Климковичь Ксенофонтъ *див.* Климкович Ксенофонт
 Кляйн І. 458
 Кмицикевич В. 383
 Кмицикевич Григорій 375
 Кобилянська О. 332, 384
 Кобилянський А. *див.* Кобилянський Антін
 Кобилянський Антін 163, 195, 420
 Кобилянський Й. 266, 268, 314
 Кобилянський Ю. 172

- Кобыляньський Іос. *див.* Кобилянський Й.
 Кобринська Н. *див.* Кобринська Наталя
 Кобринська Наталя 332, 366, 399, 422, 456
 Кобринський А. 180
 Кобринський Іосафат 165, 173, 264, 265
 Кобринський Й. *див.* Кобринський Іосафат
 Ковалевський А. 474
 Коваленко Г. 245, 264, 332
 Ковалів П. 34
 Ковалів С. *див.* Ковалів Степан
 Ковалів Степан 264, 304, 337, 384, 441, 442, 449, 467, 468
 Ковальський В. 140
 Ковальський І. *див.* Ковальський Іван
 Ковальський Іван 271, 296
 Ковальський Павло 407
 Ковач Василь 150
 Ковшевич Роман 201
 Коганович-Турянський М. 151
 Когут С. 38
 Козак Едвард 38
 Козарищук Василь 423
 Козарищук Данило 256, 259, 260
 Козарищук Даниль М. *див.* Козарищук Данило
 Козаркевичь Конст. Ів. 418
 Козачковський А. 158
 Козловський Ст. 420
 Козоріс Михайло 449, 450
 Кокорудз Ілля 333
 Кокорчук *див.* Кокорчук В.
 Кокорчук В. 244, 282, 284
 Кокуревич О. *див.* Кокуревич Осип
 Кокуревич Осип 437, 441
 Колесса О. *див.* Колесса Олександр
 Колесса Олександр 332, 455, 456
 Колиоко *див.* Кирчів Павло
 Коллар Я. *див.* Коллар Ян
 Коллар Ян 407, 455
 Коллінз В. 276
 Коллінс Г. 442
 Колпакевич В. 203
 Колумб Христофор 262
 Колцуняк М. 225, 339, 442
 Кольцов О. 407
 Колястук О. 25
 Комариця М. М. 13, 38
 Комарницький Іос. *див.* Комарницький Іосифь
 Комарницький Іосифь 390, 409, 410, 412
 Комарницький Василь 375
 Комарницький І. *див.* Комарницький Іосифь
 Комаров М. *див.* Комаров М. Ф.
 Комаров М. Ф. 20, 22, 365, 366, 478
 Коменський Я. А. *див.* Коменський Ян Амос
 Коменський Ян Амос 284, 407, 442
 Конан Дойль А. 384, 458
 Конашевич-Сагайдачний П. 304
 Кондратович Ф. 362
 Кониський О. *див.* Кониський Олександр
 Кониський Олександр 10, 67, 68, 77, 88, 90, 94, 95, 160, 163, 167, 168, 169, 172, 174, 181, 211, 213, 222, 224, 225, 244, 281, 297, 304, 331, 332, 333, 334, 346, 379, 383, 384, 413, 449
 Конін В. *див.* Щурат Василь
 Коновал О. 33
 Конон В. *див.* Щурат Василь
 Кононенко Мусій 332, 449
 Конопалька Г. А. 30
 Конопницька М. 332, 384, 442, 458
 Константинович М. 161, 185
 Конфуцій 284
 Концовський М. 142
 Копач І. *див.* Копач Іван
 Копач Іван 437, 440
 Коперник Миколай 167
 Копертинський 453
 Копистянський А. 351
 Копистянський Михайло 203
 Копитчак В. 453
 Копыстинський Т. 434
 Коппе Ф. 458
 Корабльов В. 202, 203
 Кордасевичь Ієронимъ І. 276
 Кордуба М. 383
 Кореневич М. *див.* Кореневич Михайло
 Кореневич Михайло 89, 345
 Кореспондент *див.* Кониський Олександр
 Коринфський А. 407
 Коритко Я. 168
 Корнеліус Олександр 473
 Корний О. 295
 Короленко В. 332, 384, 407, 456, 458
 Корсун О. 58
 Корчакъ-Новицкий Г. Т. 357
 Косач Михайло 332
 Косач П. 185
 Косач Юрій 38
 Косачі, брати 161
 Косів Сильвестр 142

- Коссак І. 440
 Коссак М. *див.* Коссак Михайло
 Коссак Михайло 80, 118, 122, 220, 318
 Коссаць М. *див.* Коссак Михайло
 Коссаць Михайло *див.* Коссак Михайло
 Коссовський С. 434, 451
 Коссовський Ст. *див.* Коссовський С.
 Костельник Гавриїл 13
 Костенецький Яків 160
 Костецький І. 468
 Костецький П. *див.* Костецький Платон
 Костецький Платон 118, 120
 Костик Олександр 318
 Костів К. 12, 27
 Костомаров М. *див.* Костомаров Микола
 Костомаров Микола 14, 58, 60, 64, 88, 158, 159, 160, 163, 165, 166, 168, 172, 174, 217, 222, 224, 278, 304, 309, 333, 346, 363, 365, 366, 367, 375, 379, 389, 450, 475
 Костомаров М. *див.* Костомаров Микола
 Коструба Петро 468
 Коструба Теофіл 13
 Костюк С. П. 38
 Косюра Микола 332
 Котляревський І. *див.* Котляревський Іван
 Котляревський Іван 128, 132, 158, 195, 264, 363, 365, 367, 379, 384, 425, 450
 Котляревський О. 158
 Котлярчук Микола 97, 408
 Котлярчук Ник[олай] *див.* Котлярчук Микола
 Котрадов М. 275
 Кохановська 256
 Коциловський Йосафат 426
 Коцовський В. *див.* Коцовський Володимир
 Коцовський Володимир 331, 332, 333, 339, 354, 450
 Коцюбинська Лідія 449
 Коцюбинська В. 383
 Коцюбинський М. *див.* Коцюбинський Михайло
 Коцюбинський Михайло 226, 332, 364, 449
 Кошкарів В. 203
 Кошут 480
 Коялович М. 168
 Кр. 429
 Кр. А. *див.* Кралицький Анатоль
 Кравців Богдан 27
 Кравченко Уляна 332, 384, 448
 Крайський В'ячеслав 402
 Кралицький А. 140, 167, 168, 174, 232, 233, 262, 272, 274, 275, 375, 387, 389, 407
 Кралицький Анатоль 201, 385
 Кралицький Антон 85, 432
 Кранц М. 168
 Красицький Й. 245
 Красовський А. О. *див.* Красовський Андрій Опанасович
 Красовський Андрій Опанасович 157, 161
 Крашевський Йосиф 456
 Кревецький І. 5, 7, 10, 22, 450
 Кресін О. 34
 Крестовський Всеволод 407
 Креховецький Адам 93, 457
 Креховський Адам *див.* Креховецький Адам
 Крижанівські, рід 360
 Крижановський Г. *див.* Крижановський Гавриїл
 Крижановський Гавриїл 204, 245, 267, 410, 412
 Крилов І. *див.* Крилов Іван
 Крилов Іван 218, 264, 449, 478
 Криловський Іван *див.* Криловський Іван
 Криловський Іван 100, 353
 Кримський А. *див.* Кримський Агатангел
 Кримський Агатангел 332, 333, 363, 383, 449, 456
 Криницький Онуфрій 203
 Крипакевич Іван 446
 Критик 233
 Кропива Г. *див.* Шанковський Амвросій
 Кропива Гермоген *див.* Шанковський Амвросій
 Кропивницький М. 332, 366
 Круглов А. 407
 Крупницький Б. 34
 Крупський І. В. 13
 Круть С. *див.* Василевський Теофан
 Круть Софрон *див.* Василевський Теофан
 Крушельницький М. *див.* Крушельницький Максим
 Крушельницький Максим 304, 339
 Крушинський О. *див.* Крушинський Осип
 Крушинський Осип 165, 375, 407, 425, 468
 Кс. Кл. *див.* Климкович Ксенофонт
 Ксенофонт 140
 Кубійович В. 34
 Кузеля З. *див.* Кузеля Зенон
 Кузеля Зенон 34, 38
 Куземський М. *див.* Куземський Михайло

Іменний покажчик

- Куземський Михайло 60, 62, 139, 140, 151, 407
Кузик К. *див.* Кузик Корнилій
Кузик Корнилій 307, 339
Кузнецова О. Д. 16
Кузьма Г. 445
Кузьма Олександр 318
Кузьмичевський П. 365
Куіловський Юліан 428
Кулачковський Денис 189
Кулачковський Олександр 72, 252
Кулжинський І. *див.* Кулжинський Іван
Кулжинський Іван 473, 474
Кулик В. *див.* Кулик Василь
Кулик Василь 158, 160, 304
Кулик Данило 445
Кулиш П. А. *див.* Куліш П.
Куліш (Білозерська) Олександра 70, 101, 158, 160, 184, 364, 449, 458
Куліш Олександра *див.* Куліш (Білозерська) Олександра
Куліш П. 14, 60, 64, 67, 68, 88, 149, 157, 158, 160, 163, 167, 168, 169, 170, 172, 174, 180, 194, 217, 222, 224, 254, 256, 332, 363, 365, 367, 407, 455, 456, 475, 476
Кульчицька Т. 27
Кульчицький Р. Д. *див.* Кульчицький Роман Дашинич
Кульчицький Роман Дашинич 437
Кульчицький Стефан 220
Кулябки, рід 360
Кунц В. 442
Купчанко Г. *див.* Купчанко Григорій
Купчанко Григорій 93, 94, 98, 165, 166, 243, 244, 248, 249, 250, 265, 309, 341, 353, 418, 419
Купчанко Григорій Ів. *див.* Купчанко Григорій
Курбась Володимир О. 256
Курилишин К. М. 36
Курилло Теофіл 203
Курилло Федір 203
Курило К. 203
Курилович С. 279, 281
Курылович Ст. *див.* Курилович С.
Курлюк Василь 185
Курчинський Л. 165
Кусіка *див.* Кирчів Павло
Кутка Іоанн 150
Кухаренко Я. *див.* Кухаренко Яків
Кухаренко Яків 158, 160, 333
Кучурак К. 264
Кушнір Степан 265
Кушнір Володимир 318
Кьсричинський Стефан 116
Кьолтьої Ладислав 236
Кюлирваг А. *див.* Гаврилюк Афанасій
Кюхельбекер В. К. 233
- Л**
Л. 181
Л. *див.* Верхратський Іван
Л... *див.* Лужецький Є.
Л. Ант. 143
Л. з Р. *див.* Данкевич Лука
Л. К. 141
Л. Л. 453
Л. М. *див.* Мартович Лесь
Л-в П. 362
Л-ій Ал. *див.* Лазаревський О. М.
Л-ч Павло *див.* Леонтович Павло
Лабаш С. *див.* Лабаш Степан
Лабаш Степан 80, 186, 189, 190, 276, 278, 310, 335, 354
Лабашъ Ст. *див.* Лабаш Степан
Лабашъ Стефанъ *див.* Лабаш Степан
Лабенський Пилип 351
Лабенський С. 203
Лаборчан *див.* Кралицький Анатоль
Лавришин І. 272
Лаврівський Юліан 72, 225, 253
Лаврівський Юліан *див.* Лаврівський Юліан
Лавров П. 202, 203
Лавровський П. 159
Лагола В. *див.* Лагола В. Г.
Лагола В. Г. 203, 348
Лазаревський М. 158
Лазаревський О. *див.* Лазаревський О. М.
Лазаревський О. М. 20, 59, 158, 159, 170, 360, 362, 366, 367, 474, 475
Лаз-ій Ал. *див.* Лазаревський О. М.
Лазор І. *див.* Лазорь Іоаннъ
Лазорь Іоаннъ 434, 451
Лакуста С. 265
Лангнер 471
Ласло Надь 236
Лашкевич А. С. *див.* Лашкевич О.
Лашкевич О. 161, 357, 360
Лебедин Геразм 261
Лебединцев П. 362
Лебединцев Ф. *див.* Лебединцев Федір
Лебединцев Федір 88, 357, 360, 367

- Лебединцев Ф. Г. *див.* Лебединцев Федір
Лебедова Віра *див.* Малицька Константина
Лев XIII, Папа Римський 375
Лев, князь 264
Лев, Папа Римський 148
Левинський Франц 203
Левицький Євген *див.* Левицький Євген
Левицький К. *див.* Левицький Кость
Левицький Кость *див.* Левицький Кость
Левицький Володимир *див.* Левицький Володимир
Левицький Іван Е. *див.* Левицький Іван
Левицький Іван Ем. *див.* Левицький Іван
Левицький Кость *див.* Левицький Кость
Левицький Остап М. 186, 229
Левицька Володимира *див.* Гузарівна Ольга
Левицька Л. 27
Левицька Олімпія 440
Левицька С. *див.* Левицька Софія
Левицька Софія 167, 407
Левицький В. *див.* Левицький Володимир
Левицький Василь 427
Левицький Володимир 26, 81, 84, 100, 300, 330, 331, 332, 333, 353, 354, 440
Левицький Дмитро 318
Левицький Е. *див.* Левицький Еміліан
Левицький Еміліан 146, 151, 152
Левицький Є. *див.* Левицький Євген
Левицький Євген 190, 318, 455, 456
Левицький І. 124, 126, 134, 224, 244, 285, 331, 333, 336, 364, 393, 425, 478
Левицький І. О. *див.* Левицький Іван
Левицький Ів. Ем. *див.* Левицький Іван
Левицький Іван 19, 20, 21, 22, 24, 83, 202, 203, 282, 284, 340, 366, 390
Левицький Й. *див.* Левицький Йосип
Левицький Йосип 60, 118, 119, 122, 132, 375
Левицький К. *див.* Левицький Кость
Левицький Кость 89, 96, 99, 300, 302, 304, 318, 323, 370, 384, 415, 443, 445, 446
Левицький М. *див.* Левицький Михайло
Левицький Микола 473
Левицький Михайло 133, 149, 151, 154
Левицький (Нечуй) І. *див.* Нечуй-Левицький І.
Левицький О. 67, 119, 213, 229, 410
Левицький О. *див.* Левицький Орест
Левицький О. *див.* Левицький Остап М.
Левицький Орест 65, 331, 332, 333, 362, 364, 365
Левицький Теодор 440
Левицький Ф. 64
Левченко М. 159
Легін Григорій 184, 204, 206
Лелекач М. 480, 481
Лемебр Ю. 442
Лемко *див.* Хиляк Володимир
Лемков Роман 467
Ленард Степан 236
Ленартович Теофіл 214
Леонід С. *див.* Яричевський Сильвестр
Леонтович М. 407
Леонтович П. *див.* Леонтович Павло
Леонтович Павло 124, 172, 351
Леонтович Теодор 60, 253, 256
Леонтович Теодор *див.* Леонтович Теодор
Лепкий Б. *див.* Лепкий Богдан
Лепкий Богдан 332, 383, 384, 449
Лепкий Д. *див.* Лепкий Данило
Лепкий Данило 331, 332, 333, 379, 410, 449
Лепкий О. *див.* Лепкий Онуфрій
Лепкий Онуфрій 200, 201, 246
Лепкий С. 323, 404, 436, 437
Лепкий Силвестер *див.* Лепкий С.
Лермонтов М. 207, 217, 224, 276, 332, 389, 407, 449
Леман Отто 450
Лесков М. 456
Ливчак Й. *див.* Ливчак Йосиф
Ливчак Йосиф 186, 187, 189, 195
Ливчак Йосиф Н. *див.* Ливчак Йосиф
Лиманський В. *див.* Мова Василь
Лиманський Василь *див.* Мова Василь
Линниченко І. 425
Липа І. 226
Лисенко М. *див.* Лисенко Микола
Лисенко Микола 365, 367, 379, 384, 479
Лисий Н. 248
Лисикевич М. *див.* Лисикевич Николай Ф.
Лисиченко Д. 10
Лисковацький Володимир 356
Лисянський Б. 38
Лысый М. Е. 461
Литвинович Спиридон 132, 140, 141, 151, 153, 154, 155, 425
Лігенза Ф. 279
Лімановський Болеслав 297
Лінинський П. 302
Лісовий П. *див.* Лісовий П. М.
Лісовий П. М. 11, 480
Лісикевич Николай Ф. 161, 308

Іменний покажчик

Ловицький Юліан 441
Лодигинський М. К. 203
Лозинський І. 131
Лозинський Й. *див.* Лозинський Йосип
Лозинський Йосип 118, 119, 122, 126, 165, 166,
167, 168, 184, 201, 425
Лозинський В. 210, 434, 457
Лозовський Д. *див.* Свенціцький Павлин
Ломиковські, рід 360
Ломоносов М. 217
Ломус *див.* Куліш П.
Лоначевський О. І. 185
Лопач Михань *див.* Пачовський Михайло
Лосун *див.* Верхратський Іван
Лоський А. 474
Лотоцький О. *див.* Лотоцький Олександр
Лотоцький Олександр 225, 449
Лужецький Є. 468
Лужницький Квинтиліань 256
Лужницький Григорій 13
Лука з Ракова *див.* Данкевич Лука
Лукасевиц Л. *див.* Лукасевиц Лев
Лукасевиц Лев 10, 78
Лукашевич Л. *див.* Лукашевич Лонгин
Лукашевич Лонгин 67, 220
Лукашевич Лонгин *див.* Лукашевич Лонгин
Лукич Василь *див.* Левицький Володимир
Лукиянов 225
Лукиянович Д. 384, 448
Луца Ілія 298
Луцик В. *див.* Луцик Володимир
Луцик Володимир 189, 200, 203, 256, 335, 336,
374, 375, 407, 425, 460, 467, 468
Луцик І. *див.* Луцьк Ієронім Я.
Луцик Р. 81
Луцьк Володимир Ф. *див.* Луцик Володимир
Луцьк Ієронім Я. 191, 434, 436, 453, 458,
467, 468
Луцький О. 383
Лучаківський К. 99
Лучаковський В. 220, 308
Лучицький І. 361, 362
Лучкай Михайло 150
Льовшин О. 111, 112
Любенський *див.* Лотоцький Олександр
Любенський О. *див.* Лотоцький Олександр
Любович *див.* Любович І.
Любович І. 432, 437, 453
Лям Ян 393
Лянге Фрідріх 294

Лях з України *див.* Свенціцький Павлин
Ляхович З. 399

М

М. 148, 151, 152, 155, 248
М. *див.* Маковей Осип
М. А. *див.* Вrabель Михайло
М. А. *див.* Шептицький Андрей
М. А. Б. 272
М. Г. 208
М. Г. *див.* Горчинський М.
М. Г. *див.* Гумецький Модест
М. Д. 206
М. Іван *див.* Малицький Іван
М. К. 132
М. М. 297
М. М. *див.* Малиновський Михайло
М. П. 262
М... *див.* Здерковський Олександр
М*** *див.* Франко Іван
Мазепа *див.* Мазепа Іван
Мазепа Іван 158, 361, 365, 367
Мазниця Гриць *див.* Лакуста С.
Майерь Алекс. 234
Майер Макс *див.* Майер Максим
Майер Максим 234, 236
Майков А. 145, 218, 407
Майстренко Х. 449
Мак. *див.* Маковей Осип
Мак. О. *див.* Маковей Осип
Макавицький Чарнян 132
Макаревич Ромуальд 423
Макаровський Михайло 308
Макарушка О. *див.* Макарушка Остап
Макарушка Остап 440, 450
Макарчук С. 6, 17
Македонський Олександр 264
Маковей О. *див.* Маковей Осип
Маковей Осип 7, 8, 9, 90, 95, 96, 225, 330, 332,
334, 356, 380, 383, 384, 422, 456, 458
Маковіїчик Демко *див.* Воробкевич Сидір
Максимович *див.* Максимович Михайло
Максимович І. 437
Максимович М. *див.* Максимович Михайло
Максимович Михайло 58, 158, 160, 166,
167, 172, 218, 317, 363, 367, 379, 402,
450, 475
Макух Іван 445
Малецький М. 33
Малик І. 248

- Малиновський Михайл *див.* Малиновський Михайло
 Малиновський М. *див.* Малиновський Михайло
 Малиновський Михайло 85, 118, 119, 141, 266, 267, 268, 313, 314
 Малиняк Микола 203
 Малицька К. *див.* Малицька Константина
 Малицька Константина 101, 383, 442, 446, 448, 449
 Малицький Іван 217
 Малишевський І. 425
 Маліцка К. *див.* Малицька Константина
 Маліцка Константина *див.* Малицька Константина
 Ман Ф. 442
 Манайлов Андрій 262
 Манастирський Петро 186, 192
 Манастирський П. *див.* Манастирський Петро
 Мандичевський Євген 449
 Мандичевський Корнило 189
 Мандичевський Порфирій 189
 Мансцький Войтїх 455
 Манжура І. 332
 Маньковський А. 293, 295, 296
 Мардарович Ілля *див.* Мардорович І.
 Мардорович І. 166, 266
 Маринчук М. 180
 Марія *див.* Гумецький Модест
 Марія от Сіона *див.* Гумецький Модест
 Маріян 412
 Маркевич А. 158
 Маркевич О. 367
 Марков І. *див.* Марков Осип
 Марков І. А. *див.* Марков Осип
 Марков М. 111
 Марков О. *див.* Марков Осип
 Марков О. А. *див.* Марков Осип
 Марков Осип 80, 91, 95, 243, 244, 249, 276, 310, 335, 351, 354, 356, 372, 376, 422, 428, 429, 460, 463, 465, 466, 467
 Маркова С. В. *див.* Маркова Софія В.
 Маркова Софія В. 461, 468
 Марковецький Олекса 206
 Маркович Д. *див.* Маркович Дмитро
 Маркович Дмитро 91, 332, 425
 Маркович Марія 393
 Маркович О. *див.* Маркович Опанас
 Маркович Опанас 365, 449
 Марковичі, рід 360
 Марковський М. 185
 Марковъ О. А. *див.* Марков Осип
 Марковъ Осипъ А. *див.* Марков Осип
 Маркош Георгій 261
 Маркош М. 150, 275
 Марлінський А. 467
 Мартинов І. 155
 Мартинович Г. 339
 Мартинович І. 413
 Мартинович Сидір 249
 Мартинович Ю. 243, 281
 Мартинюк М. 37
 Мартинюк С. 248
 Мартович Лесь 456
 Мартос О. 364
 Марчевський Федір 474
 Маслович В. *див.* Маслович Василь
 Маслович Василь 57, 113, 114, 471
 Масловичъ Василій *див.* Маслович Василь
 Масляк В. *див.* Масляк Володимир
 Масляк Володимир 291, 331, 334, 354, 356, 370, 372, 449
 Матіїв І. 99
 Матковський Павло 264
 Матюк В. 453
 Матяцков В. 275
 Мацан М. 186, 200
 Мацжинський В. 14
 Мачтет Г. 364, 407
 Мачура Ілько 173
 Маячинець Левко *див.* Левицький Орест
 Медвецький Ю. 334
 Медыцкий З. М. 200
 Меженко Ю. *див.* Меженко Юрій
 Меженко Юрій 10, 22
 Межев В. 21, 22
 Мекелита Д. 304
 Мельник К. 201
 Мельник Ф. 268, 423
 Мельшин Л. 203
 Менньєі 236
 Меріме П. 458
 Мерунович 181
 Метеля С. *див.* Метеля Сергій
 Метеля Сергій 198, 206, 207, 217, 218, 309, 343
 Метеор Урііл *див.* Сільвай Іван
 Метлинський А. 450
 Метлинський С. 476
 Мещерський Олександр 473

Іменний покажчик

- Микита 204
Микита Іванъ 220
Микитасъ В. 272
Микитенко О. 35
Микитович І. *див.* Микитович Іван
Микитович Іван 243, 337, 440
Миколаєвич Яків 441
Микулич Андрій 87, 297
Микулич Кирил 230
Микуличъ Андрей *див.* Микулич Андрій
Милорадович Г. 474, 475
Милорадович Єлизавета 77
Милькович В. 383
Минин 475
Минчакевич Ф. 314
Мирний Панас 68, 224, 226, 291, 331, 332, 364
Мирон *див.* Франко Іван
Мирон*** *див.* Франко Іван
Миськевич Філарет 264, 282, 291
Миськевичъ Ф. *див.* Миськевич Філарет
Мисько-Пасічник Р. 38
Митрак О. *див.* Митрак Олександр
Митрак Олександр 233, 385, 389
Михайлин І. *див.* Михайлин І. Л.
Михайлин І. Л. 6, 8, 16, 26
Михайлишин Онуфрій 456
Михайло *див.* Павлик Михайло
Михайло з Ценева *див.* Яримович Михайло
Михайло із Розвадова *див.* Гнідковський М.
Михайлович В. 244
Михайлович М. 407
Михалевич Л. *див.* Михалевич Лев
Михалевич Лев 167, 215, 217
Михалевичъ Левъ И. *див.* Михалевич Лев
Михальчук К. 363
Мишковський Тит 203
Міксат К. 384
Міллер Д. 362
Мільницький Й. 85, 266, 313, 314, 412, 427
Мільтон 112
Мінаєв Дмитро 407
Мінцес Борис 445
Місило Є. 27
Міцкевич *див.* Міцкевич А.
Міцкевич А. 120, 207, 262, 332, 346
Міщенко Ф. 361
Міяківський В. *див.* Міяковський В.
Міяковський В. 10, 64
Мѣлницкій Іосифъ *див.* Мільницький Й.
Мѣлницкій Іосифъ *див.* Мільницький Й.
Млака Данило *див.* Воробкевич Сидір
Мова Василь 224, 332, 346
Мовчан Михайл 365
Мовчій М. *див.* Цисс Олександр
Могилевський Панас 473
Могильницький А. *див.* Могильницький Антін
Могильницький Антін 118, 120, 124, 128, 131, 168, 172, 304, 332, 379, 449
Могильянка Раїна 365
Молчанов А. 425
Мондокъ Іоаннь 261
Монтклер 262
Мончаловский О. А. *див.* Мончаловський Осип
Мончаловській О. А. *див.* Мончаловський Осип
Мончаловський О. *див.* Мончаловський Осип
Мончаловський О. А. *див.* Мончаловський Осип
Мончаловський Осип 95, 161, 165, 168, 190, 191, 200, 202, 203, 356, 404, 405, 407
Мопассан Гі, де 91, 384, 407, 425, 458
Мор Томас 432
Моравський Северин 392
Морар-Андрієвич Сильвестр 298, 420
Морарь-Андрієвичъ Сильвестеръ *див.* Морар-Андрієвич Сильвестр
Мордовецъ Д. *див.* Мордовцев Данило
Мордовецъ Данило *див.* Мордовцев Данило
Мордовцев Д. *див.* Мордовцев Данило
Мордовцев Данило 67, 158, 174, 180, 309, 331, 332, 333, 366, 407, 449
Мороз Григорій 453
Мороз Д. 170, 185
Морозъ Юрій 241
Москаленко А. 3. 16
Мотиль *див.* Здерковський Олександр
Мох Олександр 13
Мох Р. 118
Мочі Антон 236
Мр. У. *див.* Сільвай Іван
Мрозовський М. 453
Мудрий Василь 318
Музика Бодак *див.* Луцик Володимир
Мурашка Омелян 413
Мусін-Пушкін 432
Мустианович С. *див.* Мустианович Стефан
Мустианович Стефан 149, 150, 152, 232

Н

- Н. В. *див.* Вахнянин Анатоль
Н. з Н. *див.* Устиянович Микола
Н. з С. *див.* Вахнянин Анатоль
Н. з-над Сяну *див.* Вахнянин Анатоль
Н. К. 219
Н. М. 152, 156
Н. С. 296, 297, 365
Н-евич Мих. 374
Навроцький В. *див.* Навроцький Володимир
Навроцький Володимир 207, 222, 223, 224, 225, 292, 410, 478
Нагірна М. 304
Нагірний В. *див.* Нагірний Василь
Нагірний Василь 87, 300, 302, 304, 305, 370
Нагбрный Василь *див.* Нагірний Василь
Нагорний В. *див.* Нагірний Василь
Надсолокійский П. Н. С. 141
Назарук О. 327
Наконечний І. 245
Наливайко Тиміш 456
Наполеон І Бонапарт 264
Наріжний С. 12
Насальський Юліанъ *див.* Насальський Юліан
Насальський Ю. *див.* Насальський Юліан
Насальський Юліан 434, 437, 452, 453
Наталка Полтавка *див.* Кибальчич (Симонова)
Надія
Наталка-Полтавка *див.* Кибальчич (Симонова)
Надія
Науменко В. *див.* Науменко В. П.
Науменко В. П. 357, 363, 364, 366, 367
Наумович Іван *див.* Наумович Іван
Наумович І. *див.* Наумович Іван
Наумович Іван 70, 74, 78, 81, 82, 85, 91, 120, 128, 165, 166, 167, 168, 177, 204, 206, 244, 246, 248, 256, 259, 260, 263, 264, 282, 309, 310, 312, 313, 335, 336, 343, 375, 376, 397, 420, 456, 468
Наумовичъ Іванъ *див.* Наумович Іван
Нахімов Яким 113
Невестюк Я. *див.* Невестюк Яків
Невестюк Яків 455, 456
Невицкій Конст. 481
Негребецькій Юрій *див.* Негребецький Юрій
Негребецький Георгій 261
Негребецький І. 333
Негребецький М. 154
Негребецький Олександр 261
Негребецький Юрій 73, 261, 479
Не-Давид *див.* Франко Іван
Недобаровський Зосим 333
Недолев *див.* Полянський Амвросій
Недолев А. *див.* Полянський Амвросій
Нейман Самуїл 236
Некрасов М. 346, 407, 449
Нельдехен К. *див.* Нельдехен Карло
Нельдехен Карло 57, 471
Нелях В. *див.* Хиляк Володимир
Немеш Михайло 389
Немирович-Данченко В. *див.* Немирович-Данченко В. І.
Немирович-Данченко В. І. 203, 407
Неруда Я. *див.* Неруда Ян
Неруда Ян 332, 346, 432
Несторович В. 323
Несторовичъ Левъ 434
Нечиталюк М. *див.* Нечиталюк М. Ф.
Нечиталюк М. Ф. 8, 9, 14, 64
Нечуй-Вітер А. *див.* Куліш (Білозерська) Олександра
Нечуй-Левицький І. 68, 88, 222, 224, 225, 281, 304, 332, 346, 384, 402, 442, 450, 478
Нещасливий 378
Недопад І. *див.* Недопад Й.
Недопад Й. 210, 457
Нємцова Б. 458
Нижанківський О. 437, 453
Никола з Николаєва *див.* Устиянович Микола
Николаєвич Ю. 467
Николай з над Бистриці *див.* Устиянович Микола
Николай з Николаєва *див.* Устиянович Микола
Николайчик Ф. 366
Никонов Б. 407
Никорович Григорій 378, 379
Никоровичъ Гр. *див.* Никорович Григорій
Ничай А. *див.* Ничай Аполлон
Ничай Аполлон 87, 98, 305, 307, 369
Ничай Аполлонъ *див.* Ничай Аполлон
Ніглявенко *див.* Грабович Ілярій
Німчук Іван 318
Ніс С. *див.* Ніс Степан
Ніс Степан 59, 158
Ніцше Ф. 384
Ніщинський П. 367
Новаківський І. 445
Новаковський Михайло 445
Новий М. *див.* Новий Михайло
Новий Михайло 377, 378

Новицький І. *див.* Новицький Іван
 Новицький Іван 185, 478
 Новицький Ілля 365
 Нович Н. 203
 Нодь Іван *див.* Кралицький Анатоль
 Нодь М. *див.* Нодь Микола
 Нодь Микола 130, 131, 132, 133
 Номис М. 159, 160, 169
 Нордов В. 387

О

—о— 261
 О. А. *див.* Авдиківський Орест
 О. Б. Щ. 336
 О. Л. 119, 362
 О. М. *див.* Марковецький Олекса
 О. Т. 297
 Обачний М. *див.* Косач Михайло
 Облочинський Ігнатій 375
 Обст С. 192
 Обушкевич Феофан 468
 Обцій *див.* Франко Іван
 Овечка Семен 169
 Овсяников-Куликовський Д. 363
 Огарьов М. 207
 Огієнко І. 38
 Оглоблин М. 362
 Оглоблин О. 34
 Оглоблин Я. 367
 Огоновський Олександр *див.* Огоновський
 Олександр
 Огоновський *див.* Огоновський Омелян
 Огоновський Николай М. *див.* Огоновський
 Микола
 Огоновський І. 441, 456
 Огоновський М. *див.* Огоновський Микола
 Огоновський Микола 83, 308, 309, 410
 Огоновський О. *див.* Огоновський Олександр
 Огоновський О. *див.* Огоновський Омелян
 Огоновський Олександр *див.* Огоновський
 Олександр
 Огоновський Олександр 68, 78, 99, 220, 222,
 443
 Огоновський Омелян 78, 89, 141, 174, 191,
 224, 244, 279, 281, 314, 317, 331, 332, 333,
 339, 379, 445
 Одовець К. 333
 Ожешко Е. *див.* Ожешко Еліза
 Ожешко Еліза 91, 364, 407, 425, 458
 Озаркевич І. *див.* Озаркевич Іван

Озаркевич Іван 120, 174, 189, 198, 244, 282,
 291, 304, 437, 467
 Озерянський С. 198
 Окіншевич Л. 34
 Оконський В. 343
 Окуневський Т. *див.* Окуневський Теофіл
 Окуневський Теофіл 92, 304
 Олег, князь 244
 Олейникова Т. І. 30
 Олександр І 420
 Олександр ІІ 89, 244, 315, 346, 479
 Олексів О. *див.* Попович Омелян
 Олелькович М. *див.* Александрович
 Митрофан
 Олелькович Митро *див.* Александрович
 Митрофан
 Оленін Дм. *див.* Маркович Дмитро
 Олесницький Євгеній *див.* Олесницький Євген
 Олесницький Є. *див.* Олесницький Євген
 Олесницький Євген 99, 100, 220, 323, 353,
 370, 443, 445
 Олесницький Євгеній *див.* Олесницький
 Євген
 Олійник *див.* Олійник Федір
 Олійник Федір 304, 340, 348
 Ол'їйникъ Ф. Ю. *див.* Олійник Федір
 Ольга, княгиня 204, 208, 244, 361
 Оляничин Д. 34, 38
 Ом. *див.* Маковей Осип
 Омелянський С. 206
 Онисим *див.* Навроцький Володимир
 Онишкевич І. 308
 Онука Марко *див.* Метлинський С.
 Онуфрієвич С. *див.* Онуфрієвич Степан
 Онуфрієвич Степан 119, 120
 Опатович *див.* Опатович Степан
 Опатович Степан 170, 478
 Оренштайн Я. 401
 Орїон 284
 Орлик Пилип 361
 Орловський П. 360
 Ортинський Л. 33
 Оссуді 5
 Остапівна Ірма *див.* Дучимінська Ольга
 Острозький Костянтин 139, 367
 Острианський *див.* Вінцовський Дмитро
 Осьмачка Тодось 38
 Оустіяновичъ Николай *див.* Устіянович
 Микола
 Охрименко С. *див.* Єфремов Сергій

Охримович В. *див.* Охримович Володимир
Охримович Володимир 92, 318, 327, 446, 455,
456
Охріменко С. *див.* Єфремов Сергій

П

П. 427, 462
П. *див.* Пассек Вадим
П. К. 437
П. Л. *див.* Лебединцев П.
П. М. *див.* Павлик Михайло
П. М. Т. 468
П. П. 453
П. П. *див.* Павлусевич Порфирій
П. П. *див.* Полянський Петро
П. Ф. 262
П..... *див.* Ставровський-Попрадов Юлій
П..... *див.* Ставровський-Попрадов Юлій
П* *див.* Петрицький Данило
П-ій Г. *див.* Полянський Генріх
П-ка В. *див.* Пассек Вадим
Павенцький А. *див.* Павенцький Антон
Павенцький А. *див.* Павенцький Антон
Павенцький А. *див.* Павенцький Антон
Павенцький Антон 61, 116, 118, 440, 441
Павленко С. *див.* Шелухин Сергій
Павлик Анна 293, 296
Павлик М. *див.* Павлик Михайло
Павлик Михайло 26, 81, 82, 92, 93, 203, 276,
278, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 302, 304,
341, 397, 399, 422, 453, 455, 456
Павлик Параска 293
Павлики, родина 296
Павликовський Ю. 323
Павлик М. *див.* Павлик Михайло
Павлиш Андрій 276
Павло із Щуткова *див.* Леонтович Павло
Павлович О. *див.* Павлович Олександр
Павлович О. І. *див.* Павлович Олександр
Павлович Олександр 85, 149, 152, 218, 233,
244, 261, 262, 275, 388, 389
Павлусевич П. *див.* Павлусевич Порфирій
Павлусевич Порфирій 68, 181, 213, 249
Павлусь *див.* Чубинський Павло
Павлюк І. З. 13
Падалка Л. *див.* Падалка Лев
Падалка Лев 362, 402
Падуря див. Цеглиньський Григорій
Палець Сергій *див.* Єфремов Сергій
Паливода-Карпенко Данило 219

Палій 367
Палюх О. *див.* Палюх Олексій
Палюх Олексій 174, 375
Паляцкий Франц 217
Паляцкий Ян 217
Панейко Василь 318
Панкович *див.* Панкович Степан
Панкович С. *див.* Панкович Степан
Панкович Степан 230, 261, 269, 270
«Паноніянинъ» *див.* Нодь Микола
Панфутєв А. М. 474
Панченко П. *див.* Панченко Платон
Панченко Платон 226, 332
Паньківський К. *див.* Паньківський Кость
Паньківський Кость 99, 300, 318, 330, 448
Паньківський Кость *див.* Паньківський Кость
Паньковський Кость *див.* Паньківський Кость
Паньковський Кость *див.* Паньківський Кость
Паньковський Кость *див.* Паньківський Кость
Папарович А. 244
Партицький О. *див.* Партицький Омелян
Партицький Ом. *див.* Партицький Омелян
Партицький Омелян 26, 68, 83, 86, 84, 174,
175, 177, 194, 220, 223, 229, 254, 256, 279,
281, 287, 330, 331, 374
Партицький Ом. *див.* Партицький Омелян
Партицький Ом. *див.* Партицький Омелян
Парубій В. І. 37
Пасічинський І. *див.* Пасічинський Ісидор
Пасічинський Ісидор 243, 244, 249, 259, 265,
281, 282, 285, 291, 312, 343, 379, 467, 468
Пасічинський С. *див.* Пасічинський Ісидор
Пасічинський Сидір *див.* Пасічинський Ісидор
Пасічник В. 38
Паславський В. 167
Пассек Вадим 145
Пастелій І. 274
Пастернак Степан 22
Патока В. 31
Пачовський Михайло 413, 440, 446, 449
Пачовський М. *див.* Пачовський Михайло
Певний *див.* Свенціцький Павлин
Пе...ка Тим. 132
Пеленський Є. 10
Пеленський Фома 201, 203
Пелех І. 200, 203, 348, 372, 422, 461
Пелех І. Н. *див.* Пелех І.
Пелех Ів. Н. *див.* Пелех І.
Пелеш Ю. *див.* Пелеш Юліан
Пелеш Юліан 266, 267, 268, 392, 426, 428
Перебендя *див.* Кониський Олександр

Іменний покажчик

- Переговський В. 218
Передирій В. А. 15, 36, 39
Перекотиполе Ів. *див.* Грінченко Борис
Перепис А. *див.* Дольницький Антон
Переходовець Ол. *див.* Кониський Олександр
Перро Ш. 449
Песталоцці Й. *див.* Песталоцці Йоган Генріх
Песталоцці Йоган Генріх 284, 442
Петр..... Ант. *див.* Петрушевич Антін
Петрик Т. 246
Петрицький Данило 177, 207
Петришин Іван 356, 449
Петришин Н. 441
Петро І 158
Петров В. 34
Петров О. 388
Петрович А. *див.* Шанковський Амвросій
Петрович Іосиф 236
Петровская І. *див.* Петровская Іосефа
Петровская Іосефа 298, 308
Петровский Г. 285
Петрушевич 140
Петрушевич А. *див.* Петрушевич Антін
Петрушевич А. С. *див.* Петрушевич Антін
Петрушевич Антін 21, 100, 118, 119, 126, 144,
145, 149, 152, 155, 165, 168, 174, 200, 201,
202, 203, 217, 249, 351, 374, 387, 393, 407,
432, 468
Петрушевич І. 383
Петрушевич Марія 343
Петрушевич Степан 120
Пешкау Е. 407
Пилипець П. *див.* Пилипець Петро
Пилипець Петро 434, 451
Пильгер Федорь 471
Пильчиков Дмитро 77
Пипін О. *див.* Пипін Олександр
Пипін Олександр 309, 346, 407, 425
Пирогов М. 33
Пискатий Івась 196
Підкова І. 245
Пій ІХ 89
Піллер 6, 213
Пільгер Ф. 57, 471, 472
Піонткевич С. Ф. 426, 431, 434, 451
Пісочинець *див.* Ткаченко Данило
Пісочинець Д. *див.* Ткаченко Данило
Піфагор 284
Підляшецький Володимирь *див.* Підляшецький
Володимирь
Підляшецький Володимирь 300, 318
Плетньов Олексій 375
Плещеев Олексій 407
Площанський Венедикт М. *див.* Площанський
Венедикт
Площанський В. *див.* Площанський Венедикт
Площанський Венедикт 69, 79, 80, 91, 94, 161,
165, 166, 167, 201, 246, 393
Повинухін Фалалей *див.* Квітка-Основ'я-
ненко Г.
Повчій Олексій 150
Погарський Степан 159
Погодін М. 63, 167, 168
Погребенник Ф. П. 12
Подкарпатський Русин 145
Подолєнко К. *див.* Стиранкевич Кирило
Подолінський В. 69
Подолінський М. 331
Подолінський С. *див.* Подолінський Сергій
Подолінський Сергій 291, 292, 341, 476, 478
Подолінський С. *див.* Подолінський Сергій
Подущук Орестко 207
Пожарская І. 262
Познанський Е. 474
Покуцький М. *див.* Павлик Михайло
Полевой М. *див.* Полевой М. О.
Полевой М. О. 219, 407, 458
Політика Іван 463
Полонська-Василенко Н. 34
Полуботко Павло 333, 361
Польачек (Поллачек) М. 271
Полянський Петро *див.* Полянський Петро
Полянський А. *див.* Полянський Амвросій
Полянський Амвросій 203, 309, 336, 407, 432
Полянський Василь 10
Полянський Г. *див.* Полянський Генріх
Полянський Генрик *див.* Полянський Генріх
Полянський Генріх 165, 244, 265, 467
Полянський Петро 96, 431, 432
Полянський Тома 394
Пономарьов С. 361
Понура Остап 215
Попель М. *див.* Попель М. О.
Попель М. О. 74, 166, 168, 174, 204, 206
Попов Олександр 474
Попович В. *див.* Попович Василь
Попович Василь 152, 167, 308
Попович Євген 261
Попович І. *див.* Попович Іоанн
Попович Іоанн 149, 150

Попович К. 422
 Попович О. *див.* Попович Омелян
 Попович Омелян 95, 332, 378, 380, 382, 383, 384, 413, 418, 442
 Попович Ємиліянъ (Омелянъ) Александровъ *див.* Попович Омелян
 Попрадов *див.* Ставровський-Попрадов Юлій
 Поремба М. Ф. *див.* Поремба Михаил Ф.
 Поремба Михаил *див.* Поремба Михаил Ф.
 Поремба Михаил Ф. 114, 116, 123, 137, 144, 170, 178, 182, 194, 206, 208, 211, 239, 270
 Потапенко І. 407
 Потебня О. 364
 Потій Іпатій 139
 Потоцький *див.* Потоцький А.
 Потоцький А. 383, 458
 Поточко С. 302
 Пр. *див.* Прислопський Роман
 Правдолюб 140, 143, 468
 Прамеръ Алексій Амбросієвичъ 238
 Премислер І. 39
 Пригара П. 474
 Прислопський Роман 463
 Присяжний М. П. 16
 Продан В. *див.* Продан Василь
 Продан Василь 249, 309, 379, 420
 Продан Н. 186
 Прокіпчук Микита 265
 Прокопенко Н. П. 38
 Прокопович О. 249
 Прокопович Феофан 139
 Прус Б. 407
 Пулюй І. 68
 Пухир І. *див.* Пухир Іван
 Пухир І. Ф. *див.* Пухир Іван
 Пухир Ів. *див.* Пухир Іван
 Пухир Іван *див.* Пухир Іван
 Пухир Іван 186, 198, 348, 404, 409, 422, 429, 431, 434, 451, 455, 461
 Пухиръ І. *див.* Пухир Іван
 Пухиръ І. Ф. *див.* Пухир Іван
 Пучковскій Стефанъ 198
 Пушкін О. *див.* Пушкін Олександр
 Пушкін Олександр 137, 207, 217, 224, 233, 264, 309, 332, 389, 449
 Пчілка Олена 293, 297, 331, 332, 347, 363, 364, 379, 448, 449
 ПЭНС 192
 Пюрко О. 268
 Пясецький Зенон 437

П'ятка Стефан *див.* Ковалів Степан

Р

Р. 402
 Р. *див.* Раковський Іван
 Р. І. П. 468
 Р. Міхаліна *див.* Рошкевич Михалина
 Р-н Г-н *див.* Гудзима Р.
 Радик В. 307
 Радченко К. 202, 203
 Радченкова Зінаїда 347
 Расвський Андрій 474
 Расвський Володимир 474
 Разин А. 218
 Райдаровський Юрій 474
 Райдер Г. 458
 Раковичі, рід 360
 Раковскій Іванъ *див.* Раковський Іван
 Раковскій Іоаннъ *див.* Раковський Іван
 Раковскій Іоаннъ *див.* Раковський Іван
 Раковський І. *див.* Раковський Іван
 Раковський Іван 63, 85, 120, 134, 144, 146, 149, 150, 151, 152, 154, 165, 230, 232, 233, 274, 388, 440, 442
 Раковський Іоанн *див.* Раковський Іван
 Рапецький В. 478
 Ратай *див.* Масляк Володимир
 Ратальський Василь 441, 442
 Раухберг Генріх 446
 Рачинський Клементій 116
 Рева Н. 26
 Ревакович Т. 7, 225
 Резер Миколай 237
 Рейпайі Альберт Ю. 271, 480
 Ремеза Л. 437, 453
 Ренан Е. 396
 Репнін М. 367
 Рефцьо М. *див.* Рефцьо Михаил
 Рефцьо Мих. *див.* Рефцьо Михаил
 Рефцьо Михаил 186, 198, 200, 348, 404, 409, 429, 434, 451, 461
 Рибачик А. 339
 Рибчинська Н. А. 21
 Ривингтон 353
 Ригер Франц-Владислав 217
 Рижков *див.* Рижков М.
 Рижков М. 152, 155
 Рильський Т. 157, 159, 160, 185, 364, 367
 Рихвицький М. *див.* Рихвицький Михайло
 Рихвицький Михайло 304, 449

Іменний покажчик

- Різун В. В. 7
Ріленко Вас. *див.* Йосифович Дмитро
Рішпан Ж. 458
Рѣпаєвъ Андрей 219, 261
Рогач Панько *див.* Кримський Агатангел
Рогош А. І. О. 210
Рода Рода 384
Рожанський Б. 445
Рожанський Г. 333
Рожанський Л. 445
Розковшенко І. 58
Розмарин Роман *див.* Белей Іван
Ролле А.-Й. *див.* Ролле Антоній-Йосиф
Ролле Антоній-Йосиф 333, 364
Роман 467
Роман, князь 264
Романій Ілій 232
Романова Одарка 449
Романович *див.* Романович Т.
Романович Т. 284, 317
Романчук Ю. *див.* Романчук Юліан
Романчук Юліан 68, 78, 79, 89, 190, 301, 302, 304, 379
Романюк М. М. 13, 15, 36
Ромжа С. *див.* Ромжа Стефан
Ромжа Стефан 73, 479, 480
Рондяк Петро 445
Ростовцев П. 59
Ротар І. 363
Рошкевич Михалина 297
Рошкович Ігнатій 156
Рубенс П. 408
Рубій Й. 388
Рудаковський Л. 362
Руданський С. *див.* Руданський Степан
Руданський Степан 68, 70, 158, 160, 184, 224, 244, 356, 364, 379, 449
Рудий Г. Я. 14, 32
Рудницький Іван *див.* Кедрин-Рудницький Іван
Рудницький Степан 440
Рудницький Я. 34
Рудольф, архієпископ *див.* Рудольф Франц Кароль Йосиф
Рудольф Франц Кароль Йосиф 140, 153
Рудько М. П. 271
Ружицький В. *див.* Ружицький Венедикт
Ружицький Венедикт 166, 240, 249, 264, 265, 307, 374, 375
Рукальський 196
Русиняк С. 166
Руслан *див.* Мончаловський Осип
Руслан *див.* Стебельський Володимир
Русов О. 365
Русская солдатка *див.* Левицька Софія
Руссо 112

С
С. 336
С. Д. зі Стрия *див.* Дубравський Степан
С. И. О. *див.* Омелянський С.
С. К. 131, 402
С. К. *див.* Василевський Теофан
С. К. *див.* Качала Стефан
С. М. 152
С. М. з Унгвара 150
С. П. 366
С. П. *див.* Подолінський Сергій
С. С. К. 453
С. Ц. *див.* Терновський Ф. А.
С-кій Г. *див.* Савчинський Григорій
Сабад Антоній 233
Сабат Євгеній 266
Сабов Євменій 388, 389
Сабов Кирило 75, 229, 230, 245
Сабов Євменій *див.* Сабов Євменій
Сабов Кириль Ант. *див.* Сабов Кирило
Сабов Кириль А. *див.* Сабов Кирило
Савицький *див.* Савицький Омелян
Савицький Г. 200
Савицький Дем'ян 203
Савицький Захарій 473
Савицький О. *див.* Савицький Омелян
Савицький Омелян 279, 281, 432
Савич В. *див.* Крайський В'ячеслав
Савич Олександр 332
Савчинський Николай *див.* Савчинський М.
Савчинський Г. *див.* Савчинський Григорій
Савчинський Григорій 120, 177, 206, 244
Савчинський Й. *див.* Савчинський Йосиф
Савчинський Йосиф 156
Савчинський М. 116, 118, 141
Савчинський Николай *див.* Савчинський М.
Сагарда М. *див.* Сагарда Микола
Сагарда Микола 22, 40
Сазонович І. 203
Салей Д. 399
Салтиков-Щедрін М. 276, 332, 346, 425
Сальє П. 458
Сам Володимирко *див.* Сіменович Володимир

- Самійленко В. *див.* Самійленко Володимир
Самійленко Володимир 95, 226, 332, 413, 442, 449
Самчук Улас 38
Самь В. *див.* Сіменович Володимир
Сандуляк І. 302
Саноцький Алекс. *див.* Саноцький О.
Саноцький О. 266, 267, 268
Сапогівський Л. *див.* Васильович Л.
Сарич В. 399
Сарницький Клим 266, 268
Сарницький Фр. 220, 266, 276, 279
Сарницький К. *див.* Сарницький Клим
Сасинек Фр. В. 388
Сахер-Масох *див.* Захер-Мазох Л.
Свенціцький І. *див.* Свенціцький Іларіон
Свенціцький Іларіон 38, 200, 202, 203, 440
Свенціцький П. *див.* Свенціцький Павлин
Свенціцький Павлин 71, 75, 180, 181, 206, 207, 213, 214, 449
Свидницький А. 159
Свистун П. *див.* Свистун Пилип
Свистун Пилип 5, 100, 198, 200, 202, 203, 348, 351, 374, 375, 405, 407, 429, 465
Свистун Ф. І. *див.* Свистун Пилип
Свистун Филипп *див.* Свистун Пилип
Свистунь Ф. І. *див.* Свистун Пилип
Свідок 468
Свій Павло *див.* Свенціцький Павлин
Свіфт Дж. 449
Свободова В. 458
Святослав, князь 208, 244
Севастьянов М. *див.* Севастьянов Микола
Севастьянов Микола 112, 474
Северин З. 422
Сегін І. 399
Селецький Кирилль *див.* Селецький Кирило
Селецький К. *див.* Селецький Кирило
Селецький Кирило 97, 287, 288, 402, 410, 412, 437
Селянин 468
Селянський Любомир *див.* Петришин Іван
Семака Євген 379
Семака Іванъ Д. *див.* Семака Іван
Семака Іван 86, 285
Семанюк Іван 332, 384, 449
Сембратович Йосиф 309, 314
Сембратович, митрополит *див.* Сембратович Сильвестр
Сембратович Роман 225
Сембратович С. *див.* Сембратович Сильвестр
Сембратович Сильвестр 85, 96, 168, 260, 266, 267, 268, 390, 392, 420, 428, 452
Сембратович Т[еофіл] 266, 313
Сембратович Ф. *див.* Сембратович Т[еофіл]
Семененко Петро 394
Семенко О. 378
Семенюк Л. В. 30
Семчишин М. 101
Сенгалевич Ф. 10
Сенкевич Г. 324, 437, 458
Сербинюк Юрій 380
Сервантес 449
Сердешний Ів. *див.* Стешенко Іван
Секерський В. *див.* Секерський Володислав
Секерський Володислав 380, 415
Серовъ О. 159
Сєрошевський В. 458
Сивенький *див.* Самійленко Володимир
Сивенький В. *див.* Самійленко Володимир
Сигизмунд II 158
Сидір з Покуття 343
Сидорак Ю. 429
Сидоренко Н. М. 15, 16, 37
Сидоренко О. І. 37
Сильвестр, митрополит *див.* Сембратович Сильвестр
Сильвой *див.* Сільвай Іван
Сильвой Іванъ *див.* Сільвай Іван
Симко В. 399
Синицький Л. 362
Сирота *див.* Кониський Олександр
Сирота з України *див.* Кониський Олександр
Сирочинський Лев *див.* Гончаренко Левко
Сібур, архієпископ 149, 151
Сільвай І. *див.* Сільвай Іван
Сільвай Іван 85, 150, 232, 233, 272, 275, 375, 385, 387, 389
Сіменович В. *див.* Сіменович Володимир
Сіменович Володимир 396, 397, 456
Сінкевич Іоан 407
Сіраковський З. 158
Сірик І. 169
Сіромаха М. *див.* Косюра Микола
Сірополко С. 38
Січинський А. 222
Січинський В. 34
Січинський М. *див.* Січинський Мирослав
Січинський Мирослав 302, 383
Січовик Ів. *див.* Стешенко Іван

- Січовик Кирило *див.* Студинський Кирило
 Скабичевський А. 375
 Скальковський А. 361
 Склабовскій А[лександр] *див.* Склабовський О.
 Склабовський О. 57, 112, 472, 473, 474
 Скобельскій Петро 330
 Сковорода Г. 407
 Скородынський Андрій 337
 Скотт В. 224, 332
 Скребечович Іван 133
 Славич *див.* Стебельський Володимир
 Сливич Сава *див.* Лепкий Данило
 Словацький Ю. *див.* Словацький Юліуш
 Словацький Юліуш 317, 442
 Случевський Костянтин 407
 Смаль-Стоцький Степан *див.* Смаль-Стоцький Степан
 Смаль-Стоцький *див.* Смаль-Стоцький Степан
 Смаль-Стоцький С. *див.* Смаль-Стоцький Степан
 Смаль-Стоцький Степан 98, 191, 331, 382, 383, 384, 413, 417, 418
 Смелков Ст. Л. *див.* Лабаш Степан
 Смілков Ст. *див.* Лабаш Степан
 Смолігович Константин 262
 Смолянський *див.* Кониський Олександр
 Снігир Карпо *див.* Кониський Олександр
 Снігур *див.* Грабович Ілярій
 Снігурський І. 375
 Сніжко-Блоцький О. 475, 479
 Сніцарчук Л. В. 13, 37
 Сніжко-Блоцький А. Ф. *див.* Сніжко-Блоцький О.
 Соболевський О. 363
 Сobotка Прімуc 346
 Созанський Іван 90, 380, 441
 Созанський Іван *див.* Созанський Іван
 Сойко В. 468
 Сокира Федір 250
 Соколик І. *див.* Желехівський Є.
 Соколов В. 361
 Сокологорська Є. 347
 Сократ 284
 Соловйов В. 407
 Сологуб Ф. 122, 137, 217
 Соломон 284
 Соммер Л. 186, 195
 Сомов О. *див.* Сомов Орест
 Сомов Орест 113, 473
 Сосновский Лев 116
 Сосновська Т. О. 30
 Сошальський В. Р. 474
 Сп. Б. *див.* Крушинський Осип
 Спасович Володимир 445
 Сперанський М. 202, 203
 Спинул М. 380, 383
 Спинул Николай *див.* Спинул М.
 Спілка І. *див.* Зозуля Іван
 Справедливість 233
 Спринь Ольга 339
 Срезневський І. 58, 112, 113, 167
 Ст. Володка *див.* Стебельський Володимир
 Ставровський-Попрадов Ю. *див.* Ставровський-Попрадов Юлій
 Ставровський-Попрадов Юлій 85, 261, 262, 275, 385, 387
 Старицька Л. *див.* Старицька-Черняхівська Л.
 Старицька-Черняхівська Л. 226, 363, 449
 Старицький М. *див.* Старицький Михайло
 Старицький Михайло 88, 207, 222, 224, 256, 297, 363, 364, 365, 366, 367, 422, 478
 Старовір 468
 Стахура Д. 445
 Стахурський П. *див.* Свенціцький Павлин
 Стебельський *див.* Стебельський Володимир
 Стебельскій Владимірь *див.* Стебельський Володимир
 Стебельскій Володимірь Я. *див.* Стебельський Володимир
 Стебельський В. *див.* Стебельський Володимир
 Стебельський Володимир 180, 186, 215, 217, 218, 222, 276, 341
 Стебельський П. 445
 Стевен Христіан 474
 Степовий М. 364
 Стеслович Ю. 172
 Стефанович *див.* Стефанович Олександр
 Стефанович Василь *див.* Ільницький Василь
 Стефанович О. *див.* Стефанович Олександр
 Стефанович Олександр 21, 89, 266, 279, 317
 Стефанович Роман 445
 Стефів Роман 450
 Стеценко 170
 Стецьків П. 244
 Стешенко І. *див.* Стешенко Іван
 Стешенко Іван 225, 226, 363
 Стешенко Ярослав 22
 Стиранкевич Кирило 332
 Стифіого Іосиф 426

- Стодольський див. Кониський Олександр
 Сторож Мирон див. Франко Іван
 Стороженки, рід 360
 Стороженко М. 89, 333
 Стороженко О. див. Стороженко Олекса
 Стороженко Олекса 68, 158, 167, 172, 207, 222,
 224, 276, 363, 379, 407, 450
 Стоянов О. 185
 Страхоцький Г. 207
 Стрижень див. Кониський Олександр
 Стрийський Іоан 426
 Стрипський Г. 479, 480
 Стріндберг А. 384
 Строїч Віктор 380
 Стронський Іван 220
 Струк Микола 259
 Струпежницький Л. 458
 Струсевиць Михайло 300, 318
 Струтинський М. 10
 Студинський К. див. Студинський Кирило
 Студинський Кирило 7, 10, 38, 225, 333, 348,
 377, 455
 Суворін 58
 Судислав див. Масляк Володимир
 Сумцов М. 351, 363, 364
 Сурмач Роман див. Луцик Ієронім Я.
 Сухонос Василь 378
 Сушкевич К. 220, 312, 333
 Сушкевиць К. див. Сушкевич К.
 Сушко Олександр див. Сушко Олександр
 Сушко Олександр 437, 440
- Т**
 Т. Василь див. Лисковацький Володимир
 Т. К. Б. див. Блонський Тит
 Т. П. 307
 Т. Т. М. 297
 Т. Ш. 317
 Таїсич П. див. Панченко Платон
 Танячкевич Д. див. Танячкевич Данило
 Танячкевич Данило 172, 194, 196, 333
 Таран Харко див. Дольницький Антон
 Таранько М. 441
 Тарасенко І. див. Савич Олександр
 Тарасенко О. 30
 Таркович Григорій 150
 Тарнавський О. див. Тарнавський О. І.
 Тарнавський О. І. 161, 186, 198, 305, 348, 372,
 394, 390, 404, 409, 422
 Тарнавський О. І. див. Тарнавський О. І.
 Тарнавський С. 158
 Тарновський Г. 159
 Твен Марк 332, 384
 Твердохліб А. 436
 Твордило М. 323
 Теличенко І. 365
 Тен Г. 224
 Теодорович Іван 203
 Терлецький В. див. Терлецький В.
 Терлецький В. 165, 167, 423
 Терлецький Іполіт 151
 Терлецький Кирило 367
 Терновський Ф. А. 362
 Тернопільський Ю. 4, 6, 12, 28
 Тета Юзя див. Юрик Юсифина
 Тиблен див. Тиблен Н.
 Тиблен Н. 157
 Тиктор І. 38
 Тимінський Іван 382
 Тимкевич О. 445
 Тимковський Ілля 365
 Тимченко Е. 449
 Тиндюк М. див. Тиндюк Михайло
 Тиндюк Михайло 167, 265, 432
 Тисовський Василь 330
 Тихій Стефан див. Гузар Роман
 Тиховський Ю. 363
 Ткаченко Данило 333, 449
 Тобілевич І. 226, 332, 365
 Товарницький Іоанн див. Товарницький Іван
 Товарницький Іван 60, 116
 Товт М. див. Товт Миколай
 Товт Миколай 150, 274
 Тойсам Василь див. Лисковацький Володимир
 Токарев Олексій 474
 Токарик Михайло 380
 Толстой Л. див. Толстой Лев
 Толстой Л. Н. див. Толстой Лев
 Толстой Лев 332, 384, 397, 407, 420, 449, 456,
 458
 Толстой Олексій 201
 Том'юк Петро 291, 343
 Торачев 389
 Торонський Олексій див. Торонський О.
 Торонський О. 85, 174, 266, 267, 268, 278, 308,
 313, 314, 409, 410, 412, 440
 Торонський Ал. див. Торонський О.
 Торонський Олексій див. Торонський О.
 Торосин 261, 389
 Трачук Т. А. 7

Трегубовъ Е. К. 357
 Трембицький Изидоръ *див.* Трембицький
 Исидор
 Трембицький Исидоръ *див.* Трембицький
 Исидор
 Трембицький Исидор 83, 100, 265, 289, 291,
 343
 Третьак Григорій 184, 266
 Третьак Д. *див.* Третьак Дмитро
 Третьак Дмитро 243, 244, 249, 264, 265, 281,
 291, 343, 453, 467
 Трещаківський Л. 118, 204
 Трильовський К. 190
 Трохимович Іуст 233
 Трублясевич Д. Г. 203
 Трутовський К. 367
 Труш Іван 265
 Тургенев І. 167, 217, 224, 233, 259, 332, 339,
 375, 449
 Туркевич І. 442
 Турян 119
 Турянин 261
 Тюльпін О. *див.* Тюльпін Олександр
 Тюльпін Олександр 112, 474
 Тютчев Ф. 145, 167, 217, 218, 407

У
 У. М. *див.* Сільвай Іван
 Уайльд О. 384
 Українець 214
 Українець *див.* Гончаренко Левко
 Українець *див.* Драгоманов М.
 Українка Леся 101, 332, 364, 379, 448, 449,
 455, 456
 Ундольський В. М. 115
 Урицький М. 119
 Уріїл *див.* Сільвай Іван
 Успенський Г. 456
 Успенський Л. 111
 Успенський Ф. 362
 Устиянович В. 307
 Устиянович І. 184
 Устиянович К. *див.* Устиянович Корнило
 Устиянович Корнило 100, 202, 218, 224, 257,
 304, 332, 353, 354, 370, 372, 383, 384, 449
 Устиянович М. *див.* Устиянович Микола
 Устиянович Микола 60, 68, 74, 118, 120, 121,
 122, 129, 140, 141, 163, 167, 172, 174, 201,
 204, 206, 281, 304, 308, 309, 379
 Устиянович К. Н. *див.* Устиянович Корнило

Устиянович К. Н. *див.* Устиянович Корнило
 Ухач-Охорович Кость 332

Ф

Ф. *див.* Фенцик Євген
 Ф. З. *див.* Заревич Федір
 Ф. І. С. *див.* Свистун Пилип
 Ф. О. *див.* Обушкевич Феофан
 Ф. С. *див.* Свистун Пилип
 Ф. Ф. *див.* Кралицький Анатоль
 Ф. Ю. О. *див.* Олійник Федір
 Ф.....ъ *див.* Фенцик Євген
 Ф-ій *див.* Філомафитський Є.
 Фараго Олександр 236
 Федак С. 445
 Фединський Олександр 27
 Федоров 475
 Федорович А. 275
 Федорович В. 304
 Федорович Володимир 380
 Федорович Володислав 189
 Федорович Іоан 437
 Федорців Ф. *див.* Федорців Федь
 Федорців Федь 318, 323
 Федусевич Петро 241
 Федченко П. *див.* Федченко П. М.
 Федченко П. М. 6, 10
 Федькович Осип *див.* Федькович Юрій
 Федькович Ю. *див.* Федькович Юрій
 Федькович Юрій 68, 90, 95, 163, 167, 172, 174,
 180, 189, 206, 207, 213, 214, 215, 223, 224,
 243, 244, 264, 274, 279, 281, 304, 308, 309,
 317, 332, 333, 379, 380, 382, 384, 397, 413,
 442, 449
 Федькович Юрій, де *див.* Федькович Юрій
 Федькович Юрій *див.* Федькович Юрій
 Федькович Юрій, де *див.* Федькович Юрій
 Фейсрчак П. 166
 Фейшевш Іосифъ *див.* Фейшиш Іосиф
 Фейшиш Іосиф 271, 385
 Фенцик Є. *див.* Фенцик Євген
 Фенцик Євген 96, 166, 168, 232, 233, 262, 275,
 385, 387, 388, 389
 Фенцик Євгеній *див.* Фенцик Євген
 Ференц Й. 234
 Фет А. 407
 Филомафитський Евграфъ *див.* Філомафит-
 ський Є.
 Філарет 343
 Філевич І. 202, 203

Філомафитський Є. 57, 111, 112, 113
Філяс П. 410, 412
Фіхте І. Б. 284
Фішер В. 458
Флобер Г. 276
Флоринський Т. 202, 203, 363
Фоль Н. 167
Фома 427
Фомичь Ф. *див.* Кралицький Анатоль
Фомич Фома *див.* Кралицький Анатоль
Фомычъ Фома *див.* Кралицький Анатоль
Фонъ-Юнкъ А. А. *див.* Юнк Альфред, фон
Фонъ-Юнкъ Н. 475
Фортунатов Ф. 351
Фрайтаг Г. 213
Франко Иван *див.* Франко Иван
Франко І. *див.* Франко Иван
Франко Иван 7, 8, 9, 10, 14, 20, 21, 26, 68, 71,
73, 79, 81, 84, 91, 92, 94, 95, 96, 99, 100,
101, 120, 129, 167, 189, 190, 203, 220, 224,
225, 276, 293, 294, 295, 296, 297, 323, 326,
331, 332, 333, 345, 346, 354, 361, 362, 363,
364, 366, 370, 372, 383, 384, 399, 401, 407,
413, 418, 420, 422, 440, 442, 448, 449, 450,
453, 455, 456
Франс А. 384, 458
Франц Йосиф *див.* Франц Йосиф І
Франц Йосиф І 125, 129, 130, 134, 139, 148,
150, 244, 388, 458
Францев В. 202, 203
Францоza К. *див.* Францоza Кароль Еміль
Францоza Кароль Еміль 353, 429
Фрап'с Л. 442

Х

Х. 296
Х-лк-в К. 112
Х-скій С. 124
Халявський Орест *див.* Данилевський
Григорій
Харитонов Иван 474
Харлампович К. *див.* Харлампович Костян-
тин
Харлампович Костянтин 203
Хванько А. *див.* Кримський Агатангел
Хвошинська Надія 407
Хиляк В. *див.* Хиляк Володимир
Хиляк Володимир 189, 201, 203, 308, 309, 375,
407, 429
Хлібороб 468

Хмара Иван *див.* Климкович Ксенофонт
Хмельницький Б. *див.* Хмельницький
Богдан
Хмельницький Богдан 244, 304, 361, 367
Хойнацкий Ант. 427
Хома Іоаким 387
Хомишин Г. *див.* Хомишин Григорій
Хомишин Григорій 60, 401
Хомяков О. 149, 389
Хоткевич Г. *див.* Хоткевич Гнат
Хоткевич Гнат 384, 449
Храневич В. 362
Хромовский Иван 380
Хрунь Микита 191
Хуторянин *див.* Куліш П.

Ц

Цар М. 289
Цвітковський Ю. 476
Цегельська Олена 449
Цегельський Є. 287, 289
Цегельський Льонгин 318
Цегельський Т. 453
Цеглинський Г. *див.* Цеглинський Григорій
Цеглинський Григорій 330, 331, 332, 334
Целевич В. *див.* Целевич Володимир
Целевич Володимир 318, 323
Целевич Ю. 289, 333, 337
Цимбал В. 226
Цисс О. *див.* Цисс Олександр
Цисс Олександр 180, 207
Цікавий В. *див.* Цікавий В. Я.
Цікавий В. Я. 463, 465
Ціхоцкий А. 404, 434, 451
Ціхоцкий А. *див.* Ціхоцкий А.
Ціхоцкий Адольф *див.* Ціхоцкий А.
Цупкий М. *див.* Зіньківський Трохим
Цурканович Іоанъ 298
Цьох Й. Т. 11
Цюманъ Ілія 434

Ч

Ч. Сава *див.* Чалий Михайло
Ч.....ій Н. 132
Ч-а Ю. Л. 275
Чайка Михайло *див.* Гуглинський Василь
Чайківський Антоній 133
Чайковський Андрій 437
Чайковський Микола 442
Чайковський П. 407

Іменний покажчик

Чайченко В. *див.* Грінченко Борис
Чалий Д. В. 12
Чалий М. *див.* Чалий Михайло
Чалий Михайло 158, 362
Чапельський Іван 99, 437
Чапельський І. *див.* Чапельський Іван
Чапов Євген 236
Чепіга І. 38
Чепіга Я. 440
Черемшина Марко *див.* Семанюк Іван
Черемшинський Василь 177
Черкасенко С. *див.* Черкасенко Спиридон
Черкасенко Спиридон 38, 440
Черкаський Іринарх 225
Чернецький В. 410, 453
Чернишевський М. 456
Чернышев Н. 475
Чернюк Н. Ф. 39
Чернявський 450
Чернявський М. 226
Черняк Филип 468
Черняков Б. І. 13, 16, 32, 34
Честоховський 89
Чех С. *див.* Чех Святополк
Чех Святополк 203, 332, 407, 432, 458
Чехов А. 203, 384, 458
Чехович Константин 426, 427, 452
Чеховичь Константин *див.* Чехович Констан-
тин
Чиж Я. 28
Чижевський Д. 38
Чижик *див.* Лотоцький Олександр
Чириков Є. 203
Чирнянський Омелян 203
Чоловський О. 458
Чопей Федір 133
Чопп Г. 378, 380, 413, 415, 417
Чорний Максим *див.* Рильський Т.
Чорний Петро *див.* Ничай Аполлон
Чорний Яків *див.* Гудик Я.
Чорномизець Іван 145
Чубинський П. *див.* Чубинський Павло
Чубинський Павло 78, 157, 158, 160, 170, 224,
476
Чубук М. 34
Чудновський С. 271
Чургович Іоанн 387

Ш

Шагін-Гірей 361

Шайноха К. 218
Шанковський А. *див.* Шанковський Амвросій
Шанковський Амвросій 198, 245, 308, 309,
375, 432
Шапира М. 168
Шаповал Ю. *див.* Шаповал Ю. Г.
Шаповал Ю. Г. 14, 80
Шараневич І. *див.* Шараневич Ісидор
Шараневич Ісидор 84, 172, 174, 200, 201, 206,
267, 279, 281, 331, 333, 432
Шараневичь *див.* Шараневич Ісидор
Шарловський І. 159
Шатобріан 112
Шафарик 140
Шафранкович Корнелій 232
Шашкевич В. *див.* Шашкевич Володимир
Шашкевич Володимир 66, 67, 170, 172, 195,
211, 223, 224, 229, 254, 256, 304, 450
Шашкевич Г. *див.* Шашкевичь Грігорій
Шашкевич М. *див.* Шашкевич Маркіян
Шашкевич Маркіян 59, 60, 120, 132, 172, 201,
254, 281, 332, 351, 384, 449
Шашкевичь Володимирь *див.* Шашкевич
Володимир
Шашкевичь Грігорій 124, 126, 468
Шевельов Ю. *див.* Шевельов Юрій
Шевельов Юрій 34, 38
Шевченко Т. *див.* Шевченко Тарас
Шевченко Тарас 14, 58, 60, 78, 89, 132,
158, 163, 167, 172, 179, 180, 195, 206,
207, 214, 215, 222, 224, 225, 226, 244,
256, 264, 281, 304, 332, 333, 346, 363,
365, 366, 367, 379, 384, 394, 402, 407,
420, 442, 448, 449, 450
Шейковський К. 64, 161, 169, 317, 476
Шекспір В. 189, 207, 332
Шелудько Федот *див.* Майстренко Х.
Шелухин Сергій 332
Шептицький А. *див.* Шептицький Андрей
Шептицький Андрей 264, 327, 431
Шептицький Лев 6
Шерех *див.* Шевельов Юрій
Шерстюк Григорій 440
Шестаков Іван 474
Шехович *див.* Шехович Северин
Шехович С. *див.* Шехович Северин
Шехович Северин 61, 63, 70, 75, 76, 77, 86,
116, 118, 137, 141, 144, 145, 166, 182, 184,
208, 210, 220, 237, 239, 240, 270, 333
Шеховичь С. Г. *див.* Шехович Северин

Шехович Северинъ *див.* Шехович Северин
Шеховичъ С. Г. *див.* Шехович Северин
Шеховичъ Северинъ *див.* Шехович Северин
Шеховичъ Северинъ Гавр. *див.* Шехович Северин
Шеховичъ Северинъ Гавриловъ *див.* Шехович Северин
Шивульський І. 275
Шийковський В. А. 220
Шиллер Ф. 276
Шило 192
Шило *див.* Масляк Володимир
Шимакова Олімпіада 474
Сих Іоанн 266
Шишацький-Ілліч О. 59, 474
Шіллер *див.* Шіллер Ф.
Шіллер Ф. 120, 317, 332
Шкляр В. І. 16
Шкода Степан *див.* Кониський Олександр
Школиченко М. *див.* Кононенко Мусій
Шмітт Яків 314
Шрам Наум *див.* Воробкевич Григорій
Шраменко 377
Штамъ Л. 357
Штейн Сергій 203
Штогрин Д. М. 20, 34
Штробель Ф. 249
Штур Л. 145
Шугуров І. 365
Шудря М. А. 33
Шульгін Я. 363
Шуманн Г. 337
Шумило *див.* Шухевич Володимир
Шумлянська Глафіра 112
Шумлянський Йосиф 139
Шумський Теофіл 215
Шухевич В. *див.* Шухевич Володимир
Шухевич Володимир 334, 437, 440, 441, 446, 449, 450
Шухевич Микола 443, 445
Шухевич Никола *див.* Шухевич Микола
Шухевич С. 168
Шухевичъ Володимиръ *див.* Шухевич Володимир
Шушковский Евг. 380
Шушковскій Іларіонъ *див.* Шушковський Іларіон
Шушковський І. *див.* Шушковський Іларіон
Шушковський Іларіон 86, 282, 291

Щ

Щавинскій В. О. *див.* Щавинський Володимир
Щавинскій Владиміръ *див.* Щавинський Володимир
Щавинський Володимир 256, 257, 425
Щавинський Йосиф 167, 174, 203, 425
Щавинський О. *див.* Щавинський Йосиф
Щедрін Є. 456
Щепкін М. *див.* Щепкін Михайло
Щепкін Михайло 365, 367
Щербак М. 158
Щербаківський В. 38
Щербан Олексій 93, 256, 260, 310, 341
Щербанъ А. *див.* Щербан Олексій
Щербанъ Алексѣй *див.* Щербан Олексій
Щербанъ Алексѣй Н. *див.* Щербан Олексій
Щербатий *див.* Павлусевич Порфирій
Щербатюк В. М. 33
Щешинський Е. 407
Щипавка Іван *див.* Верхратський Іван
Щирий народовець *див.* Бобикевич О.
Щоголів Яків 332, 356
Щурат В. *див.* Щурат Василь
Щурат Василь 5, 7, 331, 332, 356, 383, 407, 437, 440, 441, 442, 458

Ю

Ю. 131
Ю. А. В. 140
Ю. Д. 453
Ю. Д. *див.* Дзерович Юліан
Ю. Ж. *див.* Жаткович Юрій
Ю. И. С. 233
Ю. М. 274
Ю. Н. *див.* Насальський Юліан
Ю-к А. *див.* Юнк Альфред, фон
Ювеналич Ф. 453
Юзефович В. 479
Юліан 453
Юнк А. фон *див.* Юнк Альфред, фон
Юнк А., фон *див.* Юнк Альфред, фон
Юнк Альфред, фон 65, 170, 475, 476
Юнович Р. 308
Юрик Іосифіна 413, 414
Юрик С. *див.* Юрикъ Стефанъ
Юрикъ Стефанъ 409, 410
Юрчук Г. 172
Ющишин І. *див.* Ющишин Іван
Ющишин Іван 437, 440, 441

Я

—я— 230
 Я. Г. *див.* Головацький Яків
 Я. Е. 248
 Я. из Я. 145
 Я. Ш. 333
 Яблоновський А. 291
 Явдик І. *див.* Явдик Іван
 Явдик Іван 80, 310, 335, 336
 Явдык Іванъ Н. *див.* Явдик Іван
 Яворницький Д. 362, 364, 366, 367
 Яворницький Матей 133
 Яворовський Нестор 456
 Яворський Ю. А. *див.* Яворський Юліан
 Яворський Н. 393
 Яворський Ю. *див.* Яворський Юліан
 Яворський Ю. А. *див.* Яворський Юліан
 Яворський Юліан 92, 101, 200, 202, 203, 348, 407, 408, 456
 Язиков М. 167
 Якимов Василь 474
 Якимович Г. *див.* Якимович Гнат
 Якимович Гнат 254, 256
 Якимович І. 174
 Яковлев В. 217
 Яковлів А. 34
 Яницький Т. 304, 453
 Янів Осип 446
 Янковський Петро 206
 Янович П. *див.* Янович П. І.
 Янович П. І. 145, 150, 152
 Яновська Л. 364
 Яновська С. 423
 Яновський А. *див.* Яновський Амвросій
 Яновський Амвросій 244, 375
 Яновський Василь 375
 Януш М. 281
 Янчак В. *див.* Янчак Василь
 Янчак Василь 466, 468
 Ярема Г. 410
 Яримович Михайло 124, 128
 Яричевський С. *див.* Яричевський Сильвестр
 Яричевський Сильвестр 356, 384, 449
 Яромир *див.* Масляк Володимир
 Яромис А. *див.* Яромис Антоній
 Яромис Антоній 150, 152, 156
 Ярослав Мудрий 167, 244
 Ярославський Д. 113
 Ярошинська Є. *див.* Ярошинська Євгенія

Ярошинська Євгенія 95, 332, 379, 384, 413, 449
 Ярченко М. *див.* Яценко Микола
 Ясеницька Євгенія 446
 Ясеницький П. 246, 248
 Ясинський М. *див.* Ясинський Михайло
 Ясинський Михайло 6, 10, 22
 Ясінський Б. 20, 33, 34
 Ясінський І. 479
 Ясперс Фридрих 419
 Ястребов В. 89, 362, 366
 Яськов А. І. 348
 Яхимович Г. *див.* Яхимович Григорій
 Яхимович Григорій 62, 133, 140, 149, 153, 154, 163, 167
 Яхно 279
 Яценко Микола 334
 Яцкевич М. 410
 Яцків М. 442
 Ящуржинський Х. 362, 364

Э

Э. 145
 Э. Г. 145
 Эггардт Р. 308

Ъ

«съ» 314

А

A paulo *див.* Франко Іван

В

Bishop T. B. 417

D

Drohobeczky Gyula *див.* Дрогобецький Юлій

F

F. H. 115

G

Goics Lázár 479

H

Homicsko Miklys *див.* Гомічков Микола
 Homicsko Sándor *див.* Гомічков Олександр

I

Ignotus *див.* Луцик Володимир

J

Jäger Károly 480

K

Kawalec Jurij *див.* Кавалець Юрій

Kerekjart Wilhelm 369

Koreniewicz Mychajło *див.* Кореневич
Михайло

L

Łeśniewska B. 369

M

Michta Matij 369

N

Neviczky Konstantin *див.* Невицький Конст.

Notus *див.* Луцик Володимир

O

Omeland 369

P

Piller Kornel *див.* Піллер

Poremba M. F. *див.* Поремба Михаил Ф.

R

R. N. 214

Répay Albert *див.* Рейпай Альберт Ю.

S

Sawa z Zastawny 369

Sieminowich W. *див.* Сіменович Володимир

S-o *див.* Бовк Федір

St... *див.* Старицький Михайло

Szechowycz Seweryn *див.* Шехович Северин

W

W. 366

Wolansky John *див.* Волянський Іван

Z

Z. 345, 479

Zadembaskij H. 345

a

a+b 155

ПОКАЖЧИК МІСЦЬ ВИДАННЯ ЧАСОПИСІВ*

Альтенмаркт-Виндишграц (Altenmarkt bei Windischgraz), тепер м. Старі Трг біля м. Словень-Градец, Словенія 149

Бережани, м., тепер райцентр, Тернопільська обл. 143, 164

Бережаны *див.* Бережани

Біла, с., тепер Кіцманський р-н, Чернівецька обл. 150

Блажів, с., тепер Самбірський р-н, Львівська обл. 125

Буда-Пешт, тепер м. Будапешт, Угорщина 11, 12, 23, 27, 68, 70, 81, 85

Будин *див.* Буда-Пешт

Будин-Пешт *див.* Буда-Пешт

Будинь *див.* Буда-Пешт

Відень, м., Австрія 8, 10, 17, 19, 21, 26, 45, 48, 78, 81, 111, 134, 153

Вѣдень *див.* Відень

Вѣна *див.* Відень

Вуда-Пешт *див.* Буда-Пешт

Женева, м., Швейцарія 97, 100, 116

Київ 30, 34, 44, 124, 172

Києвъ *див.* Київ

Коломыя, м., тепер райцентр, Івано-Франківська обл. 50, 72, 81, 83, 91, 92, 96, 118, 119, 126, 165

Лапшинь, с., тепер Бережанський р-н, Тернопільська обл. 160

Лондонъ, м., Великобританія 122, 151

Львів 3, 4, 5, 6, 7, 9, 14, 15, 16, 18, 20, 22, 25, 28, 29, 31, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 69, 71, 73, 75, 76, 79, 81, 84, 86, 89, 90, 93, 95, 98, 99, 101, 104, 105, 107, 108, 109, 111, 112, 113, 114, 115, 117, 120, 121, 123, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 136, 137, 138, 141, 144, 147, 154, 155, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167

Львѡвъ *див.* Львів

Львівъ *див.* Львів

* Подано за позиціями

Львѡвъ *див.* Львів
Львовъ *див.* Львів
Одеса 87

Перемышль, м., тепер у складі Польської Республіки 156, 159, 160, 164
Пешт-Будин *див.* Буда-Пешть
Пешть *див.* Буда-Пешть

Рогізна, с., тепер у складі м. Чернівці 150

С.-Петербургъ, м., тепер Російська Федерація 32
Станиславів, тепер м. Івано-Франківськ 105, 110, 127, 140, 145
Станиславѡвъ *див.* Станиславів
Станиславовъ *див.* Станиславів
Стрілецький Кут, с., тепер Кіцманський р-н, Чернівецька обл. 150
Сухорѣче, тепер с. Сухоріччя, Пустомитівський р-н, Львівська обл. 160, 164

Тернопѡль 160, 164

Ужгородъ, м., тепер Закарпатська обл. 63, 67, 74, 82, 85, 88, 135, 173, 174, 175, 176
Унгваръ *див.* Ужгородъ

Харьковъ 1, 2, 168, 169, 170

Черниговъ 36, 171
Чернівці 13, 24, 77, 80, 81, 94, 102, 103, 106, 133, 134, 146, 148, 152, 175
Чернівці *див.* Чернівці
Чернѡвцѣ *див.* Чернівці
Чернѡвцѹ *див.* Чернівці
Черновцы *див.* Чернівці
Черновцѣ *див.* Чернівці

Ярославъ, тепер Польська Республіка 142

Kołomyja *див.* Коломыя

London *див.* Лондонъ

Lwów *див.* Львів
Lwow *див.* Львів

Shenandoah, Pa 139

Ungvár *див.* Ужгородъ

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

адм.	адміністрація
адр.	адреса
Б. Оссол.	Бібліотека Національного Закладу ім. Оссолінських, м. Вроцлав (Польща)
Б. У. Вроц.	Бібліотека Вроцлавського університету (Польща)
Б. Яг.	Бібліотека Ягеллонська, м. Краків (Польща)
ББ	Британська бібліотека, м. Лондон (Великобританія)
ББУ	Бібліотека Братиславського університету (Словаччина)
БІС	Бібліотека Інституту славістики Польської Академії Наук, м. Варшава (Польща)
БКУЛ	Бібліотека Католицького університету, м. Люблін (Польща)
БН	Бібліотека Національна, м. Варшава (Польща)
БПАН	Бібліотека Польської Академії Наук, м. Варшава (Польща)
БУВ	Бібліотека Варшавського університету (Польща)
ВОКМ	Вінницький обласний краєзнавчий музей
г.	годник
ДНАБ	Державна наукова архівна бібліотека, м. Київ
експ.	експедиція
ЗНТШ	Записки Наукового товариства ім. Шевченка
ЛНБ	Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України
НБ ЛНУ	Наукова бібліотека Львівського національного університету ім. І. Франка
НБ ОНУ	Наукова бібліотека Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова
НБ ЧНУ	Наукова бібліотека Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича
НБУВ	Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, м. Київ
НДБ ЦДІАУ	Науково-довідкова бібліотека Центрального державного історичного архіву України, м. Львів
обс.	обсяг
ОДНБ	Одеська державна наукова бібліотека ім. М. Горького
ОУНБ	Обласна універсальна наукова бібліотека ім. О. М. Горького, м. Запоріжжя
передпл.	передплата
р.	річник

СБ	Слов'янська бібліотека при Національній бібліотеці Чеської Республіки, м. Прага
т.	тираж
ф.	формат
ХДНБ	Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка
ЦДАУ	Центральний державний історичний архів України, м. Київ
ЦДІАУ	Центральний державний історичний архів України, м. Львів
ЦНБ ХНУ	Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна
ч.	число
част.	частина

ЗМІСТ

<i>Романюк М.</i> Українська преса XIX—XX ст. як наративне історичне джерело	3
<i>Сніцарчук Л.</i> Українська преса 1812—1890 рр. — «достойне свідцтво культурної та народної свідомости»	57
<i>Від укладачів</i>	106
Бібліографія української преси	109
Українській Вѣстникъ (<i>Л. Сніцарчук</i>)	111
Харьковскій Демокритъ (<i>Л. Сніцарчук</i>)	113
Dnewnyk Ruskij (<i>М. Галушко</i>)	114
Зоря Галицка (<i>М. Галушко</i>)	116
Всесообщій дневникъ земскихъ законѡвъ и правительства для коронной области Галиціи и Володимѣрії съ княжествами Освѣцимскимъ и Заторскимъ и съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (<i>М. Галушко</i>)	121
Галичо-Рускій Вѣстникъ (<i>М. Галушко</i>)	121
Новины (<i>М. Галушко</i>)	123
Общій законѡвъ державныхъ и правительства Вѣстникъ для Цѣсарства Австріи (<i>В. Габор</i>)	124
Пчола (<i>М. Романюк</i>)	126
Вѣстникъ для Русиновъ Австрійской державы (<i>М. Комариця</i>)	128
Земскій правительственный Вѣстникъ для королевства Оугорщины (<i>В. Габор</i>)	134
Красвый Законникъ и Вѣстникъ Правительственный для коронного краю Оугорщины (<i>В. Габор</i>)	134
Общій законѡвъ красвыхъ и правительства вѣстникъ для корунного краю Буковины (<i>М. Галушко</i>)	135
Сельская Рада (<i>М. Романюк</i>)	135
Вѣстникъ красвого правительства для коронной области Галиціи и Володомеріи съ княжествами Освѣцимскимъ и Заторскимъ и съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (<i>М. Галушко</i>)	136
Лада (<i>М. Галушко</i>)	137
Отечественный Сборникъ повѣстоковъ, сказокъ, историческихъ воспоминаній, господарскихъ и иныхъ общепользныхъ вѣстій и пр. и пр. (<i>М. Комариця</i>)	138
Поученія Церковныя (<i>М. Галушко</i>)	141
Вѣстникъ законовъ державныхъ и правительства (<i>В. Габор</i>)	142
Вѣстникъ красвого правительства для оуправительственной области Намѣстничества во Львовѣ (<i>М. Галушко</i>)	142
Домова Шкѡлка (<i>М. Комариця</i>)	143

Семейная Библиотека (М. Галушко)	144
Церковная Газета, въ пользу Восточно-Католической Церкви, соединенной съ Римскимъ патріаршескимъ престоломъ (В. Габор)	146
Вѣстникъ красоваго правительства для воеводства Буковины (М. Галушко)	152
Вѣстникъ ряду красоваго для области администраціи Намѣстництва въ Львовѣ (М. Галушко)	153
Сіонъ, Церковь, Школа (М. Комариця)	153
Церковный Вѣстникъ для Русиновъ Австрійской державы (В. Габор)	154
Клепайло (М. Галушко)	156
Распоряженія красвыхъ урядовъ для королевства Галиции и Буковины (М. Галушко)	157
Громадница (Л. Сніцарчук)	157
Дневникъ оуоставъ паньства для королевства Галиціи и Великого Княжества Краковскаго (М. Галушко)	157
Основа (М. Галушко)	157
Распоряженія красвыхъ оурядовъ для королевства Галиціи и Великого Княжества Краковскаго (М. Галушко)	160
Самостайне слово (Л. Сніцарчук)	160
Слово (М. Галушко)	161
Черниговскій Листокъ (Л. Сніцарчук)	168
Вечерницѣ (М. Галушко)	170
Галичанинъ (М. Романюк)	174
Гомѣнь (М. Галушко)	175
Домъ и Школа (М. Романюк)	175
Жельманъ (М. Галушко)	177
Мета (М. Галушко)	178
Письмо до Громады (М. Галушко)	182
Помийница (Л. Сніцарчук)	185
Страхопудъ (Л. Сніцарчук)	186
Фѣрманъ (М. Галушко)	192
Дуля (М. Галушко)	194
Золотая Грамота (М. Романюк)	195
Відьма (М. Галушко)	196
Голось Народный (М. Галушко)	196
Науковый Сборникъ (М. Галушко)	198
Недѣля (М. Галушко)	204
Нива (М. Галушко)	206
Школа (М. Галушко)	208
Вѣстникъ законѣвъ и распоряженій красвыхъ для королевства Галиціи и Володимирѣи съ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ (М. Галушко)	210
Повѣсти и Пѣсни (М. Галушко)	211
Русалка (М. Галушко)	211
Сіюю (В. Габор)	213
Боянь (М. Романюк)	215
Галичанинъ (М. Галушко)	217
Додатокъ «Слова» для Громады (М. Галушко)	218
Литературная прилога для цѣлорочныхъ пренумерантовъ «Слова» (М. Галушко)	219
Оучитель (В. Габор)	219
Письмо до Громады (М. Галушко)	220

Правда (М. Галушко)	220
Русь (М. Галушко)	227
Свѣтъ (В. Габор)	229
Газета для народныхъ учителей (В. Габор)	234
Русалка (М. Галушко)	237
Хозяйственныя Наставленія (В. Габор)	238
Господарь (М. Галушко)	239
Кропило (М. Романюк)	241
Ластівка (М. Галушко)	242
Народное чтеніе (В. Габор)	245
Слово до Громадъ (М. Галушко)	245
Учитель (М. Галушко)	246
Буковинская Зоря (М. Романюк)	249
Вѣстникъ законовъ державныхъ для королевствъ и красвъ въ Державной думѣ заступленныхъ (В. Габор)	251
Основа (М. Галушко)	253
Зазуля (М. Галушко)	256
Наука (М. Романюк)	256
Новый Свѣтъ (В. Габор)	261
Русская Рада (М. Галушко)	263
Сіонъ Рускій (М. Романюк)	266
Сова (В. Габор)	269
Szkolnyj Łystok (М. Галушко)	270
Вперед (Л. Сніцарчук)	271
Карпатъ (В. Габор)	271
Другъ (Л. Сніцарчук)	276
Газета Школьна (М. Романюк)	279
Зоря Коломыйска (М. Романюк)	282
Народна Школа (М. Романюк)	282
Другъ Народа (М. Галушко)	284
Лопата (М. Романюк)	285
Письмо зъ «Просвѣты» (М. Галушко)	287
Весна (М. Романюк)	289
Громада (О. Дроздовська)	291
Громадський Друг (М. Галушко)	293
Дзвін (М. Галушко)	295
Листок Громади (О. Дроздовська)	296
Молот (М. Галушко)	296
Пріятель Народа (М. Галушко)	297
Сельскій Господарь (М. Галушко)	298
Батьківщина (М. Галушко)	300
Господарь и Промышленникъ (М. Галушко)	305
Родимый Листокъ (М. Романюк)	308
Слово Боже (М. Галушко)	310
Вѣче (М. Галушко)	310
Галицкій Сіонъ (Л. Кульчицька)	313
Денница (М. Галушко)	315
Дѣло (Ю. Шаповал)	317
Зоря (М. Галушко)	330
Проломъ (М. Романюк)	335

Школьна Часопись (М. Галушко)	337
Бескидь (М. Галушко)	340
Вільна Спілка — Вольный Союзъ (О. Дроздовська)	341
Новость (М. Галушко)	341
Пріятьель Дѣтей (М. Галушко)	343
Switlo (О. Дроздовська)	345
Сьвіт (Л. Кульчицька)	345
Вѣстникъ «Народного Дома» (М. Галушко)	348
Звѣзда (У. Чубай)	352
Зеркало (Л. Сніцарчук)	353
Кіевская Старина (М. Камариця)	357
Фуркало! (О. Дроздовська)	368
Dóm i Szkoła (О. Дроздовська)	369
Листокъ Господарскій (М. Галушко)	369
Нове Зеркало (Л. Сніцарчук)	370
Новый Проломъ (М. Галушко)	372
Новое Вѣче (М. Галушко)	376
Зыльникъ молодецькихъ праць (М. Галушко)	377
Молодецька праця (Л. Сніцарчук)	377
Бібліотека для Молодежи (М. Галушко)	378
Буковина (М. Романюк)	379
Листокъ (В. Габор)	385
Миръ (М. Галушко)	390
Прикарпатская Русь (М. Галушко)	393
Русь (М. Галушко)	394
Америка (Я. Сеник)	396
Вѣстникъ Станиславѣвской Епархіи (М. Галушко)	400
Додатокъ до Батьківщини (М. Галушко)	402
Кирилль и Методій (О. Дроздовська)	402
Однодітѣвка Бережанська (О. Дроздовська)	404
Бесѣда (М. Галушко)	404
Богословскій Альманахъ (М. Галушко)	408
Дневникъ законѣвъ и розпоряженій для герцогства Буковины (М. Галушко)	408
Душпастьрь (Л. Кульчицька)	409
Зерна (М. Романюк)	413
Городъ Небесный (М. Камариця)	413
Добрі Радѣ (М. Галушко)	415
Пріятьель Дѣтей (О. Дроздовська)	417
Руска Школа (М. Романюк)	417
Русска Правда (У. Чубай)	418
Товариш (М. Галушко)	420
Червоня Русь (М. Романюк)	422
Вѣстникъ Перемыской Епархіи (О. Дроздовська)	426
Литературное приложеніе къ «Червоній Русі» (М. Галушко)	428
Львівско-Архієпархіальній Вѣдомости (М. Галушко)	429
Новый Галичанинъ (М. Галушко)	431
Посланникъ (О. Дроздовська)	434
Учитель (М. Галушко)	437
Часопись Правнича (М. Галушко)	443
Дзвѣнонь (М. Галушко)	446

Книжочка миссійна (О. Дроздовська)	451
Народ (М. Галушко)	453
Народна Часопись (М. Галушко)	457
Русское Слово (Л. Кульчицька)	460
Бібліографія української іншомовної преси	469
Харьковской Еженѣдельник (Л. Сніцарчук)	471
Украинскій Домоводъ (Л. Сніцарчук)	471
Украинскій Журналь (М. Галушко)	472
Украинская Литературная Лѣтопись за ... годъ (О. Дроздовська)	474
Кіевскій Телеграфъ (Л. Сніцарчук)	475
Közérdekek Csarnoka (В. Габор)	479
Ungvári Közlöny (В. Габор)	479
Magyar Kárpát (В. Габор)	480
Kelet (В. Габор)	481
 Додаток. Порічний реєстр часописів	 482
Алфавітний покажчик часописів	504
Іменний покажчик редакторів і видавців	510
Іменний покажчик	515
Покажчик місць видання часописів	551
Список умовних скорочень	553

Наукове видання

Українська преса в Україні та світі XIX—XX ст.

Історико-бібліографічне дослідження

Том 1

1812—1890 рр.

Укладачі:

Мирослав Романюк (керівник проекту),

Марія Галушко,

Лідія Сніцарчук

Відповідальний редактор:

Лідія Сніцарчук

Редактори:

Олена Бошко,

Василь Войтович,

Ольга Катола,

Зоряна Наконечна

Комп'ютерна підготовка авторських оригіналів:

Данута Аленішко,

Надія Брайлян,

Галина Ткачук,

Христина Храмович

Підбір ілюстрацій: *Василь Габор, Надія Кулеша*

Обробка ілюстрацій, дизайн, комп'ютерне верстання: *Надія Кулеша*

Обкладинка: *Сергій Іванов*

Матеріали для ілюстрацій надали:

відділ україніки, відділ рукописів і відділ рідкісної книги

Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України

Підписано до друку 17.10.2007

Формат 84×108/16. Друк офсетний

Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 58,8

Обл.-вид. арк. 50,0. Умовн. фарбовідб. 58,8

Наклад 1000 пр.

Свідоцтво держреєстру ДК № 63. Вид. № 12

Зам. № 110-8

Видавництво «Оріяна-Нова»

Надруковано з готових діапозитивів

на ВАТ «Львівська книжкова фабрика «Атлас»

79005, Львів, вул. Зелена, 20